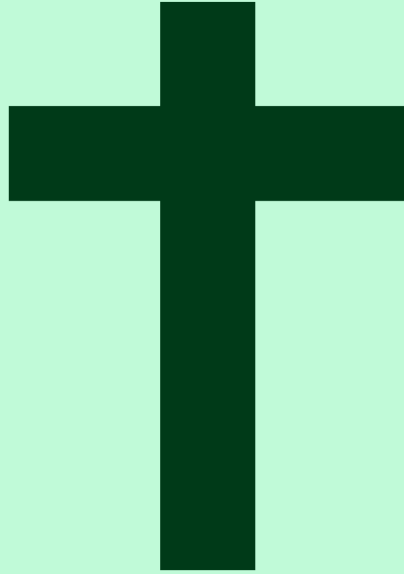

Nauəuə Asim Rəha
Uhgín Nəmtətian Vi

The New Testament in the Whitesands language of Tanna
Island, Vanuatu

Nauəuə Asim Rəha Uhgɪn Nəmtətɪən Vi
The New Testament in the Whitesands language of Tanna Island, Vanuatu
Niutesteman long Nərak, lanwis blong Whitesands Tanna, Vanuatu

Copyright © 2014 Wycliffe Bible Translators, Inc.

© Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Whitesands

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-03-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023
913a182a-255f-5344-b6b0-0294ba221e87

Contents

FRT	1
MATIŪ	6
MAK	76
LUK	118
JON	188
UƏK MĪN	246
ROM	308
1 KORƏN	339
2 KORƏN	366
KƏLESİƏ	384
EFƏSİS	397
FĪLĪPAI	407
KOLOSI	414
1 TƏSALONAİKƏ	422
2 TƏSALONAİKƏ	428
1 TIMOTI	432
2 TIMOTI	441
TAITƏS	447
FĪLIMON	452
HİPRUS	454
JEMİS	482
1 Pitə	490
2 PITƏ	500
1 JON	505
2 JON	514
3 JON	516
JUT	518
NƏHAN-ƏHANIƏN	521
OTH	555
TIKSĪNƏRI	556
Nəukətĭn mĭn	565

**Nauəuə Asim Rəha Uhgın
Nəmtətən Vi
(Niutestimin)**

Niutesteman long Nərak,
lanwis blong Whitesands Tanna, Vanuatu

The New Testament in Nərak,
the language of Whitesands Tanna, Vanuatu

Le Nouveau Testament en Nərak,
langue du Whitesands de l'île de Tanna au Vanuatu

Illustrations on pages ... by Horace Knowles revised by Louise Bass
© The British & Foreign Bible Society, 1994.

Illustrations on pages ... by Horace Knowles
© The British & Foreign Bible Society, 1954, 1967, 1972, 1995.

Illustrations on pages ... by Louise Bass
© The British & Foreign Bible Society, 1994.

Illustrations on pages ... used by permission of the
© 1978 David C. Cook Publishing Co.

Illustrations on pages ... used by permission of Gordon Thompson.

Illustration on page ... used by permission of Melody Carlson.

Color photographs used by permission of Mark Evans.

First Edition
2014 2M

© 2014 Bible League International

Pej min iətəm natimnati kəutatig lan

Nərgi nauəuə ... Nərgin əkuəkir ... Pej

**Nərgi nauəuə min rəha Nəmtətən Əuas
mine nərgilah əkuəkir**

Nərgi nauəuə	Nərgin əkuəkir
Jenesis	Jen
Eksodas	Eks
Levitikas	Lev
Namba	Nam
Dutronome	Dut
Josua	Jos
Jajes	Jaj
Rut	Rut
Fas Samuel	1Saml
Seken Samuel	2Saml
Fas King	1King
Seken King	2King
Fas Kronikel	1Kron
Seken Kronikel	2Kron
Esra	Esra
Nehemaea	Neh
Esta	Esta
Job	Job
Ol Sam	Sam
Ol Proveb	Prov
Eklesiastis – Prija	Pri
Sing Blong Solomon	Sing
Aesea	Aes
Jeremaea	Jer
Ol Krae	Krae
Esikel	Esik
Daniel	Dan
Hosea	Hos
Joel	Joel
Amos	Amos
Obadaea	Obad
Jona	Jona
Maeka	Maeka
Neham	Neham
Habakuk	Hab
Sefanaea	Sef
Hagae	Hag
Sekaraea	Sek
Malakae	Mal

Mak rəha nauəuə min rəha Nəmtətian Vi

Matiu ... Mat
 Mak ... Mak
 Luk ... Luk
 Jon ... Jon
 Uək Min ... Uək
 Rom ... Rom
 1 Korən ... 1Kor
 2 Korən ... 2Kor
 Kəlesiə ... Kəl
 Efəsis ... Efəs
 Filipai ... Fil
 Kolosi ... Kol

1 Təsalonaikə ... 1Təs
 2 Təsalonaikə ... 2Təs
 1 Timoti ... 1Tim
 2 Timoti ... 2Tim
 Taitəs, Filimon ... Tait, Flm
 Hiprus ... Hip
 Jemis ... Jem
 1 Pitə, 2 Pitə ... 1Pitə, 2Pitə
 1 Jon, 2 Jon, 3 Jon, Jut ... 1Jon, 2Jon, 3Jon, Jut
 Nəhan-əhaniən ... Nəh

Nəghatiən tətaupən

Fastok

From wanem nao yumi transletem Baebol i kam long lanwis blong Whitesands? Taem ol man oli raetem Baebol, oli raetem long ol lanwis blong olgeta we oli kolek Hipru mo Grik mo Aramaik. Bihaen, sam man oli tanem i kam long sam defdefren lanwis. Baebol i no kam long Inglis lanwis bitim 1300 yia i pas. Be i had wok tumas blong ridim tok blong God long wan narafala lanwis. Mo nating we wan man i save rid long wan defren lanwis, be lanwis ya i no rili tajem hat blong hem. Be taem tok blong God i stap long stret lanwis blong wan man, mo hem i ridim o hem i harem, be tok blong God i tajem hat blong hem.

Fasin blong tanem tok i kam long lanwis

Mifala i wok long wan rod we i blong folem mining blong toktok. Mifala i no traem blong tanem wan wan wod, be mifala i lukluk gud ful mining blong stampa toktok, afta nao mifala i lukaotem wan rod blong talem sem mining long lanwis blong Whitesands.

Oltaem mifala i stap lukluk gud long Grik lanwis we oli raetem Niutestimin long hem fastaem, blong mekem sua se mifala i karem stret mining we i gat i stap.

Fasin blong joenem ol fes

Long wan wan ples long buk ya, bae yumi faenem sam fes we oli joenem, olsem Rom 1:3-4. Fasin blong raetem Grik lanwis mo Inglis lanwis mo Bislama lanwis hem i defren long fasin blong raetem lanwis blong Whitesands. Ale, wan wan taem ol transleta oli mas muvum sam laen we oli stap bihaen, mo oli mas pulum i kam antap smol. Mining blong Grik lanwis mo Whitesands lanwis i semak nomo, be sam laen oli muv-muv lelebet.

Ol defren mak long buk ya

Taem yu ridim sam wod we oli luk olsem: ΚΙΓ ΡΑΗΑ ΚΙΓ ΜΗΝ, hemia i min se hemi wan spesel nem blong wan man. O maet hemi tokbaot samting we oli raetem abaot wan man olsem: ΙΝΥ ΙΕΣΥ, ΚΙΓ ΡΑΗΑ ΝΑΤΑΜ ΙΣΡΕΛ, we oli putum antap long kros blong Jisas.

Taem yu luk stael *olsem*, hemi min se, bae yu ridim strong, olsem fes ya blong Rom 2:13 we i talem se, “Tol lanəha mətəu-inu səniəmə nətəmimi nətəm *kautətəu* Lou iətəm kotəhruahru e nəhmti Uhgɪn, mətəu nətəmimi nətəm *kautol* nati iətəm Lou tətəni, ilah əha, Uhgɪn otəni məmə ilah kotəhruahru e nəhmtin.”

O maet yu ridim sam wod we oli wan defren lanwis olsem, “*Talitə kum.*” Man we i raetem i putum stret long lanwis blong Aramaik o Hipru.

Ol kwestin, yumi makem olsem Bislama, we i gat mak ia “?” long stat mo long en blong laen, olsem hemia, “?Pəh təmətei nauəuə u?”

Mak ya “!” i min se yu ridim strong. Mak ia i kam long stat mo long en blong laen olsem, “!Amərəkis muvən isəu, Setən!”

Tufala mak ya tugeta “!?” o “!” i min se man i sapraes o hemi kros o hemi no save olgeta. Taem yu ridim, yu ridim strong, olsem, “!Onəhgin nəpanotəhrun!?”

Mak ya “:” i min se i gat sam samting i stap kam yet, olsem wan list olsem, “Ol man blong Jisas nem blong olgeta ya: Pita, mo Jemes, mo Jon, mo...” “Ol frut blong Tabu Speret oli olsem: lav; mo gladhat; mo pis...”

Mak ya “;” i min se tingting we i kam afta i defren be klosap nomo long hemia we i go fastaem.

Stret lanwis blong Gris

Wan wan taem, i had we i had blong tanem lanwis blong Gris from sam wod long lanwis Gris, i no gat long sam narafala lanwis olsem Inglis o lanwis blong Whitesands. Mo fasin blong toktok blong ol man Gris i no semak wetem fasin blong yumi. Ale mifala i mas jusum wan defren rod blong tanem toktok. Wan wan taem mifala i jusum blong raetem wan samting we yumi savegud long lanwis, be oli gat wan defren samting long taem blong Jisas. Olsem long Bislama Baebol, oli no raetem “sid blong mastat,” be oli raetem “sid blong nambangga.” Sipos i olsem, bae yumi putum wan futnot we i talem olsem se: “stret lanwis blong Gris i talem olsem se...”

Ol futnot mo ol refrens

Wan wan taem bae yu luk wan smol leta i stap klosap long en blong wan wod o long en blong wan laen olsem hemia.* Mining blong leta i olsem se, i gat wan tok we i stap daon long en blong pej blong talemaot wan samting blong wod ya o laen ya. Luk daon long en blong pej blong faenem wan futnot we i gat wan leta we i olsem hemia long en blong laen wan. Wan wan taem bae i talemoat mining blong wan samting, mo narafala taem bae i talemaot stret lanwis Gris blong wod o laen, o bae i talemaot wan narafala ples long Baebol we i gat sem tingting or tok. I gud blong yumi lukluk ol smol tok ya.

Ananit long ol futnot, bae yu luk ol refrens. Ol refrens oli talemaot wan narafala ples long Baebol we i gat sem tingting o tok olsem ves we refrens i stap tokbaot. Traem luk daon long en blong pej ya blong faenem wan eksampol blong wan refrens blong Rom 7:23.

Taem wan stori i stap long wan defren buk bakegen

Yumi save se ol buk blong Matiu, Mak, Luk, mo Jon, oli stap tokbaot laef mo ded blong Jisas Kraes, mo olsem wanem hem i laef bakegen long ded. Plante taem yumi ridim wan stori long buk blong Matiu, be i gat sem stori nomo long Mak o Luk o Jon. Sipos i olsem, bae yumi faenem rod blong narafala stori ya ananit long blakmak, olsem hemia blong Mak 1:9:

Jon təmol bəptais e Iesu əpəha e nəhu Jotən

(Mat 3:13-17; Luk 3:21-22)

Ale, stori ya blong baptaes blong Jisas long Mak 1:9, hem i stap bakegen long Mat 3:13-17 mo long Luk 3:21-22.

Ol buk we oli raetem Baebol long hem fastaem

Ol man we oli raetem Niutestimin, oli bin raetem buk blong olgeta klosap tu tausin yia i pas finis. Taem man i raetem wan buk, be sam narafala man oli ridim mo oli mekem wan kopi blong hem. Oli raetem nomo wetem pen

* **0:** Hemia nao wan eksampol blong wan futnot we i stap long japta 3 mo ves 5 long wan buk. **0:** Kal 5:17; 1 Pita 2:11 (Eksampol ya i kamaot long Rom 7:23. Ale tufala refrens ya, oli gat sem tok, o sem tingting olsem Rom 7:23.)

mo pepa from we oli no gat masin blong printim. Afta, sam narafala man oli ridim ol kopi ya, mo oli mekem kopi bakegen. Ol stret buk we oli raetem fastaem, yumi nomo gat naoia. Be i gat plante kopi i stap. Wan wan taem, yumi faenem se ol kopi oli no agri long sam smol ples. Taem yumi faenem wan ples olsem, yumi ting se kopi we i olfala bitim ol narawan, hemia nao i gat stret tok olsem buk we oli raetem fastaem. Be wan wan taem yumi no sua se weswan long ol kopi i stret olgeta. Ale, bae yumi putum wan futnot we i talem olsem se, “Long sam olfala kopi blong Niutestimin we oli raetem long lanwis blong Gris bifo, fes ya i talem olsem se, ...”

Tiksonari

Sipos yu no save mining blong wan wod long buk ya, traem lukluk long tiksonari bihaen. Bae yumi faenem plante wod we oli talemaot gud mining blong olgeta.

Ol Stampa Tok Long Baebol

Bihaen long tiksonari, i gat wan Baebol stadi we i soem ol ples long Niutestiman we oli tokbaot ol defren stampa tok long Baebol, olsem “God i olsem wanem,” “Hao nao bae yumi kam ol man blong Jisas Kraes,” “Famli,” “Tabu Speret i mekem wanem kaen wok.” Yumi lukluk gud ol ves we oli stap ananit long stampa tok ya.

Ol map

Bae yumi faenem sam defren map blong ol defren ples we Jisas i wokbaot long hem, mo sam map we oli soemaot wokbaot blong Pol.

Lastok

Whitesands Baebol Translesen Projek i mekem ol wok blong tanem Niutestiman i kam long lanwis blong Whitesands. Projek ya i satp ananit long Vanuatu Baebol Translesen we hem i wan Komiti blong Kristin Kaonsel blong Vanuatu.

I gat plante man mo woman oli bin givhan long wok blong tanem Niutestimin i kam long lanwis blong Whitesands. Mifala evriwan i wantem leftemap nem blong Masta mo Sevia Jisas Kraes mo talem tangkiu long hem from we hem nomo i givim paoa blong mekem bigfala wok ya. Prea blong mifala se, taem yumi ridim buk ya, bae God i tajem hat mo jenisim laef blong yumi wan wan.

Matiu Nanusian Təuvir Rəha İesu Kristo İətəm Matiu Təmətei Nəghatən əkuəkir rəha nauəuə u Matiu

?Pəh təmətei nauəuə u? Matiu təmətei nauəuə u. In iətəmi tueləf kəti rəha İesu. Nərgin kəti mın u Lifai. Matiu in iətəm İsrəl iətəm tatos məni rəha takis rəha kəpmən rəha Rom. Mətəu İesu təmauin lan məmə in otuva rəhan kəti iətəmimi.

?Təmətei tətuvən kəm pəh? Təmətei nauəuə u tətuvən o nətəm İsrəl, mətəu təmətei e nəghatən Kris iətəm təhmen e Bislama rəha nətəmimi mın rəfin ikın əha. (Afin-to “Nəghatən Kris” e tiksınəri.)

?Natigian təhro lanu nian təmətei? Nauəuə u tatilpin Oltestimin mine Niutestimin mətəu-inu in tətəghati tepət e nəghatən rəha iəni mın rəha Uhgın aupən iətəm kəmətei e Oltestimin. Kəməutəhtahnin iətəmi kəti iətəm otuva mosmiəgəh ilah. Kəutauin e iətəmi u məmə Kristo, uə Məsaiə. E nian rəha İesu, nətəm İsrəl kəmautatig ahgəl kəpmən rəha Rom.

?Təmətei nauəuə u o nak? Matiu təmətei nauəuə u məmə otəni pətigəm vivi məmə İesu in Kristo (Məsaiə), iətəmi iətəm Uhgın təməni rəkis məmə otəpanahli=pa məmə otuva mosmiəgəh İsrəl. Matiu təməghati e nəghatən tepət rəha Uhgın e Oltestimin iətəm iəni mın kəmotəghati lan e İesu, kəni mətəgətun məmə nəghatən mın u kohiet=pa e nəmiəgəhiən rəha İesu. Kəni Matiu tolkeikei məmə nətəmimi okotəhrun məmə İesu in Kig iətəm in ilis e kig mın rəfin.

*Tipi İesu Kristo tərəh mın
(Luk 3:23-38)*

¹ İlah mın u nərgi tipi İesu Kristo tərəh mın nəuvein. Kig Tefit in tipin tərəh asoli kəti. Kəni tipin tərəh asoli mın kəti u tətəupən in Epraham.

² Epraham in tatə rəha Aisək,

kəni Aisək in tatə rəha Jekəp,

kəni Jekəp in tatə rəha Juta mine pian mın,

³ kəni Juta in tatə rəha Peres mine Serə, rəhalau mamə u Temar,

kəni Peres in tatə rəha Hesron,

kəni Hesron in tatə rəha Ram,

⁴ kəni Ram in tatə rəha Aminatap,

kəni Aminatap in tatə rəha Nason,

kəni Nason in tatə rəha Salmon,

⁵ kəni Salmon in tatə rəha Poas u rəhan mamə Rehap,

kəni Poas in tatə rəha Opet u rəhan u mamə Rut,

kəni Opet in tatə rəha Jese,

⁶ kəni Jese in tatə rəha Kig Tefit.

Kəni Kig Tefit in tatə rəha Solomən u rəhan mamə in pətan rəha Uraiə aupən,

⁷ kəni Solomən in tatə rəha Rehopom,

kəni Rehopom in tatə rəha Apia

kəni Apia in tatə rəha Asa,

⁸ kəni Asa in tatə rəha Jehosəfat,

kəni Jehosəfat in tatə rəha Jehorəm,

kəni Jehorəm in kəha tərəh rəha Usaiə,

- ⁹ kəni Usaiə in tatə rəha Jotəm,
 kəni Jotəm in tatə rəha Ahas,
 kəni Ahas in tatə rəha Hesikaiə,
¹⁰ kəni Hesikaiə in tatə Mənase,
 kəni Mənase in tatə rəha Amon,
 kəni Amon in tatə rəha Josaiə,
¹¹ kəni Josaiə in tatə rəha Jekonaia mine pian min, kəni uərisig lan, tikimər
 min rəha nəuaniləuis min rəha Isrel kəmotəmki ilah məhuvən Papilon
 məmə ilah okəhuva slef min rəhalah.
¹² Kəni inu nərgi kəha min iətəm təmətuəuin e nian nəuaniləuis min rəha Isrel
 kəməhuvən Papilon.
 Jekonaia in tatə rəha Sealtiel,
 kəni Sealtiel in kəha rəha Serupapel,
¹³ kəni Serupapel in tatə rəha Apiut,
 kəni Apiut in tatə rəha Eliakim,
 kəni Eliakim in tatə rəha Asor,
¹⁴ kəni Asor in tatə rəha Satok,
 kəni Satok in tatə rəha Akim,
 kəni Akim in tatə rəha Eliut,
¹⁵ kəni Eliut, in tatə rəha Eleasar,
 kəni Eleasar in tatə rəha Matən,
 kəni Matən in tatə rəha Jekəp,
¹⁶ kəni Jekəp in tatə rəha Josip u iərman rəha Meri.
 Kəni Meri təmələs Iesu, kəni kətauin lan məmə Krīsto iətəm Uhgīn təməni
 məmə otahli=pa.
¹⁷ Təmətuəuin e Epraham mətəuarus=pən Kig Tefit, kəha tərāh min əmə
 u nəuvein kəmətēi rəkis nərgilah, ilah fotin. Kəni təmətuəuin min e Kig
 Tefit mətəuarus=pən nəuaniləuis min rəha Isrel kəməhuvən Papilon, kəha
 tərāh min ilah rəfin fotin. Kəni təmətuəuin min e nəuaniləuis min rəha
 Isrel kəməhuvən Papilon mətəuarus=pən Krīsto iətəm Uhgīn təməni məmə
 otahli=pa, kəha tərāh min ilah rəfin fotin.

Nairiən rəha Iesu Krīsto
(Luk 2:1-7)

- ¹⁸ Inu nanusiən təuvir rəha nairiən rəha Iesu Krīsto.
 Mamə rəha Iesu, nərgin u Meri, kinəni rəkis məmə okos rəhan kətim
 kan məmə otitəu=pən suah kəti, nərgin u Josip. Mətəu e nian kəsieuva
 əhanəhiən muatig pəti kətiəh, kəni Josip təsuvən əhanəhiən meruh, mətəu
 Narmin Rəha Uhgīn tinol məmə Meri, iəpəou tinatig rəkis lan. ¹⁹ Kəni rəhan
 iauəhli Josip in iətəmi əhruahru, kəni tətəlig lan məmə otəpəh Meri, mətəu in
 təsolkeikeiən məmə otol Meri taulis, kəni nikin təhti məmə otəsəni pətigəmiən
 kəm nətəmimi.
²⁰ Mətəu nian nikin təmatəhti məmə in otol nətəligiən əha, kəni agelo kəti
 rəha Iərmənig tuva ohni e nəməhlairiən mənī=pən kəm in məmə, “Josip, mipi
 Tefit tərāh. Onəsəginian məmə onəkīt Meri məmə in rəham pətan, mətəu-
 inu suakəku əha tətətig lan, in təmsipən əmə e Narmin Rəha Uhgīn. ²¹ Kəni
 in otələs nətīn kəti iərman, kəni onəkəuin e nərgin məmə Iesu* mətəu-inu in
 otosmiəgəh rəhan min nətəmimi e noliən tərāh min rəhalah.” ²² Nətimnati
 min rəfin əha kəməhuva motol əmə nīpəhriənian e nəghatīn rəha Iərmənig
 iətəm rəhan kəti iəni təməni aupən ikīn məmə, ²³ “Pətan mītə kəti iətəm iərman
 təsuvən əhanəhiən ohni, otəpəh məuiɡ, kəni məpanələs nətīn kəti iərman, kəni

1:11 2King 22-24; 2Kron 36:10; Jer 27:20 **1:12** Esra 3:2 **1:18** Luk 1:27,35 * **1:21** Nərgin u
 Iesu, nīpətin tətəni məmə, “Iərmənig tatosmiəgəh” **1:21** Luk 1:31; 2:21

okauin e nergin mämә Imaniuel,” inu nipätin täni mämә, “Uhgın tətätig kitah min.”

²⁴ Kәni nian Josip tәmair, kәni tәmitәu=pән әmә nәghatiән rәha agelo rәha Iәrmәnig. Kәni tәmuvән mit Meri muva e rәhan lahuәnu mämә rәhan pәtan, ²⁵ mätәu in tәmәsuvән әhanәhiән meh matuvән mätәuarus=pән Meri tәlәs nәtin iәrman. Kәni Josip tәmauin e nergin mämә Iesu.

2

Nätәmi asoli kәmotәsal e Iesu

¹ Iesu tәmair әpәha nitәni Jutiә e taun Petlehem e nian Kig Herot Asoli in tәmәtarmәnig lan. Kәni uәrisig lan, nätәmi asoli min nәuvein kәmotәspari isәu mәhuva Jerusilәm. Koteinatig vivi e nәniән nipәti mәhau min. Kәni mәhuva motәtapuәh mämә, ² “?Suakәku u in iә, iәtәm tәmair mämә in kig rәha nätәm Isrel? Iәmoteh rәhan mәhau tәmәri әpәha pari, kәni iәkәhuva mämә iәkotәfән nisiaiән kәm in.”

³ Nian Kig Herot Asoli tәmәtәu nәghatiән әha, ilah nätәm Jerusilәm nikilah rәfin tәmәrah.* ⁴ Kәni tuhapumın pris asoli min mine nәgәtun min rәha Lou rәha nәfakiән rәha nätәm Isrel, kәni mәtapuәh o lah mämә, “?Kristo iәtәm Uhgın tәmәni rәkis mämә otahli=pa, in otair iә?” ⁵ Kәni kәmotәni=pән kәm in mämә, “In otair әpәha taun Petlehem e nitәni rәha Jutiә. Mätәu-inu iәni kәti rәha Uhgın aupән, tәmәtei tol lanu lan mämә, ⁶ ‘Ik Petlehem әpәha e nitәni Juta,† ko kәsәniән mämә ik nati әpnarın e nätәmi asoli min әpәha ikin Juta, mätәu-inu iәtәmi asoli kәti otsipән lam, kәni in otateh vivi rәhak min nätәm Isrel tәhmen=pән e iәtәmi tәtәsal vivi o rәhan min sipsip min.’ ”

⁷ Kәni Kig Herot Asoli tәmauin e nätәmi min u koteinatig vivi e nәniән nipәti mәhau min kәhuva tuhapumın oneuән ilah, mәtapuәh o lah mämә mәhau әha tәmәri әhruahru e nian nak, kәni kәmotәni=pән nian rәha mәhau kәm in. ⁸ Kәni in tәmәni=pән kәm lah mämә, “Әhuvән Petlehem motәsal vivi e suakәku. Nian onәkotерuh, kәni nәkotos nәghatiән lan mәhuva mämә iәu min iәkuvән mәfән min nisiaiән kәm in.”

⁹⁻¹⁰ Nian kәmotәtәu nәghatiән әha, kәmohiet mәhuvән, kәni moteh mәhau әpәlә iәtәm kәmoteh әpәha pari, kәni nikilah tәmagiән tәmagiән ohni. Kәni mәhau u tәmaupән e lah muvән mәhtul әhruahru әha suakәku әpәlә tәtapili ikin. ¹¹ Kәni kәmәhuvән әha imә, moteh suakәku ilau rәhan mämә Meri. Kәni kәmotәsiәulin mautәfән nisiaiән kәm suakәku әha. Kәni kәmotiәlgi nautә e rәhalah kәtim min iәtәm nәhmtilah tiәkis, motәfән kәm in. Kәmotәfән aiән u kol toraip-oraip, mine nati kәti min iәtәm nәmiәvin tәuvir nian kuvan e nigәм, nәrgin u frankinsens, mine fomat iәtәm nәmiәvin tәuvir, nәrgin u mir.

¹² Kәni Uhgın tәmәniәhu ilah e nәmәhlairiән mämә okәsohtәlig-pәniән o Kig Herot Asoli. Kәni inәha ilah kәmotauvlәk e Kig Herot mәhuvән=pән e suaru pisin mautәhuvән imalah ikin.

Josip mine Meri kәmuos Iesu mihlagim mihluvән Ijip

1:23 Aes 7:14 **1:25** Luk 2:21 **2:2** Nam 24:17 * **2:3** Herot nikin tәmauit mәgin mätәu tәmәtәu mämә kig kәti min tinair. Kәhrun nәniән mämә “niki Jerusilәm rәfin tәmauit,” nipätin u mämә nätәmi asoli min rәha Herot kәmotәgin. Uә mәta nätәmimi min rәfin nәuvein kәmotәhrun mämә nәmә kig kәti min tәri, kәni okәkeikei kol nәluaginiән kәti kәm nätәm Rom, mätәu-inu Rom in tәmәtarmәnig e Isrel e nian әha. † **2:6** Aupән ikin, nätәmimi rәha Isrel kәmotatig e profens tepәt, kәni nitәni Juta in tәhmen e profens kәti rәha Isrel. Mätәu kәmәhuva slef min rәha Asiria minәhuvән ikin әha, kәni uәrisig lan, kәmәhuva slef min rәha Papilon mәhuvән mәutatig ikin. Nian nätәm Isrel kәmohtәlig=pa Isrel, mätәu kәmәhuvән ikin kәtiәh әmә, iuәkir o Jerusilәm. Kәtauin ikin әha mämә Jutiә. **2:6** Maeka 5:2; Jon 7:42
2:11 Sam 72:10-15; Aes 60:6

¹³ Nian nətəm koteinatig vivi mīn u kəməhiet rəkis mīnautəhuvən, kəni agelo kəti rəha Uhgīn təmuva miet pətīgəm o Josip e nəməhlairiən mətəni=pən kəm in məmə, “Əhtul uəhai, mələs suakəku ilau rəhan məmə, onəklagim mihluvən əpəha Ijip. Kəni onəklatig əha ikin mīlətəuarus=pən iəu əmə iəkəni=pinə mīn kəm ik məmə onəklitəlig=pa mīn, mətəu-inu otəsuvəhiən, Kig Herot Asoli otəsəl e suakəku u məmə otohamu.”

¹⁴ Kəni əmeiko e nian əmə əha lapin, Josip təməhtul mələs suakəku ilau rəhan məmə mihlagim mihluvən əpəha Ijip. ¹⁵ Kəni kəməhlatig e nitəni əha mīlətəuarus Kig Herot Asoli timis. Nati u tinuva məmə otol nīpəhriənian e nəghatiən iətəm Iərmənig təməni rəkis aupən e nəghatiən rəha iəni kəti tətəni lanu lan məmə, “Iəmauin e nətik iərman məmə otiet rəkis Ijip.”

Soldiə mīn rəha Kig Herot Asoli kəmotohamu nəpəou mīn nəman

¹⁶ Kəni e nian Kig Herot Asoli təməhrun məmə nətəm koteinatig vivi e məhau mīn kəməsotoliən nəuiən motauvlək e suaru pisin motagim, kəni nīkin təmāhmə pik agin. Kəni in təmāhli=pən rəhan mīn soldiə mīn məmə okəhuvən Petlehem mīne ikin mīn rəfin titəlau lan, məmə okotəsəl e nəpəou mīn nəman rəhalah nu təsapirəkisiən nu keiu, kəni okotohamu rəfin ilah. In təmītəpin nu keiu lanəha mətəu-inu nīkin təməhti məmə nian əhruahru əha iətəm nətəm koteinatig kəmotəh məhau lan.

¹⁷ Natimnati mīn u təmol nəghatiən u tuva mol nīpəhriənian lan iətəm iəni Jeriməiə təməni rəkis aupən ikin məmə, ¹⁸ “Nətəm Ramə kəmotətəu pətan kəti tətəsək mətəsək mətəu-inu tətətəu tərāh agin. Pətan əha in Reijel, in tətəsək o nenətin mīn. Kəni məsolkeikeiən məmə iətəmi kəti otuva məghati məfəri mīn rəhan nətəligiən mətəu-inu nenətin mīn kinohmis rəfin.”‡

Josip mīne Meri mīne suakəku kəmhlit Ijip mīhlitəligpən Nasərit

¹⁹ Uərisig e nian Kig Herot Asoli təmimis, mətəu Josip mīne Meri mīne suakəku kəhlatig əhanəh əpəha Ijip, kəni agelo kəti rəha Uhgīn təmuva o Josip e nəməhlairiən kəti mətəni=pən kəm in məmə, ²⁰ “Josip. Əhtul mələs suakəku mīne rəhan məmə kəni mīhlitəlig=pən e nitəni Isrel, mətəu-inu nətəmi mīn u kəmotolkeikei məmə okotohamu suakəku, ilah kinohmis rəkis.” ²¹ Kəni Josip təməhtul mələs suakəku əha mīne rəhan məmə, kəni mīhlitəlig=pən mīn e nitəni əha Isrel.

²² Mətəu nian Josip təmətəu məmə Akeleas təmos nimei rəhan tatə Kig Herot Asoli mətərmənig e Jutiə, kəni in təməgin e nitəlig-pəniən Jutiə. Kəni Uhgīn təməghati kəm Josip e nəməhlairiən kəti mīn məmə in otəsuvəniən Jutiə, kəni təmiet muvən ikin pisin e nitəni asoli Kaləli. ²³ Kəni kəmhluvən məhlatig e nitəni əha Kaləli e taun u Nasərit. Nati u tinuva məmə otol nəghatiən rəha iəni mīn rəha Uhgīn aupən otuva mol nīpəhriənian. Ilah kəmotəni=pən məmə, “Okotəni məmə in iətəm Nasərit.”

3

Jon Bəptais təmanus pətīgəm nəghatiən rəha Uhgīn

(Mak 1:1-8; Luk 3:1-9,15-17; Jon 1:19-28)

¹ Nu mīn nəuvein tinuva mīnəvən rəkis, kəni Jon Bəptais təmiet pətīgəm, kəni mətəni pətīgəm nəghatiən rəha Uhgīn əpəha Jutiə ikin təpiə-məpiə ikin, ² mətəni məmə, “Otəuhlin itəmah e rəhatəmah nolien tərāh mīn, kəni məhuvən o Uhgīn, mətəu-inu, nian iətəm Uhgīn otərmənig e nətəmimi rəfin tinuva iuəkir.” ³ Jon Bəptais u, iətəm Aiseə, iəni rəha Uhgīn aupən, təmətəghati lan

2:15 Hos 11:1 **2:18** Jer 31:15 ‡ **2:18** E fes u, nərgin u Reijel, tətəhtul o məmə mīn rəfin rəha Isrel.
2:23 Aes 11:1; 53:2; Luk 2:39; Jon 1:45 **3:2** Mat 4:17; Mak 1:15

məmə, “Suah kəti tətəuɪn əpəha təpiə-məpiə ikin mətəni məmə, ‘Itəmah, otol əpenə-penə e suaru rəha Iərməniɡ, kəni motol rəhan suaru təhruahru.’ ”*

⁴ Jon tatuvən e napən iətəm kəmöl e nimeimei nati miəgəh kəti kətəni məmə kaməl, kəni rəhan kətəuti kəmöl e nilosi kau, kəni niɡin nauəniən, tatun pitu mine nəhu sukəpak.† ⁵ Kəni nətəmimi tepət kəmotəpən Jerusiləm, mine ikin min e nitəni Jutiə, mine ikin min iuəkir o nəhu əha Jotən, kəməhuva məmə okoteruh Jon. ⁶ Kəni kəmotəni pətəiɡəm rəhalah nolien tərəh min, kəni in təmöl bəptais e lah e nəhu əha Jotən.

⁷ Mətəu nian Jon təmafə məmə Farəsi min mine Satusi min tepət kəməhuva məmə otol bəptais e lah, kəni təməni=pən kəm lah məmə, “! Itəmah nəkotəhmen e təgəluə min! Rəhatəmah nolien tekəu-ekəu. Nikitəmah təsəhtian məmə, nəmə nautol əmə bəptais u, kəni onəkotəiɡim rəkis e nalpinian mine niəməha rəha Uhgın iətəm otuva. ! Kəpə! ⁸ Otol natimnati iətəm kautəgətun məmə nəmotəlali e nətəliɡian rəhatəmah, motəpəh pəhriən nolien tərəh min, kəni məhuvən o Uhgın.

⁹ “Kəni sotəni aruiən kəm təmah e nəfəriən məmə itəmah nəkotəhruahru əmə mətəu-inu itəmah nəuaniləuis min rəha Epraham. ! Kəpə! Inu nati əpnəpin əmə. Iətəni kəm təmah məmə nati əpnəpin kəpiel min əmə, mətəu Uhgın təhruən nəuhlinian ilah kəhuva nəuaniləuis min rəha Epraham.‡ ¹⁰ Mətəu-inu rəueiu mine, Uhgın tinəhtul maru rəkis məmə otəuahli niɡi iətəm təsəuəiən e nəuan iətəm təuvir. Kəni in otəuahli=pən niɡi əpəha e nəukətin məraki=pən lan e niɡəm.

¹¹ “Rəueiu, iatol bəptais e təmah e nəhu mətəu-inu, itəmah nəmotəuhlin rəhatəmah nətəliɡian e nolien tərəh min rəhatəmah. Mətəu iətəmimi kəti otuva iətəm rəhan nəsanəniən mine nepətiən tapirəkis iəu. Kəni iəu ləhtəni aɡin, iəsəhmen-pəniən məmə iəkos rəhan put təhmen e iol əhruin. Kəni suah kəha, in otol bəptais e təmah e Narmın Rəha Uhgın mine niɡəm. ¹² In tətəhtul maru o nakilian nolien rəha nətəmimi məmə otəuəri nətəmimi, təhmen=pən e iətəmi tətəsum mətəuəri rəkis nəua wit təuvir mine nilosi wit tərəh. Tatos nəua wit təuvir matuvən lahuənu. Mətəu tətərakı=pən e nilosi wit tərəh e niɡəm asoli iətəm tatuəu naunun tikə.”§

*Jon təmöl bəptais e Iesu
(Mak 1:9-11; Luk 3:21-22)*

¹³ Kəni Iesu təmiet e nitəni Kaləli muva e nəhu Jotən məmə Jon otol bəptais lan. ¹⁴ Mətəu Jon tətəniəhu əskasik in məni=pən məmə, “Təhruahru əmə məmə ik onəköl bəptais lak. ?Təhro nətuva məmə iəkol bəptais lam?” ¹⁵ Mətəu Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Kəpə. Pəh otol lan u rəueiu. E nolien əha, kilau okuol nati kəti iətəm Uhgın tolkeikei.” Kəni Jon təmegəhan lan.

* **3:3** Nipətin rəha nəghatian u məmə, “Nian iətəmi asoli kəti tuva, itəmah nəkotələhu əhruahru suaru mine motol vivi. Mine itəmah motol əpenə-penə natimnati rəfin. Kəni təhmen əmə, itəmah nəkotəkeikei motələhu əhruahru nətəliɡian rəhatəmah kəni motol əpenə-penə nikitəmah məmə nian Iərməniɡ otuva, mətəu itəmah ninotol əpenə-penə rəkis o nətəuiən in mine nuərisiɡian lan.” **3:3** Aes 40:3 † **3:4** Jon tatuvən e napən iətəm təhmen e rəha iəni Elaijə təmatuvən lan aupən. (2King 1:8, Sek 13:4). Nətəm Isrel, nikilah təmatahti məmə Elaijə otitəliɡ=pə min e nəhue niftəni nian kəti min məmə otol əpenə-penə nətəmimi o nuvaiən rəha Kristo (Mal 4:5-6). Uərisiɡ, Iesu təməni əpu vivi məmə Jon in iəni kəti təhmen e Elaijə iətəm niki nətəmimi tətəhti məmə otuva min. (Mat 11:14; 17:10-13) **3:4** 2King 1:8 **3:7** Mat 12:34; 23:33 ‡ **3:9** Nətəm Isrel, nikilah təhti məmə in nati asoli məmə ilah nəuaniləuis pəhriən rəha Isrel, mətəu nati asoli e nəhmti Uhgın məmə nətəmimi okotəkeikei motəuhlin motəlali e rəhalah nətəliɡian kəni motol nəuiən. **3:9** Jon 8:33,39; Rom 4:12 **3:10** Mat 7:19; Luk 13:6-9 **3:11** Jon 1:26-27,33; Uək 1:5 § **3:12** Nipəti nəghatian u məmə Uhgın otəuəri nətəmimi. Nətəmimi u kəutəhatəte e Iesu okəhuvən e negəu e neai, mətəu nətəmimi u kəsotəhatətəiən, otərakı=pən e niɡəm asoli, inəha “hell.”

¹⁶ Kəni Jon təmol bəptais e Iesu, kəni rəueiu aɡin Iesu təməri e nəhu, kəni əmeiko negəu e neai təməuag, kəni təmeruh Narmin Rəha Uhgın təmeiuaiu=pa təhmen e mak, kəni məharəg-pəri lan. ¹⁷ Kəni nəuia Uhgın təmsipəri e neai mətəni məmə, “Inu nətik keikei iətəm iəkolkeikei pik, kəni nəkik tagiən pik ohni.”

4

Setən təməfən-əfən kəm Iesu (Mak 1:12-13; Luk 4:1-13)

¹ Kəni Narmin Rəha Uhgın təməghati=pən e nəki Iesu məmə in otuvən əpəha ikin təpiə-məpiə ikin məmə Setən otəfən-əfən kəm in. Kəni Iesu təmuvən ikin.

² Kəni Iesu təməpəh nauəniən o nian fote, e nərauiə mine lapin, kəni uərisig lan nəumis təmus pik. ³ Kəni Setən təmuvə minətəfən-əfən kəm Iesu məni=pən kəm in məmə, “Nəmə ik Nəti Uhgın, əni=pən kəm kəpiel min pəh kotəuhlin ilah məhuva motol piret lan.”

⁴ Mətəu Iesu təmuhalpın nəghatiən rəha Setən məmə, “Kəmətəi e Nauəuə Rəha Uhgın məmə, ‘Nətəmimi ko kəsotəmiəgəhiən e nauəniən əmə, mətəu okotətig e nəghatiən min rəfin iətəm tatsipən o Uhgın.’ ”

⁵ Kəni Setən təmit Iesu mian əpəha Jerusiləm, e nəhue nimə əpəha ilis aɡin e Nimə Rəha Uhgın, ⁶ kəni məni=pən kəm Iesu məmə, “Nəmə ik Nəti Uhgın, iuvig pətigəm, mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, ‘Uhgın otəni=pən kəm rəhan nagelo min məmə okotəsal vivi lam, kəni motələs ik əpə ilis e nəhlmiləh məmə nəsoriniən nəhlkəm nəuətin e kəpiel.’ ”

⁷ Kəni Iesu təmuhalpın nəghatiən rəha Setən məmə, “Nauəuə Rəha Uhgın tətəni min məmə, ‘Ko nəsəfən-əfəniən kəm rəhatəmah İərməniɡ Uhgın matol məmə in tətətig itəmah min, uə kəpə.’ ”

⁸ Kəni Setən təmit min Iesu mian əpəha ilis e nitəuət asoli, kəni məgətun in e nitənimtəni min rəfin, mine nepətiən rəhalah, mine natimnati təuvir aɡin min rəfin iətəm kəutatig lan, ⁹ kəni təməni=pən kəm Iesu məmə, “Natimnati min rəfin min əha, iəkəfinə kəm ik məmə onətərməniɡ e lah, nəmə nəkasiəulin=pa kəni məfaki=pa kəm iəu.”

¹⁰ Kəni Iesu təmuhalpın rəhan nəghatiən məmə, “!Amərəkis muvən isəu, Setən! Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, ‘Onəkotəfəki əmə kəm rəhatəmah İərməniɡ Uhgın, kəni in əmə, onətol əmə rəhan nətəliɡiən.’ ”

¹¹ Kəni Setən təmagim məpəh Iesu, kəni nagelo min kəməhuva motasiru lan.

Iesu təmətuəuin mətəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgın e nitəni Kaləli (Mak 1:14-15; Luk 4:14-15)

¹² Kəni e nian əha, kəmaskəlim Jon Bəptais kləfən e kaləpus. Kəni nian Iesu təmətəu nəghatiən lan, kəni in təmiet muvən e taun Nasərit e nitəni Kaləli.

¹³ Kəni ko uərisig, təməpəh natigiən Nasərit, kəni miet muvən əpəha ləuahtəni e taun kəti, nərgin u Kapeniəm, iuəkir o nəhu Lek Kaləli, kəni mətətig ikin əha e nitəni asoli rəha nəuaniləuis min rəha Sepulun mine Naptali aupən.

¹⁴ Təmuvən ikin əha məmə nəghatiən rəha iəni Aiseə otuva mol nıpəhriəniən lan iətəm təməni aupən məmə, ¹⁵ “Niftəni rəha nəuaniləuis rəha Sepulun, mine niftəni rəha nəuaniləuis rəha Naptali tətəməhli e suaru tatuvən e nəhu Lek Kaləli, nəven=pən e nəhu Jotən. Inu nitəni asoli Kaləli, ima Nanihluə min.

¹⁶ Nətəmi ikin kəmotətig e napinəpuian, mətəu kəmoteruh nəhəgəhəgiən asoli

kæti. Kæni tînatian, kæni nêhagêhagiæn asoli tæmasiægêpîn ilah nêtæm kæmotatig e napinêpuian rêha nîmisiæn u têtêhtêrain ilah nian rêfin.”

¹⁷ Kæni mætuæuin e nian æha, Iesu tæmætæni pætigæm nêghatiæn rêha Uhgîn mætæni mæmæ, “Otæuhlin itæmah e rêhatæmah noliæn tærah mîn, kæni mœhtælig=pæn o Uhgîn, mætæu-inu Narmænigiæn Rêha Uhgîn tînatuva iuækir.”

*Iesu tæmauîn e nêtæmimi kuvæt mæmæ okotohtæupæn in
(Mak 1:16-20; Luk 5:1-11)*

¹⁸ Iesu tæmætaliuæk e nîkali nêhu Lek Kalæli, kæni meruh suah mil keiu ilau pian, Antîru mîne Saimon, u nêrgîn kæti mîn u Pitæ. Ilau kætuatu e net e nêhu Lek Kalæli mætæu-inu ilau iætæmimi mil rêha niuviæn næmu mîn. ¹⁹ Kæni tæmæni=pæn kæm lau mæmæ, “Iæuva, muîtæu=pa iæu, miæuva rêhak iætæmimi mil, kæni iæu iækol itælau nêkiæuva iætæmimi mil rêha niuviæn nêtæmimi mæmæ okæhuva rêhak mîn nêtæmimi.” ²⁰ Kæni ræueiu agîn, ilau kæmuæpêh rêhalau net, kæni muîtæu=pæn.

²¹ Kæni Iesu tæmæliuæk muvæn næuan næuветin mîn, kæni meruh suah mil keiu mîn ilau pian, nêrgilau u Jemis mîne Jon, nêti Sêpæti mil. Kætuæharæg e nîpægnæua bot ilahal rêhalau tatæ mætuæhli vivi rêhalau mîn net. Kæni Iesu tæmauîn e lau mæmæ okiæuva miauærisig lan. ²² Kæni ræueiu agîn, ilau kæmuæhtul muæpêh bot mîne tatæ rêhalau, kæni miætæu=pæn Iesu.

*Iesu tæmægætun nêtæmimi kæni matol vivi nêtæmimi
e nîmisiæn
(Luk 6:17-19)*

²³ Kæni Iesu tæmæliuæk ikin mîn rêfin e nîtæni Kalæli, mætægætun nêtæmimi æpæha e nîmæ mîn rêha nuhapuminiæn, kæni mætæni pætigæm nanusiæn tæuvîr rêha Uhgîn kæm nêtæmimi, kæni matol vivi nêtæmimi nêtæm kautohmis e nîmisiæn rêfin, mîne nêtæmimi nêtæm nîpætîlah tærah o nîmisiæn rêfin. ²⁴ Kæni nanusiæn e Iesu tæmîtalau rêfin e profens ikin Siriæ, kæni nêtæmimi kæmotos nêtæmimi rêfin nêtæm kautohmis mæhuva o Iesu, rêhalah nîmisiæn tol mîn lanu: næuvein kautohmis, næuvein nîpætîlah têtahmæ, næuvein narmîn tærah têtatig e lah, næuvein kautos nîmisiæn rêha mænig mæutauit, kæni næuvein nîpætîlah næuветin tæmimis. Mætæu Iesu tæmol vivi ilah. ²⁵ Kæni nîmænin nêtæmimi kæmohiet e ikin mîn rêfin. Mohiet e nîtæni Kalæli, mîne ikin Tekapolis, mîne Jerusilæm æpæha Jutiæ, mîne ikin pîsin mîn næuvein æpæha Jutiæ, mîne ikin mîn næven=pæn e nêhu Jotæn kæni ilah rêfin kæmæhuærisig e Iesu.

5

Æpæha ilis e nîtæuæt, Iesu tæmægætun rêhan nêtæmimi nêtæm kautæhuærisig lan

¹ Nian Iesu tæmeruh nîmænin nêtæmimi nêtæm kæutohtæu=pæn in, kæni in tæmuvæn æpæha ilis e nîtæuæt, kæni mætæharæg, kæni rêhan nêtæmimi nêtæm kautæhuærisig lan, ilah kæmæhuva. ² Kæni mînætuæuin mætægætun ilah.

Nêtæmimi nêtæm kæutatig e næuvîriæn pæhriæn

Iesu tæmæni mæmæ,

³ “Nækæutatig e næuvîriæn pæhriæn nian nautosiahu itæmah, mæutæni e nîkitæmah mæmæ næutæhtul=pæn æmæ e Uhgîn. In næuvîriæn pæhriæn mætæu-inu, itæmah nêtæmimi rêha Uhgîn, kæni in têtarmænig e tæmah.

⁴ Nækotatig e næuvîriæn pæhriæn nian næutasæk kæni nîkitæmah têtahmæ.* In næuvîriæn pæhriæn mætæu-inu, Uhgîn otosiahu nîkitæmah.

4:16 Aes 9:1-2 **4:17** Mat 3:2; 19:27 **4:23** Mat 9:35; Mak 1:39; Uæk 10:38 **4:24** Mak 6:55 **4:25**

Mak 3:7-8 **5:3** Aes 57:15 * **5:4** Iesu tæseniæn æhruahru u ikinu mæmæ iætæmi kæti tæmæhro nîkin tæhmæ. Næmæ tæhro nîkin têtahmæ o noliæn tærah rêhan, uæ kæmæ tæhro nîkin têtahmæ mætæu-inu iætæmi kæti tæmimis, uæ næmæ tæhro in nati kæti mîn. **5:4** Aes 61:2-3; Nêh 7:17

- 5 Nəkotatig e nəuviriən pəhriən nian nəsotəfəri aruiən itəmah. In nəuviriən pəhriən mətəu-inu, o nian kəti Uhgın otəfinə nəhue niftəni kəm təmah u rəhan mın.
- 6 Nəkotatig e nəuviriən pəhriən nian nəkotolkeikei pik e nikitəmah rəfin agin məmə nəmiəgəhiən rəhatəmah otəhruahru e nəhmti Uhgın. In nəuviriən pəhriən mətəu-inu, Uhgın otol itəmah nəkotəhruahru.
- 7 Nəkotatig e nəuviriən pəhriən nian nəkotasəkəhruin nətəmimi. In nəuviriən pəhriən mətəu-inu, Uhgın otasəkəhruin itəmah.
- 8 Nəkotatig e nəuviriən pəhriən nian nikitəmah təhruahru məuvir. In nəuviriən pəhriən mətəu-inu, onəkoteruh Uhgın.
- 9 Nəkotatig e nəuviriən pəhriən nian itəmah nətəmimi rəha nələhuiən nəməlinuiən. In nəuviriən pəhriən mətəu-inu, okauin e təmah məmə nenəti Uhgın.
- 10 Nəkotatig e nəuviriən pəhriən nian nautol natimnati iətəm kotəhruahru e nəhmti Uhgın, kəni nətəmimi kautol tərəh kəm təmah ohni. In nəuviriən pəhriən mətəu-inu, itəmah nətəmimi rəha Uhgın, kəni in tətarməniğ e təmah.

11 “Nəkotatig e nəuviriən pəhriən nian nətəmimi kautol natimnati mın tərəh kəm təmah mətəu-inu itəmah nətəmimi rəhak, inəha kəutəni rah itəmah, kəni məutərəkin itəmah, kəni məuteiuə e təmah məutəni nəghatiən tərəh mın məutərəkin itəmah lan. 12 Nipəhriənien, nətəmimi kəmautol noliən əhmen mın əmə kəm iəni mın aupən ikin iətəm ilah kautol kəm təmah. Kəni otagiən pik, mətəu-inu nətəouiən asoli rəhatəmah tətətiğ əpah e negəu e neai.

Sol mine nəhagəhagiən
(Mak 9:50; Luk 14:34-35)

13 “Itəmah nəkotəhmen e sol o nətəmimi rəfin e nəhue niftəni.† Mətəu nəmə rəhan nətəhiən tinikə, otəhro muva mətəhiən mın? !Təsəuvir minien o nati kəti mın! Okəraki lan, kəni nətəmimi okotaliuək lan.‡

14 “Itəmah nəhagəhagiən rəha nətəmimi e nəhue niftəni. Taun iətəm kəmol əpəha ilis e nıtəuət, ko təsəhluaigien. 15 Kəni iətəmimi kəti tikə məmə otasiəpən e lait, kəni masuəpəpim lan e bəkit. Kəpə, nian tasiəpən e lait, kəni in otəkeikei maharu-pəri ilis, ikin lait tətəharəg ikin məmə lait otasiəgəpim rəfin nipəgnəua nimə o nətəmimi rəfin. 16 Kəni e noliən əhmen mın əmə, otol rəhatəmah lait e nəmiəgəhiən rəhatəmah tasiə məmə nətəmimi okoteruh uək təuvir mın iətəm itəmah nautol, kəni ilah okotəfəri nergı tatə Uhgın iətəm tətətiğ e negəu e neai.”

Lou rəha Mosis

17 Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni=pən kəm lah məmə, “Məta nikitəmah təhti məmə iəmuva məmə iəkərəkən Lou iətəm Uhgın təməfən kəm Mosis mine iəni mın aupən. !Kəpə! İəməsuvaieən məmə iəkərəkən ilah, mətəu iəmuva məmə iəköl nipəti nəghatiən pəhriən mın əha okəhuva motol nipəhriənien. 18 Pəhriən, iətəni kəm təmah məmə nian niftəni mine neai kətuatig, kəni Lou, in mın otətətiğ. Kəni ko nati kəti otəsikəien lan, nati əpnəpim in letə əkəku agin, kəni Lou otəhtul matol uək mətəuarus=pa nəghatiən mın rəfin rəha Lou kəhuva motol nipəhriənien lan. 19 Kəni, o nati əha inəha, iətəmi

5:5 Sam 37:11 5:6 Aes 55:1-2 5:10 1Pitə 3:14 5:11 1Pitə 4:14 5:12 2Kron 36:16; Uək 7:52 † 5:13 Sol tatol nauəniən tətəhiən vivi, kəni məsərahien. Təuvir məmə noliən rəhatah otətəsiru e nətəmimi məmə ilah kəhuva nətəmimi nətəm kotəhruahru. Mətəu tərəh okəmə noliən rəhatah tatiuvi=pən nətəmimi e noliən tərəh. ‡ 5:13 Kitah kotəhmen e nipəti nien nian kəkiəh kəni kauərin nati lan, nətəmimi kotun motətəu təuvir. Mətəu nəmə noliən rəhatah tatiuvi=pən nətəmimi e noliən tərəh, kəni kitah kotəhmen əmə nipət e nien ko kəsoliən nati kəti mın lan. Təuvir əmə məmə kəraki lan. 5:14 Jon 8:12; 9:5 5:15 Mak 4:21; Luk 8:16; 11:33 5:16 Efəs 5:8-9; 1Pitə 2:12 5:17 Rom 3:31 5:18 Luk 16:17; 21:33

kæti iætəm tæpəh Lou mætəgətun nətəmimi mīn məmə ilah mīn okotəpəh, nati əpnapīn in Lou kæti læhtəni aɡīn, kæni okotauīn e iætəmi əha məmə in læhtəni aɡīn e Narməniɡiən Rəha Uhgīn. Mətəu iætəmi kæti iætəm tatol Lou mīn əha, mætəgətun nətəmimi lan, kæni okotauīn e iætəmi əha məmə in ilis aɡīn e Narməniɡiən Rəha Uhgīn. ²⁰ Iatəni lanəha kəm təmah mətəu-inu, rəhatəmah noliən otəkeikei məhruahru vivi aɡīn e nəhmti Uhgīn, tapirəkis noliən mīn rəha Farəsi mīn mine nəgətun mīn rəha Lou nətəm nīkilah əmə təhti məmə kotəhruahru vivi. Nəmə rəham noliən təsəhruahru viviən lanəha lan, kæni ko nəsuvəniən matig ahgəl Narməniɡiən Rəha Uhgīn.”

*Nəniən rəha Iesu
o noliən niəməha
(Luk 12:57-59)*

²¹ Kəni Iesu təməni mīn məmə, “Itəmah nəmotətəu rəkis nəghatiən iætəm nəgətun mīn kəmotəni kəm kəha mīn rəhatəmah aupən. Ilah kəmotəni məmə, ‘Sotohamuiən itəmi,’ kæni ‘Iətəmimi iætəm təmoħamu iætəmi, otəkeikei məhtul e nəhmti kot mos nalpīniən.’ ²² Mətəu iəu iətəni kəm təmah məmə, § nəmə iætəmi kæti niəməha tatol əmə o nati kæti pian təmöl, kæni təhruahru məmə iætəmi əha iætəm niəməha təmöl, otəhtul e nəhmti kot. Kəni nəmə iætəmi kæti tətəni rah pian, kæni təhruahru məmə in otəhtul e nəhmti kaunsil asoli. Kəni nəmə iætəmi kæti təuiakən e iætəmi kæti, * kæni təhruahru məmə iætəmi təməni nəghatiən əha otuvən e niɡəm asoli.

²³ “Kəni o nati əha inəha, nəmə nian natuvən e oltə e Nimə Rəha Uhgīn məmə onəkəfən nati kəm Uhgīn, mətəu ikin əha, nīkim tīnəhti piām iætəm tatol niəməha kəm ik o nati kæti nəmol lan təsəhmeniən, ²⁴ əpəh pipim rəham nati əha, kæni muvən meruh piām muələhu əhruahru nətəliɡiən rəhatəlau, muəpəh noliən tikimīr, miəuva matuol kətiəh, kæni uərisig nəpanitəliɡ muvən məfən nati kæti rəham kəm Uhgīn e oltə əpəha e Nimə Rəha Uhgīn.

²⁵ “Kəni nəmə nəmol nati kæti təsəhmeniən e iətəmimi kæti, kæni iætəmi u tolkeikei məmə otələs ik nəkian e kot, təuvir məmə nəkuvən uəhai əmə, nian nəsiən əhanəhiən e kot, kæni muələhu əhruahru pipim nīpəgnəmtin rəhatəlau. Nəmə nəkəpəh, iətəmimi u otləfən ik e nəhlmī iætəm tətakil nəghatiən, kæni iætəm tətakil nəghatiən otləfən ik e nəhlmī polis, kæni polis otləfən ik e kaləpus. ²⁶ Nīpəhriən iətəni kəm təmah məmə, nəmə tol lanəha, ko nəsiətən e kaləpus mətəuarus nəkəkeikei mətəou e məni rəfin aɡīn o nalpīniən rəham.”

Iətəmimi iætəm tətəkləh e pətan

²⁷ Kəni Iesu tətəkeikei mətəni=pən kəm lah məmə, “Itəmah nəmotətəu rəkis nəghatiən u məmə, ‘Itəmah nətəm nəmotol rəkis marit, nəsotəkləhiən e nīpətan pišin mīn.’ ²⁸ Mətəu iəu, iəu iətəni kəm təmah məmə nian suah kæti iætəm tīnol rəkis marit tateruh pətan pišin kæti matolkeikei məmə otəkləh lan, kæni in tīnol rəkis təfəgə tərəh e nīkin, təhmen əmə məmə in tīnəkləh pəhriən lan. ²⁹ Nəmə nəhmtəm tol ik natol təfəgə, kæni təuvir məmə nəkələs rəkis məraki lan. Təməuvir məmə nīpətim nəuvetin tikə, tapirəkis aɡīn nəmə nīpətim rəfin okəraki=pən e niɡəm asoli u naunun tikə. ³⁰ Kəni nəmə nəhlməm tol ik natol təfəgə, kæni təuvir məmə nəkətahtuv rəkis məraki lan. Təməuvir

5:19 Jem 2:10 **5:21** Eks 20:13; Dut 5:17 § **5:22** Iesu təməsəniən məmə Lou tərəh. Mətəu in tətəni pətiɡəm lou iætəm təuvir pik, kæni matek nīki nətəmimi. * **5:22** Nəghatiən u “təuiakən e iætəmi kæti,” tətəghati e nəghatiən mīn təhmen e “Ik iərmis,” uə “Ik ialməli,” uə “Rəhm-kapə tikə,” uə “Ik nəti iərmis.”
5:22 1Jon 3:15 **5:23** Mak 11:25; 1Jon 4:20-21; Hos 6:6; Aes 1:10-17; 1Saml 15:22 **5:27** Eks 20:14; Dut 5:18 **5:29** Mat 18:9; Mak 9:47

məmə nīpətīm nəuветin tikə, tapirəkis agin məmə nīpətīm rəfin okəraki=pən lan e nigəm asoli u naunun tikə.”†

*Iətəmimi iətəm tətəpəh
rəhan pətan*

(Mat 19:9; Mak 10:11-12; Luk 16:18)

³¹ Kəni Iesu təməni mīn məmə, “Itəmāh nəmotətəu rəkis nəghatiən u məmə, ‘Iətəmimi iətəm otəpəh rəhan pətan, in otəkeikei məfən nauəuə kəti kəm in iətəm tətəgətun məmə in tinəpəh.’ ³² Mətəu iəu, iəu iətəni kəm təmāh məmə, nəmə iərman kəti iətəm təmōl marit tatol tifos mətəpəh rəhan pətan, mətəu pətan u təsapiliən ilau suah pisin kəti, kəni rəhan iərman tatol təfagə tərāh. Kəni nəmə pətan əha tatitəu=pən suah pisin, kəni pətan əha tatol təfagə, mətəu nəmkarəpəniən rəha iərman rəhan aupən. Kəni suah u iətəm tatit pətan əha, in mīn tatol təfagə.”

Nonauvīl mīn

³³ Kəni Iesu təməni mīn məmə, “Nəmotətəu rəkis nəghatiən kəti mīn iətəm nəgətun mīn kəmotəni kəm rəhatah kəha mīn aupən məmə, ‘Nəsotatgəhliən nonauvīl mīn rəhatəmāh iətəm nəmotos, mətəu nəkotəkeikei motol nati nak nəmotos nonauvīl lan kəm Uhgīn məmə nəkotol.’ ³⁴ Mətəu iəu, iəu iətəni kəm təmāh məmə, sotos əməiən nonauvīl e nati kəti məmə otol rəhatəmāh nəghatiən təkāsik. Sotosiən nonauvīl e negəu e neai mətəu inu ikin əha Uhgīn tətərməniḡ lan, kəni nolīən əha təhmen məmə nautos nonauvīl e Uhgīn. ³⁵ Kəni sotosiən nonauvīl e nəhue niftəni mətəu-inu ikin əha Uhgīn tətərməniḡ lan, kəni nolīən əha təhmen məmə nautos nonauvīl e Uhgīn. Kəni sotosiən nonauvīl e Jerusiləm mətəu-inu ikin əha in taun rəha Uhgīn, u in Kig asoli ikin, kəni nolīən əha təhmen məmə nautos nonauvīl e Uhgīn. ³⁶ Kəni sotosiən nonauvīl e rəhn-kapə təmāh, mətəu-inu rəhatəmāh nəsanəniən tikə lan. Nəkotəruru nəuhliniən nəuanutəmāh kətiəh əmə tuva mərūən uə mapin. Uhgīn əmə tətərməniḡ e natimnati e nəmiəgəhiən rəhatəmāh. Kəni nolīən əha təhmen məmə nautos nonauvīl e Uhgīn. ³⁷ Mətəu nian rəfin onəkotəni əmə nīpəhriəniən, nati kəti mīn tikə. Kəni nəmə rəhatəmāh nətəligiən e nati kəti in ‘əuəh,’ kəni nəkotəni əmə məmə, ‘əuəh.’ Kəni nəmə rəhatəmāh nətəligiən e nati kəti in ‘kəpə,’ kəni nəkotəni əmə məmə, ‘kəpə.’ Nəghatiən mīn iətəm kotapirəkis ‘əuəh’ uə ‘kəpə,’ kautsipən e Setən.”

Nəlpiniən

(Luk 6:29-30)

³⁸ Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, “Nəmotətəu rəkis nəghatiən kəti məmə, ‘Nəmə iətəmi kəti tərəkīn nəhmtəm kəti, kəni nətəmimi okotərəkīn mīn nəhmtin kəti. Kəni nəmə iətəmi kəti tərəkīn nəhluvvn kəti, kəni nətəmimi okotərəkīn mīn nəhluvvn kəti.’ ³⁹ Mətəu iəu, iəu iətəni kəm təmāh məmə, nəsalpiniən nərahīən iətəm iətəmimi kəti təmōl kəm ik. Nəmə iətəmi kəti tahi ik mem nīkapim maru, kəni nəkəkeikei malelin=pən mīn nīkapim məuīl pəh tem mīn. ⁴⁰ Kəni nəmə iətəmi kəti tələs ik nəkian e kot, kəni mətəkeikei ohnik məmə nəkəfən rəham sot əkəku kəm in məmə otol vivi rəhatəlau nərahīən, kəni nəkəkeikei məfən mīn rəham sot asoli. ⁴¹ Kəni nəmə soldia kəti rəha nətəm Rom tətəkeikei ohnik məmə nəkələs rəhan kətim muvən kilomitə kətiəh, mətəu

† **5:30** Inu nəghatiən əuhlin iətəm tətəgətun məmə Iesu tolkeikei məmə kitah okotəkeikei motol uək əskasik o nəpəhiən rəhatah nolīən tərāh mīn. Təhmen əmə məmə kəutəhtuv rəkis nolīən tərāh mīn. Mətəu Iesu təsolkeikeiən məmə okotərəkīn nīpətītah, mətəu tolkeikei məmə kəutaliuək e nolīən əhruahru, kəni molkeikei məmə nikitah kəutəhruahru. **5:30** Mat 18:8; Mak 9:43 **5:31** Dut 24:1-4; Mak 10:4 **5:33** 1Kor 7:10-11 **5:33** Lev 19:12; Nam 30:2; Dut 23:21 **5:34** Aes 66:1; Mat 23:22; Jem 5:12 **5:35** Sam 48:2; Aes 66:1 **5:38** Eks 21:24; Lev 24:20; Dut 19:21

ik nəkəkeikei mələs mīn muvən kilomitə kəti mīn tol keiu. ⁴² Nəmə iətəmi kəti tətəsiə ohnik, kəni ik nəkəkeikei məfən kəm in. Kəni nəmə iətəmi kəti tolkeikei məmə in otos rəham nati kəti muvən konu mos mītəlig mīn muva, kəni nəsəniən məmə nəkəpəh. Nəkəkeikei məfən.”

Noliən rəha nolkeikeian tikimīr mīn
(Luk 6:27-28,32-36)

⁴³ Kəni Iesu təməni mīn məmə, “Nəmotətəu rəkis məmə, ‘Onəkotolkeikei nətəmi mīn u iuəkīr o təmāh, kəni mətəməki e tikimīr mīn rəhatəmāh.’ ⁴⁴ Mətəu iəu, iəu iətəni kəm təmāh məmə onəkotolkeikei rəhatəmāh tikimīr mīn, kəni motəfaki o nətəmimi mīn u nətəm kautol nərəhiən kəm təmāh, ⁴⁵ kəni noliən əha otəgətun məmə itəmāh nenəti Uhgīn rəhatəmāh iətəm tətətig ilis e negəu e neai. Kəni otol lanəha mətəu-inu rəhatəmāh Uhgīn tatol mītigar tətəsiəgəpin nətəmimi nətəm kotəuvīr mīne nətəmimi nətəm kotərah, kəni in mətəhli=pa nuhuən kəm nətəmimi mīn u nətəm rəhalah nəmiəgəhiən təhruahru, mīne nətəmimi mīn u nətəm rəhalah nəmiəgəhiən təsəhruahruian.

⁴⁶ “?Nəmə nəkotolkeikei əmə nətəmimi mīn u nətəm kotolkeikei itəmāh, kəni nikitəmāh təhti məmə Uhgīn otətəou itəmāh o noliən kəti iətəm təuvīr? !Kəpə! !Nətəmimi mīn u nətəm kautos məni rəha takis, iətəm kətəni məmə nətəmimi ilah kotərah, ilah mīn kotolkeikei ilah mīn!

⁴⁷ “?Kəni nəmə nəkotos əmə itəmāh mīn nəuvein məutəghati kəm lah mīn, mətəu təhro? ?Nikitəmāh təhti məmə nautol nati kəti iətəm təuvīr tapirəkis nətəmimi əpnəpīn? Kəpə. Nətəmimi mīn nətəm kəsotəhrunian Uhgīn, ilah mīn kautol lanəha. ⁴⁸ Tol lanəha, itəmāh nenəti Uhgīn nəkotəkeikei motol noliən iətəm in təuvīr məhruahru nian rəfin, təhmen=pən əmə məmə rəhatəmāh Tatə Uhgīn in tatol.”

6

Noliən mīn iətəm təuvīr kəm Uhgīn

¹ Kəni Iesu təməni mīn məmə, “Sotoliən məmə nəkotol noliən təuvīr mīn məmə nətəmimi okoteruh itəmāh ohni. Nəmə nəkotol məmə nətəmimi okoteh, kəni Uhgīn əpəha e negəu e neai otəsətəouian itəmāh ohni.

Noliən iətəm təuvīr
o nəfəniən kəm nanrah mīn

² “Tol lanəha, nəmə nəkotəfən nati kəti kəm nanrah mīn məmə nəkotasiru e lah, nəsotəhliən təui lan məmə nətəmimi okotəhrun. Inu təhmen e noliən rəha nəfaki eiuə mīn. Nian ilah kotasiru e nanrah mīn, rəhalah noluək mīn kəutəni pətigəm e nimə rəha nuhapuminiən mīne ihluə e suaru asoli. Kautol lanəha məmə nətəmimi okotisiai ilah. Nipəhriənian iətəni kəm təmāh məmə, ilah kinotos rəkis nətəouian rəhalah, inəha nisaiən rəha nətəmimi. ³ Mətəu itəmāh, nəmə nəkotəfən nati kəti kəm nanrah mīn məmə nəkotasiru e lah, nəkotəkeikei motol məmə nətəmimi okəsoteruhian, nati əpnəpīn rəhatəmāh mīn nətəmimi. ⁴ Otol lanəha məmə nətəmimi okotərru rəhatəmāh noliən təuvīr mīn, kəni rəhatəmāh Tatə iətəm tətəruh rəhatəmāh noliən təuvīr mīn nati əpnəpīn nətəmimi kəsoteruhian, in otətəou itəmāh o noliən mīn əha.”

Noliən rəha nəfakiən
(Luk 11:2-4)

⁵ Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, “Nian nəkotəghati kəm Uhgīn e nəfakiən, kəni sotoliən e noliən rəha nəfaki eiuə mīn. Nətəmimi mīn əha, ilah kotolkeikei məmə okotəhtul əpəha e nimə rəha nuhapuminiən, mīne ihluə e suaru asoli, kəni motəfaki məmə nətəmimi okotəfu motətəu ilah.

Nipəhriənian iətəni kəm təmah məmə ilah kinotos rəkis nətəouiən rəhalah, inəha nisaiən rəha nətəmimi. ⁶ Mətəu nian nəkotəghati kəm Uhgīn e nəfakiən, nəkəhuvən əpəha e nipəgnəua nimə rəhatəmāh, kəni motahtipəsīg, kəni motəfaki kəm Uhgīn iətəm tətātīg ikin əha iətəm nətəmimi kəsoteruhian itəmāh. Kəni rəhatəmāh Tatə iətəm tateh rəhatəmāh nolian oneuən mīn, in otətəou itəmāh o rəhatəmāh nolian təuvir mīn.

⁷ “Kəni nian nəkotəghati kəm Uhgīn e nəfakiən, sotoriarunian nəghatian mīn tepət pik u nipətin tikə, təhmen e nətəm kotəruu Uhgīn. Nīkilah təhti məmə rəhalah uhgīn mīn okotətəu ilah o nəghatian mīn tepət iətəm kəutəfaki məutəni. ⁸ Sotolian məmə ilah mīne, mətəu-inu uərisīg nəkotətapuəh ohni, mətəu rəhatəmāh Tatə Uhgīn tīnəhrun rəkis nati nak iətəm nəkotolkeikei.

⁹ “Kəni tol mīn lanəha, nian nəkotəghati kəm Uhgīn e nəfakiən, kəni nəkotəfaki lanu lan:

‘Tatə rəhatimāh iətəm nətātīg e negəu e neai, pəh nətəmimi kotisai ik.

¹⁰ Pəh narmənigian rəham tuva, kəni pəh nati iətəm ik nəkolkeikei in otuva mol nipəhriənian lan u ikinu e nəhue niftəni, təhmen=pən əmə mə inko ilis e negəu e neai.

¹¹ Əfa-to nauənian kəm timah təhmen o nian rəueiu.

¹² Kəni alu məsalpiniən, nolian tərəh mīn rəhatimāh, təhmen=pən əmə məmə itimāh iəsotalpiniən motalu lan kəni məsotaskəlīm əskasikiən e nikitimāh nolian tərəh mīn rəha nətəmimi nətəm kautol nərahian kəm timah.

¹³ Kəni segəhanian e timah iəkəhuvən ima nəfeifeiən, mətə oiəkotəkeikei motol nolian tərəh. Mətəu os rəkis itəmāh e nəhlmi Setən.’

¹⁴ “Nəmə itəmāh nəkotəlu e nolian tərəh mīn rəha nətəmimi iətəm kautol e təmah məsotaskəlīm iəkisiən e nikitəmāh məsotalpiniən, kəni rəhatəmāh Tatə Uhgīn e negəu e neai, in otalu məsalpiniən rəhatəmāh nolian tərəh mīn.

¹⁵ Mətəu nəmə itəmāh nəsotaluiən, motaskəlīm iəkis e nikitəmāh nolian tərəh mīn rəha nətəmimi iətəm kautol e təmah, motalpin, kəni ko rəhatəmāh Tatə Uhgīn otəsəluian kəni malpin nolian tərəh mīn rəhatəmāh.”

Nolian rəha natuakəmiən

¹⁶ Kəni Iesu təmətəni mīn məmə, “Nian nəkotətuakəm motəpəh nauənian motəfaki kəm Uhgīn, sotolian nəhmtitəmāh təpəou təhmen=pən e nəfaki eiue mīn. Ilah kautol nəhmtilah tol pisin, məmə nətəmimi okoteruh ilah məmə nəumis tinus ilah, kəni nətəmimi okotisai ilah. Nipəhriənian iətəni kəm təmah məmə ilah kinotos rəkis nətəouiən rəhalah, inəha nisaiən rəha nətəmimi.

¹⁷ Mətəu nian nəkotətuakəm motəpəh nauənian məutəfaki kəm Uhgīn, onəkoteikuas e nəhmtitəmāh, kəni motol məmə okeruh məmə nəkotəuvir.

¹⁸ Nautol lanəha məmə nətəmimi okəsoteruhian məmə nəutətuakəm məutəpəh nauənian məutəfaki kəm Uhgīn. Kəni rəhatəmāh Tatə iətəm tateruh rəhatəmāh nolian oneuən mīn, in otətəou itəmāh o rəhatəmāh nolian təuvir mīn.”

Nati təuvir əpəha e negəu e neai

(Luk 11:34-36)

¹⁹ Kəni Iesu təmətəni mīn məmə, “Təsəuvirian məmə nəkotoriarun rəhatəmāh natimnati təuvir mīn e nəhue niftəni u məmə rəhatəmāh nautə otepət, mətəu-inu e nəhue niftəni u, uvni mīn kotəhrun noarehreiən, kəni namrəian təhrun nərəkiniən natimnati mīn əha, kəni nakləh mīn kotəhrun nəhapuiən nimə məhuvən imə motakləh e rəhatəmāh natimnati. ²⁰ Mətəu

təuvir məmə nəkotoriarun rəhatəmah natimnati təuvir min əpəha e negəu e neai. İkin əha uvni min kəsotoarehreiən, kəni namrəiən ko təsərəkinian natimnati min əha, kəni nakləh min ko kəsotakləhiən lan. ²¹ Nəukəti nətəligiən u məmə onəsotaluiən lan məmə, ikin pəhruvən rəhatəmah natimnati təuvir min kəutəmähli ikin, mətəu nian rəfin nikitəmah otəkeikei mətəhti natimnati min əha ikin əha.

²² “Nəhmtəm in təhmen e lait iətəm tətəfinə nəhagəhagiən kəm nıpətım. Nəmə nəhmtəm mil kuəuvir, təhmen əmə məmə nıpətım tərıauəh e nəhagəhagiən. ²³ Mətəu nəmə nəhmtəm mil kuərah, təhmen əmə məmə nıpətım in tərıauəh e napinəpuian. !Kəni nəmə nəhagəhagiən e nıpətım in napinəpuian əmə, təhmen əmə məmə ik nətətig e napinəpuian asoli agin!”

²⁴ “İətəmimi tikə iətəm təhrun nuvaiən in slef rəha iətəmi asoli keiu. Nəmə in tətəlkut məmə otol lanəha, kəni otolkeikei kəti mol nəuiən, kəni məməki e kəti məsolian nəuiən. Ko nəsolian slef rəha Uhgın mine məni e nian kətiəh əmə.”

*Təsəuviriən məmə
nəkotətəlig pik
(Luk 12:22-31)*

²⁵ Kəni İesu təməni məmə, “Kəni o natimnati min əha, iəu iətəni kəm təmah məmə, təsəuviriən məmə nəkotətəlig pik e rəhatəmah nəmiəgəhiən məmə onəkotun nak, kəni motəmnim nak. Kəni təsəuviriən məmə nəkotətəlig pik e nıpətitəmah məmə onəkotos iə rəhatəmah napən. ?Nəukəti nəmiəgəhiən rəhatəmah tətəmiəgəh əmə e nauəniən, uə kəpə? Kəpə. ?Kəni nati nak in nati asoli o nıpətitəmah? ?Napən, uə kəpə? Kəpə. ²⁶ Oteruh-to mənig min iətəm kəutiuvig məutan. İlah kəsotasumiən, kəni məsotəuləkiən, kəni ilah kəsotələhu viviən nauəniən e nıpəgnəua nimə, mətəu Tatə rəhatəmah e negəu e neai, in tətəfən nauəniən kəm lah. ?Kəni e nəhmtin, nikitəmah təhti məmə in tolkeikei pik itəmah tapirəkis mənig min? !Əuəh! ²⁷ ?Nikitəmah təhti məmə rəhatəmah nətəlig pikian təhrun nolian rəhatəmah nəmiəgəhiən tətəməh? ! Kəpə! Nolian rəha nətəlig pikian təsəfinəniən auə kətiəh min e rəhatəmah nəmiəgəhiən.

²⁸ “?Kəni təhro nikitəmah tətəhti pik napən onəkəhuvən lan? Nikitəmah təhti-to nəugi nigı min iətəm kauteviə əpnapin əmə. İlah kəsotol pikian uək o nəhliən rəhalah napən. ²⁹ Mətəu iəkəni kəm təmah məmə aıpən Kig Solomən, in iətəmimi rəhan nautə tepət, kəni rəhan napən iətəm tətuvən lan, ilah kotəuvir motəpirəkis. Mətəu nəugi nigı əpnapin min kotəuvir tapirəkis agin rəhan napən. ³⁰ Uhgın təmol nimanuvehli əpnapin əmə təuvir pik e nəugi nigı min əha. Mətəu nimanuvehli əha in rəha nian kətiəh əmə, kəni oləuig kivan e nigəm. ?Kəni nəmə Uhgın tatol vivi nimanuvehli əha, kəni nikitəmah təhti məmə Uhgın otəfinə napən iətəm nəkotəkeikei məhuvən lan? !Əuəh! In otol lanəha. !Ei, rəhatəmah nəhatətəiən in təkəku agin!

³¹ “Tol lanəha, təsəuviriən məmə itəmah nəkotətəlig pik məmə, ‘?İəkotun nak?’ uə ‘?İəkotəmnim nak?’ uə ‘?İəkotos iə napən məhuvən lan?’ ³² Sotətəlig pikian. Nətəmimi nətəm kotəruru Uhgın, ilah kəutətəlig pik e natimnati iətəm tol lanəha. Mətəu itəmah nenəti Uhgın min, kəni rəhatəmah Tatə əpəha e negəu e neai, in təhrun məmə nəkotəkeikei motos natimnati min əha. ³³ Mətəu pəh onəkotol Narmənigiən Rəha Uhgın, mine nəmiəgəhiən əhruahru iətəm Uhgın tolkeikei, iləu okuəhtul aıpən e nəmiəgəhiən rəhatəmah. Nian nəkotol lanəha, kəni Uhgın otəfinə min natimnati min əha kəm təmah o

6:20 Mat 19:21; Luk 18:22 * **6:23** Nıpətın kəti rəha “nəhmtəm mil kuəuvir” təni məmə, ik iətəmi kəti iətəm nikiim tagiən o nasiruiən e nətəmimi e rəham məni. Kəni nıpətın kəti min rəha “nəhmtəm mil kuərah” təni məmə, ik iəvərəs kəti. **6:25** Fil 4:6; 1Tim 6:6-8; 1Pitə 5:7 **6:26** Mat 10:29-31; Luk 12:6-7 **6:29** 1King 10:4-7; 2Kron 9:3-6 **6:32** Mat 6:8

natigiän. ³⁴ Tol lanəha, təsəuviriän məmə nəkotətəlig pik e natimnati iətəm onəkotəkeikei motos olauig, mətəu-inu natimnati min rəha olauig, ilah rəha olauig. Nərahian rəha nian kətiəh, in tinəhmen rəkis rəha nian kətiəh.

7

Sotakilian nolian rəha iətəmi kəti min (Luk 6:37-38,41-42)

¹ Nəmə nəutakil rah nətəmimi, kəni Uhgın otələhu nəghatiän rəha nalpiniän rəhatəmah. ² Tol lanəha mətəu-inu, nəghatiän əskasik iətəm nəutəni məmə iətəmi kəti in iətəmi tərəh, kəni Uhgın otitəu=pən əmə o nəniän rəhatəmah nolian tərəh min. Nəmə nəkotakil iətəmimi e nolian iətəm təhruahru, kəni Uhgın otakil itəmah e nolian iətəm təhruahru. Mətəu nəmə nəkotakil rah nətəmimi e nolian əskasik, kəni Uhgın otakil itəmah e nolian əhmen min əmə. ³ ?Təhro nəutəni nispisipi nig iətəm tətətig e nəhmti piatəmah min, mətəu itəmah nəsooteruhian nig asoli iətəm tətətig e nəhmtitəmah? ⁴ ?Kəni təhro nəutəni məmə, 'Ei piak, pəh iəkos rəkis nispisipi nig e nəhmtəm,' mətəu nəsooteruhian nig asoli e nəhmtitəmah? ⁵ !Itəmah nəfaki eiuə min! Otaupən, motos rəkis nig asoli e nəhmtitəmah, kəni nəkotəhrun neruh vivian noh rəkisian nispisipi nig iətəm tətətig e nəhmti piatəmah min.

⁶ "Sotəfəniän natimnati rəha Uhgın kəm kuri min, kəni sotərazi-pəniän natimnati təuvir min kəm pikəh min. * Okəmə nəkotol lanəha, kəni pikəh min okotaliuək lan kəni motəlali motus itəmah."

Nolian əhruahru *o nətapuəhiän e nati kəti* *o Uhgın* (Luk 11:9-13; 6:31)

⁷ Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, "Iəkəni kəm təmah məmə, otətapuəh=pən kəm Uhgın o natimnati, kəni in otəfinə kəm təmah. Kəni otəsal lan kəni onəkoteruh. Kəni otəhti-əhti doə, kəni doə oterəh o təmah. ⁸ Iəkəni lanu mətəu-inu nətəmimi rəfin nətəm kəutətapuəh, ilah okotos. Kəni nətəmimi min u nətəm kəutəsal, ilah okoteruh. Kəni nətəmimi min u kəutəhti-əhti doə, kəni doə oterəh o lah.

⁹ "?Itəmah pəh, nian nətin tətapuəh o piret, mətəu in tətəfən kəpiel? !Kəpə!
¹⁰ ?Uə, nian in tətapuəh e nəmu, mətəu in tətəfən sineik? !Kəpə! ¹¹ Nati əpnəpən itəmah nətəmimi nəkotərah, mətəu nəutəfən natimnati təuvir min kəm nenətitəmah min. !Mətəu Tatə Uhgın e negəu e neai, nolian rəhan in təuvir pik mapirəkis agin nolian rəhatəmah, kəni nispəhriəniän, in otəfən natimnati təuvir min kəm nətəmimi min u ilah kəutətapuəh ohni!

¹² "Kəni tol lanəha, otol təuvir kəm nətəmimi rəfin e nolian min rəfin iətəm nəkotolkeikei məmə nətəmimi okotol kəm təmah. Inu nispəti Lou iətəm Uhgın təməfən kəm Mosis, mine nəukəti nəghatiän iətəm təməfən kəm iəni min aupən."

Suaru keiu (Luk 13:24)

¹³ Iesu təməni min məmə, "Itəmah onəkotəkeikei məhuvən=pən e ket iətəm təkəku, mətəu-inu ket iətəm iahgin mine suaru iətəm timətig əmə tatuvən o nərəkiniän, kəni nətəmimi tepət kəutəhuvən=pən e ket əha. ¹⁴ Mətəu ket iətəm

6:33 1King 3:11-14; Sam 37:4,25; Rom 14:17 **7:1** Rom 2:1; 1Kor 4:5; Jem 4:11-12 **7:2** Mak 4:24 * **7:6** Nəghatiän Kris əhruahru tətəni məmə, "sotərazi-pəniän rəhatəmah perəl kəm pikəh min." Perəl u, in kəpiel kəti iətəm nəhmtin tiəkis. Təmsipən e niki kəuvin kəti. Kəmə təhro, "kuri" mine "pikəh" kətuəpsen=pən nətəm kotərah. **7:7** Mak 11:24; Jon 14:13; 15:7; 16:23-24 **7:8** Jon 15:7; Jem 4:3; 1Jon 3:22 **7:11** Jem 1:17 **7:12** Mat 22:39-40; Luk 6:31; Rom 13:8-10

təkəku, mine suaru iətəm tiəkis tatuvən o nəmiəgəhiən, kəni nətəmimi nəuan nəuvein əmə okoteruh kəni motohtəu=pən.”

*Nigi ilau nəuan
(Luk 6:43-44)*

¹⁵ Kəni Iesu təməni məmə, “Autətəu vivi itəmāh o iəni eiuə mīn. İlah kəutəhuva məutəghati mətig e noliən əpəou təhmen e sipsip, mətəu əpəha imə e nīkilah, ilah kotəhmen e kuri arpin. ¹⁶ Kəni e nəmiəgəhiən rəhalah, nəkotəruh nəuan, kəni nəkotəhrun nak tətətig e nīkilah. Nətəmimi ko kəsəhuvəniən motəhli nəua krep e nīləuis arfu, uə nəua fik e təliluə. ¹⁷ Tol mīn lanu, nigi iətəm təuvir tətəuə e nəuan iətəm təuvir, mətəu nigi iətəm tərāh tətəuə e nəuan iətəm tərāh. ¹⁸ Kəni nigi iətəm təuvir ko təsəuəiən e nəuan iətəm tərāh, kəni nigi iətəm tərāh, ko təsəuəiən e nəuan iətəm təuvir. ¹⁹ Nigi mīn rəfin iətəm kəsotəuəiən e nəualah iətəm təuvir, okətei rəkis ilah, kəraki=pən e lah e nigəm. ²⁰ Tol lanəha, e nəmiəgəhiən rəha iəni eiuə mīn əha, onəkoteruh nəua lah, kəni nəkotəhrun nak tətətig e nīkilah.

²¹ “Səniəmə nətəmimi rəfin nətəm kəutəuīn lak məutəni məmə, ‘İərməniğ, İərməniğ,’ nətəm ilah kotəhrun nuvəniən motətig ahgəl Nərməniğiən Rəha Uhgīn, mətəu ilah mīn əmə u, nətəm kəutol nəuia rəhak Tatə iətəm tətətig e negəu e neai. ²² E nian Uhgīn otakil nətəmimi rəfin, nətəmimi tepət okotəni=pən kəm in məmə, ‘İərməniğ, İərməniğ! ?Təhro? ?Nəkəhrun uə kəpə məmə, itimāh iəmautəni pətiğəm nəghatiən rəham iətəm nəməfa kəm timāh, kəni motəhgi pətiğəm narmin tərāh mīn e nərgəm, kəni mautil natimnati apispis mīn e nərgəm?’ ²³ Kəni oiəkəni=pən əhruahru kəm lah məmə, ‘Aupən iəkəruru, kəni rəueiu mīn iəkəruru itəmāh. İtəmāh səniəmə rəhak mīn nətəmimi. !Əhuvən isəu ohniəu, itəmāh nətəm nautol noliən tərāh!’ ”

*Iətəmimi keiu kəmuol nimə
(Mak 1:22; Luk 6:47-49)*

²⁴ Kəni Iesu təmol naunun e rəhan nəghatiən məmə, “Nəmə itəmāh u nətəm nəmotətəu nəghatiən mīn u rəhak mautil, kəni onəkotəhmen e iətəmimi iətəm teinatig, təmuvləkin rəhan nimə təskasik, mel pos mīn kəuteiuaiu məhuvən isəu məğərain tiəkis.† ²⁵ Kəni nuhuən təməfuv, kəni naruəh taiu, kəni nīmətəgi asoli talifu moh nimə. Mətəu nimə təsəmeiən mətəu-inu təmuvləkin rəhan nimə təskasik. ²⁶ Nəmə itəmāh u nətəm nəmotətəu nəghatiən mīn u rəhak kəni məsotoliən, kəni onəkotəhmen e iətəmimi iətəm təsətəlig vivian e noliən natimnati, kəni in ialməli, təməseliən rəhan pos mīn kəhuvən əpəha isəu, maharu rəkis əmə əpə ilis, kəni rəhan nimə təsəskasikiən.‡ ²⁷ Kəni nuhuən təməfuv, kəni naruəh taiu, kəni nīmətəgi asoli talifu moh nimə. Kəni nimə təməmei. E nian təməmei, kəni mərah agīn.”

Nəghatiən rəha Iesu, nəsanəniən tətətig lan

²⁸ Kəni nian Iesu təmol naunun e nəghatiən rəhan, kəni nətəmimi narmiləh təmiuvig pik ohni, ²⁹ mətəu-inu nian tətəgətun, səniəmə təhmen e rəhalah nəgətun mīn rəha Lou, mətəu rəhan nəghatiən təfiğəm, nepətiən əha ikin.

7:15 Mat 24:24; Uək 20:29; 2Pitə 2:1 **7:16** Kəl 5:19-22; Jem 3:12 **7:19** Mat 3:10; Luk 3:9; Jon 15:6 **7:20** Mat 12:33 **7:21** Luk 6:46; Jem 1:25 **7:23** Luk 13:25-27; Sam 6:8; 2Tim 2:19 † **7:24** Nəghatiən əhruahru rəha Kris tətəni məmə, “in təmuvləkin=pən nəukəti rəhan nimə e kəpiel.” E nian əha ilah kəmautil rəhalah nimə mīn e kəpiel, mine nəukəti nimə okəkeiki kol təskasik e kəpiel. Nəmə kəsotoliən lanəha, nimə təsəskasikiən kəni təhrun nəmeiən. ‡ **7:26** Nəghatiən əhruahru rəha Kris tətəni məmə, “in təmuvləkin=pən nəukəti rəhan nimə e nīpəkil əmə.” **7:29** Mak 1:22; Luk 4:32

8

Iesu tæmol vivi iætæmi kæti tæmos nimisiæn u leprosi
(Mak 1:40-45; Luk 5:12-16)

¹ Nian Iesu tæmeiuaiu=pa e nitæuæt, nætæmimi tepæt kæmohtæu=pæn. ² Kæni suah kæti nimisiæn u leprosi* tæmol tæmuva ohni, masiæulin=pæn o Iesu, kæni mæni mæmæ, “Iærmænig, næmæ nækolkeikei, kæni nækæhrun nol viviæn iæu kæni mafæl rækis namikmikiæn lak.”

³ Kæni Iesu tæmuahru e næhlmin mælæhu=pæn lan, mæni mæmæ, “Ðuæh. Iækolkeikei. !Ðuvir-tæ!” Kæni ræueiu agin min, nimisiæn u leprosi tæmikæ lan. ⁴ Kæni Iesu tæmæni=pæn kæm in mæmæ, “Sæni pætigæmiæn natimnati min u kæm nætæmimi, mætæu uvæn æmæ meruh pris kæti pæh in teruh mæmæ nipætîm tinæuvir lankonu lan, kæni æfæn kæm in nati u iætæm Lou ræha Mosis tæmæni o iætæmi kæti iætæm ræhan leprosi tinikæ, kæni nætæmimi okotæhrun mæmæ nipæhrîniæn ninæuvir, kæni ræham namikmikiæn tinikæ.”

Næhatætæiæn ræha iætæmi asoli kæti ræha soldiæ min
(Luk 7:1-10)

⁵ Kæni Iesu tæmuvæn miet pætigæm æpæha e taun Kapeniæm, kæni iætæmi asoli kæti ræha soldiæ min ræha nætæm Rom tæmuva meruh Iesu, kæni mætasæk=pæn ohni mætæni mæmæ, ⁶ “Iærmænig, ræhak ioluæk tatimis, kæni mætæpili æpæha e nimæ ræhak, nipætîm ræfin tæmimis, kæni tætætæu tærah pik.” ⁷ Kæni Iesu tæmæni=pæn kæm in mæmæ, “Oiækuvnæ mol in tæuvir min.”

⁸ Kæni iætæmi asoli ræha soldiæ min tæmæni=pæn kæm in mæmæ, “Iærmænig, iæu iætæmi kæti iætæm iæsæhruahruian, kæni iæsæhmenian mæmæ ik onækuva e ræhak nipægnæua nimæ. Ðni æmæ næghatien kæti, kæni iækæhrun mæmæ in otætæu tæuvir min. ⁹ Iækæhrun mæmæ ik natos narmænigian mæmæ nimisiæn otækeikei mol næuiam. Iækæhrun mætæu-inu iæu min, ræhak nætæmi asoli min kæutarmænig lak, kæni iatol næuialah. Kæni soldiæ min næuvein æha ikin nætæm iæu iætarmænig e lah. Næmæ iækæni kæm kæti mæmæ, ‘Uvæn,’ kæni tuvæn. Kæni næmæ iækæni kæm kæti mæmæ, ‘Va,’ kæni tuva. Kæni næmæ iækæni kæm ræhak slef mæmæ, ‘Ol nati u,’ kæni tol nati æha.”

¹⁰ Nian Iesu tæmætæu næghatien æha, kæni narmin tæmiuvig pik ohni, mætæu-inu nati æpnæpin sæniæmæ in iætæm Isrel, mætæu ræhan næhatætæiæn tæskasik e Uhgîn. Kæni tæmæni=pæn kæm nætæmimi nætæm kautæhuærisig lan mæmæ, “Nipæhrîniæn iætæni kæm tæmah mæmæ, iætæmi u sæniæmæ iætæm Isrel, mætæu in ræhan næhatætæiæn e Uhgîn in tæskasik. Kæni nati æpnæpin næuanilæuis min ræha Isrel, mætæu iæsehian ilah kæti iætæm ræhan næhatætæiæn tæskasik tæhmen=pæn lan. ¹¹ Iatæni kæm tæmah mæmæ nætæmimi tepæt okotsipæn e nikalin min ræfin ræha næhue niftæni, mæhuva motauæn kætiah e tepil ilah Epraham, mine Aisæk, mine Jekæp æpæha e narmænigian æpæha e negæu e neai. ¹² Mætæu itæmah næuanilæuis ræha Isrel tepæt nætæm Uhgîn tæmaupæn mitæpin itæmah mæmæ in otarmænig e tæmah, in otæraki=pæn e tæmah ihluæ e napinæpuian, kæni ikin æha, nætæmimi okotasæk kæni motætæu tærah, kæni mautigæt-ærain næhluvlah min.”

¹³ Kæni Iesu tæmæni=pæn kæm iætæmi asoli ræha soldiæ min mæmæ, “Atuvæn. Ræham ioluæk otæuvir tol æmæ mæmæ inu mine næmæhatætæ mæmæ Uhgîn otol lanko.” Kæni e nian æhruahru æha, nipæti ioluæk ræha iætæmi asoli ræha soldiæ min tæmuva mæuvir min.

* **8:2** E Nauæuæ Ræha Uhgîn, næghatien u “leprosi” tætgæhati e nimisiæn pisin pisin min ræha nilositæmi. Nimisiæn min u tæterækin nilositæmi, kæni Lou ræha Mosis tæni mæmæ iætæmi kæti iætæm tæmos nimisiæn lanæha, in tamikmik e næhmti Uhgîn. Afîn Lev 13-14. **8:4** Lev 14:1-32; Mat 9:30; Luk 17:14 **8:11** Luk 13:29 **8:12** Mat 22:13; 25:30; Luk 13:28

*Iesu tæmol nimisian tepæt kotæuvir min
(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)*

¹⁴ Kæni tæmuvæn e nimæ ræha Pitæ, kæni muvæn imæ meruh uhu Pitæ tættæpu ætæpu mætæpili. ¹⁵ Kæni tæmuahru e næhlmin mek næhlmi pætauæhli u, kæni nætæpu ætæpuian tikæ rækis lan magim, kæni tæhtul. Kæni minatol nauæniæn nig Iesu.

¹⁶ Tinapinæpu mitigar tinatiuvig, nætæmimi kæmotos nætæmimi tepæt nætæm narmîn tærah tætatig e lah mæhuva o Iesu, kæni Iesu tæmæhgi pætigæm narmîn tærah min e næghatien æmæ ræhan, kæni mol vivi nætæmimi ræfin nætæm kautohmis. ¹⁷ Natimnati min æha tæmol lanæha mæmæ otol næghatien ræha iæni Aiseæ tuva mol nipæhriænien lan, iætæm tæmæni aupæn ikin mæmæ, “In tæmos rækis nimisian min ræhatah, kæni mol nipætatah min u kæutahmæ, kotæuvir.”

*Iætæmimi keiu kæmuækeikei mæmæ okiauarisig e Iesu
(Luk 9:57-62)*

¹⁸ Kæni nian Iesu tæmæsal=pæn meruh nimænin nætæmimi kautæhuærisig mæhuva mohtælau lan, kæni tæmæni=pæn kæm ræhan min nætæmimi mæmæ okæhuvæn e nikali lek e nitæni=pæn. ¹⁹ Kæni iægætun kæti ræha Lou tæmuva mæni=pæn kæm in mæmæ, “Iægætun. Onækuvæn=pæn iæ ikin, iækitæu=pæn ik.”

²⁰ Kæni Iesu tæmæni=pæn kæm in mæmæ, “Kuri rarpin min, ræhalah nipæg tatig mæmæ okotapili ikin. Kæni mænig min, nimaalah tatig mæmæ okotapili ikin. Mætæu iæu Næti Iætæmimi, † nimæ ræhak tikæ o napilien.”

²¹ Kæni iætæmimi kæti min ræha Iesu tæmuva mæni=pæn kæm in mæmæ, “Iærmænig. Oiækitæu=pæn ik mætæu, pæh iækuvæn pipim mitænim ræhak tata.”

²² Mætæu Iesu tæmæni=pæn kæm in mæmæ, “Itæu=pa iæu. Nætæmimi nætæm kæsotolien næuia Uhgîn, tæhmen æmæ mæmæ ilah kinohmis rækis e nikilah. Pæh ilah okæhuvæn mohtænim ræhalah nætæmimi nætæm kæmohmis.”

*Iesu tæmæniæhu nimætagi asoli
e næhu Lek Kalæli
(Mak 4:35-41; Luk 8:22-25)*

²³ Kæni Iesu tæmuvæn e bot, kæni ræhan min nætæmimi kæhuvæn ilah min. ²⁴ Kæni tæsuvehien, nimætagi asoli kæti tæhtul kæni minol peau-peau asoli min e lek, kæni næhu tæteri=pæn e bot, iuækir æmæ bot tæamnim, mætæu Iesu tætapili. ²⁵ Kæni kæmæhuvæn motæhgi-pæri Iesu motæni=pæn mæmæ, “!Iærmænig! !Osmiægæh itah! !Otæsuvehien kotamnim!”

²⁶ Kæni Iesu tæmæni=pæn kæm lah mæmæ, “?Tæhro næutægîn pik? Ræhatæmah næhatætæien tækæku agîn.” Kæni tæmæhtul mæniæhu nimætagi mine peau-peau asoli min. Kæni nimætagi tæmeiuaiu, kæni mol næmælinuian asoli. ²⁷ Kæni nætæmimi ræha Iesu narmilah tæmiuvig pik mautæni mæmæ, “!Ei! ?Iætæmimi nak u? Nati ænnapin nimætagi mine næhu, mætæu ilau kæmuol næuian.”

*Iesu tæmæhgi pætigæm narmîn
tærah e iætæmimi keiu
(Mak 5:1-20; Luk 8:26-39)*

²⁸ Kæni nian Iesu tæmuva miet=pa e nitæni=pæn e lek, ikin Katara, kæni iætæmimi keiu narmîn tærah min kæutatig e lau kæmiaiet pætigæm=pa mæmæ okueruh Iesu. Ilau kæmiasipæn e nipæg kæpiel min, ikin katitænim nætæmimi ikin. Ilau kuæsanæn matuoh nætæmimi, kæni nætæmimi kæutægîn e nuvæn-pæniæn ikin. ²⁹ Kæni æmeiko narmîn tærah min u kæutatig e lau kæmotagæt

8:17 Aes 53:4 † **8:20** Nian Iesu tæmæni nærgîn u “Næti Iætæmimi,” tætgæhati aru lan. Nærgîn u tæmiet e Nauæuæ ræha Daniel mine nauæuæ pisin pisin min e Oltestimin. Kæni nipætîn tæni mæmæ iætæmi kæti iætæm tæmsipæn e Uhgîn kæni matos nepætien ræha Uhgîn. **8:20** 2Kor 8:9 **8:24** Sam 4:8 **8:26** Mat 14:31; Sam 89:9

əfəməh motəni məmə, “!Ik Nəti Uhgın! ?Nəmuva məmə nəkəhro itimah? ? Nəmuva məmə nəkol uəhai əmə nalpiniən kəm timah iətəm təsol əhanəhiən nian əhruahru rəhan?”

³⁰ Iuəkir əmə o lah, pikəh min tepət əha ikin kəutauən, ³¹ kəni narmin tərəh min kotasək=pən o Iesu motəni məmə, “Nəmə nəkəhgi pətigəm itimah, ahli=pən itimah iəkəhuvən e pikəh min əha.”

³² Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Əhuvən.” Kəni narmin tərəh min kəməhiet e lau, motaiu məhuvən e pikəh min. Kəni pikəh min ilah rəfin kəmotaiu məuteiuaiu e nipatu, kəni motiuvig=pən e nəhu motamnım. ³³ Kəni nətəmimi nətəm kəutaugin pikəh min, kəmotagim məhuvən e taun motəni pətigəm natimnati rəfin, mine natimnati iətəm Iesu təmol e suah mil u narmin tərəh min kəutatig e lau. ³⁴ Kəni əmeiko nətəmimi rəfin rəha taun kəməhuva məmə okotafu Iesu. Kəni nian kəmoteruh in, kəni kəməutəkeikei əskasik kəm in məmə otəkeikei miet əha ikin əha.

9

Iesu təmol vivi iətəm nipətin təmimis

(Mak 2:1-12; Luk 5:17-26)

¹ Kəni Iesu təmuvən e bot muvən e nitəni=pən e lek, kəni miet pətigəm iman ikin, e taun Kapeniəm. ² Kəni nətəmimi nəuvein kəmotələs iətəmimi kəti məhuva ohni. Nipətin nəvetin təmimis, kəni tətəpili e rəhan nimahan. Kəni nian Iesu təmeruh rəhalah nəhatətəiən, kəni təməni=pən kəm iətəmimi əha məmə, “Nətik, səginiən. Rəham nolien tərəh min iəmos rəkis rəkis.”

³ Kəni nian kəmotətəu nəghatiən əha, nəgətun min nəuvein rəha Lou kotəni=pən kəm lah min məmə, “Nəghatiən əha tərəh. Suah kəha tətəghati təhmen məmə in Uhgın.”

⁴ Mətəu Iesu təhrun nətəligiən rəhalah kəni təməni=pən kəm lah məmə, “? Təhro itəmah nəutos nətəligiən iətəm tərəh min lanu lan? ⁵ ?In pəhruvən timətig məmə oiəkəni, məmə, ‘Iəmafəl rəkis rəham nolien tərəh min,’ uə ‘Əhtul maliuək?’ ⁶ Kəni rəueiu iəkol nati kəti məmə nəkotəhrun məmə Nəti iətəmimi tatos nepətiən ikinu e nəhue niftəni məmə otafəl rəkis təfagə tərəh min.” Kəni in təməni=pən kəm suah kəha tatimis məmə, “Əhtul mos rəham nimahan maliuək matuvən lahuənu.” ⁷ Kəni suah u tatimis təməhtul maliuək matuvən lahuənu. ⁸ Kəni nian nimənin nətəmimi kəmotafu nati əha, kəni kəmotəgin, kəni motəni-vivi nərgi Uhgın iətəm təməfən nepətiən kəm iətəmimi məmə otol lanəha.

Iesu təmauin e Matiu *(Mak 2:13-17; Luk 5:27-32)*

⁹ Kəni Iesu təmalieuək muvən nəvetin min, mafu suah kəti, nərgin u Matiu. In iətəmimi iətəm tatos məni rəha takis, kəni tətəharəg ikin kətətəou=pən takis ikin. Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Uərisig lak, muva iətəmimi rəhak.” Kəni in təməhtul muərisig e Iesu.

¹⁰ Kəni Iesu təmuvən mətəuən e nimə rəha Matiu, kəni nətəmimi tepət rəha nosiən məni rəha takis kəməhuva, kəni nətəmimi tepət nətəm kəutul təfagə tərəh* kəməhuva, kəni ilah kəməhuva motəharəg motəuən ilah Iesu mine rəhan min nətəmimi. ¹¹ Kəni nian Farəsi min kəmotafu nati əha, kəni

8:29 Mak 1:24; Luk 4:41 **9:1** Mat 4:13 **9:4** Luk 9:47; Jon 2:25 **9:6** Jon 17:2 * **9:10** Farəsi min, ilah kəmautohtəu=pən vivi agin Lou rəfin iətəm Uhgın təməfən kəm Mosis məmə Mosis otəfən kəm nətəm Isrel. Kəni ilah kəautohtəu=pən vivi min nəghatiən min iətəm kəmotəpən e Lou rəha Mosis, mətəu nətəmimi əmə kəmotol, səniəmə Lou əhruahru min rəha Uhgın. Kəni Farəsi min, kəutəni məmə nətəmimi rəfin nətəm kəsotohtəu-pəniən lou əlkələh min əha, ilah nol təfagə.

kəmotəni=pən kəm nətəmimi rəha Iesu məmə, “?Təhro rəhatəmah iəgətun tətauən pəti ilah nətəm kautos mənə rəha takis mine nətəm kautol təfagə?”

¹² Mətəu Iesu təmətəu rəhalah nəghatiən kəni təmənə=pən kəm lah məmə, “Iətəmimi iətəm təsimisiən təsuvəniən o toktə. Mətəu iətəmi u iətəm tatimis, in otəkeikei muvən o toktə. ¹³ Əhuvən moteruh-to kəni motətəlig əhruahru lan məmə nīpəti nəghatiən u iətəm Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni məmə, ‘Nati kəti tatol nīkik tətəgiən, inu məmə onəkotasəkəhruin nətəmimi, mətəu səniəmə rəhatəmah sakrifais mīn iətəm nautol məutəfa kəm iəu iətəm tatol nīkik tətəgiən.’†

Iətəni tol lanu lan mətəu iəu iəməsuvaiən məmə iəkəuīn e nətəmimi mīn u kotəni məmə kīnotəhruahru rəkis. Mətəu iəmuva məmə iəkəuīn e nətəmimi mīn u kotəhrun əmə məmə ilah kautol nolīən tərāh mīn.”

*Noliən rəha nəpəhiən nauəniən o Uhgīn
(Mak 2:18-22; Luk 5:33-39)*

¹⁴ Kəni nətəmimi rəha Jon Bəptais kəməhuva moteruh Iesu motəni=pən kəm in məmə, “Eruh-to. Itimāh iəutətuakəm məutəpəh nauəniən məutəfaki kəm Uhgīn, kəni Farəsi mīn, ilah mīn kautol lanəha. ?Mətəu təhro rəham nətəmimi kəsotoliən lanəha?”

¹⁵ Kəni Iesu təmənə=pən kəm lah məmə, “?Nian nətəmimi kautol marit rəha suah kəti, kəni in tətən e nauəniən rəhan ilah in mīn nəuvein, nīkitəmah təhti məmə in mīn nəuvein okotasək? !Kəpə! Mətəu nian əha ikin iətəm tətəva məmə nətəmimi okotələs rəkis iətəmimi iətəmi katol nauəniən rəhan. Kəni e nian əha, in mīn nəuvein kotəhrun nəpəhiən nauəniən.

¹⁶ “Kəni iətəmimi kəti tikə məmə otos nəuveitə napən vi kəti, kəni məhli-ərain=pən e napən ənnəmit rəhan iətəm təməhapu, mətəu-inu nəmə tol lanəha, kəni nəuveitə napən vi təhrun nauvinən məhapuiən napən ənnəmit, kəni ikin təməhapu ikin aupən təhrun nuvaiən mol iahgin pik agin.

¹⁷ “Kəni iətəmimi kəti tikə məmə otos wain iətəm kəmol vi, kəni miuvi=pən e pətəl əuas u təskasik iətəm kəmol e nīlosi nənə. Nəmə tol lanu lan, kəni nəhgi wain otahlifu, kəni pətəl otəhapu, kəni wain otəuvəregin, kəni pətəl otərāh.‡ Mətəu wain kəmol vi okəkeikei kiuvi=pən e pətəl iətəm kəmol timətmətiḡ, kəni wain mine pətəl kətuəməhli vivi.”§

*Pətauəhli kəti iətəm tatimis mine pətəkəku kəti
iətəm təmimis
(Mak 5:21-43; Luk 8:40-56)*

¹⁸ Nian Iesu tətəni=pən natimnati mīn əha kəm lah, iətəmi asoli kəti tuva masiəulin=pən nəulin o Iesu məmə, “Nətik pətəkəku təmimis rəueiu əmə. Mətəu va, mələhu=pən nəhlməm lan, kəni otəmiəgəh mīn.” ¹⁹ Kəni Iesu təməhtul mine rəhan mīn nətəmimi, məhuərisig e suah u məhuvən.

²⁰ Kəni əmeiko pətan kəti əha ikin iətəm tatos nīmisiən rəhalah nīpətan nian rəfin əmə, mīnos nu tueləf.* Kəni pətan əha təmsipən e nəmtah Iesu ikin, kəni meapən mek nīfifi napən rəhan, ²¹ təmol lanəha mətəu-inu tətəni aru əmə kəm in məmə, “Nəmə iəkek əmə nīfifi napən rəhan, kəni rəhak nīmisiən otol naunun.”

9:11 Luk 15:2 **9:13** Hip 10:8; Hos 6:1-6; Maeka 6:6-8; 1Saml 15:22 † **9:13** Nian Uhgīn təmənə lanəha, nīpətin u məmə in otəpəh sakrifais mīn mətəu-inu nərahian tətətiḡ e nīkilah. Uhgīn təmənə məmə ilah kotəkeikei motasəkəhruin nətəmimi. **9:14** Luk 18:12 ‡ **9:17** Afīn futnot e Luk 5:37. § **9:17** Iesu təmənə lanəha məmə in otəgətun ilah e nəgətuniən vi kəti tol pisin e nəgətuniən rəha Farəsi mīn mine nəgətun mīn rəha Lou. * **9:20** Lou təmənə məmə nīmisiən u təmol pətan əha tamikmik, kəni nəmə tatek iətəmi kəti, kəni in mīn otamikmik. **9:21** Mat 14:36

²² Kəni Iesu təmeirair meruh pətan əha, kəni mənı=pən kəm in məmə, “Nətık pətan, səginiən. E rəham nəhatətəiən lak, nınuva mınəuvır.” Kəni e nian əha, rəhan nımisiən təmıkə.

²³ Kəni nian Iesu təmuva miet pətigəm=pa e nımə rəha iətəmi asoli əha, kəni təmuvən imə meruh nətəmimi kautahli nau məutani nəpuən lan rəha nımisiən, kəni nətəmimi kəməutasək pik. ²⁴ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Ohiet məhuvən isəu, mətəu-inu pətəkəku u təsimisiən, mətəu in tətəpili əmə.” Kəni ilah kəmotaləh əuvsan lan. ²⁵ Mətəu nian nətəmimi kəmohiet məhuvən ihluə, kəni tuvən imə, maskəlım nəhlmi pətəkəku, kəni pətəkəku u təməhtul. ²⁶ Kəni nanusiən rəha nati u təmaiu mıtəlau rəfin e nıtəni əha.

Iesu təmol vivi iəmnəu tərəh mil keiu

²⁷ Kəni nian Iesu təmiet ikın əha, mətəu iəmnəu mil tərəh keiu kəmuitəu=pən in, kəni mətuagət əfəməh məmə, “!Mipi Kig Tefit, asəkəhrun itımlau!”

²⁸ Nian Iesu tınuvən əpəha imə, kəni iəmnəu tərəh mil kiəuva ohni. Kəni Iesu təməni=pən kəm lau məmə, “?Itəlau nətuəhatətə məmə iəkəhrun nol viviən nəhmtitımlau, uə kəpə?”

Kəni ilau kuəni=pən məmə, “Əuəh, İərməniğ.”

²⁹ Kəni Iesu təmələhu=pən nəhlmin e nəhmtılau məni=pən məmə, “Uhgın otol vivi nəhmtitəlau mətəu-inu nəmuəhatətə lan.” ³⁰ Kəni nəhmtılau təuvır kəni kınatueruh nati. Kəni Iesu təməni=pən əskasik kəm lau məmə, “Onəsüəni pətigəmıən natımnati mın u kəm nətəmimi.” ³¹ Mətəu ilau kəmiaiet mian, kəni muəni pətigəm nanusiən rəha Iesu tuvən mıtəlau ikın mın rəfin e nıtəni u.

Iesu təməhgi pətigəm narmın tərəh e iətəm təruru nəghatiən

³² Nian suah mil u kəmiaiet, nətəmimi kotələs iətəmi kəti təruru nəghatiən məhuvə o Iesu. Suah kəha in təruru nəghatiən mətəu-inu narmın tərəh tətətig lan. ³³ Kəni Iesu təməhgi pətigəm narmın tərəh e suah kəha, kəni tınətəghati. Kəni nımənin nətəmimi narmilah təmiuvıg pik ohni, kəni motəni məmə, “Suah kəti təsehiən nati kəti tol lanu u ikınu Isrel nian kəti mıne.”

³⁴ Mətəu Farəsi mın kəmotəni məmə, “Tatos nəsanəniən o iətəmi asoli rəha narmın tərəh mın məmə otəhgi pətigəm narmın tərəh mın lan.”

Iesu nıkin təməhmə pik o nətəmimi

³⁵ Kəni Iesu təmalıuək matuvən e taun mıne lahuənu mın rəfin, kəni mətəgətun əpəha e nıpəgnəua nımə mın rəha nuhapuminiən, mətəni pətigəm nanusiən təuvır rəha Narməniğiən Rəha Uhgın, kəni matol vivi nətəmimi rəfin nətəm kautohmıs, mıne nətəmimi rəfin nətəm nıpətıləh tərəh kautəuvır.

³⁶ Nian təmeruh nımənin nətəmimi tınepət pik, kəni nıkin təməpət pik o lah mətəu-inu kınotos pik nəhməiən, kəni motəruru nasıru aruiən e rəhalah nəmiəgəhiən, kınotəhmen e sipsip mın rəhalah iətəmimi tikə o neruh viviən ilah. ³⁷ Kəni Iesu təməni=pən kəm rəhan mın nətəmimi məmə, “!Oteruh-to! Nauəniən tepət əpəha e nasumiən tınıməhtə, mətəu noluək mın təkəku əmə kəutəulək lan. ³⁸ Otətəpuəh o iətəmi asoli rəha nasumiən məmə otahli=pa noluək mın tepət məmə okəhuvən motəulək e nasumiən rəhan.”

10

Nətəmi tueləfrəha Iesu
(Mak 3:13-19; Luk 6:12-16)

¹ Kəni Iesu təmauin e nətəmi tueləf rəhan kəhuva kətiah, kəni məfən nəsanəniən kəm lah məmə ilah kəhuvən motəhgi pətigəm narmin tərəh min e nətəmimi, kəni motəhrun nol vivian nımisiən min rəfin, mine nətəmimi min u nıpətilah təmərah.

² Kəni inu nərgi nətəmi tueləf rəha Iesu: in aupən Saimon, u nərgin kəti min u Pitə; mine notəhan Antiru; mine Jemis mine pian Jon, nəti Səpəti mil; ³ mine Filip mine Patolomiu; mine Toməs mine Matiu, iətəmimi rəha nosiən məni rəha takis; mine Jemis nəti Alfias; mine Tateas; * ⁴ mine Saimon u kətauin lan məmə Selot; † mine Jutəs Iskariot u təmegəhan=pən e Iesu tuvən e nəhlmi rəhan min tikimir. ‡

Iesu təmahli pətigəm
rəhan nətəmimi tueləf

(Mak 6:7-13; Luk 9:1-6)

⁵ Kəni nian Iesu təmahli pətigəm rəhan nətəmimi tueləf məmə okəhuvən motol rəhan uək, təmaupən məghati kəm lah məmə, “Itəmah onəsəhuvəniən o nətəmi min u səniəmə nəuaniləuis min rəha Isrel, kəni məsəhuvəniən e taun kəti rəha nətəm Səmeria, ⁶ mətəu onəkəhuvən o nəuaniləuis min rəha Isrel nətəm kotəhmen e sipsip min kəutəluēi. ⁷ Kəni nian nəkəhuvən, nəkotəkeikei motəni pətigəm məmə, ‘Nian iətəm Uhgın otarməniğ e nətəmimi rəfin lan, tinuva iuəkir.’

⁸ “Kəni itəmah nəkotəkeikei motol nətəm kətohmis kotəuvir min. Kəni itəmah nəkotəkeikei motol nətəm kətohmis kotəmiəğəh min. Kəni nətəmimi nətəm leprosi tatol ilah, nəkotəkeikei motol nıpətilah tuva məuvir min. Kəni nətəmimi nətəm narmin tərəh tətətiğ e lah, itəmah nəkotəkeikei motəhgi pətigəm narmin tərəh min kəhuvən isəu o lah. Kəni nəsanəniən iətəm nəmotos, nəməsotosiən nəhmtin. Kəni onəkotəkeikei motol əmə uək, nətəmimi okəsotətəouiən itəmah lan. ⁹ Nian nəkəhuvən, nəsotosiən məni e rəhatəmah pauis. ¹⁰ Kəni məsotəmkiən rəhatəmah kətim min. Kəni napən iətəm nautəhuvən lan, in əmə ko, məsotosiən inəuau kəti min. Kəni məsotosiən put, mine kasikin rəhatəmah min. Iətəni lanu lan mətəu-inu təhruahru əmə məmə kətəfən kəm noluek min natimnati iətəm təhruahru o natigian rəhalah.

¹¹ “Nian nəkəhuvən e taun kəti uə lahuənu kəti, nəkotəkeikei motəh iətəmimi kəti iətəm nikin tagiən məmə nəkəhuvən motətiğ itəmah min, kəni nəutətiğ ikin əha mətəuarus=pən nian nəkohiet min. ¹² Nian nəkəhuvən motətiğ e nimə kəti, nəkotəkeikei motəghati vivi kəm lah məmə, ‘Nəməlinuiən tətətiğ o təmah.’ ¹³ Kəni nəmə nətəmimi e nıpəgnəua nimə u, nikilah tagiən məmə okotos itəmah, kəni pəh rəhatəmah nəghatiən rəha nəməlinuiən tətətiğ o lah. Mətəu nəmə nikilah təsəgiəniən o təmah, nəkotəkeikei motos nəghatiən rəha nəməlinuiən mautəhuvən.

¹⁴ “Kəni nəmə nətəmimi nəuvein kəsotolkeikeiən məmə okotit itəmah nəkəhuvən e rəhalah nıpəgnəua nimə, uə kəsotətəliğin e rəhatəmah nəghatiən, kəni nian nautohiet e nimə rəhalah, uə rəhalah lahuənu,

10:1 Mak 6:7; Luk 9:1 * **10:3** E nauəuə mil rəha Mak mine Luk, kətauin pisin e nərgi Tateas məmə Jutəs nəti Jemis. Mətəu in iətəmi kətiah əmə. † **10:4** Selot in suah kəti iətəm in tətəhtul əskasik o kəntri rəhan. Eruh e tiksənəri. ‡ **10:4** Iətəmi keiu rəha Iesu kətauin e lau məmə Saimon, ilau u Saimon Pitə mine Saimon u kətauin lan məmə Selot. Kəni iətəmi keiu rəha Iesu kətauin e lau məmə Jemis, ilau u Jemis nəti Səpəti mine Jemis nəti Alfias. Kəni iətəmi keiu rəha Iesu kətauin e lau məmə Jutəs, inu Jutəs Iskariot mine Jutəs nəti Jemis u kətauin pisin məmə Tateas e nauəuə u rəha Matiu. **10:6** Jer 50:6 **10:7** Mat 3:2; 4:17; Luk 10:9,11 **10:9** Luk 10:4 **10:10** Luk 10:7; 1Kor 9:14 **10:12** Luk 10:5-6

nəkotəkeikei motohrapispis rəkis nıməulul e nəhlkitəmah məmə ilah okotəhrun məmə nəmotəuhlin=pən pəhriən nəmtəhtəmah o lah motəpəh agin ilah. ¹⁵ Nipəhriənian iətəni kəm təmah, e nian iətəm Uhgın otakil nətəmimi, nalpiniən rəha nətəmi min əha in otəskasik pik mapirəkis nalpiniən rəha nətəm kotərah aupən e taun mil əha, Sotəm mine Kəmorə.”§

Nətəmimi okotol tərəh kəm nətəmimi rəha Iesu

¹⁶ Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, “Otətəlig-to. İətəhli=pən itəmah nautəhuvən təhmen e sipsip min iətəm kəməhuvən e nəlugi kuri rarpin min. Onəkotəkeikei moteinatig vivi təhmen e məlikim, kəni itəmah motan mətig təhmen e mənig mak. ¹⁷ Onəutətəu vivi itəmah o nətəmimi. İlah okotələs itəmah məhuvən məmə nəkotəhtul e nəhmti kaunsil rəhalah mətəu-inu itəmah nətəmimi rəhak. Kəni okotalis itəmah əpəha e nımə rəha nuhapuminian.

¹⁸ “Kəni okoteikəpan itəmah nəkəhuvən motəhtul e nəhmti nətəmi asoli min rəha kəpmən min, mine kig min məmə onəkotəni pətigəm nəghatien təuvir rəhak e nəhmtilah, kəni mine e nəhmti Nanihluə min. ¹⁹ Nian ilah okəhuva motələs itəmah, kəni nikitəmah təsəhti pikiən məmə onəkəhuvən motəni məmə nak, uə nəkotəhro lanu lan motəghati. Nəsotəginian mətəu-inu Narmin Rəha Uhgın, in otəfinə nəghatien iətəm onəkotəni e nian əhruahru əha. ²⁰ Nəsotəginian mətəu-inu səniəmə itəmah onəkotəghati, mətəu Narmin Rəha rəhatəmah Tatə Uhgın, otəfinə nəghatien kəm təmah məmə nəkotəni pətigəm.

²¹ “Nətəmimi okotəgəhan=pən e pialah əhruahru min kəm rəhalah tikimir min məmə okotohamu ilah, kəni tatə min okotol min lanəha kəm nenətilah əhruahru min, kəni kəlkələh min okotəhtul motol nolian əhmen min əmə kəm rəhalah tatə min mine məmə min məmə okotohamu ilah. ²² Nətəmimi rəfin okotəməki e təmah o nərgək. Mətəu iətəmi otəhtul əskasik mətəuarus=pən natimnati min u okotol naunun, kəni Uhgın otosmiəgəh. ²³ Nian okotol tərəh kəm təmah e taun kəti, kəni nəkohiet motəgim məhuvən e taun pisin kəti min. İətəni pəhriən kəm təmah məmə ko nəsəhuvən rəfinian e taun min rəha Isrel mətəuarus=pən Nəti İətəmimi in otuva min.

²⁴ “Nətəmimi nətəm kətəgətun ilah, ko kəsotəpirəkisian rəhalah iəgətun. Kəni noluək min, ko kəsotəpirəkisian rəhalah iətəmi asoli. ²⁵ Nətəm kətəgətun ilah, kotəkeikei motəgian məmə okəhuva motəhmen e iəgətun rəhalah, kəni noluək min kotəkeikei motəgian məmə okəhuva motəhmen e iətəmi asoli rəhalah. İəu, iəu iətəmi asoli rəha nımə. Nəmə nətəmimi nəuvein kotəni rah iəu məmə iəu Pielsepul, u nərgin kəti rəha Setən, kəni ko təhmen min əmə e noluək min rəha nımə rəhak. İnəha, nətəmimi okotəni rah ilah min tapirəkis.”

İətəmimi rəha Iesu təsəginian e nətəmimi (Luk 12:2-7)

²⁶ Kəni Iesu təməni məmə, “Tol lanəha, sotəginian e nətəmimi. Natimnati iətəm nətəmimi kautəht-ərain, Uhgın otəfətigəm ikin təhəgəhəg ikin, kəni natimnati iətəm nətəmimi kəutəhluəig lan, Uhgın otəfətigəm, nətəmimi rəfin okotafu. ²⁷ Natimnati iətəm iətəni kəm təmah əmə əha rəueiu, itəmah onəkotəkeikei motəni pətigəm min təhəgəhəg kəm nətəmimi rəfin. Kəni

§ **10:14** Luk 10:10-12; Uək 13:51 **10:15** Sotəm mine Kəmorə, ilau taun mil aupən ikin iətəm təfəgə tərəh tepət tepət əha ikin. Kəni Uhgın təmol nalpiniən kəm lau mahli=pən nigəm məmə otus ilau.

10:15 Mat 11:24; Jaj 7 **10:16** Luk 10:3; Rom 16:19 **10:20** Mak 13:9-11; Luk 12:11-12; 21:12-15
10:20 Jon 14:26 **10:21** Maeka 7:6; Mat 10:35; Mak 13:12; Luk 21:16 **10:24** Luk 6:40; Jon 13:16; 15:20 **10:25** Mat 9:34; 12:24; Mak 3:22; Luk 11:15 **10:26** Mak 4:22; Luk 8:17

təhmen əmə, natimnati iətəm iətəni oneuən, itəmah onəkotəkeikei motəni pətigəm e nəhmti nətəmimi.

²⁸ “Sotəginian e nətəmimi nətəm kotəhrun nohamuiən nīpətītəmah, mətəu ko kotəruu nohamuiən narmitəmah. Mətəu nəkotəgin e Uhgīn iətəm təhrun nəəkiniən nīpətītəmah mine narmitəmah e nigəm asoli. ²⁹ Oteruh-to. Nīmənig əlkələh mīn, nətəmimi kautos nəhmtilah e məni əkəku əmə. Mətəu nəmə rəhatəmah Tatə Uhgīn təsegəhaniən e lah, ko kəti təsimisiən. ³⁰ Kəni Uhgīn təhrun vivi agīn itəmah mine. Kəni nati əpnarīn nəuanutəmah ko e rəhn-kapə təmah in səniəmə nati agīn kəti, mətəu Uhgīn in tətəfin rəfin ilah. ³¹ !Tol lanəha, sotəginian! Uhgīn tolkeikei pik itəmah tapirəkis mənig əlkələh mīn əha.

³² “Tol lanəha, nəmə iətəmimi otəni pətigəm nərgək e nəhmti nətəmimi, kəni iəu mīn, iəkəni pətigəm nərgin e nəhmti rəhak Tatə e negəu e neai. ³³ Mətəu nəmə iətəmimi otəni pətigəm e nəhmti nətəmimi məmə in səniəmə rəhak, kəni iəkəni pətigəm e nəhmti rəhak Tatə e negəu e neai məmə in səniəmə rəhak.

³⁴ “Nikitəmah təsəhtiən məmə iəmuva məmə iəkələhu nəməlinuiən e nəhue niftəni. İəməsuvaian məmə iəkələhu nəməlinuiən, mətəu iəmuva məmə iəköl nətəmimi kotərgəhu. ³⁵ İətəni lanəha mətəu-inu iəmuva məmə iəköl iərman mine rəhan tatə okətuərah o lau mīn, kəni pətan mine uhun okətuərah o lau mīn, ³⁶ kəni iətəmimi otol tikimīr ilah aru rəhan mīn.*

³⁷ “Kəni iətəmimi iətəm tolkeikei pik rəhan tatə mine məmə tapirəkis iəu, in təsəhmenian məmə otuva rəhak iətəmimi. Kəni iətəmimi iətəm tolkeikei pik nətīn iərman uə pətan tapirəkis iəu, in təsəhmenian məmə otuva rəhak iətəmimi. ³⁸ Kəni iətəmimi iətəm təsələsian rəhan nigī kəməluau muərisig lak,† in təsəhmenian məmə otuva rəhak iətəmimi. ³⁹ Kəni iətəmimi iətəm tatol pik uək əmə məmə rəhan nəmiəgəhian e nəhue niftəni u in otəvīr, otəmkarəpən e nəmiəgəhian pəhriən. Mətəu iətəmimi iətəm otimis o nərgək, in otos nəmiəgəhian itulīn.

⁴⁰ “Kəni iətəmimi iətəm tatos itəmah e nīkin agiən kəni təhmen əmə məmə tatos iəu e nīkin agiən. Kəni iətəmimi iətəm tatos iəu e nīkin agiən, kəni təhmen əmə məmə tatos iətəmi u iətəm təmahli=pa iəu. ⁴¹ Kəni iətəmimi iətəm təhrun məmə suah kəti in iəni kəti rəha Uhgīn, kəni tatos e nīkin agiən, in otos nətəouiən lan, təhmen əmə e iətəm iəni mīn kautos. Kəni iətəmimi iətəm tatos e nīkin agiən iətəmi əhruahru, in otos nətəouiən lan, təhmen e iətəmi əhruahru. ⁴² Kəni nəmə iətəmimi kəti tətəfən nati kəti kəm suah kəti mətəu-inu təhrun məmə in rəhak iətəmimi, nīpəhriənian Uhgīn otətəou in o rəhan nolīən təuvīr u, nati əpnarīn rəhan nəfəniən in nati əkəku əmə təhmen e nəhu ətəpu nəuan nəuvetīn əmə, uə rəhak iətəmimi in ləhtəni agīn.”

11

Iesu mine Jon Bəptais (Luk 7:18-35)

10:28 Rom 8:31; Jem 4:12 **10:31** Mat 6:26 **10:33** Luk 12:8-9 **10:36** Maeka 7:6; Luk 12:51-53

* **10:36** Famli nəuvein okotəhapu ilah mīn mətəu-inu nəuvein e famli mīn okəhuərisig e Iesu, kəni nəuvein e famli əmə əha okotəməki e Iesu. **10:37** Luk 14:26-27 † **10:38** Nīpəti nəghatīən rəha Iesu səniəmə rəhan nətəmimi okotəkeikei mohmīs e nigī kəməluau təhmen əmə lan. Nīpəti nəghatīən u məmə kitah rəfin kətiəh kətiəh kotəkeikei motegəhan lan məmə Uhgīn otol nəuiən e nəmiəgəhian rəhatah nati əpnarīn məmə rəhan nətəligiən məmə kəutatig e nian iəkīs mīn. Nəmə təhro nətəmimi okotol nərahian kəm tah, nəmə təhro kitah okohmīs o nərgin, uə nəmə təhro nərahian mīn əha otəsuvaiən e nəmiəgəhian rəhatah. Kitah kotəruu, mətəu kotəhtul maru əmə o natigīən e nəmiəgəhian iətəm Uhgīn tolkeikei. **10:39** Mat 16:24-25; Mak 8:34-35; Luk 9:23-24; 17:33; Jon 12:25 **10:40** Mak 9:37; Luk 10:16; Jon 13:20

¹ Nian Iesu tinol naunun năgătunian rəhan nătəmimi tueləf, təmiet ikin əha muvən e taun mın e nitəni Kaləli, mătəgətun nătəmimi kəni mətəni pətīgəm nəghatian rəha Uhgın kəm lah.

² E nian əha, Jon Bəptais tətətig e kaləpus, kəni in təmətəu nanusian e uək iətəm Iesu tatol. Kəni təmahlipən rəhan nəuvein nătəmimi kəhuvən motətapuah ohni məmə, ³ “?Təhro? ?Ik u iətəm kəmətəni aupən məmə suah kəti otuva, uə itimah iəutəhtahnin iətəmimi kəti mın məmə otəpanuva mın?”

⁴ Kəni Iesu təmənipən kəm lah məmə, “Əhuvən moteruh Jon motənipən nati nak iətəm nəməhuva motətəu kəni moteruh: ⁵ nətəmi nəhmtilah təpis kinauteruh nati. Kəni nătəmimi nətəm nəhmkilah tərəh kinotətəu təuvir kəni mınəutaliuək. Kəni nătəmimi mın u kəmotos nimisian leprosi, nilosilah tinəuvir. Kəni nătəmimi mın u nıpəgtəlgilah təmalu, rəueiu əha kinautətəu nati. Kəni nătəmimi mın u kəmohtmīs, kinotəmiəgəh mın. Kəni rəueiu, iətəmi kəti tinatəni pətīgəm nanusian təuvir kəm nanrah mın. ⁶ Iətəmimi otətig e nəuvirian pəhriən nəmə in təsəhlmanian e nəhatətəian lak o natimnati mın iətəm iəu iətol uə iəsoliən.”

Iesu təməghati e Jon Bəptais

⁷ Nian nătəmimi rəha Jon kautohtəlig, kəni Iesu tinətuəuin mətəghati e Jon kəm nătəmimi mın u kəutəharəg əha ikin, mətəni məmə, “?Aupən, nəmətəhuvən ikin təpiə-məpiə ikin məmə nəkotəh nak? ?Nəməhuvən məmə nəkotafu iətəmi əpnəpin əmə kəti təhmen e nimanuvehli əfəməh iətəm nımətəgi tətəlifu alifu əpnəpin əmə? Kəpə. ⁸ ?Kəni təhro itəmah nəmoht, məmə nəkotafu iətəmi kəti iətəm tatuvən e napən təuvir nəhmtin tiəkis? Kəpə. Nătəmimi kəutəhuvən e napən təuvir tol lanəha, nian rəfin kəutatig e nımə rəha kig. ⁹ ?Mətəu nati nak əha nəməhuvən məmə nəkotəruh, iəni kəti, uə? Əuəh, pəhriən, mətəu iətəni kəm təmāh məmə in ilis tapirəkis iəni. ¹⁰ Suah u inu Nauəuə Rəha Uhgın təmətəghati lan. Uhgın təməni məmə, ‘Otafuto. Iətəhli=pinə iəhləpis iətəm otos rəhak nəghatian.

In otaupən lam məmə otol əpenə-penə e rəham suaru.’

¹¹ Nıpəhriənian iətəni kəm təmāh məmə, nətəmi u kəmotair e niftəni u, kəti təsəpirəkisian suah kəha Jon Bəptais. Kəni mətəu iətəmi in ləhtəni agin e Narmənigian Rəha Uhgın, in ilis tapirəkis Jon.* ¹² E nian Jon Bəptais təmətəuəuin mətəni pətīgəm nəghatian rəha Uhgın mətəuarus=pa rəueiu, Narmənigian Rəha Uhgın in təkəsik məmə otol uək matuvən. Kəni nătəmimi nətəm kotəskəsik kotalkut pik məmə okəhuvən motətig ahgəl.† ¹³ Iətəni lanəha mətəu-inu, aupən agin mətəuarus=pa nian rəha Jon, nəghatian mın rəha Lou iətəm Uhgın təməfən kəm Mosis, mīnə nəghatian mın rəha iəni mın rəha Uhgın, kəutəni pətīgəm Narmənigian Rəha Uhgın. ¹⁴ Kəni nəmə nikitəmah tagian məmə nəkotos nətəligian u, iəkəni məmə Jon in Elaijə iətəm in iəni kəti aupən kəmətəni məmə otuva mol əpenə-penə e suaru rəha Məsaiə. ¹⁵ Itəmah rəfin matəlgitəmah tətig, otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatian mın u.

11:5 Aes 35:5-6; 61:1 **11:10** Mal 3:1; Luk 1:76 * **11:11** Fes u tətəni məmə uək rəha Jon, in uək iətəm tatos nisaiən. In tatol əpenə-penə suaru rəha Kristo iətəm Uhgın otəhli=pa, kəni in tətəni pətīgəm məmə Kristo tinatuvə. Uək u in uək asoli. Kəni Jon in iətəmi asoli mətəu-inu in tatos uək əha. Mətəu nati kəti iətəm in təuvir tapirəkis uək rəha Jon, inu nəmə suah kəti tətuvə iətəmi rəha Uhgın nian in tətəhtətə e Iesu Kristo. † **11:12** Suaru kəti mın o nəuhlinian fes u tol lanko lan məmə: E nian Jon Bəptais təmətəuəuin mətəni pətīgəm nəghatian rəha Uhgın mətəuarus=pa rəueiu, mətəu nătəmimi kəutəluagin ilah nătəmimi nətəm kəutatig ahgəl Narmənigian Rəha Uhgın. Kəni nătəmimi rəha nəluəginian kəutalkut məmə okotiuvir rəkis nătəmimi rəha Uhgın məmə kəhuva nătəmimi rəhalah. **11:13** Luk 16:16 **11:14** Mal 4:5; Mat 17:10-13; Mak 9:11-13; Mak 1:1-8

16 “?Nətəmimi mīn u nətəm kəutətiḡ rəueiu, ilah kotəhro lanu lan? Ilah kotəhmen=pən e kəlkələh mīn kəutəharəḡ ikin katol makit ikin məutahkul məutauin e lah mīn nəuvein məmə, 17 ‘Itimah iəmotahli nau kəm təmah məmə onəkautol danis rəha nagiənian lan, mətəu itəmah nəsolian danis. Kəni itimah iəməutasək eiua rəha nimisiən, mətəu nəsotasəkiən kitah mīn itəmah.’

18 “Kəni təhmen əhmen əmə, itəmah nəsolkeikeiən Jon, kəni məsolkeikeiən iəu. Iətəni lanəha lan mətəu-inu Jon təmuva, kəni mətəuakəm mətəpəh nauənian mətəfaki kəm Uhgīn, kəni məsəmnimiən wain. Kəni nəmotəpəh in motəni məmə, ‘Suah kəha narmīn tərāh kəti tətətiḡ lan.’

19 “Mətəu nian iəu, Nəti Iətəmimi, iəmuva kəni mətəuən kəni mətəmnim wain, mətəu nəmotəpəh mīn iəu motəni məmə, ‘Otafu-to, suah kəha in iətəmimi rəha nauən pikian mīne iətəmimi rəha nəpisiən, kəni mətəpəti ilah nətəmimi rəha nosiən məni rəha takis, mīne nətəmimi nətəm nol təfagə tərāh.’ Mətəu nətəmimi mīn u kəutətətiḡ e nolian rəhak mīne rəha Jon, kotəhrun nehian məmə nati iətəm iəmuol təhmen vivi pəhriən.”

*Nəhməian asoli otuva
(Luk 10:13-15)*

20 Kəni Iesu təməḡhati əskasik e natigian rəha nətəmimi e taun mīn əha iətəm in təmol nati apispis tepət ikin e nəhmtilah. Təməḡhati lanəha mətəu-inu ilah kəməsotəuhlinian nətətiḡian rəhalah o rəhalah nolian tərāh mīn. 21 Təməni məmə, “Itəmah nətəm Korasin, kəsi, nərahian asoli otuva o təmah! !Itəmah nətəm Petsaitə, kəsi, nərahian asoli otuva o təmah! Mətəu-inu iəmol pau nati apispis tepət e taun mil rəhatəmah mətəu itəmah nəsoləuhlinian nətətiḡian rəhatəmah! Kəni nəmə iəmol natimnati mīn əha əpəha Taea mīne Saedon aupən, ko nətəmimi əha ikin əha kəmotəuhlin rəhalah nətətiḡian e nolian tərāh mīn, kəni ilah məhuvən e nəpən əuas mīn məhuvən məutəharəḡ e nəhmtahu e nigəm məutəḡətun məmə kautətəu tərāh aḡin o nolian tərāh mīn rəhalah.

22 “Mətəu iətəni kəm təmah məmə e nian əha iətəm Uhgīn otol nalpinian kəm nətəmimi, nalpinian rəhatəmah otəskasik, mapirəkis nalpinian rəha nətəm Taea mīne Saedon u aupən. 23 ?Kəni itəmah nətəm Kapeniəm, nikitəmah təhti məmə Uhgīn otəfəri=pən itəmah əha ima nisaiən əpəha e negəu e neai? ! Kəpə! Mətəu Uhgīn otəhlman e təmah nəkoteiuaiu ləhtəni aḡin, ima naulisiən, mətəu-inu iəmol nati apispis tepət e taun rəhatəmah. Kəni nəmə iəmol natimnati mīn u əpəha Sotəm, iətəm taun əha təfagə tərāh mīn tepət ikin, kəni nətəm ikin kəmotəuhlin rəhalah nətətiḡian, kəni nəmə Uhgīn təməsərəkiən Sotəm, kəni təmətətiḡ əmə mətəuarus=pa u rəueiu. 24 Mətəu iətəni kəm təmah məmə e nian əha iətəm Uhgīn otol nalpinian kəm nətəmimi, nalpinian rəhatəmah otəskasik, mapirəkis nalpinian rəha nətəm Sotəm aupən ikin.”

*Itəmah nətəm ninotəpəou
(Luk 10:21-22)*

25 Kəni e nian əha, Iesu təmətəfaki mətəni məmə, “Tatə Uhgīn, ik Iərməniḡ rəha natimnati rəfin ilis e neai mīne ləhtəni e nəhue niftəni. Iətəni-vivi ik mətəu-inu nəməhluaig e nipəti natimnati mīn u e nəhmti nətəmimi nətəm koteinatig motəhrun vivi nati. Kəni nəmol əpu kəm nətəmimi nətəm kotəhmen=pən əmə e kəlkələh mīn məmə okotəhrun vivi. 26 Əuəh, Tatə, inu nati kəti iətəm ik nəkolkeikei.”

27 Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni kəm lah məmə, “Rəhak Tatə təməḡhan=pa rəkis natimnati rəfin e nəhlmək. Kəni iətəmi kəti tikə iətəm təhrun vivi iəu u Nəti Uhgīn, məmə iəu pəh əhruahru. Mətəu Tatə Uhgīn əmə təhrun. Kəni iətəmi

kæti tikæ iætəm tæhrun vivi Uhgïn, mætəu iəu pişin əmə u Nəti Uhgïn, iækəhrun, mine nətəmimi nətəm iəu iəmitəpïn məmæ iəkol pətīgəm Tatə Uhgïn kəm lah.

28 “Əhuva ohniəu, itəmäh nətəm nahgitəmäh nikæ kəni ninotəpəou e natipəiən e katipə figəm min, kəni iəkəfinə nəmeigian.‡ 29 Itəmäh otos uək iætəm iəkəfinə kəm təmäh, kəni pəh iəkaupən mægətun itəmäh lan. Iətəni lanəha mətəu-inu iəu iətəmi mətīg, kəni rəhak nətəligian in ləhtəni. Kəni onəkotos nəmeigian e nikitəmäh. 30 Tol lanəha mətəu-inu rəhak uək iəkəfinə kəm təmäh in timətīg, kəni rəhak katipə in təhvevig.”§

12

Iərməniğ rəha Sapət

(Mak 2:23-3:6; Luk 6:1-11)

1 Kəni e nian əha e Sapət kæti, Iesu mine rəhan min nətəmimi kəməutaliuək məutohapumïn e nasumiən rəha wit,* kəni rəhan min nətəmimi nəumis təmus ilah, kəni kəməutəhli nəua wit kəni mautun. 2 Mətəu nian Farəsi min kəmotafu ilah, kəni kəmotəni=pən kəm Iesu məmæ, “!Ei, afu-to! Rəham nətəmimi kautol nati kæti iætəm kəutətgəhli Lou rəha Sapət.”†

3 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmæ, “?Nəmotafin uə kəpə, nati nak iætəm Kig Tefit təmol aupən, nian in mine rəhan min nətəmimi nəumis təmus ilah?

4 In təmuvən imə e Nima Tapolin Rəha Uhgïn, kəni mos pıret mun iætəm pris min kinotəfən rəkis kəm Uhgïn. Kəni noliən əha tətətgəhli Lou, mətəu-inu pıret əha, Lou tətəni məmæ pris min əmə kotəhrun nuniən. 5 ?Kəni nəmotafin e Lou uə kəpə, məmæ nian rəfin e Sapət, pris min əpəha e Nimə Rəha Uhgïn, ilah kautol uək rəhalah iætəm tətətgəhli Lou rəha Sapət? Mətəu Uhgïn tateruh məmæ nati əha in təhruahru əmə. 6 Mətəu iətəni kəm təmäh məmæ iətəmi kæti u ikinu in ilis tapirəkis Nimə Rəha Uhgïn. 7 E Nauəuə Rəha Uhgïn, in tətəni məmæ, ‘Nati kæti tatol nikik tətəgian, inu məmæ onəkotasəkəhruin nətəmimi, mətəu səniamə rəhatəmäh sakrifais min iætəm nautol məutəfa kəm iəu iætəm tatol nikik tətəgian.’

Nəmə nəkotəhrun nıpəti nəghatian u, kəni nətəmimi min u nətəm kotəhruahru, ko nəsotakilian ilah motəni məmæ ilah kautol noliən tərəh. 8 Iətəni lanu lan mətəu-inu iəu, Nəti Iətəmimi, iəu iətərməniğ e nian rəha Sapət.”

9 Kəni Iesu təmiet ikin əha, maliuək matuvən əpəha imə e nimə rəha nuhapuminiən rəhalah. 10 Kəni əmeiko ikin əha, iətəmi kæti əha ikin nəhlmin təmimis, təsuahruian lan. Kəni kəmotətapuəh o Iesu məmæ, “?Təhro? ?

11:27 Mat 28:18; Jon 1:18; 3:35; 10:15; 17:2 ‡ 11:28 Nəghatian u “natipəiən e katipə figəm min” tətəghati e Lou rəha nətəm Isrel iætəm kotəhmen e nati figəm mətəu-inu Lou min u, ilah kotəskasik pik, kəni tiəkis o noliən. 11:28 Jer 31:25 11:30 1Jon 5:3 § 11:30 Nian Iesu təməni “rəhak katipə in təhvevig,” nəghatian əhruahru rəha katipə, in “iok.” In nati kæti kəmol e nigı iætəm kəmələhu=pən e nentəui nati miəgəh əsanən kæti, kətəni məmæ “okis,” nati miəgəh u təhmen e kau. Nətəm Isrel kəutələhu=pən iok e nentəui okis, kəni motəlis=pən nati kæti lan məmæ okis otiuvi, təhmen e “kat” uə “plau,” nati iætəm tətəhlu e niftəni. Nətəm Isrel kəmotəni məmæ nitəu-pəniən Lou rəha Mosis in təhmen e iok kæti mətəu-inu in uək əskasik. Mətəu iok iætəm Iesu tətəfa kəm tah in təhvevig mətəu-inu, nian təmimis e nigı kəməluau mos nalpiniən o təfagə tərəh min rəhatah, kəni in tinol rəkis uək rəhatah. In təni məmæ kitah kotəkeikei məutəhatətə əmə lan. Kəni in otasiru e tah məmæ okotaliuək e suaru əhruahru rəha Uhgïn. * 12:1 Wit in nati kæti təhmen e rais. Afın-to e tiksınəri. 12:1 Dut 23:25 † 12:2 Lou rəha nətəm Isrel tategəhan məmæ iətəmimi təhrun nosian nəua wit e nasumiən rəha nətəmimi nian tətəliuək mətohapumïn e lah (Dut 23:25). Farəsi min nikilah təmərəh mətəu inko nətəmimi min rəha Iesu kəmautol uək rəha nəuləkian, u in kæti rəha tətə-nain noliən min kəməniahıu agin məmæ okəsolian e nian rəha Sapət. (Eks 20:8-11; 34:21; Dut 5:12-15) 12:4 1Saml 21:1-6 12:4 Lev 24:5-9 12:5 Nam 28:9-10 12:6 Mat 12:41-42 12:7 Hos 6:6; Mat 9:13

In tǎhruahru e Lou mǎmǎ e Sapǎt, iǎtǎmi tǎhrun nol viviǎn iǎtǎmimi iǎtǎm tatimis?" Ilah kǎmotǎtapuǎh ohni mǎtǎu-inu kǎutǎsal e nǎtǎligiǎn tǎrah kǎti rǎha Iesu uǎ noliǎn kǎti rǎhan tǎhmen e nol viviǎn iǎtǎmi e Sapǎt, iǎtǎm ilah okotlǎfǎn in e kot ohni.

¹¹ Kǎni Iesu tǎmǎni=pǎn kǎm lah mǎmǎ, "?Okǎmǎ itǎmah kǎti rǎhan kǎti sipsip, kǎni sipsip u tiuvig=pǎn e nimil e Sapǎt, nikitǎmah tǎhti mǎmǎ iǎtǎmi ǎha otuvǎn miuvi-pǎri=pa min? !ǎuǎh! Otǎkeikei muvǎn miuvi-pǎri. ¹² !Mǎtǎu iǎtǎmimi, in nati keikei tapirǎkis sipsip! Konu, in tǎhruahru ǎmǎ e Lou mǎmǎ natol nati tǎuvir min ǎmǎ kǎm nǎtǎmimi e Sapǎt."

¹³ Kǎni tǎmǎni=pǎn kǎm iǎtǎmi nǎhlmǎn tǎmimis mǎmǎ, "Uahru-to e nǎhlmǎm." Kǎni tǎmuahru e nǎhlmǎn, kǎni nǎhlmǎn tuva minǎuvir agin min, mǎhmen e nǎhlmǎn u kǎti min. ¹⁴ Mǎtǎu Farǎsi min kǎmohiet mǎhuvǎn ihluǎ minǎutǎtei nǎuǎ ohni mǎmǎ okotohamu Iesu.

Ioluǎk iǎtǎm Uhgǎn tǎmitǎpin

¹⁵ Kǎni Iesu tǎmǎhrun nǎtǎligiǎn rǎhalah, kǎni tǎmiet ikin ǎha. Kǎni nǎtǎmimi tepǎt kǎmohuǎrisig lan. Kǎni in tǎmol vivi nimisiǎn rǎfin rǎhalah kǎutǎhuva mǎutǎuvir min. ¹⁶ Kǎni tǎmǎniǎhu ilah mǎmǎ okǎsotǎni pǎtigǎmiǎn in kǎm nǎtǎmimi min. ¹⁷ Natimnati min ǎha kǎmohiet mǎmǎ nǎghatiǎn rǎha Nauǎuǎ Rǎha Uhgǎn otuva mol nǎpǎhriǎniǎn lan. Uhgǎn tǎmǎfǎn kǎm iǎni Aiseǎ u aupǎn o nǎni pǎtigǎmiǎn mǎmǎ,

¹⁸ "Inu ioluǎk rǎhak iǎtǎm iǎu initǎpin rǎkis, iǎkolkeikei pik in, kǎni nikik tagiǎn pik ohni.

Kǎni iǎu iǎkol mǎmǎ Narmǎn Rǎhak otuva mǎriauǎh lan.

Kǎni in otǎni pǎtigǎm noliǎn ǎhruahru rǎhak mine nosmiǎgǎhiǎn rǎhak e nǎhmti nǎtǎmimi e nitǎni pisin pisin min.

¹⁹ Ko in tǎsorgǎhuiǎn kǎni mǎsagǎt ǎfǎmǎhiǎn, mǎsǎghati pikǎn ikin nǎtǎmimi kǎutuhapumǎn ilah min ikin.

²⁰ In iǎtǎmi mǎtig,

kǎni in otol tǎuvir kǎm nǎtǎmimi nǎtǎm kǎutǎpǎou kǎni rǎhalah nǎsanǎniǎn tikǎ.‡

In otol lanǎha mǎtǎuǎrus=pa noliǎn iǎtǎm in tǎhruahru otol win e noliǎn iǎtǎm tǎrah.

²¹ Kǎni nǎtǎmimi min u sǎniǎmǎ nǎuanilǎuis min rǎha Isrel, ilah okotǎlǎhu=pǎn ǎskasik rǎhalah nǎtǎligiǎn tǎtatig lan, mǎmǎ in otosmiǎgǎh ilah."

Iesu mine Pielsepul

(Mak 3:20-30; Luk 11:14-23; 12:10)

²² Kǎni nǎtǎmimi kǎmotǎs iǎtǎmi kǎti mǎhuva kǎm Iesu iǎtǎm nǎhmtǎn tǎpis kǎni tǎsǎghatiǎn mǎtǎu-inu narmǎn tǎrah kǎti tǎtatig lan. Kǎni Iesu tǎmol vivi min, kǎni iǎtǎmi kǎha tinateruh nati kǎni minǎtǎghati. ²³ Kǎni nǎtǎmimi rǎfin narmilǎh tǎmiuvig motǎni mǎmǎ, "?Nǎmǎ tǎhro suah u in Mipi Kig Tefit iǎtǎm Uhgǎn tǎmǎni mǎmǎ otahli=pa?"

²⁴ Kǎni nian Farǎsi min kǎmotǎtǎu nati ǎha mine nǎghatiǎn lan, kǎni kǎmotǎni mǎmǎ, "Suah kǎha tǎtǎhgi pǎtigǎm narmǎn tǎrah min e nǎsanǎniǎn ǎmǎ rǎha Pielsepul u iǎtǎmi asoli rǎha narmǎn tǎrah min."

²⁵ Mǎtǎu Iesu tǎhrun nǎtǎligiǎn rǎhalah, kǎni tǎmǎni=pǎn kǎm lah mǎmǎ, "Nǎmǎ nǎtǎmimi e kǎntri kǎti kǎutǎhapu ilah min, kǎni okotǎrǎkin rǎhalah

12:10 Luk 14:3 **12:12** Luk 14:5 **12:14** Jon 5:16 **12:16** Mat 8:4; Mak 3:12 **12:18** Mat 3:17

‡ **12:20** Nǎghatiǎn Kris ǎhruahru rǎha fes 20 tǎtǎni mǎmǎ, "Ko tǎsatgǎhliǎn niuig kǎti iǎtǎm tǎmǎgǎu, kǎni ko tǎsǎmkǎpis aginǎn wik rǎha lait iǎtǎm tǎtǎnah ǎmǎ." **12:21** Aes 42:1-4 **12:24** Mat 9:34; 10:25

kəntri. Kəni təhmen=pən əmə e taun kəti uə lahuənu kəti, nəmə nətəmimi kautəhapu ilah mīn, kəni okotərəkin taun u uə lahuənu u.

²⁶ “Kəni nəmə Setən tətəhgi pətīgəm narmin tərəh mīn rəhan e nətəmimi, kəni tatol aru əmə tikimīr kəm in. ?Kəni otəhro lanu, rəhan narmənīgīən otəhtul? ²⁷ ?Kəni nəmə iəu iətəhgi pətīgəm narmin tərəh mīn e nəsanənīən rəha Pielsepul, kəni təhro e rəhatəmāh mīn nətəmimi? Ilah kautəhgi pətīgəm narmin tərəh mīn e nəsanənīən rəha pəh? ?Rəha Setən? Kəpə. Kəni tərəh məmə nautəni məmə iəu iatol lanəha. Tol lanəha, rəhatəmāh nətəmimi okotakil nəghatīən mīn rəhatəmāh, motəni məmə in neiuəiən. ²⁸ Mətəu nəmə iətəhgi pətīgəm narmin tərəh mīn e nəsanənīən rəha Narmīn Rəha Uhgīn, kəni Narmənīgīən Rəha Uhgīn tinuvnə rəkis o təmah.

²⁹ “Kəni iəkəni e suaru kəti mīn tol lanəha məmə, iətəmimi kəti tikə məmə təhrun nuvənīən e nimə rəha iətəmimi kəti iətəm nahgin tepət təhmen e Setən məmə otəmki rəhan natimnati. Mətəu iətəmimi kəti iətəm nahgin tepət aɡin otaupən məlis-ərain iətəmimi u iətəm nahgin tepət, uərisig təpanuvən imə məmki rəkis rəhan natimnati.

³⁰ “Iətəmi u in təsuərisīgīən lak, in rəhak tikimīr. Kəni iətəmi u in təsoriarunīən sipsip mīn, in tatol ilah kəutagim atiti. ³¹ Tol lanəha iətəni kəm təmah məmə, Uhgīn otafəl rəkis noliən tərəh pīsīn pīsīn mīn rəfin, § mīne nəghatīən tərəh pīsīn pīsīn mīn rəfin iətəm nətəmimi kəutəni lan, mətəu otol nalpīnīən, kəni məsaluīən e nəghatīən tərəh mīn iətəm nətəmimi kautəni e Narmīn Rəhan. ³² Kəni nəmə iətəmimi tətəni rah iəu, Nəti Iətəmimi, kəni Uhgīn otalu kəni məsalpīnīən. Mətəu iətəmimi iətəm tətəni rah Narmīn Rəha Uhgīn, Uhgīn ko təsaluīən lan e nian kəti, e nəhue niftəni u, mīne e nian iətəm tətəva.*

³³ “Nəmə nīgi in təuvīr, kəni nəuan in otəuvīr; nəmə nīgi in tərəh, kəni nəuan in otərəh. Tol lanəha mətəu-inu itəmah nəkotəruh əmə e nəua nīgi məmə nīgi in təuvīr uə nīgi in tərəh.† ³⁴ !Itəmah nəkotəhmen e sineik! Itəmah nautol noliən ekəu-ekəu, kəni itəmah nətəm nəkotərəh. Ko nəsotənīən nati təuvīr kəti, mətəu-inu nian iətəmimi tətəghati, tətəni əmə nati nak iətəm tərīauəh e nīkin. ³⁵ Iətəmimi iətəm nətəligīən təuvīr tərīauəh e nīkin, nian rəfin in tətəni nati iətəm in təuvīr. Kəni iətəmimi iətəm nətəligīən tərəh tərīauəh e nīkin, nian rəfin in tətəni nati iətəm tərəh. ³⁶ Iətəni kəm təmah məmə e nian Uhgīn otakil nətəmimi lan, nətəmimi okotəkeikei motəni pətīgəm kəm in məmə təhro ilah kəmutəni nəghatīən tərəh əpnəpīn mīn rəfin aɡin rəhalah. ³⁷ Tol lanəha, in otakil rəfin nəghatīən pīsīn mīn rəhatəmāh, məmə itəmah nətəm nəkotəruahru uə nətəm nəkotərəh.”

Nəmtətīən rəha Jonə

(Mak 8:12; Luk 11:29-32)

³⁸ Kəni nəgətun mīn nəuvein rəha Lou mīne Farəsi mīn kəmotəni=pən kəm in məmə, “Iəgətun. Iəkotolkeikei məmə iəkotəruh nəmtətīən kəti iətəm tapīspīs ik onəkol.”

³⁹ Mətəu təməni=pən kəm lah məmə, “Itəmah nətəmimi rəueiu mīne, nəkotərəh, nəmotəpəh rəhatəmāh nəhatətəiən e Uhgīn, təhmen e pətan kəti

12:28 Uək 10:38; 1Jon 3:8 **12:30** Mak 9:40; Luk 9:50 § **12:31** Uhgīn tətəfəl rəkis noliən tərəh mīn nian nətəmimi kotəuhlin rəhalah nətəligīən kəni məutətapuəh ohni məmə in otalu məsalpīnīən rəhalah noliən tərəh mīn. **12:31** Hip 6:4-6 * **12:32** Nətəmimi nəuvein kotəni məmə nəghatīən u tətəghati e nətəmi mīn u nətəm kəmutəni məmə Iesu tatol vivi nətəmimi e nəsanənīən rəha Setən. Təhmen əmə məmə ilah kotəuin lan məmə Narmīn Rəha Uhgīn in Setən. Nətəmimi nəuvein mīn kotəni məmə nəghatīən u tətəghati e nətəmimi nətəm kəsotəhatətə əhanəhīən e Iesu, kəni motəpəh uək rəha Narmīn Rəha Uhgīn. † **12:33** Nīpətī nəghatīən rəha Iesu məmə in iətəmi təuvīr mətəu-inu tatol əmə natimnati təuvīr mīn. **12:33** Mat 7:16-20 **12:34** Mat 3:7; 15:18; Luk 3:7; 6:43-45 **12:38** Mat 16:1; Luk 11:16; Jon 6:30

tətəpəh rəhan iərman mətītəu=pən suah pīsīn. Kəni rəueiu nəkotolkeikei məmə iəkol nəmtətīən kəti iətəm otəgətun məmə iəmsipən e Uhgīn. Mətəu Uhgīn otəfīnə əmə nəmtətīən kətīəh əmə, kəni inəha nəmtətīən rəha iəni əha Jonə. ⁴⁰ Təhmen əmə məmə Jonə təməməhli o nian kīsīl lapīn mīne lənian e nərfi nəmu asoli təfla, kəni Nəti Iətəmimi, in otəməhli o nian kīsīl lapīn mīne lənian əpəha e nīki nīftəni.

⁴¹ “E nian əha iətəm Uhgīn otakil nətəmimi rəfīn, kəni nətəm Ninivə aupən, ilah okotəhtul motəni pətīgəm məmə itəmāh nəuaniləuis rəha Isrel nəkotərah. Okotəhrun nənīən lanəha mətəu-inu nian ilah kəmotətəu nəghatīən rəha iəni əha Jonə, ilah kəmotəuhlin rəhalah nətəlīgīən e rəhalah nolīən tərah mīn. Kəni oteruh-to, iətəmi kəti iətəm ilīs tapirəkīs Jonə tīnuva, mətəu itəmāh nəotəuhlinīən rəhatəmāh nətəlīgīən e rəhatəmāh nolīən tərah mīn. ⁴² Kəni e nian əha Uhgīn otakil nətəmimi rəfīn, kəni kwīn rəha nītəni pesi ikīn, otəhtul mənī pətīgəm məmə itəmāh nətəm nəkotərah. Otəhrun nənīən lanəha mətəu-inu, in təmīet e nīkali nītəni əpəha isəu agīn, kəni maliuək muva məmə otətəu nəghatīən rəha Kīg Solomən u iətəm teinatīg pīk. Kəni oteruh-to, suah kəti iətəm in ilīs agīn mapirəkīs Kīg Solomən tīnuva, mətəu itəmāh nəotətəlīgīən.

⁴³ “Nian narmīn tərah tīet e iətəmimi, kəni in otuvən maliuək mətān əpəha ikīn nīgi mīne nian mītə tīkə ikīn, kəni nəhu tīkə ikīn, mətəsāl ikīn otatīg məmēīg ikīn, mətəu təsehīən. ⁴⁴ Kəni tənī aru əmə kəm in məmə, ‘Iəkītəlīg=pən e rəhak nīmə‡ iətəm iəmsipən ikīn.’ Kəni nian tuva meruh nīmə, iətəmimi tīkə ikīn, kəni kəmafəl, kəni kəməlīn vivi natimnati. ⁴⁵ Kəni tuvən mit narmīn tərah səpīn mīn u kotərah pīk motapirəkīs in, kəni məhuvən imə motatīg. Kəni natīgīən rəha iətəmi əha rəueiu tərah pīk tapirəkīs rəhan natīgīən iətəm aupən. Kəni kotəhmen əmə e təmāh nətəm nəkotərah nətəm nəutatīg rəueiu.”

Mamə rəha Iesu mīne pīan mīn

(Mak 3:31-35; Luk 8:19-21)

⁴⁶ Nian Iesu tətəghati əhanəh kəm nətəmimi, kəni rəhan mamə mīne pīan mīn kautəhtul əpəha ihluə mətətəpuəh lan məmə okotəghati kəm in. ⁴⁷ Kəni iətəmimi kəti təmənī=pən kəm Iesu məmə, “Rəham mamə mīne pīam mīn əpəha ihluə kəutəhtul. Ilah kotolkeikei məmə okotəghati kəm ik.”§

⁴⁸ Kəni Iesu təmənī=pən kəm iətəmi təmənī pətīgəm məmə, “?Pəh u rəhak mamə, kəni pəh u piak mīn?” ⁴⁹ Kəni muahru=pən e nəhlīmīn məgətun=pən rəhan nətəmimi, kəni mənī məmə, “!Inu rəhak mamə mīne piak mīn! ⁵⁰ Iatəni lanəha lan mətəu-inu pəh u tatol nəuia rəhak Tatə əpəha ilīs e negəu e neai, in piak, mīne nəuvīnīk, mīne rəhak mamə.”

13

Nəghatīən əuhlin e nīftəni (Mak 4:1-20; Luk 8:4-15)

¹ E nian əmə kəha, Iesu təmīet e nīmə muvən mətəharəg əpəha iuəkīr e nīkali nəhu Lek Kaləli. ² Mətəu-inu nətəmimi tepət kəməhuva motəhtul tītəlau lan, kəni in təmuvən e bot kəti u tətəhtul iuəkīr əmə o nīpəkīl, kəni mətəharəg. Kəni nətəmimi kəmutəhtul ipari. ³ Kəni in təmənī=pən natimnati mīn tepət kəm lah e nəghatīən əuhlin mīn.

12:39 Jona 1:17; Mat 16:4; Mak 8:12 **12:40** Jona 1:17 **12:41** Jona 3:5 **12:42** 1King 10:1; 2Kron 9:1 ‡ **12:44** Nəghatīən u “nīmə” tətəghati e iətəmi u iətəm narmīn tərah təmīet rəkīs lan. **12:45** Luk 11:24-26; 2Pitə 2:20 § **12:47** E kopi əuas mīn nəuvein rəha Niutestīmīn iətəm kəmətēi e nəghatīən Kris aupən, fes 47 tīkə. **12:50** Rom 8:29 **13:2** Luk 5:1-3

Təməni məmə, “İətəmimi kəti təmuvən məmə otearəgrəg nikitī wit rəhan əpəha e rəhan nasumian.* ⁴ Kəni nian təmətearəgrəg nikitī wit rəhan, nəuvein kəmotəmei=pən e suaru, kəni mənig min kəməhuva motun rəfin ilah. ⁵ Kəni nikitī wit nəuvein kəmohtmərəgrəg=pən e niftəni iətəm kəpiel iuəkīr əmə. Kəmotevia uəhai əmə mətəu-inu niftəni nəuan nəuvin əmə. ⁶ Nian mitigar təri, kəni məhgi ilah kotaukei-aukei mətəu-inu nokilah təseiuaiu pikian. ⁷ Kəni nikitī wit nəuvein kəmotəmei=pən e niki niləuis u tol nihlin, kəni nian nikitī wit min kotevia mətəu niləuis tətatu-atu ilah kəni kohmis. ⁸ Kəni nikitī wit nəuvein min kəmotəmei=pən e niftəni iətəm təuvir, kəni kəmotəuə e nəualah. Nəuvein nəualah tate, nəuvein nəualah sikiste, nəuvein nəualah uan-hanrit. ⁹ Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig, otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u.”

¹⁰ Kəni nətəmimi rəha İesu kəməhuva motətapuəh ohni məmə, “?Təhro nətəghati kəm nətəmimi e nəghatiən əuhlin min?”

¹¹ Kəni İesu təməni=pən kəm lah məmə, “İətəni lanəha mətəu-inu itəmah u, Uhgīn təmerəh e suaru o təmah məmə itəmah onəkotəhrun nəghatiən oneuən min rəha Narmənigiən Rəha Uhgīn. Mətəu ilah, Uhgīn təməserəhiən e suaru lanu o lah. ¹² Tol lanəha mətəu-inu, iətəmi u iətəm rəhan əha ikīn nəhruniən, Uhgīn otəfən min nəhruniən kəm in, kəni rəhan nəhruniən in otepət pik. Mətəu iətəmi u iətəm rəhan nəhruniən tikə, Uhgīn otos rəkis rəfin rəhan nəhruniən iətəm nikin təhti məmə in tatos. ¹³ İətəghati e nəghatiən əuhlin kəm lah mətəu-inu ilah kautafu pau mətəu kəsotəhruniən, kəni ilah kautətəu pau mətəu kəsotəhrun viviən. ¹⁴ Nəmiəghəhiən rəhalah tatol nəghatiən rəha İəni Aiseə tətuvə matol nīpəhriəniən lan. In təməni məmə,

‘Okautətəu, mautətəu, mautətəu,
mətəu ko kəsotəhruniən.

Kəni okauteruh, mauteruh, mauteruh,
mətəu ko kəsotəhruniən nian kəti.

¹⁵ In tol lanəha mətəu-inu nīkilah tīniəkis rəkis.
Kəmotəsisig e matəlgilah minə nəhmtilah.

Mətəu kəmautol lanəha məmə,
okəsoteruhiən e nəhmtilah,
kəni okəsotətəuiən e matəlgilah,
kəni nīkilah təruru nəhruniən.

Kəni məsəhuvaian ohniəu məmə iəkosmiəgəh ilah.’

¹⁶ Mətəu itəmah u, Uhgīn təməfinə rəhan nəuviriən kəm təmah, kəni nian nəkotəruh, motəhrun, kəni nian nəkotətəu motəhrun. ¹⁷ Nīpəhriəniən iətəni kəm təmah məmə, İəni min tepət minə nətəm kotəhruahru min tepət kəmotolkeikei pik məmə okoteruh nati nak iətəm nauteruh, mətəu kəməsoteruhiən. Kəni motolkeikei pik məmə okotətəu nati nak iətəm nautətəu, mətəu kəməsotətəuiən.”

¹⁸ Kəni İesu təmətəkeikei mətəni məmə, “İtəmah otətəlig vivi-to məmə nəkotəhrun nīpəti nəghatiən əuhlin rəha iətəmi u iətəm təməarəgrəg nikitī wit. ¹⁹ Nikitī wit iətəm təməmei e suaru, tətəgətun=pən iətəmimi iətəm tətəu nəghatiən rəha Narmənigiən Rəha Uhgīn, mətəu in təsəhruniən. Kəni Setən tuva mos rəkis uəhai əmə nəghatiən əha iətəm təmuvən e nikin.

²⁰ “Kəni nikitī wit iətəm təməmei=pən e niftəni iətəm kəpiel iuəkīr əmə, tətəgətun=pən iətəmimi iətəm tətətəu nəghatiən rəha Uhgīn, kəni mos e nikin agiən, ²¹ mətəu nokin təseiuaiu pikian, kəni tətəhtul o nian əkuəkīr əmə. Nian nəəsəuian, uə nərahian tuva e nəmiəghəhiən rəhan o nəghatiən əha, kəni təmei uəhai əmə e rəhan nəhatətəian.

* **13:3** Afin-to “wit” e tiksīnəri. **13:12** Mat 25:29; Mak 4:25; Luk 8:18; 19:26 **13:15** Aes 6:9-10; Jon 12:40; Uək 28:26-27 **13:17** Luk 10:23-24

22 “Kəni nikitī wit iətəm təməmei=pən e niki niləuis tol nihlin, tətəgətun=pən iətəmimi iətəm tətəu nəghatiən rəha Uhgīn, mətəu rəhan nətəligiən tatuvən pik o natimnati rəha nəhue niftəni, kəni in tolkeikei məmə rəhan nautə otepət; kəni nətəligiən mīn əha kotatu-atu nəghatiən rəha Uhgīn, kəni nəghatiən əha təsəuəiən e nəuan.

23 “Mətəu nikitī wit iətəm təməmei=pən e niftəni təuvir, tətəgətun=pən iətəmimi iətəm tətəu nəghatiən rəha Uhgīn kəni məhrun nīpətīn. Kəni e nəmiəgəhiən rəhan, in otəuə e nəuan, nian nəuvein nəuan tate, nian nəuvein nəuan sikiste, kəni nian nəuvein nəuan uan-hanrit.”

Nəghatiən əuhlin e manuvehli iətəm tərəh

24 Kəni Iesu təməni nəghatiən əuhlin kəti mīn kəm lah mətəni məmə, “Nəghatiən əuhlin u tətəgətun=pən Narməniğiən Rəha Uhgīn. Iətəmimi kəti təmeəgrəg e nikitī wit təuvir e rəhan nasumiən. 25 Mətəu nian in mīne rəhan mīn nətəmimi kəmautapīli, rəhan kəti tikimīr təmuvən məraki e nikitī nimanuvehli tərəh mīn e rəhan nasumiən, kəni magim. 26 Kəni nikitī wit təuvir mīne nikitī manuvehli tərəh koteviə kəni kotəhmen əhmen əmə. Mətəu wit təmaupən mol nəuan, kəni e nian əha, noluək mīn kotəhrun neruhīən məmə manuvehli tərəh, ilah mīn əha ikīn.

27 “Kəni noluək mīn rəha iətəmimi əha, kəməhuva moteruh in, motəni məmə, ‘Iətəmi asoli. ?Nikitī wit mīn iətəm nəmeəgrəg e rəham nasumiən, ilah nikitī wit təuvir mīn əmə, uə kəpə? ?Mətəu təhro nikitī manuvehli tərəh mīn kinotəri?’ 28 Kəni təməni=pən kəm lah məmə, ‘Tikimīr kəti təmol nati əha.’

“Kəni rəhan mīn noluək mīn kotəni=pən kəm in məmə, ‘?Mətəu təhro? ? Nəkəkeikei məmə itimah iəkəhuvən moteuvi rəkis manuvehli tərəh mīn əha?’

29 “Mətəu təməni=pən kəm lah məmə, ‘Kəpə. Otəpəh. Nəmə itimah nəkəhuvən moteuvi rəkis manuvehli tərəh mīn, kəni mətə nəkoteuvi rəkis mīn wit təuvir mīn. 30 Pəh kotəri pəti əmə mətəuarus=pən wit tīməhtə. Kəni iəkəni=pən kəm nətəmimi nətəm okotəulək e wit məmə ilah okotaupən moteuvi rəkis manuvehli iətəm tərəh motəlis o nəraki-pəniən e niğəm. Uərisig okotəulək e wit təuvir mīn motəmki məhuvən e nimə rəhak iətəm kətəlin nauəniən ikīn.’”

Nəghatiən əuhlin e nikitī mastət

(Mak 4:30-32; Luk 13:18-19)

31 Kəni Iesu təməni nəghatiən əuhlin mīn kəti kəm lah məmə, “Narməniğiən Rəha Uhgīn in otəkeikei mepət təhmīn, təhmen e nikitī mastət† iətəm iətəmimi təmos muvən mərfei e rəhan nasumiən. 32 Nikitī mastət əha in natiəkəku agin, mətəu nian in oteviə, in otuva iahgin təhmen e niği kəti, kəni mənig mīn iətəm kautiuvig ilis okəhuva motol nimaalah e nəhlmīn mīn.”‡

Nəghatiən əuhlin e is (Mak 4:33-34; Luk 13:20-21)

13:22 Luk 12:16-21; 1Tim 6:9-10,17 † **13:31** Mastət in niği iətəm katol=pən nikitin e nauəniən məmə təpien vivi. Nikitin in natiəkəku agin, mətəu tateviə matol niği asoli lan. ‡ **13:32** Nəghatiən əuhlin e mastət mīne pīret u is tikə lan tətəgətun=pən Narməniğiən Rəha Uhgīn tətəuəuin mətig əmə, kəsəni pikian nepətiən rəhan məmə nətəm Isrel mīn kotolkeikei mīne. Nəghatiən əuhlin mīn u kəutəgətun itah e: (1) məmə təhro lanu Narməniğiən Rəha Uhgīn tətarməniğ vivi agin e nəmiəgəhiən rəha nətəmimi kətiəh kətiəh u ilah rəhan mīn, (2) məmə təhro lanu Narməniğiən Rəha Uhgīn e nəhue niftəni, mətəfa nətəmimi tepət kəutəhuva e nəhatətəiən lan. Suaru rəha Narməniğiən Rəha Uhgīn tətarməniğ e nətəmimi e nəmiəgəhiən mīne nimisiən rəha Iesu, keruh məmə təkəku, məpəou məsəhmenian o nati kəti (məmə in əha nətəm Isrel nikilah tətəhti mīne), mətəu nian kəti nətəmimi rəfin okoteruh nepətiən mīne nəhəgəhiən asoli rəhan.

³³ Kəni Iesu təməni nəghatiən əuhlin kəti mın məmə, “Narməniğiən Rəha Uhgın in otəkeikei mepət təhmın, təhmen=pən e is nəuan nəuветin iətəm pətan kəti tətalkin e flauə tepət iətəm kəmol=pən e pesin asoli, kəni təhgi flauə rəfin tətasisi matol iahgin.”

³⁴ Natimnati mın rəfin əha, Iesu təməghati əuhlin lan kəm nətəmimi. In təmatəgətun əmə nətəmimi e nəghatiən əuhlin. ³⁵ Noliən əha təmol nəghatiən rəha iəni aupən tətuvə matol nıpəhriənien lan. Təməni məmə, “İəkəni pətigəm rəhak nəghatiən e nəghatiən əuhlin mın. İəkəni pətigəm natimnati iətəm iəməhluaig e lah e nian iəmətuəuin matol nıftəni mətəuarus=pa u rəueiu.”

Iesu təməni nıpəti nəghatiən əuhlin e manuvehli

³⁶ Kəni Iesu təmiet rəkis e nətəmimi, kəni muvən mın e nıpəgnəua nımə kəti. Kəni rəhan mın nətəmimi kəməhuva ohni motətapuəh məmə, “Əni-to kəm timah nıpəti nəghatiən əuhlin e manuvehli iətəm təməri e nasumiən.”

³⁷ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “İətəmimi iətəm təmeəgrəg nıkiti wit təuvir mın e nasumiən, tətəgətun=pən iəu, Nəti İətəmimi. ³⁸ Kəni nasumiən, tətəgətun=pən nəhue nıftəni. Kəni nıkiti wit təuvir mın, ilah u kəutəgətun=pən nətəmimi rəha Uhgın nətəm tətarməniğ e lah. Kəni manuvehli tərəh mın, ilah kəutəgətun=pən nətəmimi rəha Setən. ³⁹ Kəni tikimır iətəm təmuvən meəgrəg manuvehli tərəh, tətəgətun=pən Setən. Kəni nian okəulək e nasumiən, tətəgətun=pən naunun nian, kəni nətəmimi nətəm kəutəulək e nasumiən, kəutəgətun=pən nagelo mın. ⁴⁰ Okotəmki manuvehli tərəh motuvan əhtuv e niğəm, noliən əha təhmen e naunun nian.

⁴¹ “İəu Nəti İətəmimi, iəkəhli=pən nagelo mın rəhak okəhuvən ikin iətarməniğ ikin, motos rəkis natimnati rəfin mınə nətəmimi rəfin nətəm kəutiuvı=pən nətəmimi o noliən təfagə tərəh mın mınə nətəmimi rəfin nətəm kəutol noliən tərəh mın. ⁴² İlah okotəraki=pən e lah e niğəm asoli, kəni ikin əha nətəmimi okotasək kəni məutiğət-ərain nəhluvlah mın ikin. ⁴³ Kəni nətəm kotəhruahru okotasiə təhmen e mıtigar e narməniğiən rəha rəhalah Tatə Uhgın. İtəmah rəfin matəlgitəmāh tatig, otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən mın u.”

Nəghatiən əuhlin e bokis məni iətəm tətəhluaig

⁴⁴ Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, “Nəghatiən əuhlin u tətəgətun=pən Narməniğiən Rəha Uhgın. Bokis məni kəti tətəhluaig e nıftəni kəti. Kəni iətəmimi kəti təmətan mafu bokis məni əha, kəni tatig mıtənim mın. Nıkin təmagiən pik, kəni təmuvən mol səlim e natimnati rəfin rəhan, kəni mos nəhmti nıftəni əha.”

Nəghatiən əuhlin e kəpiel perəl

⁴⁵ Kəni Iesu təməni məmə, “Nəghatiən əuhlin u tətəgətun=pən Narməniğiən Rəha Uhgın. İətəmimi kəti tətəsəl e natimnati, kəni matol səlim mın lan. Kəni in tətəsəl e kəpiel təuvir mın nəhmtilah tiəkis, kətəni məmə perəl. ⁴⁶ Nian təmeruh perəl kəti iətəm təuvir pik agin, kəni in təmuvən mol səlim e rəhan natimnati mın rəfin, kəni muvən mos nəhmti perəl əha, kəni mələs rəhan.”§

Nəghatiən əuhlin e net rəha niuviən nəmu

13:35 Sam 78:2 **13:41** Mat 24:31; 25:31; Mak 13:27 **13:42** Mat 8:12 **13:43** Dan 12:3 § **13:46** Nıpəti nəghatiən əuhlin mıl u məmə, Narməniğiən Rəha Uhgın in təuvir pik agin. In təhruahru məmə kitah kotəfən rəfin natimnati mın rəhatah məmə kotəhrun nosiən.

⁴⁷ Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, “Nəghatiən əuhlin u tətəgətun=pən Narməniğiən Rəha Uhgın. Nətəmimi kətəraki=pən e net əpəha itəhi maautos nəmu pisin pisin min lan. ⁴⁸ Nian net tinəriauəh e nəmu, kəni kotiuvipari net, kəni motəuəri nəmu min motaipei=pən nəmu təuvir min e kətim asoli min rəhalah, mətəu okotəraki e nəmu min iətəm kotərah. ⁴⁹ Kəni e naunun nian, nagelo min okəhuva motos rəkis nətəmimi nətəm kotərah e nətəmimi nətəm kotəhruahru, ⁵⁰ kəni motəraki=pən e nətəmimi kotərah e nigəm asoli, kəni ikın əha nətəmimi okotasək mautigət-ərain nəhluvlah ikın.

⁵¹ “?Itəmah nəkotəhrun natimnati min u, uə kəpə?” Kəni ilah kəmotəni kəm in məmə, “Əuəh.” ⁵² Kəni təməni=pən kəm lah məmə, “Tol lanəha, nəgətun min rəfin rəha Lou iətəm kəməgətun vivi ilah e Narməniğiən Rəha Uhgın, kotəhmen e iətəmi asoli rəha nimə iətəm rəhan nautə tepət. Kəni nian kəti in tatos rəkis nati vi e rəhan nautə, kəni nian kəti min tatos rəkis nati əuas.”*

Iəni iətəm kəsisiəiən
(Mak 6:1-6; Luk 4:16-30)

⁵³ Nian Iesu tinol naunun nəghatiən e nəghatiən əuhlin min əha, kəni təmiet ikın əha, ⁵⁴ muvən iman ikın. Kəni təmətəgətun nətəmimi əpəha e nimə rəha nuhapuminiən, kəni narmilah təmiuvig, kəni kotəni məmə, “Suah u təmos iə neinatigiən əha mine nəsanəniən əha o noliən nati apispis min? ⁵⁵ Suah kəha, kitah kotəhrun vivi in. ?In nati iətəmimi iətəm tatol nimə, uə kəpə? ?Kəni rəhan mamə, in Meri, kəni pian min ilah Jemis, mine Josip, mine Saimon, mine Jutəs, uə kəpə? ⁵⁶ ?Kəni rəhan kakə min kitah min ilah, uə kəpə? ?Təmos iə nəhruniən o noliən natimnati min əha?” ⁵⁷ Kəni nıkilah təsagiəniən ohni kəni motəuhlin nəmtahlah ohni.

Mətəu Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Nəmə iətəmi kəti in iəni, nətəmimi rəfin kautisiai. Mətəu rəhan min nətəmimi əpəha lahuənu mine rəhan min nətəmimi e nipəgnəua nimə rəhan, ilah əmə kəsotisiaiən.”

⁵⁸ Kəni təməsolian nati apispis tepət ikın əha, mətəu-inu ilah kəsotəhatətəiən lan.

14

Kig Herot Antipas
təməghati o Iesu
(Mak 6:14-29; Luk 9:7-9)

¹ E nian əha, Kig Herot Antipas* u tətarməniğ e nitəni Kaləli, təmətəu nanusiən rəha Iesu. ² Kəni təməni=pən kəm rəhan min nətəmimi asoli məmə, “Suah u in Jon Bəptais iətəm təməmiəgəh min e nimisiən. Tol lanəha tatos nəsanəniən əha o noliən nati apispis min.”

Nimisiən rəha Jon Bəptais

³⁻⁴ Herot Antipas təməghati lanəha mətəu-inu in təmoəhamu rəkis Jon Bəptais. Inu nanusiən e nimisiən rəha Jon Bəptais, tol lanu lan.

Aupən ikın, Kig Herot Antipas təkəkləh e Herotiəs u pətauəhli rəha pia Herot u, Filip Kətiəh. Kəni Jon təməni=pən kəm in məmə, “Təsəhruahruieən məmə nəkos pətan u, mətəu-inu nətətgəhli Lou.” Kəni Herot Antipas

13:50 Mat 13:42; Luk 13:28 * **13:52** Kəmə təhro nəghatiən u “nati əuas” tətəghati e nəghatiən rəha Uhgın iətəm kəmətəi e Nauəuə Rəha Uhgın əpəha Oltestimin, kəni nəghatiən u “nati vi e rəhan nautə” tətəghati e nəgətuniən vi rəha Iesu. **13:54** Jon 7:15 **13:55** Jon 6:42 **13:57** Jon 4:44 * **14:1** Afın-to “Herot” e tiksınəri meruh famli rəha Herot.

təmaskəlīm Jon o Herotias, məlis-ərain, mīləfən e kaləpus. ⁵ Herot Antipas tolkeikei məmə in otohamu Jon, mətəu təməsolian mətəu-inu tətəgin e nətəmimi. İlah kautisiai Jon mətəni məmə in iəni kəti.

⁶ Mətəu nian kəti, Herot Antipas təmol lafet kəti rəha nian təmair lan, kəni pətan mītə, nəti Herotias, təmol danis aupən e nəhmti nətəmimi rəfin. Kəni rəhan nolian danis təmol Herot Antipas nikin təmuvən pik lan, ⁷ kəni tol lanəha, in təməni əskasik mos nonauvil məmə in otəfən nati nak iətəm pətan mītə əha tolkeikei. ⁸ Kəni Herotias təməghati kəm nətin, kəni nətin təməni=pən nəghatiən rəha Herotias kəm Herot Antipas məmə, “Os rəhn-kapə Jon Bəptais e pilet kəti muva u ikinu məfa kəm iəu rəueiu.” ⁹ Kəni kig, nikin təpəou. Mətəu təməni=pən kəm rəhan nətəmimi məmə ilah okotol nəuia nəti Herotias, mətəu-inu o rəhan nonauvil mine nəniəskasikiən iətəm təmol e nəhmti nətəmimi. ¹⁰ Kəni təmahli=pən nətəmimi nəuvein kəhuvən e kaləpus, kəni ilah kəmotəuəhtuv rəkis rəhn-kapə Jon ikin əha, ¹¹ motələhu=pən e pilet kəti, motos məhuva, motəfən kəm nəti Herotias, kəni in təməfən kəm rəhan məmə.† ¹² Kəni nətəmimi rəha Jon kəməhuvən motos nīpətin məhuvən mohtənim, kəni məhuvən motəni=pən kəm İesu.

*İesu təmaugın
nətəmimi faif-tausin*

(Mak 6:30-44; Luk 9:10-17; Jon 6:1-14)

¹³ Nian İesu təmətəu nanusian əha, kəni təmuvən e bot kəti muvən əpəha ikin nətəmimi kohkə ikin. Mətəu nian nīmənin nətəmimi kəmotəhrun ikin təmuvən ikin, kəni ilah kəməhiet e rəhalah lahuənu min motaliuək ipari məhuərisig e İesu. ¹⁴ Nian İesu təmuvari, mafu məmə nīmənin nətəmimi tēpət, kəni nikin tēməpət o lah, molkeikei ilah, kəni mol vivi nīmision min rəhalah.

¹⁵ Kəni ləhnaiuv iuəkir o napinəpuian, rəhan min nətəmimi kəməhuva ohni mautəni məmə, “İkinu, ikin nətəmimi kohkə ikin, kəni otəsuvəhiən tapinəpu. Ahli=pən nīmənin nətəmimi məmə okəhuvən lahuənu min motos nəhmti niglah nəuvein nauəniən.”

¹⁶ Kəni İesu təməni=pən məmə, “Kəpə. Otəpəh əmə ilah kautol u ikinu, kəni itəmah əmə otaugın ilah.”

¹⁷ Mətəu kotəni=pən kəm in məmə, “İtimah iautos əmə piret faif mine nəmu keiu.”

¹⁸ Kəni təni məmə, “Otos məhuva kəm iəu.” ¹⁹ Kəni məni=pən kəm nətəmimi məmə okotəharəg ləhtəni e nimanuvehli. Kəni təmos piret faif mine nəmu keiu əha, məsal-pəri əpəha e neai, məfaki=pən lan, kəni məhapu piret. Kəni məfən kəm rəhan min nətəmimi, kəni kotəfən kəm nīmənin nətəmimi. ²⁰ Kəni ilah rəfin kəmotəuən, nərfilah tasisi. Kəni nīpispisi nauəniən iətəm kəmotəpəh, nətəmimi rəha İesu kəmotəipei=pən e kətim asoli ilah tueləf kotəri vivi. ²¹ Kəni nətəmimi nətəm kəmotəuən, nəman əmə təhmen e faif-tausin, mətəu kəsəfinian nīpətan mine kəlkələh min.

*İesu təmalıuək e nəhue nəhu
(Mak 6:45-52; Jon 6:16-21)*

²² Kəni İesu təməni kəm rəhan nətəmimi məmə ilah okəhuvən e bot məhuvən e nəven=pən əpəha e lek, mətəu in otahli=pən nətəmimi kohtəlig=pən imalah min ikin. ²³ Nian tinahli=pən rəkis nətəmimi, kəni muvən əpəha ilis e nitəuət kəti in pisin əmə, məmə otəfaki. Nian tinapinəpu,

14:3-4 Lev 18:16; 20:21; Luk 3:19-20 **14:5** Mat 21:26 † **14:11** Herotias təmolkeikei məmə kəməfən rəhn-kapə Jon e pilet məmə təgətun məmə Jon in təmimis pəhriən. In tətəgətun min məmə Herotias in iərmis e pətan. **14:19** Mat 15:35-39; Mak 8:6-10

Iesu pišín əmə əha ikin, ²⁴ mətəu bot tīnuvən rəkis e nəlugi lek, kəni mīnətələs pīkin nīmətəgi, kəni peau-peau mīn kīnəutoh bot.

²⁵ Kəni lapīn iuəkīr o nīanīən, Iesu təmaliuək e nəhue nəhu mətuvə o lah. ²⁶ Mətəu nīan nətəmimi rəha Iesu kəmotafu in tətaliuək e nəhue nəhu, kəni kəmotəgin pik mautəni məmə, “!Ei, narmī iətəmimi kəti!” Kəni kəmotasək əfəməh mətəu-inu kəutəgin.

²⁷ Mətəu uəhai əmə, Iesu təməghati kəm lah məmə, “!Ei, nīkitəmah təhtul məha-məha. Mə iəu əpə. Sotəginīən!”

²⁸ Kəni Pitə təni məmə, “!Tərməni, nəmə ik pəhriən, kəni auīn lak iəkaliuək e nəhue nəhu muvna.”

²⁹ Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Va.”

Kəni Pitə təmeiuaiu e nəhue bot, kəni maliuək e nəhue nəhu matuvən o Iesu. ³⁰ Mətəu nīan nīkin təməhti nīmətəgi asoli, kəni nīkin təməgin pik, kəni mīnətəmmīn mətəsək=pən o Iesu mətəni məmə, “!Tərməni, asīru lak!”

³¹ Kəni rəueiu aɡin Iesu təmeapən maskəlīm Pitə, kəni məni=pən kəm in məmə, “!Ik rəham nəhatətəiən təkəku aɡin. ?Təhro rəham nəhatətəiən təkəku ohniəu?”

³² Kəni nīan kəmuəri=pən e bot, kəni nīmətəgi təmeiuaiu. ³³ Kəni ilah əha e nəhue bot kəmotəfən nīsiaiən asoli kəm in mautəni məmə, “Pəhriən, ik Nəti Uhgīn.”

³⁴ Nīan kīnəhuvən e nəve nītəni=pən, kəməhuvəri=pən e nītəni Kenesəret. ³⁵ Kəni nīan nətəmimi əha ikin əha kīnotəhrun Iesu, motahli=pən nəghatīən tuvən mītəlau o nətəmimi e lahuənu mīn rəfīn əha ikin. Kəni kəmotos rəhalah mīn nətəmimi nətəm kəutohmīs məhuva o Iesu, ³⁶ kəni kəmotəkeikei o Iesu məmə ilah nətəm kəutohmīs okotek əmə nīfifi napən rəhan. Kəni ilah rəfīn nətəm kəmotek nīfifi napən rəhan, rəhalah nīmīsiən təmīkə, kəni kəmotəuvīr.

15

Nati iətəm tatol iətəmimi tətəmīkmīk (Mak 7:1-23)

¹ Kəni Farəsi mīn nəuvein mīne nəgətun mīn nəuvein rəha Lou kəmotəpən Jerusīləm məhuva o Iesu. Kəni motətapuəh ohni məmə, ² “?Təhro rəham mīn nətəmimi kəutatgəhli kastīm rəhatah iətəm rəhatah kəha mīn aupən kəmotəgətun itah lan? Ilah kətauən mətəu kəsotaupənīən moteikuas e nəhlmlah.”

³ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “? Mətəu təhro itəmah mīn nəutatgəhli Lou rəha Uhgīn o naskəlīm əskasīkīən kastīm pišín pišín mīn rəhatəmah? ⁴ Iətəni lanəha mətəu-inu, Uhgīn təməni məmə, ‘Nəkotīsiai rəhatəmah tatə mīne məmə,’ kəni təməni mīn məmə, ‘Iətəmimi iətəm otəghati rah e rəhan tatə uə məmə, okəkeikei kohamu.’ ⁵ Mətəu itəmah nəkotəni məmə, nəmə iətəmi kəti rəhan kəti məni əha ikin iətəm in təhrun nasīruīən e rəhan tatə mīne məmə, in təhrun nənīən kəm lau məmə, ‘Kəsi, iəmələhu pišín məni u məmə rəha Uhgīn,’ ⁶ kəni təsəfənīən məni u kəm rəhan tatə, kəni noliən əha tətəgətun məmə ko in təsīsiaiən in. E noliən əha, itəmah nautol nəghatīən rəha Uhgīn tatol nati əpnapīn lan, mətəu-inu itəmah nəkotolkeikei məmə nəkotaskəlīm kastīm mīn əmə rəhatəmah. ⁷ !Itəmah nəfaki eiūə mīn. Nəkotəhmen e kəhvitei. Inu ihluə nəkotəuvīr, mətəu nəkəutamīkmīk e nīkitəmah. Iəni Aiseə təməghati əhruahru e təmah nīan təməni pətīgəm nəghatīən rəha Uhgīn iətəm tətəni məmə,

⁸ ‘Nətəmimi mīn u kəutīsiai iəu e nohlīlah əmə, mətəu nīkilah isəu ohniəu,

⁹ Rəhalah nolien rəha nəfakiən kəm iəu in nati əpnapin əmə, kəni nian kəutəgətun, kəutəni məmə nəghatiən min rəhak, mətəu in nəghatiən min rəha nətəmimi əmə.’ ”

¹⁰ Kəni Iesu təmauin e nətəmimi məmə okəhuva ohni, kəni məni=pən kəm lah məmə, “Otətəlig-to, kəni motəhrun nati u. ¹¹ Nati nak iətəm nətəfən e nohlim matun, təsolian ik nəkamikmik e nəhmti Uhgın, mətəu nati nak iətəm tatiət e nohlim, in tatol ik nəkamikmik e nəhmti Uhgın.”

¹² Kəni rəhan min nətəmimi kəməhuva ohni məutətapuəh məmə, “? Nəkəhrun məmə Farəsi min, nıkilah tərəh nian kəmotətəu nəghatiən əha?”

¹³ Kəni təməni=pən məmə, “Nıgi min rəfin iətəm rəhak Tatə əpəha e negəu e neai təməsərfeian, okeuvi-pəri ilah nokin. ¹⁴ Əpəh ilah. Ilah kautit nətəmimi, mətəu nəhmtilah təpis. Nəmə iətəmimi, iətəm nəhmtin təpis tit iətəmimi kəti iətəm nəhmtin təpis, kəni ilau pəti okiauvig=pən e nımil.”

¹⁵ Kəni Pitə təməni=pən kəm in məmə “Əni-to nıpəti nəghatiən əuhlin u kəm timah.”

¹⁶ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “? Itəmah rəhak min nətəmimi, mətəu itəmah min nəsotəhrun əhanəhiən? ¹⁷ ? Nəkotəhrun uə kəpə məmə, nati nak iətəm tatuvən e nohli iətəmimi meiuaiu e nərfın, kəni miet min e nıpəti iətəmimi? ¹⁸ Mətəu natimnati min iətəm kautohiet e nohli iətəmimi, ilah kautsipən e niki iətəmimi. Kəni natimnati min tərəh əpəha e niki iətəmimi kautol iətəmimi u tətamikmik e nəhmti Uhgın. ¹⁹ Tol lanəha mətəu-inu, natimnati iətəm kautsipən e niki iətəmimi kotol lanu lan: nətəligian tərəh min; nohamuiən iətəmimi; nakləhiən e pətan; nıpətan mine nəman mine, kautit oneuən ilah min; nakləhiən; nəghati eiuəian e nətəmimi; nəni rahiən nərgi iətəmimi. ²⁰ Inu natimnati iətəm tol iətəmimi tətamikmik e nəhmti Uhgın. Mətəu nəmə iətəmi kəti təseikuasiən e nəhlmın kəni mauən, inu təsolian in tamikmik e nəhmti Uhgın.”

*Nəhatətəian
rəha pətan Ianihluə
(Mak 7:24-30)*

²¹ Kəni Iesu təmiet ikin əha, kəni muvən ikin iətəm taun keiu əha, Taea mine Saedon kətuəməhli ikin. ²² Kəni pətan kəti əha ikin, Ianihluə pətan Kenan, təmuva ohni mətasək əfəməh məmə, “İərməniğ, Mipi Tefit, asiru lak. Narmın tərəh kəti təskasik tətətig e nətik pətan mətərakin in.”

²³ Mətəu Iesu təsəni=pən aginian nəghatiən kəti kəm in. Kəni rəhan nətəmimi kəməhuva məutəkeikei ohni, motəni məmə, “Ahli=pən in isəu, mətəu-inu tətəsək əfəməh matuərisig e tah.”

²⁴ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Kəməhli=pa əmə iəu o sipsip min rəha nəuaniləuis rəha Isrel nətəm kəmotəluei.” ²⁵ Mətəu pətan əha təmuva misin nəulin aupən e Iesu mətəni məmə, “İərməniğ, asiru lak.” ²⁶ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Təsəhruahruian məmə iəkos nauəian niğ kəlkələh min, kəni məraki=pən kəm kuri min.”* ²⁷ Kəni pətan u təməni=pən məmə, “Əuəh, İərməniğ. Mətəu kuri min kautun nıpıspisi nauəian iətəm tətəmei e tepil rəha narməniğ min rəhalah.” ²⁸ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Ei, pətan. !Rəham nəhatətəian in iahgin! Nati nak iətəm nəkolkeikei, otuva mol nıpəhriənian.” Kəni rəueiu agin, nətin pətan təuvir min.

15:9 Aes 29:13 **15:11** Mat 12:34 **15:14** Luk 6:39; Rom 2:19 **15:24** Mat 10:6 * **15:26**
Nəghatiən u “kəlkələh” tətəghati e nətəm Isrel, kəni nəghatiən u “kuri” tətəghati e Nanihluə min. Nəghatiən u səniəmə nəghatiən təuvir agin. Iesu in tətəni əmə nəghatiən rəha nətəm Isrel mine rəhan min nətəmimi kəutəni. Kəni rəueiu in tolkeikei məmə otəgətun ilah e nati kəti məmə nəhatətəian rəha pətan u tətəgətun məmə səniəmə in nati əpnapin əmə e nəhmti Uhgın.

Iesu tæmol vivi nîmisiæn tepæt

²⁹ Kæni Iesu tæmîet ikin æha maliuæk e nîkali næhu Lek Kalæli. Kæni mæri muvæn æpæha ilis e nîtæuæt kæti kæni mætæharæg. ³⁰ Nîmænin nætæmîmi kæmæhuva ohni, maautos nætæmi mîn u nætæm næhklilah tæmæpaiu-æpaiu, mîne nætæmi mîn u næhmtilah tæpis, mîne nætæmi mîn u nîpætilah næuветin tæmîmis, mîne nætæmi mîn u kotæruru næghatiæn, mîne nîmisiæn pîsin pîsin mîn. Kæni motælin=pæn ilah iuækir o Iesu, kæni tol vivi ilah. ³¹ Kæni nîmænin nætæmîmi narmilah tæmiuvig nian kæmotafu nætæmîmi kotæruru næghatiæn kæmotæghati, mîne nætæm nîpætilah næuветin tæmîmis kotæuvîr, mîne nætæm næhklilah tæmæpaiu-æpaiu kotæliuæk, mîne nætæm næhmtilah tæpis koteruh nati. Kæni mautæni-vivi Uhgîn ræha Isrel.

*Iesu tæmaugîn
nætæmîmi fo-tausîn
(Mak 8:1-10)*

³² Kæni Iesu tæmauîn e ræhan mîn nætæmîmi kæhuva ohni, tæmæni=pæn kæm lah mæmæ, “Nîkik nahmæ pik o nætæmîmi mîn u. Kitah mîn ilah o nian kîsil æha ræueiu, kæni nati tikæ mæmæ okotun. Iæsolkeikeiæn mæmæ iækahli=pæn ilah kautæhuvæn, næumis tus ilah, mæta næuvein kohmîseah e suaru.”

³³ Kæni ræhan nætæmîmi kotæni=pæn kæm in mæmæ, “?Okotos iæ pîret u ikinu, ikin tæpiæ-mæpiæ ikin iætæm tæhmen mæmæ okotaugîn nîmænin nætæmîmi lan?”

³⁴ Kæni Iesu tæmæni=pæn kæm lah mæmæ, “?Pîret ko kuvæh u nautos?”

Kæni kotæni=pæn mæmæ, “Iautos pîret sæpîn mîne næmu ækæku næuan næuvein æmæ.”

³⁵ Kæni Iesu tæmæni=pæn kæm nîmænin nætæmîmi mæmæ okotæharæg e nîftæni. ³⁶ Kæni tæmos pîret ilah sæpîn, mîne næmu ælkælæh, kæni mæfaki mæni tagkiu kæm Uhgîn ohni, kæni mæhapu ilah, mæfæn kæm ræhan mîn nætæmîmi, kæni kotæfan kæm nætæmîmi. ³⁷ Kæni ilah ræfin kæmotun nærfilah tasisi. Kæni nætæmîmi ræha Iesu kæmotæpei=pæn nîpîspîsi nauæniæn iætæm kæmotun motæpæh e kætim asoli ilah sæpîn, kæmotæri vivi. ³⁸ Nætæmîmi nætæm kæmotun, næman ilah fo-tausîn, mætæu kæsafiniæn nîpætæn mîne kælkælæh mîn. ³⁹ Kæni Iesu tahli=pæn nîmænin nætæmîmi kautæhuvæn, kæni in tæmuvæn e bot muvæn ikin Makatæn.

16

*Faræsi mîn mîne Satusi mîn kæutætapuæh o næmtætiæn kæti.
(Mak 8:11-13; Luk 12:54-56)*

¹ Kæni Faræsi mîn mîne Satusi mîn kæmæhuva o Iesu, kæni kæmotæghati æuhlin kæm in mæmæ otol kæm lah næmtætiæn kæti ræha negæu e neai, inu nati apîspîs asoli iætæm otægætun mæmæ Uhgîn tæmahli=pa in. ² Kæni tæmæni=pæn kæm lah mæmæ, “Nian tinæhnaiuv, nækotæni mæmæ, ‘olauig tærauiæ, mætæu-inu næpuæ tætæruvaræuv.’ ³ Kæni læplapîn nækotæni mæmæ, ‘Nuhuæn otæfuv, mætæu-inu næpuæ tinæruvaræuv mîtelau.’* Nækotæhrun næniæn mæmæ nîpæti næmtætiæn mîn e nîmali næpuæ iætæm tatiæt, mætæu nækotæruru næniæn nîpæti næmtætiæn iætæm næuteruh æha ræueiu, inæha nati agîn mîn iætæm kæutæhuva e næmiægæhiæn ræhatæmah ræueiu.

⁴ “Itæmah nætæmîmi ræueiu mîne, nækotærah, itæmah nætæm Isrel næmotæpæh ræhatæmah næhatætiæn e Uhgîn, tæhmen e pætæn kæti tæpæh ræhan iærman mætætæu=pæn suah pîsin. Kæni ræueiu nækotelkeikei mæmæ iækol næmtætiæn kæti iætæm otægætun mæmæ iæmsîpæn e Uhgîn. Mætæu Uhgîn otæfinæ æmæ næmtætiæn

15:31 Mak 7:37 **15:32** Mat 14:14 **16:1** Mat 12:38; Luk 11:16 * **16:3** Inu e Nîtæni kotæni mæmæ, “Næmæ næpuæ apîn tinæri, kæni otæsuvehîæn tæfuv.”

kətiəh əmə, kəni inəha nəmtətian rəha iəni Jonə.”† Kəni in təməpəh ilah matuvən.

*Is rəha Farəsi min
mine Satusi min
(Mak 8:14-21)*

⁵ Nian Iesu mine rəhan min nətəmimi kəmutəhuvən e nəve nəhu=pən e nəhu Lek Kaləli, rəhan nətəmimi kəmotalu məmə okotos pīret nəuvein. Kəni nian kinəhuvən e nəve nəhu=pən, ⁶ kəni təməni=pən kəm rəhan nətəmimi məmə, “Onəutətəu itəmah o is rəha Farəsi min mine Satusi min.”

⁷ Kəni nəruruiən tinos ilah, kəni kəmotəni=pən kəm lah min məmə, “Tətəghati lanəha mətəu-inu kəmotalu e nəmkiən pīret nəuvein.”

⁸ Mətəu Iesu tinəhrun rəhalah nətəligiən, kəni təməni=pən kəm lah məmə. “Ei, rəhatəmah nəhatətəiən təkəku agin. ?Təhro nəutəni=pən kəm təmah min məmə pīret tikə o təmah? Mətəu təhro nəutətəlig pik məmə pīret tikə? ⁹ ? Nəsotəhrun əhanəhiən, uə kəpə? ?Ninotalu e pīret faif u iətəm iəmaugin nətəmimi faif-tausin lan, kəni uərisig, nauəniən tepət əha ikin kəməpəh, kəni nəməhuveipei=pən nīpispisi nauəniən e kətim asoli tepət? ¹⁰ ?Kəni ninotalu e pīret səpin u iətəm iəmaugin nətəmimi fo-tausin? Kəni kəpəh nīpispisi nauəniən tepət əha ikin, kəni nəmotaipei=pən e kətim asoli tepət. ¹¹ ?Təhro itəmah nəsotəhrunian məmə iəu iəsəghatian e pīret? Autətəu itəmah o is rəha Farəsi min mine Satusi min.” ¹² Təməni lan əha, kəni e nian əha, ilah kəmotəhrun məmə in təsəghatian e is rəha nolian pīret məmə okautətəu ilah ohni, mətəu okotətəu ilah o nəghatian min iətəm Farəsi min mine Satusi min kautəgəhun nətəmimi lan.

*Pitə təməni məmə
Iesu in Kristo
(Mak 8:27-30; Luk 9:18-21)*

¹³ Nian Iesu təmuva ikin Sisəriə Filipai, məni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, “?Nətəmimi kautəni iəu məmə iəu pəh, Nəti Iətəmimi?”

¹⁴ Kəni kotəni=pən məmə, “Nəuvein kautəni məmə ik Jon Bəptais, nəuvein kautəni məmə ik iəni Elaijə, kəni nəuvein kautəni məmə ik iəni Jerimaia, uə iəni kəti aupən ikin.”

¹⁵ Kəni təməni=pən kəm lah məmə, “?Mətəu təhro e təmah? ?Nəkotəni məmə pəh u iəu?”

¹⁶ Kəni Saimon Pitə təməni=pən məmə, “Ik Kristo iətəm Uhgīn təməni məmə otahli=pa. Ik Nəti Uhgīn iətəm tətətig mətəmiəgəh.”

¹⁷ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Uhgīn təməfinə rəhan nəuviriən kəm ik, Saimon nəti Jonə, mətəu-inu səniəmə iətəmimi əmə təmol pətigəm nati u kəm ik, mətəu rəhak Tatə əpəha e negəu e neai iətəm təmol əpu nati u kəm ik.

¹⁸ Kəni iəkəni=pinə kəm ik Pitə, u nīpətīn təni məmə kəpiel. Kəni iəkuvləkin rəhak nīməfaki e kəpiel u, kəni ko nəsanəniən rəha nīmisiən otəsəpirəkisiən.

¹⁹ Iəkəfinə kəm ik nepətian iətəm tatsipən o Uhgīn əpəha e negəu e neai. Kəni əpəha e negəu e neai, Uhgīn tinegəhan rəkis e nəuiam iətəm onəkəni e nəhue niftəni. Nian onəkəhtipəsīg e nati kəti, uə nəkegəhan e nati kəti, kəni otol.”

† **16:4** Nian təfla təməgei Jonə, in təhmen məmə təmimis, kəni nərfi təfla u təhmen e suvət rəhan. Təmatig e nərfi təfla o nian kisil. Nian təfla təmeuə e Jonə, təhmen məmə təməmiəgəh min e rəhan nīmisiən. Iesu təni məmə in otimis, kəni nətəmimi okohtənim e suvət kəti. In otatig e suvət o nian kisil, kəni otəmiəgəh min. Tol lanəha, nəmtətian rəha Jonə məmə Iesu otimis matig e suvət o nian kisil məmiəgəh min e nīmisiən. Afīn-to Mat 12:40 mine Jona 1:17. **16:6** Luk 12:1 **16:9** Mat 14:17-21 **16:10** Mat 15:34-38 **16:14** Mat 14:1-2; Mak 6:14-15; Luk 9:7-8 **16:16** Jon 6:69 **16:17** Kəl 1:15-16 **16:18** Jon 1:42; Efəs 2:20

²⁰ Kəni məni=pən əskasik kəm rəhan nətəmimi məmə okəsotəni-pəniən kəm iətəmi kəti məmə in Krīsto iətəm Uhgīn təməni məmə otahli=pa.

*Iesu təməni pətīgəm
rəhan nīmisiən
(Mak 8:31-9:1; Luk 9:22-27)*

²¹ E nian əha, Iesu təmətəuəuin mətəni pətīgəm kəm rəhan nətəmimi məmə in otəkeikei muvən Jerusiləm, kəni pris asoli mīn, mīne nəgətun mīn rəha Lou, mīne nətəmi asoli mīn rəfin rəha nətəm Isrel okotol in tətəu nahməiən e nərahīən tətət, kəni okotohamu in. Kəni uərisig e nian kisil lan, in otəmiəgəh mīn e nīmisiən.

²² Kəni Pitə tos pīsīn Iesu, kəni mətəuəuin mətəniəhu mətəni məmə, “İərməniğ, Uhgīn otəkeikei mahtipəsīg e nati əha. !Nati əha ko təsuvaiən mol nīpəhriənīən lan!”

²³ Kəni Iesu təlali məni=pən kəm Pitə məmə, “!Setən! !Uvən isəu ohniəu! Ik nətəhtul-pəsīg lak. Rəham nətəliğiən səniəmə nətəliğiən rəha Uhgīn, mətəu in nətəliğiən rəha nətəmimi əmə.”

²⁴ Kəni Iesu təməni=pən kəm rəhan nətəmimi məmə, “İətəmimi iətəm tolkeikei məmə otuərisig lak, otəkeikei malu aru lan, kəni mələs rəhan niği kəməluəu mītəu=pa iəu. ²⁵ Tol lanəha mətəu-inu, iətəmimi iətəm tatol pik uək əmə məmə rəhan nəmiəgəhiən e nəhue niftəni u in otəuvir, otəmkarəpən e nəmiəgəhiən pəhriən. Mətəu iətəmimi iətəm otimis o nərgək, in otos nəmiəgəhiən itulīn. ²⁶ ?Nəmə iətəmimi kəti tatos rəfin natimnati e nəhue niftəni, mətəu təsosiən nəmiəgəhiən itulīn, in təmol win e nati təuvir, uə kəpə? Kəpə. Ko iətəmi əha təsəfəniən nati kəti rəha nəhue niftəni kəm Uhgīn məmə Uhgīn otəfən nəmiəgəhiən itulīn kəm in. ²⁷ Tol lanəha mətəu-inu, iəu Nəti İətəmimi iəpanuva itimah nagelo mīn e nəsanəniən mīne nepətiən əhagəhag asoli rəha Tatə rəhak, kəni iəkəfən nətəouiən kəm nətəmimi rəfin e uək əhruahru iətəm kəmotol. ²⁸ İətəni=pinə nīpəhriənīən məmə nətəmimi nəuvein kautəhtul u ikīnu nətəm kəsəhmisiən mətəmiəgəh əmə moteruh Nəti İətəmimi u in kig, nian tətəuə e narməniğiən rəhan.”

17

*Nipəti Iesu təmuva mol pīsīn
(Mak 9:2-13; Luk 9:28-36)*

¹ Nian sikis tinuva mīnuvən rəkis, Iesu tit Pitə, mīne Jemis, mīne Jon u pia Jemis, mit ilahal məhuvən əpəha ilis e nītəuət əfəməh, ilah pīsīn əmə. ² Kəni ikīn əha, nīpəti Iesu təməuhlin muva mol pīsīn. Rəhn-kəpə təmasiə məhagəhag təhmen e mītigar, kəni rəhan napən tinuva mərūən məhagəhag. ³ Rəueiu agīn, Mosis mīne Elaijə kəmiaietīgəm=pa məhləghati ilahal Iesu.

⁴ Kəni Pitə təməni=pən kəm Iesu məmə, “!İərməniğ! Təuvir məmə itimahal u iəmluva u ikīnu. Nəmə nəkolkeikei, iəkol nīmauvlūvl kəti u ikīnu, rəham kəti, rəha Mosis kəti, kəni rəha Elaijə kəti.”

⁵ Nian Pitə təmətəghati əhanəh, nəpuə əhagəhag kəti təmuva məuveg ilah, kəni kəmotətəu nəuia iətəmi kəti təmīet e nəpuə mətəni məmə, “Inu nətik iətəm iəkolkeikei pik. Nīkik tagiən pik ohni. !Nəklətəliğ lan!”

⁶ Nian suah milahal əha kəmhletəu nəghatiən əha, mīhləmei=pən mīhliənīm=pən rəhn-kəpə lahal e niftəni məhləğīn pik. ⁷ Mətəu Iesu təmuva

16:24 Jon 19:17; Fil 2:8; Mat 10:38; Luk 14:27 **16:25** Mat 10:39; Luk 17:33; Jon 12:25 **16:26** Mat 4:8-9 **16:27** Sam 62:12; Prov 24:12; Mat 25:31; Rom 2:6; Nəh 22:12 **17:2** 2Pitə 1:16-18 **17:5** Dut 18:15; Sam 2:7; Aes 42:1; Mat 3:17; Mak 1:11; Luk 3:22

mek ilahal mətəni məmə, “Ləhtul. Sləginiən.” ⁸ Nian kəmhləsəl-pəri, məsleruh minian iətəmi kəti, mətəu Iesu pisin əmə.

⁹ Nian kəmotēuau=pa e nitəuət, Iesu təni kəm lahal məmə, “Nəsləniən kəm iətəmi kəti nati nak iətəm nəmhləruh mətəuarus=pən Nəti Iətəmi otəmiəgəh min e nimisiən.”

¹⁰ Kəni kihləni=pən məmə, “?Mətəu təhro nəgətun min rəha Lou kəutəni məmə Elaijə otəkeikei maupən muva min?”*

¹¹ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Nipəhriənian məmə Elaijə otəkeikei maupən muva məmə otol vivi min natimnati rəfin. ¹² Mətəu iəkəni=pinə kəm təmahal məmə, Elaijə tinuva rəkis, mətəu nətəmi kəsotəhrunian in, kəni motol tərəh lan. E nolien əhmen min əmə, Nəti Iətəmi otətəu nahməian e nəhlmiləh.” ¹³ Kəni rəhan nətəmi kənotəhrun məmə tətəghati e Jon Bəptais kəm lah nian tətəghati e iəni Elaijə.

*Iesu təməghi pətigəm
narmin tərəh e suakəku kəti
(Mak 9:14-32; Luk 9:37-45)*

¹⁴ Nian kinohiet=pa o nīmənin nətəmi, suah kəti tuva misin nəulin aupən e Iesu, ¹⁵ kəni mənī məmə, “Iərməni, asiru e nətik. Tətəuit, kəni mətətəu pik nahməian lan. Nian tepət tətəmei=pən e nigəm, mətəmei=pən e nəhu.

¹⁶ Iəmələs muvən o rəham min nətəmi, mətəu kotəruru nol viviən.”

¹⁷ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “!Ei! Itəmah nətəmi rəueiu nəsothətətəian, kəni ninəhuvən isəu o suaru rəha Uhgīn. !?Kərmə oiəkəti kitah min itəmah mətəuarus=pən nian nak nəmanotəthətə lak!? !?Kəni kərmə onəhgīn iəpanəmeig e təmah!? !Otit suakəku ko məhuva kəm iəu!” ¹⁸ Kəni Iesu təməghati əskasik kəm narmin tərəh, kəni tiet e suakəku, kəni rəueiu agin suakəku təməuvir.

¹⁹ Kəni rəhan nətəmi kəməhuva motəhtul pisin ilah Iesu, kəni motətapuəh ohni məmə, “?Təhro itimah iəkotəruru nəhgī pətigəmiən narmin tərəh?”

²⁰ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Mətəu-inu rəhatəmah nəhatətəian təkəku əmə, təsəhmenian. Mətəu iətəni pəhriən kəm təmah məmə, nəmə rəhatəmah nəhatətəian əha ikin, nati əpnəpin təhmen e niki ti mastət u təkəku agin, kəni nəkotəhrun nəni-pəniən kəm nitəuət u məmə, ‘Iet u e nimeim, muvən ikin əha,’ kəni nitəuət otiet, kəni nati kəti tikə iətəm itəmah nəkotəruru nolien.”†

²² Nian kəməhuva kətiəh əpəha Kaləli, Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Iəu Nəti Iətəmi, suah kəti oteghən=pən lak e nəhlmī tikimīr min. ²³ Nətəmi okotohamu iəu, kəni uərisig e nian kisil, Uhgīn otosmiəgəh min iəu e nimisiən.” Kəni rəhan min nətəmi kəmotətəu tərəh pik agin o nəghatian əha.

Takis rəha Nīmə Rəha Uhgīn

²⁴ Nian Iesu minə rəhan nətəmi kəməhuva Kapeniəm, nətəmi rəha nosian mənī rəha takis rəha Nīmə Rəha Uhgīn, kəməhuva o Pitə motəni məmə, “?Təhro? ?Rəham iəgətun tatətəou takis u, uə kəpə?”

* **17:10** Nian Uhgīn təməghati kəm lahal əpəha e nitəuət, ilahal kiləhrun məmə Iesu in Kristo iətəm otuva. Kəni kiləhrun məmə Elaijə otəkeikei maupən muva min, mətəu kəmsleruhian məmə Elaijə təmuva mol əpenə-penə natimnati rəfin. Tol lanəha, rəhalah nətəligian tinol nəruuiən, mətəu-inu Iesu iətəm in Kristo tinuva rəkis, mətəu Elaijə təməsuvaian. **17:10** Mal 4:5 **17:11** Mal 4:5-6 **17:12** Mat 11:14 **17:13** Luk 1:17 **17:19** Mat 10:1 † **17:20** E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətēi e nəghatian Kris aupən, nəghatian pisin kəti min əha ikin iətəm tatipin nəghatian u mətəni məmə, “**21** Mətəu suah kəti iətəm tolkeikei məmə otəhgī pətigəm narmin tərəh min lanəha, in otəkeikei mətəfaki kəni mətəuakəm.” **17:20** Mat 21:21; Mak 11:23; Luk 17:6; 1Kor 13:2 **17:22** Mat 16:21 **17:24** Eks 30:13; 38:26

²⁵ Kəni Pitə təmāni=pən məmā, “Əuəh, tatətəou.”

Nian Pitə təmuvən e nīpəgnəua nimə, kəni Iesu təmaupən məghati mətəni kəm in məmā “?Saimon, nīkim təhti məmā nak? ?Kig mīn rəha nəhue niftəni kautos takis o pəh, kautos o rəhalah mīn nətəmimi, uə nətəmimi pīsīn mīn?”

²⁶ Pitə təmāni=pən məmā, “Kautos o nətəmimi pīsīn mīn.”

Kəni Iesu təmāni=pən məmā, “Kəni tol lanəha, nətəmimi rəha kig kəsotətəouiən.‡ ²⁷ Mətəu kitah kəsotolkeikeiən məmā kotol ilah kotətəu tərəh o tah. Kəni tol lanəha, təuvīr məmā ik onəkuvən əpəha ləuahtəni e lek, məraki rəham nīpien o niuviən nəmu. Nəmu iətəm nəkaupən miuvi, məhapu nīpəgnəuan, kəni meruh məni silfə kəti təhmen o nətəouiən takis. Mos muvən məfən kəm lah o nətəouiən rəhalau takis.”

18

Iətəmi asoli e Narmənigiən Rəha Uhgīn (Mak 9:33-37; Luk 9:46-48)

¹ E nian əha, nətəmimi rəha Iesu kəməhuva ohni motətapuəh ohni məmā, “? Pəh u in iətəmi asoli e Narmənigiən Rəha Uhgīn?”

² Kəni Iesu tauīn e suakəku kəti tuva məhtul e nəlugīn e lah, ³ kəni məni məmā, “Pəhriən iətəni kəm təmah məmā nəmə nəsotəuhliniən itəmah məhuva motəhmen e kəlkələh mīn, ko nəsəhuvəniən motatig əhgəl Narmənigiən Rəha Uhgīn. ⁴ Tol lanəha, pəh u otosiahu in təhmen e suakəku u, in iətəmi asoli e Narmənigiən Rəha Uhgīn.

⁵ “Nəmə iətəmi kəti in ləhtəni təhmen e suakəku u, kəni iətəmimi kəti nīkin tagiən o nosiən iətəmimi u muvən e nīpəgnəuan nimə rəhan, kəni nəmə tatol e nərgək, kəni in təhmen məmā tatos iəu mīn e nīkin agiən.

⁶ “Rəhak iətəmimi u tətəhatətə lak təhmen e suakəku əha. Kəni nəmə iətəmimi kəti tatiuvi=pən suakəku kəti əha məmā tatol təfagə tərəh, kəni iətəmimi əha, Uhgīn otol nalpiniən asoli kəm in. Kəni nalpiniən əha otəskasik tapirəkis nəmə kətu=pən kəpiel kəti e nentəui, kəni kəraki=pən lan əpəha ləuantəhi lokamnim təmnim.

⁷ “Kəsi, nəhməiən asoli otuva o nətəmimi rəha nəhue niftəni, nətəm kautəfən-əfən kəm nətəmimi məmā okotol təfagə tərəh. Nəfən-əfəniən mīn əha okotəkeikei məhuva. Mətəu kəsi, nəhməiən asoli otuva o iətəmimi u iətəm in suaru rəha nərahian əha. ⁸ Nəmə nəhlməm uə nəhlkəm tol ik natol təfagə, kəni nəkətei rəkis məraki lan. Mətəu-inu təuvīr pīk məmā nian nəkuvən e negəu e neai, nəhlkəm kəti uə nəhlməm kəti tikə, tapirəkis agīn məmā ik nətəskəlim nəhlməm pəti mil mīne nəhlkəm pəti mil əha ikīn, kəni kəraki=pən lam e nigəm iətəm tatuəu naunun tikə. ⁹ Nəmə nəhmtəm tol ik natol təfagə, kəni isul rəkis məraki lan. Mətəu-inu təuvīr pīk məmā nian nəkuvən e negəu e neai, nəhmtəm kəti tikə, tapirəkis agīn inu məmā ik nətəskəlim nəhmtəm pəti mil, kəni kəraki=pən lam e nigəm asoli iətəm tatuəu naunun tikə.”*

Nəghatiən əuhlin e sipsip iətəm təməluēi (Luk 15:3-7)

‡ **17:26** Inu tollanu məmā nətəm Rom ilah kəutarməniḡ e nītəni u Isrel. Kəni nətəm Isrel ilah kəutətəou takis tatuvən o Rom. Mətəu nətəm Rom, ilah kəsotətəouiən takis. Mətəu e fes u, in tətəghati e takis pīsīn kəti o Nimə Rəha Uhgīn u nətəm Isrel ilah kəutətəou. Mətəu Iesu tətəni məmā, in Nəti Uhgīn pəhriən. Kəni Nimə Rəha Uhgīn in rəhan mīn. Ko ilah kəsotətapuəhiən o Iesu məmā in otətəou takis u. **18:1** Luk 22:24 **18:3** Mat 19:14; Mak 10:15; Luk 18:17 **18:5** Mat 10:40; Luk 10:16; Jon 13:20 **18:6** Mak 9:42; Luk 17:1-2 **18:8** Mat 5:29-30 * **18:9** Inu nəghatiən əuhlin iətəm tətəḡatun məmā Iesu tolkeikei məmā kitah okotəkeikei motol uək əskasik o nəpəhiən rəhatah nolīən tərəh mīn. Təhmen məmā kəutətahtuv rəkis nolīən tərəh. Mətəu in təsolkeikeiən məmā okotərəkin nīpətītah. **18:9** Mak 9:43-48

10 Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Nəkətəkeikei motəhrun vivi məmə nəsothəhuiən nətəmimi rəhak mın nətəm kotəhmen e kəlkələh mın, mətəu-inu iətəni kəm təmāh məmə nagelo mın nətəm kauteh ilah, nian rəfin ilah kautəhtul e nəhmti rəhak Tatə u tətətig əpəha e negəu e neai məmə okotəni pətigəm ilah kəm in.†

12 “?Nikitəmah təhti məmə nak? ?Nəmə iətəmimi kəti rəhan sipsip uanhanrit, kəni kətiəh təluei mətən, kəni iətəmi əha otol nak? In otəpəh naintinain əpəha nitəuət, kəni muvən məsal e inu iətəm təməluei. 13 Kəni nəmə təmeruh, iətəni pəhriən kəm təmāh məmə, nikin otagiən o sipsip u kətiəh əmə, tapirəkis mın ilah u naintinain u kəməsotəlueiən. 14 E noliən əhmen mın əmə, rəhatəmah Tatə əpəha e negəu e neai, in təsolkeikeiən məmə nətən kəti otuvən məluei.”

*Piam iətəm tatol nərahian kəm ik
(Luk 17:3)*

15 Kəni Iesu təməni məmə, “Nəmə piam kəti tol noliən tərah kəti kəm ik, uvən meruh itəlau pisin əmə, kəni nəkəni=pən nati nak iətəm təmōl təsəhruahruian. Nəmə tətətəlig lam, rəham nəghatiən otol in titəlig=pa mın muəuvir o təlau mın. 16 Mətəu nəmə təsətəligiən lam, os iətəmimi kətiəh uə keiu mihluvən mın mihleruh məmə nəghatiən mın rəfin onəkotəni, okotəhrun məmə ilah rəfin nıpəhriənian əmə. 17 Mətəu nəmə təsətəlig mınıən e təmāh, nəkəni=pən kəm niməfaki kəni pəh iətəmi kəti rəha niməfaki otəghati kəm in. Mətəu nəmə təsətəligiən e niməfaki, kəni niməfaki otol in məmə Ianihluə uə iətəmimi rəha nosiən məni rəha takis.

18 “Iətəni pəhriən kəm təmāh məmə, əpəha e negəu e neai, Uhgın tinəgəhan rəkis məmə nəuiatəmah iətəm nəkotəni e nəhue niftəni. Nian nəkautəhtipəsīg e nati kəti uə nəkautegəhan e nati kəti, kəni otol məmə inu mine.

19 “Kəni iətəni pəhriən mın kəm təmāh məmə, nəmə itəlau keiu nəkuəni əskasik nəghatiən kəti o nati kəti kəni muətapuəh ohni e nəfakiən kəm Uhgın, kəni rəhak Tatə əpəha e negəu e neai otol nati nak iətəm nəkotətapuəh ohni. 20 Tol lanəha mətəu-inu, ikin pəhruvən iətəmimi keiu uə kisil kihluva kətiəh e nərgək, iəu əha ikin e nəlugın.”

*Nəghatiən əuhlin
e iətəmimi iətəm təsaluiən e kauin rəha iətəmi kəti.*

21 Kəni Pitə təmuva o Iesu kəni mətəpuəh ohni məmə, “Iərməniğ. ?Nəmə piak kəti tatol tərah kəm iəu, kəni oiəkalu məsalpinian e noliən tərah rəhan mau kuvəh? ?Mau səpin?”

22 Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Iəkəni=pinə kəm ik məmə, səniəmə mau səpin əmə, mətəu mau səpinte-səpin.”‡

23 “Nəkəkeikei mol lanəha mətəu-inu Narməniğiən Rəha Uhgın təhmen e nəghatiən əuhlin u. Kig kəti tolkeikei məmə oteruh-to kauin mın iətəm rəhan nətəmimi kəmotol kəm in məmə ilah okotətəou. 24 Nian tinətuəuin uək əha, kotələs rəhan kəti ioluək məhuva ohni iətəm təmōl rəhan kauin iahgin ağin, təhmen e fifti-tausin-miliən vatu (50,000,000 vatu). 25 Mətəu suah kəha tinəruru nətəouiən, kəni tol lanəha, kig təməni məmə okotol səlim lan, mine

† **18:10** E kopi əuas mın nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətəi e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən pisin kəti mın əha ikin iətəm tatilpin nəghatiən u mətəni məmə, “11 Kəni iəu, Nəti Iətəmimi, iəmuva məmə iəkosmiəgəh ilah u kəmotəluei.” **18:10** Hip 1:14 **18:15** Luk 17:3; Kəl 6:1 **18:16** Dut 19:15; Jon 8:17 **18:18** Mat 16:19; Jon 20:23 **18:19** Mak 11:24; Jon 15:7 ‡ **18:22** Nipəti “mau səpinte-səpin” məmə kitah kətəkeikei motalu e nərahian rəha iətəmi kəti nian rəfin, naunun tikə. **18:22** Luk 17:4

rəhan pətan, mine rəhan min kəlkələh min, mine rəhan natimnati min rəfin məmə otətəou rəhan kauin. §

²⁶ “Kəni rəhan ioluək təmeiuaiu misin nəulin aupən lan. Kəni mətəkeikei ohni mətəni=pən kəm in məmə, ‘Pale. ?Nəkəhrun nəfaiən nian əkuəkir nəuветin kəm iəu məmə iəkətəou rəfin rəhak kauin?’ ²⁷ Kəni rəhan iətəmi asoli təmasəkəhrui in, kəni məpəh rəfin rəhan kauin məmə otəsətəouiən nian kəti mine, kəni megəhan lan məmə tuvən.

²⁸ “Mətəu nian ioluək u təmuvən, kəni meruh iətəmi kəti u təmol kauin kəm in, təhmen e uan-hanrit tausin vatu (100,000 vatu). Ilau pəti ioluək mil katuol uək kətiəh əmə rəha iətəmi asoli u. Kəni ioluək iətəmi asoli təmalu e rəhan kauin, in təmaskəlīm iətəmi u kəti kəmatuol pəti uək, kəni mətəmkəhtuv nentəui, mətəni məmə, ‘!Ətəou=pa rəham kauin iətəmi nəmol kəm iəu!’

²⁹ “Kəni ioluək əha iətəmi təmol kauin kəm in, teiuaiu misin nəulin mətəkeikei ohni mətəni məmə, ‘Pale. ?Nəkəhrun nəfaiən nian əkuəkir nəuветin kəm iəu məmə iəkətəou rəhak kauin?’

³⁰ “Mətəu in təni məmə, kəpə. Kəni təmuvən məni məmə okələs suah u kan kləfən e kaləpus mətəuarus otətəou rəfin rəhan kauin iətəmi təmol. ³¹ Mətəu noluək min nəuvein min kəmoteruh nati əha, nīkilah təmahmə pīk ohni, kəni məhuvən mətəni=pən kəm iətəmi asoli natimnati rəfin iətəmi kəmoteruh.

³² “Kəni iətəmi asoli təmauin e ioluək əha tuva təni=pən kəm in məmə, ‘Ik ioluək tərāh aɡin. Iəməpəh rəfin rəham kauin mətəu-inu nəmatəkeikei ohniəu.

³³ ?Təhro nəsasəkəhruiən iətəmi u natuol pəti uək itəlu min, təhmen=pən əmə e iətəmi iəmol kəm ik?’ ³⁴ ?Kəni niəməha təmol iətəmi asoli, kəni təni məmə okələs kan kləfən e kaləpus məmə iətəmi tətəhtul o kaləpus otaskəlīm in mətəuarus=pən otətəou rəfin rəhan kauin iətəmi təmol.”

³⁵ Kəni nian Iesu təmol naunun e nəghatiən əuhlin, təməni=pən kəm lah məmə, “Kəni e suaru kətiəh əmə, rəhak Tatə əpəha e negəu e neai, otol kəm təmah rəfin, nəmə nəutalpin məsotalu pəhriənən e nərahien iətəmi piatəmah min kautol kəm təmah.”

19

Iərman mine pətan kətuəpəh ilau min

(Mak 10:1-12; Luk 16:18)

¹ Nian Iesu təmol naunun e nəniən natimnati min u, kəni miet Kaləli muvən e nitəni Jutiə e nitəni=pən e nīkali nəhu Jotən. ² Kəni nīmənin nətəmi kəmautəhuərisig lan məhuvən əha ikin əha, kəni təmol vivi ilah e nīmisiən min.

³ Kəni Farəsi min nəuvein kəmotol nəniən ekəu-ekəu məmə otiuvi=pən Iesu e nəghatiən kəti iətəmi təsəhruahruien. Kəməhuva o Iesu mətəni məmə, “?Lou tətəni məmə iərman təhrun nəpəhiən rəhan pətan mol difos lan o nati əpnəpin əmə kəti uə kəpə?”

⁴ Kəni təmol aulis ilah məni=pən məmə, “?Nəmotəfin uə kəpə məmə, e nətuəuiniən nian muva mətəuarus=pa u rəueiu, Uhgīn u iətəmi təmol nətəmi rəfin, təmol iərman mine pətan? ⁵ Kəni Uhgīn u inu, u təməni məmə, ‘O nati əha in əha, iərman otəpəh rəhan tatə mine məmə, kəni mətəuətig ilau rəhan pətan. Kəni ilau okiəuva nīpətīlau kətiəh.’ ⁶ Kəni rəueiu, ilau səniəmə keiu, mətəu kətiəh əmə. Uhgīn tīnīlpin ilau kīniəuva minuoł kətiəh, kəni o nati əha, pəh iətəmi əpnəpin əmə kəti ko təsətahtuviən rəhalau natigien.”

§ **18:25** Inu nolien əskasik rəhalah e nian min əha. **18:34** Mat 5:25-26 **18:35** Mat 6:15; Mak 11:25; Efəs 4:32; Kol 3:13 **19:4** Jen 1:27; 5:2 **19:5** Jen 2:24; Efəs 5:31

⁷ Kəni Farəsi mɪn kotəni=pən məmə, “?Mətəu təhro Mosis təməni məmə iətəmimi təhrun nəfəniən nauəuə kəti kəm rəhan pətan o nəpəhiən mol difos lan, kəni mahli=pən tatuvən?”

⁸ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Mosis təmegəhan e təmah nətəm Isrel məmə onəkotəpəh rəhatəmah nɪpətan mɪn motol difos e lah mətəu-inu rəhn-kapə təmah təskasik pɪk. Mətəu aupən, e nətuəuiniən nian muva mətəuarus=pa u rəueiu təməsolian lanu. ⁹ Mətəu iətəni kəm təmah məmə, nəmə suah kəti tatol tifos mətəpəh rəhan pətan mətəu pətan u təsapilian ilau suah pisin kəti, kəni suah u in mit pətan pisin, təhmen əmə məmə in tatol təfagə mətəkləh e pətan əha.”

¹⁰ Kəni nətəmimi rəha Iesu kotəni məmə, “Nəmə natigian rəha iərman mine pətan təskasik pɪk lanu, təuvir məmə iərman mine pətan okəsuliən marit.”

¹¹ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Səniəmə nətəmimi rəfin okotəhrun nosian nəghatien u, mətəu nətəmimi əmə mɪn konu nətəm kəməfən nəghatien u kəm lah, məmə rəhalah əmə. ¹² Tol lanəha mətəu-inu, nətəmimi nəuvein okəsotolian marit o nati pisin pisin mɪn. Kəti ko təsolian marit mətəu-inu nɪpətin nəuətin tərah nian təmair. Kəti ko təsolian marit mətəu-inu nətəmimi kəmotərəkin nɪpətin nəuətin. Kəni kəti tətəni aru məmə in otəsolian marit məmə otol uək rəha Narməniagian Rəha Uhgɪn. Iətəmimi iətəm təhrun nosian nəghatien u, in təkeikei mos.”

Iesu təməfaki o kəlkələh mɪn
(Mak 10:13-16; Luk 18:15-17)

¹³ Kəni nətəmimi kəmos kəlkələh mɪn məhuva o Iesu məmə otələhu=pən nəhlmɪn e lah, kəni məfaki o lah. Mətəu nətəmimi rəha Iesu kəmotəniəhu ilah. ¹⁴ Mətəu Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Pəh kəlkələh mɪn kəhuva ohniəu, sotəniəhuiən ilah, mətəu-inu Narməniagian Rəha Uhgɪn in rəha nətəmimi mɪn u kotol lanu.” ¹⁵ Kəni təmələhu=pən nəhlmɪn e lah məfaki o lah, kəni miet ikin əha.

Iətəm aluə iətəm
rəhan nautə tepət
(Mak 10:17-31; Luk 18:18-30)

¹⁶ Kəni suah kəti təmuva o Iesu məni=pən məmə, “Iəgətun. ?Iəu oiəkəkeikei mol uək nak iətəm in təuvir məmə iəkos nəmiəgəhiən itulin?”

¹⁷ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “?Təhro nətətapuəh ohniəu o nati nak iətəm təuvir? Iətəmi kətiəh əmə iətəm in təuvir. Nəmə nəkolkeikei məmə nəkos nəmiəgəhiən itulin, itəu=pən nəghatien mɪn rəha Lou.”

¹⁸ Kəni suah u təməni=pən məmə, “?Lou mɪn pəhruvən?”

Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Sohamuiən iətəmimi, kəni məsakləhiən e pətan, kəni məsakləhiən, kəni məseiuiən e kot, ¹⁹ kəni misiai rəham tatə mine mamə, kəni molkeikei ik kəti təhmen əmə məmə nəkolkeikei aru ik.”

²⁰ Kəni iətəm aluə u təməni=pən məmə, “Natimnati rəfin ko iatol. ?Nati nak mɪn əha ikin iətəm iəsolian?”

²¹ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Nəmə nəkolkeikei məmə rəham nolian otəhruahru aɡɪn, uvən mol nətəmimi kotos nəhmti rəham nautə, kəni məfən məni lan kəm nanrah mɪn. Kəni ik onəkos nəuviriən tepət əpəha e negəu e neai. Kəni muva, muərisig lak, mol məmə rəhak iətəmimi.”

²² Nian iətəm aluə təmətəu nəghatien əha, kəni təmagim matuvən. Nikin təpəou mətəu-inu rəhan nautə tepət.

²³ Kəni Iesu təməni=pən kəm rəhan mīn nətəmimi məmə, “Iətəni pəhriən məmə, tiəkis o iətəmimi iətəm rəhan nautə tepət məmə otuvən matig ahgəl Narməniğiən Rəha Uhgīn. ²⁴ Kəni iətəni mīn kəm təmāh məmə, tiəkis məmə kaməl* otuvən=pən e nīpəg nitil, mətəu tiəkis pīk məmə iətəmimi rəhan nautə tepət otuvən matig ahgəl Narməniğiən Rəha Uhgīn.”

²⁵ Nian nətəmimi rəha Iesu kəmotətəu nəghatiən əha, narmilah təmiuviḡ pīk, mətəu nīkilah təhti məmə ilah u nətəm rəhalah nautə tepət, konu Uhgīn tolkeikei pīk aḡin ilah, mətəu in tətəsiru e lah. Kəni motəni=pən məmə, “?Kəni pəh təhrun nosiən nəmiəḡhiən itulīn?”

²⁶ Kəni Iesu təməsəl=pən əhruahru meruh ilah kəni məni məmə, “Nati u, ko iətəmimi təsoliən. Mətəu Uhgīn, in təhrun noliən natimnati rəfin.”

²⁷ Kəni Pitə təməni=pən məmə, “Iəmotəpəh natimnati rəfin məmə iəkotohtəu=pīnə ik. ?Nati nak u, o nian kəti in rəhatəmāh?”

²⁸ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Iətəni pəhriən kəm təmāh məmə, e nian iətəm natimnati rəfin okotəuhlin məhuva motiuvi, kəni Nəti Iətəmimi otəharəḡ e rəhan jeə rəha kig iətəm in təhəḡəhəḡ məuvīr aḡin, kəni itəmāh ko nətəm nəmotohtəu=pa iəu, onəkotəharəḡ mīn e jeə rəha kig ilah tueləf, kəni məutakil məutarməniḡ e nəuaniləuis mīn ilah tueləf rəha Isrel. ²⁹ Kəni nətəmimi rəfin u nətəm kəmotəpəh rəhalah nīmə mīn, uə pialah mīn, uə nəuvīnīlah mīn, uə rəhalah tatə uə məmə, uə nenətīlah mīn, uə rəhalah nīpətan mīn o nərgək, Uhgīn otəfən natimnati mīn əha tepət pīk aḡin kəm lah, kəni məfən nəmiəḡhiən itulīn kəm lah. ³⁰ Mətəu nətəmimi tepət nətəm kautəhtul aupən e nəhue niftəni rəueiu, okəhuva motəhtul uərisiḡ e nəmiəḡhiən iətəm otuva. Kəni nətəmimi tepət kautəhtul uərisiḡ e nəhue niftəni rəueiu, okəhuva motəhtul aupən e nəmiəḡhiən iətəm otuva.”

20

Nəghatiən əuhlin e noluək mīn əpəha e nasumiən

¹ “Tol lanəha mətəu-inu Narməniğiən Rəha Uhgīn təhmen e nəghatiən əuhlin u. Iətəmi asoli kəti rəha nasumiən təmīet ləplapīn aḡin məmə otəsəl e nətəmimi məmə okəhuva motol uək e rəhan nasumiən. ² Kəni in təməni məmə otətəou ilah kətiəh kətiəh uan tənariəs* e nian kətiəh, kəni mahli=pən ilah kəhuvən e rəhan nasumiən.

³ “Iuəkīr o nain klok ləplapīn, təmīet muvən e makīt meruh nətəmimi nəuvein kəutəhtul məsotoliən nati kəti. ⁴ Kəni təməni=pən kəm lah məmə, ‘Itəmāh mīn, əhuvən motol uək əpəha e rəhak nasumiən, kəni iəkətəou itəmāh e məni iətəm təhruahru.’ ⁵ Kəni kəməhuvən.

“Kəni iuəkīr o tinə, təmīet muvən mol nati kətiəh əmə, kəni mol mīn e tri klok ləhnaiuv. ⁶ Kəni iuəkīr e faif klok ləhnaiuv, təmīet muvən meruh nətəmimi nəuvein mīn kautəhtul əpnapīn əmə. Kəni təməni=pən kəm lah məmə, ‘?Təhro nəutəhtul u ikīnu nian apiəpiə kəti, məsotoliən nati kəti?’ ⁷ Kəni kotəni=pən məmə, ‘Mətəu-inu iətəmi kəti təsəsaliən e timāh məmə iəkotol uək rəhan.’ Kəni təməni=pən kəm lah məmə, ‘Itəmāh mīn əhuvən motol uək e rəhak nasumiən.’ Kəni ilah kəməhuvən.

⁸ “Nian tinəhnaiuv, iətəmi asoli rəha nasumiən təməni=pən kəm rəhan iətəmimi iətəm tətəsəl o noluək mīn məmə, ‘Auīn e noluək mīn kəhuva, nəkəfən

* **19:24** Kaməl in nati miəḡəh kəti iətəm in iahḡin tapirəkis hos mine kau. Afīn-to e tiksīnəri. **19:26** Job 42:2 **19:28** Mat 25:31; Luk 22:30; Nəh 3:21 **19:30** Mat 20:16; Luk 13:30 * **20:2** “Tənariəs,” inu məni rəhalah, təhmen e vatu rəha Vanuatu. Tənariəs kətiəh in təhmen e nətəouiən rəha uək o nian kətiəh. Rəueiu, 1 tənariəs təhmen e 1,000 vatu.

rəhalah məni. Nəkətuəuin mətəou nətəmimi nətəm kəməhuva uərisig muvən mətəuarus nətəmimi kəmotaupən motol uək.’

⁹ “Kəni noluek mən nətəm kəməhuva motol uək e faif klok, kəməhuva kəni tətətəou ilah uan tənariəs kətiah kətiah. ¹⁰ Tol lanəha, nətəmimi mən u nətəm kəmotaupən motol uək, nikelah təhti məmə okotos məni tapirəkis nətəmi mən u kəmotol uək uərisig. Mətəu ilah kətiah kətiah kəmotos mən əmə uan tənariəs. ¹¹ Nian kəmotos məni, kəni nikelah tənərah mənəutəni nikelə iətəmi asoli rəha nasumiən, kəni motəni=pən kəm in məmə, ¹² ‘Nətəmimi mən u nətəm kəmotol uək uərisig, kəmotol uək əmə e auə kətiah əmə, mətəu ik nətətəou itimah təhmen-əhmen əmə. Mətəu itimah iəmotol uək asoli e nərəuiə əskasik e nian apiepiə.’

¹³ “Mətəu iətəmi asoli təməni=pən kəm lah məmə, ‘Iəu kəti. Iəsakləhiən kəm ik. ?Nəməni məmə nəkol uək o uan tənariəs, uə kəpə? ¹⁴ Os rəham məni matuvən. Iəkolkeikei məmə iəkətəou iətəmimi u iətəm təmol uək uərisig təhmen əmə lam. ¹⁵ Rəhak u məni. ?Iəkəhrun nolien lanəha nati nak iətəm iəkolkeikei, uə kəpə? ?Nətəmiki lak mətəu-inu iətol təuvir?’ ”

¹⁶ Kəni nian Iesu təmol naunun e nəghatiən əuhlin, təməni=pən kəm lah məmə, “Tol lanəha, iətəmi tatuərisig otaupən, kəni iətəmi tətəupən otuərisig.”

*Iesu təməni pətigəm
rəhan nīmisiən*

(Mak 10:32-34; Luk 18:31-34)

¹⁷ Kəni nian Iesu təmatuvən Jerusiləm, təmos rəhan nətəmimi tueləf motəhtul pişin, kəni təməni=pən kəm lah məmə, ¹⁸ “Kautəhuvən əpəha ilis Jerusiləm, kəni iəu Nəti Iətəmimi, okegəhan=pən lak kəm pris asoli mən mine nəgətun mən rəha Lou. Kəni okotiuvu pətigəm iəu məmə iəkimis, ¹⁹ kəni motəfən iəu kəm Nanihluə mən məmə okotəuvsan lak, kəni motalis motoh, kəni motətu-pəri iəu e nigə kəməluau məmə iəkimis. Kəni uərisig e nian kisil, kəni Uhgən otosmiəgəh mən iəu e nīmisiən.”

*Nətapuəhiən rəha məmə kəti o Iesu
(Mak 10:35-45)*

²⁰ Kəni pətan rəha Səpəti, tos nətilau mil muva misin=pən nəulin o Iesu, mətətapuəh e nati kəti ohni. (Ilau iətəmimi mil rəha Iesu.) ²¹ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “?Nəkolkeikei nak?”

Kəni pətan təməni=pən məmə, “Pəh nəkegəhan lan məmə nətik mil u, ilau pəti kəti otəharəg e nikelim maru, kəni kəti təharəg e nikelim məuil, ikin ima nəsanəniən mine nisaiən, nian onəkarməniğ lan.”

²² Kəni Iesu təməni=pən kəm lau məmə, “Nəkuərruru nati iətəm nətuətapuəh ohniəu. ?Təhro? ?Itəlau, nikitəlau təhti məmə nəkuəhrun məmə ko nəkuos nahməiən u oiəkos məmə oiəkətəu tərəh?”† Kəni kuəni=pən kəm Iesu məmə, “Əuəh, iəkuəhrun.”

²³ Kəni Iesu təməni=pən kəm lau məmə, “Pəhriən, onəkuəmnim=pən e rəhak kap rəha nətəuiən nahməiən. Mətəu o nəharəgiən e nikelik maru mine məuil, səniəmə rəhak məmə iəkəni. Ikin mil əha, ilau rəha nətəmimi mən u iətəm Uhgən təmol əpenə-penə o lah.”

²⁴ Nian nətəmimi ten mən rəha Iesu kəmotətəu nəghatiən əha, kəni niəməha təmol pik ilah o suah mil ilau pian mətəu ilah mən kotolkeikei məmə kəhuva motepət. ²⁵ Mətəu Iesu təmauin e lah kəhuva kətiah, kəni məni=pən kəm lah məmə, “Nəkotəhrun rəkis nolien rəha nətəmi asoli rəha Nanihluə

20:8 Lev 19:13; Dut 24:15 **20:16** Mat 19:30; Mak 10:31 **20:18** Mat 16:21; 17:22-23 **20:21** Mat 19:28; Luk 22:30 † **20:22** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “?Itəlau, nikitəlau təhti məmə nəkuəhmen məmə kitahal okihləmnim pəti e kap rəha nətəuiən nahməiən iətəm iəu iəkəkeikei məmnim lan?” **20:22** Mat 26:39; Jon 18:11

min. Ilah kautol tæskasik pik kəm rəhalah min nətəmimi. Kəni rəhalah kəpmən min kautol ilah kəutəməhli læhtəni e narmənigiən rəhalah. ²⁶ Mətəu itəmāh, ko nəsotoliən lanəha. Mətəu nəmā itəmāh kəti tolkeikei məmā otuva in iətəmi asoli kəti rəhatəmāh, in otəkeikei muva məhmen e ioluək kəti rəhatəmāh, ²⁷ kəni nəmā itəmāh kəti tolkeikei məmā otəhtul aupən e təmāh, in otəkeikei muva slef rəhatəmāh. ²⁸ Noliən əha təhmen əmə lak, Nəti Iətəmimi. Iəməsuvaiən məmā nətəmimi okotol uək rəhak, mətəu iəmuva məmā iəkol uək rəhalah, kəni iəkəfən rəhak nəmiəgəhiən məmā iəkītis ilah e rəhalah nolien tərah min.”

Iəmnəu mil kəmuəruh nati
(Mak 10:46-52; Luk 18:35-43)

²⁹ Nian Iesu mine rəhan min nətəmimi kəmoħiet e taun Jeriko, nimənin nətəmimi kəmoħtəu=pən. ³⁰ Kəni iəmnəu mil keiu kətuəharəg e nīkali suaru, kəni nian kəmuətəu məmā Iesu tətaliuək e suaru mətəuva, kəni kəmuagət əfəmāh muəni məmā, “!Iərmənig, Mipi Kig Tefit, asəkəhruin itimlau!”

³¹ Kəni mətəu, nimənin nətəmimi kautəniəhu ilau, motəni=pən məmā kəsuağət pikien, mətəu ilau kuagət pik ağin min məmā, “!Iərmənig, Mipi Tefit, asəkəhruin masiru itimlau!”

³² Kəni Iesu təhtul mauin e lau, məni=pən məmā, “?Nəkuolkeikei məmā iəkol nak kəm təlau?”

³³ Kəni kuəni=pən məmā, “Iərmənig, iəkuolkeikei məmā iəkuəruh nati.”

³⁴ Kəni Iesu təmasəkəhruin ilau, kəni mek nəhmtilau. Kəni rəueiu ağin, kīnatuəruh nati, kəni matuītəu=pən Iesu.

21

Iesu təmuvən əpəha Jerusiləm mol əpu məmā
in Kig

(Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)

¹ Nian kīnəhuva iuəkīr o Jerusiləm, minəhuva Petfas e Nitəuət Rəha Nigi U Olif, kəni Iesu təmahli rəkis rəhan mil iətəmimi keiu, ² kəni məni=pən kəm lau məmā, “!an əpəha e lahuənu aupən e tah, kəni ikīn əha nəkuəruh uəhai əmə togki kəti kəmoħrain ilau nətīn. Kəni nəkiatis ilau muasig miəuva kəm iəu. ³ Nəmā iətəmi kəti təni nati kəti kəm təlau, nəkuəni=pən kəm in məmā Iərmənig tolkeikei ilau, kəni otəpanahli=pa uəhai əmə ilau.”

⁴ Nati u təmuva məmā otol nəghatiən nak iətəm iəni təməni otuva mol nīpəhriənien. Iəni təməni məmā,

⁵ “Otəni=pən kəm nətəmimi əha Jerusiləm* məmā,
‘Oteruh-to, rəhatəmāh kig tətəuva o təmāh,
rəhan nətəligiən in læhtəni,
kəni mətəsuə e togki,
mine togki u in nətīn əmə.’ ”

⁶ Kəni iətəmimi mil rəha Iesu kəmian muol nati nak iətəm Iesu təməni məmā okuol. ⁷ Kəmuasig togki mine nətīn, kəni muələhu-pəri rəhalau kot min e togki mil, kəni Iesu təməharəg-pəri lan. ⁸ Nimənin nətəmimi tepət kautepin rəhalah min kot əpəha e suaru, kəni nəuvein kotətei nimali nigī min, kəni motepin ilah e suaru e nisaiən. ⁹ Kəni nimənin nətəmimi nətəm kəutaupən e Iesu, mine nimənin nətəmimi nətəm kautəhuərisig e Iesu, kəutağət əfəmāh mautəni məmā,

20:25 Luk 22:25-26 **20:26** Mat 23:11; Mak 9:35 **20:28** Luk 22:27; Fil 2:7 * **21:5** Nəghatiən əhruəhru rəha Kris təni məmā, “Nətīn Pətan Saion” kəni nīpəti nəghatiən u məmā “nətəmimi rəha Jerusiləm.” Saion in nərgin kəti min rəha Jerusiləm. **21:5** Sek 9:9

“!Hosanə† o Mipi Tefit!
!Iərməniġ Uhgġn tətatiġ ilau iətəmimi u iətəm tətuvə e nərgġn!
!Hosanə o Uhgġn əpəha ilis e negəu e neai!”

¹⁰ Nian Iesu təmiət=pən Jerusiləm, nətəmimi rəfin əha ikin nġkilah təmauit, kəni maütəni nəghatiən tepət məütətapuəh məmə, “?Pəh u?”

¹¹ Kəni nġmənġn nətəmimi kotəni məmə, “Inu iəni Iesu, rəha Nasərit, əpəha e nġtəni Kaləli.”

*Iesu əpəha
e Nimə Rəha Uhgġn*

(Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

¹² Kəni Iesu təmuvən əpəha imə e Nimə Rəha Uhgġn, kəni məhġi pətiġəm nətəmimi nətəm kautol səlim mine maütos nəhmtġn natimnati əha ikin məmə okotol sakrifais lan. Kəni mahuvihġn tepġl mġn iətəm kətəuhlin məni ikin, kəni mahuvihġn jeə mġn rəha nətəmimi mġn u kautol səlim e iəuein mġn.‡ ¹³ Kəni məni=pən kəm lah məmə, “Kəmətei e Nauəuə Rəha Uhgġn məmə, ‘Rəhak nġmə, okauġn lan məmə nġmə rəha nəfakiən kəm Uhgġn,’ mətəu itəmah nəmotol məmə in ‘nġmə rəha iakləh mġn.’ ”

¹⁴ Kəni nətəmimi nətəm nəhmtġlah tərəh mine nətəmimi nəhġkilah təməpaiu-əpaiu kəməhuva ohni əpəha e Nimə Rəha Uhgġn, kəni tol vivi ilah. ¹⁵ Kəni pris asoli mġn mine nəġətun mġn rəha Lou kəmoteruh nati təuvġr mġn iətəm in təmol, kəni moteruh mġn kəlkələh mġn kəutagət əfəməh əpəha e Nimə Rəha Uhgġn, maütəni məmə, “!Hosanə o Mipi Tefit!”

Mətəu nətəmi asoli əha, nġməha təmol ilah. ¹⁶ Kəni kotəni=pən kəm Iesu məmə, “?Nətətəu nati nak kəlkələh mġn kəutəni, uə kəpə?”

Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Əuəh. Nəmotafġn, uə kəpə, nəghatiən iətəmi kəti təməni kəm Uhgġn iətəm tətəni lanu lan məmə, ‘E nohli kəlkələh aġġn mġn mine nəpəou mġn aġġn, nəmol məmə ilah okotəni-vivi ik’.”

¹⁷ Kəni təməpəh ilah mġet Jerusiləm muvən e taun Petəni, məpġli ikin.

*Nġgi kəti fik təmaukei-aukei
(Mak 11:12-14,20-26)*

¹⁸ Ləplapġn aġġn, Iesu təmitəliġ=pən mġn Jerusiləm, kəni nəumġs tġnus. ¹⁹ Kəni təmafū nġgi u fik e nġkali suaru, kəni təmuvən ohni mətəu təsehġn nəuan kəti, mafū əmə nġmalġn. Kəni təni=pən kəm nġgi u məmə, “!Ko nəsəuə mġniən!” Kəni rəueiu aġġn, nġgi təmaukei-aukei.

²⁰ Nian rəhan nətəmimi kəmoteruh nati əha, kəni narmġlah təmiuvġġ, kəni motəni=pən kəm Iesu məmə, “?Təhro nġgi əha fik təmaukei-aukei uəhai əmə lanəha?”§

²¹ Mətəu Iesu təməni=pən məmə, “Iətəni=pġnə nġpəhriənġn məmə nəmə nau-tos nəhatətəiən, kəni rəhatəmah nətəliġiən təsoliən keiu, nəkotəhrun nolġn nati nak iətəm iəmol e nġgi u fik. Mətəu səniəmə in əmə əha, nəkotəhrun nəni-pəniən kəm nġtəuət əha məmə ‘Uvən miuvġġ mamnġm əpəha ləuantəhi,’

† **21:9** Nġpəti nəghatiən u “Hosanə” təni məmə, “əni-vivi.” Nətəmimi kəməutəni pətiġəm məmə Iesu in Məsaiə, iətəmimi u Uhgġn təməni məmə in otahli=pa məmə otosmiəġəh ilah. **21:9** Sam 118:26

‡ **21:12** Afġn-to e tiksġnəri “Nimə Rəha Uhgġn” o nəhruġnġn natimnati nian Iesu təmuvən məhġi pətiġəm nətəmimi e Nimə Rəha Uhgġn. **21:13** Aes 56:7 **21:13** Jer 7:11 **21:16** Sam 8:2 § **21:20** E Oltestimġn, nġgi u fik tatol nəmtətġn e nətəm Isrel. Iesu in təmol nġgi u fik taukei-aukei məmə otəġatun nətəmi asoli rəha Isrel, okol nalpġniən kəm lah. Uə təhmen əmə lanu məmə Uhgġn otol nalpġniən kəm nətəmimi mġn u kəsotoliən nəuan uə məsotəfakiən kəm in (Aisə 5:1-7 mine Jeremə 8:4-13 rəhalau nəghatiən təhmen əhmen; eruh mġn Matiu 24:2 mine futnot). Mine Iesu təməġətun mġn lanu məmə otəġatun rəhan mġn nətəmimi o rəhalah nəhatətəiən, u inu, rəhalah nəhtulġn e Uhgġn.

kəni otol nəuiatəmāh. ²² Nəmə nəkotəhatətə, kəni onəkotos nati nak iətəm nəutətapuəh lan e nəfakiən.”

Nətapuəhian o nepətiən rəha Iesu

(Mak 11:27-33; Luk 20:1-8)

²³ Iesu təmuvən e Nimə Rəha Uhgīn, kəni nian təmətəgətun, pris asoli mīn mīne nətəmi asoli rəha nətəm Isrel, kəhuva ohni motəni=pən məmā, “?Natol natimnati mīn u e nepətiən rəha pəh? ?Kəni pəh təməfīnə nepətiən ko?”

²⁴ Kəni Iesu təməni=pən məmā, “Təkətapuəh=pīnə mīn e nəghatiən kəti kəm təmah. Nəmə nəkotəfa nəghatiən kəti, kəni iəkəni=pīnə kəm təmah məmā nepətiən nak iətəm iatol natimnati mīn u lan. ²⁵ ?Nepətiən rəha Jon təmsipən iə o nolīən bəptais? ?Təmsipən e negəu e neai, uə rəha nətəmimi əmə?”

Kəni kəmotəni=pən kəm lah mīn məmā, “Nəmə kotəni məmā, ‘Nepətiən rəha Jon təmsipən e negəu e neai,’ kəni otəni məmā, ‘?Mətəu təhro nəsotəniən nīpəhriənīən lan?’ ²⁶ Mətəu nəmə kotəni məmā, ‘Rəha nətəmimi əmə,’ kitah kəutəgīn e nīmənīn nətəmimi ikīnu rəueiu mətəu-inu nīkilah təhti məmā Jon in iəni kəti rəha Uhgīn.”

²⁷ Tol lanəha, kəmotəni=pən kəm Iesu məmā, “Itīmāh iəkotəruru.”

Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmā, “Kəni iəu mīn, ko iəsəniən kəm təmah məmā e nepətiən nak iatol natimnati mīn u lan.”

Nəghatiən əuhlin e suah mil keiu.

²⁸ Kəni Iesu təməni=pən məmā, “?Təhro? ?Nīkitəmāh tətəhti məmā nak? Suah kəti, nətīn iərman keiu. Kəni təmuvən məni=pən kəm iətəm iahgīn lan məmā, ‘Nətīk, uvən mol uək rəueiu əpəha e nasumiən.’ ²⁹ Mətəu nətīn təməni=pən məmā, ‘Təkəpəh.’ Kəni matīg məuhlin mīn rəhan nətəlīgīən, kəni muvən e nasumiən.

³⁰ “Kəni tatə təmuvən o nətīn iətəm təkəku, məni=pən mīn kəm in nati kətīəh əmə. Kəni nətīn təməni=pən məmā, ‘Əuəh, tatə, iəkuvən,’ mətəu təməpəh=pən e nasumiən.

³¹ “?Otəni-to məmā suakəku mil u in pəhruvən, təmol nəuia rəhan tatə?”

Kəni kəmotəni=pən məmā, “Suakəku iətəm iahgīn lan.”

Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmā, “Əuəh, in əhruahru. Kəni iətəni=pīnə nīpəhriənīən məmā, nətəmi kautos məni rəha takīs, mīne nīpətan rəha suaru kautəhuvən e Narmənīgīən Rəha Uhgīn aupən e təmah, ³² mətəu-inu Jon təmuva o təmah məmā otəgətun suaru rəha nolīən əhruahru, kəni mətəu itəmāh nəsotəniən nīpəhriənīən lan. Nətī suah u iətəm təkəku tətəgətun=pən itəmāh. Mətəu nətəm kautos məni rəha takīs, mīne nīpətan rəha suaru kəmotəni nīpəhriənīən lan. Nətī suah iətəm tepət lan tətəgətun=pən ilah. Kəni nəmoteruh pəu nati əha, mətəu nəməsotəuhlinīən itəmāh e rəhatəmāh nolīən tərəh mīn, kəni məsotəniən nīpəhriənīən lan.”*

Nəghatiən əuhlin e nətəmimi tərəh nətəm kəutasum e nasumiən

(Mak 12:1-12; Luk 20:9-19)

³³ Kəni Iesu tətəkeikei mətəni məmā, “Otətəlīg-to e nəghatiən əuhlin kəti mīn. Iətəmi asoli kəti rəha nasumiən, təmol nasumiən kəti e nīləuis kəti kətəni məmā

21:21 Mat 17:20; Luk 17:6; Jon 14:12; 1Kor 13:2 **21:22** Mat 7:7-11; 18:19 **21:26** Mat 14:5 * **21:32** Nətəmimi rəha nosiən takīs mīne nīpətan rəha suaru, ilah kautol təfagə tərəh, kəni ilah kotəhmen e suakəku u iətəm tepət lan. Aupən kəmotəhti nəuia Uhgīn, mətəu uərisig ko kotal nati nak təməni. Nətəmi asoli rəha nətəm Isrel mīne nətəm u kəsotəhatətəiən e Iesu kotəhmen e suakəku u iətəm təkəku. Kəutəni əmə e nohlīlah məmā kotalkeikei Uhgīn kəni motol nəuiən, mətəu nīkilah isəu o Uhgīn. **21:32** Luk 3:12; 7:29-30

krep, u katol wain lan. Kəni mol kəlkəl e kəpiel muvən mitalau lan. Kəni mol ikın kəti o noliən nımei nevig-evigian e nəua krep məmə nəhu krep otaiu kəni mol wain lan. Kəni mol nımə kəti iətəm in ilis məmə iətəmi otəri lan mətəsəl vivi o nasumiən o nati miəgəh mın mine nətəmimi.[†]

“Kəni təmegəhan=pən e nasumiən kəm nətəmimi məmə okotasum lan, kəni məuəri nəua krep, nəuvein rəhan, nəuvein rəhalah. Kəni miet muvən e naliuəkian ikın pişin pişin kəti.

³⁴ “Nian krep tinımarəg, kəni tahli=pən rəhan ioluək mın məmə okəhuvən e nasumiən rəha krep, motətapuəh o nətəmimi nətəm kautol uək e nasumiən məmə okotəfən rəhan krep nəuветin kəm lah.

³⁵ “Mətəu nətəm kautol uək e nasumiən kəmotaskəlım rəhan ioluək mın, kəni motoh kəti, motohamu kəti, motəhti e kəpiel iətəm tatol kışil lan. ³⁶ Kəni tahli=pən mın ioluək mın nəuvein kəhuvən o lah, ilah tepət tapirəkis in mın aupən. Kəni nətəmimi nətəm kautol uək e nasumiən kotol tərəh e lah e noliən əhmen mın əmə məmə kəmotol e in mın aupən. ³⁷ Naunun aɡin, tahli=pən nətın iərman tuvən o lah, kəni məni məmə, ‘İlah okotəkeikei motışiai nətik.’

³⁸ “Mətəu nian nətəmimi mın kautol uək e nasumiən kəmotafu nətın, kəni kotəni=pən kəm lah mın məmə, ‘Inu nətı iətəmi asoli iətəm otarmənig e nasumiən nian rəhan tatə otimis. Pəh kəhuvən motohamu mın, kəni motos nasumiən məmə rəhatəmah motarmənig lan.’ ³⁹ Kəni kəmotaskəlım motatu pətigəm lan e nasumiən, kəni motohamu.”

⁴⁰ Kəni nian İesu təmol naunun e nəghatıən əuhlin, kəni məni məmə, “?Tol lanu lan, nian iətəmi asoli rəha nasumiən otuva, kəni otol nak e nətəmimi nətəm təmegəhan=pən e nasumiən kəm lah?”

⁴¹ Kəni kəmotəni=pən məmə, “Otərəkın aɡin nətəm kotərəh mın əha, mohamu ilah. Kəni uərişig, təpanegəhan e rəhan nasumiən əha tuvən e nəhlmi nətəmimi pişin nəuvein, kəni e nian əhruahru iətəm krep tatımarəg, ilah okotəfən nəuветin rəhan.”

⁴² Kəni İesu təməni=pən kəm lah məmə, “?Nəmotafin e Nauəuə Rəha Uhgın u, uə kəpə? Tətəni məmə,

‘Pos u iətəm nətəmimi rəha nuvləkiniən nımə kəsotolkeikeian motəpəh, in tinuva pos iətəm tol nəhgın o noliən nımə.[‡]

Iərmənig təmol nati u,

kəni in nati təuvir aɡin e nəhmtitah.’

⁴³ Tol lan əha, iətəni kəm təmah məmə Narmənigian Rəha Uhgın okos rəkis o təmah, kəni kəfən kəm nətəmimi mın u nətəm okotol nəuialah. ⁴⁴ Nəmə iətəmi kəti otaiu mələs pikin pos u, nikiilkilin titəɡit əɡit. Uə nəmə pos u otəmei məməhli-ərain in, otəuvtəuvtə mərah aɡin.”[§]

⁴⁵ Nian pris asoli mın mine Farəsi mın kəmotətəu nəghatıən əuhlin iətəm İesu təməni, kəni kəmotəhrun məmə tətəghati e lah. ⁴⁶ Kəni kınəutəsəl e suaru kəti məmə okotaskəlım İesu motləfən e kaləpus, mətəu kautəɡin e nımənin nətəmimi, mətəu-inu nətəmimi kəutəni məmə in iəni kəti.

[†] **21:33** Natimnati iətəm İesu tətəghati lan e fes 33 tətəghati e noliən rəha noliən wain **21:33** Aes 5:1-2 **21:38** Mat 27:18 **21:39** Hip 13:12 [‡] **21:42** “pos” – Nəghatıən Kris əhruahru tətəni məmə, “kəpiel.”

E nian əha, nətəmimi kəmotol nımə e kəpiel. Kəni kəpiel keikei in kəpiel ləhtəni aɡin u tətəskəlım nımə mətuvləkın nımə lan. Rəueiu u Tanna, nətəmimi tepət kautol nımə e pos mine napət. Kəni pos iətəm in nati keikei in pos u iətəm tol nəhgın maskəlım nəhgı nımə. İesu tətəghati aru lan məmə in pos iətəm tol nəhgın. **21:42** Sam 118:22-23; Rom 9:33; 1Pitə 2:6-8 [§] **21:44** E kopi əuas mın nəuvein rəha Niutestimin təuvir aɡin iətəm kəmətei e nəghatıən Kris aupən, nəghatıən rəha fes 44 u tikə.

22

*Nəghatiən əuhlin**e nauəniən asoli rəha marit*

¹ Kəni İesu təməni min nəghatiən əuhlin kəti min məmə, ² “Nəghatiən əuhlin u tətəgətun=pən Narmənigiən Rəha Uhgın. Kig kəti iətəm təmol əpenə-penə e nauəniən asoli o marit rəha nətın. ³ Kəni mahli=pən rəhan noluək min məmə okəhuvən o nətəmimi min u nətəm təmahli=pən rəkis nəghatiən o lah məmə okəhuva o nauəniən rəha marit. Mətəu kotəni məmə ko kəsəhuvaiən.

⁴ “Kəni tahli=pən rəhan noluək nəuvein min, məni=pən kəm lah məmə, ‘Əhuvən motəni=pən kəm nətəmimi min u nətəm iəmahli=pən rəkis nəghatiən o lah məmə, inol əpenə-penə rəkis e rəhak nauəniən. Rəhak kau min mine nəti kau min u kotasisi vivi, iəməh rəkis ilah, kəni natimnati rəfin tınəhmen. Əhuva e nauəniən rəha marit.’

⁵ “Mətəu kəsətətəligiən e noluək min, kəni motaiu atiti, kəti tatuvən e rəhan nasumiən, kəti tatuvən e rəhan bisnis. ⁶ Kəni nəuvein kotaskəlim noluək min rəhan, motol tərəh e lah, kəni motohamu ilah. ⁷ Kəni kig, niəməha təmol pık. Kəni tahli=pən rəhan soldia min kəhuvən, kəni motohamu nətəmimi min u nətəm kəmotohamu rəhan noluək min, kəni motasiəpən e rəhalah taun asoli.

⁸ “Kəni məni=pən kəm rəhan noluək min məmə, ‘Kinol əpenə-penə rəkis e nauəniən rəha marit, mətəu nətəmimi min u iəmahli=pən rəkis nəghatiən o lah, noliən rəhalah təsəhmeniən məmə okəhuva. ⁹ Tol lanəha, əhuvən əpəha e suaru asoli min kəni motəni=pən kəm nətəmimi əpnəpın rəfin nətəm nəkoteruh məmə okəhuva e nauəniən rəha marit.’ ¹⁰ Kəni noluək min kəməhuvən əpəha e suaru asoli min, kəmotuhapumın nətəmimi rəfin u kəmoteruh ilah, nətəmimi nətəm kotəuvir mine nətəmimi min u nətəm kotərəh, kəni ikin kətauən ikin təməriəuəh e nətəmimi.

¹¹ “Mətəu nian kig təmuva meruh nətəmimi, təmeruh min iətəmimi kəti əha ikin iətəm təsuvəniən e napən rəha marit. ¹² Kəni kig təməni=pən məmə, ‘?İəu kəti, nəməhro? ?Nəmuva imə mətəu nəməsuvəniən e napən rəha marit?’ Kəni suah u tınəruru nuhalpiniən nəghatiən rəhan. *

¹³ “Kəni kig təməni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, ‘Otəlis-ərain nəhlmin mine nəhlkin, kəni motəraki pətigəm əpəha e napinəpuian ikin kətəsək ikin, kəni katigət-ərain nəhlvətəmi ikin.’ ”

¹⁴ Kəni İesu təmətəkeiki mətəni məmə, “Tol lanəha mətəu-inu nətəmimi tepət, kətahli=pən nəghatiən o lah, mətəu nəuan nəuvein əmə nətəm katitəpın ilah.”

*Takis rəha Kig Sisə**(Mak 12:13-17; Luk 20:20-26)*

¹⁵ Kəni Farəsi min kəmohiet məhuvən motol nəghatiən ekəu-ekəu min məmə otiuvi=pən İesu o nəniən nəghatiən kəti iətəm təsəhruahruian. ¹⁶ Kəni kotahli=pən rəhalah nətəmimi kəhuvən o İesu ilah nətəmimi rəha pati rəha Herot. Kəni motəni=pən məmə, “İəgətun. İəkotəhrun məmə ik iətəmi əhruahru, kəni mətəgətun pəhriən suaru əhruahru rəha Uhgın. Nəsoliən məmə nətəligiən rəha nətəmimi okotiuvi rəkis rəham nətəligiən, mətəu-inu natol təhmen-əhmen əmə kəm nətəmimi rəfin, nəmə in iətəmi asoli uə iətəmi əpnəpın əmə. ¹⁷ Kəni əni-to kəm timah rəham nətəligiən e nati u. ?Təhruahru məmə okətəou=pən takis kəm Kig Sisə, uə kəpə?”

22:6 Mat 21:35 * **22:12** Nətəmimi nəuvein rəha noliən stadi e Baebol ilah nikilah təhti məmə kig təməfən napən rəha marit kəm nətəmimi rəfin məmə okəhuvən lan, mətəu inkonu kəmos əpnəpın əmə nətəmimi nətəm kəmafı ilah e suaru min. Mətəu iətəmimi u nikin təməhti məmə otəsuvəniən e rəhan napən əha kəməfən məmə otuvən lan, inu noliən u tətəgətun məmə in təsisiəniən kig mine nətın. **22:13** Mat 8:12; 25:30; Luk 13:28 **22:15** Mak 3:6

¹⁸ Mətəu Iesu tınəhrun rəhalah nətəligiən tərəh mın, kəni təməni=pən kəm lah məmə, “!Itəmah kəuıt kəsüə mın! ?Təhro nəutalkut məmə nəkotol kekəu-ekəu ohni iəu? ¹⁹ Otəgətun-to məni iətəm katətəou takis lan.” Kəni kotos məni † məhuva kəm in, ²⁰ kəni təməni=pən kəm lah məmə, “?Narmı pəh u, kəni nərgi pəh u e məni u?”

²¹ Kəni kəmotəni=pən məmə, “Kig Sisə.”

Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Narmın tətəgətun məmə inu in nati kəti rəhan pəhriən. Kəni tol lanko, nak u rəha Kig Sisə, otəfən kəm Kig Sisə. Kəni nak u rəha Uhgın, otəfən kəm Uhgın.”

²² Nian kəmotətəu nəghatiən əha, narmilah təmiuvig. Kəni kəmotəpəh Iesu motagım.‡

Nian Uhgın otosmiəgəh nətəmimi e nımisiən.

(Mak 12:18-27; Luk 20:27-40)

²³ E nian əha inəha, Satusi mın kəməhuva o Iesu. İlah kəutəni məmə nətəmimi okəsotəmiəgəh mınıən e nımisiən. Kəni kətəni=pən kəm Iesu məmə, ²⁴ “İəgətun. Mosis təməni kəm tah məmə, nəmə iərman kəti otimis, kəni məpəh rəhan pətan, kəni məsuələsiən nətılau kəti mine, kəni pian otəkeikei mit pətəlimis əha, məmə okuələs nətılau kəti ko, kəni suakəku u otos nımei rəhan tatə asoli əpəha tınımis rəkis.

²⁵ “Kəni ikın əha imatımah ikın, nəman ilah səpın, u rəhalah tatə kətiəh. Kəni iətəm tepət e lah təmaupən mit pətan kəti, kəni məsuələsiən nətılau kəti, kəni mımis. Kəni pian iətəm tatol keiu lan tit pətəlimis. ²⁶ Kəni in mın təmimis məsələsiən nətın kəti, kəni iətəm tatol kisil lan mine ilah rəfin məhuvən mətəuarus=pən iətəm tatol səpın, kəmotol nati kətiəh əmə. ²⁷ Kəni əmeiko, pətəlimis tımis. ²⁸ ?Tol lanəha, əni-to kəm tımah məmə, e nian iətəm Uhgın otosmiəgəh nətəmimi lan e nımisiən, pətan əha in rəha pəh, mətəu-inu ilah rəfin əha səpın kəmotol marıt e pətan əha?”

²⁹ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Itəmah nəmotəni arəpən rəhatəmah nəghatiən mətəu-inu nəsotəhrunıən Nauəuə Rəha Uhgın mine nəsanəniən rəhan. ³⁰ Nian Uhgın otosmiəgəh nətəmimi e nımisiən, kəni nətəmimi okəsotəliən marıt, okotəhmen e nagelo mın əpəha e negəu e neai. ³¹ ?Nəmotafın uə kəpə, Nauəuə Rəha Uhgın iətəm tətəghati e nian Uhgın otosmiəgəh nətəmimi e nımisiən? Tətəni məmə, ³² ‘İəu Uhgın rəha Epraham, iəu Uhgın rəha Aisək, kəni iəu Uhgın rəha Jekəp.’ In səniəmə Uhgın rəha nətəm kəmoħmis, mətəu in Uhgın rəha nətəmimi nətəm kəutəmiəgəh, təhmen=pən mın e suah milahal, u nati əpnəpın nıpətılahal təmimis nuvəh rəkis, mətəu narmilahal tətətig əhanəh u rəueiu.”

³³ Nian nımənin nətəmimi kəmotətəu nəghatiən əha, narmilah təmiuvig o nəgətunıən rəhan.

Lou iətəm in ilis pik

(Mak 12:28-34)

³⁴ Nian Farəsi mın kəmotətəu məmə Iesu təmasisig e noħli Satusi mın e rəhan nəghatiən, kəni Farəsi mın kəməhuva kətiəh. ³⁵ Kəni kəti iətəm təhrun

† 22:19 Məni iətəm kəmos məhuva in koin kəti, nərgin u “tənariəs,” iətəm təhmen e 1,000 vatu.

22:21 Rom 13:7 ‡ 22:22 Nəmə Iesu tuhalpın kəni məni məmə okəsotətəouiən takis, in otol nati kəti nətəm Rom nıkilah otəsəgiənıən ohni, kəni ko kotəhrun nələsiən in. Nəmə in tuhalpın məni məmə okotəkeikei motətəou takis, kəni in otol nati kəti nətəm İsrel nıkilah otəsəgiənıən ohni, kəni okotələs in. Mətəu rəhan nuhalpınıən in tol pisin, rəhan nəghatiən təməu nıkilah e nati əha: u niki iətəmimi. Kəni ilah kəməsotələsiən in mine ilah kəmotəuıt pəhriən e nəghatiən əha. 22:23 Uək 23:8 22:24 Dut 25:5 22:32 Eks 3:6

pik Lou, tāmāni=pān nāghatiān kāti kām Iesu māmā Iesu otāni nāghatiān kāti tāsəhruahruian, māmā ³⁶ “Iəgətun. ?Lou pəhruvān rəha Uhgīn u in ilis pik?”

³⁷ Kāni Iesu tāmāni=pān māmā, “Nəkəkeikei molkeikei Iərmānig Uhgīn rəham e nikim rəfin rəham, mine nətəligiān rəfin rəham, mine nāmiəgəhiān rəfin rəham. ³⁸ Inu in Lou iətəm tətəupān kāni in ilis pik. ³⁹ Kāni Lou iətəm tatol keiu lan, in iuəkīr təhmen əmə, māmā, ‘Nəkəkeikei molkeikei ik kāti təhmen əmə māmā nəkəkeikei aru ik.’ ⁴⁰ Kāni Lou mil u keiu, ilau nəkətī Lou rəfin, mine nauəuə rəha iāni mīn rəfin aupān.”

Kristo in nətī pəh

(Mak 12:35-37; Luk 20:41-44)

⁴¹ Kāni e nian Farəsi mīn kəutuhapumīn ilah mīn, Iesu tāmāni=pān māmā, ⁴² “?Nikitāmāh təhti māmā nak, e Kristo iətəm Uhgīn tāmāni māmā otahli=pa? ?In tatsipān e nəuaniləuis rəha pəh?”

Kāni ilah kotāni=pān māmā, “In mipi Kig Tefit.”

⁴³ Kāni Iesu tāmāni=pān māmā, “Mətəu təhro e Tefit, iətəm tətəghati e Narmin Rəha Uhgīn, tətəuin e Kristo māmā ‘Iərmānig.’ Mətəu-inu tətāni māmā,

⁴⁴ ‘Iərmānig Uhgīn tāmāni=pān kām rəhak Iərmānig māmā, “Əharəg u e rəhak maru, ikīn ima nəsānəniān mine nisīaiān, mətəuarus=pān iəu iəkələs iahu rəham tikimīr mīn məlīn=pān ilah əpəha ləhtāni e nəhlkəm, māmā nətərmānig e lah.” ’

⁴⁵ ?Kāni nāmā Tefit tətəuin e Kristo māmā ‘rəhak Iərmānig,’ kāni otəhro māmā Kristo in mipi Tefit tərah?”

⁴⁶ Kāni iətəmimi kāti təruru nuhalpīniān nāghatiān rəha Iesu. Kāni e nian əha matuvān, kəmotəgīn e nətəpuəhiān e nāghatiān kāti mīn.

23

Iesu təmagət əskasik e nəgətun mīn rəha Lou mīne Farəsi mīn

(Mak 12:38-40; Luk 11:37-54; 20:45-47)

¹ Kāni Iesu tāmāni=pān kām nīmānīn nətəmimi, mine rəhan mīn nətəmimi māmā, ² “Nəgətun mīn rəha Lou mine Farəsi mīn kautos nepətiān māmā okotāni pətīgəm Lou rəha Mosis kām tāmāh. ³ Tol lanəha, nəkotəkeikei motohtəu=pān kāni motol natimnati mīn rəfin iətəm kətāni kām tāmāh. Mətəu nəsotoliān kāmā ilah u kətāni əmə nati, mətəu ilah kəsotoliān nati iətəm kətāni pətīgəm. ⁴ Kautəkeikei o nətəmimi māmā okotohtəu=pān lou əskasik mīn iətəm kotəhmen e katipə figəm, mətəu ko ilah kəsotəfəniān nəuanəhlmlāh māmā okotasīru e lah.

⁵ “Natimnati rəfin iətəm ilah kautol, kautol əmə māmā nətəmimi okoteruh. Nəkotəhrun pauis kāti kətāni māmā failaktri iətəm nətəmimi kəmotəipei=pān nāghatiān rəha Nauəuə Rəha Uhgīn ikīn, konu motəlis rəhn-kapə lah mine nəhlmlāh lan.* Mətəu rəha nəgətun mīn rəha Lou mine Farəsi mīn, rəhalah pauis in iahgīn tapirəkis. Kāni nəkotəhrun nīləuis əlkələh mīn iətəm

22:37 Dut 6:5 **22:39** Lev 19:18; Mat 7:12 **22:40** Rom 13:10; Kəl 5:14 **22:42** Jon 7:42 **22:44**

Sam 110:1; Mat 26:64 * **23:5** “pauis” — inu bokis əkəku kāti kəmol e nīlosi kau. Kəmətei rəkis=pān nāghatiān rəha Nauəuə Rəha Uhgīn e letə əkəku aģin motəipei=pān lan (Eks 13:1-10,11-16; Dut 6:4-9; 11:13-21). Nətəmimi kəmotol lanəha mətəu-inu kəmotolkeikei māmā otol nāghatiān iətəm tətətig e Dut 6:8 mine 11:18. Kāni nəman mīn u nətəm Isrel mīn rəfin nətəm kīnotos rəkis nu tatin, ilah okotəfən pauis mīn əha nian tepət, kāni nian rəfin e nian rəha nəfakiān. Kətəlis e nīpənəgīn mine nəhlmlāh mēuil e nīləuis kəmol e nīlosi kau. E nāghatiān Inglis, kətāni pauis mīn əha māmā, “Phylacteries.”

kəutəhkul=pən e nɪpəgnəmti kot mɪn, iətəm tətəgətun məmə iətəmimi in tətəhtul əskasik o nɪtəu-pəniən Lou. Mətəu rəha nəgətun mɪn rəha Lou mine Farəsi mɪn, rəhalah nɪləuis təfəməh pik. ⁶ Kəni e lafet mɪn, ilah kotolkeikei ima nɪsiaiən, kəni e nɪmə rəha nuhapuminiən, ilah kotolkeikei məmə okotəharəg e jeə aupən. ⁷ Kəni e ikin katol makit ikin, ilah kotolkeikei məmə nətəmimi kotəni təuvir kəm lah, kəni məutauin e lah məmə ‘Rapai’ u nɪpətɪn təni məmə ‘iəgətun katɪsiai.’†

⁸ “Mətəu sotoliən məmə nətəmimi okotauin e təmah məmə ‘Rapai,’ mətəu-inu rəhatəmāh iəgətun katɪsiai kətɪəh əmə, kəni itəmāh piatəmāh mɪn. ⁹ Kəni sotauiniən e iətəmi kəti u e nəhue niftəni məmə, ‘Tatə, iətəm katɪsiai,’ mətəu-inu Tatə rəhatəmāh kətɪəh əmə əpəha ilis e negəu e neai. ¹⁰ Kəni sotoliən məmə nətəmimi okotauin e təmah məmə, ‘iəgətun,’ mətəu-inu rəhatəmāh iəgətun kətɪəh əmə, Krɪsto iətəm Uhgɪn təməni məmə otahli=pa. ¹¹ Iətəmimi u in tɛpət e təmah, in təkəikei muva ioluək rəhatəmāh. ¹² Tol lanəha mətəu-inu, iətəmimi iətəm otəfəri aru in, Uhgɪn otosiahu, kəni iətəmimi iətəm otosiahu aru in, Uhgɪn otəfəri.

¹³ “!Kəsi, itəmāh mɪn u nəgətun mɪn rəha Lou mine Farəsi mɪn, nərahian asoli otuva o təmah! !Itəmāh nəfaki eiua mɪn! Nəutasisig e suaru o nətəmimi o nuvəniən matig ahgəl Narməniɡiən Rəha Uhgɪn. Mətəu itəmāh nəsehuvəniən, kəni nəsotegəhanian məmə nətəmimi kəhuvən ikin, nati əpnəpɪn ilah kotolkeikei məmə okəhuvən.‡

¹⁵ “!Kəsi, itəmāh mɪn u nəgətun mɪn rəha Lou mine Farəsi mɪn, nərahian asoli otuva o təmah! !Itəmāh nəfaki eiua mɪn! Nikitəmāh tagiən əmə məmə nəkəhuvən isəu e negəu, uə e naliuəkian əmə o nuvəniən e niftəni pişin pişin mɪn məmə nəkotiuvi=pa iətəmimi kətɪəh əmə e nəfakian rəhatəmāh. Mətəu nian iətəmimi kəti tatos nolian mɪn əha rəhatəmāh, kəni tətuvə iətəmi tərāh tapirəkis itəmāh, kəni nəmotol məmə in otəkəikei mos nalpiniən e nigəm asoli tapirəkis itəmāh.

¹⁶ “!Kəsi, nərahian asoli otuva o təmah nətəm nautit nətəmimi mətəu nəhmtitəmāh təpis! Itəmāh nəutəni məmə, ‘Nəmə iətəmi kəti tatos nonauvil e Nimə Rəha Uhgɪn məmə otol rəhan nəghatian tətəhtul əskasik, nəmə təsoliən, mətəu in nati əpnəpɪn əmə. Mətəu nəmə iətəmi kəti tatos nonauvil e aiən u kol tətoraip-oraip rəha Nimə Rəha Uhgɪn, kəni in otəkəikei mol nəuiən iətəm təmos nonauvil ohni.’ ¹⁷ !Itəmāh nətəm nəkotalməli, nəhmtitəmāh təpis! ? Naku u in ilis, aiən u kol tətoraip-oraip, uə Nimə Rəha Uhgɪn iətəm tatol aiən u tətəsim? ¹⁸ Kəni nəkotəni mɪn məmə, ‘Nəmə iətəmi kəti tatos nonauvil e oltə, in nati əpnəpɪn əmə. Mətəu nəmə iətəmi kəti tatos nonauvil e sakrifais iətəm tətəharəg lan, kəni in otəkəikei mol nəuiən iətəm təmos nonauvil ohni.’ ¹⁹ ! Itəmāh nətəm nəkotalməli, nəhmtitəmāh təpis! ?Nak u in ilis, sakrifais uə oltə iətəm tatol sakrifais tətəsim? ²⁰ Tol lanəha, iətəm tatos nonauvil e oltə, pəhriən, tatos nonauvil e oltə mine natimnati rəfin iətəm tətəharəg lan. ²¹ Kəni iətəm tatos nonauvil e Nimə Rəha Uhgɪn, pəhriən tatos nonauvil e Nimə Rəha Uhgɪn mine Suah u tətətig ikin. ²² Kəni iətəmi tatos nonauvil e negəu e neai,

23:5 Eks 13:9; Nam 15:38-39; Dut 6:8; Mat 6:1 † **23:7** Nəmə iəgətun rəha Lou təmaliuək mətuvən iuəkir ohnik, nəkəhtul e nɪsiaiən, kəni nəkəni təuvir kəm in, mauin lan məmə, “iətəmi asoli,” uə “Rapai.” Kəni nətəm Isrel kəutauin e rəhalah nəgətun asoli mɪn nətəm ilah ilis pik məmə, “Rapai,” u nɪpətɪn təni məmə “iətəmimi in ilis” uə “iətəmimi tətəmki nətəmimi” uə “iəgətun katɪsiai.” **23:11** Mat 20:26; Mak 9:35; Luk 22:26 **23:12** Job 22:29; Prov 29:23; Luk 14:11; 18:14 ‡ **23:13** E kopi əuas mɪn nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətəi e nəghatian Kris aupən, nəghatian pişin kəti mɪn əha ikin iətəm tatilpɪn nəghatian u mətəni məmə, “14 Kəsi, nəhməiən asoli otuva o təmah nəgətun mɪn rəha Lou, mine Farəsi mɪn. !Itəmāh nəfaki eiua mɪn! Nəutəkləh e natimnati rəha pətəlimis mɪn, mətəu nian kətɪəh əmə, nautol nəfakian əfəməh mɪn məmə nətəmimi okotɪsiai itəmāh. E nolian əha, rəhatəmāh nalpiniən otəskasik təhmɪn mɪn.” **23:16** Mat 15:14

pəhriən tatos nonauvil e jeə rəha kig u in rəha Uhgın, kəni tatos nonauvil e Suah u tətəharəg-pəri lan.

²³ “!Kəsi, itəmah mın u nəgətun mın rəha Lou mine Farəsi mın, nərahian asoli otuva o təmah! !Itəmah nəfaki eiuə mın! Nautəfən tait rəhatəmah e natimnati rəfin muvən mətəuarus=pən e nimali nigı əlkələh mın agın nəmiəvilah tətəpien u kətəfən e nauəniən, kətəni məmə mınıt, mine til, mine kumın. Mətəu nəutəpəh nati asoli e Lou, inu iətəmimi tatol təhruahru kəni məhmen-əhmen əmə kəm nətəmimi, kəni mətəsəkəhruin nətəmimi, kəni tatol nian rəfin nati iətəm təkəikei matol. Təuvır nautol lou əlkələh mın, mətəu nəkotəkəikei mautol lou asoli mın, mətəu kəpə, nəsotoliən. ²⁴ !Itəmah nautit nətəmimi mətəu nəhmtitəmah təpis! !Itəmah nətəmimi nəutəsəl e mənman e rəhatəmah kap məmə o nəsotərgeiən, mətəu nautərgei nati miəgəh asoli u kau!

²⁵ “!Kəsi, itəmah mın u nəgətun mın rəha Lou mine Farəsi mın, nərahian asoli otuva o təmah! !Itəmah nəfaki eiuə mın! Nautol noliən mın nəuvein məmə nətəmimi nıkilah otəhti məmə itəmah nəkotəhruahru kəni rəhatəmah noliən mın kotəuvır. Mətəu əpəha imə e nikitəmah, itəmah nəumis mın, kəni nian rəfin nautol əmə natimnati tərəh mın iətəm tətətig e rəhatəmah nətəligiən. Itəmah nəkotəhmen e kap mine pilet mın. Nəutafəl vivi ihluə e kap mine pilet, mətəu əpəha imə tamıkmik məriaueh e nəpieniən rəha nəmnəmitiən. ²⁶ !Itəmah Farəsi mın, nəhmtitəmah təpis! Otaupən motafəl əpəha imə e kap mine pilet, kəni ihluə mın e kap mine pilet, in təuvır təsamıkmikiən, u nıpətın tol lanu lan. Otaupən motol nikitəmah təhruahru, kəni uərisig, rəhatəmah noliən mın otəhruahru mın.

²⁷ “!Kəsi, itəmah mın u nəgətun mın rəha Lou mine Farəsi mın, nərahian asoli otuva o təmah! !Itəmah nəfaki eiuə mın! Nəkotəhmen e suvət rəha nətəm kəmohtmıs iətəm kəmuh e pen ruən. Ihluə nətəmimi koteruh məmə təuvır, mətəu əpəha imə tərıauəh e nıkilgili nətəm kəmohtmıs, mine natimnati rəfin iətəm tamıkmik. ²⁸ E noliən əhmen mın əmə, ihluə, e noliən rəhatəmah, nətəmimi, nıkilah tətəhti məmə itəmah nəkotəhruahru. Mətəu imə, e nikitəmah, nəkotərıauəh e nəghatiən nəkotəni məsotoliən, mine noliən tərəh agın mın.

²⁹ “!Kəsi, itəmah mın u nəgətun mın rəha Lou mine Farəsi mın, nərahian asoli otuva o təmah! !Itəmah nəfaki eiuə mın! Nəutuvləkin nimə e kəpiel rəha suvət rəha iəni aupən mine nətəm kotəhruahru, kəni mautol nahlu e kəpiel, kəni mautol malə-malə lan. ³⁰ Kəni nəkotəni=pən məmə, ‘Nəmə itimah iəmotatig e nian mın rəha tıpitah mın, ko itimah iəməsotasiruiən e lah motohamu iəni mın.’ ³¹ E nəghatiən əha, nautəni pətigəm məmə itəmah nəuanıləuis əhruahru rəha tıpitəmah mın aupən nətəm kəmotohamu iəni mın əha, kəni nəkotəhmen əhmen əmə e lah. ³² Kəni təuvır əmə, itəmah nəkotəkəikei motol naunun e uək iətəm tıpitəmah mın kəmotətuəuin.

³³ “!Itəmah sineik mın, mine nəti sineik mın! ?Nikitəmah təhti məmə ko nəkotəgım e nalpiniən e nigəm asoli? !Kəpə! ³⁴ Tol lanəha, iəkahli=pinə iəni mın, mine nətəm koteinatig, mine nəgətun mın. Nəuvein, itəmah onəkotohamu ilah motətu-pəri ilah e nigı kəməluau, nəuvein onəkotalis motoh ilah əpəha e nimə rəha nuhapuminiən rəhatəmah, kəni nəuvein nəkotəgəu rəkis ilah kohiet e taun kəti mohiet məhuvən e kəti. ³⁵ Kəni tol lanəha, itəmah

23:22 Aes 66:1; Mat 5:34 **23:23** Lev 27:30; Maeka 6:8 **23:25** Mak 7:4 § **23:27** Lou rəha nətəmi Isrel təni məmə, nian iətəmimi kəti tatek nıpəti iətəmi kəti tınımis, kəni tamıkmik e nəhmti Uhgın o nian səpin. Kəni təkəikei mıtəu=pən noliən rəha neikuasiən məmə rəhan namıkmikiən otikə. Nəmə təsoliən noliən əha, kəni nətəm Isrel kotəkəikei motəpəh in. In səniəmə iətəmi Isrel u rəueiu. Afın e nauəuə u Namba japtə 19. **23:27** Uək 23:3 **23:28** Luk 16:15 **23:31** Uək 7:52 **23:33** Mat 3:7; 12:34; Luk 3:7

onəkotos nalpiniən rəha nətəmimi nətəm kəmotohamu nətəmimi rəfin nətəm kotəhruahru, iətəm tətəuvin e Epil iətəm təhruahru, muvən mətəuarus=pən Səkaraea, nətə Perekaea, iətəm tipitəmah min kəmotohamu e Nimə Rəha Uhgın nəlugin e oltə mine nimə.* ³⁶ Iətəni pəhriən kəm təmah məmə, nalpiniən rəfin u otuva o nətəm Isrel nətəm kəutatig u rəueiu.

³⁷ “!Əui, kəsi, nətəm Jerusiləm! Itəmah nəutohamu iəni min rəha Uhgın, kəni nətəmimi nətəm Uhgın təmahli=pa kəm təmah, nəutahtimu ilah e kəpiel apin, inəha nətəmimi u rəha Uhgın nətəm kautos nəghatiən rəhan. Nian tepət iətigaru əfəməh e nəhlmək məmə iəkos vivi itəmah, təhmen=pən e mənig iətəm tatuu nenətin min e nıkəuvkəuvin, mətəu nikitəmah təsəgiəniən, kəni mətəpəh iəu. ³⁸ Otafu-to. Uhgın tinəpəh itəmah, rəhatəmah nimə nərahien otələs, kəni nati tikə ikin. ³⁹ Kəni iəkəni kəm təmah məmə, nati əha in nıpəhriəniən mətəu-inu onəsoteruh minien iəu mətəuarus nəkotəni məmə, ‘!İərmənig Uhgın tətətig ilau suah u iətəm tətəva e nərgin.’ ”†

24

*Nəmtətiən min
rəha naunun nian
(Mak 13:1-37; Luk 21:5-36)*

¹ Iesu təmiet e Nimə Rəha Uhgın maliuək matuvən, kəni rəhan min nətəmimi kəhuva motəni=pən kəm in məmə oteruh-to nimə min u kəmol e kəpiel min əpəha e Nimə Rəha Uhgın. ² Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Əuəh, oteruh-to nimə min əha. Nıpəhriəniən iətəni kəm təmah məmə nimə min əha nətəmimi okotoharəg-rəg kəpiel min e lah. Ko kəpiel kəti təsəməhliən e nimein.”

³ Kəni uərisig lan, Iesu təmaliuək ilah rəhan min nətəmimi məhuvən əpəha e Nıtəuət Rəha Nigi U Olif kəni mətəharəg. Kəni rəhan min nətəmimi kotəgim rəkis e nətəmimi məhuva pisin əmə ohni motəni=pən məmə, “?Əni-to məmə natimnati min u okəhuva e nian nak, kəni nəmtətiən nak otol əpu məmə rəham nuvaiən mine naunun nian tinuva iuəkir?”

⁴ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Oteh vivi itəmah məmə iətəmimi kəti otəseiuəiən e təmah, ⁵ mətəu-inu nətəmimi tepət okəhuva motos nərgək motəni məmə, ‘İəu Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otəhli=pa,’ kəni okoteiuə e nətəmimi tepət. ⁶ Onəkotətəu nanusiən min rəha nəluəginiən min, kəni onəkotətəu nəghatiən əpnəpin min məmə nətəmimi kəutəluəgin. Mətəu onəuteh vivi itəmah məmə nəsoəginiən. Natimnati min əha okotəkeikei məhuva motol nıpəhriəniən lan, mətəu naunun nian otəpanuva. ⁷ Nəgəu min okotoh nəgəu min, kəni nıtəni min okotoh nıtəni min. Nəumis otan, kəni nəmig otələuəl e ikin min tepət. ⁸ Natimnati min əha, ilah nətuəuiniən əmə rəha nərahien, təhmen e pətan iətəm tinətuəuin mətətəu nəhməiən o neməkien.

⁹ “E nian min əha, nətəmimi okotəgəhan=pən e təmah məmə okol nərahien kəm təmah, kəni kohamu itəmah, kəni nətəmimi rəha nıtəni min rəfin okotəməki e təmah mətəu-inu o nərgək. ¹⁰ Kəni e nian min əha, nətəmimi tepət

23:35 Jen 4:8; Hip 11:4 **23:35** Sek 1:1 * **23:35** E nauəuə rəha nətəm Isrel, Epil in iətəmimi əhruahru iətəm kəmaupən əgin kohamu, kəni Səkaraea in naunun. **23:35** 2Kron 24:21 **23:38** 1King 9:7-8; Jer 22:5 **23:39** Sam 118:26; Luk 13:34-35 † **23:39** 1. Nıpilga nətəmimi u kəmotol stadi vivi e Baebol, kotəni məmə nəghatiən u, u təmietigəm e Oltestimin in tətəni lanu: Nətəmimi nəuvein ko kəsotəuhliniən ilah məmə kəhuva o Uhgın mine ko kəsotəhatətəiən e Iesu məmə in otosmiəgəh ilah. Nati əpnəpin nəmə ilah kəmotol nolien min tol lanəha, kəni e nian Uhgın o takil nətəmimi, ilah min okotəkeikei motəni məmə, nıpəhriəniən, Iesu in İərmənig, kəni okotəfəri nərgin, Kol 2:9-11. 2. Mətəu nətəmimi min nəuvein u kəmotol vivi stadi e Baebol ilah kotəni məmə Iesu in tətəghati e nian kəti u in otəpanuva e nəhue niftəni. Kəni e nian əha, nətəm Isrel ilah okəhuva nəkəlası min e lah kəni okotəhatətə e Iesu məmə in İosmiəgəh rəhalah. **24:2** Luk 19:44 **24:5** Mat 24:23-24; 1Jon 2:18 **24:9** Mat 10:22

okotəpəh rəhalah nəhatətəiən, kəni okotegəhan=pən e lah mīn e nəhlmī tīkīmīr mīn rəhalah, kəni motəmāki e lah mīn, ¹¹ kəni iəni eiua mīn tepət okəhuva moteiuə e nətəmimi tepət. ¹² Mətəu-inu nərahian tinepət, iuəkir nətəmimi rəfin rəhalah nolkeikeiən o Uhgīn otikə, ¹³ mətəu iətəmimi iətəm tətəhtul əskasik mətəuarus naunun nian, Uhgīn otosmiəgəh in. ¹⁴ Kəni nanusiən təuvīr əha rəha Narməniəgīən Rəha Uhgīn, okəni pətīgəm ikin mīn rəfin e nəhue niftəni, məmə suaru əha ikin rəha nitəni mīn rəfin o nətəligiən, kəni naunun nian otuva.

¹⁵ “Iəni u Daniəl təməghati e nati kəti kətəni məmə, ‘nati iətəm Uhgīn təsolkēikeiən, kəni matol Nimə Rəha Uhgīn təsasimiən’ (*nian iətəmi kəti tafin nati u, pəh otətəlig e nipətīn*). Tol lanəha, nian nati tərāh əha tətəhtul e Nimə Rəha Uhgīn, ¹⁶ kəni itəmāh nətəm nəutatīg Jutiə, nəkotaiu motagīm məhuvən motəhluaig e nitəuət mīn. ¹⁷ Nəmə iətəmimi tətəmeig ihluə e rəhan nimə, ko təsuvəniən imə mos mīn rəhan natimnati. ¹⁸ Nəmə iətəmimi əpəha e nasumiən rəhan, ko təsītəlig-pəniən lahuənu mos rəhan kot. ¹⁹ !Kəsi! Nəhməiən asoli o nipətān nətəm kəmotol nərfilāh mīne nipətān kəutəfən nah kəm nəpəou mīn. E nian əha okotos pik nəhməiən. ²⁰ Təuvīr nəkotəfaki məmə onəsotagimiən e nərahian əha e nian rəha nətəpuīən, uə e nian rəha Sapət, ²¹ mətəu-inu e nian əha, nərahian asoli otuva iətəm iətəmimi təsafuiən tol lanəha aupən mətəuarus=pa u rəueiu, kəni ko nərahian asoli kəti mīn tol lanəha otəsuvə mīniən nian kəti təhmen e inəha. ²² Kəni nəmə Uhgīn təsətēi əkuəkiriən nian rəha nərahian əha, ko iətəmimi kəti təsəmiəgəhiən. Mətəu Uhgīn tətətei əkuəkīr rəkis nian əha o rəhan mīn nətəmimi nətəm tīnitəpīn rəkis ilah.

²³ “E nian əha, nəmə iətəmi kəti otəni=pinə kəm təmāh məmə, ‘!Otafu-to, inu Kristo iətəm Uhgīn təməni məmə otəpanahli=pa!’ uə ‘!In əpəha!’ sotəniən nipəhriəniən lan, ²⁴ mətəu-inu nətəmimi nəuvein okəhuva motəni məmə ilah Kristo, mīne iəni eiua mīn okəhuva, kəni ilah okotol nəmtətīən asoli mīn, mīne nati apispis mīn məmə okoteiuə e nətəmimi nətəm Uhgīn təmītəpīn rəkis ilah, nəmə ilah kotəhrun nolīən. ²⁵ Nikitəmāh otəkēikei mətəhti vivi nəghatiən mīn u iətəm iəmāni rəkis kəm təmāh, uərisig natimnati mīn u okəhuva motol nipəhriəniən lan.

²⁶ “Tol lanəha, nəmə iətəmi kəti təni kəm təmāh məmə, ‘In əpəha, ikin təpiə-məpiə ikin,’ səhuvəniən. Uə iətəmi kəti təni məmə, ‘In əpə imə,’ nəsotəniən nipəhriəniən lan, ²⁷ mətəu-inu nian Nəti Iətəmimi otītəlig=pa mīn, otuva uəhai əmə, kəni nətəmimi rəfin okoteruh in, təhmen e noraipiən iətəm təmoraip masiə misipesi muva məsəu-pahav rəfin əpə ilis e nimagəuagəu. ²⁸ Nian tiapīn mīn tepət kīnotəri, kəni nəkotafu mənīg mīn ləuantəhi kəhuva.* E nolīən əhmen mīn əmə, nian nəkotəruh nəmtətīən mīn əha, nəkotəhrun məmə otəsuvəhiən iəkuva mīn.

²⁹ “Nian əhruahru nərahian əha otol naunun, kəni
‘mitigar otəpis agīn,
kəni məuiəg otəsasiə mīniən,
kəni məhau mīn okotəmei e neai,

24:11 Mat 24:5,24; 1Jon 4:1 **24:13** Mat 10:22 **24:14** Mat 28:19 **24:15** Dan 9:27; 11:31; 12:11
24:17 Luk 17:31 **24:21** Dan 12:1 **24:23** Mat 24:5 **24:24** Dut 13:1-3; 2Təs 2:8-9; Nəh 13:13-14
24:26 Luk 17:23-24 **24:27** Mat 24:37-39 * **24:28** Nəghatiən əhruahru rəha Kris tətəni məmə,
“Nian nati miəgəh kəti təmimis, nəkotafu kueriə mīn kəhuva məmə okoton.” **24:28** Luk 17:37

kəni Uhgín otəlauəl e nəsanəniən e nati iəkis mìn əpəha e neai.’††

³⁰ “E nian əha, nəmtətiən rəha Nəti Iətəmimi okeruh pətigəm əmə e neai, nətəmimi e negəu mìn rəfin e nəhue niftəni okotasək e nəginiən. Kəni okoteruh iəu, Nəti Iətəmimi iəkuva e nəpuə e neai e nəsanəniən mine nepətiən əhagəhag asoli rəha Uhgín iətəm otasiə mitəlau lak. ³¹ Kəni iəkahli=pən rəhak nagelo mìn kohiet nian okotətəu təui otasək əfəməh, kəni ilah okəhuvən ikin mìn rəfin e nəhue niftəni, motos rəkis rəhak mìn nətəmimi nətəm Uhgín təmitəpən rəkis ilah, kəni motuhapumìn ilah kətiəh.

³² “Nikitəmah otəkeikei mətəhti nigì u fik.Š Nian əhruahru iətəm nəhlmin mìn kinəutətuəuin mauteviə, kəni nimalin mìn kinəutəpəlpil, itəmah nəkotəhrun məmə nian əha inəha iətəm nəkotasum lan rəhatəmah. ³³ Kəni e nolien əhmen mìn əmə, nian nəkotəruh nəmtətiən mìn əha, onəkotəhrun məmə otəsuvəh aginiən iəkuva mìn. ³⁴ Iətəni pəhriən kəm təmah məmə nətəmimi nətəm kəutatig u rəueiu, ko kəsəhmis rəfiniən mətəuarus natimnati mìn əha okəhuva motol nìpəhriəniən lan.* ³⁵ Neai mine niftəni okiakə, mətəu nəghatiən mìn rəhak ko kəsəhkəiən.” †

Iətəmimi tikə iətəm təhrun nuvaiən rəha Iesu Kristo

³⁶ Kəni Iesu tətətəkeikei mətəni məmə, “Iətəmimi kəti təsəhrunien nian uə auə əhruahru rəha natimnati mìn əha. Nagelo mìn əpəha e neai kotərruru, kəni iəu mìn Nəti Iətəmimi iəkərruru. Mətəu Tatə Uhgín əmə in təhrun nian əhruahru əha. ³⁷ E nian iəu, Nəti Iətəmimi, iəkuva lan, otəhmen=pən əmə e nian rəha Noa aupən, iətəm nətəmimi kəmotol natimnati mìn məsotəhrunien məmə Uhgín otol nati kəti lan, məsotol əpenə-peniən. ³⁸ E nian əha, iətəm naruah təsaiu əhanəhiən, nətəmimi kətauən, məutəmnim, mautol marit, inəha natimnati mìn rəfin kəmautol e nəmiəgəhiən rəhalah, mətəuarus=pən nian Noa təmuvən imə e nìpəgnəua negəu asoli rəhan, ³⁹ kəni ilah məsotəhrunien nati nak otuva mətəuarus=pa naruah təmai u məmki ilah rəfin. In əha otol təhmen əmə e nian Nəti Iətəmimi otuva lan. ⁴⁰ Iətəmimi keiu e nasumiən, kəni okos kətiəh, kəpəh kətiəh. ⁴¹ Pətan keiu kətuəharəg pəti matuol nauəniən, kəni okos kətiəh, kəpəh kəti.

⁴² “Tol lanəha, nəkotəkeikei motair, mətəu-inu nəkotərruru nian nak rəhatəmah Iərmənig otuva lan. ⁴³ Mətəu nəkotəkeikei motəhrun nati u. Nəmə iətəmi asoli rəha nìmə təhrun nian əhruahru lapin iətəm iakləh otuva lan, kəni in otəkeikei mətair mateh vivi rəhan nìmə məmə iakləh otəsəhapuiən muvən imə. ⁴⁴ Kəni itəmah mìn onəkotəkeikei mautəhtul maru, mətəu-inu Nəti Iətəmimi otuva e auə əmə iətəm nikitəmah təsəhtiən.

⁴⁵ “Nikitəmah otəkeikei mətəhti vivi nolien rəha ioluək iətəm in teinatig kəni tətəkəlim vivi uək rəhan kəni məsəpəhiən. Iətəmi asoli təmələhu məmə ioluək

24:29 Aes 13:10; 34:4; Esik 32:7; Joel 2:10,31; 2Pitə 3:10; Nəh 6:12-13 † **24:29** Məta “nəsanəniən mìn əpəha e neai” tətəgətun=pən narmin mìn, uə nəmə təhro natimnati təhmen=pən e mitigar mine məuiğ əpəha e neai. † **24:29** Aupən aupən agin, nian Uhgín təmol natimnati mìn rəfin, e nian təm tatol kuvət lan, in təmələhu=pən mitigar mine məuiğ mine məhau e neai (Jen 1:14-19). Mətəu e fes 29, koteruh məmə təmos rəkis mìn ilah. Nəghatiən əhmen mìn u tətətig mìn e ikin mìn tətət e Oltestimin, nian Uhgín tətəghati e nian in otakil nətəmimi lan. Afin-to fes mìn u: Aes 13:9-13; 24:21-23; 34:4; Esik 32:7-8; Joel 2:10,31; 3:15; Amos 8:9; 2Pitə 3:10; Nəh 6:12-13. **24:30** Dan 7:13; Sek 12:10; Nəh 1:7 **24:31** 1Kor 15:52; 1Təs 4:16 § **24:32** Nigì u fik təhmen e nìməh. * **24:34** Suaru kəti mìn rəha nəuhliniən fes 34 tətəni məmə, “Iətəni pəhriən kəm təmah məmə nəuaniləuis u rəha Isrel otəsikəiən mətəuarus natimnati mìn əha okəhuva motol nìpəhriəniən lan.” **24:34** Mat 16:28 **24:35** Mat 5:18 † **24:35** Nəghatiən u e japtə u təmuva rəkis nu 40 uərisig e nian Iesu təmimis kəni mair mìn lan. Nati u təmuva nian nətəm Isrel kəmotəməu ilah nətəm Rom, kəni soldia mìn rəha Rom kəməhuva motoh motəəkən kəntri rəha Isrel. Mətəu nəghatiən rəha Iesu tətəghati əhanəh mìn e nuvaiən mìn e Nian Uərisig məmə otəpanuva. **24:36** Uək 1:7; 1Təs 5:1-2 **24:37** Jen 6:5-8 **24:39** Jen 7:21-23; Luk 17:26,27 **24:42** Mat 25:13 **24:43** Luk 12:39-40; Nəh 16:15

əha otarmənig e rəhan mīn rəfin noluək mīn məmə in otəfən nauəniən kəm lah e nian əhruahru. ⁴⁶ Kəni nəmə iətəmi asoli otuva meruh iətəm tətarmənig e noluək mīn rəhan, kəni matol vivi rəhan uək, kəni otəfən nətəouiən kəti kəm iətəmi əha. ⁴⁷ Nipəhriənian iəkəni kəm təmah məmə, iərmənig in otəfəri ioluək əha tuva mol iətəmi asoli lan məmə in otarmənig e natimnati rəfin rəhan. ⁴⁸ Mətəu nəmə ioluək əha, in iətəmi tərāh, kəni nīkin otəhti məmə, ‘Rəhak iətəmi asoli təsuvaian nuvəh,’ ⁴⁹ kəni mətəuvin matoh noluək mīn nəuvein, kəni muvən mətəuən mətəmnim ilah nətəm kəutapis. ⁵⁰ Kəni iətəmi asoli rəha noluək mīn əha otuva e nian mīne auə iətəm ioluək nīkin təsəhtien məmə rəhan iətəmi asoli otuva lan. ⁵¹ Iətəmi asoli əha otol nalpinian asoli kəm ioluək əha kəni məraki=pən lan ima nəfaki eiue mīn. Ikin əha, nətəmimi okotasək mautigət-ərain nəhluvlah ikin.”

25

Nəghatien əuhlin e nipətan alkəlah ten

¹ Kəni Iesu təmənī=pən kəm lah məmə, “Nəghatien əuhlin u tətəgətun=pən Narmənigian Rəha Uhgīn e nian iətəm rəhatəmah Iərmənig otuva mīn lan. Nipətan mitə* ilah ten kəmohtə lapin məmə okəhuvən e marit kəti, kəni mətəhtahnin iətəmi otol marit otuva mos rəhan pətan muvən e rəhan nīmə, əpəha ikin katol lafet ikin. Ilah ten kəmotos rəhalah lait. ² Faif kotalməli, kəni faif koteinatig. ³ Nipətan mīn u ilah faif nətəm kotalməli kəmotos rəhalah lait mīn, mətəu kəsotosiən kərəsin nəuətīn mīn o niuvi-pəniən e lait. ⁴ Mətəu nipətan mīn u ilah faif nətəm koteinatig kəmotos rəhalah lait mīn, kəni motos mīn kərəsin nəuətīn mīn o niuvi-pəniən e rəhalah lait. ⁵ Kəni iətəmi otol marit təsuva uəhaiən, kəni napilian tinos ilah, kəni mīnəutapili.

⁶ “Kəni lapin agin, iətəmi təmagət əfəməh məmə, ‘!Iətəmimi iətəm tatol marit tīnatuva əha rəueiu! !Əhuva moteruh!’

⁷ “Kəni nipətan mitə mīn u ilah ten kəmotair motuerin asoli rəhalah mīn lait. ⁸ Kəni nipətan nətəm kotalməli kotəni=pən kəm nipətan nətəm koteinatig məmə, ‘!Əui! Otəfa rəhatimah nəuətīn kərəsin mətəu-inu rəhatimah kərəsin e rəhatimah lait kinotamir, okotəpis rəueiu.’

⁹ “Mətəu nipətan nətəm koteinatig kotəni=pən kəm lah məmə, ‘!Kəpə! Kərəsin mīn u kəsotəhmenian e tah rəfin. Mətəu ohtəlig məhuvən motos nəhmti rəhatəmah kəti kərəsin əpəha e stəuə.’

¹⁰ “Mətəu nian nipətan nətəm kotalməli kəmohtəlig məhuvən o kərəsin, kəni iətəmi iətəm otol marit təmuva. Kəni nipətan mitə nətəm kautəhtul maru, kəməhuvən ilah mīn e nauəniən rəha marit, kəni məhuvən imə. Kəni kasisig e doə.

¹¹ “Uərisig, nipətan mitə nətəm kotalməli kəmohtəlig=pa motəuvin motəni məmə, ‘!Iətəmi asoli, iətəmi asoli! !Egəhan e tīmāh iəkəhuvnə imə!’

¹² “Mətəu iətəmi otol marit təmənī=pən kəm lah məmə, ‘Iətəni=pinə pəhriən məmə, iəu iəkərruru itəmah.’ ”

¹³ Kəni nian Iesu təmol naunun e nəghatien əuhlin, təmənī=pən kəm lah məmə, “Tol lanu lan, itəmah nəkotəkeikei mətəuair, mətəu-inu nəkotərruru nian mīne auə rəha rəhatəmah Iərmənig otuva lan.”

Nəghatien əuhlin e noluək mīn kisiil

24:47 Mat 25:21,23 * **25:1** Nipətan əha, kəsotol əhanəhian marit. Rəhalah nu tuenti mīne. **25:1**
Luk 12:35; Nəh 19:7 **25:11** Luk 13:25-27 **25:12** Mat 7:23 **25:13** Mat 24:42

¹⁴ Kəni Iesu təməni nəghatiən əuhlin kəti mīn məmə, “Iəkəni mīn nəghatiən əuhlin u tətəgətun=pən Narməniğiən Rəha Uhgīn e nian iətəm rəhatəmāh Iərməniği otuva mīn lan. Iətəmi asoli kəti təmōl əpenə-penə məmə otaliuək muvən isəu e nītəni pīsīn kəti. Kəni mauin e rəhan noluək mīn kəhuva, kəni tələhu=pən e nəhlmīlah rəhan məni məmə okotol nati kəti lan. ¹⁵ Təməfən tītəu=pən rəhalah nəhrunīən məmə okotol uək lan. Iətəmi kətiəh təfən faif-miliən vatu. Kəni kəti mīn təməfən tu-miliən vatu. Kəni naunun lanko təməfən uan-miliən vatu.† Kəni iətəmi asoli təmīet muvən e rəhan naliuəkiən.

¹⁶ “Kəni ioluək iətəm təmos faif-miliən vatu təmuvən uəhai əmə mol bīsniš tepət lan, kəni mos mīn faif-miliən vatu. ¹⁷ Kəni təhmen əmə e iətəm təmos tu-miliən vatu, təmuvən mol bīsniš tepət mīn lan, kəni mos mīn tu-miliən vatu. ¹⁸ Mətəu ioluək iətəm təmos uan-miliən vatu, in təmuvən mil nīmīl məhluaiğ=pən e məni rəha rəhan iətəmi asoli ikin.

¹⁹ “Kəni nu tepət tīnuva mīnuvən, kəni iətəmi asoli rəha noluək mīn u təmītəliğ=pa, kəni mauin e rəhan noluək mīn məmə oteruh-to məmə ilah kəmotol nak e məni mīn iətəm təməfən kəm lah. ²⁰ Ioluək iətəm təmos faif-miliən vatu, təmos mīn faif-miliən vatu muva məhtul e nəhmti iətəmi asoli kəni məni məmə, ‘Iətəmi asoli. Aupən nəmələhu=pa faif-miliən e nəhlmək. Kəni iəmol bīsniš lan, kəni mos mīn inəuau faif-miliən u.’

²¹ “Kəni iətəmi asoli təməni=pən kəm in məmə, ‘Nəmol təuvir, kəni ik ioluək təuvir iətəm nətaskəlim vivi uək rəham kəni məsəpəhiən. Nəmol təuvir lanu e natimnati mīn əha nəuan nəuətīn, kəni iəkələhu ik nəkarməniği e natimnati tepət. !Va imə matīğ ahgəl nagiənīən rəha iətəmi asoli rəham!’

²² “Ioluək iətəm təməfən tu-miliən vatu kəm in, təmuva məni=pən məmə, ‘Iətəmi asoli. Aupən nəmələhu=pa-tu miliən vatu e nəhlmək. Kəni iəmol bīsniš lan, kəni mos mīn inəuau tu-miliən u.’

²³ “Kəni iətəmi asoli təməni=pən kəm in məmə, ‘Nəmol təuvir, kəni ik ioluək təuvir iətəm nətaskəlim vivi uək rəham kəni məsəpəhiən. Nəmol təuvir lanu e natimnati mīn əha nəuan nəuvein, kəni iəkələhu ik nəkarməniği e natimnati tepət. !Va imə matīğ ahgəl nagiənīən rəha iətəmi asoli rəham!’

²⁴ “Ioluək iətəm kəməfən uan-miliən vatu kəm in, təmuva məni=pən məmə, ‘Iətəmi asoli. Ik iətəmi nətəkeikei pik kəm nətəmimi. Kəni ik natos nauənīən e nasumiən iətəm nəməsasumiən lan, kəni mətəhli nəua niği e niği iətəm nəməsərfein. ²⁵ Kəni iəməğin lam, məmə nəmə iəmərəkin rəham məni, kəni onəkōl nalpīniən asoli kəm iəu, kəni iəmos rəham məni muvən məhluaiğ e niftəni. Ah, inu rəham məni.’

²⁶ “Kəni rəhan iətəmi asoli təməni=pən məmə, ‘!Ik ioluək tərāh, ik iəlpah! Ik nīnəhrun rəkis məmə iatos nauənīən e nasumiən iətəm iəsasumiən lan, kəni mətəhli nəua niği e niği iətəm iəsərfein. ²⁷ ?Təhro nəsuvenīən əmə mələhu=pən rəhak məni e bank? Nəmə nəmol lanəha, nian iəmītəliğ=pa, iəkuvən mos rəhak məni, kəni iəkōs məni nəuətīn mīn iətəm bank otəfa.’ ²⁸ Kəni iətəmi asoli təməni=pən kəm rəhan ioluək pīsīn məmə, ‘Os rəkis məni ohni məfən kəm ioluək u iətəm təmos faif-miliən, ²⁹ mətəu-inu iətəmimi u iətəm tinos rəkis nati kəti mol uək lan tuva mepət, kəni okəfən mīn nəuvein mīn, rəhan natimnati tepət. Mətəu iətəmimi iətəm təsoliən uək e rəhan natimnati tuva mepət, okōs rəkis rəfin natimnati ohni. ³⁰ Kəni ioluək u iəlpah iətəm təruru nolīən nati təuvir kəti, əraki=pən lan ihluə e napinəpuin, ikin əha kətəsək ikin katīğət-ərain nəhluvtəmi ikin.’ ”

Sipsip mīn mīne nəni mīn

† **25:15** E Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, təməfən “talən” pīsīn pīsīn mīn kəm lah, faif talən, mīne tu talən, mīne uan talən. **25:15** Rom 12:6 **25:21** Mat 24:45-47; Luk 16:10 **25:29** Mat 13:12; Mak 4:25; Luk 8:18 **25:30** Mat 8:12; Luk 13:28

³¹ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Nəti İətəmimi otuva e nepətiən əhagəhag mīne nəsanəniən rəhan, ilah nagelo mīn rəfin. In Kig, kəni in otəharəg e rəhan jeə rəha Kig mətarmənig e nəsanəniən mīne nepətiən əhagəhag rəhan.

³² Nətəmimi rəfin e nəuaniləuis mīn rəfin e nəhue niftəni, okotuhapumīn ilah mīn e nəhmtīn, kəni in otəuəri nətəmimi təhmen e iətəmimi iətəm tateh sipsip mīn tatəuəri sipsip mīn mīne nəni mīn. ³³ In otəuəri sipsip mīn kəhuva e nəhlmīn maru, kəni nəni mīn okəhuvən e nəhlmīn məuil.‡

³⁴ “Kəni Kig otəni=pən kəm nətəmimi mīn əha e nəhlmīn maru məmə, ‘Əhuva-tə, itəmah u nətəm rəhak Tatə Uhgīn təməfinə rəkis nəuviriən rəhan kəm təmah. Əhuva-tə motos nati nak u iətəm Uhgīn təmələhu pisin rəhatəmah. Əhuva motatig ahgəl narmənigiən rəhan iətəm təmöl əpenə-penə lan uərisig təmanol nitəni. ³⁵ Əhuva motos, mətəu-inu nian nəumis təmus iəu, nəkotəfa nauəniən iəkun; kəni iəmətəuauə, nəkotəfa nəhu iəkəmnim; kəni iəu iapispis, nəmotit iəu kəhuvən e rəhatəmah lahuənu; ³⁶ kəni rəhak napən tikə, kəni nəkotəfa napən kəm iəu; kəni matimis, nəkoteh vivi iəu; kəni iəmətatig e kaləpus, nəkəhuva motəsal=pa lak.’

³⁷ “Kəni nətəmimi nətəm kotəhruahru okotəni=pən kəm in məmə, ‘? İərmənig, nian nak iəmoteruh ik nəumis təmus ik, kəni iəkotaugīn ik; uə nəməuauə, kəni iəkotəfinə nəhu məmə nəkəmnim? ³⁸ ?Nian nak iəmoteruh ik iapispis, kəni iəkotit ik məhuvən lahuənu; uə rəham napən tikə, kəni iəkotəfinə napən kəm ik? ³⁹ ?Nian nak iəmoteruh ik natimis, uə nətatig e kaləpus, kəni iəkəhuvnə motəsal=pinə lam?’

⁴⁰ “Kəni Kig otəni=pinə məmə, ‘İətəni=pinə nipəhriənən məmə nati nak iətəm nəmotol kəm piak mīn u kəti, nati əpnapīn in ianrah, mətəu nəmotol kəm iəu.’

⁴¹ “Kəni in otəni=pən kəm nətəmimi mīn u e nəhlmīn məuil məmə, ‘Əhuvən isəu ohniəu. Uhgīn tinələhu rəkis rəhatəmah nalpinən. Əhuvən e nigəm asoli iətəm tatuəu naunun tikə u Uhgīn təmöl rəha Setən mīn nagelo mīn rəhan.

⁴² Əhuvən isəu mətəu-inu nian nəumis təmus iəu, nəsotəfaiən nauəniən kəti məmə iəkun; kəni iəmətəuauə, nəsotəfaiən nəhu məmə iəkəmnim; ⁴³ kəni iəu iapispis, nəsotəfaiən lak məmə iəkuva lahuənu; kəni rəhak napən tikə, nəsotəfaiən napən kəti rəhak; kəni iəmatimis, mətatig e kaləpus, nəsotəfaiən motəsal=pa lak.’

⁴⁴ “Kəni ilah mīn okotəni=pən məmə, ‘!İərmənig! ?Nian nak iətəm iəmoteruh ik nəumis təmus ik, uə mətəuauə, uə ik iapispis, uə rəham napən tikə, uə nəmatimis, uə nəmətatig e kaləpus kəni iəsəhuvnəniən motəsal=pinə lam?’

⁴⁵ “Kəni in otəni=pən kəm lah məmə, ‘İətəni=pinə pəhriən kəm təmah məmə, nəmə nəməsotasiruiən e piak mīn u kəti, nati əpnapīn in ianrah, mətəu nəməsoliən kəm iəu.’

⁴⁶ “Kəni ilah okəhuvən motos nalpinən iətəm naunun tikə. Mətəu nətəmimi nətəm kotəhruahru okotos nəmiəgəhiən itulīn.”

26

*Nəlpəkəuiən
o nohamuiən Iesu
(Mak 14:1-2; Luk 21:1-2; Jon 11:45-53)*

25:31 Mat 16:27; 19:28 **25:32** Esik 34:17; Nəh 20:11-13 ‡ **25:33** Nətəmimi rəha Iesu kotəhrun məmə lapīn, nətəmimi rəha nəsalīn e sipsip mīn, okotəkeikei motəuəri sipsip mīn mīne nəni mīn mətəu inko nəni mīn kotəkeikei motəpili pisin u nətəpuiən təsepət pikian ikin. Təuvir mīn məmə kəhrun məmə nətəm Isrel ilah kotolkeikei sipsip mīn tapirəkis nəni mīn. **25:35** Aes 58:7 **25:40** Prov 19:17; Mat 10:42; Mak 9:41 **25:41** Mat 7:23 **25:46** Dan 12:2; Jon 5:29

¹ Nian Iesu tæmol naunun e næghatiæn min æha kæm ræhan nætæmimi, kæni mæni=pæn kæm lah mæmæ, ² “Nækotæhrun mæmæ lafet ræha Pasova otuva, nian keiu æmæ æha ikin. Kæni iæu, Næti Iætæmimi, okegæhan=pæn lak mæmæ okætu-pæri iæu e niggi kæmæluau.”

³ Kæni pris asoli min mine nætæmi asoli ræha næuanilæuis ræha Isrel kæmotuhapumîn ilah min e nimæ ræha pris asoli agin u nærgin u Kaiæfas. ⁴ Kæni motælpækau mæmæ okotaskælim Iesu e noliæn ekæu-ekæu, mæmæ okotohamu in. ⁵ Mætæu kæmotæni mæmæ, “Sæniæmæ e nian ræha lafet ræha Pasova, okotol mæta nætæmimi kotoh ilah min motoh min itah.”

*Pætan kæti tæmæueiu Iesu
e nati pien-pien min
(Mak 14:3-9; Jon 12:1-8)*

⁶ Nian Iesu æpæha Petæni e nimæ ræha iætæmi æha, nærgin u Saimon u aupæn leprosi tæmol, ⁷ kæni pætan kæti tæmuva ohni mos sæntæ kæti u næhmtin tiækis, kæmiuvi=pæn e pætæl kæmol e kæpiel iætæm næhmtin tiækis, kætæni mæmæ alapastæ. Nian Iesu tætharæg e tepil mætauæn, kæni pætan u tæmæueiu ræhnkapæ e sæntæ æha.

⁸ Nian nætæmimi ræha Iesu kæmotafu nati æha, niæmæha tæmol ilah, kotæni mæmæ, “?Tæhro katærækin nati u? ⁹ Sæntæ u, kæhrun noliæn sælim lan, kæni kos mæni asoli lan, kæfæn kæm nanrah min.”

¹⁰ Mætæu Iesu tinæhrun næghatiæn iætæm kæutæni, kæni tæni=pæn kæm lah mæmæ, “?Tæhro næutæni rah pætan u? In tæmol nati tæuvir agin kæm iæu. ¹¹ Nanrah min nian ræfin kæutatig itæmah min ilah. Mætæu iæu, iæsatiagian kitah min itæmah nian ræfin. ¹² Nian tæmæueiu nipætik, tæmol mæmæ otol æpenæ-penæ o nitænimian iæu. ¹³ Iætæni pæhriæn kæm tæmah mæmæ, ikin min ræfin e næhue niftæni iætæm okæni pætigæm nanusiæn tæuvir u, kæni okækeikei kæni pætigæm min nati nak iætæm pætan u tæmol, kæni nikilah otætæhti min in.”

*Pris asoli min kæmotætau Jutæs
mæmæ otegæhanpæn e Iesu
e næhlmæ ræhan tikimær min
(Mak 14:10-11; Luk 22:3-6)*

¹⁴ Kæni iætæmimi tuelæf u kæti ræha Iesu, nærgin u Jutæs Iskariot, tæmuvæn meruh pris asoli min, ¹⁵ kæni mæni=pæn mæmæ, “?Onækotæfa nak kæm iæu næmæ iækegæhan=pænæ e Iesu kæm tæmah?” Kæni kæmotæfin mæni ilah ræfin tate iætæm kæmol e silfæ. ¹⁶ Kæni tætuæuin e nian æha, Jutæs tæmætæsal e suaru mæmæ otegæhan=pæn Iesu e næhlmæ ræhan min tikimær min.

*Naunun nauæniæn
(Mak 14:12-25; Luk 22:7-23; Jon 13:21-30; 1Kor 11:23-26)*

¹⁷ E nian æha e nætuæuinian nian iætæm lafet ræha Piret u Is Tikæ Lan, nætæmimi ræha Iesu kæmæhuva motæni=pæn kæm in mæmæ, “?Nækolkeikei mæmæ itimah iækotol æpenæ-penæ iæ ræham nauæniæn ræha lafet ræha Pasova mæmæ nækauæn ikin?”*

¹⁸ Kæni Iesu tæmæni=pæn mæmæ, “Æhuvæn æpæha e taun. Iætæmi kæti æha ikin inætæpin rækis, kæni onækoteruh in. Kæni nækotæni=pæn kæm in mæmæ, ‘Iægætun tætæni mæmæ: Nian iætæm Uhgîn tæmitæpin rækis mæmæ ræhak, tinuva iuækir. Kæni iækol lafet ræha Pasova kitah min itimah ræhak min nætæmimi e ræham nimæ.’” ¹⁹ Tol lanæha ræhan nætæmimi kæmotol nati nak iætæm Iesu tæmæni mæmæ okotol o nol æpenæ-penæian o nauæniæn ræha lafet ræha Pasova.

26:2 Eks 12:1-27; Mat 20:18 **26:7** Luk 7:37-38 **26:11** Dut 15:11 **26:15** Sek 11:12; Jon 11:57

* **26:17** Lafet ræha Pasova katol pæti ilau lafet ræha Piret u Is Tikæ Lan. **26:17** Eks 12:14-20

²⁰ Nian tinapinəpu, Iesu tətəharəg ilah rəham nətəmimi tueləf əpəha e tepil.
²¹ Kəni nian kəməutauən, kəni təməni=pən kəm lah məmə, “Iətəni pəhriən kəm təmah məmə itəmah kəti otegəhan=pən lak e nəhlmi tikimīr mīn rəhak.”

²² Kəni nikilah tinəpəou, kəni ilah rəfin kətiəh kətiəh kəmotəni=pən kəm Iesu məmə, “?Eh, Iərməniḡ, pəh u? ?Iəu?”

²³ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Iətəmimi iətəm otegəhan=pən lak e nəhlmi tikimīr mīn rəhak, in rəhak kəti iətəm tatos niḡin pīret məfən məuveri e pilet pəti əmə itimlau min.† ²⁴ Kəni iəu Nəti Iətəmimi oiəkəkeikei mīmīs məmə inu Nauəuə Rəha Uhgīn təməni lak mine. !Mətəu kəsi, nərahīən asoli o iətəmi u iətəm otegəhan=pən e Nəti Iətəmimi e nəhlmi rəhan tikimīr mīn! Təuvir pik aḡin nəmə təməsair əməiən.”

²⁵ Kəni Jutəs u iətəmi otegəhan=pən e Iesu e nəhlmi rəhan tikimīr mīn təməni=pən məmə, “Iəḡətun. ?Pəh kəha? ?Iəu?”

Mətəu Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Əuəh, ik. Ik aru nəməni.”

²⁶ Nian kəməutauən, Iesu təmos pīret, məfaki məni tagkiu ohni, məhapu, məfən kəm rəhan mīn nətəmimi, məni=pən məmə, “Otos motun, inu niḡətik.”

²⁷ Kəni mos kap wain, məfaki məni tagkiu ohni, məfən kəm rəhan mīn nətəmimi, məni=pən məmə, “Otəmnim, itəmah rəfin. ²⁸ Inu niḡak iətəm tatol məmə nəniəskasikiən rəha nasiruiən in tətəhtul mətəmiəḡəh. Niḡak u otaiu o niḡənin nətəmimi tepət məmə otafəl rəkis rəhalah nolīən tərah mīn. ²⁹ Iətəni pəhriən kəm təmah məmə iəsəmnim mīniən wain u mətəuərus=pən nian iətəm iəkəmnim wain vi kitah mīn itəmah əpəha e nəḡəu rəha Tatə rəhak.”

³⁰ Kəni kəmotəni nəpuən əfaki kəti, uərisiḡ kohiet məhuvən əpəha e Nitəuət Rəha Niḡi U Olif.

Iesu təməni pətḡəḡm məmə Pitə otəpəh in

(Mak 14:26-31; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

³¹ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “O lapin əmə u, nəkotəhlman e rəhatəmah nəhatətəiən lak o nati iətəm okol lak. Nauəuə Rəha Uhgīn iətəm təkeikei mol niḡəhriənīən, təməni məmə, ‘Iəu iəkohamu iətəmimi iətəm tətəsəl o sipsip mīn, kəni sipsip mīn okotaiu kətiəh kətiəh.’

³² Mətəu nian iəkəmiəḡəh mīn e niḡisiən, iəkəupən muvən əpəha Kaləli, kəni itəmah nəmanəhuərisiḡ.”

³³ Kəni Pitə təməni=pən məmə, “Məta, ilah rəfin okotəpəh rəhalah nəhatətəiən lam, mətəu iəu, kəpə, iəsəpəhiən rəhak nəhatətəiən lam nian kəti mine.”

³⁴ Kəni Iesu təməni=pən kəm Pitə məmə, “Iətəni=pinə pəhriən kəm ik məmə, lapin əmə u, məniḡ otəsəkəkə əhanəhiən, onəkəni mau kisil məmə nəkəruu iəu.”

³⁵ Mətəu Pitə təməni məmə, “!Nati əpnəpin iəkəkeikei mīmīs kilau mīn ik, ko iəsəniən məmə iəkəruu ik!” Kəni rəhan mīn rəfin nətəmimi kəmotəni mīn təhmen e Pitə.

Iesu təməfaki əpəha Ketsəməni

(Mak 14:32-42; Luk 22:39-46)

³⁶ Kəni Iesu mine rəhan mīn nətəmimi kəməhuvən ikin kəti kətəni kəmə Ketsəməni, kəni təməni=pən kəm lah məmə, “Əutəharəḡ u ikin u, pəh iəu iəkuvən ikin əha məfaki=pən kəm Uhgīn.” ³⁷ Kəni təmit Pitə mine nəti Səpəti

† **26:23** E nian rəha Iesu, nian nətəmimi kotauən pəti, in nəmtətīən məmə rəhalah niəli in təuvir.
26:23 Sam 41:9 **26:28** Eks 24:8; Jer 31:31-34; Sek 9:11; 1Kor 10:16 **26:30** Luk 22:39; Jon 18:1
26:31 Sek 13:7; Jon 16:32 **26:32** Mat 28:7,16 **26:34** Mat 26:69-75

mil ilah min, nikin tinahmə pik, kəni tinətəu tərəh. ³⁸ Kəni təməni=pən kəm lahal məmə, “Iəkətəu nīkik tinahmə pik, iuəkīr iəkīmis lan. Itəmahal ələharəg u ikin u, məhlair kitah min iəu.”

³⁹ Kəni muvən nəuan nəuvətīn əmə, meiuaiu misin=pən rəhan kapə e niftəni mətəfaki, mətəni məmə, “Rəhak Tatə, nəmə suaru kəti min əha ikin o rəham nəlpəkəuiən, pəh nəkoh rəkis ohniəu nərahien iətəm tətəva.” Matəkeikei məmə, “Mətəu səniəmə nəkol nəuiak, mətəu nəkol nəuiam.”

⁴⁰ Kəni təmitəlig=pa meruh ilahal kəhlapili. Kəni təməni=pən kəm Pitə məmə, “!Təhro nəslairien kitah min iəu o auə kətiəh əmə mine!? ⁴¹ Həlair kəni mihləfaki məmə nəhləhtul əskasik nian nəfən-əfəniən tuva o təmahal. Nīkitəmahal tolkeikei, mətəu nīpətītəmahal təpəou.” ‡

⁴² Kəni mītəlig=pən min mətəfaki mau keiu, mətəni məmə, “Rəhak Tatə, nəmə iəkəkeikei mos nərahien iətəm tətəva, kəni pəh nəkol nəuiam.”

⁴³ Kəni nian təmitəlig=pa, təmeruh ilahal kinlapili mətəu napiliən təmos ilahal. ⁴⁴ Kəni təpəh ilahal mītəlig=pən min mətəfaki mau kisil, mətəni əmə nəghatien kətiəh əmə.

⁴⁵ Kəni mītəlig=pa məni=pən kəm lahal məmə, “? Nəhlapili əhanəh məhləmeig? Lahfu-to, nian tinuva iuəkīr əha rəueiu, kəni iəu Nəti Iətəmiimi, okegəhan=pən lak e nəhlmi nətəm nol təfagə tərəh. ⁴⁶ !Həhtul-tə, kautəhuvən! Lahfu-to, iətəmiimi u tətəgəhan=pən lak e nəhlmi tikimīr min, əpəha tətəva.”

*Tikimīr min
kəmotaskəlim Iesu
(Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Jon 18:2-11)*

⁴⁷ Nian Iesu təmətəghati əhanəh, Jutəs, in iətəmi tueləf kəti rəha Iesu, təmietigəm=pa ilah nīmənin nətəmiimi nətəm kautəmki nau asoli rəha nəluaginien mine neim. Pris asoli min mine nətəmi asoli rəha nəuaniləuis min rəha Isrel kəmotahli=pa ilah. ⁴⁸ Jutəs təməni=pən rəkis nəghatien kəm lah məmə, “Pəh u iətəm iəkol nəmtətien kəti rəha nolkeikeien lan, kəni nəkotaskəlim.” § ⁴⁹ Kəni rəueiu agin, Jutəs təmaliuək muvən o Iesu məni=pən kəm in məmə, “!Təuvir, Iəgətun!” Kəni təmol nəmtətien rəha nolkeikeien kəm in.

⁵⁰ Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Iəu kəti, ol nati nak iətəm nəmuva ohni.”

Kəni nətəmiimi kəməhuva motaskəlim Iesu məmə okotləfən e kaləpus. ⁵¹ Kəni iətəmiimi kəti rəha Iesu təmeapən meuvi rəkis nau rəha nəluaginien, kəni mauəh lan mohatuv rəkis matəlgī ioluək rəha pris asoli agin.

⁵² Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Əfən rəham nau e nimein, mətəu nətəmi min kəutəuəh e nau, okohmis e nau. ⁵³ ?Nəkəhrun uə kəpə məmə iəkəhrun nauinien e rəhak Tatə, kəni rəueiu agin min otahli=pa nagelo min tausin tēpət tēpət* məmə okotasiru lak? ⁵⁴ Mətəu nəmə iəkol lanəha, ko Nauəuə Rəha Uhgīn otəsuvaien mol nīpəhriənien lan, iətəm tətəni məmə otuva tol lanu lan.”

⁵⁵ E nian əha, Iesu təməni=pən kəm nīmənin nətəmiimi məmə, “?Təhro nəməhuva motəmki nau asoli min mine neim min? ?Nīkitəmah təhti məmə iəu iohamu itəmi kəti matol nəluaginien o nələs iahuien kəpmən, uə? ! Kəpə! Nian rəfin iətəharəg əpəha e Nīmə Rəha Uhgīn mətəgətun nətəmiimi,

26:38 Jon 12:27 ‡ **26:41** Iesu tolkeikei məmə ilahal okəhləhtul əskasik məsləhlmanien e rəhalahal nəhatətəien lan. Afin min fes 31-35. **26:46** Jon 14:31 § **26:48** E nəghatien Kris əhruahru, Jutəs təməni məmə “Iətəmi u iətəm iəkəpah nīkapin, kəni nəkotaskəlim.” E nolien rəha nətəm Isrel aupən, nəpahien in nəmtətien rəha nolkeikeien. **26:51** Jon 18:26 **26:52** Jen 9:6; Nəh 13:10 * **26:53** Nəghatien Kris əhruahru tətəni məmə, “Kəmpəni rəha nagelo tueləf,” iətəm təhmen e nagelo səpinte-tu-tausin.

kəni nə səhuvaian motaskəlim iəu. ⁵⁶ Mətəu natimnati rəfin mɪn u tɪnuva mɪnol nɪpəhriənian lan məmə Nauəuə Rəha Uhgɪn iətəm iəni mɪn aupən kəmotətəi otuva mol nɪpəhriənian lan.” Kəni rəhan mɪn nətəmimi kəmotəpəh in motagim.

Iesu təməhtul e nəhmti kaunsil

(Mak 14:53-65; Luk 22:54-55,63-71; Jon 18:12-14,19-24)

⁵⁷ Nətəmimi mɪn u kəmotaskəlim Iesu, kəmotələs məhuvən o Kaiəfəs u in pris asoli agin. Ikin əha, iəgətun mɪn rəha Lou mɪne nətəmi asoli rəha nəuaniləuis rəha Isrel, kəutəhuva motohapumɪn ikin. ⁵⁸ Mətəu Pitə tətən təlig-təlig matuərisig e Iesu, muvən əpəha lahuənu rəha pris asoli agin. Kəni təmuvən əpəha e iat mətəharəg ilah soldia mɪn məmə oteruh-to məmə okol nak e Iesu.

⁵⁹ Pris asoli mɪn mɪne nətəmimi rəfin rəha kaunsil kəutəsəl e nəghatian eiuə mɪn e Iesu məmə okohamu o nəghatian mɪn əha. ⁶⁰ Mətəu kəsoteruhian nolian tərəh kəti rəhan e nəghatian eiuə mɪn rəha nətəmimi, nati əpnəpin nəghatian eiuə mɪn tepət kəmohtiet.

Kəni əmeiko, iətəmimi keiu kiəuva aupən, ⁶¹ kəni muəni pətigəm məmə, “Suah u tətətəni məmə təhrun nəəkiniən Nimə Rəha Uhgɪn, kəni muvləkin mɪn e nian kisil əmə.”

⁶² Kəni pris asoli agin təhtul məni=pən kəm Iesu məmə, “? Təhro nə səghatian? ?Təhro e nəghatian mɪn əha iətəm kətəni pətigəm tətələs pikin ik?” ⁶³ Mətəu Iesu təpnəpin əmə mə səghatian.

Kəni pris asoli agin tətəni=pən kəm in məmə, “Onəkəkeikei mos nonauvil kəti e Uhgɪn iətəm tətəmiəgəh, kəni məni pətigəm nɪpəhriənian kəm tımah məmə ik Nəti Uhgɪn mɪne Kristo iətəm Uhgɪn tətəni məmə otahli=pa, uə kəpə.”

⁶⁴ Kəni Iesu tətəni=pən məmə, “Əuəh, tol əmə məmə inu nəməni mɪne. Mətəu iəkəni=pinə kəm tətəh rəfin məmə, e nian iətəm otuva, onəkoteruh iəu Nəti Iətəmimi iəkəharəg e nikalin maru e Uhgɪn u iətəm rəhan nəsanəniən iahgin, kəni məteiuaiu=pa e neai e nəpuə.”

⁶⁵ Kəni pris asoli agin tearis rəhan napən mətəu-inu niəməha təmol o nəghatian rəha Iesu,† kəni məni məmə, “!Tətəghati rah e Uhgɪn!‡ ?Təhro məmə suah kəti mɪn təkeikei məghati mɪn lan? Otətəlig-to, nəmotətəu nəghatian tərəh kəha. ⁶⁶ ?Nikitəmah təhti məmə nak?”

Kəni kəmotəni=pən məmə, “Otəkəkeikei mɪmɪs.”

⁶⁷ Kəni kəmotagəh əpnəpin əmə nəhmtin, kəni motəhti e nəhlmiləh. Nəuvein kotem e nəhlmiləh, ⁶⁸ kəni motəni=pən məmə, “Ei, Kristo. ?Əni pətigəm e nəsanəniən rəha Uhgɪn məmə pəh tətəh ik?”

Pitə tətəni məmə təruru Iesu

(Mak 14:66-72; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18,25-27)

⁶⁹ E nian əha, Pitə tətəharəg ihluə e iat rəha nimə, kəni pətan mɪtə kəti u in ioluək tuva ohni məni=pən kəm in məmə, “Ik mɪn u, nəmatuərisig e Iesu, iətəm Kaləli.”

⁷⁰ Mətəu Pitə təmeiuə e lah rəfin məmə, “Iəkərru nati ko iətəm nətəni.”

⁷¹ Kəni maliuək muvən e ket rəha iat, kəni ikin əha pətan mɪtə kəti mɪn tətəruh in, kəni tətəni=pən kəm nətəmimi ikin əha məmə, “suah u kəti u təmatuərisig e Iesu Iətəm Nasərit.”

26:55 Luk 19:47; 21:37 **26:61** Jon 2:19-21 **26:63** Aes 53:7; Mat 27:12 **26:64** Sam 110:1; Dan 7:13; Mat 24:30 † **26:65** Nətəmimi rəha kaunsil, kəsotəniən nɪpəhriənian məmə Iesu in Məsaia, nəti Uhgɪn. Iətəmi asoli rəha pris mɪn tətəhəpə rəhan napən mətəu-inu niəməha təmol o nəghatian rəha Iesu. Lou rəha Mosis e Lev 10:6 mɪne 21:10 tətəni məmə iətəmi asoli rəha pris mɪn otəsəhapuian napən rəhan. ‡ **26:65** Iətəmi asoli rəha pris mɪn tətəni məmə Iesu tətəni rah Uhgɪn mətəu-inu Iesu tətəni məmə in təhmen əmə e Uhgɪn. **26:65** Mat 9:3; Jon 10:33 **26:66** Lev 24:16; Jon 19:7 **26:67** Aes 50:6; 53:5

⁷² Mətəu Pitə təmeiua əskasik min mos nonauvil məmə, “!İəkəruru suah kəha!”

⁷³ Təsuvəhiən, nətəmimi min u kautəhtul ikin əha kəməhuvən o Pitə motəni=pən məmə, “Pəhriən məmə ik kəti əha, mətəu-inu noliən rəha nəghatiən rəham təhmen əmə e lah.”§

⁷⁴ Kəni təni məmə nəmə tətəiua pəh nərahien rəha Uhgın otuva ohni. Kəni təmos nonauvil məmə, “!İəkəruru suah kəha!”

Kəni rəueiu agin, mənig təkakə. ⁷⁵ Kəni Pitə nikin təhti nəghatiən iətəm İesu təməni kəm in məmə, “Uərisig mənig təkakə, onəkəni mau kisil məmə nəkəruru iəu.” Kəni Pitə təmiet muvən ihluə, nikin titəgıt kəni təmasək pik.

27

Jutəs təmarin aru in

(Mak 15:1; Luk 23:1-2; Jon 18:28-32)

¹ Ləplapın agin, pris asoli min rəfin mine nətəmi asoli min rəha nətəmimi kəmotuhapumın min motətəi nəuə məmə okotohtəu=pən suaru nak o nohamuiən İesu. ² Kəmotəlis in, kəni motələs məhuvən motəhlman=pən lan e nəhlmi Pailət, kəpmən rəha Röm.

³ Nian Jutəs u iətəm təmegəhan=pən e İesu e nəhlmi rəhan min tikimır, təmafu məmə kəmotiuvi pətigəm İesu məmə otimis, nikin tinahmə pik o nati iətəm təmol, kəni təkki məni əha kəmol e silfə ilah tate, məmə otəfən kəm pris asoli min mine nətəmimi asoli min rəha nətəm İsrəl. ⁴ Kəni məni=pən məmə, “Inol təfagə tərəh mətəu-inu iəmegəhan=pən e nəhlmi tikimır min iətəmi kəti iətəm təsolian nati kəti tərəh.”

Kəni kotəni=pən məmə, “Inu nati əpnəpın əmə o timah. !In nati kəti rəham əmə!”

⁵ Tol lanəha, Jutəs təməmki məni morin=pən əpəha e Nimə Rəha Uhgın, kəni in miet magım muvən marin aru in.

⁶ Kəni pris asoli min kəməhuvən mətəuəri-əuəri məni, kəni motəni məmə, “Təsəhruahru-pəniən e rəhatah Lou məmə okotələhu=pən məni u ilah məni rəha Nimə Rəha Uhgın, mətəu-inu kəmos nəhmti nira iətəmimi lan.” ⁷ Kəni kautəni məmə okotos məni kəha məhuvən motos nəhmti niftəni kəti u aupən kətəni məmə, “niftəni rəha iətəmi kəti iətəm tatol sospən e niftəni,” kəni kautəni məmə okatitənim napispis min ikin. ⁸ Tol lanəha, muva mətəuarus=pa u rəueiu, nətəmimi kəutəuın e niftəni əha məmə, “Niftəni E Nira.” ⁹ Kəni nəghatiən nak iətəm iəni Jeriməiə təməni aupən, təmuva mol nıpəhriənien lan. Təməni məmə, “Kəmos məni tate əha iətəm kəmol e silfə, inu nəhmtin iətəm nətəm İsrəl kəmotəni o iətəmi u, ¹⁰ kəni kəutos məni əha məmə okotos nəhmtin ‘niftəni o noliən sospən,’ təhmen əmə məmə İərmənig təməni kəm iəu.”

İesu təməhtul e nəhmti Pailət

(Mak 15:2-15; Luk 23:3-5,13-25; Jon 18:33-19:6)

¹¹ Kəni İesu təmuvən məhtul e nəhmti Pailət, kəni Pailət təmətapuəh ohni məmə, “Ik kig rəha nətəm İsrəl?”

Kəni İesu təməni=pən məmə, “Əuah, tol əmə məmə inu nəməni mine.”

¹² Nian pris asoli min mine nətəmi asoli min rəha İsrəl kautəni pətigəm nəghatiən min e İesu, mətəu İesu təsuhəlpiniən rəhalah nəghatiən. ¹³ Kəni Pailət təməni=pən kəm in məmə, “?Natətəu nəghatiən min iətəm kəutəni tatələs pikin ik, uə kəpə?” ¹⁴ Mətəu İesu təpnəpın əmə məsəghatiən, kəni məsuhəlpin minien nəghatiən kəti ilah kəutəni, kəni Pailət, narmın təmiuvig pik.

§ 26:73 Pitə in iətəm Kaləli, kəni nəghatiən rəhan tol pisin nəuan nəuətin e nətəm Jerusiləm. 26:75
Mat 26:34 27:5 Mat 26:14-15; Uək 1:18-19 27:10 Sek 11:12-13 27:12 Aes 53:7

¹⁵ Kəni e nian rəha lafet rəha Pasova, in nolian rəha kəpmən məmə otahli pətigəm iətəmimi kəti e kaləpus iətəm nīmənin nətəmimi kəmotəni. ¹⁶ E nian əha, iətəmi kəti tətəməhli e kaləpus, nərgin u Parəpəs. Kəni nətəmimi rəfin kotəhrun məmə in təmol tərah pik agin. ¹⁷ Kəni nian nīmənin nətəmimi kinəhuva, kəni Pailət tətətapuəh o lah məmə, “?Nəkotolkeikei məmə iəkahli pətigəm pəh e kaləpus tiet matuvən, Parəpəs, uə Iesu, kətauin lan məmə Kristo?” ¹⁸ Təməni lanəha mətəu-inu in təhrun məmə kəmotegəhan=pən e Iesu e nəhlmin mətəu-inu kautetet Iesu.

¹⁹ Nian Pailət tətəharəg e jeə rəha nakilian nəghatiən, rəhan pətan tahli=pən nəghatiən kəm in məmə, “Suah konu təsolian nati tərah kəti. Solian nati kəti lan, mətəu iəməməhlair lan, kəni rəueiu iətətəu tərah agin ohni.”

²⁰ Mətəu pris asoli min mine nətəmi asoli rəha nətəm Isrel kəmotəghati kəm nīmənin nətəmimi məmə okotəuhlin nətəligiən rəhalah. Kəni ilah kəmotətapuəh o Pailət məmə otahli pətigəm Parəpəs, kəni kotohamu Iesu.

²¹ Kəni Pailət tətətapuəh o lah məmə, “?Suah mil u, in pəhruvən lan iəkahli pətigəm?”

Mətəu nīmənin nətəmimi kəmotəni=pən məmə, “Parəpəs.”

²² Kəni Pailət təməni=pən məmə, “?Kəni oiəkəhro Iesu u kətəni məmə Kristo?”

Kəni nīmənin nətəmimi rəfin kəmotəni=pən məmə, “!Okətu-pəri e niggi kəməluau otimis!” ²³ Kəni Pailət təməni=pən kəm lah məmə, “?O nak? ?Təmol nati tərah nak?”

Mətəu nīmənin nətəmimi kəmotəgət əfəməh, motəni məmə, “!Okətu-pəri in e niggi kəməluau otimis!”

²⁴ Kəni nian Pailət təmeruh məmə ko təsələhuiən nəghatiən rəhalah, kəni ilah kinəutəhtul maru o norgəhuiən, kəni tos nəhu meikuas e nəhlmin e nəhmti nīmənin nətəmimi, kəni məni=pən kəm lah məmə, “Nəghatiən kəti rəhak tikə o suah u, məmə niran otəməhli=pa lak. !Nimisien rəhan tətəməhli=pinə e nəhlmitəmāh!”

²⁵ Kəni nətəmimi rəfin kəmotəni məmə, “!Pəh niran təməhli=pa o timah mine kəlkələh min rəhatimah min!”

²⁶ Kəni Pailət təmāhli pətigəm megəhan=pən e Parəpəs kəm lah. Mətəu təməni məmə okalis Iesu, kəni təmegəhan=pən lan məmə okətu-pəri e niggi kəməluau məmə otimis.

Soldiə min kəmətuəvsan e Iesu

²⁷ Kəni soldiə min rəha Pailət kotələs Iesu məhuvən əpəha imə e nimə asoli rəha kəpmən, kətəni məmə Praetoriəm. Kəni kəmotəuən rəfin e soldiə min kəhuva mohtəlau lan. ²⁸ Kəni motəmkirəkis rəhan natimnati, məhuvən=pən e kot ərarəuv kəti kəm in, təhmen e kot rəha kig kəti. ²⁹ Kəni motol niləuis iətəm nihlin əha ikin motol kəfəfau lan, motəfəfau=pən e rəhn-kapə Iesu motaləh əvsan lan məmə in hat rəha kig kəti. Kəni motələhu=pən nəuaniggi kəti e nəhlmin maru məmə in niggi rəha kig, kəni motisin nəulilah aupən lan, motaləh əvsan, motəni=pən kəm in məmə, “!Iəkotisiai ik, kig rəha nətəm Isrel!” ³⁰ Kəni motəgəh lan, kəni motələs nəuaniggi motoh rəhn-kapə lan motəu tepət. ³¹ Nian kinotol əvsan rəkis lan, kəni motəpeg rəkis kot ərarəuv, məhuvən=pən min e rəhan natimnati. Kəni motələs məhuvən məmə okotətu-pəri e niggi kəməluau məmə otimis.

*Kəmətu-pəri Iesu
e niggi kəməluau*

(Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)

32 Nian kəmautəhuvən, motafu iətəm Sairəni kəti, nərgin u Saimon, kəni kəmotəni=pən əskasik ohni məmə otələs niği kəməluau.* 33 Kəməhuva ikin kəti kətəni məmə, Kolkotə, u nipətın tətəni məmə Louipıl-uipıl. 34 Ikin əha kəmotəfən wain kəm Iesu iətəm kəmalkin ilau nati tarfu. Mətəu nian Iesu təməmnim askəuvin, kəni məpəh nəmnimian.† 35 Nian kəmətu-pəri e niği kəməluau, kəni moturin tais o rəhan napən. 36 Kəni məutəharəg mauteruh Iesu ikin əha məmə otimis agin. 37 Ilis e rəhn-kapə, kəmətəi=pən nipəgnəmti nənian tətəni məmə,

INU IESU,

KIG RƏHA NƏTƏM ISREL.

38 Kəni iətəmimi keiu iətəm katuoḥ nətəmimi mətuakləh e rəhalah natimnati, kəmətu-pəri ilau e niği kəməluau, kəti e nikalin maru, kəti e nikalin məuil. 39 Kəni nətəmimi mın u kəməutaliuək məutəhuva məutəhuvən, məutəni=pən nəghatiən tərəh kəm Iesu, mauturin-urin rəhn-kapə lah, 40 məutəni məmə, “Nəmətəni məmə onəkərəkkin Nimə Rəha Uhgın kəni ik pisin əmə muvləkin o nian kisil. !Osmiəgəh aru ik! !Kəni eiuiu e niği kəməluau nəmə ik Nəti Uhgın pəhriən!”

41 E noliən əhmen mın əmə, pris asoli mın, mine iəgətun asoli mın rəha Lou, mine nətəmimi asoli mın rəha nətəm Isrel kotol əuvsan, 42 motəni məmə, “Təmosmiəgəh nətəmimi, mətəu ko təruru nosmiəgəh aruiən in. In kig rəha Isrel. Nəmə teiuiu aru e niği kəməluau, kəni okotəni nipəhriənian lan. 43 Tətəhatətə e Uhgın. Təməni məmə in Nəti Uhgın, kəni pəh Uhgın tos rəkis in əha rəueiu nəmə in tolkeikei.” 44 E noliən əhmen mın əmə, iakləh mil iətəm kəmətu-pəri ilau ilahal mın e niği kəməluau, kətuəni=pən nəghatiən tərəh tepət kəm in.

Iesu tinimis

(Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)

45 Kəni e tueləf klok mətəuarus=pən tri klok, napinəpuian təmeiuiu mirəuei rəfin natimnati. 46 Kəni iuəkir e tri klok ləhnaiuv, Iesu təmasək əfəməh e rəhan nəghatiən məni məmə, “!Eli, Eli! ?Lema sapaktəni?” Nipəti rəhan nəghatiən təni məmə, “!Uhgın rəhak, Uhgın rəhak! ?Təhro nətəpəh iəu?”‡

47 Nian nətəmimi nəuvein nətəm kəmautəhtul əha ikin kəmotətəu təmasək əfəməh lanəha, kəni kotəni məmə, “In tətəuin e Elaijə.”

48 Kəni rəueiu agin mın, kəti təmaiū muvən mələs nati kəti təhmen e kotin,§ kəni məueiu wain u tarfu, məu e niği, kəni məfən məmə Iesu otəmnim. 49 Kəni ilah mın nəuvein kotəni=pən məmə, “Əpəh əmə. Pəh kauteh-to nəmə Elaijə otuva mosmiəgəh in, uə kəpə.”

50 Kəni Iesu təmasək əfəməh mın, megəhan aru lan məmə otimis, kəni rəhan nehagiən tiet.

51 E nian əhruahru əha, napən iətəm tətəhkul e Nimə Rəha Uhgın təməhapu mol nəuvin keiu, təmətuəuin əpəha ilis muva mol naunun əpəha ləhtəni. Nəmig təməlauəl, kəni kəpiel mın kəmotəhapu. 52 Kəni suvət mın u kəmol e nipəg kəpiel kəmotəuag, kəni nətəmimi nətəm kotəhruahru tepət nətəm kəmoḥmis rəkis, kəmotəmiəgəh mın. 53 Kəmoḥiet e suvət mın, kəni uərisig

* 27:32 Iesu tinəpəu rəkis mətəu kəmotəlis pik kəni motoh pik. † 27:34 Məta nati tarfu u in nati kəti təhmen e mərsin məmə otol təsətəu pikian nəhəməian, məmə otol iətəmimi təsətəlig vivian. Mətəu Iesu in təsolkeikeian məmə otəsətəuian nəhəməian, kəni molkeikei məmə rəhan nətəligiən otətəuiv əmə. Tol lanəha in təməsəmnimian mərsin u. 27:34 Sam 69:21 27:35 Sam 22:18 27:38 Aes 53:12 27:39 Sam 22:7; 109:25 27:40 Mat 26:61; Jon 2:19 27:43 Sam 22:8 27:46 Sam 22:1 ‡ 27:46 “Eli, Eli” in nəghatiən Hipru, kəni “lema sapaktəni” in nəghatiən Aramaik (nəghatiən u in iuəkir əmə o nəghatiən Hipru). Iesu mine rəhan mın nətəmimi kəutəghati pik e nəghatiən mil u mine nəghatiən Kris. § 27:48 Nati u təhmen nipispisi matris. 27:48 Sam 69:21 27:51 Eks 26:31-33; Hip 10:19-20

Iesu tãmanãmiãgãh min e nimisiãn, kãni ilah kãmãhuvãn ãpãha Jerusilãm mohiet=pãn o nãtãmimi tepãt.

⁵⁴ Kãni iãtãmi asoli rãha soldia min rãha nãtãm Rom ilah rãhan soldia min nãtãm kãmoteruh Iesu, kãmotafu nãmig mine natimnati min ãha. Kãni kãmotãgin pik, kãni motãni ãfãmãh mãmã, “!Nipãhriãniãn, inu Nãti Uhgìn pãhriãn!”

⁵⁵ Nipãtan tepãt kãmautãhtul isãu mãutarfu. Ilah kãmotsipãn ikin Kalãli mautõhtãu=pãn Iesu mãutasiru lan e nati pisin pisin min. * ⁵⁶ Ilah min nãuvein u Meri Maktãlã, kãni Meri u mamã rãha Jemis mine Josis, kãni mamã rãha nãti Sãpãti mil.

Kãmitanim Iesu

(Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42)

⁵⁷ Iãtãm Aramatia u rãhan nautã tepãt, nãrgìn u Josip, in iãtãmimi kãti rãha Iesu. Nian tinãtuva iuãkir o napinãpuiãn, ⁵⁸ tãmuvãn meruh Pailãt, kãni mãtapuãh o nipãti Iesu, kãni Pailãt tãmegãhan e nipãti Iesu kãm in. ⁵⁹ Kãni Josip tãmos nipãti Iesu muvãn mãuveg e napãn ruãn vi kãti, nãrgìn u linãn, ⁶⁰ kãni mãlãs muvãn mãlãhu=pãn e suvãt vi kãmol e nipãg kãpiel. Suvãt u rãha Josip. Kãni misuã=pãn e kãpiel asoli kãti mahtipãsig e nipãg kãpiel lan, kãni matuvãn.† ⁶¹ Meri Maktãlã, mine Meri kãti min kãtuãharãg ãha iuãkir o suvãt.

Soldia min nãtãm kãmoteh nipãg kãpiel

⁶² Nian ãha, in nian katol ãpenã-penã o Sapãt lan, kãni kãmãni lauig lan e Sapãt, pris asoli min mine Farãsi min kãmãhuvãn moteruh Pailãt. ⁶³ Motãni=pãn mãmã, “Iãtãmi asoli. Nikitimah tinãhti mãmã, nian suah kãha, iãtãmi rãha neiuãian, tãmãtãmiãgãh ãhanãh, mãtãni mãmã, ‘Nian kisil otuva muvãn, kãni Uhgìn otosmiãgãh min iãu e nimisiãn.’ ⁶⁴ Tol lanãha, ahli=pãn rãham nãuvein soldia okãhuvãn mãuteh nipãg kãpiel suvãt motãtãuarus=pãn nian kisil tuva muvãn. Mãta rãhan min okãhuva motaklãh e nipãtin, kãni motãni=pãn kãm nãtãmimi mãmã tãmãmiãgãh min e nimisiãn. Kãni neiuãian u, in otãrah tapirãkis iãtãm aupãn.”

⁶⁵ Kãni Pailãt tãmãni=pãn mãmã “Otos soldia min, kãni mãhuvãn motol natimnati rãfin iãtãm nãkotolkeikei mãmã okotol e neh viviãn suvãt e nipãg kãpiel.” ⁶⁶ Kãni soldia min kãmãhuvãn mauteh vivi nipãg kãpiel, motãlãhu=pãn nãmtãtãian kãti e kãpiel.‡ Kãni kãmotãlãhu soldia min mãmã okauteh ikin ãha.

28

Iesu tãmãmiãgãh min e nimisiãn

(Mak 16:1-8; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)

¹ E Sante* lãplãpin agìn, tãmãtãian mãsian viviãn, Meri Maktãlã mine Meri kãti min kãmian mãmã okuãsal=pãn e suvãt e nipãg kãpiel.

* **27:55** Nipãtan min ãha kãmotasiru e Iesu e nati pisin tãhmen e nauãniãn, mine nãhu, mine ikin rãha napiliãn. **27:55** Luk 8:2-3 **27:58** Dut 21:22-23 † **27:60** Kãpiel u kãtahtipãsig=pãn lan e nipãg suvãt lan, kãmãtei tãharãg ãharãg tãhmen e whil rãha loto asoli kãti, tãhmen e uan mitã mine e nãharãg ãharãgiãn rãhan. **27:60** Aes 53:9 **27:63** Mat 12:40; 16:21; Mak 9:31; 10:33-34; Luk 9:22; 18:31-33; Jon 2:19-21 ‡ **27:66** Rãueiu, kitah kãsõtãhrun ãhruãhruian mãmã kãmol nãmtãtãian ãha e nolian nak. Kãmã tãhro kãmãlis nilãuis kãti iãtãm tãmol mak lan, uã kãmã tãhro, kãmol plastã. Mãtãu nãtãmimi rãfin kotãhrun mãmã iãtãmi kãti otãsekiãn nati ãha mãsãlãs rãkisiãn. Kãni nãmã kãuteruh nãmtãtãian kãti mãmã tãmãhapu=pãn, uã tãmiet rãkis, kãni soldia min okotãhrun mãmã iãtãmi kãti tãmãhuvihin rãkis kãpiel.

* **28:1** Nãghatãian Kris ãhruãhru tãtãni mãmã, “Nian Sapãt tinol naunun, e nian iãtãm tãtaupãn e wik”

² Kəni əmeiko, nəmig asoli kəti təməlauəl mətəu-inu agelo kəti rəha İərmənig təmsipəri e negəu e neai muvən e nıpəg kəpiel, kəni misuə rəkis e kəpiel, kəni mətəharəg-pəri lan. ³ In tətasiə təhmen e noraipiən, kəni rəhan napən min kotəruən təhmen e nəuauı nıtəhi. ⁴ Soldiə min kəmotəgin pik, kəni motərəmrumin, narmilah təmikə təhmen e nətəm kəmoħmis.

⁵ Kəni agelo təməni=pən kəm pəta mil məmə, “Suəginian, mətəu-inu iəkəhrun məmə nətuəsəl e İesu iətəm kəmətə-pəri e nigı kəməluau. ⁶ Tikə u ikin inu. In təməmiəgəh min e nımisiən təhmen əmə e inu təməni mine aupən. İəuva mueruh ikin təmətəməhli ikin. ⁷ Kəni ian uəhai, kəni muəni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, ‘In təməmiəgəh min e nımisiən, kəni in tətaupən e təmah matuvən əpəha Kaləli. Kəni ikin əha, onəkoteruh in ikin.’ Intələh, rəhak u nəghatian inəni kəm təlau.”

⁸ Kəni pəta mil kəmuagim uəhai əmə e suvət e nıpəg kəpiel, mətəuəgin, mətəu nıkilau tagiən, mətian məmə okuəni=pən kəm nətəmimi min rəha İesu. ⁹ Kəni əmeiko, İesu tiet pətigəm o lau, məni=pən kəm lau məmə, “Təuvir.” Kəni kəmiəuva o İesu, muaskəlim nəhlikin, kəni muəfaki kəm in. ¹⁰ Kəni İesu təməni=pən kəm lau məmə, “Suəginian. İan muəni=pən kəm piak min məmə okəhuvən Kaləli. İkin əha okoteruh iəu ikin.”

Nəghatian rəha soldiə min

¹¹ Nian pəta mil kəmuəliuək mətian, kəni soldiə min əha nəuvein kəməhuvən e taun, kəni motəni=pən kəm pris asoli min natimnati rəfin iətəm kəmoteruh. ¹² Nian pris asoli min kəməhuvən moteruh nətəmimi asoli rəha nətəm İsrəl, kəni motol nəuə kəti motəlis nəghatian lan. Kəni motəfan məni asoli kəm soldiə min, ¹³ motəni=pən kəm lah məmə, “Nəkotəni=pən kəm nətəmimi məmə, ‘Rəhan min nətəmimi kəməhuva lapin nian itimah iəmotapili, motakləh e nıpətin motələs motəgin.’ ¹⁴ Nəmə kəpmən otətəu nanusiən u, kəni itimah iəkəhuvən motəni nəghatian kəti kəm in. Kəni itimah onəsotosiən nərahian kəti lan.” ¹⁵ Tol lanəha, soldiə min kəmosos məni, kəni motol təhmen=pən əmə məmə kəməni mine kəm lah. Kəni nəghatian eiue u təmuvən mıtəlau e nətəm İsrəl muva mətəuarus=pa rəueiu.

İesu təmiet pətigəm

o rəhan min nətəmimi

(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23)

¹⁶ Kəni nətəmi lepın rəha İesu kəməhuvən Kaləli, məhuvən e nıtəuət iətəm İesu təməni kəm lah məmə okəhuvən ikin. ¹⁷ Nian kəmoteruh in, kəni kəmotəfaki kəm in, mətəu nəuvein rəhalah nətəligiən tatol keiu. ¹⁸ Kəni İesu tuva o lah, kəni məni=pən kəm lah məmə, “Nepətiən rəfin rəha negəu e neai mine nəhue niftəni o narmənigiən, Uhgın təməfa kəm iəu. ¹⁹ Tol lanu, onəkəhuvən motiuvı nətəmimi e nəuaniləuis min rəfin e nıtəni min rəfin məmə okəhuva rəhak nətəmimi, kəni motol bəptais e lah e nərgi Tatə Uhgın, mine Nətin, mine Narmın, ²⁰ kəni motəgətun ilah məmə okotohtəu=pən rəfin nəghatian min iətəm iəməni kəm təmah. Kəni nıpəhriənian, iətətig kitah min itimah nian min rəfin mətəuarus naunun nian.”

Mak Nanusian Təuvir Rəha Iesu Kristo İtəm Mak Təmətei Nəghatian əkuəkir rəha nauəuə u Mak

?Pəh təmətei nauəuə u? Jon Mak təmətei nauəuə u. In səniəmə iətəmi tueləf kəti rəha Iesu. Mətəu kətəni məmə in niəli təuvir kəti rəha Pitə iətəm ilau kətian ikin mın tepət. Nauəuə rəha Uək Mın tətəni məmə in təmuvən ilau Pol e rəhan naliuəkian iətəm təmaupən mol, kəni uərisig lan, təmuvən ilau Panəpəs.

?Təmətei tətuvən kəm pəh? Kəmotəni məmə Mak təmətətig Rom nian in təmətei nauəuə u, kəni nəmə təhro ilau Pitə, uərisig kohamu Pitə. Mak təmətei nauəuə u tətuvən o nəfaki mın əpəha Rom u ilah Nanihluə mın. Kitah kotəhrun lanəha mətəu-inu in tətəni pətigəm nıpəti nolian mın rəha nətəm Isrel iətəm kautol. Kəni e nauəuə u, təmətei nəghatian nəuvein e nəghatian Aramaik iətəm nətəm Isrel kınotəhrun rəkis. Mətəu in təməuhlin nəghatian mın u tuva e nəghatian Kris iətəm Nanihluə mın əpəha Rom kəutəghati lan.

?Natigian təhro lanu nian təmətei? E nian Mak təmətei nauəuə u, kəni nətəm Rom kəutarmənig e nıtəni asoli iətəm titəlau e Nıtəhi Metiterenian. Rəhalah nəghatian kətiah əmə, kəni rəhalah suaru kotəuvir, kəni rəhalah nolian o nahli-pənian nəghatian mın in təuvir. Nian əha, in nian təuvir o nəni pətigəmian Nanusian Təuvir rəha Iesu Kristo. E nian əha, Nanusian Təuvir təmaiu uəhai əmə e nıtəni pisin pisin mın e suaru mın rəha Rom.

?Təmətei nauəuə u o nak? Mak tolkeikei məmə otəni pətigəm əhruahru nanusian rəfin rəha Iesu, məmə in pəh, kəni in təmol nak, kəni mətəgətun nak. Nəmə təhro in tolkeikei məmə otəfəri nətəligian rəha nəfaki mın əpəha Rom, mətəu-inu nətəmimi tepət kəmol nərəhian kəm lah. Mak təmətei nətəligian tepət o nian iəkis mın iətəm otəpanuva e nəmiəgəhian rəha nətəmimi rəha Iesu. Kəni in təməni pətigəm nolian rəha Iesu məmə in mın təmətətig e nian iəkis mın.

*Jon Bəptais təmol əpenə-penə e suaru
(Mat 3:1-12; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28)*

¹ Inu nətuəuinian rəha Nanusian Təuvir rəha Iesu Kristo, Nəti Uhgın. ² İəni rəha Uhgın, nərgin u Aiseə təmətei lanu e nauəuə aupən. Uhgın təməni məmə, “Otafu-to. İətahli=pinə iahləpis iətəm otos rəhak nəghatian. In otaupən lam məmə otol əpenə-penə e rəham suaru.”

³ “İtəmimi u tətəuin əpəha ikin təpiə-məpiə ikin mətəni məmə, ‘İtəmah, otol əpenə-penə e suaru rəha İərmənig, kəni motol rəhan suaru təhruahru.’”

⁴ Kəni iahləpis u in Jon Bəptais. Tol lanəha, təmiet=pa ikin təpiə-məpiə ikin matol bəptais e nətəmimi, kəni mətəni pətigəm nəghatian rəha Uhgın kəm lah məmə okotəkeikei motəuhlin nəmtəhlah o nolian tərəh mın rəhalah, kəni məhuvən o Uhgın, məmə in otafəl nolian tərəh mın rəhalah. Kəni nəmtətian kəti o nati u, okol bəptais e lah. ⁵ Nətəmimi tepət pık e nıtəni Jutiə mine taun əha Jerusiləm, kəməhuva motətəlig e rəhan nəghatian, kəni mətəni pətigəm rəhalah nolian tərəh mın, kəni Jon təmol bəptais e lah əpəha e nəhu Jotən.

⁶ Jon təməsuvəniən e napən təuvir. Rəhan napən təhmen əmə e rəha iəni u Elaijə aupən. Rəhan napən kəmol e nimeimei kaməl, kəni rəhan kətəuti kəmol e niłosi kau, kəni matun əmə pitu mine nəhu sukəpak e nıkinati. ⁷ Kəni təməni

pätigəm kəm nətəmimi məmә, “Iətәmi kәti u tatuәrisig lak, rәhan nәsanәniәn minе nәpәtiәn tapirәkis iәu. Kәni iәu lәhtәni agin, iәsәhmen miniәn mәмә iәkeiuaiu mitis rәkis nilәuis e rәhan put. ⁸ Iatol bәptais e tәmah e nәhu, mәtәu in otәpanol bәptais e tәmah e Narmin Rәha Uhgин.”

Jon tәmol bәptais e Iesu әpәha e nәhu Jotән
(Mat 3:13-17; Luk 3:21-22)

⁹ E nian әha, Iesu tәmiet әpәha Nasәrit, lahuәnu kәti әpәha Kalәli muva. Kәni Jon tәmol bәptais lan әpәha e nәhu Jotән. ¹⁰ Nian Iesu tәmәri әpәha e nәhu, kәni mәsal-pәri mafu negәu e neai tәmәuag, kәni Narmin Rәha Uhgин tәmeiuaiu=pa ohni tәhmen=pән e mak. ¹¹ Kәni nәuia Uhgин tәmsipәri әpәha e negәu e neai mәtәni lan lan mәмә, “Ik nәtik keikei, iәkolkeikei pik ik, kәni nәkik tagiәn pik agin ohnik.”

Setән tәmәfәn-әfән kәм Iesu
(Mat 4:1-11; Luk 4:1-13)

¹² Kәni rәueiu agin min, Narmin Rәha Uhgин tәmiti=pән Iesu әpәha ikin tәpiә-mәpiә ikin, ¹³ ima nati rarpin min. Tәmatig ikin mos nian fote. E nian min әha Setән tәtәfәn-әfән kәм in. Kәni nagelo min kәmotasiru lan.

Iesu tinәtuәuin mәtәni pätigәм Nanusiәn Tәuvir
(Mat 4:12-17; Luk 4:14-15)

¹⁴ Nian kinlәfән rәkis Jon e kalәpus, Iesu tәmuvән әpәha Kalәli mәtәni pätigәм Nanusiәn Tәuvir rәha Uhgин kәм nətәмimi. ¹⁵ Tәmәni mәмә, “!Nian tinuva әhruahru әha rәueiu! !Rәhan nian tinuva! !Nian rәha Narmәniigiәn Rәha Uhgин tinātuva iuәkir! !Otәuhlin nәtәligiәn rәhatәmah, motәpәh pәhriәn noliәn tәrah min, kәni mәhuvән o Uhgин, kәni motәhatәtә e Nanusiәn Tәuvir!”

Iesu tәmauin e nətәмimi kuvәt rәha niuviәn nәmu
(Mat 4:18-22; Luk 5:1-11)

¹⁶ Nian Iesu tәmәtәliuәk e nәkali nәhu Lek Kalәli, kәni meruh suah mil keiu, rәha niuviәn nәmu min, nәrgilau u Saimon minе pian Antiru. Kәtuatu e net. ¹⁷ Kәni Iesu tәmәni=pән kәм lau mәмә, “Iәuva, muitәu=pa iәu, miәuva rәhak iәtәmimi mil, kәni iәu iәkol itәlau nәkiәuva iәtәmimi mil rәha niuviәn nətәмimi mәмә okәhuva rәhak min nətәмimi.” ¹⁸ Kәni әmeiko kuәpәh rәhalau net, kәni muitәu=pән.

¹⁹ Kәni Iesu tәmәliuәk muvән tәhmin min nәuветin, kәni meruh nәti Sәpәti mil Jemis minе pian Jon kәtuәharәg e rәhalau bot mәtuәhli vivi rәhalau net. ²⁰ Kәni e nian әmә kәha inәha, Iesu tәmauin e lau lan, kәni kuәhtul muәpәh rәhalau tatә Sәpәti minе rәhan noluәk min kәutәharәg e nipәg nәua bot, kәni muitәu=pән Iesu.

Iesu tәmәhgi pätigәм
narmin tәrah min e iәtәmi kәti
әpәha Kapeniәm.

(Luk 4:31-37)

²¹ Kәni Iesu minе rәhan min nətәмimi kәmәhuvән әpәha lahuәnu Kapeniәm. Kәni e nian rәha Sapәt, Iesu tәmuvән әpәha e nimә rәha nuhapuminiәn mәtәgәtun nətәмimi. ²² Kәni nətәмimi kәmotәtәu rәhan nәghatiәn, narmilәh tәmiuwig pik ohni mәtәu-inu rәhan nәghatiәn tәfigәм, nәpәtiәn әha ikin, kәni mәpirәkis rәha nәgәtun min rәha Lou.

²³ Kәni e nian әha, iәtәmi kәti narmin tәrah tәtatig lan tәmuva imә mәtagәt әfәmәh mәмә, ²⁴ “!Ik Iesu iәtәm Nasәrit! ?Nәmuva mәмә onәkәhro e timah? !

Nəmə təhro nəmuva məmə onəkərəkīn itimah! İəu inəhrun rəkis ik, ik İətəmi Asim rəha Uhgīn!”

²⁵ Kəni mətəu İesu təmənī=pən əskasik kəm narmin tərəh kəha məmə, “! Ah! Səghatiən, miet e suah u.” ²⁶ Kəni narmin tərəh təmol nīpəti suah kəha tərəmrumin, magət əfəməh miet lan.

²⁷ Kəni nətəmimi kəmotauit motəni=pən kəm lah min məmə, “! Ei, nak u! Nəgətuniən vi kəti u. !Suah u tatos nəsanəniən o nəghatiən kəm narmin tərəh min, kəni kautətəlig lan mautil nəuian!” ²⁸ Kəni kəmanus ueiuəhai əmə İesu, tuvən mapəköl əpəha e nītəni Kaləli.

*İesu təmol vivi
nətəmimi tepət*

(Mat 8:14-17; Luk 4:38-41)

²⁹ Nian İesu mine Jemis, Jon, Saimon, mine Antiru kəmohtiet e nimə rəha nuhapuminiən, kəni motaiu əhruahru məhuvən əpəha lahuənu ima Saimon mine Antiru ikin. ³⁰ Nian kəməhuvən, mətəu uhu Saimon tətətpu-ətəpu, kəni mətəpili pəri e rəhan pet, kəni kəmotəni=pən kəm İesu məmə pətan əha tatimis. ³¹ Kəni İesu təmuvən meapən o nəhlmin kəni masiru lan təhtul. Kəni nətəpu-ətəpuian tagim lan. Kəni tuvən matol niglah nauəniən.

³² Tinapinəpu mitigar tinatiuvig, nian rəha Sapət tinol naunun, kəni nətəmimi min u kautohmis, mine nətəmimi narmin tərəh tətətig e lah, pialah min kəmos ilah məhuva o İesu. ³³ Nətəmimi rəfin e lahuənu əha kəməhuva motuhapumin əmə ilah min əpəha e namtiəluə e nimə əha rəha Saimon mine Antiru. ³⁴ Kəni İesu təmol vivi nətəmimi tepət u kautos nimisiən pişin pişin min kotəvir, kəni məhgi pətigəm narmin tərəh tepət e nətəmimi, mətəu təmənīəhu narmin tərəh min məmə okəsotəghatiən, mətəu-inu kinotəhrun rəkis məmə pəh u İesu.

İesu təmtəanus pətigəm rəhan nəghatiən əpəha Kaləli

(Luk 4:42-44)

³⁵ Kəni ləplapin ağin, fətukai təsəri əhanəhiən, İesu təmiet muvən əpəha ikin nətəmimi kohkə ikin mətəfaki. ³⁶ Kəni Saimon mine in min nəuvein kəməhuvən məutəsal lan. ³⁷ Nian kəmoteruh, kəni kəmotəni=pən kəm in məmə, “Nətəmimi rəfin kəutəsal lam.”

³⁸ Mətəu İesu təmənī=pən kəm lah məmə, “Kəpə. Pəh kəhuvən əpəha e lahuənu pişin min nəuvein, iəkanus pətigəm rəhak nəghatiən kəm nətəmimi mapəköl mətəu-inu, nati u inu iəmuva ohni məmə iəköl.”

³⁹ Kəni muvən mapəköl rəfin e nītəni əpəha Kaləli, mətəanus pətigəm rəhan nəghatiən əpəha e nimə rəha nuhapuminiən min, kəni məhgi pətigəm narmin tərəh min e nətəmimi.

İesu təmol vivi suah kəti leprosi təmol

(Mat 8:1-4; Luk 5:12-16)

⁴⁰ Suah kəti leprosi təmol, təmuva misin=pən nəulin o İesu mətəsək=pən e nəuviriən ohni məmə, “Nəmə nəkolkeikei, kəni nəkəhrun nol viviən iəu kəni mafəl rəkis namikmikiən lak.”

⁴¹ Kəni İesu nikin təmahmə pik ohni, kəni təmuahru e nəhlmin mələhu=pən lan, məni məmə, “Əuəh. İəkölkeikei. !Əuvir-tə!” ⁴² Kəni rəueiu ağin min, nimisiən leprosi təmagim mikə lan, kəni nīpətin təuvir, namikmikiən tikə. ⁴³⁻⁴⁴ Kəni İesu təmənī=pən əskasik kəm suah kəha məmə, “Nəsəni pətigəmiən natimnati min u kəm nətəmimi, mətəu uvən əmə meh pris kəti pəh in teh məmə nīpətim tinol lanu lan, kəni əfən kəm in nati u iətəm Lou rəha Mosis

təmāni o suah kəti iətəm rəhan leprosi tinikə, kəni nətəmimi okotəhrun məmā nīpəhriənīən nīnəuvīr, kəni rəham namīkmīkiən tinikə.” Kəni mahli=pən tafuvən.

⁴⁵ Mətəu suah u təmuvən kəni məni pətīgəm nati u kəm nətəmimi mīn rəfin mol məmā Iesu təsuvənīən e lahuənu mīn məghati mətəu-inu nīmānīn nətəmimi tepət pik kautəhtul pəsīg lan. Kəni o nati əha inəha, tətətan ikin nətəmimi kohkə ikin. Kəni nətəmimi kotsipən ikin mīn rəfin mətəhuva ohni.

2

Iesu təmol vivi suah kəti nīpətīn nəuvetīn təmīmīs (Mat 9:1-8; Luk 5:17-26)

¹ Nian nəuvein kīnəhuva rəkīs mīnəhuvən, Iesu təmītəlig=pən mīn əpəha Kapeniām, kəni nəghatiən təmaiu muvən kəm nətəmimi mīn məmā Iesu əpəha e rəhan nīmā. ² Kəni nətəmimi tepət kəməhuva motəriauəh vivi əpəha imə, mīne ihluə mīne, kəni nəua nīmahan kəti tikə o iətəmimi kəti mīn. Kəni Iesu tətəni pətīgəm rəhan nəghatiən kəm lah.

³ Kəni nətəmimi kuvət kəmotəlis pialah kəti məhuva o Iesu iətəm nīpətīn nəuvetīn təmīmīs mətəpīli-pəri əmə e rəhan nīmahan. ⁴ Nian kəməhuva, mətəu nətəmimi nəri əpəha imə, kəni ko kəsəhuvənīən imə moteruh Iesu. Kəni kotələs məhuvən əpəha ilīs e nəhue nīmā motos rəkīs nəhgi nīmā nəuvetīn əhruahru əmə əha Iesu tətəhtul ikin imə,* kəni motəhlman-əhlman e iətəmi u teiuaiu e nīmahan rəhan muvən iuəkīr əmə o Iesu. ⁵ Nian Iesu təmeruh nəhatətəiən rəhalah, kəni tənī=pən kəm iətəm tatīmīs əha məmā, “Nətīk, iəu inos rəkīs rəkīs nolīən tərāh rəham.”

⁶ Mətəu nəgətun mīn nəuvein rəha Lou kəutəharəg əpəha imə, kəni nīkilah təməhti məmā, ⁷ “?Təhro suah u tətəni rah Uhgīn? Nəghatiən əha tərāh. Uhgīn əmə təhrun nos rəkīsīən nolīən tərāh rəha iətəmimi. !Pəh mīn təhrun nos rəkīsīən!”

⁸ Kəni rəueiu agīn mīn, Iesu təhrun rəhalah nətəligiən, kəni məni məmā, “? Təhro nīkitəmah tətəhti pik natimnati mīn lanu lan? ⁹ ?In pəhruvən tīmətīg, iətəm inu məmā iəkəni=pən kəm suah u məmā, ‘Inos rəkīs rəkīs rəham nolīən tərāh,’ uə inu tīmətīg məmā, ‘Əhtul, mələs rəham nīmahan matuvən?’ ¹⁰ Mətəu iəkol nati kəti məmā onəkotəhrun məmā iəu Nətī Iətəmimi, iatos nepətīən u ikinu e nəhue nīftəni o nos rəkīsīən nolīən tərāh rəha nətəmimi.” Kəni mənī=pən kəm suah kəha məmā, ¹¹ “Iətəni=pinə kəm ik məmā, əhtul, mələs rəham nīmahan matuvən imam ikin.” ¹² Kəni əmeiko suah u təməhtul, mələs rəhan nīmahan, maliuək matuvən, kəni ilah rəfin kəmoteruh, motauit, narmīlah təmiuvīg ohni, kəni motəni-vivi Uhgīn motəni məmā, “Iəsotəh əhanəhiən nati kəti tol lanu lan nian kəti mīne.”

Iesu təmauīn e Lifai məmā otuva muərisīg lan. (Mat 9:9-13; Luk 5:27-32)

¹³ Iesu təmuvən mīn mətəliuək əpəha e nīkali nəhu Lek Kaləli, kəni nīmānīn nətəmimi kəməhuva ohni, kəni tətəgətun ilah. ¹⁴ Kəni təmalīuək matuvən kəni meruh Lifai nətī Alfīəs, in iətəmimi rəha nosiən mənī rəha takīs, tətəharəg imə matol uək. Kəni Iesu təmāni=pən kəm in məmā, “Itəu=pa iəu, muva rəhak iətəmimi.” Kəni əmeiko təhtul muərisīg lan.

¹⁵ Kəni nian kəti, Iesu təmuvən mətəuən əpəha ima Lifai ikin ilah nətəmimi rəha nosiən mənī rəha takīs, mīne nətəmi kətəni məmā nol təfagə tərāh

1:43-44 Lev 14:1-32 * **2:4** E nian əha, kəmol nəhgi nīmā e tael. Kəni nətəmimi mīn u kəmotos rəkīs tael mīn nəuvein məmā kotol nīpəg təhmen e iətəmi u iətəm tatīmīs.

nauvein.† Məutauən pəti ilah Iesu mine rəhan min nətəmimi mətəu-inu nətəmimi tepət kotol təfagə tərəh lanəha mautəhuərisig e Iesu. ¹⁶ Iəgətun min nauvein rəha Lou, ilah Farəsi min. Kəni nauvein kəmotəh məmə Iesu tətəuən pəti əmə ilah nol təfagə min əha, mine nətəmimi rəha nosiən məni rəha takis, kəni kotətapuəh o nətəmimi rəhan min məmə, “?Təhro Iesu tətəuən pəti əmə ilah nətəm kəutol lanəha?”

¹⁷ Kəni Iesu tətəuən rəhalah nəghatiən kəni təməni=pən kəm lah məmə, “Nətəmimi min u kəsəhmis-ohmisiən kəsəhuvəniən o toktə, mətəu nətəmimi min u kəutohmis-ohmis, toktə təkəikei muvən meruh ilah. Iəu iəməsuvaieən məmə iəkəuən e nətəmimi min u kotəni məmə kinotəhruahru rəkis. Mətəu iəmuva məmə iəkəuən e nətəmimi min u kotəhrun əmə məmə ilah kəutol noliən tərəh min.”‡

Kotəpəh nauəniən o nəfakiən
(Mat 9:14-17; Luk 5:33-39)

¹⁸ Kəni e nian əha, nətəmimi min rəha Jon Bəptais mine Farəsi min kəmotəpəh nauəniən məutətuakəm o nəfakiən kəm Uhgın. Kəni nətəmimi nauvein kəməhuva motəni=pən kəm Iesu məmə, “Afu-to, nətəmimi rəha Jon Bəptais minə Farəsi min kəutətuakəm o nəfakiən. ?Mətəu təhro rəham min kəsotoliən lanəha?”

¹⁹ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “?Nian katol lafet lan rəha iətəm tatol marit, kəni iərman u otol marit tətətig əhanəh ilah in min nauvein mautol lafet, nikitəmah təhti məmə otətuakəm məpəh nauəniən? !Kəpə! Nian tətətig əhanəhiən ilah min, kəni nikilah tətəgiən, məutəuən əmə. ²⁰ Mətəu nian əpəha ikin məmə okəpanələs rəkis suah kəha lan, kəni e nian əha in əha, in min nauvein nikilah otəhmə ohni, kəni kəpanotətuakəm motəpəh nauəniən lan.”

²¹ Kəni tətətig məni məmə, “Suah kəti min ko təsəhli-pəniən nəuətə napən vi kəti e napən əmnəmit iətəm təməhapu. Nəmə otəhli=pən, kəni napən vi u təhrun nəhapu asoliən napən əmnəmit u.

²² “Iətəmi kəti min ko təsiuvi-pəniən wain vi kəti e nilosi nati əuas kəti, mətəu-inu nəmə otiuvi=pən wain vi e nilosi nəni əuas iətəm təkəsik, kəni wain otəhlifu kəni nilosi nəni əuas u otasisi kəni məhapu, kəni wain mine nilosi nəni u okuərah. Mətəu wain vi okiuvi=pən əmə e nilosi nəni vi iətəm tımətətətig.”§

Nətəmimi min rəha Iesu kəmotəhli wit e Sapət
(Mat 12:1-8; Luk 6:1-5)

²³ E nian kəti e Sapət, Iesu mine rəhan min nətəmimi kəməutəliuək məutohapumın e niki nasumiən rəha wit, kəni nətəmimi min rəha Iesu kəmotəhli wit məmə okotun.

²⁴ Kəni Farəsi min u kəutəskəlim əskəsik Lou rəha Mosis kəmotəni=pən kəm Iesu məmə, “!Ei, afu-to! E Sapət, kəsəuləkiən e nasumiən mine kəsoliən natimnati min lanəha kotərəkin Lou. ?Təhro rəham min nətəmimi kəutol lanəha?”

²⁵⁻²⁶ Iesu təmuhəlpin rəhalah nəghatiən məmə, “Nəmə təhro itəmah nəsotəfin əhanəhiən nati u Təfit təmol əupən nian Apiətə in pris asoli əgin rəha

† **2:15** Farəsi min, kəutəni e nətəmimi tepət məmə ilah nol təfagə tərəh. Nəmə təhro ilah kəsotəfaki vivieən, uə nəmə təhro ilah nanihluə min, uə nəmə təhro nətəmimi kəsotolkeikeiən ilah, uə nəmə təhro ilah nipiətən rəha suaru uə nətəmi rəha nosiən takis, uə nəmə təhro ilah kəsotohtəu=pən vivieən nipiğa lou əlkələh min e Lou asoli rəha Mosis. **2:16** Mat 11:19 ‡ **2:17** Farəsi min mine nətəmi asoli rəha nətəm Isrel, nikilah təhti məmə ilah kotəhruahru e nəhmti Uhgın mətəu-inu kəutohtəu=pən Lou Rəha Mosis. Uhgın təhrun nikilah məhrun məmə ilah nol təfagə pəhriən. Mətəu Iesu təruru nasirueən e lah mətəu-inu ilah kəsotəgəhanieən məmə ilah nol təfagə. Mətəu nətəmimi tepət kəmotəhrun məmə ilah nol təfagə motolkeikei məmə kotəpəh noliən tərəh min rəhalah motolkeikei məmə Uhgın otəfəl rəkis təfagə tərəh min rəhalah. Iesu təni məmə in təmuva məmə otəsiru e lah. § **2:22** Afın futnot e Luk 5:37 **2:24** Dut 23:25

Uhgîn. Itamah nînotafin rækis mämä Tefit năumis tămus, këni tuvən əpəha e Nima Tapolin rəha Uhgîn, këni mələs pîret asim u pris mîn əmə kautun, këni in mələs muva mun ilah in mîn năuvein.”

²⁷ Kəni təmatig məni=pən mîn kəm lah mämä, “!Kəməsolian Sapət mämä in nati figəm kəm nətəmimi, mətəu kəmol Sapət mämä otasiru e lah kotəmeig!”

²⁸ Tol lanəha, iəu Nəti İətəmimi İətarmənig rəfin e natimnati mîn, këni mətarmənig mîn e Sapət.”

3

Iesu təmol vivi nəhlmi suah kəti təməpaiu

(Mat 12:9-14; Luk 6:6-11)

¹ E Sapət kəti mîn, Iesu təmitəlig=pən mîn əpəha e nimə rəha nuhapuminiən këni meruh suah kəti nəhlmin təmimis, təsuahruian lan. ² Nian Iesu təmuvən imə, këni nətəmimi năuvein kəmauteruh vivi mämä otol vivi İətəmi u e Sapət, uə kəpə. Nəmə in tatol, këni okotəni mämä in tətərəkîn Lou rəha Sapət. ³ Kəni Iesu təməni=pən kəm suah u mämä, “Əhtul muva u aupən,” këni təhtul muvən əpəha aupən.

⁴ Kəni Iesu təmahi ilah mämä, “İəkolkeikei mämä İəkətapuəh nati kəti o təmah. ?Təhro? ?E nian rəha Sapət, nolian nak in təhruahru e Lou mämə okol, kəhrun nolian nati təuvir uə kəhrun nolian nati təräh? ?Okosmiəgəh İətəmi, uə okuhamu itəmi?” Mətəu kotəpnəpîn əmə.

⁵ Kəni Iesu təməsəl=pən meruh ilah, këni nİəməha tol, këni nİkin tahmə o lah mətəu-inu rəhn-kapə lah tiəkis pik. Kəni məni=pən kəm suah u mämä, “Uahru-to e nəhlməm.” Kəni suah u təmuahru e nəhlmin, əmeiko nəhlmin təuvir.

⁶ Kəni Farəsi mîn əha kəməhiet motaiu əhruahru əmə məhuvən moteruh rəhalah tikimîr mîn e pati rəha Herot, motol məhuva əmə kətiəh motəsəl e suaru mämə okotələs Iesu motohamu.

Nimənin nətəmimi kəmautəhuərisig e Iesu

⁷ Iesu mİne rəhan mîn nətəmimi kəməhiet moteiuaiu məhuvən əpəha e nəhu Lek Kaləli. Nimənin nətəmimi kəmautəhuərisig e lah. Nətəmimi mîn u năuvein kəmətsipən e lahuənu rəhalah e nİtəni Kaləli, ⁸ năuvein kotsipən əpəha e lahuənu əlkələh mîn e nİtəni əpəha Jutiə; năuvein kotsipən Jerusİləm. Năuvein mîn kəmətsipən e năuvetİN mİN əpəha nİtəni Itumiə mİne nəve nəhu Jotən e nİtəni=pən matuvən. Năuvein mİN kəmətsipən pahav əpəha İkİN mİN e taun mil u Taea mİne Saedon. Nətəmimi mİN u kİnotətəu rəkis natimnati mİN u Iesu tatol ilah, këni kəməhuva mämə okoteruh.

⁹ Kəni nİmənin nətəmimi kəməhuva pik, këni Iesu təməni=pən kəm rəhan mİN nətəmimi mämə okotol əpenə-penə e bot kəti mämə otuvən məharəg lan, mämə nİmənin nətəmimi okəsotəhgİ-əhgİ pİkiən in. ¹⁰ Mətəu-inu tİnol vivi rəkis nətəmimi tepət, këni nətəmimi mİN u kautohmİs əhanəh kəutəhgİ-əhgİ ilah mİN mämə okəhuva İuəkİr motek Iesu. ¹¹ Kəni nian nətəmimi nətəm narmin təräh mİN kəutatig e lah kəmotafu Iesu, kəmotaiu aupən lan motəmei=pən ohni motagət əfəməh mämə, “İk Nəti UhgİN!” ¹² Mətəu Iesu təmənİəhu əskasik narmin təräh mİN u mämə kəsotəni pətİgəmiən in kəm nətəmimi.

2:25-26 1Saml 21:1-6 **2:25-26** Lev 24:5-9 **2:27** Dut 5:14 * **2:27** Farəsi mİN kəmotol lou əlkələh mİN tepət tepət rəha Sapət, këni tiəkis mämə nətəmimi okotol rəfin ilah. Inu tatol mämə Sapət in nati figəm. Mətəu nətəligiən rəha UhgİN mämə Sapət in nian kəti İətəm nətəmimi okotəmeig magİən lan.
3:4 Luk 14:3 **3:6** Mat 22:15-16 **3:10** Mat 14:36 **3:11** Luk 4:41 **3:12** Mak 1:34

*Iesu tãmauin e rãhan nãtamimi ilah tuelãf mãmã okãhuãrisig lan.
(Mat 10:1-4; Luk 6:12-16)*

¹³ Kãni Iesu mine kãmãhuvãn ãpãha e nãhue nitãuat, kãni tãtauin e nãtamimi nãuvein ãmã okãhuva ohni. ¹⁴ Nian kãmãhuvãn, kãni tãmitãpin rãkis ilah tuelãf kãni mãfãri ilah mãmã aposil min. In tãmãni min mãmã nãtamimi min ãha, ilah ãha okotaliuãk ilah min, kãni in otahli rãkis ilah kãhuvãn motãni pãtigãm nanusiãn tãuvir kãm nãtamimi ãpãha ikin min, ¹⁵ kãni okotos nepãtiãn mine nãsanãniãn o nãhgi pãtigãmian narmin tãrah min e nãtamimi.

¹⁶ Nãtãmi min u ilah u tãmitãpin ilah, ilah u, Saimon u Iesu tãmauin=pãn min nãrgin kãti min mãmã Pitã, ¹⁷ mine Jemis mine pian Jon nãti Sãpãti mil u Iesu tãmãfan min nãrgilau notãhan mãmã, “Poanejes,” nãpãti nãghatiãn ãha tãni mãmã nãti kaluãluã mil, mãtãu-inu niãmãha tatol uãhai ilau. ¹⁸⁻¹⁹ Kãni mine Antiru, Filip, Patolomiu, Matiu, Tomãs, Jemis u nãti Alfias, Taitãs, Saimon u kãtauin lan mãmã, Selot,* mine Jutãs Iskariot u otegãhan=pãn e Iesu e nãhlmi tikimir min. Nãtãmi min ãha ilah kãha tuelãf, Iesu tãmãfãri ilah.†

*Iesu mine Pielsepul
(Mat 12:22-32; Luk 11:14-23; 12:10)*

²⁰ Uãrisig, tãmitãlig=pãn min lahuãnu, kãni nimãnin nãtamimi kãmãhuva min ohni, kãni Iesu mine rãhan min nãtamimi kinotãruru nãmeigian mine nauãniãn mine. ²¹ Nian rãhan mãmã mine kãmotãtãu nãghatiãn u kãtãni e Iesu, kãni mãhuva mãmã okotit rãkis o nãtamimi, mãtãu-inu nãtamimi nãuvein kãutãni mãmã Iesu in nãtãlmãli.

²² Nãgãtun min nãuvein rãha Lou kãmotsipãn ãpãha Jerusilãm mãhuva kãni motãni mãmã Pielsepul (nãrgin kãti min rãha Setãn), u in iãtãmi asoli rãha narmin tãrah min, in tãtatig e Iesu, kãni motãni mãmã in tãtãfan nãsanãniãn kãm Iesu mãmã otãhgi pãtigãm narmin tãrah min e nãtamimi.

²³ Kãni Iesu tãmauin e lah kãhuva iuãkir ohni kãni mãni nãghatiãn ãuhlin kãti kãm lah, mãmã, “?Nikitãmah tãtãhti mãmã ko Setãn tãhgi pãtigãm aru Setãn? !Kãpã! ²⁴ Nãmã nãtamimi e kãntri kãti kãutãhapu ilah min, kãni okotãrãkin rãhalah kãntri, kãni narmãniãniãn rãhan otãmei mikã. ²⁵ Kãni tãhmen=pãn ãmã, e lahuãnu kãti, nãmã nãtamimi lan kãutãhapu ilah min, kãni okotãrãkin agin lahuãnu u. ²⁶ Kãni nãmã Setãn tãtãhgi pãtigãm narmin tãrah min rãhan e nãtamimi, kãni tatol aru ãmã tikimir kãm in. ?Kãni otãhro lanu, rãhan narmãniãniãn otãhtul? Uãk rãhan otãmei mikã.

²⁷ “Kãni ko iãklãh kãti tãsuvãn ãpnãpinian e nimã rãha iãtãmi kãtãgin lan kãti, mã taklãh e natimnati rãhan, mãtãu otãkeikei mãlis e nilãuis, mãlãhu, kãni ko mãpanuvãn maklãh e rãhan natimnati.

²⁸ “Iãtãni pãhriãn kãm tãmãh mãmã tãfagã tãrah rãfin rãha nãtamimi, mine nãghatiãn tãrah min iãtãm ilah kautãni, Uhgìn tãhrun nos rãkisiãn. ²⁹ Mãtãu iãtãmi tãtãni rah Narmin Rãha Uhgìn, ko Uhgìn tãsos rãkisiãn rãhan tãfagã tãrah. Tãfagã tãrah ãha otãtatig kãtiãh lan mãtatig, ko tãsikãian.”‡ ³⁰ Iesu tãmãni lanãha mãtãu-inu kãmotaupãn motãni mãmã narmin tãrah kãti tãtatig lan.

3:16 Jon 1:42 **3:17** Luk 9:54 * **3:18-19** Selot in suah kãti iãtãm in tãtãhtul ãskasik o kãntri rãhan. Afin-to e tiksãni. † **3:18-19** Iãtãmi keiu rãha Iesu kãtauin e lau mãmã Saimon, ilau u Saimon Pitã mine Saimon u kãtauin lan mãmã Selot. Kãni iãtãmi keiu rãha Iesu kãtauin e lau mãmã Jemis, ilau u Jemis nãti Sãpãti mine Jemis nãti Alfias. Kãni iãtãmi keiu rãha Iesu kãtauin e lau mãmã Jutãs, inu Jutãs Iskariot mine Jutãs nãti Jemis u kãtauin pisin mãmã Tateas e nauãuã rãha Matiu. **3:22** Mat 9:34; 10:25 ‡ **3:29** “Tãfagã tãrah ãha otãtatig iãkis lan, ko tãsikãian.” Tãfagã tãrah u tãsãghatiãn o noliãn rãha nãtamimi nãuvein o nãniãn nãrgi Iesu nian niãmãha tatol ilah. Uhgìn tãhrun nafãl rãkisiãn tãfagã tãrah u nãmã ilah kãutãni noliãn tãrah rãhalah mãutãtapuãh o Uhgìn mãmã in otãfãl rãkis. Tãfagã tãrah u tãtãghati e suah kãti iãtãm tãtãuhlin nãmtãhn e Iesu Kristo mãsolkẽikeian mãmã nimisiãn rãhan e nigã kãmãluau otãfãl rãkis tãfagã tãrah min rãhan. Inãha, suah u tãsãhatãtãian e Iesu Kristo.

*Mamə rəha Iesu
mine pian min*

(Mat 12:46-50; Luk 8:19-21)

³¹ Kəni e nian əha, mamə rəha Iesu mine pian min kəməhuva, kəni mautəhtul əmə əpəha ihluə kəni motahli=pən nəghatiən o Iesu məmə tuva-to meh ilah. ³² Kəni nımənin nətəmimi kəmotəharəg kan kekəu e Iesu, kəni motəni=pən kəm Iesu məmə, “Ei, mamə rəham mine pian min əpəha ihluə, kotolkeikei məmə okoteh-to ik.”

³³ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “?Pəh u rəhak mamə mine piak min?” ³⁴ Kəni məsal=pən meruh rəfin ilah kəni məni məmə, “Oteruh-to. Itəmah u piak min mine rəhak mamə əhruahru min. ³⁵ Nətəmimi min u kautol nəuia Uhgın, ilah u piak min, mine rəhak kakə min, mine rəhak mamə.”

4

*Iətəm tətərfei
nikiti natimnati*

(Mat 13:1-9; Luk 8:4-8)

¹ Kəni Iesu təmitəlig=pən min əpəha e nəhu Lek Kaləli mətəgətun nətəmimi, mətəu nımənin nətəmimi kəməhuva ohni, motol məmə Iesu tuvən e bot. Kəni bot u tətəməhli=pən e lek, ipari əmə o nıpəkıl, kəni Iesu tətəharəg=pən lan. Kəni nımənin nətəmimi kəmotəharəg əpəha ipari e nıkalı lek. ² Kəni Iesu təməghati e nəghatiən əuhlin kəm lah mətəgətun ilah e natimnati tərət.

³ Təməni=pən kəm lah məmə, “Otətəlig-to. Suah kəti təmuven məmə otearəgrəg rəhan nıkiti natimnati əpəha e rəhan nasumiən. ⁴ Nian tətətearəgrəg rəhan nıkiti natimnati, kəni nəuvein kotəmei=pən ikın kətaliuək ikın, kəni məni min kəhuva motun rəkis.

⁵ “Kəni nıkiti wit nəuvein kəmotəmei=pən e niftəni iətəm kəpiel iuəkır əmə. Kəmoteviə uəhai əmə mətəu-inu niftəni nəuan nəuven əmə. ⁶ Nian mıtigar təri, kəni məhgi ilah kotaukei-aukei mətəu-inu nokilah tətəiuaiu pikiən.

⁷ “Kəni nıkiti wit nəuvein kəmotəmei=pən e niki nıləuis u tol nihlin, kəni nian nıkiti wit min koteviə mətəu nıləuis tətətu-atu ilah kəni kəhmis məsotəuəiən.

⁸ “Kəni nəuvein min kəmotəmei=pən e niftəni təuvır, kəni moteviə vivi motol iahgin, kəni mətəuə e nəualah, nəuvein nəualah tate, nəuvein nəualah sikiste, nəuvein nəualah uan hanrit.”

⁹ Kəni Iesu təmatig məni=pən min kəm lah məmə, “Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig, otətəlig vivi, kəni mətəhrun nəghatiən min u.”

*Nətəmimi min rəha Iesu kotəni məmə otəni
nıpəti nəghatiən əuhlin u*

(Mat 13:10-17; Luk 8:9-10)

¹⁰ Nian Iesu pisin əmə mine rəhan nətəmimi tueləf mine nətəmimi nətəm kautəhuərisig lan, kəmotətapuəh ohni o nəghatiən əuhlin min. ¹¹ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Itəmah u, Uhgın tətəni=pinə nəghatiən oneuən rəhan kəm təmah məmə in tətəva məmə otərməniğ e rəhan min nətəmimi. Mətəu nətəmi min u nanihluə min, kətətəu əmə nəghatiən rəha Uhgın e nəghatiən əuhlin. ¹² Noliən u tol lanu lan məmə,

‘Kəutafu pau mətəu kəsotəhiən, mautətəu pau, mətəu kəsotəhruniən, rəhn-kapə lah tiəkis, mətəu-inu ko kəsotolkeikei aginiən məmə okotəuhlin ilah e rəhalah nətəligiən mətəpəh noliən təfəgə tərəh min rəhalah, məmə Uhgın otos rəkis rəhalah təfəgə tərəh.’ ”

Iesu tāmāni pətīgəm nīpəti nəghatīən əuhlin
(*Mat 13:18-23; Luk 8:11-15*)

¹³ Kəni Iesu tāmāni=pən kəm lah māmə, “?Nəmə təhro itəmāh nəkotəruru əhanəh nəghatīən u? ?Onəkotəhra motəhrun mīn nīpəti nəghatīən pīsīn pīsīn mīn rəfīn? Otətəlig vivi-to māmə nəkotəhrun.

¹⁴ “Nīpəti nəghatīən əuhlin u māmə, nīkīti natimnati əha tətəgətun=pən nəghatīən rəha Uhgīn iətəm kətəni pətīgəm kəm nətəmimi. Kəni niftəni tətəgətun=pən nīkī nətəmimi.

¹⁵ “Nīkīti natimnati u tāməmei=pən e suaru tətəgətun=pən nətəmimi nəuvein nətəm kautətəu nəghatīən rəha Uhgīn. Nian kautətəu, mətəu Setən tuya mos rəkis uəhai əmə o lah.

¹⁶⁻¹⁷ “Nīkīti natimnati u tāməmei=pən e nīkī kəpiel nokilah təseiuaui pīkīən tətəgətun=pən nətəmimi nəuvein nətəm kautətəu nəghatīən rəha Uhgīn, mautos uəhai əmə e nəgīənīən, mətəu təsatīgīən tuvəh e nīkīlah. Nian kotatīg rah, uə nətəmimi kautol tərəh e lah o nəghatīən rəha Uhgīn, kəni kautəmei uəhai əmə e rəhalah nəmiəgəhīən.

¹⁸ “Kəni nīkīti natimnati u tāməmei=pən e nīkī nīləuis tətəgətun=pən nətəmimi nəuvein mīn nətəm kautətəu nəghatīən rəha Uhgīn, mətəu nian kautətəu, ¹⁹ rəhalah nətəligīən tatuvən pīk o natimnati rəha nəhue niftəni, kəni nautə mīne natimnati təuvīr mīn rəha nəhue niftəni kotiuvi rəkis rəhalah nətəligīən, motatu-atu e nīkīlah, mol kotəpəou e nolīən nəghatīən rəha Uhgīn, kəni məsotəuəiən e nəualah təuvīr e nəmiəgəhīən rəhalah.

²⁰ “Kəni nīkīti natimnati u tāməmei=pən e niftəni təuvīr tətəgətun=pən nətəmimi nəuvein mīn nətəm kautətəu nəghatīən rəha Uhgīn, kəni mautos e nīkīlah pəhriən, kəni motəuə e nəualah təuvīr e nəmiəgəhīən rəhalah, nəuvein tate, nəuvein sikiste, kəni nəuvein uan-hanrit.”

Otaləhu-pəri lait e tepīl
(*Luk 8:16-18*)

²¹ Kəni Iesu tāmāni=pən kəm lah māmə, “? Pəh tətasiəpən e lait kəni masuəpəpīm lan e bəkīt, uə tətəfən e nīpəg pet? !Kəpə! Kəsoliən lan əha. Nian nəkotasiəpən e lait, kəni motələhu-pəri e tepīl māmə nətəmimi okoteh nati lan. ²² Nati kətəhtərain okəkeikei kauvīs, kəni nati tətəhluaig otəkeikei miet=pa ikin təhagəhag ikin. ²³ Itəmāh rəfīn matəlgītəmāh tatīg, otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatīən mīn u.”

²⁴ Kəni matīg mənī=pən mīn kəm lah māmə, “Otətəlig vivi-to. Iətəmimi iətəm tətəlkut māmə otəhrun rəhak nəghatīən, Uhgīn otegəhan māmə otəhrun. Kəni otegəhan māmə in otəhrun pīk.* ²⁵ Tol lanəha mətəu-inu, iətəmi u iətəm rəhan əha ikin nəhrunīən, kəni in tatītəu=pən molkeikei mīn māmə otəhrun pīk, kəni Uhgīn otəfən mīn nəhrunīən kəm in, kəni rəhan nəhrunīən otepət pīk. Mətəu iətəmi u iətəm rəhan nəhrunīən tīkə məsolkeikeiən māmə otəhrun, Uhgīn otos rəkis rəfīn rəhan nəhrunīən iətəm nīkīn təhti māmə in tatos.”

Nəghatīən əuhlin
e nīsuvīən nīkīti natimnati

²⁶ Kəni Iesu tāmāni mīn māmə, “Nəghatīən əuhlin u tətəgətun=pən Narmənīgīən Rəha Uhgīn. Iətəmi kəti təmīsuv nīkīti natimnati əpəha e rəhan nasumīən. ²⁷⁻²⁸ Lapīn mīn tuvən mətəpīli, kəni e nərauīə mīn tuvən maliuək

4:19 Mat 19:23-24 **4:21** Mat 5:15; Luk 11:33 **4:22** Mat 10:26; Luk 12:2 **4:24** Mat 7:2 * **4:24**

Suaru kəti mīn o nəuhlinīən fes u: Nəkotəhrun nosiən nīpəti nəghatīən rəhak təhmen əmə e nalkutiən iətəm nəkotəlkut motəhrun lan. Nəmə nəkos kətīm əkəku əmə molkeikei māmə Uhgīn otəri e nəhrunīən, in otəfīnə nəhrunīən əkəku əmə lanəha. Kəni nəmə nəkos kətīm asoli agin kəti molkeikei māmə Uhgīn otəri lan e nəhrunīən tepət, in otəfīnə nəhrunīən tepət lanəha, kəni otəfīnə nəhrunīən tapirəkis kəm ik.

4:25 Mat 13:12; 25:29; Luk 19:26

mətan, kəni məsol minian nati kəti lan mine, mətəu-inu niftəni əmə tətəfən neamtəiən kəm in məmə otəuə e nəuan. Mətəu nikitī nati u tīneviə minuva minol iahgin, mətəu suah u təruru məmə təməhro lanu lan meviə. Kəni təməgeiət mol iahgin, kəni mol=pən nimalin, kəni məuə mətəvən matəvən, kəni miniməhtə. ²⁹ Kəni nian tīniməhtə, e nian əmə kəha inəha, iətəmi əha tūvən mələs rəhan nisə muvən matətēi rəkis mətəulək lan, mətəu-inu nian əhruahru rəhan tīnuva.”

*Nəghatiən əuhlin
e nikitī mastət
(Mat 13:31-32; Luk 13:18-19)*

³⁰ Kəni Iesu təmāni min məmə, “Pəh iəkəni nəghatiən əuhlin kəti məmə otəgətun itəmah e Narməniğiən Rəha Uhgīn. ³¹ Nikitī mastət tətəgətun=pən Narməniğiən Rəha Uhgīn. Mastət u in niği kəti nikitin təkəku agin uəha. In təkəku e nikitī niği min rəfin. ³² Mətəu nian kəmərfei, kəni teviə mol iahgin mapirəkis niği min iətəm katərfei e nasumiən, mol nəhlmin iahgin min, kəni mənig ilis min kəhuva motol=pən nimaalah e nīkəmkəmin.”

*Iesu təmatəgətun nətəmimi
e nəghatiən əuhlin
(Mat 13:34-35)*

³³ Iesu təmatəgətun lanəha nətəmimi e nəghatiən əuhlin tepət, mətəu təmatəni əmə təhmen o nəhruniən. ³⁴ In təmatəgətun əmə nətəmimi e nəghatiən əuhlin tepət. Mətəu nian kotan pişin əmə ilah rəhan min nətəmimi, kəni tətəni pətīgəm nişətī nəghatiən əuhlin kəm lah.

*Iesu təmāniəhu nīmətāgi asoli mine nəhu mine
(Mat 8:23-27; Luk 8:22-25)*

³⁵ Tīnəhnaiuv, kəni Iesu təmāni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, “Pəh-to kəhuvən-to e nīkali lek e nītəni=pən.” ³⁶ Kəni kəmotəpəh nətəmimi, kəni rəhan min nətəmimi kəməhuvən e bot mətəu Iesu tīnuvən rəkis mətəharəg. Kəni kəmotələs Iesu e bot məhuvən ilah bot nəuvein min kautəhuərisig e lah. ³⁷ Kəmautəhuvən əmeiko nīmətāgi asoli kəti nahgin təhmen e nəliu təmuva. Kəni peau-peau asoli min kinəutorasilig=pən e nişəgnəua bot, kəni nəhu tīnətəri=pən e bot, kəni bot tinatol o namnimien. ³⁸ Mətəu Iesu əpəha uərisig təmapili alu mətəsauə. Kəni rəhan min nətəmimi kəmotaiu məhuva motəhgi-pəri, motəni məmə, “!Ei, İəgətun! !Təhro nīkim təsəhtiən itimah mine, iuəkir əmə iəkohmis!”

³⁹ Kəni Iesu təmair məhtul mətəniəhu nīmətāgi mine nəhu məmə, “! Nəhmen! !Uəmeig-tə!” Kəni nīmətāgi təmohrahli nəhlmin, kəni peau-peau asoli min əha kəmohekə, kəni təməməlinu asoli.

⁴⁰ Kəni Iesu təmāni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, “?Təhro nəutəgin pik lanəha? Nəmə təhro rəhatəmah nəhatətəiən tikə əhanəh lak.”

⁴¹ Mətəu rəhan min nətəmimi kinotəgin pik, kəni motəni=pən kəm lah min məmə, “!Ei nəman! ?İətəmimi nak u? Nati əpnəpin nīmətāgi mine nəhu, mətəu ilau katuol nəuiən.”

5

*Iesu təməhgi pətīgəm
narmīn tərəh e suah kəti
(Mat 8:28-34; Luk 8:26-39)*

¹ Iesu mine rəhan min nətəmimi kəməhuvən məhuvəri əpəha e nītəni=pən e nəhu Lek Kaləli, əpəha ima nətəm Kerasa. ² Nian Iesu təmeiuaiu e bot, kəni meruh suah kəti təmsipən əpəha e nişəg kəpiel min, ikin katitənim nətəmimi ikin. Suah u narmīn tərəh tətətig lan. ³ Suah u tətətig əmə əpəha e suvət. Ko

kəsaskəlīmīān, kəni kəruru mīn nəlīsīān e nīlūis uə sen. ⁴ Nian tepət kotəlīs nəhlmīn mīne nəhlkīn mīne e sen. Mətəu nian rəfin tətəatuv-eatuv sen, kəni matohratuv-ohratuv sen e nəhlmīn mīne nəhlkīn mīne, kəni məsanən pik məsəhmenīān e iətəmi kəti məmə otaskəlīm. ⁵ Kəni lapīn mīne nərəuiə mīn mīne nian rəfin, in tətān əpəha e suvət, mīne əpəha e nītəuət mīn, in pīsīn əmə, mətəgət əfəməh, kəni matətēi aru in e kəpiel asilə mīn.

⁶ Nian suah u təmafū Iesu əpəha isəu tətuvə əhanəh, kəni təmaiu muvən meiuaiu mīsīn=pən nəulīn ohni. ⁷⁻⁸ Iesu təni məmə, “!Ik narmīn tərāh, iet e suah u!” Mətəu narmīn tərāh kəha təmagət əfəməh məmə, “!Iesu, ik Nətī Uhgīn Ilīs! ?Nəmuva məmə onəkəhro lak? !Upəh əmə iəu! !Iatīsīai ik e nərgī Uhgīn məmə onəsoliān nalpīnīān kəm iəu!”

⁹ Kəni Iesu təmətapuəh ohni məmə, “?Ik nərgəm pəh?” Mətəu təni məmə, “Nərgək u, Nīmənīn Tepət, mətəu-inu itīmāh tepət.” ¹⁰ Kəni kəmotəni=pən əskasīk kəm Iesu motīsīmaru motīsīmaru məmə otəsahli pətīgəmīān ilah əha ikīn əha.

¹¹ Ikīn əha, pikəh mīn tepət pik kəutahlu əpəha e nīkali nītəuət u. ¹² Kəni narmīn tərāh mīn əha kəməutasək=pən o Iesu məmə, “Kəsi, ahli=pən-to itīmāh iəkəhuvən o pikəh mīn əpəha, megəhan e tīmāh iəkəhuvən motatīg əpəha e lah.” ¹³ Kəni Iesu təmegəhan e lah məmə okəhuvən, kəni narmīn tərāh mīn əpəha kəmohiet e suah kəha məhuvən əpəha e pikəh mīn. Pikəh mīn əha kotəhmen e tu-tausīn. Kəni pikəh mīn ilah rəfin kəmotaiu mətēiuaiu e nīpatu, kəni motiuvīg=pən e nəhu motamnīm.

¹⁴ Kəni nətəmīmi nətəm kəutaugīn pikəh mīn u, kəmotaiu məhuvən motəni pətīgəm nati u kəm nətəmīmi mīn əpəha e taun rəhalah, kəni motəni tuvən mapəkōl əpəha lahuənu mīn. Kəni nətəmīmi tepət kəməhuva məmə okotafu-to nati u məmə kəməhro lanu. ¹⁵ Nian kəməhuva o Iesu, kəni motafu suah u narmīn tərāh mīn kəmautatīg lan aupən, tīnəpəh nalməlīān kəni mīnuvən e napən mətəharəg, kəni narmīlah təmiuvīg ohni kəni motəgīn. ¹⁶ Kəni nətəmīmi mīn u kəmotēh nati əhruahru e nəhmtīlah, kəmotanus kəm ilah mīn nəuvein nati u kəmotēh Iesu təmol e suah u mīne pikəh mīn. ¹⁷ Mətəu nətəmīmi mīn u e nītəni u kəmotəni=pən əskasīk kəm Iesu məmə otatuvən məsatīgīān əha imalah ikīn.

¹⁸ Kəni nian Iesu tīnītəlīg=pən mīn məmə otuvən e bot, mətəu suah u narmīn tərāh mīn kəməutatīg lan, təmolkeikei pik məmə otuvən ilah Iesu mīne, kəni mətəni=pən kəm Iesu məmə, “Egəhan lak, pəh iəkuvnə kitah mīn itəmāh.”

¹⁹ Mətəu Iesu təməsegəhanīān, mətəu təmāni=pən kəm in məmə, “Itəlīg=pən imam ikīn, kəni manus kəm nətəmi imam ikīn nati nak iətəm Uhgīn ilīs agīn təmol kəm ik, kəni məmə in təmasəkəhruin ik.”

²⁰ Kəni təmuvən əpəha ikīn Tekapolis mətəni pətīgəm natīmīnati iətəm Iesu təmol kəm in. Kəni nian nətəmīmi kəmotətəu, kəni kəmotauit pik ohni.

*Pətauəhli kəti iətəm tatīmīs mīne pətəkəku kəti
iətəm təmīmīs*

(Mat 9:18-26; Luk 8:40-56)

²¹ Kəni Iesu mīne kəməhuvən mīn e bot mohtəlīg=pən e nəve nītəni=pa e lek, mətəu nīmənīn nətəmīmi kəməhuva ohni mohtəlau lan e nīkalkali lek. ²² Kəni iətəmi kəti, nərgīn u Jaerəs, in iətəmi asoli kəti rəha nīmə rəha nuhapumīnīān, təmeruh Iesu kəni tuva mīsīn=pən nəulīn ohni. ²³ Kəni mətəpuəh o Iesu mətəkeikei kəm in o nasiruiān məmə, “Nətīk pətəkəku tatīmīs pik otəsuvəhīān tīmīs. !Pale, va-to kian nəkələhu=pən nəhlməm lan pəh təsənən” ²⁴ Kəni Iesu təmītəu=pən suah u mīan, kəni nīmənīn nətəmīmi tepət kəmoħuərisīg mohtəlau lan mətəhgi ilah mīn.

²⁵ Kəni pətan kəti təmuva o Iesu iətəm tatos nīmisiən rəhalah nīpətan nian rəfin əmə, minos nu tueləf. ²⁶ Kəni təmuvən o toktə tepət, kəni mərəkin rəfin rəhan məni e lah, mətəu uək rəhalah kəmotol tətəu pik nahməiən. Mətəu rəhan nīmisiən təməseiuaiuiən, nīmisiən təməri nəuветin min. ²⁷⁻²⁸ In təmos nəghatiən e Iesu, kəni nikin təməhti məmə, “Nəmə iəkek əmə rəhan nififi napən, kəni rəhak nīmisiən otol naunun.” Kəni tol lanəha, təmuva maliuək muərisig e lah, misipən e nəmtah Iesu ikin, kəni meapən mek rəhan nififi napən.

²⁹ Nian təmek nififi napən rəha Iesu lanəha, kəni rəueiu agin min rəhan nīmisiən təməhtul, kəni təmətəu əmə e nīpətin məmə in tinəuvir.

³⁰ Kəni rəueiu agin min əmə, Iesu təmətəu məmə nəsanəniən nəuветin təmiet lan, kəni təmeirair mətəpuəh məmə, “?Pəh təmek rəhak napən?”

³¹ Mətəu rəhan min nətəmimi kotəni məmə, “Ei, afu-to. Nətəmimi kəutəhgi-əhgi rəkis pikin ik. ?Təhro nətəni lanko məmə ‘pəh təmek iəu’?”

³² Mətəu Iesu təmətəsal məmə oteh-to məmə pəh təmek. ³³ Kəni əmeiko pətan u tinəhrun məmə nian in təmek napən rəha Iesu, rəhan nīmisiən tinikə. Kəni tinəhrun məmə Iesu tətəsal lan. Tol lanəha, tinatəgin mətərəmrumin muva meiuaiu misin=pən nəulin o Iesu mətəni=pən natimnati rəfin kəm in. ³⁴ Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Nətik pətan, e rəham nəhatətəiən lak, ninuva minəuvir. Kəni atuvən, pəh nəməlinuiən rəha Uhgın tətətig ohnik. Rəham nīmisiən tinikə!”

³⁵ Nian Iesu təmətəghati əhanəh kəm pətan u, kəni nətəmimi nəuvein kəmotəpən əpəha ima Jaerəs ikin məhuva motəni=pən kəm Jaerəs məmə, “Nətim pətəkəku tinimis rəkis. Mə iəgəton təsuvaian, məsolian namulian kəm in.”

³⁶ Mətəu Iesu təməsətəligiən e rəhalah nəghatiən, kəni məni=pən kəm Jaerəs məmə, “Səginian, məsolian nikim tərəh. Əhatətə əmə lak.”

³⁷ Kəni Iesu təməniəhu nətəmimi məmə okəsohuərisigian e lau, kəni mit əmə Pitə mine Jemis mine pian Jon məhuvən. ³⁸ Kəni kəməhuvən əpəha ima Jaerəs ikin motafu nətəmimi tepət kəməhuva məutasək əuiləuil. ³⁹ Kəni Iesu təmuvən əpəha imə məni=pən kəm lah məmə, “?Nəutagət pik lanu o nak? ?Kəni məutasək pik o nak? Pətəkəku u təsimisiən, tətəpili əmə.” ⁴⁰ Kəni nətəmimi kəmotələh əuvsan lan. Mətəu Iesu tətəhli pətigəm ilah məmə okohiet məhuvən əpəha ihluə. Kəni mit əmə rəhan iətəmimi milahal mine məmə mine tatə rəha pətəkəku u məhuvən əha tətəpili ikin. ⁴¹ Kəni Iesu təmos nəhlmın, məni e rəhalah nəghatiən məmə, “*Talitə kum.*” Nīpəti nəghatiən u təni məmə, “!Pətəkəku, iətəni=pinə kəm ik məmə onəkəhtul!” ⁴² Kəni rəueiu min əmə, pətəkəku əha təməhtul minətəliuək. (Pətəkəku u tinos nu tueləf.) Nian kəmotafu nati u Iesu təmol, kəni narmilah təmiuvig pik ohni. ⁴³ Kəni Iesu təməni=pən əskasik kəm nətəmi min u məmə, “Onəsotəni pətigəmiən nati u kəm iətəmi kəti.” Kəni matig məni=pən min kəm lah məmə okotəfən nauəniən kəti kəm pətəkəku u tun.

6

Nətəm Nasərit kəməsotisiaian Iesu (Mat 13:53-58; Luk 4:16-30)

¹ Iesu təmiet ikin əha kəni rəhan min nətəmimi kəməhuərisig lan məhuvən əpəha iman ikin. ² Kəni e nian rəha Sapət, Iesu təmuvən əpəha e nimə rəha nuhapuminiən mətəgəton nətəmimi. Kəni nətəmimi tepət nətəm kəmotətəu rəhan nəghatiən, kəmotəuit pik ohni motəni məmə, “?Ei nəman, kəruru məmə

suah əpəha təmos iə natimnati mīn əpəha? ?Kəruru məmə təmos iə neinatigian tol lanəha? ?Uə kəruru məmə təməhro lanəha matol nati apispis mīn əpəha?

³ Kitah kotəhrun əmə məmə suah kəha iol əmə nimə. In nətī Meri, pia Jemis, Josis, Jutəs mīne Saimon. Kəni kitah rəhan mīn kakə mīn kəutan.” Kəni nīkilah təsagianian ohni kəni motəuhlin nəmtahlah ohni.

⁴ Mətəu Iesu təni məmə, “Iəni rəha Uhgīn kətisiai pik in ikīn mīn rəfin. Mətəu rəhan mīn əmə, mīne nətəmi iman ikīn kəsotisiaian.”

⁵ Kəni ikīn əha, ko təsoliən nati apispis kəti ikīn, mətəu təmələhu=pən əmə nəhlmīn e nətəm kautohmīs nəuvein, kəni kotəmiəgəh mīn. ⁶ Kəni Iesu narmin təmiuvig pik o nətəm iman ikīn mətəu-inu kəsotolkeikeian məmə okotəni nīpəhriənian lan. Kəni təmalieuək muvən lahuənu mīn rəfin, mətəgətun nətəmimi.

*Iesu təmahlipən
rəhan nətəmimi tueləf
məmə okəhuvən e nītəni mīn
(Mat 10:5-15; Luk 9:1-6)*

⁷ Kəni matig mauin mīn e rəhan tueləf nətəmimi kəhuva ohni, kəni mahli=pən ilah keiu-keiu. Təməfən nəsanəniən kəm lah o nəhgi pətigəmiən narmin tərəh mīn e nətəmimi. ⁸ Kəni mənī=pən nəghatian u kəm lah məmə, “Onəsotosiən nati kəti e rəhatəmah naliuəkian, mətəu onəkotos əmə kasikīn rəhatəmah. Onəsotosiən mənī kəti e pauis rəhatəmah, kəni məsotosiən pīret, uə kətim, uə nati kəti. ⁹ Onəkəhuvən e put, mətəu onəsotosiən sot keiu. ¹⁰ Nəmə onəkəhuvən əpəha ima iətəmi kəti ikīn, kəni otapīli əmə e rəhan nimə motatig motətəuarus mohiet lahuənu əha. ¹¹ Kəni nəmə onəkəhuvən e lahuənu kəti, mətəu nətəmimi nəuvein kəsotolkeikeian məmə okotit itəmah nəkəhuvən e rəhalah nīpəgnəua nimə, uə okəsotətəligian e rəhatəmah nəghatian, kəni nian nautohiet e rəhalah lahuənu, nəkotəkeikei motohrapispis rəkis nīməulul e nəhlkītəmah məmə ilah okotəhrun məmə nəmotəuhlin=pən pəhriən nəmtahtəmah o lah motəpəh agin ilah.”

¹² Kəni kəmhiet məhuvən motəni=pən kəm nətəmimi məmə okotəuhlin nətəligian rəhalah, motəpəh pəhriən nolian tərəh mīn, kəni məhuvən o Uhgīn.

¹³ Kəni motəhgi pətigəm narmin tərəh mīn tepət e nətəmimi, kəni motol=pən oiel e nətəmimi mīn u kautohmīs, kəni motol vivi ilah.

*Kig Herot Antipas
təmənī məmə Jon Bəptais
tīnəmiəgəh mīn*

(Mat 14:1-2; Luk 9:7-9)

¹⁴ Kəni Kig Herot Antipas təmətəu nəghatian rəha Iesu tīnuvən mīnapəkol e nītəni mīn rəfin. Kəni nətəmimi nəuvein kotəni məmə in Jon Bəptais əpə tīnair=pa mīn mol tatos nəsanəniən o nolian nati apispis mīn.

¹⁵ Mətəu nətəmimi nəuvein mīn kotəni məmə in Elaijə, nəuvein mīn kotəni məmə in iəni kəti rəha Uhgīn mətəu təhmen e iəni mīn rəha Uhgīn aupən.

¹⁶ Mətəu Kig Herot Antipas təmətəu, kəni mənī məmə, “!Jon Bəptais əpəha! İəməuəhtuv rəkis rəhn-kapə, mətəu tīnəmiəgəh mīn.”

*Nolian iətəm Kig Herot Antipas
təmoəhamu Jon Bəptais lan.*

(Mat 14:3-12; Luk 3:19-20)

¹⁷⁻¹⁹ Kig Herot Antipas təməni lanəha mətəu-inu in təmol nati kəti təsəhmenian. Pian Filip təmatit pətan kəti nərgin u Herotias muol marit,

kəni Kig Herot Antipas titirəkis pətan u ohni muol mɪn marit. Kəni Jon təmətəni=pən kəm in məmə, “Nətətgəhli Lou. Təsəhmenian məmə onəkkit pətan rəha piam.” Kəni Herotias təmətəu nəghatian u kəni mətəməki e Jon ohni, kəni molkeikei məmə okohamu, mətəu kəpə, Kig Herot təsegəhanian.

Mətəu təmolkeikei məmə otol rəhan pətauəhli nikin tagian, kəni mahli=pən rəhan mɪn nətəmimi kəhuvən motaskəlim Jon motəlis-ərain, kəni motələs məhuvən motləfən e kaləpus. ²⁰ Mətəu Kig Herot Antipas tətisiəi Jon məhrun məmə in iətəmi asim, kəni in iətəmi əhruahru kəti mol tateh vivi kəni məsohamuiən. Nian tepət tətəu nəghatian rəha Jon, kəni tinəruru əfəməh, mətəu tolkeikei məmə otətəlig lan.

²¹ Matuvən matuvən Herotias tinos rəhn maru Jon e nian kəmatol lafet lan rəha Kig Herot Antipas e nian təmair lan. Kig təmauɪn ərəfin e nətəmi asoli rəhan mɪn, mɪne nətəmi asoli rəha rəhan soldia mɪn, mɪne nətəmi asoli rəha nətəm Kaləli, məmə okəhuva motəh motəuən.

²² Kəni e nian əha, pətan mitə u nətə Herotias təmuva imə matol danis e nəhmtilah. Kəmoteruh təmol danis kəni nikilah təmagian pik ohni. Kəni kig əha təmənī=pən kəm pətan mitə əha məmə, “Nəmə nəkolkeikei nak, nəkətapuəh lan ohniəu, kəni iəkəfinə kəm ik.” ²³ In təmənī əskasik kəni mos nonauvil ohni məmə, “Nati nak nəkolkeikei kəni nəkeasie lan ohniəu, iəkəfinə. Nati əpnəpɪn nəmə iahgin təhmen e nɪpɪlga rəhak natimnati, mətəu iəkəkeikei məfinə.”

²⁴ Kəni pətan mitə əha təmuven əpəha ihluə mətəpuəh o rəhan məmə məmə, “?Məmə, oiəkeasie o nak e kig?” Mətəu rəhan məmə tənī məmə, “Uvən measie o rəhn-kəpə Jon Bəptais.”

²⁵ Kəni pətan mitə əha təmaiu ueiuəhai əmə muven əpəha imə o kig kəni məni məmə, “Iəkəkeikei rəhn-kəpə Jon Bəptais u rəueiu əmə, kələhu=pən e pilet kəti.”*

²⁶ Kəni nati u təmol kig nikin təpəou pik, mətəu ko təsəpəhian, mətəu-inu təmos rəkis nonauvil e nəhmti nətəmimi u kəməhuva o lafet. ²⁷ Kəni mahli=pən rəhan kəti soldia məmə otaiu əmə muven mələs rəhn-kəpə Jon Bəptais muva. Kəni soldia əha təmuven əpəha e kaləpus, kəni mohatuv rəhn-kəpə Jon Bəptais, ²⁸ kəni mələhu=pən e pilet kəti mələs muva, kəni məfən kəm pətan mitə kəha, kəni tələs muven kəm rəhan məmə. ²⁹ Nian nətəmimi mɪn rəha Jon Bəptais kəmotətəu nətəmimi kəmotanus nati u kəmol e Jon, kəni kəməhuvən motələs nɪpətɪn məhuvən mohtənim e nɪpəg kəpiel kəti.

*Nətəmi tueləfrəha Iesu kəmohtəligpa mɪn ohni
(Luk 9:10)*

³⁰ Kəni aposil mɪn rəha Iesu kəmohtəlig=pa mɪn ohni, kəni motəni=pən natimnati rəfin iətəm kəmotol, mɪne nəghatian mɪn iətəm kəmotəgətun nətəmimi lan. ³¹ Mətəu nətəmimi tepət kəutəhuva mautəhuvən, kəni Iesu mɪne rəhan mɪn nətəmimi kinotəruru nauəniən mɪne nəmeigian mɪne. Kəni Iesu tənī=pən kəm lah məmə, “Pəh-to kəhuvən-to əpəha ikɪn kəti nətəmimi kohkə ikɪn, kəni nəkotəmeig nəuvin.” ³² Kəni ilah əmə məhuvən e bot kəti mɪnautəhuvən əpəha ikɪn nətəmimi kohkə ikɪn.

*Iesu təmaugɪn
nəman faif təusɪn*

(Mat 14:13-21; Luk 9:11-17; Jon 6:1-14)

³³ Mətəu nətəmimi tepət kəmotafu ilah nian kəmohtə, kəni motəhrun ilah. Kəni kəmohtə e lahuənu mɪn motaiu motəpən e lah, məhuvən əpəha

6:17-19 Lev 18:16 * **6:25** ?Pətan u təmətəpuəh o rəhn-kəpə Jon e pilet o nak? Məmə okəhrun əhruahru məmə tinimis, mɪne o nol əuvsanien in. **6:30** Luk 10:17

kautəhuvən ikin. ³⁴ Nian Iesu təmuvari e bot mafu nımənin nətəmimi tepət kəməhuva rəkis, kəni nikin təmepət pik o lah, mətəu-inu kotəhmen əmə e sipsip mın nətəm iətəmimi tikə o neruh vivian ilah. Kəni təməhtul mətəgətun ilah e natimnati tepət.

³⁵ Kəni mətəuarius tinəhnaiuv, kəni nətəmimi rəha Iesu kəməhuva motəni=pən kəm in məmə, “Napinəpu, kəni ikinu ikin nətəmimi kohkə ikin. ³⁶ Təuvir məmə onəkahli=pən-tə nətəmimi kautəhuvən e lahuənu mın, mine əpəha ikin mın, məmə okotos nəhmti niqlah nauəniən.”

³⁷ Mətəu in təməni=pən kəm lah məmə, “Kəpə, itəmah əmə. Nəkotaugin nətəmimi mın əha.” Mətəu kotəni məmə, “!Nak! ?Nəkəmə oiəkəhuvən motəraki e məni asoli ağin u tu-hanrit tənariəs o nosiən pıret lan u o nauginiən nımənin nətəmimi u?”†

³⁸ Mətəu Iesu təni məmə, “?Nautos pıret kuvəh? Əhuvən-to moteh-to.” Kəməhuvən moteh məmə, “Pıret faif, kəni nəmu keiu.”

³⁹ Kəni Iesu təni=pən kəm rəhan mın nətəmimi məmə okotol nətəmimi kotəharəg e nımanuvehli fifti-fifti mine uan-hanrit-uan-hanrit, ⁴⁰ kəni kəmotəharəg lanəha fifti-fifti mine uan-hanrit-uan-hanrit. ⁴¹ Kəni Iesu təmos pıret faif mine nəmu mil u keiu, kəni məsal-pəri əpəha e neai məfaki=pən lan, kəni məhapu pıret u məfən kəm rəhan mın nətəmimi məmə okotəuəri e nətəmimi. Kəni matig mos mın nəmu mil u keiu məhapu məuəri kəm nətəmimi. ⁴² Kəni nətəmimi rəfin kəmotəuən nərfilah tasisi, ⁴³ kəni motəpəh nıpıspısi pıret u mine nəmu mil u, kəni nətəmimi mın rəha Iesu kəmotəipei=pən e kətım asoli tueləf kotəri vivi. ⁴⁴ Kəni nətəmimi mın u kəmotəuən, nəman e lah kotəhmen e faif-tausin.

*Iesu təmalıuək e nəhue nəhu
(Mat 14:22-33; Jon 6:15-21)*

⁴⁵ Kəni rəueiu ağin mın, Iesu təməni=pən kəm rəhan mın nətəmimi məmə okotələs bot kəti motəupən məhuvən e nəve nıtəni=pən əpəha ikin kəti nərgin u Petsaitə, mətəu in otatig mahli=pən pıpım nətəmimi kautəhuvən imalah mın ikin. ⁴⁶ Nian tınəuiəhruin rəkis nətəmimi, mahli=pən ilah kautəhuvən, kəni muvən əpəha e nıtəuət məmə otəfaki.

⁴⁷ Kəni tinəpinəpu, bot tınuvən əpəha e nəlugin əhruahru əpəha e lek, mətəu Iesu tətən pısin əmə əpəha ipari. ⁴⁸ Kəni mafu ilah kəutasuə məutasuə mətəu kınotəpəou mətəu-inu nımətəgi tatoh ilah. Kəni lapın iuəkır o nianian, kəni taliuək e nəhue nəhu mətəuva. Təmalıuək muva, məmə otəpırekis ilah.

⁴⁹⁻⁵⁰ Kəni nian nətəmimi mın rəha Iesu kəmotəfu tətəliuək e nəhue nəhu mətəuva, kəni nıkilah təhti məmə narmi iətəmi kəti. Kəni ilah rəfin kəmoteruh, kəni motəgin məutearəg əfəməh. Mətəu rəueiu ağin əmə, Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “!Ei, nıkitəmah təhtul məha-məha. İəu əmə u. Sotəğiniən!” ⁵¹ Kəni məri e bot ilah mın ilah, kəni nımətəgi təmeiuaiu, kəni kəmotəuıt pik ohni, ⁵² mətəu-inu rəhn-kapə lah tiəkis. Kəmotəfu pau Iesu təmaugin nətəmimi tepət e pıret nəuan nəuətın əmə, mətəu ilah kotəruru əhanəh məmə in pəh.

*Iesu təmol vivi nətəm kautəhmis əpəha Kenesəret
(Mat 14:34-36)*

⁵³ Kəməhuvən e nəve nıtəni=pən məhuvəri əpəha ikin kəti nərgin u Kenesəret, kəni motıuvi-ərain bot ikin. ⁵⁴ Nian kəməhuvəri ikin əha, nətəmimi mın ikin kəmotəhrun uəhai əmə məmə in Iesu. ⁵⁵ Kəni kəmotəiu məhuvən əpəha lahuənu mın məutəni=pən kəm nətəmimi. Kəni nian kotətəu məmə Iesu əha ikin əha, kotəmki nətəm kautəhmis e rəhalah mın pet məhuva

6:34 Nam 27:17; Mat 9:36 † **6:37** “Tənariəs,” inu məni rəhalah, təhmen e vatu rəha Vanuatu. Rəueiu, tu-hanrit tənariəs təhmen e tu-hanrit-tausin vatu (200,000 vatu). **6:44** Mak 8:1-9 **6:46** Luk 5:16 **6:49-50** Luk 24:37 **6:51** Mak 4:39

ohni. ⁵⁶ Kəni ikin min rəfin Iesu tatuvən=pən ikin e lahuənu əlkələh min, mine lahuənu asoli min, mine ikin min rəfin titəlau, nətəmimi kotəmki nətəm kautohmis mohiet motəlin əmə ilah əpəha e makit ikin. Kəni kəmotəkeikei məutəni=pən kəm Iesu məmə otegəhan e lah kotek əmə nififi napən rəhan. Kəni nətəmimi rəfin u kəmotek rəhan kot kəmotəuvir e rəhalah nīmisiən.

7

Nətəmi asoli min kəmotəməki e Iesu o kastim rəhalah (Mat 15:1-9)

¹ Kəni Farəsi nəuvein mine nəgətun nəuvein rəha Lou, kəmotəpən əha Jerusiləm, məutəharəg ilah Iesu. ² Kəni kəmotəfu məmə nətəmimi min rəha Iesu nəhlmilah tamikmik kəni məsoteikuasiən e noliən rəha Farəsi min, kəni motəuən.

³ Farəsi min, mine nətəm Isrel tepət, kəmautohtəu=pən əhruahru kastim rəha tipilah nuvəh min. Kəutəkeikei moteikuas e nəhlmilah e noliən kəti, kəni uərisig lan, kotəhrun nauəniən. ⁴ Kəni nian kotsipən e makit məhuva, məsotəuən pīpimiən, motəupən moteikuas e nəhlmilah, uərisig kəmanotəuən. Kəni mautohtəu=pən natimnati tepət min lanəha iətəm kəmos o tipilah nuvəh min. Kəni kastim əhruahru əha ikin rəha neikuasiən e sospən, mine kap, mine pesin u kəmol e aiən.

⁵ Kəni inu Farəsi min mine nəgətun min rəha Lou kotətapuəh o Iesu məmə, “!Təhro rəham min nətəmimi kəsotohtəu-pəniən kastim rəha tipitah nuvəh min!? !Təhro kəsoteikuasiən e nəhlmilah ko məpanotəuən, kəni mautol lanəha!”

⁶ Mətəu Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Aupən Aiseə təməni pəhriən nian təməni pətigəm əhruahru nəghatiən rəha Uhgın mətəni e təmah məmə itəmah nəfaki eiuə min. In təməni məmə, ‘Uhgın təni məmə nətəmimi min u kautisiai iəu e nəghatiən əmə rəhalah, mətəu nīkilah tətən=pən əpəha isəu.

⁷ Məutəfaki kəm iəu o nati əpnapin əmə, mətəu-inu ilah kəutəgətun nətəmimi e lou iətəm iətəmimi əmə təmol məutəni məmə lou rəha Uhgın, mətəu kəpə.’ ”

⁸ Kəni Iesu təməni min kəm lah məmə, “Itəmah nəutəpəh Lou rəha Uhgın mautohtəu=pən əmə kastim rəha iətəmimi.”

⁹ Kəni məni=pən kəm lah məmə, “Nəutəfəri pik o noliən əpətu rəhatəmah məmə nəkotəpəh Lou rəha Uhgın kəni məutohtəu=pən aru əmə kastim rəhatəmah. ¹⁰ Mosis təməni məmə, ‘Onəkisiai rəham tatə mine məmə. Nəmə iətəmi kəti tətəghati rah e rəhan tatə mine məmə, okəkeikei kohamu.’ ¹¹ Mətəu itəmah nəkotəni məmə, iətəmi kəti nəmə təpəh nasiruiən e rəhan tatə mine rəhan məmə kəni məni=pən kəm lau məmə, ‘Rəhak u nati u iəkəmə iəkəsiru e təlau lan, mətəu iəmələhu əmə məmə rəha Uhgın. Kəni nati kətəfən kəm Uhgın ko kəsoliən nati kəti lan.’

¹² “Kəni kastim rəhatəmah tətəgəhan məmə suah kəti təhrun nəpəhiən nasiruiən e rəhan tatə mine rəhan məmə e noliən əha. Kəni inu təsisiəiən ilau. ¹³ Mətəu e noliən əha, nəutəgətun nətəmimi e rəhatəmah kastim məmə in nati agin, kəni motol nəghatiən rəha Uhgın tatol əmə nati əpnapin lan. Kəni natimnati min tepət min lanəha itəmah nautol.”

Nati tol nətəmimi kotərah *e nəhmti Uhgın* (Mat 15:10-20)

¹⁴ Kəni Iesu təmauin e nımənin nətəmimi məmə okəhuva iuəkir ohni kəni tənı=pən kəm lah məmə, “Otətəlig vivi-to lak məmə nəkotəhrun nolıən rəha nauəniən mıne neikuasiən. ¹⁵ Nati iətəmimi tatun təsoliən iətəmimi tamıkmık e nəhmti Uhgın, mətəu nati tatsipən e niki iətəmimi tatol iətəmimi tətamıkmık e nəhmti Uhgın.”*

¹⁷ Nian Iesu təmıet rəkis e nımənin nətəmimi u, kəni muvən əpəha imə, kəni rəhan mın nətəmimi kotətapuəh o nıpəti nəghatiən mın u kəm in. ¹⁸ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Nəmə təhro itəmah mın rəhn-kapə təmah tikə. Onəkotəkeikei motəhrun məmə natımnati iətəm iətəmimi tatun in təhmen əmə e nati ihluə təsoliən iətəmimi tətərah e nəhmti Uhgın. ¹⁹ Mətəu-inu tun kəni təsuvəniən e nıkin, mətəu tatuvən e nisigan, kəni matiet mın.” (E nəghatiən əha Iesu təməni pətigəm məmə nauəniən rəfin katun təuvır e nəhmti Uhgın.)

²⁰ Kəni tənı məmə, “Mətəu nati iətəm tatiet e niki iətəmimi, in tol iətəmimi tətamıkmık e nəhmti Uhgın. ²¹ Mətəu-inu niki iətəmimi tətəhti natımnati tərah tepət, kəni nətəmimi kautol nolıən tərah mın u: nıpətan mıne nəman mıne, kautit oneuən ilah mın; kəutakləh; kəutohamu iətəmi; ²² kəutakləh e pətan rəha iətəmi pısın; kəutaumis pik o natımnati; kautol təfagə tərah mın; kəuteiuə; kautit əpnəpın əmə nıpətan mıne nəman; kautetet; kəutəni nikali iətəmi; kəutəfəri ilah; kəutalməli. ²³ Nolıən tərah mın əha, ilah kəha kəutsipən e niki nətəmimi kəni mautol ilah kotamıkmık e nəhmti Uhgın.”

*Iesu təməhgi pətigəm
narmın tərah e nati pətan kəti
(Mat 15:21-28)*

²⁴⁻²⁶ Kəni Iesu təmıet u ikınu kəni məsəu-pahav muvən əpəha Fonisiə, ima Nanihluə mın e nıtəni rəha Siriə, mətətig e nımə kəti iuəkir o taun u Taea, mətəhluəig məsolkeikeiən məmə nətəmimi okotəhrun məmə in tətətig əha ikın əha, mətəu ko təsəhluəigıən.

Mətəu pətan kəti əha ikın, narmın tərah tətətig e rəhan pətəkəku. Pətan u təməir ikın əha, kəni in təsəfakiən, in Ianihluə. (Nətəm Isrel kotəni məmə Nanihluə mın kotəhmen e kuri.) Nian təmətəu natımnati təuvır mın iətəm Iesu tatol ilah, kəni təsək muva mısın=pən nəulın ohni məmə otəhgi pətigəm narmın tərah e rəhan pətəkəku. ²⁷ Mətəu Iesu tənı məmə, “Kəpə. Pəh kotaupən motəugın kəlkələh mın. Təsəuviriən məmə okəraki=pən e nauəniən nig kəlkələh mın kəm ‘kuri mın.’ ”†

²⁸ Mətəu pətan u tənı məmə, “Nıpəhriəniən iətəmi asoli, mətəu nati əpnəpın kuri mın, mətəu kəgəhan məmə ilah kautun nıpıspisi nauəniən nig kəlkələh mın iətəm tatımərəgrəg=pən e nıpəg tepıl.”

²⁹ Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Mətəu-inu nəmuhalpın vivi rəhak nəghatiən, uvən-to əpəha imam ikın mafu narmın tərah tıniət rəkis e rəham pətəkəku.” ³⁰ Pətan u təmaıu muvən iman lahuənu mafu rəhan pətəkəku tətəpılı-pəri vivi əmə e rəhan pet, kəni narmın tərah tıniət rəkis lan.

*Iesu təmol vivi
iətəmimi kəti matəlgın talu məruru nəghatiən*

³¹ Kəni Iesu təmıet ikın əha ima nətəm Taea kəni muvən=pən əpəha Sae-don muvən=pən əpəha Tekapolis ikın matuvən əpəha e nəhu Lek Kaləli.

* **7:15** E kopi əuas mın nəuvein rəha Niutestımın iətəm kəmətəi e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən pısın kəti mın əha ikın iətəm tatılın nəghatiən u mətəni məmə, “**16** Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig, otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən mın u.” **7:15** Uək 10:14-15 † **7:27** “Kəlkələh mın” tətəgətun nətəm Isrel, kəni “kuri mın” tətəgətun Nanihluə mın. Nian koteruh nəghatiən u “kuri” mak u tətətig lan, tətəgətun məmə Iesu in tətəni nəghatiən rəha nətəmimi nəuvein nətəm kəutəni e Nanihluə mın məmə “kuri mın.”

³² Kəni nətəmimi kəmotit iətəmimi kəti nimatəlgin talu kəni məruru nəghatiən məhuva məmə Iesu otələhu=pən nəhlmin lan pəh tətəu təuvir min e nimisiən.

³³ Kəni Iesu təmit suah u mian əpəha isəu nəvetin o nətəmimi, kəni məfən nəuanəhlmin e nimatəlgin kəni magəh nəhlmin † mələhu=pən e namin. ³⁴ Kəni məsal pəri əpəha e neai, kəni meəhagəhli ohni e rəhan nəghatiən məmə, “! *Efata!*” Nipətin tənə məmə, “!Əuvir-tə!” ³⁵ Kəni əmeiko iətəmi u tinatətəu nati, kəni namin tinəuvir minatəghati vivi.

³⁶ Kəni Iesu təməniəhu ilah məmə okəsotəniən nati u kəm nətəmimi. Mətəu nian Iesu təmətəkeikei kəm lah, mətəu ilah kəmotəkeikei motəni pətigəm pik min kəm nətəmimi. ³⁷ Kəmotəuīt pik ohni motəni məmə, “Natimnati rəfin iətəm tatol, mətəu in təuvir pik aɡin. Nətəmimi min u nimatəlgilah talu kinautətəu nati, mine nətəmimi min u kotəruru nəghatiən kinautəghati.”

8

Iesu təmaugin nətəmimi fo-tausin

(Mat 15:32-39; Mak 6:35-44)

¹ E nian kəti min, nətəmimi tepət kəməhuva min ohni, kəni mətəu niglah nauəniən tinikə. Kəni Iesu təmauin e rəhan min nətəmimi kəhuva kəni tənə=pən kəm lah məmə, ² “Nikik tinahmə pik o nətəmimi min əpəha mətəu-inu, kəməhuərisig lak minotos rəkis nian kisil, kəni rəueiu əha, niglah nauəniən tinikə. ³ Nəmə iəkahli=pən ilah kautəhuvən əha rəueiu, kəni sueiuei otoh ilah, kəni nəhmtilah otapin e suaru, mətəu-inu kəməsotəuəniən nuvəh, kəni nəuvein kəmotəpən əpəha isəu.”

⁴ Kəni rəhan min nətəmimi kəmotətapuəh ohni məmə, “? Okos iə pıret təhmen o nauɡiniən ilah? In u ikinu nati tikə ikin, nətəmimi kəsotətiɡiən ikin.”

⁵ Kəni Iesu təmətapuəh o lah məmə, “? Nautos pıret kuvəh?” Mətəu kotəni məmə “Səpin.”

⁶ Kəni təməni=pən kəm nətəmimi məmə okotəharəg, kəni tos pıret u məfaki məni tagkiu kəm Uhgın ohni, kəni məhapu məfən kəm rəhan min nətəmimi məmə okotəuəri e nətəmimi, kəni ilah kəmotol lanəha. ⁷ Kəni kəmos min nəmu əlkələh nəuvein motəfən kəm Iesu, kəni Iesu təfaki kəm Uhgın ohni kəni məfən min kəm lah məmə okotəuəri kəm nətəmimi. ⁸⁻⁹ Kəni nətəmimi min u Iesu təmaugin ilah kotəhmen e fo-tausin, kəmotun nauəniən nərfilah tasisi, kəni motəpəh nipispisi nauəniən, kəni kaipei=pən e kətim asoli səpin kotəri. ¹⁰ Kəni Iesu tahli=pən nətəmimi kautəhuvən imalah min ikin. Kəni ilah rəhan min nətəmimi kəməhuvən e bot məhuvən əpəha e nitəni Talmanutə.

Farəsi min kəmotəni məmə okotəh nəmtətiən kəti

(Mat 16:1-4)

¹¹ Kəni Farəsi min nəuvein kəməhuva o Iesu mautorgəhu kəm in motəni=pən kəm in məmə otol-to nəmtətiən asoli kəti pəh kotəhrun məmə in təmsipən pəhriən o Uhgın, uə kəpə. ¹² Kəni Iesu nikin təməpəou, kəni təmeəhagəhli o lah kəni məni məmə, “? Kərmə təhro nətəmimi min u rəueiu mine kotəni məmə okotəfu-to nəmtətiən kəti? Mətəu iətəni pəhriən kəm təmah məmə ko kəsoliən nəmtətiən kəti kəm təmah.”

¹³ Kəni məpəh ilah məhuvən e bot məhuvən əpəha e nikali nəhu nəven=pən.

Is rəha Farəsi min mine is rəha Kig Herot Antipas

(Mat 16:5-12)

† **7:33** E nian min əha, nətəmimi nikilah təhti məmə nəunəhuatəmi in təhmen e mərsin kəni tətəsiu e nimisiən. **7:36** Mak 1:43-45 **7:37** Aes 35:5 **8:12** Mat 12:39; Luk 11:29

¹⁴ Rəhan mın nətəmimi kəmotalu e nəmkiən pıret təhmen mətəu kəmotos əmə kətiəh əmə məhuvən e bot. ¹⁵ Kəni İesu təməuvahag kəm lah məmə, “Onauteh vivi itəmah o is rəha Farəsi mın mine is rəha Herot Antipas.”

¹⁶ Kəni kəmotəni=pən kəm lah mın məmə, “Tətəni lanəha mətəu-inu kəməsotəmkiən pıret.”

¹⁷ Kəni mətəu İesu tınəhrun rəhalah nətəligiən kəni məni məmə, “? Təhro nəutəni nəghatiən əha məmə nəməsotəmkiən pıret? ?Təhro itəmah nəsoteruh əhanəhiən kəni məsotəhrun əhanəhiən? !Rəhn-kapə təmah tiəkis!

¹⁸ Nəhmtitəmah u ikin. ?Təhro nəsotəhiən nati? Kəni nıpəgtəlgitəmah u ikin. ?Təhro nəsotətəuiən nati? İəkəhrun məmə nəmə təhro nınotalu e natimnati iətəm kinəhuva rəkis. ¹⁹ ?Nian iəmos pıret mın əha faif məfən kəm nətəmimi əha faif-tausin kotun, kəni uərisig nəmotaıpei nıpıspisin e kətim asoli kuvəh?” Mətəu kotəni məmə, “Tueləf.”

²⁰ Kəni təmətapuəh mın o lah məmə, “? Kəni nian iəmos pıret əha səpın məmə iəkəfən kəm nətəmimi mın əpəha fo-tausin kotun, kəni uərisig nəməhuveıpei=pən nıpıspisin e kətim asoli kuvəh?” Mətəu kotəni məmə, “səpın.”

²¹ Kəni təmətapuəh o lah məmə, “?Mətəu itəmah nəkotəruru əhanəh iəu?”

İesu təmol vivi iətəmi kəti nəhmtin tərəh

²² Kəni kəməhuvəri əpəha ikin kəti kətəni məmə Petsaitə, kəni nətəmimi ikin kəmotit suah kəti nəhmtin tərəh məhuva kəni məutəkeıkei o İesu məmə otələhu=pən nəhlmin lan. ²³ Kəni İesu təmos nəhlmi suah u mian isəu nəuvetin o lahuənu kəni magəh nəhmti suah u* kəni mələhu=pən nəhlmi mil lan, kəni mətapuəh ohni məmə, “?Nınəhrun neruhiən nati uə kəpə?”

²⁴ Mətəu suah u təməsal pəri kəni məni məmə, “İətəfu nətəmimi mətəu kotəhmen əmə e nıgi mın mətəu in əmə u kəutaliuək.”

²⁵ Kəni İesu təmatig mələhu=pən mın nəhlmin mil e nəhmti suah u, kəni nəhmtin tınəhrun neruh viviən natimnati mınəpəh nəuau-əuaviən. ²⁶ Kəni İesu təmahli=pən məmə otatuvən iman ikin mətəu təməniəhu məmə otəsuvən-pəniən əha lahuənu əha ikin.

Pitə təməni pətigəm məmə İesu in Məsaiə əpələ (Mat 16:13-20; Luk 9:18-21)

²⁷ Kəni İesu mine rəhan mın nətəmimi kəməhiet motəsəu pahav məhuvən e lahuənu mın u iuəkır o nati əpəha Sisəriə Filipai. Nian kəməutəhuvən e suaru kəni tətapuəh o lah məmə, “?Otəni-to məmə nətəmimi kotəni iəu məmə iəu pəh?”

²⁸ Mətəu rəhan mın nətəmimi kotəni məmə, “Nətəmimi nəuvein kotəni məmə ik Jon Bəptais. Nəuvein kotəni məmə ik Elaijə. Nəuvein mın kotəni məmə ik iəni kəti rəha Uhgın aupən.”

²⁹ Kəni təmətapuəh o lah məmə, “?Mətəu itəmah nəkotəni məmə iəu pəh?” Kəni Pitə tani məmə, “!İK u Məsaiə† əpələ!”

³⁰ Kəni İesu təməniəhu əskasik ilah məmə, okəsotəni pətigəmiən in kəm iətəmi kəti.

İesu təməghati e rəhan nımsiən (Mat 16:21-23; Luk 9:22)

³¹ Kəni təmətəgətun ilah kəni mətəni məmə, “İəu Nəti İətəmimi oiəpanətəu nəhməiən o natimnati tepət. Nətəmi asoli rəha nətəm İsrəl, mine pris asoli

8:15 Luk 12:1 **8:17** Mak 6:52 **8:19** Mak 6:41-44 * **8:23** Afın-to e futnot e Mak 7:33. **8:28** Mak 6:15 † **8:29** Afın-to e tiksınəri o nəghatiən u “Məsaiə.” **8:29** Jon 6:68-69 **8:30** Mak 9:9

min, mine năgătun min rəha Lou okotəmăki lak, kəni motohamu iəu, mətəu oiăkos nian kisil ko, kəni məpanəmiăgəh min.” ³² Təmăni-vivi pau kəm lah, mətəu Pitə təmit Iesu mian əpəha e nikalı suaru kəni mətəniəhu əskasik məmə otəsəghatiən lanəha. ³³ Kəni mətəu Iesu təmăsal=pən meruh rəhan min nətəmimi, kəni məni=pən kəm Pitə məmə, “!Ik iərmis Setən asoli, agim muvən isəu ohniəu! Rəham nətəligiən səniamə rəha Uhgın, mətəu rəha iətəmimi əmə.”

*Naulisian e nəni pətigəmiən Iesu kəm natəmimi
(Mat 16:24-28; Luk 9:22-27)*

³⁴ Kəni Iesu təmauin rəfin e nətəmimi, mine rəhan min nətəmimi, məmə okəhuva ohni, kəni məni məmə, “Nəmə iətəmi kəti təni məmə otuərisig lak, otəkeikei malu aru lan, kəni mələs rəhan nigı kəməluau muərisig lak.‡
³⁵ Iətəmimi iətəm tolkeikei məmə otosmiăgəh rəhan nəmiăgəhiən e nəhue niftəni u, kəni otəmkarəpən e rəhan nəmiăgəhiən itulin. Mətəu iətəmi otimis ohniəu mine Nənuşian Təuvır rəhak, in otos nəmiăgəhiən itulin. ³⁶ ?Nəmə iətəmimi kəti tatos rəfin natimnati e nəhue niftəni, mətəu uərisig lan otimis kəni təsosiən nəmiăgəhiən itulin, in təmol win e nati təuvır kəti, uə kəpə? Kəpə.
³⁷ Ko iətəmi təsəfəniən nati kəti kəm Uhgın məmə Uhgın otəfən nəmiăgəhiən itulin kəm in.

³⁸ “Nəmə nətəmimi kəutaulis e nəni pətigəmiən iəu mine rəhak nəghatiən kəm nətəmi kəsotəfakiən mautol təfagə tərəh, kəni o nian iəu Nəti Iətəmimi oiăkuva lan, iəu min oiăkaulis e nəni pətigəmiən məmə ilah u rəhak min nətəmimi. O nian əha iəkuva itimah nagelo asim min e noraipiən əhagəhag asoli rəha rəhak tatə.”

9

¹ Kəni Iesu təmăni məmə, “Iətəni pəhriən kəm təmah məmə, itəmah nəuvein u nəutəhtul u ikinu rəueiu, ko kəsəhmisiən motətəuarus koteruh Narməniğian Rəha Uhgın otuva e nəsanəniən asoli.”

*Nipəti Iesu təmuva mol pisin
(Mat 17:1-13; Luk 9:28-36)*

² Kəni nian sikis kinəhuva minəhuvən rəkis, kəni Iesu tit Pitə, Jemis, mine Jon, kəni ilahal pisin əmə kiluərisig lan məhuvən əpəha e nitəuət əfəməh kəti, kəni ilah pisin əmə əha ikin. Kəni kəmlafu nipəti Iesu təməuhlin muva mol pisin. ³ Rəhan napən təmuva məruən mətəraip-oraip, ko iətəmi kəti təsəikuasiən e napən kəti təruən lanəha. ⁴ Kəni suah milahal əha kəmlafu Elaijə mine Mosis kəmiaiet pətigəm=pa məhləghati ilahal Iesu.

⁵ Kəni Pitə təmăni=pən kəm Iesu məmə, “Iəgətun, təuvır məmə iəkluva u ikin u. Pəh mihlöl nimauvluvl kisil, rəham kəti, rəha Mosis kəti, kəni rəha Elaijə kəti.” ⁶ Pitə tinətəghati əpnəpin əmə mətəu-inu kinləgin pik məhlərəmrumin.

⁷ Kəni nəpuə təmuva məuveg ilah, kəni kəmotətəu nəuia iətəmi kəti təmsipən əpəha e nəpuə məmə, “Inu nətik keikei u iəkolkeikei pik. Onəklətəlig lan.”

⁸ Kəni rəueiu agin min, kəmləirair, mətəu kəsleruhiən min suah mil, mətəu kəmleruh əmə Iesu tətəhtul ilahal min.

⁹ Nian kəməuteiuaiu e nitəuət məhuvən əpəha ləhtəni, kəni Iesu təmăniəhu əskasik ilahal məmə, “Natimnati min u nəmleh əpəha ilis e nitəuət, onəsləniən kəm iətəmi kəti milətəuarus=pən iəu Nəti Iətəmimi oiəkəmiăgəh min e nimisiən.”

‡ **8:34** Nian nəmə okətu-pəri iətəmimi kəti e nigı kəməluau, in otəkeikei mələs rəhan nigı kəməluau muvən ikin okətu-pəri ikin. **8:34** Mat 10:38-39; Luk 14:27 **8:38** Mat 10:33 **9:1** Mak 13:30
9:7 Uək 3:22; 2Pitə 1:17-18

¹⁰ Kəni ilahal kəmlisiai nəghatiən rəha Iesu, mətəu kəməhləni əmə kəm lahal mīn məmə, “Nəghatiən əha təməni məmə otəmiəgəh mīn e nīmisiən, kəruru məmə nīpətīn təni məmə nak.”

¹¹ Kəni kəmlətapuəh o Iesu məmə, “?Təhro iəgətun mīn rəha Lou kotəni məmə Elaijə otəkeikei maupən muva?”

¹² Kəni Iesu təməni=pən kəm lahal məmə, “Nīpəhriənīən, Elaijə otaupən muva məmə otol vivi natimnati rəfin. ?Mətəu təhro Nauəuə Rəha Uhgīn təməni məmə iəu Nəti İətəmiimi oiəpanətəu nahməiən o natimnati tepət, kəni nətəmiimi okoteruh iəu motəuhlin nəmtahlah ohniəu motəpəh iəu?*” ¹³ Mətəu iətəni pəhriən kəm təmahal məmə Elaijə tinuva rəkis, kəni kəmol nati tərāh lan təhmen e Nauəuə Rəha Uhgīn təməni məmə okəpanol lanəha.”

*Iesu təməhgi pətīgəm
narmīn tərāh e suakəku kəti
(Mat 17:14-21; Luk 9:37-43)*

¹⁴ Nian kəmohtəlig=pa mīn, moteruh nətəmiimi nəuvein mīn rəha Iesu, mətəu nīmənīn nətəmiimi kəmohtəlau e lah, kəni iəgətun nəuvein rəha Lou mīne nətəmiimi mīn rəha Iesu kəutorgəhu. ¹⁵ Nian nətəmiimi kəmoteruh Iesu, narmīlah təmiuvig pīk ohni, kəni motaiu məhuva məmə okotəghati kəm in. ¹⁶ Kəni Iesu təmətapuəh o lah məmə, “?Nakəha nəutorgəhu ohni itəmah nətəmiimi mīn əpəha?”

¹⁷ Mətəu nətəmiimi mīn u kəti təni məmə, “İəgətun, iəu iəmit nətik muva ohnik məmə onəköl vivi, mətəu-inu narmīn tərāh kəti tətətig lan kəni mol təruru nəghatiən. ¹⁸ Kəni nian narmīn tərāh əpə taskəlīm in, kəni mōh mələs iəhu morin e nīməulul, kəni nəhun nəuan ruən tətiet, təhmen e nəuəui nītəhi, kəni matīgət-ərain nəhluvīn, nīpətīn tatikimkim. Kəni iəmətapuəh o rəham nətəmiimi məmə okotəhgi pətīgəm narmīn tərāh u lan, mətəu kotəruru nəhgi pətīgəmiən.”

¹⁹ Mətəu Iesu təni məmə, “Kəsi, itəmah u nətəmiimi rəueiu mīne nəotəhatətəiən lak. Kərmə oiəkətig kitah mīn itəmah mətəuarus=pən nian nak nəmanotəhatətə lak. Kəni kərmə onəhgīn iəpanəmeig e təmah. !Otit suakəku ko məhuva kəm iəu!”

²⁰ Kəni kəmotələs məhuvən o Iesu. Kəni narmīn tərāh əpəha təmafū Iesu kəni tol suakəku u tauit nīpətīn tərəmrumīn pīk, kəni məmei morin əpə ləhtəni e nīməulul məsəuəsəu mətān, kəni nəunəhuan tiet təhmen e sop. ²¹ Kəni Iesu təmətapuəh o rəhan tatə məmə, “Təmol lanəha mīnos nu kuvəh?”

Mətəu rəhan tatə təni məmə, “Təmətuəuin e nian təmatəkəku mətəuarus=pa əha rəueiu. ²² Kəni nian tepət narmīn tərāh kəha tatoh mətləfən əpəha e nīgəm mīne nəhu məmə otohamu. Nəmə nəkəhrun noliən, pəh nəkasəkəhrūn itimlau masiru e timplau.”

²³ Mətəu Iesu təni məmə, “Nak əha, nəghatiən u məmə, ‘Nəmə nəkəhrun noliən?’ Uhgīn təhrun noliən natimnati rəfin kəm iətəmiimi iətəm tətəhatətə lan.”

²⁴ Kəni rəueiu agīn, tatə rəha suakəku u təmagət əfəməh məmə, “İəkəhatətə lam, mətəu in əmə u rəhak nəhatətəiən təkəku əmə. !Asiru lak məmə rəhak nəhatətəiən otəri mepət!”

²⁵ Kəni nian Iesu təmeruh məmə nətəmiimi nəuvein mīn kīnəutaiu mīnəutuva iuəkīr ohni məmə okotafu-to, kəni təni=pən əskasik uəhai əmə kəm narmīn tərāh əpəha məmə, “İk narmīn tərāh iətəm natol nīmatəlgitəmi tətalu,

9:11 Mal 3:1 * **9:12** Nətəm İsrəl rəhalah nətəligiən məmə nəmə Məsaiə tuva, in otepət e nətəm Rom mīne marmənig e nətəmiimi. Mətəu ilah kəsotətəligiən lanu e Məsaiə məmə otimis o lah, kəni mosmiəgəh ilah o nos rəkisiən nalpiniən o təfagə tərāh, kəni məfən nəmiəgəhiən itulīn, kəni kotol win e nīmisiən.

9:12 Sam 22:1-18; Aes 53:3; Mal 4:5-6 **9:13** Mat 11:14 **9:23** Mat 21:21; Mak 11:23

kəni mol iətəmi təruru nəghatiən. !Iəkəni=piṇə əhruahru u rəueiu məmə onəkiet e suakəku u, kəni məsuva minian muvən lan!”

²⁶ Kəni narmin tərəh əha təmagət əfəməh mol suakəku əpəha tauit mərəmrumin min u iuəkir agin timis, kəni miet lan. Ko nakafu məmə tinimis rəkis, kəni nətəmimi tepət kotəni məmə tinimis. ²⁷ Mətəu Iesu təmeapən maskəlīm nəhlmin miuvi-pəri, kəni təhtul.

²⁸ Iesu təmuvən imə, kəni ilah piṣin əmə rəhan min nətəmimi kəutəharəg, kəni kotətapuəh ohni məmə, “?Kərmə təhro iəkotəruru nəghi pətigəmiən narmin tərəh əpəha?”

²⁹ Mətəu Iesu təni məmə, “Nəfakiən əmə təhrun nəghi pətigəmiən narmin tərəh min əha lanəha.”

Iesu təməni pətigəm min rəhan nimisiən

(Mat 17:22-23; Luk 9:43-45)

³⁰ Kəni Iesu mine rəhan nətəmimi kəmoḥiet u ikinu kəni məhuvən=pən əpəha e nitəni Kaləli ikin, mətəu Iesu təsolkeikeiən məmə okəhrun məmə in əha ikin əha. ³¹ Təmol lanəha mətəu-inu tətəgətun rəhan min nətəmimi. Təməni məmə, “Iəu Nəti Iətəmimi, okegəhan=pən lak kəm nətəmimi kotohamu iəu iəkimis. Mətəu oiəkös nian kisil, kəni məpanəmiəgəh min.”

³² Kəni mətəu rəhan min nətəmimi kəsotəhrun viviən rəhan nəghatiən, kəni nikilah tinətəgin o nətəpuəhiən e niṗəti nəghatiən rəhan.

?Pəh in tepət e lah?

(Mat 18:1-5; Luk 9:46-48)

³³ Kəmoḥiet=pa əpəha Kapeniəm, kəni minautəhuvən imə kəti. Kəni Iesu təmətapuəh o lah məmə, “?Nak əha nəməutəni e suaru?”

³⁴ Mətəu kinotaulis o nuhalpiniən motəpnəpin əmə mətəu-inu, e suaru kəməutəni məmə pəh in tepət e lah. ³⁵ Kəni Iesu təməhtiahu məharəg, kəni mauin e rəhan nətəmimi tuələf məmə okəhuva-to ohni, kəni təni=pən kəm lah məmə, “Iətəmi tolkeikei məmə in otepət e nətəmimi, in otəkeikei meiuaiu e lah kəni muva məmə in ioluək əmə kəti rəhalah.”

³⁶ Kəni mələs suakəku kəti muva mem aupən e lah, kəni maskəlīm məmə, ³⁷ “Kəni iətəmimi iətəm tatos e nikin agiən suakəku təhmen e inu, kəni tatol e nərgək, kəni təhmen əmə məmə tatos iəu e nikin agiən. Kəni iətəmimi iətəm tatos iəu e nikin agiən, kəni təhmen əmə məmə tatos iətəmi u iətəm təmahli=pa iəu.”

Suah kəti təmol nati apispis

e nərgi Iesu

(Luk 9:49-50)

³⁸ Kəni Jon təməni=pən kəm Iesu məmə, “Iəgətun iəmotafu suah kəti tətəghi pətigəm narmin tərəh min e nərgəm, kəni iəmotəniəhu mətəu-inu səniəmə kitah kəti.”

³⁹ Mətəu Iesu təni məmə, “Sotəniəhuiən, mətəu-inu nətəmimi rəfin nətəm kautol nati apispis min e nərgək, ko kəsotəni uəhaiən nəghatiən tərəh lak.

⁴⁰ Iətəmimi iətəm səniəmə rəhatah tikimir, in tolkeikei itah. ⁴¹ Iətəni pəhriən kəm təmah məmə, nəmə iətəm tətəsiro e təmah, mətəu-inu rəhak u itəmah, kəni Uhgin otətəou in o rəhan nolien təuvir u, nati əpnəpin rəhan nasiruiən in nati əkəku əmə təhmen e nəhu tətəfinə kəm təmah məmə nəkotəmnim.”

Nati tol iətəmimi tətəmei

e rəhan nəmiəgəhiən

(Mat 18:6-9; Luk 17:1-2)

⁴² Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, “Kəlkələh mīn u kəutəhatətə lak, nəmə iətəmi kəti tol kəti təmei e rəhan nəmiəgəhiən uə rəhan nəhatətəiən, kəni iətəmi əha, Uhgīn otol nalpīniən asoli kəm in. Kəni nalpīniən əha otəskasik tapirəkis nəmə kətu=pən kəpiel kəti e nentəuin, kəni kahtiuət lan əpəha ləuantəhi lokamnīm məmə otamnīm.

⁴³⁻⁴⁴ “Kəni nəmə nəhlməm tol ik natol təfagə, kəni təuvir məmə nəkətahtuv rəkis mərəki lan.† Nəmə nəhlməm kətiəh əmə mətəu onəkəkos nəmiəgəhiən itulīn, inu təuvir pik mapirəkis agin məmə nəhlməm keiu mətəu okəraki=pən lam e nigəm asoli u naunun tikə.”‡

⁴⁵⁻⁴⁶ Kəni nəmə nəhlkəm kəti tol ik nətəmei e rəham nəmiəgəhiən, nəkətahtuv rəkis. Nəmə nəhlkəm kətiəh əmə mətəu onəkəkos nəmiəgəhiən itulīn, inu təuvir pik mapirəkis agin məmə nəhlkəm keiu mətəu okəraki=pən lam e nigəm asoli.§

⁴⁷ Kəni nəmə nəhmtəm kəti tol ik nətəmei e rəham nəmiəgəhiən, nəkələs rəkis. Nəmə nəhmtəm kətiəh əmə mətəu onəkəvən ikin Uhgīn tətərmənig ikin, inu təuvir pik mapirəkis agin məmə nəhmtəm keiu mətəu okəraki=pən lam e nigəm asoli. ⁴⁸ Kəni ikin əha, uhrəl mīn okotətu e nīpəti nətəmimi ikin məsohmisiən, kəni nigəm tatus ilah kəni matuəu əmə kilpīn ko kəsohapisiən nian kəti.

⁴⁹ “Uhgīn tətəarəgrəg=pən nigəm e nətəmimi təhmen əmə e sol kətəarəgrəg=pən e nauəniən.

⁵⁰ “?Sol təuvir, mətəu nəmə otisiu, kəni kəruru məmə okəfən mīn nak pəh tətəhiən? Onəkotəkeikei motos sol u təhmen e nolkeikeiən e rəhatəmah nəmiəgəhiən, kəni motatig e nəməlinuiən nian rəfin.”

10

*?Təuvir məmə nīpətan mīne nəman okotəpəh ilah mīn,
uə kəpə?*

(Mat 19:1-12; Luk 16:18)

¹ Kəni Iesu təmīet ikin əha kəni muvən miet=pən əpəha e nītəni əpəha Jutiə e nəven nītəni=pən e nəhu Jotən. Kəni nīmənīn nətəmimi kəmotuhapumīn=pən mīn ilah mīn ohni, kəni tətəgətun ilah məmə inu tətəgətun ilah mīne nian mīn.

² Kəni Fərəsi nəuvein kəməhuva moteiuə əmə motətapuəh ohni məmə, “?Təhro? ?Rəhatah Lou tətəgəhan məmə iərman təhrun nəpəhiən rəhan pətan mol difos lan, uə kəpə?”

³ Mətəu Iesu təmətəpuəh o lah məmə, “?Lou nak u Mosis təmələhu aupən kəm təmah?”

⁴ Kəni mətəu kotəni məmə, “Mosis təmegəhan lan məmə nəmə iərman tətəpəh rəhan pətan, kəni təkəikei mətəi nauəuə kəti məfən kəm rəhan pətan məmə in tinəpəh mīnol difos lan, kəni ko mənəhli pətīgəm.”

⁵ Mətəu Iesu təni məmə, “Mosis təmətəi lou ko mətəu-inu rəhn-kəpə təmah tiəkis pik. ⁶ Mətəu e nətuəuinīən, Uhgīn təmol natimnati, kəni mol iərman mīne pətan. ⁷ O nati əha in əha, iərman otəpanəpəh rəhan tatə mīne məmə, kəni mətəuətig ilau rəhan pətan. ⁸ Kəni ilau okiəuva nīpətīlau kətiəh. Kəni rəueiu, ilau səniəmə keiu, mətəu kətiəh əmə. ⁹ Uhgīn tinīlpīn ilau kīniəuva

† **9:43-44** Inu nəghatiən əuhlin iətəm tətəgətun məmə Iesu tolkeikei məmə kitah okotəkeikei motol uək əskasik o nəpəhiən rəhatah nolīən tərəh mīn. Təhmen məmə kəutətahtuv rəkis nolīən tərəh. Mətəu in təsolkeikeiən məmə okotərəkīn nīpətītah. ‡ **9:43-44** E kopi əuas mīn nəuvein rəhan Niutestīmīn iətəm kəmətəi e nəghatiən Kris aupən, katīlpīn nəghatiən kəti mīn e fes 44 iətəm təhmen=pən əmə e fes 48.

§ **9:43-44** Mat 5:30 § **9:45-46** E kopi əuas mīn nəuvein rəha Niutestīmīn iətəm kəmətəi e nəghatiən Kris aupən, katīlpīn nəghatiən kəti mīn e fes 46 iətəm təhmen=pən əmə e fes 48. **9:47** Mat 5:29 **9:48** Aes 66:24 **9:50** Mat 5:13; Luk 14:34 **10:4** Dut 24:1-4; Mat 5:31 **10:6** Jen 1:27; 5:2 **10:8** Jen 2:24; Efəs 5:31-33

minuol kətiəh, kəni o nati əha, pəh iətəmimi kəti ko təsətahtuviən rəhalau natigiən.”

¹⁰ Kəni Iesu mine rəhan nətəmimi kəməhuvən əpəha imə, kəni rəhan min nətəmimi kotətapuəh ohni o nati u. ¹¹ Kəni təməni=pən kəm lah məmə, “Iətəmi tatol tifos mətəpəh rəhan pətan kəni matit min in pişin kəti, in tatol təfagə tərəh e rəhan əhruahru pətan. ¹² Kəni təhmen min əmə, nəmə pətan kəti tətəpəh rəhan iərman kəni matitəu=pən in pişin kəti, in min tatol təfagə tərəh e rəhan əhruahru iərman.”

*Iesu təməfaki o kəlkələh min
(Mat 19:13-15; Luk 18:15-17)*

¹³ Kəni nətəmimi nəuvein kəmotəmki kəlkələh min məhuva o Iesu məmə otələhu=pən nəhlmin e lah məfən nəuviriən rəha Uhgın kəm lah. Mətəu rəhan min nətəmimi kəmautəniəhu ilah.

¹⁴ Mətəu nian Iesu təmeruh, kəni niəməha tol, mətəhi ilah məmə, “Pəh kəlkələh min okəhuva ohniəu. Sotəniəhuiən kəlkələh min u, mətəu-inu nətəmimi min u nikilah təhmen əmə e niki kəlkələh min, ilah u Uhgın tətərməniğ e lah. ¹⁵ İatəni pəhriən kəm təmāh məmə, nəmə iətəmi kəti təsəlkeikeiən məmə oteiuaiu məhmen e kəlkələh min u kəti mupəh Uhgın tərməniğ lan, ko in təsətiğ ahgəliən Narməniğiən Rəha Uhgın.” ¹⁶ Kəni mos kəlkələh min e nəhlmin, kəni mələhu=pən nəhlmin e lah məmə, “Pəh Uhgın otəfiənə rəhan nəuviriən kəm təmāh.”

*Suah kəti rəhan nautə tepət
(Mat 19:16-22; Luk 18:18-23)*

¹⁷ Nian Iesu tinətəliuək matuvən, kəni suah kəti təmāiu muva misin=pən nəulın ohni məmə, “İəgətun təuvir, oiəkəkeikei mol nak u məmə iəkös nəmiəgəhiən itulin?”

¹⁸ Mətəu Iesu təni məmə, “?Təhro nətəni məmə iəu iətəmi təuvir? Uhgın pişin əmə u in təuvir, iətəmi kəti min tikə məmə in təuvir. ¹⁹ İk ninəhrun rəkis lou min rəha Mosis məmə onəsohamuiən iətəmi, məsakləhiən, məseiuiəiən, məsakləhiən e pətan, onəkəkeikei misiai rəham tatə mine məmə.”

²⁰ Mətəu suah u təni məmə, “İəgətun, lou min u, iatol rəfin ilah nian iəmatəkəku mətəuarus=pa u rəueiu mine.”

²¹ Kəni Iesu təməsəl=pən əhruahru meh suah u molkeikei pik, kəni məni məmə, “Nati kəti min əmə əha ikin onəköl. Uvən mol nətəmimi kotos nəhmti rəham nautə rəfin ağin, kəni məfən məni lan kəm nanrah min, kəni ik onəkös nəuviriən tepət əpəha e negəu e neai. Kəni muva, muərisiğ lak, mol məmə rəhak iətəmimi.”

²² Kəni nian suah u təmətəu nəghatiən u, kəni nəhmtin təməpəou, kəni nikin təməpəou pik ohni, matuvən mətəu-inu rəhan nautə tepət.

*Tiəkis o iətəmi rəhan
nautə tepət məmə otuvən
ima Uhgın*

(Mat 19:23-30; Luk 18:24-30)

²³ Kəni Iesu təməsəl=pən meruh nətəmi min əha ikin, kəni məni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, “İNəman! Tiəkis pəhriən o nətəm rəhalah nautə tepət məmə okəhuvən motatiğ ahgəl e Narməniğiən Rəha Uhgın.”

²⁴ Kəni rəhan min nətəmimi kəmotəuit pik o nəghatiən rəhan, mətəu Iesu təməni min məmə, “Nənətik min, tiəkis pəhriən məmə iətəmi kəti otuvən matig ahgəl e Narməniğiən Rəha Uhgın. ²⁵ Tiəkis o kaməl* asoli məmə otuvən=pən e

10:11 Mat 5:32 **10:15** Mat 18:3 **10:19** Eks 20:12-17; Dut 5:16-20 * **10:25** Kaməl in nati miəgəh kəti iətəm in iahgin tapirəkis hos mine kau. Afın-to e tiksınəri.

nipæg nitil, mətəu tiəkis pik agin o iətəm rəhan nautə tepət məmə otuvən matig ahgəl e Narməniğiən Rəha Uhgın.”

²⁶ Kəni rəhan mın nətəmimi kəmotauit pik ohni motəni məmə, “?Ei, mətəu pəh təhrun nosiən nəmiəgəhiən itulin?”†

²⁷ Kəni Iesu təməsəl=pən meruh ilah, kəni məni məmə, “Nak u, ko iətəmimi təsoliən. Mətəu Uhgın, in təhrun noliən natimnati rəfin.”

²⁸ Mətəu Pitə təni məmə, “Itimah iəmotəpəh rəfin rəhatimah natimnati məmə oiəkohuərisig lam.”

²⁹ Mətəu Iesu təni məmə, “Iətəni pəhriən, iətəmimi iətəm otəpəh rəhan nimə, uə pian mın, uə kakə mın, uə mamə, uə tatə, uə kəlkələh mın, uə rəhan niftəni ohniəu mine Nanusiən Təuvir, ³⁰ e nəmiəgəhiən rəha nəhue niftəni u, in otos nitailah uan-hanrit, inu nimə mın, mine pian mın, mine kakə mın, mine mamə mın, mine kəlkələh mın, mine niftəni mın – kəni in otos mın nərahien mın iətəm nətəmimi okotol kəm in. Kəni e nəmiəgəhiən vi iətəm otəpanuva, in otos nəmiəgəhiən itulin. ³¹ Mətəu nətəmimi tepət u kautaupən u rəueiu, okəpanəhuərisig, kəni nətəmi u kautəhuərisig u rəueiu okəpanotaupən.”

*Iesu təməni mın məmə otəpanimis
(Mat 20:17-19; Luk 18:31-34)*

³² Kəni Iesu mine kəmotaliuək e suaru məutəri=pən əpəha Jerusiləm, kəni Iesu təmətaupən e rəhan mın nətəmimi, əmeiko narmilah təmiuvig pik ohni, kəni nətəmi kəmutəhuərisig e lah kəmotəgin. Kəni Iesu tit rəkis rəhan mın nətəmi tueləf məhuvən, kəni mətəni=pən nati nak iətəm okəpanol lan, ³³ məni məmə, “Otətəlig vivi-to lak. Rəueiu kinautəri minautəhuvən əpəha Jerusiləm, kəni okegəhan=pən lak iəu Nəti Iətəmimi e nəhlmi pris asoli mın mine nəgətun mın rəha Lou. Kəni okotəni məmə oiəkimis, kəni okotəhlman=pən lak e nəhlmi Nanihluə mın. ³⁴ Kəni okotəuvsan lak, kəni motagəh iəu, motalis iəu, kəni motohamu iəu. Mətəu e nian tatol kisil lan u, iəpanəmiəgəh mın.”

*Jemis mine Jon kəmutəpuəh məmə Iesu otol nati kəti
kəm lau
(Mat 20:20-23)*

³⁵ Kəni Jemis mine Jon, nəti Səpəti mil, kəmiəuva o Iesu, kəni muəni=pən ohni məmə, “Iəgətun, iəkuolkeikei nati kəti məmə onəkol kəm tımlau.”

³⁶ Kəni Iesu təni məmə, “?Nəkuolkeikei nak məmə iəkol kəm təlau?”

³⁷ Mətəu kuəmə, “O nian nəkuva məmə onəkarməniğ e nəhagəhagiən rəha nəsanəniən rəham, kəni iəkuolkeikei məmə onəkegəhan e tımlau kəti təharəg e nəhlməm maru kəni kəti təharəg e nəhlməm məuil, ikin mil ko ima nəsanəniən mine nisaiən ikin.”

³⁸ Kəni Iesu təməni=pən kəm lau məmə, “Itəlau nəkuəruru nati nətuəni. ? Təhro? ?Itəlau, nikitəlau təhti məmə nəkuəhmen o nəmnimən e kap rəha nahməiən iəu oiəkəmnim lan? ?Kəni muəhmen mın məmə okol bəptais e təlau e nahməiən məmə inu okol lak?”

³⁹ Kəni kuəmə, “!Əuəh, iəkuəhmen lan!” Mətəu Iesu təni məmə, “Pəhriən, onəkuəkeikei nəmnimən e kap iəu iəkəmnim lan. Kəni okol bəptais e təlau e bəptais iətəm okol bəptais lak lan. ⁴⁰ Mətəu o nəharəgiən e nəhlmək maru mine məuil, səniəmə rəhak məmə iəkəni. Ikin mil əha, ilau rəha nətəmimi u iətəm Uhgın təmöl əpenə-penə o lah.”

† **10:26** Narmilah təmiuvig pik, mətəu-inu nikilah təhti məmə ilah u nətəm rəhalah nautə tepət, konu Uhgın tolkeikei pik agin ilah, mətəu-inu in tətəsiru e lah e nautə rəhalah. **10:31** Mat 20:16; Luk 13:30
10:34 Mak 8:31; 9:31 **10:38** Mak 14:36; Luk 12:50 **10:39** Uək 12:2; Nəh 1:9

*Iətəmi iətəm otepət
e nətəmimi
(Mat 20:24-28)*

⁴¹ Uərisig lan, rəhan nətəmi ten kəmotətəu nəghatien u, kəni niəməha təmol ilah o Jemis mine Jon. ⁴² Kəni Iesu təmauin e rəhan min nətəmimi kəhuva, kəni tənī=pən kəm lah məmə, “Itəmah nəkotəhrun məmə nətəmimi min u kotəni məmə okotepət e Nanihlua min, kautəfəri aru ilah, kəni nətəmi asoli rəhalah kautol nalkutien asoli kəm rəhalah min nətəmimi.

⁴³ “Mətəu itəmah onəsotolien lanəha. Nəmə itəmah kəti tolkeikei məmə in otepət e təmah, in otəkeikei muva məmə in ioluək əmə kəti rəhatəmah. ⁴⁴ Kəni nəmə itəmah kəti tolkeikei məmə in otit itəmah, kəni in otəkeikei muva məmə in iol əhrui kəti rəhatəmah. ⁴⁵ Kəni iəu min, Nəti Iətəmimi, iəməsuvaian məmə nətəmimi okotol uək kəm iəu, mətəu iəmuva məmə iəköl uək kəm nətəmimi kəni məfən rəhak nəmiəgəhien məmə iəkītis ilah e rəhalah nolien tərəh min.”

*Iesu təmol vivi nəhmti Patimiəs
(Mat 20:29-34; Luk 18:35-43)*

⁴⁶ Kəni Iesu mine rəhan min nətəmimi, kəməhuva əpəha Jeriko. Kəni nian kinohiet mautəhuvən, kəni nətəmimi tepət kəməhuərisig e lah. Kəni suah kəti nəhmtin tərəh, tətəharəg e nīkali suaru, nərgin u Patimiəs nəti Timiəs. Nian rəfin tətəsiə e məni o nətəmimi. ⁴⁷ Nian təmətəu məmə Iesu iətəm Nəsərit tətəliuək e suaru mətəu, kəni təmagət əfəməh məmə, “!Əui, Iesu Mipi Tefit, asəkəhrui iəu masiru lak!”

⁴⁸ Kəni nətəmimi nəuvein kotearəg lan motəni məmə, “!Ei, sagətien!” motəni pau mətəu in təməha magət əfəməh pik min məmə, “!Mipi Tefit, asəkəhrui iəu masiru lak!”

⁴⁹ Kəni Iesu təhtul kəni məni məmə, “Otauin-pən-to e suah u məmə tuva.” Kəni motəni=pən kəm in məmə, “Ei, agien, məhtul, mətəu-inu Iesu tətəuin lam.”

⁵⁰ Kəni suah u təməraki e rəhan kot, miuvig-pəri məhtul muvən o Iesu.

⁵¹ Kəni Iesu tətəpuəh ohni məmə, “?Nəkolkeikei nak?” Mətəu tənī məmə, “Iəgətun, iəkölkeikei məmə nəkol vivi nəhmtək pəh iəkeh nati.”

⁵² Kəni Iesu tənī məmə, “Atuvən. Rəham nəhatətəian tinol vivi ik.” Kəni rəueiu agin min nəhmtin təməuvir, tinatəh nati. Kəni minatitəu=pən Iesu məutan.

11

*Iesu təmasuə e togki
mətuvən Jerusiləm*

(Mat 21:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)

¹ Kəməhuvən iuəkir o Jerusiləm, iuəkir o lahuənu mil u Petfas mine Petəni, mautəhuvən əpəha e Nītəuət Rəha Nigi U Olif, kəni Iesu təmahli=pən rəhan keiu iətəmimi mil kuaupən. ² Təməni=pən nəghatien u kəm lau məmə, “Onəkian əpəha e lahuənu əha kəutəsəl=pən ikin. O nian nəkian əha ikin, kəni ko mueruh min nəti togki kəti kəsasuə əhanəhien lan kəmohrain. Kəni nəkiatis muasig miəuva. ³ Kəni nəmə iətəmi kəti tətəni məmə, ‘?Onəkuəhro e nəti togki?’ kəni nəkuəmə, ‘Iərmənig tolkeikei, kəni otəpanahli=pa min tuva uəhai əmə.’”

⁴ Ilau kəmian kəni mueruh nəti togki u kəmohrain e nīkali suaru əpah iuəkir o namtīhlua e nimə, kəni kiatis. ⁵ Mətəu nətəmimi nəuvein kəməutəhtul əha ikin kəni motətapuəh o lau məmə, “!Ei! !Nətiatis nəti togki u o nak?”

⁶ Kəni kəmuəni=pən nəghatien rəha Iesu kəm lah, kəni kəmotegəhan=pən e nəti togki kəm lau. ⁷ Kəni kəmuasig togki mian o Iesu, kəni muəpeg rəhalau

kot muəhtərain nəhue togki u lan, kəni Iesu təmasuə lan.* 8 Kəni nətəmimi tepət kəmotepin rəhalah kot əpah e suaru, kəni nəuvein kəmotaiu məhuvən əpəha e nıkinati motətei nımənati motəmki məhuva motepin əpah e suaru.†

9 Nətəm kəutaupən mine nətəm kautəhuərisig kəmotagət əfəməh məmə, “!Hosanə,‡ əni-vivi Uhgın!

!İərmənig Uhgın tətətig ilau iətəmimi u iətəm tətuvə e nərgın!

10 !Pəh Uhgın otəfən rəhan nəuvirən kəm suah u tətuvə məmə iərmənig təhmen e Tefit u tipitimah aupən!

!Hosanə o Uhgın əpəha ilis e negəu e neai!”

11 Kəni Iesu təmuvən əpəha Jerusiləm e Nımə Rəha Uhgın meruh rəfin natimnati mıtəlau. Mətəu mıtigar tınalelin rəkis, kəni tiet ilah rəhan mın tuələf nətəmimi mautəhuvən mın Petəni.

*Nıgi kəti fik iətəm nəuan tikə
(Mat 21:18-19)*

12 Kəni kəmənı pa lauig lan, kohiet mın Petəni mınautəhuvən Jerusiləm, kəni nəumis tınus Iesu. 13 Kəni təsal=pən e nıgi kəti fik tətəhtul əpəha isəu nəuvetın nımalın tepət. Tuvən məmə otəhli nəuan kəti, mətəu nəuan tikə, nımalın əmə, mətəu-inu səniəmə nıan rəha nıgi fik tətəuə lan. 14 Kəni Iesu təməni=pən kəm nıgi fik əha məmə, “Pəh nətəmimi kəsotun mınıən nəuam e nu mın rəfin.” Kəni rəhan mın nətəmimi kəmotətəu rəhan nəghatıən əha təməni.§

*Iesu təmahli pətıgəm nətəmimi e Nımə Rəha Uhgın
(Mat 21:12-17; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)*

15 Kəni kəməhuvən mohiet=pən əpəha Jerusiləm, kəni Iesu tuvən əpəha imə e Nımə Rəha Uhgın məhgi pətıgəm nətəmimi kautol makıt, kəni mahuvihın tepıl rəha nətəm kautol senis e məni, mine stul rəha nətəmi kautol səlim e mak mın.* 16 Kəni məhtul pəsıg e nətəmimi məmə okəsotəmkiən rəhalah natimnati məhuvən əpəha e Nımə ikın Rəha Uhgın. 17 Kəni təməgətun ilah məmə, “Kəmətəi=pən e Nauəuə Rəha Uhgın məmə Uhgın təni məmə, ‘Rəhak nımə, in nımə rəha nəfakiən məmə nətəmimi e nıtəni mın rəfin okotəfaki=pə ikın kəm iəu.’ Mətəu itəmah nəmotol məmə in ‘nımə rəha iakləh mın.’ ”

18 Kəni pris asoli mın mine nəgətun mın rəha Lou kəmotətəu rəhan nəghatıən. Kəni kınotəgın e Iesu mətəu-inu nıan nımənın nətəmimi kəmotətəu rəhan nəgətunıən, narmilah tiuvıg pık ohni. Kəni pris asoli mın mine nəgətun mın rəha Lou kınotətəuıın məutəsəl e suaru kəti məmə okotohamu in. 19 Kəni nıan tınəhnaiuv, Iesu mine rəhan mın nətəmimi kohiet Jerusiləm mınautəhuvən.

*Nıgi fik təmımis mətəgətun nəhatətəıən rəha nətəmimi
(Mat 21:20-22)*

20 Kəni kəmənı lauig lan, kəməhuva mın e suaru motafu nıgi fik əha tınaukei rəkis muvən mətəuərus əpəha e nəukətın. 21 Kəni Pitə nıkin tınəhti nəghatıən rəha Iesu e nıgi əha, kəni təni=pən kəm in məmə, “!İəgətun, afu-to nıgi fik əpələ nəməni rah, kəni tınaukei rəkis!”

* 11:7 Togki in nati miəgəh kəti təhmen e əhos əkəku. İətəmi rəha nəluəginıən otasua e əhos kəti, mətəu iətəmi rəhan nətəligıən ləhtəni otasua e togki. Nıan Iesu təmasua e togki, tətəgətun məmə in tətuvə e nəməlinuıən təhmen e Kig iətəm rəhan nətəligıən ləhtəni. Sek 9:9 tətəni məmə nıan Məsaiə otuva Jerusiləm, in otasua e nəti togki kəti. † 11:8 Kəmotol lanəha tətəgətun=pən məmə kəutəfən nısiəıən. ‡ 11:9 Aupən nıpətı nəghatıən u “Hosanə” təni məmə, “osmiəgəh.” Kəni mətəu uərisig lanko, nıpətın tınuva mın, “əni-vivi.” § 11:9 Sam 118:25-26 11:13 Luk 13:6 § 11:14 E Oltestimin mine Niutestimin, nıgi fik tətəgətun nətəm Isrel. * 11:15 Afın-to e tiksınəri “Nımə Rəha Uhgın” o nəhrunıən natimnati nıan Iesu təmuvən məhgi pətıgəm nətəmimi e Nımə Rəha Uhgın. 11:15 Sek 14:21; Jer 26:1-15; Hos 9:15-16; Mal 3:1-5 11:17 Aes 56:7 11:17 Jer 7:11 11:18 Mak 14:1

²² Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Otəhatətə əmə e Uhgın. ²³ İətəni pəhriən kəm təmah məmə nəmə iətəmi kəti tətəhatətə pəhriən e Uhgın, kəni otəni=pən kəm nıtəuət əpəha məmə, ‘Uvən, miuvig pətigəm əpəha ləuantəhi mamnim,’ kəni nəmə təsəniən e nikin keiu, məhatətə əmə e Uhgın, kəni nati u otol nıpəhriənien. ²⁴ Kəni o nati u inu, iəkəni kəm təmah məmə, nəmə nəkotəfaki o nati kəti kəni motəhatətə məmə onəkotos pəhriən, kəni onəpanotos rəfin nati u nəmotəfaki ohni.

²⁵ “!E nian nəkotəhtul məutəfaki, mətəu nikitəmah nəuətəin əha ikin tərəh mətəu-inu iətəmi kəti təmol nati kəti təsəhmenien e təmah, kəni otalu e rəhan noliən tərəh məsotalpiniən nıtai təfagə tərəh rəhan. Otol lanəha pəh Uhgın əpəha e negəu e neai in otalu kəni mafəl rəhatəmah təfagə tərəh min.”†

*?Pəh təmegəhan e Iesu məmə otol natimnati min əha?
(Mat 21:23-27; Luk 20:1-8)*

²⁷ Kəni Iesu mine rəhan tueləf nətəmiimi kəmohtəlig=pa min əpah Jerusiləm. Kəni Iesu taliuək mətan əpəha e Nimə Rəha Uhgın, kəni pris asoli nəuvein, mine nəgətun min rəha Lou, mine nətəmi asoli rəha nətəm Isrel kəməhuva ohni. ²⁸ Kəni kəutətapuəh məmə, “?Əni-to kəm timah məmə pəh təmegəhan lam natol natimnati min əha? ?Kəni pəh təmegəhan e nepətien əha, Uhgın uə iətəmiimi əmə?”

²⁹ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Oiakətapuəh-pinə-to nəghatien kəti kəm təmah, kəni nəmə nəkotuhəlpin ko, kəni iəkəni=pinə məmə pəh təmegəhan e nepətien u məmə iəkol natimnati min əha. ³⁰ ?Otəni-to məmə pəh təməni məmə Jon otol bəptais e nətəmiimi? ?Uhgın, uə iətəmiimi əmə kəti?”

³¹ Kəni əmeiko kınətəni-əni kəm lah min məmə, “?Ei, okotəni məmə nak? Nəmə okotəni məmə Uhgın əha rəueiu, kəni otəni min məmə, kəni təhro kəməsotəhatətəien e Jon. ³² Mətəu, ko kəsotəniən məmə iətəmiimi əmə kəti.” Kəmotəni lanəha mətəu-inu ilah kəmotəgin e nətəmiimi iətəm kınətəni rəkis nıpəhriənien e Jon məmə in iəni kəti rəha Uhgın. ³³ Kəni kəmotəni=pən kəm Iesu məmə, “İtimah iəkotəruru.” Mətəu Iesu təni məmə, “Kəni iəu min, ko iəsəni pətigəmiən kəm təmah məmə pəh təmegəhan e nepətien məmə iəkol natimnati min əha.”

12

*Nəghatien əuhlin e nətəmiimi kəutasum o nəua krep
(Mat 21:33-46; Luk 20:9-19)*

¹ Kəni Iesu təməni nəghatien əuhlin kəti kəm lah məmə, “Suah kəti təmasum e nəua krep, u nıləuis katol wain e nəuan. Kəni mol kəlkəl e kəpiel tuvən mıtəlau lan, kəni mol ikin kəti o noliən nımei naliuək-aliuəkien e nəua krep məmə nəhuin otaiu kəni kol wain lan. Kəni mol nimə kəti iətəm in ilis məmə iətəmi otəri lan mətəsal vivi o nasumiən o nati miəgəh min mine nətəmiimi. Kəni təmegəhan=pən e nasumiən kəm nətəmiimi məmə okotasum lan, kəni məuəri nəua krep, nəuətəin rəhan, nəuətəin rəhalah. Kəni miet muvən e naliuəkien iki pisin kəti.*†

² “Matuvən, matuvən, kəni nian nıləuis u krep təmol nəuan kəni minimarəg, iətəmi asoli təmahli=pən rəhan kəti ioluək məmə in otuvən meh nətəm kəutol

11:23 Mat 17:20 **11:24** Mat 7:7 † **11:25** E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətəi e nəghatien Kris əupən, nəghatien pisin kəti min əha ikin iətəm tatilpin nəghatien u mətəni məmə, “26 Mətəu nəmə itəmah nəsotaluian, motaskəlim iəkis e nikitəmah noliən tərəh min rəha nətəmiimi iətəm kəutol e təmah, motalpin, kəni ko rəhatəmah Tatə Uhgın əpəha e negəu e neai otəsaluian kəni malpin noliən tərəh min rəhatəmah.” **11:25** Mat 6:14-15 * **12:1** E Oltestimin, nasumiən rəha krep in tatol nəmtəien rəha Isrel. † **12:1** Afin-to e tiksınəri “nasumiən rəha krep.” **12:1** Aes 5:1-2

uæk e rəhan nasumiən məmə okotəhli nəua krep, kəni motəuəri motəfən rəha iətəmi asoli nəuvein. ³ Mətəu nətəmimi mīn əha kəmotəhtul motəhti ioluæk əha, kəni motahli=pən titəlig məsotəfəniən nəua krep nəuvein mīne kəm in.

⁴ “Kəni iətəmi asoli u tahli=pən mīn rəhan kəti ioluæk tuvən, kəni kotoh rəhn-kapə motol aulis in. ⁵ Kəni tahli=pən mīn rəhan kəti ioluæk tuvən, kəni kotohamu timis. İlah tepət kəməhuvən, kəni nətəmimi mīn u kotohaein nəuvein, kəni motohamu nəuvein.

⁶ “Kəni kətiəh əmə əha ikīn ilau mīn kətuatig, inu nətin keikei. Naunun, təmahli=pən nətin, kəni nīkin təhti məmə, ‘İlah okotəkeikei motisiai nətik.’ ⁷ Mətəu təmuvən kəni nətəmimi mīn u kotəni məmə, ‘İnu nəti iətəmi asoli iətəm otarməniğ e nasumiən nian rəhan tatə otimis. !Pəh kəhuvən motohamu mīn, kəni motarməniğ e nasumiən rəhan!’ ⁸ Kəni kəmotaskəlīm motohamu, kəni motələs nīpətin məhuvən motəraki=pən lan əpəha ihluə e nasumiən.”

⁹ Kəni İesu təməni=pən kəm lah məmə, “?İətəmi asoli u otol nak? Otuvən mohamu ilah kəni məfən mīn nasumiən u kəm nətəpīsīn mīn nəuvein.”

¹⁰⁻¹¹ Kəni İesu təməni=pən kəm lah məmə, “?Nəmotafin e Nauəuə Rəha Uhgīn u, uə kəpə? Tətəni məmə, ‘Kəpiel u iətəm nətəmimi rəha nuvləkīniən nīmə kəsotolkeikeiən motəpəh, in tinuva kəpiel keikei o noliən nīmə. İərməniğ təmol nati u, kəni in nati təuvir agīn e nəhmtitah.’ ”

¹² Kəni nətəmimi asoli kətolkeikei məmə okotaskəlīm İesu motləfən e kaləpus, mətəu-inu tətəghati rah e lah e nəghatiən əuhlin u. Mətəu kīnotəgīn e nīmənīn nətəmimi kəni motəpəh, motəgīm.‡

*?Təhruahru o nətəuiən takis kəm Sisə, uə kəpə?
(Mat 22:15-22; Luk 20:20-26)*

¹³ Farəsi mīn nəuvein mīne nətəmimi nəuvein e pati rəha Kig Herot Antipas, rəhalah mīn nətəmi asoli kəmotahli=pən ilah məmə okəhuva moteiuə e İesu pəh təmei aru e rəhan nəghatiən. ¹⁴ Kəməhuva ohni kəni motəni=pən kəm in məmə, “İəgətun, iəkotəhrun məmə ik iətəmi əhruahru. Noliən rəham o nətəmimi təhmen əhmen əmə o nətəmi asoli mīne nətəmimi əpnəpīn mīn rəfin əmə. Mətəni nīpəhriəniən mətəgətun nətəmimi e suaru rəha Uhgīn. ?Əni-to məmə təhruahru məmə iəkotətəou=pən takis kəm Kig Sisə, kəpmən asoli rəha nətəm Rom, uə kəpə? ?Oīəkotəkeikei motətəou=pən, uə kəpə?”

¹⁵ Mətəu İesu tinəhrun əmə məmə kəutəni əmə e nohlilah mətəu nīkilah tol pīsīn, kəni məni məmə, “?Təhro nəkotəni məmə onəkotol məmə iəkəmei e rəhak nəghatiən? Otos-to məni kəti məhuva-to pəh iəkeh.”

¹⁶ Kəni kəmotos kəti məhuva, kəni təmətapuəh o lah məmə, “?Narmī pəh u, kəni nərgī pəh u e məni u?” Mətəu kotəni məmə, “Sisə, iətəmi asoli rəha Rom.”

¹⁷ Kəni İesu təni məmə, “Natimnati rəha Sisə, okəfən kəm Sisə. Mətəu natimnati rəha Uhgīn okəfən kəm Uhgīn.”§ Kəni narmilah təmiuvig mətəu-inu təmuhəlpīn vivi rəhalah nəghatiən.

*?Təhro iətəmimi timis
kəni məmiəgəh mīn?*

(Mat 22:23-33; Luk 20:27-40)

12:8 Hip 13:12 **12:10-11** Sam 118:22 ‡ **12:12** E nəghatiən əuhlin u, iətəmi rəha nasumiən tətəgətun=pən Uhgīn. Kəni nətəmimi nətəm kəutasum tətəgətun=pən nətəmi asoli rəha İsel. Kəni noluæk mīn kəutəgətun=pən iəni mīn rəha Uhgīn. Kəni nətin tətəgətun=pən İesu məmə otəmanimis. Kəni nalpīniən tətəgətun=pən nalpīniən iətəm otəpanuva o nətəmi asoli rəha İsel. **12:13** Luk 11:53-54 § **12:17** Nətəligiən rəha nətəmimi məmə məni rəfin rəha Rom, in rəha iətəmi asoli rəha Rom. Kəni nətəligiən rəhatah məmə nəmiəgəhiən rəhatah mīne natimnati rəfin rəhatah, ilah rəha Uhgīn. **12:17** Rom 13:7

¹⁸ Kəni Satusi mɪn nəuvein kəməhuva o Iesu. E rəhalah nətəligiən, nətəmimi kəmohmis məsotəmiəgəh mɪniən. Kəməutalkut o nolien məmə rəhalah nətəligiən in təhruahru, kəni tol lanəha, kəmotəni kəm Iesu məmə, ¹⁹ “Iəgətun, Mosis təmətei rəkis lou kəti u təni məmə, ‘Nəmə iərman kəti otimis, kəni məpəh rəhan pətan, kəni məsuələsiən nətəlau kəti mɪne, kəni pian otəkeikei mit pətəlimis əha, məmə okuələs nətəlau kəti ko, kəni suakəku u otos nimeɪ rəhan tatə asoli əpəha tɪnimis rəkis.’

²⁰ “Kəni nəman ilah səpɪn, u rəhalah tatə kətəh. Kəni iətəm tepət e lah təmaupən mit pətan kəti, kəni məsuələsiən nətəlau kəti, kəni mɪmis. ²¹ Kəni iətəm təmuərisig tit pətəlimis u, kəni məsuələsiən nətəlau kəti mɪne, kəni tɪmis mɪn. Kəni pialau iətəm tatuərisig e lau tol əmə nati kətəh. ²² Mətuvən, matuvən kəni nətəmi mɪn u səpɪn ilah pialah mɪn kəmotit pətan u kəni ilah rəfin mohmis, kəni məsotələsiən nətəlah kəti mɪne. Kəni pətan əpəha təmɪmis mɪn. ²³ ?Kəni o nian nətəmimi okotəmiəgəh mɪn e rəhalah nɪmisɪən, kəni pətan əha rəha pəh, u ilah rəfin səpɪn kəmotit?”

²⁴ Mətəu Iesu təni məmə, “Itəmah nəmotəmkarəpən. ?Nəkotəhrun məmə onak? Mətəu-inu itəmah nəkotəruru Nauəuə Rəha Uhgɪn, kəni mautəruru mɪn nəsanəniən rəha Uhgɪn. ²⁵ Nian nətəmimi nətəm kəmohmis okotəmiəgəh mɪn, ilah okotəhmen e nagelo mɪn əpəha e neai, kəni məsotit mɪniən pətan, mɪne məsotohtəu=pən mɪniən iərman. ²⁶ Kəni oiəkəgətun itəmah e iətəm tətəmiəgəh mɪn e rəhan nɪmisɪən. Kəni nəmə təhro itəmah nəsotəfin əhanəhiən nəghatiən əha kəmətei=pən e nauəuə rəha Mosis, tətəni nənusiən rəha Mosis nian nigɪ kəti nigəm təmatus. Kəni e nian əha, Epraham, mɪne Aisək, mɪne Jekəp kinohmis rəkis nuvəh. Kəni Uhgɪn təməni=pən kəm Mosis məmə, ‘Rəueiu əha, iəu Uhgɪn rəha Epraham, mɪne Uhgɪn rəha Aisək, mɪne Uhgɪn rəha Jekəp.’ ²⁷ Tol lanəha, kəmləmiəgəh e narmilahal, nati əpnəpɪn kəmlimis e nɪpətəlahal. Kəni tol pəhriən lanu mətəu-inu Uhgɪn, in Uhgɪn rəha nətəm kəutəmiəgəh, səniəmə rəha nətəm kəmohmis agɪn. Itəmah nəmotəmkarəpən pəhriən.”

*?Lou nak in tepət e lou mɪn?
(Mat 22:34-40; Luk 10:25-28)*

²⁸ Kəni iəgətun kəti rəha Lou təmətəharəg mətətəu ilah kəutəghati, kəni Iesu tətəhalpɪn vivi nəghatiən rəha Satusi mɪn. Kəni tuva o Iesu mətətapuəh ohni məmə, “?Lou əhro pəhruvən u in ilis agɪn kəni in məuvɪr məmə okotohtəu=pən?”

²⁹ Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Lou u in ilis agɪn u okotohtəu=pən təni məmə, ‘!Otətəlig vivi-to itəmah nətəm Isrel! Uhgɪn u in rəhatah Iərməniɡ, in əmə in Uhgɪn. ³⁰ Onəkəlkeikei Uhgɪn u rəham Iərməniɡ e nɪkim rəfin, mɪne nəmiəgəhiən rəfin rəham, mɪne nətəligiən rəfin rəham, mɪne nəsanəniən rəfin rəham.’ ³¹ Kəni lou iətəm tatuərisig lan təni məmə, ‘Onəkəlkeikei ik mɪn nəuvein təhmen=pən əmə məmə natəlkeikei aru ik.’ Lou kəti tɪkə mɪn tapirəkis lou mil əha.”

³² Kəni iəgətun əha rəha Lou təni məmə, “Iəgətun, rəham nəghatiən təhruahru. Nəməni pəhriən məmə Iərməniɡ əmə in Uhgɪn. Uhgɪn kəti mɪn tɪkə. ³³ Kəni okotəlkeikei Uhgɪn e nɪkitah rəfin, mɪne nətəligiən rəfin rəhatah, mɪne nəsanəniən rəfin rəhatah, kəni motəlkeikei kitah mɪn nəuvein məmə kotəlkeikei aru kitah mɪn. Təuvɪr pɪk məmə okotohtəu=pən lou mil əha tapirəkis nuvan əhtuviən nati miəgəh mɪne sakrifais mɪn rəfin iətəm Lou tətəni.”

³⁴ Kəni Iesu təməh məmə rəhan nəghatiən teinatig p̄ik, kəni tənı=pən ohni məmə, “Ik ninuva iuəkır o Narmənıgıən Rəha Uhgın.” Kəni uərisıg lan, ilah rəfin kınotəgın e nətapuəh mınıən nəghatiən ohni.

*Məsaiə səniəmə mipi Tefit əmə,
mətəu rəhan mın iətəmi asoli
(Mat 22:41-46; Luk 20:41-44)*

³⁵ Nian Iesu təmətəgətun nətəmimi əpəha e Nimə Rəha Uhgın, kəni mətətapuəh o nəghatiən kəti o lah məmə, “?Təhro iəgətun mın rəha Lou kotəni məmə Məsaiə u in mipi Kig Tefit? ³⁶ Narmın Rəha Uhgın təməfən neinatıgıən kəm Tefit məmə otəni məmə, ‘İərmənıg Uhgın təməni=pən kəm rəhak İərmənıg məmə, Əharəg u e rəhak maru, ikın ima nəsanəniən mınə nısiəiən, mətəuarus=pən iəu iəkələs iahu rəham tıkimır mın məlin=pən ilah əpəha ləhtəni e nəhlkəm, məmə nətərmənıg e lah.’

³⁷ Tefit aru təməni məmə Məsaiə in rəhan İərmənıg. ?Kəni nəmə mipi Tefit aru əmə, kəni təhro matol rəhan İərmənıg?”

Kəni nətəmimi mın u kəməutətəlig e Iesu kəmotəgıən p̄ik e rəhan nəghatiən.

*Nətəmimi okotətəu vivi ilah o nəgətun mın rəha Lou
(Mat 23:1-36; Luk 20:45-47)*

³⁸ Nian Iesu təmətəgətun ilah, kəni məni məmə, “İtəmah onəkotəkeikei məutətəu vivi itəmah kəni məsotohtəu-pənıən nolıən mın rəha nəgətun mın rəha Lou. İlah kotolkeikei məmə okəhuvən e napən əfəməh mın rəha nəfəriən məmə nətəmimi okoteruh=pən ilah lan. Kəni nıkilah tətəgıən nian nətəmimi kəutəfəri nəhlmi lah kəm lah e nısiəiən əpəha e makıt. ³⁹ Kəni əpəha imə e nimə rəha nuhapuminiən, kotolkeikei məmə okotəharəg əupən əpəha təuvır ikın. Kəni e nian rəha lafet, ilah kotolkeikei məmə okəhuvən motəharəg əupən ikın nısiəiən ikın. ⁴⁰ Kəni motəkləh e nimə mın rəha pətəlimis mın, kəni moteiuə əmə məutəfəki əfəməh məmə okotol pəh nətəmimi kotısiəi ilah, mətəu okəmanol nalpiniən kəm lah tapirəkis.”

*Məni rəha pətəlimis
(Luk 21:1-4)*

⁴¹ Kəni Iesu təmətəharəg əpəha e Nimə Rəha Uhgın iuəkır o bokis kətəfən məni ikın, materuh nətəmimi tepət kəutəraki=pən e məni rəhalah. Kəni nətəmi rəhalah nautə tepət kəutəraki=pən e məni asoli mın. ⁴² Kəni pətəlimis kəti ianrah təməfən məni əkəku keiu əmə.* ⁴³ Kəni Iesu təməuın e rəhan mın nətəmimi kəhuva kəni məni məmə, “İtəni=pinə kəm təmah məmə pətəlimis əha ianrah pəhriən, mətəu təməraki=pən e məni asoli tapirəkis rəha nətəmimi mın rəfin. ⁴⁴ İlah kəmotəraki=pən e rəhalah məni, mətəu tepət mın əpəha lahuənu. Mətəu pətəlimis u iətəm in ianrah pəhriən, in təməfən rəfin məni rəhan o nosiən nəhmti nigın nauəniən, kəni tikə mın əha ikın.”

13

*Iesu tənı məmə
Nimə Rəha Uhgın otəmei
(Mat 24:1-2; Luk 21:5-6)*

¹ Nian Iesu təmatiet e Nimə Rəha Uhgın, kəni rəhan kəti nətəmi tueləf təməni=pən ohni məmə, “!İəgətun, afu-to kəpiel asoli mın mınə nimə mın kotəuvır!”*

12:36 Sam 110:1 * **12:42** Məni u təhmen=pən e tuenti vatu. **12:43** 2Kor 8:12 * **13:1** İnhə Nimə Rəha Uhgın ikın, kəmol nimə mın e kəpiel asoli mın. Nəuvein rəhalah nəfigəmıən təhmen e fote-faif-tausin kilo.

² Kəni mətəu Iesu təni məmə, “Itəmah nauteh natimnati mīn əha, mətəu nian otətəva iətəm nimə mīn əha, nətəmimi okotoharəg-rəg kəpiel mīn e lah. Ko kəpiel kəti təsəməhliən e nimein.”

Nahməian asoli otəva
(*Mat 24:3-14; Luk 21:7-19*)

³ Uərisig lan, Iesu təmuvən mətəharəg əpəha e Nitəuət Rəha Nigi U Olif ikin kəhrun neruhian Nimə Rəha Uhgīn e nitəni=pən. Kəni Jemis, Jon, Pitə mine Antiru kəməhuva ohni ilah pişin əmə. ⁴ Kəni kəmotətəpuəh ohni məmə, “?Əni-to məmə natimnati mīn əha okəhuva nəhgīn? ?Kəni nəmtətian əhro u otol pəh iəkotəhrun məmə tinol nian əhruahru əha rəueiu rəha natimnati mīn əha?”

⁵ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Onəutətəu vivi itəmah o nətəmimi, məsotegəhanian məmə koteiuə e təmah. ⁶ Kəni mətəu nətəmimi tepət okəpanəhuva e nərgək, kəti otəni məmə in Məsaiə, kəti otəni məmə in, kəni moteiuə e nətəmimi tepət.

⁷ “Kəni nəmə nəkotətəu məmə nətəmimi nəuvein kəutəməu əpəha iuəkīr o təmah, kəni motətəu mīn nəuvein mīn əpəha isəu kəutoh ilah mīn, mətəu nəgənməpitəmah otəsəginian. Natimnati mīn əha okotaupən məhuva pəhrian, mətəu səniəmə naunun nian əha tinətəva. ⁸ Nitəni asoli mīn okotəluagin, kəni kəntri mīn okotoh mīn ilah mīn, kəni nəmig asoli otəlauəl ikin mīn rəfin, kəni nəumis asoli otus nətəmimi; mətəu natimnati mīn əha nətuəuinian əmə rəha nahməian iətəm otəmanuva, kotəhmen əmə e pətan iətəm təmol nərfīn, kəni mīnətuəuin mətətəu nahməian məmə otəsuvəhian temək.

⁹ “Onəutətəu vi itəmah. Okələs itəmah kan nəkotəhtul e nəhmti kaunsil, kəni okoh itəmah əpəha imə e nimə rəha nuhapumīnian mīn, kəni onəkotəhtul aupən e kig mīn mətəu-inu rəhak mīn u nətəmimi itəmah. Kəni onəkotəni pətigəm iəu kəm lah. ¹⁰ Mətəu okaupən kəni pətigəm Nanusian Təuvir kəm nətəmimi ikin mīn rəfin ko, kəni naunun nian təmanuva.

¹¹ “Nəmə kəhuva motələs itəmah kətan məmə onəkotəhtul e kaunsil, kəni nikitəmah təsəhti pikian məmə onəkotəni nak. E nian əhruahru əha, onəkotəni pətigəm əmə nəghatian u Uhgīn otəfinə kəm təmah, mətəu-inu nəghatian u onəkotəni, səniəmə rəhatəmah nəghatian, mətəu rəha Narmīn Rəha Uhgīn otəfinə.

¹² “Nətəmimi okotegəhan=pən e pialah əhruahru mīn kəm rəhalah tikimīr mīn məmə okotohamu ilah, kəni tatə mīn okotol mīn lanəha kəm nenətīlah əhruahru mīn, kəni kəlkələh mīn okotəhtul motol nolian əhmen mīn əmə kəm rəhalah tatə mine məmə mīn məmə okotohamu ilah. ¹³ Nətəmimi rəfin okotəməki e təmah o nərgək. Mətəu iətəmi otəhtul əskasik mətəuərus=pən natimnati mīn əha okotol naunun, kəni Uhgīn otosmiəgəh.”

Nahməian asoli əpəha Jerusiləm
(*Mat 24:15-28; Luk 21:20-24*)

¹⁴ “Nian əha, onəkoteruh ‘nati iətəm Uhgīn tətəməki lan əpəha e Nimə Rəha Uhgīn, kəni nati u tatol Nimə Rəha Uhgīn təsasimian.’ (Iətəmi tətəfin nəghatian u, in otəkeikei məsal lan məhrun nīpətin.) Kəni e nian əha, nətəm Jutiə okotəkeikei motaiu motagim=pən e nitəuət mīn. ¹⁵ Iətəmi tətəmeig ihluə e rəhan nimə ko təsuvən mīnian e nīpəgnəua nimə məmki rəhan natimnati. Otaiu əmə magim. ¹⁶ Nəmə iətəmi tətəsum, kəni ko təsuvənian lahuənu o rəhan napən mos. Otaiu əmə magim.

¹⁷ “!Kəsi! Nahməian asoli o nīpətan nətəm kəmotol nərfilah mine nīpətan kəutəfən nah kəm nəpəou mīn. E nian əha okotos pik nahməian. ¹⁸ Otəfaki əsanən kəm Uhgīn məmə natimnati mīn əha okəsəhuvaian e nian rəha

nətəpuian, inəha nian rəha nīmətagi asoli mine nuhuən mine, ¹⁹ mətəu-inu e nian əha, nahməian asoli kəsəruh əhanəhian kəti mine tol lanəha e nian Uhgīn təmətəuain mol natimnati mətəuarus=pa u rəueiu mine. Kəni okəsəruh mīnīan nahməian asoli kəti tol mīn lanəha. ²⁰ Mətəu Uhgīn təmətəi əkuəkīr nian əha. Nəmə təməsətəi əkuəkīriən, kəni ko iətəmi kəti təsəmiəgəhīən. In təmətəi əkuəkīr rəkis nian əha o rəhan mīn nətəmimi nətəm tīnītəpīn rəkis ilah məmə rəhan mīn.

²¹ “E nian əha, nəmə iətəmi kəti otəni məmə, ‘!Afū-to Məsaiə əpəha!’ uə ‘!Afū-to in əpə!’ mətəu onəsotəhatətəian lan. ²² Onəsotəhatətəian lan mətəu-inu, Məsaiə eiūə nəuvein, mine iəni eiūə mīn, ilah okəhuva motol nəmtətīən mīn mine nati apīspīs mīn. Nəmə ilah kotəhrun nolīən, okotalkut məmə okotiūvi rəkis nətəmimi mīn u nətəm Uhgīn təmītəpīn rəkis ilah. ²³ !O natimnati mīn əha, onəkotətəu! Mətəu iəmaupən rəkis məni pətīgəm rəfin natimnati mīn əha kəm təmah.”

Nian rəha
Nəti Iətəmimi otuva
(Mat 24:29-31; Luk 21:25-28)

²⁴ “Kəni e nian nahməian asoli əha otikə,
‘kəni mītīgar otəpīs,
kəni məuig otəsasiəian,

²⁵ kəni məhau mīn e neai okotəmei
kəni natimnati asoli mīn ikin e neai okotəlauəl.’

²⁶ Kəni nətəmimi okotafu iəu Nəti Iətəmimi oiəkuva e nəpuə e rəhak nəsanəniən mine nepətīən əhagəhag asoli rəhak iətəm otasiəgəpīn rəfin iəu.†

²⁷ Kəni e nian əha, iəkəhli=pən nagelo mīn rəhak kəhuvən motəmki nətəmi mīn u Uhgīn təmītəpīn ilah məhuva motoriarun əmə ilah kətīəh. Nagelo mīn okəhuvən e nətəni mīn rəfin aɡin e nəhue niftəni məmə okotəmki ilah.

Kəruru nian iətəm
Nəti Iətəmimi otuva lan
(Mat 24:32-36; Luk 21:29-33)

²⁸ “Nikitəmah otəkeikei mətəhti nīgi u fik. Nian əhruahru iətəm nəhlmīn mīn kinəutətuəuin mauteviə, kəni nimalin mīn kinəutəpīl, itəmah nəkotəhrun məmə nian əha inəha iətəm nəkotasum lan rəhatəmah. ²⁹ Kəni e nolīən əhmen mīn əmə, nian nəkotəruh məmə natimnati mīn u kinəutəhuva, kəni nəkotəhrun əmə məmə otəsuvəhīən aɡin iəkuva mīn.

³⁰ “Iətəni pəhriən kəm təmah məmə nətəmimi nətəm kəutatīg u rəueiu, ko kəsəhmīs rəfiniən mətəuarus natimnati mīn əha okəhuva motol nīpəhriənīən lan.‡ ³¹ Neai mine niftəni okiakə, mətəu nəghatīən mīn rəhak ko kəsəhkəiən.

³² Iətəmi kəti təsəhruniən nian uə auə əhruahru rəha natimnati mīn əha. Nagelo mīn əpəha e neai kotəruru, kəni iəu mīn Nəti Iətəmimi iəkəruru. Mətəu Tatə Uhgīn əmə in təhrun nian əhruahru əha.

Itəmah onəkotətəu vivi itəmah
(Mat 24:42-44)

³³ “Onəutətəu vivi itəmah məutair, mətəu-inu itəmah nəkotəruru nian əha rəhak oiəkuva lan məmə otuva nəhgīn. ³⁴ Otəhmen e iətəmi asoli kəti tatuvən məmə otaliuək əpəha iki pīsīn kəti, kəni məlin rəhan mīn noluək məmə

13:19 Dan 12:1; Nəh 7:14 **13:22** Nəh 13:13 **13:25** Aes 13:10; 34:4; Joel 2:10 † **13:26** Afīn-tu Dan 7:13 **13:26** Nəh 1:7 **13:27** Mat 13:41 ‡ **13:30** Woning u e japtə 13 kəməhuva pəhriən təhmen e nu fote nian Iesu tāmīmis rəkis nian nətəm Isrel kəmotəməu ilah nətəm Rom. Kəni Rom tamos rəhan soldiə mīn tēpət tēpət məhuva motoh rəhalah kəntri. (Mətəu nətəm kəutəfaki, ilah kəmotəhrun woning rəha Iesu e fes 14-16 kəni ilah kotəɡim.) Mətəu nəghatīən rəha Iesu tətəghati mīn o Naunun Nian mīn u kəmanəhuva.

okəutatig o rəhan min natimnati, kəni məfən rəhalah min uək kətiəh kətiəh. Kəni məni=pən kəm iətəmi e namtiəluə məmə otətair.

³⁵ “Kəni itəmah onəutatig məutair məutəsal mətəu-inu itəmah nəkotəruru nian iətəmi asoli rəha nimə u otuva lan. Kəruru məmə otuva ləhnaiv, uə o lapin, uə o fətukai tinətəri, uə mitigar tinətəri. ³⁶ Kəruru, kəmə təhro otuva ueiuəhai əmə. !Təsəuviriən məmə nəkotapili nian in otuva! ³⁷ !Mətəu nəghatiən min u iətəm iətəni=pinə kəm təmah, iətəni min kəm nətəmimi min rəfin məmə okətair məutəsal!”

14

*Nətəmi asoli kəməutəsal
e suaru o Iesu məmə okotoh
(Mat 26:1-5; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)*

¹ Nian keiu əmə əha ikin kəmanol lafet mil lan rəha Pasova mine Piret U Is Tikə Lan. Kəni pris asoli min, mine nəgətun min rəha Lou kəməutəsal e suaru o Iesu məmə okotələs oneuən motohamu. ² Kəni kotəni məmə okəsotoliən e nian rəha lafet mətəu-inu mətə nimənin nətəmimi okotorgəhu nəmə kotəhrun məmə kəmotol nati kəti tərəh kəm Iesu.

*Pətan kəti təməueiu
rəhn-kapə Iesu e səntə
(Mat 26:6-13; Jon 12:1-8)*

³ Kəni Iesu təmətatig əpəha Petəni ima Saimon u leprosi təmatol aupən. Nian təmətauən, kəni pətan kəti təmos səntə kəti təməri e pətəl u kəmōl e kəpiel iətəm nəhmtin tiəkis, kətəni məmə alapastə. Səntə u, nəmiəvin təuvir, kəni nəhmtin tiəkis, kəmōl e noki nard, nigī kəti. Kəni pətan əha təməhti rəkis, məueiu rəhn-kapə Iesu e səntə əha. ⁴ Kəni nətəmimi nəuvein kəməutəharəg əha ikin, niəməha təmol ilah, kəni mautəni=pən kəm lah min məmə, “?Təhro tətərəkīn səntə? ⁵ !Nəmə tol səlīm lan təhrun nosiən məni asoli təhmen e trihanrit tənariəs,* məhrun nəfəniən kəm nanrah min!” Kəni məutahi pətan u.

⁶ Mətəu Iesu tənī məmə, “!Otəpəh-tə! ?Nəutahi onak? In təmol nati təuvir kəm iəu. ⁷ Nian min rəfin itəmah nanrah min nəutatig, kəni nəmə nəkotolkeikei, nəkotəhrun nasiruiən e lah. Mətəu iəu iəsatiğiən nian rəfin kitah min itəmah. ⁸ Pətan u təmol nati u in təhrun. Təməueiu nipətik məmə otol əpenə-penə o nian okitənim iəu. ⁹ Iətəni pəhriən kəm təmah məmə, ikin min rəfin okətanus pətigəm Nanusiən Təuvir, kəni okətanus min nati u pətan u təmol məmə okəsəluīən lan.”

*Jutəs təməni məmə otegəhan e Iesu
(Mat 26:14-16; Luk 22:3-6)*

¹⁰ Kəni Jutəs Iskariot in e nətəmi tueləf rəha Iesu, təmuvən meruh pris asoli min məmə otegəhan=pən e Iesu kəm lah. ¹¹ Nian kəmotətəu rəhan nəghatiən, kəni kəmotagiən ohni, motəni məmə okəmanotəfən məni kəm in. Kəni Jutəs təmətəhtahnin əmə nian təuvir məmə otuva kəni tegəhan e Iesu lan kəm lah.

*Nol əpenə-penəiən
o lafet rəha Pasova
(Mat 26:17-19; Luk 22:7-13)*

¹² Nian tinuva o noliən lafet rəha Piret U Is Tikə Lan, kəni kinatətuəuin noliən lafet, kəni noliən rəhalah katoh sipsip o lafet rəha Pasova. E nian əha, nətəmimi min rəha Iesu kəməhuva ohni motəni məmə, “?Nəkōlkeikei məmə iəkəhuvən iə motol əpenə-penə ikin məmə onəkōl lafet ikin rəha Pasova?”

13:35 Luk 12:38 **14:3** Luk 7:37-38 * **14:5** “Tənariəs,” inu məni rəhalah, təhmen e vatu rəha Vanuatu. Rəueiu, tri-hanrit tənariəs təhmen e tri-hanrit-tausin vatu (300,000 vatu). **14:7** Dut 15:11
14:8 Jon 19:40 **14:12** Eks 12:6

¹³ Kəni Iesu təmahli=pən rəhan keiu iətəmimi mil məmə, “Onəkian əha taun mueruh iətəmi kəti tətəharu pəri pətəl asoli kəti təmətu=pən nəhu lan, kəni nəkuıtəu=pən. ¹⁴ Əpəha e nimə iətəm tatuvən=pən ikin, kəni nəkuətəpuəh o iətəmi asoli rəha nimə ko məmə, “?İəgətun təni məmə nəuan u in pəhruvən məmə itimah in, mine rəhan mın nətəmimi iəkotəuən ikin e lafet rəha Pasova?” ¹⁵ Kəni in otəgətun nəuan asoli u in ilis ağin kinəlin vivi rəkis natimnati ikin. Onəkian əmə muol niğtah ikin nauəniən.”

¹⁶ Kəni kəmian e taun mueruh natimnati təhmen=pən əmə məmə inu Iesu təməni mine. Kəni ilau kəmuol əpenə-penə nauəniən ikin məmə rəha lafet rəha Pasova.

Iesu təməni pətigəm məmə Jutəs otegəhanpən lan
(Mat 26:20-25; Luk 22:14,21-23; Jon 13:21-30)

¹⁷ Tinəhnaiuv, Iesu mine rəhan mın nətəmimi tueləf kəməhuva, ¹⁸ məutəuən e tepil. Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “İətəni pəhriən kəm təmah məmə itəmah kəti u ikinu rəueiu kəutəuən pəti kitah mın, otegəhan=pən lak kəm rəhak mın tikimır.”

¹⁹ Kəni rəhan mın nətəmimi nıkilah təməpəou ağin, kəni məutəpuəh kətiəh kətiəh ohni məmə, “?Ei, İərməniğ, pəh u? !?İəu!?”

²⁰ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “İtəmah əmə kəti u nətəmi tueləf u in tətəuveri pəti pıret e dis kətiəh matun. ²¹ Kəni iəu Nəti İətəmimi oiəkəkeikei mımis məmə inu Nauəuə Rəha Uhgın təməni lak mine, mətəu kəsi o iətəmi u iətəm tatol kəuıt kəsue iətəm otegəhan=pən lak Nəti İətəmimi. !Təməuvır əmə məmə in təməsair=paiən!”

Iesu mine kəmotəuən
e lafet rəha Pasova

(Mat 26:26-30; Luk 22:15-20; 1Kor 11:23-25)

²² E nian kəməutəuən, Iesu təmos pıret məfaki məni tagkiu ohni kəm Uhgın, kəni məhapu məfən kəm lah məni məmə, “Otos, inu nıpətık.”†

²³ Matig mos mın kap wain məfaki məni tagkiu ohni kəm Uhgın, məfən kəm lah, kəni ilah rəfin kəmotəmnım=pən lan. ²⁴ Kəni təməni=pən kəm lah məmə, “Inu nırak iətəm tatol məmə nəniəskasikiən rəha nasiruiən in tətəhtul mətəmiəgəh. Nırak u otaiu o nətəmimi tepət məmə otafəl rəkis rəhalah təfagə tərəh mın. ²⁵ İətəni pəhriən kəm təmah məmə oiəsəmnım minian wain u mətəuarus=pən oiəmanəmnım mın ikin Uhgın otərməniğ ikin.”

²⁶ Kəni kəmotəni nəpuən əfaki kəti, uərisiğ kohiet məhuvən əpəha e Nitəuət Rəha Nigi U Olif.

Iesu təməni pətigəm məmə Pitə otəni məmə in təruru in
(Mat 26:31-35; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

²⁷ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “İtəmah rəfin u onəpanotəgım motəpəh iəu mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgın tinəni rəkis əupən məmə Uhgın otəmanoh iətəmi rəha nəsalıən e sipsip mın, kəni sipsip mın okotaiu kətiəh kətiəh. ²⁸ Mətəu nian iəkəmiəgəh mın e nımisiən, iəkaupən muvən əpəha Kaləli, kəni itəmah nəmanəhuərisiğ.”

²⁹ Mətəu Pitə təni məmə, “Nati ənpəpın ilah rəfin okotəgım rəkis lam, mətəu iəu əmə ko iəsəgım rəkisiən lam.”

14:18 Sam 41:9 † **14:22** Pıret mine wain uə jus in nəmtətiən e nıpəti Iesu mine nıra Iesu, kəni mətasıru e tah məmə kəutətəlig e nati nak Iesu təmol kəm tah e nigi kəməluau. Mətəu nıməfaki mın nəuvein kotəni məmə pıret u mine wain kətiəuə nıpəti Iesu mine nıra Iesu ağin. **14:24** Eks 24:8; Jer 31:31-34; Sek 9:11; 1Kor 10:16; Hip 9:20 **14:27** Sek 13:7 **14:28** Mat 28:16; Mak 16:7

³⁰ Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Iətəni pəhriən kəm ik məmə o lapin əmə u, nian mənig otəsəkakə əhanəhiən mau keiu, kəni ik onəkəni mau kisil məmə nəkəruru iəu.”

³¹ Mətəu Pitə təməni əskasik məmə, “Nati əpnapin iəkəkeikei mīmīs kilau mīn ik, ko iəsəniən məmə iəkəruru ik.” Kəni rəhan rəfin nətəmimi kotəni mīn təhmen e Pitə.

*Iesu təmuvən mətəfaki
əpəha Ketsəmāni*

(Mat 26:36-46; Luk 22:39-46)

³² Kəni lapin kəməhuvən əpəha ikin kəti nərgin u Ketsəmāni, kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Otəharəg u ikin u, pəh iəkuvən mətəfaki.”

³³ Kəni mit Pitə, Jemis mine Jon məhuvən, kəni nīkin tīnətəhmə pīk, kəni tīnətəu tərāh aɡin. ³⁴ Kəni təni məmə, “Nīkik tətəhmə pīk, kəni iuəkīr iəkīmīs lan. Ələharəg u ikinu kəni məhlair əmə.”

³⁵ Kəni muvən mīn nəuvetin meiuaiu məmei e niftəni mətəfaki məmə, “Nəmə suaru kəti mīn əha ikin, pəh nian əfigəm u otəsuvaiən ohniəu.” ³⁶ Kəni mətəfaki məmə, “Apə,” (u nīpətīn u təni məmə rəhak tatə), “ik nəkəhrun nolīən natimnati mīn rəfin. Əui, os rəkīs nahməiən mīn u iətəm okəmanəhuva. Mətəu nəsolīən rəhak nətəligiən, mətəu ol nati nak iətəm ik əmə nəkolkeikei.”

³⁷ Kəni mītəlig=pa. Mətəu rəhan iətəmimi milahal kəhlapīli. Kəni təni=pən kəm Pitə məmə, “?Saimon, nətəpīli, uə? ?Təhro nəsairiən-to auə kətiəh əmə?”

³⁸ Kəni mənī=pən kəm lahal məmə, “Onəkclair məhləfaki maleh vivi məmə onəsləmei-pəniən e nəfeifeiən. Nīkitəmahal tolkeikei, mətəu nīpətītəmahal tərəou.”

³⁹ Kəni təməpəh mīn ilahal, mītəlig=pən mīn mətəfaki mətəni əmə nati kətiəh. ⁴⁰ Kəni mītəlig=pa mīn, mətəu kīnlapīli mīn, mīnləruru nairiən, kəni mīnləruru məmə okīhləni=pən nak kəm in.

⁴¹ Təmuvən mīn kəni mītəlig=pa mau kisil, mətəu kəhlapīli, kəni təməni=pən kəm lahal məmə, “?Nəhlapīli əhanəh məhləmeig? !Nəhmen! Nian tīnuva məmə iəu Nəti Iətəmimi okegəhan=pən lak e nəhlmi nətəm nol təfagə tərāh.

⁴² !Hləhtul-tə, kautəhuvən! Lahfu-to, iətəmimi u tətəgəhan=pən lak e nəhlmi tīkīmīr mīn, əpəha tətūva.”

*Tīkīmīr mīn rəha Iesu kəmotaskəlīm in
(Mat 26:47-56; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12)*

⁴³ Iesu təmətəghati əhanəh, kəni Jutəs in e nətəmi tueləf rəhan mīn‡ tətəupən e nīmənīn nətəmimi. Nəuvein kotəmki nau rəha nəluəɡinīən, mīne neim məhuva. Nətəmi mīn u, pris asoli mīn, mīne nəgətun mīn rəha Lou, mīne nətəmi asoli rəha nətəm Isrel kəmotahli=pa ilah. ⁴⁴ Iətəmi u tətəgəhan e Iesu kəm lah təməni rəkīs kəm lah məmə, “Iətəmi əha iəköl nəmtətīən kəti rəha nolkeikeiən lan, nəkotəhrun əmə məmə iətəmi əha in əha. !Nəkotaskəlīm motos məhuvən motaskəlīm vivi!”

⁴⁵ Kəni əmeiko Jutəs təmuva iuəkīr o Iesu, kəni mənī məmə, “Iəgətun,” kəni mol nəmtətīən rəha nolkeikeiən lan. ⁴⁶ Kəni nətəmimi mīn əha kəməhuva motaskəlīm tiəkīs. ⁴⁷ Mətəu ilah kəti rəha Iesu təmātəhtul iuəkīr o lah təmeuvi nau rəha nəluəɡinīən e nīmein maut-aut əmeiko mauəh e nau mohatuv rəkīs matəlgī ioluək kəti lan rəha pris asoli aɡin.

⁴⁸ Kəni Iesu təni məmə, “?Təhro nəutəmki nau asoli rəha nəluəɡinīən mīne neim məutəhuva məmə onəkotələs iəu? ?Nīkitəmah təhti məmə iəu iohamu itəmi kəti matol nəluəɡinīən o nələs iahuiən kəpmən, uə? !Kəpə! ⁴⁹ Nian mīn

14:31 Jon 11:16 **14:32** Jon 18:1 **14:34** Jon 12:27 **14:36** Mak 10:38; Jon 6:38 ‡ **14:43** Inu Mak təmsīmaru mīn, mənī məmə Jutəs in mīn iətəmimi tueləf kəti rəha Iesu. In tolkeikei məmə təgətun əhruəhru məmə nolīən rəha Jutəs in tərāh pəhriən aɡin. In tatol kəuit kəsua.

rəfin kitah min itəmah əpəha e Nimə Rəha Uhgın iətəgətun nətəmimi ikin. ? Kəni nəkotəhro məsotaskəlīmian iəu? Mətəu nati Nauəuə Rəha Uhgın təməni otəkeikei muva mol nīpəhriənian lan.”

⁵⁰ Kəni rəhan min rəfin nətəmimi kinotəpəh in, kəni motagim. ⁵¹ Kəni iətəm aluə kəti iətəm təmalkahu əmə e napən kəti matuərisig e Iesu, kəni nətəmimi nəuvein kəmotələs, motəmkarəpən lan, ⁵² kəni rəhan napən titis, taiu piəpiə əmə magim. §

*Iesu təməhtul
e nəhmti kaunsil min*

(Mat 26:57-68; Luk 22:54-55,63-71; Jon 18:13-14,19-24)

⁵³ Kəni tətəpinəpu əhanəh, kəmotos Iesu məhuvən əpəha ima pris asoli agin u kətuhapumın rəfin pris asoli min, mine nəgətun min rəha Lou, mine nətəmi asoli rəha nətəm Isrel ikin. ⁵⁴ Kəni Pitə tətən təlig-təlig matuərisig e lah muvən əpəha lahuənu ima pris asoli agin ikin. Kəni təmuvən əpəha e iat mətəharəg ilah soldia min rəha pris asoli agin mətətogəm e nigəm.

⁵⁵ Kəni pris asoli min mine nətəmimi rəfin rəha kaunsil kəməutəsəl e nəniən min nəuvein rəha Iesu məmə okotohamu ohni. Mətəu kəsotehian kəti mine. ⁵⁶ Kəni nətəmimi tepət kəmotəiuə e Iesu, mətəu rəhalah nəghatian tətəiu pişin pişin.

⁵⁷ Kəni nəuvein kotəhtul moteiuə lan məmə, ⁵⁸ “Təmətəu təməni məmə otərəkin Nimə Rəha Uhgın u nətəmimi əmə kəmotol e nəhlmilah. Mətəu e nian tatol kisil lan, təmanuvləkin min nitain u kəsolian e nəhlmitəmi.” ⁵⁹ Kəmotəni lanəha mətəu ilah min, rəhalah nəghatian tətəiu pişin pişin.

⁶⁰ Kəni pris asoli agin təməhtul aupən e lah kəni məni=pən kəm Iesu məmə, “?Təhro nə səghatian? ?Təhro e nəghatian min əha iətəm kautəni pətigəm tətələs pikin ik?”

⁶¹ Mətəu Iesu təpnəpin əmə mə səghatian. Kəni pris asoli agin əpəha təməni=pən min məmə, “?Təhro? ?Ik Məsaia u Nəti İətəmi kətəni-vivi?”

⁶² Kəni Iesu təni məmə, “!Əuəh, iəu u! Onəpanoteruh iəu Nəti İətəmi iətəharəg e nəven maru rəha Uhgın u iətəm rəhan nəsanəniən iahgin, kəni manotəh min iəu e nəpuə e neai iətuva.”

⁶³ Kəni pris asoli agin tearis rəhan napən min mətəu-inu in tolkeikei məgətun kəm nətəmimi məmə nikin təmərəh o nəghatian rəha Iesu, kəni məni məmə, “Okəsotəsəl minian iətəmi kəti məmə otəni min nati kəti lan. ⁶⁴ ! Nīnotətəu rəkis tətəghati rah e Uhgın! ?Nəutəhrətəlig? ?Okotəhro e suah u?” Kəni ilah rəfin kəmotəni məmə otəkeikei mīmīs.

⁶⁵ Kəni kəmotol əuvsan Iesu, kəni nəuvein kəmotagəh lan, nəuvein kotəlis nəhmtin motoh kəni motəni məmə, “!Ei, ik iəni rəha Uhgın! !Əni-to məmə pəh u təmoh ik!” Kəni soldia min rəha pris asoli agin kəmotem.

*Pitə təməni məmə
in təruru Iesu*

(Mat 26:69-75; Luk 22:56-62; Jon 18:15-27)

⁶⁶ Kəni Pitə təmətan əhanəh əpəha ləhtəni e iat. Kəni pətan mītə kəti u in ioluək rəha pris asoli agin təmuva. ⁶⁷ Kəni mafu tətətogəm e nigəm, kəni təmeruh mətig Pitə kəni məni məmə, “Ik min itəlau Iesu iətəm Nasərit nəmətuan.”

⁶⁸ Mətəu Pitə təmeiuə, kəni məni məmə, “İəkəruru nati ko nətəni,” kəni muvən mətəhtul əpəha e ket rəha iat. Kəni mənig kəti təkakə.

14:49 Luk 19:47; 21:37; Jon 18:20 14:50 Sam 31:11 § 14:52 Nətəmimi tepət kotəni məmə iətəm aluə u in Mak, in iətəmimi u təmətəi nauəuə u. 14:58 Jon 2:19-21 14:64 Lev 24:16; Jon 19:7

⁶⁹ Kəni pətan əha təmeruh mɪn in ikɪn əha, kəni mənɪ=pən kəm nətəm kəutəhtul əha ikɪn məmə, “Suah u in mɪn in ilah kəti.” ⁷⁰ Mətəu Pitə təmeiuə mɪn.

Kəni təsuvəhiən, nətəmimi nətəm kəutəhtul əha ikɪn əha kəmotəni=pən mɪn kəm in məmə, “Nɪpəhriən, ik mɪn ilah kəti mətəu-inu iəkotəhrun məmə ik iətəm Kaləli.”

⁷¹ Mətəu Pitə təməni məmə, “Nəmə iətəiuə, pəh Uhgɪn otol nalpiniən əskasik kəm iəu,” kəni mos mɪn nonauvil məmə, “!Iəkəruru suah kəha nətəni!”

⁷² Kəni rəueiu aɡɪn mɪn mənig təkakə mɪn, kəni nɪkin təhti nəghatiən rəha Iesu məmə, “Mənig otəsəkəkə əhanəhiən mau keiu, kəni ik onəkəni mau kisil məmə nəkəruru iəu.” Kəni Pitə tinətəu tərəh əmeiko mətəsək.

15

Iesu təməhtul e nəhmti Pailət

(Mat 27:1-2,11-14; Luk 23:1-5; Jon 18:28-38)

¹ Kəni ləplapɪn aɡɪn pris asoli mɪn, mɪne nətəmi asoli rəha nətəm Isrel, mɪne nəɡətun mɪn rəha Lou, mɪne nətəmimi mɪn rəfin rəha kaunsil kəmotuhapumɪn ilah mɪn, kəni mautələhu nəghatiən məmə okotohamu Iesu. Kəmotəni=pən kəm nətəmimi nəuvein məmə okotəlis Iesu kəni motit məhuvən motəhlman=pən lan e nəhlmi Pailət, u kəpmən asoli rəhalah.

² Kəni Pailət təmətapuəh ohni məmə, “?Ik kig rəha nətəm Isrel?” Kəni mətəu Iesu tənɪ məmə, “Ik nətəni məmə tol lanko.”

³ Kəni pris asoli mɪn kəmotəni pətigəm nolɪən tepət lan. ⁴ Kəni Pailət təmətapuəh ohni məmə, “?Təhro nəsuhalpiniən? ?Nəmətəu kəmotəni pətigəm nɪpəgnəmtɪn tepət lam?”

⁵ Mətəu Iesu təsəghati mɪniən, məpnapɪn əmə, kəni Pailət narmɪn təmiuvig ohni.

Pailət təməni məmə

Iesu otəkəikei mɪmɪs

(Mat 27:15-26; Luk 23:13-25; Jon 18:39-19:16)

⁶ E nu mɪn rəfin, nian katol lafet lan rəha Pasova, nolɪən rəha kəpmən u Pailət məmə in otahli pətigəm iətəmi kəti e kaləpus iətəm nətəm Isrel kəmotəni.

⁷ Kəni suah kəti, nərgɪn u Parəpəs, tətətig e kaləpus ilah in mɪn nəuvein, mətəu-inu kəmotohamu iətəmimi e nian kəməutəluəɡɪn ilah kəpmən. ⁸ Kəni nɪmənin nətəmimi kəməhuva o Pailət motəni=pən kəm in məmə otol əmə nati kətiəh təhmen=pən e iətəm tatol nian mɪn, mahli pətigəm iətəmi kəti e kaləpus.

⁹ Kəni Pailət təmətapuəh o lah məmə, “?Nəkotolkeikei məmə iəkahli pətigəm kig rəha nətəm Isrel?” ¹⁰ Təmənɪ lanəha mətəu-inu in tinəhrun rəkis məmə pris asoli mɪn kəmotəfən Iesu e nəhlmi mətəu-inu kəutetət.

¹¹ Mətəu pris asoli mɪn kəmotəkəikei kəm nɪmənin nətəmimi məmə okotəuhlin nətəligiən rəhalah. Kəni ilah kəmotətapuəh o Pailət məmə otahli pətigəm Parəpəs, mətəu səniəmə Iesu. ¹² Kəni Pailət təmətapuəh o lah məmə, “?Mətəu iəkəhro e suah u itəmāh nəmotəni məmə in kig rəha nətəm Isrel?”

¹³ Kəni kəmotəɡət əfəməh məmə, “!Okətu-pəri e nigi kəməluau!”

¹⁴ Kəni Pailət təmətapuəh mɪn o lah məmə, “?O nak? ?Nolɪən tərəh nak u suah u təmol?” Mətəu kəmotəɡət əfəməh mɪn məmə, “!Okətu-pəri e nigi kəməluau!”

¹⁵ Kəni Pailət təmolkeikei məmə otol nikilah, kəni mahli pətigəm Parəpəs, kəni məhlman=pən e Iesu e nəhlmi rəhan soldia mɪn məmə okotalis kəni motətu-pəri e nigi kəməluau.

Soldiā min kəmautol
mīrə Iesu

(*Mat 27:27-31; Jon 19:2-3*)

¹⁶ Kəni soldiā min rəha Pailət kotəlās Iesu məhuvən əpəha imə e nimə asoli rəha kəpmən, kətəni məmə Praetoriām. Kəni kəmotauin rəfin e soldiā min kəhuva mohtəlau lan. ¹⁷ Kəni məhuvən=pən e kot ərarəuv təhmen əmə e kot rəha kig, kəni motuerin-uerin niləuis iətəm tol nihlīn nihlīn motol kəfəfau lan iətəm təhmen e kəfəfau rəha kig, kəni motəfəfau=pən lan kəm in. ¹⁸ Kəni motol mīrə kəni məutəuvsan lan məutəni məmə, “Itimāh iəkotəfinə nisiaiən kəm ik, kig rəha nətəm Isrel.” ¹⁹ Kəni motoh rəhn-kapə e nəuanīgi, motagəh lan, motasiəulīn e nəulilah məutəfən nisiaiən eiua kəm in. ²⁰ Nian kəmotol əuvsan rəkis lan, kəni motəpeg rəkis kot ərarəuv əha, kəni məhuvən=pən əhanəh e rəhan napən, kəni motit məhuvən məmə okotətu-pəri e nigī kəməluau.

Kəməhtipən Iesu
e nigī kəməluau

(*Mat 27:32-44; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27*)

²¹ Nian əha, e suaru, kəmoteruh suah kəti iətəm Sairəni, nərgin u Saimon. (In tatə rəha Aleksantə mine Rufəs.)* Tətuven Jerusiləm, kəni kotəkeikei kəm in məmə otəlās nigī kəluau. ²² Kəni kəmotit Iesu məhuvən əpəha ikīn kəti kətəni məmə, Kolkotə, u nipətīn təni məmə Louipil-uipil. ²³ Kəni kəmotəfən wain u kəmol filəh-filəh ilau mərsin u mīr məmə otəmnim pəh təsətəuiən nahməiən e nipətīn, mətəu təpəh nəmnimiən.

²⁴ Kəni kəmotəlās Iesu məhuvən motətu-pəri e nigī kəməluau. Kəni motəuəri rəhan napən moturin tais ohni məmə pəh otos.

²⁵ Kəmotətu-pəri Iesu e nigī kəməluau e nain klok ləplapin, ²⁶ kəni motətēi rəkis nipəgnəmtin u kəmotēh lan məmə,

IN KIG RƏHA NƏTƏM ISREL

kəni motəhti=pən nəghatiən u e rəhan nigī kəməluau. ²⁷ Kəni iətəmimi mil keiu iətəm kətuəluagin kəm kəpmən matuoh nətəmimi, kəmətu-pəri ilau e nigī kəməluau, kəti e nīkalin maru, kəti e nīkalin məuil.†

²⁹ Kəni nətəmimi nətəm kəutaliuək e suaru, məuturin-urin rəhn-kapə lah kəm in məutəuvsan lan məutəni məmə, “Ei, ik nəməni məmə onəkərekīn Nimə Rəha Uhgīn kəni nian tatol kisil lan, nəmanuvləkīn mīn in pišin. ³⁰ !Eiuaiu-to e nigī kəməluau ko, mosmiəgəh aru-to ik!”

³¹ Pris asoli mīn mine nəgətun mīn rəha Lou kəmotol əmə nati kətiəh motol əuvsan motəni məmə, “!Təmasiru e nətəmimi tēpət, mətəu ko tāsasiru aruiən lan! ³² Təuvir pəh kitah koteruh-to Məsaiə u, kig rəha nətəm Isrel, oteiuaiu e nigī kəməluau pəh kitah koteruh motəhatətə lan.” Kəni iətəmimi mil u kətuəhkul ilahal Iesu kīnatuəni mīn nəghatiən tərāh lan.

Iesu tinimis

(*Mat 27:45-56; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30*)

³³ Kəni e tueləf klok mətəuarus=pən tri klok, napinəpuiən təmeiuaiu mīrəuei nati. ³⁴ Kəni e tri klok ləhnaiuv, Iesu təmasək əfəməh e rəhan nəghatiən məni məmə, “!Eli, Eli! ?Lema sapaktəni?”‡ Nipətī rəhan nəghatiən təni məmə, “!Uhgīn rəhak, Uhgīn rəhak! ?Təhro nətəpəh iəu?”

* **15:21** Kateruh lanu lan məmə nətəmimi mīn u Mak təmətei nauəuə u tətuvən kəm lah, ilah kīnotəhrun rəkis Aleksantə mine Rufəs. Məta Rufəs pəhriən u Pol təməni e Rom 16:3. **15:21** Rom 16:13

15:24 Sam 22:18 † **15:27** E kopi əuas mīn nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən pišin kəti mīn əha ikīn iətəm tatilpin nəghatiən u mətəni məmə, “28 Kəni nəghatiən iətəm Aiseə təmətei e Nauəuə Rəha Uhgīn tinuva pəhriən. Tətəni məmə, ‘Kətəni məmə in iətəmi rəha nəhtiən lou.’” (Aes 53:12) **15:29** Sam 22:7; 109:25; Mak 14:58 ‡ **15:34** Afin-to e futnot e Mat 27:46

15:34 Sam 22:1

³⁵ Nætəmimi nəuvein kəməutəhtul əha ikin kəməsotətəu vivian nəghatian u, kəmotəni məmə, “Otətəu-to. Tətəuin e Elaijə.” ³⁶ Kəni ilah kəti təmaiu muvən miuvi=pən wain u tarfu e nati kəti timətətəg təhmen e kotin, məu-pəri e nəuanigi tuvən o Iesu məmə otəmnim. Kəni mənə məmə, “Pəh-to kotəh-to məmə Elaijə otuva mələs iahu, uə kəpə.”

³⁷ Mətəu Iesu təmagət əfəməh min, kəni rəhan nehagian tiet.

³⁸ Kəni əpəha e Nimə Rəha Uhgın, napən iətəm tətəhkul pəsıg e Ikin Tasim Agin Ikin, təməhapu nəuvetin keiu təmətuəuin əpəha ilis mətəuarus=pa əpəha ləhtəni. ³⁹ Kəni iətəmi asoli rəha soldia min iətəm təmatəhtul e nıkalı Iesu, təməh məmə təmimis lanəha, kəni in təmənı məmə, “!Nıpəhriənıən, suah u in Nəti Uhgın pəhriən!”

⁴⁰ Nıpətan nəuvein kəməutəhtul isəu mətəsəl=pa mauteruh. Ilah nəuvein u Meri Maktələ, mine iahuni mamə rəha Jemis əkəku mine Josis, mine Səlome. ⁴¹ Ilahal kəməhlitəu=pən Iesu nian təmatətıg Kaləli, məhlasıru lan. Ilah nıpətan tepət kəmotəri məhuvən əpəha Jerusiləm ilah Iesu.

Josip təməhluag e Iesu

(Mat 27:57-61; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42)

⁴² Kəni nian əha Iesu təmimis lan, in nian rəha nol əpenə-penəian natimnati rəha Sapət, kəni olauig nian rəha Sapət, kəsolian uək lan. Tinapınəpu, ⁴³ Josip in iətəm Aramatia tinuva. In iətəmi kəti rəha kaunsil iətəm kətısiai in. In nıkin təməhti pik Narmənıgıən Rəha Uhgın. Kəni təməsəgıniən, muvən o Pailət mətəpuəh o nıpəti Iesu. ⁴⁴ Nian Pailət təmətəu məmə Iesu tinimis rəkis, kəni təmauit mauin e iətəmi asoli rəha soldia min mətəpuəh ohni məmə, “?Kətəni pəhriən məmə Iesu tinimis rəkis uəhai əmə?”

⁴⁵ Mətəu iətəmi asoli rəha soldia min tənı məmə, “Nıpəhriənıən, tinimis rəkis.” Pailət təmətəu nəghatian u kəni megəhan=pən e nıpəti Iesu kəm Josip. ⁴⁶ Kəni Josip təmuvən mos nəhmtı napən ruən kəti, nərgın u linən, muva mələs iahu Iesu e nıgi kəməluau məuveg lan, mələs muvən mələhu=pən e nıpəg kəpiel u kəmel rəkis məmə okol suvət ikin. Kəni misuə=pən e kəpiel asoli kəti mahtıpəsıg=pən e nıpəg kəpiel u lan. ⁴⁷ Kəni Meri Maktələ mine Meri mamə rəha Josis, ilau kəmueruh ikin əha kəmələhu=pən Iesu ikin.

16

Iesu tinəmiəgəh e rəhan nımisian

(Mat 28:1-8; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)

¹ Nian rəha Sapət tinuva minuvən rəkis, kəni Meri Maktələ mine Meri mamə rəha Jemis, mine Səlome kəmlös nəhmtı nati pien-pien min u nəmiəvilah təuvır məmə okılol=pən e nıpəti Iesu. ² Ləplapın agin mitıgar tinətəri e Sante, pəta milahal u kəmhluvən e suvət. ³ Nian kəmhluvən e suaru kəni məhləni kəm lahal min məmə, “?Kərmə pah otasıru e tahal misuə rəkis kəpiel asoli əpəha e nıpəg kəpiel?” ⁴ Mətəu-inu kəpiel əha kəpiel asoli.

Mətəu nian kəmhluvən iuəkır, mıləsəl=pən mılafu kınısuə rəkis e kəpiel. ⁵ Kəmhluvən imə e nıpəg kəpiel mılafu iətəm aluə kəti tətəharəg əha e nıpəg kəpiel e nıkalın maru ikin rəhalahal, təmuvən e kot əfəməh ruən kəti, kəni ilahal kəmhlauit pik ohni. ⁶ Kəni təmənı=pən kəm lahal məmə, “Sləgın pikıən. Nələsal e Iesu iətəm Nasərit, iətəm kəmətu-pəri e nıgi kəməluau, mətəu in tikə u ikınu rəueiu. In tinəmiəgəh rəkis e rəhan nımisian. Leruh-to nımeın

15:36 Sam 69:21 **15:40** Luk 8:2-3 **§ 15:44** Nian nətəm Rom kəutətu-pəri nətəmimi e nıgi kəməluau, kəutəhrun nəmiəgəhıən o nian kətıəh uə keiu uə kısıl mine, kautol məmə nətəmimi okotos pik nəhməıən, uərisıg ko kəmanohmis.

u kəmələhu=pən ikin. ⁷ Kəni rəueiu onəkluvən mihləni=pən kəm rəhan mīn nətəmimi mīne Pitə, məmə in otaupən matuvən Kaləli, kəni onəkohuərisig lan məhuvən moteh əha ikin məmə inu təməni rəkis mīne kəm təmah.”

⁸ Kəmlaiu mihliet e suvət məhlagim, mətəu-inu kinləgin pik məhlərəmrumin. Kəni mihluvən məslənien nati kəti mīne kəm nətəmimi mətəu-inu kinləgin pik.*

Iesu təmietpa o Meri Maktələ
(Mat 28:9-10; Jon 20:11-18)

⁹ Nian Iesu təmamiəgəh mīn e Sante ləplapin agin, kəni maupən miet=pa o Meri Maktələ. Aupən təməhgi pətigəm narmīn tərəh səpin lan. ¹⁰ Kəni Meri təmuvən mənī=pən kəm rəhan mīn nətəmimi nətəm kəməutan ilah mīn ilah aupən, mətəu nikilah tətəhmə pik kəni məutasək. ¹¹ Mətəu nian kəmotətəu məmə Iesu tinəmiəgəh rəkis e rəhan nīmisiən, kəni miet=pa o pətan əha, mətəu ilah kəməsotənien nīpəhriənien lan.

Iesu təmietpa o rəhan iətəmimi mil keiu
(Luk 24:13-35)

¹² Uərisig, Iesu təmiet=pa o iətəmimi mil keiu kəmiəsipən Jerusiləm mətian e suaru, mətəu e nian əha nīpətin təmol pisin. ¹³ Kəni ilau kəmiətəlig mīn mian muənī=pən kəm ilau mīn nəuvein, mətəu ilah kəməsotəni mīnien nīpəhriənien e lau.

Iesu təmietpa o rəhan nətəmimi lepin
(Mat 28:16-20; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23; Uək 1:6-8)

¹⁴ Kəni uərisig, Iesu təmiet=pa mīn o rəhan nətəmimi lepin nian kəməutauən. Kəni mətəhi ilah məmə, “Itəmah nəstəhatətəien lak, rəhn-kapə təmah tiəkis pik.” Təməhi ilah mətəu-inu kəsotəhatətəien e nətəm kəmoteh məmə tinəmiəgəh rəkis e rəhan nīmisiən.

¹⁵ Kəni mənī=pən kəm lah məmə “Əhuvən motəni pətigəm Nanusiən Təuvir kəm nətəmimi mīn e nəuaniləuis mīn rəfin e nītəni mīn rəfin. ¹⁶ Iətəmi otətəu Nanusiən Təuvir təhatətə lan kəni mol bəptais, Uhgīn otosmiəgəh. Mətəu iətəmi təsəhatətəien lan, Uhgīn otol nalpinien asoli kəm in. ¹⁷ Kəni nətəmi okotəhatətə lak, Uhgīn otol ilah kətol nati apispis mīn. Okotəhgi pətigəm narmīn tərəh tepət e nərgək, kəni motəghati e nəghatien iki pisin mīn. ¹⁸ Ilah kotəhrun naskəlīmien sineik u tatus itəmi, motəhrun nəmnimien nati kətakonə lan, mətəu ko təsərəkiniən ilah. Ilah motəhrun nələhu-pəniən nəhlmilah e nətəm kəutəhmis kotəmiəgəh.”

Iesu tinəri matuvən e neai
(Luk 24:50-53; Uək 1:9-11)

¹⁹ Kəni nian Iərmənig Iesu tinəghati rəkis kəm rəhan mīn nətəmimi, kəni Uhgīn tos minatuvən e neai, kəni in tətəharəg e nikali Uhgīn maru, ikin ima nəsanəniən mīne nisaiən.

16:7 Mat 26:32; Mak 14:28 * **16:8** E kopi əuas mīn tepət rəha Niutestimīn iətəm kəmətəi e nəghatien Kris aupən, fes 9-20 kohkə, kəni nəghatien rəha Mak təmol naunun u ikinu. Kəni nətəmi asoli nətəm kotəhrun vivi Baebol, nikilah təhti məmə nətəpisin kotilpin fes 9-20. E kopi əuas mīn nəuvein mīn rəha Niutestimīn, nəghatien u tatos nimeī fes 9-20: Nīpətan mīn u kəməhuva, motəfa nənien mīn u kəm Pitə mīne in mīn nəuvein u ilah mīn ilah, e natimnati mīn u iətəmi u təməni kəm lah. Konu uərisig e natimnati mīn u, Iesu əmə təməfən nəghatien kəm lah u tasim, tətəmiəgəh, məruu məsikəien nian kəti. Nəghatien u tətəni məmə Uhgīn təhrun nosmiəgəhien nətəmimi, in təhrun naskəlīmien iətəmimi mətəuarus naunun nian. Kəni Iesu təməhli pətigəm nətəmimi mīn rəhan məmə okotos rəhan nəghatien məhuvən e nītəni mīn rəfin rəha nəhue niftəni. **16:14** 1Kor 15:5 **16:15** Uək 1:8 **16:16** Uək 2:38 **16:17** Uək 2:4; 8:7 **16:18** Luk 10:19; Uək 28:3-6 **16:19** Uək 1:9-11; 2:33-34

²⁰ Kəni rəhan mın nətəmimi kəməhiet məhuvən motanus pətigəm rəhan nəghatən əpəha ikin mın rəfin. Kəni İərmənig tətəsiru e lah matol nəmtətən tərət. Kəni nəmtətən mın əha kautol nəfigəmən məmə rəhalah nəghatən in nıpəhrənən.

LUK

Nanusian Təuvir Rəha İesu Kristo İətəm Luk Təmətei Nəghatian əkuəkir rəha nauəuə u Luk

?Pəh təmətei nauəuə u? Luk təmətei nauəuə u. Səniən mə in iətəmi tueləf kəti rəha İesu, mətəu in niəli kəti rəha Pol, in təman pik ilau Pol. In səniən mə in iətəm İsrəl, in İanihlua əmə kəti, mətəu in iəfaki kəti. In toktə kəti təmol pik skul. In təməhrun vivi natimnati e nəmiəgəhiən rəha İesu. In təmətei nauəuə mil u: Nanusian Təuvir İətəm Luk Təmətei, mine Uək Min Rəha Aposil Min.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Luk təmətei nauəuə u tatuvən kəm rəhan kəti niəli u Teofiləs. Nipəti nərgin u məmə, “İətəmimi iətəm tolkeikei Uhgın.” Luk təmətei nauəuə u tatuvən kəm suah u, mətəu in təhrun məmə Nanihlua* min tepət okotafin.

?Natigian təhro lanu nian təmətei? Nətəmimi tepət, nikilah təhti məmə Luk təmətəti Rom uə Sisəriə nian təmətei nauəuə u. E nian əha, nəniən tepət o İesu təmitəlau-təlau.

?Təmətei nauəuə u o nak? Luk təmolkeikei məmə otətei nəniən kəti təm təhruahru kəni məhagəhag e nəmiəgəhiən rəha İesu. Kəni in təməghati ilah nətəmimi min kəmotaliuək ilah İesu maüteruh rəhan min noliən mine nəniən min. Nian in təmos nəghatian rəha İesu o lah kəni Luk təmətei nauəuə u. In tolkeikei məmə otəgətun məmə İesu in iətəmi pəhriən kəti, mətəu in təməsolian nati kəti tərəh. Kəni in Uhgın, mine in İosmiəgəh.

¹⁻² Teofiləs, ik iətəmi asoli katisiai ik, kəni iəkətei nauəuə u tatuvən kəm ik.

Aupən, Uhgın təməni natimnati nəuvein, kəni rəueiu e nian rəhatah, in tinol ilah kinəhuva minautol nipətin. Nətəmimi tepət kəməutatig e nian əha, maüteruh natimnati min əha e nəhmtilah əhruahru, kəni məutəni. Kəni nətəmi nəuvein kəməutətəu rəhalah nəghatian, kəni məutalkut pik məmə okotətei rəkis əhruahru natimnati min əha. ³ Kəni iəu iəmitəu vivi nəghatian min əha məmə iəkəhrun əhruahru mə təmətuəuin əhro, kəni iəu rəhak nətəligian məmə təuvir iəu min iəkətei rəkis əhruahru natimnati ərəfin min əha məmə onəkəfin. İətətei əhruahru natimnati min u nəukəti nəniən mine natimnati iətəm kəutəhuərisig. ⁴ İəkolkeikei məmə iəkəni natimnati min əha kəm ik məmə nəkəhrun əhruahru məmə nəniən iətəm kəməni rəkis kəm ik, in nipəhriənien.

Agelo təməghati e nairian rəha Jon Bəptais

⁵ E nian rəha suah kəti, nərgin u Herot Asoli, kig rəha Jutiə, e nian əha pris kəti nərgin u Səkarəea. In kəti min e pris min u kətəni nərgi lah məmə, Pris min rəha Apia. Aupən rəkis, suah u Apia tatsipən e pris u Eron. Rəhan pətauəhli nərgin u İlesəpet, kəni in min tatsipən e pris u Eron. ⁶ Kəni ilau kuəhruahru e nəhmti Uhgın, nian rəfin kətuifəu=pən vivi noliən rəha Lou rəhan mine nəghatian min rəhan, kəni məsuəəkiniən kəti. ⁷ Nati əpnəpin kuəhruahru, mətəu ilau nətilau tikə. İlesəpet, in təseməkiən mətəuarus minəpətauəhli kəni ilau pəti kinuəuəhli.

⁸ Kəni nian tinuva əhruahru, məmə pris min rəha Apia okəhuvən e Nimə Rəha Uhgın motol rəhalah natimnati min. Kəni Səkarəea, in min təmuvən mə tol pisəpis rəha Uhgın.

⁹ E noliən rəha pris min, ilah kəmotatu e kəpiel əkəku min mə otəgətun pəh mə otol nati e Nimə Rəha Uhgın məmə otuvan nati pien-pien tuvən kəm Uhgın. E nian ilah kəmotol lanəha in təməgətun Səkarəea. ¹⁰ Kəni e nian in təmuvən

* : Nanihlua, İanihlua – Afin-to e tiksınəri. **1:1-2** Uək 1:1 **1:9** Eks 30:7

imə mətuvan nati pien-pien, nətəmimi tepət kəmutəhtul ihluə mautəfaki.

¹¹ Kəni agelo kəti rəha Uhgın təmietigəm=pən ohni mətəhtul əha e nəven maru ikin, əha kətuvan nati pien-pien ikin. ¹² Kəni nian Səkaraea təmeruh, kəni narmin təmiuvig mətərəmrumin minəruru əfəməh nati, kəni nəginian təməriaueh e nikin.

¹³ Mətəu agelo təməni=pən kəm in məmə, “Səkaraea, səginian, mətəu rəueiu Uhgın tinətəu rəham nəfakiən. Kəni rəham pətauəhli llesəpet otos nətın kəti iərman. Kəni onəkəkeiki mauin e nərgin məmə Jon. ¹⁴ Kəni onəkətəu təuvir magiən min, kəni nətəmimi tepət okotagiən o nairiən rəhan, ¹⁵ mətəu-inu in otuva iətəmi asoli e nəhmti İərməniğ. Kəni in otəsəmnim aginiən wain mine nəmnimiən əskasik min. Kəni Narmin Rəha Uhgın otəriəueh lan, nian otətətiğ əhanəh e nərfi rəhan məmə, matuvən əmə lanəha nian rəfin. ¹⁶ Kəni in otiuvi=pa nətəm Isrel tepət okohtəliğ=pa o İərməniğ, Uhgın rəhalah.

¹⁷ “Uərisiğ İərməniğ otuva, mətəu in otaupən muva mətən e narmin mine e nəsanəniən təhmen e Elaijə məmə in otəuhlin nətəliğiən rəha tatə min kohtəliğ=pən min o rəhalah kəlkələh min, kəni in otəuhlin min nətəm kəutəhti nəuia Uhgın okotos min neinatigiən rəha nətəmi kotəhruahru. E nolien əha, in otol əpenə-penə o nəmiəğəhiən rəha nətəmimi o nuvaiən rəha İərməniğ.”

¹⁸ Kəni Səkaraea təməni=pən kəm agelo məmə, “?Oiakəhro lanu məhrun məmə nati u otuva mol niphəriəniən lan? Mətəu-inu iəu inauəhli rəkis, kəni rəhak pətan min tinəpətauəhli.”

¹⁹ Kəni agelo təməni=pən kəm in məmə, “İəu, nərgək u Kapriel, kəni iəu iətəhtul e nəhmti Uhgın e nian ərəfin. Kəni in təmahli=pa iəu məmə iəkuva məğhati kəm ik, kəni məni=pinə nanusiən təuvir u. ²⁰ !Ətəliğ-to lak! Naməm otekəu kəni onəsəğhatiən mətəuarus=pa nəkeruh niphəti nəğhatiən u, mətəu-inu nəməsəniən niphəriəniən e rəhak nəğhatiən. Nati u in otuva mol niphəriəniən lan e nian əhruahru rəhan.”

²¹ Kəni e nian əha, nətəmimi kəmutəhtahnin Səkaraea, nikilah təhti məmə təhro tınan tinuvəh əha e Nimə Rəha Uhgın. ²² Mətəu nian in təmuva ihluə, mətəu tinəruru nəğhatiən, kəni ilah kəmotəhrun məmə in təmeruh nati kəti təhmen e nəməhlairiən əpəha imə. In təməğhati əmə e nəhlmin kəm lah, məsəğhatiən mətəu namin təmekəu.

²³ Nian rəhan uək rəha pris e Nimə Rəha Uhgın təmol naunun, kəni in təmitəliğ=pən lahuənu. ²⁴ Kəni təsuvəhiən, rəhan pətauəhli təməpəh məuiğ e iəpəou. Kəni e məuiğ faif, pətauəhli u in təmətəhluaig əmə lahuənu, ²⁵ kəni in təməni məmə, “Inu uək rəha İərməniğ. Aupən ikin, nətik tikə kəni iətaulis. Mətəu rəueiu u, Uhgın tinol təuvir kəm iəu, kəni nikin tagiən məmə iəkələs nətik, kəni iəu oiasaulis minian e nəhmti nətəmimi.”

Agelo təməni pətiğəm mə İesu otair

²⁶ Nian llesəpet iəpəou tinətiğ lan minos məuiğ sikis, Uhgın təmahli=pən rəhan agelo, nərgin u Kapriel, məmə in otuvən e nitəni Kaləli e taun kəti nərgin u Nasərit. ²⁷ In təmos nəğhatiən kəti matuvən rəha pətan mitə kəti iətəm təruru əhanəh iərman, mətəu kinəni rəkis məmə okitipən mə rəha suah kəti, nərgin u Josip. In mipi Kig Təfit tərəh. Kəni pətan əha, nərgin u Meri. ²⁸ Kəni agelo təmuven miet=pən, kəni məni=pən kəm in məmə, “Təuvir, Meri. Uhgın təmələhu rəhan nəuviriən kəm ik, kəni in mətətiğ itəlau min.”

²⁹ Mətəu Meri tinəruru əfəməh nəğhatiən əha, kəni nikin tinəhti pik məmə niphəti nəğhatiən əha təhro lanu. ³⁰ Kəni agelo təməni=pən kəm in məmə, “Səginian, Meri, mətəu-inu Uhgın təməni rəkis məmə in otətuati e rəhan

nəuviriən kəm ik. ³¹ Kəni inəha, ik onəkəpəh məuiḡ e nətim kəti, kəni onəkələs iərman. Kəni onakauin e nərgin mə Iesu. ³² In otuva iətəmi asoli kəni in iətəmi keikei, kəni okauin lan məmə Nəti Uhgın İlis Agın. Kəni İərmənig Uhgın otol in tuva Kig təhmen=pən əmə e tipin tərəh Tefit. ³³ Kəni in otərmənig e nətəmi min rəfin nətəm kəutisipən e Jekəp, kəni rəhan narmənigiən otatig itulin matuvən naunun tikə.”

³⁴ Kəni Meri təməni=pən kəm agelo məmə, “?İəsəhruniən məmə oiəkəhro lanu mələs suakəku kəti nəmə iəsitəu-pəniən iərman kəti?” ³⁵ Kəni agelo təməni=pən kəm in məmə, “Narmın Rəha Uhgın otuva matig lam, kəni nəsanəniən rəha Uhgın İlis Agın otəuveḡ ik. Kəni in ko, suakəku asim ko onəkələs, okauin lan məmə in nəti Uhgın. ³⁶ Kəni iətəni=pinə kəm ik məmə ik kəti İlesəpet tinamki-amki rəkis e nətin kəti iərman, nati əpnəpin in tinəpətauəhli rəkis. Kəmətəni lan məmə ko təseməkiən, mətəu rəueiu əha tinəpəh rəkis məuiḡ sikis e nətin. ³⁷ Natimnati min u tatitəu=pən əmə nəghatiən rəha Uhgın məmə, ‘Uhgın təhrun noliən natimnati ərəfin, kəni nati kəti təsiəkisiən ohni.’” ³⁸ Kəni Meri təməni=pən məmə, “Əuəh, iəu pətan iol əhrui əmə rəha İərmənig. Pəh in otol lak nati nak iətəm ik ninəni rəkis.” Kəni agelo təpəh in, kəni mitalig.

Meri təmuvən məmə otəsalpən e İlesəpet

³⁹ Uərisig lan təsuvəhiən, kəni Meri təmiet iman ikın kəni maliuək uəhai mətəvən e taun e nitəuət e Jutiə mə otəsal=pən e İlesəpet, ⁴⁰ kəni in təmuvən e lahuənu rəha Səkarəea, kəni muvən imə mətəni təuvir kəm İlesəpet. ⁴¹ Kəni nian İlesəpet təmətəu nəghatiən rəha Meri, suakəku u iətəm tətətig e nərfin təmauit, kəni Narmın Rəha Uhgın təməri e niki İlesəpet. ⁴² Kəni in təmagət əfəməh məmə, “!Uhgın tinol təuvir ohnik tapirəkis nıpətan ərəfin, kəni in tinol təuvir min kəm suakəku u onəkələs! ⁴³ Nikik tagiən. Kəni təhro Uhgın təmol nati təuvir asoli kəm iəu, məmə məmə rəha İərmənig rəhak tuva məsal=pa lak. ⁴⁴ İətəni lanu mətəu e nian iəmətəu rəham nəghatiən, kəni suakəku u e nərfək təmagiən mauit. ⁴⁵ Uhgın otol təuvir kəm ik mətəu-inu nəməni nıpəhriəniən e nəghatiən u İərmənig təməni tinuva lam məmə otol nıpəhriəniən lan.”

Nəpuən rəha Meri

⁴⁶ Kəni Meri təməni məmə,
 “E nəmiəḡəhiən rəfin rəhak, iatləfəri nərgi İərmənig ilis,
⁴⁷ Kəni nikik tətəgiən pik o Uhgın İosmiəḡəh rəhak,
⁴⁸ mətəu-inu iəu pətan iol əhrui əmə u iəu nati əpnəpin əmə, mətəu nikin tətəhti iəu.
 Kəni rəueiu mine matuvən, nətəmi min rəfin okotəni məmə Uhgın təmol təuvir kəm iəu;
⁴⁹ mətəu-inu Uhgın u nəsanəniən rəhan in iahgin,
 in təmol nati apispis min təuvir pik agın kəm iəu,
 kəni in nərgin tasim.
⁵⁰ In tatolkeikei nətəmi min u kəutisai in, inu nətəmi e nəuaniləuis əupən ikın mətəuarus=pa nəuaniləuis min nətəm kəutəhuva əhanəh.
⁵¹ In təmol nati apispis min e nəsanəniən e nəhlmin.
 In təməḡi-atiti nətəm kəutəfəri ilah e nətəligiən rəhalah.
⁵² In tatosiahu narmənig min e rəhalah narmənigiən,
 kəni in tətəfəri nətəmi min u rəhalah nətəligiən teiuaiu.
⁵³ Nətəmi nəumis tatus ilah, in tətəugin ilah e nauəniən təuvir,

Kəni nətəmi rəhalah nautə tepət, in tahli pətīgəm ilah, kəni nati tikə e nəhlmi lah.

⁵⁴ Uhg̃in təmasiru e nəuaniləuis min rəha Isrel u rəhan iol əhruin min, kəni təməsaluiən e rəhan nolkeikeiən e ⁵⁵ Epraham mine rəhan min nəuaniləuis,

matuvən əmə lanko naunun tikə məmə inəha təməni kəm tipilah min nuvəh.”

⁵⁶ Kəni Meri təmatīg ilau Ilesəpet mətəuarus=pən məuīg kisil, kəni in təmitəlig=pən əpəha iman ikin.

Nairiən rəha Jon Bəptais

⁵⁷ Kəni nian əhruahru rəha Ilesəpet tinuva məmə otemək lan, kəni təmələs nət̃in iərman. ⁵⁸ Kəni nətəmimi nətəm kəutatīg iuək̃ir ohni mine rəhan min nəuaniləuis, kəmotətəu nanusiən əha məmə Iərmənīg təmol nəuviriən asoli kəm in, kəni ilah kəməhuva motol kətiəh ilah min məmə okotag̃iən pəti.

⁵⁹ Nian suakəku əha tinos nian eit, ilah kəməhuva məmə okotəhg̃i=pən. Kəni iuək̃ir kotauin e nərg̃in məmə iahuni rəhan tatə Səkaraea, ⁶⁰ mətəu rəhan mamə təni məmə, “Kəpə. Okauin e nərg̃in məmə Jon.”

⁶¹ Kəni ilah kəmotəni kəm in məmə, “?Onak? Rəham nərg̃in u Jon tikə.”

⁶² Kəni kəmotəghati e nəhlmilah məutətapuəh o Səkaraea mə in otəkeikei məñi-to mə okauin e nərg̃in mə pəh. ⁶³ Kəni in təmətapuəh o nati kəti mə otətəi rək̃is nati kəti lan, kəni in təmətei=pən məmə, “Nərg̃in u Jon.” Nian kəmotəh, narmilah təmiuvīg pik.

⁶⁴ Kəni e nian əmə əha, nam̃i Səkaraea tinimətīg kəni tinəhrun nəghatiən mətəni-vivi Uhg̃in. ⁶⁵ Kəni nətəmimi rəfin u kəutatīg iuək̃ir kəmotəg̃in. Kəni nətəmimi kəmotəni pik natimnati min u titəlau-təlau əha ilis e nitəni Jutiə.

⁶⁶ Kəni nətəmimi min ərəfin nətəm kəmotətəu nanusiən əha, kəni məutətəlig lan, məutətapuəh məmə, “?Suakəku əha, otuva iətəmi əhro?” Kəməutəni lanəha mətəu-inu kəmoteruh əmə məmə nəsanəniən rəha Iərmənīg tətətīg lan.

Səkaraea təməni pətīgəm nəghatiən Uhg̃in təməfən kəm in

⁶⁷ Kəni Narm̃in rəha Uhg̃in təməri e niki Səkaraea, tatə rəha Jon, kəni in təməni pətīgəm nəghatiən iətəm Uhg̃in təməfən kəm in. Kəni təməni lanu məmə,

⁶⁸ “Pəh kotəni-vivi Iərmənīg, u in Uhg̃in rəha nətəm Isrel, mətəu-inu in təmuva məmə otasiru e rəhan min nətəmimi, kəni in təmos rək̃is ilah e nəhlmi tikim̃ir min rəhalah.

⁶⁹ Uhg̃in u təməfəri iosmiəgəh əsanən iətəm otosmiəgəh kitah.

Iosmiəgəh u təmsipən e nəuaniləuis rəha iol əhruin rəhan u Tefit.

⁷⁰ Kəni in təhmen=pən əmə e nəghatiən iətəm Uhg̃in təməni rək̃is kəm tah nəghatiən rəha iəni min rəhan aupən.

⁷¹ In təməni-əskasik rək̃is məmə otosmiəgəh itah o tikim̃ir min rəhatah mine nətəmimi rəfin nətəm kəutəməki e tah.

⁷² In tətləfəri iosmiəgəh əha məmə otol nəuviriən u in təməni kəm kəha tərəh min,

kəni təsaluiən e rəhan nəghatiən iətəm in aru təməni e rəhan nəniəskasikiən rəha nasiruiən,

⁷³ inu nəniəskasikiən iətəm in təməni kəm kəha Epraham.

⁷⁴ In təmləfəri iosmiəgəh əha məmə otosmiəgəh itah,

kəni mələs rək̃is itah e nəhlmi tikim̃ir min rəhatah

məmə nian min rəfin e nəmiəgəhiən rəhatah,

kitah okotəhrun nolien rəhan uək e nəhmti Uhg̃in, kəni məsotəginiən,

1:53 Sam 34:10 **1:54** Sam 98:3 **1:55** Jen 17:7; Maeka 7:20 **1:59** Jen 17:12; Lev 12:3; Luk 2:21

1:68 Sam 72:18 **1:69** Sam 18:2 **1:71** Sam 106:10 **1:72** Jen 17:7; Sam 105:8-9 **1:73** Jen 22:16-17

⁷⁵ kəni kitah okotasim, kəni nəmiəgəhiən rəhatah otəhruahru e nian m̄in rəfin.

⁷⁶ “Kəni ik, nətik, okauin lam məmə ik iəni rəha Uhḡin Ilis Aḡin, mətəu-inu ik onəkaupən e Iərmənig məmə onəkol əpenə-penə rəhan suaru.

⁷⁷ Ik onəkəni pətigəm kəm rəhan m̄in nətəmimi məmə Uhḡin otosmiəgəh ilah nian in otafəl rəkis rəhalah təfagə tərāh m̄in.

⁷⁸ In otol mətəu-inu, in tolkeikei itah matol təuvir kəm tah.

E nolkeikeiən rəhan, Kristo otuva o tah təhmen=pən e mitigar tətəri e neai,

⁷⁹ mətasiəgəp̄in itah nətəmimi kəutatig e napinəpuiən m̄ine əpəha ik̄in nimisiən tatoh itəmi ik̄in,

kəni matit vivi nəhlkitah e suaru rəha nəməlinuiən.”

⁸⁰ Kəni suakəku təməpət e n̄ipət̄in, kəni narm̄in rəhan təsanən. Kəni nian rəfin in tətətig əpəha ik̄in təpiə-məpiə ik̄in mətəhtahnin nian rəhan otuva iətəm otətəuvin uək lan kəni nətəm Isrel okoteruh.

2

Nairiən rəha Iesu (Mat 1:18-25)

¹ E nian m̄in əha uərisig Iesu tair, suah kəti iətəm Rom, nərgin u Sisə Okastas, in iətəmi asoli təmətərmənig e n̄itənimtəni m̄in rəfin rəha Rom. In təmələhu lou kəti məmə okafin rəfin nətəmimi iətəm kəutatig rəfin əha ik̄in. ² Inu nafiniən nətəmimi kəmaupən kol, kəni Kuarinias in kəpmən rəha Siriə. ³ E nian əha, nətəmimi rəfin okotəkeikei mohtəlig=pən imalah m̄in ik̄in kəmotair ik̄in məmə okafin ilah, kəni kətēi rəkis nərgiləh e nauəuə rəha kəpmən. ⁴ Kəni Josip m̄ine Meri kəmiaiet e n̄itəni Kaləli e taun kəti, nərgin u Nasərit, mian əpəha n̄itəni Jutiə e taun kəti, nərgin u Petlehem, ima Kig Tefit aupən. Ilau kəmian ik̄in əha mətəu-inu Josip in mipi Tefit tərāh.

⁵ Ilau Meri kətian məmə okos nərgilau. K̄inəni rəkis mə Meri otitəu=pən Josip, kəni Meri in namki-amki rəkis e iəpəou. ⁶ Nian ilau əpəha Petlehem, nimə tikə məmə okuap̄ili ik̄in, kəni kətuap̄ili e nimə rəha natimiəgəh m̄in. Kəni nian rəha Meri tinuva məmə otemək e nət̄in. ⁷ Kəni iəpəou iətəm in təmaupən mair, in iərman. Kəni in təuveg e napən, mələhu=pən e bokis kəti iətəm kətələhu=pən manvehli u natimiəgəh m̄in kəutauən=pən ik̄in.

Nətəmimi rəha sipsip m̄in m̄ine nagelo m̄in

⁸ Kəni e n̄ikal̄i Petlehem, nətəmimi rəha sipsip m̄in kəməutəsəl o rəhalah m̄in sipsip m̄in lap̄in. ⁹ Kəni agelo kəti rəha Iərmənig təmietigəm=pən o lah, kəni nəhagəhagiən asoli rəha Iərmənig təmasiəgəp̄in ilah, kəni kəmotəgin p̄ik. ¹⁰ Mətəu agelo təni=pən kəm lah məmə, “Sotəginiən, mətəu-inu iəu iətəu məmə iəkəfinə nən̄iən təuvir kəti iətəm otol n̄iki nətəmimi kotagiən p̄ik, kəni nən̄iən u in rəha nətəmimi ərəfin. ¹¹ Əpəha e taun rəha Kig Tefit, suakəku kəti təmair=pa u rəueiu. In Iosmiəgəh, kəni in Kristo iətəm Uhḡin təməni aupən məmə otahli=pa o təmāh, kəni in Iərmənig. ¹² Inu nəmtət̄iən rəhatəmāh: onəkoteruh suakəku kəməuveg e napən, kəni kələhu=pən e bokis kətauḡin=pən nati miəgəh m̄in ik̄in.”

¹³ Kəni rəueiu aḡin, nagelo m̄in tēpət kəməhietigəm=pa mətəhtul ilah m̄in, mətəni-vivi Uhḡin, mətəni məmə,

¹⁴ “Kətəni-vivi Uhḡin əpəha ilis ilis aḡin e neai.

Kəni əpəha ləhtəni e nəhue nitəni u, nətəmimi iətəm niki Uhgın tətəgiən o lah, ilah okotatig e nəməlinuian.”

*Nətəmimi mın rəha sipsip mın
kəməhuvən moteh Iesu*

¹⁵ Nian nagelo mın kinotəpəh nətəmimi rəha sipsip mın minotohtəlig=pən e negəu e neai, kəni nətəmimi rəha sipsip mın kəmotəni kəm lah mın məmə, “Pəh kəhuvən Petlehem moteh-to nati u İərmənig təməni=pa kəm tah.”

¹⁶ Kəmotəhrəmlin uəhai əmə məhuvən moteh Meri mine Josip mine suakəku iətəm kəmələhu=pən e bokis iətəm kətaugın=pən nati miəgəh mın ikın. ¹⁷ Nian kəməhuvən rəkis moteh suakəku u, kəni kəmotənuş nəghatıən e suakəku u iətəm kəmotos o agelo. ¹⁸ Kəni nətəmimi rəfin nətəm kəmotətəu nəghatıən əha rəha nətəmimi rəha sipsip mın, ilah kəmotəuit, narmilah təmiuvig pik. ¹⁹ Mətəu Meri təmatos əmə e nikin natimnati rəfin mın u, kəni mətətəlig lan nian mın. ²⁰ Kəni nətəmimi rəha sipsip mın kəmohtəlig, məutəfəri nərgi Uhgın məutəni-vivi in o natimnati rəfin iətəm kəmotətəu kəni moteh, təhmen=pən əmə e nati u agelo təməni=pən kəm lah.

Kəmauin e nərgi Iesu.

²¹ Nian suakəku təmair minos nian eit, kəni kəhgi=pən titəu=pən Lou rəhalah, kəni kauin e nərgin məmə Iesu, nərgin u iətəm agelo təməni=pən kəm Meri aupaən rəkis, nian in təməsəpəh əhanəhiən məuig lan.

Josip mine Meri kəmuos Iesu mian e Nimə Rəha Uhgın

²² Kəni tinuva əhruahru e nian rəha Josip mine Meri məmə okuələs suakəku u mian əpəha Jerusiləm məmə okuəfən kəm İərmənig. Kəni ilau kəmian. ²³ Inu tatitəu=pən əhruahru Lou rəha İərmənig u tətəni məmə, “Suakəku iərman mın u kəmaupaən kələs ilah, okəkeikei kətəfən ilah kəm Uhgın məmə rəhan.”

²⁴ Kəni ilau kəmian Jerusiləm o nati kəti mın, məmə ilau okuos mak keiu uə iəuein keiu, kəni miohamu mətuəfən kəm Uhgın o nafəliən namikmikian rəha Meri, tatitəu=pən əmə Lou rəha İərmənig u Mosis təmətei.*

Simion təmeruh Iesu

²⁵ Kəni inu iətəmimi kəti əha Jerusiləm nərgin u Simion. Rəhan nəmiəgəhiən təhruahru, kəni nian rəfin tatitəu=pən nəghatıən rəha Uhgın. Kəni in tətəhtəhnin nuvaiən rəha Kristo iətəm otuva mosmiəgəh mol nəunəhmtilah nətəm Isrel. Kəni Narmın Rəha Uhgın təmuva məriauəh e nikin. ²⁶ Narmın Rəha Uhgın tinəni rəkis kəm in məmə otəsimisıən mətəuarus in oteh Kristo iətəm İərmənig təməni mə otahli=pa. ²⁷ Narmın Rəha Uhgın təməuhlin nikin məmə in otuvən e Nimə Rəha Uhgın. Kəni Josip mine Meri kəmuələs suakəku u Iesu mian e nimə Rəha Uhgın məmə ilau okuol natimnati rəfin iətəm Lou tətəni. ²⁸ Kəni Simion təmeruh Iesu, kəni in təmələs=pa e nərfın, kəni mətəni-vivi Uhgın, mətəni=pən məmə,

²⁹ “İərmənig, nəmol rəfin rəham nəghatıən o nəniəskəsikiən kəm iəu, iol əhruin əmə rəham.

Kəni rəueiu, inatəgəhan lak məmə iəkimis-tə e nəməlinuian,

³⁰ mətəu-inu ineruh e nəhmtək suakəku u iətəm otosmiəgəh nətəmimi.

³¹ Ik nəmol əpenə-penə məmə in İosmiəgəh, kəni nətəmimi rəfin okoteruh.

³² In otuva nəhagəhagiən, kəni otəgətun rəhan suaru kəm Nanihluə† mın,

2:14 Luk 19:38 **2:19** Luk 2:51 **2:21** Luk 1:31 **2:22** Lev 12:1-8 **2:23** Eks 13:2,12 * **2:24** Lou təməni məmə nian suakəku kəti otair, rəhan məmə nipətın otamikmik e nəhmti Uhgın o nian fote. Rəkis ko, rəhan məmə mine tatə okuəkeikei muol sakrifais rəha naruətuəhiən tatitəu=pən Lou rəha Mosis. **2:24** Lev 12:8 **2:30** Aes 52:10; Luk 3:6; Tait 2:11 † **2:32** Nanihluə, İanihluə – Afın-to e tiksınəri.

kəni nətəmimi okotləfəri rəham mɪn nətəm Isrel o Iosmiəgəh əha.”

³³ Kəni tatə mine mamə rəha suakəku u, narmilau təmiuvig o nəghatiən mɪn əha Simion təməni lan. ³⁴ Kəni Simion təməfaki məmə nəuviriən rəha Uhgɪn otuvən o lau. Kəni in təməni kəm Meri u mamə rəha suakəku məmə, “Onakateh, Uhgɪn təməni rəkis məmə suakəku u otol məmə nətəmimi tepət əpəha Isrel okoteiuaiu motorin, kəni tepət mɪn okotəri. Kəni in otuva nəmtətian kəti nətəmimi tepət okotəghati rah lan məmə, ³⁵ nətəmimi okoteruh nətəligiən mɪn e niki nətəmimi tepət.

“Kəni Meri, nikim otitəgɪt təhmen e suah kəti təməu nikim e nau asilə.”

Ana təmeruh Iesu

³⁶ Kəni pətauəhli kəti əha ikɪn, nərgɪn u Ana, kəni in iəni kəti. In nəti Fanuel, iətəmi kəti in təmsipən e Aser aupən ikɪn. Pətauəhli u, rəhan nu tepət. Nian in pətan mitə əmə kəti, kəni mitəu=pən rəhan iauəhli. Kəni ilau kəmuan o nu səpɪn əmə, kəni rəhan iauəhli tɪmɪs. ³⁷ Kəni pətan u təmətətig əmə lanəha mətəuarus=pa in pətauəhli kəti. Kəni rəueiu minos nu eiti-fo. Nian rəfin in tətətig e Nimə Rəha Uhgɪn mətəfaki, inəha ləplapɪn mine ləhnaiuv tətətuakəm mətəpəh nauəniən mətəfaki kəm Uhgɪn. ³⁸ Kəni in təmuvə ikɪn əha e nian əhruahru Simion tətəghati e suakəku. Kəni pətauəhli u tətəni-vivi Uhgɪn ohni, kəni mətəghati e suakəku əha kəm nətəmimi rəfin u kəməutəhtahnin məmə Kristo in otitis nətəm Isrel.‡

Josip mine Meri kəmian Nasərit

³⁹ Nian Josip mine Meri, ilau kəmuol natimnati u lou rəha Iərməniɡ tətəni, kəni kəmlitəlig=pən nitəni Kaləli e taun Nasərit, imalahal ikɪn. ⁴⁰ Kəni suakəku təməpət muva məskasik, kəni in teinatig vivi, kəni nian rəfin nəuviriən rəha Uhgɪn tətəriauəh e rəhan nəmiəgəhiən.

Iətəm aluə Iesu əpəha e Nimə Rəha Uhgɪn

⁴¹ E nu mɪn rəfin, tatə mine mamə rəha Iesu kətian Jerusiləm məmə okotol lafet rəha Pasova. ⁴² Nian Iesu tinos nu tueləf, in təmitəu=pən ilau mihluvən əpəha ilis e lafet əha, təhmen=pən əmə e nolian rəha nətəm Isrel. ⁴³ Nian lafet tɪnol naunun, kəni nətəmimi kɪnotohtəlig mautəhuvən imalah mɪn ikɪn, mətəu iətəm aluə Iesu in təməsitəu-pəniən rəhan tatə mine mamə, in matol əmə əpəha Jerusiləm, mətəu ilau kuəruru. ⁴⁴ Nikilau təhti mə in təmuvən ilah nətəmimi mɪn nəuvein motaupən, kəni ilah kəmotəliuək o nian apiəpiə kətiah. Kəni ilau kɪnətuəsəl lan o rəhalau mɪn nətəmimi, mine nətəmimi iətəm kuəhrun ilah. ⁴⁵ Mətəu nian ilau kəməsueruhiən in, kəni kəmiatəlig muəsəl lan mian Jerusiləm.

⁴⁶ Kəni e nian kɪsil, kəni mueruh e Nimə Rəha Uhgɪn, tətəharəg ilah nəgətuən mɪn matətəlig e lah, kəni mətətapuəh o lah o natimnati nəuvein. ⁴⁷ Kəni nətəmimi rəfin nətəm kəmotətəu nati u, narmilah təmiuvig pik o rəhan nəhruniən mine rəhan nuhalpiniən nəghatiən mɪn.

⁴⁸ Kəni nian rəhan tatə mine mamə kəmueh, kəni narmilau təmiuvig pik ohni. Kəni rəhan mamə təməni=pən kəm in məmə, “Nətik. ?Nəkəhro matol lanu lan e tɪmlau. Itɪmlau rəham tatə nikitɪmlau təhti pik ik, kəni iətuəsəl pik lam.” ⁴⁹ Kəni in təməni=pən kəm lau məmə, “?Nətuəsəl lak onak? ?

2:32 Aes 42:6; 49:6; 52:10 **2:34** Aes 8:14; Mat 21:42; 1Pitə 2:8 ‡ **2:38** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “Kristo in otitis Jerusiləm,” kəni Jerusiləm tatəpsen=pən nətəm Isrel ərəfin. Kəni nəghatiən u rəhan suaru keiu. Nətəmimi nəuvein iətəm kəutatig e nian rəha Iesu, nikilah təhti məmə Kristo otos rəkis nətəm Isrel e nəhlmi tikimɪr mɪn u nətəm Rom. Mətəu nipətin asoli məmə Kristo otitis nətəm Isrel e təfagə tərəh mɪn rəhalah. **2:39** Mat 2:23 **2:41** Eks 12:24-27; 23:14-17; Dut 16:1-8

Nəsuəhrunian məmə iəu iəkəkeikei mətuva e nimə rəha rəhak Tatə?" ⁵⁰ Mətəu ilau kəsüəhrunian nipəti nəghatian tətəni kəm lau.

⁵¹ Kəni in təmitəu=pən ilau mihleiuaiu mihluvən əpəha Nasərit. Kəni in təmisiai ilau matol nəuialau. Mətəu nian rəfin rəhan məmə tətətəlig e natimnati rəfin min əha e nikin. ⁵² Kəni Iesu təmatepət e nipətin, kəni rəhan nəhrunian tatol iahgin, kəni e nian min rəfin, Uhgın mine nətəmimi nikilah tətəgian ohni.

3

Jon Bəptais təməni pətigəm nəghatian rəha Uhgın (Mat 3:1-12; Mak 1:1-8; Jon 1:19-28)

¹ Kəni e nian rəha iətəm Rom, nərgin u Sisə Taipirias, in təmətərmənig e nitəni min rəfin rəha Rom. Kəni e nian in təmətərmənig mətəuarus=pa nu fiftin, kəni nətəmi asoli nəuvein min kəutərmənig ləhtəni e Sisə e niftəni əlkələh min rəha Rom, inu Herot tətərmənig əpəha Kaləli, mine pian Filip in tətərmənig əpəha Ituria mine Trakonaetas, mine Lisantias tətərmənig əpəha Apilin, mine Pontias Pailət u iətəm Rom in kəpmən rəha Jutiə. ² Inu e nian əhruahru rəha Anəs mine Kaiəfəs ilau pris asoli agin mil rəha Isrel.

E nian əha, Jon nətə Səkaraea, in tinəpət rəkis, in mətan əpəha təpiə-məpiə ikin, kəni Uhgın təməfən nəghatian kəti kəm in. ³ Kəni in təmuvən mətan rəfin əha iuəkir o nəhu Jotən mətəni pətigəm nəghatian rəha Uhgın. In mətəni məmə nətəmimi okotəkeikei mohtəlig e nolian tərəh min rəhalah, kəni məhuvən o Uhgın, məmə in otafəl nolian tərəh min rəhalah. Kəni nəmtətian lanko, okol bəptais e lah. ⁴ In təhmen əmə e nəghatian rəha iəni u Aisəə iətəm təmətei e nauəuə rəhan məmə, "Suah kəti tətəuən əpəha ikin təpiə-məpiə ikin mətəni məmə, 'itəmah, nəkotol əpenə-penə e suaru rəha İərmənig, kəni mautil rəhan suaru təhruahru. ⁵ Nipəgləuahtəni min otirəuei vivi, kəni nitəuət min mine narit min rəfin okosiahu, kəni suaru ekəu-ekəu min okəgəhruahru, kəni suaru u tapəhri-əpəhri okol təpiə. ⁶ Kəni nətəmimi rəfin okoteh suaru rəha Uhgın o nosmiəgəhian nətəmimi.' "

⁷ Kəni e nian əha, nətəmimi tepət kəməhuva o Jon məmə in otol bəptais e lah, mətəu in təməni=pən kəm lah məmə, "İtəmah nəkohtəhmen əmə e təgəluə min! !Nikitəmah təsəhtian məmə onəkotəgim rəkis e niəməha mine nalpinian rəha Uhgın iətəm tətəuə! ⁸ Onəkotəkeikei motol nati kəti pəh kəhrun məmə ninotəpəh pəhrian nolian tərəh min rəhatəmah kəni məhuva o Uhgın. Kəni sotəni aruian kəm təmah e nəfərian məmə itəmah nəkotəhruahru mətəu-inu itəmah namipi Epraham min. !Kəpə! Inu nati əpnəpin əmə. İətəni kəm təmah məmə, Uhgın təhrun nolian kəpiel min u kəhuva namipi Epraham min. ⁹ Kəni rəueiu əha, Uhgın tinəhtul maru o nətahli-pəniən nigə e nəukətin. Kəni nəmə nigə kəti təsəuəian e nəuan iətəm təuvir, kəni in otəuahli məraki=pən e nigəm."

¹⁰ Kəni nimənin nətəmimi kəmotətapuəh o Jon məmə, "?Kəni oiəkotol nak?" ¹¹ Kəni Jon təməni=pən kəm lah məmə, "Okəmə rəham napən keiu, əfən kəti kəm suah kəti u rəhan tikə. Nəmə nəgəm nauəniən tatig, əfən kəti kəm nətəmimi u niglah tikə."

¹² Nətəmimi nəuvein rəha nosian məni rəha takis kəməhuva məmə otol bəptais e lah, kəni motətapuəh o Jon məmə, "?Kəni oiəkotol nak?" ¹³ Kəni Jon təməni=pən kəm lah məmə, "Sotos əuəuian məni o nətəmimi tapirəkis inu təhmen əmə mə onəkotos."

¹⁴ Kəni soldia min nəuvein kəmotətapuəh min, "Kəni itimah? ?İtimah o iəkotəhro?" Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, "Sotolian nəginian kəm

nətəmimi məmə, 'Okəmə nəsoətəfaiən məni, kəni iəkotol nahməiən kəm təmah.' Kəni sotoliən nəginian kəm nətəmimi məmə, 'Okəmə nəsoətəfaiən məni, kəni iəkotəni=pən kəm nətəmi asoli məmə nəmotol nati kəti tərəh.' Nikitəmah otəkeikei magiən o nos əhruahruian nətəouiən rəhatəmah kəni in əmə ko."

¹⁵ Kəni nətəmi u kəməutəhtahnin Kristo u Uhgın təməni məmə otahli=pa, nıkilah təhti məta Jon in Kristo. ¹⁶ Mətəu Jon təməni=pən kəm lah məmə, "İatol bəptais e təmah e nəhu, mətəu iətəmi kəti tətuvə rəhan nəsanəniən mine nepətiən tapirəkis iəu. Kəni iəu ləhtəni agın, iəsəhmenian məmə iəkuva iəu iol əhruiən kəti rəhan o noliən rəhan uək.* Kəni suah kəha, in otol bəptais e təmah e Narmın Rəha Uhgın mine nigəm. ¹⁷ In tətəhtul maru o neruhian noliən rəha nətəmimi məmə otəuəri ilah, nətəm kotəuvır mine nətəm kotərah təhmen e iətəm tətəsum. Tətələs fok o nafəl rəkisiən nilosi wit məmə otos nıpətin iətəm təuvır. Nətəm kotəuvır kotəhmen e nıpəti wit, tatos ilah matuvən lahuənu. Mətəu nətəm kotərah kotəhmen e nilosi wit, təraki=pən e lah e nigəm asoli iətəm tətəuə naunun tikə."

¹⁸ Kəni Jon təməni pətigəm nəniən təuvır e nəghatian tepət məmə otiuvi=pa nətəligian rəha nətəmimi kəhuvən o Uhgın.

Herot təmləfən Jon e kaləpus

¹⁹ E nian əha, Herot Antipas təmitirəkis Herotias inu pətan rəha pian, kəni in təmol natimnati tepət tərəh. Kəni noliən min əha, Jon təməni əskasik mahi Herot Antipas o noliən tərəh min rəhan. ²⁰ Kəni Herot Antipas təmatig mol min noliən tərəh kəti min tapirəkis, in təmələs Jon muvən mahtipəsik lan e kaləpus.

Jon təmol bəptais e İesu

(Mat 3:13-17; Mak 1:9-11)

²¹ Mətəu nian Jon təməsuvən əhanəhian e kaləpus, kəni in təmatol bəptais e nətəmimi min, kəni İesu min təmuva, kəni Jon tol bəptais lan. Kəni nian İesu təmətəfaki, Uhgın təmerəh e neai, ²² kəni Narmın Rəha Uhgın təmsipəri meiuaiu, nıpətin təhmen e mak muva məharəg pəri e İesu, kəni nəuia Uhgın təmsipəri e negəu e neai mətəni məmə, "İk nətik keikei, iəkolkeikei pik ik, kəni nıkik tagiən pik agın ohnik."

Kəha tərəh min rəha İesu

(Mat 1:1-17)

²³ Nian İesu təmətuəuin rəhan uək, rəhan nu təhmen=pən e tate.

Nətəmimi nıkilah təhti məmə in nəti Josip.

Kəni Josip in nəti Heli,

²⁴ Heli in nəti Matat,

Matat in nəti Lifai,

Lifai in nəti Melki,

Melki in nəti Janae,

Janae in nəti Josip,

²⁵ Josip in nəti Matatias,

Matatias in nəti Amos,

Amos in nəti Neham,

Neham in nəti Esli,

Esli in nəti Nagae,

²⁶ Nagae in nəti Mahat,

Mahat in nəti Matatias,

* **3:16** Nəghatian əhruahru rəha Jon tətəni məmə, "iəsəhmenian məmə iəkitis rəkis niləuis e rəhan put."

Uək u, in uək rəha slef. **3:16** Uək 13:25 **3:19** Mat 14:3-4; Mak 6:17-18 **3:22** Jon 1:32 **3:23** Luk 4:22; Jon 6:42

Matatias in nāti Semein,
 Semein in nāti Josek,
 Josek in nāti Jota,
²⁷ Jota in nāti Joanan,
 Joanan in nāti Resa,
 Resa in nāti Serupapel,
 Serupapel in nāti Sealtiel,
 Sealtiel in nāti Neri,
²⁸ Neri in nāti Melki,
 Melki in nāti Ati,
 Ati in nāti Kosam,
 Kosam in nāti Elmatam,
 Elmatam in nāti Er,
²⁹ Er in nāti Josuə,
 Josuə in nāti Eliesa,
 Eliesa in nāti Jorim,
 Jorim in nāti Matat,
 Matat in nāti Lifai,
³⁰ Lifai in nāti Simion,
 Simion in nāti Juta,
 Juta in nāti Josip,
 Josip in nāti Jonam,
 Jonam in nāti Eliakim,
³¹ Eliakim in nāti Melea,
 Melea in nāti Mena,
 Mena in nāti Matata,
 Matata in nāti Natan,
 Natan in nāti Tefit,
³² Tefit in nāti Jese,
 Jese in nāti Opet,
 Opet in nāti Poas,
 Poas in nāti Salmon,
 Salmon in nāti Nason,
³³ Nason in nāti Aminatap,
 Aminatap in nāti Atmin,
 Atmin in nāti Ani,
 Ani in nāti Hesron,
 Hesron in nāti Peres,
 Peres in nāti Juta,
³⁴ Juta in nāti Jekəp,
 Jekəp in nāti Aisək,
 Aisək in nāti Epraham,
 Epraham in nāti Tera,
 Tera in nāti Nahor,
³⁵ Nahor in nāti Seruk,
 Seruk in nāti Rehu,
 Rehu in nāti Pelek,
 Pelek in nāti Eper,
 Eper in nāti Sela,
³⁶ Sela in nāti Kaenan,
 Kaenan in nāti Apaksat,
 Apaksat in nāti Sem,

Sem in nəti Noa,
 Noa in nəti Lamek,
³⁷ Lamek in nəti Metusela,
 Metusela in nəti Inok,
 Inok in nəti Jaret,
 Jaret in nəti Mahalalel,
 Mahalalel in nəti Kenan,
³⁸ Kenan in nəti Enos,
 Enos in nəti Set,
 Set in nəti Atəm,
 kəni Atəm in nəti Uhgîn.†

4

Setən təməfən-əfən kəm Iesu (Mat 4:1-11; Mak 1:12-13)

¹ Narmîn Rəha Uhgîn təmərïauəh e nəmiəgəhiən rəha Iesu, kəni nian in təmşipən e nəhu Jotən, kəni Narmîn Rəha Uhgîn təməghati=pən e niki Iesu məmə in otuvən əpəha təpiə-məpiə ikin. ² Kəni e nian fote, Setən təməfən-əfən kəm Iesu. E nian mîn rəfin əha, in təsauəniən, kəni e naunun nian mîn əha, nəumis təmus agîn in. ³ Kəni Setən tənı=pən kəm Iesu məmə, “Okəmə ik Nəti Uhgîn, əni=pən kəm kəpiel u məmə otəuhlin mol pıret lan.” ⁴ Kəni Iesu təmuhalpın nəghatiən rəha Setən məmə, “Kəmətei e Nauəuə Rəha Uhgîn məmə, ‘Nətəmimi ko kəsotəmiəgəhiən e nauəniən əmə.’ ”

⁵ Kəni Setən təmit Iesu mian əpəha e nitəuət əfəməh kəti, kəni məgətuñ uəhai əmə in e nitənimtəni mîn rəfin, mine e nəuviriən rəhalah, ⁶ kəni in təməni=pən kəm in məmə, “İəu o iəkəfinə e nəhlməm narmənigiən mîn mine nepətiən mîn rəfin, mine nəmemtəhiən rəhalah, mətəu-inu natimnati rəfin tətətig e nəhlmək, kəni iəkəhrun negəhan-pəniən kəm iətəmi-pəh iəkölkeikei məmə iəkəfən kəm in. ⁷ Mətəu nəmə nəkəfaki=pa kəm iəu, kəni natimnati mîn rəfin u rəham.”

⁸ Kəni Iesu tənı=pən kəm in məmə, “Nauəuə Rəha Uhgîn tətəni məmə, ‘Onəkotəfaki əmə kəm rəhatəmah İərmənig Uhgîn, kəni in əmə, onətol əmə rəhan nətəligiən.’ ”

⁹ Kəni Setən təmit in mian əpəha Jerusiləm e nəhue nimə əpəha ilis agîn e Nimə Rəha Uhgîn. Kəni mənı=pən kəm in məmə, “Okəmə ik Nəti Uhgîn, iuvig-to u ikinu, ¹⁰ mətəu-inu kəmətei e Nauəuə Rəha Uhgîn məmə, ‘In otahli=pa nagelo mîn rəhan kəhuva motəsəl vivi ohnik, ¹¹ kəni ilah okotos əmə ik ilis e nəhlmiləh məmə onəsoriniən nəhlkəm e kəpiel.’ ”

¹² Kəni Iesu təmuhalpın nəghatiən rəha Setən məmə, “Nauəuə Rəha Uhgîn tətəni mîn məmə, ‘Onəsotoliən nəfən-əfəniən kəm rəhatəmah İərmənig Uhgîn məmə otol nati kəti, məmə nəkoteruh məmə in tətətig itəmah min, uə kəpə.’ ”

¹³ Nian Setən təmol naunun e nəfən-əfəniən rəhan, in təmagim muvən isəu o Iesu mətəhtahnin mə nian təuvir kəti mîn rəhan otəpanuva mîn.

Iesu təmətuəuin rəhan uək əpəha Kaləli (Mat 4:12-17; Mak 1:14-15)

¹⁴ Kəni Iesu təmitəlig=pən nitəni Kaləli, kəni nəsanəniən rəha Uhgîn təmərïauəh e nəmiəgəhiən rəhan. Kəni nəghatiən ohni təmitəlau-təlau e lahuənu mîn tepət e nitəni əha. ¹⁵ Kəni Iesu in təmətəgətuñ e nimə rəha nuhapuminiən mîn, kəni nətəmimi mîn rəfin kəməutəni-vivi in.

3:36 Jen 11:10-26 † **3:38** Kətəni mə Atəm in nəti Uhgîn mətəu-inu, Uhgîn in təmol Atəm. **3:38** Jen 4:25-26 **4:4** Dut 8:3 **4:8** Dut 6:13 **4:11** Sam 91:11-12 **4:12** Dut 6:16; 1Kor 10:9 **4:13** Hip 2:18; 4:15

*Natəm Nasərit
kəmotəpəh Iesu*

(Mat 13:53-58; Mak 6:1-6)

¹⁶ Kəni Iesu təmuvən Nasərit, ikin əha in təmepət ikin aupən. Kəni e nian rəha Sapət, in təmuvən e nimə rəha nuhapuminiən təhmen əmə mə in tatol nian mīn. Kəni in təməhtul məmə otafin Nauəuə Rəha Uhgīn. ¹⁷ Kəni kəməfən nauəuə iətəm kəmaiu-aiu rəha iəni u Aiseə. Kəni in təmuahru=pən e iətəm Aiseə təmətei tətəni lanəha məmə, ¹⁸ “Narmīn Rəha Uhgīn tətətig lak mətəu-inu təmitəpīn iəu məmə iəkəni pətīgəm nəniən təuvīr kəm nanrah mīn. Kəni təmahli=pa iəu məmə iəkuvən məni=pən kəm nətəmi kəutatig e kaləpus məmə iəkītis ilah, kəni mahli pətīgəm ilah, kəni məni=pən kəm nətəmimi mīn nəhmtilah təpīs məmə okoteruh nati. Kəni təmahli=pa iəu məmə iəkuvən mītis niki nətəmimi, ¹⁹ kəni məni pətīgəm məmə nian tinuva rəkis məmə İərmənīg otəgətun rəhan nəuviriən kəni mosmiəgəh nətəmimi.”

²⁰ Nian təmafin rəkis nauəuə u, kəni maiu-aiu mīn məfən nauəuə u kəm iətəm tətələhu nauəuə u, kəni mətəharəg məmə otəgətun nətəmimi. Kəni nəhmti nətəmimi rəfin əha imə təməhtul əmə lan. ²¹ Kəni in təmətəghati kəm lah mətəni məmə, “Rəueiu u e nian u nəutətəlig lan e Nauəuə Rəha Uhgīn, Uhgīn tinol əpu nəghatiən mīn əha tinuva matol nīpəhriənən lan.”

²² Nətəmimi rəfin kəmotəni-vivi in, kəni narmilah təmiuvig o nəghatiən təuvīr mīn in tətəni, kəni məutəni kəm lah mīn məmə, “?Nəti Josip u, uə kəpə?”

²³ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “İəkəhrun məmə onəkotəni=pa nəghatiən əuas u kəm iəu u tətəni məmə, ‘Toktə, ol vivi aru-to nīpətim,’ u nīpətin məmə, ‘Natimnati mīn əha u kətəni mə nəmol rəkis ilah əpəha Kapeniəm, təuvīr məmə nəkuva mol mīn ilah u ikinu imam ikin.’ ²⁴ Pəhriən, iəkəni kəm təmah məmə ko nətəmimi kəsotisiaiən iəni kəti iətəm tatsipən e lah. ²⁵ E nian rəha Elaijə, nuhuan təməsəfuvien o nu kīsīl mīne məuiğ sikis, nəumis təman kəni nauəniən tikə. Kəni iətəni pəhriən kəm təmah məmə, e nian əha, pətəlimis mīn tepət u ikinu Isrel, ²⁶ mətəu Uhgīn təməsahli-pəniən Elaijə məmə otuvən masiru e lah. Kəpə. In təmahli=pən məmə otasiru e pətəlimis kəti əpəha Saedon e taun Sarefat, kəni pətan u in pətan İanihlua kəti. ²⁷ Kəni e nian rəha iəni Elisa, nətəmimi tepət kəməutatig Isrel u kəmautos nīmisiən u leprosi e nīpəti lah, kəni Elisa təməsol vivien kəti mīne. Mətəu in təmol vi əmə Neman u iətəm Sīriə, in iətəm İanihlua kəti.”

²⁸ Kəni e nian nətəmimi u e nimə rəha nuhapuminiən kəmotətəu nəghatiən əha niəməha təmol pik ilah. ²⁹ Kəni kəmotəhtul uəhai əmə motaskəlim Iesu, motələs mohiet itaun, məhuvən əpəha e kiəkis e nikali taun məmə kotəraki pətīgəm lan. ³⁰ Mətəu Iesu təmalıuək rəkis e lah miet e nəlugin e lah kəni matuvən.

*Iesu təmahli pətīgəm
narmīn tərəh e iətəmimi kəti
(Mak 1:21-28)*

³¹ Kəni Iesu təmeiuaiu muvən əpəha Kapeniəm, taun kəti mīn rəha Kaləli. Kəni e nian rəha Sapət in təmətəgətun nətəmimi. ³² Kəni nətəmimi iətəm kəmotətəu rəhan nəghatiən, narmilah təmiuvig pik ohni mətəu-inu rəhan nəghatiən təfigəm, nepətiən tatig lan.

³³ Kəni in əpəha imə e nimə rəha nuhapuminiən, kəni suah kəti əha ikin iətəm narmīn tərəh kəti tətətig lan. Kəni in təmagət əfəməh məmə, ³⁴ “!Ei, Iesu iətəm Nasərit! ?Təhro? ?Nəmuva məmə nəkol nərahien kəm timah? İnəhrun rəkis ik. Ik İətəmi Asim rəha Uhgīn!” ³⁵ Mətəu Iesu təmagət əskasik lan məmə,

“!Aaah, sagətian! !Iet magim rækis e suah u!” Kəni narmin tərəh əha təmol suah u tisipəri morin e niftəni e nəlugilah, əmeiko magim rækis lan, mətəu təməsərəkiniən suah u.

³⁶ Kəni nətəmimi rəfin ikin əha narmilah təmiuvig kəni məutəni=pən kəm lah min məmə, “Ei! ?Nəghatian nak u? Suah u, təmagət əskasik e narmin tərəh min e nəghatian rəha nepətian mine nəsanəniən, kəni ilah kəmohtiet e nətəmimi.” ³⁷ Kəni nəniən rəha Iesu təmaiu mitəlau e nitəni əha.

*Iesu təmasiru
e nətəmimi tepət*

(Mat 8:14-17; Mak 1:29-34)

³⁸ Iesu təməhtul kəni miet e nimə rəha nuhapuminiən muvən əpəha e nimə rəha Saimon.* E nian əha, uhu Saimon tatimis matətəpu-ətəpu pik, kəni ilah kəmotəni=pən kəm Iesu məmə oteruh. ³⁹ Kəni Iesu təməhtul=pən iuəkir ohni kəni magət əskasik e nimisiən, kəni pətan u təsanən. Əmeiko in təhtul kəni mol nauəniən niglah.

⁴⁰ Nian mitigar tiniuvig rækis, nətəmimi kəmos nətəmimi min rəfin u nətəm kautohmis e nimisiən pişin pişin min məhuva o Iesu. Kəni in təmələhu=pən nəhlmin e lah kətiəh kətiəh, kəni ilah rəfin kəmotəsanən.†

⁴¹ Kəni iərmis min kəmohtiet motagim e nətəmimi tepət məutagət əfəməh məmə, “!Ik Nəti Uhgın!” Mətəu Iesu təmagət əskasik e lah mahtipəsik e lah o nəghatian mətəu-inu ilah kotəhrun məmə in Kristo iətəm Uhgın təmahli=pa.

⁴² Kəni kəməni lauig lan, Iesu təmiet əha ikin əha muvən əpəha ikin kəti iətəm nətəmimi kohkə ikin. Mətəu nətəmimi kəmotəsal lan, kəni nian kəmoteruh in, ilah kəməhuva ohni məutalkut məmə okotəniəhu məmə in təsagimiən məpəh ilah. ⁴³ Mətəu in təməni=pən kəm lah məmə, “Kəpə. İəu iəkəkeiki muvən lahuənu pişin min nəuvein, məni pətigəm nəniən təuvir rəha Narməniğiən Rəha Uhgın, mətəu-inu Uhgın təmahli=pa iəu məmə iəköl lanu.”

⁴⁴ Kəni in təmatuvən mətan e nitəni Jutiə mətəni pətigəm nəghatian rəha Uhgın e nimə rəha nuhapuminiən min.

5

*Natətəlig min iətəm Iesu təmaupən mauin e lah
(Mat 4:18-22; Mak 1:16-20)*

¹ Nian kəti, Iesu təməhtul e nikali nəhu asoli, nərgin u Lek Kaləli.* Kəni nimənin nətəmimi kəməhuva məhtul məhtəlau lan məutatətə kəni məutəhgi ilah min məmə okotətəu nəghatian rəha Uhgın. ² Kəni in təməh bot keiu rəha nətəm kautos nəmu e nipəkil mətəu ilah kəutafəl nopin min rəhalah.

³ Kəni Iesu təmuvən e bot rəha Saimon,† kəni mətapuəh ohni məmə otiuvi-pah bot tuvən ihluə nəvetin. Nian Saimon təməharəg pətigəm e bot, kəni Iesu təməharəg lan mətəgətun nətəmimi.

⁴ Nian Iesu təməghati rækis kəm nətəmimi, kəni məni=pən kəm Saimon məmə, “Saimon, otasəu kotəsəu-pah lokamnim, kəni ko motəraki e nopin motos nəmu nəuvein.” ⁵ Kəni Saimon tənə məmə, “İətəmi asoli, iəmotalkut pik lapin mətuəarus=pa u, məsotosiən nəmu kəti mine. Mətəu ik ninəni min mə okəhuvən, təuvir pəh kəhuvən motəraki min e nopin.”

* **4:38** Nian min nəuvein, kətauin e Saimon Pitə məmə, “Saimon,” kəni nian nəuvein, kətauin lan məmə, “Pitə.” † **4:40** Lou kəti rəha nətəm Isrel tətəni məmə iətəmimi ko təsələsiən iətəm tatimis e nian rəha Sapət. Mətəu nian mitigar tiniuvig rækis, kəni Sapət tinol naunun, kəni nətəmimi kotəhrun nələsiən nətəmimi. **4:41** Mat 8:29; Mak 3:11-12 **4:44** Mak 1:35-39; Mat 4:23 * **5:1** Nəghatian Kris əhruahru tənə məmə, “Lek Kenesəret” u nərgin kəti min rəha Lek Kaləli. **5:1** Mat 13:1-2; Mak 3:9-10 † **5:3** Inu Saimon Pitə. **5:5** Jon 21:3-8

⁶ Kəni nian ilah kəmotol, kəmos pɨk nəmu tepət e rəhalah nopɨn, kəni nopɨn mɨn rəhalah kəmotəri kəni motasisi e nəmu mɨn, kəni nopɨn mɨn təsuvəhiən kotəhapu. ⁷ Kəni ilah kəmotauin=pən mɨn e nətəmimi e bot pɨsin mə kəhuva motasiru e lah. !Kəni ilah kəməhuva motəmki=pən nəmu e bot pəti mil kuəri muəriauəh e nəmu, kəni iuəkɨr bot mil kuamnɨm!

⁸ Nian Saimon Pitə təmeruh nati u, kəni təmasiəulin=pən kəm Iesu e nisaiəən mətəni məmə, “!Iərmənig, uvən isəu ohniəu, iəu iəsəhmenien, iəu iol təfagə tərəh!” ⁹ In təməghati lanu mətəu-inu in mɨne nətəmi mɨn əha e bot mil, kəmotauit pɨk narmilah təmiuvig o nəmu mɨn u tepət lanəha. ¹⁰ Kəni Jemis mɨne Jon, nəti Səpəti mil u katiavi nəmu mɨn ilahal Saimon, ilau mɨn kəmuauit pɨk narmilau tiuvig o nəmu mɨn u.

Mətəu Iesu təməni=pən kəm Saimon məmə, “Səginian. Ik iətəm rəha niuvian nəmu, mətəu rəueiu əha matuvən, ik onəkiuvi=pa nətəmimi.” ¹¹ Kəni nian ilah kəmotiuvipari rəhalah bot mɨn, kəni motəpəh ərəfin natimnati kəni məhuərisig e Iesu, kəni məhuva rəhan mɨn nətəmimi.

Iesu təmol vivi iətəm tatos nimisian u leprosi
(Mat 8:1-4; Mak 1:40-45)

¹² Nian Iesu təmətəliuək e taun kəti, suah kəti iətəmi təmos nimisian u leprosi‡ təmalieuək muva. Nimisian u leprosi təmaiu ərəfin e nipətɨn. Kəni nian in təmeruh Iesu, təmeiuaiu masiəulin=pən nipənəgin e niftəni mətəfən nisaiəən kəm in, mətəsək mətəkeikei kəm in mətəni kəm in məmə, “Iərmənig, okəmə nəkolkeikei, kəni nəkəhrun nol vivian iəu, kəni mafəl rəkis namikmikiən lak.”

¹³ Kəni Iesu təmuahru e nəhlmɨn mələhu=pən lan məni məmə, “Əuəh. İəkolkeikei. !Əuvir-tə!” Əmeiko rəueiu aɡin, nimisian u leprosi tikə lan.

¹⁴ Kəni Iesu təməniəhu məmə otəsəni pətigəmiən natimnati mɨn u kəm nətəmimi, mətəu təməni kəm in məmə, “Üvən meruh pris kəti pəh in oteh məmə nipətɨm tinol lanko, kəni ko ik mol sakrifais kəm Uhgɨn iətəm Lou rəha Mosis tətəni məmə nəmə suah kəti iətəm rəhan leprosi tinikə, kəni nətəmimi okotəhrun məmə ninəuvir pəhriən, kəni rəham namikmikiən tinikə.”

¹⁵ Mətəu nanusian rəha Iesu təmiet muvən ikɨn mɨn rəfin, kəni nətəmimi tepət kəməhuva məmə okotətəlig e rəhan nəgətunian, kəni məmə in otol vivi nimisian mɨn rəhalah. ¹⁶ Mətəu nian tepət, in tatuvən təpiə-məpiə ikɨn, in pɨsin əmə, məmə otətəfaki.

Iesu təmol vi iətəmi nipətɨn nəuветɨn təmimis
(Mat 9:1-8; Mak 2:1-12)

¹⁷ Nian kəti, Iesu təmətəgətun əpəha ima e nimə kəti, kəni Farəsi mɨn, mɨne nəgətun mɨn rəha Lou, ilah mɨn əpəha ikɨn kəutəharəg, kəmotəpən əpəha lahuənu mɨn e nitəni Kaləli, mɨne nitəni Jutiə, mɨne taun Jerusiləm. Kəni nəsanəniən rəha Iərmənig tətətig o Iesu məmə in otol vi nətəmimi mɨn u kautohmis. ¹⁸ E nian əha, nətəmimi nəuvein kəmotələs suah kəti məhuva, in tətəpili əmə e nimahan rəhan mətəu-inu nipətɨn nəuветɨn təmimis. Kəni ilah kəmotolkeikei məmə okotələs məhuva motələhu=pən e nəhlki Iesu. ¹⁹ Mətəu ilah kotəruru nuvəniən ima mətəu nətəmimi tepət əha ikɨn. Kəni kəməhuvən əpəha ilis e nəhue nimə motos rəkis nəhgi nimə nəuветɨn,§ kəni motəhlman-əhlman e suah u teiuaiu e nimahan rəhan muvən iuəkɨr əmə o Iesu.

5:11 Mat 19:27 † **5:12** E Nauəuə Rəha Uhgɨn, nəghatien u “leprosi” tətəghati e nimisian pɨsin pɨsin mɨn e nilositəmi. Nimisian mɨn u tətərkɨn nilositəmi, kəni Lou rəha Mosis tətəni məmə iətəmi kəti təmos nimisian lanəha, in tamikmik e nəhmti Uhgɨn. Afin Levitikas iətəm tepət 13-14. **5:14** Lev 14:1-32 § **5:19** E nian əha, kəmol nəhgi nimə nəuvein e tael. Kəni nətəmi mɨn u kəmos rəkis tael mɨn nəuvein məmə otol nipəg təhmen e suah u iətəm in tatimis.

²⁰ Nian Iesu tameruh rəhalah nəhatətəian, kəni təni məmə, “Niəli. Rəham nolrahien min, iəu inos rəkis rəkis.”

²¹ Kəni nəgətun min rəha Lou mine Farəsi min nikilah təhti məmə, “?Iətəmi nak u tətəghati əuvsan məmə in Uhgın? Uhgın əmə in təhrun nos rəkisən noliən tərəh min rəha nətəmimi.”

²² Iesu in tinəhrun rəkis rəhalah nətəligiən, kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “?Təhro nəutətəlig lanko? ²³ ?Nikitəmah təhti məmə nəghatiən u timətig o nəniən, ‘Iəkos rəkis rəham təfagə tərəh min,’ uə nəghatiən u, ‘Əhtul maliuək’? ²⁴ Kəni rəueiu onəkoteruh məmə Nəti Iətəmimi in tatos nepətiən o nos rəkisən təfagə tərəh min u ikinu e nəhue nitəni.” Kəni in təməni=pən kəm suah u təmatimis məmə, “Əhtul, mos rəham nimahan maliuək matuvən imam ikin.” ²⁵ Kəni əmeiko təsuvəhiən agin, suah u təhtul mələs rəhan nimahan minətaliuək mətəni-vivi Uhgın matuvən. ²⁶ Kəni ilah rəfin kəmotauit pik ohni narmilah təmiuvig, kəni məutəni-vivi nərgi Uhgın, kəni məutərəmrumin kəni məutəgin nəuətəin məutəni məmə, “Nəman, rəueiu kitah kauteruh nati apispis agin.”

*Iesu təmauin e Lifai
(Mat 9:9-13; Mak 2:13-17)*

²⁷ Uərisig e natimnati min u, Iesu təmiet maliuək matuvən, kəni in tameruh suah kəti iətəm tatos məni rəha takis, nərgin u Lifai, tətəharəg ikin kətətəou=pən takis ikin. Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Va, muərisig lak muva rəhak iətəmimi.” ²⁸ Kəni in təməpəh natimnati min rəfin rəhan, məhtul muərisig e Iesu.

²⁹ Kəni Lifai təmol nauəniən asoli kəti rəha Iesu əpəha e rəhan nimə. Kəni nətəmimi tepət nətəm kautos məni rəha takis, mine nətəmi əpnəpin min kəməhuva məutəharəg pəti ilah min ilah məmə okotauən. ³⁰ Kəni Farəsi min mine nətəmimi nəuvein min u rəhalah nəgətun min rəha Lou, nikilah təsəgiəniən kəni məutəni=pən kəm nətəmimi rəha Iesu məmə, “?Təhro itəmah nəutəuən pəti əmə itəmah nətəmi kautos məni rəha takis mine nətəm nol təfagə tərəh?”

³¹ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Iətəmimi u in təsimisiən, təsarəriəiən e toktə. Mətəu iətəm tatimis, in otarəriə e toktə. ³² Iəu iəməsuvaiein məmə iəkəuin e nətəmimi min u kotəni məmə kinotəhruahru rəkis. Mətəu iəmuva məmə iəkəuin e nətəmimi min u kotəhrun əmə məmə ilah kautol noliən tərəh min, məmə okotəuhlin rəhalah nətəligiən.”

*Noliən rəha nəpəhiən nauəniən o Uhgın
(Mat 9:14-17; Mak 2:18-22)*

³³ Kəni ilah kəmotəni=pən kəm Iesu məmə, “Nətəmimi rəha Jon Bəptais, nian rəfin kəutəpəh nauəniən məutətəuəkəm o nəfakiən kəm Uhgın, kəni nətəmimi rəha Farəsi min ilah min kautol əmə nati kətiəh, mətəu rəham nətəmimi min kəutəuən əmə katilpin. ?Təhro?” ³⁴ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “?Nian itəmah nautol nauəniən rəha iətəm təmol əmə marit, mətəu okotəni kəm rəhan min məmə okotəkeikei motəpəh nunian nauəniən, uə kəpə? !Kəpə! ³⁵ Mətəu nian tətəva nətəmimi okotələs rəkis suah u təmol əmə marit motələs məhuvən isəu o rəhan min nətəmimi. Kəni e nian əha, ilah okotəpəh nauəniən lan.”*

³⁶ Kəni Iesu təməni min nəghatiən əuhlin kəti tol lanu məmə, “Ko suah kəti təsosian napən vi rəhan məhapu nəuətəin, kəni məhli=pən e napən əmnəmit

5:20 Aes 43:25; Luk 7:48 **5:24** Jon 5:8 **5:30** Luk 15:1-2 **5:34** Jon 3:29 * **5:35** “Iətəmimi iətəm təmol əmə marit” tətəgətun=pən Iesu, kəni “rəhan min nətəmimi” tətəgətun=pən nətəmimi min rəha Iesu.

məmə otol pəsīg e iətəm tərəh. Mətəu təni məmə otol lanəha, kəni otərəkin rəhan napən vi, kəni napən vi nəuветin ko təsəməhli vivian ilau napən əuas.

³⁷ “Kəni ko suah kəti təsosiən wain vi miuvi=pən e pətəl əuas u təkaskik, pətəl u kəmol e nilosi nəni.† Nəmə suah kəti tol lanəha, kəni wain vi otahlifu kəni miməhrehreh, kəni wain taiəh rəfin, kəni pətəl min, otərəh. ³⁸ Mətəu wain vi okəkeikei kiuvi=pən e pətəl vi ətmətig. ³⁹ Kəni iətəmi iətəm təməmnim rəkis wain əuas, ko in təsolkeikeiən məmə otəmnim min wain vi, mətəu in otəni məmə, ‘Wain əuas in təuvir.’ ”

6

Nətəmimi rəha Iesu kəməutəhli wit e nian rəha Sapət

(Mat 12:1-8; Mak 2:23-28)

¹ Nian kəti e Sapət, Iesu mine rəhan min nətəmimi kəməutaliuək məutohapumın e nasumiən min rəha wit, nati kəti təhmen e rais, kəni rəhan min nətəmimi kəutəhli wit nəuvein məutauig rəkis nilosin, kəni mautun.

² Mətəu Farəsi min nəuvein kəmotagət məmə, “!Ei! Sapət u rəueiu, kəni noliən u nautol təsəhmen-pəniən e Lou. ?Təhro itəmah nautol lanko?”

³ Mətəu Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “?Itəmah nəsofəniən e Nauəuə Rəha Uhgın, natimnati min əha Kig Tefit təmol aupən? İlah rəhan min nətəmimi nəumis təmus ilah. ⁴ Kəni in təmuvən imə e Nima Tapolin rəha Uhgın, təmos pıret u iətəm pris min kinotəfən rəkis kəm Uhgın. Kəni Lou tətəni məmə pris min əmə kotəhrun nunian, mətəu Tefit in təmun kəni məfən nəuvein kəm rəhan min nətəmimi məmə okotun.” ⁵ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “İəu, Nəti İətəmimi, iəu iətərməniğ e nian rəha Sapət.”

Iesu təmol vi iətəmimi e nian rəha Sapət

(Mat 12:9-14; Mak 3:1-6)

⁶ Kəni e nian pisin kəti min rəha Sapət, Iesu təmuvən əpəha imə e nimə rəha nuhapuminiən, mətəgətun nətəmimi. Kəni ikin əha, suah kəti əha ikin nəhlmin maru təmimis, ko təsəgaruiən lan. ⁷ Kəni nəgətun min rəha Lou, mine Farəsi min, ilah kəutəsal məmə okoteruh mə Iesu otol vi suah u e nian rəha Sapət, pəh ilah kotəhrun nəniən mə Iesu təmatgəhli Lou.

⁸ Mətəu Iesu təməhrun əmə nətəligiən rəhalah, kəni təməni=pən kəm suah u nəhlmin təmimis məmə, “Va, məhtul aupən.” Kəni tuvən məhtul=pən əha aupən. ⁹ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “İəkölkeikei məmə iəkətapuəh nati kəti o təmah. ?Təhro? ?E nian rəha Sapət, noliən nak in təhruahru e Lou məmə okol, kəhrun noliən nati təuvir uə kəhrun noliən nati tərəh? ?Okosmiəgəh iətəmi, uə okuhamu itəmi?” ¹⁰ Kəni Iesu təməsəl=pən meruh nətəmimi mitalau, kəni məni=pən kəm suah u nəhlmin təmimis məmə, “Uahru-to e nəhlməm.” Kəni in təmuahru e nəhlmin, kəni nəhlmin təuvir. ¹¹ Mətəu Farəsi min mine nəgətun min rəha Lou, nıkilah nərah pik agın, kəni məutəghati-əghati kəm lah min məmə okotəhro e suah kəha Iesu.

Iesu təmauin e tuələf aposil min rəhan

(Mat 10:1-4; Mak 3:13-19)

¹² Kəni e nian min əha, Iesu təmuvən əpəha ilis e nitəuət məmə otəfaki, kəni mətəfaki lapin mətəuarus tian. ¹³ Kəni tinian, in təmauin e rəhan min

† 5:37 E nian əha, kəmol pətəl rəha wain e nilosi nəni. Pətəl vi in timətmətig o nahgiğiən. Mətəu pətəl əuas in təkaskik ko təsahgiğiən. Nian nəhu krep tuva mol wain lan, kəni nahgin tətəlifə pətəl tətəsisı.

6:1 Dut 23:25 6:2 Jon 5:10 6:3 1Saml 21:1-6 6:4 Lev 24:5-9

nətəmimi məmə okəhuva moteruh in. Kəni in təmitəpən rəkis tueləf, mauin e nərgin lah məmə aposil min. ¹⁴ Nərgi aposil min u tol lanu: Saimon iətəm Iesu təmauin e nərgi vi mə Pitə, mine pian Antiru, mine Jemis mine Jon, mine Filip, mine Patolomiu, ¹⁵ mine Matiu, mine Toməs, mine Jemis nəti Alfias, mine Saimon u kətauin lan məmə Selot, * ¹⁶ mine Jutəs nəti Jemis, mine Jutəs Iskariot u iətəm təmegəhan e Iesu kəm rəhan min tikimir min. †

*Iesu təməgətun nətəmimi kəni mosmiəgəh
nətəm kautohmis
(Mat 4:23-25)*

¹⁷ Kəni Iesu mine rəhan aposil min kəmotəiuaiu e nitəuət məhuva ikin kəti təməhli ikin, ilah nətəmimi rəhan min tepət, mine nətəmimi əpnapin min tepət, kəmotəsipən nitəni Jutiə, mine Jerusiləm, mine nikalkali nitəhi Taea mine Saedon. ¹⁸ Ilah kəməhuva məmə okotətəu nəghatiən rəha Iesu, kəni məmə otol vi nimisiən min rəhalah. Kəni in təmol vi nimisiən min rəhalah. Kəni in təmol vi min nətəmimi narmin tərəh min kəmotərəkin ilah. ¹⁹ Kəni nətəmimi nətəm kəməutəhtul təlau-təlau lan, kəmotalkut məmə okotek mətəu-inu nəsanəniən tatsipən lan matol vi ilah rəfin.

*Nagiəniən mine nərahian
(Mat 5:1-12)*

²⁰ Kəni Iesu təməsal=pən meruh rəhan min nətəmimi, kəni tən=pən kəm lah məmə,

“Itəmah u nanrah min, nəutatig e nəuviriən pəhriən. In nəuviriən pəhriən mətəu-inu, itəmah nətəmimi rəha Uhgın, kəni in otarmənig e təmah.

²¹ Itəmah nətəm nəumis tatus itəmah rəueiu, nəutatig e nəuviriən pəhriən. In nəuviriən pəhriən mətəu-inu, onəkotəni məmə, ‘Əuəh, təhmen.’

Itəmah nətəm nəutasək u rəueiu, nəutatig e nəuviriən pəhriən. In nəuviriən pəhriən mətəu-inu onəkotaləh.

²² Onəkotətig e nəuviriən pəhriən nian nətəmimi kəutəməki e təmah, kəni kəsegəhaniən e təmah məmə onəkotol nati kətiəh itəmah min ilah, kəni kətəni rah itəmah, kəni kətərəkin nərgi təmah məmə itəmah rəha iərmis min, kəni ilah kautol nolien min əha kəm təmah mətəu-inu iəu Nəti iətəmimi, kəni itəmah rəhak min.

²³ E nian min əha, nəkotagiən, kəni motəmako e nagieniən mətəu-inu nətəouiən asoli rəhatəmah rəha natimnati min əha tətətig e negəu e neai. Nikitəmah otagiən mətəu tipilah min kəmotol nolien kətiəh əmə kəm iəni min aupən ikin.

²⁴ Mətəu, kəsi, nərahian asoli otuva o təmah u rəhatəmah nautə tepət rəueiu mətəu-inu, ninotos rəkis nagieniən rəfin iətəm onəkotos,

²⁵ Kəsi, nərahian asoli otuva o təmah nətəm nəutəuən pik mətətəu təuvir lanəha rəueiu mətəu-inu, nəumis otəpanus itəmah.

Kəsi, nəhməiən asoli otuva o təmah nətəm nəutələh əha rəueiu mətəu-inu, onəpanotasək agin.

²⁶ Kəsi, nərahian asoli otuva o təmah nian nətəmimi min kautləfəri nərgi təmah mətəu-inu, tipilah min kəməutləfəri lanəha nərgi iəni eiue min aupən ikin.”

* **6:15** Afın-to futnot e Mat 10:4. † **6:16** Iətəmi keiu rəha Iesu kətauin e lau məmə Saimon, ilau u Saimon Pitə mine Saimon u kətauin lan məmə Selot. Kəni iətəmi keiu rəha Iesu kətauin e lau məmə Jemis, ilau u Jemis nəti Səpəti mine Jemis nəti Alfias. Kəni iətəmi keiu rəha Iesu kətauin e lau məmə Jutəs, inu Jutəs Iskariot mine Jutəs nəti Jemis u kətauin pisin məmə Tateas e nauəuə rəha Matiu. **6:21** Sam 126:5-6; Aes 61:3; Nəh 7:16-17 **6:22** Jon 15:19; 16:2; 1Pitə 4:14

*Otolkeikei rəhatəmah min tikimər min
(Mat 5:38-48; 7:12)*

²⁷ Kəni təməni min məmə, “Mətəu iətəni kəm təmah nətəm nəutətəlig lak motəhrun məmə, onəkotəkeikei məutolkeikei rəhatəmah tikimər min, kəni məutol təuvir kəm nətəm kəutəməki e təmah, ²⁸ kəni nian nətəmimi kəutəuiakən e təmah, mətəu itəmah onəkotəni=pən kəm Uhgın məmə otəfən rəhan nəuviriən kəm lah, kəni onəkotəfaki o nətəmimi u kautol tərəh e təmah.

²⁹ “Okəmə suah kəti tem nikapim, əfən min nəven tem. Okəmə suah kəti tos rəham kot, kəni ətəhtul maru min o nəfən minian rəham sot. ³⁰ Kəni əfən min nati nak kəm iətəmimi kəti nəmə teasiə lam, kəni iətəmimi kəti təmos rəham nəuvein natimnati, əpəh əmə, məsətapuəhiən lan. ³¹ Kəni otol təuvir kəm nətəmimi rəfin e noliən min rəfin iətəm nəkotolkeikei məmə nətəmimi okotol kəm təmah.

³² “Nikitəmah təsəhtiən məmə okləfəri itəmah nəmə itəmah nautolkeikei əmə nətəmimi min u kotolkeikei əmə itəmah mətəu-inu, nətəmi kotərəh min, ilah min kotolkeikei ilah min. ³³ Nikitəmah təsəhtiən məmə okləfəri itəmah nəmə itəmah nautol təuvir əmə kəm nətəmi min u kautol təuvir əmə kəm təmah. Mətəu-inu nətəm kotərəh min kautol min nati kətiəh. ³⁴ Nikitəmah təsəhtiən məmə okəni-vivi itəmah nəmə nautegəhan e natimnati kəm nətəmi nəuvein nətəm ilah kotəhrun nalpın-pinəiən nitain kəm təmah. Mətəu-inu nətəmimi kotərəh, ilah min kəutegəhan e natimnati kəm lah min məmə nian kəti kəpanos=pən min nitain.

³⁵ “Mətəu onəkotəkeikei məutolkeikei rəhatəmah min tikimər min, kəni mautil təuvir kəm lah, kəni mautegəhan=pən e natimnati u kəmos məmə okəsotalpiniən. Okəmə onautol lanəha, rəhatəmah nətəouiən asoli tətətig, kəni nəkəhuva nenəti Uhgın İlis Agın, mətəu-inu in tatol təuvir kəm nətəm kəutaumis min, kəni matol təuvir min kəm nətəmi u kəsotəniən məmə nikilah tagiən o natimnati təuvir u in tatol kəm lah. ³⁶ Mətəu onəkotolkeikei nətəmimi təhmen əmə e rəhatəmah Tatə tatolkeikei nətəmimi.”

*Səniən noliən rəha iətəmimi
(Mat 7:1-5,17-27; 12:34-35)*

³⁷ Kəni İesu təməni məmə, “Onəsəniən noliən rəha iətəmimi məmə tərəh, pəh kəsəniən rəham noliən məmə tərəh; onəsəniən məmə suah kəti otəkeikei mos nalpiniən o təfagə tərəh rəhan, kəni pəh okəsəniən məmə ik onəkəkeikei mos nalpiniən o təfagə tərəh kəti rəham; salpiniən malu e noliən tərəh rəha iətəmimi u tatol kəm ik, kəni pəh kəsəlpiniən kalu e noliən tərəh rəham.

³⁸ Ətuati, məfən kəm nətəmimi, kəni Uhgın otəfinə natimnati tepət tepət kəm ik, təhmen e kətim u təməri kasin-asin kərgin təri məriauəh kəni mətəuvəregin u okəfinə e nəhlməm. Okəmə nəkəfən tepət, okəfinə tepət kəm ik, mətəu nəmə nəkəfən təkəku əmə, okəfinə əmə təkəku kəm ik.”

³⁹ Kəni in təməni nəghatiən əuhlin kəti kəm lah məmə, “İətəmi nəhmtin təpis ko təsitiən iətəmi kəti min u nəhmtin təpis min. !Kəsi, okiauvig=pən e nipəg asoli! ⁴⁰ İətəm kətəgətun, in təsapirəkisiən rəhan iəgətun, mətəu iətəmi u tətətəlig vivi mətitəu=pən iəgətun e nətəligiən min rəfin, in otuva məhmen e rəhan iəgətun.

⁴¹ “?Təhro nətəni nipispisi nigı e nəhmti piəm, mətəu nikim təsəhtiən nigı asoli agın e nəhmtəm? ⁴² ?Nəmə nəsəhruniən nigı asoli e nəhmtəm, kəni onəkəhro mos rəkis nipispisi nigı e nəhmti piəm? !İtəmah nəfaki eiuə min! Aupən mos rəkis nigı asoli e nəhmtəm, kəni məhrun neruhiən niftəni e nəhmti piəm kəti.”

⁴³ Mətəu İesu təkəikei mətəni məmə, “Ko nigı katun kəti kotəsəuəiən e nigı kəsuniən, təhmen=pən əmə e nigı kəsuniən ko təsəuəiən e nigı katun, ⁴⁴ mətəu

kəhrun neruhian niggi e nəuan. Ko iətəmi təsəhliən nəua niggi katun e niggi akonə, kəni ko iətəmi təsəhliən nəua niggi ətəhian e nəuaniləuis arfu. ⁴⁵ Iətəmi təuvir, nikin tərīauəh e natimnati təuvir min, kəni in tatol natimnati təuvir. Kəni iətəm tərāh, nikin tərīauəh əmə e noliən tərāh min, kəni in tatol əmə noliən tərāh; mətəu-inu e nian in tətəghati, kəni natimnati min əha e nikin kautohiet.”

⁴⁶ Kəni Iesu təməni məmə, “?Təhro nəutauin lak məmə ‘Iərməniḡ, Iərməniḡ,’ mətəu nəsotoliən nati iətəni? ⁴⁷ Pəh iəkəḡətun itəmāh e noliən rəha suah kəti iətəm təmuvā ohniəu, kəni mətətəu nəghatiən min rəhak, kəni matol natimnati min iətəm iətəni ilah.

⁴⁸ “Kəni in təhmen əmə e iətəmi u təmol rəhan nimə. Təmaupən mel niftəni meiuaiu muvən mafəl vivi kəpiel əpəha ləhtəni, kəni mol pən rəhan nimə ikin. Nian nuhuan təməfuv maiu mahruəh muva mələs pikin, mətəu təsəlauəliən lan, mətəu-inu təmol təkaskik. ⁴⁹ Mətəu iətəmi iətəm tətətəu nəghatiən rəhak kəni məsolian, in təhmen=pən e iətəm təmol pəri rəhan nimə əmə e niftəni. Nian nuhuan təməfuv maiu mahruəh muva mələs pikin nimə, kəni əmeiko təmei morin məhapu-əhapu.”

7

Nəhatətəiən rəha iətəmi asoli kəti rəha soldiə min (Mat 8:5-13)

¹ Nian Iesu təməghati rəkis kəm nətəmi, kəni in təmuvən əpəha e taun Kapeniəm. ² Kəni ikin əha, iətəmi asoli kəti rəha soldiə min rəha nətəm Rom tətətiḡ, kəni slef kəti əha ikin rəhan iətəmi in tolkeikei pik, mətəu slef əha tatimis pik, rəhan nahməiən tepət. ³ Kəni e nian iətəmi asoli əha təmətəu nəniən rəha Iesu, kəni in təmahli rəkis nətəmi asoli nəuvein rəha nətəm Isrel məmə okəhuvən motəni=pən kəm Iesu məmə otuvən mol vi rəhan slef. ⁴ Kəni nətəmi asoli min əha kəməhuva moteh Iesu, mətətəpuəh əskasik ohni mautəni məmə, “Iərməniḡ, təhruahru əmə məmə nəkasiru e suah kəha, ⁵ mətəu-inu in tolkeikei pik kitah nətəm Isrel, kəni in təmasiru mol nimə rəha nuhapuminiən.”

⁶ Kəni Iesu təmītəu=pən ilah. Kəni nian kənəhuva iuəkir o nimə, iətəmi asoli rəha soldiə min tahli=pən rəhan min nətəmi kəhuvən moteruh Iesu mətəni rəhan nəghatiən u məmə, “Iərməniḡ, suvaiən nahḡim təkəiən, mətəu-inu iəu iəsəhmenian məmə nəkuva imak ikin. ⁷ Kəni tol lanu, iəu iəsəhmenian mə iəkuva meh ik. Ik iətəmi asoli kəti, mətəu iəu iətəmi əkəku əmə. Mətəu əghati əmə, kəni rəhak iol əhruin, in otətəu təuvir min. ⁸ Iəkəhrun məmə ik natos narməniḡiən məmə nimisiən otəkeikei mol nəuiam. Iəkəhrun mətəu-inu iəu min, rəhak nətəmi asoli min kəutarməniḡ lak, kəni iatol nəuialah. Kəni soldiə min nəuvein əha ikin nətəm iəu iətarməniḡ e lah. Nəmə iəkəni kəm kəti məmə, ‘Uvən,’ kəni tuvən. Kəni nəmə iəkəni kəm kəti məmə, ‘Va,’ kəni tuva. Kəni nəmə iəkəni kəm rəhak slef məmə, ‘Ol nati u,’ kəni tol nati əha.”

⁹ Nian Iesu təmətəu nəghatiən u, narmin təmiuvig pik o nəghatiən rəha suah u. Kəni in təmeirair məni=pən kəm nəhlin nətəmi u kəutəhtul uərisig lan məmə, “Iəkəni kəm təmah məmə, suah u səniəmə in iətəm Isrel. Kəni nati əpnapin nətəm Isrel, mətəu iəseruhian ilah kəti rəhan nəhatətəiən iahḡin təhmen=pən lan.” ¹⁰ Kəni e nian iahlirəkis min rəha iətəmi asoli kəmohtəliḡ=pən imə, kəni moteruh iol əhruin əha tinəsanən rəkis.

Iesu təmosmiḡəh nati pətəlimis kəti

¹¹ Kəni təsuvəhiən e natimnati mın u, İesu təmuvən e taun kəti nərgin u Nain, ilah rəhan mın nətəmimi mıne nımənin nətəmimi tepət kautəhuərisig lan. ¹² Kəmol nıpai e kəpiel titəlau e taun əha, kəni nian İesu təmuva iuəkir o namtiəluə rəha taun, meruh nətəmimi kausipən e taun mautələs iətəm təmimis kəti. In iətəm aluə iərman, nəti pətəlimis kəti in kətiəh əmə. Kəni nımənin nətəmimi tepət e taun əha kəutəliuək pəti ilah pətəlimis əha.

¹³ Mətəu nian İərmənig təmeh pətəlimis əha, nıkin təhmə pik ohni, kəni mənı=pən kəm in məmə, “Sasəkiən.” ¹⁴ Kəni in təmuvən mek uvləuə u kətəlis suah u təmimis lan, kəni kəmotəhtul. Kəni İesu təməni=pən məmə, “!İətəm aluə! !İətəni kəm ik məmə, əhtul!” ¹⁵ Kəni iətəm təmimis təməmiəgəh kəni məhtul, kəni mınətəghati. Kəni İesu təfən iətəm aluə əha kəm rəhan məmə.

¹⁶ Nətəmimi rəfin kəmotəgin məutərəmrumın, kəni məutəni-vivi Uhgın məmə, “!İəni asoli kəti tınuva u rəueiu kəutatig kitah mın!” Kəni məutəni mın məmə, “!Uhgın təmuva məmə otasiru e rəhan mın nətəmimi!” ¹⁷ Kəni nanusiən rəha İesu təmaiu mıtəlau ikin mın rəfin e nıtəni Jutiə kəni e nıftəni mın rəfin mın iuəkir ohni.

İesu mıne Jon Bəptais

(Mat 11:2-19)

¹⁸ Nətəmimi rəha Jon Bəptais kəmotəni=pən kəm in natimnati rəfin iətəm İesu təmol ilah. Kəni Jon Bəptais təmauın e rəhan keiu iətəmimi mil kiəuva ohni, ¹⁹ kəni təhli rəkis ilau məmə okian mueruh İərmənig muətapuəh ohni məmə, “?Təhro? ?Ik u iətəm kəmətəni aupən məmə suah kəti otuva, uə itimah iəutəhtahnin iətəmimi kəti mın məmə otəpanuva mın?”

²⁰ Kəni nian suah mil kəmiəuva mueruh İesu, kəmuəni=pən kəm in məmə, “Jon Bəptais təmahli=pa itımlau iəkiəuva məmə iəkuətapuəh ohnik məmə, “?Təhro? ?Ik u iətəm kəmətəni aupən məmə suah kəti otuva, uə itimah iəutəhtahnin iətəmimi kəti mın məmə otəpanuva mın?” ”

²¹ Kəni e nian əmə əha ilau kəmiəuva mueruh İesu lan, mətəu İesu tatol nımisiən tepət kotəuvir. Nəuvein kautos nımisiən pisin pisin mın, nəuvein narmın tərəh tətətig e lah. Kəni nətəmimi tepət nəhmti lah tərəh, mətəu İesu təmol vivi ilah. ²² Kəni İesu təməni=pən kəm lau məmə, “İatəlig mian muəni=pən natimnati mın ərəfin u kəm Jon, nati iətəm nəmuətəu kəni mueruh. Nətəmi nəhmtilah təpis kınauteruh nati. Kəni nətəmimi nətəm nəhlikilah tərəh kınotətəu təuvir kəni mınəutəliuək. Kəni nətəmimi mın u kəmos nımisiən leprosi, nılosilah tınəuvir. Kəni nətəmimi mın u nıpəgtəlgilah təmalu, rəueiu əha kınautətəu nati. Kəni nətəmimi mın u kəmoəhmis, kınotəmiəgəh mın. Kəni rəueiu, iətəmi kəti tınatəni pətigəm nanusiən təuvir kəm nanrah mın. ²³ İətəmimi otatig e nəuviriən pəhriən nəmə in təsəhlmanıən e nəhatətəiən lak o natimnati mın iətəm iəu iatol uə iəsoliən.”

²⁴ Nian iahləpis mil rəha Jon ilau kəmiətəlig mın, kəni İesu tınətuəuin mətəghati e Jon kəm nətəmimi mın u kəutəharəg əha ikin, mətəni məmə, “? Aupən, nəməutəhuvən ikin təpiə-məpiə ikin məmə nəkotəh nak? ?Nəməhuvən məmə nəkotəfu iətəmi əpnəpin əmə kəti təhmen e nımanuvehli əfəməh iətəm nımətəgi tətəlifı alıfu əpnəpin əmə? Kəpə. ²⁵ ?Kəni təhro itəmah nəmoəhiet, məmə nəkotəfu iətəmi kəti iətəm tatuvən e napən təuvir nəhmtin tiəkis? Kəpə. Nətəmimi kautəhuvən e napən təuvir, məutəgiən əmə o rəhalah nautə, ilah kəutatig e nımə təuvir mın təhmen e rəha kig. ²⁶ ?Mətəu nati nak

7:15 1King 17:23; 2King 4:36 **7:16** Luk 1:68 **7:20** Sam 40:7; Mal 3:1; Nəh 1:8 **7:22** Aes 35:5-6; 61:1; Luk 4:18 * **7:23** E nian rəha İesu, nətəmimi tepət kəutəsəl=pən o Kristo iətəm otəpanuva. Mətəu nıkilah təhti məmə in otol nolıən pisin e nolıən rəha İesu. Nıkilah təhti məmə Kristo otos nəsanəniən o nəluəginiən o kəpmən rəha Rom.

əha nəməhuvən məmə nəkoteruh, iəni kəti, uə? Əuəh, pəhriən, mətəu iətəni kəm təmah məmə in ilis tapirəkis iəni. ²⁷ Suah u inu Nauəuə Rəha Uhgın təmətəghati lan. Uhgın təməni məmə, ‘Otafu-to. İətahli=pinə iahləpis iətəm otos rəhak nəghatiən. In otaupən lam məmə otol əpenə-penə e rəham suaru.’ ²⁸ İətəni kəm təmah məmə, nətəmi u kəmotair e niftəni u, kəti təsapirəkisiən suah kəha Jon. Kəni mətəu iətəmi in ləhtəni aɡin e Narmənigiən Rəha Uhgın, in ilis tapirəkis Jon.”

²⁹ Nian nətəmi əpnəpın, mine nətəmimi rəha nosiən takis kəmotətəu nəghatiən rəha İesu, ilah kəmotəni məmə suaru rəha Uhgın in suaru əhruahru. Kəutəni lanəha mətəu-inu Jon təmol bəptais rəkis e lah. ³⁰ Mətəu Farəsi min mine nəgətun min rəha Lou, ilah kəməsotosiən bəptais rəha Jon, kəni inəha ilah kəmotəpəh suaru rəha Uhgın e nəmiəgəhiən rəhalah.

³¹ Kəni İesu təməghati min məmə, “?Oikəni noliən rəha nətəmimi u rəueiu, məmə təhmen e nak? ?Kəni rəhalah nətəligiən təhro? ³² İlah kotəhmen=pən e kəlkələh min kəutəharəg ikın katol makit ikın məutəhkul məutəuın e lah min nəuvein məmə, ‘İtimah iəmotahli nau kəm təmah məmə onəkautol danis rəha nəgiəniən lan, mətəu itəmah nəsotoliən danis. Kəni itimah iəməutasək eiue rəha nımisiən, mətəu nəsotasəkiən kitah min itəmah.’

³³ “İatəni lanu mətəu-inu nian Jon Bəptais təmuva, mətətuakəm məsunien nauəniən nian tepət o nəfakiən, məsəmnimiən wain. Kəni itəmah nəutəni məmə, ‘Suah kəha, narmın tərəh kəti tətətig lan.’ ³⁴ Mətəu iəu, Nəti İətəmimi, iəmuva mətauən mətəmnim wain, kəni itəmah nəutəni məmə, ‘!Otafu-to, suah kəha in iətəmimi rəha nauən pikiən mine iətəmimi rəha nəpisiən, kəni mətəni pəti ilah nətəmimi rəha nosiən məni rəha takis, mine nətəmimi nətəm nol təfagə tərəh!’ ³⁵ Mətəu neinatigiən rəha Uhgın mine nəlpəkəuiən rəhan in təhruahru məmə itimlau Jon iatuol nati in tolkeikei. Kəni nəmiəgəhiən rəha nətəmimi u kəutəhatətə lanəha tətəgətun məmə inu nıpəhriəniən.”

Pətan tərəh kəti təməueiu nəhlki İesu e səntə

³⁶ Kəni Farəsi kəti, nərgin u Saimon, in təmauın e İesu məmə otuvən mauən e rəhan nımə. Kəni İesu təmuvən lahuənu, kəni muvən imə e nımə rəha Farəsi u mətəharəg məmə otəuən.†

³⁷ Kəni pətan kəti e taun əha in iol təfagə tərəh, təmətəu məmə İesu tətəuən əpəha ima Farəsi ikın. Kəni in təmos səntə kəti muva iətəm nəhmtin tiəkis. Səntə u e pətəl kəmol e kəpiel iətəm nəhmtin tiəkis, kətəni kəmə alapastə. ³⁸ Kəni in təmuva iuəkır o İesu məhtul e nıkali nəhlkin mətasək, nəhu nəhmtin təhli=pən e nəhlki İesu mol nəhlkin təpirig. Kəni təmafəl nəhu nəhmtin e nəhlki İesu e nəuanun, kəni matek nəhlki İesu e nıkapın mətəfən nısiəniən kəm in,‡ kəni mol=pən səntə e nəhlkin.

³⁹ Kəni Farəsi u təmeh nati u, kəni məni aru e nıkin məmə, “Nəmə suah u in iəni pəhriən, ko in təhrun əmə noliən rəha pətan əha iətəm tatek nəhlkin, məmə in iol təfagə tərəh.”

⁴⁰ Kəni İesu təməni=pən kəm in məmə, “Saimon, iəkolkeikei məmə iəkəni nati kəti kəm ik.”

Kəni Saimon təni məmə, “Əuəh, İəgətun, nati nak?”

7:26 Luk 1:76 **7:27** Mal 3:1 **7:29** Luk 3:12 **7:30** Mat 21:32 **7:34** Luk 15:2 † **7:36** Nian min nəuvein, nətəm İsrəl kəutohtəu=pən noliən rəha nətəm Kris mine nətəm Rom nian kəutəuən. Mətəu tepıl rəhalah in ləhtəni aɡin, kəni nətəmimi kəutəməhli e nıkali lah motol nəhlmilah tatəu pəri kəugə lah, kəni nəhlmi lah maru tatos nauəniən mautun. Kəni mautuahru əmə e nəhlkilah kateruh əmə. Inu İesu təmol lanu nian pətan əha təmuva məueiu nəhlkin. Eruh narmın e Mat 26. **7:37** Mat 26:7; Mak 14:3; Jon 12:3 ‡ **7:38** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, pətan əha təmek nəhlki İesu e nohlin, kəni inu nəmtəniən rəha nısiəniən, kəni nıkin tagiən o natimnati iətəm İesu təmol kəm in.

⁴¹ Kəni Iesu təni məmə, “Suah keiu, rəhalau məni təsəhmenian, kəni iərməniḡ kəti təməfən məni nəuvein kəm lau, mə nian kəti kəmənualpən rəhan məni. Kəti təmos faif-hanrit tənariəs, kəni kəti tos fifti tənariəs. § ⁴² Nian ilau kinuəruru nalpiniən, kəni iərməniḡ təməni məmə, ‘uəpəh əmə nalpiniən məni u nəmuos.’ ?Kəni suah mil u in pəhruvən lan otolkeikei pik iərməniḡ?”

⁴³ Kəni Saimon in təni məmə, “Nikik təhti məmə iətəm u in təmos məni tepət, iərməniḡ in nikin təmepət ohni, in otolkeikei pik iərməniḡ.” Kəni Iesu təməni məmə, “Nəməni pəhriən.”

⁴⁴ Kəni Iesu təmeirair meruh pətan u, kəni məni=pən kəm Saimon məmə, “? Saimon, nəmeh pətan u, uə kəpə? Nian iəmuva imam ikin, ik nəsəfaiən nəhu kəti o nəueiuiən nəhlkək, mətəu pətan u, in təməueiu nəhlkək e nəhu nəhmtin mafəl e nəuanun. ⁴⁵ Nian iəmuva, kəni Saimon, ik nəməsoliən nəmtətian kəti məmə nəkolkeikei iəu. Mətəu pətan u, tatek əmə nəhlkək e nikapən lanko, kəni noliən rəhan tətəḡətun məmə in tolkeikei iəu. ⁴⁶ Saimon, ik nəməsəueiuiən rəhk-kapə e kaliku nəuветin, mətəu pətan u, in təməueiu nəhlkək e səntə iətəm nati kəti nəhmtin tiəkis. ⁴⁷ Kəni tol lanu iətəni kəm ik məmə, inafəl rəkis rəhan təfagə tərəh min u tepət pik, kəni tol lanu, noliən min əha iətəm təmol, tətəḡətun məmə tolkeikei pik iəu. Mətəu nian iətos rəkis təfagə tərəh rəha iətəmimi nəuan nəuветin əmə, kəni kəsi, rəhan nolkeikeian in natiəkəku ohniəu.”

⁴⁸ Kəni Iesu təməni=pən kəm pətan u məmə, “Rəham təfagə tərəh min, iəu inafəl rəkis.”

⁴⁹ Kəni nətəmimi nəuvein min iətəm kəməutauən ilah min, kəutəni kəm lah min məmə, “?Iətəmimi naku təni məmə tatos rəkis təfagə tərəh rəha iətəmimi?”

⁵⁰ Mətəu Iesu təməni=pən kəm pətan u məmə, “Uhgin tinosmiəḡəh ik mətəu-inu nəməhatətə lak. Kəni uvən, pəh nəməlinuiən rəha Uhgin tətətiḡ ohnik.”

8

Nipətan min u kəmautasiru e Iesu

¹ Uərisiḡ e natimnati min əha, Iesu in tətaliuək matuvən e taun min nəuvein mine lahuənu min nəuvein. In mətəni pətiḡəm nəḡhatian rəha Uhgin kəni mətanus pətiḡəm nanusiən təuvir rəha Narməniḡian Rəha Uhgin. Kəni e nian əha, tueləf aposil min rəhan kəməutohtəu=pən. ² Kəni nipətan nəuvein min kəmautuərisiḡ e Iesu, inu aupən ilah kəmautohmis, uə kəmautos narmin tərəh min e lah, mətəu Iesu in təməhḡi pətiḡəm narmin tərəh min kəni mol vi rəhalah nimisiən. Nəḡḡi nipətan min u Meri u kətəni məmə Maktələ u Iesu təməhḡi pətiḡəm narmin tərəh səpən lan; ³ mine Joana pətauəhli rəha Jusa iətəm in tepət e nətəmimi nətəm kautol uək e nimə rəha kig Herot Antipas; mine Susana; mine nipətan tepət min. Nipətan min u kəutəfən rəhalah məni o nosiən nəhmti natimnati o nasiruian e Iesu mine rəhan tueləf nətəmimi min.

Nəḡhatian əuhlin e niftəni

(Mat 13:1-23; Mak 4:1-20)

⁴ Nətəmimi min tepət kəmotsipən e taun min tepət məhuva o Iesu. Nian kəməhuva məutəhtul titələu lan, kəni təməni nəḡhatian əuhlin u kəm lah, ⁵ “Suah kəti, rəha nərfəiən nikiti wit, təmuvən mətearəḡrəḡ e nikiti wit əpəha e nasumiən. Kəni nəuvein timəḡrəḡ e suaru, mətəu nətəmimi kəməhuva motaliuək lan, kəni məniḡ min kəməhuva motun rəkis ilah. ⁶ Kəni nikitin nəuvein kohməḡrəḡ=pən e niftəni nəuan nəuветin iətəm kəpiel əha ləhtəni

§ 7:41 “Tənariəs,” inu məni rəhalah, təhmen e vatu rəha Vanuatu. Rəueiu, faif-hanrit (500) tənariəs təhmen e faif-hanrit-tausin vatu (500,000 vatu), kəni fifti (50) tənariəs təhmen e fifti-tausin vatu (50,000 vatu). 7:50 Luk 8:48; 18:42 8:2 Mat 27:55-56; Mak 15:40-41; Luk 23:49

lan. Nian koteviä, kəni motaukei mətəu-inu nəhu tikə ləhtəni ikin. ⁷ Kəni nikiti wit nəuvein kəmotəmei=pən e niki niləuis u tol nihlin, kəni nian nikiti wit min koteviä mətəu niləuis tətatu-atu ilah kəni kohmis. ⁸ Mətəu nikiti wit nəuvein kəmotəmei=pən e niftəni təuvir kəni moteviä kəni motəuə e nəua lah tepət pik təhmen=pən e uan-hanrit.”

Nian Iesu təməni rəkis nəghatiən u, kəni məghati, məni kəm lah məmə, “Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig, otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u.”

⁹ Kəni nətəmimi rəha Iesu kəmotətapuəh ohni məmə, “Əni=pa nipəti nəghatiən u kəm timah.” ¹⁰ Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Itəmah, Uhgın tinerəh rəkis e rəhatəmah suaru məmə itəmah onəkotəhrun nəghatiən rəha Narməniğiən Rəha Uhgın iətəm tətəhluaig. Mətəu nətəmimi min nəuvein, ilah kautos əmə e nəghatiən əuhlin min, məmə ilah okoteh, mətəu kotəruru, kəni ilah okətətəu, mətəu ko kəsotəhruniən.”

¹¹ Kəni Iesu in təməni məmə, “Nipəti nəghatiən u tol lanu. Nikiti wit tətəgətun=pən nəghatiən rəha Uhgın. ¹² Nikiti wit iətəm təməmei e suaru tətəgətun=pən nətəmimi min u kətətəu nəghatiən rəha Uhgın, mətəu Setən tatos rəkis nəghatiən rəha Uhgın e rəhalah nətəliğiən məmə okəsotosiən nipəhriniən lan, mə Uhgın otəsosmiəğiən ilah.

¹³ “Nikiti wit min u kəmotəmei=pən niftəni u təkəku kəpiel əha ləhtəni, kətəgətun=pən nətəmimi u kətətəu nəghatiən rəha Uhgın, nikilah tətəğiən ohni. Mətəu nokilah təseiuiuiən isəu, ilah kətətəhətətə e nian əkuəkir əmə. Mətəu nian nəfeifeiən tuva, uə nərahien tuva e nəmiəğiən rəhalah, kəni ilah kotəmei e rəhalah nəhatətəiən.

¹⁴ “Kəni nikiti wit min u kəmotəmei=pən e niki niləuis, kətəgətun=pən nətəmimi u kəmotətəu nəghatiən rəha Uhgın, mətəu natimnati tepət tətatu-atu=pən e nəmiəğiən rəhalah, mətəu ilah kətətəlig pik e natimnati rəha nəmiəğiən rəhalah, uə ilah kotolkeikei nautə tepət, uə ilah kotolkeikei məmə okotətəu təuvir e rəhalah nəmiəğiən. Kəni nəmiəğiən rəhalah təsəuəiən e nati təuvir kəti e nəghatiən rəha Uhgın.

¹⁵ “Mətəu nikiti wit min u kəmotəmei e niftəni təuvir, kətəgətun=pən nətəmimi u kəmotətəu nəghatiən rəha Uhgın, kəni nikilah təhruahru kəni məuvir, kəni ilah kəmotaskəlim nəghatiən rəha Uhgın tiəkis e nikilah. Kəni ilah kotəuə e nəmiəğiən təuvir.”

Otəharu pəri lait e tepil

(Mak 4:21-25)

¹⁶ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “?Pəh tətasiəpən e lait kəni masuəpəpim lan e bəkit, uə taharu=pən e nipəg pet? !Kəpə! Kəsoliən lanəha. Nian nəkotasiə e lait, kəni motəharu pəri e tepil məmə nətəmimi okoteruh nati lan. ¹⁷ Kəni tol min lanəha, nəmə suah kəti tətəhluaig e nati kəti, mətəu Uhgın in otol əpu in, kəni nəmə suah kəti tatos oneuən nəghatiən kəti, mətəu Uhgın in otəni əpu. ¹⁸ Nəghatiən u nəutətəu, otətəlig vivi lan. Iətəmi u in tinəhrun rəkis nipəti nəghatiən rəhak, in təhrun nosiən tepət təhmin. Mətəu iətəmi u təsəhruniən, in otəmkarəpən e nati iətəm nikin tətəhti məmə tatos.”

Mamə rəha Iesu mine pian min

(Mat 12:46-50; Mak 3:31-35)

¹⁹ Kəni e nian əha, mamə rəha Iesu mine pian min kəməhuva məmə okoteh, mətəu ko kəsəhuvəniən iuəkir motəh mətəu nətəmimi tepət kətətəlig lan. ²⁰ Kəni nətəmimi kəmotəni=pən kəm in məmə, “Mamə rəham mine pian min ilah əpəha ihluə kətəhtul, ilah kotolkeikei məmə okoteruh ik.”

²¹ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Nətəmimi rəfin u nətəm kəutətəu nəghatiən rəha Uhgın kəni məutohtəu=pən, ilah u rəhak nətəmimi mın, ilah rəhak mın məmə mın mine piak mın.”

Iesu təməniəhu nımətəgi asoli e nəhu Lek Kaləli
(Mat 8:23-27; Mak 4:35-41)

²² Nian kəti Iesu mine rəhan mın nətəmimi kəməhuvən e bot kəti, kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Pəh kəhuvən e nıkali lek e nıtəni=pən.” Kəni kəmotiuvı nıvən mohiet. ²³ Nian bot tınətaiu, kəni Iesu təmuvən mətapılı. Kəni nımətəgi asoli kəti təmeıuıu=pən e nəhu əha, kəni nəhu tınatuvən e nıpəgnəua bot, kəni iuəkır əmə bot tamnım. ²⁴ Kəni kəmotəhgi-pəri Iesu kəni motəni, “!Ei, İətəmi asoli! !Ei, İətəmi asoli! Air-tə, okohmıs rəueıu!”

Kəni Iesu təmair magət məniəhu nımətəgi mine peau-peau asoli mın. Kəni nımətəgi təmohrahli nəhlmin, kəni təməməlinu. ²⁵ Kəni Iesu təməni kəm lah məmə, “Təhro? ?Rəhatəmah iə nəhatətəiən?”

Mətəu ilah kınotəgin, kəni narmilah təmiuvıg mın, kəni mınautəni=pən kəm lah mın məmə, “!Ei! ?İətəmimi nak u? Nati əpnarın nımətəgi mine nəhu, mətəu kətuətəlig e rəhan nəghatiən matuol.”

Iesu təməhgi pətıgəm
narmın tərəh e suah kəti
(Mat 8:28-34; Mak 5:1-20)

²⁶ Kəni ilah kəməhuva mohietıgəm=pa ima nətəm Kerasa ikın, inəha e nıtəni=pən e nəhu u, kəni məhuvəri. ²⁷ Nian Iesu təmuvəri, kəni əmeıko iətəmimi kəti əha ikın təmuva meh. Suah u, narmın tərəh mın kəutatıg lan, kəni in aıpən in təsuvəniən e napən, kəni in təsapılıən imə, mətəu in tətətig əmə əha e nıpəg kəpiel mın, ikın katıtənim nətəmimi ikın. ²⁸⁻²⁹ Aıpən ikın, nian tepət, narmın tərəh əha tatol in tətəlməli pik, kəni nətəmimi kəutəlis nəhlkin mine nəhlmin e sen məmə otaskəlim tiəkıs mauteh məmə otəsərəkiniən natimnati. Mətəu nian rəfin tətəatuv-eatuv sen mın əha, kəni narmın tərəh tətəkeıkeı kəm in məmə otiet magım muvən əpəha ikın təpiə-məpiə ikın.

Mətəu nian ialməli u təmeh Iesu, təmearəg əfəməh, muva morin=pən e nəhlki Iesu, kəni mətagət məmə, “!Iesu, Nəti Uhgın İlis Agın! ?Nəmə nəkəhro lak? !Əui, iətətapuəh ohnik məmə onəsoliən nalpiniən asoli kəti kəm iəu!” Narmın tərəh u təməni lanu mətəu-inu Iesu təməni rəkıs məmə in otiet magım e suah u.

³⁰ Kəni Iesu təmətapuəh ohni məmə, “?Nərgəm pəh?” Kəni in təməni məmə, “Nımənin Tepət.” Təməni lanəha mətəu-inu narmın tərəh mın tepət kəməutatıg lan. ³¹ Kəni narmın tərəh mın kəmotətapuəh əskasık o Iesu məmə, “Onəsahli-pəniən itimah e nıpəg iətəm naunun tikə tapınəpu ikın, u imə nalpiniən.”

³² Kəni ikın əha e nıkali nıtəuət, pikəh mın tepət kəutəuən məutan əha ikın. Kəni narmın tərəh mın kəməutasək=pən məutəni=pən kəm Iesu məmə, “Əui, egəhan e timah iəkəhuvən e pikəh mın əha.” Kəni Iesu təmegəhan e lah kəhuvən. ³³ Kəni narmın tərəh mın u kəmohiet e suah u məhuvən e pikəh mın, kəni pikəh mın ilah rəfin kəmotaiu məteıuıu e nıpatu, kəni motiuvıg=pən e nəhu motamnim.

³⁴ Nian nətəmimi nətəm kətaugın pikəh mın kəmotəh nati u, kohiet motəgım məhuvən məutəni pətıgəm nanusiən rəha natimnati mın u e taun rəhalah mine ikın mın rəfin tıtəlau-təlau. ³⁵ Kəni nətəmimi kəmohiet e taun məhuvən məmə okoteruh natimnati mın əha. Kəni kəməhuva moteruh Iesu, kəni motəh mın suah u narmın tərəh mın kəmohiet rəkıs lan, in tətəharəg e

nəhlki Iesu kəni nəpəh nalməliən, kəni minəfən rəkis rəhan napən. Kəni nətəm e taun u kəmotəgin.

³⁶ Kəni nətəmimi u kəmotəh əhruahru nati u e nəhmtilah, ilah kəmotanus tatuvən kəm nətəmimi nəuvein min məutəni pətigəm məmə Iesu təməhrol lanu mol vivi suah kəha, u aupən narmin tərəh min kəməutatig lan. ³⁷ Kəni nətəmimi rəfin u kəutatig iuəkir o Kerasa, kəmotəni=pən kəm Iesu məmə otiet əha imalah ikin mətəu-inu ilah kinəutəgin pik. Kəni əmeiko in təmuvən e bot məmə okotasuə məhuvən nəve nəhu=pən.

³⁸ Mətəu suah u narmin tərəh min kəmohtet lan, in təmətapuəh o Iesu məmə, “!Pale, pəh iəkuvnə kitah!” Mətəu Iesu tən=pən kəm in məmə, ³⁹ “!təlig muvən imam ikin, muvən məni pətigəm natimnati min u Uhgın təmol kəm ik.” Kəni suah u təmuvən ikin rəfin e taun u iman ikin mətəni pətigəm natimnati min iətəm Iesu təmol kəm in.

*Pətauəhli kəti iətəm tatimis mine pətan kəti iətəm təmimis
(Mat 9:18-26; Mak 5:21-43)*

⁴⁰ Nian Iesu təmitəlig=pa min e nitəni=pa e nəhu u, nətəmimi nıkilah təmagiən məmə koteruh min Iesu, mətəu-inu ilah kəməutəhtahnin. ⁴¹ Kəni iətəmi kəti təmuva meh, nərgin u Jaerəs, suah u in iətəmi asoli kəti rəha nimə rəha nuhapuminiən. Təmuva meiuaiu misin nəulin e nisaiən, mətəkeikei e nətapuəhiən kəm Iesu məmə in otuvən əpəha iman ikin, ⁴² mətəu-inu nətin pətəkəku tatimis pik rəhan nahməiən tepət, kəni təsuvəhiən rəueiu timis. In nəuan kətiəh əmə, rəhan nu tueləf.

Kəni Iesu təmaliuək matuvən o pətəkəku əha, kəni nimənin nətəmimi tepət kəmotəhtul təlau lan məutatətə əmə e lah min. ⁴³ Kəni pətan kəti təmuva o Iesu iətəm tatos nimisiən rəhalah nıpətan nian rəfin əmə minos nu tueləf, kəni in təmuvən o nətəmimi tepət iətəm kəutol mərsin, mətəu ko kəti təsol viən. ⁴⁴ Kəni pətan əha in təmsipən e nəmtah Iesu ikin, kəni meapən mek nıfifi napən rəha Iesu, kəni əmeiko rəueiu agin min, rəhan nimisiən təmol naunun. ⁴⁵ Kəni Iesu tən məmə, “?Ei, pəh təmek iəu?”

Mətəu nətəmimi kotəni məmə, “Kəti təsekian ik,” kəni Pitə tən məmə, “! İətəmi asoli, nətəmimi tepət kəutələs pikin ik.”

⁴⁶ Mətəu Iesu tən məmə, “Kəpə. İəkəhrun məmə iətəmi kəti təmek iəu mətəu-inu iəmətəu nəsanəniən təmiet lak.”

⁴⁷ Kəni nian pətan əha tinəhrun məmə ko təsəhluaigian, in təmuva mətəmərumin pik kəni misin nəulin mətəfən nisaiən kəm Iesu. Kəni e nəhmti nətəmimi rəfin, tən pətigəm kəm Iesu məmə təmek in o nak, kəni mətəni pətigəm min məmə nian təmek in, kəni rəueiu agin min, rəhan nimisiən təmol naunun. ⁴⁸ Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Nətik pətan, e rəham nəhatətəiən lak, ninuva minəuvir. Kəni atuvən, pəh nəməlinuian rəha Uhgın tətətig ohnik.” ⁴⁹ Nian Iesu təmətəghati əhanəh, kəni iətəmi kəti təmsipən ima Jaerəs ikin tiet=pa, kəni məni kəm Jaerəs məmə, “Nətim pətəkəku tinimis rəkis. Mə iəgətun nahgin təsikəiən məmə tuva.”

⁵⁰ Mətəu nian Iesu təmətəu nəghatiən əha, in təməni=pən kəm Jaerəs məmə, “Səginian. Əhatətə əmə lak, kəni pətəkəku rəham, in otəmiəgəh min.” ⁵¹ Nian Iesu təmuvən mietigəm=pən lahuənu ima suah kəha, kəni mit rəkis əmə Pitə mine Jon, mine Jemis, mine məmə mine tatə rəha pətəkəku u iətəm təmimis, məmə ilah əmə okəhuvən imə. ⁵² Nətəmimi rəfin kəutasək əfəməh məutəuin e pətəkəku əha, mətəu Iesu tən=pən kəm lah məmə, “Sotasəkiən. Pətəkəku u in təsimisiən. In tətəpili əmə.”

⁵³ Kəni ilah kəmotələh əvvsan lan mətəu-inu ilah kotəhrun məmə pətəkəku əha tinimis rəkis. ⁵⁴ Mətəu Iesu təmuvən imə, kəni meapən mos nəhlmi

pətəkəku u kəni mauin lan məmə, “Pətəkəku, əhtul.” ⁵⁵ Kəni əmeiko pətəkəku əha təməmiəgəh mīn məhtul. Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Otəfən nati kəti tun.” ⁵⁶ Kəni rəhan məmə mine tata, narmilau təmiuvig pīk, mətəu Iesu təni=pən kəm lau məmə, “Onəsüəni pətigəmiən natimnati mīn u kəm iətəmimi kəti.”

9

*Iesu təmahli pətigəm
rəhan nətəmi tueləf
məmə okotəni pətigəm
Narməniğiən Rəha Uhgīn*

(Mat 10:5-15; 14:1-2; Mak 6:7-16)

¹ Kəni Iesu təmoriarun rəhan mīn tueləf nətəmimi, kəni məfən nəsanəniən kəm lah kəni mətegəhan=pən e rəhan nepətien kəm lah məmə ilah kotəhrun nəhgi pətigəmiən narmīn tərəh mīn, kəni mə ilah okotol vivi nīmisiən mīn.

² Kəni Iesu təmahli pətigəm ilah məmə okotəni pətigəm Narməniğiən Rəha Uhgīn, kəni məmə okotol vivi nətəmimi iətəm kəutohmīs.

³ Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Nian onəkəhuvən, məsotosiən natimnati nəuvein rəha naliuəkien rəhatəmah, natimnati iətəm təhmen e kasikīn, uə kətim, uə nauəniən, uə məni, kəni məsotosiən napən keiu. ⁴ Kəni nian itəmah nəkəhuvən e lahuənu kəti məutatig e nīmə kəti, nīmə u inu onəkotatig əmə lan mətəuarus nian itəmah onəkohiet lan. ⁵ Kəni ikin pəhruvən onəkəhuvən ikin, nəmə nətəmimi nīkilah təsəğiniən məmə nəkəhuvə motatig itəmah milah, kəni onəkotohrapispis rəkis nīməulul e nəhlikī təmah kəni mohiet. Inu nəmtətiən kəti tətəgətun məmə nəkotəpəh ilah, kəni niki Uhgīn tərəh o lah.”

⁶ Kəni ilah kəmohtə motaliuək məutəhuvən lahuənu mīn məutanus pətigəm nanusiən təuvir, kəni ikin mīn rəfin kəutəhuvən ikin, məutəfaki kəm nətəmimi tepət, kəni kotəmiəgəh.

⁷ Kəni Kig Herot Antipas u in iərməniğ e nitəni Kaləli, in təmətəu nanusiən rəha natimnati mīn u iətəm Iesu tatol ilah. In təmətəliğ lan muvən, mətəu tinəruru əfəməh mətəu-inu nətəmimi nəuvein kəutəni məmə Jon Bəptais tinəmiəgəh mīn, ⁸ kəni nətəmimi nəuvein mīn kəutəni məmə Elaijə tinuva mīn, kəni nətəmimi nəuvein kəutəni məmə in iəni kəti rəha Uhgīn aupən ikin iətəm təməmiəgəh mīn. ⁹ Kəni Herot Antipas təməni məmə, “Jon u, iəu iəməuəhtuv rəkis rəhn-kapə. ?Mətəu iətəmi pəh u iətətəu rəhan nanusiən?” Kəni in mətəsəl e Iesu məmə oteruh.

*Iesu təmaugiən
nətəmimi faif-tausin*

(Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Jon 6:1-14)

¹⁰ Kəni aposil mīn rəha Iesu kəmohtəliğ=pa mīn ohni, kəni motəni=pən kəm in natimnati rəfin iətəm kəmotol. Kəni in təmit ilah mohiet rəkis e nətəmimi, məhuvən əpəha taun pisin kəti mīn, nərgin u Petsaitə. ¹¹ Mətəu nian nətəmimi kəmotətəu nanusiən məmə Iesu tinuva, kəni kəməhuvə məutəhuərisiğ e lah. Kəni Iesu nīkin təmagiən əmə nian təmeruh ilah, kəni in təməgətun ilah e Narməniğiən Rəha Uhgīn, kəni mətol vivi nətəmi kəutohmīs kəutəmiəgəh mīn.

¹² Kəni ləhnaiuv iuəkir tapinəpu, nətəmi tueləf rəha Iesu kəməhuvə ohni məutəni məmə, “Iərməniğ. Ahli=pən nətəmimi rəfin kəutəhuvən əpəha lahuənu mīn məmə okotəsəl ikin kəti o napiliən kəni motəsəl e nauəniən kəti kotun mətəu-inu, ikinu nətəmimi kohkə ikin, in liminan.”

¹³ Mətəu Iesu təmāni=pən kəm lah məmə, “Kəpə, itəmāh əmə. Onəkotaugin nətəmimi mīn əha.” Mətəu ilah kəmotəni məmə, “Itimah iəutos əmə pīret faif mīne nəmu keiu. ?Təhro? ?Nəkolkeikei məmə iəkəhuvən motos nəhmti nauəniən kəti mīn nig nīmənin nətəmimi mīn rəfin əha?” ¹⁴ Kəmotəghati lanəha mətəu nətəmimi tepət pik u kəməhuva ikin əha, nəmə kafīn nəman əmə, kəni ilah rəfin faif-tausin.

Mətəu Iesu təni=pən kəm rəhan mīn nətəmimi məmə, “Əhuvən motəuəri ilah fifti fifti motəni məmə okotəharəg.” ¹⁵ Kəni rəhan mīn nətəmimi kəmotəuəri ilah mīn lanəha, kəni nətəmimi rəfin kəmotəharəg.

¹⁶ Kəni Iesu təmos pīret əha faif mīne nəmu u keiu, məsal-pəri əpəha e neai, kəni məfaki=pən lan, kəni məmkəris məfən kəm rəhan mīn nətəmimi məmə okotəfən kəm nətəmimi. ¹⁷ Kəni nətəmimi rəfin kəmotəuən məhuvən nərfiləh tasisi. Kəni kotəpəh nīpīspīsī nauəniən, kəni nətəmimi rəha Iesu kəmotəipəni=pən e kətim asoli ilah tueləf kotəri vivi.

*Pitə təmāni məmə
Iesu in Kristo*

(Mat 16:13-20; Mak 8:27-9:1)

¹⁸ Kəni nian kəti, Iesu mīne rəhan mīn əmə nətəmimi kautatig, kəni Iesu tətəfaki kəm Uhgīn. Kəni in tətətapuəh e lah məmə, “?Nətəmimi kəutəni iəu məmə iəu pəh?” ¹⁹ Mətəu kotəni məmə, “Nəuvein kəutəni məmə ik Jon Bəptais. Kəni nəuvein kəutəni məmə ik iəni Elaijə. Kəni nəuvein kəutəni məmə ik iəni kəti rəha Uhgīn u aupən ikin iətəm tinəmiəgəh mīn.” ²⁰ Kəni Iesu tətətapuəh e lah məmə, “?Mətəu itəmāh nəkotəni məmə iəu pəh?” Kəni Pitə təni məmə, “Ik Kristo iətəm Uhgīn təmāni məmə otahli=pa.”

²¹ Mətəu Iesu təmāniəhu əskasik ilah məmə okəsotəniən nəghatiən mīn əha kəm nətəmimi. ²² Kəni in tətəmatig mənī mīn kəm rəhan mīn nətəmimi məmə, “Nati kəti otəkeikei muva mol nīpəhriənīən lan, məmə iəu, Nəti Iətəmimi, oiəkətəu nəhməiən e natimnati tepət. Kəni nətəmi asoli u nəhlin rəha Isrel, mīne pris asoli mīn, mīne nəgətun mīn rəha Lou, ilah okotəməki lak, kəni motuhamu iəu, kəni iəkimis. Mətəu nian tatol kisil lan, Uhgīn otol iəkəmiəgəh mīn e nīmisiən.”

²³ Kəni Iesu təmāni=pən kəm rəhan mīn nətəmimi məmə, “Iətəmi u tolkeikei məmə otuva muərisig lak, in otəkeikei məpəh natimnati mīn nīkin tolkeikei, kəni mələs rəhan nigī kəməluau muərisig lak, ²⁴ mətəu-inu nəmə iətəmimi tolkeikei məmə otosmiəgəh rəhan nəmiəgəhiən e niftəni u, in otəmkarəpən e rəhan nəmiəgəhiən itulīn. Mətəu iətəmimi u otimis o nərgək, kəni in otos nəmiəgəhiən itulīn. ²⁵ ?Nəmə suah kəti otos rəfin natimnati rəha niftəni u, kəni mīmīs ohni, in otos nati təuvir nak? ²⁶ Okəmə nəkaulis o nəniən nərgək mīne rəhak nəghatiən, kəni Nəti Iətəmimi in mīn otaulis mīn ohnik e nian in otuva e nepətiən əhagəhag mīne nəsanəniən rəhan, mīne e nepətiən əhagəhag mīne nəsanəniən rəha Tatə rəhan mīne nagelo mīn asim. ²⁷ Mətəu iətəni nīpəhriənīən kəm təmāh məmə, itəmāh nəuvein u nəutəhtul u ikinu, onəkoteruh Narməniğiən Rəha Uhgīn uərisig nəpanohmīs.”

*Iesu mīne Mosīs mīne Elaijə
(Mat 17:1-8; Mak 9:2-8)*

²⁸ Nian Iesu təməghati rəkis, iuəkīr o nəfakiən kətiəh, kəni Iesu təmit Pitə, mīne Jon, mīne Jemis kəməhuvən əpəha ilis e nītəuət məmə in otəfaki. ²⁹ Kəni nian in tətətəfaki, kəni rəhn-kapə təməuhlin muva mol pīsīn, kəni napən rəhan təmuva məruən matoraip-oraip. ³⁰ Kəni əmeiko Mosīs mīne

Elaijə kəmiaiet=pa muəhtul məhləghati ilahal Iesu, ³¹ Kəni nəhagəhagiən asoli kəti təmasiə mitəlau e lau, ilahal kəməhləghati e nīmisiən rəha Iesu əpəha Jerusiləm iətəm otol nəghatiən rəha iəni mīn rəha Uhgīn mə tuva mol nīpəhriəniən lan.*

³² Mətəu Pitə mīne suah mil, napīliən tinos rəkis ilahal, kəni kəmhlapili nəuветin. Mətəu nian kəmhlair, mīhlafulu nəhagəhagiən asoli titəlau e Iesu, kəni kəmhleruh Mosis mīne Elaijə kətuəhtul ilahal Iesu. ³³ Kəni nian suah mil kīnətuagim rəkis e Iesu, kəni Pitə təmāni=pən kəm Iesu məmə, “Iərmānig, təuvir məmə itimahal iəkluva məhlatig u ikīnu. Pəh iəklol nīmauvluvl kisil, rəham kəti, rəha Mosis kəti, kəni rəha Elaijə kəti.” Mətəu in təmətəghati əpnapin əmə, məsəhruniən məmə nəghatiən nak u in tətəni. ³⁴ Mətəu nian təmətəghati əhanəh, kəni nəpuə kəti təmuva məuveg ilahal, nian kəmhleruh nəpuə təməuveg ilahal, kəni kəmhlagin pik. ³⁵ Kəni ilahal kəhlətəu nəuia suah kəti təmsipən e nəpuə, mətəni məmə, “Inu nətik iətəm iəu iəmitəpin. !Əhlətəlig vivi lan!”

³⁶ Nian kīnotətəu rəkis nəuia Uhgīn təməghati, kəni Pitə mīne Jon mīne Jemis kəmleruh pisin əmə Iesu. Kəni e nian mīn əha, kəsləniən natimnati mīn əha kəm suah kəti mīn, kəməsləniən natimnati mīn u iətəm kəmhleruh.

*Iesu təmahli pətigəm
narmīn tərəh e suakəku kəti
(Mat 17:14-23; Mak 9:14-32)*

³⁷ Kəni kəmāni lauig lan, nian Iesu mīne rəhan iətəmi milahal kəmotšipəri ilis e nitəuət moteiuaiu=pa, kəni motəh nətəmimi tepət kəməhuva ohni. ³⁸ Kəni nətəmimi mīn əha kəti təmauin əfəməh e Iesu məmə, “Iəkolkeikei məmə nəkuva masiru e rəhak suakəku iərman, mətəu-inu in nəuan kətiah əmə. ³⁹ Nian tepət, narmīn tərəh kəti tətəuə lan, kəni mol in tətəgət pik, kəni mol nīpətīn tətərmrumin pik, nəhun nəuan ruən tatiet, təhmen e nəuauī nitəhi. Narmīn tərəh əha tatorin pik in, kəni mətəskəlīm in, kəni məsəpəhiən nian kəti. ⁴⁰ Kəni iəu iəmətapuəh o rəham mīn nətəmimi məmə okotəhgi pətigəm narmīn tərəh u, mətəu ilah kotəruru nəhgi pətigəmiən.”

⁴¹ Kəni Iesu təmāni=pən kəm lah məmə, “Itəmah u nətəmi rəueiu mīne, rəhatəmah nəhatətəiən tikə. Kəni rəhatəmah nətəligiən təsəhruahruīən. Kərmə oiəkətig kitah mīn itəmah mətəuarus=pən nian nak nəmanotəhatətə lak. Kəni kərmə onəhgin iəpanəmeig e təmah. It nətim muva u ikīnu.”

⁴² Nian suakəku u təmətuva əhanəh o Iesu, kəni narmīn tərəh tətəgəpis təmei morin=pən e niftəni, mol nīpətīn tətərmrumin pik. Mətəu Iesu təmagət əskasik e narmīn tərəh u, kəni məhgi pətigəm narmīn tərəh tiet, kəni mol vi suakəku. Kəni məfən suakəku u kəm rəhan tatə.

⁴³ Kəni ilah rəfin, narmilah təmiuvig o nəsanəniən asoli rəha Uhgīn. Mətəu nian nətəmimi narmilah təmiuvig o natimnati mīn rəfin u Iesu təmol ilah, kəni in təmāni=pən kəm rəhan mīn nətəmimi məmə, ⁴⁴ “Otos nəghatiən u teiuaiu mamnim e nikitəmah kəni məsotaluiən lan. Iəu Nəti Iətəmi, suah kəti oteghəhan=pən lak e nəhlmi tikimīr mīn rəhak.” ⁴⁵ Mətəu rəhan mīn nətəmimi kəsotəhruniən nīpətī nəghatiən u mətəu-inu Uhgīn təməhluəig e nīpətī nəghatiən u məmə ilah okəsotəhruniən, kəni ilah kīnotəgin o nətapuəhiən o nīpətī nəghatiən u o Iesu.

*?Pəh in tepət?
(Mat 18:1-5; Mak 9:33-40)*

* **9:31** Nəghatiən Kris əhruahru təni məmə, “kəni kəhləghati e nian in otiet magim əpəha Jerusiləm.”
9:31 Luk 9:22 **9:32** 2Pitə 1:16-18 **9:35** Luk 3:22 **9:44** Luk 9:22 **9:45** Luk 18:34

⁴⁶ Kəni nətəmimi rəha Iesu kinautol nikilah mɪn məmə pəh in otepət mapirəkis ilah rəfin. ⁴⁷ Mətəu Iesu təməhrun rəkis nati nikilah tətəhti, kəni in təmos suakəku kəti kəni mit muva kəni təhtul e nikali lah, ⁴⁸ kəni mənɪ=pən kəm lah məmə, “Nəmə iətəmi kəti, nikin tagiən məmə otos suakəku kəti meruh vivi, kəni in tatol lanəha e nərgək, kəni in təhmen=pən məmə in tatos iəu, mateh vivi iəu. Kəni iətəmi tatos iəu e nikin agiən, in tatos Uhgɪn u iətəm təmahli=pə iəu. Nəniən pəhriən u mətəu-inu iətəmi tatosiahu in ləhtəni agɪn, in otuva iətəmi asoli.”

⁴⁹ Kəni Jon təmənɪ məmə, “Iərmənɪg. Itiməh iəmoteruh suah kəti tətəhgi pətigəm narmin tərəh mɪn e nərgəm, kəni iəmotəniəhu məmə otəsoliən lanəha mətəu sənɪəmə in rəhatah kəti iətəmimi.” ⁵⁰ Mətəu Iesu təmənɪ=pən kəm in məmə, “Sənɪəhuiən mətəu-inu, nəmə suah kəti təsoliən tikimɪr itəməh mɪn, kəni in tolkeikei itəməh.”

Nətəm Səmeriə nəuvein nikilah təməsagiənɪən o Iesu

⁵¹ Kəni tinuva iuəkɪr o nian Uhgɪn otos Iesu lan muvən əpəha e negəu e neai, kəni Iesu tinolkeikei məmə otəkeikei muvən Jerusiləm. ⁵² Kəni in təmahli=pən nətəmimi nəuvein mə kotos rəhan nəghatiən motaupən məhuvən əpəha lahuənu kəti e nitəni Səmeriə məmə okotol əpenə-penə ohni. ⁵³ Mətəu nətəmi ikɪn əha, kəsotolkeikeiən məmə in otuvən matig əha imalah ikɪn, mətəu ilah kotəhrun vivi məmə in tatuvən Jerusiləm.† ⁵⁴ Kəni nian rəhan iətəmimi mil, Jemɪs mɪne Jon, ilau kəmueruh nati mɪn u, kəni kəmuəni məmə, “?Iərmənɪg, nəkolkeikei məmə iəkuauɪn e nigəm tisipən əpəha ilɪs e negəu e neai meiuaiu muva mus ilah?”‡ ⁵⁵ Mətəu Iesu təmeirair mahi ilau. ⁵⁶ Kəni ko məhuvən mɪn lahuənu pisɪn kəti mɪn.

Nətəmimi nəuvein kəmotəni mə okohuərisig e Iesu (Mat 8:19-22)

⁵⁷ Kəni e nian Iesu mɪne rəhan mɪn nətəmimi kəməutaliuək mautəhuvən e suaru, kəni suah kəti təmənɪ=pən kəm in məmə, “Onəkuvən=pən iə ikɪn, iəkɪtəu=pən ik.”

⁵⁸ Kəni Iesu təmənɪ=pən kəm in məmə, “Kuri rarpɪn mɪn, rəhalah nɪpəg tatig məmə okotapɪli ikɪn. Kəni mənɪg mɪn, nimaalah tatig məmə okotapɪli ikɪn. Mətəu iəu Nəti Iətəmimi, nɪmə rəhak tikə o napɪliən.”

⁵⁹ Kəni Iesu təmənɪ=pən kəm suah kəti mɪn məmə, “Va, kilau mɪn ik, nəkuva ik rəhak iətəmimi.” Mətəu suah u tənɪ=pən məmə, “Iərmənɪg, əui. Oiəkɪtəu=pən ik mətəu pəh iəkuvən pipɪm mɪtənim rəhak tatə.” ⁶⁰ Mətəu Iesu təmənɪ=pən kəm in məmə, “Kəpə, əpəh=pən. Pəh nətəmi kɪnohmɪs rəkis e nikilah, kohtənim aru ilah mɪn. Mətəu ik, uvən mənɪ pətigəm Narmənɪgiən Rəha Uhgɪn.”

⁶¹ Kəni kəti mɪn tənɪ məmə, “Iərmənɪg, iəkətəu=pɪnə ik muva iətəmimi rəham, mətəu əui, pəh pipɪm iəkɪtəlɪg=pən imak ikɪn mauɪəhruin rəhak mɪn nətəmimi.”

⁶² Mətəu Iesu təmənɪ=pən kəm in məmə, “Nəmə suah kəti tɪnətuəuin matol uək rəha Uhgɪn, mətəu rəhan nətəlɪgiən tatuvən o natimnati pisɪn pisɪn mɪn nəuvein, kəni suah u təsəhmen-pəniən məmə Uhgɪn otərmənɪg lan.”

9:46 Luk 22:24 **9:48** Mat 10:40 **9:50** Mat 12:30; Luk 11:23 † **9:53** Nətəm Səmeriə kəutəfaki e nitəuət Kerasim əpəha Səmeriə. Tol lanəha, ilah kəsotolkeikeiən nətəm Isrel u kəutəhuvən=pən əha imalah ikɪn mautəhuvən Jerusiləm məutəfaki e Nɪmə Rəha Uhgɪn. ‡ **9:54** E kopi əuas mɪn nəuvein rəha Niutestimɪn iətəm kəmətəi e nəghatiən Kris aupən, kətilpɪn nəghatiən u məmə, “təhmen e Elaijə.” Afn-to e 2King 1:9-16 **9:54** 2King 1:9-16 **9:61** 1King 19:20

10

*Iesu tāmahlipən
rəhan nətəmimi səpinte-tu
o nənian nanusian təuvir*

¹ Uərisig e natimnati min əha, İərmənig təmitəpən rəkis səpinte-tu nətəmimi nəuvein min rəhan, kəni mahli=pən ilah keiu-keiu kotaupən lan məhuvən e taun min, mine ikin min nəuvein min iətəm İesu təpanuərisig muvən ikin.

² Kəni təmənı=pən kəm lah məmə, “!Oteruh-to! Nauənian tepət əpəha e nasumiən tiniməhtə, mətəu noluək min təkəku əmə kəutəulək lan. Otətapuəh o iətəmi asoli rəha nasumiən məmə otahli=pa noluək min tepət məmə okəhuvən motəulək e nasumiən rəhan. ³ Əhuvən, mətəu onəkotəkeikei motəhrun məmə iəu iətahli=pən itəmah nautəhuvən təhmen e sipsip əlkələh min məutaliuək mautəhuvən e nəlugin kuri rarpin min. ⁴ Kəni onəsotosiən kətim əkəku rəha məni, mine kətim, mine put, kəni məsotəmeigian e suaru məutəghati kəm nətəmimi.

⁵ “Nimə nak o nəkəhuvən ikin, nəkotaupən motəni pətigəm məmə, ‘!Pəh nəməlinuiən otətətig ikin!’ ⁶ Nəmə iətəmi rəha nəməlinuiən əha ikin, kəni rəhatəmah nəfakiən otuva mol nıpəhriənian lan, kəni nəməlinuiən otətətig ohni. Mətəu nəmə iətəmimi kəti tol lanəha tikə, kəni nəua nəfakiən rəhatəmah otitəlig=pa min o təmah. ⁷ Kəni onəkotətig əmə e nimə kətiəh, sotapiliən e nimə pişin pişin min. Kəni nauənian nak okotəfinə kəm təmah, nəkotun. Kəni nənnimiən nak okotəfinə, nəkotəmnim. Mətəu-inu nəmə suah kəti tatol uək, kəni təhruahru məmə in otos nətəouiən lan.

⁸ “Nian itəmah nəkəhuvən e taun kəti, nəmə nıkilah tagiən o təmah, kəni nəkotun nauənian nak kotəfinə kəm təmah, ⁹ kəni itəmah onəkotəkeikei motol vi nətəmi kəutohmis məutətig ikin, kəni motəni=pən kəm lah məmə, ‘Narmənigian Rəha Uhgın tətəuva iuəkir o təmah.’ ¹⁰ Mətəu nəmə nəkəhuvən e taun kəti, kəni nətəmimi nıkilah təsagiənian o təmah, kəni əhuvən məutaliuək e suaru asoli min, kəni motəni məmə, ¹¹ ‘Niməulul rəha nıftəni e nəhlikitimah, iəkotohrapıspis rəkis, inu in nəmtətiən tətəgətun məmə nəmotol təsəhmeniən, kəni Uhgın təpəh itəmah. Mətəu onəkotəkeikei motəhrun məmə Narmənigian Rəha Uhgın tinətəuva iuəkir rəkis.’ ¹² Kəni iətəni pəhriən kəm təmah məmə, Uhgın otəfən nalpiniən asoli kəm lah tapirəkis nalpiniən rəha taun əha Sotəm aıpən.

¹³ “!İtəmah nətəm Korasin, kəsi, nəhməiən asoli otuva o təmah! !İtəmah nətəm Petsaitə, kəsi, nəhməiən asoli otuva o təmah! Mətəu-inu iəmol pau nati aıpıspis tepət e taun mil rəhatəmah mətəu itəmah nəsotəuhliniən nətəligiən rəhatəmah! Kəni nəmə iəmol natimnati min əha əpəha Taea mine Saedon aıpən, ko nətəmimi əha ikin əha kəmotəuhlin rəhalah nətəligiən e noliən tərəh min, kəni ilah məhuvən e napən əuas min məhuvən məutəharəg e nəhmtahu e nigəm məutəgətun məmə kəutətəu tərəh agin o noliən tərəh min rəhalah. ¹⁴ Mətəu e nian əha iətəm Uhgın otol nalpiniən kəm nətəmimi, nalpiniən rəhatəmah in otəskasik, mapirəkis nalpiniən rəha nətəm Taea mine Saedon u aıpən. ¹⁵ ?Kəni itəmah nətəm Kapeniəm, nıkitəmah təhti məmə Uhgın otəfəri=pən itəmah əha ima nısiəiən əpəha e negəu e neai? !Kəpə! Mətəu Uhgın otəhlman e təmah nəkoteiuaiu ləhtəni agin, ima naulisiən.”

¹⁶ Kəni İesu təmənı=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, “Nətəmimi u kəutətəlig e təmah, kəutətəlig lak. Kəni nətəmimi min u kəutəuhlin=pən

nəmtahlah e təmah, kautəuhlin=pa nəmtahlah kəm iəu, kəni məutəuhlin=pən nəhmtilah kəm suah u iətəm təmahli=pa iəu.”

*Səpinte-tu nətəmimi
rəha Iesu kəmohtəlig*

¹⁷ Kəni nətəmimi mīn rəha Iesu ilah səpinte-tu kəmohtəlig=pa mīn, kəni nīkilah təmagiən məutəni kəm Iesu məmə, “!Iərməniḡ, nati əpnəpīn narmīn tərəh mīn, mətəu nian itimah iəkotəghati e nərgəm, kəni ilah kautol nəuiatimah!” ¹⁸ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Iəu iəməh Setən təmsipəri ilis e neai meiuaiu təhmen=pən e noraipiən. ¹⁹ Otətəlig-to. Iəu inəfinə rəkis nəsanəniən kəm təmah, u itəmah nəkotəhrun nevig-ərainiən sineik mīn mīne skopion* mīn. Kəni nəsanəniən u iətəfinə kəm təmah, in tapirəkis nəsanəniən rəha tīkimīr rəhatah, Setən. Kəni ko nati kəti təsərakiniən itəmah. ²⁰ Inu nīpəhriəniən. Mətəu onəsotagiəniən məmə narmīn tərəh mīn kautol nəuiatəmah, mətəu onəkotagiən əmə mətəu-inu Uhgīn tīnətei rəkis nərgitəmah əpəha e nəgəu e neai.”

²¹ Kəni e nian əha, Narmīn Rəha Uhgīn təmol niki Iesu tətəgiən pik, kəni in təməfaki məni məmə, “Tatə Uhgīn, ik Iərməniḡ rəha natimnati rəfin ilis e neai mīne ləhtəni e nəhue niftəni. Iətəni-vivi ik mətəu-inu nəməhluaig e nīpəti natimnati mīn u e nəhmti nətəmimi nətəm koteinatig motəhrun vivi nati. Kəni nəmol əpu kəm nətəmimi nətəm kotəhmen=pən əmə e kəlkələh mīn məmə okotəhrun vivi. Əuah, Tatə, inu nati kəti iətəm ik nəkolkeikei.”

²² Kəni Iesu təkeikei mətəghati kəm lah məmə, “Rəhak Tatə təmegəhan=pa rəkis natimnati rəfin e nəhlmək. Kəni iətəmi kəti tīkə iətəm təhrun vivi iəu u Nəti Uhgīn, məmə iəu pəh əhruahru. Mətəu Tatə Uhgīn əmə təhrun. Kəni iətəmi kəti tīkə iətəm təhrun vivi Uhgīn, mətəu iəu pīsīn əmə u Nəti Uhgīn, iəkəhrun, mīne nətəmimi nətəm iəu iəmitəpīn məmə iəkol pətīgəm Tatə Uhgīn kəm lah.”

²³ Kəni Iesu təmeirair məghati əmə kəm rəhan mīn nətəmimi məmə, “! Onəkotətig e nəuviriən pəhriən mətəu-inu itəmah nauteh e nəhmtitəmah natimnati mīn u! ²⁴ Iətəni kəm təmah məmə, iəni mīn tepət əupən, mīne kig mīn tepət, kəmotolkeikei pik məmə okotəh natimnati mīn u itəmah nauteruh, mətəu kəməsoteruhiən. Kəni ilah kəmotolkeikei məmə okotətəu natimnati mīn u itəmah nautətəu, mətəu kəməsotətəuiən.”

Iesu təməghati əuhlin e iətəmi təuvir kəti rəha Səmeriə

²⁵ Kəni e nian əha, iəinatig kəti rəha Lou təməhtul meiuə əmə e nətapuəhiən kəti kəm Iesu məmə oteh-to məmə Iesu in teinatig pəhriən uə kəpə. In təməni məmə, “?Iəgətun, oiəkəhro lanu mos nəmiəgəhiən itulin?” ²⁶ Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “?Lou rəha Mosis tətəni məmə nak? ?Nian ik nətəfin, nīpətīn tətəni nak kəm ik?”

²⁷ Kəni suah u təməni=pən məmə, “Onəkəkeikei molkeikei Iərməniḡ rəham Uhgīn e nīkim rəfin, mīne nəmiəgəhiən rəfin rəham, mīne nəsanəniən rəfin rəham, mīne nətəligiən rəfin rəham, kəni molkeikei mīn ik mīn nəuvein məmə natolkeikei aru ik mīne.”

²⁸ Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “In əhruahru ko. Okəmə natol lanəha, kəni ik onəkos nəmiəgəhiən itulin.”

10:16 Mat 10:40; Luk 9:48; Jon 5:23 **10:18** Aes 14:12; Nəh 12:7-10,13; Luk 10:15; Jon 12:31; Nəh 20:1-3,10 * **10:19** Skopion in nati kəti təhmen e tupə əkəku kəti u tətəlkəu e niftəni. Tatus itəmi, kəni tətəhmə, tapirəkis nilpat uə pītīmar. **10:20** Fil 4:3; Nəh 3:5 **10:22** Jon 3:35; 10:15 **10:24** Mat 11:25-27; 13:16-17 **10:25** Mat 22:35-40; Luk 18:18 **10:27** Dut 6:5 **10:27** Lev 19:18 **10:28** Lev 18:5

²⁹ Mətəu suah kəha, in tolkeikei əmə məmə otəgətun rəhan noliən məmə in iətəmi əhruahru, kəni in tətətapuəh o Iesu məmə, “?Mətəu nīpəh mīn ilah iəu mīn nəuvein?”

³⁰ Kəni Iesu təmāni=pən kəm in məmə, “Suah kəti təmsipən Jerusiləm kəni maliuək meiuaiu matuvən əpəha Jeriko. Kəni e suaru, nakläh mīn nəuvein kəmotaskəlīm motəmki rəkis rəhan napən, kəni motoh motələhu timiseiah mətəmähli e suaru, kəni motagīm motəpəh.

³¹ “Kəni əmeiko təuvir agin, pris kəti tatitəu mīn suaru əha mətəva, mətəu nian in təmeruh suah kəha, in təmaliuək mos nīkali suaru matuvən. ³² Kəni Lifait† kəti titəu mīn suaru kətiəh muva, mətəu nian in təmeruh suah kəha in tətəmähli, təmol əmə nati kətiəh mīn maliuək mos nīkali suaru. ³³ Mətəu iətəm Səmeriə kəti, iətəm kautol tikimīr ilah nətəm Isrel, in mīn tatitəu suaru əha mətəva, kəni meruh suah kəha tətəmähli. Nian təmeruh, nīkin təmāhmə ohni, ³⁴ kəni in təmaliuək muvən ohni, mafəl rəhan nīməgīm e oiəl mīne wain, kəni məuveg vivi ilah. Kəni mīləfəri suah u maharu-pəri e rəhan togki, kəni mələs mian əpəha e hotel kəni mateh vivi. ³⁵ Kəni kəmāni lauig lan, in təmos māni‡ muvən məfən kəm iətəmi rəha hotel, kəni māni=pən kəm in məmə, ‘Onateh vivi suah u, kəni nəmə nəkəraki e rəham kəti māni lan, kəni nian iəu iəkītəlig=pa mīn, kəni nəkəni=pa, kəni iəu iəpanalpīn.’ ”

³⁶ Kəni nian Iesu təmol naunun e nəghatiən u, kəni mətəpuəh o ieinatig e Lou məmə, “?E rəham nətəligiən, suah mīlahal əha, nəkəhrun məmə ilahal pəh təmol təuvir kəm suah kəha kəməh, təhmen məmə in in kəti?” ³⁷ Kəni ieinatig e Lou təmāni=pən məmə, “Iətəmimi iətəmi in təmolkeikei pik suah kəha.” Kəni Iesu təmāni=pən kəm in məmə, “Intəh. Ik uvən mol mīn təhmen=pən əmə məmə inu suah kəha təmol.”

Iesu təmuvən e lahuənu rəha Matə mīne Meri

³⁸ Nian Iesu mīne rəhan mīn nətəmimi kəməutaliuək e suaru, kəni kəməhiet=pən lahuənu kəti. Kəni pətan kəti, nərgin u Matə, in təmos Iesu e nīkin agiən muvən əpəha e rəhan nīmə. ³⁹ Pətan əha, pian kəti əha ikīn, nərgin u Meri. Kəni Meri təmuva məharəg iuəkīr e nəhlkī Iərmənig mətətəlig e nəgətuniən mīn rəhan. ⁴⁰ Mətəu Matə, rəhan nətəligiən tatuvən pik o noliən nauəniən, kəni uək tīnatoh in. Kəni təmuvən o Iesu māni=pən kəm in məmə, “?Iərmənig, təhro? ?Nīkim təhti məmə təhruahru əmə, uə kəpə, məmə pətan u piak təsasiruiən lak mīne o noliən uək u, kəni iəu pīsīn əmə iatol? Ahli=pa məmə otuva masiru lak.” ⁴¹ Mətəu Iərmənig təmāni=pən kəm in məmə, “Ei, Matə. Sətəlig pikīən e natimnati mīn tepət lanko. ⁴² Mətəu nati kətiəh əmə in nati agin, kəni Meri in tīnītəpīn rəkis nati u iətəm in təuvir tapirəkis, kəni ko iəu iəsos rəkisiən nati əha ohni.”

11

Iesu tətəgətun rəhan mīn nətəmimi e suaru rəha nəfakiən kəm Uhgīn (Mat 6:9-15; 7:7-11)

¹ Nian kəti, Iesu tətəfaki kəm Uhgīn ikīn kəti. Nian təmol naunun nəfakiən rəhan kəm Uhgīn, kəni rəhan kəti iətəmimi tətətapuəh ohni məmə, “Iərmənig, əgətun-to itəmah e suaru rəha nəfakiən kəm Uhgīn, təhmen=pən e Jon Bəptais in tətəgətun rəhan mīn nətəmimi.”

² Kəni Iesu təmāni=pən kəm lah məmə, “Nian nəmə nəkotəfaki kəm Uhgīn, nəkotəni məmə,

† **10:32** Lifait, ilah nətəmimi mīn u kəutasiru e pris mīn e uək rəhalah, kəni kautol uək pīsīn pīsīn mīn əpəha e Nīmə Rəha Uhgīn. ‡ **10:35** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “Tənariəs keiu.” “Tənariəs,” inu māni rəhalah, təhmen e vatu rəha Vanuatu. Nian suah kəti tatol uək nian kətiəh, kəni kətətəou in tənariəs kətiəh. **10:39** Jon 11:1; 12:2-3 **10:42** Mat 6:33

‘Tatə Uhgın, nərgəm ilis agın, pəh nətəmimi okotisiai.

Pəh rəham narmənigiən tuva mətətig.

³ Nian rəfin, onəkəfa nauəniən niğtəmah təhmen o nian rəueiu.

⁴ Kəni mafəl rəkis rəhatimah noliən tərəh mın mətəu-inu itimah mın iəsoapliniən motəpəh rəkis naskəlim iəkisiən e nikitimah noliən tərəh mın rəha nətəmimi iətəm kautol e timah.

Kəni məsegəhan-pəniən e timah iəkəhuvən ima nəfeifeiən, mətə iəkotəmkarəpən motol təfagə tərəh.’ ”

⁵⁻⁶ Kəni təməni=pən kəm lah məmə, “?Nəmə suah kəti tuva imam ikin lapın, mətəu nauəniən tikə, kəni onəkəhro? Onəkuvən e nimə rəha ik kəti, kəni mənı=pən məmə, ‘Pale, suah kəti əha təmsipən isəu muva imak ikin rəueiu lapın, mətəu nauəniən təmikə mə iəkəfən kəm in. Əfa nauəniən kəti, iəkos muvən məfən kəm in.’ ⁷ Kəni nəmə, in otəni=pinə kəm ik məmə, ‘!Aaah! Atuvən, səhgi-pəriən itimah, inotapılı rəkis itimah kəlkələh mın rəhak. Ko iəsəhtul mınıən məfinə nauəniən kəm ik.’ ⁸ Iəkəni kəm təmah məmə, nati əpnəpın ik in kəti, mətəu suah u təsolkeikeiən məmə in otəfinə nauəniən kəm ik. Mətəu iətəni pəhriən, nian nətəkeikei mətətapuəh ohni, kəni in otəhtul məfinə natimnati mın rəfin iətəm ik nəkolkeikei.

⁹ “Kəni tol lanu iəkəni kəm təmah məmə, otətapuəh=pən kəm Uhgın o natimnati, kəni in otəfinə kəm təmah. Kəni otəsəl lan, kəni onəkoteruh. Kəni otəhti-əhti doə, kəni doə oterəh o təmah. ¹⁰ Iəkəni lanu mətəu-inu nətəmimi rəfin nətəm kəutətapuəh, ilah okotos. Kəni nətəmimi mın u nətəm kəutəsəl, ilah okoteruh. Kəni nətəmimi mın u kəutəhti-əhti doə, kəni doə oterəh o lah.

¹¹ “Itəmah tatə mın. ?Itəmah kəti, nian nətın tətəpuəh o nəmu, kəni in otəfən sineik? !Kəpə! ¹² ?Uə nian in tətəpuəh o nonalı mənig, kəni in otəfən skopion? * !Kəpə! ¹³ Nati əpnəpın itəmah nətəmimi nəkotərəh, mətəu nəutəfən natimnati təuvır mın kəm nenətətmah mın. Mətəu Tatə Uhgın e negəu e neai, noliən rəhan in təuvır pik mapirəkis agın noliən rəhatəmah, kəni nıpəhriən, in otəfən Narmın Rəhan kəm nətəmimi mın u ilah kəutətapuəh ohni.”

*Nətəmimi nəuvein kəmotəni məmə Iesu tatol uək
e nəsanəniən rəha Setən
(Mat 12:22-30,43-45; Mak 3:20-27)*

¹⁴ Kəni e nian kəti, suah kəti əha ikin iətəm narmın tərəh tətətig lan, kəni in təruru nəghatiən. Kəni Iesu təməhgi pətigəm narmın tərəh əha, kəni suah kəha təmətuəuin məghati, kəni nətəmimi narmilah təmiuvig pik ohni. ¹⁵ Mətəu nətəmimi mın əha nəuvein kəutəni məmə, “Pielsepul u in iətəmi asoli rəha narmın tərəh mın, in əmə əha təməfən nəsanəniən kəm suah u məmə in otəhgi pətigəm narmın tərəh mın e nətəmimi.” ¹⁶ Kəni nətəpisin mın nəuvein kəmotətapuəh o Iesu məmə in otol-to nəmtətiən asoli kəti e nəsanəniən iətəm tatsipən e negəu e neai mətəu-inu, ilah kətolkeikei məmə okotəhrun-to məmə Iesu in iətəmi pəh.

¹⁷ Mətəu Iesu tinəhrun rəkis nətəligiən rəhalah, kəni təni məmə, “Nəmə nətəmimi e kəntri kəti kəutəhapu ilah mın, kəni okotərəkin rəhalah kəntri, kəni narmənigiən otearis mikə. Kəni təhmen=pən əmə, e lahuənu kəti, nəmə nətəmimi lan kəutəhapu ilah mın, kəni okotərəkin agın lahuənu u. ¹⁸ ? Kəni nəmə nətəmimi rəha Setən kəutəhapu ilah mın, kəni otəhro lanu e rəhan narmənigiən otətig? Iətəni lanu mətəu-inu nəutəni lanu məmə iətəhgi pətigəm narmın tərəh mın e nəsanəniən rəha Pielsepul. ¹⁹ ?Kəni nəmə iəu, iətəhgi pətigəm narmın tərəh mın e nəsanəniən rəha Pielsepul, kəni itəmah nəutəni məmə rəhatəmah mın nətəmimi kəutəhgi pətigəm narmın tərəh mın

* **11:12** Skopion – afın-to futnot e Luk 10:19 **11:15** Mat 9:34; 10:25 **11:16** Mat 12:38

e nəsanəniən rəha Pielsepul. Təmə tol lanəha, ilah okotakil rəhatəmah mīn nəghatiən məmə in neiuəiən. ²⁰ Mətəu nəmə iəu iətəhgi pətigəm narmīn tərəh mīn e nətəmimi e nəsanəniən rəha Uhgīn, kəni tətəgətun məmə Narməniğiən Rəha Uhgīn tinuvnə rəkis o təmah.

²¹ “Nian iətəmi rəhan nəsanəniən tepət tətəmki natimnati rəha nəluagiən, in otətəhtul maru mətəsal vi o rəhan nimə, in ko rəhan natimnati kəutəməhli vi əmə. ²² Mətəu nian iətəpisiən kəti mīn iətəm rəhan nəsanəniən tapirəkis in, in otuva muəluagin mətian-mətian tehpaḥu in, kəni mos rəkis rəfin rəhan natimnati rəha nəluagiən iətəm təmələḥu=pən rəhan nətəliğiən lan, kəni in otəuəri natimnati rəfin rəha suah kəha kəm rəhan mīn nətəmimi.

²³ “Iətəmi u in təsuərisiğiən lak, in rəhak tikimīr. Kəni iətəmi u in təsoriaruniən sipsip mīn, in tatol ilah kəutagin atiti.”

²⁴ Kəni təməni əskasik məmə, “Nian narmīn tərəh tatiet e suah kəti, kəni in tuvən mətən əpəha ikin kikə-kikə ikin, ikin nəhu tikə lan mətəsal ikin otəmeig ikin, mətəu təseruhiən. Kəni in otəni məmə, ‘Pəh iəkətəliḡ=pən e rəhak nimə u iəmsipən ikin aupən.’ ²⁵ Kəni nian in təmətəliḡ=pa, meh rəhan nimə kəmafəl təpiə vivi, kəni natimnati rəfin kəutəməhl-məhli vi əmə. ²⁶ Kəni in otuvən mit mīn narmīn tərəh səpīn mīn məhuva u kotərəh pik motapirəkis in. Kəni okəhuvən mīn imə motatig e nəmiəḡəhiən rəha suah u. Kəni suah u, aupən rəhan nəmiəḡəhiən tərəh, mətəu rəueiu tinərəh pik agin.”

²⁷ Nian Iesu təməni nəghatiən əha, pətauəhli kəti tagət əfəməh məmə, “Uhgīn təmətuati pəhriən e rəhan nəuviriən kəm pətan u iətəm təmēmək lam, kəni məfinə nah kəm ik.”

²⁸ Kəni Iesu təni məmə, “Nipəhrieniən, mətəu Uhgīn otətuati e rəhan nəuviriən kəm nətəmimi mīn u kəutətəu rəhan nəghatiən tapirəkis agin, kəni mautil.”

Nəmtətiən rəha Jonə

(Mat 12:38-42; Mak 8:12)

²⁹ Kəni nian nətəmimi kəməhuva məmə okotətəu nəghatiən rəha Iesu, kəməhuva tepət nəuветin mīn, kəni Iesu təni məmə, “Itəmah nətəmi rəueiu mīne, itəmah nol təfagə tərəh agin mīn. Itəmah nəkotolkeikei məmə nəkotəh nati apispis u nəmtətiən kəti. Mətəu Uhgīn ko təsəfinəiən nəmtətiən kəti kəm təmah tol lanu. Mətəu Uhgīn otəfinə əmə nəmtətiən kətiəh kəm təmah, inəha nəmtətiən rəha iəni Jonə. ³⁰ Təhmen əmə e Jonə mə in nəmtətiən kəti tatuvən o nətəm Ninivə u aupən, kəni tol lanu, iəu Nəti Iətəmimi iəu mīn nəmtətiən rəha nətəmimi u rəueiu mīne.

³¹ “Kəni e nian əha Uhgīn otakil nətəmimi rəfin, kəni kwīn rəha nītəni pesi ikin, otəhtul mənī pətigəm məmə itəmah nətəm nəkotərəh. Otəhrun nəniən lanəha mətəu-inu, in təmīet e nīkali nītəni əpəha isəu agin, kəni maliuək muva məmə otətəu nəghatiən rəha Kig Solomən u iətəm teinatig pik. Kəni oteruh-to, suah kəti iətəm in ilis agin mapirəkis Kig Solomən tinuva, mətəu itəmah nəotətəliğiən.

³² “Kəni nətəm Ninivə okotəhtul e nian Uhgīn otakil nətəmimi ərəfin lan, kəni ilah okotəni məmə itəmah nəmotol noliən tərəh. Kəni ilah okotəhrun nəniən lanəha mətəu-inu, nian ilah kəmotətəu nəghatiən rəha Jonə, ilah kəmotəuhlin ilah e noliən tərəh mīn rəhalah. Kəni rəueiu u, suah kəti u ikinu in ilis pik tapirəkis Jonə.”

Nəhəḡəhiğiən rəha lait

(Mat 5:15; 6:22-23)

³³ Kəni Iesu təməni məmə, “Ko suah kəti təsasiəpəniən e lait, kəni ko matig məhluəig lan uə təfən e nīpəg nati kəti. Kəpə. Mətəu nian iətəmi tasiəpən e lait, otəkəikei maharu pəri e nīgi rəha lait məmə nətəmimi u kəutəhuva e nīpəg nəuan nimə, kəni ko maüteruh nəhagəhagiən rəha lait kəni kotəhrun neruhiən nati lan. ³⁴ Nəhmtəm təhmen e lait u tətəfən nəhagəhagiən kəm nīpətīm. Nian nəhmtəm mil kuəuvīr, təhmen əmə məmə nīpətīm təriəuəh e nəhagəhagiən. Mətəu nian nəhmtəm mil kuərah, təhmen əmə məmə nīpətīm təriəuəh e napinəpuian.† ³⁵ Kəni tol lanəha, ik onəkəkəikei mateh vivi məmə rəham nəhagəhagiən in sənien məmə napinəpuian. ³⁶ Kəni nəmə rəham nəmiəgəhiən təriəuəh vivi e nəhagəhagiən, napinəpuian otikə agin lam, kəni nəhagəhagiən tasiəgəpīn vivi rəfin rəham nəmiəgəhiən, təhmen=pən əmə e nəhagəhagiən rəha nəuanisiə tətasiəgəpīn ik.”

*Iesu təmagət əskasik
e Farəsi min mine
nəgətun min rəha lou*

(Mat 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk 20:45-47)

³⁷ Kəni nian Iesu təməghati rəkis, kəni Farəsi kəti təmuva məni=pən kəm in məmə okian muəuən əpəha e rəhan nimə. Kəni Iesu təmalieuək muvən əpəha imə məharəg e nīkali tepīl o nauəniən. ³⁸ Kəni Farəsi əpəha təmauit ohni narmīn təmiuvig nian təmeruh məmə Iesu təməsəueiuiən nəhlmin e nəhu uərisig təpanəuən.

³⁹ Kəni Iərmənig təməni=pən kəm in məmə, “Itəmah u Farəsi min, nəkotəhmen əmə e kap mine pilet iətəm nəutafəl ilah əpəha ihluə əmə, mətəu in əpəha e nīpəgnəualah, kotapīn. Itəmah nəkotəriəuəh e navərəsiən mine nərahien. ⁴⁰ !Itəmah nəutalməli pik! ?Nikitəmah təhti uə kəpə məmə, Uhgīn iətəm təmol nīpətītəmi, in min təmol nīkitəmi? !Əuəh! ⁴¹ Mətəu onəkotəfən kəm nanrah min e nīkitəmah agiən, kəni natimnati rəfin ihluə mine imə okotəhruahru motəuvīr.

⁴² “!Mətəu itəmah Farəsi min, nərahien asoli otuva o təmah! Itəmah nəutohtəu=pən vivi nīpispīsi Lou min. Itəmah nəkotəni məmə nautol tait rəhatəmah e nimali minit mine ru mine nəuvein min kotol lanəha, u iətəmimi tətəfən e nauəniən. Inu təhruahru e Lou, mətəu itəmah nīnotəpəh nītəu-pəniən suaru əhruahru rəha nakiliən iətəmimi, mine suaru rəha nolkeikeiən Uhgīn. Onəkotəkəikei motol noliən təuvīr asoli əha, kəni məsotaluiən məmə nəkotol tait rəhatəmah.

⁴³ “Itəmah u Farəsi min, nərahien asoli otuva o təmah, mətəu-inu nəkotolkeikei məmə nəkəhuvən məutəharəg əupən e nimə rəha nuhapuminiən. Kəni e makit, nəkotolkeikei məmə nətəmimi okotəfəri=pinə nəhlmi lah kəm təmah o nisiaiən itəmah.

⁴⁴ “Itəmah u Farəsi min, nərahien asoli otuva o təmah, mətəu-inu itəmah nəkotəhmen e suvət u kotamīkmīk, mətəu kəsəhrun əhruahruian məmə in iə, kəni nətəmimi kəutaliuək pikin lan motəruru, məutol rəhalah nəmiəgəhiən tətamīkmīk.”‡

⁴⁵ Kəni iəgətun kəti rəha Lou təməni=pən kəm Iesu məmə, “Iəgətun. Nian nətəni nəghatiən min u, kəni tətərəkīn min itəmah.”

⁴⁶ Kəni Iesu təni məmə, “!Nəgətun min rəha Lou! Nərahien asoli otuva o təmah mətəu-inu, itəmah nəutəlin-pəri nati figəm min u tiəkis məmə nətəmimi

11:33 Mak 4:21; Luk 8:16 † **11:34** Nīpətīn kəti rəha “nəhmtəm mil kuəuvīr” təni məmə, ik kəti u nīkim tagiən o nasiruiən e nətəmimi e rəham məni. Kəni nīpətīn kəti rəha “nəhmtəm mil kuərah” təni məmə, ik iəumis kəti. Nīpətīn kəti min rəha “nəhmtəm mil kuəuvīr” təni məmə, rəham nətəligiən kətiəh əmə o Uhgīn. ‡ **11:44** Lou rəha nətəm Isrel tətəni məmə, nəmə suah kəti otek iətəmi təmimis, kəni in tamīkmīk e Lou. Tol lanəha, ilah okotəkəikei motol əpətīn uə nəmtətīən kəti ikin kəmol suvət ikin məmə nətəmimi okəsotaliuək pikiniən lan.

okotos. § Kəni məsotasiruiən nəuветin e nəuanəhlmitəmah məmə onəkotasiru e lah o nosiən natimnati mīn əha.

⁴⁷ “Nərahien asoli otuva o təmah mətəu-inu itəmah nəutuvləkin nimə təuvir mīn o suvət rəha iəni mīn rəha Uhgīn aupən, kəni məutəni məmə nəutisiai ilah. Mətəu nəuteiuə. Tipitəmah mīn əmə kəmotohamu ilah.* ⁴⁸ Tol lanu, itəmah nəutəni pətigəm məmə itəmah nəutegəhan e natimnati mīn əha tipitəmah mīn kəmotol aupən, u kəmotohamu iəni mīn, kəni itəmah nikitəmah tagiən o noliən rəhalah, kəni ko nautuvləkin suvət mīn rəhalah.

⁴⁹ “Kəni tol lanəha, Uhgīn u iətəm teinatig pik təməni məmə, ‘Iəu oiəkahli=pən rəhak iəni mīn mīne aposil mīn okəhuvən motəghati kəm lah, kəni ilah okotəgəu rəkis ilah motol nərahien kəm nəuvein, kəni motuhamu nəuvein.’ ⁵⁰ Tol lanəha, Uhgīn otakil itəmah təhmen məmə itəmah əmə nəmotohamu iəni mīn rəfin rəhan, kəni in otol nalpiniən kəm təmah o nimisiən rəhalah, ilah u kəməutatig e nətuəuinian e niftəni mətəuarus=pa u rəueiu, ⁵¹ iəni mīn rəfin u kəmotuhamu əpəha e Epil mətəuarus=pən Səkarəea, u iətəm təmimis e Nimə rəha Uhgīn e nəlugin e oltə mīne nimə.† Kəni nīpəhriənian, itəmah u rəueiu mīne, Uhgīn otol nalpiniən kəm təmah.

⁵² “Kəsi, itəmah mīn u nəgətun mīn rəha Lou, nərahien asoli otuva o təmah mətəu-inu suaru kəti əha ikin iətəm tətəgətun nak Uhgīn tolkeikei. Itəmah nəkotəhrun suaru əha, mətəu nəutəhluəig lan məmə nətəmimi kotəruu. Itəmah nəsoətəgətun-pəniən, kəni məutəsisig e nətəmimi məmə ilah mīn kotəruu nitəu-pəniən.”

⁵³ Nian Iesu təmiet e nimə əha mīnətəliuək mīnatuvən, kəni nəgətun mīn rəha Lou mīne Farəsi mīn, niəməha təmol ilah. Təmətuəuin əha ikin əha, ilah kəməhuva məmə tikimir mīn rəhan. Kəni ilah kəməutərakipən e nəghatiən əskasik tepət kəm in ⁵⁴ məmə okoteruh-to nəniən kəti rəhan u iətəm təsəhmenian.

12

*Nəghatiən mīn
rəha nem əskasikiən
(Mat 10:19-20,26-33; 12:32)*

¹ Kəni e nian əha, nətəmimi tepət kəməhuva kətiəh, ko kafin kəruru. Mətəu nətəmimi tinepət pik, kəni məutəhgi-əhgi rəkis ilah mīn. Kəni ko Iesu tətuəuin mətəghati kəm rəhan mīn nətəmimi məmə, “Itəmah, onəutətəu itəmah o is rəha Farəsi mīn, is u in noliən rəhalah u rəhalah nəniən təuvir, mətəu nīkilah tamikmik. ² Natimnati u iətəmimi tatol oneuən, Uhgīn otəpanəfətigəm, tagəhag ikin. Kəni natimnati iətəm iətəmimi tətəhluəig lan, kəni Uhgīn otəpanəfətigəm, nətəmimi okoteruh. ³ Natimnati u nəutəni e napinəpuiən, nətəmimi okotətəu e nərauiə asoli. Kəni natimnati u nəutəni oneuən e nīpəgnəua nimə, nətəmimi kəpanotəni pətigəm əpə ihluə, nətəmimi rəfin okotətəu.

⁴ “Rəhak mīn nətəmimi, iəkəni kəm təmah məmə, nəsoətəginian e nətəmimi u kotəhrun nuhamuiən nīpətitəmah, mətəu uərisig, ko kəsotol mīnian nati kəti tərəh e təmah. ⁵ Mətəu iəkəni pətigəm kəm təmah iətəmi u təhruəhru məmə onəkotəgin lan. Onəkotəkeikei motəgin e Uhgīn, mətəu-inu nian in otəhamu suah kəti, in təhrun nərəki-pəniən in e nigəm asoli. Əuəh, nīpəhriənian, iəkəni kəm təmah məmə onəkotəkeikei motəgin e Uhgīn. ⁶ Məniğ əlkələh uəha

§ **11:46** “Nati figəm” u Iesu tətəghati lan, in lou əlkələh mīn tepət pik rəha nətəm Isrel. * **11:47** Iesu tətəhi Farəsi mīn mətəu-inu kəutəni məmə kəutisiai iəni aupən mīn. Mətəu ilah kəsotolian natimnati mīn u iəni mīn kəmutəni. † **11:51** E Nauəua Rəha Uhgīn u e Oltestimin, Epil in iəni aupən agin, kəni Səkarəea, in naunun. Afın-to e Jen 14 mīne 2Kron 24:22. **12:2** Luk 8:17

kotähmen e kəuviəguvehli u kos nəhmti lah məni əkəku əmə, mətəu Uhgın təsaluian agin e kəti. ⁷ Sotəginian, mətəu-inu Uhgın tolkeikei itəmah tapirəkis məniğ min tepət. Nipəhriənian, Uhgın təmafin məhrun vivi nəuanutəmah rəfin.

⁸ “Iəkəni kəm təmah məmə, nəmə iətəmi tətəni pətigəm e nəhmti nətəmimi məmə in rəhak kəti, kəni iəu Nəti Iətəmimi, iəu min iəkəni pətigəm e nəhmti nagelo min rəha Uhgın məmə in rəhak iətəmimi. ⁹ Mətəu nəmə iətəmi tətəni pətigəm e nəhmti nətəmimi məmə in səniəmə məmə iətəmimi kəti rəhak, kəni iəu iəkəni pətigəm e nəhmti nagelo min məmə suah u in səniəmə iətəmimi kəti rəhak. ¹⁰ Kəni iətəmimi tətəni nəghatian tərəh e Nəti Iətəmimi, Uhgın otafəl rəkis rəhan təfagə tərəh. Mətəu iətəmimi tətəghati rah e Narmın Rəha Uhgın, ko Uhgın təsafəl rəkisian rəhan təfagə tərəh.*

¹¹ “Kəni nian kotiuvi pətigəm itəmah e nimə rəha nuhapuminian, mine e nəhmti iərməniğ min, mine nətəmi asoli min məmə okotiuvi pətigəm itəmah məutakil rəhatəmah nəghatian, kəni nikitəmah otəsəhti pikian məmə onəkotəhro lanu motuhalpın rəhalah nəghatian, ¹² mətəu-inu e nian əhruahru əha, Narmın Rəha Uhgın otəgəton itəmah e nəghatian nak onəkotəghati lan kəni motəni kəm lah.”

*Nəghatian əuhlin
e iətəmi u rəhan nautə tepət mətəu rəhn-kapə tikə*

¹³ Kəni nətəmi min əha kəti təməni=pən kəm Iesu məmə, “Iəgəton. Rəhak tatə tinimis rəkis. Pale, əni=pən kəm piak məmə otəuəri natimnati rəha tatə rəhatimlau məmə təfa rəhak nəuvein, u iətəm tatə təmələhu məmə rəhak.”

¹⁴ Mətəu Iesu təməni kəm in məmə, “Iəu kəti, iəu iəkikə e nətəligian u rəhatəlau o nəuəriən rəhatəlau natimnati.” ¹⁵ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Onəutətəu vivi itəmah. Onəkotəsisig vivi e təmah məmə nəsolian məmə itəmah navərəs min, mətəu nəukəti nəmiəghian təsisipəniən e nautə tepət.”

¹⁶ Kəni təməni nəghatian əuhlin u məmə, “Suah kəti, rəhan nautə tepət, kəni rəhan nasumian təuvir pik. ¹⁷ Kəni məni=pən aru kəm in məmə, “?Kəsi, oiəkəhro əha rəueiu, mətəu-inu rəhak nimə min kinotəpəh nəhmenian məmə iəkəfən nauəniən nəgək min ikin?”

¹⁸ “Kəni in təməni məmə, “Təuvir məmə iəkol lanu lan. Iəkəmki rəkis nimə min u, kəni mol nimə asoli min nəuvein iətəm iahgin min nəuətin. Kəni məlin=pən nəgək nauəniən, mine nautə min rəhak ikin. ¹⁹ Kəni iəkəhrun nəniən aru kəm iəu məmə, rəhak natimnati tepət pəhriən təhmen o nu tepət. Kəni rəueiu əha iəkəmeig, mətəuən, mətəmnim, kəni mətətəu nagianian təuvir əmə lanu rəha nian rəfin.’

²⁰ “Mətəu Uhgın təməni=pən kəm in məmə, ‘!Ik ialməli! Iəu iəməfinə nəmiəghian u kəm ik, mətəu rəueiu əmə u lapin, iəkos rəkis, nəkimis. ? Kəni okəhro e natimnati min u rəham ik nəmoriarun=pa tepət pik, kəni pəh otərməniğ e natimnati min əha?’ ”

²¹ Kəni Iesu təməni məmə, “Uhgın otol əmə lanəha kəm nətəmimi u kəutoriarun nautə min tepət məmə rəhalah, kəni nikin təsəhti pikian nolian təuvir min u Uhgın tolkeikei.”

*Nəsotətəlig pikian
e natimnati rəha nipətitəmi
(Mat 6:19-21,25-34)*

²² Kəni Iesu təməni kəm rəhan min nətəmimi məmə, “Mətəu-inu nolian əha, iətəni kəm təmah məmə, nəsolətəlig pikian e natimnati rəha nəmiəghian

12:7 Luk 12:24; Uək 27:34 * **12:10** Afin-to futnot min əpəha Mat 12:32 mine Mak 3:29. **12:11** Mak 13:11; Luk 21:12-15 **12:15** 1Tim 6:9-10 **12:21** Mat 6:19-20

rəhatəmah məmə onəkotun nak, kəni məsotətəlig pikian e natimnati rəha nīpətītəmah məmə onəkəhuvən e nak. ²³ Nəsotətəlig pikian mətəu-inu nəmiəgəhian rəhatəmah tapirəkis nauəniən, kəni nīpətītəmah tapirəkis napən mīn rəha nuvəniən lan. ²⁴ Oteruh-to mənig mīn, ilah kəsotasumiən, kəni məsotəuləkian, kəni rəhalah nimə rəha nauəniən tikə, mətəu Uhgīn in tətəugin ilah. !Mətəu Uhgīn tolkeikei pik itəmah tapirəkis mənig mīn!

²⁵ “? Nīkitəmah təhti məmə rəhatəmah nətəlig pikian təhrun noliən rəhatəmah nəmiəgəhian təfəməh? ! Kəpə! Noliən rəha nətəlig pikian təsəfinəiən auə kətiəh mīn e nəmiəgəhian rəhatəmah. ²⁶ ?Mətəu nəmə itəmah nəsotəhruniən noliən nati əkəku kəti tol lanəha, kəni təhro nəutətəlig pik e natimnati pīsīn pīsīn mīn e nəmiəgəhian rəhatəmah?

²⁷ “Nīkitəmah təhti-to noliən rəha nəuginigi mīn u kəutəugin. Ilah kəsotoliən nati kəti, məsotəhliən rəhalah napən. Mətəu iəkəni kəm təmah məmə aupən, Kig Solomən, in iətəmi rəhan nautə tepət, kəni rəhan napən iətəm tatuvən lan, ilah kotəuvir motapirəkis. Mətəu nəugi nigī əpnəpīn mīn kotəuvir tapirəkis agīn rəhan napən. ²⁸ Nəuginigi mīn əha kəutəhtul o nian kətiəh əmə, kəni olauig, kuan e nigəm, mətəu Uhgīn in tatol ilah kotəuvir pik. ?Kəni nīkitəmah təhti məmə in otəfinə napən kəm təmah uə kəpə? !Əuəh! Rəhak nətəmi, rəhatəmah nəhatətəiən təkəku agīn.

²⁹ “Təsəviriən məmə nīkitəmah təhti pik natimnati o nəmiəgəhian rəhatəmah, kəni nian rəfin nəutəsəl e nauəniən nigətəmah mīne nəmnimiən nīmətəmah. ³⁰ Nīkitəmah təsəhti pikian natimnati mīn əha, mətəu-inu nətəm kəsotəhatətəiən e Uhgīn, ilah kəutəsəl e natimnati mīn əha. Rəhatəmah Tata in təhrun natimnati iətəm nəkotəkeikei motos o nəmiəgəhian rəhatəmah. ³¹ Mətəu onəkotətəlig pik əmə e natimnati rəha Narmənigiən Rəha Uhgīn motol təhtul aupən e nəmiəgəhian rəhatəmah, kəni in otəfinə mīn kəm təmah natimnati mīn rəha nəmiəgəhian u ikīn u e nəhue niftəni.

³² “Nəsotəginian, itəmah rəhak mīn sipsip itəmah təkəku əmə, mətəu-inu Tata rəhatəmah nīkin tətəgin pik o təmah məmə onəkotətig ahgəl rəhan narmənigiən, kəni in oteh vivi itəmah, kəni onəkotərmənig itəmah mīn. ³³ Onəkotəfətigəm rəhatəmah natimnati nətəmi kotos nəhmtin, kəni motəfən mənī kəm nanrah mīn. Nian nəkotol təuvir lanu, in təhmen məmə ikīn nautə rəhatəmah otətəməhli ikīn ko təsərahian nian kəti, kəni itəmah onəkotəlhū pən rəhatəmah natimnati iətəm təuvir əpəha e negəu e neai iətəm ko təkəkəiən. Kəni ikīn əha, ko nakləh mīn kəsotərkiniən, kəni ko uvni mīn kəsotərkiniən natimnati mīn əha. ³⁴ Iətəni lanu mətəu-inu, ikīn pəhruvən rəhatəmah natimnati təuvir mīn kəutəməhli ikīn, kəni nīkitəmah otəkeikei məhti-əhti natimnati mīn əha ikīn əha.”

Nətəmi rəha Iesu okotəkeikei mautol əpenə rəhan nuvaiən

³⁵ Kəni Iesu təmənī məmə, “Nian mīn ərəfin, onəutəhtul maru, təhmen e iətəmi təfən napən rəha uək, meargin rəhan kətəuti, kəni masiəpən e rəhan nəuanisiə nian rəfin. ³⁶ Onəkotəkeikei motəhmen e noluək mīn rəha iərmənig kəti təmsiəpən e lafet kəti rəha marit kəti. Kəni nian in təmuva məhti-əhti doə, kəni əmeiko, ilah koterəh e doə məmə otuvən imə. ³⁷ Noluək mīn u kəutair məutəhtul maru nian iərmənig tətəva, ilah kəmotəh kəni motos nəuviriən rəha iərmənig. Nīpəhriənian u iəkəni kəm təmah məmə, in otuvən e napən rəha uək, kəni mauin e lah məmə okəhuva motəharəg, kəni in oteh vivi ilah kəni maugin ilah. ³⁸ Kəni nəmə iərmənig otətəva lapin e napinəpuiən, uə e nian mənig nətəkəkə lan, mətəu noluək mīn kəutair mautol əpenə əmə,

kəni in otol təuvir aɡin kəm lah. ³⁹ Kəni itəmah nəkotəkeikei motəhrun məmə, nəmə suah kəti təhrun nian əhruahru iətəm iakləh otuva e rəhan nimə məmə otakləh, kəni ko in təsapiliən, in otətəhtul maru mateh vivi rəhan nimə məmə iakləh otəsuvaiən imə. ⁴⁰ Kəni itəmah, nian rəfin nəkotəkeikei məutəhtul maru mətəu-inu iəu Nəti İətəmimi iəkuva mın e nian iətəm itəmah nəotəhrunian.”

⁴¹ Kəni Pitə təməni=pən kəm in məmə, “İərməniɡ. ?Nəghatiən əuhlin u nətəni rəhatimah əmə, uə rəha nətəmimi ərəfin?”

⁴² Kəni İərməniɡ təni məmə, “?Pəh u in ioluək kəni meinatig mın matol rəhan uək e nian mın rəfin e noliən iətəm təuvir? ?Kəni iərməniɡ kəti otəfəri pəh otuva iətəmi asoli rəha noluək mın e nimə rəhan məmə in təuəri nauəniən niɡ noluək mın rəfin e nian əhruahru rəhan? ⁴³ Kəni nian iərməniɡ rəha suah kəha titəlig=pa, kəni meruh məmə in tatol vivi rəhan uək, kəni in otol təuvir kəm ioluək əha. ⁴⁴ Nipəhriənian iəkəni kəm təmah məmə, iərməniɡ in otəfəri ioluək əha tuva mol iətəmi asoli lan məmə in otərməniɡ e natimnati rəfin rəhan. ⁴⁵ ?Mətəu nəmə ioluək u nikin təhti məmə, ‘Rəhak iətəmi asoli təsuvaiən nuvəh. Ko təsuva uəhaiən.’ Kəni ioluək əha tinətuəuin minatoħ noluək mın nipətan mine nəman, kəni muvən mətauən mətəmnim mətapis. ?Kəni iərməniɡ otol nak? ⁴⁶ İərməniɡ rəha suah u otitəlig=pa ohni e nian kəti iətəm in təsəhrunian kəni məsəhtul maruiən ohni. Kəni iərməniɡ otəfən nalpiniən asoli kəm in, kəni in otəfən in tuvən matig ilah nətəmi mın u kəsotoliən rəhan nəghatiən.

⁴⁷ “İoluək əha iətəm tinəhrun rəkis nəghatiən rəha iərməniɡ rəhan, mətəu in təsəhtul maruiən məmə otol uək mın əha, kəni okoh in tətəu nahməiən. ⁴⁸ Mətəu ioluək iətəm in təsəhrunian nəghatiən mın rəha iərməniɡ, kəni in matol natimnati iətəm in təsəhruahruian iətəm in otəkeikei mos nalpiniən ohni, kəni okoh mətig ioluək u. İətəmimi u Uhgın tətəfən natimnati tepət kəm in, in otəkeikei mol natimnati tepət. Kəni iətəmimi u kətəluhu=pən natimnati tepət e nəhlmin, okətapuəh e natimnati tepət ohni.”

Iesu tatol nətəmimi kətuəəri ilah mın

⁴⁹ Kəni İesu təməni məmə, “İəmuva məmə iəkəhlman e niɡəm e nəhue niftəni, kəni nəmə rəueiu əha niɡəm əha tinətuəu rəkis, kəni nikiɡ tagiən. ⁵⁰ Nian əskasik kəti otuva e rəhak nəmiəɡəhiən, təhmen e noliən bəptais kəti, kəni nikiɡ tətəhmə lan mətəuarus otol naunun. ⁵¹ ?Nikitəmah təhti məmə iəmuva u məmə iəkəluhu nəməlinuiən e nəhue niftəni? !Kəpə! İəməsuvaian məmə iəkəluhu nəməlinuiən, mətəu iəmuva məmə iəköl nətəmimi kotaiu atiti. ⁵² Kəni rəueiu əha, nəmə nətəmimi faif e lahuənu kəti, kəni okotəuəri ilah mın, kisil oklahi keiu, kəni keiu okuahi kisil. ⁵³ Tatə mine nətin iərman okətuərah o lau mın. Kəni məmə mine nətin pətan, okətuərah o lau mın. Kəni pətan mine uhun, okətuərah o lau mın.”

Nətəmimi okotəkeikei motəhrun nəmtətiən mın (Mat 16:1-4; Mak 8:11-13)

⁵⁴ Kəni in təməghati mın kəm nimənin nətəmimi mətəni məmə, “Nian nəkotəruh nimali nəpuə mın okotəri, kəni nəkotəni uəhai əmə məmə otəfuv, kəni otol pəhriən. ⁵⁵ Kəni nian nəkotəruh niuig notəsuvəhiən tol nauɡin,† nəkotəni məmə okəpiəpei, kəni otol pəhriən. ⁵⁶ !Ei! !İtəmah nəfaki eiuə mın! İtəmah nəkotəni məmə nəkotəhrun pik natimnati mın, kəni motəhrun nehian niftəni mine neai, kəni nəkotəhrun məmə nian otuva lanəha, kəni otol pəhriən

12:39 Mat 24:43-44; 1Təs 5:2 **12:44** Mat 25:21,23 **12:46** Mat 24:45-51 **12:47** Jem 4:17 **12:48** Mat 10:34-36 **12:50** Mak 10:38-39 **12:53** Maeka 4:6 † **12:55** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “Nian nəkotətuəu nimətagi iətəm tatsipəsi,” mətəu-inu əpəha İsrəl, nəpiəpəiən tətəurisig e nimətagi iətəm tatsipəsi.

lanəha. ?Mətəu təhro nəsotəhrunian nīpəti nəmtətian min iətəm nauteruh əha rəueiu?

⁵⁷ “?Təhro nəsotitəpəniən suaru iətəm təhruahru məmə onəkotohtəu=pən?
⁵⁸ Nian suah kəti otələs ik nəkian e kot, kəni e nian natualiuək e suaru, kəni təuvir məmə nəkaupən məghati kəm in muəni-vivi rəhatəlau nərəhian. Nəmə nəsuliən, kəni otələs ik mian e kot, kəni iətəmi asoli rəha kot otegəhan=pən lam e nəhlmi polis, kəni otələs ik muvən masisig lam e kaləpus. ⁵⁹ Iətəni kəm ik məmə, nəmə tol lanəha, ko nəsietian e kaləpus mətəuərus nəkəkeikei mətəou e məni rəfin aɡin o nalpiniən rəham.”

13

Nətəmi okotəkeikei motəuhlin ilah e rəhalah nolian tərah min

¹ Kəni e nian əha, nətəmi nəuvein kəməhuva motəni=pən kəm Iesu məmə nətəm Kaləli nəuvein kautoh natimiəgəh min məmə okotol sakrifais lan kəm Uhgin, əmeiko, soldia min rəha kəpmən u Pailət kəməhuva motəhamu ilah, kəni nira natimiəgəh min mine nira nətəmi min kəmotaiu motol əmə kətiəh.* ² Kəni Iesu təməni=pən məmə, “?Təhro? ?Nikitəmah təhti məmə nərəhian əskasik rəha nətəm Kaləli əha məmə inkonu ilah kotərah pik tapirəkis ərəfin nətəm Kaləli? ³ !Kəpə! Iətəni kəm təmah məmə təsoliən lanəha. Mətəu okəmə itəmah min nəsotəuhlinian itəmah e nolian tərah min rəhatəmah, kəni itəmah min onəkohmis. ⁴ ?Kəni təhro e nətəm Sailoam eitin əpə nimə əfəməh təməmei məharəg-ərain ilah kohmis? ?Nikitəmah təhti məmə nəmiəgəhian rəhalah tərah tapirəkis nətəmi rəfin əpəha Jerusiləm? ⁵ !Kəpə! Iətəni kəm təmah məmə təsoliən lanəha. Mətəu nəmə itəmah nəsotəuhlinian itəmah e nolian tərah rəhatəmah, kəni itəmah min onəkohmis.”

⁶ Kəni təməni nəghatian əuhlin u məmə, “Iətəmi kəti təmərfei nigī kəti e nasumiən rəhan, nərgin u fik. Kəni nian nu min nəuvein təmuva minuvən rəkis, kəni suah u təmuvən nian tepət mətəsal e nəuan nigī u, mətəu-inu təsəuəian. ⁷ Kəni in təməni=pən kəm suah u tateh nasumiən məmə, ‘Eruh-to. Iəmuva mətəsal e nəuan nigī minos nu kisil, mətəu iəseruhian nəuan nigī kəti mine. Əuahli rəkis. Təsəuvirian məmə təhtul pəsīg e niftəni rəha nasumiən.’ ⁸ Kəni suah u iətəm tateh nasumiən təni=pən kəm in məmə, ‘Iətəmi asoli, upəh-to pəh tos min nu kətiəh. Kəni iəkel niftəni mitəlau e nəukətin, kəni masiru lan məmki=pən niftəni təuvir. ⁹ Kəni nəmə təuə e nu əha ikin, kəni ko təuvir. Mətəu nəmə kəpə, ik nəkəhrun nətei rəkisian.’ ”

Iesu təmol vi pətan kəti e Sapət

¹⁰ Kəni e Sapət kəti, Iesu təmətəgətun nətəmi əpəha e nimə rəha nuhapuminiən. ¹¹ Kəni pətan kəti əha ikin narmin tərah tətətig lan e nu eitin, kəni tatol məmə nəmtahn tatekəu e nian rəfin, kəni məsəhtul əhruahruian. ¹² Kəni Iesu təmeruh in, kəni in təmauin lan məmə otuva ohni, kəni təni=pən kəm in məmə, “Pətan. Iəu iatitīs rəkis rəham nimisiən, ko təsaskəlimiən ik.” ¹³ Kəni Iesu təmələhu=pən nəhlmin lan, kəni əmeiko, təməhtul əhruahru minəuvir, kəni minatəni-vivi Uhgin.

¹⁴ Mətəu iətəmi asoli rəha nimə rəha nuhapuminiən, nikin təmahmə məmə inko Iesu təmol vi pətan u e nian rəha Sapət. Kəni in təməni=pən kəm nətəmi məmə, “Nian sikis rəhatəmah o nolian uək lan. Nəkotəhrun

12:59 Mat 5:25-26 * **13:1** Nətəm Isrel kəmotauit o nimisiən rəha nətəmi min əha mətəu-inu ilah kəutətig e Nimə Rəha Uhgin u tasim, kəni mautol nati Lou tətəni. **13:2** Jon 9:2 **13:7** Luk 3:9 **13:8** 2Pitə 3:9,15

nəhuvaiən e nian mīn əha məmə in otol vi itəmah lan, mətəu e nian rəha Sapət, onəsəhuvaiən lan.”

¹⁵ Kəni İərmənig təməni=pən kəm in məmə, “!Itəmah nəfaki eiua mīn! ? Pəh u ikinu e nikitəmah e nian rəha Sapət, kəni təsitisiən rəhan kau uə togki u təmohrain, kəni masig muvən təmnim nəhu? !Kəpə! Itəmah mīn nautol lanəha. ¹⁶ Mətəu pətan əha, in nəuaniləuis kəti rəha Epraham, u Setən təməlis o nu eitīn. Kəni təhruahru əmə iəu iəkəkeikei mītis kəni mosmiəgəh in e nian rəha Sapət.” ¹⁷ Kəni nəghatiən rəha İesu təmol rəhan tikimīr mīn kəmotaulis. Kəni nətəmimi rəfin, nīkilah tagiən o uək təuvīr aɡin mīn iətəm İesu tatol ilah.

*İesu təməni nəghatiən əuhlin keiu e Narmənigiən Rəha Uhgīn
(Mat 13:31-33; Mak 4:30-32)*

¹⁸ Kəni İesu təməni məmə, “?Narmənigiən Rəha Uhgīn in təhmen e nak? Pəh iəkəni nəghatiən əuhlin kəti məmə otəgətun itəmah e Narmənigiən Rəha Uhgīn. ¹⁹ Nəua niɡi kəti u nikitin natiəkəku aɡin u tətəgətun=pən Narmənigiən Rəha Uhgīn. † Kəni suah kəti tərəfi e rəhan nasumiən. Kəni nikitin teviə mol iahgin, kəni mənig ilis mīn kəhuva motol=pən nimaalah e nəhlmīn mīn.”

²⁰ Kəni təməni mīn məmə, “?İətəgətun Narmənigiən Rəha Uhgīn məmə in təhmen=pən e nak? ²¹ In təhmen=pən e is nəuan nəuветin iətəm pətan kəti tətalkin flauə e pesin asoli, kəni təhgi flauə rəfin tətasisi matol iahgin.”

*Təuə əkəku
(Mat 7:13-14,21-23)*

²² Nian İesu təmətaliuək matuvən Jerusiləm, kəni mətəgətun nətəmimi e nəhrənu asoli mīn mīne lahuənu mīn. ²³ Kəni suah kəti təmətapuəh ohni məmə, “?İərmənig, nətəmimi nəuan nəuvein əmə iətəm Uhgīn otosmiəgəh ilah?”

Kəni İesu təməni=pən kəm lah məmə, ²⁴ “İəkəni kəm təmah məmə onəkotəkeikei motalkut pik məmə nəkəhuvən pən e namtiəhluə u iətəm natiəkəku tatuvən e negəu e neai, mətəu-inu nətəmimi tepət okotalkut məmə okəhuvən imə, mətəu ko kəsəhuvəniən. ²⁵ Mətəu o nian kəti, iərmənig rəha nimə əha in otəhtul masisig e rəhan doə. Kəni itəmah u nə səhuvaiən əha imə e nīkulu iətəm natiəkəku, onəkəutəhtul ihluə məutəhti-əhti nīkulu məutəni məmə, ‘Pale, İərmənig. !Erəh e doə o timah!’ Mətəu in otəni məmə, ‘İəkəruru aɡin itəmah.’ ²⁶ Kəni itəmah onəkotəni məmə, ‘İərmənig, kitah kəmotauən pəti, kəni ik nəməgətun itiməh əpəha imatiməh ikin.’ ²⁷ Mətəu in otəni=pinə məmə, ‘İəu iətəni kəm təmah məmə iəkəruru aɡin itəmah. Itəmah rəfin nətəm nəkotərəh aɡin. !Əhuvən əpəha isəu ohniəu!’

²⁸ “E nian əha itəmah onəkoteruh Epraham, mīne Aisək, mīne Jəkəp, mīne iəni əupən mīn kəutatig e negəu e neai iətəm Uhgīn tətərmənig lan, mətəu itəmah onəutəhtul ihluə kəni okəraki pətigəm e təmah, kəni onəkotasək, mautigət-ərain nəhlvtəmah, məutətəu tərəh. ²⁹ Kəni nətəmimi okotsipən e nīkalin mīn rəfin rəha nəhue niftəni, məmə okəhuvən motəharəg motauən e negəu e neai iətəm Uhgīn tətərmənig lan. ³⁰ Kəni təuvīr məmə nəkotəhrun məmə, nətəmimi nəuvein iətəm kəutəhuərisig okəhuva motəhtul əupən. Kəni nətəmimi nəuvein u kəutaupən, ilah okəpanəhuərisig.” ‡

13:14 Eks 20:9-10; Dut 5:13-14 **13:15** Luk 14:5 † **13:19** Nəghatiən Kris tətəni məmə, “nikiti mastət.” Mastət in niɡi kəti u nikitin in natiəkəku. Tateviə əpəha İsrəl, mətəu tikə əpəha Nītəni. **13:25** Mat 25:10-12 **13:27** Sam 6:8 **13:28** Mat 8:11-12 **13:29** Sam 107:3 **13:30** Luk 14:9; Mak 9:35; 1Kor 4:9; Mat 20:8 ‡ **13:30** Nətəm İsrəl, nīkilah təhti məmə ilah kəutəhtul əupən e nətəmimi ərəfin. Kəni nīkilah təhti məmə Naniəhluə mīn kotərəh əmə. Mətəu İesu təni məmə nətəmimi tepət rəha İsrəl okəsəhuvəniən e negəu e neai, kəni Naniəhluə mīn tepət, ilah okəhuvən e negəu e neai.

*Herot tæmolkeikei mæmæ
in otuhamu Iesu
(Mat 23:37-39)*

³¹ Kæni e nian əha, Farəsi min nəuvein kəməhuva motəni=pæn kəm Iesu mæmæ, “Təuvir mæmæ onəkiet uəhai əmə u ikinu matuvən, mətəu-inu Herot Antipas tolkeikei mæmæ otuhamu ik.”

³² Kæni Iesu tæməni=pæn kəm lah mæmæ, “Herot Antipas in iol ekəu-ekəu, təhmen e kuri rarpin. Əhuvən motəni=pæn kəm in mæmæ iəu iətəni mæmæ, ‘Ehto. Nian əkuəkir əmə əha ikin tətətig iətəm iəu iəkəhgi pətigəm narmin tərəh min e nətəmimi, kæni matol vivi nimisiən rəha nətəmimi, kæni uərisig e nian kisil lan, kæni iəkol naunun e rəhak uək.’

³³ “Nati əpnəpin Herot tæməni lanəha, mətəu iəu iəkəkeikei mətətəu=pæn rəhak suaru matuvən u rəueiu, mine olauig, mine oniəh muvən miet pæn Jerusiləm. Ikin əha əhruahru iətəm okotəkeikei kisial iəni min ikin. Mətəu Jerusiləm əmə, kətuhamu iəni min rəha Uhgın ikin.

³⁴ “!Əui kəsi, nətəm Jerusiləm, nətəm Jerusiləm! Itəmah nəutohamu iəni min rəha Uhgın, kæni nətəmimi nətəm Uhgın təmahli=pa kəm təmah, nəutahtimu ilah e kəpiel apin, inəha nətəmimi u rəha Uhgın nətəm kautos nəghatiən rəhan. Nian tepət iətigaru əfəməh e nəhlmək mæmæ iəkos vivi itəmah, təhmen=pæn e mənig iətəm tatuu nenətın min e nıkəuvkəuvin, mətəu nikitəmah təsagiənian, kæni mətəpəh iəu. ³⁵ Otafu-to. Uhgın tinəpəh itəmah, rəhatəmah nimə nərahian otələs, kæni nati tikə ikin. Kæni iəkəni kəm təmah mæmæ, nati əha in nıpəhriənian mətəu-inu onəsoteruh minian iəu mətəuarus nəkotəni mæmæ, ‘! İərmənig Uhgın tətətig ilau suah u iətəm tətəva e nərgin.’ ”

14

Iesu tæmuvən əpəha ima Farəsi kəti ikin

¹ E nian e Sapət kəti, Iesu tæmuvən e nimə rəha iətəmi asoli kəti rəha Farəsi min mæmæ otəuən, kæni nətəmimi kəmauteruh vivi in mæmæ otol-to nak. ² Kæni inəha Iesu tæmətəharəg ikin, suah kəti tatimis e nimisiən u nıpətın tətəsisı, in tətəharəg iuəkir əmə ohni. ³ Kæni Iesu tæmətapuəh o nəgətun min rəha Lou mine Farəsi min mæmæ, “?Təhro? ?Lou tətəgəhan mæmæ suah kəti otol vivi nətəmi kəutohmis kotəhrun nəmiəgəhiən min e Sapət, uə Kəpə?” ⁴ Mətəu ilah kəsotəniən nati kəti mine. Kæni Iesu təmos suah u, mol nıpətın təuvir min, kæni mahli=pæn tatuvən.

⁵ Kæni tæməni=pæn kəm lah mæmæ, “?Nəmə itəmah kəti, rəhan suakəku, uə rəhan kau otiuvig=pæn pikin e nımil asoli e Sapət, kæni in otəhro? In otəkeikei muvən mələs rəkis uəhai əmə. ?Pəh u e təmah otəsoliən lanəha?” ⁶ Kæni rəhalah kəti nəghatiən təmikə mæmæ okotəni.

⁷ Kæni Iesu təməh nətəmimi nəuvein iətəm kəmauin e lah o nauəniən, kæni kəməhuva imə kæni motitəpin ikin min rəha nisialiən mæmæ okotəharəg=pæn ikin. Kæni tæməni=pæn kəm lah mæmæ, ⁸ “Nəmə iətəmi tətəuin lam mæmæ onəkəkuva o nauəniən rəha marit, kæni nəsuvenian məharəg pipim ikin təuvir ikin maupən. Məta suah kəti in tepət mapirəkis ik tuva, ⁹ kæni iətəmi asoli rəha nimə otəni kəm ik mæmæ, ‘Agim. Pəh suah u in otəharəg u ikinu.’ Kæni onakaulis mətəu-inu onəkəkeikei meiuaiu məharəg ləhtəni agin ikin nisialiən tikə ikin. ¹⁰ Mətəu nəmə suah kəti taun lam mæmæ nəkuvən mauən e nauəniən kəti, kæni təuvir mæmæ nəkitəpin ikin nisialiən tikə ikin. Kæni ko, nəmə iətəmi asoli rəha nimə tuva, kæni in otəni kəm ik mæmæ, ‘Rəhak iətəmimi, uvən məharəg əha ilis, ikin təuvir ikin.’ Kæni inu otləfəri nərgəm e nəhmti nətəmi

rəfin əha imə. ¹¹ İəkəni lanu mətəu-inu iətəmi tətəfəri aru in məmə otuva iətəmi asoli, Uhgın in otosiahu in. Mətəu iətəmi tatosiahu aru in, Uhgın otəfəri matol iətəmi asoli lan.”

¹² Kəni İesu təməni=pən kəm iətəmi asoli rəha nimə u məmə, “Nəmə natol nauəniən asoli kəti e nərauiə uə lapin, təsəviriən məmə nəkauin e ik min nəuvein, mine piəm min, mine nimənin min rəham, mine nətəmi rəhalah nautə tepət u kəutatig təlau lam. Nəmə natol lanəha, kəni məta, ilah min okotauin lam məmə nəkuvən motauən itəmah min ilah, kəni ilah okotalpin nati nəmol kəm lah. ¹³ Mətəu nian natol nauəniən kəti, onəkəkeikei mauin e nanrah min, mine nətəmi nıpəti lah nəvetin tərəh, mine iəhlkin rah min, mine nətəmi nəhmtilah tərəh, məmə okəhuva nəkaugin ilah. ¹⁴ Kəni Uhgın in otətuati e rəhan nəviriən kəm ik, mətəu-inu ko ilah kəsotalpin aginiən nati nəmol kəm lah. Mətəu e naunun nian, nian nətəm kotəhruahru okotəmiəgəh min, Uhgın otətəu ik lan.”

*Nəghatiən əuhlin
e nauəniən asoli
(Mat 22:1-10)*

¹⁵ Kəni ilah kəti əha ikin e nauəniən təmətəu nəghatiən əha, kəni təməni=pən kəm İesu məmə, “Təuvir pik o iətəmi u otuvən əpəha e negəu e neai ikin Uhgın tətərməniğ lan, kəni mauən e nauəniən asoli rəhan.”

¹⁶ Mətəu İesu təməni=pən kəm in məmə, “Nian kəti, suah kəti təmol nauəniən asoli kəti rəhan, kəni mauin e nətəmi tepət məmə okəhuva motauən pəti ilah min. ¹⁷ Kəni e nian rəha nauəniən, in təmahli=pən rəhan iol əhruin məmə otuvən məni pətigəm kəm nətəmi u təmauin rəkis e lah. Kəni təmuvən məni=pən kəm lah məmə, ‘Əhuva-tə motauən, inol əpenə-penə rəkis e nauəniən.’ ¹⁸ Mətəu ilah rəfin kəmotəpəh nuvəniən motəni məmə ko kəsuvaiən. Kəti təmaupən məni kəm in məmə, ‘Pale. Əni=pən-to kəm rəham iətəmi asoli məmə ko iəsuvnəniən mətəu-inu, iəmos əmə nəhmti niftəni kəti, kəni iəkəkeikei muvən meruh.’

¹⁹ “Kəni kəti min təni məmə, ‘Pale. Əni=pən kəm rəham iətəmi asoli məmə ko iəsuvnəniən mətəu-inu iəmos əmə nəhmti kau ten rəha niuvən kat, kəni iəkəkeikei muvən meh pipim rəhalah min uək.’

²⁰ “Kəni kəti min təni məmə, ‘Əni=pən kəm rəham iətəmi asoli məmə ko iəsuvnəniən mətəu-inu, kəmit rəhak pətan kəhuva lahuənu u rəueiu.’

²¹ “Kəni iol əhruin təmuva məni=pən kəm rəhan iətəmi asoli. Kəni iətəmi asoli u nikin təmahmə pik, kəni təməni=pən kəm rəhan iol əhruin məmə, ‘Uvən uəhai e suaru mine ikin min nəuvein e taun meruh nanrah min, mine nətəmi nıpəti lah min tərəh, mine nətəmi nəhmti lah tərəh, mine nətəmi nəhlkilah tərəh, kəni mit ilah məhuva.’

²² “Kəni in təmol nati rəhan iətəmi asoli təməni, kəni nian in təmitəlig=pə məni=pən kəm rəhan iətəmi asoli məmə, ‘İətəmi asoli. İəu inol rəkis natimnati min iətəm ik nəməni məmə iəköl, mətəu nauəniən tepət əhanəh əha ikin, kəni nimə təhmen e nətəmi nəuvein min.’

²³ “Kəni iətəmi asoli təməni kəm ioluək məmə, ‘Kəni ko uvən e suaru, mine ikin min rəfin ihluə e taun, kəni muvən muh nıkilah məmə ilah okəhuva imə, məmə nimə u rəhak otəkeikei məri. ²⁴ Mətəu iəkəni kəm ik məmə nətəmi iəmaupən mauin e lah, ko kəsotun askəviniən nauəniən nəvetin rəhak.’ ”

Suaru o nıtəu-pəniən İesu

²⁵ Nimənin nətəmi tepət kəmətəhuərisig e İesu e suaru. Kəni nian in təmeirair məni=pən kəm lah məmə, ²⁶ “Nəmə suah kəti tolkeikei məmə otuərisig lak, in otəkeikei mol iəu iəkəhtul aupən e rəhan nəmiəgəhiən. In

otakeikei molkeikei pik agin iau, mapirakis rahan tatə mine mamə mine rahan pətan mine nətin min mine pian min mine nəuvinin min, mine in əhruahru min.* Kəni nəmə təsolian lanəha, ko in təsəhmenian məmə otuva rəhak iətəmimi. ²⁷ Kəni nəmə iətəmimi kəti təsələsian rahan nigə kəluau mitəu=pa iəu, ko in təsəhmenian məmə in otuva mol rəhak iətəmimi lan.

²⁸ “Nəmə itəmah kəti tolkeikei məmə tol nimə asoli kəti u təfəməh, in otaupən məharəg meruh rahan məni rəha natimnati min məmə təhmen uə kəpə. ²⁹ In tatol lanəha mətəu nəmə in təsaupənian meruh məni ohni, kəni in otətuəuin mətələhu nəukəti† nimə əmə, nəmə təsolian naunun lan, kəni nətəmi rəfin u kəhuva moteruh kəni motaləh lan motəni məmə, ³⁰ ‘Otafu-to. Suah əpəha təmol nimə kəni məsol rəfinian.’

³¹ “Kəni nəmə kig kəti, rahan nətəm kəutəluagin ilah ten-tausin əmə, mətəu tətətəu məmə kig pisin kəti min rahan nətəm kəutəluagin ilah tuenti-tausin tətəu məmə okuəluagin, ko təsuvən uəhaiən mə otəluagin. In otaupən məharəg mətəlig lan məmə təhrun nehphuiən, uə kəpə. ³² Nəmə təhrun məmə ko təsehpahuiən, in otəkeikei mahli=pən nətəmi nəuvein kəhuvən motəh rahan min tikimər nian in isəu əhanəh, məmə okotol nəməlinuiən. ³³ Kəni təhmen əmə, nəmə itəmah kəti in təsol əpenə-penəian məmə otəhlman e natimnati rahan məmə tuva muərisig lak, ko in təsuvaian mə rəhak iətəmimi.”

³⁴ Kəni Iesu təmol naunun e nəghatian rahan kəm nətəmimi e suaru məmə, “Sol in nati təuvir kəti, mətəu nəmə narfuiən rahan tikə, ko nati tikə mə ko tol məmə in otəuvir min.‡ ³⁵ Kəni ko kəsolian nati təuvir kəti lan, kəni nətəmimi okotəraki əmə lan. Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig, otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatian min u.”

15

Nəghatian əuhlin e sipsip iətəm təməluēi (Mat 18:10-14)

¹ E nian əha, nətəmimi tepət nətəmi kautos məni rəha takis, mine nətəmimi min tepət u iol təfagə tərəh min, kəməhuva məmə okotətəlig e Iesu.

² Kəni Farəsi min mine nəgətun min rəha Lou kəməutəni nikali Iesu o nətəm iol təfagə tərəh min əha, məutəni məmə, “Suah əha, nikin tagian əmə məmə nol təfagə tərəh min kəutəhuva ohni, kəni məutəuən pəti.”

³ Kəni əmeiko Iesu təməni nəghatian əuhlin kəti məmə, ⁴ “Inu nipəhriənian, uə kəpə. Nəmə itəmah kəti rahan sipsip ilah uan-hanrit, kəni kətiəh təluēi, kəni tupəh nainti-nain kəutan ikin təpiə ikin məutəuən, kəni muvən məsal e sipsip u təməluēi mətəuarus məkeikei meruh. ⁵ Nian in təməh, kəni in təməfəri mələs, kəni nikin təmagian. ⁶ Kəni nian in təmiet=pa lahuənu, in otəkeikei mauin e in min nəuvein, mine nətəmimi min u kəutatig ilah min, kəni məni=pən kəm lah məmə, ‘Əhuva. Pəh kotagian pəti, mətəu-inu iəmeruh min rəhak sipsip u təməluēi.’ ”

⁷ Nian Iesu təməni rəkis nəghatian əuhlin u, kəni məni=pən kəm lah məmə, “Kəni iəu iəkəni kəm təmah məmə, əpəha e neai otəhmen əmə lanəha. Nəmə iol təfagə tərəh kəti titəlig e rahan nətəlgian muva o Uhgən, kəni nagianian

* **14:26** Nəghatian Kris əhruahru tətəni məmə, iətəmi tolkeikei məmə otuərisig e Iesu, in otəkeikei məməki e rahan min. Mətəu nipəti nati u məmə, kitah okotolkeikei kitah min, mətəu okotəkeikei mautilkeikei pik agin Iesu. **14:26** Luk 9:23 † **14:29** Nəghatian u “nəukəti,” tətəghati e kəpiel min iətəm kətaupən kətələhu o nolian nimə. ‡ **14:34** Sol rəha nətəmimi e nian əha, in təmol filəh-filəh e nati pisin pisin u rəhalah nətəhianian tikə. Kəni nian nəuvein, nəmə nəhu tatol filəh-filəh e sol, kəni ko narfuiən tiet. Mətəu sol rəhatah u rəueiu təsolian lanəha. In tarfu əmə lanko. **14:34** Mat 5:13; Mak 9:50 **15:2** Luk 5:30 **15:4** Esik 34:11,16; Luk 19:10

asoli əpəha ilis e negəu e neai o suah u otepət, mapirəkis nagianian o nətəmimi nainti-nain u nīkilah təhti məmə kotəhruahru məsotolian nati kəti tərəh iətəm okotəkeikei mohtəlig e nətəligian rəhalah ohni.”*

*Nəghatian əuhlin
e məni təmikə*

⁸ Kəni Iesu təmatig məghati min məmə, “?Nəmə pətan kəti rəhan məni ten kəmol e silfə, kəni məruru kətiəh, kəni in otol nak? In otasiə, kəni maiəh məsal vi əha imə mətəuarus meruh. ⁹ Kəni nian in təmeruh məni əha, in otauin e in min nəuvein mine nətəmimi min u kəutatig ilah min, məni məmə, ‘Əhuva pəh kotagian pəti mətəu-inu iəmeruh rəkis rəhak məni əpələ təmikə.’ ”

¹⁰ Nian Iesu təməni rəkis nəghatian əuhlin u, kəni məni=pən kəm lah məmə, “Iəu iəkolkeikei məmə iəkəni kəm təmah məmə, təhmen əmə min lanəha, nagianian asoli e nəhmti nagəlo min əpəha ilis e neai, nian iol təfagə tərəh kəti titəlig e nətəligian rəhan matuvən o Uhgın.”

Nəghatian əuhlin e nati suah kəti iətəm təməluie

¹¹ Kəni Iesu təmətəkeikei mətəni məmə, “Suah kəti, nətin iərman keiu. ¹² Iətəm təkəku lan tənı=pən kəm timilau, ‘Tatə. Əuəri nautə min rəham, kəni məfa rəhak u rəueiu.’ Kəni timilau təuəri rəhan natimnati kəni məfən kəm lau.

¹³ “Kəni təsuvəhiən, nətin iətəm təkəku tos rəhan muvən mətəuati lan kəni mos məni lan, kəni miet imalah ikin muvən e nitəni pisin kəti min isəu. Kəni mol rəhan məni mərəkin-rəkin e nolian tərəh min əmə. ¹⁴ Kəni nian rəhan məni təmikə rəfin, nəumis asoli təman e nitəni əha, kəni nəumis tinatus suah u, nigin nauəniən tinikə. ¹⁵ Kəni təmuvən matol uək kəm suah kəti əha ikin, kəni suah u təmahli=pən məmə otuvən mətəugin rəhan min nıpikəh min. Nian in təmətaugin nıpikəh min əha, ¹⁶ mətəu nəumis natus pik kəni əmeiko in tinatolkeikei məmə otun nauəniən nig pikəh min. Mətəu iətəmi tikə məmə otəfən nati kəm in.

¹⁷ “Kəni əmeiko nətəligian təuvır kəti tinuva ohni, kəni tətəlig məmə, ‘Kəsi. Rəueiu əha noluək min rəha tatə, niglah nauəniən tepət mapirəkis agin, mətəu iəu əpə iətətig u ikinu, otəsuvəhiən iəkimis e nəumis. ¹⁸ Oiəkəkeikei miet u ikinu mıtəlig=pən o rəhak tatə, kəni məni=pən kəm in məmə, ‘Tatə. Iəu iəmol təfagə tərəh e Uhgın mine ik. ¹⁹ Rəueiu əha iəsəhmenian məmə onəkauin lak məmə nətim. Mətəu ol iəu məmə ioluək əmə kəti rəham.’ ²⁰ Kəni təməhtul maliuək minatuvən məmə oteh rəhan tatə.

“Mətəu nian təmətuva əhanəh isəu, rəhan tatə təməsal=pən mafu, kəni nıkin təmepət ohni, kəni maiu muvən mos nəuegin magian ohni.

²¹ “Kəni nətin tənı=pən kəm in məmə, ‘Tatə. Iəu iəmol təfagə tərəh e Uhgın mine ik. Rəueiu əha iəsəhmenian məmə onəkauin lak məmə nətim.’

²² “Mətəu rəhan tatə taun e rəhan min noluək min məni=pən kəm lah məmə, ‘!Ei! Əhuvən uəhai motos napən u iətəm təuvır mapirəkis məhuva məhuvən=pən lan kəm in, kəni motos ring motəfən e nəhlmin, kəni motos put kəhuva məhuvən=pən e nəhlkin, ²³ kəni motos kau iətəm tasisi-asisi məuvır kəni motoh, pəh kotol pəti nauəniən asoli rəha nətik, ²⁴ mətəu-inu nətik u, in təhmen əmə məmə təmimis rəkis, mətəu rəueiu in tinəmiəgəh min. In təməluie, mətəu ineruh min.’ Kəni əmeiko ilah kinautol lafet.

²⁵ “Kəni e nian əha, nətin iətəm tepət in əpəha e nasumian. Nian təmətuva minuva iuəkır o lahuənu, kəni mətəu nətəmimi kautol nəpuən, kəni məutol danis. ²⁶ Kəni taun e ioluək kəti tuva tətəpuəh lan məmə, ‘?Ei, nati nak əha nətəmimi kautol?’ ²⁷ Kəni təməni=pən kəm in məmə, ‘Piam təmuva,

* **15:7** Iesu tətəghati e Farəsi min nətəmi kəutohtəu=pən Lou rəha Mosis, kəni ilah kəutəni məmə kotəhruahru, nati ənnapin nərahian tətətig e nīkilah rəfin. **15:18** Sam 51:4 **15:24** Efəs 2:1,5

kəni rəham tatə təməh pīlik iətəm tasisi mətəu-inu piam tīnītəlig=pa, kəni in təsanən əmə.’

²⁸ “Kəni nīkin təmahmə, kəni in təməni məmə, ‘Ko iəsuvəniən imə.’ Mətəu rəhan tatə təmuva ihluə mətəkeikei kəm in məmə otuvən imə. ²⁹ Mətəu təni=pən kəm rəhan tatə məmə, ‘Afu-to. Kəmətuatig nu tepət rəkis, kəni iatol uək u ikīnu təhmen=pən əmə məmə rəham kəti ioluək, kəni məsəhtiən nəuiam. ?Mətəu təhro, tatə? Nəməsəfaiən nati əkəku kəti kəm iəu təhmen=pən e nəni, məmə iəkol nauəniən lan itimah iəu mīn nəuvein. ³⁰ Mətəu nətim əha iətəm təmərəkin rəfin rəham mīn natimnati o nətəouiən nīpətan mīn lan rəha suaru, mətəu nian tīnītəlig=pa lahuənu, kəni nəkauit moh pīlik u tasisi-asisi matol lafet lan rəhan.’

³¹ “Mətəu rəhan tatə təni=pən məmə, ‘Nətik. Nian rəfin kilau mīn ik kətuatig, kəni natimnati rəfin rəhak in rəham. ³² Mətəu təhruahru əmə məmə okol lafet u motagiən, mətəu-inu piam u təhmen=pən əmə məmə təmimīs rəkis, mətəu rəueiu in tīnəmiəgəh mīn. In təmikə, mətəu rəueiu kīnotəh mīn.’ ”

16

Nəghatiən rəha iətəmi asoli iətəm tatol nolīən ekəu-ekəu

¹ Kəni Iesu təməni kəm rəhan mīn nətəmimi məmə, “Suah kəti rəhan nautə tepət, kəni in təmos suah kəti tuva in iətəmi asoli rəha noluək mīn. Kəni rəhan mīn nəuvein noluək mīn kəməhuva motəni=pən nərahīən rəha iətəmi asoli əha kəm iərmənīg, motəni məmə, ‘Ei, suah kəha tətərəkin rəham natimnati.’

² Kəni təmauīn e suah kəha məmə tuva təghati kəm in məmə, ‘?Ei, nəghatiən nak u iətətəu kətəni lam? Iəkolkeikei məmə nəkos rəfin nəghatiən mīn rəha uək rəham muva, mətəu rəueiu əha iəkahli pətīgəm ik e uək.’

³ “Kəni iətəmi asoli əha təmuven nīkin təhti məmə, ‘Kəsi. Rəhak iərmənīg təni məmə otəraki lak e rəhak uək əha rəueiu. ?Kəni oiəkəhro əha rəueiu? Iəu iəsəhmenīən məmə o iəkuvən mətəu niftəni o nosiən məni, kəni iəu iəkisiəi neasiəiən o məni. ⁴ !Əuəh! Rəueiu əha inəhrun nati oiəkəkol pəh nətəmimi okotol iəu iəkuvən imalah ikin kəni ko motəh vivi iəu nəmə rəhak iərmənīg otəraki lak e rəhak uək.’

⁵ “Kəni ko in təmauīn rəfin e nətəmimi nətəmi kəmos məni o iərmənīg kəhuva kətiəh kətiəh. Kəni in təməni=pən kəm iətəm təmaupən muva məmə, ‘?Ik nəmos nak?’ ⁶ Kəni suah kəha təni məmə, ‘Iəmos dīrəm rəha oiel rəha nauəhiən ilah uan-hanrit.’* Kəni iətəmimi asoli təməni=pən kəm in məmə, ‘Inu mə nauəuə rəha kauīn rəham. Əharəg uəhai, kəni mətəi fifti dīrəm əmə e rəham nauəuə.’

⁷ “Kəni ko məni=pən kəm suah kəti mīn məmə, ‘?Ik nəmos nak?’ Mətəu in təni məmə, ‘Iəmos uan tausīn pak wit.’ Kəni iətəmi asoli təni məmə, ‘Os nauəuə rəha kauīn rəham, kəni mətəi=pən əmə eit-hanrit pak wit.’

⁸ “Kəni ko, iərmənīg rəha iətəmi asoli əha iətəm in təmol tərāh lan, təməni-vivi in o rəhan neiuəiən məmə in oteh vivi aru in.

“Nati u tətəgətun məmə nətəmimi rəha niftəni, ilah kotəhrun vivi nolīən mīn rəha niftəni nian ilah kətəghati kəm lah mīn, tapirəkis nətəmimi rəha nəhagəhagiən.†

⁹ “Kəni iətəni kəm təmah məmə, onəkotasiru vivi e nətəmimi e məni rəha niftəni məmə ilah okəhuva rəhatəmah niəli mīn. Kəni nian məni rəha niftəni u otika, kəni Uhgīn otos itəmah muvən əpəha e negəu e neai iətəm ko təsikəiən.

¹⁰ “Nəmə suah kəti in tətəsəl vivi o nati əkəku kəti, kəni in otəhrun nəsalīən o nati asoli. Kəni nəmə suah kəti in tatol nolīən tərāh e nati əkəku kəti, kəni in

* **16:6** Dīrəm e oiel kətiəh təhmen e tate o fote litə. † **16:8** Nīpəti nəghatiən rəha Iesu məmə nətəmimi rəha nəhagəhagiən kəsotoliən natimnati iətəm Uhgīn in tolkeikei məmə otəhtul aupən e rəhalah nəmiəgəhiən. Nīkilah təsəhti pikīən nətəligiən rəha Uhgīn.

otol noliən tərəh e nati asoli. ¹¹ ?Kəni tol lanəha, nəmə itəmah nəsoṭəsəl vivian o məni rəha niṭtəni u, kəni pəh otegəhan e təmah məmə nəkotos nati iətəm təuvir pəhriən, u natimnati rəha Uhgīn? ¹² Kəni nəmə itəmah nəsoṭəsəl vivian e natimnati rəha suah kəti mīn, kəni niki təmah təsəhtiən məmə okəfinə mīn kəm təmah məmə rəhatəmah əhruahru natimnati mətəu-inu, kateruh məmə ko nəsoṭəsəl vivian mīn natimnati mīn əha.

¹³ “Ko iətəmimi kəti təsuvaian məmə in ioluək rəha iətəmi asoli mil keiu. Nəmə tol lanəha, in otolkeikei kəti matol nəuiən, kəni məməki e kəti kəni məsoliən nəuiən. Kəni ko nəsoliən ioluək rəha Uhgīn mīne məni e nian kətiəh.”

¹⁴ Farəsi mīn kotolkeikei pik məni, kəni nian kəmotətəu nəghatiən mīn u, kəni kəmotələh əuvsan e Iesu. ¹⁵ Mətəu in təməni kəm lah məmə, “Itəmah nautol noliən mīn məmə nətəmimi kotəni məmə itəmah nəkotəhruahru. Mətəu Uhgīn təhrun nikitəmah məmə nəkotərəh. Iətəni lanu mətəu-inu nati nak u nətəmimi kəutos məmə in nati agin, mətəu e nəhmti Uhgīn in nati əpnəpīn əmə.”

¹⁶ Kəni in təmətəkeikei mətəni məmə, “Kəmətəni pətigəm Lou mīne nəghatiən rəha iəni mīn rəha Uhgīn mətəuarus=pa Jon Bəptais, kəni ko uərisig lan, kətəni pətigəm nanusiən təuvir rəha Narmənigiən Rəha Uhgīn, kəni nətəmimi rəfin kəutalkut pik məmə okəhuvən motatig lan. ¹⁷ Mətəu kəsəniən məmə uək rəha Lou mīne nəsanəniən rəhan, təmol naunun. Nəghatiən rəfin rəhan kəutatig, iətəm tepət mīn mətəuarus=pən iətəm təkəku agin. Lou otətətig mapirəkis neai mīne niṭtəni.

¹⁸ “Kəni təhmen=pən əmə lanəha: nəmə iətəmi kəti tatol tifos mətəpəh rəhan pətan, kəni matit pətan pişin kəti mīn mətəuatig, in tatol təfagə tərəh. Kəni nəmə iətəmi kəti tatit pətan kəti iətəm rəhan iərman təməpəh kəni ilau mətəuatig, in tatol təfagə tərəh mətəu-inu in tətəkləh e pətan rəha iətəmi pişin kəti.”

Nəghatiən rəha Lasiris mīne iətəmi kəti rəhan nautə tepət

¹⁹ Kəni Iesu təməni məmə, “Iətəmi kəti rəhan nautə tepət, kəni in tatuvən e napən təuvir kəməh e al u nəugi naris in nəhmtin tiəkis, kəni nian rəfin in tatun əmə nauəniən təuvir mīn. ²⁰ Kəni ianrah kəti, nərgin u Lasiris, niməgim təmol rəfin nişətīn mīn. Kəni kəmələs kan əpəha e namtiḥluə rəha suah u. ²¹ In tolkeikei pik məmə otatun nişipşi nauəniən mīn u kəutəmei e tepil rəha iətəmi asoli əha. Kəni nati tərəh mīn kəti, kuri mīn kəutəhuva mətəpəh-əpəh niməgim mīn rəhan.

²² “Kəni ianrah əha təmimis, kəni nagelo mīn kəmos in məhuvən əpəha e nikali Epraham, ima nəuviriən ikin. Kəni iətəmi u rəhan nautə tepət, in mīn təmimis kəni kitənim. ²³ Kəni in təmuvən əpəha e nigəm asoli, kəni tətətəu naməhiən asoli, kəni nian təməsal-pəri, mafu Epraham əpəha isəu. Kəni Lasiris əpəha e nikalin. ²⁴ Kəni təmauin əfəməh məmə, ‘!Əui, Tatə Epraham! Asiru lak. Əni=pən kəm Lasiris məmə otəfən nəuan nəhlmin e nəhu kəni mos muva mek namik lan məmə otətəpu, mətəu iətətəu nahməiən asoli e nigəm u ikinu rəueiu.’

²⁵ “Mətəu Epraham tənə məmə, ‘Nətik, nikim təhti-to rəham nəmiəgəhiən aupən. Ik nəmatos natimnati təuvir mīn rəham tepət, mətəu Lasiris təmatətəu nahməiən tepət e nişətīn. Mətəu rəueiu əha, in tətətəu təuvir u ikinu, kəni ik nətətəu nahməiən tepət e nişətīm. ²⁶ Kəni nati kəti mīn. E nəlugin e tah, nimil asoli tətəuəri itah, ik ko, kəni itimah u. Nəmə itimah kəti tolkeikei məmə otuvnə meh ik, mətəu ko təsuvəniən. Kəni nəmə itəmah kəti tolkeikei məmə otuva meh itimah mətəu ko təsuvaian.’

27 “Kəni iətəm rəhan nautə tepət təməni məmə, ‘Tatə. Əui, kəsi. Ahli=pən Lasiris tuvən e nimə rəha tatə rəhak, 28 mətəu-inu piak faif əha ikin. Təuvir məmə in otuvən məghati mem əskasik ilah məmə okotətəu ilah məmə okəsəhuvaian u ikinu iətəm iətətəu nahməian asoli agin ikin,’

29 “Mətəu Epraham təni məmə, ‘Kəpə. Nəghatian rəha Mosis mine iəni min rəha Uhgın tətətig. Pəh piam min okotətəu nəghatian min əha.’

30 “Kəni iətəmi rəhan nautə tepət təməni məmə, ‘Kəpə, Tatə Epraham. Təsəhmenian. Mətəu nəmə iətəmi kəti otəmiəgəh min e nimisian otuvən məghati kəm lah, kəni nipəhriənian, ilah okotəuhlin rəhalah nətəligian kəni motəpəh təfagə tərəh min rəhalah.’

31 “Kəni Epraham təni məmə, ‘Nəmə kəsotətəligian e nəghatian rəha Mosis mine iəni min rəha Uhgın, kəni nati əpnəpin nəmə iətəmi kəti təmiəgəh pau e nimisian kəni muvən məghati kəm lah, mətəu ko kəsotəniən nipəhriənian lan.’ ”

17

Əutətəu itəmāh

(Mat 18:6-7,21-22; Mak 9:42)

1 Kəni Iesu təməni kəm rəhan min nətəmimi məmə, “Pəhriən, natimnati min u kautiuvipən iətəmi tətəmeipən e təfagə tərəh, okəhuva. !Mətəu nərahian asoli o iətəmi əha u tətəfən-əfən kəm nətəmimi, uə in suaru rəha nəfən-əfəniən!

2 Mətəu nəmə iətəmi kəti tiuvi=pən rəhak kəti iətəmimi u təhmen e suakəku, məmə otol təfagə tərəh, kəni suah kəha, Uhgın otol nalpiniən asoli kəm in. Kəni nalpiniən əha otəskasik tapirəkis nəmə katu=pən kəpiel kəti e nentəui, kəni kərakipən əpəha itəhi lokamnim. 3 Kəni tol lanəha, əutətəu mauteruh vi rəhatəmāh nəmiəgəhian.

“Nəmə piam tatol təfagə tərəh kəm ik, kəni əni=pən rəhan noliən tərəh e nəhmtin, kəni nəmə tətəuhlin rəhan nətəligian, kəni alu e rəhan noliən tərəh məsosian tatig e nikiim. 4 Kəni nati əpnəpin nəmə in tatol təfagə tərəh lam mau səpin e nian kətiəh, kəni muva mau səpin, kəni mənipən kəm ik məmə, ‘Kəsi, iəmol təfagə tərəh lam. İatitəlig e nətəligian rəhak kəni mətəpəh təfagə tərəh,’ kəni ik onəkəkeiki məsalpiniən malu e rəhan noliən rah min, kəni məsosian tatig e nikiim.”*

5 Kəni aposil min kəmotətapuəh o iərməniğ məmə, “Ol rəhatimāh nəhatətəian təkəsik təhmin.”

6 Kəni İərməniğ təməni məmə, “Nati əpnəpin nəmə rəhatəmāh nəhatətəian natiəkəku agin pau təhmen e nipiəpisi nipiəkil, kəni nəkotəhrun nəniən kəm niği u nokin təfəməh məmə, ‘Euvi aru ik, kəni muvən miuviğ=pən itəhi,’ kəni niği u otol nəuiatəmāh.†

7 “Otəni-to. ?Nəmə iətəmi kəti rəhan ioluək tətəsum, uə in tateh rəhan min sipsip min, nian in tuva lahuənu, nikitəmāh təhti məmə, iətəmi asoli otəni=pən kəm in məmə, ‘!Ei! Va uəhai məharəg mun nauəniən əha?’ !Kəpə!

8 In otəni=pən kəm rəhan ioluək məmə, ‘Uvən mol nəgək nauəniən, kəni ko muvən muvən e rəham napən təuvir, kəni məfa nəgək nauəniən mine nimək nənnimian. Nian nəkol rəfin rəham uək, ko nəkəhrun nunian nauəniən kəni mine nənnimian.’ 9 ?Kəni nikitəmāh təhti məmə iətəmi asoli, in otəni-vivi rəhan ioluək o uək asoli rəhan iətəm in otəkeiki mol? !Kəpə! 10 Kəni itəmāh ko, nəkotəhmen əmə e noluək min rəha Uhgın. Nian nəmotol rəkis natimnati

17:3 Mat 18:15 * 17:4 Nipəti nəghatian əha təsəniən məmə kitah okotalu e təfagə tərəh rəha iətəmi kəti mau səpin əmə, mətəu okotəkeiki motalu lanu naunun tikə. † 17:6 E nəghatian əhruahru rəha Iesu, in tətəghati e nikitə mastət u in natiəkəku agin, mine niği kəti nəukətin təmeviə agin, nərgin u fik-malperi. 17:6 Mat 17:20; 21:21

rəfin iətəm Uhg̃in təməni məmə onəkotəkeikei motol, onəkotəni məmə, 'Itimah noluək m̃n əmə. Noliən rəhatəmāh təsəhmenian o nəni-viviən. Itimah iəmotol əmə uək u itimah oiəkotəkeikei mautol.' "

Iesu təmol vivi nətəmi ten iətəm leprosi təmol ilah

¹¹ Nian Iesu tətəliuək matuvən Jerusiləm, in tətəliuək matuvən=pən e nəlugi ñtəni mil u Səmeriə m̃ne Kaləli. ¹² Kəni nian in tətiet=pən lahuənu kəti, nətəmimi ten iətəm ñmisiən u leprosi təmol ilah kəməhuva motəhtul isəu nəuvet̃n, ¹³ kəni motaũn lan məmə, "!'Iesu, Iətəmi asoli, asiru e timah!"

¹⁴ Kəni nian in təməh ilah, təni məmə, "Onəkəhuvən o pris məmə in oteh ñpət̃itəmāh." ‡ Kəni nian ilah kəmautaliuək əhanəh e suaru, kəni motəuṽr, ñmisiən təm̃kə.

¹⁵ Kəni ilah kəti təmeruh məmə leprosi rəhan t̃nikə, kəni in tətəlali m̃itəlig=pən o Iesu, mətəni əfəməh məmə, "!'Iatəni-vivi Uhg̃in! !Iatəni-vivi Uhg̃in!" ¹⁶ Kəni in təmeiuaiu e nəhlk̃i Iesu m̃isin ñəul̃n ñipənəgin tatek ñiftəni, kəni mətəni kəm Iesu məmə ñikin tətəgiən məmə in təmol vivi rəhan ñmisiən.

Kəni suah u in iətəm Səmeriə. ¹⁷ Kəni Iesu təməni məmə, "?Iəmol vivi nətəmi ten kəni mos rəkis rəhalah ñmisiən, uə kəpə? ?Mətəu nain m̃n, ilah iə? ¹⁸ ? Suah u in iap̃isp̃is əmə, mətəu in p̃isin əmə tət̃itəlig=pa mətəni-vivi Uhg̃in?"

¹⁹ Kəni Iesu təməni kəm suah u məmə, "Əhtul maliuək matuvən. Rəham nəhatət̃iən təmol vivi ik."

*Nuvaian rəha
Narmənigiən Rəha Uhg̃in
(Mat 24:23-28,36-41)*

²⁰ Nian kəti, Farəsi m̃n kəmotətəpuəh o Iesu məmə, "?Onəhg̃in Narmənigiən Rəha Uhg̃in otuva?" Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, "Narmənigiən Rəha Uhg̃in otəsuvaiən məmə nətəmimi okoteruh e nəhmt̃i lah. ²¹ Kəni iətəmimi t̃kə mə otəni məmə, 'Əsal=pa meh, in uəha,' uə '!'Əsal=pən meh, in əpəha!' mətəu-inu Narmənigiən Rəha Uhg̃in tinuva rəkis mətətig e ñikitəmāh."

²² Kəni Iesu təni kəm rəhan m̃n nətəmimi məmə, "Nian m̃n kəutəhuva iətəm itəmāh onəkotolkeikei məmə onəkoteh nian m̃n rəha Nət̃i Iətəmimi, mətəu ko nəstəhiən. ²³ Kəni nətəmimi okotəni kəm təmāh məmə, '!'Əsal=pa, in uəha!' uə '!'Əsal=pən, in əpəha!' Mətəu onəsəhuvənian motohtəu=pən ilah, ²⁴ mətəu-inu e nian iəu Nət̃i Iətəmimi oiəkuva lan, in otəhmen e noraĩpiən iətəm tətəraip̃ kəni mətasiəgəp̃in neai e ñikal̃n kəti mətəuərus=pən ñikal̃n kəti m̃n, kəni nətəmimi rəfin okoteruh motəhrun. ²⁵ Mətəu aupən, iəu iəkəkeikei mətəu naməhiən tēpət, kəni nətəmi kəutat̃ig rəueiu, ilah okotəuhlin ñəmtəhlah mətəpəh iəu.

²⁶ "E nian iəu, Nət̃i Iətəmimi, iəkuva lan, otəhmen=pən əmə e nian rəha Noa aupən, iətəm nətəmimi kəmotol natimnati m̃n məsotəhrunian məmə Uhg̃in otol nati kəti lan məsotol əpenə-penəian. ²⁷ E nian əha, nətəmimi kəməutəuən, mətəmñim, mautol mar̃it, inəha natimnati m̃n rəfin kəmautol e ñəmiəgəhiən rəhalah, motəuərus=pa nian iətəm Noa tinuvən e ñipəgnəua negəu asoli rəhan. Kəni nuhəuən tətəfuv naruəh asoli təmuva kəni maiu mēlərmin rəfin nətəmimi iətəm kəməsəhuvənian e negəu.

²⁸ "In təhmen=pən əmə e nian rəha suah kəha Lot. Nətəmimi kəmotəuən, mətəmñim, mətətos nəhmt̃i natimnati m̃n, mətəsum, mautuvl̃k̃in ñimə m̃n, inəha natimnati rəfin kəmautol e ñəmiəgəhiən rəhalah. ²⁹ Mətəu e nian

17:13 Lev 13:45-46 ‡ **17:14** Nian ñmisiən leprosi təmol suah kəti, Lou tətəni məmə in tam̃k̃mik. Nian ñmisiən təm̃kə, in otəkeikei muvən meruh pris kəti məmə in otəni pət̃igəm kəm nətəmimi rəfin məmə ñmisiən təm̃kə m̃ne nam̃k̃mik̃ian təm̃kə. Nian Iesu təməni kəm lah məmə okəhuvən moteruh pris kəti, in təhmen məmə in təməni məmə in otol vivi ilah. **17:14** Lev 14:2-3; Mat 8:3-4 **17:23** Mak 13:21; Luk 21:8 **17:28** Jen 18:20; 19:25

iätəm Lot təmiet lan e taun əha Sotəm, kəni nigəm mine kəpiel mın kəmoɦuəu mautesipəri e neai motohamu ilah rəfin əpəha e taun.

³⁰ “Kəni otəhmen əmə e nian iəu Nəti Iätəmimi oiəkuva mın lan kəni, Uɦgin otol əpu iəu kəm nətəmimi. ³¹ E nian əha, nəmə suah kəti tətəharəg ihluə e rəhan nimə, pəh in tagim məsuvən minian imə məmə in otos rəhan natimnati, kəni nəmə suah kəti in əpəha e nasumiən, pəh in otagim məsuva minian laɦuənu. ³² !Onəsotaluiən e pətauəhli rəha Lot! ³³ In təmolkeikei məmə otaskəlīm rəhan nəmiəgəhiən e nəhue niftəni u məsitəupaian iəu, in otəsosiən nəmiəgəhiən itulın. Mətəu iätəmimi u tətəpəh natimnati rəha nəmiəgəhiən e nəhue niftəni u, kəni mətətəu=pa iəu, in otos nəmiəgəhiən itulın. ³⁴ Iətəni kəm təmah məmə, e nian əha lapin, iätəmimi keiu okətuapili e pet kətiəh, kəni okos rəkis kəti, kəpəh kəti. ³⁵⁻³⁶ Pətan keiu kətuəharəg pəti matuol nauəniən, kəni okos kətiəh, kəpəh kəti.”§

³⁷ Kəni rəhan noluək mın kəmotəni=pən kəm in məmə, “?Iərməniğ, onəkuva iə?”

Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Onəkotəhrun əmə. Təhmen e nian nati miəgəh kəti təmimis mətəməhli, kəni kuveria mın koteiuaiu mauton pəti.”*

18

Nəghatiən əuhlin rəha pətəlimis kəti

iätəm tətəsək o nasiruiən

¹ Kəni Iesu təməni nəghatiən əuhlin kəm lah mətəgətun ilah lan məmə okotəkeikei məutəfaki nian rəfin məsotəpəhiən, məsotoliən məmə nikilah otəsəmeiən. ² In təməni məmə, “Ləɦuənu kəti, iəni kəti əha ikin rəha nələɦuiən nəghatiən mın. Kəni təsisiəiən Uɦgin, kəni təsisiəi minian nətəmimi. ³ Kəni e laɦuənu əha, pətəlimis kəti əha ikin, kəni nian rəfin tətəva materuh iəni u mətəni=pən kəm in məmə, ‘Əui. Kəsi, onəkəsiru lak məghati o nələɦu əɦruəɦruiən nərahien rəha tikimır rəhak tatol kəm iəu.’ ⁴ Mətəu iəni u in təməsuvəniən, kəni mos nian əfəməh məmə otəgət mol vi nərahien əha rəha pətəlimis. Mətəu pətan əha təmətəpuəh o suah kəha nian rəfin matuvən matuvən, kəni iəni nikin təni məmə, ‘Nati əpnəpin iəsisiəiən Uɦgin, kəni məsisiəi minian nətəmimi, ⁵ mətəu pətan əha tətəni mətəni nati kətiəh mınatol mirə iəu o rəhan nəghatiən, matol matol. Pəh iəkəkeikei muvən məni-vivi rəhan nərahien kəni mələɦu nəuviriən. Nəmə iəkəpəh, kəni in otətuva ohniəu matol matol rəueiu kəni iəkəpəou lan.’ ”

⁶ Kəni nian Iərməniğ təməni rəkis nəghatiən əuhlin əha, kəni məni məmə, “Otətəlig-to e nəghatiən rəha iəni əpəha iätəm in tərəh təhmin. ⁷ ?Mətəu təɦro e Uɦgin? In təmitəpin rəhan mın nətəmimi, kəni ilah kəutasək=pən kəm in nian rəfin e nərauiə mine lapin mın rəfin. ?Kəni nikitəmah təhti məmə in otəni=pən kəm lah məmə, ‘Pəh pipim?’ Kəpə. ?Kəni nikitəmah təhti məmə in ko təsasiruiən uəhai əmə e rəhan mın? Kəpə. ⁸ Iətəni=pinə kəm təmah məmə niphəriəniən, in otəsiru uəhai əmə e rəhan mın, kəni mol vivi rəhalah nərahien. ?Mətəu nian iəu Nəti Iätəmimi oiəkətəlig=pa mın lan e niftəni, oiəkəh nətəmimi nəuvein nətəm kəutəhatətə e Uɦgin, uə kəpə?”

§ 17:31 Mat 24:17-18 17:32 Jen 19:26 17:33 Luk 9:24 § 17:35-36 E kopi əuas mın nəuvein rəha Niutestimin iätəm kəməte e nəghatiən Kris əupən, kəmilpin nəghatiən mın u rəha fes 36: Iətəmi keiu okətuasum, kəni okos rəkis kəti, kəpəh kəti. * 17:37 Nipəti nəghatiən u məmə, e nian Iesu in otuva lan, nətəmimi rəfin okoteruh. 18:1 Kol 4:2; 1Təs 5:17

*Nəghatian əuhlin
rəha Farəsi mine
iətam tatos məni rəha takis*

⁹ Kəni Iesu təməni nəghatian əuhlin kəti kəm nətəmimi nəuvein nətəm nīkilah təhti məmə ilah kotəhruahru motapirəkis nətəmimi rəfin, kəni motəsal iahu e lah. ¹⁰ In təməni məmə, “Suah mil keiu kəmian əpəha e Nimə Rəha Uhgın məmə kuəfaki. Kəti, in Farəsi, kəni kəti in iətəmi tatos məni rəha takis. ¹¹ Kəni Farəsi təməhtul məmə tətəfaki, kəni in mətəni aru əmə in, mətəni məmə, ‘Uhgın, iətəni-vivi ik mətəu-inu nəmol məmə iəkol iətəpisiñ lak, mə inəha nətəmimi kotolkeikei pik məni kəni məuteiuə məmə kotakləh lan, kəni məutol tərəh, kəni məutakləh e pətan rəha iətəpisiñ. Mətəu iəu iəsoliəñ kəmə ilah. Kəni iəu mīn iəsoliəñ kəmə suah kəha iətəm tatos məni rəha takis. ¹² Nian keiu e nəfakiəñ kətiəh, iətətuakəm mətəpəh nauəniəñ mətəfaki kəm ik. Kəni nəmə iəkos natimnati ten, iətos rəkis kətiəh mətəfiñə kəm ik.’

¹³ “Mətəu suah kəha, iətəmi tatos məni rəha takis, in təməhtul=pən isəu, kəni mətəulis məsəsal pəriəñ e negəu e neai kəni məfaki. Kəni nīkin tītəgīt mətəsək mətəhti mankilahan mətəni məmə, ‘Uhgın, iəu iətəmi tərəh. !Nīkim teiuaiu ohniəu!’ ”

¹⁴ Kəni Iesu təni məmə, “Iətəni kəm təmah. Nian suah mil u okiatəlig=pən lahuənu, iətəmi rəha takis, in otəhruahru e nəhmti Uhgın. Mətəu Farəsi, in təsoliəñ lanəha, mətəu-inu iətəmi tətəfəri aru in, Uhgın otosiahu, mətəu iətəmi tatosiahu aru in, Uhgın otəfəri.”

*Kəlkələh mīn kəməhuva o Iesu
(Mat 19:13-15; Mak 10:13-16)*

¹⁵ Kəni nətəmimi nəuvein kəmos rəhalah mīn iəpəou mətəmətig mīn məhuva kəm Iesu məmə in otələhu=pən nəhlmin e lah kəni məfaki o lah. Mətəu nian rəhan mīn nətəmimi kəmotəh ilah, kəni motəniəhu ilah. ¹⁶ Mətəu Iesu təmauīn e iəpəou mīn əha mə okəhuva ohni, kəni məni=pən kəm rəhan mīn natətəlig məmə, “Sotəniəhuiəñ iəpəou mīn məmə okəsəhuva iəñ ohniəu, pəh ilah okəhuva ohniəu, mətəu-inu Narməniğiəñ Rəha Uhgın in rəha nətəmimi mīn u kotəhmen e iəpəou mīn u. ¹⁷ Iətəni pəhriəñ kəm təmah məmə, nəmə iətəmi kəti təsolkəikeiəñ məmə oteiuaiu məhmen e kəlkələh mīn u kəti mupəh Uhgın tarməniği lan, ko in təsətig ahgəliəñ Narməniğiəñ Rəha Uhgın.”

*Suah kəti rəhan nautə tepət
(Mat 19:16-30; Mak 10:17-31)*

¹⁸ Kəni iətəmi asoli kəti təməni=pən kəm Iesu məmə, “Iəgətun, ik iətəmi təuvir. ?Oiakəhro mos nəmiəgəhiəñ itulin?” ¹⁹ Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “?Təhro nətauīn lak məmə iəu iətəmi təuvir? Suah kəti tikə in iətəmi təuvir, mətəu Uhgın əmə in təuvir. ²⁰ Ik nəkəhrun nəghatian mīn e Lou rəha Uhgın tətəni məmə, ‘Sakləhiəñ e pətan rəha iətəpisiñ, məsohamuiəñ iətəmimi, məsakləhiəñ e natimnati, məseiuə iəñ e kot, mīsiəi rəham tatə mīne məmə.’ ”

²¹ Kəni suah u təməni məmə, “Natimnati mīn rəfin u, iəmol rəfin ilah, nian iəmətəkəku mətəuarus=pa u rəueiu.” ²² Nian Iesu təmətəu nəghatian əha, kəni təni=pən kəm in məmə, “Nati kəti mīn əmə əha ikin onəkol. Uvən mol nətəmimi kotos nəhmti rəham nautə rəfin ağıñ, kəni məfən məni lan kəm nanrah mīn. Kəni ik onəkos nəuviriəñ tepət əpəha e negəu e neai. Kəni muva muərisiği lak, mol məmə rəhak iətəmimi.”

²³ Mətəu nian təmətəu nəghatian mīn əha, nīkin təməpəou mətəu inko rəhan nautə tepət. ²⁴ Kəni nian Iesu təməsal=pən meruh məmə nīkin nəpəou, kəni təni məmə, “!Ei, tiəkis ağıñ o iətəmi rəhan nautə tepət məmə in otuva matiği

ahgəl e Narməniğiən Rəha Uhgın! ²⁵ Tiəkis məmə kau otuvən=pən e nıpəg nitil, mətəu tiəkis pik məmə iətəmi rəhan nautə tepət otuva matig ahgəl e Narməniğiən Rəha Uhgın.”*

²⁶ Kəni nətəmimi u kəutətəu nəghatiən əha kəmotəni məmə, “?Nəmə tiəkis o iətəmi rəhan nautə tepət, kəni pəh əha in təhmen məmə otos nəmiəğəhiən əha?”

²⁷ Mətəu in təməni məmə, “Nati nak u tiəkis pik agin, mə ko nətəmimi kəsotoliən, mətəu Uhgın in təhrun noliən.”

²⁸ Kəni Pitə təməni=pən kəm in məmə, “?Mətəu təhro e tımah? İəmotəpəh rəfin rəhatımah natimnati kəni məhuva məmə iəkəhuərisig lam.”

²⁹ Kəni İesu təməni=pən kəm lah məmə, “İətəni pəhriən kəm təmah məmə, iətəmi təməpəh rəhan nimə, uə rəhan pətan, uə pian mın, uə rəhan tatə mine məmə, uə rəhan kəlkələh mın mətəu-inu in tatitəu=pən Narməniğiən Rəha Uhgın, ³⁰ kəni e nəhue niftəni u, in otos natimnati tepət tapirəkis ilah mın u təməpəh ilah, kəni uərisig, in otos mın nəmiəğəhiən itulın.”

*İesu təməni pətigəm
rəhan nımisiən
(Mat 20:17-19; Mak 10:32-34)*

³¹ Kəni İesu təməni=pən kəm rəhan tueləf natətəlig mın məmə okohiet e nımənin nətəmimi məhuva kətiəh motuhapumın ilah mın, kəni təməni=pən kəm lah məmə, “Otətəlig-to. Rəueiu kəhuvən əpəha ilis Jerusiləm, kəni natimnati mın iətəm iəni mın rəha Uhgın əupən kəmotəni lak, Nəti İətəmimi, e nauəuə mın rəhalah, ilah okəhuva motol nıpəhriənən. ³² Nətəmimi okotəğəhan=pən lak e nəhlmı Nanihluə mın, kəni nətəmimi okotəğəhati motələh əuvsan lak, motol=pən əmə iəu, motəğəh əpis nəhmtək, ³³ kəni okalis iəu, kəni kohamu iəu. Mətəu e nian tatol kisil lan, oiəkəmiəğəh mın.”

³⁴ Mətəu kəsotəhruniən rəhan nəghatiən mın. In təhmen=pən e nəghatiən iətəm nıpətın tətəhluəig, kəni kəsotəhruniən nıpəti nəghatiən mın əha.

*İesu təmol vi iətəmi kəti nəhmtin tərəh
(Mat 20:29-34; Mak 10:46-52)*

³⁵ Nian İesu təmuva iuəkır o taun əha Jeriko, suah kəti in tətəharəg e nıkali suaru nəhmtin tərəh. Nian rəfin in tətəsiə e mənı o nətəmimi. ³⁶ Kəni nian iətəmi əha nəhmtin tərəh təmətəu məmə nətəmimi tepət kəutaliuək e suaru, kəni in təmətapuəh məmə, “?Nati nak əha katol?” ³⁷ Nətəmimi kəmotəni=pən kəm in məmə, “İesu əpəha, iətəm Nasərit, tətaliuək e suaru.”

³⁸ Kəni təmagət əfəməh məmə, “!İesu! !Mipi kig Tefit! !Asiru lak!”

³⁹ Kəni nətəmimi mın u kəutaliuək məutaupən e İesu, kəmotəgət lan, motəni məmə, “!Səğətiən!” Mətəu in təmagət əfəməh təhmın məmə, “!Mipi kig Tefit! !Asəkəhruin iəu masiru lak!”

⁴⁰ Kəni İesu təməhtul təməni=pən kəm lah məmə okotit məhuva. Kəni nian kəmotit məhuva iuəkır, İesu tətəpuəh ohni məmə, ⁴¹ “?Nəkölkeikei məmə iəköl nak kəm ik?” Kəni in təməni məmə, “İərməniğ, iəkölkeikei məmə oiəkair meruh nati.”

⁴² Kəni İesu təməni=pən kəm in məmə, “Air meruh nati. Rəham nəhatətəiən tınol vivi ik.” ⁴³ Əmeiko rəueiu agin mın, təməir mınateh nati, kəni mınatuərisig e İesu, mətəni-vivi Uhgın. Kəni nian nətəmimi rəfin kəmoteruh nati əha, ilah kəməutəni-vivi Uhgın.

* **18:25** Nəghatiən Kris əhruəhru tətəni məmə, “Tiəkis o kaməl otuvən=pən e nıpəg nitil.” Kaməl in nati miəğəh asoli kəti tapirəkis kau. **18:31** Luk 24:44 **18:32** Luk 9:22,44 **18:34** Mak 9:32

19

Iesu mine Sakiās

¹ Kēni Iesu tāmaliuāk muvən imə e taun u Jeriko matuvən məmə otiet=pən e nīkalīn nāuvetīn mīn kēti.

² Kēni e taun əha, suah kēti əha ikin, nərgin u Sakiās. In iətəmi asoli kēti rəha nətəm kautos mēni rəha takis, kēni in rəhan nautə tepət. ³ Kēni in tolkeikei məmə oteh-to məmə Iesu in pəh, mətəu təruru neruhian mətəu in təkūəkīr, nətəmimi kəutəhtul pəsīg lan. ⁴ Kēni in təmaiu aupən muvən məri e nīgi kēti, nərgin u sikəmo, məmə otəhrun neruhian Iesu nian in otuva=pa in ikin.

⁵ Kēni nian Iesu təmuva əhruahru əha ikin, təməsəl-pəri meruh, kēni mēni=pən kəm in məmə, “Sakiās. Eiuaiu uəhai, mətəu rəueiu ko iəkəkeikei muvən mauən əpəha e rəham nimə.” ⁶ Kēni Sakiās təmeiuaiu uəhai əmə, kēni mit Iesu mian əpəha iman ikin imə, kēni nīkin təmagiən.

⁷ Mətəu nian nətəmimi kəmoteruh natimnati mīn əha, kēni kəutasieuən kəm lah mīn o noliən əha mətəni nīkali Iesu məmə, “Suah əha tatuvən e nimə rəha iol təfagə tərəh.”

⁸ Kēni nian kinəhuvən rəkis e nīpəgnəua nimə rəha Sakiās, in təhtul mēni kəm Iərməniḡ məmə, “Iərməniḡ, ətəliḡ-to. Oiəkəuəri rəhak natimnati mol nəhmtin keiu, kēti rəhak, kēni kēti iəkəfən kəm nanrah mīn. Kēni natimnati iətəm iəmakləh lan o suah kēti, oiəkəlpin mau kuvət.”

⁹ Kēni Iesu tēni=pən kəm in məmə, “Rəueiu Uhgīn tinosmiəḡəh ik mīne rəham mīn, mətəu-inu ik mīn, nəməhatətə e Uhgīn, kēni ik nəuaniləuis pəhriən kēti rəha Epraham. ¹⁰ Kēni iəu, Nəti Iətəmimi, iəmuva məmə iəkəsəl e nətəmimi iətəm kəmotəluēi, kēni mosmiəḡəh ilah.”

Nəghatiən əuhlin

rəha nətəmimi nətəm kəmotos mēni rəha iərməniḡ rəhalah

¹¹ Nian nətəmimi kəməutətəliḡ e Iesu, in tətətəkeikei mətəni nəghatiən əuhlin kəm lah mətəu-inu in tīnuva iuəkīr o Jerusiləm, kēni nīkilah təhti məmə Narməniḡiən Rəha Uhgīn otəsuvəhiən əha rəueiu tuva. ¹² Kēni təmēni=pən kəm lah məmə, “Iərməniḡ kēti tolkeikei məmə in otuvən isəu meruh kig asoli aḡin məmə kig asoli otəfəri in mol kig lan əpəha iman ikin, kēni in otəpanitəliḡ=pa mīn. ¹³ Kēni in təmauin e rəhan nolūək mīn ten, kēni məuəri mēni asoli kətiəh kətiəh e lah.* Kēni in təmēni=pən kəm lah məmə, ‘Itimah onəkotəkeikei motalkut o mēni u o noliən nətīn mətəuarus=pən iəu iəkətəliḡ=pa mīn.’

¹⁴ “Mətəu nətəm iman ikin kəsotolkeikeiən suah kəha, kēni motahli=pən nətəmimi nəuvein kotos nəghatiən məhuvən kəm kig asoli aḡin məmə, ‘Itimah iəsotolkeikeiən məmə suah u otərməniḡ e timah.’ ¹⁵ Mətəu kəmləfəri iərməniḡ u kol kig lan, kēni in təmitəliḡ=pa mīn. Kēni suah u təmauin e rəhan nolūək mīn iətəm in təməuəri rəhan mēni kəm lah. In tolkeikei məmə otəhrun məmə ilah kəmotətəuarus mēni nak nian in tətətətiḡ əpəha isəu.

¹⁶ “Kēni iətəm təmaupən muva mēni=pən kəm in məmə, ‘Iərməniḡ, nəmələhu=pa mēni kətiəh e nəhlmək, kēni iəmətəuarus mēni ten mīn.’ ¹⁷ Kēni rəhan iərməniḡ təmēni=pən kəm in məmə, ‘Ik ioluək təuvir, nəmol nati iətəm in təuvir. Mətəu-inu nəmol uək təuvir o neruh vivian nati iətəm təkəku, kēni rəueiu əha oiəkəḡəhan lam məmə ik onəkərməniḡ e taun ilah ten.’

19:7 Luk 15:2 **19:8** Eks 22:1; Nam 5:6-7 **19:9** Luk 13:16; Uək 16:31 **19:10** Luk 15:4; Jon 3:17; 1Tim 1:15 * **19:13** Kēni iərməniḡ təməfən mēni kətiəh kətiəh kəm rəhan ioluək ten, kēni mēni kətiəh in təhmen=pən e uan-hanrit-tausin vatu. **19:17** Luk 16:10

18 “Kəni iətəm tətəuərisig lan təmuva məni=pən məmə, ‘Iərməniḡ, nəmələhu=pa məni kətiəh e nəhlmək, kəni iəmətəuərus məni faif mīn.’ 19 Kəni iərməniḡ təməni=pən kəm in məmə, ‘Ik onəkərməniḡ e taun ilah faif.’

20 “Kəni ioluək kəti mīn təmuva məni=pən kəm in məmə, ‘Iərməniḡ, inu rəham məni. Iəməlis-ərain e napən, kəni məhluəig vivi lan. 21 Iəu iəməḡin lam mətəu-inu, iəkəhrun məmə ik iətəmi nolien rəham tiəkis. Ik natos natimnati kəsəniəmə məmə rəham, kəni matos nauəniən e nasumiən mīn rəha nətəmimi pišin mīn.’

22 “Kəni iərməniḡ təməni=pən kəm in məmə, ‘!Ik ioluək tərah! E rəham əmə nəḡhatiən, iətakil ik məmə nəmol tərah aḡin. Nəmə ik nīnəhrun rəkis məmə iəu iətəmi iəkis, kəni iətos natimnati iətəm kəsəniəmə rəhak, kəni matos nauəniən e nasumiən mīn rəha nətəmimi pišin mīn, 23 kəni təhro nəməsosien rəhak məni muvən məfən e bank, kəni nian iəkītəlig lan, iəkəhrun nosien rəhak məni ilau nətin.’

24 “Kəni təməni=pən kəm rəhan mīn nətəmimi məmə, ‘Otos rəkis rəhan məni, kəni motəfən kəm suah u rəhan məni ten.’

25 “Kəni ilah kəmotəni məmə, ‘!Iərməniḡ, təsəhruəhruien mətəu-inu rəhan məni ten rəkis!’

26 “Kəni iərməniḡ təməni=pən kəm lah məmə, ‘Iətəni kəm təmah məmə, iətəmimi iətəm tatos nati kəti, kəmanəfən mīn nəuvein mīn kəm in. Mətəu iətəmi rəhan nati kəti tikə, kəpanos rəkis rəhan natimnati rəfin. 27 Kəni rəueiu, rəhak tikimīr mīn iətəm kəməsotolkeikeien iəu məmə iəkuva kig rəhalah, onəkotit ilah məhuva, kəni motuhamu ilah e nəhmtək.’ ”

Iesu təmuvən Jerusiləm

(Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Jon 12:12-19)

28 Kəni nian Iesu təməḡhati rəkis, kəni in təmaliuək maupən matuvən əpəha ilis Jerusiləm, kəni nətəmimi kəmautuərisig lan. 29 Nian kəməhuva iuəkīr o lahuənu mil u keiu, Petfas mine Petəni e Nitəuət Rəha Niḡi U Olif, kəni in təməni=pən kəm rəhan mil keiu iətəmimi məmə, 30 “Onəkian əpəha lahuənu ikin kəmotəpən ikin. Ikin əha, onəkueh nətī togki kəti kəsasə əhanəhiən lan. Nəkiatis niləuis lan muasig miəuva u ikinu. 31 Kəni nəmə suah kəti tətəpuəh o təlau məmə, ‘?Nətiatis togki o nak?’ kəni onəkəuəni=pən kəm in məmə, ‘Iərməniḡ, in tolkeikei məmə otol nati kəti lan.’ ”

32 Kəni kəmian mueruh natimnati rəfin tol əmə məmə inu Iesu təməni. 33 Kəni nian kəmətiatis nətī togki, kəni nətəmimi mīn rəha togki kəmotəpəuəh o lau məmə, “!Ei! ?Nətiatis nətī togki o nak?” 34 Kəni ilau kəmuəni=pən məmə, “Kəpə. Iərməniḡ tolkeikei məmə otol nati kəti lan.” 35 Kəni kəmuasig miəuva kəm Iesu, kəni kəmuəpəḡ rəhalau kəti napən muəhtərain nəmtah nətī togki lan, kəni muasiru e Iesu təri masuə e nətī togki. 36 Nian təmasuə lan mīnatuvən, kəni rəhan mīn nətəmimi kəmotəupən motəpəḡ rəhalah mīn kəti napən motəpenə e suaru.†

37 Nian Iesu tīnatuva iuəkīr o Jerusiləm mətasuə e togki məteiuaiu e Nitəuət Rəha Niḡi U Olif, kəni nətəmimi mīn rəfin rəhan nīkilah təmagiən, kəni mīnautəni-vivi Uḡḡin məutəḡət əfəməh o nati apispis mīn ilah kəmoteruh in təmatol. 38 Kəni ilah məutəni məmə, “!Iərməniḡ Uḡḡin tətətiḡ ilau kig u iətəm tətəuva e nəḡḡin! Pəh nəməlinuian otətiḡ əpəha e nəḡəu e neai, kəni əpəha ilis ilis aḡin e nəḡəu e neai, okətəfəri nəḡḡi Iərməniḡ Uḡḡin!”

39 Kəni Farəsi mīn nəuvein əha kəutətiḡ əha ikin kəmotəni=pən kəm in məmə, “Iəḡətun. Əniəhu rəham mīn nətəmimi məmə okəsotəḡatiən.”

19:26 Mat 13:12; Luk 8:18 † 19:36 Nian kəmotəpəḡ rəhalah mīn kəti napən motəpenə e suaru məmə togki otaliuək lan, inu nəmtətiən rəha nisaiən rəhalah o Iesu. 19:38 Sam 118:26

⁴⁰ Mətəu in təmāni=pən kəm lah məmə, “Nəmə nətəmi min u kəsotagətian, kəni kəpiel əpnapin min u, ilah okotagət əfəmäh.”

*Iesu təmasək
o nətəm Jerusiləm*

⁴¹ Kəni nian Iesu təmuva iuəkir meruh taun əha Jerusiləm, in təmasək o nətəmimi min əha ikin əha.

⁴² Kəni in təni məmə, “Kəsi, iəmolkeikei pik məmə itəmäh min nəmotəhrun natimnati min iətəm okotəfinə nəməlinuian kəm təmah e nian u rəueiu. Mətəu kəpə. Kəni rəueiu, natimnati min əha kəutəhluaig ko nəsoteruhian. ⁴³ Mətəu e nian min iətəm otuva o təmah, rəhatəmäh tikimər min okəhuva motəhtul titəlau e təmah, okotel niftəni motətu-pəri motol əpətin rəhatəmäh taun, kəni motəhtipəsīg lan məmə onəsohietian. ⁴⁴ Kəni ilah okotərəkin rəfin nimə e taun rəhatəmäh, kəni ko kəpiel kəti mine rəha nimə min otəsəhtulian. Kəni okotohamu itəmäh rəfin itəmäh kəlkələh min rəhatəmäh. Natimnati rəfin u otuva mətəu-inu itəmäh nəmoteruh mətəu nəməsotəhrunian nian iətəm Uhgīn təmuva məmə in otosmiəgəh itəmäh lan.”

*Iesu təməhgi pətīgəm nətəmimi iətəm kautol makit e Nimə Rəha Uhgīn
(Mat 21:12-17; Mak 11:15-19; Jon 2:13-22)*

⁴⁵ Kəni Iesu təmuvən Jerusiləm, kəni muvən e iat rəha Nimə Rəha Uhgīn meruh nətəmimi kautol makit ikin, kəni mətəhgi pətīgəm ilah.‡ ⁴⁶ Kəni in təmāni=pən kəm lah məmə, “Kəmətəi rəkis e Nauəuə Rəha Uhgīn məmə, ‘Rəhak nimə, in nimə rəha nəfakian,’ mətəu itəmäh ninautol tinuva məmə ‘nimə kəti iətəm nakləh min kəutəhluaig ikin.’”

⁴⁷ Kəni uərisīg lan, e nian min rəfin, Iesu təmətəgətun əpəha imə e Nimə Rəha Uhgīn. Kəni pris asoli min, mine nəgətun min rəha Lou, mine nətəmimi asoli min rəha nətəm Isrel, kəməutəsəl e suaru məmə okotuhamu Iesu, ⁴⁸ mətəu kəsotəhian suaru kəti mətəu-inu nətəmimi rəfin kotolkeikei pik məmə okotətəu nəghatian min rəhan, kəni nəghatian rəhan tətəskəlīm vivi rəhalah nətəligian.

20

*Nətapuəhian məmə
pəh təmegəhan e Iesu
məmə otol uək*

(Mat 21:23-27; Mak 11:27-33)

¹ Nian kəti, Iesu təmətəgətun nətəmimi əpəha e Nimə Rəha Uhgīn, kəni mətəni pətīgəm nanusian təuvir rəha Uhgīn kəm nətəmimi. Kəni pris asoli min, mine nəgətun min rəha Lou, mine nətəmimi asoli min rəha nətəm Isrel kəməhuva motəh in, ² kəni kəmotətapuəh ohni məmə, “?Əni-to kəm timəh məmə natol natimnati min əha e nepətian əhro? ?Kəni pəh təmegəhan lam natol natimnati min əha?” ³ Kəni Iesu təmāni=pən kəm lah məmə, “Təuvir əmə. Iəu iəkətapuəh min e nəghatian kəti kəm təmah, kəni itəmäh onəkotaupən motuhalpīn=pa kəm iəu. ⁴ ?Pəh təmegəhan e nepətian kəm Jon məmə in otol bəptais e nətəmimi, Uhgīn uə iətəmimi əmə?”

⁵ Kəni kinəutəni nəghatian u kəm lah min, məutəni məmə, “Nəmə kotəni məmə Uhgīn təmegəhan lan, kəni in otəni məmə, ‘?Mətəu təhro nəsotənian nīpəhriənian e nəghatian rəha Jon?’ ⁶ Mətəu nəmə kitah kotəni məmə nətəmimi əmə kəmotegəhan lan, kəni nətəmi min əha okotəhti itah e kəpiel mətəu-inu ilah kinotəni rəkis nīpəhriənian e Jon məmə in iəni kəti rəha Uhgīn.” ⁷ Kəni ilah

^{19:44} Luk 21:6 ‡ ^{19:45} Afīn-to e tiksinəri “Nimə Rəha Uhgīn” o nəhrunian natimnati nian Iesu təmuvən məhgi pətīgəm nətəmimi e Nimə Rəha Uhgīn. ^{19:46} Aes 56:7 ^{19:46} Jer 7:11 ^{19:47} Luk 21:37

kəmotuhalpɪn məmə, “Itimah iəsotəhrunian məmə pəh təmegəhan lan.” ⁸ Kəni Iesu tənɪ=pən kəm lah məmə, “Kəni iəu mɪn, ko iəsənian məmə pəh təmegəhan e nepətian kəm iəu məmə iəkol natimnati mɪn u.”

*Nəghatian əuhlin
e nasumian rəha krep*

(Mat 21:33-46; 22:15-22; Mak 12:1-17)

⁹ Kəni Iesu təmənɪ nəghatian əuhlin kəti kəm nətəmimi məmə, “Iətəmi asoli kəti təmərfei nɪləuis u krep e nasumian asoli rəhan. Kəni mələhu=pən nasumian u e nəhlmɪ nətəmimi nəuvein, kəni ilah okəutasum kəni məutafəl, kəni nian rəha nəuləkian, kəni ilah okotəfən nəuvetɪn kəm in. Kəni in təmuvən əpəha e nɪtəni pɪsɪn kəti mɪn, kəni mɪnatig mɪnos nian tepət.

¹⁰ “Kəni nian krep təmol nəuan kəni mɪnatimarəg, iətəmi asoli u təmahli=pən rəhan kəti ioluək məmə in otuvən meruh nətəm kəutasum e rəhan nasumian məmə okotəhli nəua krep, kəni motəuəri motəfən rəha iətəmi asoli nəuvein. Mətəu nətəmimi mɪn əha kəmotəhtul motəhti ioluək əha, kəni motahli=pən tɪtəlig kəni məsotəfənian nəua krep nəuvein kəm in. ¹¹ Kəni iətəmi asoli təmahli=pən mɪn rəhan kəti ioluək. Kəni ilah kəmotoh mɪn, kəni motol aulis in, kəni motahli=pən tɪtəlig məsotəfənian nəua krep kəti kəm in mɪne. ¹² Kəni in təmahli=pən mɪn kəti, kəni ilah kəmotoh motəfən nɪməgɪm kəm in, kəni motəraki pətigəm lan.

¹³ “Kəni iətəmi asoli rəha nasumian tənɪ məmə, ‘?Oɪəkəhro əha rəueiu? Təuvɪr məmə iəkahli=pən nətɪk əhruahru, iətəm iəkolkeikei pɪk. Nɪkɪk təhti mətə okotisiai in.’ Kəni in təmahli=pən.

¹⁴ “Mətəu nian nətəmimi mɪn əha kəmoteruh, kəni kəmotənɪ kəm lah mɪn məmə, ‘Nətɪ iətəmi asoli əpə tətuvə u nian kəti nasumian tuva mol rəhan lan. Pəh kotohamu, kəni kitah kotos nasumian u rəhan məmə rəhatah.’ ¹⁵ Kəni kəmotaskəlɪm motatu pətigəm lan e nasumian, kəni motoh motohamu.

“?Kəni tol lanəha, iətəmi asoli rəha nasumian otol nak e nətəmimi mɪn əha? ¹⁶ In otuva kəni moh nətəmimi mɪn əha mohamu ilah, kəni in otələhu=pən nasumian asoli əha tuvən e nəhlmɪ nətəpɪsɪn.”*

Kəni nian nətəmimi kəmutətəlig lan kəmotətəu nəghatian əha, məutənɪ məmə, “!Təuvɪr məmə, otəsol agɪnɪən nati əha!”

¹⁷ Mətəu Iesu təməsəl=pən meruh ilah, kəni mənɪ məmə, “?Mətəu nəghatian u nɪpətɪn nak? Nauəuə Rəha Uhgɪn tətənɪ məmə, ‘Kəpiəl iətəm nətəmimi rəha nuvləkɪnɪən nɪmə kəmotəraki lan, in tɪnuva kəpiəl keikei rəha nolɪən nɪmə.’

¹⁸ “Nətəmimi rəfɪn nətəm okotəmei motorin=pən ilah e kəpiəl əha, kəni nɪkɪlɪlɪlah otɪtəgɪt-əgɪt. Kəni nəmə kəpiəl əha otəmei məhti iətəmi kəti, kəni in otəuvtəuvtə mərah agɪn.”

¹⁹ Kəni nəgətun mɪn rəha Lou, mɪne pris asoli mɪn kəmotəhrun məmə nəghatian əuhlin u rəhan tətənɪ əmə ilah, kəni tol lanəha, ilah kəutəsəl e suaru məmə okotaskəlɪm uəhai əmə, motləfən e kaləpus, mətəu kɪnotəgɪn e nətəmimi, kəni motəpəh.

*?Təhruahru məmə nətəmimi okotətəu takɪs kəm Sisa,
uə kəpə*

(Mat 22:15-22; Mak 12:13-17)

20:9 Aes 5:1 * **20:16** Nəghatian əuhlin u tətəghati e nətəmimi pɪsɪn pɪsɪn mɪn tepət. Iətəmi asoli rəha nasumian tətəgətun=pən Uhgɪn. Kəni nasumian rəha krep tətəgətun=pən nətəmimi rəha Isrel. Nətəm kəutasum tətəgətun=pən nətəmimi asoli mɪn rəha nətəm Isrel. Iol əhruin nati rəha iətəmi asoli tətəgətun=pən iəni mɪn rəha Uhgɪn. Kəni nətɪ iətəmi asoli tətəgətun=pən Kristo Iesu. **20:17** Sam 118:22 **20:18** Aes 8:14-15

²⁰ Kəni nəgətun mɪn rəha Lou, mɪne pris asoli mɪn kəutəsəl vivi o Iesu məmə okotətəu nəghatɪən kəti rəhan u təsəhmen əhruahruɪən. Kəni o nəghatɪən u, okotəfən in e nəhlmɪ iətəm kəti rəha kəpmən rəha Rom. Kəni kəmotahli=pən nətəmimi nəuvein məmə ilah okəhuvən motol kəuit kəsua e Iesu. ²¹ Kəni kəuit kəsua mɪn kəməhuvən motətapuəh o Iesu məmə, “Iəgətun. Itiməh iəkotəhrun natimnati mɪn iətəm nətəni mɪne natimnati iətəm nətəgətun nətəmimi lan, kotəhruahru vivi. Ik onəsoliən nolɪən pɪsɪn kəm suah kəti, kəni matɪg mol pɪsɪn mɪn kəm suah kəti. Mətəu onəkol təhmen-əhmen əmə kəm lah rəfin. Kəni ik nətəghati əmə e nɪpəhriənɪən mətəgətun nətəmimi e suaru rəha Uhgɪn. ²² Kəni tol lanu, əni-to kəm təmah məmə, təhruahru e Lou rəhatah məmə okotətəou takis kəm Kig Sisə u in iətəmi asoli agɪn rəha kəpmən rəha Rom, uə kəpə?”

²³ Mətəu Iesu təməhrun rəkis məmə kautol kəuit kəsua kəm in, kəni in təməni=pən kəm lah məmə, ²⁴ “Otəgətun-to mənɪ† kəti kəm iəu. ?Narmɪ pəh u tətatɪg e mənɪ u? ?Kəni nərgɪ pəh u tətatɪg e mənɪ u?” Kəni kəmotəni məmə, “Narmɪ Sisə, mɪne nərgɪ Sisə.”

²⁵ Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Kəni ko nəmə natimnati rəha Sisə, əfən kəm Sisə. Kəni natimnati rəha Uhgɪn, əfən kəm Uhgɪn.”

²⁶ Kəni e nəhmtɪ nətəmimi ərəfin, nəghatɪən mɪn iətəm kəutətapuəh lan, ko kəsələs iahuiən Iesu lan. Mətəu narmilah təmiuvɪg pɪk e nəghatɪən iətəm Iesu təmuhalpɪn, kəni kəməsotəghatɪən.

*?Təhro e iətəmi tɪmɪs
kəni məmiəgəh mɪn?*

(Mat 22:23-33; Mak 12:18-27)

²⁷ Kəni Satusi mɪn nəuvein kəməhuva o Iesu. Ilah kəutəni məmə nian iətəmi tɪmɪs, ko təsəmiəgəh mɪniən. ²⁸ Kəni kəmotətapuəh e nəghatɪən kəti kəm Iesu məmə, “Iəgətun. Mosis təmətəi=pən e Lou rəhatah məmə nəmə iərman kəti otimɪs, kəni məpəh rəhan pətən, kəni məsuələsɪən nətilau kəti mɪne, kəni pian otəkəikəi mit pətəlimɪs əha, məmə okuələs nətilau kəti ko, kəni suakəku u otos nimeɪ rəhan tatə asoli əpəha tɪnimɪs rəkis.

²⁹ “Tol lanəha, nəman ilah səpɪn, u rəhalah tatə kətɪəh. Kəni iətəm tēpət e lah təmaupən mit pətən kəti, kəni məsuələsɪən nətilau kəti, kəni mɪmɪs.

³⁰ Pian iətəm tətuarisɪg lan, təmit mɪn pətəlimɪs u, mətəu in mɪn təmɪmɪs, kəni kəməsuələsɪən nətilau kəti. ³¹ Kəni uərisɪg lan, pialah kəti mɪn təmit mɪn pətəlimɪs u, mətəu in mɪn təmɪmɪs. Kəni pian mɪn əha ilah rəfin səpɪn kəmotit pətən u, mətəu kəsotələsɪən nətilah kəti, ilah kəməhmɪs ərəfin. ³² Kəni uərisɪg lan, pətəlimɪs u tɪmɪs mɪn. ³³ Inəha nətəmimi səpɪn, ilah pialah mɪn kəmotit pətən əha. ?Mətəu e Naunun Nian, nian nətəmimi okotəmiəgəh mɪn e nɪmɪsɪən, pətən əha in rəha pəh lan?”

³⁴ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “E nian u rəueɪu e nəhue nɪftəni u, nəman mɪne nɪpətən kautol marit. ³⁵ Mətəu e nian rəha natɪgɪən vi, otəsoliən lanəha. Nətəmimi nətəm Uhgɪn nɪkɪn tətəgɪən o lah məmə ilah okotəmiəgəh mɪn e nɪmɪsɪən, kəni in otos ilah məhuvən kotatɪg e natɪgɪən vi. Kəni ko ilah okəsotoliən marit, kəni ilah okəsotohtəu-pənɪən nolɪən rəha marit, ³⁶ mətəu-inu ilah ko kəsəhmɪs mɪniən. Kəni ko kəsəhmɪs mɪniən mətəu-inu, ilah okotəhmen əmə e nagelo mɪn nətəm kəsəhmɪsɪən, kəni məsotoliən marit, kəni məsotəməkɪən e kəlkələh mɪn. Kəni ilah mɪn u nətəm Uhgɪn təmol ilah kotəmiəgəh mɪn e nɪmɪsɪən, ilah mɪn nenətɪ Uhgɪn.‡ ³⁷ Kəni kotəhrun məmə inu otuva mol nɪpəhriənɪən lan mətəu-inu, nauəuə rəha Mosis tətəgətun mɪn məmə

20:20 Luk 11:54 † **20:24** Mənɪ u in silɪn kəti rəha Rom, kətəni məmə Tənariəs. Okotəkəikəi motətəou takis e mənɪ əha tatuvən kəm Sisə. **20:28** Dut 25:5 ‡ **20:36** Nətəmimi u kəutatɪg rəueɪu e nəhue nɪftəni u, kautol marit məmə okotəmək e kəlkələh mɪn. Mətəu nəmə iərman kəti o pətən kəti tatuvən e negəu e neai, ko təsɪmɪsɪən, kəni ko təsoliən marit məmə otemək.

nian nətəmimi okohmis, ilah okotəmiəgəh m̄in. E nənian rəha nigi iətəm nigəm təmatuəu=pən lan, Mosis təmauin e Iərməniḡ məmə in ‘Uhḡin rəha Epraham, Uhḡin rəha Aisək, mine Uhḡin rəha Jekəp,’ nati əpnap̄in ilahal kəmlimis rəkis nuvəh nəuветin. ³⁸ Uhḡin u, in Uhḡin rəha nətəm kautəmiəgəh, mətəu səniəmə in Uhḡin rəha nətəm kəmoḡmis, mətəu-inu in tateh nətəmimi m̄in rəfin məmə ilah okotəmiəgəh, nati əpnap̄in nəmə kəmoḡmis rəkis uə kautəmiəgəh əhanəh.”

³⁹ Kəni nəgətun m̄in rəha Lou nəuvein kəmotəni=pən kəm Iesu məmə, “Iəgətun, nəmuhalp̄in vivi pəhriən.” ⁴⁰ Kəni kəmotəḡin o nətəpuəh m̄inian nəghatiən kəti m̄in tol lanəha.

Kig Tefit mine Kristo

(Mat 22:41-46; Mak 12:35-37)

⁴¹ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “?Təhro nətəmimi kautəni məmə Kristo iətəm Uhḡin təməni məmə otahli=pa, in mipi Kig Tefit? ⁴² Mətəu-inu e Nauəuə Rəha Nəpuən M̄in, § Kig Tefit aru əmə təməni məmə,

‘Iərməniḡ Uhḡin təməni=pən kəm rəhak Iərməniḡ* məmə, “Əharəḡ u e rəhak maru, ikin ima nəsanənian mine nisaiən,

⁴³ mətəuarus=pən iəu iəkələs iahu rəham tikimir m̄in, məlin=pən ilah əpəha ləhtəni e nəhlkəm, məmə nətərməniḡ e lah.” †

⁴⁴ Kig Tefit əhruahru təməni məmə Kristo in rəhan Iərməniḡ. ?Kəni nəmə mipi Tefit əhruahru əmə, kəni təhro matol rəhan Iərməniḡ lan?”

Iesu təmagət

e nəgətun m̄in rəha Lou

(Mat 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk 11:37-54)

⁴⁵ Nətəmimi kəməutətəḡig, kəni Iesu təməni=pən kəm rəhan m̄in nətəmimi məmə, ⁴⁶ “Itəmah onəkotəkeikei məutətəu vivi itəmah kəni məsotohtəu-pəniən nolien m̄in rəha nəgətun m̄in rəha Lou. Ilah kotolkeikei məmə okəhuvən e napən əfəməh m̄in rəha nəfəriən məmə nətəmimi okoteruh=pən ilah lan. Kəni nikilah tətəḡiən nian nətəmimi kautəfəri nəhlmi lah kəm lah e nisaiən əpəha e makit. Kəni əpəha imə e nimə rəha nuhapuminiən, kotolkeikei məmə okotəharəḡ aupən əpəha təuvir ikin. Kəni e nian rəha lafet, ilah kotolkeikei məmə okəhuvən motəharəḡ aupən ikin nisaiən ikin. ⁴⁷ Kəni ilah kautol tərəh kəni məutəkləh e nimə m̄in rəha pətəlimis m̄in. Kəni ilah kautəfaki əfəməh məuteiuə əmə məmə nətəmimi okoteruh ilah ohni. Nəlpiniən rəha nətəmimi m̄in u in otəskasik məpirəkis.”

21

Pətəlimis kəti təməfən

rəhan məni kəm Uhḡin

(Mak 12:41-44)

¹ Kəni nian Iesu təməsəl-pəri, materuh vivi nətəmimi m̄in u rəhalah nautə tepət kautəfən rəhalah məni e bokis kətəfən məni ikin əpəha e Nimə Rəha Uhḡin, ² kəni in təmeruh pətəlimis kəti ianrah tətəfən məni əkəku keiu əmə.*

³ Kəni Iesu təni məmə, “Nipəhriənian iətəni kəm təmah məmə, məni iətəm pətan u təməfən, in tapirəkis rəha nətəmimi rəfin, ⁴ mətəu nətəm rəhalah nautə

20:37 Eks 3:6 § **20:42** “Nauəuə Rəha Nəpuən M̄in” in “Ol Sam” e Bislama Baebol. * **20:42** Nətəmimi e nian rəha Iesu, kotəhrun məmə nəghatiən u “Iərməniḡ” e nəpuən u tətəḡhati e Məsaiə iətəm Uhḡin təməni məmə otahli=pa. † **20:43** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “iəkol rəham tikimir m̄in ilah okotəhmen e nati kəti iətəm kətəharəḡ matəfu-pəri nəhlkəm lan.” **20:43** Sam 110:1 * **21:2** Məni u təhmen=pən e tuenti vatu. **21:3** 2Kor 8:12

tepət kəmotəfən məni nəuvein mətəu inko in nati əpnapın o lah, rəhalah tepət mın əpəha ikın. Mətəu pətəlimis u in ianrah pəhriən, in təməfən rəfin rəhan məni o nos nəhmtinən nauənən nigın, kəni tikə mın əha ikın.”

*Iesu təməghati e natimnati mın
iətəm okəhuva*

(Mat 24:1-35,42-44; Mak 13:1-37)

⁵ Kəni Iesu təmətəu rəhan mın nəuvein nətəmimi kəutəni Nımə Rəha Uhgın iətəm rəhan kəpiel asoli mın kotəuvır, mınə natimnati təuvır mın əha imə iətəm nətəmimi kəmotəfən kəm Uhgın. Kəni tənı məmə, ⁶ “İtəmah nəuteruh natimnati mın əha, mətəu nian otətəuva nətəmimi okotoharəg-rəg kəpiel mın rəha nımə əha, kəpiel mın rəfin okotəmei, ko kəti təsəhtulən əha tətəhtul ikın rəueiu.”

⁷ Kəni kəmotətapuəh ohni məmə, “İəgətun. ?Natimnati mın əha onəhgın kəhuva? ?Kəni nəmtətən nak otəgətun məmə otəsuvəhiən natimnati mın əha okəhuva?”

⁸ Kəni Iesu tənı məmə, “Onəkotəkeikei məutətəu vivi itəmah məmə suah kəti otəseiuəiən e təmah, mətəu-inu nətəmimi tepət okəhuva motəni məmə, ‘İəu, iəu Krısto u!’ Kəni nəuvein okotəni məmə, ‘Nian rəha natimnati əha tinuva iuəkır.’ Mətəu onəsəhuərisigın e lah. ⁹ Kəni nian onəkotətəu nanusiən məmə nətəmimi kəutəluagın, uə nətəmimi kəutəməu ilah rəhalah kəpmən, mətəu itəmah onəsotəginən. Natimnati mın əha okotaupən məhuva pıpım, mətəu kəsənıə məmə in Naunun Nian.”

¹⁰ Kəni Iesu tənı=pən kəm lah məmə, “Nətəmimi e nıtənı mın nəuvein okotəluagın ilah nətəmimi e nıtənı mın nəuvein, kəni kəpmən nəuvein okotəluagın ilah kəpmən nəuvein. ¹¹ Kəni nəmig asoli mın okotan, kəni nəumis otan ikın mın tepət e nəhue nıftənı, kəni nımisiən əskasik mın okotan e nəhue nıftənı, kəni əpəha ilis e neai, natimnati mın okəhuva motol niki nətəmimi otəgin, kəni ilah okoteruh nəmtətən asoli mın e neai.

¹² “Mətəu nian natimnati mın u okəsəhuva pıpım əhanəhiən, nətəmimi okotəkəlim itəmah, kəni motol nərahən kəm təmah o nəhatətəiən rəhatəmah, kəni motələs itəmah məhuvən əpəha e nımə rəha nuhapuminiən, mınə e kaləpus, kəni onəkotəhtul e nəhmti kig mın mınə nətəmi asoli mın rəha kəpmən mətəu-inu itəmah nautos nərgək məutəni nıpəhriənən lak.

¹³ İnəha nian təuvır əhruahru məmə nəkotəni pətigəm nanusiən təuvır kəm lah. ¹⁴ Mətəu otol əpenə-penə e nikitəmah rəueiu məmə e nian əha nikitəmah təsəhtən məmə nəghatiən nak onəkotəni kəm lah, ¹⁵ mətəu-inu iəu oiəkəfinə nəghatiən əhruahru kəm təmah kəni məfinə nəhrunıən kəm təmah, kəni mol rəhatəmah nəghatiən təsanən, kəni rəhatəmah mın tikimır ko kəsotuhalpiniən, kəni ko kəsotəniən məmə nəsotəniən nıpəhriənən. ¹⁶ Kəni rəhatəmah tatə mınə məmə mın, mınə piatəmah mın, mınə rəhatəmah nımənin mın, mınə niəli mın okotəfən itəmah e nəhlmi tikimır mın. Kəni okotəhamu itəmah nəuvein. ¹⁷ Nətəmimi mın rəfin okotəməki e təmah o nərgək. ¹⁸ Mətəu ko nəuanutəmah uəha kəti, ko təsikəiən. ¹⁹ Nian onəutəhtul əskasik məutəhatətə lak e nian iəkis mın iətəm okəhuva e rəhatəmah nəmiəgəhiən, kəni onəkotos nəmiəgəhiən itulin.

²⁰ “Mətəu nian onəkoteruh soldıə mın okəhuva tepət motohtəlau e taun u Jerusiləm, kəni itəmah onəkotəkeikei motəhrun məmə otəsuvəhiən kəni kərəkin agın taun əha Jerusiləm. ²¹ Kəni itəmah nəutatig Jutiə, onəkotəkeikei motaiu motagım məhuvən motəhluəig əpəha e nıtəuət mın. Kəni itəmah nətəm nəutatig e taun əha, onəkotəkeikei mohiet. Kəni itəmah nətəm nəutatig

ikinu titəlau e taun əha, onəsəhuvən minian əha imə e taun əha, ²² mətəu-inu nian əha, in nian rəha Uhgın otol nalpinian lan kəm nətəm kautol nolian tərəh, kəni mol əpu nəghatian iətəm kəmətəi=pən e nauəuə rəhan tuva matol nıpəhriənian lan.

²³ “!Kəsi! Nahməian asoli o nıpətan nətəm kəmotol nərfilah mine nıpətan kəutəfən nah kəm nəpəou min. E nian əha okotos pik nahməian, mətəu-inu nərahian asoli otuva e nəhue niftəni, kəni niəməha mine nalpinian rəha Uhgın otuva kəm nətəmimi min u rəha Isrel u kautol nolian tərəh min. ²⁴ Kəni rəhalah tikimır min okagəmu ilah e nau, kəni nian okotoh ilah, kəni okotit ilah məhuvən e nitəni pisin pisin min kəni ilah okəhuva iol əhruin nati min rəhalah. Kəni Nanihluə min okotaliuek kəni motevig əpevin e Jerusiləm motələs iahu nətəmimi min ikin iətəm kəutatig əhanəh, məutarməniḡ e lah, mətəuarus=pən rəhalah nian otol naunun.†

²⁵ “Kəni nəmtətian nəuvein okəhuva e miṡigar, mine məuiḡ, mine məhau min. Kəni ikinu e nəhue niftəni, nətəmimi rəfin okotəḡin e nərkərikiən rəha nitəhi mine peau-peau asoli min. ²⁶ Nətəmimi okotəḡin pik məutimiseiah e nərahian asoli min iətəm kəutəhuva e nəhue niftəni, mətəu-inu natimnati e neai iətəm kotəskasik pik, mətəu Uhgın otəlauəl-auəl e lah. ²⁷ Kəni e nian əha, okoteruh Nəti Iətəmimi tətuvə e nimali nəpuə kəti e nəsanəniən mine nepətian əhagəhag asoli rəhan. ²⁸ Kəni nian natimnati min u kinotətuəuin minəutəhuva minautol nıpəhriənian lan, otəhtul məha-məha motəhrun məmə nati təuvir tinatuvə, mətəu-inu otəsuvəhian Uhgın otosmiəḡəh itəmah.”

²⁹ Kəni in təməni nəghatian əhlin u kəm lah məmə, “Nəkotəhrun-to niḡi u fik mine niḡi nəuvein min. ³⁰ Nəmə kinotehaləḡləḡ minəutəpəlpil min, kəni nəkotəhrun məmə in nian rəha nasumian. ³¹ Təhmen əmə, nəmə nəkotəh natimnati min u kautol lanəha, onəkotəhrun məmə otəsuvəhian, Narməniḡian Rəha Uhgın tuva.

³² “Nıpəhriənian iətəni kəm təmah məmə nimənin rəha Isrel‡ otəsikəian mətəuarus=pən natimnati rəfin əha okotol nıpəhriənian. ³³ Neai mine niftəni okiakə, mətəu nəghatian min rəhak ko kəsəhkəian.”

³⁴ Kəni Iesu tətəni məmə, “Nəkotəkeikei məutətəu itəmah. Sotərəkinian rəhatəmah nian min o nolian əmə lafet, məutəpis lan, kəni məutətəliḡ pik e natimnati rəha niftəni u. Təsəuviriən məmə nian asoli u otuva mos kauit kəm təmah təhmen=pən məmə nəuanikulu təmahtipəsḡ e təmah, ³⁵ mətəu-inu nian əha otuva mələs nətəmimi min rəfin e nəhue niftəni. ³⁶ Mətəu nian rəfin onəkotəkeikei məutəhtul maru, kəni məutəkeikei məutəfaki məmə nəkotos nəsanəniən təhmen məmə nəkəutəhtul əskasik əmə e natimnati ərəfin əha okəhuva, kəni ko Nəti Iətəmimi otəḡian o təmah nian onəkotəhtul e nəhmtin.”

³⁷ Kəni nian rəfin Iesu tətəḡətun nətəmimi əpəha e Nimə Rəha Uhgın, kəni lapin min in tiet muvən əpəha Nitəuət Rəha Niḡi U Olif mətapəli əha ikin. ³⁸ Kəni nian min rəfin ləplapin aḡin, nətəmimi kəutəhuva məmə okotətəliḡ e rəhan nəghatian əpəha e Nimə Rəha Uhgın.

22

Jutəs təmatuati e Iesu

(Mat 26:1-5,14-16; Mak 14:1-2,10-11; Jon 11:45-53)

21:22 Jer 5:29; 46:10; Hos 9:7 † **21:24** E nian Iesu təmimis lan mətəuarus=pa nu fote, soldia min rəha Rom kəmotoh Jerusiləm motərəkin e nu 70 AD. **21:24** Sam 79:1; Nəh 11:2 **21:25** Aes 13:10; Esik 32:7; Joel 2:31; Nəh 6:12-13 **21:27** Dan 7:13; Mat 26:64; Nəh 1:7 ‡ **21:32** Nətəmimi nəuvein kəutəni məmə nəghatian u tətəḡati e nətəmimi iətəm kəutəmiəḡəh nian Iesu tətəḡati. Kitah kəmotətəi təhmen e nətəmimi nəuvein min iətəm kəutan məmə tətəḡati e nimənin min rəfin rəha Isrel tatuvən muvən isəu.

¹ Kəni nian rəha lafet rəha Piret U Is Tikə Lan tınatuva iuəkir, kəni in tınətuəuin e lafet rəha Pasova. ² Kəni pris asoli mın mine nəgətu mın rəha Lou kəməutəsəl oneuən e suaru məmə okotohamu Iesu lan. Kəməutəsəl oneuən e suaru mətəu-inu ilah kəutəgin e nətəmimi məmə, kəta nımənin nətəmimi okotorgəhu nəmə kotəhrun məmə kəmotohamu Iesu.

³ Kəni Setən təmuvən e niki Jutəs, u nərgin kəti mın u Iskariot, in kəti e nətəmimi tueləf rəha Iesu. ⁴ Kəni in təmuvən meruh pris asoli mın mine nətəmi asoli mın rəha soldiə rəha Nimə Rəha Uhgın, məutəsəl e suaru məmə otegəhan e Iesu tuvən e nəhlmiləh. ⁵ Kəni nıkiləh təmagiən, kəni kəmotəniəkis məmə okotəfən məni kəti kəm in. ⁶ Kəni Jutəs təmegəhan lan məmə in otol, kəni mətəsəl e suaru məmə otegəhan e Iesu tuvən e nəhlmiləh nian nətəmimi okohkə lan.

*Iətəmi keiu rəha Iesu
kəmuol əpenə-penə
o lafet rəha Pasova*

(Mat 26:17-29; Mak 14:12-25; Jon 13:21-30; 1Kor 11:23-26)

⁷ Kəni e nian rəha lafet rəha Piret U Is Tikə Lan tinuva, kəni e nian əha, nətəmimi okotəkeikei motuh nəti sipsip rəha lafet rəha Pasova. ⁸ Kəni Iesu təmauın e Pitə mine Jon, kəni məni=pən kəm lau məmə, “Ian kəni muol əpenə-penə nauəniən rəha lafet rəha Pasova məmə okəhuvən motauən ikin.”

⁹ Kəni kəmuəni=pən kəm in məmə, “?Nəkolkeikei məmə itımlau oiəkian iə muol əpenə-penə e nauəniən ikin?”

¹⁰ Kəni təməni=pən kəm lau məmə, “Uətəlig vivi-to. Nian itəlau onəkian=pən itaun, kəni onəkueh suah kəti tətəharu pəri pətəl asoli kəmətu=pən nəhu lan. Kəni nəkiauerisig lan mihluvən e nimə kəti iətəm in otuvən ikin. ¹¹ Kəni nəkuəni=pən kəm iətəmi asoli rəha nimə, ?Iəgətu təmahli=pa itımlau məmə iəkuva muətapuəh ohnik məmə nəuan u in pəhruvən iətəm in mine rəhan mın nətəmimi okəhuva motol nauəniən ikin rəha lafet rəha Pasova?” ¹² Kəni in otit itəlau nəkian əpəha e nəuan ilis ikin iətəm kinol vivi rəkis natimnati rəfin rəha nauəniən əha ikin. Kəni nəkuol əpenə-penə nauəniən əha ikin.”

¹³ Kəni kəmian mueruh natimnati rəfin təhmen=pən əmə məmə inu Iesu təməni mine. Kəni ilau kəmuol əpenə-penə nauəniən ikin məmə rəha lafet rəha Pasova.

Naunun nauəniən rəha Iesu mine rəhan mın natətəlig

¹⁴ Kəni e nian rəha nauəniən, Iesu təmuvən məharəg e tepil ilah rəhan mın aposil mın. ¹⁵ Kəni təməni=pən kəm lah məmə “Otəsuvəhiən, okol nəhməiən kəm iəu. Mətəu nıkiləh tınolkeikei pik məmə okotaupən motun nauəniən rəha lafet rəha Pasova. ¹⁶ İəkolkeikei pik məmə kitah okotauən lanu mətəu-inu, ko iəsəuəniən mın e nauəniən rəha Pasova mətəuarus nıpəti lafet u tuva mol nıpəhriənən lan e Narməniğiən Rəha Uhgın.”

¹⁷ Kəni Iesu təmos kap wain məni tagkiu ohni kəm Uhgın, kəni məni məmə, “Otos itəmah rəfin kəni motəmnim, ¹⁸ mətəu-inu rəueiu iətəni kəm təmah məmə iəsəmnimiən wain mətəuarus=pən nian natimnati rəfin okotətig ahgəl Narməniğiən Rəha Uhgın.”

¹⁹ Kəni təmos pıret məni tagkiu ohni kəm Uhgın, kəni məhapu məfən kəm rəhan mın nətəmimi, kəni məni məmə, “Inu nıpətik iətəm iətəfinə o təmah. Nian rəfin onəkotəkeikei mautol nati u məmə nıkitəmah tətəhti iəu.”

²⁰ E nolıən əhmen mın əmə, nian kəmotauən rəkis, Iesu təmos kap wain kəni məni məmə, “Kap wain u tətəgətu=pən nəniəskasikiən vi rəha nasiruiən rəha Uhgın kəm nətəmimi, kəni nəniəskasikiən vi u tətəhtul mətəmiəgəh e nırak

iätəm otaiu o təmäh. ²¹ Mətəu onəkotətəlig vivi-to. Suah kəti u ikinu kəutauən kitah min e tepil, kəni in otəpanegəhan=pən lak e nəhlmi rəhak min tikimiri.

²² İəu Nəti İätəmimi oiəkəkeikei mımıs məmə inu Uhgın təməni mine. !Mətəu kəsi, nərahian asoli tatuvən o iätəmi təmegəhan=pən lak e nəhlmi tikimiri min!”

²³ Kəni kinəutətəpuəh-ətapuəh o lah min məmə, “?Kitah pəh otol nati əha?”

²⁴ Kəni nati kəti min, ilah kinəutol nıkilah min məmə pəh u in otepət mapirəkis nəuvein. ²⁵ Kəni İesu təni=pən kəm lah məmə, “Kig min rəha niftəni u kəutarmənig e nətəmimi e rəhalah nəsanəniən, kəni kəutauin aru e lah məmə ilah ‘Nətəmimi rəha Nasiruiən.’ ²⁶ Mətəu itəmäh onəsotoliən lanəha. Nəmə itəmäh kəti in ilis, in otosiahu in təhmen=pən e suakəku. Kəni nəmə itəmäh kəti tətəhtul əpən, kəni in otuva iol əhrui nati əmə kəti. ²⁷ ?Pəh u in ilis pik, iätəmi in tətəuən e tepil, uə iol əhrui iätəm tatos nauəniən e tepil in ilis tapirəkis? Nəkotəhrun məmə iätəm tətəuən e tepil in ilis tapirəkis. Mətəu iəu, iätəmi asoli rəhatəmäh, nian iəmətəliuək kitah min itəmäh, iəməhmen=pən e iol əhrui əmə kəti.

²⁸ “İtəmäh u, nian rəfin nəutatig iuəkiri ohniəu nian iətatig e nian əskasik min. ²⁹ Kəni təhmen əmə məmə Tatə rəhak tətəfəri iəu məmə iəkuva kig, kəni iəu min oiəkəfəri itəmäh məmə nəkəhuva kig min, ³⁰ məmə nəkəhuva motəharəg kitah min iəu, motəuən pəti e nian iəkuva mol kig lan. Kəni e nian əha, itəmäh min onəkotəharəg e jeə min rəha Kig, kəni itəmäh onəkəhuva motəhtul əpən e nəuaniləuis min ilah tueləf rəha İsrəl məutakil ilah məutarmənig e lah.”

³¹ Kəni İesu təni=pən kəm Saimon Pitə məmə, “Kəsi. Saimon. Ətəlig-to lak. Setən tinətapuəh rəkis o Uhgın məmə otegəhan məmə in otuva məfən-əfən kəm təmäh mol nərahian kəm təmäh məmə otəgətun rəhatəmäh nəhatətəiən məmə təskasik lak uə kəpə. ³² Mətəu inəfaki rəkis ohnik məmə rəham nəhatətəiən otəsəmeiən. Kəni nian nəkəuhlin rəham nətəligiən titəlig=pa min, ik onəkəkeikei mol nətəligiən rəha piam min okotəskasik.”

³³ Mətəu Saimon Pitə təni=pən kəm in məmə, “İərmənig. İətəhtul maru məmə iəkuvən kilau min ik e kaləpus, kəni mımıs kilau min ik.”

³⁴ Kəni İesu təni=pən kəm in məmə, “Pitə, iətəni kəm ik məmə, o lapin u mənig otəsəkəkə əhanəhiən, kəni ik onəkəni mau kisil məmə nəkəruru iəu.”

³⁵ Kəni İesu təni=pən kəm lah məmə, “Əpən, iəmahli pətigəm itəmäh, nəməsotosiən məni e pauis, mine kətim, mine put. ?Təhro? ?Rəhatəmäh natimnati təsəhmeniən, uə kəpə?” Kəni ilah kəmotəni məmə, “Kəpə.”

³⁶ Kəni təməni=pən kəm lah məmə, “Mətəu rəueiu, nəmə suah kəti tatos rəhan məni e pauis uə kətim, otəkeikei mos. Kəni iätəm təsosiən nau rəha nəluəginiən, pəh otətuati e rəhan kot mos nəhmti rəhan kəti. ³⁷ İətəni kəm təmäh məmə nəghatiən u e Nauəuə Rəha Uhgın tətəghati lak, kəni in otəkeikei mol nıpəhriəniən. In tətəni məmə, ‘Nətəmimi nıkilah təhti məmə in iätəmimi kəti in tətəraki e Lou.’ Əuəh, nəghatiən u tatol nıpəhriəniən əha rəueiu.”

³⁸ Kəni ilah kəmotəni məmə, “İərmənig, afu-to. Nau rəha nəluəginiən keiu u.” Kəni in təni=pən kəm lah məmə, “Nəhmen. Otəpəh-tə.”

*İesu təmuvən mətəfaki əpəha e Nitəuət Rəha Nigi U Olif
(Mat 26:36-46; Mak 14:32-42)*

³⁹ Kəni İesu təmiet e taun muvən əpəha e Nitəuət Rəha Nigi U Olif təhmen=pən əmə məmə in tatol nian min rəfin, kəni rəhan min nətəmimi kəutohtəu=pən in. ⁴⁰ Kəni nian in təmuvən mətəuərus=pən əha ikin əha,

22:21 Sam 41:9; Jon 13:21-22 **22:24** Luk 9:46 **22:25** Mat 20:25-27; Mak 10:42-45 **22:26** Mat 23:11; Mak 9:35 **22:27** Jon 13:12-15 **22:30** Mat 19:28 **22:32** Jon 17:15 **22:34** Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Jon 13:36-38 **22:35** Luk 9:3; 10:4 **22:37** Aes 53:12

məni=pən kəm lah məmə, “Onəkotəkeikei məutəfaki məmə nati kəti otəsəfən-əfəniən kəm təmah.” ⁴¹ Kəni in təmalieuək mupəh ilah muvən nəuvetin, kəni misin nəulin mətəfaki mətəni məmə, ⁴² “Tatə, okəmə nikim tagiən, kəsi, os rəkis nahməiən min u okəpanəhuva. Mətəu nəsolian rəhak nətəligiən, mətəu ol nati ik əmə nəkolkeikei.” ⁴³ Kəni agelo e neai kəti təmietigəm=pən məfən nəsanəniən kəm Iesu. ⁴⁴ Kəni mətəu-inu nikin tətəhmə pik, kəni rəhan nətəligiən təsəməhliən, kəni təməfaki əskasik pik, kəni nəmnəhagiən asoli təmaiu lan mətəhliahli=pən e niftəni təhmen e nira.*

⁴⁵ Nian təməfaki rəkis, kəni məhtul mitalig=pən o rəhan min nətəmimi, kəni meruh ilah kənotapili alu rəkis. Kəmotəpəou mətəu-inu nikilah tətəhmə. ⁴⁶ Kəni təni=pən kəm lah məmə, “?Təhro nəutapili? Otair motəfaki məmə nati kəti otəsəfən-əfəniən kəm təmah.”

*Tikimir min rəha Iesu kəməhuva motos
(Mat 26:47-56; Mak 14:43-50; Jon 18:2-11)*

⁴⁷ Nian Iesu təmətəghati əhanəh, nimənin nətəmimi kəməhiet=pa əha ikin, kəni suah kəha Jutəs, u in iətəmimi kəti e nətəmi tueləf rəha Iesu, in təmit ilah məhuva, in təmuva iuəkir məmə otol nəmtətian kəti rəha nolkeikeiən kəm Iesu. ⁴⁸ Mətəu Iesu təni=pən kəm in məmə, “?Jutəs, iəu Nəti iətəmimi, mətəu təhro nəmuva məmə onəkol nəmtətian kəti rəha nolkeikeiən kəm iəu, kəni e noliən u megəhan=pən lak e nəhlmi rəhak tikimir min?”

⁴⁹ Kəni nian nətəmimi min rəha Iesu kəmoteruh natimnati min əha minotəhrun məmə nak əha okol, kəni kəmotəni=pən kəm in məmə, “?Iərməniğ oiəkotəhro? ?Iəkotəluagin e nau, uə?” ⁵⁰ Əmeiko ilah kəti təmauəh e nau rəha nəluaginiən mohatuv rəkis nimatəlgin maru rəha ioluək rəha pris asoli agin.

⁵¹ Mətəu Iesu təni məmə, “!Ei! !Nəhmen, otupəh əmə!” Kəni in təmələhu=pən nəhlmin e matəlgı suah u, kəni mol vivi min.

⁵² Kəni Iesu təməghati kəm pris asoli min, mine nətəmimi asoli min rəha soldiə rəha Nimə Rəha Uhgın, mine nətəmi asoli rəha nimənin rəha Isrel, u kəməhuva məmə okotaskəlim Iesu. In təməni=pən kəm lah məmə, “Təhro, nəman? ?Nikitəmah təhti məmə iəu iohamu itəmi kəti matol nəluaginiən o nələs iahuiən kəpmən, uə? !Kəpə! ?Kəni nəutəmki nau asoli min mine neim min məutəhuva məmə onəkotaskəlim iəu? ⁵³ ?Nian rəfin iətan kitah min itəmah e Nimə Rəha Uhgın, mətəu təhro nəsotaskəlimiən iəu? Mətəu rəueiu əha, in nian əhruahru rəhatəmah, kəni nəsanəniən rəha napinəpuiən in tətərməniğ.”

*Pitə təməni məmə
in təruru Iesu*

(Mat 26:57-58,69-75; Mak 14:53-54,66-72; Jon 18:12-18,25-27)

⁵⁴ Kəni kəməhuva motaskəlim Iesu motələs məhuvən e lahuənu rəha pris asoli agin. Kəni Pitə təmuərisig e lah mətəu təməsuvəniən iuəkir o lah. ⁵⁵ Nətəmi min əha kəmotahli nigəm əpəha e iat rəha pris asoli agin, kəni məutəharəg titəlau e nigəm. Kəni Pitə tuvən mətəharəg ilah min. ⁵⁶ Kəni pətan mıtə kəti u in ioluək rəha pris asoli agin, təmuva meruh Pitə tətəharəg, kəni nəhagəhagiən rəha nigəm təmasiəgəpin in, kəni pətan əha təmateruh mətiğ in, kəni məni=pən kəm lah məmə, “Suah u, in min ilau Iesu kəmətuan.” ⁵⁷ Mətəu Pitə təni=pən kəm pətan u məmə, “Iəsəhruniən suah u nətəni.”

⁵⁸ Kəni uərisig lan təsuvəhiən, suah kəti min tuva məni=pən kəm Pitə məmə, “Ei, ik min, ik iətəmi kəti rəhan.” Mətəu Pitə təni məmə, “Ei, səniəmə iəu iətəmimi rəhan.”

* **22:44** E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən rəha fes 43-44 tikə. Tol mə, səniəmə Luk u təmətei fes 43-44, mətəu suah kəti min in təmətei kopi kəti rəha nauəuə u. **22:54** Mak 14:53-54

⁵⁹ Kəni ko uərisig lan, auə kəti tinuva minuvən rəkis, kəni suah kəti təməni əskasik kəm lah məmə, “Nipəhriənən məmə suah u təmatuərisig e Iesu, mətəu in iətəm Kaləli!” ⁶⁰ Mətəu Pitə təni məmə, “!Ei! !Iəsəhrun aginən nəghatiən u nətəni!” Kəni nian Pitə təmətəghati əhanəh, kəni mənig təkakə. ⁶¹ Kəni Iərmənig təmeirair məsal=pən əhruahru meruh Pitə. Kəni Pitə, nikin təhti nəghatiən rəha Iərmənig iətəm təməni lan məmə, “O lapin əmə u, nian mənig otəsəkakə əhanəhiən, ik onəkəni mau kisil məmə nəkəruru iəu.” ⁶² Kəni Pitə tiet muvən ihluə, təmasək təmasək.

Nətəmimi kəmotələh əuvsan e Iesu
(*Mat 26:67-68; Mak 14:65*)

⁶³ Kəni e nian əha, nətəmimi nətəm kəmotaskəlim Iesu kəmotagət əuvsan lan, kəni mautoh. ⁶⁴ Ilah kəmotəlis-ərain nəhmtin kəni motoh, məutəni=pən məmə, “!Ei, iəni! ?Əni-to məmə pəh tatoh ik?” ⁶⁵ Kəni ilah kəmotəni nəghatiən tərəh tərət məutərəkən in lan.

Kəmiuvi pətigəm Iesu
e kaunsil

(*Mat 26:59-66; Mak 14:55-64; Jon 18:19-24*)

⁶⁶ Kəni ləplapin agin, nətəmi asoli rəha nimenin rəha Isrel kəməhuva motuhapumən e kaunsil rəhalah, ilah u pris asoli min mine nəgətun min rəha Lou. Kəni nətəmimi kotos Iesu məhuva təhtul e nəhmti kaunsil əha. ⁶⁷ Kəni nətəmi rəha kaunsil kəmotətapuəh ohni məmə, “Nəmə ik Kristo u iətəm Uhgən təməni məmə otahli=pa, əni kəm timah.” Mətəu Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Nəmə iəkəni kəm təmah, kəni nəsotəniən nipəhriənən lak. ⁶⁸ Kəni nəmə iəkətapuəh itəmah, ko nəsotuhəlpiniən. ⁶⁹ Mətəu tətəuəin rəueiu, iəu Nəti Iətəmimi, iəu oiəkuvən məharəg e nikali Uhgən maru, Uhgən u iətəm rəhan nəsanəniən iahgin agin.”

⁷⁰ Kəni ilah rəfin kəmotətapuəh ohni məmə, “?Təhro? Ik Nəti Uhgən?”

Kəni Iesu təni=pən məmə, “Itəmah nəutəni məmə iəu u inu.”

⁷¹ Kəni kotəni məmə, “?Təhro kitah kətəsəl e nəghatiən kəti min məmə otasiru e rəhatah nəghatiən? Kənotətəu əhruahru nəghatiən əha e nohlin.”

23

Iesu təməhtul e nəhmti Pailət
(*Mat 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Jon 18:28-38*)

¹ Kəni nətəmimi rəfin rəha kaunsil kəmotəhtul motit Iesu məhuvən kəm Pailət. ² Kəni motəni pətigəm nipəgnəmtin min iətəm otoh Iesu məmə, “Iəmotəh məmə suah u tatit rəhatah nətəmimi min, kəni mol ilah kəutəlməli, kəni mətəuhlin rəhalah nətəligiən kəutol tikimər ilah kəpmən rəha Rom, mətəhtipəsəg e timah məmə iəsotətəouəin takis tuvən kəm Sisə iətəm tətərmənig e nitəni u. Kəni in mətəni pətigəm məmə in Kristo iətəm Uhgən təmahli=pa məmə in kig kəti.”

³ Kəni Pailət tətətapuəh ohni məmə, “?Təhro? ?Ik kig rəha nətəm Isrel?” Mətəu Iesu təni=pən kəm in məmə, “Ik nəməni lanko.”

⁴ Kəni Pailət təməni=pən kəm pris asoli min mine nətəmimi rəfin məmə, “Iəsehən nipəgnəmtin kəti mine, iətəm tətəni məmə suah u təmərəkən Lou.”

⁵ Mətəu ilah kəmotagət əfəməh məutəni məmə, “Kəpə. Mətəu suah u tətən əpnəpin mətəgətun nətəmimi rəfin ikin min əha Jutiə təmətuəuin əpəha Kaləli mətuva mətəuarus=pa u ikinu, kəni mol nətəligiən rəha nətəmimi kəutəluəi məutəlməli.”

⁶ Kəni nian Pailət tətətapuəh nəghatiən əha, tətətapuəh məmə, “?Təhro? ?Suah u in iətəm Kaləli?” ⁷ Kəni nian tətətapuəh məmə Iesu təsipən Kaləli, ikin əha iətəm

Herot Antipas tətarmənig ikin, in təmahli=pən Iesu məmə otuvən meruh Herot, mətəu-inu e nian əha, Herot mın in tətatig Jerusiləm.

*Iesu təməhtul
e nəhmti Herot Antipas*

⁸ Kəni nian Herot Antipas təmeruh Iesu, nikin təmagiən pik, mətəu-inu nuvəh nəuyetın in təmolkeikei məmə oteruh. Herot təmətəu əmə nəniən rəhan, kəni in təmolkeikei pik məmə teruh otol nati apispis kəti. ⁹ Kəni o natimnati mın u, Herot Antipas təmətapuəh lan o nəghatiən mın tepət o Iesu, mətəu Iesu təməpnəpın əmə məsuhəlpiniən rəhan nəghatiən. ¹⁰ Kəni pris asoli mın mine nəgətun mın rəha Lou kəmotəhtul motagət əskasik e nıpəgnəmtin mın rəhalah mautuh Iesu lan. ¹¹ Kəni uərisig lan, Herot Antipas mine rəhan mın soldia kotagət əuvsan e Iesu, kəni məutəuvsan lan. Kəni Herot təməni=pən kəm rəhan mın soldia məmə okəhuvən=pən e nəpən təuvır rəha kig kəm in, kəni motit mın məhuvən kəm Pailət.

¹² Aupən ikin, Herot Antipas mine Pailət kəmatuol tikimır kəm lau mın, mətəu e nian əha, ilau kəmiəuva mınuolkeikei ilau mın.

*Pailət təməni məmə Iesu otəkeikei mımis
(Mat 27:15-26; Mak 15:6-15; Jon 18:39-19:16)*

¹³ Kəni Pailət təmauın e pris asoli mın, mine nətəmi asoli rəha nətəm Isrel, mine nətəmimi rəfin, kəni ilah rəfin kəməhuva kətiəh. ¹⁴ Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Suah u, nəmotos məhuva təhtul e nəhmtək, kəni nəmotəni məmə tətəuhlin nətəligiən rəha nətəmimi rəhatəmah kautol tikimır kəm kəpmən. Mətəu iəmakil rəkis rəhan nətəligiən u e nəhmtitəmah, kəni məsehian məmə təmatgəhli lou kəti, kəni nıpəgnəmtin mın iətəm nəutəni lan təsoliən nıpəhriənien. ¹⁵ Kəni Herot Antipas mın, in təmakil meruh məmə noliən rah kəti təsəhkul-pəniən lan. Tol lanəha, in tahli=pa tuva mın kəm tah, kəni təhruahru əmə məmə suah u in təməsoliən nati kəti iətəm tərəh məmə in otimis ohni. ¹⁶⁻¹⁷ Kəni o nati əha inəha, rəhak mın soldia okotalis əmə, kəni uərisig kotahli=pən tatuvən.”*

¹⁸ Mətəu ilah rəfin kəmotagət əfəməh məutəni məmə, “!Otiləfətigəm suah u kəni motohamu! !Mətəu ahli pətigəm Parəpəs tuva meh itəmah!” ¹⁹ (Suah u Parəpəs, kəmləfən e kaləpus mətəu-inu təməhtul aupən məmki nətəmimi məutəluagin mə kotələs iahu kəpmən rəha Rom e taun əha, kəni in təmohamu itəmi.)

²⁰ Mətəu Pailət in təmolkeikei məmə otəhlman e Iesu tatuvən, kəni in təməghati mın kəm lah. ²¹ Mətəu ilah kəmotagət əfəməh pik məmə, “!Ətu-pəri in e nigı kəməluau! !Ətu-pəri in e nigı kəməluau!”

²² Mətəu Pailət təməghati mın kəm lah mınau kisil məmə, “?O nak? ?Suah u in təmol nati tərəh nak? İəu iəseruhiən məmə in təmol nati kəti iətəm təhruahru məmə in otimis ohni. Mətəu rəhak soldia mın, ilah okotalis əmə, mə kəmanotəhlman lan tatuvən.”

²³ Mətəu ilah kəmotəkeikei məutagət əskasik, kəni məutagət əfəməh e Pailət məmə otətu-pəri Iesu e nigı kəməluau. Kəni məutagət məutagət pik, kəni motapirəkis Pailət. ²⁴ Tol lanəha, Pailət təməni məmə Iesu otəkeikei mımis təhmen=pən məmə ilah kəutəni mine. ²⁵ Kəni in təmol nətəligiən rəhalah, kəni mahli pətigəm Parəpəs u in təmətatig e kaləpus o nəluaginien o kəpmən mine mohamu itəmi. Kəni in megəhan=pən e Iesu e nəhlmi rəhan mın soldia məmə ilah okotos məhuvən mohtəu nətəligiən rəha nımənin nətəmimi.

23:7 Luk 3:1 * **23:16-17** E kopi əuas mın nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, katilpın nəghatiən kəti mın u ikinu tətəni məmə, “E nian rəha lafet rəha Pasova, Pailət in otəkeikei mahli pətigəm rəhalah kəti iətəmimi otiet e kaləpus.”

*Kəmit Iesu kan məmə otimis
(Mat 27:32-44; Mak 15:21-32; Jon 19:17-27)*

²⁶ Kəni nian soldia min kəmotit Iesu mohiet e taun, kəni motafu iətəm Sairəni kəti, nərgin u Saimon. Kəni kəmotaskəlim motələhu pəri niği kəməluau rəha Iesu e nəuegin məmə otələs, kəni motəni=pən məmə otitəu=pən Iesu.

²⁷ Kəni nımənin nətəmimi tepət kəmautaliuək məutuərisig e Iesu e suaru, kəni nıpətan min kəmautəhuərisig e lah, məutasək o Iesu kəni məutauin lan. ²⁸ Mətəu Iesu təmeirair məsal=pən meruh ilah, kəni məni=pən kəm lah məmə, “Nıpətan Jerusiləm. Sotasəkiən ohniəu, mətəu otasək aru o təmah, mine nenətītəmah min. ²⁹ Otətəlig-to lak. Nian tərəh min otətəva kəni kəmanəni məmə, ‘!Otagiən itəmah nətəm nəsoteməkiən uə nəsotəfəniən nah kəm iəpəou!’ ³⁰ E nian əha, nətəmimi okotəni=pən kəm nitəuət asoli min məmə, ‘Əui, ohməəgrəg=pa e timah.’ ³¹ İətəni lanu mətəu nətəmimi min u kəutol nati tərəh min u kəm iəu rəueiu e nian u niği tətəmtə əhanəh. ?Kəni otəpanəhro əhanəh nian niği tinimətu?”†

Soldia min kəmotətu-pəri Iesu e niği kəməluau

³² Kəni soldia min kəmotələs suah mil keiu iətəm ilau kəmuatgəhli lou, məmə okuhamu ilahal Iesu. ³³ Kəni kəməhuva ikin kəti, nərgin u Louipil-uipil. İkin əha, motətu-pəri Iesu e niği kəməluau. Kəni kəmotətu-pəri iatgəhli lou mil əha ikin, kəti e nikali Iesu maru, kəni kəti e nikalin məuil. ³⁴ Kəni Iesu təni məmə “Tatə. Alu e rəhalah nolien tərəh min kəutol lak, kəni məsalpiniən, mətəu-inu kəsotəhruniən nati nak ilah kəutol.” Kəni kəmotəuəri napən rəhan moturin tais ohni.

³⁵ Kəni nətəmimi min u kəməutəhtul əha ikin, maüteruh natimnati min u, mətəu nətəmi asoli min rəha nətəm İsrəl kəutol əuvsan e Iesu məutəni məmə, “!In təmosmiəgəh nətəmimi tepət rəkis. Mətəu nəmə in Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa, kəni in İətəm Uhgın Təməni Rəkis, təuvir pəh otosmiəgəh aru in!”

³⁶ Kəni soldia min, ilah min kəutəghati əuvsan e Iesu, kəni məhuva iuəkır ohni məutətapuəh məmə in tolkeikei wain u iətəm tarfu,‡ ³⁷ məutəni məmə, “! Nəmə ik kig pəhriən rəha İsrəl, osmiəgəh aru-to ik əha rəueiu!”

³⁸ Kəni nəghatiən kəti əha ikin kəmətei kətu-pəri e rəhn-kapə niği kəməluau, tətəni məmə,

INU KIG RƏHA NƏTƏM İSRƏL

³⁹ Kəni iatgəhli lou mil kəti iətəm kətuəhkul-pəri e niği kəluau, in təməghati rah e Iesu, mətəni məmə, “!Ei! ?İk Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa, uə kəpə?”

⁴⁰ Mətəu iatgəhli lou əha kəti min təməni=pən kəm in kəti, kəni mahtipəsıg lan məmə, “?Təhro? ?Nəsəginien e Uhgın, nati əpnəpin onəkimis? Nəlpiniən u rəhatahal in təhmen-əhmen əmə. ⁴¹ Mətəu təməhruahru əmə məmə kilau okiamis o rəhalau nolien tərəh min iətəm kəmuol. Mətəu suah u, in təsolien nati kəti tərəh kəti mine.”

⁴² Kəni məni=pən kəm Iesu məmə, “İesu, o nian onəkuva mətol kig lan, kəni nikim otətəhti iəu.” ⁴³ Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Nıpəhriəniən iətəni kəm ik, məmə rəueiu əmə kilau min ik əpəha e nəgəu e neai.”

*Iesu təmimis
(Mat 27:45-56; Mak 15:33-41; Jon 19:28-30)*

23:29 Luk 21:23 **23:30** Hos 10:8; Nəh 6:16 † **23:31** “Niği tətəmtə əhanəh” tatəpsen=pən Iesu iətəm in təhruahru agin, mətəu in tatos nəlpiniən. Kəni “niği tinimətu” tatəpsen=pən nətəm İsrəl. Kəni uərisig lan, nətəm Rom okotol nəlpiniən asoli kəm lah. Afın Luk 21:20-24. **23:34** Sam 22:18; Aes 53:12 **23:35** Sam 22:7-8 ‡ **23:36** Wain u iətəm tarfu, in nəmnimien rəha nanrah min. **23:36** Sam 69:21

⁴⁴⁻⁴⁵ Kəni iuəkir tueləf klok e nərauiə, mitigar təsasiəiən, kəni napinəpuian tīnan rəfin ikin əha mətəuarus=pən tri klok ləhnaiuv. Kəni napən iətəm tətəhkul pəsīg=pən Ikin Tasim Agin Ikin e Nimə Rəha Uhgīn, təməhapu nəuветin keiu. ⁴⁶ Kəni Iesu təmasək əfəməh məmə, “!Tatə. Iatələhu=pən nəmiəgəhiən rəhak e nəhlməm!” Nian təməni rəkis nəghatiən əha, kəni rəhan nehagiən tiet.

⁴⁷ Kəni nian iətəmi asoli rəha soldiə mīn əha rəha nətəm Rom təmeh natimnati mīn əha, kəni in təməni-vivi Uhgīn mətəni məmə, “!Nipəhriəniən, suah u in təhruahru pəhriən!” ⁴⁸ Kəni nətəmimi mīn u kəməhuva ikin əha məmə okoteruh, nian kəmoteruh natimnati mīn əha, kəməutətəu tərāh e nīkilah kəni mətəhti-əhti mankilalah, kəni mīnəutəhuvən. ⁴⁹ Kəni niəli mīn rəha Iesu, mīne nipətan iətəm kəmotəsipən Kaləli motohtəu=pən Iesu məhuva, ilah kəməutəhtul isəu nəuветin kəni mətəteruh natimnati mīn əha.

Josip təmitənim Iesu

(Mat 27:57-61; Mak 15:42-47; Jon 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Kəni iətəm Aramatia kəti əha ikin, nərgin u Josip. Aramatia in taun kəti rəha Isrel, kəni suah kəha in iətəmimi kəti rəha kaunsil rəha nətəm Isrel. In iətəmi təuvir, rəhan nəmiəgəhiən təhruahru, kəni in iətəmi kəti təmətəhtahnin məmə oteruh Narməniğiən Rəha Uhgīn. Kəni in təməsegəhaniən e nəghatiən rəha kaunsil iətəm kəmotegəhan e Iesu məmə okuh. ⁵² Kəni in təmuvən meh Pailət mətəpuəh ohni məmə oteğəhan e nipəti Iesu tos. ⁵³ Kəni Josip təmuvən mosiahu nipəti Iesu e niği kəməluau, mos muva məuveg e napən təuvir kəti, nərgin u linən. Kəni mos muvən mələhu=pən e nipəg kəpiel iətəm kəmətəi rəkis o nolien suvət ikin, mətəu kəsitənim əhanəhiən suah kəti ikin. ⁵⁴ Inəha e nian rəha nətəm Isrel iətəm kautol əpenə-penə lan o nian rəha Sapət, kəni iuəkir Sapət tətəuvin.

⁵⁵ Kəni nipətan u kəmotəsipən Kaləli kəməutuərisig e Iesu, kəməutohtəu=pən suah u, kəməhuvən kəni moteruh nipəg kəpiel, kəni moteruh nolien iətəm in təmələhu Iesu ikin. ⁵⁶ Kəni uərisig, nipətan kəmohtəlig=pən lahuənu, kəni mautil əpenə-penə nīmənati mīn nəuvein mīne fomat iətəm nəmiəvilah təuvir məmə okotol=pən e nipəti Iesu. Kəni e nian rəha Sapət, ilah kəmotəmeig məutohtəu=pən nəghatiən rəha Lou.

24

Iesu təməmiəgəh mīn

e nīmisiən

(Mat 28:1-10; Mak 16:1-8; Jon 20:1-10)

¹ Kəni e Sante ləplapin agin, nipətan kəməhuvən əpəha e suvət, motos natimnati u nəmiəvilah təuvir u kəmotol əpenə-penə rəkis lan. ² Nian kəməhuva e suvət, moteruh kəpiel u kətəhtipəsīg e nipəg kəpiel lan, mətəu kəmisuə rəkis rəkis. ³ E nian kəməhuvən imə e nipəg kəpiel, mətəu kəsotehiən nipəti Iərməniği Iesu. ⁴ Kəni ilah kīnotəruru əfəməh mətətəlig e natimnati mīn əha. Kəni əmeiko kəmotəuit pik e iətəmi keiu kəmiaietigəm=pa əha ikin mətəuəhtul ilah nipətan, kəmian e napən iətəm tətəraip-oraip. ⁵ Kəni nipətan kəmotəgin pik, motasiəulin nəulilah mətəsal iahu mauteh niftəni.

Kəni suah mil kuəmə, “Təhro nəutəsal e iətəmi tətəmiəgəh u ikinu imə nətəm kəmohtis? ⁶ In tikə u ikinu. !In tīnəmiəgəh mīn! Nīkītəmah təhti nəghatiən in təməni kəm təmah nian in təmətətig əhanəh əpəha Kaləli məmə, ⁷ Natimnati mīn u okotəkeikei muva motol nipəhriəniən lan. Okeğəhan=pən e Nəti Iətəmimi tuvən e nəhlmī iol təfagə tərāh mīn, kəni okətu-pəri e niği

kəməluau timis, mətəu e nian tatol kisil lan, kəni in otəmiəgəh min.’ ” ⁸ Kəni nikilah tinəhti nəghatiən rəha Iesu.

⁹ Kəni kəmoħiet e suvət məhuvən motəni=pən natimnati min əha kəm nətəmi lepın rəha Iesu, mine rəhan min rəfin. ¹⁰ Kəni nıpətan min əha u kəmotəni pətigəm natimnati min u kəm aposil min, inko Meri Maktələ, Joana, Meri mamə rəha Jemis, mine nıpətan min nəuvein iətəm kəməhuvən e suvət. ¹¹ Mətəu aposil min kəmotətəu nəghatiən əha təhmen=pən əmə e nəghatiən alməli kəti iətəm nıpətin tikə, kəni məsotəniən nıpəhriənien lan.

¹² Mətəu Pitə təməhtul maiu muvən əpəha e suvət, məməhli-əməhli məsal=pən e nıpəg kəpiel kəni meruh əmə napən iətəm kəməuveg nıpəti Iesu lan, mətəu nati min kəti tikə əha ikin. Kəni in təmalieuək mitəlig minatuvən lahuənu, kəni matətəlig pik e natimnati min əha.

*E suaru tatuven Emeəs
(Mak 16:12-13)*

¹³ E nian əmə əha inəha, suah mil keiu rəha Iesu kəmətəliuək mətian lahuənu kəti, nərgin u Emeəs. Lahuənu u mətəuarus=pən Jerusiləm, in iuəkır o lepın kilomitə. ¹⁴ Kəni nian ilau kəmətəliuək mətian, kəni ilau mətəuəghati e natimnati min u kəmol ilah. ¹⁵ Nian ilau kəmətəuəghati lanəha, kəni Iesu təmuva iuəkır o lau, məhlaliuək pəti mihlūvən. ¹⁶ Mətəu kəməsuəhrunien məmə pəh əha ilahal min kəməhlaliuək mətəu-inu Uhgın təməhtipəsıg e nətəligiən rəhalau.

¹⁷ Kəni Iesu təməni=pən kəm lau məmə, “Suah mil. ?Nati nak u nətuəni?”

Kəni əmeiko kəmuəlali muəhtul, nəhmtılau təməpəou. ¹⁸ Kəni suah mil əha kəti, nərgin u Kleopas, təməni=pən kəm in məmə, “Iətəhrun məmə ik əmə u iapispis kəti u Jerusiləm iətəm nəəhrunien natimnati min kəmol ilah e nian min u kinəhuva minəhuvən rəkis.”

¹⁹ Kəni in təməni=pən kəm lau məmə, “?Natimnati min nak əha?”

Kəni kəmuəni=pən kəm in məmə, “Natimnati min u kəmol e Iesu iətəm Nasərit. In iəni kəti rəha Uhgın, kəni rəhan uək təsanən vivi mine rəhan min nəghatiən kotəfigəm, kəni niki Uhgın mine niki nətəmiimi tətəgiən lan. ²⁰ Mətəu rəhatimah pris asoli min mine nəgətun min rəha Lou kəmotəfən in tuvən e nəhlmi nətəm Rom məmə okotakil məmə in otimis. Kəni kəmotətu-pəri e nigı kəluau timis.

²¹ “Mətəu itimah iəmotələhu=pən pau rəhatimah nətəligiən tətətig əskasik lan məmə in otos rəkis itimah nətəm Isrel e nəhlmi tikimir min rəhatimah. Kəni rəueiu in nian tatol kisil lan. ²² Kəni nati kəti min, nıpətan nəuvein u iəməutan, kəmotol narmitimah təmiuvig o nəghatiən kəti. Rəueiu ləplapın agın, kəməhuvən əpəha e suvət u kəmitənim Iesu ikin, ²³ mətəu kəməsoteruhien nıpətin. Kəni kəmohtəlig=pa motəni məmə, ‘Iəmotəh nati kəti təhmen e nəməhlairien, agelo mil keiu kətuəni=pa məmə Iesu təməmiəgəh.’ ²⁴ Kəni rəhatimah nəuvein nətəmiimi kəməhuvən e suvət, kəmotəh natimnati rəfin agın təhruahru təhmen əmə e nəghatiən əha nıpətan min əha kəmotəni, mətəu kəsotəhien Iesu.”

²⁵ Kəni in təməni=pən kəm lau məmə, “Suah mil. !Rəhatəlau kapə tikə, nəkotəhro tiəkis agın o təmah o nəniən nıpəhriənien e natimnati min u iəni min rəha Uhgın kəmotəni! ²⁶ ?Nəkuəhrun uə kəpə məmə, Kristo, u Uhgın təməni məmə otahli=pa otəkeikei mos nəhməien e nıpətin, kəni uərisig lan, in təpanuvən e negəu e neai mos nərgin rəha nisaiəni?” ²⁷ Kəni Iesu təməni=pən vivi kəm lau Nauəuə Rəha Uhgın u kəutəghati lan, təmətuəuin e nauəuə rəha Mosis kəni muvən mətəuarus=pən nauəuə min rəha iəni min rəha Uhgın.

²⁸ Kəni kinəhluva iuəkir o lahuənu u suah mil u kətian ikin. Kəni kinuafu məmə Iesu tinətaliuək minətapirəkis ilau məsəhtuliən, ²⁹ mətəu ilau kətioh nikin məmə, “Ei, təuvir məmə nəkuva kitahal min ik, mətəu tinəpinəpu rəkis, kəni təsuvəhiən rəueiu mitigar tiuvig.” Kəni ko tuvən meruh ilau məhləharəg.

³⁰ Nian kinəhləharəg məmə okihlauən, kəni in təmos pīret kəni mənī-vivi Uhgīn ohni, kəni ko məmkəris məfən kəm lau. ³¹ Kəni əmeiko Uhgīn tol kinuəhrun məmə in Iesu, kəni əmeiko in tatig mikə min, kəni kəməsueruhiən min. ³² Kəni kəmuəni=pən kəm lau min məmə, “!Ei! ?Nian in təməni=pa vivi Nauəuə Rəha Uhgīn kəm lau e suaru, kəni kəmuətəu təuvir lan nikilau tətagiən pīk, uə kəpə?”

³³ Kəni rəueiu agin min, kəmuəhtul miaiet ikin əha miatəlig=pən min Jerusiləm. Kəni ikin əha, ilau kəmueh nətəmimi lepīn rəha Iesu mine nətəmimi min nəuvein min rəhan kəməhuva motuhapumīn rəkis ilah min məutəharəg, ³⁴ kəni məutəni məmə, “!Nipəhriənīən! !Iərməniḡ təməmiəḡəh min, kəni Saimon Pitə* təmeh rəkis!” ³⁵ Kəni ilau kəmuəni=pən rəfin natimnati iətəm kəmol kəm lau e suaru, kəni muəni=pən nian ilau kəmuəhrun Iesu lan e nian iətəm in təməḡəuvahli pīret məfən kəm lau.

*Nətəmimi min rəha Iesu kəmotəh in
(Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Jon 20:19-23)*

³⁶ Kəni nian kətuəni əhanəh nəghatiən min əha, Iesu təmuva məhtul e nəlugin e lah mətəni kəm lah məmə, “Nəməlinuiən tətətig o təmah.”

³⁷ Mətəu ilah kəmotəuit lan kəni minəutəḡin, nikilah təhti məmə kinotafu narmīn kəti. ³⁸ Mətəu in təməni=pən kəm lah məmə, “?Təhro rəhatəmah nətəligiən tətərah lanko? ?Təhro rəhatəmah nətəligiən tətəhtul pəḡpag? ³⁹ Oteh-to nəhlmək mine nəhllək məmə iəu əmə əpə. Otea=pa motek nipətik kəni motəhrun məmə iəu. Narmi iətəmimi nipətīn mine nikilkilin tikə, təsolīən məmə inu nauteh iəu, nipətik mine nikilkilik əpə ikin.”

⁴⁰ Təməni nəghatiən əha, kəni məḡətun nəhlmīn mine nəhllkin kəm lah. ⁴¹ Kəni narmilah təmiuvig nikilah təmagiən pīk kəni motalu məmə nati u in nipəhriənīən. Ilah kəsətəni-vivi əhanəhiən nipəhriənīən lan. Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “?Nauəniən kəti u nəutos, uə?” ⁴² Kəni kəmotos nəmu nəvetin iətəm kəmuvan rəkis motəfən kəm in, ⁴³ kəni e nəhmtilah, təmos mun.

⁴⁴ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Aupən ikin, nian iəmətətig əhanəh kitah min itəmah, iəməni nəghatiən u kəm təmah məmə, natimnati rəfin iətəm kəutəḡhati lak e Nauəuə Rəha Uhgīn, okotəkeikei məhuva mautil nipəhriənīən lan, inu nəghatiən min e nauəuə rəha Mosis, mine nauəuə min rəha iəni min rəha Uhgīn, mine Nauəuə Rəha Nəpuən Min.”

⁴⁵ Kəni in təmerəh e rəhalah nətəligiən məmə okotəhrun nəghatiən min iətəm tətətig e Nauəuə Rəha Uhgīn. ⁴⁶ Kəni təməni=pən kəm lah məmə, “Nəghatiən iətəm tətətig e Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni məmə nətəmimi okotol tərah e Kristo iətəm Uhgīn təmahli=pa, mautil tətətəu nahməiən e nipətīn mətuvən mətuəarus timis, mətəu e nian tatol kisil lan, in otəmiəḡəh min e nimisiən. ⁴⁷ Kəni e nəḡḡi Kristo u Uhgīn təmahli=pa, nətəmimi okotəkeikei motəni pətigəm nəghatiən u məmə nətəmimi okotəkeikei motəuhlin kəni motəhtəlig e rəhalah təfəḡə tərah min, kəni Uhgīn in otəsalpiniən nitai təfəḡə, kəni malu e rəhalah nolīən tərah min. Nəghatiən u otəkeikei muvən kəm nətəmimi min e nəuaniləuis min rəfin e nitəni min rəfin, otətuəuin Jerusiləm muvən əpəha ikin min rəfin e nəhue nitəni min. ⁴⁸ Itəmah nəmotəh natimnati min u,

* **24:34** Nəghatiən Kris əhruəhru tətəni məmə, “Saimon.” **24:34** 1Kor 15:4-5 **24:37** Mat 14:26
24:44 Luk 9:22

kəni onəkotəni pətīgəm əhruahru nəghatiən mɪn lan. ⁴⁹ Kəni iəkahli=pa suah u iətəm rəhak Tatə təməniəkis məmə in otahli=pa kəm təmah, inu rəhan Narmɪn. Mətəu onəkotəhtahnin e taun əha motətəuarus=pən nəkotos nəsanəniən rəha Narmɪn Rəha Uhgɪn, kəni tərɪauəh e nəmiəgəhiən rəhatəmah.”

Uhgɪn təmos Iesu muvən

e neai

(Mak 16:19-20)

⁵⁰ Kəni Iesu təmit ilah mohiet e taun məhuvən əha lahuənu Petəni. Kəni məfəri nəhlmɪn məfaki o lah. ⁵¹ Kəni nian təmətəfaki o lah, kəni məpəh ilah nian Uhgɪn təmos mɪnatuvən əpəha ilis e negəu e neai. ⁵² Kəni kəmotəiuaiu motəfaki=pən kəm in, kəni uərisig lan, kəmohtəlig=pən Jerusɪləm nɪkilah tətəgiən. ⁵³ Kəni nian rəfin, kətəhuvən e Nimə Rəha Uhgɪn məutəni-vivi Uhgɪn.

Jon

Nanusian Təuvir Rəha İesu Kristo İətəm Jon Təmətəi Nəghatian əkuəkir rəha nauəuə u Jon

?Pəh təmətəi nauəuə u? Aposil Jon təmətəi nauəuə u. In pia Jemis, kəni ilau nəti Səpəti mil. In kəti nətəmimi tueləf rəha İesu, kəni İesu tolkeikei pİK in. E nauəuə u, Jon təsənian nərgin mine. Mətəu təməni əmə nati tol lanu məmə “iətəmimi kəti min rəha İesu,” (Jon 18) uə “suah u iətəmi İesu tolkeikei pİK,” (Jon 13:23; 20:2; 21:7,20) uə “İətəmi təmiəu-iəu muva iuəkir o İesu e nian kəməutauən e lafet rəha Pasova” (Jon 21:20). In təmətəi nauəuə min u: Nanusian Təuvir İətəm Jon Təmətəi, 1Jon, 2Jon, 3Jon, mine Nəhan-əhanian.

?Təmətəi tatuvən kəm pəh? Təmətəi nauəuə u tatuvən kəm nətəmimi məmə okotəni nİpəhriənian e İesu. In tolkeikei məmə otasiru e lah mol nəhatətəian rəhalah tuva məskasik, mətəu-inu rəhalah nəhatətəian təsəskasik əhanəhian.

?Natigian təhro lanu nian təmətəi? Jon in iətəmi asoli kəti rəha nİməfaki, kəni nətəmimi rəfin rəha nİməfaki kautisiai in. In tolkeikei məmə nətəmimi rəfin okotəhrun vivi rəhan nəgətunian, kəni nian nəgətunian eiuə tətən, mətəu nətəmimi kotəhrun nahtİpəsİgİən e nəghatian eiuə min e nəghatian rəha Jon e nauəuə u.

?Təmətəi nauəuə u o nak? Jon təmətəi nauəuə u mətəni pətİgəm vivi məmə İesu in nəti UhgİN, kəni nətəmimi rəfin nətəm okotəhatətə lan, okotos nəmiəgəhian itulin. Kəni Jon tolkeikei məmə otəni pətİgəm təhruahru məmə İesu in nəti UhgİN, kəni İesu in UhgİN pəhriən. Kəni Jon tolkeikei məmə otəni pətİgəm nanusian min nəuvein rəha İesu iətəm nauəuə min rəha Matiu, mine Mak, mine Luk kəmslənian. Kəni tolkeikei məmə otəgəu əhruahru nətəliğİən min nəuvein iətəm nətəmimi kəutəni e İesu.

Nəghatian Rəha UhgİN Təmuva İətəmimi, in İesu

¹ Aupən aɡİN, e nətuəuinian nian, Nəghatian* tİnatİg rəkİs.† Nəghatian u təmətətiğ ilau Tatə UhgİN, kəni Nəghatian u, in min, in UhgİN. ² E nəukəti nian, in təmətətiğ rəkİs ilau UhgİN, ³ kəni UhgİN təmöl natİmnati rəfin e Nəghatian u, kəni natİmnati rəfin iətəm UhgİN təmöl, nati kəti tikə mine məmə Nəghatian u təsoliən.‡§ ⁴ Inu, in Nəukəti Nəmiəgəhian,* kəni Nəmiəgəhian u, in Nəhagəhagİən rəha nətəmimi rəfin.† ⁵ Nəhagəhagİən əha, tətasiəgəpİN napİNəpuİən, kəni napİNəpuİən ko təsapİrəkİsİən.‡

⁶ İətəmimi kəti iətəm UhgİN təmahlİ=pa təmuva, nərgİN u Jon Bəptais.§ ⁷ Təmuva mətəhtul pətİgəm məmə otanus pətİgəm Nəhagəhagİən əha kəm nətəmimi, pəh ilah rəfin kotəni nİpəhriənian lan. ⁸ Səniəmə Jon Bəptais in Nəhagəhagİən əha, mətəu in təmuva əmə məmə otəhtul pətİgəm məni pətİgəm

* **1:1** Nian Aposil Jon təmətəi “Nəghatian” e japtə 1, tətəghati e İesu Kristo, kəni “Nəghatian” in təhmen e nərgİN kəti rəhan. † **1:1** Jen 1:1; 1Jon 1:1; Jon 17:5; Nəh 19:13 ‡ **1:3** Laen e “Nəghatian” mil u kətuəni əmə nati kətiəh əmə. Mətəu-inu in nolİən rəha Jon o nənian nati kətiəh e suaru pİsİN pİsİN min. § **1:3** Kol 1:16; 1Kor 8:6; Hip 1:2 * **1:4** Jon 5:26; 11:25; 14:6; Jen 1 † **1:4** Jon japtə 1 tatol məmə kitah kotətəliɡ e Jenesİs japtə 1, nian UhgİN təmöl nəhue nİftəni mine natİmnati rəfin aɡİN. Japtə mil u kuəghati e nəghatian, mine nəhagəhagİən, mine nəmiəgəhian. Kəni Jon japtə 1 tətəuİN e İesu Kristo məmə in Nəghatian rəha UhgİN, mine Nəhagəhagİən, mine Nəmiəgəhian. ‡ **1:5** Jon 9:5; 12:46 § **1:6** Aposil Jon in təmətəi nauəuə u. In tətəghati e suah pİsİN kəti e fes min u, nərgİN u Jon Bəptais.

Nəhagəhagiən əha kəm nətəmimi rəfin.* 9 Nəghatiən əha tətətuva e nəhue niftəni, kəni in Nəhagəhagiən pəhriən, iətəm in tətasiəgəpən nətəmimi rəfin.†

10 Nati əpnapən məmə Uhgən tətəmol niftəni u e Nəghatiən əha, kəni Nəghatiən u tətətətig e nəhue niftəni u, mətəu nətəmimi rəha nəhue niftəni u kəsotəniən nıpəhriənən məmə in pəh. 11 Təmuva iman ikən, mətəu nətəmiman mın kəutəuhlin=pən nəmtahlah kəm in, məsotolkeikeiən. 12 Mətəu nətəmimi nəuvein kəmotos in, kəni ilah rəfin nətəm kəmotos in, nıkilah tagiən ohni, kəni motəhatətə e nərgin, kəni in tətəfən nepətiən kəm lah məmə kotəhrun nuvaiən nenəti Uhgən mın.‡ 13 Nenəti Uhgən mın əha, ilah kəsotairiən e nolien u iəpəou mın kəutair lan, kəni məsəniən mın məmə e nətəligiən rəha iətəmimi, təhmen e tatə kəti iətəm tolkeikei in otos iəpəou. Mətəu ilah kəutair vi mın e Uhgən, e rəhan əmə nəsanəniən.§

14 Nəghatiən əha, in təmuva iətəmimi, mətətig kitah mın u nətəmimi rəha nəhue niftəni. Kəni itimah iəmoteruh rəhan nepətiən, kəni nəsanəniən asoli mine nəhagəhagiən rəhan e nəhmtitimah.* Inu, in nəsanəniən asoli mine nəhagəhagiən rəha Nəuan Kətiəh Əmə, iətəm in təmsipən e Tatə Uhgən. In təriəuəh e nəuviriən iətəm tətətuati lan kəm tah, kəni məriəuəh mın e nıpəhriənən.†

15 Jon tətətəhtul pətigəm mətəni əfəməh məmə, “İətəmi u inu iətəm iəu iəmətəni məmə, ‘İətəmi kəti tətərisig lak, mətəu in ilis tapirəkis iəu, mətəu-inu, nian iəməsair əhanəhiən, in tətətətig itulin rəkis.’ ”‡

16 Kəni in təməriəuəh e nəuviriən iətəm in tətətuati lan kəm tah, kəni e nəuviriən əha rəhan, nian rəfin in tətəfa, mətəfa, mətəfa, kəm tah rəfin. 17 Tol lanəha mətəu-inu Lou iətəm Uhgən tətəfa aupən, Mosis in suaru ohni, mətəu İesu Kristo in suaru rəha nətəuatiən e nəuviriən əha mine nıpəhriənən rəha Uhgən kəm tah.§

18 İətəmi kəti təseruhiən Uhgən nian kəti mine.* Mətəu Nəuan Kətiəh Əmə, in Uhgən, iətəm in iuəkir o niki Tatə Uhgən, in tətəmol əpu Uhgən kəm tah kəni kotəhrun.†

*Jon tətəni məmə səniəmə in Kristo iətəm Uhgən tətəni məmə otahlipa
(Mat 3:11-12; Mak 1:7-8; Luk 3:15-17)*

19 Kəni nətəmimi asoli mın rəha nətəm İsrel nətəm kautatig Jerusiləm, kəmotahli=pən pris mın nəuvein mine Lifait mın u, nətəm kəutasiru e pris mın e Nımə Rəha Uhgən, məmə okəhuva motəh Jon motətapuəh ohni, məmə, “?İk iətəmi pəh ko?” Kəutətapuəh mətəu-inu nətəmimi tətəpət kəmətəni məmə Jon in Kristo iətəm Uhgən tətəni məmə otahli=pa. Kəni əmeiko, Jon tətəhtul pətigəm mənı pətigəm in.

20 Nian ilah kəmotətapuəh ohni, in tətəsəhluaigən, mətəu tətəni=pən əhrəhru əmə in kəm lah məmə, “Səniəmə iəu Kristo iətəm Uhgən tətəni məmə otahli=pa.”

21 Kəni ilah kəmotəni məmə, “?Nəmə səniəmə ik Kristo, kəni ik pəh? ?İk Elaijə?”‡

Mətəu Jon tənı məmə, “Kəpə, səniəmə iəu Elaijə.”

* **1:8** Nətəmimi tətəpət kəmətəhtəhənin Məsaiə iətəm Uhgən tətəni məmə otahli=pa, kəni ilah tətəpət, nıkilah təhti məmə Jon Bəptais u in Məsaiə. Jon 1:19-28 † **1:9** 1Jon 2:8; Jen 1:1-5 tətəghati e nəhagəhagiən rəha nian Uhgən tətəmol nəhue niftəni, kəni Jon tətəghati e nəhagəhagiən rəha Narməniğiən Rəha Uhgən iətəm tətasiə e niki nətəmimi. ‡ **1:12** Kəl 3:16 § **1:13** Jon 3:5; 1Pitə 1:23 * **1:14** Jon tətəghati e aposil mın nətəm kəmoteruh rəhan nepətiən, mine nəsanəniən, mine nəhagəhagiən e nəhmtilah. † **1:14** Fil 2:7; 1Tim 3:16 ‡ **1:15** Jon 1:1 § **1:17** Rom 5:21 * **1:18** Eks 33:20 † **1:18** 2Kor 4:6; Kol 1:19; 2:9; Nəh 22:4 ‡ **1:21** Mal 3:1; 4:5-6; Mat 11:14; 17:10-13

Kəni ilah kəmotətapuəh mɪn ohni məmə, “?Nəmə səniəmə ik Elaijə, kəni ik pəh? ?Ik iəni rəha Uhgɪn iətəmi kəmətəni aupən məmə otəpanuva?”§

Mətəu Jon təni məmə, “Kəpə.”

²² Kəni ilah kəmotəni məmə, “?Kəni ik pəh? Ik onəkeikei məni pətigəm ik kəm timah, pəh itimah iəkəhuvən motəni=pən kəm nətəmimi kəmotahli=pa itimah iəkəhuva.”

²³ Kəni təni=pən kəm lah məmə, “Iəu u iətəm iəni rəha Uhgɪn Aiseə təməni rəkis aupən məmə, ‘Iəu u nəuia iətəmi kəti tətəuɪn əfəməh əpəha ikin təpiə-məpiə ikin, mətəni məmə, otol suaru təhruahru rəha Iərməniɡ.’ ”*

²⁴ Nətəmimi nətəm kəmahli=pa ilah, Farəsi mɪn nəuvein əha ikin, ²⁵ kəni ilah kəmotətapuəh o Jon məmə, “?Nəmə səniəmə ik Kristo iətəm Uhgɪn təməni məmə otahli=pa, kəni səniəmə ik Elaijə, kəni səniəmə ik iəni iətəm kəmətəni pətigəm aupən, kəni təhro natol bəptais e nətəmimi?”

²⁶ Kəni tuhalpɪn mətəni məmə, “Iəu iatol bəptais e nətəmimi e nəhu, mətəu iətəmi kəti u ikin e nəlugɪn e təmāh, iətəm itəmāh nəkotəruru in. ²⁷ Iətəmi u tətəuərisig lak, mətəu in ilis, in tēpət mapirəkis iəu, kəni iəu ləhtəni lan, kəni iəsəhmen aginɪən məmə iəkəkol uək əkəku agin kəti rəhan.”† ²⁸ Natimnati mɪn u, kəmol əpəha e lahuənu kəti, nərgin u Petəni, in tətətig əpəha e nītəni=pən e nəhu Jotən. Ikin əha Jon təmatol bəptais e nətəmimi ikin.

Iesu in təhmen e nətə sipsip rəha Uhgɪn.

²⁹ Kəməni lauig lan, Jon təmeruh Iesu tətaliuək mətəuva, kəni in təni məmə, “!Ei! !Oteruh-to! Suah u inu, in Nətə Sipsip rəha Uhgɪn o noliən sakrifais lan o noliən tərāh mɪn rəha nətəmimi.‡ Kəni in otəpanos rəkis noliən tərāh mɪn rəha nītənimtəni mɪn. § ³⁰ Iətəmi u inu, iəu iəmətəni kəm təmāh məmə, ‘Iətəmi kəti tətəuərisig lak, mətəu in ilis tapirəkis iəu, mətəu-inu, nian iəməsair əhanəhiən, in təmətətig itulɪn rəkis.’ ³¹ Nian iəu iəmətəghati lan, kəni iəu mɪn iəməruru məmə in iətəmi pəh; mətəu iəmuva matol bəptais e nətəmimi e nəhu məmə iəkəkol əpu suah u kəm nətəmimi mɪn rəha Isrel.”

³²⁻³³ Jon təmətəhtul pətigəm mətəni məmə, “Uhgɪn təmāhli=pa iəu məmə iəkəkol bəptais e nətəmimi e nəhu, kəni nian iəmətəghati lan, iəu mɪn iəməruru məmə suah u inu. Mətəu Uhgɪn təməni=pa kəm iəu məmə, ‘Onəkəruh Narmɪn Rəhak oteiuaiu matig e iətəmimi kəti. Kəni suah u inu, in otol bəptais e nətəmimi e Narmɪn Rəha Uhgɪn.’ Kəni əmeiko, uərisig iəmeruh Narmɪn Rəha Uhgɪn təmsipəri e neai təhmen e mak, muva, meiuaiu məharəg-pəri lan. ³⁴ Iəu əhruahru iəmeruh nati u, kəni iəməhtul pətigəm mətəni pətigəm məmə, ‘Suah u inu, in Nətə Uhgɪn pəhriən.’ ”

Iesu təmətəuɪn mətəuɪn e rəhan nətəmimi

³⁵ Kəməni lauig lan, Jon tətəhtul əmə əha ləmen kətiəh əmə ilahal rəhan keiu iətəmimi mil. ³⁶ Kəni nian nəhmti Jon təməhtul e Iesu taliuək mətəuva kəni təni məmə, “!Ei! !Oteruh-to! !Suah u inu, in Nətə Sipsip rəha Uhgɪn!”

³⁷ Kəni nian rəhan iətəmimi mil kəmuətəu nəghatiən əha, kəmuəhtul mətəuərisig e Iesu. ³⁸ Kəni Iesu teirair meruh suah mil u kətiatəu=pən in, kəni in təni məmə, “Ei! !Suah mil! ?Nətəusal lak onak?”

Kəni ilau kuəmə, “Rapai. ?Ik nətətig iə?” (Nəghatiən u “Rapai,” nīpətɪn u “Iəgətun.”)

§ 1:21 Dut 18:15 * 1:23 Aes 40:3 † 1:27 Nəghatiən pəhriən iətəm Jon təməni, tol lanu, “Iəu iəsəhmen aginɪən məmə iəkəkol rəkis put rəhan.” Nətəmimi aupən kotəni məmə uək rəha nos rəkisɪən put rəha iərməniɡ, in uək rəha slef iətəm in ləhtəni agin. ‡ 1:29 Aupən ikin, e nian rəha Oltestimɪn, nətəmimi kəuotəhamu nətə sipsip mautol sakrifais lan məmə otəfəl rəkis tēfəgə tərāh rəhalah. Afɪn-to nəghatiən u “sakrifais” e tiksɪnəri. Jen 22:8; Aes 53:7; 1Pitə 1:19; Nəh 5:6 § 1:29 Hiprus 9:22,26

³⁹ Kəni Iesu təməni=pən məmə, “Pəh kihluvən nəkueruh-to.” Kəni ilau kəmiauərisig lan mihluvən kueruh ikin in tətətig ikin. Iuəkir mitigar tiuvig ləhnaiuv, ilau kəmətuan ilahal min mətəuarus tapinəpu.

⁴⁰ Suah mil u kəti iətəm təmətəu Jon kəni muərisig e Iesu, nərgin u Antiru, pian u Saimon Pitə. ⁴¹ Kəni rəueiu agin min, in təmuvən meh pian Saimon, kəni məni=pən kəm in məmə, “!Ei! !Inotafu rəkis Məsaiə!” (Nəghatiən u, Məsaiə, nīpətīn u məmə, “Kristo,” iətəm Uhgīn təməni məmə otahli=pa.) ⁴² Kəni təmit Saimon muva o Iesu.

Kəni nian nəhmti Iesu təməhtul lan, kəni məni=pən kəm in məmə, “Ik u inu Saimon, nəti Jon, mətəu rəueiu okauin ərəg-rəg lam məmə ‘Kefəs.’ ” (In “Pitə” e nəghatiən Kris u nīpətīn məmə “kəpiel.”)*†

Iesu təmauīn e Filip mīne Nətaniəl

⁴³ Kəməni lauig lan min, Iesu nikin tinəhti məmə otuvən-to Kaləli.

Təməsəl e Filip kəni meruh. Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Va-to, mītəu=pa iəu.” ⁴⁴ Filip u, in iətəm Petsaitə, ima Antiru mīne Pitə. ⁴⁵ Kəni in təmuvən məsəl meruh Nətaniəl, kəni təni=pən kəm in məmə, “Itimah inoteruh suah əpələ u, aupən Mosis təmətēi rəkis rəhan nəghatiən min iətəm tətəghati lan e nauəuə rəha Lou. Kəni iəni min rəha Uhgīn aupən ilah min kəmōtətēi rəkis nəghatiən min iətəm tətəghati lan. In iətəm Nasərit, in nəti Josip, kəni nərgin u Iesu.”

⁴⁶ Mətəu Nətaniəl təni məmə, “!Nati nak! ?Nikim təhti məmə nati təuvir kəti otsipən e Nasərit? !Kəpə!”

Kəni Filip təni məmə, “Intəh, təuvir əmə, pəh-to kian nəkeruh-to.”

⁴⁷ Nian Iesu təmeruh Nətaniəl tətaliuək mətuvə, kəni təni məmə, “!Suah u, in iətəm Isrel pəhriən! !Neiuəiən tikə lan!”‡

⁴⁸ Kəni əmeiko Nətaniəl təmauit mətəpuəh o Iesu məmə, “?Nəməhra məhrun məmə iəu iətəmi tol lanu?”

Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Nian ik nəmətəharəg e nəukəti nigī fik, kəni Filip təsauin əhanəhiən lam, mətəu iəu iəmafū rəkis ik.”§

⁴⁹ Kəni Nətaniəl təni məmə, “!Iəgətun! !Ik Nəti Uhgīn! Ik Kig rəha nətəm Isrel!”

⁵⁰ Iesu təməni=pən kəm in məmə, “?Ik nəməhatətə lak mətəu-inu iəu iəməni əmə məmə iəmeruh rəkis ik nian nəmətəharəg=pən əha e nəukəti nigī fik? Ik onəmaneruh nati asoli min tapirəkis inu.” ⁵¹ Kəni məni min məmə, “Nīpəhriənīən agin u iətəni=pinə kəm təmah məmə, onəpanoteruh negəu e neai otəuag, kəni nagelo min rəha Uhgīn kəutəri mautəhuvən e neai, kəni mətēiuaiu mətəhuva e Nəti Iətəmimi u təhmen e suaru tatilpīn nuvəniən e neai mīne nəhue niftəni.”*

* **1:42** Nətəmimi rəha Kris kəutəni kəpiel məmə “pitə.” Kəni nəghatiən u pitə tinuva nərgin kəti rəhalah, kətauin e nətəmimi lan. Kəmətēi nauəuə min rəha Niutestimin e nəghatiən rəha Kris. Nətəmimi tēpət kəmətəghati e nəghatiən rəha Kris, təhmen əmə e nətəmimi tēpət e nəhue niftəni rəueiu kəutəghati e nəghatiən mil u rəha Ingran uə Franis. “Kefəs” in nəghatiən kəti rəha Aram u nīpətīn təni məmə kəpiel. Nətəm Isrel kəmətəghati e nəghatiən rəha Aram təhmen e nətəm Vanuatu kəutəghati e nəghatiən u Bislama. † **1:42** Mat 16:18 ‡ **1:47** Jen 27:30-36; 31:26; 32:28 Nərgin u “Isrel,” in nərgin kəti min rəha iətəmimi u Jekəp. Nərgin u Jekəp nīpətīn təni məmə “iətəmi tətēiuə.” Mətəu Uhgīn təmauin ərəgrəg e nərgin tuva “Isrel” məmə otəgətun nəmiəghīən vi rəhan. § **1:48** Nigī min u fik, ilah nigī kəhrun min e nasumian ikin Isrel. Nətəmimi kəutun nəualah, kəni mətəharəg əhgəl nimalilah. Kəutəharəg əhgəl pik nigī fik iuəkir o nimə rəhalah kəni mətəfaki məmə nikilah otətəhti nəghatiən rəha Nauəuə Rəha Uhgīn. Nati iətəm Iesu təməni e fes 47 mīne 51 in tətəghati e Nətaniəl məmə nəmə təhro təmətəharəg əhgəl rəhan nigī fik, kəni nikin tətətəhti nəmiəghīən rəha Jekəp. * **1:51** Jen 28:12

2

Marit kəti əpəha Kenə

¹ Kəməni niəh lan, katol marit kəti əpəha Kenə, lahuənu kəti e Kaləli. Kəni mamə rəha Iesu in əpəha ikin.* ² Kəni ilah kotauin=pən mən e Iesu mine rəhan mən nətəmimi, məmə ilah mən okəhuvən e marit əha. ³ Kautol mautil lafet, kəni nətəmimi mən kotəmnim rəfin wain, kəni mamə rəha Iesu tən=pən kəm in məmə, “Rəhalah wain təmikə.”

⁴ Mətəu Iesu tən=pən kəm in məmə, “?Pətauəhli, təhro nətələhu=pa nati u kəm iəu? Nian rəhak təsuva əhanəhiən.”

⁵ Mətəu rəhan mamə tən=pən kəm noluək mən rəha marit məmə, “Itəmah onəkotəkeikei motol natimnati rəfin iətəm in otəni.”

⁶ Nīlosi nati asoli ilah sikis, kəməlin əha ikin əha o nəhu, məmə nətəm Isrel ilah okoteikuas məutaruətuəh lan e nəhmti Uhgın. Nīlosi nati mən u, kəmol e kəpiel, kəni kətiəh təhrun nosiən uan-hanrit litə nəhu.

⁷ Kəni Iesu tən=pən kəm nətəm kautol uək məmə, “Otətu=pən nəhu e nīlosi nati mən u.” Kəni kəmotətu ilah kotəriəuəh vivi.

⁸ Kəni tən=pən kəm lah məmə, “Otətu rəkis nəhu kəti motos məhuvən kəm iətəm tətərmənig e marit.” Kəni ilah kəmotol lanəha.

⁹ Kəni nian iətəmi u təməmnim askəuvin, mətəu nəhu tənol rəkis wain lan. Mətəu iətəmi u in tətərmənig e marit u, in təruru məmə kəmos iə wain u. Nətəmi mən əmə u nətəm kəmos nəhu məhuva, ilah əmə kotəhrun. Kəni iətəm tətərmənig e marit təmauin e iətəm təmol marit, ¹⁰ məni=pən məmə, “Nian rəfin nətəmimi kotaupən motəfətigəm wain təuvir, kəni uərisig nətəmimi kotəmnim tepət ko, kəni kəpanəfətigəm inu təsəuvir pikiən. !Mətəu ik, nəmaharu kalin iətəm təuvir mətəuarus=pa u rəueiu!”

¹¹ Kəni inu nəmtətiən iətəm Iesu təmətuəuin agın lan mol. Kəni in təmol ikin Kenə, lahuənu kəti e Kaləli. E nəmtətiən əha, in təməgətun nepətiən rəha Uhgın lan, kəni rəhan nətəmimi mən, kəmotəhatətə əskasik lan.

Iesu təməhgi pətigəm nətəmimi nətəm kautol makit e Nimə Rəha Uhgın
(*Mat 21:12-13; Mak 11:15-18; Luk 19:45-46*)

¹² Uərisig e marit əha, in təmeiuiəu muvən e taun asoli əha Kapeniəm əpəha Kaləli ilah rəhan məmə mine pian mən mine rəhan nətəmimi mən. Kəni kəmotatig nian nəuvein əha ikin əha. ¹³ Kəni tīnuva iuəkir o nian rəha lafet rəha nətəm Isrel iətəm kətəni məmə lafet rəha Pasova.† Kəni Iesu təməri muvən əpəha Jerusiləm.

¹⁴ Ihlua lan e Nimə Rəha Uhgın kəutəfaki ikin, Iesu təməfu nətəmimi kautol səlim e kau, mine sipsip, mine mak mən, məmə nətəmimi okotos nəhmtin o noliən sakrifais lan. Kəni nətəmimi nəuvein əha ikin, ilah kautol senis e məni rəha nətəmi iki pisin pisin mən. ¹⁵ Kəni in tos təulə nəuvein, mətəl o nalisien iətəmi. Kəni in mītəu nətəmi mən u ilah kau mən mine sipsip mən məmə okohiet e Nimə Rəha Uhgın. Kəni in mauvəregin məni rəha nətəmi mən u nətəm kautol senis lan, kəni təmahuvihin-ahuvihin rəhalah tepil mən.‡ ¹⁶ Kəni mahi ilah mən u nətəm kautol səlim e iəuein məni=pən kəm lah məmə, “!Otəmki natimnati mən u mohiet! !Itəmah məsotoliən Nimə Rəha Tatə rəhak tuva məmə in nimə rəha noliən makit!” ¹⁷ Kəni nətəmimi rəhan, nīkilah təməhti nəghatiən kəti e Nauəuə Rəha Uhgın, iətəm tətəni məmə, “Iəu iəkölkeikei pik Nimə Rəham e nīkik, nīkik pik agın lan.”§*

* **2:1** Nəmə təhro Josip u iərman rəha Meri, məmə rəha Iesu, in tīnimis rəkis. Mətəu Jon u təməti nauəuə u, təməsəniən məmə inəha ikin ilah mən ilah. † **2:13** Eks 12; Dut 16:1-6 ‡ **2:15** Afin-to e tiksənəri “Nimə Rəha Uhgın” o nəhrunien natimnati nian Iesu təmuvən məhgi pətigəm nətəmimi e Nimə Rəha Uhgın. § **2:17** Suaru kəti mən o nəuhliniən fes u tol lanu lan: “Iəu iəkölkeikei pik Nimə Rəham e nīkik, nīkik pik agın lan, kəni nətəmimi okotohamu iəu lan.” * **2:17** Sam 69:9

18 Kəni nətəmi asoli mɪn rəha nətəm Isrel nɪkɪlah təmahmə motətapuəh ohni məmə, “?Pəh təmol məmə nəkəhrun nolɪən nati u? !Ol nəmtətɪən məmə otəgətun əhruahru kəm tɪmah!”

19 Mətəu Iesu təni məmə, “Nəmə itəmah nəkotərəkin Nimə u Rəha Uhgɪn, kəni nian kɪsɪl əmə, iəu iəkuvləkin mɪn təhtul.”†

20 Kəni nətəmi asoli mɪn əha kotəni məmə, “!Ei, nəman! Nətəmimi kəmotol uək asoli o nu ilah rəfɪn fote-sikis motuvləkin Nimə u Rəha Uhgɪn. !Onəkəhro lanu muvləkin e nian kɪsɪl əmə!”

21 Mətəu Nimə əha Rəha Uhgɪn iətəm Iesu tətəghati lan, in nɪpətɪn. 22 Kəni uərisɪg, nian in tɪnɪmɪs rəkɪs, kəni mɪnəmɪəgəh mɪn, kəni rəhan nətəmimi mɪn, nɪkɪlah təhti nəghatɪən əha rəhan iətəm təməni. Kəni ilah kəmotəhatətə e Nauəuə Rəha Uhgɪn, mɪne nəghatɪən iətəm Iesu təməni=pən kəm lah.

Iesu tɪnəhrun rəkɪs nətəlɪgɪən mɪn rəha nətəmimi

23 Nian əha Iesu təmətətɪg e Jerusɪləm e nian rəha lafet rəha Pasova u, nətəmimi tɪpət kəmoteruh nəmtətɪən mɪn iətəm in təmol, kəni kəmotəhatətə lan. 24 Mətəu Iesu in təməhrun nati iətəm tətətɪg e nɪkɪlah, kəni məsəhatətəɪən e lah. 25 Ko iətəmi kəti təsəhtul pətɪgəmiən məghati rəha nətəmimi lan, mətəu-inu Iesu təhrun rəfɪn nətəlɪgɪən rəha nətəmimi.‡

3

Nikotiməs təmuvən meruh Iesu

1 Iətəmi asoli kəti rəha nətəm Isrel, nərgɪn u, Nikotiməs.* In Farəsi kəti. 2 Kəni nian kəti lapɪn, in təmuvən məmə otəghati ilau Iesu. In təməni=pən məmə, “Iəgətun, itɪmah iəkotəhrun məmə ik iəgətun kəti iətəm Uhgɪn təmahlɪ=pa ik nəkuva, mətəu-inu iətəmi kəti ko təsəlɪən nəmtətɪən mɪn u ik natol nəmə Uhgɪn təsətɪgɪən ohni.”

3 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Nɪpəhrɪənɪən əgɪn u iətəni=pɪnə kəm ik məmə, nəmə iətəmi kəti təsair vɪvɪ mɪnɪən,† ko in təsəruhɪən Narmənɪgɪən Rəha Uhgɪn.”‡

4 Kəni Nikotiməs, narmɪn təmɪuvɪg pɪk, kəni mətəpuəh ohni məmə, “?Iətəmi tɪnol iahgɪn rəkɪs, otəhro mair mətətɪg mɪn? Ko təsuvən mɪnɪən e nərfɪ rəhan məmə kəni mair=pa mɪn!”

5 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Nɪpəhrɪənɪən əgɪn u iətəni=pɪnə kəm ik məmə, nəmə iətəmi təsair vɪən e nəhu mɪne Narmɪn Rəha Uhgɪn, ko təsuvənɪən matɪg əhgəl Narmənɪgɪən Rəha Uhgɪn.§ 6 Nɪpətɪtəmi təmair əmə e nɪrə rəha iətəmimi əmə, mətəu Narmɪn Rəha Uhgɪn əmə u in tatol məmə narmɪtəmi tətair vɪ mɪn. 7 Təsəuvɪrɪən məmə narməm otɪuvɪg nian iəmənɪ=pɪnə kəm ik məmə, ‘Onəkəkeiki motair vɪ mɪn.’ 8 Təhmen əmə e nɪmətəgɪ u nəseruhɪən məmə tatsɪpən ikɪn kəti, matelel nati matuvən ikɪn kəti iətəm in tolkeiki məmə otuvən=pən ikɪn. Natətəu əmə, mətəu ik nəsoteruhɪən məmə təmsɪpən iə, kəni matuvən iə. Kəni e suaru kətɪəh əmə, kitah kəsoteruhɪən Narmɪn Rəha Uhgɪn, mətəu kəuteruh əmə rəhan uək e nəmɪəgəhɪən rəha iətəmi iətəm təmair vɪ mɪn.”*†

9 Kəni əmeiko, Nikotiməs tətəpuəh o Iesu məmə, “?Natɪmnati mɪn u, otəhro lanu muva?”

† 2:19 Mat 26:60-61; 27:40; Mak 14:57-59; 15:29 ‡ 2:25 Jon 1:47; 6:61; 13:11 * 3:1 Jon 7:50-51; 19:39-42 † 3:3 Nəghatɪən u “nair vɪən,” nɪpətɪn keɪu məmə, “iətəmi tətair vɪvɪ mɪn” mɪne “Uhgɪn təmol məmə in tair e nairɪən rəha nəgəu e neai.” Nəghatɪən u in əha ikɪn e fes 5 mɪn. ‡ 3:3 Jon 1:13; 1Pitə 1:23; Jem 1:18 § 3:5 Esik 36:25-27; Efəs 5:26; Tait 3:5 * 3:8 E nəghatɪən rəha Kris, nəghatɪən mil u “nɪmətəgɪ” mɪne “narmɪn,” ilau nəghatɪən kətɪəh mil əmə. † 3:8 Esik 37:9

¹⁰ Kəni Iesu təni məmə, “Ik iəgətun asoli rəha nətəm Isrel. ?Təhro nəkəruru natimnati mīn u? ¹¹ Nipəhriənian agin u iətəni=pinə kəm ik məmə, nəghatian mīn u iətəm iətəni ilah, iəu iəkəhrun vivi, kəni natimnati iətəm iətəni pətigəm, iəu ineruh rəkis. Mətəu itəmah nəsotəhatətəian e nəghatian mīn rəhatimah.‡ ¹² Iəu iəmāni natimnati mīn iətəm katol e nəhue nītəni əmə u, mətəu itəmah nəsotəhatətəian e rəhak nəghatian. ?Kəni nəmə iəkəni natimnati mīn iətəm katol e Negəu e Neai, nəkotəhro lanu motəhatətə lan? ¹³ Iətəmi kəti tisuvəniən əpəha ilis e Negəu e Neai, meiuaiu=pa, mēni pətigəm nian kəti mīne. Mətəu Nəti Iətəmi əmə, təmsipən iman ikin e Negəu e Neai, meiuaiu=pa, təhrun nəni pətigəmian. §

¹⁴ “Aupən, əpəha ikin təpiə-məpiə ikin, Mosis təmos narmi sineik kəti, mətəu-pəri ilis e nigī əfəməh kəti, kəni mīləfəri.* Kəni e nolian əhmen əmə lanəha, okəkeikei kətu-pəri mīləfəri Nəti Iətəmi lanəha,† ¹⁵ məmə nətəmi mīn u nətəm okotəhatətə lan, ilah okotos nəmiəgəhian itulin.

¹⁶ “Tol lanəha, Uhgīn təmolkeikei pik nətəmi e nəhue niftəni, tol=pən in təməfa Nətin Nəuan Kətiəh Əmə, məmə nətəmi mīn rəfin u nətəm kəutəhatətə lan, ilah ko kəsəhuvəniən e nigəm itulin, mətəu okotos nəmiəgəhian itulin.‡ ¹⁷ Uhgīn in təməsahli=paiən Nətin tuva e nəhue niftəni u məmə otəni pətigəm nalpīniən rəha nolian rəha nətəmi rəha nəhue niftəni, mətəu in təmahli=pa məmə Nətin otuva in suaru o nosmiəgəhian nətəmi e nəhue niftəni.

¹⁸ “Nətəmi nətəm kəutəhatətə lan, Uhgīn otəsəniən nalpīniən rəhalah. Mətəu nətəmi nətəm kəsotəhatətəian lan, Uhgīn tinəni rəkis nalpīniən rəhalah, mətəu-inu kəsotəhatətəian e Nəti Uhgīn Nəuan Kətiəh Əmə. ¹⁹ Uhgīn tətakil nətəmi e nolian u məmə, Nəhagəhagian tinuva rəkis e nəhue niftəni, mətəu nətəmi kəsotolkeikeiən Nəhagəhagian, mətəu-inu nian rəfin rəhalah nolian, təsəhruahruian. ²⁰ Nətəmi nətəm kautol nolian iətəm təsəhruahruian, ilah kəutəməki e Nəhagəhagian. Kəni ilah kəsəhuvaiən e Nəhagəhagian, mətəu-inu ilah kəutəpəh məmə Nəhagəhagian əha otasiəgəpin pətigəm rəhalah nolian tərəh mīn.

²¹ “Mətəu nətəmi nətəm kəutohtəu=pən suaru rəha nipəhriənian ilah okəhuva e Nəhagəhagian, məmə Nəhagəhagian əha, in otasiəgəpin rəhalah nolian, kəni mətəgətun məmə ilah kautol nəuia Uhgīn e nəsanəniən əmə rəhan.”

Jon təməghati mīn e Iesu

²² Uərisig e natimnati mīn əha, Iesu mīne rəhan mīn nətəmi kəməhiet Jerusiləm motan əmə e nītəni Jutiə. Təmatig nuvəh nəuvətīn ilah mīn ikin əha, kəni matol bəptais e nətəmi. ²³ Mətəu e nian əha, Jon mīn, in tatol bəptais e nətəmi əpəha ikin kəti iuəkīr əmə o Salim, nərgīn u, Aenon, mətəu-inu, ikin əha, nəhu tepət ikin. Kəni nətəmi kautəhuvən ikin əha, məmə Jon otol bəptais e lah. ²⁴ E nian əha, kəsləfən əhanəhian Jon e kaləpus.

²⁵ Kəni nətəmi nəuvein rəha Jon, ilah kəmotorgəhu ilah iətəm kəti u taskəlīm vivi lou rəha Mosis, o nolian əhruahru iətəm iətəmi otəkeikei maig

‡ **3:11** Nəghatian Kris əhruahru rəha fes 11 tətəni məmə, “Nipəhriənian agin u iətəni=pinə kəm ik məmə, nəghatian mīn u iətəm iətəni ilah, itimah iəkotəhrun vivi, kəni natimnati iətəm iətəni pətigəm, itimah inoteruh rəkis. Mətəu itəmah nəsotəhatətəian e nəghatian mīn rəhatimah.” Nəmə təhro, Iesu təməni məmə, “itimah” e fes u mətəu-inu e fes 2, Nikotiməs təməni məmə “itimah.” Uə nəmə təhro Iesu tətəghati e Uhgīn, Narmīn Rəhan, mīne in; uə nəmə təhro tətəghati e Jon Bəptais mīne in. § **3:13** Nian Iesu təməni “Nəti Iətəmi,” in təməghati aru lan. * **3:14** Eruh mīn e Namba 21:4-9 tətəghati e aiən sineik. Jon 8:28; 12:32; 12:24 † **3:14** Nəghatian u “okəkeikei kətu-pəri mīləfəri Nəti Iətəmi lanəha” nipətīn keiu u ikinu: məmə nətəmi okotəfəri Iesu ilis e nigī kəməluau məmə otimis, kəni mīne Uhgīn otəfəri mīn in təri muvən e neai ikin ima nisaiən. ‡ **3:16** Esik 18:23,32; 37:9; 1Tim 2:4; 4:10; 1Jon 4:9-10

məmә in otəhruahru e nəhmti Uhg̃in. ²⁶ Kəni ilah kəməhuvən moteruh Jon, motəni=pən kəm in məmә, “Iəgətun, ik nəkəhrun iətəmimi kəti u aupən itələu min əpəha e nītəni=pən ikin e nəhu Jotən, kəni ik nəməhtul pətigəm mətəghati lan kəm nətəmimi. Rəueiu əha, in tīnatol bəptais e nətəmimi. Kəni ilah rəfin kīnautəhuvən ohni.”

²⁷ Kəni Jon təni=pən məmә, “Iətəmimi təruru noliən nati kətiəh mīne, nəmə Uhg̃in əpəha e Negəu e Neai tətəfən uək əha kəm in. ²⁸ Itəmah u nəutəhtul=pa ohniəu. Itəmah nəkotəhrun məmә iətəni lanu məmә, ‘Səniəmә iəu Kristo iətəm Uhg̃in təmәni məmә otahli=pa.’ Mətəu Uhg̃in təmāhli=pa iəu məmә iəkaupən muva, kəni Kristo in otəpanuərisig. ²⁹ Iətəm aluə kəti məmә otol marit, in otos pətan vi rəhan. Mətəu iətəmimi u tətəsiru e lafet rəha marit u, nīkin tagiən pik məmә otəhtul e nīkali iətəm aluə u mətəlig lan. Kristo in təhmen e iətəm aluə, kəni iəu iəkəhmen e iətəm tasiru. Kəni nīkik tagiən məmә in təmuva, kəni nīkik tagiən mīn məmә nətəmimi okotuərisig lan. ³⁰ Kristo əha, in otəkeikei muva mē in ilis tapirəkis iəu, kəni ko iəu iəkeiuai.”

³¹ Iətəmimi in təmsipən ilis e Negəu e Neai, in ilis tapirəkis nətəmimi ərəfin. Iətəmimi iətəm tətən əmə e nəhue niftəni, in iətəmimi əmə rəha nəhue niftəni, kəni in təhrun əmə nəniən natimnati mīn u e nəhue niftəni u. Mətəu, iətəmimi iətəm tatsipən ilis e neai in ilis tapirəkis nətəmimi rəfin. ³² In tətəhtul pətigəm o nəni pətigəmiən natimnati iətəm in təmeruh kəni mīnətəu rəkis, mətəu iətəmimi kəti mīne təsəhatətəiən e rəhan nəghatiən. ³³ Iətəmimi iətəm təmos rəhan nəghatiən kəni mətəhatətə lan, in tətəhtul pətigəm məmә nəghatiən iətəm Uhg̃in təmәni, in nīpəhriənien. ³⁴ Tol lanəha mətəu-inu iətəmimi əha iətəm Uhg̃in təmāhli=pa tuva, in tətəni pətigəm əmə nəghatiən mīn rəha Uhg̃in. Kotəhrun məmә in tətəni pətigəm əmə nəghatiən mīn rəha Uhg̃in mətəu-inu Uhg̃in təməfən Narmīn Rəhan tərīauəh lan, ko kəseuviəhliniən keruh kəni kəsehien naunun lan.

³⁵ Əuəh, Tatə Uhg̃in in tolkeikei pik Nətīn əha, kəni in tīnələhu=pən rəkis natimnati rəfin e nəhlmīn. ³⁶ Iətəmimi u iətəm tətəhatətə e Nətī Uhg̃in u, in tatos nəmiəgəhien itulīn u, naunun tikə. Kəni mətəu, iətəmi tətəhti nəuia Nətīn u, in ko təsosiən nəmiəgəhien itulīn u nian kəti mīne, mətəu-inu iətəmimi iətəm tol lanəha, niəməha rəha Uhg̃in tatuvən ohni naunun tikə.

4

Iesu təmətəghati kəm pətan Səmeriə

¹ Farəsi mīn kəmotətəu nəghatiən, məmә Iesu in tīnatiuvi=pa nətəmimi tepət kīnautəhuva ohni, kəni in tatol bəptais e lah tepət. Rəhan nətəmimi tepət e rəha Jon. ² (Mətəu nīpəhriənien səniəmә Iesu in tatol bəptais e lah, nətəmimi mīn əmə rəhan ilah kautol bəptais e nətəmimi.) ³ Kəni nian Iesu tīnəhrun məmә Farəsi mīn kīnautətəu nəghatiən əha, kəni in tēmiet Jutiə mītəlig=pən əpəha Kaləli.

⁴ Kəni nian in təmatuvən əha ikin əha, təmәni məmә otəkeikei muvən=pən Səmeriə ikin.* ⁵ Kəni in təmuvən=pən e taun kəti e Səmeriə, nərgin u, Saikar. Taun əha, in iuəkīr o nītəni kəti iətəm Jekəp təmətei məfən aupən ikin† kəm nətīn u Josip. ⁶ Kəni wel rəha Jekəp əha ikin. Kəni Iesu tīnəpəou agin, mətəu-inu in təmaliuək e suaru əfəməh, kəni tuva məharəg-pəri iuəkīr o wel, mətəmeig. E nian əha, mītigar tīnəhtul əhruahru.

* **4:4** E nian əha, tiəkis o nətəm Isrel məmә okəhuvən ima nətəm Səmeriə, mətəu-inu e rəhalah neruhien, nətəm Səmeriə ilah kotamīkmīk e nəhmti Uhg̃in. Kəni nati əpnəpīn kəməutəni mīn məmә kəmotəpən e Jekəp, mətəu kəutəmāki e lah mīn. † **4:5** Jen 48:22; Jos 24:32

7-8 Kəni rəhan mīn nətəmimi kəməhuvən əpəha itaun, məmə okotos nəhmti nauəniən. Kəni təsuvəhiən, pətan Səmeriə kəti, təmuva məmə otətu nəhu. Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Ei. Əfa-to nəhu nəuan nəuətən kəm iəu. İəkolkeikei məmə iəkəmnim.”

9 Kəni pətan Səmeriə u, təni=pən kəm in məmə, “!Ei! İk iətəm İsrəl ko, kəni iəu pətan Səmeriə. ?Təhro nətətapuəh=pa o nəhu kəm iəu?” Təməni=pən lanəha mətəu-inu iətəm Jutiə mine iətəm Səmeriə kəsüəmnim pətian nəhu e kap kətiəh.

10 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “İk nəkəruru nati nak iətəm Uhgın tolkeikei məmə otəfinə kəm ik. Kəni ik məruru mīn iəu, iəu u, iətətapuəh=pinə o nəhu kəm ik. Nəmə ik nəkəhrun, ik onəkətapuəh o nəhu ohniəu. Kəni iəu oiəkəfinə nəhu miəgəh.”‡

11 Kəni pətan u, təni=pən kəm in məmə, “İtəmi asoli, ik rəham pəkət tikə kəni wel u, in əpəha ləhtəni isəu. ?Nəhu miəgəh u, nətəni məmə onəkətu əhro lanu? 12 Rəhatah kəha Jekəp u aupən, in təməfa wel u kəm tah, kəni in təmatətu nəhu ikin nīmīn, ilah nenətīn mīn, mine rəhan mīn kau mīn. ?Kəni təhro? ?İk nəkapirəkis Jekəp, uə?”

13 Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Nətəm kəutəmnim nəhu e wel u, ilah okəpanotəuauə mīn. 14 Mətəu iətəmimi iətəm otəmnim nəhu iətəm iəu iəkəfən kəm in, ko təsəuauə mīniən nian kəti mine. § Nəhu iətəm iəu oiəkəfən kəm in, in təhmen e nəhmti nəhu kəti iətəm tətəpuəl-apuəl mətəiu əpəha imə e nīkin nian rəfin, mətəfən nəmiəgəhiən itulīn kəm in, iətəm otəsoliən naunun.”*

15 Kəni pətan əha təni=pən kəm in məmə, “!İtəmi asoli, əui! Əfa-to nəhu u kəti kəm iəu, məmə iəu iəsəuauə mīniən nian kəti, kəni məsuvaian mīn u ikinu, mətəu nəhu.”†

16 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Uvən mauin=pən e rəham iərman, kəni miəuva u ikinu.”

17 Kəni pətan əha təni=pən kəm in məmə, “M-m-m. İəu rəhak iərman tikə.”

Mətəu Iesu təni=pən kəm in məmə, “Nətəni pəhriən məmə rəham iərman tikə. 18 Mətəu-inu ik, nəmitəu=pən rəkis nəman faif, kəni iərman u iətəm itələu mīn nətuatig u rəueiu, səniəmə rəham əhruahru iərman. Nəghatīən rəham u rəueiu, in nīpəhriənīən.”

19 Kəni pətan u, təni=pən məmə, “!Ei-i-si! İtəmi asoli, iətəfu məmə ik iəni kəti rəha Uhgın. 20 Tīpītīmah mīn aupən, ilah kəmautəfaki kəm Uhgın əpəha ilis e nitəuət əpəha, mətəu itəmah nətəm İsrəl, nəutəni məmə Jerusiləm əmə əha, okəkeikei kətan ikin kətəfaki.”

21 Mətəu Iesu təni=pən kəm in məmə, “Pətan, ik onəkəkeikei məni nīpəhriənīən e rəhak nəghatīən. Nian əha ikin tətəva, məmə itəmah onəsotəfaki mīniən kəm Tatə Uhgın əpəha e nitəuət asoli əha, mine Jerusiləm mīn. 22 İtəmah nətəm Səmeriə, itəmah nəutəfaki kəm Uhgın mətəu itəmah nəkotəruru in. Mətəu itəmah iəutəfaki kəm Uhgın u, iəkotəhrun in, mətəu-inu suaru rəha Uhgın o nosmiəgəhiən nətəmimi in təmsipa e tīmah, nətəm İsrəl.‡

23 Mətəu otəsuvəhiən, Narmīn rəha Uhgın in otasiru e nəfaki pəhriən mīn, mol ilah məmə ilah okotəhrun vivi Uhgın məmə Uhgın u, in Uhgın pəhriən, kəni mol ilah məmə ilah okotəfaki kəm in e nīkilah pəhriən. Mətəu-inu Tatə Uhgın in tətəsal e nəfaki mīn nətəm kəutol lanəha. Kəni nīpəhriənīən məmə nian əha tīnuva rəkis. 24 Uhgın səniəmə iətəmimi. Kəpə. In narmīn. Tol lanəha, kəni

‡ 4:10 Pətan u təməşhrun vivīən nīpəti nəghatīən iətəm Iesu təməni=pən məmə otəfən nəhu miəgəh. Nəghatīən əha, nīpətin əhruahru u nəhmti nəhu kəti iətəm təhlan mətəpuəl-apuəl. Mətəu Iesu in tətəghati aru lan, məmə Narmīn Rəhan in tətəfən nəhu itulīn. Aes 44:3; 55:1; Jer 2:13; 17:13; Sek 14:8; Jon 7:37-38; Nəh 7:17; 21:6; 22:1,17 § 4:14 Jon 6:35 * 4:14 Sam 42:1-2; 63:1; Aes 12:3; 41:17-18; 44:3; 49:10; 55:1; Jer 2:13; 17:13; Jon 7:38 † 4:15 Jon 6:34 ‡ 4:22 Rom 3:1,2; 9:4,5; 15:8,9

nətəmimi nətəm kəutəfaki kəm in, ilah kotəkeikei motəfaki kəm Uhgın məmə Uhgın u, in Uhgın pəhriən, kəni ilah kotəkeikei motəfaki kəm in e nīkilah pəhriən e nəsanəniən rəha Narmın Rəhan.”

²⁵ Kəni pətan u, təməni=pən kəm in məmə, “Iəu inəhrun məmə Məsaia, otəkeikei muva. Inu, kətauin lan məmə Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa. Kəni nian otuva, kəni in təhrun nəni pətīgəmīən natimnati rəfin kəm tah.”§

²⁶ Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Iəu u inu, iətəghati kəm ik.”

²⁷ Kəni əmeiko, nətəmimi rəha Iesu kəmohtəlig=pa mīn. Kəni narmilah təmīuvig pik nian kəmotəh in tətəghati ilau pətan kəti. Mətəu ilah kəti təməsətapuəhiən o pətan əha məmə, “?Ik nəkolkeikei nak?” uə kəm Iesu məmə, “?Ik nətəghati kəm pətan əha o nak?”

²⁸ Kəni pətan u, təməpəh rəhan nīlosi nəhu tətəharəg, mītəlig muvən əpəha e taun. Təmuvən mətəni=pən kəm nətəmimi ikin əha məmə, ²⁹ “!Ei! Əhuvən-to motafu suah kəti əha ikin əha. In təməni pətīgəm rəfin natimnati mīn iətəm iəu iəmol. ?Nəmə təhro in Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa?” ³⁰ Kəni ilah kəmohtiet e taun əha, mīnautəhuvən məmə okotafu to Iesu.

Iesu təməghati əuhlin e nauəniən

³¹ Kəni e nian əha, nətəmimi rəha Iesu kəmautuh nīkin məmə, “Iəgətun, ik auən kəti.”

³² Mətəu in təni=pən kəm lah məmə, “Iəu nəgək əpəha nauəniən iətəm itəmah nəkotəruu.”*

³³ Tol lanəha, rəhan mīn nətəmimi kīnəutətapuəh-ətapuəh o lah mīn məmə, “?Təhro? ?Kəmə təhro iətəmi kəti təməfən nauəniən kəti kəm in, uə?”

³⁴ Mətəu Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Uhgın təmāhli=pa iəu iəkuva, kəni nauəniən u nəgək, məmə iatol natimnati iətəm in tolkeikei məmə iəkol.† Kəni iəkol rəfin uək mīn iətəm in təməfa məmə iəkol, o nol naununiən rəhan uək.

³⁵ “Itəmah nəkotəhrun-to nəghatiən kəti u kətəni məmə, ‘Məuig kuvət əha ikin tətətig məmə okotətəuarus nian rəha nəuləkīən e nauəniən e nasumīən.’ Mətəu iəu iətəni kəm təmāh, oteruh-to nauəniən u e nasumīən. Rəueiu əha, nīmālilah tīnimətu rəkis. Nian rəha nəuləkīən əha rəueiu.‡

³⁶ “Iətəmimi rəha nəuləkīən tīnuva, mīnətətuəuin mīnatos rəkis rəhan nətəouīən. Kəni nauəniən u, in təməulək lan o nəmīəgəhiən itulin.§ E nolīən u, iətəmimi iətəm tətəsum mīne iətəmimi iətəm tətəulək lan mos mətəva, ilau pəti nīkilau otəgiən. ³⁷ Nəghatiən kəti u kətəni məmə, ‘Iətəmi kəti təmuvən məmə otərfei kəni mīsuv nati, mətəu iətəmi pīsīn kəti mīn otəulək lan mos muva.’ Nəghatiən u, in nīpəhriənīən. ³⁸ Iəu iəmahli=pən itəmah məmə onəkəhuvən motəulək e nasumīən iətəm itəmah nəməsotərfeiən mīne məsotīsuvīən. Nətəpīsīn mīn, ilah kəmotəsum lan. Kəni itəmah nīnəutəhli nəua rəhalah uək.”

Nətəm Səmeriə tēpət kəmotəhatətə e Iesu

³⁹ Kəni e taun u, nətəm Səmeriə tēpət, ilah kəmotəhatətə e Iesu mətəu-inu pətan əha təməhtul pətīgəm mətəni=pən kəm lah məmə, “Iesu təməni pətīgəm natimnati rəfin iətəm iəu iəmatol.”

§ 4:25 Nətəm Səmeriə kəmotəhrun e nauəuə rəha Dut 18:15-19 məmə Kristo in otəni əpu kəm lah nəlpəkəuīən rəha Uhgın. * 4:32 Job 23:12; Jon 6:27 † 4:34 Jon 5:30; 8:29 ‡ 4:35 Nian Iesu tətəghati e nauəniən e nasumīən iətəm nīmālilah tīnimətu rəkis, in tətəni əhrəhru əmə məmə, “!Oteruh-to! Nətəmimi kīnəotəhtul maru rəkis. Sotolīən məi məutəpīli o nəni pətīgəmīən nəghatiən rəha Uhgın təhmen=pən əmə e nətəm kəutol məi o nəuləkīən, kəni məutəni məmə, ‘Məuig kuvət əha ikin, kəni nauəniən tēpanīməhtə.’ Kəpə, nətəmimi kīnəutəhtul maru rəkis o nosīən nəghatiən rəha Uhgın.”

§ 4:36 Nīpəti nəghatiən u məmə nətəmimi rəha Iesu okotos nətəmimi məhuva o Uhgın təhmen=pən əmə e iətəmimi tatos nauəniən e nasumīən. Nətəmimi mīn okotos nəmīəgəhiən itulin.

⁴⁰ Kəni nian nətəm Səmeriə kəməhuvən moteh, kəni kəmotəkəikei ohni məmə otuvən motatig ilah min. Kəni Iesu təmuven motatig o nian keiu. ⁴¹ Kəni nətəmimi tepət min kəmotəhatətə lan e rəhan min nəghatiən.

⁴² Kəni mautəni=pən kəm pətan u məmə, “Itimah iəmotəhatətə lan o nəghatiən u iətəm ik nəməni=pa, mətəu rəueiu əha, iəkotəhatətə lan mətəu-inu itimah əhruahru iəmotətəu rəhan nəghatiən min, kəni motəhrun pəhriən məmə in Iosmiəgəh rəha nəhue niftəni.”*

*Iesu təmol vivi nətəi
iətəmi asoli kəti rəha kig*

⁴³ Nian Iesu təmatig mos nian keiu rəkis ikin əha, in təmiet muvən Kaləli. ⁴⁴ Aupən, in təmətəni məmə iəni min rəha Uhgın, nauət imalah min, ilah kəsotisiaiən ilah.† ⁴⁵ Nətəm Kaləli, aupən ilah kəməhuvən Jerusiləm mautil lafet rəha Pasova, kəni e nian əha, ilah kəmoteruh natimnati min iətəm in təmol ikin əha. Kəni nian Iesu təmuven Kaləli, nıkilah təmagiən ohni.

⁴⁶ Kəni Iesu təmitəlig=pən min e lahuənu Kenə, əpəha Kaləli. Ikin əha aupən, in təmol nəhu tuva mol wain.‡ Kəni e Kapeniəm iuəkır əmə, iətəmi asoli kəti rəha kig tətətig ikin. Kəni nətın kəti tatimis. ⁴⁷ Kəni nian suah u təmətəu məmə Iesu təmsipən Jutiə minuva rəkis Kaləli, kəni in təmuva meruh Iesu. Kəni məni=pən kəm in məmə oteiuaiu muva əpəha Kapeniəm masiru e nətın. Mətəu-inu suakəku otimis rəueiu.

⁴⁸ Kəni Iesu təni=pən kəm suah u məmə, “!Nəman! Itəmah u, nəkotəni məmə onəkoteruh əmə nəmtətien min mine natimnati min iətəm narmitəmah otaupən miuvig ohni, uərisig ko, nəpanotəhatətə lak. Mətəu nəmə nəsoferuhien, ko nəsothətətəien lak.”

⁴⁹ Kəni suah kəha təni məmə, “!Iətəmi asoli, əui! !Pəh kian uəhai əmə! ! Otəsuvehien rəueiu nətik timis!”

⁵⁰ Kəni Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Uvən; nətım otəpanəmiəgəh.” Kəni suah u təməhatətə e nəghatiən rəha Iesu kəni mitəlig.

⁵¹ Nian in təmatuvən əhanəh e suaru, meruh rəhan noluək min, kəni ilah kotəni=pən kəm in məmə, “Rəham suakəku tinəmiəgəh rəkis.”

⁵² Kəni in təmətapuəh o lah məmə, “?Təməuvir e nian nak?”

Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, “Nəniuv ləhnaiuv e uan klok rəhan nəpiəpeien təmikə.” ⁵³ Kəni suah u, təməhrun məmə, e nian əhruahru əha inəha, Iesu təməni=pən kəm in məmə, “Rəham suakəku otəpanəmiəgəh.” Kəni in mine rəhan min, kəmotəhatətə e Iesu. ⁵⁴ Inu nian tatol keiu lan iətəm Iesu təmiet Jutiə, muva Kaləli kəni mol nəmtətien kəti.

5

Iesu təmol vivi suah kəti əpəha iuəkır e nəhu Petseta

¹ Uərisig e nian əha, Iesu təməri muvən e taun u Jerusiləm, mətəu-inu katol lafet kəti rəha nətəm Isrel əha ikin əha.

² E Jerusiləm, noan nəhu asoli kəti əpəha ikin, iətəm kətəig lan. E nəghatiən rəha nətəm Isrel kətəni nərgin məmə Petseta. Kəni nimə kəti tətəhtul iuəkır o noan nəhu əha. Nimə u, fərantə lan, faif. In iuəkır əmə o ket u e nıkali taun u, nərgin u, Ket rəha Sipsip. ³⁻⁴ Kəni ikin əha e fərantə min, nətəm kautohmis tepət kətapili əha ikin. Nəuvein nəhmtilah tərah, kəni nəuvein

* **4:42** 1Jon 4:14 † **4:44** Nati əpnapin Iesu təmair lahuənu Petlehem, e niftəni asoli Jutiə, nətəmimi kəuteruh məmə in iətəm Nasərit əpəha Kaləli, mətəu-inu təmatig nuvəh ikin əha (Jon 7:41; 18:5; 19:19). Nətəmi Isrel e Jutiə mine Kaləli tepət kəsotəhatətə pəhriənien lan, rəhalah nəhatətəien təkəku əmə lan, nian kəuteruh in tatol nati apispis nəuvein (Jon 1:11; 2:18,23-25; 4:45,48; 6:2,41,66). Mətəu nətəm Səmeriə nətəm kotatig e taun u Saikə, ilah kəmotəhatətə pəhriən lan, məmə Iesu in Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa (Jon 4:40-42). ‡ **4:46** Jon 2:1-11

nəhlkilah tərəh, nəuvein min nıpətilah nəuuetin təmimis.* 5 Kəni suah kəti əha ikın tətəpili. In təmatimis minos rəkis nu tate-eit. 6 Kəni Iesu təmeruh suah u tətəpili, kəni in minəhrun məmə suah u təmimis nuvəh nəuuetin, kəni tətəpuəh ohni məmə, “?Təhro? ?Nəkolkeikei məmə onəkəuvir?”

7 İətəmi tatimis əha tənı=pən kəm in məmə, “İətəmi asoli, iətəmi tikə məmə otələs iəu meiuaiu muvən e noan nəhu əha nian nəhu təlauəl. Nian rəfin, iəu iətalkut pik məmə iəkeiuaiu muvən e nəhu, mətəu nətəmimi nəuvein ilah kotəpirəkis iəu moteiuaiu məhuvən. Kəni ilah motəupən motek nəhu.”

8 Kəni Iesu tənı=pən kəm in məmə, “!Əhtul! Mos rəham nımahan maliuək matuvən.” 9 Kəni rəueiu ağın suah kəha təməuvir min. Kəni maiu-aiu rəhan nımahan mos matuvən.

Nati u kəmol e nian rəha Sapət,† 10 kəni nətəmi asoli min rəha Isrel kəmotahi suah kəha iətəm tinəmiəgəh e rəhan nımisiən, motəni məmə, “Nian u rəueiu rəha Sapət; kəni təsəhruahruən e Lou rəhatah məmə onəkəos lanko rəham nımahan.”‡

11 Kəni in tənı=pən kəm nətəmi min u məmə, “Mətəu suah u təmol vivi iəu, in təməni=pa məmə iəkəos rəhak nımahan maliuək matuvən.”

12 Kəni ilah kəmotətəpuəh ohni məmə, “?Suah pəh ko təməni=pinə kəm ik məmə onəkəol nati u?”

13 Mətəu suah u təruru nərgi Iesu, mətəu-inu nətəmimi tepət ikın əha, kəni Iesu təmikə=pən əmə əpəha e nikilah.

14 Kəni uərisig, Iesu təmeruh suah kəha e Nımə Rəha Uhgın, kəni tənı=pən kəm in məmə, “!Ei! !Eruh-to! !Ik nınəuvir rəkis! Mətəu onətətəu ik məmə nəsol mininən təfagə tərəh min. Nəmə nəkol, nərahinən kəti otos min ik, iətəm tərəh pik min.”

15 Kəni suah kəha təmuvən məni pətigəm kəm nətəmi asoli min rəha Isrel məmə, “Suah u iətəm təmol vivi iəu, nərgin ko, Iesu.”

16 Kəni tol lanəha, nətəmi asoli rəha nətəm Isrel, ilah kınautohtəu-ohtəu Iesu məmə okotol nərahinən kəm in, mətəu-inu ilah kəuteruh in tatol natimnati min tol lanəha e nian rəha Sapət kəni nati u tol ilah kəutəməki lan. 17 Mətəu Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Nian rəfin rəhak Tatə in tatol uək, kəni iəu min iatol uək.”§

18 Kəni nəghatın u, tol nətəligin rəhalah təskasik təhmın min, məmə okotohamu in timis. Mətəu-inu rəueiu əha, səniəmə məmə tətətgəhli əmə Lou rəha Sapət, mətəu nati asoli ağın, in tətəni məmə rəhan Tatə əhruahru Uhgın, kəni tol lanəha, in matol məmə in təhmen əhruahru e Uhgın.*

Iesu in tətərməniğ mətəu-inu in Nəti Uhgın

19 Kəni Iesu tənı=pən kəm lah məmə, “Nıpəhriəninən ağın u iətəni kəm təmah, Nəti Uhgın təruru noliən nati kəti e rəhan aru əmə nətəligin. Təhrun əmə noliən natimnati min u iətəm tateruh Tatə Uhgın tatol, mətəu-inu natimnati rəfin u iətəm Tatə Uhgın tatol, Nətin, in min in tatol.† 20 Nətin təhrun noliən lanəha, mətəu-inu Tatə Uhgın tolkeikei pik Nətin, kəni in tətəgətun in e natimnati rəfin iətəm in tatol. Kəni in otəpanəgətun in e natimnati rəfin iətəm in tatol. Kəni in otəpanəgətun min natimnati min kəm in iətəm iahgin min kotəpirəkis in min u, məmə otol itəmah narmitəmah tatiuvig pik ohni.

* 5:3-4 E kopi əuas min nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətəi e nəghatın Kris əupən, kəmətu=pən nəghatın rəha fes 3-4 tol lanu məmə, “3b İlah kəutəpili ikın əha məutəhtahnin nəuan əha məmə otəlauəl. 4 Mətəu-inu, nian nəuvein, əgelo kəti rəha Uhgın tuva, muvən e noan əha, kəni mol tatəlauəl. Kəni nian nəmə nəhu əha təlauəl, iətəmimi iətəm təupən meiuaiu muvən e nəhu, nati əpnapin tatos nımisiən nak, mətəu rəhan nımisiən otəuvir.” † 5:9 Sapət – Eruh e tiksınəri. ‡ 5:10 Jer 17:21 § 5:17 Jon 14:10

* 5:18 Jon 10:30,33; 19:7 † 5:19 Jon 14:10

21 “Mətəu-inu Tatə Uhgın tatol nətəm kəmoħmıs ilah kotəmiəgəħ mın, kəni e noliən kətiəħ əmə, Nətın təhrun nəfəniən nəmiəgəħiən kəm nətəmimi nətəm nikin tagiən məmə otəfən kəm lah.‡ 22 Mətəu-inu səniəmə Tatə Uhgın iətəm in otakil nətəmimi, mətəu in təmələhu=pən rəfin nakiliən e nəħlmi Nətın,§* 23 məmə nətəmimi ilah rəfin okotisiai Nətın, təħmen əmə məmə inu kəutisiai lanəħa Tatə Uhgın. Iətəmimi iətəm təsisiaiən Nətın, ko təsisiaiən Tatə Uhgın u iətəm təmahli=pa Nətın.†

24 “Nipəħriənian agın u iətəni kəm təmah məmə, iətəmimi iətəm tətətəu rəħak nəghatiən, kəni mətəhatətə e Uhgın iətəm təmahli=pa iəu iəkuva, in tinatos nəmiəgəħiən itulin. Ko in təsəhtulian e nəħmtək məmə oiəkəni pətigəm nalpiniən rəħan. In tinagım rəkis e nimisiən, kəni minuva o nəmiəgəħiən.‡ 25 Nipəħriənian agın u iətəni kəm təmah, məmə o nian kəti iətəm tətəu, nətəmi mın u kəmoħmıs, ilah okotətəu nəuia Nəti Uhgın, kəni nətəmi mın u ilah kəutətəlig lan, ilah okotos nəmiəgəħiən. Kəni nipəħriənian, nian əħa tinuva rəkis. 26 Tatə Uhgın in Nəukəti Nəmiəgəħiən, kəni e noliən kətiəħ əmə, in təmol məmə Nətın in mın Nəukəti Nəmiəgəħiən,§ 27 kəni in təmələhu=pən nəsanəniən mine nepətiən e nəħlmi Nətın məmə in otakil noliən mın rəħa nətəmimi, mətəu-inu in Nəti Iətəmimi.

28 “Təsəviriən məmə narmitəmah otiuvig pik o nati u, mətəu-inu nian əħa ikin tətəu iətəm nətəm kəmoħmıs okotətəu nəuia Nətın, 29 kəni ilah okotəhtul e rəħalah mın suvət, ilah mın u aupən kəmautol noliən təuvir mın okotəkeikei motəhtul mın motos mın nəmiəgəħiən, mətəu nətəmi mın aupən ilah kəmautol noliən tərəħ mın, ilah okotəkeikei motəhtul mın e nimisiən kəni motəhtul e nəħmti Tatə Uhgın məmə Nətın otəni pətigəm rəħalah nalpiniən.*

30 “Iəu iəkəruu nol aruiən nati kəti e rəħak əmə nəsanəniən. Iəu iətakil noliən mın rəħa nətəmimi mın, mətəu iətol əħruəħru əmə məmə rəħak Tatə tətəni mine məmə oiəkol. Kəni nian iəkakil noliən rəħa nətəmimi, iəkəħrun məmə iəkol təħruəħru, mətəu-inu oiəsolkeikeiən məmə iəkol əmə e rəħak nətəligiən. Iəkəkeikei mol təħmen e nətəligiən rəħa Uhgın iətəm təmahli=pa iəu iəkuva.”†

Nəhtul pətigəmiən

o nəruəsaniən Iesu

31 Nəmə iəu pişin əmə iətəhtul pətigəm mətəghati aru lak, kəni rəħak nəghatiən ko təsəhtulian.‡ 32 Mətəu iətəmi kəti mın əħa ikin in tətəhtul pətigəm kəni matol nəfigəmiən ohniəu, kəni iəu iəkəħrun məmə nəghatiən mın u rəħan iətəm tətəni lak ilah nipəħriənian.§

33 “Aupən, itəmah nəmotəħli=pən rəħatəmah mın nətəmimi məmə okəħuvən motətəlig e nəghatiən rəħa Jon, kəni in təmətəhtul pətigəm o nipəħriənian.* 34 Iətəghati lanu lan, mətəu iəsəriəiən e nəghatiən rəħa iətəmimi əmə kəti məmə təħrun noliən nəfigəmiən ohniəu. Kəpə. Təsəliən lanəħa.† Iətəghati e nəghatiən rəħa Jon lanu mətəu-inu iəkəkeikei məmə

‡ 5:21 Rom 4:17; Jon 11:25 § 5:22 Kitah koteruh fes 21-22 kəni məħrun məmə Iesu in otakil itah rəfin o nian kəti, kəni in otəfən nəmiəgəħiən kəm nətəmimi mın u nətəm nikin tagiən məmə otəfən kəm lah. Mətəu Jon 3:17 tətəgəgun məmə Iesu təməsuvaian e nəħue niftəni o nəni pətigəmiən nalpiniən rəħatah, mətəu təmuva o nəfəniən nəmiəgəħiən kəm tah. * 5:22 Jon 5:26-27; 9:39; Uək 10:42 † 5:23 Luk 10:16; 1Jon 2:23 ‡ 5:24 Jon 3:18 § 5:26 Jen 2:7; Job 10:12; 33:4; Sam 36:9; 42:8; 66:9; Jon 1:1-4 * 5:29 Nətəmimi nətəm kəutəhatətə e Iesu, kəutos nəmiəgəħiən itulin. Nətəmimi nətəm kəsotəhatətəian lan, ilah okotos nalpiniən itulin (Jon 3:36; 5:24; Mak 16:16; Efəs 2:8-10). Natimnati mın nətəm nətəmimi kautol, okotol əpu nəmə təħro ilah kəutəhatətə pəħriən e Iesu o kəpə (Mat 7:17-20; Kəl 5:6; Jem 2:17,26). Uhgın tətəfən nəhatətəian kəm nətəmimi əpnəpin əmə, kəni matig masiru mın e lah məmə okautol natimnati təuvir mın. † 5:30 Jon 8:16 ‡ 5:31 Dut 17:6; 19:15 § 5:32 Jon 8:17-18 * 5:33 Jon 1:19-28 † 5:34 1Jon 5:9

Uhgïn otosmiägəh itəmah. ³⁵ Jon u, təhmen e lait kəti. Tatuəu məhagəhag vivi, kəni nikitəmah təmagiən ohni o nian əkuəkir əmə.

³⁶ “Mətəu rəhak uək mïn,‡ ilah mïn kautol nəfigəmiən ohniəu. Kəni ilah kotəsanən motapirəkis nəghatiən mïn u Jon təmatəni. Uək mïn u, rəhak Tatə təməfa kəm iəu mə iəköl naunun e lah. Kəni uək mïn u rəhak, ilah kəutəni pətigəm iəu, kəni ilah mautol əpu iəu məmə rəhak Tatə in təmahli=pa iəu. § ³⁷ Kəni Tatə Uhgïn iətəm təmahli=pa iəu, inəha iətəm tınatəhtul pətigəm ohniəu. In tətəni pətigəm pau iəu, mətəu itəmah nətotətəu aginiən nəuiən aupən mətəuarus=pa u rəueiu mine, kəni itəmah nəoteruhian nəhmtin. ³⁸ Kəni nəghatiən rəhan təsatig viviən e nikitəmah, mətəu-inu itəmah nətotəhatətəiən lak, iəu u, iətəm in təmahli=pa iəu iəkuva.

³⁹ “Itəmah nəutafin pik nəghatiən mïn e Nauəuə Rəha Uhgïn, kəni motəhatətə e nəghatiən mïn əha məmə itəmah onəkotos nəmiəgəhiən iətəm naunun tikə. Mətəu oteruh-to. Nəghatiən mïn əha e Nauəuə Rəha Uhgïn, ilah kəutəghati lak, məutəni pətigəm iəu. ⁴⁰ Mətəu itəmah nəutəpəh nuvaiən ohniəu məmə nəkotos nəmiəgəhiən ohniəu.*

⁴¹ “Təsoliən nati agin e nəni-viviən rəha nətəmimi. Kəpə. ⁴² Mətəu mə itəmah ko, iəu iəkəhrun vivi itəmah, kəni iəu iəkəhrun vivi məmə nolkeikeiən rəha Uhgïn tikə e nikitəmah. ⁴³ Iəu iəmuva e nərgi Tatə rəhak, mətəu itəmah nətosian iəu e nikitəmah, nikitəmah təsagianiən ohniəu; mətəu nəmə iətəmi kəti tətəu e nərgin aru əmə, kəni nikitəmah tos, kəni motəghatiən ohni. ⁴⁴ Nian rəfin itəmah nəkətolkeikei məmə nəkotos nəni-viviən rəhatəmah mïn, mətəu nətotəkut aginiən məmə onəkətol nati kəti iətəm Uhgïn u, in pisin əmə in Uhgïn, otəni-vivi itəmah ohni. ?Onəkəhatətə əhro lanu lak nian nautol nolian əha?

⁴⁵ “Təsəuviriən məmə nikitəmah otəhti məmə, iəu oiəkəni pətigəm nolian tərəh mïn rəhatəmah e nəhmti Tatə Uhgïn. Kəpə. Mətəu Mosis pəhriən, nian rəfin itəmah nətəsəl=pən ohni,† in otəni pətigəm nolian tərəh mïn rəhatəmah. ⁴⁶ Mətəu-inu nəmə itəmah nəmotəhatətə pəhriən e nəghatiən mïn rəha Mosis, kəni itəmah onəkəhatətə mïn e rəhak nəghatiən mïn. Mətəu-inu təmətei nəghatiən mïn kəutəghati lak. ⁴⁷ Mətəu itəmah nətotəhatətəiən e nəghatiən mïn iətəm in təmətei, tol lanəha, suaru tikə agin məmə onəkəhatətə lak.”

6

Iesu təmaugïn nətəmimi tepət

(Mat 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17)

¹ Uərisig e natimnati mïn u, Iesu təmuvən əpəha e nitəni=pən e nəhu asoli nərgi u, Lek Kaləli. Kəni nərgin kəti mïn u, Lek Taipiriəs. ² Kəni nımənin nətəmimi kəmautuərisig lan, mətəu-inu kəutafu nəmtətiən mïn rəhan, iətəm tatol nətəmimi kətohmis kəmotəsanən. ³ Kəni Iesu təmuvən əpəha ilis e

‡ **5:36** Uək mïn iətəm Iesu təmol tol lanu lan: in təmol vivi nətəmimi u kətohmis; in təmahli pətigəm narmin tərəh mïn e nətəmimi; in təməgətun nətəmimi e Narməniğian Rəha Uhgïn; in təmaugïn nətəmimi faif-tausin e pıret faif mine nəmu əkəku keiu; in təməniəhu nımətagi asoli əpəha e nəhu Lek Kaləli. Natimnati mïn tol lanəha kəutəgətun məmə Uhgïn in Tatə rəha Iesu kəni mahli=pa e nəhue niftəni.

§ **5:36** Jon 10:25; 14:11 * **5:40** E fes mïn u 31-40, Iesu tətəghati e lou rəha nətəm Isrel u tətəni məmə, nəmə iətəmi keiu uə kisil kəutəhtul məutəni pətigəm nati kəti e iətəmi kəti, nətəmimi okotəhrun məmə nəghatiən rəhalah in nıpəhriənian. Nətəmi asoli rəha Isrel, kəmotəni=pən kəm Iesu məmə, ko təsəhtulian məghati pətigəm aru əmə mətəu-inu in pisin əmə (fes 31). Mətəu Iesu tənı məmə kəpə, in mïn Jon Bəptais ilau mïn (fes 33); mine uək mïn rəhan təmol ilah (fes 36); mine Rəhan Tatə Uhgïn (fes 37); mine nauəuə rəha Uhgïn (fes 39). Ilah mïn u kəutəhtul məutəni pətigəm in. Afin-to Jon 8:17-18. † **5:45** Jon 9:28; Rom 2:17

nitəuət kəti, kəni mətəharəg ikin ilah rəhan min nətəmimi. ⁴ E nian əha, lafet kəti rəha nətəm Isrel u, kətəni məmə lafet rəha Pasova tinuva iuəkir.

⁵ Kəni nian Iesu təməsal=pən, kəni meruh nīmənin nətəmimi tepət ilah kəməhuva, kəni in tətətapuəh o Filip məmə, “?Okotəhro motos pīret tepət təhmen e nətəmimi min u məmə ilah okotun?” ⁶ In təməni askəuvin əmə məmə oteruh-to nəhatətəiən rəha Filip, mətəu in tinəhrun rəkis nati nak iətəm in otəpanol.

⁷ Kəni Filip təni=pən kəm in məmə, “!Ei! Nəmə okos nəhmti pīret məni lan təhmen e tu-hanrit tənariəs pau,* mətəu ko təsəhmenien. Nətəmimi min u rəfin ilah okotun əmə təkəku məkəku.”

⁸ Kəni iətəmimi kəti rəha Iesu, nərgin u Antiru u pia Saimon Pitə, in təməni=pən kəm Iesu məmə, ⁹ “Suakəku kəti uəha tatos pīret faif kəmöl e pale, mine nəmu keiu. Mətəu ko təsəhmen aɡiniən e nətəmimi min əha.”†

¹⁰ Kəni Iesu təni məmə, “Otəni=pən kəm nətəmimi məmə okotəharəg.” Kəni ikin əha, manuvehli tepət, kəni ilah kəmotəharəg. Kəni nəmpə rəha nəman əmə, təhmen e faif-tausin.‡ ¹¹ Kəni Iesu təmos pīret, məni tagkiu kəm Uhgın ohni, kəni məfən pīret u kəm lah rəfin u kəutəharəg, kəni matig mol min nati kətiəh əmə e nəmu. Kəni ilah kəmotun təhmen nərfilah tasisi.

¹² Kəni nian kinotauən rəkis, nərfilah tasisi, kəni Iesu təni=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, “Əhuvən motəuəri nipiəpisi pīret min kəutəməhl-məhli. Təsəuviriən məmə okotəəkən əmə.” ¹³ Kəni ilah kəməhuvən motəuəri nipiəpisi pīret kəni məhuveipei=pən e kətim asoli min ilah tueləf kotəriəuəh vivi. Pīret u, in nipiəpisi pīret ilah faif kəmöl e pale,§ iətəm nətəmimi kəmotun motəpəh.

¹⁴ Kəni nian nətəmimi kəmoteruh nəmtətiən əha iətəm Iesu təmol, kəni ilah kəmotəni məmə, “Nipəhriənien. !İəni pəhriən u* rəha Uhgın iətəm aupən kəmətəni məmə in otuva e nəhue niftəni!”† ¹⁵ Kəni Iesu təməhrun məmə nətəmimi min u kotəni məmə okəhuva motos in məhuvən motəkeikei kəm in məmə in otuva mol kig rəhalah. Kəni in təmagim min, məpəh ilah muvən əpəha e nitəuət, mətən in piəsin əmə.‡

Iesu təmalieuək e nəhue nəhu (Mat 14:22-27; Mak 6:45-52)

¹⁶ Nian mitigar təmeiuaiu, nətəmimi rəha Iesu min kəmotəiuaiu məhuvən e lek əha. ¹⁷ Kəni tinəpinəpu, mətəu Iesu tikə, təsuva-əhanəhien. Kəni əmeiko, ilah kəməhuvən motəri e bot kəti, kəni minəutasuə lan minəutohapumın min e lek, məmə ilah okəhuvən Kapeniəm. ¹⁸ Kəni nīmətəgi asoli kəti təməhtul minatol nəhu tinətərah. ¹⁹ Kəni nian ilah kəməutasuə mautəhuvən, təhmen e faif uə sikis kilomitə, kəni ilah kəmotafu Iesu taliuək e nəhue nəhu§ mətuvə iuəkir o rəhalah bot. Kəni ilah kəmotəgin pik,* ²⁰ mətəu in təməni=pən kəm lah məmə, “Sotəgin pikiən, mə iəu əpə.” ²¹ !Kəni nikilah təmagiən mə kotələs in e bot, mautol əmeiko, rəueiu aɡin, mətəu bot tinuvən e nəve nəhu e nitəni=pən ikinu kəmətəni məmə okəhuvən ikin!

Nətəmimi kəməutəsəl e Iesu

* **6:7** “Tənariəs,” inu məni rəhalah, təhmen e vatu rəha Vanuatu. Rəueiu, tu-hanrit tənariəs təhmen e tu-hanrit-tausin vatu (200,000 vatu). † **6:9** 2King 4:42-44 ‡ **6:10** Nipətan mine kəlkələh min ilah min e nīmənin əha, mətəu kəməfin əmə nəman. Noliən rəhalah tol lanəha. !Nəmə təhro, nətəmimi ilah rəfin tuenti-tausin! § **6:13** Pale in nati kəti təhmen e rais uə wit. * **6:14** Nətəm Isrel ilah kəmotəhtahnin iəni kəti məmə in otuva təhmen e Mosis (Jon 1:21). E nian rəha Mosis, Uhgın təməfən pīret təmsipəri e neai, nərgin u mana. Kəni ilah kəmauteruh əmə Iesu təmol nati apispis, maugın ilah e pīret. Rəhalah nətəligiən təmuvən o nauəniən (fes 26) mine noh rəkisiən ilah o nətəm Rom (fes 15). † **6:14** Dut 18:15-19 ‡ **6:15** Mat 4:8-10; Jon 18:36-37 § **6:19** Job 9:8 * **6:19** Mat 14:26; Mak 6:49; Luk 24:37

22 Kəməni lauig lan, nətəmimi min nətəm kəutatig əha e ləven=pən=pa ikin e lek asoli u, ilah kəmoteruh məmə aupən, bot kətiəh əmə tətəhtul. Kəni ilah kotəhrun məmə Iesu təsuvəniən e bot u ilah rəhan min nətəmimi, mətəu-inu nian kəməhiet, ilah pisin əmə məhuvən. 23 Kəni bot min nəuvein, komotsipən e taun u Taipiriəs, ilah kəməhuva. Ilah kəməhuvari iuəkir əmə u ikinu iətəm İərməniğ təməhtul ikin məfaki mətəni tagkiu o pıret, kəni nətəmimi kəmotun. 24 Kəni ilah kəmoteruh məmə Iesu tınikə u ikinu, moteruh məmə rəhan min nətəmimi kınohkə min, kəni tol lanəha, ilah min kəmotasua min e bot min, məhuvən Kapeniəm, mautəsəl lan.

Iesu in pıret rəha nəmiəğəhiən

25 Nian nətəmimi min u kəmoteruh Iesu əpəha nəve nəhu=pən əpəha e lek u, kotətapuəh ohni məmə, “?İəgətun, ik nəmuva u ikinu nəhgın?”

26 Mətəu Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Nıpəhriənən agın iətəni kəm təmah məmə, itəmah nəutəsəl lak, səniəmə nəmoteruh nəmtətən min u iətəm iəmol, mətəu itəmah nəmotun əmə pıret, nərfitəmah tasisi.

27 Mətəu təsəuviriən məmə itəmah nahgitəmah otikə o nosiən pıret iətəm otəpanəmnəmit mikə.† İtəmah, nahgitəmah otəkeikei mikə o nosiən pıret iətəm tətətig itulın u, pıret rəha nəmiəğəhiən iətəm naunun tikə.‡ Pıret u, inu, Nəti İətəmimi otəpanəfinə kəm təmah; mətəu-inu Tatə Uhgın, in təməgətun məmə nıkin tagiən o Nətin.”§

28 Kəni ilah kəmotətapuəh ohni məmə, “?Noliən nak min u iətəm Uhgın tolkeikei məmə itimah otəkotol?”

29 Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, “İtəmah nəkotəkeikei motəhatətə lak, məmə Uhgın təmahli=pa iəu.* Nati u inu Uhgın in tolkeikei.”

30 Kəni ilah kəmotətapuəh min ohni məmə, “?Mətəu ik onəkol nəmtətən nak, məmə itimah iəkoteruh kəni iəkotəhatətə lam? ?İk onəkol nati nak?

31 Nian rəhatah kəha min u aupən, ilah kəmautan ikin təpiə-məpiə ikin, ilah kəmautan ‘mana.’† Nəghatiən kəti e Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, ‘In təməfən pıret iətəm təmsipən e Negəu e Neai məmə ilah okotun.’‡

32 Mətəu Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Nıpəhriənən agın u iətəni kəm təmah məmə, səniəmə Mosis təməfinə pıret u iətəm tatsipən e Negəu e Neai məmə nəkotun. Mətəu mə rəhak Tatə in təməfinə. Kəni in u tətəfinə pıret pəhriən iətəm tatsipən e Negəu e Neai, məmə itəmah onəkotun. 33 Mətəu-inu pıret rəha Uhgın, inu in iətəm tatsipən e Negəu e Neai, mətəiuiəu=pa e nəhue nıftəni.§ Kəni pıret u tətəfən nəmiəğəhiən kəm nətəmimi e nəhue nıftəni.”*

34 Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, “İətəmi asoli, kəsi, əfa-to pıret u kəm timah nian rəfin.”†

35 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “İəu u, iəu‡ Pıret iətəm tətəfən nəmiəğəhiən. İətəmimi otuva ohniəu, in nəumis otəsus minian. Kəni iətəmimi iətəm otəhatətə lak, in otəsəuəuə minian.§* 36 Mətəu iəu iəmənı=pınə rəkis kəm təmah, məmə nati əpnəpın nauteruh iəu, mətəu itəmah nəotəhatətəiən lak. 37 Nətəmimi nətəm rəhak Tatə tətəfa ilah kəm iəu, ilah okəhuva ohniəu. Kəni iətəmimi iətəm otuva ohniəu, ko iəsahli pətigəmiən.† 38 Mətəu-inu

† 6:27 Aes 55:2 ‡ 6:27 Jon 6:35,48 § 6:27 Aes 55:2 * 6:29 Jon 6:35; 1Təs 1:3; 1Jon 3:23 † 6:31 Nam 11:7-9 ‡ 6:31 Eks 16:4,15; Neh 9:15; Sam 78:24; Sam 105:40 § 6:33 Jon 3:13,31 * 6:33 Dut 8:3; Mat 4:4; Luk 4:4 † 6:34 Mat 6:11; Jon 4:15 ‡ 6:35 Jon 8:12; 10:7,11; 11:25; 14:6; 15:1 § 6:35 Jon 4:14; 7:37-39 * 6:35 E nauəuə rəha Jon, Iesu in tətəni in məmə in nati səpin: in Pıret iətəm tətəfən nəmiəğəhiən (6:35); in Nəhəğəhəgiən rəha nətəmimi u e nəhue nıftəni (8:12); in Namtılıuə (10:7,9); in İətəmimi rəha Nəsəl Vivian Sipsip Min (10:11,14); in Nəukəti Nair=pa Minian e Nimişian, kəni in Nəukəti Nəmiəğəhiən (11:25); in Suaru, mine Nəukəti Nıpəhriənən, mine Nəukəti Nəmiəğəhiən (14:6); in Nəukəti Nıgi Pəhriən (15:1). † 6:37 Jon 17:2

iəu iəmsisipəniən e Negəu e Neai meiuaiu=pa e nəhue niftəni məmə iəkol natimnati mīn u iəu əmə iəkolkeikei. Mətəu iəmuva məmə iəkol natimnati mīn u iətəm rəhak Tatə təmahli=pa iəu iəkuva ohni. ³⁹ Kəni in tolkeikei məmə iəu iəkaskəlīm tiəkis nətəmimi mīn u nətəm in tāməmki=pa ilah kəm iəu, oiəsəmkarəpəniən e iətəmi kəti mīne. In tolkeikei məmə e naunun nian, iəu iəkol nətəmi mīn u ilah okotəmiəgəh mīn e nīmisiən.‡ ⁴⁰ Mətəu-inu rəhak Tatə in tolkeikei məmə nətəmimi rəfin nətəm kəutəsəl=pən o Nətīn, kəni motəhatətə lan, ilah okotos nəmiəgəhiən itulīn. Kəni e naunun nian, iəu oiəkol nətəmimi mīn u ilah okotəmiəgəh mīn e nīmisiən.”

⁴¹ Kəni o nati u, nətəmimi nīkilah tīnətuəuin mətəgət, mətəu-inu in tətəni məmə, “Iəu u, Piret iətəm tatsipən e Negəu e Neai, meiuaiu=pa e nəhue niftəni.”

⁴² Ilah kəutəni məmə, “?Təhro? Suah u in Iesu, nətī Josip, kitah kotəhrun əmə rəhan tatə mīne məmə. ?Təhro in tətəni lanəha məmə, ‘Iəu iəmsipən e Negəu e Neai, mətəu e nəhue niftəni?’”

⁴³ Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Təsəuviriən məmə nəkotəghati lanko. ⁴⁴ Nəmə Tatə Uhgīn iətəm təmahli=pa iəu iəkuva, in təsiuvi=pa iən iətəmimi kəti tuva ohniəu, kəni ko iətəmimi u təsuva aruiən ohniəu məmə iəkol otəmiəgəh mīn e nīmisiən e naunun nian. § ⁴⁵ Nəghatiən iətəm iəni kəti təmətēi aupən e Nauəuə rəha Uhgīn, tətəni tol lanu məmə, ‘Uhgīn in otəgətun nətəmimi rəfin.’* Iətəmimi iətəm tətətəlig e nəgətuniən rəha Tatə Uhgīn kəni mos rəhan nətəligiən ikin, in tətəuə ohniəu. ⁴⁶ Iətəmimi kətiəh mīne tikə, iətəm təmeruh Tatə Uhgīn. In pišīn əmə u iətəm təmsipən lan, təmeruh in. ⁴⁷ Nipəhriən iən agīn u iətəni kəm təmah məmə, iətəmimi iətəm tətəhatətə lak, in tinos nəmiəgəhiən itulīn.

⁴⁸ “Iəu u, Piret rəha nəmiəgəhiən.† ⁴⁹ Nati əpnəpīn tīpītəmah mīn aupən, ilah kəmotun piřet u ‘mana’ əpəha ikin təpiə-məpiə ikin, mətəu ilah kəmoħmīs rəkis. ⁵⁰ Mətəu Piret iətəm təmsipən e Negəu e Neai meiuaiu=pa u rəueiu, in tol pišīn. Piret u, təmeiuaiu=pa məmə iətəmi iətəm tatun, ko təsīmisiən ⁵¹ Iəu u, iəu Piret iətəm tətəmiəgəh, təmsipən e Negəu e Neai, meiuaiu=pa e nəhue niftəni. Iətəmi otun Piret u, in otəmiəgəh matuvən əmə lanko naunun tikə; kəni Piret u, iətəm iəu iəkəfiə o nəmiəgəhiən rəha nətəmimi e nəhue niftəni, inu nəhuvegək.”

⁵² Nəghatiən u təmōl nətəmimi kīnautəhtul mīnautorgəhu kəm lah mīn, motəni məmə, “?Təhro ?Suah u təhrun nəfaiən nəhuvegin kitah kotun?”

⁵³ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Nipəhriən iən agīn u iətəni=pīnə kəm təmah məmə, nəmə itəmah nəsotuniən nəhuvegi Nətī Iətəmimi, kəni məsotəmnimiən nīran, ko nəsotosiən nəmiəgəhiən itulīn.‡ ⁵⁴ Iətəmimi iətəm tatun əmə nəhuvegək mətəmnīm nīrak, in otos nəmiəgəhiən itulīn, § kəni e naunun nian, iəu oiəkol in otəmiəgəh mīn e nīmisiən.* ⁵⁵ Iəməni lanəha, mətəu-inu nəhuvegək in piřet pəhriən nig nətəmimi. Konu nīrak, in

‡ **6:39** Jon 17:2,12; 18:9 § **6:44** Hos 11:4; Jon 6:65; 12:32 * **6:45** Aes 54:13; Jer 31:34 † **6:48** Piret əpnəpīn əmə tasiru e nipətītah məmə kitah okotəmiəgəh kəni məutatig, mətəu Iesu, in Piret rəha nəmiəgəhiən, kəni in nəukəti nəmiəgəhiən itulīn, iətəm tətətuəuin u rəueiu. ‡ **6:53** Iesu tətəghati e nəghatiən əuhlin əha məmə katun nəhuvegin, katənim nīran. Nipətīn u, məmə nətəmimi okotəkeikei motəhatətə e rəhan nīmisiən kəni motos nəmiəgəhiən itulīn. (Jon 6:27,29,35,47-48,60). Nati nak in təməni tol nīkitah təhti nipətī Nauəniən Rəha Nəmtətīən Rəha Iesu; Mat 26:26,28. § **6:54** Fes 54 in suaru kəti mīn rəha nəniən fes 40. Nipətīlau kuəhmen-əhmen e lau mīn. In təhruahru əmə məmə nuniən nəhuvegi Iesu mīne nəmnimiən nīran in nəghatiən əuhlin o nəhatətəiən rəhatah. * **6:54** Sam 63:5

nəmnimiən pəhriən nīm nətəmimi. ⁵⁶ Iətəmimi iətəm tatun nəhuvegək, kəni mətəmnīm nīrak, in otatig lak. Kəni iəu iətətig lan.†‡

⁵⁷ “Rəhak Tatə iətəm təmahli=pa iəu iəkuva, in nəukəti nəmiəgəhiən. Kəni iəu iatos nəmiəgəhiən ohni. Kəni e noliən əhmen əmə, iətəmimi iətəm tatun iəu, inu tatos nəmiəgəhiən ohniəu. ⁵⁸ Iəu u pīret pəhriən, iətəm təmsipən e Negəu e Neai, meiuaiu=pa e nəhue niftəni. In təsəhmeniən e pīret u, iətəm tipitah mīn aupən kəmautun. Nati əpnarīn məmə ilah kəmotun pīret əha, mətəu ilah kīnohmīs rəkīs. Mətəu iətəmimi iətəm tun pīret u, in otos nəmiəgəhiən itulīn, iətəm naunun tīkə.”§ ⁵⁹ Iesu təməni pətīgəm nəghatiən mīn u, nian təmətəgətun nətəmimi əpəha e nīmə rəha nuhapuminiən* e Kapeniəm.

Nətəmimi mīn rəha Iesu kəmotəpəh nəhatətəiən lan

⁶⁰ Nətəmimi tepət rəha Iesu kəmotətəu nəghatiən u rəhan, kəni ilah kotəni məmə, “!Nəman! !Nəghatiən u tīkīs agīn! ?Pəh u təhrun nosiən nəghatiən tol lanəha?”

⁶¹ Kəni Iesu təməhrun aru məmə nətəmimi mīn rəhan, kīnautəni munmun e nəghatiən əha rəhan. Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “?Mətəu təhrol əha? ?Nətəligiən rəhatəmah təmeiuaiu o nati u? ⁶² ?Mətəu nəmə təhro nəkotəruh Nəti Iətəmimi təri matuvən mīn ikin əha, in təmsipən ikin aupən, təhrol u rəueiu?† ⁶³ Narmīn Rəha Uhgīn əmə təhrun nəfəniən nəmiəgəhiən kəm iətəmimi.‡ Nəsanəniən rəha iətəmimi təruru noliən nati u. Nəghatiən mīn u iəmatəni kəm təmah, ilah nəghatiən mīn rəha Narmīn Rəha Uhgīn iətəm tətəfən nəmiəgəhiən kəm nətəmimi. ⁶⁴ Mətəu itəmah nəuvein u ikinu, itəmah nəsothətətə əhanəhiən lak.” (Iesu təməni lanəha mətəu-inu in tīnəhrun rəkīs e nətuəuiniən məmə nətəmi nīpəh mīn u kəsotəhatətəiən lan, kəni pəh u in otegəhan=pən e nəhlmī tīkīmīr mīn rəhan.)§ ⁶⁵ Kəni in təməni məmə, “O nati u inu, iəu iəməni rəkīs kəm təmah, məmə ko iətəmimi kəti təsuvaieən ohniəu nəmə Tatə Uhgīn təsoliən suaru ohni.”*

⁶⁶ Uərisig e nəghatiən əha, nətəmimi rəhan tepət kəmotagīm, mīnotəpəh nītəu-pəniən.

Pitə təməni pətīgəm məmə in tətəhatətə e Iesu

⁶⁷ Kəni Iesu təmətapuəh o rəhan nətəmimi tueləf məmə, “?Təhro e təmah? ? Itəmah mīn nəkotəni məmə nəkotagīm motəpəh iəu?”

⁶⁸ Kəni Saimon Pitə təməni=pən kəm in məmə, “? Iərməniḡ, itimah oiəkəhuvən o pəh? Ik əmə u, rəham əmə nəghatiən in tətəfən nəmiəgəhiən iətəm naunun tīkə.† ⁶⁹ Kəni itimah inotəhatətə rəkīs lam, kəni itimah inotəhrun rəkīs məmə ik Iətəmi Asim rəha Uhgīn.”‡

⁷⁰ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Itəmah u, nətəmi tueləf rəhak. Iəu u, iəmitəpīn itəmah, mətəu itəmah kəti u ikin, in iərmīs.”§ ⁷¹ In tətəni Jutəs, nəti Saimon Iskariot, mətəu-inu in mīn in iətəmi tueləf kəti rəha Iesu, mətəu uərisig ikin, in otəpanegəhan=pən in e nəhlmī rəhan mīn tīkīmīr.*

7

Iesu təməghati ilah pian mīn

† **6:56** Nian kitah kəutəni məmə kəutatig e Iesu, uə kəutəpeir=pən e Iesu, nīpətīn u məmə kitah kəutatig e Iesu məsohietīn, məutsipən lan, məutəhtul=pən lan, kautos rəfin nəsanəniən rəhatah ohni, məutarəriə lan, kautīlpīn kitah mīn. ‡ **6:56** Jon 15:4-7; 1Jon 3:24; 4:15 § **6:58** Jon 6:41,51 * **6:59** “nīmə rəha nuhapuminiən” – Afīn-to e tīksinəri. † **6:62** Jon 3:31; 17:5 ‡ **6:63** Jon 6:68; 2Kor 3:6 § **6:64** Jon 2:25 * **6:65** Jon 3:27; 6:44; 14:6 † **6:68** Jon 6:63 ‡ **6:69** Mak 1:24; 8:27-30; Luk 4:34 § **6:70** Jon 13:2,27 * **6:71** Jon 17:12

¹ Uærisig e natimnati min u, Iesu tæsolkeikeian mæmæ otuvæn lahuænu min e Jutiæ mæmæ otol ræhan uæk æha ikin æha, mætæu-inu, nætæmi asoli ræha nætæm Jutiæ kæmotætei nænian oneuæn kæti ohni mæmæ okotuhamu in. Kæni titælig muvæn lahuænu min e nitæni Kalæli. ² Mætæu nian tinækuækir e nian ræha noliæn lafet kæti ræha nætæm Isrel, nærgin ko lafet ræha Noliæn Nimauvluvl.*

³ Kæni pia Iesu min kæmotæni=pæn kæm in mæmæ, “Tæuvir agin konu mæmæ nækiet muvæn æpæha Jutiæ, pæh nætæmimi min ræham æha ikin æha, ilah koteruh nati apispis min ræham iætæm natol. ⁴ Mætæu-inu iætæmimi iætæm tolkeikei mæmæ nætæmimi okotæhrun in, kæni ko tæshluaigian e ræhan min uæk min. Næmæ natol natimnati min u, uvæn mol æpu ik, kæni tæuvir agin mæmæ onækol pæh nætæmimi min e næhue niftæni koteruh.” ⁵ Pian agin min pau, ilah min kæsotæhatætæian lan, kæni mol kætæni lanæha.†

⁶ Kæni Iesu tæmæni=pæn kæm lah mæmæ, “Nian æhruahru ræhak tæsuva æhanæhian,‡ mætæu itæmah, nian min ræfin æmæ tæhruahru o tæmah. ⁷ Nætæmimi ræha næhue niftæni u, ilah ko kæsotæmækiæn e tæmah, mætæu iæu, ilah kætæmæki lak,§ mætæu-inko iæu iatæni pætigæm mæmæ ræhalah noliæn tæshruahruian.*

⁸ Itæmah onækautæhuvæn e lafet, mætæu ko iæu iæsaupæniæn muvæn e lafet æha mætæu inko, nian æhruahru ræhak tæsuva æhanæhian.”‡‡ ⁹ In tæmætæni næghatian u, kæni mætætig æpæha Kalæli.

Iesu tæmuvæn min e lafet ræha Noliæn Nimauvluvl

¹⁰ Kæni pia Iesu min kæmotaupæn mæhuvæn e lafet æha, uærisig ko, Iesu tæmuvæn min. Mætæu nian tæmuvæn, in tæmætæn oneuæn æmæ o nætæmimi mæmæ okæsotehian. ¹¹ Kæni e lafet æha, nætæmi asoli ræha nætæm Jerusilæm, kætæsal lan mæutætapuæh lan æpnæpin æmæ o nætæmimi mæmæ, “?Suah æpæ in iæ?”

¹² Kæni ikin æha, nimænin nætæmimi kæmæutasiuæn-asiauæn lan. Ilah næuvein kotæni mæmæ, “In iætæmi tæuvir kæti,” mætæu næuvein kotæni mæmæ, “Kæpæ, in tæteiuæ æmæ æpæha e nætæmimi.” ¹³ Mætæu ilah kætægian e ræhalah nætæmi asoli,§ kæni kæti tæmæsæni pætigæmian Iesu e niki nætæmimi mæmæ nætæmimi okotætæu.

¹⁴ Lafet æha, kæmol o næfakiæn apiæpiæ kæti, kæni e nælugi lafet u, Iesu in tæmuvæn æpæha e Nimæ Ræha Uhgian, mætægætun nætæmimi. ¹⁵ Kæni nætæmi asoli ræha nætæm Isrel, narmilah tæmiuvig pik, kæni kotæni mæmæ, “?Suah u tæmæhro mæhrun natimnati min u e Nauæuæ Ræha Uhgian? Ræhatah kæti iætæmi asoli tæsågætunian lan mine.” ¹⁶ Kæni Iesu tæmæni=pæn kæm lah mæmæ, “Næghatian min u iætæm iætægætun nætæmimi lan, sæniæmæ ræhak æmæ. Ilah kautsipæn e Tatæ Uhgian iætæm tæmahli=pa iæu iækuva.

¹⁷ “Kæni næmæ suah kæti ræhan nætæligian tæskasik mæmæ otol natimnati min iætæm Uhgian tolkeikei, kæni in tæhrun mæmæ næghatian min u ræhak, ilah kautsipæn o Uhgian, sæniæmæ ræhak aru æmæ. ¹⁸ Iætæmimi iætæm tætgæhati aru æmæ e ræhan nepætian, in tætalkut aru æmæ ohni, mæmæ otiuvi rækis nætæmimi, kæni kotæfæri nærgin ohni.* Mætæu iætæmimi iætæm tolkeikei mæmæ nætæmimi okotæfæri nærgi iætæm tæmahli=pa in tuva, in iætæmimi ræha nænian nipehriænian, in sæniæmæ iætæm tæteiuæ. ¹⁹ Mosis tæmæfæn Lou kæm tæmah,

* **7:2** Lafet ræha Noliæn Nimauvluvl – Eruh e tiksinari. † **7:5** Sam 69:8; Mak 3:21 ‡ **7:6** Mat 26:18; Jon 2:4; 7:30 § **7:7** Jon 15:18-21 * **7:7** Jon 3:19-20 † **7:8** Jon 7:6 ‡ **7:8** Kopi æuas min næuvein ræha nauæuæ u kætæni mæmæ, “O iæu iæsuvenian e lafet æha.” Nipæti næghatian u mæmæ Iesu otæsuvenian e lafet æha mætæu-inu pian min, nikilah tæhti mæmæ in otækeikei muvæn mæmæ in otol nati apispis min, kæni mol narmi nætæmimi okotiuvig ohni. Mætæu Iesu otuvæn æmæ e lafet e nian æhruahru iætæm Uhgian otæni kæm in. § **7:13** Jon 9:22; 12:42-43; 19:38; 20:19 * **7:18** Jon 5:41; 8:50,54

mətəu itəmah kətiəh mine təsol vivian Lou əha mine. ?Itəmah nəutalkut məmə nəkotəhamu iəu o nak?"†

²⁰ Kəni nīmənin nətəmimi kotəni məmə, “!Nəman! !Narmin tərəh kəti u tətətig lam! ?Pəh təni məmə otoh ik mine?”

²¹ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Iəu iəmol uək kətiəh əmə,‡ kəni itəmah rəfin, narmitəmah tatiuvig ohni. ²² Mətəu itəmah min nautol uək e Sapət, nəutəhgi=pən nəsualkələh e nian əha, mautohtəu=pən Lou rəha Mosis. § (Nipəhriənian, səniəmə Mosis əhruahru in təmətuəuin noliən əha, mətəu tīpitəmah min ilah kəmotətuəuin.)* ²³ Mətəu nian rəfin, itəmah nəutəhgi=pən nəsualkələh e nian rəha Sapət mautil məmə onəsotəgəhliən Lou rəha Mosis. † ?Kəni təhro niəməha tatol itəmah mətəu-inu iəu iəmol vivi agin nipəti iətəmimi e nian rəha Sapət?‡ ²⁴ Otəpəh nakiliən noliən rəhak u iətəm nəmoteruh əmə e nəhmtitəmah, mətəu onəkotəkeikei motətəlig e natimnati iətəm nəsoteruhian e nəhmtitəmah, kəni motakil e nətəligian iətəm təhruahru.”§

Nətəmimi kəmotəghati e Kristo

²⁵ Kəni e nian əha, nətəm Jerusiləm nəuvein kotəni məmə, “?Təhrol əha? ? Suah u inu, nətəmi asoli kotəni məmə okotəhamu?*" ²⁶ Mətəu oteruh-to. In tīnatəgətun pətīgəm əmə nətəmimi əpəha e nəhmti nətəmimi mətəu suah kəti təsahian ohni. ?Təhro nəmə nak nətəmi asoli min kinotəhrun rəkis məmə in Kristo iətəm Uhgīn təməni məmə otahli=pa? ²⁷ Mətəu kitah kotəhrun ikīn suah u təmsipən ikīn. Mətəu nian Kristo in otuva, ko iətəmi kəti təsəhrunian ikīn in tatsipən ikīn.”†

²⁸ Kəni e nian əha, Iesu in tətəgətun nətəmimi e Nīmə Rəha Uhgīn. Kəni in təmagət əfəməh mətəni pətīgəm məmə, “Nikitəmah təhti məmə nəkotəhrun iəu, kəni motəhrun min ikīn iəmsipən ikīn, mətəu itəmah nəkotəruru. Iəu, iəməsuvaian e nətəligian əmə rəhak. Uhgīn təmāhli=pa iəu iəkuva. Kəni Uhgīn, in nipəhriənian. Itəmah nəkotəruru in, ²⁹ mətəu iəu iəkəhrun,‡ mətəu-inu iəu iəmsipən lan. Kəni in təmāhli=pa iəu iəkuva.”

³⁰ O nati u, nətəmi asoli min kəmotolkeikei məmə soldia min okotaskəlim Iesu, mətəu kəti təməsea-pənian mek, mətəu-inu təsol əhanəhian nian rəhan. § ³¹ Mətəu e nīmənin nətəmimi ikīn əha, ilah tepət kəmotəhatətə lan, kəni motəni məmə, “Nəmə Kristo tuva, kəni ko in təsolian nəmtətiən tepət tapirəkis ilah min u suah u Iesu tatol.”*

Soldia min rəha Nīmə Rəha Uhgīn kəmāhuva məmə okotaskəlim Iesu

† **7:19** Nətəmi asoli min rəha nətəm Isrel, kəmautəsəl e suaru o nohamuiən Iesu e Jon 5:18 mine 7:25. E Lou rəha Mosis, Uhgīn tətəniəhu nohamuiən iətəmi (Eks 20:13). ‡ **7:21** Jon 7:23; Jon 5:2-9 § **7:22** Lev 12:3 * **7:22** Jen 17:9-14; 21:4 † **7:23** Nətəm Isrel, nətəligian rəhalah tol lanəha. Nəmə lou keiu, kəni kuol pisin e lau min, nəmə natol kəti iətəm tatol ik nətəgəhli min kəti min, kəni onəkeikei məhrun məmə lou nak u in iahgin. Nati əpnəpin məmə kəsegəhanian noliən uək e nian rəha Sapət, mətəu nətəm Isrel ilah kinotəhrun rəkis məmə nəhgi-pənian iətəmi, in iahgin e lou rəha Sapət. Tol lanəha, nəmə okəhgi=pən suakəku kəti e nian rəha Sapət, kəni okəkeikei kəhgi=pən e nian əha, kəni səniəmə noliən tərəh. Nətəligian rəha Iesu tol lanu məmə, nəmə ilah kəutegəhan nəhgi-pənian nəsualkələh e nian rəha Sapət, kəni kəutəkeikei motegəhan o nol vivian nipəti iətəmimi kəti nəmə nīmisiən uə nərahian kəti tətətig lan e nian rəha Sapət. ‡ **7:23** Jon 5:2-9; Mak 3:5; Luk 13:12-14; Luk 14:4-6 § **7:24** Aes 11:1-3; Jon 8:15 * **7:25** Jon 7:1 † **7:27** Nətəmimi kotəhrun məmə Iesu təməpət əha Nasərit, kəni in rəhan u məmə mine tatə u Josip mine Meri (Mat 2:23; Jon 1:45; 6:42; 18:5). Nətəm Isrel nəuvein ilah kotəhrun məmə Kristo in otsipən əpəha taun Petlehem (Maeka 5:2; Mat 2:4-6), mətəu nəuvein, nīkilah təhti məmə in otuva əmə, nətəmimi ilah okotəruru ikīn in təmsipən ikīn. ‡ **7:29** Mat 11:27 § **7:30** Mat 26:18 * **7:31** Jon 2:23; 4:48

³² Kəni nian Farəsi mīn kəmotətəu nīmənin nətəmimi kəutasiuən-asiuən e Iesu lanəha, ilah mīne pris asoli mīn kəmotahli=pən soldia mīn nətəm kəutəhtul o Nimə Rəha Uhgīn məmə okotaskəlīm Iesu.†

³³ Kəni Iesu təmāni=pən kəm nīmənin nətəmimi məmə, “Iəu iətatiḡ nian təkūəkīr əmə kitah mīn itəmāh, kəni uərisiḡ, iəkītəliḡ=pən mīn o iətəm təmāhli=pa iəu. ³⁴ E nian u, itəmāh onəpanotəsəl lak, mətəu ko nəsotəhiən iəu; mətəu-inu ikin əha, iəu iatuvən ikin, ko itəmāh nəsəhuvaian ikin.”

³⁵ Kəni nətəmi asoli mīn rəha nətəm Isrel kīnəutətəpuəh-ətapuəh o lah mīn məmə, “?In otuvən iə əha məmə kitah okəsoteruhian in? ?Otuven o nətəm Isrel nəuvein u nətəm kəutatiḡ e nītəni pīsīn pīsīn mīn ilah Nanihluə‡ mīn, məmə otəḡətun ilah? ³⁶ In tətəni məmə e nian əha, kitah okotəsəl lan, mətəu kəsoteruhian in, mətəu-inu ikin əha in tatuvən ikin, ko kitah kəsəhuvəniən ikin. ?Nəḡhatian nak u, nīpətīn tətəni nak?”

Nəhu iətəm tətəfa nəmiəḡəhiən pəhriən

³⁷ Naunun nian rəha lafet əha, in iahḡin tapirəkis e nian mīn nəuvein rəha lafet. Kəni e nian əha, Iesu təmāhtul əpəha e nəhmti nətəmimi maḡət əfəməh məmə, “!Iətəmimi iətəm tətəuauə, pəh in otuva ohniəu, məmniḡ!§*
³⁸ Iətəmimi iətəm tətəhatətə lak, in təhmen e nəḡhatian rəha Nauəuə Rəha Uhgīn u tətəni lanu məmə, ‘Nəhu iətəm tətəfən nəmiəḡəhiən pəhriən, in otsipən e nīkin, təhmen e nəhmti nəhu iətəm tətəpuəh-apuəh mətəri mətaiəh pətḡḡəm.’ ”†

³⁹ Iesu təmāni nəḡhatian u, mətəḡhati e Narmīn Rəha Uhgīn u uərisiḡ in otəpanəfən kəm nətəmi mīn u kotəhatətə lan.‡ Mətəu e nian əha, Narmīn Rəha Uhgīn, təsuva əhanəhiən e nətəmimi, mətəu-inu Uhgīn təməsəfəri əhanəhiən Iesu.§

Nətəmimi kəmotəuəri ilah mīn o Iesu

⁴⁰ Nian nətəmimi əha ikin kəmotətəu nəḡhatian u, kəni nəuvein kotəni məmə, “Suah u, in iəni rəha Uhgīn u, əupən kəmatəḡhati lan.”

⁴¹ Mətəu nəuvein mīn ilah kotəni məmə, “Suah u, in Krīsto iətəm Uhgīn təmāni məmə otahli=pa.”

Mətəu in pīsīn mīn nəuvein kotəni məmə, “?Nikitəmāh təhti məmə Krīsto iətəm Uhgīn təmāni məmə otahli=pa təhrun nisipəniən e Kaləli? !Kəpə!*
⁴² Nauəuə rəha Uhgīn tətəni məmə Krīsto iətəm Uhgīn təmāni məmə otahli=pa otəkeikei misipən e nəuaniləuis rəha Tefit, e taun u Petlehem, ima Tefit əupən.”† ⁴³ Tol lanəha, kəni nīmənin nətəmimi mīn u, kəmotuəri ilah mīn o Iesu. ⁴⁴ Kəni nəuvein kotəni məmə okotaskəlīm in, mətəu iətəmi kəti təməsəpəniən mek.

Nətəmi asoli mīn rəha nətəm Isrel kəməsotəhatətəian e Iesu

⁴⁵ Kəni soldia mīn kəmohtəliḡ məhuvən o pris asoli mīn mīne Farəsi mīn, kəni nətəmi asoli mīn əha kəmotətəpuəh o lah məmə, “?Təhro nəsotələsiən Iesu məhuva?”

⁴⁶ Kəni soldia mīn əha kotəni=pən kəm lah məmə, “!Iəməsotələsiən mətəu-inko suah kəti təsəḡhatian təhmen lan!”

⁴⁷ Kəni Farəsi mīn kəmotəni=pən kəm lah məmə, “?Təhro? In tiniuvi=pən nətəliḡian rəhatəmāh mīn e rəhan nəḡhatian eiua? ⁴⁸ ?Nəmoteruh rəkis

† **7:32** Jon 7:45-48 ‡ **7:35** Nanihluə, Ianihluə – Afin-to e tiksīnəri. § **7:37** “Nəuəuəian” in nəḡhatian əuhlin tətəḡətun məmə kitah kotəkeikei motos Uhgīn təhmen e iətəmimi iətəm tətəuauə təkēikei məmniḡ nəhu. “!Əhuva ohniəu, məmniḡ!” in nəḡhatian əuhlin iətəm tətəni məmə, “Əhatətə lak.” * **7:37** Aes 55:1; Jon 4:13-14; 6:35; Nəh 22:17 † **7:38** Jer 2:13; Aes 44:3; 55:1; 58:11; Sek 14:8-9; Jon 4:10-14; 6:35; Nəh 7:17 ‡ **7:39** Jon 1:33; Uək 2:17,33 § **7:39** Jon 12:23,32; 13:31,32 * **7:41** Jon 1:46 † **7:42** 2Saml 7:16; Sam 89:3-4; Maeka 5:2; Jer 23:5; Mat 2:1,22-23; Luk 2:4-7

rəhatah kəti iətəmi asoli uə Farəsi kəti təməhatətə lan? ⁴⁹ Mətəu nətəmi əpnəpən mīn, ilah kotəruru aɡin Lou rəha Mosis, tol lanəha, Uhgīn otərəkīn ilah.”

⁵⁰ Kəni Nikotiməs u in Farəsi kəti, inəha ikīn ilah mīn. Suah u inu aupən təmuvən mətəghati kəm Iesu.‡ Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, ⁵¹ “? Təhro? ?Təhruahru e Lou rəhatah məmə kitah okotəni pətīgəm nalpīniən rəha iətəmimi iətəm kitah kəsotaupəniən motəhrun vivi, konu, məsotəh əhruahru iən nati nak iətəm in tatol?”

⁵² Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, “?Təhro? !?Ik u ik iətəm Kaləli, uə!? Uvən-to mafin mīn Nauəuə Rəha Uhgīn. Ik onəkəruh məmə iəni kəti ko təsisipəniən Kaləli.”

⁵³ Kəni nətəmimi kinotohtəlig=pən mīn məutəhuvən lahuənu mīn. §

8

¹ Mətəu Iesu təmuvən əpəha e nītəuət u, nərgin u, Nītəuət Rəha Nigi U Olif.

Pətan iətəm təmapili ilau iərman pisin u səniəmə rəhan iərman

² Kəməni lauig, ləplapin aɡin, kəni Iesu təmītəlig=pən mīn e Nimə Rəha Uhgīn. Kəni nətəmimi tēpət kəməhuva, motuhapumīn=pən ilah mīn ohni, kəni Iesu təməharəɡ kəni mīnətuəuin mətəɡətun ilah.

³ Kəni nəɡətun mīn rəha Lou mīne Farəsi mīn kəmotələs pətan kəti məhuva ohni. Kəni motol in təhtul aupən e nəhmtilah. Pətan əha, nətəmimi nəuvein kəmoteruh e nəhmtilah məmə tətəpili ilau iərman kəti səniəmə rəhan əhruahru iərman. ⁴ Kəni nətəmi asoli mīn əha kəmotəni=pən kəm Iesu məmə, “Iəɡətun, pətan u nətəmimi kəmoteruh e nəhmtilah məmə in tətəpili ilau iərman kəti, mətəu səniəmə rəhan əhruahru iərman. ⁵ E Lou rəhatah, Mosis təmələhu nəghatiən kəti tətəni məmə, pətan tol lanu, kitah kotəkeikei motəhti e kəpiel apin motahtimu.* ?Mətəu ik, rəham nətəligiən təhro?” ⁶ Ilah kəmotətapuəh lanəha, məmə okotol nətəligiən ekəu-ekəu, pəh ilah moteruh=pən noliən tərəh nəuvein lan, məmə ilah kotəhrun nakiliən noliən rəhan.† Mətəu Iesu təpnəpən əmə, məməhli-əməhli mətətei nati e niftəni e nəuanəhlmin.

⁷ Ilah kəməutəhtul məutəhtul məutətapuəh e nəghatiən u kəm in, kəni in təhtul, kəni mənī=pən kəm lah məmə, “Nəmə itəmāh kəti u ikīnu, in təsolīən noliən tərəh nian kəti mīne, pəh in otaupən məhti pətan u.”‡ ⁸ Kəni in məməhli-əməhli mīn, mətətei nati e niftəni e nəuanəhlmin. ⁹ Kəni nian ilah kəmotətəu nəghatiən rəhan, kīnəutan kətiəh kətiəh, məutəɡim. Nauəhli mīn kotaupən motəɡim kətiəh kətiəh, motəpəh əmə Iesu mīne pətan əha.

¹⁰ Kəni Iesu təməhtul əhruahru mīn lan mənī=pən kəm pətan məmə, “? Pətan, nətəmimi mīn u kəmotəhruvən? ?Kəti təsuva iən məmə otəni pətīgəm rəham nalpīniən?”

¹¹ Kəni pətan əha təməni=pən kəm in məmə, “Iətəmi asoli, ilah kohkə.”

Kəni Iesu tənī=pən məmə, “Iəu mīn, ko iəsəni pətīgəmiən rəham nalpīniən. Mətəu atuvən, mol naunun e noliən tərəh mīn.” §

Iesu in nəhəɡəhəɡiən rəha nətəmimi e nəhue niftəni

¹² Kəni Iesu təmətəghati mīn kəm lah, mətəni məmə, “Iəu u, iəu Nəhəɡəhəɡiən rəha nətəmimi u e nəhue niftəni.* Iətəmimi iətəm tətītəu=pa iəu,

‡ **7:50** Jon 3:1 § **7:53** E kopi əuas mīn nəuvein rəha Niutestimin iətəm kəmətei e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən u Jon 7:53-8:11 tikə. * **8:5** E Lou rəha Mosis pətan mīne iərman ilau pəti okəkeikei kahtimu ilau (Lev 20:10; Dut 22:22-24). † **8:6** Nikilah təhti məmə niki Iesu otəsəkəhruin pətan əha,

konu ilah okotəni məmə in təsītəu-pəniən Lou rəha Mosis. ‡ **8:7** Dut 17:7; Rom 2:1,22 § **8:11** Jon 3:17; 5:14 * **8:12** Esik 1:26-28; Jon 1:4-5; Hip 1:3

ko in tæsaliuækian e napinəpuian nian kəti mine, mətəu in otos nəhagəhagian e nemiəgəhian rəhan.”†

13 Kəni Farəsi min kəmotəni=pən kəm in məmə, “!Ik nətəfu pətigəm ik lanko, mətəu iətəmi kəti təsolian rəhan aru nəfigəmian, kəni tol lanko, rəham nəghatian ko təsəhtulian!”‡

14 Kəni Iesu təni=pən məmə, “Əuəh, nīpəhrīanīan məmə iəu aru əmə iətəni pətigəm iəu. Mətəu rəhak nəghatian in tətəhtul pəhrīan, mətəu-inko, iəu iəkəhrun ikin iatsipən ikin, kəni məhrun min ikin iatuvən min ikin,§ mətəu itəmah nəkotəruru ikin iatuvən ikin, kəni motəruru ikin iatsipən ikin.*

15 “Itəmah u, nəutakil nolian rəha iətəmi e nətəligian rəha iətəmi əmə. Mətəu iəu iəsakilian nolian rəha iətəmi lanəha, məsakilian iətəmi kəti. 16 Mətəu nəmə iəu, iəkakil nolian rəha nətəmi, oiəkol e nolian iətəm təhruahru, mətəu-inu səniəmə iətakil e nətəligian əmə rəhak, mətəu itimlau Tatə Uhgīn iətəm təmahli=pa iəu, rəhatimlau nakilian in kətiəh əmə. 17 E Lou rəhatəmah, kəmətei məmə, nəmə iətəmi keiu, katuol nəfigəmian o nəghatian kəti, kəni nəghatian u, in otatəhtul.† 18 Kəni rəueiu əha, iəu iətəni pətigəm iəu, mətəu rəhak Tatə iətəm in təmahli=pa iəu iəkuva, in min tatol nəfigəmian ohniəu.”‡

19 Kəni tol lanəha, ilah kīnəutətapuəh ohni məmə, “?Mətəu Tatə in iə rəham?” Kəni in təni məmə, “Itəmah nəkotəruru iəu, kəni itəmah nəkotəruru min rəhak Tatə. Nəmə itəmah nəkotəhrun mə iəu pəh, kəni nəkotəhrun min rəhak Tatə.”§

20 Iesu təməni nəghatian u e Nimə Rəha Uhgīn əhruahru, nian in tətəgətun nətəmi əpəha ikin kəti iətəm kətəfən məni ikin. Mətəu iətəmi kəti təməsuvəniən maskəlīm in, mətəu-inu təsəl əhanəhian nian rəhan.

Iesu təmsipən ilis

21 Kəni Iesu tətəni=pən min kəm lah məmə, “Iəu iəpanagim rəkis e təmah, kəni itəmah onəkotəsəl lak. Mətəu itəmah onəkohmīs, kəni təfagə tərəh u rəhatəmah* otatig əhanəh e təmah. Ikin əha iatuvən ikin, ko itəmah nəəhuvaian ikin.”

22 Kəni nətəmi asoli rəha nətəm Isrel, ilah kotəni məmə, “?Nəghatian əha Iesu tətəni məmə, ikin əha in tatuvən ikin, ko kitah kəsəhuvəniən ikin, nīpətīn tətəni nak? ?Nəmə təhro in otohamu aru in, uə?”

23 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Imatəmah u ikinu, mətəu iəu, iəu imak əha ilis ikin əha, kəni iəmsipən ikin, meiuaiu=pa. Itəmah nətəmi rəha nəhue niftəni u. Mətəu iəu, səniəmə iətəmi rəha nəhue niftəni u.† 24 Tol lanəha, iətəni=pinə kəm təmah məmə, itəmah onəpanohmīs e nolian tərəh min rəhatəmah, mətəu-inu nəmə itəmah nəsotəhatətəian lak məmə Iəu U Inu,‡ kəni itəmah onəkohmīs, kəni nolian tərəh min rəhatəmah okotatig agin e təmah.”§

25 Kəni ilah kəmotətapuəh ohni məmə, “!Ei! ?Ik pəh konu?” Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Iəu iəkəhmen əmə məmə in konu iəmatəni kəm təmah aupən, mətəuarus=pa u rəueiu. 26 Natimnati tepət iətəm

† 8:12 Sam 27:1; 44:3; 119:105; Prov 6:23; Aes 49:6; 60:19-20; Mat 5:14; Nəh 21:23-24 ‡ 8:13 Jon 5:31

§ 8:14 Jon 13:3; 16:28 * 8:14 Nəghatian rəha Iesu in nīpəhrīanīan mətəu-inu təmsipən e Uhgīn, kəni mətətəlig e Uhgīn, kəni Uhgīn in nīpəhrīanīan. † 8:17 Dut 19:15 ‡ 8:18 Mak 1:10-11; Jon 1:33-34; Jon 5:31-40 § 8:19 1Jon 2:23 * 8:21 Nian Iesu tətəni “təfagə tərəh u,” nəmə nak in tətəghati e təfagə tərəh iətəm kəsotəhatətəian lan (Jon 9:41). † 8:23 Jon 3:31 ‡ 8:24 E kōpi əuas min rəha Niutestīmīn iətəm kəmətei e nəghatian Kris aupən, nəghatian u rəha Iesu, “Mə Iəu U Inu,” təməni u ikinu mine ikin min tepət e nauəuə u, in təhmen-əhmen əmə e nəghatian kəti iətəm Uhgīn tətəni o nəni aruian nərgin kəm Mosis, mətəni məmə, “Iəu Iətatig.” Afīn-to e nauəuə rəha Eks 3:14-16. Iesu tətəni nəghatian əha, matol əpu in məmə in Uhgīn. Iesu in tətəni məmə in Uhgīn. Jon 8:28,58; 13:19; 18:6 § 8:24 Rəueiu Iesu in təsəghatian əmə e nolian tərəh asoli iətəm kəsotəhatətəian lan, mətəu tətəghati e nolian tərəh min rəfin agin iətəm nətəmi əha kəmotol.

iækəhrun nənian e təmah, kəni məhrun nakilian nolian min rəhatəmah ohni, mətəu iətəmimi iətəm təmahli=pa iəu, rəhan nəghatian in nīpəhriənian əmə. Iəu iətəni pətigəm əmə natimnati min iətəm iəmətəu ohni, məmə nətəmimi rəha nəhue niftəni ilah okotətəu.”

²⁷ Mətəu ilah kəsotəhrunian məmə Iesu in tətəgətun Tatə Uhgīn. ²⁸ Tol lanəha, in təni=pən kəm lah məmə, “Nian onəkotləfəri rəkis Nəti Iətəmimi,* nəpanotəhrun məmə Iəu U Inu.† Kəni onəpanotəhrun min məmə iəsol aruiən nati kəti e rəhak nətəligian. Iətəni əmə natimnati iətəm Tatə Uhgīn təməgətun iəu lan.‡ ²⁹ Iətəmi təmahli=pa iəu iəkuva, in tətətig itimlau min. In təsəpəhian iəu iəkan pisin,§ mətəu-inu, nian rəfin, iatol natimnati min iətəm nīkin tətəgian ohni.”*

³⁰ Nian Iesu təmətəni nəghatian min əha, nətəmimi tepət kəmotəni nīpəhriənian lan.

Nīpəhriənian təteuvi rəkis itəmi

³¹ Kəni Iesu təmənī=pən kəm nətəm Isrel min u kəmotəni nīpəhriənian lan məmə, “Nəmə nəkotaskəlim əskasik nəghatian min u rəhak, iətəm iətəni=pinə kəm təmah, itəmah əhruahru konu, rəhak nətəmimi min.† ³² Kəni itəmah onəkotəhrun nīpəhriənian, kəni nīpəhriənian u, otitis itəmah məmə nəsəhuva minian motol slef.”‡

³³ Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, “Itimah u namipi Epraham,§ itimah u iəsotol aginian slef* min rəha iətəmi kəti. ?Təhro nəməni nəghatian u məmə, ‘Nīpəhriənian otitis itəmah, nəkotəpia.’?”

³⁴ Kəni Iesu tənī=pən kəm lah məmə, “Nīpəhriənian agin u iətəni=pinə kəm təmah, nətəmimi nətəm kautol nolian tərəh, kəni nolian tərəh u, in tətərməniḡ e lah, kəni mətaskəlim matol ilah kəutəhuva rəhan min slef.† ³⁵ Kəni slef, rəhan iətəmi asoli təsegəhanian məmə otatig e nimə rəhan. Mətəu iərməniḡ tətəgəhan lan məmə nətən tətətig e nimə rəhan nian rəfin matuvən əmə lanko naunun tikə. ³⁶ !Tol lanəha, nəmə Nəti Uhgīn tatitīs itəmah, kəni tatitīs pəhriən agin itəmah, kəni itəmah nəsəhuva minian motol slef! ³⁷ Iækəhrun məmə itəmah namipi Epraham, mətəu nəutəsəl e suaru məmə onəkotohamu iəu, mətəu-inu nəsotolkeikeian məmə onəkotətəlig e rəhak nəghatian.‡ ³⁸ Iəu iətəni natimnati min u, iətəm iəmeruh rəhak Tatə təmol. Mətəu itəmah nautol natimnati min u iətəm rəhatəmah əmə tatə təmənī kəm təmah.”

³⁹ Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, “!Mətəu tatə rəhatimah, in Epraham!”

Kəni Iesu təmənī=pən kəm lah məmə, “Nəmə itəmah namipi Epraham əhruahru min, kəni itəmah onəkotos rəhan nolian min, təhmen lan təmol aupən. Mətəu itəmah səniəmə namipin əhruahru, mətəu-inu nəsotosian nolian min rəhan.§ ⁴⁰ Iəu iətəni pətigəm nəghatian pəhriən kəm təmah iətəm iəmətəu o Uhgīn, mətəu itəmah nəkotəni məmə onəkotohamu iəu. ?Nīkitəmah təhti məmə nolian rəha Epraham tol lanəha? ⁴¹ Itəmah nəutohtəu=pən əmə nolian əmə rəha tatə rəhatəmah.”

Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, “Itimah u səniəmə kəlkələh min e suaru. Uhgīn əmə in Tatə rəhatimah.”

Nənəti Setən

* **8:28** Jon 3:14; 12:32-33 † **8:28** “Iəu u inu” – Afīn-to futnot e Jon 8:24. ‡ **8:28** Jon 14:24 § **8:29** Jon 16:32 * **8:29** Jon 4:34; 5:30; 6:38 † **8:31** 2Jon 1:9 ‡ **8:32** Rom 8:2; 2Kor 3:17; Kəl 5:1 § **8:33** Luk 3:8 * **8:33** “slef” – Afīn-to e tiksīnəri. † **8:34** Rom 6:12-23; 1Jon 3:8-9 ‡ **8:37** Jer 9:25-26; 1Jon 3:10 § **8:39** Rom 2:28-29; 9:7-9

⁴² Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Nəmə Uhgın pəhriən in Tatə rəhatəmāh, kəni itəmāh onəkotolkeikei iəu, mətəu-inu iəu iəmsipən lan, muva u ikinu.* Mətəu in səniəmā rəhatəmāh Tatə. Iəu iəməsuvaian u ikinu e rəhak aru əmə nətəligiən, iəmuva mətəu-inu in təmāhli=pa iəu.

⁴³ “? Mətəu təhro nəsotəhrunian nīpəti nəghatiən rəhak? ! Mətəu-inu nəsotolkeikei aginian məmə nəkotətəu rəhak nəghatiən! ⁴⁴ Itəmāh, rəhatəmāh noliən təhmen əmə e noliən rəha tatə rəhatəmāh, Setən. Kəni nian rəfin itəmāh nəkotolkeikei noliən nəuan.† Noliən rəhan iətəm təmatol e nətuəuinian,‡ tatol əhanəh, in iətəmi rəha nohamuiən itəmi. In təmāki e nīpəhriənian, mətəu-inu nīpəhriənian tikə lan. Nian in tətəiua, in tatol əmə rəhan noliən, mətəu-inu in iətəmi rəha neiuəian, kəni in tatə rəha neiuəian mīn.

⁴⁵ “Mətəu iəu iətəni nīpəhriənian əmə kəm təmāh, kəni tol lanəha, itəmāh nəsotəhatətəian e rəhak nəghatiən. ⁴⁶ ?Təhro? Itəmāh kəti u ikinu təhrun nəgətunian məmə iəu iəmol noliən tərəh kəti mīne? ?Nəmə iəu iətəni nəghatiən pəhriən mīn, kəni təhro itəmāh nəsotəhatətəian lak? ⁴⁷ Iətəmi rəha Uhgın, in tatətəlig e nəghatiən rəha Uhgın, mətəu itəmāh səniəmā nətəmimi rəha Uhgın. Tol lanəha, nəsotətəligiən e nəghatiən rəha Uhgın.”

Iesu mine Epraham

⁴⁸ Kəni nətəmi asoli rəha nətəm Isrel kəmotahi Iesu motəni məmə, “!Nəman! !Itīmāh inoteruh əhruahru ik! Ik iətəm Səmeriə kəti. !Ik, narmin tərəh kəti tətətig lam!”

⁴⁹ Mətəu Iesu təni məmə, “Narmin tərəh tikə lak, mətəu iəu iətəfəri nərgi rəhak Tatə, mətəu itəmāh, nəutərəkin nərgək. ⁵⁰ Iəu iəsalkutiən o nərgin asoli, mətəu iətəmi kəti in tətəlkut ohniəu. Kəni in otəpanakil nətəmimi rəfin. ⁵¹ Nīpəhriənian agin u iətəni=pinə kəm təmāh məmə, iətəmi iətəm tatol nəuiak, ko in təsīmisiən nian kəti mīne.”

⁵² Kəni nətəmimi mīn əha kotəni=pən kəm in məmə, “!Rəueiu inotəhrun məmə narmin tərəh kəti tətətig lam! Epraham təmimis, kəni iəni mīn kəmoħmīs mīn, mətəu ik nətəni məmə, iətəmi iətəm tatol nəuiam, ko in təsīmisiən nian kəti. ?Nəghatiən nak u? ⁵³ ?Ik nəkapirəkis Epraham u tīpitīmāh tīnimīs rəkis? ?Kəni mīne iəni mīn u kinohmīs rəkis? ?Kəni nəkəmə ik iətəmi nak?”§

⁵⁴ Kəni Iesu təni=pən məmə, “Nəmə iəu əmə iətəfəri aru iəu, kəni rəhak nīsiəian in nati əpnəpən əmə. Mətəu rəhak Tatə u itəmāh nəutəni məmə in Uhgın rəhatəmāh, inəha in tətəfəri iəu mətəfən nīsiəian kəm iəu. ⁵⁵ Itəmāh nəkotəruru in, mətəu iəu iəkəhrun in. Nəmə iəkəni məmə iəkəruru in, kəni in otol iəu məmə iəu iətəmi rəha neiuəian, təhmen əmə e təmāh. Mətəu iəu iəkəhrun in, kəni iəu matol nəuian. ⁵⁶ Tīpitīmāh u Epraham, nīkin təmagiən pik məmə in otəpaneh nian rəhak otuva. Kəni nian in təməhrun məmə rəhak nian otəkeikei muva, kəni nīkin təmagiən-pik.”

⁵⁷ Kəni nətəmimi mīn u kəmotahi motəni məmə, “!Nəman! !Ik nəsos əhanəhian nu fifti mīne! Nəməhro mafu Epraham?”*

⁵⁸ Kəni Iesu təni məmə, “Nīpəhriənian agin u iətəni=pinə kəm təmāh məmə, nian Epraham təməsair əhanəhian, mətəu Iəu Iətətig.”†‡

* **8:42** 1Jon 5:1 † **8:44** 1Jon 3:8 ‡ **8:44** E nauəuə rəha Jen 3:4, koteruh məmə Setən təmaupən meiuə e nətuəuinian. In təmāni=pən kəm Iv məmə, “Ko ik onəsīmīs aginian.” Mətəu Setən təmətəghati lanu, məuhlin nəghatiən iətəm Uhgın təmāni e Jen 2:17. § **8:53** Jon 4:12 * **8:57** Epraham təmimis mīnos rəkis nu tu-tausin, uərisig Iesu təpanair=pa. † **8:58** Nian Iesu təmāni mīn məmə, “Iəu Iətətig,” tatos nərgi Uhgın (Eks 3:14), təhmen e “Mə Iəu U Inu” (Jon 8:24). Tol lanəha, təhmen=pən əmə məmə in təmāni məmə in Uhgın əhruahru. Afin-to futnot e Jon 8:24. ‡ **8:58** Jon 1:1; 17:5; 17:24

⁵⁹ Kəni əmeiko, ilah kəmotəmki kəpiel apin, motəni məmə okotəhti Iesu lan;§ mətəu Iesu təməhluaig, kəni miet e Nimə Rəha Uhgın matuvən.

9

Iesu təmol vivi nəhmti suah kəti

¹ Kəni nian kəti, Iesu təmaliuək mətən, kəni meruh suah kəti. Nian təmair, nəhmtin təpis. ² Kəni nətəmimi min rəha Iesu kəmotəni=pən kəm in məmə, “İəgətun, suah u təmair nəhmtin təpis. ?O nak? ?O noliən tərəh rəhan, uə noliən tərəh rəha tatə mine məmə rəhan?”*

³ Mətəu Iesu təni məmə, “Nəhmti suah u təmərəh, mətəu səniəmə e noliən tərəh rəhan, uə e noliən tərəh rəha tatə mine məmə rəhan. Mətəu, nəhmti suah u təməpis lanəha məmə Uhgın otəgətun rəhan uək e nəmiəgəhiən rəhan.†‡ ⁴ Nian tətian əhanəh,§ kitah kotəkeikei motol uək rəha Uhgın, iətəm təmahlı=pa iəu iəkuva. Nian lapin otəpanuva, kəni iətəmimi in təruru noliən uək.* ⁵ Nian iəu iətətig əhanəh e nəhue niftəni u, iəu Nəhagəhagiən rəha nətəmimi e nəhue niftəni.”†

⁶ Nian Iesu təməni rəkis nəghatiən əha, təmagəh niftəni, kəni, mol nəmit lan, kəni mos nəmit əha, mol=pən e nəhmti suah kəha.‡ ⁷ Kəni Iesu təni=pən ohni məmə, “Onəkuvən e noan nəhu Sailoam, kəni məueiu nəhmtəm.” (Nərgin u Sailoam, nıpətın təni məmə, “Kəmahlı=pən.”) Kəni suah kəha, təmuvən, məueiu nəhmtin. Nian təmıtəlig=pa, mətəu nəhmtin tinəuvır, kəni minateruh nati.§

⁸ Kəni nətəmimi iman ikın, mine nətəm min u nətəm kotəhrun in, məmə in iətəmimi kəti nian rəfin tətəsiə o məni o nətəmimi, ilah narmilah təmiuvıg pik ohni. Kəni kınautətapuəh-ətapuəh o lah min məmə, “!Ei! !Oteruh-to! ? Suah u inu, nian rəfin tətəharəg mətəsiə o məni o nətəmimi?”

⁹ Kəni nətəmimi nəuvein kotəni məmə, “Əuəh, inəha.”

Kəni mətəu nəuvein kotəni məmə, “Kəpə. Təhmen əmə lan, mətəu səniəmə in.”

Mətəu suah kəha təni məmə, “!İəu u inu!”

¹⁰ Kəni ilah kəmotətapuəh ohni məmə, “?Nəhmtəm təməhro məuvır?”

¹¹ Kəni in təni məmə, “Suah u, nərgin u Iesu, in təmol nəmit nəuvetın kəni mol=pən e nəhmtək, kəni məni məmə, ‘Uvən əpəha Sailoam, məueiu nəhmtəm.’ Kəni əmeiko, iəmuven. Nian iəməueiu nəhmtək, mətəu nəhmtək tinəuvır, inateh nati.”

¹² Kəni ilah kəmotətapuəh ohni məmə, “?Mətəu suah tətətig iə?”

Kəni in təni məmə, “İəu iəkəruru.” ¹³ Kəni nətəmimi kəmotələs suah u nəhmtin təmərəh əpən, məhuvən kəm Farəsi min. ¹⁴ Nian u, iətəm Iesu təmol=pən nəmit e nəhmti suah kəha kəni mol vivi, in nian rəha Sapət.

¹⁵ Kəni Farəsi min kəmotətapuəh ohni məmə, “?Nəməhro nəhmtəm təuvır?”

Kəni suah kəha təməni=pən kəm lah məmə, “Iesu təmol=pən nəmit e nəhmtək, kəni iəkuvən məueiu rəkis, kəni nəhmtək təuvır, iateruh nati.”

¹⁶ Kəni Farəsi min nəuvein kəmotəni=pən məmə, “Suah ko təsisipəniən o Uhgın, mətəu-inu, in təsıtəu-pəniən lou rəha Sapət.”

§ 8:59 Lev 24:16 * 9:2 Luk 13:2-3 † 9:3 Nətəm Isrel kəutəghati pik o nətapuəhiən min tol lanu, mətəu Iesu in təməsuvəniən pik o nəghatiən min tol lanu, mətəu in tətəgətun ilah məmə kotəh nəsanəniən rəha Uhgın. ‡ 9:3 Jon 11:4 § 9:4 Nian Iesu tətəni məmə, “Nian tətian əhanəh,” nəghatiən u tətəgətun rəhan nəmiəgəhiən, mətəu-inu in Nəhagəhagiən (fes 5). Mətəu lapin tətəgətun=pən rəhan nımisiən. * 9:4 Jon 12:35-36 † 9:5 Jon 1:4 ‡ 9:6 E nian əha, nətəmimi nıkilah təhti məmə nəgəhiən tatol uək təhmen e mərsin. Nəmə təhro, noliən u rəha Iesu təmasıru e iətəmimi əha məmə otəhatətə e nəsanəniən rəhan. § 9:7 Aes 35:5

Mətəu Farəsi min nəuvein min kotəni məmə, “?Mətəu təhro? Suah kəha səniəmə in tatol noliən tərəh. İətəm tatol noliən tərəh təruru noliən nəmtətian kəti lanəha.” Kəni ilah kəmotəuəri ilah min o nəghatian u.

¹⁷ Kəni ilah kəmotətapuəh min ohni məmə, “?Suah kəha təmol vivi nəhmtəm, kəni nikim təhti məmə in iətəmimi nak?”

Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “In iəni kəti.”

¹⁸ Mətəu nətəmi asoli rəha nətəm İsrel kəsotəniən nıpəhriənian lan məmə suah u aupən nəhmtin təmərəh, mətəu rəueiu əha, tinətair. Tol lanəha, ilah kəmotəuən=pən e rəhan tatə mine məmə kiəuva, ¹⁹ kəni kəmotətapuəh o lau məmə, “?Təhro? ?Nətitaləu u suah u? ?İtəlau onəkuəni-to məmə nian in təmair=pa, kəni nəhmtin təpis? ?Okəmə nıpəhriənian, kəni nəhmtin təməhro məuvır?”

²⁰ Kəni rəhan məmə mine tatə kuəmə “İtimlau iəkuəhrun məmə nətitimlau əha, kəni itimlau iəkuəhrun məmə təmair=pa, nəhmtin tərəh. ²¹ Mətəu itimlau iəkuəhrun məmə, rəueiu əha, kəməhro nəhmtin tair. Kəni itimlau iəkuəhrun min məmə iətəmimi pəh təmol nəhmtin təuvır. Təuvır məmə itəmāh nəkotətapuəh ohni. In tinepət rəkis, in təhrun nəniən natimnati min rəfin kəm təmāh.” ²² Rəhan tatə mine məmə, kəmuəni lanəha, mətəu-inu ilau kətuəgin e nətəmi asoli min rəha İsrel, mətəu-inu ilah kınotələhu rəkis nəghatian kəti məmə, iətəmimi iətəm tətəni pətigəm məmə İesu in Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa, kəni ilah okotahli pətigəm e nimə rəha nuhapuminiən.*

²³ Tol lanəha, rəhan tatə mine məmə, ilau kəmuəni məmə, “In tinepət rəkis, təuvır məmə itəmāh nəkotətapuəh ohni, pəh in təni.”

²⁴ O nati u, ilah kəmotəuən=pən min e suah kəha iətəm nəhmtin təmərəh aupən, məmə otuva məhtul aupən e nəhmtilah. Kəni kəmotahi motəni məmə, “Əni nıpəhriənian kəni məfəri nərgi Uhgın. İtımāh iəkotəhrun məmə suah u, in iol təfagə tərəh.”

²⁵ Mətəu suah u təni məmə, “İəu iəkərruru məmə suah u in iol təfagə tərəh, uə kəpə. Nati kətiəh əmə iətəm iəu iəkəhrun. Aupən nəhmtək təməu, mətəu rəueiu inətair.”

²⁶ Kəni ilah kınəutətapuəh min ohni məmə, “?Təməhro ik? ?Təməhro lanu mol nəhmtəm tair?”

²⁷ Mətəu in təni məmə, “İəməni=pinə rəkis kəm təmāh, mətəu itəmāh nəsotətəligian lak. ?Təhro nəkotəni məmə iəkəni min? ?İtəmāh min nəkotəni məmə rəhan u itəmāh!?”

²⁸ Kəni ilah kəmotahi motəni rah, motəni məmə, “!Ah! !Ik u rəhan iətəmimi! !Mətəu itımāh u, nətəmimi rəha Mosis!† ²⁹ İtımāh iəkotəhrun vivi məmə Uhgın təmətəghati kəm Mosis, mətəu suah ko, iəkotərruru məmə təmsipən iə.”‡

³⁰ Kəni suah kəha təni məmə, “!Nəman! !Narmək təmiuvig pik! !Suah u in təmol vivi nəhmtək, mətəu itəmāh nəkotərruru ikin təmsipən ikin! ³¹ Kitah kotəhrun məmə Uhgın təsətəligian e nətəm kautol noliən tərəh. !Mətəu iətəmi tətisiəi Uhgın, kəni matol nəuiən, Uhgın tətətəlig lan!§ ³² E nətuəuinian nian, mətəuarus=pa u rəueiu, kəsətəu əhanəhiən iətəmi kəti təmol vivi iətəm nəhmtin təməpis kəti iətəm təmair=pa tol lanəha. Mətəu nəhmtək tinəuvır. ³³ Nəmə iətəmi kəti təsisipənian e Uhgın, ko təsol aginian nati kəti. Mətəu təhruahru əmə məmə in tatsipən e Uhgın.”*

* **9:22** Nəmə kotahli pətigəm nətəmimi nəuvein e nimə rəha nuhapuminiən, kəni nətəmimi rəfin okoteruh məmə ilah nətəm kotərəh. † **9:28** Jon 5:45 ‡ **9:29** Nətəmi asoli rəha nətəm İsrel, təməuvır məmə ilah okotəhrun məmə İesu təmsipən o Uhgın, mətəu-inu Uhgın əmə təhrun nol vivian iəmnəu. Nəvetin min u, Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə nian Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa tuva, kəni in otol vivi iəmnəu min okotəuvır (Aes 29:18; 35:5; 42:7). Mətəu, nətəmi asoli rəha nətəm İsrel, nəhmtilah təu o natimnati min rəha Uhgın, kəni kəutəpəh nitəu-pəniən İesu. § **9:31** Sam 66:16-20; Prov 15:29; Aes 1:15; 59:2 * **9:33** Jon 3:2

³⁴ Kəni ilah kəmotahi mīn motəni məmə, “!Nəman! Ik iətəmimi rəha nolian tərəh nian mīn rəfin əmə, tətəuin e nian nəmair=pa mətəuarus=pa u rəueiu. ?Nəkəhro məmə nəkəgətun itimah?” Kəni ilah motəraki pətigəm lan.†

Nətəligian rəha Farəsi mīn, təhmen e iətəm nəhmtin təpis

³⁵ Kəni Iesu təmətəu nəghatiən məmə kəmahli pətigəm suah u e nimə rəha nuhapuminian, kəni in təmuvən meruh, kəni tətəpuəh ohni məmə, “?Təhro? ?Ik nətəhatətə e Nəti Iətəmimi?”

³⁶ Kəni suah u təni məmə, “?Iətəmi asoli, iətəmimi ko in pəh? !Əui! Əni=pa-to, pəh iəu iəkəhatətə lan.”‡

³⁷ Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Rəueiu əha, ik nīneh rəkis in. Suah u, mə inu iəu, iətəghati kəm ik u rəueiu.”§

³⁸ Kəni suah u təni=pən kəm Iesu məmə, “Iərməniğ, iəu inəhatətə lam əha rəueiu.” Kəni in masiəulin=pən kəm in, kəni mətəfaki kəm in.*

³⁹ Kəni Iesu təməni məmə, “Təu iəmuva e nəhue niftəni u məmə iəkakil nətəmimi məuəri ilah, kəni tol lanəha, nətəmi nəhmtilah təməpis, okotəh nati, kəni nətəmi mīn u kauteh nati, nəhmtilah otəpis.”†

⁴⁰ Kəni Farəsi mīn nəuvein əha ikin, kəmotətəu nəghatiən lan, kəni kotəni=pən kəm in məmə, “?Təhro? ?Ik nətəni məmə nəhmtitimah mīn təpis?”‡

⁴¹ Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Nəmə nəhmtitəmah təpis, oiəsəniən məmə itəmah nəkotəkeikei motos nalpinian o təfagə tərəh mīn rəhatəmah. Mətəu itəmah nəkotəni məmə nəhmtitəmah təuvir, nəuteh nati, kəni tol lanəha, təfagə tərəh mīn rəhatəmah tətətig əhanəh e təmah.”§*

10

*Iesu təməghati əuhlin
e iətəmi rəha nəsalian e sipsip*

¹ Kəni təni məmə, “Nipəhriənian agin u iətəni kəm təmah məmə, iətəmi iətəm tətuvən imə e nīpai rəha sipsip, təsuvən-pəniən e namtiəluə, mətəu in tətəri kəni matiuvigəgəu məmə otuvən imə e nīpai rəha sipsip,* in iəkləh mīne iohamu itəmi kəti.† ² Mətəu iətəmimi iətəm tətuvən=pən e namtiəluə, in iətəm tətəsal o sipsip.‡ ³ Iətəmimi iətəm tətəhtul e namtiəluə, nian rəfin in tətərəh e doə o suah u, kəni sipsip mīn kotəhrun nəuiən. Nian rəfin in tətəuin e nərgi sipsip mīn kətiah kətiah, kəni in matit ilah mautohiet. ⁴ Nian in tatit rəhan mīn sipsip mīn mautohiet e nīpai, in tətəupən e lah, kəni sipsip mīn kautəhuərisig lan, mətəu-inu kotəhrun nəuiən. ⁵ Mətəu ilah kəsotohtəu-pəniən iətəmi kəti u iətəm kotəruru, ilah okotəkeikei motəgim motəpəh, mətəu-inu ilah kotəruru nəuiən.”

⁶ Iesu təməghati əuhlin lanu, mətəu ilah kotəruru nīpətin məmə tətəni nak.

Iesu in iətəmimi əhruəhru rəha nəsalian e sipsip

† **9:34** Jon 9:2; Aes 66:5 ‡ **9:36** Rom 10:14 § **9:37** Jon 4:26 * **9:38** Mat 28:9 † **9:39** Aes 6:10; Mak 4:12; Luk 4:18 ‡ **9:40** Rom 2:19 § **9:41** Nian Iesu tətəghati e nolian rəha nehian, tətəghati e nolian rəha nehian e nəhmti nikitəmi. Farəsi mīn kəutəni məmə kotəhrun nehian, kəni nīpətin nati u təni məmə kotəhrun Lou rəha Mosis. Lou tətəgətun ilah məmə nolian mīn nak ilah təfagə tərəh mīn, kəni mətəgətun məmə Uhgīn təkəikei mol nalpinian kəm lah o təfagə tərəh mīn rəhalah. Mətəu ilah kəsotəhatətəiən e Iesu, tol lanəha Uhgīn təsafəlian təfagə tərəh mīn rəhalah, mətəu təfagə tərəh mīn rəhalah tətətig əhanəh e lah. * **9:41** Jon 15:22,24; Hip 10:28-31 * **10:1** Nīpai rəha sipsip əha, təhmen e ikin kəti iətəm kətəhgi=pən sipsip mīn ikin nian rəfin lapin məmə ilah okəutəməhli vivi ikin o kuri rarpin mīn mīne laion mīn. † **10:1** Jon 10:8,10 ‡ **10:2** E fes mīn u 1-5, namtiəluə mīne iətəmi tətəsal o sipsip, ilau pəti kətuəgətun=pən Iesu, konu nakləh mīn kautəgətun=pən nətəmi asoli mīn rəha nətəm Isrel mīne məsaia eiua mīn e nian əha. Konu sipsip mīn kəutəgətun=pən nətəmimi mīn rəha Uhgīn.

7 Tol lanəha, kəni Iesu təməni=pən mīn kəm lah məmə, “Nipəhriənən agin u iətəni kəm təmah məmə, iəu u, Namtiəluə rəha sipsip mīn iətəm kautəhuvən=pən ikin. § 8 Nətəmi mīn u nətəm kəmotəupən lak, ilah rəfin nətəmimi rəha nakləhiən əmə mīne nohamuiən itəmi.* Mətəu sipsip mīn ko kəsotətəligiən e lah. 9 Iəu u, iəu Namtiəluə u. Iətəmi tətəva=pa iəu ikin, məmə otuvən imə, in otos nəmiəgəhiən. In otuva imə, miet muvən ihluə e iəu, kəni mos nimanuvehli əmemtəh təuvir. † ‡ 10 Mətəu iəkləh, in tətəva əmə o nati kətiəh əmə. In tətəva məmə otəkləh kəni mohamu itəmi, kəni mərəkin-ərəkin natimnati rəfin. Mətəu iəu, iəmuva məmə iəkol suaru o nosiən nəmiəgəhiən, § kəni nəmiəgəhiən u otol niki nətəmimi tagiən vivi.

11 “Iəu u, Iətəmimi rəha Nəsal Vivien Sipsip Mīn.* Iətəmi təuvir u, iətəm tətəsal vivi o sipsip mīn, in nikin tagiən əmə məmə otəfən nəmiəgəhiən rəhan o sipsip mīn. † 12 Sipsip mīn, ilah rəha Iətəmimi rəha Nəsal Vivien e Sipsip Mīn. Mətəu iətəmimi kəti iətəm kətətəou məmə in otətəsal o sipsip mīn, in səniəmə iətəmi əhruəhru rəha nəsalien o sipsip. Səniəmə in rəhan əha sipsip mīn. Kəni nəmə tafu kuri arpən kəti tuva məmə otus ilah, kəni in otaiu magim məpəh ilah. Kəni kuri arpən u, tuvən mus sipsip mīn nəuvein, kəni məhgi atiti ilah kətiəh kətiəh. 13 Iətəmi tol lanəha, in otagim mətəu-inu kətətəou əmə in o nəsalien o sipsip mīn, mətəu e nikin, in təsəniən nati agin e sipsip mīn.

14-15 “Iəu u inu, iəu Iətəmimi rəha Nəsal Vivien o Sipsip Mīn. Tatə Uəgin in təhrun iəu, kəni iəu iəkəhrun in, ‡ kəni e noliən əhmen əmə, iəu iəkəhrun rəhak sipsip mīn, kəni rəhak sipsip mīn ilah kotəhrun iəu. Iəu niki tagiən əmə, məmə oiəkimis o nosmiəgəhiən ilah. 16 Rəhak mīn nəuvein mīn sipsip əpəha ikin, iətəm ilah kəsotətiəgən e nipi u, mətəu iəu iəkəkeikei mit mīn ilah kəhuva. Ilah mīn, okəpanotəhrun nətəuiən nəuiak. Kəni sipsip mīn u ilah rəfin u, okəhuva motuhapumīn əmə ilah mīn motol kətiəh. Kəni iətəmimi kətiəh əmə, in otəteruh ilah. §*

17 “Rəhak Tatə in tolkeikei pik iəu, mətəu-inu niki tagiən əmə məmə iəkəfən rəhak nəmiəgəhiən o nətəmimi, məmə uərisig lanko, iəu iəkos mīn nəmiəgəhiən rəhak. † 18 Iətəmimi kəti tikə məmə otos rəkis nəmiəgəhiən rəhak, mətəu iəu aru əmə iəkəfən rəhak nəmiəgəhiən mətəu-inu iəu əmə iəkolkeikei lanəha. Iəu aru əmə iətos nepətiən məmə iəkəhlman e rəhak nəmiəgəhiən, kəni iəu aru əmə matos mīn nepətiən məmə iəkəskəlīm mīn rəhak nəmiəgəhiən. Nati u inu, iətəm rəhak Tatə təməni=pa kəm iəu məmə iəkəkeikei mol.” ‡

19 Kəni nətəm Isrel u, ilah kəmotəhapu mīn ilah mīn. 20 Ilah tətəpət kəutəni məmə, “!Suah u narmin tərah kəti tətətiəg lan! !Rəhn-kapə tətəlməli! ?Təhro itəmah nəutətəlig lan?”

21 Mətəu nəuvein mīn, ilah kəutəni məmə, “Nəghatiən u, səniəmə nəghatiən rəha iətəmi narmin tərah tətətiəg lan. ?Nikitəmah təhti məmə, narmin tərah təhrun nol vivien iətəmi nəhmtin təməu, təuvir mīn?” §

§ 10:7 Jon 1:51; 14:6 * 10:8 Jer 12:1; Esik 34:2 † 10:9 Sam 118:20,22-24 ‡ 10:9 Dut 28:6
 § 10:10 Jon 1:4; 3:15-16; 5:40; 20:31 * 10:11 Sam 23:1; Aes 40:11; Esik 34; Maeka 5:2,4; Mat 2:6; Mak 6:34; 1Pitə 2:25; 5:2-4; Nəh 7:17; Jon 15:13; 1Jon 3:16 † 10:11 Hip 13:20 ‡ 10:14-15 Mat 11:27
 § 10:16 Fes 16 u, in tətətiəg=pən e fes mīn 1-5. Ikin əha, nipi rəha sipsip tətəgətun nətəm Isrel. Iesu tətəuin e lah məmə rəhan mīn. Sipsip mīn iətəm kəutəməhli əhanəh e nipi kəha, ilah u, nətəm Isrel nətəm kəutəhatətə e Iesu. Sipsip mīn iətəm Iesu tətəni məmə ilah kəsotəməhlien e nipi u, ilah Naniəluə mīn. Nian in otəuin e lah, kəni ilah mīn okotətəlig e nəuiən, kəni ilah rəfin okəhuva motol kətiəh, kəni iətəmimi kətiəh əmə, inu Iesu, in otətəsal vivi ilah. * 10:16 Aes 56:8; Jon 11:52; Uək 10:34,35; Rom 1:16; Efəs 3:6 † 10:17 Aes 53:12 ‡ 10:18 Mat 26:53-54; Fil 2:8; Hip 5:8 § 10:21 Eks 4:11

*Natəmimi kəmotəmaki
e Iesu, mətəu-inu in təmāni
məmā in Nəti Uhgīn*

²² Tinuva e nian rəha nətəm Isrel iətəm kautol lafet kəti lan əpəha Jerusiləm. Nərgin u, lafet rəha Nol Vivian Min Nimə Rəha Uhgīn.* ²³ Inəha e nian rəha nətəpuian. Kəni Iesu təmətaliuək e fərantə kəti e Nimə Rəha Uhgīn, nərgin u Fərantə Rəha Kig Solomən. ²⁴ Kəni nətəmi asoli rəha nətəm Isrel nəuvein kəməhuva motəhtul, mohtəlau lan. Kəmotəni=pən kəm in məmā, “?Onəhgīn kəni ik nəmanol itimah iəkotəhrun ik? Nəmā ik Kristo pəhriən iətəm Uhgīn təmāni məmā otahli=pa, nəkəni=pa vivi kəm timah.”†

²⁵ Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmā, “Iəu iəmāni=pinə rəkis kəm təmah,‡ mətəu itəmah nəsotəhatətəiən lak. Nəmtətəiən mīn u iətəm iatol e nərgi rəhak Tatə, ilah kautol nəfigəmīən e nəghatīən rəhak,§ ²⁶ mətəu itəmah nəsotəhatətəiən lak, mətəu-inko itəmah səniəmā rəhak mīn sipsip mīn.* ²⁷ Rəhak sipsip mīn ilah kəutətəu nəuiak kəni motəhrun. Iəu iəkəhrun vivi ilah, kəni ilah kəutuərisig lak. ²⁸ Kəni iəu iətəfən nəmiəgəhiən itulīn u naunun tikə kəm lah, ilah ko kəsəhmisiən nian kəti mīne. Kəni iətəmimi kəti mīne ko təsiuvi rəkisiən ilah e nəhlmək.† ²⁹ Rəhak Tatə iətəm təmāfa ilah kəm iəu, in təsanən tapirəkis natimnati mīn rəfin. Tol lanəha, kəni iətəmi kəti ko təsiuvi rəkisiən ilah e nəhlmīn.‡ ³⁰ Itimlau rəhak Tatə, itimlau kətīəh əmə.”§

³¹ Kəni nətəm Isrel kəmotəmki mīn kəpiel apin, məmā okotəhti in lan. ³² Mətəu Iesu təni=pən kəm lah məmā, “Iəu inol rəkis nəmtətəiən təuvir mīn tēpət e nəhmtitəmah. Nəmtətəiən mīn əha ilah əha, rəhak Tatə təmāfa məmā iəu iəkol. ?Mətəu nəmtətəiən əhro u itəmah nəkotəni məmā onəkotəhti iəu ohni e kəpiel apin?”

³³ Kəni ilah kotəni məmā, “Itimah iəsotəniən məmā iəkotəhti ik e kəpiel apin o nati apispis təuvir u ik natol. Itimah iəkotəni məmā iəkotəhti ik mətəu-inu nətəni rah Uhgīn. Ik iətəmimi əmə, mətəu ik nətəni məmā ik Uhgīn.”

³⁴ Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmā, “Kəmətei=pən aupən, e rəhatəmah əhruahru Lou, məmā Uhgīn təmāni=pən kəm lah məmā, ‘Itəmah uhgīn mīn.’* ³⁵ Kəni kitah kotəhrun məmā Nauəuə Rəha Uhgīn, ko təsəuhliniən, in nīpəhriəniən əmə. Uhgīn təmāfa nəghatīən rəhan kəm nətəmimi nəuvein. ?Tol lanəha, nəmə Uhgīn təmətəghati e nətəmi mīn u, kəni məni ilah məmā uhgīn mīn, ³⁶ kəni nəkotəhro məutahi iəu məutəni məmā iəu iətəni rah Uhgīn mətəu iətəni məmā iəu Nəti Uhgīn? Iəu u inu, iətəm Tatə Uhgīn in təmələhu=pən iəu məmā rəhan pisiən əmə, kəni mol əpenə-penə iəu, məmā otahli=pa iəu iəkuva e nəhue niftəni.

³⁷ “Nəmā iəsoliən nəmtətəiən mīn iətəm rəhak Tatə tatol, kəni sətəhatətəiən lak. ³⁸ Mətəu nəmə iatol nəmtətəiən mīn u rəhak Tatə tatol, kəni nati əpnəpin məmā itəmah nəsotəhatətəiən e rəhak nəghatīən mīn, mətəu təuvir məmā

* **10:22** Lafet əha kautol nikilah tətəhti nian kəti aupən. Nian kəti, tikimīr mīn rəha Isrel kəməutəluagin məhuvən imə e Nimə Rəha Uhgīn, kəni mautos nimə kəha. Kəni konu uərisig lan, kəni nətəm Isrel kəmətəhtul kəni motəluagin ilah rəhalah mīn tikimīr, kəni motəhgi pətīgəm lah. Kəni konu motafəl vivi mīn Nimə Rəha Uhgīn tuva masim mīn. Lafet əha, kətəni mīn məmā lafet rəha Lait Min, mətəu-inu nətəmimi kəmotasiəpən e lait mīn tēpət e rəhalah lahuənu mīn. † **10:24** Luk 22:67-71 ‡ **10:25** Jon 8:58 § **10:25** Jon 5:36; 14:11 * **10:26** Jon 6:44 † **10:28** Jon 6:39; Rom 8:35-39 ‡ **10:29** Jon 17:2,6,24 § **10:30** Dut 6:4; Jon 17:21-23 * **10:34** E Sam 82:1-2, Uhgīn təmōl nəghatīən əuhlin kəti məmā, nətəmi asoli mīn rəha nətəmimi rəhan, ilah kotəhmen e uhgīn mīn, mətəu-inu in təmītəpin ilah məmā ilah okəutəhtul o Uhgīn, kəni motakil rəhan nətəmimi mīn. Kəmotakil nətəmimi lanəha, kəni tol lanəha, kəni təni e lah məmā, “uhgīn mīn.” Mətəu kəsi, məmā ilah kəməsotakiliən suaru əhruahru, kəni Uhgīn otərakīn ilah. Inu e fes u Jon 10:34, Iesu in tatos e nəghatīən u kəmətei aupən e Sam, kəni tətəghati kəm nətəmi asoli mīn rəueiu.

onəkotəhatətə e nəmtətian min rəhak. Kəni tollanəha, itəmah onəmanotəhrun vivi agin məmə Tatə Uhgın tətətig lak, kəni iətətig e Tatə Uhgın.”† 39 Tol lanəha, e nəghatian min u, ilah kəmotolkeikei min məmə okotaskəlīm in, mətəu in təmiet e lah magim.

40 In təmohapumın=pən min e nəve nəhu Jotən, muvən əpəha Jon təmatol bəptais e nətəmimi ikin aupən. Kəni mətətig əha ikin əha. 41 Kəni nətəmimi tepət kəməhuva ohni, kəni motəni məmə, “Jon təməsolian nəmtətian kəti mine. Mətəu nəghatian min iətəm in təmətəni e suah u, ilah rəfin nīpəhriənian əmə.”‡ 42 Kəni ikin əha, nətəmimi tepət kəmotəhatətə e Iesu.

11

Lasiris təmimis

1 Iətəm Petəni kəti, nərgin u Lasiris, tatimis. Petəni, in lahuənu kəti, ima Meri mine pian Matə.* 2 Meri u, inu, uərisig otəpanəueiu nəhlki İərməniğ rəhatah e səntə, kəni mafəl e nəuanun, tasik.† Kəni pətan u, rəhan u kakə Lasiris u tatimis. 3 Tol lanəha, nəuvini Lasiris mil kuahli=pən nəghatian o Iesu məmə, “Iətəmi asoli, ik kəti u iətəm nəkolkeikei pik,‡ in tatimis.”

4 Nian Iesu təmətəu nəghatian u, kəni in təni məmə, “Lasiris tatimis, mətəu rəhan nīmisiən əha, ko təsolian in timis agin. Nīmisiən əha rəhan otol məmə nətəmimi okotəfəri motəni-vivi Uhgın ohni. Kəni nīmisiən əha otol məmə nətəmimi okotəfəri motəni-vivi Nəti Uhgın ohni.”

5 Iesu tolkeikei pik Matə mine pian, mine rəhalau kakə Lasiris. 6 Tol lanəha, nian tətəuə pau məmə Lasiris tatimis, in təmatig mos nian keiu əpəha ikin tətətig ikin.§ 7 Kəni uərisig, tənī=pən kəm rəhan min nətəmimi məmə, “Pəh kohtəlig=pən min Jutiə.”

8 Mətəu rəhan min nətəmimi kotəni=pən, kəm in məmə, “İəgətun, rəueiu əmə uəha, nətəmimi asoli rəha İsrəl əha ikin əha kəmotəni məmə okotahtimu ik e kəpiel apin. ?Mətəu ik nəkəni məmə onəkətəlig=pən min ikin əha?”

9 Kəni Iesu tənī=pən kəm lah məmə, “İtəmah nəkotəhrun məmə tueləf auə lənian. Nəmə iətəmimi tətəliuək lənian, ko təsoriniən nəhlkin e kəpiel kəti, mətəu-inu tateruh nati e nəhagəhagiən rəha nəhue niftəni.* 10 Mətəu nəmə in tətəliuək lapin, in təhrun noriniən nəhlkin e kəpiel kəti, mətəu-inu rəhan nəhagəhagiən tikə.” 11 Iesu tinəni rəkis nəghatian əha, kəni in mənī=pən kəm lah məmə, “Kitah kəti u Lasiris, in tətəpili. Mətəu iəu oiəkuvən əha ikin məhgi-pəri.”†

12 Kəni rəhan min nətəmimi kotəni=pən kəm in məmə, “Iətəmi asoli, nəmə in tətəpili, kəni rəhan nīmisiən otikə. !In otətəu təuvir min!”

13 E nəghatian u rəha Iesu, nīpətin u məmə Lasiris tinimis rəkis. Mətəu ilah nīkilah təhti məmə Lasiris in tətəpili əmə. 14 Kəni Iesu təməni=pən vivi məmə, “Lasiris tinimis rəkis. 15 Nian nīkik tətəhti itəmah, nīkik tagiən məmə iəməsatigiən itimlau min, mətəu-inu nati u, otasiru e təmah məmə onəkotəhatətə lak. Mətəu təuvir məmə pəh kəhuvən motəh in.”

† 10:38 Jon 14:10,11,20; 17:21 ‡ 10:41 Jon 1:26-27,30,34 * 11:1 Luk 10:38-42 † 11:2 Jon 12:3 ‡ 11:3 Jon 11:5,36 § 11:6 Iesu in tolkeikei Meri mine Matə mine Lasiris, tol lanəha in tətəhtahnin məmə Lasiris otaupən mimis, mətəu-inu in otol nəhatətəian rəhalahal təskasik min nian in otol Lasiris təmiəgəh min e nīmisiən. Afin-to fes 14-15. * 11:9 Jon 8:12; 9:5 † 11:11 E nəghatian rəhalah, “napiliən” nīpətin keiu. Kəti məmə napiliən, kəni kəti min məmə nīmisiən. Nīmisiən rəha nətəm kəutəhatətə e Iesu in təhmen əmə məmə kəmotəpili alu əmə mətəu-inu ilah kəmos nəmiəgəhiən itulin. Jon 3:16; 5:24; 10:28; 11:25-26; 1Təs 4:13-18

16 Kəni Toməs u, kətauin lan məmə, Mil-Mil, in təni=pən kəm nətəmimi nəuvein min rəha Iesu məmə, “Təuvir, pəh kitah rəfin kəhuvən, məmə kitah rəfin okohmis əmə kitah min.”

Iesu in nəukəti nairpa minian e nīmisiən

17 Nian Iesu təmietigəm=pən Petəni, kəni tətətu məmə kəmitənim Lasiris tinos nian kuvət rəkis. 18 Lahuənu u, Petəni, in iuəkir əmə o Jerusiləm, nəmə təhro suaru lan təhmen e kilomitə kisil, 19 kəni nətəm Isrel tepət kəməhuva məmə okoteh Matə mine Meri o nəfəriən nətəligiən rəhalau mətəuinu kətuətəu tərāh o rəhalau kakə təmimis.

20 Kəni nian Matə tətətu məmə Iesu tətətu, in təməhtul muvən məmə oteruh. Mətəu Meri, in tətətəharəg əmə imə.‡

21 Kəni Matə təməni=pən kəm Iesu məmə, “Iətəmi asoli, nəmə ik nəmətətig u ikinu, ko rəhak kakə təməsimisiən. 22 Mətəu iəu iəkəhrun məmə nati nak onəkətapuəh lan kəm Uhgīn, kəni Uhgīn otəpanəfinə kəm ik.”

23 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Rəham kakə otəpanəmiəgəh min.”

24 Matə təni məmə, “Əuəh. Iəu iəkəhrun məmə Lasiris otəmanəmiəgəh min e Naunun Nian, iətəm nətəmimi rəfin kəmohtəmis okotair=pa min.” §

25 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Iəu u, iəu Nəukəti Nair=pa Minian e Nīmisiən, kəni iəu min, iəu Nəukəti Nəmiəgəhiən. Iətəmimi iətəm in otəhatətə lak, nati əpnəpīn məmə in təmimis, mətəu in otəmiəgəh min. 26 Kəni iətəmi iətəm tətəmiəgəh kəni mətəhatətə lak,* in ko təsīmisiən agīn nian kəti mine.† ? Nətəhatətə e nəghatiən u rəhak?”

27 Matə təni=pən kəm in məmə, “Əuəh, Iərməniğ. Iəu inəhatətə lam, məmə ik Krīsto iətəm Uhgīn təməni məmə otahli=pa. Ik Nəti Uhgīn. Ik u inu, aupən kəməni e Nauəuə Rəha Uhgīn məmə ik onəpanuva e nəhue niftəni.”

Iesu təmasək

28 Nian Matə tənəni rəkis nəghatiən u, kəni muvən məmə otəni=pən kəm pian Meri tuva. Təmuvən kəni masiuan=pən e matəlgīn məmə, “Iəgətun‡ tīnuva rəkis. Tolkeikei məmə oteruh ik.” 29 Kəni nian Meri tətətu nəghatiən u, təməhtul uəhai əmə, matuvən məmə oteruh Iesu. 30 Iesu in təsuvən əhanəhiən lahuənu, in tətəhtul əha ikin Matə təmuvən ikin meh. 31 Kəni nətəm Isrel min u kəməutəharəg imə ilah Meri, məutəfəri rəhan nətəligiən. Nian kəmoteruh in təməhtul uəhai əmə matuvən ihluə, kəni ilah kohuərisiğ lan. Nīkilah təhti məmə tatuvən e suvət, otasək.

32 Meri təmiet=pən u ikin Iesu tətəhtul ikin, kəni nian təmeruh Iesu, in təmasiəulin məni=pən kəm in məmə, “Iətəmi asoli, nəmə ik nəmətətig u ikinu, kəni ko rəhak kakə təsīmisiən.”

33 Nian Iesu təmeruh məmə pətan u mine nətəmimi min u ilah min kəutasək, in tətətu tərāh pik, nīkin təfiğəm. 34 Kəni in tətətapuəh o lah məmə, “? Nəmohtənim iə?”

Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, “Iətəmi asoli, va-to meruh.”

35 Iesu, nəhu nəhmtin təmaiəh. § 36 Kəni nətəm Isrel min u, ilah kotəni məmə, “Ei, nətəmimi. !In təmolkeikei pik agīn suah u tapirəkis!”

37 Mətəu ilah nəuvein min kotəni məmə, “Suah kəha inəha aupən, təmol vivi iətəm nəhmtin təpis. ?Kəni təhro məsəniəhuin Lasiris məmə təsīmisiən?”

Iesu təmosmiəgəh min Lasiris

38 Kəni Iesu tətətu min tərāh pik, kəni in təmuvən əpəha e suvət. Ilah kəmohtənim Lasiris əpəha e nīpəg kəpiel kəti, kəni motləfən min kəpiel kəti

‡ 11:20 Luk 10:38-42 § 11:24 Dan 12:2; Jon 5:28,29; 6:39,40; Uək 24:15 * 11:26 Jon 3:15 † 11:26 Mat 25:46 ‡ 11:28 Jon 13:13 § 11:35 Luk 19:41

mīn motahtipāsīg=pēn nīpəg kəpiel lan. Inu rəhalah nolīən.* 39 Kəni Iesu tēni=pēn mēmə, “Otahuvihīn rəkis-to kəpiel.”

Kəni Matə u, nəuvīni Lasīris, tēni=pēn kəm Iesu mēmə, “!Mətəu iətəmi asoli, in tīnəpien rəkis! Kəmitənim tīnos nīan kuvət rəkis.”

40 Mətəu Iesu tēni=pēn kəm in mēmə, “?Təhro? ?Ik nīnalu mēmə iəmāni=pīnə rəkis kəm ik mēmə nēmə nəkəhatətə lak kəni onəkēh nəsānānīən asoli mīnē nepətīən əhagəhag rəha Uhgīn?” 41 Tol lanəha, ilah kəmotahuvihīn rəkis kəpiel. Kəni Iesu tēməsāl-pəri kəni mēni mēmə, “Tatə, iəu iətəni tagkiu ohnik mətəu-inu nēmətəu rəkis rəhak nəghatīən. 42 Kəni iəkəhrun mēmə e nīan rəfin, natətəu iəu. Mətəu iətəni nəghatīən u, o nətəmi mīn u, nətəm kautəhtul tītəlau lak, mēmə ilah okotəhatətə mēmə ik nēmāhli=pa iəu.”†

43 Kəni əmeiko, nīan Iesu tīnəni rəkis nəghatīən u, in tēmauīn əfəməh mēmə, “!Lasīris, əhtul mīet!” 44 !Kəni Lasīris tēməhtul mīet mətəmätīg əmə, napən mīn u iətəm kəmatu-ərain nəhlmīn mīnē nəhlkīn mīnē nəhmtīn mīnē lan tətətīg əhanəh lan!

Kəni Iesu tēni=pēn kəm lah mēmə, “Ohtis rəkis napən mīn əha, pəh in taliuək.”

*Nətəmi asoli mīn rəha Isrel
(Mat 26:1-5; Mak 14:1-2; Luk 22:1-2)*

45 Nətəm Isrel nətəm kəməhuva o Meri kəni motēh natimnati mīn u iətəm Iesu tēmōl, ilah tēpət kəmotəhatətə lan. 46 Mətəu ilah mīn nəuvein kəməhuvən o Farəsi mīn, kəni motəni pətīgəm kəm lah natimnati mīn rəfin iətəm Iesu tēmōl. 47 Kəni o nati u, Farəsi mīn u mīnē pris asoli mīn ilah kəmotaskəlīm nuhapumīnīən asoli kəti rəhalah, kəni ilah kəmotəni kəm lah mīn mēmə, “? Okotəhro lanu? Suah kəha tīnatol nəmtətīən tēpət. 48 Nēmə kotəpəh əmə, tatol lanəha, kəni nətəmimi rəfin okotəhatətə lan, kəni nətəm Rom ilah okəhuva motərəkīn Nīmə Rəha Uhgīn mīnē nītəni rəhatah, kəni motos rəkis ilau e nəhlmitah.”

49 Kəni ilah kəti u, nərgīn u Kaiəfəs, in pris asoli agīn e nu əha. Tol lanəha, in tēmāni mēmə, “Itəmah nəkotəruru agīn nati u. 50 ?Təhro itəmah nəsotəhrunīən? ?Itəmah nəsotəhrunīən mēmə təuvīr nəuvētīn o tēmāh mēmə iətəmi kətīəh əmə otīmīs o nətəmimi, tapirəkis mēmə kəntri apīəpiə otīmīs?”‡

51 Nīan in tīnəni nəghatīən u, in tēməsəni aruīən e nətəlīgīən əmə rəhan. In pris asoli agīn e nu əha, kəni in tēmaupən mēni pətīgəm nəghatīən iətəm Uhgīn tēməfən kəm in. Kəni in tēmāni mēmə Iesu in otīmīs o nosmiəgəhīən nətəm Isrel. §

52 Kəni mətəu rəhan nīmīsīən, sənīəmə o nosmiəgəhīən nətəm Isrel əmə, mətəu o nosmiəgəh mīnīən nenətī Uhgīn mīn nətəm kəutan atiti e nəhue nītəni mīn, kəni mōl ilah kəhuva motol kətīəh əmə.*

* **11:38** Nətəm Isrel e nīan əha kəsotītənīmīən iətəmimi e nīftəni. Ilah kəuteikuas e nīpətīlah, kəni motəuveg ilah e napən u kəmotol=pēn nati piēn-piēn u tətəpiēn təuvīr (Afin-to Jon 12:7; 19:39-40), konu motəfən e nīpəg kəpiel, kəni motahtipāsīg=pēn nīpəg e kəpiel asoli kəti. † **11:42** Jon 3:17 ‡ **11:50**

Jon 18:14 § **11:51** Kaiəfəs tolkeikei mēmə okuhamu Iesu mətəu-inu təsolkēikei mēmə nətəm Rom okotərəkīn kəntri rəha nətəm Isrel. Mətəu, in tēmatəni aupən nati kəti iətəm otuva mōl nīpəhrīənīən lan. Uhgīn tēməfən nəghatīən u kəm in e nohlīn mēmə otəni pətīgəm mətəu-inu in Pris Asoli rəhan. Mətəu in təruru nati əha in tətəni. Rəhan nəghatīən, nīpətīn tətəgətun mēmə Iesu otəkēikei mīmīs mēmə Uhgīn otəsoliən nalpīnīən kəm rəhan nətəmimi o rəhalah təfagə tərāh mīn. Nīpəhrīənīən agīn mēmə nətəmi asoli rəha Isrel kəmotolkēikei mēmə kotoh Iesu, nati əpnapīn in tēmatol natimnati mīn təuvīr tēpət. Nīkilah təhti mēmə mətə otəmki nətəmimi mīn nəuvein motəluagīn ilah nətəm Rom, mətəu ko kəsotoliən wīn. Kəni nēmə nati u otol lanu, kəni okəmki iahu ilah, kəsəhuvaīən mēmə nətəmi asoli rəha Isrel. Nīan Iesu tēmīmīs rəkis nu 30 rəkis, nəluaginīən kəti tēməhtul kəni nətəm Rom kəmotol wīn, kəmotərəkīn tēpət kəni motohamu nətəmimi tausīn tēpət, kəni motol nətəmimi tausīn tēpət mīn kəhuva mōl slef e lah kəni kəmki ilah kagīm. * **11:52** Aes 49:6; Jon 10:16

⁵³ Tol lanəha, e nian əha, ilah kəmotegəhan lan məmə okotəkeikei motəsal e suaru kəti o nuhamuiən Iesu. ⁵⁴ Kəni o nati u, Iesu təsaliuək pətigəmiən min ikin min e Jutiə, in təmagim ikinu, muvən əpəha e taun kəti, nərgin u Efraim. Taun u, in iuəkir əmə o ikin təpiə-məpiə ikin. Kəni in mətatig ikin əha, ilah rəhan min nətəmimi.

*Nətəmimi kəmautol əpenə-penə
o noliən lafet rəha Pasova*

⁵⁵ Tinatuvən iuəkir o nian rəha lafet kəti rəha nətəm Isrel, nərgin u, lafet rəha Pasova.† Kəni nətəmimi tepət kinautohiet ikin pişin pişin min minəutəhuva Jerusiləm məmə okotol natimnati min məmə ilah okotarətuəh‡ e nəhmti Uhgın, uərisig ko, kəmanotətuəuin e lafet əha. ⁵⁶ Kəni nətəmi min əha kinəutəsal e Iesu. Kəni nian kəmotuhapumın e Nimə Rəha Uhgın, kinəutətapuəh-ətapuəh o lah min məmə, “?Kəruru mə Iesu otuva e lafet u, uə kəpə?”

⁵⁷ Mətəu e nian əha, pris asoli min mine Farəsi min kəmotələhu nəghatiən kəti, məmə nəmə iətəmimi kəti təhrun ikin Iesu tətətig ikin, in otəkeikei muva məni pətigəm kəm lah, pəh soldia min kəhuvən motaskəlim.

12

*Meri təməueiu nəhlki Iesu
e səntə*

(Mat 26:6-13; Mak 14:3-9)

¹ Nian sikis əha ikin tətətig əhanəh kəpənan e nian rəha lafet rəha Pasova, kəni Iesu tinitəlig=pa min Petəni, ima Lasiris ikin. Suah u inu, Lasiris Iesu in təmol in təmiəgəh min e nīmisiən. ² Kəni nətəmimi ikinu, kəmotol nauəniən kəti rəha Iesu e nimə rəha Matə. Kəni in tos nauəniən, muva. * Kəni Lasiris min əha ikin e nauəniən əha, ilah Iesu mine, kautəməhli=pən məutəuən.† ³ Kəni Meri təmos səntə kəti təməri e nilosi nati, muva. Səntə u, kəmol e noki nard.‡ Səntə əha, nəmiəvin təuvir, kəni nəhmtin tiəkis. Kəni in təməueiu nəhlki Iesu e səntə u, kəni mafəl e nəuanun. Nəmiəvi səntə u, təməriəuəh rəfin e nipəgnəuan nimə.§

⁴ Mətəu iətəmimi kəti rəha Iesu, nərgin u Jutəs Iskariot, suah u inu uərisig lanko təpanegəhan=pən e Iesu e nəhlmi rəhan tikimir min, in təmahi ohni. In təməni məmə, ⁵ “?Ik nəkəruru noliən səlīm e səntə u, mos məni lan, kəni məfən kəm nanrah min? Səntə, in təhmen e məni u, tri-hanrit tənariəs.”* ⁶ In təməni lanəha, mətəu səniəmə in tatol nati agin e nanrah min, mətəu in təməni əmə, mətəu-inu in iakləh. In tatos kətim rəha məni rəhalah, kəni nian nəuvein, in tətəkləh lan.

⁷ Mətəu Iesu təni məmə, “Upəh-to pətan u. Səəkiniən rəhan nətəligiən. In təmətələhu vivi səntə u, məmə otəueiu nipətik, o nian əha iətəm okitənim iəu lan.† ⁸ Nanrah min, nian rəfin itəmah min ilah nəutatig.‡ Mətəu iəu, ko iəsətiğiən nian rəfin kitah min itəmah.”

Pris asoli min kəməutəsal min e suaru o nohamuiən Lasiris

⁹ Kəni nian nīmənin nətəm Jutiə kəmotətəu məmə Iesu tətətig lahuənu Petəni, kəni ilah kinəhuvən ikin. Kəsəhuvaian əmə məmə okoteh Iesu, mətəu ilah kəməhuva min məmə okoteh-to Lasiris u təmimis, kəni Iesu tol min

† 11:55 Eks 12:13,23,27 ‡ 11:55 Okotarətuəh, nipətin u, məmə ilah okotafəl vivi ilah min, mətəu-inu ilah kotəhrun məmə ilah kotəmiəkmik e nəhmti Uhgın. * 12:2 Luk 10:38-42 † 12:2 Nipəhriəniən məmə ilah kəsotəharəgiən motəuən. Mətəu e noliən rəhalah e nian əha, ilah kotəpili mautisin=pən nəunəlmiləh e tepil, məutəuən. ‡ 12:3 Nard in nati kəti nəmiəvin tətəpien vivi, təhmen e nigipisi. § 12:3 Mak 14:3 * 12:5 “Tənariəs,” inu məni rəhalah, təhmen e vatu rəha Vanuatu. Rəueiu, tri-hanrit tənariəs təhmen e tri-hanrit tausin vatu. † 12:7 Afın-to futnot e Jon 11:38 iətəm tətəghati e noliən rəha nitənimian itəmi. ‡ 12:8 Dut 15:11

təmiəgəh. § 10 Kəni əmeiko, pris asoli mīn, kəmotegəhan lan mīn məmə okəkeikei kohamu mīn Lasiris, 11 mətəu-inu nian nətəm Isrel tepət kəmoteruh Lasiris təməmiəgəh mīn, kəni ilah kəmotəhatətə e Iesu, kəni mīnautəpəh rəhalah nətəmimi asoli mīn.

*Iesu təmuva Jerusiləm
matol əpu in məmə in kig*

(Mat 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40)

12 Kəmənī lauig lan, nīmənīn nətəmimi nətəm kəməhuva Jerusiləm məmə okotol lafet rəha Pasova, kəmotətəu məmə Iesu tətaliuək mīnatuvən e taun. 13 Kəni tol lanəha, ilah kəmoħiet e taun u, mautəmki nati kəti təħmen e nīmali nəmīl* mautəhuvən məmə okoteruh Iesu. Kəni mətəgət əfəməħ mautəni məmə,
“!Hosanə!†

!İərmənig Uħgin tətətig ilau suah u iətəm tətəuva e nərgin!

!İərmənig Uħgin tətətig ilau Kig u rəha nətəm Isrel!”‡

14 Kəni Iesu təmeruh nətī togki§ kəti, kəni tasuə lan maliuək matuvən. Natimnati mīn u, Nauəuə Rəha Uħgin tīnəni rəkis məmə,

15 “Nətəm Jerusiləm,* İtəmah sotəginīən.

!Oteruh-to! !Kig rəhatəmah tətəuva,

in tətəsuə e nətī togki maliuək mətəuva, mətəuva!”†

16 E nian əha, nətəmimi rəha Iesu ilah kotəruru nīpətī nati u. Mətəu uərisig, nian Iesu tīnəmiəgəh mīn e nīmisiən, kəni Uħgin tīnol əpu rəkis nepətīən rəha Iesu, kəni nīkilah təpanəħti məmə aupən, kəmətəi rəkis nəghatīən lan e Nauəuə Rəha Uħgin, konu nətəmimi kīnotol nəghatīən mīn əha, tīnuva mīnol nīpəħriənīən lan.

17 E nian Iesu təmauīn e Lasiris, kəni Lasiris tiet e nīpəg kəpiel məmiəgəh mīn, nīmənīn nətəmimi tepət ilah Iesu e ikīn əha e nian əha. Kəni ilah kəməutanus natimnati u in təmol. 18 Tol lanəha, nətəmimi tepət kəməhuva məmə okoteruh Iesu, mətəu-inu kəmotətəu məmə in təmol nəmtətīən əha.

19 Kəni Farəsi mīn kīnautəni-əni kəm lah mīn məmə, “!Oteruh-to, ko kī-tah kəsotol aġinīən nati kəti. Rəueiu əha, nətəmimi rəfin e nəhue nīftəni kīnautəhuərisig lan!”

Nətəm Kris nəuvein kəmotolkeikei məmə okoteruh Iesu

20 Kəni nian nətəmimi kəməhuvən Jerusiləm məmə okotəfaki e nian rəha lafet u, kəni nətəm Kris nəuvein mīn əha ikīn ilah mīn, kəmautəfaki. 21 Nətəm Kris mīn u kəməhuva motəħ Filīp. Filīp in iətəm Pətsaitə əpəha Kaləli.‡ Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, “İətəmi asoli, iəkotolkeikei məmə iəkoteruh Iesu.” 22 Kəni Filīp təħtul muvən məni=pən kəm Antīru, kəni ilau kəmian muəni=pən kəm Iesu.

23 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Rəueiu əha, Nətī İətəmimi, rəhan nian tīnuva rəkis, məmə Uħgin otol əpu rəhan nepətīən. 24 Nīpəħriənīən aġin u iətəni kəm təmah məmə, iətəmimi otəkeikei mītənim nīkītī nati e nīftəni keruh məmə tīmīs. Nəmə təsīmisiən, ko təseviəiən kəni məsəuəiən. Mətəu nəmə

§ 12:9 Jon 11:43,44 * 12:13 Nīmali nəmīl u in nəmtətīən rəha nīftəni rəhalah məmə ilah kəmotol win e tikīmīr mīn rəha nətəm Isrel. İlah kəmautəfəri nīmali nəmīl mətəu-inu nīkilah təħti məmə Iesu in Krišto, kəni in tīnuva məmə otəmki rəkis ilah e narmənīġiən rəha nətəm Rom. † 12:13 “Hosanə,” nīpətīn əħruəħru məmə, “Asīru, Uħgin, osmiəgəħ itimah,” mətəu e nian rəha Iesu, nəghatīən u, ilah kəməutəħlin məmə nīpətīn məmə, “Əni-vivi Uħgin!” Fes u ilah kəutəni təmsipən e Sam 118:25-26. ‡ 12:13 Jon 1:49 § 12:14 Togki in nati miəgəħ kəti təħmen e əħos əkəku, in nəħmtīn teiuaui əmə e əħos. * 12:15 Nəghatīən əħruəħru ikīnu tətəni “Nətəm Saion.” Saion u, in nərgi Jerusiləm kəti mīn. Kəmauīn e Jerusiləm məmə Saion, mətəu-inu nərgin əha rəha nītəuət kəti iətəm kəmuvləkīn-pəri taun lan. † 12:15 Sek 9:9 ‡ 12:21 Jon 1:43-44

otimis, kəni otəuə e nəuan tepət. §* 25 Kəni tol lanu, iətəmi nikin tətəhti pik rəhan nəmiəgəhiən e nəhue niftəni u, in otəmkarəpən lan. Mətəu iətəmi iətəm nikin təsəhti pikian lanəha rəhan nəmiəgəhiən e nəhue niftəni u, in otaskəlim vivi nəmiəgəhiən rəhan o nəmiəgəhiən itulin. † 26 Iətəmi tolkeikei məmə otol uək rəhak, in otəkeikei muərisig lak, ‡ kəni nəmə ikin pəhruvən iəu iəkətig ikin, kəni in min, in otətig ikin. § Kəni iətəmi tatol uək rəhak, Tatə Uhgīn otisiai in.”

*Iesu təməghati
e nīmisiən rəhan*

27 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Rəueiu əha, nīkik tətəhmə pik.* ?Oiakəhrol lanu? Ko iəsəniən məmə, “Tatə, oh rəkis nahməiən iətəm tətəva ohniəu.’ Nati u inu, iəu iəmuva ohni. 28 Tatə, ik əfəri aru nərgəm.”

Kəni əmeiko, rəueiu aɡin ilah kəmotətəu nəuia iətəmi kəti təmsipəri=pən e neai tətəni məmə, “Iəu inəfəri rəkis nərgək, kəni rəueiu əha, oiakəfəri min.”

29 Kəni nətəmimi nətəm kəməutəhtul iuəkir ohni kəmotətəu nəuia iətəmi əha, kəni ilah nəuvein kotəni məmə, “!Nətəmimi! ?Nati nak u? ?Kalualuə kəti, uə?” Mətəu nəuvein kotəni məmə, “Agelo kəti əha tətəghati kəm in.”

30 Mətəu Iesu təni=pən kəm lah məmə, “Nəuia iətəmi u, təməsuvaian məmə iəu iəkətəu. Mətəu təmuva məmə itəmah onəkotətəu. † 31 Rəueiu əha tinol nian iətəm Uhgīn otakil noliən rəha nətəmimi e nəhue niftəni. Rəueiu əha, in otoh iahu nəsanəniən rəha Setən, ‡ iərməniɡ rəha nəhue niftəni u. § 32 Nian kətəfəri iəu ilis,* kəni ko iəu oiakiuvi=pa nətəmimi rəfin kəhuva ohniəu.” † 33 E nəghatiən u, in tinuahpik e nīmisiən rəhan məmə otəhro lanu mīmīs. ‡

34 Kəni nətəmimi kəmotəni=pən kəm in motəni məmə, “Itimah iəmotətəu rəkis e Lou rəhatah, məmə nian Kristo iətəm Uhgīn təməni məmə otahli=pa tuva, in otətətig itulin əmə, mətuvən əmə lanko naunun tikə. § ?Təhro ik nətəni məmə nətəmimi okotəkeikei motəfəri Nəti Iətəmimi?* ?Mətəu Nəti Iətəmimi u, in pəh?”

35 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Nəhagəhagiən u, tətətig o təmah o nian əkəku əmə. Kəni nian nəhagəhagiən u, tətətig o təmah, itəmah nəkotəkeikei motaliuək lan. Nəmə kəpə, kəni napinəpuian otətəuarus itəmah. Kəni iətəmimi iətəm tətəliuək e napinəpuian, in təruru ikin in tətuvən ikin. 36 Nian nəhagəhagiən u tətətig əhanəh o təmah, itəmah nəkotəkeikei motəhatətə e nəhagəhagiən u məmə itəmah nəkəhuva nenəti nəhagəhagiən.” †

Nətəm Isrel ilah kəməsotəhatətəian e Iesu

Nian Iesu təməni rəkis nəghatiən u kəm lah, kəni magim məpəh ilah muvən mətəhluaiɡ. 37 Nati əpnəpin məmə in tinol rəkis nəmtətiən tepət e

§ 12:24 Iesu in tətəghati aru lan u ikinu, məmə otəkeikei mīmīs, kəni nəua nīmisiən rəhan məmə nətəmimi tepət okotos nəmiəgəhiən vi nian Uhgīn tosmiəgəh ilah. In təmətəghati min e rəhan min nətəmimi. Rəhatah nəmiəgəhiən əuas e təfəgə tərəh otəkeikei mīmīs, kəni ko kotəhruən noliən nəuatah vi min tepət. * 12:24 1Kor 15:36 † 12:25 Mat 10:39; 16:25; Mak 8:34-38; Luk 14:26; 17:33; 2Kor 5:14-15 ‡ 12:26 Mat 10:38; Luk 14:27 § 12:26 Jon 14:3; 17:24 * 12:27 Mat 26:38,39; Jon 11:33,38; 13:21 † 12:30 Eks 19:9; Jon 11:42 ‡ 12:31 Nati əpnəpin məmə nīmisiən rəha Iesu təmol məmə nəmə təhro Setən təmol win, mətəu nīpəhriənən məmə in təsoliən win. Afin-to Luk 10:18; Hip 2:14-15; 1Jon 4:4; Nəh 12:8-9. § 12:31 Mat 4:8-9; Jon 14:30; 16:11; 2Kor 4:4; Efəs 2:2; 6:12 * 12:32 E nauəuə rəha Jon, tətəghati e nəghatiən u “kinatləfəri rəkis iəu ilis” nian tepət. Kəni in nīpətin keiu. Nian tətəni “kinatləfəri rəkis iəu ilis,” nīpətin kəti in tətəghati e nīmisiən rəha Iesu e nigī kəməluau. Erūh min e Namba 21:4-9 tətəghati e aiən sineik. Kəni nīpətin kəti min, e nigī kəməluau əha, in tətəgətuən nəuviriən asoli min nepətiən asoli rəha Iesu. † 12:32 Jon 3:14; 6:44; 7:39; 8:28 ‡ 12:33 Fil 2:8-9; 1Tim 3:16; Hip 1:3 § 12:34 Nətəmimi nīkilah tətəhti fes min əha, təhmen e 2Saml 7:16; Sam 72:17; 89:4,35-37; 110:1,4; Aes 9:7; Esik 37:25; Dan 7:14. Nīkilah təsəhtiən fes min iətəm kəutəni məmə Kristo in otaupən mīmīs. * 12:34 “əfəri” – Afin-to futnot əpəha Jon 3:14. † 12:36 Mat 5:14; Efəs 5:8-9; 1Təs 5:5

nəhmti nətəm Isrel, mətəu ilah kəsotəhatətəian lan. ³⁸ İəni rəha Uhgın u Aiseə, təmaupən mətəghati e rəhalah nolian. Kəni nati u təmuva məmə otol nəghatiən rəhan tuva mol nıpəhriənian lan. In təməni məmə,

“?İərməniğ, pəh otəhatətə e nəghatiən rəhatimah, uə kətiəh əmə mine?

?İəutəni pətiğəm, kəni pəh otəhatətə lan, uə kətiəh əmə mine?

?Kəni İərməniğ otol əpu kəm pəh nahgin iətəm təsanən pı̄k o nosmiəğəhiən?”‡

³⁹ Konu ilah kotəruru nəhatətəian lan mətəu-inu təhmen=pən əmə məmə Aiseə təməni pətiğəm mın aupən məmə,

⁴⁰ “In təmol ilah məmə nəhmtilah otəpis.

Nəmə təsəpisiən, kəni ilah okoteruh nati kəni motəhrun.

Kəni in tinahtipəsı̄g rəkis e nıkilah.

Nəmə təsoliən, kəni ilah okoteinatı̄g kəni motəhrun nəuhliniən nətəliğian rəhalah, kəni motəhatətə lak, iəkol nəmiəğəhiən rəhalah, otuvi mın.”§*

⁴¹ İəni rəha Uhgın, Aiseə u aupən, təməni lanu lan mətəu-inu in təmeruh nepətiən əhagəhag rəha İesu, kəni tol lanəha, in tətəghati lan.†

⁴² Kəni mətəu, nətəmi asoli mın tepət nəuvetin, ilah mın kəmotəhatətə e İesu. Mətəu ilah kəutəgin e nəni pətiğəmiən məmə ilah kəmotəhatətə lan, mətəu-inu kəutəgin e Farəsi mın məmə mətə kotahli pətiğəm ilah e nimə rəha nuhapuminiən, ⁴³ mətəu-inu nətəmi asoli mın u, ilah kətolkeikei pı̄k məmə nətəmimi okotəni-vivi ilah, tapirəkis məmə Uhgın nıkin, otəgiən o lah.

Nəghatiən rəha İesu təhrun nakilian nolian rəha nətəmimi

⁴⁴ Kəni İesu təmagət əfəməh məmə, “İətəmimi iətəm tətəhatətə lak, səniəmə tətəhatətə pisiən əmə lak, mətəu tətəhatətə mın e Uhgın iətəm təmahli=pa iəu.

⁴⁵ Kəni iətəmimi u iətəm təmeruh iəu, səniəmə təmeruh əmə iəu. In təmeruh mın Uhgın u təmahli=pa iəu.‡ ⁴⁶ İəu u nəhagəhagiən. § İəmuva e nəhue niftəni u, məmə iətəmimi iətəm otəhatətə lak, otəsatiğian e napinəpuian. ⁴⁷ İətəmimi iətəm tətətəu rəhak nəghatiən, məsoliən, kə iəu iəsəni pətiğəmiən rəhan nalpiniən, mətəu-inu iəməsuvaian e nəhue niftəni u məmə iəkəni pətiğəm

nalpiniən rəha nətəmimi. Mətəu iəmuva məmə iəkəsmiəğəh ilah.* ⁴⁸ Mətəu iətəmimi iətəm tətəuhlin=pa nəmtahn kəm iəu, məsosian rəhak nəghatiən, nati kəti əha ikin tətətiğ məmə in otəni pətiğəm rəhan nalpiniən. E Naunun Nian, nəghatiən mın u rəhak, ilah okotəni pətiğəm nalpiniən rəhan.† ⁴⁹ Tol lanəha mətəu-inu nəghatiən mın u, səniəmə rəhak pisiən əmə, mətəu Tatə Uhgın u təmahli=pa iəu, kəni in təməni məmə iəkəkeikei muvən məni lanəha, kəni məghati lanəha.‡ ⁵⁰ Kəni iəu inəhrun rəkis məmə nəghatiən mın u, iətəm in təməni=pa kəm iəu, nəmiəğəhiən itulın tətətiğ lan. Kəni tol lanəha, nəghatiən mın u iətəni ilah, Tatə Uhgın təməni=pa kəni məgətun iəu lan, məmə iəkəni.”

13

İesu təməueiu

nəhlki rəhan mın nətəmimi

¹ Tinuva mətəuarus nian nətəm Isrel kətol lafet lan, lafet rəha Pasova, kəni İesu tinəhrun məmə rəhan nian tinuva rəkis məmə otəpəh nəhue niftəni u, muvən meruh Tatə Uhgın.* Nian rəfin in təmatolkeikei pı̄k rəhan nətəmimi u kəutətiğ e nəhue niftəni, kəni mətəu rəueiu in tətəgətun əsas rəhan nolkeikeian kəm lah muvən mətəuarus naunun nian rəhan.

‡ 12:38 Aes 53:1; Rom 10:16 § 12:40 Nətəmimi ilah kınotəni rəkis məmə okəsotəhatətəian, kəni Uhgın təhlman e lah lanəha. Eruh mın to Mat 13:13-15; Uək 28:26-27; Rom 11:8. * 12:40 Aes 6:10

† 12:41 Aes 6:1-4 ‡ 12:45 Jon 14:8-9 § 12:46 Jon 1:4 * 12:47 Jon 3:17 † 12:48 Jon 5:45

‡ 12:49 Jon 14:31 * 13:1 Jon 16:28

² Tinəhnaiuv, Iesu mine rəhan min nətəmimi kəməutauən, kəni Setən tinəfən rəkis nətəligiən e niki Jutəs Iskariot, nəti Saimon, məmə in otətuati e Iesu tuvən e nəhlmi rəhan tikimīr min. ³ Iesu təməhrun məmə Tatə Uhgīn təmələhu=pən rəkis natimnati rəfin u e nəhlmin,† kəni tinəhrun min məmə in təmsipən e Uhgīn, kəni in otəpanitəlig=pən min o Uhgīn. ⁴ Tol lanəha, in təməhtul, kəni məpeg rəkis rəhan sot asoli, kəni matu in e tauil kəti. ⁵ Kəni mələs pesin kəti, mətə=pən nəhu lan, kəni əmeiko mətəuəuin mətəueiu nəhlki rəhan min nətəmimi, kəni mətəfəl e tauil, tauil u iətəm in tətətəuti lan.

⁶ Təmol lanəha muvən e Saimon Pitə, kəni Pitə təni=pən kəm in məmə, “? Iərməniḡ, təhro? Təsəuviriən məmə ik onəkəueiu nəhlkək.”

⁷ Mətəu Iesu təni=pən kəm in məmə, “Rəueiu ik nəkəruru nīpəti nati u iəu iətol, mətəu uərisiḡ nəpanəhrun nīpətin.”

⁸ Kəni Pitə təni=pən in məmə, “Onəkəpəh aḡin nafəliən nəhlkək.”

Mətəu Iesu təni məmə, “Nəmə iəsəueiuiən nəhlkəm, kəni ko ik nəsuvaian mol rəhak iətəmimi.”

⁹ Kəni Saimon Pitə təməni=pən kəm in məmə, “Iərməniḡ, nəmə tol lanəha, kəni onəsəueiu əməian nəhlkək, mətəu əueiu min nəhlmək mine rəhk-kapə!”

¹⁰ Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “! Kəpə! Iətəmimi u tinaig rəkis, in tinəruən rəkis, tinəhmen. Təuvir əmə məmə okəsəueiu minian nīpətin; mətəu iəu oiəkəkeikei mətəueiu min əmə nəhlkin. Itəmah ninotəruən rəkis. Mətəu səniəmə itəmah rəfin aḡin.”‡ ¹¹ Iesu tinəhrun rəkis məmə ilah pəh u otegəhan=pən lan e nəhlmi rəhan min tikimīr min. Tol lanəha, kəni in təni məmə, “Səniəmə itəmah rəfin aḡin.”

¹² Nian Iesu tinəueiu rəkis nəhlki rəhan min nətəmimi, kəni muvən min e rəhan napən, kəni muvən məharəḡ e nimein e tepil. Kəni əmeiko mətəpuəh o lah məmə, “?Itəmah nəkotəhrun nīpəti nati u iəmol rəueiu aḡin e təmah? ¹³ Itəmah nəutəuin lak məmə Nəḡətun mine Iərməniḡ, kəni təhruahru əmə lanko, mətəu-inu nīpəhriənian məmə iəu u, rəhatəmah Nəḡətun mine rəhatəmah Iərməniḡ.

¹⁴ “Mətəu-inu iəu, iəu u rəhatəmah Iərməniḡ mine iəu Iəḡətun rəhatəmah, konu iəu iəkəueiu nəhlkitəmah, konu itəmah min, onəkotəueiu nəhlkitəmah min. § ¹⁵ Iəu iəmol məḡətun itəmah lan, məmə itəmah onəkotol kəm təmah min.* ¹⁶ Nīpəhriənian aḡin u iətəni=pinə kəm təmah məmə, ioluək kəti, in təsapirəkisiən rəhan iətəmi asoli, konu iahli=pən in təsapirəkisiən iətəm tətahli. ¹⁷ Rəueiu əha, itəmah nəkotəhrun vivi natimnati min u. Kəni o nati u, nəmə onətol lanu, kəni itəmah onəkotos nəuviriən o Uhgīn.†

¹⁸ “Iəu iəsəniən itəmah rəfin.‡ Iəkəhrun vivi itəmah min u nətəm iəu iəmitəpən itəmah. § Mətəu nəḡhatian u rəha Nauəuə Rəha Uhgīn, otəkeikei muva mol nīpəhriənian lan. Nəḡhatian u tətəni məmə, ‘Iətəmimi u, aupən itimlau iəmatəuəuən pəti e pilet kətiəh, mətəu rəueiu, in tinəuhlin rəhan nətəligiən, minətələhu nəḡhatian tərəh ohniəu.’*

¹⁹ “Iəu iətəni pətigəm natimnati min u kəm təmah u rəueiu, nian okəsəl əhanəhiən. Mətəu nian okətol, kəni itəmah onəkotəhatətə lak, məmə Iəu U Inu.† ²⁰ Nīpəhriənian aḡin u iətəni=pinə kəm təmah məmə, iətəmimi pəh iətəm tatos iətəmi u iətahli=pinə, kəni nikin tagiən ohni, təhmen=pən əmə məmə in tatos min iəu, kəni nikin tagiən ohniəu. Konu iətəmimi iətəm tatos vivi iəu,

† **13:3** Mat 28:18 ‡ **13:10** Jon 13:18 § **13:14** 1Pitə 5:5 * **13:15** Iesu təmol uək rəha slef, kəni molkeikei məmə okətol uək rəha slef kəm kitah min nəuvein. Suaru min tepət o nasiruiən e kitah min nəuvein lanəha. † **13:17** Mat 7:24,25; Luk 11:28; Jem 1:25 ‡ **13:18** Jon 13:10 § **13:18** Jon 15:16 * **13:18** Sam 41:9 † **13:19** “Iəu u inu” – Afin-to futnot e Jon 8:24.

kəni nikin tagiən ohniəu, təhmen=pən əmə məmə in tatos vivi mīn rəhak Tatə, kəni nikin tagiən ohni.”‡

Iesu təməni pətiğəm məmə Jutəs in otegəhanpən lan e nəhlmi tikimīr mīn

(Mat 26:20-25; Mak 14:17-21; Luk 22:21-23)

²¹ Nian Iesu tīnəni pətiğəm rəkis nəghatiən əha, kəni nikin təməfiğəm pik, kəni in təni məmə, “Nipəhriənən agin u iətəni=pinə kəm təmah məmə, itəmah kəti u ikinu otegəhan=pən lak e nəhlmi tikimīr mīn rəhak.”

²² Kəni rəhan mīn nətəmimi kəmotəsəl=pən moteruh ilah mīn, mīnotəruru agin məmə in tətəni pəh. ²³ Kəni ilah kəti u iətəm Iesu in tolkeikei pik, § in tətəmähli* iuəkir əmə o Iesu. ²⁴ Kəni Saimon Pitə, in təmasiüən=pən kəm in məmə, “Ətapuəh-to ohni, məmə iətəmimi pəh kəha in tətəni.”

²⁵ Kəni suah kəha təmiəu-iəu muva iuəkir o Iesu, kəni mətapuəh ohni məmə, “?Iərməniğ, pəh u nətəni?”

²⁶ Kəni Iesu təni məmə, “Iəu iəkəmkəris pīret nəuветin, konu məuveri=pən e sup, kəni məfən kəm in, konu suah u, inko.” Kəni əmeiko, in təməmkəris pīret kəti, məuveri=pən e sup, kəni məfən kəm Jutəs, nəti Saimon Iskariot. ²⁷ Kəni Jutəs təmos pīret u. Kəni rəueiu agin, Setən† tīnəuveg rəhan nətəliğin.

Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “Nati u nəkəmə natol, uvən uəhai əmə mol.”‡ ²⁸ Nətəmimi mīn u rəha Iesu nətəm kəutəmähli tītəlau e tepil məutauən, ilah kəsotəhruniən məmə Iesu təməni=pən nəghatiən u kəm in o nak. ²⁹ Jutəs in tətəharu kətim rəha məni rəhalah, kəni ilah nəuvein nīkilah təhti məmə Iesu təməni=pən kəm in məmə otuvən mos nəhmtin nauəniən nəuvein niğlah o lafet, uə nəmə təhro tatuvən otəfən məni kəti kəm nanrah mīn. § ³⁰ Kəni nian Jutəs təmos rəkis pīret u, təməhtul miet uəhai əmə. Kəni tīnapinəpu rəkis.*

Iesu təməni nəghatiən vi kəti məmə okotol

³¹ Nian Jutəs tīniet rəkis, kəni Iesu təni məmə, “Rəueiu əha, Uhgīn tīnatəfəri nərgi Nəti İətəmimi,† kəni Nəti İətəmimi tīnatəfəri nərgi Uhgīn. ³² Mətəu nian Nəti İətəmimi tīnol əpu rəkis nepətiən rəha Uhgīn, kəni Uhgīn aru əmə in otol əpu mīn nepətiən rəha Nəti İətəmimi. Kəni in otol əmə uəha rəueiu əmə.‡

³³ “Nənətik mīn, ko iəsatiğin tuvəh kitah mīn itəmah. Kəni itəmah onəmanotəsəl lak, mətəu iəu iətəni mīn nəghatiən kətiəh əmə kəm təmah u rəueiu, iətəm iəmənī=pən kəm nətəmi asoli mīn rəha Isrel aupən. İətəni=pinə kəm təmah məmə, ikin əha iatuvən ikin, itəmah nəkotəruru nuvəniən ikin. §

³⁴ “Iəu iətəni=pinə nəghatiən vi kəti kəm təmah məmə nəkotəkeikei mautol.* İtəmah nəkotəkeikei motolkeikei itəmah mīn.† İəu iəmolkeikei itəmah, kəni itəmah nəkotəkeikei motolkeikei itəmah mīn təhmen əmə lanəha.‡ ³⁵ Kəni nəmə nəkolkeikei lanu itəmah mīn, kəni nətəmimi rəfin okotəhrun məmə itəmah rəhak mīn nətəmimi.” §

‡ 13:20 Mat 10:40; Jon 17:18 § 13:23 İətəmimi iətəm nauəuə u tətəni, in Jon u iətəm tətəmähli iuəkir o Iesu e tepil. In u, iətəm Iesu tolkeikei pik, mətəu in təmətei nauəuə u, kəni məsəniən nərgin. * 13:23 E nolən rəhalah e nian əha, ilah kəutəmähli lanəha məutauən. † 13:27 Setən – Afın-to e tiksənəri.

‡ 13:27 Luk 22:3 § 13:29 Jon 12:5-6 * 13:30 Tīnapinəpu mətəu-inu lapin, mətəu tīnapinəpu mīn e niki nətəmimi. E Luk 22:53, Iesu təməni kəm pris asoli mīn, mīne nətəmi asoli rəha soldia mīn, mīne nətəmi asoli rəha nətəm Isrel məmə, “Mətəu rəueiu əha, in nian əhruahru rəhatəmah, kəni nəsanəniən rəha napinəpuin in tətərməniğ.” † 13:31 Jon 12:23 ‡ 13:32 Jon 17:1-5 § 13:33 Jon 7:33-34

* 13:34 Jon 15:12; 1Jon 2:7-11; 3:11 † 13:34 Lev 19:18; 1Təs 4:9; 1Pitə 1:22 ‡ 13:34 Efəs 5:1-2; 1Jon 4:10-11 § 13:35 1Jon 3:14; 4:20

*Iesu tāmāni pātīgām māmā Pitā otāpanāni māmā
in tāruru Iesu*

(Mat 26:31-35; Mak 14:27-31; Luk 22:31-34)

³⁶ Kāni Saimon Pitā tētapuēh ohni māmā, “?Iārmānīg, ik onākuvān iā?”

Kāni Iesu tēni=pān kām in māmā, “Ikīn āha iāu iatuvān ikīn, ik nākāruru nītāu=paiān iāu rāueiu, mētāu uārisig ko, onāpanuva.”*

³⁷ Kāni Pitā tētapuēh ohni māmā, “?Iārmānīg, oiāsītāu-pāniān ik u rāueiu o nak? Iāu, nīkik tagiān āmā māmā iākimīs ohnik.”

³⁸ Kāni Iesu tēni=pān kām in māmā, “?Ik nākāmā nīkim tagiān āmā māmā onākīmīs ohniāu? Nīpāhriāniān āgin u iātāni kām ik māmā, mānīg otāsākakē āhanāhiān, kāni ik onākāni mau kisil māmā nākāruru iāu.”†

14

Iesu in suaru o nuvāniān o Tatā Uhgīn

¹ Kāni Iesu tāmāni=pān kām lah māmā, “Nīkitāmāh tāsahmāiān. Itāmāh nākotākeikei motāhatātā e Uhgīn,* kāni motāhatātā mīn lak. ² E nīmā rāha Tatā rāhak, nāuan tēpēt āha ikīn. Nāghatiān u in nīpāhriāniān. Nāmā tāsoliān lanāha, ko ināni=pīnā rākīs kām tāmāh. Rāueiu āha, iāu iatuvān, iākol āpenā-penā rāhatāmāh.† ³ Kāni mētāu-inu iākuvān mol āpenā-penā o tāmāh, kāni iāu oiāpanītālig=pa mīn mos itāmāh nākāhuva motatīg kitāh mīn iāu,‡ māmā itāmāh onākotatīg ikīnu iātām iāu mīn iātātīg ikīn.§ ⁴ Ikīn āha iatuvān ikīn, itāmāh nīnotāhrun rākīs suaru rāhan.”

⁵ Mētāu Tomās tēni=pān kām in māmā, “Iārmānīg, itīmāh iākotāruru ikīn ko natuvān ikīn. ?Iākotāhro lanu lan motāhrun suaru tatuvān ikīn āha?”

⁶ Kāni Iesu tēni=pān kām in māmā, “Iāu u,* Suaru ohni.† Kāni iāu u, Nāukāti Nīpāhriāniān,‡ kāni iāu u, Nāukāti Nāmiāgāhiān.§ Iātāmimi kāti ko tāsuvāniān o rāhak Tatā nāmā iāu iāsosiān in muvān.* ⁷ Nāmā nāmōtāhrun iāu, kāni nāmōtāhrun mīn rāhak Tatā.† Kāni tol lanāha, tātūuin rāueiu, nīnotāhrun rākīs in, kāni mīnoteruh.”

⁸ Kāni Filīp tēni=pān kām in māmā, “Iārmānīg, āui, āgātun-to Tatā Uhgīn e tīmāh. Nati āmā u inu, itīmāh iākotolkeikei.”‡

⁹ Kāni Iesu tēni=pān kām in māmā, “Filīp, iāu iāmatīg tēfāmāh kitāh mīn itāmāh. Mētāu ik nākāruru āhanāh iāu. Iātāmimi iātām tateruh iāu, in tateruh Tatā Uhgīn.§ Tāhro ik nātāni māmā, ‘Āui, āgātun Tatā Uhgīn kām tīmāh?’* ¹⁰ ?Ik nāsēhatātāiān māmā iātātīg e Tatā Uhgīn, konu Tatā Uhgīn tātātīg lak?†

Nāghatiān mīn u iākatāni kām tāmāh, sāniāmā rāhak āmā. Tatā Uhgīn u, nīān rāfin, tātātīg lak, inu in tatol rāhan mīn u uāk. ¹¹ Itāmāh onākotākeikei motāhatātā lak nīān iāu iātāni māmā iātātīg e Tatā Uhgīn, konu Tatā Uhgīn tātātīg lak. Mētāu nāmā kēpā, tāvīr māmā nākotāhatātā lak o nāfigāmiān rāha uāk asoli mīn iātām iāmatol.‡ ¹² Nīpāhriāniān āgin u iātāni kām tāmāh māmā, iātāmimi iātām tātāhatātā lak, in otol nolīān uāk mīn u iātām iāu iāmatol.§ Āuāh, in otol nolīān uāk tēri tāhmīn mīn tapirākīs uāk mīn u iātām iāu iāmol, mētāu-inko iāu oiākatuvān o Tatā Uhgīn. ¹³ Iāu Nētīn, kāni nāmā nākotēasiā e nati kāti e nārgāk, nati āpnāpīn nāmā nākotēasiā e nati nak, iāu iāpanol,* māmā uāk u rāha Nētīn otāfēri nārgī Tatā Uhgīn. ¹⁴ Kāni nāmā onākotēasiā e nati kāti ohniāu, e nārgāk, kāni iāu iākol.”

* **13:36** Jon 14:2 † **13:38** Jon 18:27 * **14:1** Sam 4:5 † **14:2** Hip 11:16 ‡ **14:3** 1Tēs 4:16-17; 2Kor 5:8; Fil 1:23 § **14:3** Jon 12:26 * **14:6** Jon 6:35 † **14:6** Jon 10:9; Hip 10:20 ‡ **14:6** Jon 1:14 § **14:6** Jon 1:4 * **14:6** Uāk 4:12 † **14:7** Jon 1:18; 1Jon 2:23 ‡ **14:8** Eks 33:18 § **14:9** Aes 9:6; Jon 1:14; 12:45; 2Kor 4:4; Fil 2:6; Kol 1:15; Hip 1:3 * **14:9** Jon 1:18; 10:30; 12:44-45; 13:20 † **14:10** Jon 14:20; 10:38; 17:21 ‡ **14:11** Jon 5:36; 10:38 § **14:12** Luk 10:17 * **14:13** Mat 7:7

Iesu tāmāni māmā
Narmīn Raha Uhgīn otuva

¹⁵ Kēni Iesu tāmāghati āhanēh matuvēn, mētāni māmā, “Nēmā itāmāh nəkotolkeikei iāu, konu itāmāh onəkotol nāghatiēn rāhak.† ¹⁶ Kēni iāu, oiākeasiā e Tatā Uhgīn māmā in otahli=pa Iasiru‡ kēti mīn o tāmāh. Kēni in otātatiġ itulin itāmāh mīn. ¹⁷ Suah u inu, in Narmīn rāha Nīpāhriēniēn.Š Nētāmimi rāha nāhue nīftāni u, ko kēsotosiēn in e nīkilah,* mētāu-inu ilah kēsoteruhiēn in, motāruru in. Mētāu itāmāh, nəkotāhrun in, mētāu-inko in tātatiġ itāmāh mīn. Kēni in otāpanatiġ e nikitāmāh.

¹⁸ “Nian iāu iākiet e tāmāh, ko iēsāpāhiēn itāmāh nəkotatiġ piēn āmā, tāhmen e iātām kāmimīs-ārin. Iāu iāpanitāliġ=pa mīn o tāmāh. ¹⁹ Otāsuvāhiēn, nētāmimi rāha nāhue nīftāni u ilah okēsoteruhiēn iāu. Mētāu itāmāh onāpanoteruh iāu.† Kēni mētāu-inu iāu iāpanāmiāġāh, itāmāh mīn onāpanotāmiāġāh.‡ ²⁰ E nian rāha natimnati mīn u, kēni itāmāh onəkotāhrun māmā iātatiġ e rāhak Tatā.Š Kēni itāmāh nəkotatiġ lak, konu iāu iātatiġ e tāmāh.

²¹ “Iātāmimi iātām tāmos vivi nāghatiēn rāhak, kēni matol, iātāmimi u inu in tolkeikei iāu. Kēni iātāmimi iātām tolkeikei iāu, rāhak Tatā in otolkeikei mīn in.* Kēni iāu mīn oiākolkeikei in. Kēni iāu oiākol āpu iāu kām in, māmā in otāhrun vivi iāu.”

²² Kēni Jutās u, (sāniāmā Jutās Iskariot, mētāu iahunin kēti u in iātāmi kēti mīn rāha Iesu), in tāmātapuāh ohni māmā, “?Iārmāniġ, ik onākāhro lanu kēni mol āpu ik kām timāh āmā, mētāu onāsol āpuiēn ik kām nētāmimi rāha nāhue nīftāni?”†

²³ Mētāu Iesu tāmāni=pān kām in māmā, “Iātāmimi iātām tolkeikei iāu, in otatol nāuiak, kēni rāhak Tatā in otolkeikei in. Konu iāu mīne rāhak Tatā, itimlau oiākiāuva mātūatiġ itimāhal mīn. Kēni itimlau iākuol imatimlau āha ikin.‡ ²⁴ Iātāmimi iātām tāsolkēikeiēn iāu, in tāsoliēn nāuiak. Nāghatiēn mīn u iātām nāmōtātāu iāmatāni, iāmāsāni aruiēn ilah. Mētāu iāmos ilah o rāhak Tatā iātām in tāmāhli=pa iāu iākuva.Š

²⁵ “Iāu iātāni pātīġām nāghatiēn mīn u kām tāmāh nian iātatiġ āhanēh kitāh mīn itāmāh. ²⁶ Mētāu Narmīn Raha Uhgīn u, in Iasiru, iātām Tatā Uhgīn otahli=pa e nārgāk, in otāġātun itāmāh e natimnati mīn rāfin. Kēni in otol itāmāh māmā nikitāmāh otātāhti natimnati mīn u iātām iātāni kām tāmāh, māsolāuiēn lan.*

²⁷ “Rāueiu āha tinuākīr māmā iāu oiākāpāh itāmāh. Iāu iātālāhu nāmālinuiēn rāhak tātatiġ o tāmāh.† Konu nāmālinuiēn u, iātām iākāfinā, tāsāhmeniēn e nāmālinuiēn iātām nāhue nīftāni u tātāfinā. Itāmāh, nikitāmāh tāsāhmāiēn kēni māsolāuiēniēn.

²⁸ “Itāmāh nīnotātāu rākīs rāhak nāghatiēn, iāmāni=pīnā kām tāmāh māmā, ‘Iāu oiāpanāpāh itāmāh, mētāu uārisiġ, oiāpanitāliġ=pa mīn o tāmāh.’ Nēmā nəkotolkeikei pāhriēn iāu, kēni nikitāmāh otāġiēn āmā māmā nəkoteruh iāu iatuvēn o rāhak Tatā, mētāu-inu in ilīs tapirākīs iāu. ²⁹ Iāu iātāni pātīġām rākīs āmā natimnati mīn u kām tāmāh u rāueiu, nian ilah kēsotol āhanāhiēn, māmā nian ilah kīnāhuva mautil nīpāhriēniēn lan, kēni itāmāh onəkotāhatātā lak. ³⁰ Rāueiu āha, ko iēsāghatiēn tāfāmāh mīn kām tāmāh, mētāu-inu Setān u iārmāniġ rāha nāhue nīftāni u,‡ in tinuva. In tāsosiēn nāsānāniēn māmā otol

† **14:15** Dut 11:13; Jon 13:34; 1Jon 2:3-5,24; 5:3; 2Jon 6 ‡ **14:16** Jon 14:26; 15:26; 16:7 § **14:17** Jon 15:26; 16:13; 1Jon 4:6; 5:6 * **14:17** 1Kor 2:14 † **14:19** Jon 16:16 ‡ **14:19** Jon 6:57 § **14:20** Jon 10:38; 17:21 * **14:21** Jon 16:27; 1Jon 2:5 † **14:22** Uāk 10:41 ‡ **14:23** Esik 37:27-28; Sek 2:10; Efās 3:17; 1Jon 4:12,16; Nāh 21:3 § **14:24** Jon 5:19; 7:16; 8:28; 12:49-50 * **14:26** Jon 15:26; 16:7,13; 1Jon 2:27 † **14:27** Aēs 9:6-7; Luk 2:14; 24:36; Jon 16:33; Rom 5:1; Fil 4:7 ‡ **14:30** Jon 12:31

win lak. § 31 Mətəu iəu iatol əhruahru əmə nəuia Tatə Uhgın məmə nətəmimi rəha nəhue niftəni okotəhrun məmə iəu iəkolkeikei in.*
 “Intələh, pəh kotəhtul motagım u ikinu, mautəhuvən.”

15

Iesu in təhmen e nəukəti nigı pəhriən

1 Kəni Iesu təni məmə, “İəu u,* iəu iəkəhmen e nəukəti nigı pəhriən. Kəni rəhak Tatə in təhmen e iətəmimi iətəm tətətəhlin nigı u.† 2 Nəhlmi nigı mın rəfin iətəm kəsotəuəiən, in tətətei rəkis ilah, kəni nəhlmi nigı rəfin u iətəm kautəuə, in tətəfəl vivi ilah,‡ məmə ilah okotəuə e nəualah tepət. § 3 İtamah nəkotəhmen e nəhlmi nigı u. Kəni iəu inafəl vivi rəkis itəmah e nəghatiən mın iətəm iəmənı=pınə kəm təmah.* 4 Otəhtul=pa lak,† kəni iəu oiəkəhtul=pınə e təmah. Nəhlmi nigı otəsəuəiən nəmə in təsəhtul-pəniən e nəukətin. Təhmen əmə, itəmah ko nəmiəğəhiən rəhatəmah təsəuəiən e nəuan nəmə nəsotəhtul=paian lak.‡

5 “İəu u, iəu nəukəti nigı. Kəni itəmah nəhlmi nigı mın, nəhlmi nigı mın iətəm tatılpin=pa vivi lak, mautəhtul=pa. Nəmiəğəhiən rəha iətəmimi iətəm tətəhtul=pa lak kəni iətəhtul=pən lan, in otəuə e nəuan tepət. Mətəu itəmah u, nəmə nəsotəhtul=paian lak, ko nəsotoliən nati kəti. § 6 Nəmə iətəmimi təsəhtul=paian lak, in təhmen e nəhlmi nigı kəti, iətəm kınəraki lan kəni tinimətu rəkis. Nəhlmi nigı mın tol lanəha, kəhrun nəmki-pəniən e nigəm, kuan əhtuv.* 7 Nəmə itəmah nəkotəhtul=pa lak, kəni nəghatiən rəhak nəmotətəu rəkis tətətig e nikitəmah, nati nak itəmah nəkotolkeikei, nəkotəhrun neasiəiən lan. Kəni Uhgın otol kəm təmah.† 8 Nian nəmiəğəhiən rəhatəmah otəuə e nəuan tepət,‡ nati əha in tətəfəri nərgi rəhak Tatə, kəni e noliən u, tətəgətun məmə itəmah rəhak mın nətəmimi. §

9 “Tatə Uhgın in tolkeikei pik iəu. Təhmen əmə, iəu iəkolkeikei itəmah lanəha. Otəhtul e rəhak nolkeikeiən. 10 Nəmə itəmah nautol rəhak nəghatiən,* kəni onəkotəhtul=pa e rəhak nolkeikeiən, təhmen əhruahru əmə məmə inu iəu iəmol nəghatiən mın rəha Tatə Uhgın, kəni iətəhtul=pən e rəhan nolkeikeiən. 11 İəu iəmətəni pətigəm nəghatiən mın u kəm təmah, məmə nikitəmah otətəgiən, təhmen əmə məmə iəu niki kətəgiən. Konu nikitəmah otəgiən magiən məriəuəh.†

12 “İtamah nəkotəkeikei mautol nəghatiən u rəhak. Tətəni məmə itəmah onəkotolkeikei itəmah mın, təhmen əmə məmə iəu iəkolkeikei itəmah lanəha.‡ 13 İətəmi kəti tikə iətəm tolkeikei pik in kəti tapirəkis iətəmimi u iətəm tətəgəhan e rəhan nəmiəğəhiən məmə otosmiəgəh in mın nəuvein. § 14 Kəni nəmə itəmah nəkotol natimnati mın u iətəni kəm təmah, tətəgətun məmə itəmah ko, iəu mın nəuvein.

15 “İəu oiəsəuın miniən e təmah məmə noluək mın rəhak, mətəu-inu iətəm tatol uək, in təruru natimnati mın iətəm rəhan iətəmi asoli tatol. Mətəu rəueiu əha, iəu iəkəuın e təmah, məmə iəu mın nəuvein, mətəu-inu natimnati mın rəfin u iətəm iəmətəu o rəhak Tatə, inəni pətigəm rəkis kəm təmah.* 16 İtamah

§ 14:30 Otəsuvəhiən kəni nəmə təhro nətəmimi rəha Iesu niki lah otəhti məmə Setən tatol win. Mətəu Iesu təməni nəghatiən u məmə otəfəri nətəligiən rəhalah məmə nıpəhriəniən, nətəligiən rəha Uhgın tinatıva. * 14:31 Jon 10:18; 12:49 * 15:1 Jon 6:35 † 15:1 Aes 5:1-7 ‡ 15:2 Hip 12:5-11 § 15:2 Mat 7:20; Kəl 5:22-23; Efəs 5:8-9; Fil 1:11 * 15:3 Jon 1:29; 13:10; Efəs 5:26 † 15:4 Jon 6:56 ‡ 15:4 Afin-to e futnot əpəha Jon 6:56. § 15:5 Fil 4:13 * 15:6 Mat 3:10 † 15:7 Mat 7:7 ‡ 15:8 Kəl 5:22-23 § 15:8 Jon 8:31 * 15:10 Jon 14:15 † 15:11 1Jon 1:4 ‡ 15:12 Jon 13:34 § 15:13 Jon 10:11; Rom 5:7,8; 1Jon 3:16 * 15:15 Jon 8:26

nəməsotitəpiniən iəu, mətəu iəu iəmitəpən itəmah.† Kəni iəu iəmələhu=pən itəmah məmə itəmah onəkəhuvən motol uək, kəni uək rəhatəmah otəuə e nəuan.‡ Kəni nəuan u, in otətətig. Tol lanəha, kəni nəmə nəkoteasiə e natimnati mīn kəm Tatə Uhgīn e nərgək, kəni in otəfīnə kəm təmah. 17 Iətəfīnə nəghatiən kəti kəm təmah in tol lanu. Itəmah onəkotəkeikei motolkeikei itəmah mīn.”§

Nətəmimi rəha nəhue niftəni, ilah kautəmāki e nətəmimi rəha Iesu

18 Kəni Iesu tənī=pən məmə, “Okəmə nətəmimi rəha nəhue niftəni u kautəmāki e təmah, nikitəmah otəkeikei məhti məmə aupən, ilah kəmotəmāki lak lanəha.* 19 Okəmə itəmah nətəmimi rəha nəhue niftəni u, kəni nətəmimi rəha nəhue niftəni okotolkeikei itəmah, mətəu-inu rəhalah u itəmah. Mətəu səniəmə itəmah nətəmimi rəha nəhue niftəni u. Iəu iəmitəpən rəkis itəmah, kəni mos rəkis itəmah o nəhue niftəni. Kəni o nati u inu, nətəmimi rəha nəhue niftəni, kautəmāki e təmah.† 20 Nikitəmah otəkeikei məhti nəghatiən u iəməni=pīnə rəkis kəm təmah məmə, ‘Toluək əmə kəti, təsapirəkisiən rəhan iətəmi asoli.’‡ Kəni mətəu-inu nətəmi rəha nəhue niftəni u, ilah kautol tərəh agīn ohniəu, kəni tol lanəha, ilah okotol noliən kətiəh əmə e təmah.§ Nəmə ilah kəmotol rəhak nəghatiən, kəni ilah okotol rəhatəmah nəghatiən. Mətəu ilah kəməsotol agīniən rəhak nəghatiən mīn. 21 Ilah okotol natimnati mīn lanəha, mətəu-inu itəmah rəhak mīn nətəmimi.* Ilah okotol lanəha, mətəu-inu ilah kotərruru Uhgīn iətəm təmahli=pa iəu.†

22 “Iəmuva kəni məghati kəm lah. Tol lanəha nəua nəghatiən u, ilah kəmoteruh əsas rəhalah noliən tərəh mīn. Mətəu kəmotəuhlin matəlgīlah ohniəu motəpəh rəhak nəghatiən. Kəni rəueiu, ko kəsotəniən məmə rəhalah noliən tərəh tikə.‡§ 23 Iətəmimi iətəm tətəmāki lak, in tətəmāki mīn e rəhak Tatə. 24 Iəmuva mol uək mīn u e nəhmtilah iətəm ko iətəpisiən kəti təməsoliən. Tol lanəha, ilah kəmotəhrun məmə pəh u iəu. Kəni nati əpnəpən kəmotəhrun iəu, mətəu kəutəmāki lak, kəni tol lanəha məmə kəutəmāki mīn e rəhak Tatə. Kəni rəueiu, ko kəsotəniən məmə rəhalah noliən tərəh tikə.* 25 Mətəu natimnati mīn əha otəkeikei mol lanəha, kəni mol məmə nəghatiən u otuva pəhriən iətəm nətəmimi aupən kəmotətəi rəkis e nauəuə rəha Lou. Rəhalah u Lou iətəm kotolkeikei pik tətəghati e lah mətəni məmə, ‘Iəu iəsoliən nati kəti e lah, mətəu ilah kotəmāki agīn lak, mautol tīməti kəm iəu.’†

26 “Mətəu nian Iasiru otuva, in otəni pətīgəm iəu. Narmīn rəha Nipəhriənīən u, tatsipən e Tatə Uhgīn.‡ Iəu iəkahli=pa in tuva o təmah. 27 Konu itəmah mīn, onəkotəkeikei motəhtul pətīgəm motəni iəu,§ mətəu-inu itəmah nautatīg kitah mīn iəu e nətuəiniən e uək rəhak muva mətəuərus=pa u rəueiu.

16

1 Iəu inətəni pətīgəm natimnati mīn u kəm təmah məmə nəsotəhlmanīən e rəhatəmah nəhatətəiən. 2 Ilah okəpanotəghi pətīgəm itəmah e nimə mīn rəha nuhapuminiən rəhalah;* kəni nipəhriənīən agīn, nian əha ikin tətuvə iətəm nətəmimi okotohamu itəmah, kəni nikilah təhti məmə ilah kautol uək

† 15:16 Jon 13:18 ‡ 15:16 Jon 15:5 § 15:17 Jon 15:12 * 15:18 Aes 66:5; 1Jon 3:13 † 15:19 Jon 13:16; 17:14 ‡ 15:20 Jon 13:16 § 15:20 2Tim 3:12 * 15:21 Aes 66:5; Mat 5:10-12; 10:22; Luk 6:22-23; Uək 5:41; 1Pitə 4:14; Nəh 2:3 † 15:21 Jon 16:1-3 ‡ 15:22 Iesu tinuva kəni mol əpu rəhalah noliən tərəh, kəni mol suaru o nitisiən ilah e təfagə tərəh. Mətəu nətəmimi rəha nəhue niftəni kautəmāki məmə inko Iesu tatol əpu noliən tərəh mīn rəhalah. Tol lanəha, ilah kotəpəh in kəni mautohtəu=pən napinəpuīən mapirəkis nəhagəhagiən, kəni nati u in təfagə tərəh asoli. (Jon 3:19-21; 9:39-41) § 15:22 Jon 9:41; Rom 1:20; 2:1; Luk 11:31-32 * 15:24 Jon 5:36; Mat 11:20-24 † 15:25 Sam 35:19; 69:4 ‡ 15:26 Jon 14:26 § 15:27 Luk 24:48; Jon 21:24; 1Jon 1:2; 4:14 * 16:2 Jon 9:22; 12:42

təuvir kəti rəha Uhg̃in.† 3 Ilah okotol natimnati m̃in u, mətəu-inu ilah kotəruru pəhriən Tatə Uhg̃in, kəni motəruru pəhriən m̃in iəu.‡ 4 Mətəu iəu iəkaupən məni pətigəm natimnati m̃in u kəm təmah. Kəni nian ilah k̃inotətuəuin m̃inautol e təmah, kəni ñikitəmah otəhti məmə iəu iəməni rəkis natimnati m̃in u kəm təmah.”

Uək m̃in iətəm
Narm̃in Rəha Uhg̃in otəpanol

Kəni Iesu təghati əhanəh matuvən, mətəni məmə, “Iəu iəməsəni pətigəmiən natimnati m̃in u kəm təmah aupən, mətəu-inu iəmətətig kitah m̃in itəmah. 5 Mətəu rəueiu iək̃itəlig=pən m̃in o rəhak Tatə iətəm təmahli=pa iəu, mətəu itəmah kəti təsətapuəhiən ohniəu məmə, ‘?Ik onəkuvən iə?’ 6 Mətəu rəueiu, tol lanu lan məmə iəməni natimnati m̃in u kəm təmah, kəni ñikitəmah təmahmə. 7 Mətəu iəu iətəni pəhriən kəm təmah məmə, otəuvir pik o təmah məmə iəu iəkagim rəkis e təmah. Mətəu-inu nəmə iəsagim rəkisiən e təmah, kəni ko Iasiru§ təsuvaiən matig itəmah m̃in. Mətəu nəmə iəu iəkagim muovən, kəni iəu iəkahli=pa in tuva matig o təmah.* 8 Kəni nian in otuva, kəni otəgətun nətəmimi rəha nəhue niftəni məmə ilah nol təfagə tərāh, kəni nətəligiən rəhalah təsəhmenien o nolien iətəm təhruahru e nəhmti Uhg̃in, kəni nətəligiən rəhalah təsəhmenien o nakilien nolien rəha nətəmimi. 9 Narm̃in u otəgətun ilah məmə ilah nol təfagə tərāh,† mətəu-inu kəsotəhatətəien lak. 10 Narm̃in u otəgətun ilah məmə nətəligiən rəhalah in təsəhmenien o rəhalah nəhruahruien e nəhmti Uhg̃in,‡ mətəu-inu iəu iək̃itəlig=pən m̃in o rəhak Tatə, kəni itəmah onəsoteruhien iəu. 11 Narm̃in u otəgətun ilah məmə nətəligiən rəhalah in təsəhmenien o nakilien nolien rəha nətəmimi, mətəu-inu Uhg̃in in tinakil rəkis iərməniḡ rəha nəhue niftəni u, Setən.§

12 “Iəu iatos əhanəh natimnati tepət m̃in məmə iəpanəni kəm təmah. Mətəu rəueiu əha, ko nəsos rəfinien ilah. Tiəkis pik o təmah.* 13 Mətəu nian Narm̃in rəha Nipəhrieniən otuva,† in otit itəmah, mol məmə itəmah nəkotəhrun nipəhrieniən m̃in rəfin. In ko təsəni aruiən rəhan əmə nəghatiən. In otəni pətigəm əmə natimnati m̃in u in tətətəu o Tatə Uhg̃in. Kəni in otəni=pinə m̃in kəm təmah natimnati m̃in u nian kəti okəpanəhuva. 14 In otətəu nəghatiən pəhriən ohniəu kəni mətəni pətigəm kəm təmah. E nolien u, in otəfəri iəu. 15 Natimnati m̃in rəfin rəha Tatə Uhg̃in, in rəhak.‡ Tol lanəha, kəni iəu iətəni məmə, Narm̃in u, in otətəu nəghatiən pəhriən ohniəu kəni matol əpu nipət̃in kəm təmah.”

Otəsuvəhiən koteruh Iesu

16 Kəni Iesu təni=pən məmə, “Otəsuvəhiən onəsoteruhien iəu, mətəu uərisig ko, təsuvəhiən, kəni onəmanoteruh m̃in iəu.”§

17 Kəni nətəmimi m̃in nəuvein rəhan, ilah kəutətapuəh-ətapuəh kəm lah m̃in məmə, “?Nəghatiən u, nipət̃in nak? In tətəni kəm tah məmə, ‘Otəsuvəhiən onəsoteruhien iəu, mətəu uərisig, otəsuvəhiən, nəmanoteruh m̃in iəu.’ Kəni in təni məmə, ‘Mətəu-inu iəu iatuvən o Tatə Uhg̃in.’ 18 Nəghatiən u, ‘otəsuvəhiən’ nipət̃in nak? Kitah kotəruru nəghatiən m̃in əha in tətəni.”

19 Kəni Iesu tinəhrun rəkis məmə ilah kotalkeikei məmə okotətapuəh o nati kəti ohni, kəni təni=pən kəm lah məmə, “?Təhro? Iəu iəməni məmə, ‘Otəsuvəhiən itəmah nəsosoteruhien iəu. Mətəu uərisig, təsuvəhiən onəmanoteruh m̃in iəu.’ ?Kəni rəueiu nəutətapuəh o təmah m̃in o nipət̃i

† 16:2 Uək 26:9-10 ‡ 16:3 Jon 15:21; 1Jon 3:1 § 16:7 Jon 14:16 * 16:7 Jon 7:39 † 16:9 Jon 15:22 ‡ 16:10 Aes 64:5; Mat 5:20; Rom 1:17; 3:21,22; 10:3; Fil 3:6-9; Tait 3:5; 1Pitə 3:18 § 16:11 Jon 12:31 * 16:12 Mak 4:33 † 16:13 Jon 14:17 ‡ 16:15 Jon 17:10 § 16:16 Jon 14:18

nəghatiən u? ²⁰ Nipəhriəniən agin u iətəni məmə, itəmah nikitəmah otahmə, itəmah onəkotasək pik,* mətəu nətəmimi rəha nəhue niftəni, nikilah otagiən. Itəmah onəkotətəu tərəh pik agin, mətəu nahməiən rəhatəmah otəuhlin=pa e nagiəniən.† ²¹ Nian nəmə tinuəkir məmə pətan kəti otemək, kəni in otətəu tərəh, mətəu-inu tinol nian rəhan məmə otətəu nahməiən əha. Mətəu uərisig, nəmə nətın tinair rəkis, kəni in nikin təsəhti minian nahməiən əha. In nikin tətagiən pik mətəu-inu nətın tinair=pa e nəhue niftəni. ²² Kəni təhmen əmə, rəueiu əha itəmah nautətəu tərəh. Mətəu uərisig, konu iəu iakeruh min itəmah. Konu nikitəmah otagiən pik, ko iətəmimi kəti təsəl minian itəmah nikitəmah tahmə min. ²³ O nian əha, itəmah onəsotətapuəh minian o nati kəti ohniəu. Nipəhriəniən agin u iətəni kəm təmah məmə, nəmə itəmah nəkotətapuəh e nati kəti o Tatə Uhgın e nərgək, kəni in otəfinə kəm təmah.‡ ²⁴ Mətəuarus=pa u rəueiu, itəmah nəkotətapuəh əhanəhiən e nati kəti e nərgək. Otətapuəh lan e nərgək, kəni onəkotos, məmə nikitəmah otagiən məri məriəuəh.”§

Iesu təmehpahu rəkis e natimnati min rəha nəhue niftəni

²⁵ Kəni Iesu tətəghati əhanəh matuvən mətəni məmə, “Iəu iətəni=pinə natimnati min u e nəghatiən əuhlin, mətəni kəm təmah.* Mətəu nian əha ikin tətəuə, iətəm iəu iəsəni minian nəghatiən əuhlin lan, mətəu oiəkanus=pinə rəhak Tatə kəm təmah e nolien kəti məmə itəmah onəkotəhrun vivi in lan. ²⁶ E nian əha, itəmah onəkoteasiə e natimnati kəm rəhak Tatə e nərgək, mətəu iəu iəsəniən məmə iəu iəkuvən e nərgitəmah measiə e natimnati ohni† ²⁷ mətəu-inu Tatə Uhgın, in əmə tolkeikei pik itəmah. In tolkeikei itəmah mətəu-inu itəmah nəkotolkeikei iəu, kəni itəmah nəmotəhatətə məmə iəu iəmsipən lan. ²⁸ Iəu iəmsipən e Tatə Uhgın, muva e nəhue niftəni u. Konu rəueiu otəsuvəhiən kəni iəkəpəh min nəhue niftəni u, mitəlig=pən min o Tatə Uhgın.”

²⁹ Kəni nətəmimi min rəhan kəutəni məmə, “In konu! !Rəueiu əha ik nəsəghati əuhlin minian! Ik nətəni əhruahru əmə kəm timah. ³⁰ Rəueiu əha inotəhrun məmə ik nəkəhrun natimnati rəfin agin, kəni nati əpnəpin nəmə iətəmi kəti təsətapuəh əhanəhiən nati kəti ohnik, mətəu ik nəkəhrun nuhalpinian nəghatiən min rəfin iətəm kəsətapuəh əhanəhiən lan. Kəni nati u, tol kəni itəmah iəkotəhrun məmə ik nəmsipən e Uhgın.”

³¹ Kəni Iesu təni=pən kəm lah məmə, “? Nipəhriəniən, itəmah ninotəni nipəhriəniən lak u rəueiu?‡ ³² Itəmah otətəlig-to lan, nian əha ikin tətəuə, nipəhriəniən məmə nian əha tiniet pətigəm=pa rəkis, iətəm nətəmimi okotəgəu rəkis itəmah, nəkotaiu atiti, məhuvən imatəmah min ikin, motəpəh iəu, iəu pisin əmə.§ Mətəu ko iəu iəsan pisin əməiən, mətəu-inu nian rəfin rəhak Tatə tətətig itimlau min.*

³³ “Iəu iəməni pətigəm rəkis natimnati min u kəm təmah, məmə otol nəməlinuiən otətig e nikitəmah mətəu-inu nəutatig lak.† E nəhue niftəni u, nahməiən otepat o təmah,‡ mətəu sotəginian, motəhtul məha-məha,§ mətəu-inu inehpahu rəkis nəsanəniən rəha nəhue niftəni.”*

* **16:20** Mak 16:10 † **16:20** Jon 20:20 ‡ **16:23** Mat 7:7 § **16:24** Jon 15:7-8 * **16:25** Mat 13:34; Mak 4:33,34; Jon 10:6 † **16:26** Kitah kotəhrun nuvaian o Uhgın e nəfakian, təhmen əmə e kəlkələh min kautəhuvən o rəhalah min tatə nətəm kotolkeikei ilah. Iesu tətəfaki o nati kətiah əmə, inu, məmə Uhgın oteruh itah məmə kotəhruahru e nəhmtin (Rom 8:34; Hip 7:24-25; 1Jon 2:1-2). Kəni tol lanəha, kitah kotəhrun nuvəniən moteasiə e natimnati o Uhgın. ‡ **16:31** Jon 4:23 § **16:32** Sek 13:7; Mat 26:56; Mak 14:27 * **16:32** Jon 8:29 † **16:33** Jon 14:27 ‡ **16:33** Jon 15:18-21 § **16:33** Mak 13:9 * **16:33** Rom 8:37; 1Jon 4:4; 5:4; Nəh 2:7,11,17,26; 3:5,12,21; 21:7

17

Iesu tæmfaki aru ohni

¹ Nian Iesu tæmæghati rækis, kæni mæsal-pæri ilis e neai, kæni mætæfaki mætæni mæmæ,

“Tatæ, ræhak nian tinuva rækis. Iæu iækolkeikei mæmæ ik onækæfæri nærgi Nætîm, mæmæ in min otæmanæfæri nærgæm,* ² mætæu-inu ik næmæfæn næsanæniæn mine nepætian kæm in, mæmæ in otarmænig e nætæmimi ræfin,† kæni mæhrun min næfæniæn næmiægæhiæn itulîn kæm lah min u, nætæm ik næmæfæn min ilah kæm in.

³ Kæni næmiægæhiæn itulîn u, nîpætîn u mæmæ nætæmimi okotæhrun ik, iætæm ik æmæ u ik Uhgîn pæhriæn,‡ kæni motæhrun min Iesu Krîsto u, ik næmahli=pa.§

⁴ Iæu iæmæfæri nærgæm e næhue niftæni u,* kæni inol ræfin uæk iætæm ik næmæfa kæm iæu mæmæ iækol.† ⁵ Tatæ, ræueiu æha, tinol nian ræham mæmæ onækos iæu iækuvnæ mætætîg kilau min ik. Æfæri iæu mæfa nepætian æhagæhag kæm iæu, tæhmen æmæ mæmæ inu, iæmos aupæn kilau min ik e nian niftæni u tæmatîkæ æhanæh.‡

Iesu tæmfaki o ræhan min

⁶ “Nætæmimi min u nætæm ik næmos rækis ilah o næhue niftæni mæfa ilah kæm iæu, iæu iæmatol æpu nærgæm kæm lah, mæmæ ilah okotæhrun ik.§ Aupæn, ilah ræham min nætæmimi, mætæu ræueiu ik næmæfa ilah e næhlmæk, mæmæ ilah ræhak min nætæmimi. Ilah kæmautohtæu=pæn ræham næghatiæn, ⁷ kæni ræueiu æha, ilah kotæhrun mæmæ, natimnati min u ik næmæfa kæm iæu, ilah kautsipæn æmæ ohnik. ⁸ Ilah kotæhrun natimnati min u, mætæu-inu ik næmæni=pa rækis næghatiæn kæm iæu, kæni iæu iæmæni=pæn kæm lah, kæni ilah kautos e nîkilah. Kæni ilah motæhrun mæmæ nîpæhriæniæn agîn mæmæ iæu iæmsipînæ lam, kæni mæutæhatætæ lak mæmæ ik næmahli=pa iæu.

⁹ “Iæu iætæfaki o lah min u. Iæu iæsæfakiæn o nætæmimi ræha næhue niftæni, iætæfaki æmæ o nætæmimi min u nætæm ik næmæfa ilah kæm iæu, mætæu-inu ilah u ræham min. ¹⁰ Nætæmimi min u iatos, ilah ræfin ræham, konu ilah ræfin u nætæm ik natos, ilah ræhak.* Kæni nætæmimi min u, ik næmol ilah mæmæ næmiægæhiæn ræhalah tæfæri nærgæk.

¹¹ “Ræueiu æha iætæva ohnik, kæni tæsvæhiæn iæu iæsætîgiæn u e næhue niftæni u. Mætæu nætæmimi min u, ilah okotætîg æhanæh e næhue niftæni u. Tatæ, ik nækæhruahru agîn. Onækaskælîm nætæmimi min u kotætîg vivi e næsanæniæn ræha nærgæm u ik næmæfa kæm iæu, mæmæ ilah okotætîg kætîæh æmæ, tæhmen e lau, kilau kætîæh.† ¹² Nian iæu iæmætætîg itîmah min ilah, kæni mætæpali tæuvîr‡ o lah, e næsanæniæn e nærgæm æmæ iætæm ik næmæfa kæm iæu. Iæu iæmateh vivi ilah, iæmæsairæuauîæn e kætî.§ Kætîæh æmæ u iætæm nætî nærækiniæn, inko Uhgîn otækeikei mahli=pæn e Nîgæm Asoli.* Konu nati æha otol lanæha, mæmæ otol næghatiæn e Nauæuæ Ræha Uhgîn otæva mol nîpæhriæniæn.

¹³ “Ræueiu æha, iætæva ohnik, mætæu iætæni næghatiæn min u nian iætætîg e næhue niftæni, mæmæ ilah min, nîkilah otagiæn mæri mæriauæh, tæhmen æmæ mæmæ iæu nîkîk tætagiæn. ¹⁴ Iæu iæmæni pætîgæm ræham næghatiæn min kæm lah. Kæni tol lanæha, nætæmimi ræha næhue niftæni u, kæsotolkeikeiæn ilah, kætæmæki e lah,† mætæu-inu ilah sæniæmæ nætæmimi ræha næhue niftæni,‡ tæhmen æmæ mæmæ iæu sæniæmæ iætæmi ræha niftæni u.

* **17:1** Jon 12:23; 13:31,32 † **17:2** Dan 7:14; Mat 28:18; 1Kor 15:27-28 ‡ **17:3** Jon 17:25,26 § **17:3** Fil 3:8 * **17:4** Jon 13:31 † **17:4** Jon 19:30 ‡ **17:5** Jon 1:1-2; 8:58; 16:28; Fil 2:6-11 § **17:6** Jon 1:18 * **17:10** Jon 16:15 † **17:11** Jon 17:21-23; Sam 133:1; Jon 10:30 ‡ **17:12** “Mætæpali tæuvîr,” nîpætîn u, iæmateh vivi mæmæ nati kætî tæsarækiniæn, mæsal vivi o lah. § **17:12** Jon 6:39 * **17:12** Inu Jutæs. Jon 6:70,71 † **17:14** Jon 8:23; 15:19 ‡ **17:14** 1Pitæ 2:11

15 “Iəu iəsətapuəhiən ohnik məmə onəkös rəkis ilah e nəhue niftəni u. Mətəu iəkolkeikei məmə ik onəkahtipəsīg e iətəmi tərəh u Setən, məmə otəsuvaiən mərəkin ilah. Ik nəkəpali təuvir§ o lah.*

16 “Iəu, səniəmə iətəmi rəha nəhue niftəni u. Kəni tol lanəha, ilah mīn səniəmə nətəmi rəha nəhue niftəni. 17 Rəham nəghatiən in nīpəhriən rəfin. Onəköl rəham nəghatiən məmə in otöl uək e nəmiəgəhiən rəhalah məmə ilah nətəmi pəhriən rəham motasim motəhruahru.† 18 Ik nəmahli=pa iəu, iəkuva e nəhue niftəni u,‡ kəni təhmen əmə, iəu inətahli pətīgəm mīn ilah, kautəhuvən e nəhue niftəni.§ 19 Kəni iəu iətəfinə aru iəu məmə iəkəsim o nolien nəlpəkəuiən rəham,* məmə iəkəsiru e nətəmi mīn u, məmə ilah mīn okotasim motəhruahru, kəni ilah nətəmi pəhriən rəham.†

Iesu təməfaki o nətəm okəpanotəhatətə lan

20 “Iəu iəsəfaki əməiən o nətəmi mīn u, mətəu iətəfaki mīn o nətəmi mīn u nətəm okəpanotəhatətə lak e nəghatiən rəha nətəmi mīn u. 21 Tatə. Iəu iətəfaki o lah, məmə ilah rəfin okəhuva kətiəh əmə, təhmen=pən əmə məmə inu kilau kətiəh əmə, kəni iətəhtul=pinə lam, kəni ik nətəhtul=pa lak. Iətəfaki məmə ilah okəhuva kətiəh əmə kitah mīn ik, məmə nətəmi rəha nəhue niftəni okotəhatətə məmə ik nəmahli=pa iəu.‡ 22 Ik nīnəfa rəkis nepətiən§ kəm iəu, kəni iəu iətəfən pəti nepətiən rəhak kəm lah, məmə ilah okəhuva kətiəh əmə təhmen əmə məmə kilau katuöl kətiəh.* 23 Iətəhtul=pən e nīkilah, kəni ik nətəhtul=pa lak. Tol lanəha, iətəfaki məmə, ilah okəhuva kətiəh əmə e natimnati mīn rəfin məmə nətəmi mīn u rəha nəhue niftəni, ilah okoteruh motəhrun məmə ik nəmahli=pa iəu, kəni məmə ik nəmolkeikei rəham nətəmi† təhmen əmə məmə inu, ik nəmolkeikei iəu mīne.

24 “Tatə, ik nəməfa ilah u e nəhlmək məmə ilah rəhak mīn, kəni iəu iəkolkeikei məmə ilah okotəhrun nuvaiən ikin ko iətəm iəu mīn iəkuvən ikin,‡ məmə ilah okoteruh nepətiən əhagəhag rəhak§ iətəm iəu iatos. Nepətiən əhagəhag u, ik nəməfa kəm iəu, mətəu-inu ik nəmolkeikei iəu aupən agin nian niftəni u təmatikə əhanəh.*

25 “Tatə, ik nəkəhruahru agin.† Nətəmi rəha niftəni u, ilah kotərru ik,‡ mətəu iəu iəkəhrun ik. Kəni nətəmi mīn u rəhak mīn, ilah kotəhrun məmə ik nəmahli=pa iəu. 26 Iəu iəmol əpu ik kəm lah, məmə ilah okotəhrun vivi ik,§ konu iəu, oiəkəkeikei matöl əpu ik lanəha, məmə nolkeikeiən rəham otənpī vivi nīkilah,* kəni məmə iəu aru oiəkətiğ e nīkilah. Nolkeikeiən u iətəghati lan, in nolkeikeiən rəham, təhmen məmə inu ik nəkolkeikei iəu lan.”†

18

Tikimīr mīn rəha Iesu kəməhuva motəskəlīm in (Mat 26:47-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-53)

§ 17:15 “Onəkəpali təuvir,” nīpətin u, oteh vivi məmə nati kəti təsərəkiniən ilah. * 17:15 Mat 24:24; Jon 8:44; 1Pitə 5:8 † 17:17 Lev 11:44-45; Jon 15:3; 1Pitə 1:16 ‡ 17:18 Jon 3:17 § 17:18 Jon 20:21; Mat 28:18-20 * 17:19 Mak 14:24; Luk 22:19; Jon 6:51; 1Kor 11:24; Dut 15:19,21; Tait 2:14; Hip 9:14 † 17:19 Hip 10:10 ‡ 17:21 Jon 3:17 § 17:22 Jon 1:14 * 17:22 Jon 14:20 † 17:23 Jon 16:27 ‡ 17:24 Jon 12:26 § 17:24 Nətəm kəutəfaki kautəh nepətiən rəha Iesu nəuvetin u rəueiu, (Jon 1:14; 2Kor 3:18). Mətəu kitah kotəhrun məmə nəmə otitəliğ=pa, kitah okotəhmen lan, mətəu-inu e nian əha, okoteruh əsas rəhan nepətiən əhagəhag e nəhmtitah (1Jon 3:2). Nepətiən əhagəhag rəha Iesu iətəm rəhan nətəmi mīn ilah okoteruh, inu rəhan nepətiən məmə in Uhgīn, nepətiən əhagəhag əha iətəm in təmos aupən niftəni təpənatiğ. * 17:24 Jon 1:1-3; 1:14; 1Pitə 1:20 † 17:25 Sam 119:137; Rom 3:26 ‡ 17:25 Jon 15:21; 16:3 § 17:26 Jon 17:6 * 17:26 E fes u, nīpətin keiu. Kətiəh, Iesu tətəfaki məmə Tatə Uhgīn otölkeikei rəhan mīn nətəmi, təhmen əmə məmə in tatölkeikei Iesu. Mətəu in tətəfaki mīn məmə rəhan nətəmi okotölkeikei ilah mīn təhmen əmə məmə Tatə Uhgīn in tatölkeikei Iesu. † 17:26 Jon 15:9; Rom 5:5

1 Nian Iesu tēmaupən mēfaki rēkis, kāmohiet e taun u, kəni motohapumīn=pən e nītāni=pən e nīpəg ləuahtāni kəti, nərgīn u, Kitron. Kəni ikīn əha, kāmərfei nīgi olif tepət ikīn. Kəni Iesu mīne rəhan mīn nətāmimi mīn kāməhuvən e nīki nīgi mīn əha.

2 Kəni Jutəs u, iətāmimi u uərisig in otəpanegəhan e Iesu kəm rəham mīn tīkimīr, in tīnəhrun rēkis ikīn əha, mətəu-inu nian nəuvein, Iesu mīne rəhan mīn nətāmimi ilah kəutuhapumīn ilah mīn ikīn.* 3 Kəni pris asoli mīn mīne Farəsi mīn kəmotahli=pən soldiə mīn nətəm kautəhtul o Nimə Rəha Uhgīn kəhuva motēh Jutəs. Kəni Jutəs tēmīt ilah mīne soldiə mīn nəuvein rəha nətəm Rom, mīt ilah məhuvən e nīki nīgi olif əha. Ilah kautəmki nəuanisīə, mīne lait mīn, mīne natimnati rəha nəlugaḡinīən.†

4 Iesu tīnəhrun rēkis mēmə natimnati mīn u, in otuva tol lanu lan, mətəu in tāmaliuək muvən o lah, kəni mətəpuəh o lah mēmə, “Itəmah nətəsəl e pəh u?”

5 Ilah kəmotāni=pən kəm in mēmə, “Iətəm Nasərit kəti, nərgīn u Iesu.” Kəni in tāni=pən kəm lah mēmə, “Mə Iəu u inu.”‡§ (Kəni Jutəs, suah u iətəm təmegəhan=pən e Iesu e nəhlmīlah, in tətəhtul ilah mīn.) 6 Kəni nian Iesu tāmāni mēmə, “Mə Iəu U Inu,”* ilah kəmotan e nəmtahlah mohtəlīg, moteiuaiu motəmei e niftāni.†

7 Kəni Iesu tatīg mətəpuəh mīn o lah mēmə, “?Itəmah nətəsəl e pəh konu?” Kəni ilah kotāni mēmə, “Iətəm Nasərit kəti, nərgīn u Iesu.”

8 Kəni Iesu tāni=pən mēmə, “Ināni=pīnə rēkis kəm tāmāh mēmə, ‘Mə Iəu u inu.’‡§ Nēmə itəmah nətəsəl lak, kəni təuvīr mēmə nəkotəpəh nətāmimi mīn u, kautəhuvən lahuənu.” 9 In tāmāni lanəha mēmə nəghatīən u iətəm in tīnāni rēkis in otol nīpəhriənīən lan. Nəghatīən u tāmāni mēmə, “Tatə, nətāmimi mīn u nətəm nəmələhu=pən ilah e nəhlmək, ko iəsairəuauīən e kəti.”*

10 Saimon Pitə tāmātələs rəhan kəti nau rəha nəlugaḡinīən. Kəni əmeiko, in təmeuvi pətīgəm uəhai əmə rəhan nau, mauəh lan mohatuv rēkis nīmatəlḡi ioluək kəti rəha pris asoli aḡin, nīmatəlḡin maru. Nərgī suah kəha, Malkəs.

11 Mətəu Iesu tāni=pən kəm Pitə mēmə, “Əfən rəham nau e nīmein. Ik onəkəkeikei məhrun mēmə nahməiən u rəhak,† iətəm Tatə Uhgīn in tāməfa kəm iəu, kəni iəu iəkəkeikei mətəlīg əmə lan, mol.”‡

*Ilah kəmotələs Iesu məhuvən təhtul aupən e nəhmti Anəs
(Mat 26:57-58; Mak 14:53-54; Luk 22:54)*

12 Kəni soldiə mīn rəha nətəm Rom mīne iətəmi asoli rəhalah, mīne soldiə mīn rəha nətəm Isrel, kəmotaskəlīm Iesu, kəni motəlīs-ərain nəhlmīn. 13 Kəni kəmotəupən motələs in məhuvən təhtul e nəhmti Anəs. Anəs u inu, in rəhn-iəuanīən Kaiəfəs. Kaiəfəs u inu, in pris asoli aḡin e nu əha.§ 14 Kəni Kaiəfəs

* 18:2 Luk 21:37; 22:39 † 18:3 Uək 1:16 ‡ 18:5 “Iəu u inu.” – Afin-to futnot e Jon 8:24. § 18:5 Jon 6:20; 8:24,28,58; 13:19; 8:6,8 * 18:6 “Iəu U Inu.” – Afin-to futnot e Jon 8:24. † 18:6 Nəh 1:17 ‡ 18:8 “Iəu u inu.” – Afin-to futnot e Jon 8:24. § 18:8 Jon 6:20; 8:24,28,58; 13:19; 18:6

* 18:9 Jon 6:39; 10:28; 17:12 † 18:11 Nian Iesu tāni mēmə, “Ik onəkəkeikei məhrun mēmə nahməiən u rəhak,” nəghatīən Kris əhruahru tətāni mēmə, “?Oīəkəmnīm-pən e kap u iətəm rəhak Tatə otəfa kəm iəu?” E nəghatīən Kris, “oīəkəmnīm-pən e kap” in nəghatīən əuhlin, nīpətīn u, mēmə Iesu tətəgəhan lan mēmə in otos nahməiən u iətəm otuva ohni nian Uhgīn otol nalpīnīən kəm in o nolīən tərāh mīn rəha nətāmimi rəfin. ‡ 18:11 Mat 20:22 § 18:13 E nian rəha Oltestīmīn, kətəfəri pris asoli aḡin mīn kautəhtul mətəuərus nian ilah okohmīs. Mətəu e nian Jon tāmətēi nauəuə u lan, nətəm Rom kəmotəuhlin nətəlīgīən əha, motol mēmə iətəmi tatol pris asoli aḡin, okəkeikei kətəfəri nītāin, mēmə iətəmi kəti in otəsarməḡigīən nian təfəməh. E nu 6 AD, nətəm Rom kəmotəfəri Anəs mēmə in otuva pris asoli aḡin, konu e nu 15 AD, kəmotosīahu in e rəhan uək, kəni motəfəri Kaiəfəs mēmə tatos nīmein. Mətəu Anəs in tatos əhanəh narməḡigīən e nətəlīgīən rəha nətəm Isrel, kəni nətəm Isrel kəutāni əhanəh mēmə in pris asoli aḡin.

u inu, in aupən təmāni kəm nətəm asoli rəha nətəm Isrel mēmə təuvir pik mēmə iətəmimi kətiəh əmə otimis o nətəmimi, tapirəkis mēmə nətəmimi rəfin okohmis.*

*Pitə təmāni mēmə
in təruru Iesu*

(Mat 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57)

¹⁵ Kəni Saimon Pitə mine iətəmimi kəti min rəha Iesu, ilau kəmiauərisig e Iesu. Iətəmimi u kəti min rəha Iesu, pris asoli agin in təhrun vivi. Tol lanəha, in təmitəu=pən Iesu, muvən əpəha imə e iat rəha nimə rəha pris asoli agin u. ¹⁶ Mətəu Pitə in təmatəhtul əmə e ket. Kəni iətəmimi kəti min u rəha Iesu, iətəm pris asoli agin təhrun vivi, in təmiet muva ihluə, kəni mənī=pən kəm pətan u iətəm tətəhtul o ket. Kəni in təmit Pitə mian imə. ¹⁷ Kəni əmeiko, pətan mītə u iətəm tətəhtul o ket, təmafū Pitə kəni tətəpuəh ohni mēmə, “?Ei, ik min u iətəmimi rəha suah kəha?”

Mətəu Pitə tənī mēmə, “Kəpə, səniəmə iəu rəhan iətəmimi.”

¹⁸ Kəni e nian əha, in nian rəha nətəpuian, kəni noluək min rəha pris asoli agin, mine soldia min, ilah kəmotahli nigəm e nəmtahli nigəm, kəni mautəhtul titəlau lan, məutətogəm. Kəni Pitə min, in təmuvən matəhtul, matətogəm e nigəm.

*Pris asoli agin təməghati
kəm Iesu*

(Mat 26:59-66; Mak 14:55-64; Luk 22:66-71)

¹⁹ Kəni pris asoli agin tətəpuəh e natimnati min o Iesu. Tətəpuəh o nətəmimi min rəhan mine nəghatiən min rəhan iətəm təmatəni mətəgəhun ilah lan.†

²⁰ Kəni Iesu tətəni=pən kəm in mēmə, “Iəu iəmətəni rəhak nəghatiən min e nəhmti nətəmimi. Nian rəfin, iətəgəhun nətəmimi lan, əpəha e nimə min rəha nuhapuminiən, kəni əpəha e Nimə Rəha Uhgīn, iətəm nətəm Isrel kəutəharəg ikīn nian rəfin. Iəu iəsəhluaigian e rəhak nəghatiən min. ²¹ ?Təhro nəkətapuəh lanu lan kəm iəu? Təuvir mēmə nəkuvən mətəpuəh o nətəmimi kəmotətəu rəhak nəghatiən min. Ilah kotəhrun vivi natimnati min u iətəm iəmāni.”‡

²² Nian Iesu təmatəni nəghatiən əha, kəni soldia kəti iətəm tətəhtul e Nimə Rəha Uhgīn, in tətəhtul əha ikīn, təmem nikapin, kəni mənī mēmə, “?Nətəni lanko e pris asoli agin o nak?”

²³ Kəni Iesu tənī=pən kəm in mēmə, “Nəmə iəmāni nəghatiən nəuvein kəsotəhruahruian, təuvir nəkəni pətigəm. ?Mətəu nəmə rəhak nəghatiən min kotəhruahru əmə, təhro nəkem iəu?”

²⁴ Kəni əmeiko Anəs tahli=pən Iesu tuvən o pris asoli agin u Kaiəfəs. Mətəu təmatəmki əhanəh niləuis u kəməlis-ərain lan.

*Pitə tinəni min mēmə
təruru Iesu*

(Mat 26:71-75; Mak 14:69-72; Luk 22:58-62)

²⁵ Kəni Saimon Pitə təhtul əhanəh mətətogəm e nigəm. Kəni kautəpuəh ohni mēmə, “?Ei, ik min u, ik iətəmimi rəha iətəmi əha?”

Mətəu Pitə tənī mēmə, “Kəpə, səniəmə iəu rəhan iətəmimi.”

²⁶ Kəni əmeiko, ioluək kəti rəha pris asoli agin, in nəuaniləuis kəti rəha suah u Pitə təmətahtuv matəlgin aupən, in təmāni mēmə, “?Nikik təhti mēmə iəmeruh ik itəmah min əpəha e niki nigī olif, uə kəpə?”

* **18:14** Jon 11:49-51 † **18:19** Nati əpnəpin mēmə Kaiəfəs in pris asoli agin e nu əha (fes 13), mətəu Anəs in tatos əhanəh nepətiən rəha pris asoli agin kəti, mətəu-inu in pris asoli aupən ikīn. Kəni fes u tətəghati e Anəs. (Jon 18:24; Luk 3:2; Uək 4:5-6). ‡ **18:21** Lou rəha nətəm Isrel tətəni mēmə iətəmimi kəti ko təsəni pətigəm aruian in e kot. Mətəu pris asoli agin tətəpuəh o Iesu mēmə otəni pətigəm aru in.

27 Mətəu Pitə təni məmə, “!Kəpə! Səniəmə iəu.”
Kəni rəueiu aɡin mɪn, mənig kəti təkakə. §

*Iesu in təməhtul aupən
e nəhmti Pailət*

(*Mat 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Luk 23:1-5*)

28 Kəni ləplapin aɡin, kəmotələs Iesu mohiet e nimə rəha Kaiəfəs, məhuvən e nimə rəha Pailət. Pailət in iətəm Rom, mətəu in tatos narmənigiən asoli Isrel. Nətəm Isrel kautos nətuakəmian kəti rəhalah, ilah kəsəhuvəniən e nimə rəha Ianihluə kəti. Nəmə okəhuvən imə, kəni ilah kəutəni məmə ilah kotamikmik e nəhmti Uhgɪn, kəni ilah ko kəsotuniən nauəniən rəha lafet rəha Pasova.* †

29 Nətuakəmian u rəhalah, tol kəni Pailət in təmiet e rəhan nimə, muva ihluə məmə oteruh ilah. Kəni in təmətapuəh məmə, “?Nipəgnəmtin nak u itəmāh nauteh=pən e suah u?”

30 Kəni ilah kəmotəni=pən kəm in məmə, “!Nəmə suah u in təsətgəhliən lou, kəni iəsotələsiən məhuva ohnik!”

31 Kəni Pailət təni=pən kəm lah məmə, “Təuvir məmə itəmāh onəkotələs in məhuvən, kəni itəmāh motakil, titəu=pən lou mɪn rəhatəmāh.”

Mətəu ilah kotəni=pən kəm in məmə, “Mətəu nətəm Rom əmə ilah kotegəhan məmə kəhrun nohamuiən itəmi.” 32 Iesu təmətəni aupən məmə in otimis lanəha, ‡ kəni natimnati mɪn u kəmol məmə nəghatiən mɪn u rəhan okəhuva motol nipəhriənian.

33 Kəni əmeiko Pailət tuvən mɪn imə, kəni mauin e Iesu tuva məhtul aupən e nəhmtin, kəni mətəpuəh ohni məmə, “?Təhro? ?Ik kig rəha nətəm Isrel?” §

34 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “?Ik aru əmə nətətapuəh lankonu lan, uə nətətapuəh mətəu-inu nətəmimi kəutəni=pinə iəu kəm ik?”

35 Kəni Pailət təni=pən məmə, “?Təhro? !?Ik nɪkim təhti məmə iəu iətəm Isrel kəti u!? Nətəmimi imam ikin əmə mɪne pris asoli mɪn rəham, ilah kəmotegəhan=pa lam e nəhlmək. ?Ik nəmol nati nak?”

36 Kəni Iesu təni məmə, “Iəu, iəsoliən kig rəha niftəni u. Nəmə iəu kig kəti təhmen e kig mɪn rəha nəhue niftəni u, kəni rəhak nətəmimi mɪn okotəluəɡin, motoh nətəmimi mɪn u kotolkeikei məmə okotəfən iəu e nəhlmɪ nətəmi asoli rəha nətəm Isrel. Mətəu iəu səniəmə kig kəti rəha nəhue niftəni u.”*

37 Kəni Pailət təməni məmə, “Pəhriən. Ik kig kəti ko.”

Kəni Iesu təni məmə, “Ik nəməni məmə iəu kig kəti. Iəu iəməir=pa e nəhue niftəni u o nati kətiəh əmə, məmə iətəhtul pətigəm mətəni pətigəm nipəhriənian. † Kəni iətəmimi iətəm nɪkin tagiən məmə otitəu=pən nipəhriənian, kəni in tatətəlig e rəhak nəghatiən.” ‡

38 Mətəu Pailət təni=pən kəm in məmə, “?Nak u, nipəhriənian?”

*Pailət təmakil məmə
Iesu təkəikei mɪmɪs*

(*Mat 27:15-31; Mak 15:6-20; Luk 23:13-25*)

Kəni Pailət təmiet mɪn muvən meh nətəmi asoli mɪn rəha nətəm Isrel, mənı=pən kəm lah məmə, “Iəu iəsəruhian noliən tərāh kəti mɪne e suah u, iətəm tətəni məmə suah u təmərəkɪn lou. § 39 Mətəu e noliən rəhatəmāh, e nian rəha lafet rəha Pasova, nian rəfin iatitıs suah kəti mahli pətigəm e kaləpus. ?

§ 18:27 Jon 13:38 * 18:28 E fes u, Jon tətəɡətun məmə nətəmi asoli rəha Isrel ilah kətalkut pik o nitəu-pəniən lou əlkələh mɪn rəhalah, mətəu ilah kautol məmə ilah kəutohamu iətəmi kəti timıs mətəu-inu kəsotolkeikeiən in. † 18:28 Jon 11:55 ‡ 18:32 Iesu təməni məmə in otimis e nigı kəməluau (Mat 20:19; 26:2; Jon 3:14; 8:28; 12:32-33). Kəni nətəm Rom, ilah kəutohamu nətəmi kautol nərahian, mautətu-pəri ilah e nigı kəluau. Mətəu nətəm Rom kəsotegəhanian məmə nətəm Isrel, ilah okotohamu itəmi iətəm tatol nərahian. § 18:33 Mat 2:2; Luk 23:2-3 * 18:36 Luk 17:21; Jon 6:51 † 18:37 Jon 3:32 ‡ 18:37 Jon 8:47 § 18:38 Luk 23:4

Kəni təhro? ?Itəmah nəkolkeikei məmə iəu iəkegəhan lan kəni mitis kig rəha nətəm Isrel?"

⁴⁰ Kəni ilah kotagət əfəməh motəni məmə, "!Kəpə! !Itimah iəkotəpəh suah ko, iəkolkeikei Parəpəs!" Parəpəs u, in iakləh kəti, kəni in tətətəluagin mətohamu itəmi məmə otəhgi pətigəm kəpmən rəha Rom.*

19

¹ Kəni Pailət tətəfən Iesu e nəhlmi rəhan mən soldia mən, kəni ilah kəmotalis.* ² Kəni kəmotəmki niləuis iətəm tol nihlin nihlin, motol kəfəfau lan, təhmen e kəfəfau rəha kig, kəni motaharu=pən e rəhn-kapə. Kəni məhuvən=pən e kot əfəməh kəti kəm in, tol nəugi naris lan, təhmen e kot rəha kig. ³ Kəni ilah məhuva ohni, məutəuvsan lan, kəni məutəni məmə, "Ik u inu, kig rəha nətəm Isrel. Itimah iəkotəfən nisaiəən kəm ik." Kəni ilah mautem=pən əmə nikapin.

⁴ Kəni Pailət tiet mən muvən ihluə, kəni mətəni=pən kəm nətəmimi məmə, "Ei, nətəmimi. Iəu iəkahli pətigəm mən suah u tuva ihluə, məmə itəmah onəkoteruh-to məmə iəu iəsehian noliən tərəh lan mine." ⁵ Kəni Iesu tətiet mən muva ihluə. In tətəfəfau e kəfəfau u kəmol e ləhi iətəm tol nihlin-nihlin, təhmen e kəfəfau rəha kig, kəni matuvən e kot əfəməh tol nəugi naris, təhmen e kot rəha kig, kəni Pailət tən=pən kəm lah məmə, "!Nətəmimi! !Oteh-to! Suah u inu!"

⁶ Mətəu nian pris asoli mən mine soldia mən nətəm kəutəhtul o Nimə Rəha Uhgın kəmotafu, ilah kəmotagət əfəməh mautəni məmə, "!Okətu-pəri e niği kəməluau! !Okətu-pəri e niği kəməluau!"†

Kəni Pailət tətəni=pən kəm lah məmə, "Intələh, itəmah pisin əmə, otos məhuvən, motətu-pəri e niği kəməluau. Mətəu iəu iəseruhian noliən tərəh kəti mine lan."

⁷ Mətəu ilah kotəni məmə, "Rəhatimah kəti əha ikin lou tətəni məmə in otəkeikei mimis, mətəu-inu in tətəni məmə in Nəti Uhgın."‡

⁸ Kəni nian Pailət tətətəu nəghatian u, in tətəgin pik təhmin mən. ⁹ Kəni in tətətig muvən mən imə, mətapuəh o Iesu məmə, "?Ik iətəm iə?"§

Mətəu Iesu tətəhalpinian rəhan nəghatian. ¹⁰ Kəni Pailət tən=pən kəm in məmə, "?Təhro nəsəni=paiən kəm iəu? ?Ik nəsəhrunian məmə iəu iətəs nəsanəniən məmə iəkahli pətigəm ik, kəni matos mən nəsanəniən məmə okəhti=pən ik e niği kəməluau?"

¹¹ Kəni Iesu tən=pən kəm in məmə, "Nəmə Uhgın tətəsoliən nati u, ko ik onəsos aginian nəsanəniən məmə onəkakil iəu.* Tol lanəha, noliən tərəh rəha iətəmi u iətəm tətəfinə iəu e nəhlmən, in tərəh məpirəkis rəham."†

¹² Kəni tətəuvin e nian əha, Pailət tətəmolkeikei məmə otəhlman e Iesu. Mətəu nətəmi asoli mən rəha nətəm Isrel kəutagət əfəməh mautəni məmə, "Nəmə nəkəhlman e suah u mahli pətigəm, kəni ik səniamə iətəmimi rəha Sisə. Iətəmi kəti u iətəm tətəni məmə in kig in tikimər rəha Sisə."

¹³ Kəni nian Pailət tətətəu nəghatian u, kəni tətəit Iesu muva mən ihluə. Kəni in tətəmuvən əha ikin kəti, nərgin u, Lou Kəpiel Epin-Epin, e nəghatian Isrel, in Kapata,‡ kəni mətəharəg-pəri e jeə rəha nakilian. ¹⁴ Tinuəkər mitigar

* **18:40** Uək 3:14 * **19:1** Aes 50:6; 53:5 † **19:6** Uək 3:13 ‡ **19:7** Lev 24:16; Mat 26:63-66;

Jon 5:18; 10:33 § **19:9** Pailət tətətapuəh lanəha o nəhrunian məmə nəmə təhro Iesu in uhgin əkəku kəti, uə nəmə təhro nikin tətəhti məmə Iesu in iətəm e nitəni pisin kəti kəni iətə-pisin kəti in otakil noliən rəhan (Luk 23:6-7). Iesu tinuəhalpin rəkis nəghatian rəhan, mətəu Pailət tətəsəniən nipəhrinian lan (Jon 18:36-38a; Aes 53:7). * **19:11** Rom 13:1 † **19:11** Jon 18:30; Uək 3:13 ‡ **19:13** Kapata in ikin kəti kəməlin kəpiel iətəm tepin-epin mən ikin, kol təhmen əmə e simen.

təhtul əhruahru, e nian əhruahru rəha nol əpenə-penəian o noliən lafet rəha Pasova.

Kəni Pailət təni=pən kəm nətəm Isrel məmə, “!Ei, nətəmimi mīn əpə! !Otafuto! !Suah u in kig rəhatəmāh!”§

¹⁵ Mətəu ilah kəmotagət əfəmāh, motəni məmə, “!Ohamu! !Ohamu! !Ətu-pəri e niği kəməluau!”

Kəni Pailət təməni=pən kəm lah məmə, “? Itəmāh nəkotolkeikei mə iəu iəkətu-pəri kig rəhatəmāh e niği kəməluau?”

Mətəu pris asoli mīn kotəni məmə, “!Sisə əmə u, in rəhatīmāh kig!”

¹⁶ Kəni Pailət təmegəhan=pən e Iesu tuvən e nəhlmīlah, məmə soldia mīn rəha Rom okəhuvən motətu-pəri e niği kəməluau.*

Soldia mīn kəmotətu-pəri Iesu e niği kəməluau
(Mat 27:32-44; Mak 15:21-32; Luk 23:26-43)

Kəni ilah kəmotələs Iesu məhuvən. ¹⁷ In tatələs niği kəməluau rəhan,† miet matuvən ikin kəti mīn, nərgin u, Kolkotə e nəghatīən rəha nətəm Isrel. Nipətin u, “Louipil-uipil.” ¹⁸ Kəni ikin əha, kəmotətu-pəri Iesu e niği kəməluau. Kəni kəmotatig motəhti=pən mīn iətəmimi mil keiu e niği kəməluau keiu mīn, kəti e nīkalin maru, kəti e nīkalin məuil, kəni Iesu in tətəhkul e nəlugin e lau.

¹⁹ Kəni Pailət təməni kətei rəkis nəghatīən kəti, kələs kan kəhti=pən e rəhn-kapə niği kəməluau. Nəghatīən u tətəni məmə,

IESU

IƏTƏM NASƏRIT

KIG RƏHA NƏTƏM ISREL‡

²⁰ Kəni nətəm Isrel tepət, ilah kotəfin nəghatīən u, mətəu-inu ikin əha kəmotəhti=pən Iesu ikin, in iuəkīr əmə o taun.§ Kəni nəghatīən u, kəmətei rəkis e nəghatīən rəha nətəm Isrel, mīne nəghatīən rəha nətəm Rom, mīne nəghatīən rəha nətəm Kris.

²¹ Kəni pris asoli mīn rəha nətəm Isrel, kəməhuvən motəni=pən kəm Pailət məmə, “Onəsəteian məmə, ‘Kig rəha nətəm Isrel.’ Təuvir mə onəkətei məmə, ‘Suah u in tətəni məmə in kig rəha nətəm Isrel.’ ”*

²² Mətəu Pailət təni məmə, “!Kəpə! Nati iətəm iəmətei təməhli əmə lanəha.”

Soldia mīn kəmotəuəri natimnati rəha Iesu

²³ Kəni nian soldia mīn kəmotəhti-pəri rəkis Iesu e niği kəməluau, kəni motos rəhan napən, kəni motəuəri nəhmtin kuvət, mətəu-inu soldia mīn ilah kuvət. Mətəu kot əfəmāh rəhan, iətəmimi iətəm in təmōl napən, təməsīlpīniən napən lan, in təmōl apiəpiə əmə napən əha. ²⁴ Kəni soldia mīn u kīnotəni-əni kəm lah mīn məmə, “Ei, təsəuviriən məmə okotearis nati u. Təuvir məmə okotatu əmə e tais ohni. Kəni iətəmi tol win lan, in tos rəhan u kot.” Nati u təmiet məmə otol nəghatīən rəha Nauəuə Rəha Uhgīn tuva mol nīpəhriənīən, u təməni məmə,

“Ilah kəmotəmki rəkis rəhak napən. Ilah kəmotəuəri e lah mīn.

Kəni ilah kəmotətu e tais məmə otəgətun məmə pəh otos napən mīn əha.”†

Kəni tol lanəha, soldia mīn kəmotol pəhriən lanəha.‡

Iesu mīne rəhan mamə

²⁵ Kəni iuəkīr əmə o niği kəməluau rəha Iesu, nīpətan kuvət kəmutəhtul əha ikin. Mamə rəha Iesu, mīne pia rəhan mamə, mīne Meri kəti mīn, pətan rəha Klopəs, mīne iahunin kəti mīn Meri pətan Maktələ.§ ²⁶ Kəni nian Iesu

§ 19:14 Jon 19:19,21-22 * 19:16 Pailət in təhrun əmə məmə Iesu nati tərəh tikə lan, mətəu in təhrun mīn məmə nəmə təsolian nīkilah, okotol nərahīən, kəni Sisə u kig rəha Rom təhrun nərakīən lan e uək rəhan. † 19:17 Luk 14:27 ‡ 19:19 Jon 19:14,21 § 19:20 Hip 13:12 * 19:21 Jon 19:14 † 19:24 Sam 22:18 ‡ 19:24 Jon 19:28,36,37 § 19:25 Luk 8:2; Jon 20:1,18

tāmeruh rəhan mamə mine suah u iətəm in tolkeikei pik* kautəhtul e nīkalin, kəni tənī=pən kəm rəhan mamə məmə, “!Pətan, nətīm ko!”

²⁷ Kəni mənī=pən kəm suah u məmə, “Ik rəham u mamə.” Kəni tətəuvin e nian əha, suah u təmit pətan u mian iman ikin, kəni in təmāteh vivi in, təhmen e rəhan əhruahru mamə.

Iesu tinimis

(*Mat 27:45-56; Mak 14:33-41; Luk 23:44-49*)

²⁸ Kəni uərisig lan, Iesu təməhrun məmə uək mīn iətəm in təmuvā məmə otol, tīnol naunun rəkis.† Kəni o noliən nəghatiən mīn e Nauəuə Rəha Uhgīn tuva mol nīpəhriənīən lan, in təmāni məmə “Inəuauə.”‡

²⁹ Kəni nosināti əkəku kəti əha ikin tətəharəg, kəmiuvi=pən wain lanu tarfu, mənī lan nəhmtin teiuaiu. Kəni ilah kəmotələs nati kəti talus-alus təhmen e kotin, kəni motəfən e wain u, kəni motətu=pən e nəhlmi nigī kəti kətəni məmə hisop, kəni motləfəri tuvən iuəkīr o nohli Iesu, məmə otəmnim. ³⁰ Kəni nian in təməmnim wain u nəuvin, kəni mənī məmə, “!Natimnati rəfin tīnol naunun!”§

Kəni in təmarəg iahu e rəhn-kapə, mehag pətīgəm e rəhan nehagiən tiet, kəni mīmīs.

Suah kəti təmāu nīkali Iesu

³¹ Nian əha rəha nol əpenə-penəiən, mətəu-inu okəni lauig lan, nian rəha Sapət. (Kəni Sapət u, in Sapət keikei kəti.)* Kəni nətəmi asoli rəha nətəm Isrel kəsotolkeikeiən məmə nīpəti suah milahal əha okəhləhkul e nigī kəməluau mətəuarus=pən nian əha. Kəni o nati əha inəha, ilah kəməhuvən motətapuəh o Pailət məmə otahli=pən rəhan mīn nətəmimi, kəhuvən, motəhtihli nəhlkilahal, pəh ilahal okihlimīs uəhai əmə. Konu ilah okotələs rəkis nīpətīlahal. ³² Kəni soldiə mīn kəmotəupən motəhtihli nəhlki suah mil u keiu iətəm kəmotəhti=pən ilau e nigī kəməluau ilahal Iesu.

³³ Mətəu nian kəməhuva o Iesu moteruh məmə in tinimis rəkis. Kəni əmeiko, ilah kəsotəhtihliən nəhlkin. ³⁴ Kəni soldiə kəti təmāu əmə nīkalin e rəhan nīrəu,† kəni rəueiu agin, nīrə mine nəhu kəmuaiu əhmen-əhmen əmə,‡ mətueiuaiu e nīpətīn.§ ³⁵ (Kəni suah kəti əha ikin tətəhtul,* in təməh natimnati mīn u e nəhmtin. Kəni nəghatiən mīn rəha suah u, in təhruahru, kəni in təhrun məmə in tətəni pəhriən. Kəni in tətəni pətīgəm məmə itəmāh mīn onəkotəhrun motəhatətə lan.) ³⁶ Natimnati mīn u kəməhuva məmə okotol nəghatiən e Nauəuə Rəha Uhgīn tuva mol nīpəhriənīən lan,† u tətəni məmə, “Ko nīkilkilin kəti təsītəgitiən.”‡ ³⁷ Kəni nəghatiən kəti mīn e Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni məmə, “Ilah okoteruh suah u iətəm kəmotəu.”§

Josip mine Nikotiməs, ilau kəmiatənim Iesu

³⁸ Kəni uərisig e natimnati mīn u, iətəm Aramatīə kəti, nərgin u, Josip. Josip u, in iətəmimi kəti rəha Iesu, mətəu tətəhluag e nati u, mətəu-inu tətəgin e nətəmi asoli rəha nətəm Isrel.* In təmuvən meruh Pailət, kəni tətəpuəh ohni məmə otegəhan lan pəh tos rəkis nīpəti Iesu. Kəni əmeiko, Pailət təmegəhan

* **19:26** Jon tətəni aru əmə in məmə, “suah u iətəm in tolkeikei pik” (Jon 13:23). † **19:28** Jon 17:4

‡ **19:28** Sam 69:21; Jon 19:29 § **19:30** Luk 12:50; Jon 4:34; 17:4 * **19:31** Sapət u, in Sapət keikei kəti, mətəu-inu təmuvā əhruahru e nian rəha lafet rəha Pasova. † **19:34** Sek 12:10; Nəh 1:7

‡ **19:34** Nian nīrə mine nəhu kəmuaiu tətəgətun məmə Iesu təmīmīs pəhriən agin. § **19:34** 1Jon 5:6-8

* **19:35** Aposil Jon iətəm təmātei nauəuə u, in tətəghati aru əmə lan e fes 35 (Jon 19:26; 21:24).

† **19:36** Jon 19:24,28,37 ‡ **19:36** Iesu in təhmen e Nəti Sipsip rəha lafet rəha Pasova kəni nīran otosmiəgəh nətəmimi rəha Uhgīn. (Jon 1:29; 1Kor 5:7; 1Pitə 1:19) Təhmen məmə kəməsātəgəhliən nīkilkili nenəti sipsip mīn iətəm katoh e lafet rəha Pasova (Eks 12:46; Nam 9:12), e noliən əhmen əmə, nīkilkili Iesu kəti, təmāsītəgitiən. Sam 34:20. § **19:37** Sek 12:10; Nəh 1:7 * **19:38** Jon 7:13

lan, kəni in təmuvən mos rəkis. ³⁹ Kəni Nikotiməs, u aupən in təmuvən meruh Iesu lapin,† in təmuvən ilau Josip. In tatitol kətim kəti, təmərīauəh e nati pien-pien min u mir mine alos. Kətim u təfigəm təhmen e tate kilo.

⁴⁰ Kəni ilau kəmuos rəkis nīpəti Iesu, muəuveg e napən təuvir kəti, nərgin u linən. Kəni ilau kəmuol=pən mir mine alos e napən u, təhmen əhruahru əmə məmə inu nətəm Isrel kəutəuveg nīpəti iətəmimi mine lan, mautohtənim.

⁴¹ Kəni ikin əha kəmətu-pəri Iesu ikin e nigī kəməluau, nīmai kəti əha ikin, kəni ikin əha, nīpəg kəpiel kəti əha ikin, iətəm katitənim itəmi ikin. Kəni ikin əha, kəsītənim=pən əhanəhian iətəmi kəti ikin.‡ ⁴² Kəni ilau kəmuələhu=pən nīpəti Iesu e nīpəg kəpiel u, mətəu-inu nian əha in nian rəha nətəm Isrel kautol əpenə-penə lan o Sapət,§ kəni nīpəg kəpiel iətəm katitənim itəmi ikin, in iuəkīr əmə.

20

Iesu tinəmiəgəh min

(Mat 28:1-10; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12)

¹ E Sante, ləplapin agin, tətəpinəpu əhanəh, Meri u pətan Maktələ,* təmuvən e nīpəg kəpiel. †Kəni meruh məmə kəpiel asoli u kəmahtipəsīg e nīpəg kəpiel lan, kəmisuə rəkis! ² Tol lanəha, kəni in təmaiu mītəlig muvən o Saimon Pitə mine iətəmimi u kəti min rəha Iesu, u Iesu tolkeikei pik, kəni məni=pən kəm lau məmə, “Ilah kəmotələs rəkis nīpəti Iərmənīg əpəha e nīpəg kəpiel. Kəni iəkotəruru məmə kəmotələhu=pən iə nīpətin.”

³ Kəni Pitə mine iətəmimi kəti min u rəha Iesu, kəmiaiet mətian məmə okueruh nīpəg əha. ⁴ Kəmuaiu əsanən mian, mətəu suah u kəti in təmaiu maupən mapirəkis Pitə, maupən muvən əpəha nīpəg u ikin. ⁵ Kəni in təməməhli-əməhli məsal=pən əpəha imə, kəni meruh napən təuvir u linən tətəməhli, mətəu in təməsuvənian imə.

⁶ Kəni Saimon Pitə in təmīet pətīgəm=pa min, kəni miuvīg=pən uəhai əmə imə e nīpəg kəpiel u, kəni meruh napən min u kautəməhli, ⁷ kəni meruh min napən u kəməuveg rəhn-kapə Iesu lan aupən. Napən u, in təsəməhli-pənian ilah napən min u nəuvein, mətəu in kəmaiu-aiu vivi kələhu pīsīn. ⁸ Iətəmimi u rəha Iesu iətəm təmaupən, in min təmuvən imə e nīpəg kəpiel, kəni in təmeruh natimnati min u, kəni in təməhatətə məmə Iesu tinəmiəgəh min. ⁹ (Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni məmə Iesu otəkeikei məmiəgəh min e nīmīsian, mətəu ilah kəsotəhrun vivi əhanəhian nəghatian əha.)†

Meri u pətan Maktələ in təmeruh Iesu

(Mak 16:9-11)

¹⁰ Kəni iətəmimi mil u rəha Iesu kəmiatəlig mətian imalau ikin, ¹¹ mətəu Meri in tətəhtul iuəkīr e nīpəg kəpiel u mətəsək. Kəni nian in təmətasək əhanəh, kəni məməhli-əməhli mətəsəl=pən əpəha e nīpəg. ¹² Kəni əmeiko mafu agelo keiu əpəha imə. Napən rəhalau in tərūən vivi. Ilau kətuəharəg əha kəmələhu=pən Iesu ikin. Kətīəh tətəharəg e nīmei rəhn-kapə, kəni kətīəh e nīmei nəhlikin.

¹³ Kəni ilau kəmuətapuəh ohni məmə, “Pətan. ?Ik nətasək o nak?”

Kəni in təməni=pən kəm lau məmə, “Ilah kəmotələs rəkis nīpəti Iərmənīg rəhak, kəni iəkəruru məmə kəmotələhu=pən iə.”

¹⁴ Nian in tinəni rəkis nəghatian u, kəni meirair, kəni meruh Iesu tətəhtul, mətəu in təruru məmə Iesu.

† 19:39 Jon 3:1-2; 7:50 ‡ 19:41 Afin-to futnot e Jon 11:38 iətəm tətəghati e nolian rəha nītənīmian itəmi. § 19:42 Afin-to futnot e 19:31. * 20:1 Luk 8:2; Jon 19:25 † 20:9 Sam 16:10; Aes 53:11; Luk 24:25-27,46; Jon 2:22; Uək 2:24-28

¹⁵ Kəni Iesu təmətapuəh ohni məmə, “Pətan. ?Nətasək o nati nak? Ik nətəsəl e pəh?”

Mətəu pətan u, nikin təhti məmə mətə iətəmi u tətəfəl nati əha ikin əha, kəni in təmənī=pən kəm in məmə, “Iətəmi asoli, nəmə ik nəmələs rəkis nīpətīn, kəni mələhu=pən ikin kəti, əui, əni=pa-to kəm iəu, pəh iəu iəkuvən mos.”

¹⁶ Kəni Iesu tənī=pən məmə, “Meri.”‡

Kəni Meri təmeirair uəhai əmə, məsal=pən meruh, kəni mənī məmə, “! Raponi!” (Inu nəghatīən rəha nətəm Isrel u, nīpətīn tənī məmə, “Rəhak ləgətun.”)

¹⁷ Kəni Iesu təmənī=pən kəm in məmə, “Saskəlīmīən iəu, mətəu iəu iəsuvən əhanəhiən əpəha ilis o rəhak Tatə. Mətəu ik, uvən, meh piak mīn kəni mənī=pən kəm lah məmə iəu inatītəlīg=pən ilis o rəhak Tatə, kəni in mīn rəhatəmāh Tatə. In Uhgīn rəhak, kəni in Uhgīn mīn rəhatəmāh.”

¹⁸ Kəni Meri təmuvən meruh nətəmimi mīn rəha Iesu, kəni tənī=pən kəm lah məmə, “!Nəsuaħ mīn əpə! !Iəu iəmeruh Iərmənīg!” Kəni in təmənī pətīgəm nəghatīən mīn iətəm Iesu in təmənī=pən kəm in.

*Nətəmimi mīn rəha Iesu kəmoteruh in
(Mat 28:16-20; Mak 16:14-18; Luk 24:36-49)*

¹⁹ E Sante ləhnaiuv, nətəmimi mīn rəha Iesu kəmotuhapumīn ilah mīn əpəha e nīmə kəti, kəni motasisīg e doə motol lok lan, mətəu-inu ilah kəutəgīn e nətəmimi asoli rəha nətəm Isrel. Kəni əmeiko, Iesu təmuva məhtul e nəlugīn e lah kəni mənī=pən kəm lah məmə, “Pəh nəməlinuīən tətətīg o təmah.” § ²⁰ Kəni məgətun nəhlīmīn mīne nəhlkīn kəm lah, kəni nīkilah təmagīən pīk mətəu-inu kīnoteruh Iərmənīg.*

²¹ Kəni Iesu tənī=pən mīn kəm lah məmə, “Pəh nəməlinuīən tətətīg o təmah.† Tol mə rəhak Tatə təmahli=pa iəu,‡ e nolīən əhmen əmə, iəu iətəhli=pən itəmah.” § ²² Kəni nian in tīnənī rəkis nəghatīən u, kəni in təmehag=pən e lah, kəni mənī məmə, “Itəmah, otos Narmīn Rəha Uhgīn.* ²³ Nəmə nəkotalu e nolīən tərəh rəha iətəmimi, kəni Uhgīn mīn otafəl rəkis nolīən tərəh rəhan. Mətəu nəmə itəmah nəsotaluīən e nolīən tərəh rəha iətəmimi, kəni Uhgīn otəsaluīən lan kəni məsafəl rəkisīən.”†

Iesu mīne Toməs

²⁴ Kəni iətəmi tueləf u kəti rəha Iesu, nərgīn u Toməs, u kətauīn lan məmə, Mil-Mil, in təmīkə e nian Iesu təmīet pətīgəm=pa o lah. ²⁵ Kəni in mīn nəuvein, ilah kəmotənī=pən kəm in məmə, “!Ei, iəmoteruh rəhataħ Iərmənīg!”

Mətəu Toməs təmənī=pən kəm lah məmə, “Nəmə iəkəruh nīmēi nīl e nəhlīmīn mīl, konu iəkək e nəuanəhlmək, konu meapən e nīmēi nīrəu e nīkalīn, konu pəh iəkəni nīpəhriənīən məmə in pəhriən məpanəhatətə lan. Mətəu nəmə iəsehīən, ko iəsəhatətəiən lan.”‡

²⁶ Kəni tīnos nəfakīən apīəpiə kətīəh rəkis, nətəmimi mīn rəha Iesu kəutəharəg mīn əpəha imə, e nīmə kətīəh əmə, kəni motəhtipəsīg e doə, motol lok. Kəni Toməs əha ikin ilah mīn. Nati əpnəpīn kəmol lok e doə, mətəu Iesu tatīg muva mīn məhtul e nəlugīn e lah mənī=pən məmə, “Pəh nəməlinuīən tətətīg o təmah.” § ²⁷ Kəni mənī=pən kəm Toməs məmə, “Eruh-to nəhlmək. Va

‡ **20:16** Iesu təmauīn e nərgī Meri e nəghatīən Aram, u nəghatīən əhruahru rəhalau, konu in təhrun məmə Iesu. Mətə ilau kətuəghati e nəghatīən Kris kəm lau mīn e fes 13-15. § **20:19** Jon 20:21,26; Jon 14:27; 16:33 * **20:20** Jon 16:19-22 † **20:21** Jon 20:19,26 ‡ **20:21** Jon 3:17 § **20:21** Mat 28:19; Jon 17:18 * **20:22** Esik 37:9; Jon 7:39; Uək 2:38; 8:15-17; 19:2; Kəl 3:2 † **20:23** Mat 16:19; 18:18 ‡ **20:25** Mak 16:11 § **20:26** Jon 14:27; 20:19,21

mek e nəuanəhlməm. Kəni muahru=pa e nəhlməm kəni meapən e nimei nīrəu u e nīkalik. Səniən neiuəiən lan, mətəu ik onəkəkeikei məhatətə lak.”*

²⁸ Kəni Toməs təni=pən kəm in məmə, “Ik rəhak İərməniğ, kəni ik rəhak Uhgīn.”†

²⁹ Kəni İesu təni=pən kəm in məmə, “Ik nəməhatətə lak, mətəu-inu nəmeruh iəu.‡ Mətəu nətəmimi mīn u kəsoteruhien iəu, kəni ilah kəutəhatətə lak, ilah okotos nəuviriən pəhriən, nīkilah tagiən pəhriən.”§

Nauəuə u, kəmətəi məmə nətəmimi okotəhatətə e İesu

³⁰ İesu təmol nəmtətiən mīn tepət e nəhmti rəhan nətəmimi, iətəm kəsətəi rəkisiən e nauəuə u.* ³¹ Mətəu kəmətəi natimnati mīn u e nauəuə u məmə itəmah onəkotəhatətə† məmə İesu in Kristo iətəm Uhgīn təməni məmə otahli=pa, inu Nəti Uhgīn. Kəmətəi lanəha, məmə itəmah onəkotos nəmiəğhiən e nərgīn, mətəu-inu itəmah nəutəhatətə lan.‡

21

İesu təmol əpu in kəm rəhan nətəmimi ilah səpīn

¹ Uərisiğ e natimnati mīn u, İesu təmol əpu mīn in o rəhan mīn nətəmimi,* əpəha e nīpəkil e nīkali nəhu asoli, kətəni məmə Lek Kaləli.† Kəni təmol əpu in lanu. ² E nian əha, nətəmimi mīn u rəha İesu kəmotəliuək kətīəh: Saimon Pitə, mīne Toməs u kətauin lan məmə Mil-Mil, mīne Nətəniəl u iətəm Kaləli iman lahuənu Kenə, mīne nəti Səpəti mil,‡ mīne iətəmimi mil keiu mīn rəha İesu. ³ Saimon Pitə təni=pən kəm lah məmə, “İəu inatuvən iəkəuəl e nəmu mīn.”

Kəni ilah kotəni məmə, “Intəh, pəh kitah rəfin kəhuvən.” Kəni ilah rəfin kəmoteiuiəu, məhuvən e bot kəti. Kəni Pitə təməpeg rəhan napən o uək. Kəni ilah kəməhuvən, motəraki e net, mətəuarus tian. Mətəu kəsotosiən nəmu kəti mīne.§

⁴ Kəni tīnatian, kəni İesu tuva mətəhtul ipari, mətəu rəhan mīn nətəmimi, ilah kotəruru məmə İesu.*

⁵ In tətəpuəh o lah məmə, “!Nəman! ?Nəsotosiən nəmu kəti?”

Kəni ilah kotəni məmə, “Kəpə, nəmu tikə.”

⁶ Kəni in təni=pən kəm lah məmə, “Intəh, otəraki=pən-to e net e nəven maru ikin e nīkali bot, kəni onəkotiivi nəmu nəuvein.” Kəni əmeiko, kəmotəraki pətīgəm e net, əmeiko, minotəruru niuvi-pəriən, mətəu-inu net təri mīnəri mīnəriəuəh e nəmu.†

⁷ Kəni suah u iətəmi İesu tolkeikei pīk, in təni=pən kəm Pitə məmə, “!Ei! ! İərməniğ əhruahru əha!” Kəni nian Pitə təmətəu nəğhatiən u, təmətəuti uəhai əmə e rəhan kot, kəni miuviğ pətīgəm ləuantəhi, meai muvari. ⁸ Kəni nətəmimi mīn u nəuvein rəha İesu, ilah kəməhuvəri e bot, motiivi net əpəha təməriəuəh e nəmu, mətəu-inu bot iuəkīr əmə o nīpəkil, təhmen əmə o hanrīt mitə. ⁹ Kəni nian ilah kəməhuvəri, moteruh niğəm əkəku kəti əha ikin, nəuanəmkeiuv tatuəu əhanəh, kəni nəmu nəuvein əha ikin, kətuvan e niğəm, mīne pīret əha ikin.

¹⁰ Kəni İesu təni=pən kəm lah məmə, “Otos nəmu mīn ko nəuvein iətəm nəmotos məhuva.”

¹¹ Kəni Saimon Pitə təmuvən mīn e bot, kəni miuvi kəkan net muvən əpəha ipari. Net u təriəuəh e nəmu asoli mīn, ilah rəfin uan-hanrīt fifti-tri. Kəni nati əpnəpīn məmə net u təməriəuəh pau e nəmu, mətəu in təməsəhapuiən.

* 20:27 Luk 24:40 † 20:28 Nəh 4:11 ‡ 20:29 Jon 3:15 § 20:29 1Pitə 1:8-9 * 20:30 Jon 21:25 † 20:31 Jon 3:15 ‡ 20:31 Jon 19:35 * 21:1 Jon 21:14; Jon 20:19,26 † 21:1 Nəğhatien Kris əhruahru tətəni məmə “nəhu Lek Taipirias,” in nərgi nəhu Lek Kaləli kəti mīn. ‡ 21:2 Nəti Səpəti mil keiu, ilau u Jemis mīne Jon. Jon u inu in təmətei nauəuə u. § 21:3 Luk 5:5 * 21:4 Luk 24:16; Jon 20:14 † 21:6 Luk 5:4-7

12 Kəni Iesu təməni=pən kəm lah məmə, “Əhuva motauən.” Kəni ilah nıkilah təgin məmə otətapuəh ohni məmə, “?Ik pəh u?” mətəu-inu ilah kınotəhrun əsas məmə in İərməniğ. 13 Kəni Iesu təmos pıret muva məfən kəm lah, kəni məfən mın nəmu.

14 Kəni inu, nian tatol kısıl lan, iətəm Iesu təmol əpu in o rəhan mın nətəmimi uərisiğ e nian in təmimis, kəni məmiəgəh mın.‡

Iesu mine Pitə

15 Nian ilah kınotauən rəkis, Iesu təmətapuəh o Saimon Pitə, məmə, “Saimon Pitə, nəti Jon. ?Ik nəkolkeikei iəu tapirəkis nətəmi mın u?”

Pitə təni=pən kəm in məmə, “Əuəh, İərməniğ, ik nəkəhrun məmə iəu iəkolkeikei pık ik.”§

Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “İntəh, ik onəkaugin rəhak nenəti sipsip mın.”

16 Kəni Iesu tatig mətapuəh mın ohni məmə, “Saimon, nəti Jon. ?Ik nəkolkeikei iəu?”

In təni=pən kəm Iesu məmə, “Əuəh İərməniğ, ik nəkəhrun məmə iəkolkeikei ik.”

Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “İntələh, ik onəkəsəl vivi o rəhak mın sipsip.”*

17 Kəni mau kısıl lan, Iesu tatig mətapuəh mın ohni məmə, “Saimon, nəti Jon. ?Ik nəkolkeikei iəu?”†

Kəni Pitə, nıkin təmahmə, mətəu-inu Iesu təmətapuəh ohni mau kısıl, məmə, “?Ik nəkolkeikei iəu?” Kəni in təni=pən kəm in məmə, “İərməniğ, ik nəkəhrun rəfin natimnati.‡ Nəkəhrun məmə iəu iəkolkeikei ik.”

Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “İntəh, ik ətaugin rəhak mın sipsip.§

18 “Nıpəhriənian ağin u iatəni kəm ik məmə, aıpən, e rəham nətəm aluəiən, nəməteargin aru rəham kətəuti, kəni mətəliuək matuvən ikin mın rəfin iətəm nəkolkeikei məmə nəkuvən ikin. Mətəu nian ik onəkəuəhli, onəkəuəhru e nəhlməm, kəni iətə-pisın kəti otəlis-ərain rəham kətəuti, kəni mit ik nəkian ikin ik nəsolkeikeiən məmə nəkuvən ikin.” 19 E nəghatıən u, Iesu təmaupən mətəni pətigəm rəkis əmə, nolıən iətəm Pitə otimis, kəni rəhan nımisiən,* in otəfəri nərgi Uhgın.†

Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “İntəh, uərisiğ lak.”‡

Iesu mine suah u iətəm Iesu təmolkeikei pık

20 Kəni Pitə teirair meruh iətəmimi kəti rəha Iesu tətəuərisiğ e lau, iətəmimi u Iesu tolkeikei pık. İətəmi əha inəha, iətəm təmiəu-iəu muva iuəkır o Iesu e nian kəməutauən e lafet rəha Pasova, kəni mətətapuəh ohni məmə, “?İərməniğ, pəh u otegəhan=pən lam e nəhlmi rəham mın tikimır?”§

21 Nian Pitə təmeruh in, kəni tətəpuəh o Iesu məmə, “?İərməniğ, mətəu təhro e suah kəha?”

22 Kəni Iesu təni=pən kəm in məmə, “?Nəmə iəu iəkolkeikei məmə in otətəmiəgəh muvən mətəuərus nian iəkıtəliğ=pa mın, ik onəkəhrun o nak? Ik u, ik onəkəkeikei muərisiğ lak.”

23 Kəni tol lanəha o nati u Iesu təməni, nəghatıən kəti əha ikin kətəni titələu-tələu e piatah mın məmə, “İətəmimi u rəha Iesu otəsımisiən,” mətəu Iesu

‡ 21:14 Jon 20:1,19,26 § 21:15 Mat 26:33-35; Jon 13:37-38 * 21:16 Esik 34:2; Mat 2:6; Jon 10:11; Uək 20:28; 1Pitə 5:2-3 † 21:17 Jon 13:38 ‡ 21:17 Jon 16:30 § 21:17 Nian Iesu tətəni məmə, “onəkaugin rəhak nenəti sipsip mın,” mine “onəkəsəl vivi o rəhak mın sipsip,” mine “ətaugin rəhak mın sipsip,” kəhləni nati kətıəh əmə e suaru pisın pisın e nəghatıən. * 21:19 Kətəni məmə e nu tate mın tətəuə, kəni kəpanətu-pəri Pitə e niği kəməluəu. † 21:19 Jon 13:36; 2Pitə 1:14 ‡ 21:19 Mat 4:19; 16:24 § 21:20 Jon 13:23,25

təməsəniən kəm Pitə məmə suah u otəsīmisiən. In təməni əmə məmə, “? Nəmə, iəu iəkolkeikei məmə in otətəmiəgəh mətəuarus=pən iəkətəlig=pa mīn, ik onəkəhrun o nak?”

²⁴ Iətəmimi u rəha Iesu in iətəmimi kətiah əmə iətəm tətəni pətīgəm natimnati mīn u, * kəni in mətəi rəkis nəghatiən mīn u. Kəni itimah iəkotəhrun məmə nəghatiən mīn u tətəni, in nīpəhriənien əmə.†

Naunun nəghatiən

²⁵ Kəni natimnati tepət mīn əpəha ikīn iətəm Iesu təmōl‡ kəni nəmə nətəmimi kəmotətəi rəkis natimnati mīn u ilah rəfin e nauəuə mīn, iəu, nīkik təhti məmə nəhue niftəni u təkəku o nəlinien nauəuə mīn u.

* **21:24** Jon 15:27 † **21:24** Nian nəuvein, Jon tətəghati lanəha, mətəni məmə, “itimah,” uə “in,” məsəniən “iəu,” mətəu in tətəni aru əmə in. (19:35; eruh-to 1Jon 1:1-4 mīne Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Jon: **?Pəh təmətəi nauəuə u?**). ‡ **21:25** Jon 20:30

Uək Min Uək Min Rəha Aposil Min Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Uək Min

?Pəh təmətei nauəuə u? Luk təmətei nauəuə u. Afın e “Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Luk” o nəhruniən məmə Luk in pəh.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Luk təmətei nauəuə u tatuvən kəm in kəti, nərgin u Teofiləs, iətəm kətiəh əmə iətəm Luk təmətei nauəuə u “Nanusian Təuvir İətəm Luk Təmətei” tatuvən kəm in. Nərgin u, nıpətin təni məmə, “İətəmimi iətəm tolkeikei Uhgın.” Luk təmətei nauəuə u tatuvən kəm suah u, mətəu in təhrun məmə nətəm İsrəl tepət mine İanihluaə tepət okotafin min.

?Natigian təhro lanu nian təmətei? Nauəuə min rəha Nanusian Təuvir kəutəghati e nəmiəgəhiən mine nimisiən rəha İesu. Nauəuə u tətəni pətigəm məmə niməfaki təməhro lanu mətəuəuin. Nıpılga nauəuə aıpən nəuəvetin u tətəghati tepət e uək rəha Pitə, kəni nıpılga asoli iətəm tətəurisig lan tətəghati e nəmiəgəhiən mine uək rəha Pol.

?Təmətei nauəuə u o nak? Luk təmətei nauəuə u mətəni məmə niməfaki təməhro lanu mətəuəuin, kəni təməhro min lanu niməfaki təmeviə. E nian əha, nətəm İsrəl tepət kəsotatigian e nıtəni İsrəl, mətəu kəutatig e nıtəni min iətəm Rom tətərmənig e lah. Aposil min ilah rəfin nətəm İsrəl. Nanusian təuvir əha kəmaıpən kəni=pən kəm nətəm İsrəl mine Nanihlua* min u kəutohtəu=pən nəfakiən rəha nətəm İsrəl. Kəni Pitə mine Pol mine ilah min nəuəvein kinautos minautuvən kəm Nanihlua min əpnəpin min. Təmə iərman tolkeikei məmə otitəu=pən nəfakiən rəha nətəm İsrəl, in okəkeikei kəhgi=pən kəni mıtəu=pən min lou əlkələh min tepət. Mətəu Pol mine Pitə rəueiu kınəuhrun məmə nəmə iətəmi tolkeikei məmə otəhatətə e İesu, kəni ko nikin təsəhtian məmə okəhgi=pən mine mıtəu=pən lou əlkələh min əha. Nətəm İsrəl tepət nian kəmotətəu nətəligian u, ilah kınotəməki e Pol mine Pitə minautol nərahian kəm lau. Mətəu ilau kəmuhalpın=pən nəghatiən rəhalah. Nian kəmotələs Pol məhuvən e kot, nətəmi asoli rəha Rom kəməsoteruhian məmə in təmol nati kəti tərəh. E naunun nauəuə u, Pol in tətətig əpəha e taun asoli u Rom, u iətəmi asoli agin rəha Rom tətətig ikın. Kəni Pol təmətəni pətigəm nanusian təuvir, iətəmi tikə məmə otəniəhu.

Uhgın təməni məmə otəhlipa Narmın rəhan

¹ Teofiləs, e rəhak nauəuə iətəm iəmətei aıpən, iəmətei nolian min rəha natimnati rəfin iətəm İesu təmol mine mətəgətin nətəmimi lan. ² Nauəuə əha tətəni pətigəm nian İesu təmətuəuin rəhan uək mətəuarus Uhgın təmos rəkis muvən e Negəu e Neai. Mətəu aıpən, nian təməsuvən əhanəhiən e Negəu e Neai, Narmın Rəha Uhgın təmasiru lan məmə otəgətin rəhan min aposil† min nati nak in tolkeikei məmə okotol. ³ E nian təməmiəgəh min e nimisiən, nian tepət tətəva o lah, kəni koteruh in e nian kətiəh kətiəh e nian fote, kəni matol əpu in kəm lah kəni məgətin ilah e nolian min tepət məmə in təməmiəgəh pəhriən e nimisiən. Kəni e nian min əha, təmətəgətin ilah e Narmənigian Rəha Uhgın.

* : Nanihlua, İanihlua – Afın-to e tiksənəri. **1:1** Luk 1:3 † **1:2** “Aposil” in suah kəti iətəm İesu Krısto təmahli=pən o nəni pətigəmiən rəhan nəghatiən. Nian nəkotafin nəghatiən əha “aposil” e nauəuə u, nıpətin tətəni məmə nətəmimi tueləf rəha İesu u kəmətəliuək ilah min. Kəni e nauəuə u, Pol təməni məmə in min aposil kəti rəha İesu, mətəu in təməsaniən ilah nətəmimi tueləf min əha. Nauəuə u, in tətəghati tepət e aposil mil, Pitə mine Pol. **1:2** Mak 16:19; Luk 24:49-51 **1:3** Luk 24:36-49; Uək 10:41

⁴ Iesu tәмәtatig əhanəh ilah min ilah, kәni nian kәti, nian tәмәtauəh ilah min ilah, in tәмәni=pән nәghatiən kәti kәм lah mәмә, “Itәmah onәsotaupәniән mohiet u Jerusilәм. Onәkotәkeikei mәutatig motәtauarus onәkotos Narmın Rәha Uhgın, u rәhak tatә tәмәni әskasik rәkis mәмә otәfән kәм tәmah, tәhmen lanu mәмә iәu iәmәni=pinә rәkis kәм tәmah. ⁵ Aupән Jon tәmatol bәptais e nәtәmimi e nәhu, mәtәu otәsuvәhiән, Uhgın in otol bәptais e tәmah e Narmın Rәhan.”

Əpәha e Nitәuәt Rәha Nigi U Olif, Uhgın tәmos Iesu muvән e Negәu e Neai

⁶ E nian mın әha, aposil mın kәмәutatig ilah Iesu, kәmotәtapuәh ohni mәмә, “?Iәrmәnig, rәueiu әha tinәuvir mәмә ik onәkol kitah nәtәm Isrel okotarmәnig e nitәni mın rәhatah, uә kәpә?”

⁷ Mәtәu Iesu tәni=pән kәм lah mәмә, “E nian mın rәha natimnati mın әha, Tatә Uhgın tәмәhluaig e natimnati o tәmah, mәмә ko nәsotәhrunian. In pišin әmә, tinitәpin rәkis e rәhan nәsanәniән. ⁸ Mәtәu nian Narmın Rәha Uhgın otuva mәtig e tәmah, itәmah onәkotos nәsanәniән. Kәni itәmah onәkotәkeikei mәhuvән motәni pәtigәм rәhak nәghatiән әpәha Jerusilәм, mine ikin mın әpәha Jutiә, mine Sәmeriә, kәni mine ikin mın rәfin e nitәnimtәni mın.”

⁹ Nian tәмәni rәkis әmә nәghatiән әha kәм lah, kәni Uhgın tos rәkis in mәri matuvән e neai. Nian ilah kәmәuteruh, kәni nәpuәkәti tuva mәuveg, kәni ilah kәsoteruhian mın. ¹⁰ Nian kәмәutәsal pәri әhanәh e neai mәutәsәl lan, әmeiko suah mil keiu kәmuәfән napән ruән kәmiaiet=pa e nәlugin e lah. ¹¹ Kәni muәni=pән kәм lah mәмә, “!Nәtәm Kalәli! ?Tәhro nәutәhtul u ikinu mәutәsal pәri lan әpәtu lan e nәpuә? Iesu әha Uhgın tәmos rәkis o tәmah mos mәri matuvән e neai, in otәmanitәlig pa mın tәhmen=pән әmә lanәha, mә tәtәri matuvән.”

Aposil mın

¹² Kәni aposil mın kәmotsipән e nitәuәt u kәtәni mәмә, Nitәuәt Rәha Nigi U Olif, motohtәlig=pән Jerusilәм sәniәmә isәu pik, iuәkir әmә. ¹³ Nian kәmohiet=pән Jerusilәм, mәhuvән=pән imә e nәuan nimә kәti әpәha ilis lan, ikin kәutatig ikin. Aposil mın әha, nәrgilah u Pitә mine Jon mine Jemis mine Antiru mine Filip mine Tomәs mine Patolomiu mine Matiu mine Jemis nәti Alfias mine Saimon Selot‡ mine Jutәs nәti Jemis. ¹⁴ Nәtәmi mın әha mine nipәtan mın, mine Meri u mәмә rәha Iesu, mine notәha Iesu mın, ilah kәutәhuva pәti-pәti e nikilah kәtiәh mәutәfaki nian rәfin.

Iәtәmi u otos nimej Jutәs

¹⁵ Kәni nian kәti, nian nәtәm kautәhatәtә e Iesu kәмәutәharәg, ilah tepәt, tәhmen e uan-hanrit-tuenti ilah rәfin. Kәni Pitә tәмәhtul mәtәghati kәм lah mәмә, ¹⁶ “Piak mın mine nәuvinik mın. Nuvәh aupән Narmın Rәha Uhgın tәmәfән nәghatiән kәti kәм Kig Tefit, kәni Kig Tefit tәni pәtigәм. Tәмәni mәмә suah kәti otegәhan e Iesu kәм nәtәmimi, kәni ilah okotaskәlim motohamu. Nәghatiән rәha Nauәuә Rәha Uhgın otәkeikei muva mol nipәhriәniән lan, kәni rәueiu nәghatiән o suah u tinuva mol nipәhriәniән rәkis lan. Suah u in Jutәs. ¹⁷ Jutәs, in rәhan әha ikin uәk mәмә otasiru e tah, in kitah әmә.”

¹⁸ (Jutәs u inu tәmos nәhmti niftәni kәti e mәni u tәmos e nolian tәrah iәtәm in tәmol. E niftәni әha, tәмәmei morin kәni nәrfin tәhapu nisigan tiet. ¹⁹ Kәni nәtәm Jerusilәм kәmotәtәu nәghatiән әha, kәni ilah kotauin e niftәni әha e nәghatiән әha ikin mәмә, “Akeltama,” nipәtin u mәмә Niftәni E Nirә.)

1:4 Luk 24:49; Jon 14:16-17; Uәk 2:33 **1:5** Mat 3:11 **1:6** Luk 24:21 **1:7** Mak 13:32 **1:8** Mat 28:19; Luk 24:48 **1:11** Mat 26:64; Luk 21:27 **1:12** Luk 24:50-53 ‡ **1:13** Eruh-to futnot e Mat 10:4 **1:13** Mat 10:2-4 **1:16** Sam 41:9 **1:18** Mat 27:3-8

20 Kəni Pitə təməni məmə, “Natimnati iətəm Jutəs təmol təmuva mol nīpəhrīnīən lan mətəu-inu e Nauəuə Rəha Nəpuən Mīn, nəghatiən kəti tətəni məmə,

‘Təuvīr məmə rəhan nīmə tətəhtul əpnapīn əmə, pəh iətəmi kəti otəsatiğiən ikin.’§

“Kəni nəghatiən kəti mīn tətəni lanu məmə,
‘Təuvīr məmə iətəmi pīsīn kəti mīn otuva mos nīmeīn.’

21-22 “Kəni tol lanəha, iətəmi kəti otəkeikei mos nīmei Jutəs mətəni pətīgəm kəm nətəmimi itimah mīn, məmə İərmənīg İesu təməmīəgəh mīn e nīmīsīən. Suah u, in suah kəti iətəm itimah mīn iəmautan auppən e nian mīn u iətəm İərmənīg İesu təmətaliuək lan. Suah u in suah kəti iətəm təmətatiği nian Jon təmətəni pətīgəm nəghatiən rəha nolīən bəptais e təmi, muva mətəuərus=pən nian Uhgīn təmos rəkīs İesu o tah mos məri muvən e Negəu e Neai.”

23 Kəni ilah kəmotəni nərgi iətəmi keiu, kəti nərgīn u Josip u nian nəuvein kətauīn lan məmə Pasapəs Jastəs, kəni kəti mīn, nərgīn u Matias. 24 Kəni ilah kəmotəfaki mətəni məmə, “İərmənīg ik nəkəhrun niki nətəmimi rəfin. Ik əgətun e timah məmə suah mil u, in pəhruvən u ik nīnītəpīn rəkīs 25 məmə otaskəlīm uək u rəha aposil iətəm Jutəs təməpəh məmə otuvən e suaru iətəm tərəh, iman əhruahru ikin.” 26 Nian ilah kəmotəfaki rəkīs, ilah kəmoturīn kəpiel nəuvein, kotəhmen e tais, məmə otəgətun məmə pəh otos uək əha, kəni kəpiel mīn kəmotəgətun nərgi Matias. Kəni ilah kotəfən Matias məmə in aposil kəti, kəni rəueiu tīnol mīn tueləf aposil ilah rəfin.

2

Narmin Rəha Uhgīn təmuva e nəmiəgəhiən rəhalah

1 E nian rəha Pentekos, * lafet kəti rəha nətəm İsrəl, nətəm u kəutəhatətə e İesu kəməhuva kətiəh. 2 Kəni rəueiu ağın mīn, kəmotətəu nati kəti təmsipəri e neai təhmen e nīmətəgi asoli kəti tətərkərik, kəni nati kəha kəmotətəu təmuva məri rəfin e nīpəgnəua nīmə əha kəutəharəg ikin. 3 Kəni ilah kəmoteruh nati kəti təhmen e nəmnamī nigəm tatuəu. Kəni nəmnamī nigəm mīn əha, kəmotiuvīg motan-əhmen nətəmimi rəfin nətəm kəutəharəg əha imə. 4 Kəni ilah rəfin, Narmin Rəha Uhgīn təmuva məriəuəh mətətiği e lah, kəni məfən nəsanənīən kəm lah, mol ilah kīnəutəghati e nəghatiən iki pīsīn mīn.

5 Kəni nətəmimi mīn nəuvein əha ikinu, nətəm İsrəl nətəm kəutəfaki kəm Uhgīn. Auppən, ilah kəməhuvən e nītəni pīsīn pīsīn mīn mətətiği ikin, kəni rəueiu kohtəliğ=pa mətətiği Jerusiləm məmə okotol lafet rəha Pasova. 6 Nian ilah kəmotətəu nəghatiən mīn əha, nətəmimi mīn tepət kəməhuva. Kəni ilah kəmotəuīt pik mətəu-inu kəmotətəu nəghatiən mīn rəhalah nətəmimi mīn əha kəutəni. 7 Kəmotəuīt pik ağın kəni mətəni məmə, “!Ei! ?Nətəm Kaləli mīn əmə əha kəutəghati, uə kəpə? 8 ?Təhro əpəha kitah rəfin kəutətəu rəhatah nəghatiən mīn ilah kəutəni? 9-11 Kitah u nətəmimi iki pīsīn pīsīn mīn tepət. İkin u nətəm Patia u ikin, mīne nətəm Metia, mīne nətəm Elam, mīne nətəm Mesopotemia, mīne nətəm Jutia, mīne nətəm Kapatosiə, mīne nətəm Pontəs, mīne nətəm Esia, mīne nətəm Fritia, mīne nətəm Pamfliə, mīne nətəm İjip, mīne nətəm Lipia e nīkalin=pən əha Saerin ikin, mīne nətəm Rom, nətəm İsrəl əhruahru, mīne Nanihluə† mīn mətəu kitah kəutəfaki kəm Uhgīn, mīne nətəm Krit, mīne nətəm Arepia. Mətəu kitah rəfin kəmotətəu ilah kəutəghati e nəghatiən iki pīsīn pīsīn

§ 1:20 Nīpəti nəghatiən u məmə, “pəh otīmīs.” 1:20 Sam 69:25; 109:8 1:21-22 Mak 1:9; 16:19; Jon 15:27 * 2:1 Pentekos – Afīn-to e tiksīnəri. 2:1 Lev 23:15-21; Dut 16:9-11 2:3 Mat 3:11 2:4 Mak 16:17; Uək 4:31; 10:44-46; 19:6 † 2:9-11 Nanihluə, İanihluə – Afīn-to e tiksīnəri.

mïn rəhatah, məutəni pətigəm nati asoli mïn iətəm Uhgïn təmol.” ¹² Narmilah təmiuvig pik, kəni kəmotətapuəh o lah mïn məmə, “!Ei! ?Nak u tol lanu?”

¹³ Mətəu nəuvein kəmotaləh əvsan e lah, məutəni məmə, “Nati kəutapis əpəha.”

Pitə təmuhamteipən nīpəti nati əha

¹⁴ Kəni Pitə təməhtul ilah lepən aposil mïn, məghati əfəməh məni=pən kəm nətəmimi məmə, “Nətəmimak mïn nətəm Isrel, mine nətəm iki pisin pisin mïn u nəutatig Jerusiləm, otətəlig vivi-to lak, pəh iəkuhamtei=pinə nīpəti nati əha kəm təmah. ¹⁵ Itəmah nəutəni məmə nətəmi mïn u kəutapis. Mətəu kəpə, kəsotapisian. Nain klok əmə əha rəueiu ləplapin. ?Kəni ilah kotəhra motapis?‡

¹⁶ “Mətəu mə tol lanu lan. İəni rəha Uhgïn aupən, nərgin u Joel, təməni rəkis nati u itəmah nəuteruh. In təməni məmə,

¹⁷ ‘Uhgïn təməni məmə,

“E naunun nian mïn, iəkəfən rəhak Narmïn kəm nətəmimi rəfin. İlah rəfin okotos nəsanəniən lan. Nenətītəmah mïn, nəman mine nīpətan, ilah okotəni pətigəm nəghatian mïn rəhak iətəm iəu iəkəfən kəm lah. Nətəm alua mïn rəhatəmah, Uhgïn otəfən nati kəti təhmen e nəməhlairian kəm lah. Kəni nauəhli mïn rəhatəmah okotəməhlair e nəməhlairian pisin pisin mïn.

¹⁸ Səniəmə nətəmi asoli mïn əmə, mətəu nəman mine nīpətan ilah noluək mïn əmə rəhak, kəni iəkəfən Narmïn rəhak kəm lah e nian mïn əha. Kəni ilah okotəni pətigəm nəghatian mïn rəhak iətəm iəkəfən kəm lah.

¹⁹ Oiakol nati apispis mïn əpəha e neai, mine nəmtətiən pisin pisin mïn e nītəni mïn. Onəkoteruh nīrə mine nigəm mine nahnigəm okotəri motol nəpuə lan. ²⁰ Mitigar otaupən mapinəpu lan, kəni məuig otasiə təhmen e nīrə. § Kəni ko uərisig, Nian asoli aɡin rəha İərməniɡ otuva.

²¹ E nian əha, nətəmimi rəfin nətəm okotauin e Nərgək, iəu oiəkosmiəgəh ilah.” ’

²² “Nətəm Isrel, itəmah otətəlig e nəghatian u. Itəmah nəkotəhrun vivi nati apispis mïn, mine nəmtətiən pisin pisin mïn iətəm İesu iətəm Nasərit təmol e nəsanəniən rəha Uhgïn, u itəmah nəmoteruh. Natimnati mïn əha tətəgətun məmə Uhgïn in pisin əmə təmahli=pa İesu tuva. ²³ E nəlpəkəuiən rəha Uhgïn u in təmol rəkis mələhu aupən, in təməfinə suah u e nəhlmitəmah. Kəni itəmah nəmotuhamu in e nian nəmotegəhan=pən lan tuvən e nəhlmi nətəm kəsotəfakian. Kəmotuh u, kəmotətu-pəri e nigə kəməluau kəni timis.

²⁴ “Mətəu Uhgïn təmitis İesu e nahməiən rəha nīmisiən, kəni mol in təmiəgəh mïn e nīmisiən, mətəu-inu nīmisiən, rəhan nəsanəniən tikə o naskəlimiən in.

²⁵ Təfit təməni lanəha e İesu aupən məmə,

‘Nian rəfin iəkəhrun məmə İərməniɡ tətətig itimlau mïn. Ko iəsəɡiniən mətəu-inu tətətig e nīkalik itimlau mïn. ²⁶ Kəni tol lanəha, iəu nīkik tətəgiən pik, mətəni-vivi ik e nohlik. Kəni nīkik təməlinu mətəu iəkəhrun məmə Uhgïn otosmiəgəh nīpətik. ²⁷ Kəni ko nəsepəhiən narmək otətətig ima nətəm kəmoħmis ikin. Kəni ko nəsegəhan minian nīpəti rəham iətəmimi Əhruahru məmə otəmnəmit. ²⁸ İk nəməgətun rəkis suaru rəha nəmiəgəhiən kəm iəu, kəni ik onəkol iəu nīkik tətəgiən pik nian iətətig kilau mïn ik.’ Inu nəghatian Təfit təməni e İesu aupən.

²⁹ “Piak mïn. İəkolkeikei məmə iəkəni nati əhruahru kəm təmah. İəuəhli u kəha rəhatah aupən, Kig Təfit, in təmimis rəkis, kəni kəmitənim, kəni rəhan suvət tətətig imatah ikin mətəuarus=pa u rəueiu. ³⁰ Mətəu in iəni kəti rəha

‡ 2:15 Nətəmi mïn əha kəsotəmnimiən wain ləplapin, kəni iətəmi tikə mə tapis ləplapin. § 2:20 İəni mïn rəha Uhgïn kəutəni nəghatian mïn lanəha e natimnati əskasik mïn otəpanuva e Naunun Nian.

2:21 Joel 2:28-32 2:28 Sam 16:8-11 2:29 1King 2:10

Uhgĭn, kĕni in tĕhrun mĕmĕ Uhgĭn tĕmos nonauvĭl kĕti kĕm in mĕniĕkis nĕghatiĕn kĕti kĕm in mĕmĕ iĕtĕmi kĕti e nĭra rĕhan otuĕrisig lan otĕkeikei mol Kig. ³¹ Kig tĕmafı mĕmĕ nati u otĕkeikei muva mol nĭpĕhriĕniĕn lan. Kĕni in tĕmĕni mĕmĕ Krĭsto ĕha, iĕtĕm Uhgĭn tĕmĕni mĕmĕ otahli=pa, Uhgĭn otol tĕmiĕgĕh mĭn e nĭmiĕiĕn, kĕni otĕsĕpĕhiĕn narmin tĕtatig ima nĕtĕm kĕmohmis ikĭn, kĕni nĭpĕtin ko tĕsĕmnĕmitĕiĕn. ³² Kĕni nĕghatiĕn u tĕtĕghati e Iĕsu u Uhgĭn tĕmol rĕkis tĕmiĕgĕh mĭn e nĭmiĕiĕn. !Kĕni itĕmah iĕmotĕh e nĕhmtitĕmah! ³³ Iĕsu, rĕhan tatĕ tĕmos in mĕri muvĕn e nĭkalĭn maru ikĭn, imĕ nĭsiaiĕn mĭne nĕsanĕniĕn. Kĕni tĕhmen=pĕn ĕmĕ mĕmĕ Uhgĭn tĕmĕni rĕkis lan aupĕn, in tĕmĕfĕn Narmin rĕhan kĕm Iĕsu mĕmĕ Iĕsu otĕfĕn kĕm rĕhan mĭn. Kĕni natimnati mĭn u, nauteruh, mĕutĕtĕu, Narmin Rĕha Uhgĭn tatol. ³⁴ Kig Tefit tĕmĕsuvĕniĕn e Negĕu e Neai tĕhmen e Iĕsu. Kĕni Tefit tĕmĕsĕghati aruiĕn lan nian in tĕmĕni nĕghatiĕn mĭn ĕha mĕmĕ,

‘Iĕrmĕniĕg. Ik Iĕrmĕniĕg rĕhak. Uhgĭn Iĕrmĕniĕg tĕni kĕm ik mĕmĕ, “Ėharĕg e nĭkalĭk maru, ikĭn imĕ nĭsiaiĕn mĭne nĕsanĕniĕn, mĕtĕhtahnin. ³⁵ Oiĕkol rĕham mĭn tikimĭr mĭn mĕmĕ okotĕhmen e nĭmĕulul iĕtĕm natevig-ĕrain e niftĕni, kĕni ik onĕkarmĕniĕg e lah.”’

³⁶ Pĕh nĕtĕm Isrel rĕfin kotĕkeikei motĕhrun vivi mĕmĕ Iĕsu ĕha iĕtĕm itĕmah nĕmotĕtu-pĕri e nĭgi kĕmĕluau, inĕha, Uhgĭn tĕmol mĕmĕ in Iĕrmĕniĕg mĭne Krĭsto – u iĕtĕm Uhgĭn tĕmĕni mĕmĕ otahli=pa.”

Nĕtamimi tĕpĕt kĕmotĕni nĭpĕhriĕniĕn e Iĕsu

³⁷ Nĕghatiĕn u rĕha Pitĕ tĕmek pĕhriĕn nĭkilah kĕni nĭkilah tĕpĕou. Kĕni kĕmotĕtapuĕh o Pitĕ mĭne aposil mĭn rĕfin mĕmĕ, “Piatĕmah mĭn. ?Oiĕkotĕhro lanu?”

³⁸ Kĕni Pitĕ tĕmĕni=pĕn kĕm lah mĕmĕ, “Onĕkotĕkeikei motĕuhlin nĕtĕligiĕn rĕhatĕmah, kĕni kol bĕptais e tĕmah rĕfin kĕtiĕh kĕtiĕh e nĕrgĭ Iĕsu Krĭsto, mĕmĕ Uhgĭn otafĕl rĕkis nolĕn tĕrah mĭn rĕhatĕmah. Kĕni Uhgĭn otĕfinĕ Narmin u kĕm tĕmah, ³⁹ mĕtĕu Uhgĭn tĕmĕni rĕkis nĕghatiĕn u o tĕmah, mĭne nenĕtitĕmah mĭn, mĭne namĭpitĕmah mĭn iĕtĕm okĕpanĕhuva. Nĕniĕskasikiĕn u tĕtatig o nĕtamimi rĕfin mĭn u iĕtĕm Iĕrmĕniĕg Uhgĭn rĕhatah tĕtauĭn e lah.”

⁴⁰ Kĕni Pitĕ tĕmĕni nĕghatiĕn tĕuvĭr tĕpĕt mĕmĕ otiuvi=pa ilah kĕhuva, kĕni mĕtĕni kĕm lah mĕmĕ, “O nĕkohiet rĕkis e nĕtĕmi mĭn u, nĕpiĕh mĭne u nĕtĕm kotĕrah mĕmĕ, Uhgĭn otĕsoliĕn nalpĭniĕn kĕm tĕmah mĭn ilah.” ⁴¹ Kĕni ilah tĕpĕt u kĕmotĕtĕu nĕghatiĕn rĕha Pitĕ kĕmotĕni nĭpĕhriĕniĕn lan, kĕni kĕmol bĕptais e lah. E nian ĕha, nĕtamimi tĕpĕt tĕhmen e tri-tausĭn kĕmĕhuva mĕhuĕrisig e lah u kĕutĕhatĕtĕ e Iĕsu.

Naliuĕkiĕn rĕha nĕtĕmi mĭn u kĕmĕutĕni nĭpĕhriĕniĕn e Iĕsu

⁴² Nian rĕfin nĕtamimi mĭn u kĕutĕni nĭpĕhriĕniĕn e Iĕsu, kĕutĕtĕlig e nĕghatiĕn iĕtĕm aposil mĭn kĕutĕgĕtun ilah lan. E naliuĕkiĕn rĕhalah kĕmĕhuva kĕtiĕh, e nauĕniĕn mĭne Nauĕniĕn Rĕha Nĕmtĕtiĕn Rĕha Iĕsu,* mĭne nĕfakiĕn. Kĕni nian rĕfin nĭkilah tĕtĕskasik mĕmĕ okotĕkeikei mautil nati ĕha. ⁴³ Aposil mĭn kĕmautil nati apĭspĭs mĭne nĕmtĕtiĕn piĕin piĕin mĭn e nĕsanĕniĕn rĕha Uhgĭn. Kĕni nĕtamimi narmlah tatiuvig pik ohni.

⁴⁴ Nĕtamimi mĭn u kĕutĕhatĕtĕ e Iĕsu, nian rĕfin kĕutĕhuva kĕtiĕh mĕutĕfĕn rĕhalah mĭn natimnati kĕm lah mĭn; ⁴⁵ kĕmĕ iĕtĕmi kĕti rĕhan nati kĕti tikĕ, kĕni kĕti tĕfĕn rĕhan natimnati mos mĕni lan, kĕni mĕuĕri mĕtuati kĕni masiru lan. ⁴⁶ Nian rĕfin kĕutĕhuvĕn mĕutĕfaki pĕti e Nimĕ Rĕha Uhgĭn.† Kĕni

2:30 2Saml 7:12; Sam 89:3-4; 132:11 **2:31** Sam 16:10 **2:33** Uĕk 5:32; 7:55-56 **2:35** Sam 110:1
2:36 Uĕk 5:30-31 **2:39** Aes 57:19 **2:41** Uĕk 2:47; 4:4 * **2:42** Nauĕniĕn Rĕha Nĕmtĕtiĕn Rĕha Iĕsu – Afĭn-to e tikĭsnĕri. **2:42** Uĕk 20:7 **2:44** Uĕk 4:32-35 † **2:46** Nimĕ Rĕha Uhgĭn – ikĭn nĕtĕm Isrel kĕutĕhuva mĕutĕfaki ikĭn kĕm Uhgĭn.

kəməutəhuvən e nimə pišın pišın mīn məutəuəri nauəniən niġlah e naġiəniən mīne niġilah pəhriən, kəni kəməutəuən mīn e Nauəniən Rəha Nəmtətian Rəha Iesu. ⁴⁷ Kəni nian rəfin kəutəni-vivi Uhgīn, kəni nətəmimi kəutəni-vivi ilah o rəhalah nolīən. Kəni nian rəfin Iərməniġ tatosmiəgəh nətəmimi, kəni ilah kəməutəhuva kətiəh ilah nətəm kəutəhatətə e Iesu.

3

Uhgīn təmol nati apispis e iətəmi u nəhlkīn tərah

¹ Nian kəti e tri klok ləhnaiuv, nian rəha nəfakiən, Pitə mīne Jon kəmuəliuək mətian e Nimə Rəha Uhgīn. ² Suah kəti iətəm təsaliuəkian e nian təmair mətəuərus=pa nian əha, kəmələs kəhuva kaharu e namtiġluə e Nimə Rəha Uhgīn u kətəni məmə Namtiġluə Təuvir. Nian rəfin tətəsiə e məni o nətəmimi kəutəhuvən imə. ³ Nian təmeruh Pitə mīne Jon kīnətian məmə okia imə, in təmətapuəh o lau məmə okuəfən məni kəti kəm in. ⁴ Kəni Pitə mīne Jon nəhmtiləu təməhtul lan. Kəni Pitə təni məmə, “Əsal=pa meh itimlau.” ⁵ Kəni təməsal=pən meruh iləu, niġin təhti məmə otos məni kəti o lau.

⁶ Mətəu Pitə təməni=pən kəm in məmə, “Rəhak məni tikə aġin. Mətəu nati iətəm iəu iətos, iəkəfiənə kəm ik. !E nərgi Iesu Kristo iətəm Nasərit, iətəni=pinə kəm ik, əhtul maliuək!” ⁷ Kəni in təmasiru lan, mos nəhlmīn maru miuvi-pəri məmə otəhtul. Kəni əmeiko rəueiu aġin mīn nəhlkīn mil kəmuəhruahru. ⁸ Əmeiko təmətu-pəri məhtul mīnətaliuək, mətitəu=pən iləu miġhluvən e Nimə Rəha Uhgīn, kəni mīnətaliuək matiuvig-iuvig-pəri mətəni-vivi Uhgīn. ⁹ Kəni nətəmimi rəfin kəmoteruh in tətaliuək mətəni-vivi Uhgīn. ¹⁰ Ilah kīnotəhrun məmə suah əpələ inəha u iətəm tətəsiə o məni nian rəfin e namtiġluə rəha Nimə Rəha Uhgīn, kəni kəmotəuīt pik, narmiləh təmiuvig o suah kəha mətəu-inu nəhlkīn tinəuvir.

Pitə təməġhati kəm nətəmimi əpəha e Nimə Rəha Uhgīn

¹¹ Nian təmətəhkul=pən e Pitə mīne Jon, nətəmimi rəfin narmiləh təmiuvig ohni, kotaiu məhuva məmə okotafu e lahal əha nəuветin kəti e Nimə Rəha Uhgīn u kətəni məmə Fərantə rəha Kig Solomən.*

¹² Nian Pitə təmeruh ilah, kəni təni=pən kəm lah məmə, “Nətəm Isrel. ?Təhro narmitəmah tatiuvig pik o nati apispis u? ?Nauteruh itimahal niġitəmah təhti məmə itimlau iətəmi asim mil keiu iəmol vi suah u e nəsanəniən əmə rəhatimlau? !Kəpə! ¹³ Nati apispis u iətəm nəmoteruh, Uhgīn rəha Epraham, mīne Aisək, mīne Jekəp, mīne tipitah mīn rəfin, in təməfəri nərgi rəhan ioluək lan, Iesu. Inu iətəmi kətiəh əmə Iesu u nəmotəfən məmə otuvən o nətəmi asoli rəha kəpmən məmə ilah okotuhamu, kəni nati əpnəpin Pailət təməni rəkis məmə okəsuhamuiən okəhlman lan, mətəu itəmah nəmotəni=pən kəm Pailət məmə kəpə, kəni motəpəh in. ¹⁴ Itəmah nəmotəpəh Iesu u in iol əhruahru mīne iətəm təuvir e nəhmti Uhgīn, kəni nəmotətapuəh o Pailət məmə otəhlman e suah kəha iohamu itəmi. ¹⁵ Kəni e nolīən əha, itəmah nəmotuhamu Iesu, iətəm nəmiəġhiən rəfin tatsipən ohni. Mətəu Uhgīn təmol təmiəġəh mīn e nimisiən. Kəni itimah iəmoteruh e nəhmtitəmah məmə ni-pəhriən.

¹⁶ “Suah u iətəmi itəmah nauteruh motəhrun, in təməsanən əmə mətəu-inu itimah iəutəhatətə e Iesu mīne nəsanəniən rəhan. In nəsanəniən rəha Iesu mīne nəhatətəiən iətəm təməfa kəm timah təmol vi suah u, kəni itəmah rəfin nəmoteruh.

¹⁷ “Piak mīn. Iəu iəkəhrun məmə nati u nəmotol e Iesu itəmah rəhatəmah nətəmi asoli mīn, itəmah rəfin nəmotol mətəu-inu nəmotəhrunian məmə Iesu

2:47 Uək 6:7; 11:21 **3:4** Uək 14:9 **3:6** Uək 4:10; 16:18 * **3:11** Fərantə rəha Kig Solomən – iġin kəti imə e Nimə Rəha Uhgīn. Iġin əha inəha, nian rəfin nətəmi asoli rəha Isrel kəutəġhati e Lou rəha Uhgīn **3:13** Eks 3:6,15; Luk 23:13-25; Uək 2:23

in p h. ¹⁸ M t u suaru u inu r ha Uhg n o noli n r han n ghati n u in t m ni aup n, t nuva m nol n p hri ni n lan. E n ghati n r ha i ni m n r han, in t m ni r kis m m  r han Kr sto i t m t m ni r kis aup n m m  otahli=pa, in ot keikei m t u nahm i n e n p tin.

¹⁹ “Int h, r ueiu  ha, on kot keikei mot uhlin it mah e r hat mah noli n t rah m n, k ni motoht lig=pa o Uhg n m m  in otaf l r hat mah noli n t rah m n, k ni m m  l rm nig Uhg n ot fin  n meigi n mine n san ni n vi e n mi g hi n r hat mah, ²⁰ k ni m m  in otahli=pa Kr sto tit lig=pa m n, i t mi i t m Uhg n t m ni r kis aup n. Kr sto u i t ghati lan, in Iesu. ²¹ M t u Iesu otatig pipim e Neg u e Neai m t uarus Uhg n otol vi m n natimnati r fin t hmen=p n e it mi Uhg n t m ni  skasik k m t mah, i t m r han m n i ni m n aup n agin k mot ni p tig m.

²² “K ni i ni asoli Mosis t m ni p tig m m m , ‘l rm nig Uhg n ot f ri i ni k ti m n e t mah t hmen lak. Onakot keikei m ut t lig e natimnati m n r fin in ot ni k m t mah mautol n ui n. ²³ N t mi m n u okot hti n uia i ni  ha, Uhg n otos r kis ilah o r han m n n t mimi k ni ilah okohmis.’ ²⁴ K ni i ni m n r fin k mot ni  m  n ghati n k ti h, t m tu uin e i ni u Samuel, muva m t uarus=pa u r ueiu, k ut ni  han h nian  ha u r ueiu.

²⁵ “N ni skasiki n u i t m Uhg n t m ni=p n k m r han i ni m n aup n, in r hat mah. K ni n ni skasiki n r ha nasirui n i t m Uhg n t m ni k m tipit mah m n aup n, in r hat mah m n, m t u-inu Uhg n t m ni=p n k m Epraham m m , ‘Oiakol t uvir k m n t mimi r fin e nift ni, k ni nati k ti i t m mipim Iosmi g h otol, ot f n n uviri n  ha k m n t mimi  r fin.’ ²⁶ Nian Uhg n t m f ri r han iolu k u Iesu Iosmi g h, t maup n mahli=p n  k m t mah m m  in ot uhlin it mah e r hat mah noli n t rah m n, k ni e noli n  ha, in otol t uvir k m t mah.”

4

¹ Nian Pit  mine Jon k m tu ghati  han h k m n t mimi, k ni pris m n, mine i t mi t tarm nig e soldi  m n u k t sal o Nim  R ha Uhg n, mine Satusi m n,* k mohietig m=pa. ² Nikilah t mahm  pik m t u-inu ilau k tu g tun n t mimi m m  Iesu t mim s k ni m mi g h m n. K ni inu t mol suaru m m  n t mi m n u k mohmis, Uhg n otosmi g h m n ilah. ³ K ni k motask lim ilau, motl f n  m  ilau e kal pus m t u tinapin pu r kis, m m  ilau oku m hli ik n lapin, k ni olauig lan k manu htul e kot.† ⁴ M t u n t mimi m n tep t nian k mot t u n ghati n k mu ni k mot ni n p hri ni n lan. K ni n t mimi r fin u k mot ni n p hri ni n e Iesu, n man  m  ilah iu kir t hmen e faif-tausin.

Pit  mine Jon k mu htul e n hmti kaunsil

⁵ K m ni lauig lan, pris m n n uvein, mine n t mi asoli r ha Isrel m n, mine n g tun m n r ha Lou r ha Mosis,‡ k motuhapum n ilah m n  p ha Jerusil m. ⁶ K mot har g ilah An s u pris asoli agin, mine Kai f s, mine Jon, mine Aleksant , mine n t mimi m n n uvein e n hlin r ha suah u pris asoli agin, k mot har g e kaunsil. ⁷ Mot ni Pit  mine Jon kian mu htul aup n e lah, k ni kot tapu h o lau m m , “?P h t m fin  nep ti n k m t lau meg han e t lau m m  natuol nati u, u  n muol e n rgi p h?”

3:17 Luk 23:34; 1Tim 1:13 **3:19** U k 2:38 **3:23** Dut 18:15,18-19 **3:25** Jen 22:18 **3:26** U k 13:46 * **4:1** Eruh n ghati n m n  ha e tiks n ri: pris m n, mine soldi  m n u k t sal o Nim  R ha Uhg n, mine Satusi. † **4:3** Oku m hli ik n mu t uarus=p n olauig m t u inu Lou t m ni m m  suah k ti t sav ni n e kot lapin. ‡ **4:4** U k 2:41 ‡ **4:5** “Lou r ha Mosis” – lou m n i t m Uhg n t m f n k m Mosis  p ha e nit u t Sainai

⁸ Kəni Narmĭn Rəha Uhgĭn təmərĭauəh e nĭki Pitə, kəni Pitə təni=pən kəm lah məmə, “Itəmāh u nətəmi nəutarmənĭg e nətəm Isrel, mĭne nətəmi asoli mĭn.
⁹ Itəmāh nətəsāl lan=pa o tĭmlau məmə suah u iətəm nəhlkĭn təmərāh təmos iə nəuvĭrĭən, uə itĭmlau iəmuəhro lanu muol vivi nəhlkĭn. ¹⁰ Itəmāh rəfin u ikĭnu mĭne nətəm Isrel mĭn rəfin, onəkotəkeikei motəhrun məmə suah u iətəm nəhlkĭn tĭnəuvĭr rəkĭs tətəhtul aupən e təmāh e nəsənənĭən əmə e nərgĭ Iesu Kristo, iətəm Nasərit. Suah kəha inəha, itəmāh nəmotətu-pəri e nĭgi kəməluau, in təmĭmĭs. Mətəu Uhgĭn təmōl təmĭgəh mĭn. ¹¹ Suah kəha inəha, iətəm Nauəuə Rəha Uhgĭn təmənĭ lan məmə,

‘Kəpiel u iətəm itəmāh nətəmĭmĭ rəha nolĭən nĭmə, nəkotəni məmə tərāh kəni motəraki lan, mətəu rəueiu in tĭnuva kəpiel təuvĭr agĭn iətəm nĭmə təhtul-pəri lan.’

¹² Suah kətĭəh əmə təhrun nosmĭgəhĭən nətəmĭmĭ, Iesu pĭsĭn əmə, kəni iətəmĭmĭ kətĭ mĭn tĭkə agĭn e nĭftəni təhrun nosmĭgəhĭən nətəmĭmĭ.”

¹³ Nətəmi asoli rəha kaunsĭl kəmotauĭt pĭk nĭn kəmoteruh məmə kəsuegĭnĭən e lah, nati əpnəpĭn kəsuoĭĭən skul, ilau iətəmĭmĭ mil əmə. Kəmotəhrun əhruahru məmə suah mil əha ilah pəhriən Iesu kəməutaliuək məutan. ¹⁴ Kəni kĭnotəruru nuhalpĭnĭən nəghatĭən rəhalau mətəu-inu suah u nəhlkĭn tĭnəuvĭr rəkĭs ilahal mĭn ilau.

¹⁵ Kəni kəmotəni=pən kəm lahal məmə okĭhliet mĭhluvən ihluə pəh ilah əmə kotəghatĭ pĭpĭm. ¹⁶ Kəni ilah kəmotətapuəh o lah mĭn məmə, “?Okotəhro e suah mil əha? Nətəmĭmĭ rəfin u Jerusiləm kĭnotəhrun rəkĭs məmə nati apĭspĭs u kəmuol e suah u, in iahgĭn pĭk, ko kəsəniapĭnĭən lan. ¹⁷ Mətəu pəh kotəniəhu əskasĭk ilau məmə okəsuanĭ pətĭgəm mĭnĭən nərgĭ Iesu kəm nətəmĭmĭ, kəni nəghatĭən e nati apĭspĭs əha otəsĭet mĭnĭən nətəmĭmĭ kotətəu.”

Kaunsĭl təmegəhan e lau məmə okĭaĭet

¹⁸ Kəni kəmotauĭn e lahal kĭhluva imə, kəni motəni=pən kəm Pitə mĭne Jon məmə okəsuanĭ pətĭgəm mĭnĭən nərgĭ Iesu, kəni məsuegətun mĭnĭən nətəmĭmĭ lan.

¹⁹ Mətəu ilau kəmuəni=pən kəm lah məmə, “Itəmāh əmə otakĭl məmə təhruahru e nəhmtĭ Uhgĭn məmə iəkuol nəuiatəmāh uə nəuia Uhgĭn. ²⁰ Mətəu itĭmlau ko iəsuaĭĭmĭən nohĭĭtĭmalau. Oĭəkuəkeikei muəni pətĭgəm nati itĭmlau iəmueruh e nəhmtĭtĭmlau kəni muətəu e nĭpəgtəlgĭtĭmlau.”

²¹ Kəni kaunsĭl təmənĭ=pən mĭn kəm Pitə mĭne Jon məmə ilah okotol nalpĭnĭən kətĭ kəm lau nəmə ilau okətəkeikei mətəuəni pətĭgəm Iesu kəm nətəmĭmĭ, kəni motahli pətĭgəm ilau. Kəmotahli pətĭgəm ilau mətəu-inu kĭnotəruru məmə okotoh əhro ilau. Kəmotəhrun məmə nətəmĭmĭ nĭkilah otahmə nəmə ilah okotol nalpĭnĭən kəm lau, mətəu-inu nətəmĭmĭ rəfin kĭnəutəni-vivi Uhgĭn o nati apĭspĭs u Uhgĭn təmōl e iətəm u. ²² Kəni suah u, nəhlkĭn təməpaiu nĭn təmair mətəuarus=pa əha rəueiu, kəni rəhan nu tapĭrəkĭs fote.

Nəfakĭən rəha nətəm kəmotəhatətə e Iesu

²³ Nĭn nətəmi asoli rəha kaunsĭl kəmotegəhan e Pitə mĭne Jon məmə okətĭən, kəmĭaĭet uəhai əmə mĭn əpəha nətəm kəutəhatətə e Iesu kəutatĭg ikĭn, kəni muəni pətĭgəm rəfin nəghatĭən iətəm prĭs asoli mĭn mĭne nətəmi asoli rəha kaunsĭl kəmotəni=pən kəm lau. ²⁴ Nĭn kəmotətəu nəghatĭən əha, ilah rəfin kəməhuva kətĭəh motəfakĭ=pən kəm Uhgĭn, mətəni məmə,

“Iərməniġ Uhgĭn Asoli, ik nəmol neai, mine niftəni, mine nitəhi, mine natimnati ərəfin e lah. ²⁵ Ik nəməghati e nəsanəniən rəha Narmĭn rəham kəm tĭpĭtimah u aupən Kig Tefit, u in rəham ioluək, kəni in təməni pətĭgəm rəham nəghatiən məmə,

“?Təhro nətəmimi e nitəni pišin pišin mĭn nikilah tətəhmə pik lanəha?

Təhro ilah nikilah tətəhti məmə okotol nərəhiən mĭn əha. Ko kotol pau ko kəsotoliən nati kəti.

²⁶ Nətəm kəutarməniġ e nitəni mĭn, kəmotol əpenə-penə o nəluagiən, kəni nətəmi asoli mĭn kəutəhuva pəti-pəti,

məmə kotəluagiən ilah Iərməniġ Uhgĭn mine Iosmiəgəh iətəm in təməni rəkis.’

²⁷ “Iərməniġ Uhgĭn, in nĭpəhriənĭən nəghatiən iətəm Kig Tefit təməni, tĭnuva mĭniet=pa, mətəu-inu Kig Herot Antipas, mine Pontias Pailət, mine nətəm Isrel, mine Nanihluə mĭn, ilah rəfin kəməhuva kətiəh u ikinu lahuənu Jerusiləm, mətətəi nəghatiən ekəu-ekəu məmə okotuhamu Iesu, u in rəham ioluək əhruahru u ik nəmĭtəpin. ²⁸ Mətəu natimnati rəfin iətəm kəmautol təmĭtəu=pən əmə rəham nəghatiən iətəm ik nəməni rəkis e nəsanəniən mine nəhruniən rəham aupən. ²⁹ Tol lanəha, Iərməniġ, nikim tətəhti nəghatiən iətəm ilah kəmotəni məmə okotoh itimah, ol itimah rəham noluək mĭn məmə iəsotəgiən məmə iəkotəni pətĭgəm rəham nəghatiən. ³⁰ Uahru=pa e nəhlməm əsanən məmə otol vi nətəmi kəutohmis, kəni mol nati apĭspis mĭn mine nəmĭtətiən pišin pišin mĭn e nərgi Iesu, rəham ioluək əhruahru.”

³¹ Nian kəmotəfaki rəkis, kəni nimə təmarĭgrĭg, kəni Narmĭn Rəha Uhgĭn təmuva məriəuəh mətətiġ e lah rəfin, kəni kinəutəni pətĭgəm nəghatiən rəha Uhgĭn məsotəgiən.

Nətəm kəməutəni nĭpəhriənĭən e Iesu kəutəuəri nautə rəhalah kəm lah mĭn

³² Nətəmi kəutəni nĭpəhriənĭən e Iesu rəhalah nətəliġiən təmuva kətiəh. Kəti təməsəhluaigiən e rəhan nautə, mətəu kəməutəuəri nautə rəhalah kəm lah mĭn. ³³ Kəni aposil mĭn kəmos nəsanəniən e Narmĭn Rəha Uhgĭn kəni mətəni pətĭgəm məmə Iərməniġ Iesu təməmiəgəh mĭn e nimisiən. Kəni e nəuəviriən rəha Uhgĭn, in tətəsiro e lah rəfin nətəm kəutəfaki. ³⁴ Kəni ilah kəti, rəhan kəti nati kəti təməsikəiən, mətəu-inu nətəmimi nəuvein nətəm rəhalah niftəni uə nimə tatĭg, kəmotol səlim lan, kəni motəfən məni kəm aposil mĭn, ³⁵ kəni ilah kəməutəuəri kəm nətəmi mĭn u rəhalah nati kəti tikə.

³⁶ Tol lanəha, suah kəti əha ikin nərgin u Josip, in nəuaniləuis rəha Lifai, iətəm Saiprəs, aposil mĭn kəmotəfən nərgin vi kəti kəm in, nərgin u Panəpəs, u nĭpətĭn təni məmə, “iətəm tətəsiro mətəfəri nətəliġiən.” ³⁷ In təmol səlim e rəhan kəti niftəni, kəni mos məni lan muvən məfən kəm aposil mĭn məmə ilah okotəuəri kəm lah mĭn.

5

Anənaiəs mine Səfairə

¹ Mətəu suah kəti mĭn əha ikin, nərgin u Anənaiəs, mine rəhan pətan nərgin u Səfairə. Ilau mĭn kəmos məni e niftəni kəti rəhalau. ² In təmaskəlim oneuən məni nəuəvĭtĭn, kəni rəhan pətan əmə təhrun. Kəni mos əmə nĭpĭlgan muvən məfən kəm aposil mĭn məmə məni rəfin rəha niftəni. ³ Mətəu Pitə təməni=pən kəm in məmə, “Anənaiəs. ?Təhro nətegəhan e iərmis u Setən tətəuə e nikim? Nətəiuə e Narmĭn Rəha Uhgĭn kəni mətaskəlim nĭpĭlga məni nəuəvĭtĭn rəha niftəni məmə rəham. ⁴ Uərisĭg nəmol səlim e niftəni u, in rəham pišin əmə.

4:24 Eks 20:11; Neh 9:6; Sam 146:6

4:26 Sam 2:1-2

4:27 Mat 27:1-2; Luk 23:7-11; Uək 3:13

4:28 Uək 2:23

4:29 Efəs 6:19

4:32 Uək 2:44

4:34 Uək 2:45

5:2 Uək 4:34-35

5:3 Jon

Kəni nian nəmöl səlīm rəkis lan, rəham pisin əmə məni. ?Təhro natol lanəha? !Ik nəseiuəiən e iətəmimi mətəu nəteiuə e Uhgın!”

⁵ Nian Anənaiəs tətətəu nəghatien əha, əmeiko misipəri morin rəhan nehagian tiet. Kəni nətəmimi min əha kəmotətəu nati əha, kəmotəgin motərəmrumin. ⁶ Kəni nətəm aluə min kəməhuva motəuveg nipətin motələs mohiet məhuvən mohtənim.

⁷ İuəkir auə kisil təmuva muvən rəkis, kəni rəhan pətan Səfairə təmiet=pa məruru məmə rəhan iərman tinimis rəkis. ⁸ Kəni Pitə tətətapuəh ohni məmə, “?Əni-to kəm iəu məmə məni rəfin əha e niftəni rəhatəlau iətəm kəmos nəhmtin?”

Kəni in təməni məmə, “Əuəh. Nəhmtin rəfin u.”

⁹ Kəni Pitə təməni=pən kəm in məmə, “?Təhro nəmuol oneuən nətəligian kəti məmə nəkueiuə e Narmın Rəha İərməniğ məmə ko təsəhrunien nati u nəmuol? !Ətəu-to! Nətəm kəmohtənim rəham iərman, ilah u e namtiəluə kəutəhuva məmə okotələs min ik.”

¹⁰ Kəni əmeiko tisipəri min morin=pən əpəha e nəhlki Pitə ikin, nehagian rəhan tiet kəni timis. Nian nətəm aluə min kəməhuva imə, moteruh nimis rəkis, kəni kotələs mohiet məhuvən mohtənim e nikalı rəhan iərman. ¹¹ Nian nətəmimi rəha nəfakien mine nətəmi əpnəpin kəmotətəu nati əha, kəmotəgin pik.

Aposil min kəmotasiru e nətəmimi tepət motol vi rəhalah nimisiən

¹² Kəni aposil min kəmotol nəmtətien tepət mine nati apispis min e nəhmti nətəmimi. Kəni nətəmimi min u kəutəni nipəhriənien e İesu kəməhuva kətiəh əmə e Fərantə rəha Kig Solomən e Nımə Rəha Uhgın.

¹³ Nati əpnəpin nətəmimi min u kəsotətien nipəhriənien e İesu kəmotisiəi ilah, mətəu kəmotəgin e nuvəniən əha meruh ilah. ¹⁴ Mətəu nian rəfin nətəmimi tepət kəutəhuva məutəni nipəhriənien e İərməniğ İesu, nəman mine nipətan, kəni ilah tətəpət. ¹⁵ Mətəu-inu e nati apispis min iətəm aposil min kəmautol, nətəmimi min kəutos rəhalah min nimisiən məutəhuva, kəni məutəlin ilah kəutəpili e rəhalah pet mine niməhan e suaru məmə nian Pitə otaliuək mapikalın e lah, in otek nəuvein, uə nəmə nənipisiən rəhan əmə tos nəuvein məmə okotəmiəgəh. ¹⁶ Kəni nətəmimi tepət tepət kəmotəpən lahuənu min iuəkir o Jerusiləm məhuva. Motos rəhalah min nətəm kəutohmis mine nətəmi min u narmın tərəh tətətiğ e lah məhuva, kəni aposil min kəmotəfaki e lah kəni ilah rəfin kotəuvir.

Nətəmi asoli min kəmotəmkipən aposil min e kaləpus

¹⁷ Kəni suah u pris asoli ağin mine rəhan min nətəmimi Satusi min u, ilah e pati kətiəh, niəməha təmöl pik ilah mətəu-inu nətəmimi tepət kinəutəpəh ilah minautəhuvən o aposil min. ¹⁸ Kəni kəmotəuit motəkəlim aposil min motəmki=pən ilah e kaləpus. ¹⁹ Mətəu lapin lan, agelo kəti rəha İərməniğ təmuva merəh e doə e kaləpus mit ilah mohiet. ²⁰ Kəni məni=pən kəm lah məmə, “Əhuvən e Nımə Rəha Uhgın motəni pətiğəm nəghatien pəhriən rəha nəmiəgəhien vi u kəm nətəmimi.”

²¹ Kəni kəməni lauig lan, kəmotol nəuia agelo kəni məutəhuvən e Nımə Rəha Uhgın minautəni pətiğəm nərgi İesu kəm nətəmimi.

Kəmləfən aposil min e kot

Kəni pris asoli ağin mine rəhan min, kəsotəhrun əhanəhien məmə ilau kəmiaiet rəkis e kaləpus, kəni kəmotəuin e nətəmi asoli min rəha nətəm

Isrel, kēni ilah kāmēhuva kētiāh mēmē ilah okotāharæg e kaunsil* asoli rēha Isrel. Kēni motahli=pān nēghatiēn kām nētām kēutarmēnig e kalēpus mēmē okotahli=pa aposil mīn kēhuva e kot ēpēha e kaunsil. ²² Mētēu nian soldiā mīn kāmēhuvēn e kalēpus, mētēu aposil mīn kohkē. Kēni kohtēlig=pa e kaunsil motēni mēmē, ²³ “Nian iēmēhuvēn e kalēpus, motafu doē tahtipēsīg, lok tētāhkuļ=pān vi ēmē lan, kēni soldiā rēha kalēpus kēutētūl maüteruh vivi ēmē namtihlūē e kalēpus, mētēu nian iēmoterāh e doē mēhuvēn imē, mētēu kikē-kikē ēmē imē.” ²⁴ Iētām tētarmēnig e soldiā mīn iētām kēutēsāl o Nimē Rēha Uhgīn, mīne pris asoli mīn kāmōtētēu nēghatiēn ēha, kēni motauit pik, narmī lah tēmiuvīg, mīnotēruru ēpnāpīn ēmē mēmē nati nak otuva mīn.

²⁵ Kēni ēmeiko iētāmimi kēti tietīgēm=pa mēmē, “!Ei, nēman! !Nētāmi mīn ēpālē ēpē nēmōtēmki=pān ilah e kalēpus, ilah ēpēha e Nimē Rēha Uhgīn kēutēgētun nētāmimi!” ²⁶ Kēni iētām tētarmēnig e soldiā mīn tēmit mīn soldiā mīn rēhan mēhuvēn mōtēmki aposil mīn mēhuva. Mētēu kāmēoteikēpaniēn ilah mētēu-inu kīnotēgīn mēmē nētāmi ēpnāpīn okotēhti ilah e kēpiel apīn nēmē koteikēpan ilah.

²⁷ Nian kāmōtit ilah mēhuva imē, kēni motēni mēmē ilah okotētūl aupēn e nētāmi asoli rēha kaunsil. Kēni pris asoli agīn tēmāni=pān kām lah mēmē, ²⁸ “Iēmōtēniāhu ēskasik agīn itēmāh mēmē onēsōtēgētuniēn nētāmimi e nērgī suah kēha Iesu. Mētēu nēgētuniēn rēhatēmāh tīnaiu ērēfin ēpēha Jerusilēm. Kēni mautil mēmē nētāmimi okotēni mēmē itēmāh iēmōtoh suah kēha Iesu.”

²⁹ Mētēu Pitē tēmēghati rēhalah aposil mīn lan mēmē, “Itēmāh iēkotēkeikei mautil nēuia Uhgīn, mētēu sēniēmē nēuia nētāmimi ēmē. ³⁰ Itēmāh nēmōtūhamu rēkis Iesu mōtātu-pēri e nīgi kāmēluau, mētēu Uhgīn u rēha tīpitah mīn aupēn tēmōl tēmiēgēh mīn e nīmisiēn. ³¹ Uhgīn u inu tēmēfēri rēkis Iesu mēmē otuvēn mēharæg e nīkalīn maru, u ima nisiāiēn mīne nēsānēniēn, mēmē in Iērmēnig mīne Iōsmiēgēh. Uhgīn tēmōl nati ēha mēmē in otol suaru mēmē nētām Isrel mīn kotēhrun nēuhliniēn ilah e rēhalah nolīēn tērah mīn, kēni in otāfāl rēkis nolīēn tērah mīn rēhalah. ³² Kēni itēmāh Narmīn Rēha Uhgīn iēutēni pētīgēm natimnati mīn u, kēni Uhgīn tētēfēn Narmīn rēhan kām nētāmimi kautol nēuiān.”

³³ Nian nētāmimi rēha kaunsil kāmōtētēu nēghatiēn ēha, tēmiuvi pik rēhalah niēmēha, kēni kōtolkeikei mēmē okotūhamu ēmē ilah. ³⁴ Mētēu suah kēti tēmētūl, nērgīn u Kāmaliel, in Farēsi kēti mīne iēgētun kēti rēha Lou, u nētāmimi rēfin kēutisiāi. Kēni tēmētāpuēh o soldiā mīn mēmē okōtit aposil mīn mēhuvēn ihluē pipīm.

³⁵ Kēni in tēmāni kām kaunsil mēmē, “Nētāmimak mīn, nētām Isrel. Otātētēlig vivi mēmē onēkotēhro e nētāmi mīn u. ³⁶ Vi agīn uēha suah kēti nērgīn u Teutas, tēmietīgēm=pa mētēni mēmē in iētāmi asoli kēti, kēni iuākīr nētāmimi fo-hanrit kāmōtuērisīg lan. Mētēu kāmōhamu in, kēni rēhan nētāmimi kāmōtan kētiāh kētiāh, kēni rēhan nētēligiēn tēmuvēn mīkē. ³⁷ Uērisīg lan, nian kēpmēn tēmātafin nētāmimi, suah kēti mīn u nērgīn u Jutēs, iētām Kalēli, in mīn tēmiuvi nētāmimi kēhuērisīg lan. Mētēu nētāmimi nēuvein kāmōtohamu mīn, kēni rēhan nētāmimi kāmōtan kētiāh kētiāh.

³⁸ Kēni inu rēhak nētēligiēn e nēniēn u. !Iēkēni kām tēmāh, pēh nēkotēpēh ēmē ilah mōtegēhan e lah kohiet! Mētēu nēmē nati kautol, in rēha iētāmimi ēmē, otēpanikē. ³⁹ Mētēu nēmē tatsipēn o Uhgīn, ko nēsōtosīēn nēsānēniēn mēmē onēkotēniāhu ilah. Mēta onēkōteruh mēmē itēmāh Uhgīn onēkotērgēhu.”

⁴⁰ Kēni ilah rēfin kāmōtegēhan e rēhan nēghatiēn.

* **5:21** “kaunsil” – nētāmi asoli rēha Isrel kēutiuvi pētīgēm nētāmimi ikīn mēmē okōtētūl e nēhmtīlah e kot. **5:28** Mat 27:25 **5:29** Uok 4:19 **5:31** Uok 2:33-34; Efēs 1:20; Hip 2:10; 12:2 **5:36** Uok 21:38

Kāni kāmotauin e aposil mīn mēmā okāhuva imā, kāni motāni mēmā soldia mīn okotalis ilah. Kāni motāniāhu āskasik mīn ilah mēmā okāsotāghati mīniān kām nātāmimi e nārgi Iesu kāni motāhlman e lah kohiet.

⁴¹ Kāni aposil mīn kāmohiet e kaunsil, nīkilah tāmāgiān, mātāu-inu Uhgīn nīkin tāmepāt o lah kāni megāhan e lah mēmā nātāmimi okotoh ilah mātāu inko kautāhuērisig e Iesu.† ⁴² Kāni nian rāfin e Nīmā Rāha Uhgīn mīne nīmā mīn, ilah kāmāsotāpāhiān mātākeikei mātāni pātīgām kāni mātāgātun nāghatiān tāuvir mēmā Iesu in Kristo iātām Uhgīn tāmāni mēmā otahli=pa.

6

Kāmāfāri dikon mīn sāpīn

¹ Nian nāuvein tīnuva rākis muvān, kāni nātāmi rāha Iesu tīnātāri mīnatepāt. Nāuvein ilah nāuanilāuis rāha Isrel kāmotsipān ikīn pīsīn pīsīn mīn, kāni mātāni āmā nāghatiān Kris, māsotāniān nāghatiān rāha Isrel. Kāni tepāt, ilah nātām Isrel āmā. Mātāu nāfaki mīn iātām kūtāni āmā nāghatiān Kris kīnūtāni nīkali nāfaki mīn u nātām Isrel, mātāni mēmā nian kūtāuāri māni mīne nāuāniān kām pātālimis mīn, mātāu kāsoteh vīviān pātālimis mīn rāha nātāmi mīn u kūtāni nāghatiān Kris.

² Kāni tuelāf aposil mīn kāmotauin e nātāmimi rāha Iesu mēmā okāhuva-to. Kāni kāmotāni=pān kām lah mēmā, “Piatīmah mīn. Tāsūviriān mēmā itimah iākotāpāh nāni pātīgāmiān mīne nāgātuniān nāghatiān rāha Uhgīn mēmā itimah iākāhuvnā motāuāri māni mīne nāuāniān kām pātālimis mīn. Inu uāk rāha dikon mīn. ³ Mātāu rāueiu, otāfātīgām-to itāmāh sāpīn, nātāmi mīn u itāmāh nātūsiāi ilah, kāni motāhrun nati, mīne Nārmin Rāha Uhgīn tārīauāh e nāmīāgāhiān rāhalah. Kāni itimah iākotāfān nati u kām lah mēmā ilah okotol. ⁴ Kāni pāh itimah oiākūtāruh āmā nāfakiān kām Uhgīn mīne nāni pātīgāmiān mīne nāgātuniān nāghatiān rāha Uhgīn.”

⁵ Kāni ilah rāfin nīkilah tāmāgiān, kāni mātātegāhan e nāghatiān āha. Kāni kāmotāfātīgām Stipīn u rāhan nāhatātāiān tāsкасik e Uhgīn, kāni Nārmin Rāha Uhgīn tāmārīauāh mātātig lan. Motāfātīgām mīn Filip, mīne Prokorās, mīne Nikāno, mīne Timon, mīne Pāmēnās, mīne Nikolās iātām Antiok u aupān tāmāpāh nāfakiān rāha nātām iman ikīn muva mātītāu=pān nāfakiān rāha nātām Isrel. ⁶ Kāmōtit ilah māhuvān kām aposil mīn, kāni aposil mīn kāmōtālāhu=pān nāhlmīlah e lah motāfaki e lah.

⁷ Kāni nātāmi rāha Iesu kūtāni pātīgām nāghatiān rāha Uhgīn kām nātāmimi, kāni nātāmi rāha Iesu u Jerusilām kīnāutepāt pik. E nātāmi mīn āha, pris mīn tepāt kāmōtāhatātā e Iesu.

Kāmōtaskālīm Stipīn

⁸ Kāni Stipīn u iātām tāmārīauāh e nāuviriān mīne nāsānāniān rāha Uhgīn, tāmōl nāmōtāiān tepāt mīne nati apīsīs mīn e nāhmti nātāmimi. ⁹ Mātāu nātāmimi nāuvein e nīmā rāha nuhāpūmīniān rāha Nātām Kāmītis Ilah,* kāmōtāghati ilah Stipīn. Nātāmi mīn u nātām Isrel u kāmotsipān Saerin mīne Aleksāntriā. Kāni nātāmimi nāuvein mīn u nātām Isrel u kāmotsipān Silisiā mīne Esiā, ilah kāmāhuva kātīāh, mīnāutorgāhu ilah Stipīn. Kōtāni mēmā nāghatiān rāha Stipīn tāsāhruāhruān, mātāu rāhalah tāsāhruāhru. ¹⁰ Mātāu

5:40 Uāk 4:18 **5:41** Mat 5:10-12; 1Pitā 4:13 † **5:41** Nian kautos nahmāiān nīkilah tagiān, mātāu rāhalah Iārmānig tāmōs nahmāiān. Rāueiu āha nian kūtātāu tārāh, tāgātun mēmā ilah kātīāh āmā e Iārmānig. **6:1** Uāk 4:35 **6:7** Uāk 2:41; 16:5 * **6:9** “nīmā rāha nuhāpūmīniān rāha Nātām Kāmītis Ilah” – Nātāmi mīn āha, aupān ilah slef rāha suah kōti, mātāu rāueiu āha kāmītis ilah.

Narmin ræha Uhgïn tæmol Stipïn teinatig pik, kæni nian in tæghati, ræhan næghatiæn tapirækis ræhalah.

¹¹ Kæni ilah kæmotæou oneuæn nætæmimi næuvein mæmæ okotasiru e lah motæni pætigæm mæmæ, “Itimah iæmotætæu mæmæ Stipïn tæmæni rah Mosis mine Uhgïn.”

¹² Kæni ræhalah næghatiæn tæmol niki nætæmimi, mine nætæmi asoli ræha Isrel, mine nægætun min ræha Lou, kæmotæmæki e Stipïn. Kæni kæmæhuvæn motaskælim motælæs mæhuvæn mæmæ otæhtul e næhmti kaunsil. ¹³ Kæni kæmotæmki nætæmimi næuvein mæhuva mæmæ okoteiuæ e Stipïn. Nætæmi min u kæmotæni mæmæ, “Nian ræfin tætæni næghatiæn tærah e Nimæ Ræha Uhgïn, kæni mætæni rah Lou ræha Mosis. ¹⁴ Itimah iæmotætæu in tæmæni mæmæ Iesu u iætæm Nasærit, in otælæs iahu Nimæ Ræha Uhgïn, kæni mæuhlin nolian min u Mosis tæmæfa kæm tah aupæn ikin.”

¹⁵ Kæni nætæmimi ræfin u kæmæutæharæg e kaunsil kæmotæsal=pæn æhruahru o Stipïn, motafu mæmæ næhmtin tinagæhag pæhriæn tæhmen e ræha agelo.

7

Stipïn tæmæghati e Epraham

¹ Kæni pris asoli agin tæmætæpuæh o Stipïn mæmæ, “?Tæhro? ?Nipæhriænian e næghatiæn min æha kætætu=pæn lam?”

² Kæni Stipïn tæmæni mæmæ, “Piak min mine tatæ min. Otætælig-to lak. Uhgïn u iætæm in ilis ilis pik, tæmietigæm=pa o tîpîtah Epraham nian in tæmætætig æpæha Mesopotemiæ, mæsuvæn æhanæhiæn æpæha Haran. ³ Uhgïn tæmæni=pæn kæm in mæmæ, ‘Æpæh ræham min, mine ikin nætætig ikin muvæn e ikin kæti iætæm iæu o iækægætun lam.’

⁴ “Kæni Epraham tæmiet æha Kaltiæ muvæn mætætig æpæha Haran. Nian tæmætætig ikinu kæni ræhan tatæ timis, kæni Uhgïn tæmos muva u e niftæni u itæmah næutatig lan ræueiu. ⁵ Mætæu tæmæsæfæn æhanæhiæn niftæni ækæku agin næuvetin kæm in mæmæ ræhan æhruahru. Mætæu Uhgïn tæmæni æskasik kæm in mæmæ otæpanæfæn ræfin nitæni æha kæm in mine namipin min. Kæni nitæni u otuva imalah agin ikin, nati æpnarþin e nian æha Epraham tæmæsælæsiæn nætæn kæti. ⁶ Næghatiæn u Uhgïn tæmæni kæm in tol lanæha, in tæmæni mæmæ, ‘O nian kæti, næuanilæuis min ræham okæhuvæn motatig e niftæni pisin kæti ræha nætæmimi pisin, kæni ilah okæhuva iapispis min, kæni nætæm ikin okotol ilah okotæhuva slef min, kæni mautol miræ kæm lah kætæuarus nu fo-hanrit. ⁷ Mætæu iækol nalpinian kæm nætæmimi min æha kæutarmænig e lah. Kæni uærisig, ræham min nætæmimi okohiet e nitæni æha mæhuva motæfaki kæm iæu e nitæni u.’

⁸ “Kæni Uhgïn tæmæni æskasik mæmæ in oteh vivi Epraham mine næuanilæuis min ræhan. Kæni mæni=pæn kæm in mæmæ in otæhgi=pæn næsualkælæh mæmæ in næmtætiæn kæti mæmæ ilah nætæmimi min ræha Uhgïn. Kæni nian Epraham tæmælæs Aisæk, kæni matig mæhgi=pæn nian tæmos nian eit.* Kæni nian Aisæk tæmælæs Jekæp, kæni matig mæhgi=pæn min. Kæni nian Jekæp tæmæmki nenætæn min ilah tuelæf, kæni mæhgi=pæn min ilah. Ilah tuelæf æha, næukæti niratah.”

Tîpîlah min kæmotæpæh Josip

⁹ Kæni Stipïn tæmæni=pæn min kæm lah mæmæ, “Kæni næukæti niræ min u ræhatah kæmæutetet notæhalah u Josip, kæni motætuati=pæn lan kæm nætæm Ijip, mæmæ otuva slef ræhalah. Mætæu ilau Uhgïn e nian ræfin, ¹⁰ kæni Uhgïn tos rækis in e nærahian ræfin ræhan. Nian tæmæhtul e næhmti kig ræha nætæm Ijip, kæni

6:10 Luk 21:15 **7:3** Jen 11:31; 12:1 **7:4** Jen 11:31-12:5 **7:5** Jen 12:7; 15:18; 17:8 **7:7** Jen 15:13-14; Eks 12:40 **7:7** Eks 3:12 * **7:8** Nolian ræha nætæm Isrel tol lanu, nian suakæku iærman tair, e nian eit, kætæhgi=pæn. **7:8** Jen 17:9-14; 21:4 **7:9** Jen 37:11,28; 39:2,21-23

Uhgïn tæmæfæn næhruniæn kæm in, kæni matig mol mïn mæmæ kig otolkeikei in, kæni mol in tarmænig e nitæni Ijip mine nætæmimi mine natimnati ræfin ræhan.

¹¹ “Kæni æmeiko næumis tæman e nitæni æpæha Ijip mine Kenan mol nauæniæn tikæ, kæni næumis natus nætæmimi, kæni tipitah mïn niglah nauæniæn tæmikæ. ¹² Nian Jekæp tinætæu mæmæ nauæniæn æpæha Ijip, tæmahli=pæn nenætïn mïn u tipitah mïn æha kæhuvæn, kæni inu nætuæuniæn ilah kæmæhuvæn Ijip. ¹³ Kæni uærisig, ilah kæmæhuvæn mïn, kæni in tæmæni pætigæm in kæm lah, mætæu ilah kæsotæhruniæn mæmæ in Josip pialah. Kæni kig ræha Ijip tæmætæu næniæn o Josip mine pian mïn. ¹⁴ Kæni Josip tæmahli=pæn næghatiæn kæm ræhan tatæ Jekæp mine ræhan mïn, mæmæ okæhuva motatig ilah mïn. E nætæmimi mïn æha, ilah ræfin sæpinte faif.

¹⁵ “Kæni Jekæp mine ræhan mïn kæmæhuvæn Ijip, kæni kæmæutatig mæutatig, kæni Jekæp mine tipitah mïn kæmohmis ikin. ¹⁶ Kæni kæmæmki ilah kan æpæha Sekæm e nitæni u ræhatah, kæni kitænim ilah ikin e nipæg kæpiel kæti Epraham tæmos rækis næhmtin o nætæm Hamor.”

Stipin tæmæghati e Mosis

¹⁷ Kæni Stipin tæmætækeikei mætæni=pæn kæm lah mæmæ, “Tinatuva iuækir mæmæ Uhgïn otosmiægæh ræhan mïn nætæmimi u tæmæni rækis kæm Epraham, kæni næuanilæuis mïn ræhatah u kæmautatig Ijip, ræueiu æha tinepæt. ¹⁸ Kæni kig kæti mïn ræha Ijip tæmæhtul, in tæsisiai aginiæn Josip. ¹⁹ In tæmosiahu tipitah mïn e nætæligiæn tærah mïn ræhan, matol nahmæiæn kæm lah. Kæni in tæmol lou kæti mæmæ okotæmki pætigæm nenætilah mïn iæpæou amræræ mïn ihluæ mæmæ okohmis.

²⁰ “Kæni e nian æha, Mosis tæmair, kæni in suakæku tæuvir kæti e næhmti Uhgïn. Ræhan mæmæ mine tatæ kæmuæhluaig oneuæn lan æpæha imæ muos mæuig kisil. ²¹ Nian kæmlæfætigæm ihluæ, næti kig pætan tæmeruh, kæni tælæs mæmæ oteh vivi ræhan. ²² Kæmotægætun in e neinatigiæn ræfin ræha nætæm Ijip, kæni nian in tæmepæt, in tæsanæn e næghatiæn mine nolian nati.

²³ “Nian tinos nu fote, nikin tæhti mæmæ otuvæn-to meruh-to nætæmiman mïn, nætæm Isrel, ²⁴ kæni mafu kæti iætæm Ijip kæti tatoh. Kæni in tæmuvæn mæmæ otasiru e in kæti æmeiko mohamu iætæm Ijip æpæha. ²⁵ Kæni Mosis nikin tæmæhti mæmæ mæta in mïn, nætæm Isrel, okotæhrun mæmæ Uhgïn tæmahli=pæn in mæmæ otuvæn mæmkirækis ilah e nahmæiæn katol e lah. Mætæu ilah kotærruru. ²⁶ Kæni lauig lan tafu mïn iætæm Isrel mil keiu katuoh ilau mïn, kæni tuvæn mæ tæghati kæm lau mæmæ otos rækis ilau, kæni mæmæ otol ilau kuol vi ilau mïn. Kæni mæni=pæn kæm lau mæmæ, ‘Suah mil, itælau æmæ. ?Tæhro natuoh itælau mïn?’

²⁷ “Mætæu suah u tæmaupæn mol næukæti norgæhuiæn tæmætgi=pæn Mosis isæu, kæni mæni=pæn kæm in mæmæ, ‘?Pæh tæmæfæri ik mæmæ onækarmænig kæni mætakil itimah? ²⁸ !Iætæhrun mæmæ nækolkeikei mæmæ onækohamu mïn iæu tæhmen e iætæm Ijip u næmoh næniuv!’ ²⁹ Nian Mosis tæmætæu næghatiæn æha, kæni tæmægïn kæni miet Ijip magim muvæn æpæha isæu ikin Mitian mætætig ikin mæhmen e iæpispis kæti. Nian tæmætætig mætætig mit pætan ikin kæti, kæni mælæs nætin keiu iærman mil.

³⁰ “Nian tæmætætig Mitian mos nu fote, kæni nian kæti tuvæn mætan iuækir o nitæuæt æha Sainai æpæha tæpiæ-mæpiæ ikin. Kæni agelo kæti tæmiet=pæn ohni e nigæm iætæm tatuæu e nigæ ækæku kæti. ³¹ Nian tæmeruh nigæm æha, nærmïn tæmiuvig pik ohni, kæni muvæn iuækir mæmæ oteruh vivi, kæni mætæu Iærmænig Uhgïn tæmæghati kæm in mæmæ, ³² ‘Tæu Uhgïn ræha tipim mïn, Uhgïn ræha

Epraham, mine Aisæk, mine Jekæp.’ Kæni Mosis tæmægin minætæræmrumin minatægin e næsal-pæniæn æha nigæm ikin.

³³ “Kæni Iærmænig Uhgîn tæmæni=pæn kæm in mæmæ, ‘Os rækis ræham put e næhlkæm mætæu-inu niftæni ko ik nætæhtul ikin in tasim agîn, mætæu iæu æha ikin. ³⁴ Imeruh nærahian iætæm katol e ræhak nætæmimi æpæha Ijip, iætæmætu nasækian ræhalah, kæni mineiuaiu muva mæmæ iækæmkirækis ilah o nætæm Ijip. Va. Ræueiu æha iækahli=pæn ik nækitælig muvæn min Ijip.’ ”

Nætæmimi min ræha Isrel kæmotæpæh Mosis

³⁵ Kæni Stipin tæmætækeikei mætæni mæmæ, “Inu iætæm kætiæh æmæ Mosis iætæm ilah kæmotæpæh næuiæn nian ilah kæmotæni=pæn mæmæ, ‘?Pæh tæmlæfæri ik mæmæ onækarmænig kæni makil itimah?’ Mætæu Uhgîn pisin æmæ tæmahli=pæn suah kæha Mosis mæmæ otærmænig kæni mosmiægæh ilah. Tæmahli=pæn nian agelo tæmiet=pæn ohni e nigæm iætæm tatuæu e nigî ækæku kæti. ³⁶ Kæni Mosis tæmit ilah mohiet Ijip, kæni in tæmol nati apispis mine næmtætian tepæt, tæmol æpæha Ijip, mine nian kæmæutaliuæk mautæhuvæn=pæn e nitæhi u kætæni mæmæ Nitæhi Ðaræuv, mine nu fote e ikin tæpia-mæpia ikin.

³⁷ “Inu iætæm kætiæh æmæ Mosis u tæmæni=pæn kæm nætæm Isrel mæmæ, ‘Uhgîn otlæfæri iæni kæti min e tæmah tæhmen lak.’

³⁸ “Inu Mosis iætæm tæmauin e tipitah min mæmæ okotuhapumîn ilah min æpæha tæpia-mæpia ikin, kæni agelo tæmæghati kæm in e Nitæuæt Sainai, kæni Mosis u tæmæfæn næghatian min u kæm tipitah min. Kæni næghatian min u, ilah næghatian keikei min iætæm kæutæfæn næmiægæhian kæm nætæmimi, kæni Mosis tæmæhlman tuva kæm tah.

³⁹ “Mætæu nian in tæmætætig æhanæh æpæha e Nitæuæt Sainai, tipitah min kæmotæhti næuiæn, motæpæh nætæligian, mætæu nikilah tæmitælig=pæn o nati Ijip.

⁴⁰ Kæni kæmotæni=pæn kæm Eron mæmæ, ‘Ol narmi nati næuvein mæmæ okæhuva uhgîn min ræhatah mæ okotit itah. Mætæu Mosis æha inæha, iætæm tæmæmki itah kohiet Ijip, kinotæruru mæmæ in tinæhruvæn.’ ⁴¹ Kæni e nian æha, ilah kæmotol narmi nati mæmæ in otuva uhgîn ræhalah, kæni kæmautol sakrifais e nati miægæh min mæmæ okotæfaki kæm in. Kæni kæmautol lafet ræha narmi næti kau iætæm ilah æmæ kæmotol. ⁴² Mætæu Uhgîn tæmæuhlin=pæn næmtahn kæm lah, kæni megæhan=pæn e lah mæmæ okotæfaki kæm mitigar mine mæuig mine mæhau min e næpuæ. Kæni nati æha tætgætun æsas æmæ næghatian ræha Uhgîn iætæm kæmætei e nauæuæ ræha iæni min ræha Uhgîn. Tætæni mæmæ,

‘!Nætæm Isrel! ?Nian ræfin e nu fote æpæha ikin tæpia-mæpia ikin, itæmah næmautoh nati miægæh min mautol sakrifais lan. ?Mætæu nikitæmah tæhti mæmæ næmautol kæm iæu? !Kæpæ! ⁴³ Mætæu e nikitæmah, itæmah næmautælæs Nima Tapolin ræha uhgîn eiua u Molek, mine narmi mæhau ræha uhgîn eiua u Refan. Nati mil u næmautol mæmæ onækotæfaki kæm lau. O nati æha, iækahli pætigæm itæmah nækæhuvæn isæu motæpirækis Pabilon.’ ”

Stipin tæmæghati e Nimæ Ræha Uhgîn

⁴⁴ Stipin tæmætækeikei mætæni mæmæ, “Nian tipitah min kæmæutatig ikin tæpia-mæpia ikin aupæn, ilah kæmotos ræhalah nati kæti, Nima Tapolin ræha Uhgîn iætæm tætgætun mæmæ Uhgîn tætætig ilah min. Kæni Mosis tæmol Nima Tapolin æha tætitæu=pæn æmæ nætæligian ræha Uhgîn u tæmæni=pæn rækis kæm in. ⁴⁵ Kæni nu tepæt uærisig, Josuæ tæmit ilah mæhuva mæmæ okotos rækis nitæni æha o nætæm Kenan, nætæni u Uhgîn tæmæhgirækis nætæmimi ikin. Kæni ilah kæmotælæs Nima Tapolin u mæhuvæn motætig ilah min motætuærus=pa e nian ræha Tefit tæmol

kig lan. ⁴⁶ Uhgîn tæmol tæuvîr kəm Tefit, kəni Tefit tæmætəpuəh ohni məmæ Uhgîn otegəhan lan pəh tol nimæ kəti iætəm Uhgîn otatig ikin. ⁴⁷ Mətəu nimæ əha, Kig Tefit tæməsolian, mətəu nətîn Kig Solomən tæmol.

⁴⁸ “Mətəu Uhgîn iætəm ilis agin, təsatiġian e nimæ iætəm iætəmimi əmə tæmol. Təhmen e nəghatiən rəha Uhgîn iætəm iəni rəhan təməni məmæ,

⁴⁹ ‘Ikin mîn rəfin e neai təhmen əmə lak məmæ iəkəharəg ikin marməniġ, kəni niṭəni mîn rəfin təhmen əmə məmæ iəkəfu=pən nəhkkək ikin.

?Mətəu nimæ nak iætəm nəkotəhrun noliən məmæ otəhmen lak?

?Kəni ikin pəhruvən nəkotəhrun noliən məmæ iəkuvən məmeig ikin?

⁵⁰ Otəni-to. ?Pəh tæmol rəfin natimnati mîn əha?

Iəu pişin əmə, iəu Uhgîn iæmol rəfin ilah.’ ”

Natəm Isrel kəmotəpəh iəni mîn rəfin rəha Uhgîn, mine Kristo

⁵¹ Kəni Stipin tæmətəkeikei mətəni məmæ, “!Itəmah u! Rəhn-kapə təmah təkasiġ. Nikiṭəmah tapinəpu təhmen e rəha Nanihluə mîn. Matəlgitəmah talu o nətəuiən nəuia Uhgîn. !Itəmah nəkotəhmen əmə e tiṭitəmah mîn nətəm kəməutəhti nəuia Narmin Rəha Uhgîn! ⁵² ?Iəni mîn rəha Uhgîn aupən, pəh tiṭitəmah mîn kəməsolian nərahian kəm in? !Tikə! Kəmotol nərahian kəm lah rəfin. Kəmotəhamu mîn nətəmi mîn u kəməutəni pətiġəm nuvaiən rəha Iətəmi Əhruahru. Kəni itəmah nəmotegəhan=pən e Itəmi Əhruahru u e nəhlmi rəhan mîn tikimîr mîn kəni kotuhamu. ⁵³ Itəmah nəmotos rəkis Lou rəha Uhgîn u aupən nagelo mîn kəmotos məhuva, mətəu itəmah nəməsotohtəu=pən aginiən Lou əha.”

Kəmotəhtimu Stipin

⁵⁴ Nian kəməutətəu nəghatiən mîn rəha Stipin, nəhmtilah təmapinəpu, nikilah təmahmə pik, kəni mautiġət=pən nəhluvlah kəm in mətəu-inu nikilah nahmə agin. ⁵⁵ Mətəu Narmin Rəha Uhgîn təməriəuəh e Stipin, kəni təsal pəri e Negəu e Neai mafu nəhagəhagiən iætəm təsanən pik təmiet ima Uhgîn ikin, kəni meruh Iesu tətəhtul e nikali Uhgîn maru, ikin ima narməniġian mine nəsanəniən. ⁵⁶ Kəni Stipin təməni=pən kəm lah məmæ, “!Ei, nəman! Iətəfu Negəu e Neai rəha Uhgîn taterəh, kəni Nəti Iətəmimi tətəhtul e nikali Uhgîn maru, ikin ima narməniġian mine nəsanəniən.”

⁵⁷ Nian nətəmi asoli rəha kaunsil kəmotətəu nəghatiən əha, kəmotəmkəsgin matəlgilah mîn e nəuanəhlmilah, kəni motearəg e Stipin e nəuialah rəfin motauit motaiu məhuvən moteapən əhmen-əhmen əmə ohni, ⁵⁸ moteikəpan kəni motəraki pətiġəm lan e taun. Kəni nətəmimi u kəmotətəu nəghatiən rəha Stipin, ilah kəmotəpeg rəhalah sot asoli mîn, motəlin=pən iuəkîr e nəhłki iætəm aluə kəti, nərgin u Sol. Kəni mînəutəhti Stipin e kəpiel apin.

⁵⁹ Nian kəməutəhti, kəni Stipin təməfaki məmæ, “Iərməniġ Iesu, os narmək.”

⁶⁰ Kəni təmeiəuəi misin nəulin kəni masək əfəməh məmæ, “Iərməniġ, afəl noliən tərəh iætəm ilah kautol lak.” Nian tæmol naunun e rəhan nəfakiən, kəni rəhan nəhagiən tiet.

8

¹ Kəni Sol in təmatəhtul əmə nikin tətəgiən məmæ ilah kəmotəhtimu Stipin.

Sol təməh nətəm kəutəfaki

Mətəuəin e nian əha, nərahian asoli kintol e niməfaki əpəha Jerusiləm. Kəni ilah kəməhiet Jerusiləm motəgiəm=pən Jutiə mine Səmeriə motəpəh pişin

7:45 Jos 3:14-17

7:46 2Saml 7:1-16

7:47 1King 6:1-38

7:50 Aes 66:1-2

7:51 Aes 63:10

7:52 Mat 23:31

7:55 Sam 110:1

7:56 Kol 3:1

7:60 Luk 23:34

əmə aposil mīn kəutatīg Jerusiləm. ² Nətəmimi nəuvein nətəm kəutəfaki əskasik kəməhuva motələs Stipin məhuvən mohtənim, kəni ilah kəmotasək pik ohni. ³ Mətəu Sol tətətuəuin mīnətərəkīn-ərəkīn nīməfaki, matuvən e nīmə mīn mətīuvi pətīgəm nəman mīne nīpətan iətəm kəutəfaki, kəni matəmki=pən ilah e kaləpus.

Filip təmāni pətīgəm nanusiən təuvir əpəha Səmeriə

⁴ Kəni nətəm kəutəfaki iətəm kəmohtiet Jerusiləm motagim, kəmutəni pətīgəm nəghatiən rəha Uhgīn ikīn mīn rəfin iətəm ilah kəutəhuvən=pən ikīn. ⁵ Filip təmuvən e taun kəti rəha Səmeriə, kəni mətəni pətīgəm nanusiən rəha Kristo iətəm Uhgīn təmāni məmə otahli=pa. ⁶ Nian nīmənīn nətəmimi kəmotətəu Filip, kəni motafu nati apispis mīn iətəm in tatol, ilah rəfin kəmutətəlig vivi lan e nak in tətəni. ⁷ Nətəmimi tepət narmīn tərāh mīn kəmohtiet e lah. Nian narmīn tərāh mīn kəmohtiet, kəmotasək əfəməh. Kəni nətəmimi tepət iətəm nīpətīlah təmīmīs, uə nətəm kəsotaliuekīən, kəmotəuvir mīn. ⁸ Kəni nətəmimi rəfin e taun əha, ilah rəfin kəmotagiən.

Saimon u təmol natimnati e nəsanəniən rəha iərmīs mīn

⁹ Kəni e taun əha, suah kəti nərgīn u Saimon, in təmatol nati apispis tepət e nəsanəniən rəha iərmīs mīn, kəni nətəmimi rəfin e Səmeriə, narmīlah təmiuvig. Təmol nuvəh nəuvetīn. In mətəfəri aru əmə in məmə in iətəmi asoli kəti. ¹⁰ Kəni nətəmimi rəfin, nətəmi asoli mətəuarus=pa noluek mīn əmə, kəmutəsəl=pən pik ohni kəni mətəni məmə, “Suah u in iətəmi kəti u in tatol uək e Nəsanəniən Asoli Rəha Uhgīn.” ¹¹ Kəmutəhtəu=pən in nuvəh nəuvetīn mətəu-inu narmīlah tatiuvig o natimnati mīn iətəm in tatol. ¹² Mətəu nian nətəmimi kəmotətəu nəghatiən iətəm Filip tətəni pətīgəm e nanusiən təuvir rəha Narmənigiən Rəha Uhgīn mīne nəghatiən rəha Iesu Kristo, kəmutəni nīpəhrieniən lan, kəni kəmol bəptais e lah, nəman mīne nīpətan. ¹³ E nian əha, suah mīn u Saimon, təmāni nīpəhrieniən e Iesu, kəni kol bəptais mīn lan. Kəni in tətītəu=pən Filip ikīn mīn rəfin. Narmīn təmiuvig o nati apispis mīn mīne nəmtətīən mīn iətəm in tateruh Filip tatol.

¹⁴ Nian aposil mīn əpəha Jerusiləm kəmotətəu məmə nətəm Səmeriə kīnotəhatətə e nəghatiən rəha Uhgīn, kəni kəmotahli=pən Pitə mīne Jon məmə okian o lah. ¹⁵ Nian ilau kəmian miaiet=pən o lah, muəfaki o lah məmə Narmīn Rəha Uhgīn otəriəuəh mətətig e lah, ¹⁶ mətəu-inu kəmol bəptais əmə e lah e nərgi Iərmənig Iesu, mətəu Narmīn Rəha Uhgīn təsəriəuəh əhanəhiən e nəmiəgəhiən rəhalah. ¹⁷ Kəni Pitə mīne Jon kəmuələhu=pən nəhlmīlau e lah muəfaki e lah, kəni Narmīn Rəha Uhgīn təməriəuəh e lah.

¹⁸ Nian Saimon təmafū məmə Narmīn Rəha Uhgīn tatuvən e nəmiəgəhiən rəha nətəmimi nian aposil mīl kəmuələhu=pən nəhlmīlau e lah muəfaki e lah, kəni in tətətīgəm mənī məmə otəfən kəm lau, ¹⁹ kəni mənī=pən kəm lau məmə, “Uəfa mīn nəsanəniən u kəm iəu məmə nian iəkələhu=pən nəhlmək e nətəmimi, kəni ilah kotəhrun nosiən Narmīn Rəha Uhgīn.”

²⁰ Mətəu Pitə təmāni=pən kəm in məmə, “!Ik mīne rəham mənī onəkian e nigəm asoli! Mətəu-inu nīkim təhti məmə nəkəhrun nos nəhmti nati u iətəm Uhgīn tətəfən kəm nətəmimi e mənī. ²¹ Ko ik nəsolīən uək u nəuvetīn mīne, mətəu-inu rəham nətəligiən təsəhruəhruīən e nəhmti Uhgīn. ²² Əuhlin ik e rəham noliən tərāh mīn kəni məfaki=pən kəm Iərmənig, mətə tafəl rəkis rəham noliən tərāh mīn iətəm nīkim tətəhti ilah. ²³ Iateruh məmə nian rəfin netetiən təməriəuəh e rəham nətəligiən, kəni noliən tərāh mīn kəmotəlis ik tiəkis.”

²⁴ Kəni Saimon təməni=pən məmə, “!Əui! Uəfaki=pən kəm İərmənig ohniəu məmə natimnati iətəm itəlau nəmuəni, kəti otəsuvaiən ohniəu.”

²⁵ Kəni nian ilau kəmuəni pətigəm rəkis nəghatiən rəha İərmənig mine natimnati iətəm in təmol, kəni kəmətian Jerusiləm matuəhtul əgmagim e lahuənu min rəha Səmeriə matuəni pətigəm min nanusiən təuvir rəha İərmənig.

Filip təməghati kəm iətəm İtiopiə kəti

²⁶ Kəni agelo kəti rəha İərmənig təməni=pən kəm Filip məmə, “Əsəu-pesi muvən e suaru tisipən Jerusiləm matuvən Kasa.” (Suaru əha tətəməhli əpəha ikin təpiə-məpiə ikin.) ²⁷ Kəni in təmatuvən əmeiko mafu iətəm İtiopiə kəti e suaru. Suah əha in iətəmi asoli kəti rəha kwın rəha nətəm İtiopiə.* Kəni in təmətərmənig e məni rəha kwın. Suah u təmuvən Jerusiləm məmə otəfaki, ²⁸ kəni minatitəlig matuvən iman ikin. Kəni in təmətəharəg-pəri e nati kəti kətəni məmə, “kat” iətəm hos tatiuvi. Kəni mətəfin nauəuə iətəm iəni kəti rəha Uhgın təmətəi, nərgin u Aiseə. ²⁹ Kəni Narmın Rəha Uhgın təməni=pən kəm Filip məmə, “Uvən maliuək=pən iuəkır o kat əha.”

³⁰ Kəni Filip təmai u muvən iuəkır ohni, mətəu suah u tətəfin nauəuə iətəm iəni Aiseə təmətəi. Kəni təmətəpuəh ohni məmə, “?Nəkəhrun nıpətı nati u nətəfin, uə kəpə?”

³¹ Kəni suah u təməni=pən kəm Filip məmə, “?İəkəhra məhrun? Mətəu-inu iətəmi kəti tikə mə otuhamtəi=pa nıpətı nəghatiən u kəm iəu.” Kəni in mətəpuəh məmə Filip otəri muvən ilau min muəharəg. ³² In təmətəfin nəghatiən u e Nauəuə Rəha Uhgın, tətəni məmə, “Kəmit təhmen e sipsip kan məmə okuhamu.

Kəni təhmen e nətı sipsip, təsəgətiən nian kətətəi nimeimein,

Kəni in təməpnəpın əmə, məsəghatiən.

³³ Kəmol aulis in, kəni nian kəmakıl e kot, kəsakil əhruahruian.

Nian kəmotuhamu, in nəlugı iətəmimi əmə kəti, nətın tikə.”

³⁴ Kəni suah u təmətəpuəh o Filip məmə, “?Kərmə Aiseə təmətəghati aru lan, uə iətəpısın kəti?” ³⁵ Kəni Filip təmətəuəuin e nəghatiən kətıəh əmə iətəm təmafın, mətəni=pən nənıən təuvir rəha İesu.

³⁶ Nian kəmətian e suaru miəuva ikin kəti nəhu əha ikin, kəni suah u təməni=pən kəm Filip məmə, “!Afu-to! Nəhu kəti əpəha. ?Təhro? ?Pəh nəkol bəptais lak lan?” Kəni Filip təmegəhan lan.†

³⁸ Kəni təmənıəhu kat məmə otəhtul, kəni ilau pətı kəmueiuaıu mian e nəhu, kəni Filip tol bəptais lan. ³⁹ Nian kəmuəri e nəhu miəuva ilis, Narmın Rəha İərmənig tələs rəkis Filip. Kəni suah u təməsəruh minıən, mətəu təmatitəlig matuvən iman ikin e nəgıənıən asoli e nıkin. ⁴⁰ Mətəu Filip təmafı məmə tətəhtul əpəha e nıtəni pahav ikin əpəha Astot. Kəni in təmatuvən, mətəni pətigəm nanusiən təuvir rəha İesu əpəha e taun min rəfin mətəuarus in təmıet=pən əpəha Sisəriə.

* **8:27** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə in suah kəti iətəm kəmıteı. E nian əha, nəmə suah kəti tatol uək nian rəfin iuəkır o kwın kəti, kəni okıteı məmə otəsitiən kwın. **8:33** Aes 53:7-8 † **8:36** E kopy əuas min nəuvein rəha Niutestımın iətəm kəmətəi e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən pısın kəti min əha ikin iətəm tatılpin nəghatiən u mətəni məmə, “37 Kəni Filip təməni=pən kəm in məmə, ‘Nəmə nəkəni nıpəhrıənıən e İesu e nıkim rəfin, iəkəhrun noliən bəptais lam.’ Kəni tənı məmə, ‘İəu iətəni nıpəhrıənıən e İesu Krısto, məmə in Nətı Uhgın pəhrıən.’ ” **8:36** Uək 10:47 **8:40** Uək 21:8

9

Sol tāmāfu Iesu
e suaru rəha Təmaskis
(Uək 22:6-16; 26:12-18)

¹ Kəni e nian əha, Sol tāmətəghati əskasik mətəni əskasik məmə otohamu nətəmimi rəha Iesu. In tāmuvən meruh pris asoli aɡin ² mətəpuəh ohni məmə otətəi nauəuə mīn kəm nimə mīn rəha nuhapuminiən rəha nətəm Isrel əpəha Təmaskis, məmə nəmə oteruh kəti tatitəu=pən Suaru Rəha Iesu, nati əpnəpin iərman uə pətan, otaskəlīm ilah məlīs ilah məmki ilah muvən e kaləpus əpəha Jerusiləm. Kəni tāməfən nauəuə mīn kəm in.

³ Nian Sol tāmuvə iuəkīr o Təmaskis, əmeiko nəhəgəhəgiən kəti təmsipəri e neai tatuəu təhmen e noraipiən muva masiəgəpīn in mīne ikin mīn titəlau lan.

⁴ Kəni in təmsipəri morin e niftəni, kəni mətəu nəuia suah kəti tətəni=pən kəm in məmə, “!Sol! !Sol! ?Təhro natol nərahien kəm iəu?”

⁵ Kəni Sol tətəpuəh məmə, “?Ik pəh, Iərməniɡ?” Kəni nəuia iətəmi u təməni=pən kəm in məmə, “Təu Iesu iətəm ik natol tərāh lak. ⁶ Mətəu rəueiu əhtul muvən əpəha e taun. Ikin əha, suah kəti əha ikin otəpanəni=pinə əmə məmə nati nak onəkol.”

⁷ Kəni nətəmimi nətəm kautəhuərisiɡ e Sol, kəmotauit kəni motəhtul məsotəgətiən. Kəmotətəu əmə nəuia iətəmi u, mətəu kəməsoteruhien iətəmi kəti. ⁸ Kəni Sol təhtul, mətəu nəhmtin tinəuau, tinəruru neruhien nati. Kəni kəmos əmə nəhlmin motit məhuvən Təmaskis. ⁹ Təmos nian kisil təməsehien nati, kəni məsauəniən kəni məsəmnimien nəhu mīne.

¹⁰ Əpəha e Təmaskis, iətəmi kəti rəha Iesu əha ikin, nərgin u Anənaiəs. Iərməniɡ təmauin lan e nati kəti təhmen e nəməhlairiən, kəni məni=pən kəm in məmə, “!Anənaiəs!” Kəni in təmətəm məmə, “Iərməniɡ, iəu əpə.”

¹¹ Kəni Iərməniɡ təni=pən kəm in məmə, “O nəkuvən əha e nimə rəha Jutəs e suaru asoli iətəm kətəni məmə Təhruahru, kəni mətəpuəh o iətəmi kəti, iətəm Tasəs, nərgin u Sol. In tətəghati rəueiu kəm Uhgīn e nəfakiən, ¹² kəni Uhgīn təməfən nəməhlairiən kəti, kəni təmeruh ik, Anənaiəs, nəmuva mələhu=pən nəhlməm lan məmə nəhmtin otair mīn.”

¹³ Mətəu Anənaiəs təni məmə, “Iərməniɡ, iətətəu nəghatiən tepət e suah kəha e rəhan nolien tərāh mīn iətəm tatol e nətəm kəutəhatətə lam əpəha Jerusiləm.

¹⁴ Kəni in tāmuvə u ikinu e nərgi pris asoli mīn məmə otaskəlīm, mələs nətəm kəutəhatətə lam.”

¹⁵ Mətəu Iərməniɡ təməni kəm Anənaiəs məmə, “!Uvən! Mətəu-inu suah u in rəhak iətəmimi iətəm inauin rəkis lan məmə otəni pətəiɡəm nərgək kəm Nanihluə u səniə məmə nətəm Isrel, mīne rəhalah kig mīn, mīne nətəm Isrel mīn. ¹⁶ Kəni iəu iəpanəgətun in məmə otos nəhməiən o nərgək.”

¹⁷ Kəni Anənaiəs tāmuvən lahuənu muvən imə, kəni mələhu=pən nəhlmin e Sol, məni=pən kəm in məmə, “Piak Sol. Iərməniɡ Iesu iətəm təmietəiɡəm ohnik e suaru nian nəmətuva u ikinu, in təmahlī=pa iəu məmə ik onəkəh mīn nati, kəni Narmīn Rəha Uhgīn otəriəuəh matəiɡ lam.” ¹⁸ Əmeiko, nati kəti təhmen e niviłiɡi nəmu təmiet rəkis e nəhmti Sol, kəni tair mīn mīnateruh nati. Kəni mīnəhtul mətaliuək, kəni kol bəptais lan məmə in nəmtətien rəha nəhatətəiən.

¹⁹ Kəni nian təmun nauəniən, kəni niəpətīn tuva məsanən mīn.

Sol tinətuəuin mətəni pətəiɡəm nərgi Iesu əpəha Təmaskis

Kəni Sol təmatəiɡ mos nian nəuvein mīn ilah nətəmimi rəha Iesu əpəha Təmaskis. ²⁰ Təmətuəuin mīn əmə e nian əha, mətəni pətəiɡəm Iesu əpəha

e nimə mīn rəha nuhapuminiən rəha nətəm Isrel məmə Iesu in Nəti Uhgīn pəhriən.

²¹ Kəni nətəmi rəfin nətəm kəmotətəu in, kəmotauit pik ohni, kəni məutəni məmə, “!Ei! ?Suah u inu təmatol nərəhiən kəm nətəm kəutəhatətə e Iesu əpəha Jerusiləm aupən, uə kəpə? Kəni in təmuva ikinu məmə otaskəlīm ilah məmki ilah muvən kəm pris asoli mīn. ?Mə inəha, uə kəpə?”

²² Kəni nəghatiən iətəm Sol tətəni pətīgəm, in təsanən pik mapirəkis nəghatiən rəha nətəm Isrel iətəm kəutatīg Təmaskis, kəni mətəgətun vivi məmə Iesu in Krīsto iətəm Uhgīn təməni məmə otahli=pa. Kəni ilah kəmotəruru məmə okotəhrəni.

²³ Nian tepət təmuva muvən rəkis, kəni nətəmi asoli rəha nətəm Isrel kəmotətəi oneuən nəua kəti məmə okotohamu Sol, ²⁴ mətəu Sol tətətəu nəua oneuən rəhalah. Kəni rəueiu e nərəuiə mīne lapīn mīn, nətəm Isrel kəutəhtul pəsīg əpəha e namtihlua e nīpai kəmol e kəpiel məmə okotohamu Sol.* ²⁵ Mətəu in mīn nəuvein kəmotələs lapīn motaipei e kətim asoli kəti iətəm kəmətu=pən təulə lan, motiləfətīgəm motəhlman-əhlman lan e nəmtah nīpai ihluə ikin. Kəni in təmagīm muvən Jerusiləm.

Sol əpəha Jerusiləm

²⁶ Nian Sol təmietīgəm=pa Jerusiləm, təmalkut məmə otuvən meruh nətəmi rəha Iesu mītəu=pən ilah, mətəu ilah kəutəgīn, nīkilah təhti məmə tətəiuə əmə e lah məmə in iətəmi rəha Iesu. ²⁷ Mətəu Panəpəs təmit muvən miti=pən kəm aposil mīn, məni=pən kəm lah məmə təməhrol lanu Sol təmeruh Iərmənīg Iesu e suaru nian təmatuvən e Təmaskis. Kəni təməni=pən mīn kəm lah məmə Iərmənīg təməghati kəm Sol, kəni təhro lan in tīnətəni pətīgəm nərgi Iesu əpəha Təmaskis, məsəginiən. ²⁸ Kəni ilah Sol kəmotatīg kəni in tatuvən ikin mīn əpəha Jerusiləm mətəni pətīgəm nərgi Iərmənīg Iesu məsəginiən. ²⁹ Təməghati ilah nətəm Isrel nətəm kəutəni nəghatiən Kris, kəmotoh ilah mīn e nəghatiən. Kəni kīnautol məmə okotohamu Sol. ³⁰ Nian in mīn nəuvein nətəm kəutəfaki kəmotətəu, kəməhuvən motit Sol məhuvən motəsəupah əpəha ləuahtəni iuəkīr o nītəhi e taun əha Sisəriə, kəni motahli=pən məmə otagīm muvən əpəha isəu e taun əha Tasəs.

³¹ Kəni nətəm kəutəhatətə e Iesu əpəha Jutiə, mīne Kaləli, mīne Səmeriə kəmotatīg e nəməlinuiən, iətəmi tikə məmə otol nəginiən kəm lah. Kəni Narmin Rəha Uhgīn təmətəsiru e lah mol ilah kəutəhtul əskasik, kəni ilah rəfin kəutatīg mautisiai Iərmənīg. Kəni ilah tinatepət.

Pitə təmol nəhlki Aeneas təuvir mīn

³² Pitə təmalieuək muvən ikin mīn məmə otəsəl e nətəm kəutəhatətə e Iesu. E naliuəkīən rəhan, təmuvən materuh nətəmimi rəha Iərmənīg əpəha e taun əha Lita əpəha Jutiə. ³³ Təmuvən ikin əha meruh suah kəti nərgin u Aeneas, nīpətīn təmimīs tīnos nu eit, təməsaliuəkīən mətəpīli əmə e rəhan pet. ³⁴ Kəni Pitə təməni=pən kəm in məmə, “Aeneas. Iesu Krīsto təmosmiəgəh ik əha rəueiu e rəham nīmisiən. Əhtul, maiu-aiu rəham nīmahan.” Kəni rəueiu agin mīn, Aeneas təməuvir mīn məhtul. ³⁵ Kəni nətəmimi rəfin əha Lita mīne ikin mīn rəfin əpəha Saron kəmoteruh suah u təmalieuək mətən, kəni ilah rəfin kəmotəuhlin rəhalah nətəlīgīən kəni mīnəutəfaki kəm Iərmənīg.

Pitə təmol Tokəs təmiəgəh mīn

9:21 Uək 8:3 **9:22** Uək 18:28 * **9:24** E taun əha Təmaskis, təhmen e taun tepət, aupən aupən kəmol nīkalīn asoli e kəpiel titəlau e taun. **9:25** 2Kor 11:32-33 **9:26** Kəl 1:17-19 **9:27** 1Kor 9:1

³⁶ E taun kəti əha Jopə, pətan kəti əha ikın iətəm in tətəhatətə e Iesu, nərgin u Tapitə.† E nəghatiən rəha nətəm Kris, kətəni məmə Tokəs. Pətan u, nian rəfin tatol təuvir kəm nətəmimi kəni mətasiru mın e nanrah mın.

³⁷ Mətəu e nian əha, nimisiən kəti təmol in kəni timis. Kəni ilah kəmotəueiu kəni kəməhuvən=pən e rəhan napən, kəni motələhu e nəuan nimə əpəha ilis agin. ³⁸ Ikin əha Lita in iuəkir əmə o taun əha Jopə. Kəni nian nətəmi rəha Iesu kəmotətəu məmə Pitə əpəha Lita, kəmotahli=pən suah mil keiu məmə okian muəsəu-pah muəni=pən kəm in məmə, “!Otuva uəhai əmə-to!”

³⁹ Kəni Pitə təmitəu=pən ilau. Nian kəmhlietigəm=pən lahuənu, kəmotit məhuvən əpəha ilis agin. Mətəu pətəlimis mın tərīauəh əpəha ikın kəutasək ohni, kəni kəmotəgətun kəm Pitə rəhalah natimnati iətəm pətan əha təmähli nian in təmatəmiəgəh.

⁴⁰ Kəni Pitə təmähli pətigəm ilah, kəni meiuaiu misin nəulin kəni məfaki. Kəni məsal=pən o pətan əha təmimis məmə, “Tapitə, əhtul.” Kəni pətan əha təmair meruh Pitə, kəni məhtul məharəg. ⁴¹ Kəni Pitə teapən ohni maskəlīm nəhlmin miuvi-pəri məmə otəhtul e nəhlkin mil. Kəni mauin=pən e nətəm kəutəhatətə e Iesu mine pətəlimis mın məmə okəhuva imə, kəni miti=pən pətan əha iətəm tinəməmiəgəh kəm lah. ⁴² Kəni nəghatiən e nati əha təmāiu mitalau e taun əha Jopə. Kəni tepət kəmotəni nīpəhriəniən e İərməniğ Iesu. ⁴³ Kəni Pitə təmatig əha Jopə nəuветin ilau suah kəti nərgin u Saimon iətəm tətöl əpenə-penə e nilosi kau.

10

Uhgın təməghati kəm Koniliəs

¹ E taun Sisəriə, suah kəti əha ikın nərgin u Koniliəs. In iətəm Rom, kəni in iətəmi asoli rəha soldiə mın u ilah rəfin uan-hanrit. Kəni ilah kəutsipən e “Soldiə rəha Itali.” ² In iətəmi kəti in tatisiai Uhgın rəha nətəm Isrel, mətitəu=pən noliən rəha nəfakiən rəhalah, in mine rəhan mın, mine noluk mın rəhan. In tətəfən rəhan məni tepət kəm ianrah mın, kəni mətəfaki kəm Uhgın rəha nətəm Isrel nian rəfin. ³ Nian kəti əmeiko e tri klok ləhnaiuv e nian tətəfaki lan, təmeruh nati kəti təhmen e nəməhlairiən. In təmafı vivi əmə agelo kəti rəha Uhgın tətıva ohni, kəni mauin lan məmə, “!Koniliəs!”

⁴ Nian nəhmti Koniliəs təməhtul lan, in təməgin kəni məni məmə, “? İərməniğ, təhro?”

Kəni agelo təməni=pən kəm in məmə, “Uhgın tinətəu rəkis rəham nəfakiən mīneruh nəuviriən iətəm ik natol kəm nanrah mın, kəni nīkin tinagiən ohni.

⁵ Ahli=pən nətəmimi nəuvein kəhuvən əpəha Jopə, motos suah kəti məhuva, nərgin u Saimon Pitə. ⁶ In tətətig ilau suah kəti nərgin u Saimon u tatol əpenə-penə e nilosi kau. Rəhan nimə tətəhtul iuəkir o nitəhi.”

⁷ Nian agelo təməghati rəkis kəm in təmitəlig, kəni Koniliəs təmauin e rəhan ioluək keiu mine soldiə kəti iətəm tatol uək kəm in, kəni in mın iətəmi rəha nəfakiən. ⁸ In təməni=pən rəfin natimnati iətəm in təmeruh kəm lahal, kəni mahli=pən ilahal məmə okihluvən Jopə.

Uhgın təməghati kəm Pitə e nəməhlairiən

⁹ Kəni kəməni lauig lan, nian mıtigar tinalelin, kəni suah milahal əha kəmluva e suaru iuəkir o taun əha Jopə. E nian əha, Pitə in təmuven əpəha ilis e nəhue nimə iətəm tepin-epin ikın məmə otəfaki kəm Uhgın.

¹⁰ Mətəu nəumis tinus, kəni nian kəmatol əhanəh niğın nauəniən, in təmair mətəu təmeruh nəməhlairiən kəti iətəm Uhgın təməfən. ¹¹ E nəməhlairiən əha,

† 9:36 Nipətin rəha nərgin u Tapitə təni məmə, “tia,” u in nati miəgəh kəti.

təmeruh neai təmerəh, kəni nati təhmen e tapolın asoli kətaskəlīm nififin mīn, kəni kəhlman-əhlman teiuaiu=pa e niftəni. ¹² E nīpəg nati əha, təmeruh nati miəgəh pīsīn pīsīn mīn əha ikīn iətəm kəutaliuək mīne mautəlkəu, mīne mənīg pīsīn pīsīn mīn. ¹³ Kəni nəuia iətəmi kəti təməni=pən kəm in məmə, “Pitə, əhtul. Ohamu nəuvein mun.”

¹⁴ Mətəu Pitə təni məmə, “!İərmənīg, kəpə! E rəhak nəmiəgəhiən iətan məsun əhanəhiən nati kəti tol lanu iətəm Lou rəham təməniəhu məmə kəsuniən tamikmik e nəhmtəm.”

¹⁵ Kəni nəuia iətəmimi təməghati mīn kəm in məmə, “Səniən məmə nati kəti tamikmik iətəm iəu Uhgīn iatəni məmə təuvir əmə, təsamikmikīən.”

¹⁶ Kəmuəghati o natimnati mīn əha mau kīsīl, kəni rəueiu agīn mīn, tapolın əha təməri muvən əpəha e neai.

Pitə təmos nīpəti nəməhlairiən

¹⁷ Kəni Pitə nīkin təməhti pīk məmə otəhrun nīpəti nati əha təmeh e nəməhlairiən u təmeruh. Mətəu suah milahal u iətəm Koniliəs təmahli=pən ilahal, kəmlətapuəh o nīmə rəha Saimon, kəni mīnluva mīnleruh. Kəni mīnluvən məhləhtul əpəha e namtiəhluə. ¹⁸ Kəni məhlauin əfəməh məmə, “!Ei! ?Suah kəti u ikīnu nərgīn u Saimon Pitə uə?”

¹⁹ Kəni nian Pitə tətəlkut əhanəh məmə otəhrun nīpəti nati əha təmeh e nəməhlairiən, kəni Narmīn Rəha Uhgīn təməni=pən kəm in məmə, “!Ei, ətəu-to! Suah milahal kīsīl əpəha kələsal lam. ²⁰ Əhtul uəhai meiuaiu muvən meruh ilahal. Nīkim təsəhtiən məmə ko nəsuvenīən mītəu=pən ilahal mətəu-inu iəu iəmahli=pa ilahal məmə okīluva.”

²¹ Kəni Pitə təmeiuaiu muvən məni=pən kəm lahal məmə, “Mə iəu u iətəm itəmahal nələsal lan. ?Nəklolkeikei iəu o nah?”

²² Kəni kīhləni=pən kəm in məmə, “Əuəh. Iətəm tətərmənīg e soldīə mīn, u Koniliəs, təmahli=pa itəmahal məmə iəkluva. In suah kəti iətəm tatisiai Uhgīn kəni in məhruahru e nəhmtīn, kəni nətəm Isrel kəutisīai pīk in. Agelo kəti rəha İərmənīg təməni=pən kəm in məmə in otahli=pa itəmahal iəhkluva mīhliit ik kəhuvən iman ikīn, məmə ik nəkanus nəghatiən kəm in pəh tətəu.” ²³ Kəni Pitə təmit ilahal məhuvən imə məmə ilah okotapīli əha ikīn.

Pitə təmuvən e nīmə rəha Koniliəs

Kəni nian kəməni lauig lan, Pitə təmitəu=pən ilahal, kəni nəfaki mīn nəuvein əha Jopə, kəmohtəu=pən ilah. ²⁴ Kəməni lauig mīn lan, kəmohtəu=pən əpəha Sisəriə. İkin əha Koniliəs təmətapuəh o rəhan mīn mīne nətəmimi mīn nəuvein məmə okəhuva məutəhtahnin Pitə. ²⁵ Nian Pitə təmətuəuin məmə tuva imə, kəni Koniliəs təmeiuaiu mīşin nəulīn e nəhki Pitə məmə otəfaki kəm in. ²⁶ Mətəu Pitə təməapən kəni miuvi-pəri mīn kəni məni=pən kəm in məmə, “Əhtul, iəu iətəmimi əmə təhmen lam.”

²⁷ Kəni Pitə təmətəghati ilau Koniliəs kəni mian imə. Pitə təmeruh məmə nətəmimi tepət kīnəhuva rəkis məutəharəg. ²⁸ Kəni Pitə təməni=pən kəm lah məmə, “İtəmah rəfin nəkotəhrun vivi məmə tasim e Lou rəha nətəm Isrel məmə okəhuva motan kətiəh ilah nətəm səniə məmə nətəm Isrel, uə okəhuvən motatīg pəti. Mətəu Uhgīn təməni kəm iəu e nəməhlairiən məmə iəsəniən məmə suah kəti in tamikmik e nəhmtīn. ²⁹ Tol=pən lanəha, nian nəmotahli=pīnə nəghatiən ohniəu, iəməsəniən nati kəti, nīkik təmagiən əmə məmə iəkuva. ?Mətəu iəkölkeikei məmə iəkətapuəh məmə nəmotahli=pīnə nəghatiən ohniəu məmə iəkuva o nak?”

³⁰ Kəni Koniliəs təni məmə, “Nian kisił tınuvən rəkis təhmen əha rəueiu e tri klok ləhnaiuv, iəmətəfaki əpəha e rəhak nimə. Kəni rəueiu aɡin suah kəti iətəm rəhan napən tagəhag tətəhtul aupən lak, ³¹ Kəni məni məmə, ‘Koniliəs. Uhgın tətətəu rəkis rəham nəfakiən, kəni məsaluiən e nati təuvır mın iətəm ik natol kəm ianrah mın. ³² Ahli=pən nətəmimi nəuvein kəhuvən əpəha Jopə o suah kəti əha ikin, nərgin u Saimon Pitə məmə otuva. In tətətig e nimə rəha suah kəti, nərgin u Saimon, u tol əpenə-penə e nilosi kau. Rəhan nimə tətəhtul e nıkalı nıtəhi.’ ³³ Kəni iəkahli=pinə uəhai əmə nəghatiən ohnik. Kəni təuvır pik məmə ik nəkuva. İtimah rəfin u ikinu e nəhmti Uhgın o iəkotətəlig lam məmə onəkəni=pa rəfin natimnati iətəm İərmənig təməfinə məmə onəkəni=pa kəm timah.”

Pitə təməghati

³⁴ Kəni Pitə təməghati məni məmə, “Rəueiu inəhrun məmə səniəmə nətəm İsrəl əmə iətəm Uhgın nıkin tətəgiən matol təuvır kəm lah, ³⁵ mətəu nıkin tagiən o nətəmimi e ikin mın rəfin u kəutisiai in mine mautil nati iətəm təhruahru.

³⁶ “İtimah nəkotəhrun rəkis nəghatiən iətəm Uhgın təməfən kəm nətəm İsrəl. Tətəni nanusiən təuvır rəha nəməlinuiən ilah Uhgın e İesu Kristo iətəm in İərmənig rəha nətəmimi ərəfin. ³⁷ İtimah nəkotəhrun natimnati mın iətəm İesu iətəm Nasərit təmol əpəha ikin e Jutiə təmətuəuin e Kaləli. In təmol natimnati mın əha uərisig e uək rəha Jon Bəptais iətəm tətəni pətigəm kəm nətəmimi məmə okəkeikei kol bəptais e lah. ³⁸ İesu əha, Uhgın təmıtəpin məfən Narmın Rəha Uhgın mine nəsanəniən kəm in, kəni mətəu-inu Uhgın tətətig ilau mın, in təmuvən e ikin mın matol nati təuvır mın, kəni matol vivi nətəmimi rəfin iətəm Setən təmələs ilah.

³⁹ “İtimah iəmoteruh natimnati iətəm in təmol əpəha Jerusiləm mine ikin mın əpəha Jutiə. Kəni itimah iəmoteruh nian nətəmimi kəmotoh motətu-pəri e nigı kəməluau kəni timis. ⁴⁰ Mətəu Uhgın təmol təmiəgəh mın e nian iətəm tatol kisił lan, kəni matol əpu in kəm nətəmimi nəuvein məmə okoteruh məmə in təməmiəgəh mın. ⁴¹ Səniəmə nətəmimi rəfin kəmoteruh in, mətəu nətəmi mın əmə u iətəm Uhgın təmıtəpin ilah məmə okoteruh, itimah əha iəmotəuən kətiəh itimah mın nian təməmiəgəh mın e nimisiən.

⁴² “Kəni in təməni=pa kəm timah məmə iəkotəni İesu kəm nətəmimi, kəni motəni pətigəm məmə Uhgın təməfəri rəkis in məmə in otakil noliən rəha nətəmimi rəfin iətəm kəutəmiəgəh mine iətəm kinohmis rəkis. ⁴³ İəni mın rəfin rəha Uhgın aupən kəmutəni pətigəm in məmə, nətəmimi rəfin iətəm kotəni nıpəhriəniən lan, Uhgın otafəl rəkis rəhalah mın noliən tərək mın e nərgi İesu.”

Narmın Rəha Uhgın təmuva e Nanihluə mın u səniəmə nətəm İsrəl

⁴⁴ Nian Pitə təmətəghati əhanəh, Narmın Rəha Uhgın təmuva məriəuəh mətatig e lah rəfin u nətəm kəutətəu nəghatiən əha. ⁴⁵ Kəni nətəm İsrəl mın u kəutəni nıpəhriəniən e İesu iətəm kəmohtəu=pən Pitə əpəha Jopə məhuva, kəmotəuit pik nian kəmoteruh nati əha məmə Uhgın tətətuati mın e Narmın Rəhan kəm nətəmi mın u səniəmə nətəm İsrəl. ⁴⁶ Kınotəhrun məmə təməfən Narmın Rəhan kəm lah mətəu-inu kəmotətəu nətəmimi kəutəghati e nəghatiən iki pişin mın məutəni-vivi nərgi Uhgın.

Kəni Pitə təni məmə, ⁴⁷ “?Pəh təhrun nəniəhuiən nətəmi mın u məmə ko kəsoliən bəptais e lah? Mətəu ilah kınotos rəkis Narmın Rəha Uhgın təhmen e tah.” ⁴⁸ Kəni in təməni=pən məmə okol bəptais e lah e nərgi İesu Kristo. Kəni ilah kəmotətəpuəh o Pitə məmə otətig nəuvətın ilah mın.

10:34 Dut 10:17; Rom 2:11 **10:37** Mat 4:12-17 **10:41** Luk 24:42-43; Uək 1:8 **10:42** Uək 17:31; 1Pitə 4:5 **10:43** Aes 53:5-6; Uək 2:38 **10:44** Uək 11:15; 15:8 **10:46** Uək 2:4; 19:6 **10:48** Uək 19:5

11

Pitā tēmanus kām nātām kūtāfaki apāha Jerusilām

¹ Kēni aposil mīn mīne nātām kūtāfaki apāha ikīn mīn e nītēni Jutiā kāmōtētāu māmā Nanihluā mīn, ilah mīn kinātēni nīpāhriāniān e nāghatiān rāha Uhgīn.

² Kēni nian Pitā tāmāri muvān Jerusilām, mātāu nātēmi rāha iāfaki mīn iātām kūtēni māmā okākeikei kāhgi=pān nātēmimi, ilah kinātēni nīkalīn, ³ mātēni māmā, “?Tāhro ik nāmuvān mātātig e nimā rāha nātēmi kāsāhgi-pāniān ilah, mātāuēn itēmāh mīn ilah?”

⁴ Kēni Pitā tīnātūuīn mātēni-vivi kām lah nanusiān rāha natimnati rāfin apāha Sisēriā, ⁵ tāmātēni kām lah māmā, “Nian iāmātātig apāha Jopā mātāfaki meruh nati kēti tēhmen e nāmāhlairiān. E nati āha, iāmeruh nati kēti tēhmen e tapolīn asoli kēti tāmēiuaiu e neai kātāskālīm nīfīfin mīn kātāhlman-āhlman tātēiuaiu mātūva ohniāu. ⁶ Iāmāsāl=pān vivi e nīpāgnōua nati āha meruh nati miāgāh pīsīn pīsīn mīn āha ikīn iātām kūtāliuāk, mīne mātētkāu, mīne nati arpīn mīn, mīne mānīg pīsīn pīsīn mīn. ⁷ Kēni iāmātāu nāuīa iātēmi kēti tātēni=pa kām iāu māmā, ‘Pitā, āhtul muhamu nāuvein mun.’

⁸ “Mātāu iākēni=pān kām in māmā, ‘!Iārmānīg, kēpā! E rāhak nāmīāgāhiān iāsuniān nati kēti tol lanko iātām Lou rāham tātēniāhu māmā iāsuniān tāmīkmīk e nāhmtām.’

⁹ “Iāmātāu mīn nāuīa iātēmi u tāmāpān e neai mātēni=pa kām iāu māmā, ‘Sāniān māmā nati kēti tāmīkmīk iātām iāu Uhgīn iātēni māmā tēuvir āmā tāsāmīkmīkiān.’ ¹⁰ Iāmuāghati o natimnati mīn āha muau kisil, kēni tapolīn āha tāmāri muvān apāha e neai.

¹¹ “Kēni rāueīu agīn e nian āha, suah milahal kisil kāmlietīgām=pa e nimā iātām iātātig ikīn. Iātām Sisēriā kēti tāmāhli=pa ilahal māmā okīluva ohniāu, mīhliit iāu mīhluva. ¹² Kēni Narmīn Rāha Uhgīn tēni=pa kām iāu māmā iākītāu=pān ilahal, nīkīk otāsēhtiān māmā ilahal Nanihluā mīn. Piatah mīn sikīs u ilah kāmōtētāu=pa iāu, iāmāhuvān mōhiet=pān apāha e nimā rāha suah āha Koniliās māhuvān imā. ¹³ Kēni in tāmāni=pa kām tīmāh māmā tāmāhro lanu in tāmēruh agelo kēti rāha Uhgīn tāmūva miet=pān ohni māmā, ‘Ahli=pān nātēmimi nāuvein kāhuvān apāha Jopā o suah kēti nārgīn u Saimon Pitā. ¹⁴ In otēni=pīnā nāghatiān kēti kām tāmāh, kēni nian nākōtētāu nāghatiān āha, kēni Uhgīn otōsmiāgāh itēmāh rāfin, ik mīne rāham mīn, mīne rāham mīn noluāk mīn.

¹⁵ “Kēni nian iāmātūuīn mātāghati, Narmīn Rāha Uhgīn tāmēiuaiu mārīauāh matīg e lah, Nanihluā mīn, tēhmen āmā e inu tāmūva e tah, nātām Isrel, aupān mīne. ¹⁶ Kēni nīkīk tātēhti nāghatiān iātām Iārmānīg tāmāni māmā, ‘Jon tāmōl bāptais e nātēmimi e nāhu, mātāu otāsuvāhiān Uhgīn tol bāptais e tāmāh e Narmīn Rāhan.’ ¹⁷ Kēni nāmā Uhgīn tātāfān kām Nanihluā mīn Narmīn kētiāh āmā iātām tāmāfa kām tāh nātām Isrel nian kitāh kāmōtēni nīpāhriāniān e Iesu Kristo, iāu iātēmimi āmā u, ko iāsāniāhuiān Uhgīn o nati nāk iātām in tolkeikei māmā otol kām lah.”

¹⁸ Nian kāmōtētāu nāghatiān rāha Pitā, ilah kāmāsōtagāt mīniān, mātāu kāmōtēni-vivi Uhgīn mōtēni māmā, “Nati āha tol lanāha māmā Uhgīn tīnol rākīs suaru rāha Nanihluā mīn māmā ilah mīn okōtāuhlin ilah e rāhalah nolīān tārāh mīn māmā Uhgīn otōsmiāgāh ilah.”

Nimāfaki apāha Antiok

¹⁹ Nian Sol mīne rāhan mīn kāmōtūhamu Stipīn, kāmōtol tārāh e nātām kūtēni nīpāhriāniān e Iesu. Kēni nātām nāfaki mīn āha kāmōtagīm māhuvān isāu apāha ikīn mīn apāha Fonisiā mīne Saiprās mīne Antiok, mātēni pētīgām

nərgi İesu kəm nətəm İsrəl mın əmə u kəutatig əha ikin mın əha. ²⁰ Mətəu nəfaki mın nəuvein, nətəm Saiprəs mine Saerin, kəməhuvən Antiok məutəni pətigəm mın nanusiən təuvir rəha İərmənig İesu kəm nətəmimi əpnəpin mın əmə u Nanihluə mın, səniəmə nətəm İsrəl əmə. ²¹ Kəni İərmənig təmol nətəmnati tepət e rəhan nəsanəniən kəni mətasiru pik e lah, kəni nətəmimi tepət tepət kəmotəuhlin ilah məutəni nıpəhriənən e İərmənig İesu.

²² Nətəm kəutəfaki əpəha Jerusiləm kəmotətəu nanusiən u, kəni ilah kəmotəhli=pən Panəpəs məmə otuvən əpəha Antiok. ²³ Nian təmiet=pən, meruh məmə Uhgın təmolkeikei pik ilah matol təuvir kəm lah, kəni nətəmimi tepət kəmotəni nıpəhriənən e İesu, kəni Panəpəs nıkin təmagiən masiru e lah məmə ilah okotəhtul əskasik e İərmənig e nıkilah rəfin. ²⁴ Panəpəs in iətəmi təuvir kəti iətəm Narmin Rəha Uhgın təriauəh mətatig lan, kəni rəhan nəhatətəiən in təskasik e Uhgın. Kəni in təmasiru e nətəmimi tepət ikin əha məmə ilah okotəni nıpəhriənən e İərmənig İesu.

²⁵ Kəni Panəpəs təmiet muvən Tasəs mətəsal e Sol. ²⁶ Nian təmeruh Sol, tit mian əpəha Antiok, kəni muatig ikin o nu apiəpiə kətiəh mətuəfaki ilah nətəmi rəha nıməfaki əha mətuəgətun nətəmimi tepət. İkin əha Antiok kəmətuəuin kauin e nətəmi rəha İesu Kristo məmə “Kristin.”*

²⁷ E nian əha, iəni mın nəuvein rəha Uhgın kəməhiet Jerusiləm məhuvən əpəha Antiok. ²⁸ Kəti nərgin u Akapus təməhtul məghati e nəsanəniən e Narmin Rəha Uhgın məmə nəumis otan e nıtəni mın rəfin iətəm Rom tətərmənig e lah. (Kəni təmuva mol nıpəhriənən lan. Nəumis təman nian Klotiəs təmətərmənig e nətəm Rom.) ²⁹ Kəni nətəmi rəha İesu əpəha Antiok kəmotolkeikei məmə okotasiru e nətəmi rəha İesu əpəha Jutiə. İətəmi kəti təhrun nəfəniən məni nak in təhrun nəfəniən. ³⁰ Kəni kəmotol məni mın əha, mətəfən kəm Panəpəs mine Sol məmə okuos mian kəm eldə mın rəha nıməfaki əpəha Jerusiləm.

12

Kig Herot Akripə Uan təmol nərahian kəm nıməfaki

¹ E nian əha, nian Panəpəs mine Sol kəmətuəgətun əpəha Antiok, Kig Herot Akripə Uan* təmahli=pən rəhan mın soldia mın məmə okotaskəlim nətəmimi nəuvein rəha nıməfaki əpəha Jerusiləm məmə otol ilah kotətəu nəhməiən e nıpətilah. ² Təmahli=pən rəhan mın nətəmimi kəməhuvən mətəskəlim Jemis pia Jon kəni motohamu e rəhalah nau asoli. ³ Nian təmohamu Jemis, meruh məmə nətəm İsrəl nıkilah təmagiən pik. Kəni in təmatig məskəlim mın Pitə. Təmatol nati u e nian kəmatol lafet mil lan Rəha Pasova mine Piret U Is Tikə Lan. ⁴ Nian təməskəlim rəkis Pitə, kəni mıləfən əpəha e kaləpus. Kəni Herot təni məmə soldia sikistin okotəhtul pəsig lan, kuvət kuvət e auə mın rəfin e nərauiə mine lapin. Kəni Herot tolkeikei məmə otiuvi pətigəm təhtul e nəhmti nətəmimi nian lafet tol naunun.

⁵ Mətəu nian Pitə təmətatig e kaləpus, kəni nətəmi rəha nıməfaki kəməutəfaki=pən əskasik ohni kəm Uhgın.

Uhgın təməfatigəm Pitə e kaləpus

⁶ Lapin u mə olauig lan, kəni Herot tiuvi pətigəm, Pitə təmətapili e nəlugin e soldia keiu, kəməlis nəhlmin mil e sen keiu, kətu=pən kəti e soldia kəti,

11:19 Uək 8:1-4 **11:22** Uək 4:36 **11:25** Uək 9:30 * **11:26** E nəghatiən Kris, nıpəti nəghatiən u “Kristin” tətəni məmə “rəha Kristo.” **11:28** Uək 21:10 **11:30** Uək 12:25 * **12:1** İətəmi keiu e nauəuə u Uək Min nərgilau u Kig Herot Akripə. In aupən, kətauin lan məmə Kig Herot Akripə Uan, kəni nətən, kətauin lan məmə Kig Herot Akripə Tu. Afın-to “Herot” e tiksınəri.

kəni kətu=pən kəti e soldia kəti mīn. Kəni soldia keiu kətuəhtul matueruh namtihlua e kaləpus.

⁷ Rəueiu agin, agelo kəti rəha Iərməniḡ tiet=pa, kəni təmasia məḡahag e nīpəḡnəua kaləpus. Təmek-ek nīkali Pitə kəni məḡgi pəri. Kəni məni məmə, “!Əhtul uəhai!” Kəni sen mil kuəmtəh aru e nəhlmī Pitə mil.

⁸ Kəni agelo təni=pən kəm in məmə, “Uvən e rəham put mīne natimnati.” Kəni Pitə tuvən e lah. Kəni təni=pən kəm in məmə, “Uvən e rəham kot, kəni mītəu=pa iəu.” ⁹ Kəni Pitə təmītəu=pən miaiet e nīpəḡnəua kaləpus, mətəu in təsəhrunian məmə natimnati mīn u agelo tatol lan ilah nīpəhriənian. Nīkin təhti məmə təhmen e nati kəti təhmen e nəməhlairiən. ¹⁰ Kəmuəliuək muapirəkis soldia kəti iətəm tateh kaləpus, kəni muəliuək muapirəkis mīn soldia kəti mīn, kəni kəmiəuva e naunun doə iətəm kəmol e aiən. Təuə u tətəuəḡ=pən e taun asoli. Nian kəmiəuva iuəkīr ohni kəni terəh aru kəni kəmiaiet=pən ikin. Nian kəmuəliuək nəuətīn mian e suaru, kəni əmeiko agelo tikə aru əmə.

¹¹ Kəni Pitə tīnəhrun əha rəueiu məmə səniəmə nəməhlairiən, kəni təni məmə, “Rəueiu inəhrun əhruahru məmə Iərməniḡ təmahli=pa rəhan kəti agelo təmuva mələs rəkis iəu e nətəliḡiən u iətəm Herot tolkeikei məmə otol lak iətəm nətəm Isrel kəmotolkeikei məmə okoteruh.”

¹² Nian Pitə tīnəhrun məmə Uḡḡin təmələs rəkis in, kəni təmuvən əpəha e nīmə rəha Meri, məmə rəha Jon Mak. Nətəm kəutəhatətə e Uḡḡin tepət kəməhuva pəti məutəfaki=pən kəm Uḡḡin məmə otasiru lan. ¹³ Kəni Pitə təməhti-əhti doə e iat rəha nīmə əha, kəni pətan ioluək kəti, nəḡḡin u Rotə, təmaiu muvən məmə kərmə pəh əha tətəhti-əhti doə. ¹⁴ Nian təmətəu nəuia Pitə, kəni təhrun məmə Pitə pəhriən. Kəni nīkin təmagiən pik agin kəni talu e nerəhiən e doə kəni maiu mītəliḡ muva meruh nətəmi mīn u kəutəfaki, kəni məni məmə, “!Ei, nətəmi, Pitə əpəha ihluə e doə tətəhtul!”

¹⁵ Mətəu kotəni məmə, “Ik ialməli.” Mətəu in təmətəkeikei mətəni məmə, “!Kəpə! Iatəni pəhriən.” Kəni ilah kotəni, “Nəmə təhro rəhan agelo teh.”

¹⁶ Mətəu Pitə tətəkeikei mətəhti-əhti doə. Kəni kəməhuvən moterəh e doə, kəni nian kəmoteruh in, nīkilah təmauit pik ohni. ¹⁷ Mətəu Pitə təməfəri nəhlmīn mətəniəhu ilah məmə okəsotagətiən. Kəni mətəni məmə təməhro lanu Iərməniḡ təmos rəkis in e kaləpus. Kəni məni=pən kəm lah məmə, “Otəni=pən nəḡhatīən u kəm Jemis notəha Iesu† mīne piatah mīn e nīməfaki.” Kəni matig mītəliḡ mīn magim muvən iki piḡin kəti mīn.

¹⁸ Kəni kəməni lauig lan, soldia mīn nətəm kəmauteruh Pitə e kaləpus, kəmotətapuəh o lah mīn, mətəu kīnotəruru əfəməh məmə Pitə təməhruvən.

¹⁹ Kəni nian Herot təmətəu məmə Pitə təmagim, kəni təmahli=pən soldia mīn məmə okotəsal lan. Mətəu nian soldia mīn kəməsoteruhiən, kəni Herot təmauin e soldia mīn u kəmauteruh kaləpus mətapuəh o lah məmə Pitə təməhra magim. Mətəu ilah kotəruru, kəni in təməni məmə okəmki soldia mīn u kan kəhuamu ilah. Kəni Herot təmīet Jutiə muvən e taun kəti Sisəriə matig ikin o nian nəuvein.

Kig Herot Akripə Uan *təmiḡis*

²⁰ E nian əha, Kig Herot Akripə Uan niəməha təməu pik kəni tətəməki e nətəm kəutatig e taun mil əha, Taea mīne Saedon. Kəni nətəmi asoli mīn e taun mil əha kəməhuva pəti kəni məhuvən məmə okoteruh Kig məmə kotol vivi ilah mīn, mətəu-inu nətəm imalah ikin kəutəhuvən məutos nəhmti nauəniən ima Kig ikin. Mətəu aupən ilah kəmautəhuvən məuteruh Kig, kəmotəḡhati ilah

12:10 Uək 5:19 † **12:17** Jemis notəha Iesu, in təmuva iətəmi asoli rəha nīməfaki əpəha Jerusiləm.

12:18 Uək 5:22-24

suah kəti nərgin u Plastus, u in iətəmi asoli kəti rəha Kig Herot, motiuvipən məmə otasiru e lah.

²¹ E nian Kig Herot təmos məmə otuvən meruh ilah, kəni təmuven e rəhan napən təuvir u tətəgətun məmə in tətarmənig. Kəni təmuva məharəg e tron rəhan, † kəni mətəghati kəm nətəmimi. ²² Kəni nətəmimi kəmotagət əfəməh məmə, “!Suah u tətəghati sənə məmə iətəmimi mətəu uhgin kəti!” ²³ Kəni nian nətəmimi kəmotəfən nənivivian kəm Herot, mətəu in təsəfəniən nənivivian kəm Uhgin, kəni rəueiu agin min agelo kəti rəha İərmənig təmoħ e nīmisiən əskasik kəti, kəni wom min kəmotun nisigan kəni in timis.

²⁴ Kəni e nian əha, nətəm kəutəni nīpəhrīənīən e İesu kəməutəkeikei məutəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgin e ikin min tepət, kəni nətəmimi tepət kəməhuva məutəni nīpəhrīənīən e İesu.

²⁵ Nian Panəpəs mine Sol kəmuol naunun e rəhalau uək əpəha Jerusiləm, kəni miatəlig mian Antiok ilahal Jon Mak.

13

Uhgin təmitəpin Panəpəs mine Sol məmə okuol rəhan uək

¹ E nīməfaki əpəha Antiok, iəni min əha ikin mine nəgətun min. İlah u Panəpəs mine Simion u kətəni məmə iətəmi apin, mine Lusias iətəm Saerin, mine Man-aen u təməpət ilau Herot Antipas u təmətarmənig e Kaləli aupən, mine Sol.

² E nian kəti ilah kəmotəpəh nauənīən kəni məutəfakipən kəm İərmənig, kəni Narmīn Rəha Uhgin təmənipən kəm lah məmə, “!Əkolkeikei məmə rəueiu əha onəkotəfəri Panəpəs mine Sol məmə ilau okuol uək u iətəm iəmauin e lau ohni.” ³ Kəni nian kəmotəpəh rəkis nauənīən məutəfaki, kəni motəluhuipən nəhlmlah e rəhn-kapə lau məmə okotəfəri ilau, kəni motahlipən ilau məmə okian muol uək.

Panəpəs mine Sol kəmuəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgin əpəha Saiprəs (Eruh map rəha naliuəkian rəha Pol e naunun nauəuə u.)

⁴ Kəni Narmīn Rəha Uhgin təmahlipən ilau məmə okuol uək u, kəni ilau kəmian əpəha e taun Selusia, kəni ikin əha kəmian e nəgəu kəti mian əpəha e nītəni kəti Saiprəs. ⁵ Nian kəmiaietipən e taun Saləmis, kəmian e nīmə min rəha nuhapumīniən rəha nətəm İsrəl mətuəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgin. Kəni Jon Mak tatitəuipən ilau mətasiru e lau.

⁶ Kəni kəmlaliuək əmə mīhlitəlau agin e nītəni u mətəuarus mīlietigəmpən e taun Pafos. İkin əha kəmleruh nəuaniləuis kəti rəha İsrəl iətəm tatol nati apispis e nəsanənīən rəha iərmis min, kəni in iəni eiuə, nərgin u Elimas u nərgin kəti min Patisas. ⁷ Suah u tətaliuək nian tepət ilau Setias Polas u kəpmən asoli rəha nətəm Saiprəs. Setias Polas in teinatig, rəhan nətəligiən təuvir. Kəni in təmahlipən nəghatiən məmə Panəpəs mine Sol okiəuva mueruh in, mətəu-inu tolkeikei məmə otətəu nəghatiən rəha Uhgin. ⁸ Mətəu suah u Elimas təmətəni rah ilau. (Nīpəti nərgin təni məmə iətəmi tatol nati apispis e nəsanənīən rəha iərmis min). Kəni mətəlkut məmə otəuhlin nətəligiən rəha Setias Polas məmə otəsənīən nīpəhrīənīən e İesu.

⁹ Kəni Sol u kətauin lan min məmə Pol,* Narmīn Rəha Uhgin təməriaueħ e nikin, kəni təməsalipən əhruahru o Elimas kəni mənī məmə, ¹⁰ “!Ei! İk nəti

† 12:21 “tron” – İkin kig tətəharəg ikin mətarmənig e nətəmimi. 12:23 Dan 5:20 12:24 Aes 55:11

12:25 Uək 11:29-30; 15:37 13:2 Uək 9:15 13:3 Uək 6:6 13:5 Uək 12:12; 15:39 * 13:9 Nərgin u Sol, in nəghatiən rəha nətəm İsrəl u kətəni mə Hipru. Nərgin u Pol, in nəghatiən rəha nətəm Rom u kətəni mə Latin. Aupən e nauəuə rəha Uək Min, Luk in təmətauin e nərgin u Pol məmə Sol. Mətəu rəueiu əha təmauin ərəg-rəg lan mətəni məmə Pol. İnu nətuəuinīən e uək rəha Pol tatol mətəni pətigəm nanusiən təuvir kəm Nanihluə min, kəni Luk tətauin lan məmə Pol u nərgin rəha Nanihluə min.

Setən. Ik tīkīmīr rəha natimnati ərəfin iətəm kotəhruahru. Ik nəkəriauəh əmə e neiuəiən mīne nərahian. ?Onəhgīn nəmənəpəh nəni rahian suaru pəhriən rəha Iərmənīg iətəm nətəuhlin? ¹¹ Rəueiu əha Iərmənīg otol nalpinian kəti kəm ik məmə nəhmtəm otəpis, onəseruhian nəhagəhagian kəti mīne o nian nəuvein.”

Kəni rəueiu agin mīn təmafu norəuiən mīne napinəpuian kəmiəuva muəuveg nəhmtin, kəni nəhmtin təməpis agin. Kəni təməhtul mateapən əpnəpin əmə məmə suah kəti otasiru lan mit. ¹² Nian kəpmən Setias Polas təmeruh nati əha, təni nīpəhriənian e Iesu mətəu-inu təməuit magian o nəgətunian rəha suah mil e Iərmənīg.

Panəpəs mīne Pol kəmian Antiok əpəha ikin Pisitiə

¹³ Kəni Pol mīne rəhan mīn nətəmimi kəmoht Pafos məhuvən e negəu kəti məhuvən əpəha taun Perka e ikin Pamfiliə. Ikin əha Jon Mak təməpəh ilah mītəlig=pən Jerusiləm. ¹⁴ Kəni ilah kəmoht Perka məhuvən əpəha taun Antiok əha ikin Pisitiə. Kəni e nian rəha Sapət, kəməhuvən imə e nīmə rəha nuhapuminiən rəha nətəm Isrel mətəharəg. ¹⁵ Nian kəmotətəu nafiniən rəha Lou mīne Iəni Mīn, kəni nətəmi asoli rəha nīmə əha kəmotahli=pən nəghatiən kəm Pol mīne Panəpəs motəni məmə, “Piak mīn. Okəmə itəmah kəti tatos nəghatiən təuvir məmə otəni tasiru e nətəmimi, təhtul məni pətīgəm.”

¹⁶ Kəni Pol təməhtul məfəri nəhlmīn məmə okəsotagətiən kəni məni məmə, “Nətəm Isrel mīne itəmah Nanihluə mīn nətəm nəutəfaki=pən kəm Uhgīn, otətəlig-to lak. ¹⁷ Uhgīn rəha nətəm Isrel u təmītəpin tipitah mīn aupən kəni mol ilah kotepət kəni motəskasik nian ilah kəməutatig əpəha Ijip. Kəni e nəsanəniən asoli rəhan, təmīti pətīgəm ilah e nītəni əha. ¹⁸ Kəni mateh vivi ilah nati əpnəpin kəmautol noliən tərəh mīn o nu fote nian kəmautan əpəha ikin təpiə-məpiə ikin. ¹⁹ In təmol nəuaniləuis mīn rəha nətəm Isrel kəmotəh kəpmən mīn rəha nītəni səpin iətəm kəutatig e nītəni Kenan, kəni məfən nītəni əha rəhalah kəm tipitah mīn məmə rəhalah. ²⁰ Natimnati mīn əha kəmol nu fo-hanrit-fifti tīnuva mīnuvən rəkis.

“Uərisig e natimnati mīn əha, Uhgīn təməfən kəm nətəm Isrel nətəmi asoli mīn məmə ilah okotərmənīg e lah mətəuarus=pa e nian rəha iəni rəha Uhgīn Samuel. ²¹ Kəni nətəmimi kəmotətapuəh kəm Samuel o kig, kəni Uhgīn təməfən Sol kəm lah u nətī Kis, təmsipən e nəuaniləuis rəha Benjəmin. Kəni in təmərmənīg e lah o nu fote. ²² Kəni nian Uhgīn təmos rəkis Sol, kəni in təmol Tefit tuva kig. In təməni pətīgəm nati kəti təuvir lan məmə, ‘Təmeruh suah kəti Tefit nətī Jese, in iətəmi əhruahru iətəm nīkin tatitəu=pən rəhak nətəligian. Kəni in otol natimnati rəfin iətəm iəu iəkəkeikei məmə otol.’

²³ “Kəni Uhgīn təmol məmə Iosmiəgəh kəti, inu Iesu, otsipən e nəuaniləuis rəha suah u Kig Tefit, məmə otosmiəgəh nətəm Isrel təhmen=pən əmə məmə in təməni rəkis. ²⁴ Mətəu uərisig Iesu tətəuin rəhan uək, Jon təmaupən məni pətīgəm kəm nətəm Isrel məmə okotəkeikei motəlali e rəhalah noliən tərəh mīn kəni kol bəptais e lah. ²⁵ Nian Jon təmətuva iuəkīr o noliən naunun e rəhan uək, in təməni məmə, ‘?Nīkitəmah təhti məmə iəu pəh? Iəu səniəmə iəu u Uhgīn təməni rəkis. !Kəpə! In tətəurisig lak iətəm iəu iəsəhmenian məmə iəkəpeg rəkis rəhan put.’†

²⁶ “Piak mīn iətəm nəmotsipən e nəuaniləuis rəha Epraham, mīne itəmah Nanihluə mīn iətəm nəutəfaki kəm Uhgīn, otətəlig vivi, Uhgīn təmahli=pa kəm

13:11 Uək 9:8 **13:13** Uək 15:38 **13:17** Eks 1:7; 6:6; 12:51 **13:18** Nam 14:34; Dut 1:31-32
13:19 Dut 7:1; Jos 14:1 **13:20** Jaj 2:16; 1Saml 3:20 **13:21** 1Saml 8:5,19; 10:20-24 **13:22** 1Saml 13:14; 16:12; Sam 89:20 **13:23** 2Saml 7:12-16 **13:24** Mat 3:1-2 † **13:25** Ioluək rəha iətəmi asoli in tatəpeg rəkis put rəha iətəmi asoli rəhan. Uək u in ləhtəni agin. **13:25** Jon 1:20,27

tah nəghatiən u e Iesu mämə in otosmiəgəh itah. ²⁷ Kəni nətəm kəutatig Jerusiləm, mine rəhalah nətəmi asoli mın kəməsotəhruniən mämə iətəmi əha inəha Iesu, Uhgın təmahli=pa mämə otosmiəgəh ilah. Kəni nati əpnəpın kəmətafin pətigəm kəm lah e Sapət mın rəfin nəghatiən rəha iəni mın rəha Uhgın iətəm kəməutəni e Iesu, mətəu ilah kəməsotəhruniən. Kəni motol nəghatiən rəha iəni mın tuva mol nıpəhriəniən lan, mətəu-inu ilah kəmotəni mämə okotuhamu Iesu. ²⁸ Nati əpnəpın kəməsoteruhiən nati kəti mämə otimis ohni, mətəu kəmotətapuah mämə Pailət otuhamu.

²⁹ “Nian kəmol rəfin natimnati iətəm Nəghatiən rəha Uhgın təməni mämə okol lan, kəni rəhan mın nətəmimi kəmotələs iahu e nigı kəməluau motos məhuvən mohtənim e nıpəg kəpiel. ³⁰ Mətəu Uhgın təmol in təmiəgəh mın e nımisiən. ³¹ Kəni e nian tepət tatiet=pən o rəhan mın nətəmimi. Nətəmi mın əha, ilah Iesu kəməutan aupən əpəha Kaləli mətəuarus=pa Jerusiləm. Kəni rəueiu əha nətəmi əha kəutəni pətigəm kəm piatah mın u nəuaniləuis mın rəha Isrel, mämə ilah kəmotəh pəhriən Iesu, kəni in təməmiəgəh pəhriən.

³² “Kəni rəueiu əha, itimah iəutəni=pinə kəm təmah nanusiən təuvir əha, mämə nəniəskasikiən iətəm Uhgın təmol kəm tıpitah mın aupən, ³³ rəueiu əha, tımol rəfin nəghatiən rəhan kəm tah nəuaniləuis mın rəhalah nian təmosmiəgəh Iesu e nımisiən. Təhmen=pən əmə e Nauəuə Rəha Uhgın e Nauəuə Rəha Nəpuən Mın keiu tətəni mämə,

‘Ik nətik. Rəueiu inuva rəham tatə əhruahru.’

³⁴ “Uhgın təməni əskasik rəkis e rəhan Nauəuə mämə otəpanosmiəgəh Iesu e nımisiən, kəni ko təsimisiən, kəni nıpətın otəsəmnəmitiən. Tətəni mämə,

‘Nıpəhriəniən, oiəkəfinə nati təuvir agın mın kəm ik iətəm iəməni əskasik rəkis kəm Kig Tefit aupən.’

³⁵ “Kəni e iki pisin mın kəti mın e Nauəuə Rəha Uhgın, Kig Tefit təməni kəm Uhgın e Iosmiəgəh mämə,

‘Kəni onəsegəhaniən mämə nıpəti Ioluək Əhruahru rəham otəmnəmit məpien.’

³⁶ “Nian Tefit təmatəmiəgəh, təmol natimnati mın iətəm Uhgın tolkeikei. Uərisig lan timis, kəni kəmitənim ilah tıpin mın, kəni nıpətın təməmnəmit.

³⁷ Kəni nəghatiən əha, təməsəghatiən e Tefit, mətəu təməghati e Iesu mämə in mın təmimis, mətəu Uhgın təmol təmiəgəh mın, kəni nıpətın təməmnəmitiən.

³⁸ “Tol lanəha piak mın, iəkolkeikei mämə onəkotəhrun mämə rəueiu iətəni=pinə kəm təmah mämə e Iesu, Uhgın otos rəkis nolıən tərəh mın rəhatəmah. ³⁹ Kəni itəmah onəkotəkeikei motəhrun mämə e Iesu pisin əmə, Uhgın təhrun nos rəkisiən nolıən tərəh rəha nətəm kəutəhatətə lan. In otitis ilah e nolıən tərəh mın rəhalah. Mətəu suaru rəha nıtəu-pəniən Lou rəha Mosis təsəhmeniən o nosmiəgəhiən iətəmimi. ⁴⁰ Kəni itəmah onəkotəkeikei məutətəu itəmah mämə nəghatiən rəha iəni mın rəha Uhgın otəsuvə mınıən e təmah.

⁴¹ Kəni in tətəni mämə,

‘Ei, otətəlig-to, itəmah nətəm nəutagət əvısan məutəni rah natimnati rəfin. Onəkotəuit kəni mohmis, mətəu-inu e nian nəutəmiəgəh, oiəkol nati kəti tərəh pik o təmah iətəm ko nəsotəniən nıpəhriəniən lan, nati əpnəpın nəmə iətəmi kəti otəni əhruahru kəm təmah.’ ”

Nətəmimi kəmotəgiən o nəniən təuvir

⁴² Nian Pol mine Panəpəs kinatıaiet e nımə rəha nuhapuminiən, nətəmimi kəmotətapuah o lau mämə, “Əui, onəkıəuva mın e Sapət u tətəva, muəni pətigəm mın nəghatiən əha nəuvein kəm timah.” ⁴³ Kəni nian nətəmimi

kəmoɦiet e nimə, ilah tepət kəmoɦtəu=pən Pol mīne Panəpəs. Nətəmi mīn əha, nəuvein nəuaniləuis mīn rəha Isrel, kəni nəuvein Nanihluə mīn kəmotəpəh rəhalah nəhatətəiən kəni məutoɦtəu=pən nolīən mīn rəha nəfakiən rəha nətəm Isrel.‡

Kəni ilau kəmuəghati kəm lah mətuəni=pən əskasik kəm lah məmə, “Onəkotəkəikei motaskəlīm nəhatətəiən rəhatəmāh e Uɦgin, məmə in otolkeikei pik itəmāh mol təuvir kəm təmah.”

⁴⁴ Kəni e Sapət iətəm tətuvā, iuəkīr nətəmimi rəfin e taun asoli əha kəməhuva məmə okotətəu nəghatiən rəha Uɦgin. ⁴⁵ Kəni nian nətəmi asoli rəha nətəm Isrel u kəsotolkeikeiən Pol kəmoteruh nīmənīn nətəmimi kəməhuva o nəghatiən rəhan, kəni kīnəutoɦtərah in o lah, kəni mīnotətəuəuin məutəni rah Pol mīne nati nak in tətəni.

⁴⁶ Kəni Pol mīne Panəpəs kəməsuəgīniən kəmuəni məmə, “Itīmlau oiəkuəkeikei muəni pətīgəm nəghatiən u rəha Uɦgin kəm təmah muaupən, nətəm Isrel mīn. Kəni itəmāh nətəpəh nəghatiən rəha Uɦgin, kəni nəghatiən aru əmə rəhatəmāh tətəgətun məmə itəmāh nəsothmenīən o nosiən nəmiəgəhiən itulin. Kəni rəueiu itīmlau inətian məmə iəkuəni pətīgəm nənīən təuvir u kəm Nanihluə mīn mətəu səniəmā nətəm Isrel, ⁴⁷ kəni inu, inu nəghatiən iətəm Iərmənīg təməfā rəkis kəm tīmlau məmə iəkuol, in tətəni e Nauəuə Rəha Uɦgin məmə,

‘Iəu iəmol ik məmə onəkuva ik nəhəgəhagiən kəti rəha Nanihluə mīn, məmə nətəni pətīgəm kəm nətəmimi e ikin mīn rəfin məmə iəkolkeikei məmə iəkosiəgəh ilah.’ ”

⁴⁸ Nian Nanihluə mīn kəmotətəu nəghatiən əha, nīkilah təmagiən ohni, kəni mīnəutəni-əni kəm lah mīn məmə nəghatiən rəha Iərmənīg Iesu in təuvir pik. Kəni nətəmi mīn Uɦgin təmitəpīn rəkis e lah məmə okotos nəmiəgəhiən iətəm ko təsikəiən, ilah kəmotəni nīpəhriənīən lan.

⁴⁹ Kəni nəghatiən rəha Iərmənīg təmaiū mītəlau e nītəni rəfin əha iuəkīr e taun əha.

Nətəm Isrel kəmotəhgi pətīgəm Pol mīne Panəpəs

⁵⁰ Mətəu nətəmi asoli rəha nətəm Isrel kəməhuvən moteruh Nanihluə mīn rəha taun əha, inu nətəmi asoli, mīne nīpətan asoli mīn nətəm kəutəfaki məutoɦtəu=pən nolīən rəha nətəm Isrel. Kəni motiuvī=pa məmə okotol nīəməha kəm Pol mīne Panəpəs. Kəni ilah rəfin kəmotəhgi pətīgəm ilau əha imalah ikin. ⁵¹ Mətəu ilau kəmuohrapīspīs nīftəni e nəhlikīlau təhmen e nəmtətīən kəti məmə Uɦgin təməuhlin nəmtahn kəm lah kəni ilau kəmiaiet mīan e taun əha Ikonīəm. ⁵² Mətəu nətəmi rəha Iesu əpəha Antiok, Narmīn Rəha Uɦgin təməriəuəh e lah, kəni ilah nīkilah təmagiən pik.

14

Pol mīne Panəpəs kəmīan Ikonīəm

¹ E Ikonīəm kəmīan mīn əpəha e nimə rəha nuhapumīniən rəha nətəm Isrel, kəni mətuəni pətīgəm nəghatiən rəha Uɦgin, kəni nəghatiən rəhalau təuvir pik, kəni təmiuvī=pa nətəmimi tepət məmə ilah kəmotəni nīpəhriənīən e Iesu, inu nətəm Isrel tepət mīne Ianihluə tepət mīn nətəm kəutoɦtəu=pən nolīən rəha nəfakiən rəha nətəm Isrel. ² Mətəu nətəm Isrel mīn u kəməsothniən nīpəhriənīən e rəhalau nəghatiən, kəməhuvən o Nanihluə mīn, motol ilah kotəməki pik e nətəmi mīn u kəutəni nīpəhriənīən e Iesu, məutol nīəməha kəm lah. ³ Mətəu Pol mīne Panəpəs kəmuatīg təfəmāh ikin, məsuəgīniən e lah, mətuəkeikei mətuəni pətīgəm nəghatiən rəha nəuviriən rəha Uɦgin kəm

‡ 13:43 Nanihluə mīn əha u kəutoɦtəu=pən nəfakiən rəha nətəm Isrel, kəməhgi=pən ilah. 13:46 Uək 3:26; 18:6 13:47 Aes 49:6 13:51 Mat 10:14; Uək 18:6

nātēmimi rēfin. Kēni Iērmānig tāmōl ilau kuol nati apīspis mīne nāmētātīan tepēt mēmā nātēmimi okotāhrun mēmā rēhalau nēghatīan in nēghatīan pāhriān.

⁴ Kēni nātēm ikin āha, kāmōtāhapu ilah mīn, nēuvein kēutohtāu=pēn nātēm Isrel u kēsōtānīan nīpāhriānīan e Iesu, kēni nēuvein kēutohtāu=pēn aposil mil āha, Pol mīne Panāpēs. ⁵ Kēni nātēm Isrel mīne Nanihluā mīn, mīne nātēmi asoli mīn rēhalah mīn, kīnautol nēghatīan oneuēn kēti mēmā okotārēkin ilau, kēni kotahtīhmu ilau e kēpiel. ⁶ Mētāu nīan kāmūētāu nēghatīan oneuēn rēhalah, ilau kāmūagīm mīan āpāha e profens rēha Likaoniā, kēni mīan āpāha e taun mil āha, Līstra mīne Terpe. Kēni e taun mil āha mīne ikin mīn tītēlau e taun mil āha, ⁷ ilau kētūāni pētīgām nanusiān tēuvīr rēha Iesu Iosmīāgēh.

Pol mīne Panāpēs āpāha Līstra

⁸ Kēni āha Līstra, suah kēti āha ikin. Nīan tēmāir mētāu nēhlkin mil kāmūāpaiu tēruru nāliuākīan, tēmētāharēg āmā, kēni in tēmētāharēg āha ikin ⁹ matātēlig e nēghatīan rēha Pol. Pol tēmāsāl=pēn āhrūahru o suah kēha, mīnēhrun mēmā in tīnēhatētā rēkis mēmā nēhlkin tēhrun nēuvīriān, ¹⁰ kēni magēt āfēmāh lan mēmā, “!Ei piak, āhtul!” Kēni āmeiko, suah u tēmāhtul āhrūahru kēni mīnētāliuāk.

¹¹ Nīan nīmānīn nātēmimi kāmōteruh nati āha iētēm Pol tāmōl, kāmōtāni āfēmāh e nēghatīan Likaoniā mēmā, “!Ei! Otafu-to. Uhgīn mīn rēhatah kīnotol nātēmimi e lah, kēni mīnēhuva imatah ikin.” ¹² Kēni kāmōtauīn ārēg-rēg e nārgī Panāpēs mēmā Sus u nīpētīn tēni mēmā in iērmānig rēha uhgīn mīn rēhalah. Kēni mōtauīn ārēg-rēg mīn e nārgī Pol mēmā Heremes, nīpētīn u tēni mēmā in iētēm tētēghati rēha uhgīn mīn rēhalah. Kāmōtauīn lan lanēha mētāu-inko Pol tētēghati pīk, mapīrākīs Panāpēs. ¹³ Nīmā rēha narmī nati rēha uhgīn āha Sus, in tētēhtul ihluā e taun āha. Kēni pris rēha uhgīn āha Sus tēmāsīg kau mīn nēuvein iētēm tēmōtu=pēn rēkis nēugīnīgi e lah. Kēni mēmki ilah muva e namtīhluā rēha lahuānu. Mētāu in mīne nīmānīn nātēmimi kōtolkeikei mēmā kōtol sakrifais kām lau mōtol nēni-vivīān lan kām Pol mīne Panāpēs.

¹⁴ Mētāu nīan aposil mil kāmūētāu nēghatīan e nati āha kēni muāhrun, kāmūāhapu rēhalau napēn.* Kēni kāmūāiu mīan āpāha e nēlugīn e lah. Kēni muagēt āfēmāh mēmā, ¹⁵ “!Ei, nēmān! ?Nēkotāni mēmā nautol nak u? Itīmīlau iētēmimi āmā tēhmen e tēmāh. Iatuos nēnīān tēuvīr mētīāuva kām tēmāh, kēni iēkuolkeikei mēmā iēkuāuhlin nētēligīān rēhatēmāh mēmā nēkotāpēh nēfakīān kām uhgīn mīn u iētēm rēhalah nēsānēnīān tikā. Mētāu onēkotāfakī āmā kām Uhgīn iētēm tētēmīāgēh, mētātīg itulīn. In pīsīn āmā tāmōl neai, nīftāni, nītēhi, mīne natīmīnati rēfin iētēm kētūatīg ikin mīn rēfin.

¹⁶ “Aupēn in tēmēgēhan mēmā nātēmimi ikin mīn rēfin mēmā ilah okōtohtāu=pēn aru āmā suaru mīn rēhalah. ¹⁷ Mētāu nīan rēfin in tatol suaru kām lah mēmā ilah kōtāhrun neruhīān rēhan nēuvīriān iētēm in tatol. In tatol nuhūān tētēfuv, matol nauēnīān mīn e nasumīān, kēni kautol nīpētīlah e nīan āhrūahru rēhalah. In tētēfēn nauēnīān kām tēmāh mōl itēmāh nētētāu tēuvīr.” ¹⁸ Mētāu kāmētūāni pau nēghatīān āha kām lah, iuākīr āmā kēni kuāruru nēnīāhuiān ilah o nōlīān sakrifais o nēni-vivīān ilau.

¹⁹ Kēni nātēmimi nēuvein e nēuanīlōuis rēha nātēm Isrel kāmōtsīpēn Antiok āha Pīsītīā mīne Ikōnīām mōhiet=pa Līstra, kēni kāmōtol nētēligīān rēha nātēmimi tepēt mēmā okōtēmākī e Pol mīne Panāpēs. Kēni kāmōtālēs Pol kēni mōtēhti e kēpiel, kēni mōteikēpan mēhuvēn mōtārakī pētīgām e taun

14:3 Mak 16:20; Hip 2:4 **14:5** Uək 14:19 **14:11** Uək 28:6 * **14:14** “kāmūāhapu rēhalau napēn” mēmā in ko kāmūētāu tērah pīk e nōlīān āha. **14:15** Sam 146:6; Uək 10:26 **14:16** Uək 17:30
14:17 Jer 5:24

motəpəh tətəmähli. Nıkilah təhti məmə təmimis. ²⁰ Mətəu nian nətəmi rəha Iesu kəməhuva motəhtul təlau lan, kəni təhtul əmeiko muvən mın əpəha imə e taun. Kəni kəməni=pa lauig lan, in mıne Panəpəs kəmiaiet mian Terpe.

Pol mıne Panəpəs kəmiatəligpən Antiok əha Sırıə

²¹ Kəni Pol mıne Panəpəs kəmuəni pətigəm nəniən təuvır e taun əha Terpe, kəni kəmiavi=pa nətəmimi tepət kəhuva o Iesu. Kəni kəmiatəlig miəuva Listra, kəni uərisig miaiet mın miəuva İkoniam, kəni kiaiet mın miəuva Antiok əha Pısitiə. ²² Kəni ikin əha, kəmətəufu əskasik e nətəmi rəha Iesu. Kəni mətəufən nəghatiən məmə okotəhtul əskasik e nəhatətəiən e Iesu. Kəni matuəni məmə, “Kitah okotətig e nərahien tepət nian kəhuvən e suaru rəha nuvəniən matig ahgəl Narmənigian Rəha Uhgın. Mətəu nati əpnəpın əmə, kitah okotəkeikei mətəhtul əskasik.” ²³ Kəni e niməfaki mın ikin mın rəfin iətəm ilau kətian ikin, mətəufəri eldə mın rəhalah. Kəni mətəpəh nauəniən matuol əmə nəfakian, kəni mətəuələhu e nəhlmi İərmənig nətəmimi nətəm kınotəni rəkis nıpəhriənien lan.

²⁴ Kəni ilau kəmian=pən Pısitiə ikin muəsəu-pah mueiuaiu Pamfiliə ikin e taun əha Perka, ²⁵ ikin əha ilau kəmuəni pətigəm nəniən təuvır ikin. Kəni ilau muəsəu-pah mueiuaiu=pa mın e taun kəti mın Ataliə, ²⁶ kəni kəmuos negəu ikin miatəlig=pa Antiok əha Sırıə. Nətəm Antiok əha inəha, aupən ikin ilah kəmotahli=pən Pol mıne Panəpəs məmə okian muəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgın, kəni motəfaki məmə Uhgın oteh vivi ilau e ikin mın iətəm ilau kətian ikin. Kəni rəueiu kınuol naunun uək rəhalau.

²⁷ Nian ilau kəmiatəlig=pa mın, kəmuəuın e nətəmimi rəha niməfaki məmə okəhuva kətiah. Kəni ilau kəmuəni pətigəm kəm lah natimnati rəfin iətəm Uhgın təmol ilau kuol e nəsanəniən rəhan, kəni muəni məmə təməhro lanu Nanihluə mın, ilah kəməhuva motəni nıpəhriənien e Iesu. ²⁸ Kəni ikin əha, ilau kəmuatig tuvəh nəuvetin ilah nətəmi rəha Iesu.

15

Nəfaki mın nəuvein kəmotəni məmə nətəmimi okotohtəupən lou rəha Mosis

¹ Kəni nətəmimi nəuvein kəmotəpən Jutiə mohiet=pa Antiok mətəgətun piatah mın mətəni məmə, “Okəmə kəsəhgi-pəniən itəmah, təhmen e inu iətəm Lou rəha Mosis tətəni, ko Uhgın təsosmiəgəhien itəmah.”* ² Kəni Pol mıne Panəpəs ilah nətəmi əha kınəutahi ilah mın o nəghatiən əha, kəni mınəutagət əfəməh e nəniən əha. Kəni uərisig, nətəmimi rəha niməfaki əha Antiok kəmotitəpın Pol mıne Panəpəs mıne ilah mın nəuvein məmə okəhuvən Jerusiləm moteruh aposil mın mıne eldə mın rəha niməfaki o nəniən əha.

³ Nətəmimi rəha niməfaki kəmotahli=pən ilah kəhuvən, kəni nian ilah kəmohtəpən Fonisiə mıne Səmeriə, kəmotəni pətigəm məmə təməhro lanu Uhgın tatiuvi=pa Nanihluə mın kəutəhuva rəhan nətəmimi. Kəni nəghatiən əha təmol piatah mın ikin əha nıkilah tətəgiən pık. ⁴ Nian kəməhuva Jerusiləm, nətəmimi rəha niməfaki mıne aposil mın mıne eldə mın rəha niməfaki, kəmotəgiən məmə okotos ilah məhuvən imalah mın ikin. Kəni Pol mıne nətəmimi əha kəmotəni pətigəm natimnati iətəm Uhgın təməfən nəsanəniən kəm lah məmə okotol. ⁵ Mətəu Farəsi nəuvein əha ikin iətəm kəutəni nıpəhriənien e Iesu, kəmotəhtul motəni məmə, “Nanihluə mın, okəkeikei

14:19 Uək 17:13; 2Kor 11:25 14:22 Uək 15:32; 1Təs 3:3 14:26 Uək 13:1-2 14:27 Uək 15:4,12

* 15:1 Nəhgi-pəniən e Oltestimın in nəmtətiən məmə nətəmimi, ilah nətəmimi rəha Uhgın. Nanihluə mın tepət, kəsəhgi-pəniən ilah. Rəha nətəm Tanna, nəhgi-pəniən in nəmtətiən məmə kətəfən nəpətiən rəha kəlkələh mın nəman. 15:1 Kəl 5:2 15:2 Kəl 2:1 15:4 Uək 14:27

kəhgi=pən ilah, kəni okotəkeikei motəgətun ilah məmə okotohtəu=pən Lou rəha Mosis.”

Aposil mīn mīne nətəmi asoli mīn kəmotəghati əpəha Jerusiləm

⁶ Kəni aposil mīn mīne eldə mīn rəha niməfaki kəmotəharəg məutəghati e nənian əha. ⁷ Kəni nian kəmotəghati nəfəməh nəuветin, kəni Pitə tāməhtul mənī məmə, “Piak mīn. Itəmāh nəkotəhrun vivi məmə nuvəh rəkis Uhgīn tāmītəpīn iəu e nikitəmāh məmə iəkəni pətīgəm nanusiən təuvīr rəha Iesu kəm Nanihluə mīn məmə okotəni nīpəhriənīən lan. ⁸ Uhgīn təhrun nətəlīgīən rəha nətəmimi, kəni in tīnəgətun rəkis məmə nīkin tagiən məmə otosmiəgəh nətəmi mīn u kəsəniəmə nətəm Isrel əmə, mətəu-inu təməfa Narmīn Rəha Uhgīn kəm lah təhmen əmə mə inu təməfa kəm tah. ⁹ In təməsol pīsiniən əmə kəm lah. !Kəpə! In təmāfəl rəkis rəhalah nolīən tərāh mīn mətəu-inu kəutəni nīpəhriənīən lan təhmen=pən əmə mə inu tīnol rəkis kəm tah.

¹⁰ “? Mətəu təhro itəmāh nəutəhuvən e suaru pīsīn məmə Uhgīn nīkin otahmə? ? Təhro itəmāh nīnəutətu=pən Lou e nəhuvegīlah məmə in nati figəm kəti iətəm ilah kəutələs? !Kəpə! Itəmāh, oteruh-to. Kitah mīne tīpītah mīn kitah rəfin kəsotəhmenīən məmə okotələs nati figəm əha. ¹¹ Mətəu kitah kəutəhatətə məmə Iesu in Iərmənīg rəhatah, kəni in tatosmiəgəh itah e rəhan nəuviriən əmə, kəni in mətol əmə lanəha kəm lah.”

¹² Nəghatiən əha təmōl ilah kotəruru nati okotəni, kəni məutətəlīg e Pol mīne Panəpəs kinətuānus pətīgəm nati apīspīs mīn mīne nəmtətīən pīsīn pīsīn mīn iətəm Uhgīn təmōl ilau kuol e nəhmtī Nanihluə mīn.

Jemis təmahtipəsīg e nəghatiən

¹³ Nian kəmuol naunun e nənī pətīgəmīən uək mīn rəhalau, kəni Jemis† təhtul mənī məmə, “Piak mīn. Otətəlīg vivi-to e rəhak nəghatiən. ¹⁴ Pitə təmāni-vivi agin kəm tah məmə təməhro lanu Uhgīn təmaupən miet=pən o Nanihluə mīn məmkirəkis ilah nəuvein məmə rəhan mīn. ¹⁵ Kəni nati əha təhmen=pən əmə e nəghatiən iətəm iəni rəha Uhgīn təmāni iətəm kəmətēi e Nauəuə Rəha Uhgīn. Uhgīn tətəni məmə,

¹⁶ ‘Uərisīg e natimnati mīn əha, oiəkītəlīg=pa mīn.

Oiəkol vi nimə rəha narmənīgīən rəha Kīg Tefit u təməmnəmīt aupən.

Nati əpnarīn təməmnəmīt, mətəu iəkləfəri mem mafəl mōl təkāsīk mīn,

¹⁷ məmə nətəmi əpnarīn e nītəni mīn u Nanihluə mīn, iətəm iəmitəpīn rəkis ilah məmə rəhak nətəmimi mīn, ilah okotəsəl lak.

¹⁸ Iəu Iərmənīg iətəni lanu, kəni iəmol nətəmimi kotəhrun rəkis nati əha nuvəh aupən.”

¹⁹ Kəni Jemis təmāni məmə, “Kəni tol lanəha, iəu iəkəni məmə rəueiu Nanihluə mīn tepət kinəutəuhlin nətəlīgīən rəhalah mīnəutəhuva o Uhgīn. Kəni təsəuviriən məmə rəueiu əha kitah okotol tiəkis pīk mīn o lah. ²⁰ Mətəu pəh okotətēi nauəuə kəti tuvən kəm lah məmə okəsotuniən nauəniən mīn u kəmōl rəkis sakrifais lan kəm narmi nati mīn u iərmīs mīn, kəni kotamīkmīk e nəhmtī Uhgīn. Kəni məsotoliən təfagə e pətan. Kəni məsotuniən nati miəgəh iətəm kəmarin nentəui mətəu-inu nīran əha ikin e nīpətīn. Kəni okəsotuniən nīrə. ²¹ Okotəkeikei motəniəhu ilah lanəha o nələhuiən nəməlinuiən tətātīg o iəfaki mīn, nətəm Isrel mīne Nanihluə mīn, mətəu-inu nətəmimi kəutīsīai Mosis, kəni təmətuəuin nuvəh rəkis e Sapət mīn rəfin, nətəmimi kəutafin Lou rəha Mosis əpəha e nimə rəha nuhapumīniən rəha nətəm Isrel. Kəni kəutəni pətīgəm nəghatiən mīn əha e taun mīn rəfin.”

15:7 Uək 10:1-43 **15:8** Uək 10:44; 11:15 **15:10** Mat 11:30; Kəl 3:10 **15:11** Kəl 2:16; Efəs 2:5-8

† **15:13** Jemis u, in notəha Iesu, kəni in iətəmi asoli rəha niməfaki əpəha Jerusiləm. **15:13** Kəl 2:9

15:18 Amos 9:11-12 **15:20** Eks 34:15-17; Lev 17:10-16

*Kāmotei nauəuə kām
nəfaki mīn u Nanihluə mīn*

²² Kəni aposil mīn mīne eldə mīn mīne nətəmimi rəha niməfaki kəmotegəhan məmə okotahli=pən ilah mīn nəuvein kotohtəu=pən Pol mīne Panəpəs məhuvən Antiok. Kəni kəmotətgi=pən Sailəs mīne Jutəs u kətəni məmə Pasapəs. Suah mil əha nətəmimi kəutisiai ilau. ²³ Kəni kəmotəfən nauəuə kām lah məmə okotos məhuvən. Nauəuə tətəni məmə,

“Itimah aposil mīn mīne eldə mīn rəha niməfaki, itimah piatimah u itəmah. Iəkotəni təuvir kām təmah əpəha Antiok, mīne Sīriə, mīne Silisiə u Nanihluə mīn, mətəu rəueiu nīnəhuva piatimah mīn.

²⁴ Itimah iəmotətəu məmə nətəmimi nəuvein u e nikitimah kəmotol tiəkis pik kām təmah, kəni itəmah nəmotətəu tərāh e nəghatiən rəhalah. Mətəu itimah iəməsotəfəniən nəghatiən məmə okəhuvən motəni lanəha.

²⁵ Tol lanəha kəni itimah iəmotəuīn e nəghatiən kəti, kəni motegəhan məmə itimah nəuvein okotos nəghatiən rəhatimah muītəu=pən Pol mīne Panəpəs u itimah iəkotolkeikei pik ilau. ²⁶ Iuəkīr kiamis o uək u rəha Iərmənīg rəhatah, Iesu Kristo. ²⁷ Kəni itimah iəutahli=pīnə Jutəs mīne Sailəs məmə okiauvnə mueh itəmah. Ilau okuəni əhruahru kām təmah nəghatiən kətiəh əmə iətəm itimah iəmotətəi.

²⁸ Kəni Narmīn Rəha Uhgīn nīkin tagiən mīne nikitimah tagiən məmə iəsotəfinə mīniən lou kəti kām təmah məmə otəfigəm pik o təmah, mətəu in əmə u nəkotəkeikei motol; ²⁹ onəsotuniən nauəniən mīn u kīnol rəkis sakrifais lan kām narmi nati mīn u iərmis mīn; kəni məsotuniən nīran; kəni məsotuniən nati miəgəh u kəmarin nentəui mətəu-inu nīran əha ikīn e nīpətin; kəni məsotoliən təfagə e pətan. Nəmə nəutohtəu=pən nəghatiən mīn əha, onəkəhuvən e suaru təuvir.

Inu naunun nəghatiən rəhatimah.”

³⁰ Kəni nətəmi asoli mīn əha kəmotahli=pən nətəmi əha ilah kuvət məmə okəhuvən əpəha Antiok. Nian kəməhietigəm=pən Antiok, kəmotəuīn e nətəmimi rəha niməfaki mīn əha ikīn əha, kəni kəhuva kətiəh, kəni kotəfən nauəuə u kām lah. ³¹ Kəni nian kəmotəfin nauəuə u, nīkilah təmagiən mətəu-inu nəghatiən əha təməfəri nīkilah. ³² Jutəs mīne Sailəs ilau iəni mil rəha Uhgīn. Kəmuəghati təfəməh kām piatah mīn əha mətuəfəri nətəligiən rəhalah mətuol ilah kəutəhtul əskasik. ³³ Ilau kəmuatig təfəməh nəuветin ikīn əha, kəni piatah mīn kəmotəuiəhruin ilau kəni motətəpuəh məmə Uhgīn otəfən rəhan nəməlinuiən kām lau, kəni motahli=pən ilau kiatəlig=pən o nətəmi mīn u kəmotahli=pa ilau. ³⁴⁻³⁵ Kəni Pol mīne Panəpəs kəmuatig təfəməh nəuветin əpəha Antiok, kəni ilah nətəmimi tepət kəməutəni pətigəm nəghatiən rəha Iərmənīg kām nətəmimi məutəgətun ilah lan.

Pol mīne Panəpəs kəmuəhəpu ilau mīn

³⁶ Nian nəuvein uərisig, Pol təməni=pən kām Panəpəs məmə, “Təuvir məmə kiatəlig mīn mian mueruh pialau mīn e taun mīn rəfin u kəmuəni pətigəm nəghatiən ikīn rəha Iərmənīg kām lah, mueruh-to məmə kəutəhratig.” ³⁷ Kəni Panəpəs təmegəhan kəni molkeikei məmə otit mīn Jon Mak. ³⁸ Mətəu Pol təməniəhu əskasik məsolkeikeiən, mətəu-inu Jon Mak təməpəh rəkis ilau əpəha Pamfilie mītəlig məsitəu-pəniən ilau mətəuarus kīnuol naunun e uək. ³⁹ Kəni kəmuəni təskasik e nian əha, əmeiko muəuəri ilau mīn. Kəni Panəpəs təmit Mak kəni muos negəu kəti mian əpəha Saiprəs. ⁴⁰ Mətəu Pol təmit Sailəs ilau mīn. Kəni nətəm kəutəfaki kəmotəfaki məmə Iərmənīg oteh vivi ilau e

rəhan nəuviriən, kəni motahli pətigəm ilau. ⁴¹ Kəni kəmuəliuək mian=pən Siriə mine Silisiə ikin kəni matuem əskasik niməfaki mīn.

16

Timoti təmitəupən Pol mine Sailəs

¹ Kəni Pol təmalieuək mīn muvən əpəha Terpe mine Listra. Kəni ikin əha, iətəmimi kəti əha ikin rəha Iesu, nərgin u Timoti. Mamə rəhan in pətan Isrel in tatəhatətə e Iesu, mətəu rəhan tatə in iətəm Kris. ² Piatah mīn u kəutəhatətə e Iesu əpəha Listra mine Ikoniam kəmotəni məmə Timoti in iətəmi təuvir kəti. ³ Kəni Pol tolkeikei məmə otit ilau mīn. Kəni təməhgi=pən in mətəu-inu təməsolkeikeiən məmə nətəm Isrel mīn əha ikin mīn əha, nīkilah otəhti rah mətəu-inu ilah rəfin kotəhrun məmə tatə rəha Timoti in iətəm Kris.*

⁴ Kəni nian ilahal kəmhluvən e taun mīn, məhləni pətigəm kəm nətəmimi rəha Uhgīn nəghatiən rəha aposil mīn mine eldə mīn iətəm kəmotəluhu əpəha Jerusiləm. Kəni məhləgətun ilah məmə okotəkeikei məutohtəu=pən nəghatiən mīn əha. ⁵ Kəni e nolian əha, niməfaki mīn kəmotəskasik e rəhalah nəhatətəiən, kəni nian rəfin nətəmimi tatəpət kəmətəhatətə e Iesu məutəhuva e niməfaki.

Pol təmeruh nəməhlairiən kəti rəha Uhgīn

⁶ Kəni ilahal kəmhluvən=pən əpəha Fritiə mine Kəlesiə ikin, mətəu-inu Narmīn Rəha Uhgīn təməsegəhanian e lahal məmə okihluvən=pən Esie məhləni pətigəm nəghatiən əha ikin əha. ⁷ Nian kəmhluva iuəkir e ikin Misie mine ikin Pitiniə, məhlolkeikei məmə okihluvən Pitiniə. Mətəu Narmīn rəha Iesu təsegəhanian məmə okihluvən. ⁸ Kəni kəmhlaliuək mihluvən=pən Misie ikin, kəni mihleiuaiu=pa e taun əha Troas. ⁹ Kəni lapin lan, Pol təmeruh nati kəti təhmen e nəməhlairiən. Təmeruh məmə iətəm Masetoniə kəti tətəhtul mətətapuəh əskasik ohni məmə, “Pale, onəkuva Masetoniə masiru e timah.” ¹⁰ Nian Pol tineruh rəkis əmə nati əha, kəni inautol əpenə-penə məmə iəkəhuvən Masetoniə, mətəu-inu inotəhrun məmə Uhgīn tətəuin e timah məmə oiəkotəni pətigəm nanusiən təuvir rəha Iesu kəm nətəmimi əha ikin.†

Litia əpəha Filipai təməni nīpəhriən e Iesu

¹¹ Kəni iəmotos negəu kəti mohiet əpəha Troas motaiu əhruahru əmə o nītəni Samotres. Kəni kəməni lauig lan iəməhuvən məhuvəri e taun Neapolis. ¹² Kəni iəmhiet ikinu motaliuək əmə məhuvən əpəha e taun əha Filipai, u tətəməhli aupən e nītəni asoli Masetoniə. Nətəmi ikin əha, nətəm Rom əhruahru. Kəni iəmotatig nəuvetin əha ikin.

¹³ Kəni e Sapət, nian rəha nəfakiən, iəmhiet e taun əha kəni məhuvən əpəha ləuahtəni e nəhu kəti iətəm nikitimah təməhti məmə nətəmimi okəhuva ikin məutəfaki. Kəni iəməhuvən motəharəg məutəghati itimah nīpətan u ilah kəmotəupən məhuva məutəharəg.‡ ¹⁴ Kəni pətan Tuatirə kəti əha ikin tətətəlig e timah, nərgin u Litia. In pətan kəti tatol napən u nəugī naris, kəni nian rəfin napən əha nəhmtin tiəkis pik. Pətan əha in Ianihluə kəti mətəu in tatitəu=pən nəfakiən rəha nətəm Isrel, kəni Iərməniḡ təmol nīkin timətmətiḡ məmə otəni nīpəhriən e nəghatiən iətəm Pol tətəni. ¹⁵ Kəni kəmol bəptais lan mine rəhan mīn, mine rəhan mīn noluək mīn. Kəni in təməni=pa kəm timah məmə,

16:1 Uək 14:6; 2Tim 1:5 **16:2** Fil 2:19-22 * **16:3** Nətəm Kris ilah Nanihluə mīn, kəsəhgi=pən ilah.

16:4 Uək 15:23-29 **16:6** Uək 18:23 † **16:10** E fes 10-17, koteruh nəghatiən rəha Luk u nīpətin tətəni mə “itimah.” Inu tətəni məmə Luk ilah Pol mine e naliuəkiən rəhan. Koteruh mīn nati kətiəh e japtə 20 fes 5 matuvən. ‡ **16:13** Nian Pol tatuvən e taun kəti, nian rəfin tatuvən e nimə rəha nuhapuminiən rəha nətəm Isrel. Mətəu nəmə təhro, kəni tikə e taun u. Kəni tol lanəha, təmuvən əpəha e nəhu asoli, ikin məutəfaki ikin.

“Pale, onəkəhuva imak ikin kotatig nəuветin mətəu-inu itəmah ninotəhrun rəkis məmə iəu iətəni niphəriənən e İərməniğ.” Kəni in tətətəkeikei kəm tımah, kəni iəkəhuvən iman ikin.

Kəmləfən Pol mine Sailəs e kaləpus əpəha Filipai

¹⁶ Kəni nian kəti, nian iəməhuvən ikin kətəfaki ikin, kəni pətəkəku kəti təmeruh itimah e suaru. In ioluək rəha nətəmimi nəuvein nətəm kəmotos nəhmtin. Pətan əha narmin tərəh kəti tatig lan iətəm in tatol tətəni pətigəm natimnati iətəm otəpanuva. Kəni rəhan nətəmi asoli min kəmotos məni tətət e pətan əha mətəu-inu nətəmimi kəutətəou ilah məmə ilah okotətəu rəhan nəghatən. ¹⁷ Kəni in təmatuərisiğ e tımah Pol, kəni mətəni əfəməh məmə, “Nətəmi min u, nətəmimi rəha Uhgın u ilis, ilis pik. Kəutəni=pinə kəm təmah suaru rəha Uhgın məmə in otosmiəgəh nətəmimi lan.”

¹⁸ Təmatol lanəha e tımah nian tətət, mətəuarus nian kəti Pol tinətəu tərəh o nati əha minəpəou lan. Kəni in təmeirair magət e narmin tərəh əpəha məmə, “!E nərği İesu Kristo iətəni=pinə kəm ik məmə onəkiet rəkis e pətəkəku u!” Kəni rəueiu ağın min, narmin tərəh əpəha təmiet e pətəkəku əha.

¹⁹ Kəni nian rəhan nətəmi asoli nətəm kəutarməniğ lan kinotəhrun məmə narmin tərəh tiniet rəkis lan, kəni rəhalah nətəliğin o nosiən məni lan, in təmiet e lah, kəni kəmotətəu tərəh. Kəni kəmotaskəlim Pol mine Sailəs mətələs ilau məhuvən əpəha e taun əha kautol makit ikin, ²⁰ məmə okuəhtul e nəhmti nətəm Rom, nətəmi rəha kot. Kəni ilah kəmotəni məmə, “Suah mil u ilau iətəm Isrel. Ilau katuol nati tərəh tətət, matuol nətəmimi kəutan məhli pik u imatah ikin. ²¹ Ilau kətuəni məmə kitah okotəkeikei motohtəu=pən suaru pişin min. Mətəu suaru min əha kəsotohtəu-pəniən lou rəhatah. Kitah nətəm Rom. !Ko kitah kəsotoliən lanəha!”

²² Kəni nətəm ikin əha kəməhuva moteruh ilau minəutəni rah ilau. Kəni suah mil u rəha kot kəmuəni=pən kəm soldia min məmə okotəpeg rəhalau napən motalis ilau e nəuanigi. ²³ Kəni kəmotalis ilau motau tətət, kəni uərisiğ motləfən ilau e kaləpus. Kəni motəni=pən kəm iətəm tətəh kaləpus məmə otətəh vivi ilau məmə okəsiaietən muagim. ²⁴ Nian iətəmi rəha neruhien kaləpus tətətəu nəghatən əha, təmələs ilau muvən e nəuan kəti əpəha imə ağın, kəni mətəu=pən nig e nəhlikilau təhmen e hankap.

Iətəm tətəh kaləpus təməni niphəriənən e İesu

²⁵ Kəni e nəlugi nian lapin, Pol mine Sailəs kətuəfaki, kəni ilau mətəuani nəpuən min rəha nəni-viviən Uhgın. Kəni nətəmimi min e kaləpus kəməutətəliğ e lau. ²⁶ Kəni rəueiu ağın min, nəniğ asoli kəti təmələuəl e niftəni kəni mol nimə kaləpus təmələuəl pik, kəni doə min e kaləpus kəmoterəh, kəni sen u kəməlis nətəmimi lan kəmohtis. ²⁷ Kəni nian iətəmi rəha nehien kaləpus təmair, mafu məmə doə min rəha kaləpus kəmoterəh, nikin təməhti məmə nətəmi kəutəməhli e kaləpus kinotagim rəfin. Kəni təmləfəri rəhan nau məmə otəgəmu aru in lan. § ²⁸ Mətəu Pol təmagət əfəməh məmə, “!Ei! !Sagəmuian ik! Itimah rəfin əpə ikin.”

²⁹ Kəni suah kəha təmauin məmə okələs lait kan, kəni in təmāiu muvən imə. Kəni mişin=pən nəulin əpəha e nəhlik Pol mine Sailəs ikin mətərəmrumin. ³⁰ Kəni mit ilau mihluvən əpəha ihluə kəni mətəpuəh o lau məmə, “!Suah mil! ?Oiakəhro lanu məmə Uhgın otosmiəgəh iəu?” ³¹ Kəni kəmuəni=pən kəm in məmə, “Onəkəkeikei məni niphəriənən e İərməniğ İesu, ik mine rəham min.” ³² Kəni kəmuəni=pən nəghatən rəha İərməniğ kəm in mine nətəmimi

16:17 Mak 1:24 **16:20** Mak 13:9 **16:22** 2Kor 11:25; 1Təs 2:2 § **16:27** E nian əha, nəmə soldia kəti tairarəpən e iətəm tatol kaləpus tagim, okəkeikei kohamu soldia əha. **16:27** Uək 12:18-19
16:30 Uək 2:37

u kəutətig ilah min. ³³ Nati əpnapin lapin agin, mətəu suah kəha təmit ilau muvən məueiu mafəl nīməgim min e nīpəti lau iətəm kəmalis ilau ikin. Kəni e nian əmə əha kəmuol bəptais lan mine rəhan min. ³⁴ Kəni in təmit Pol mine Sailəs muvən iman ikin məfən nauəniən kəm lau. Kəni in mine rəhan min ərəfin nīkilah təmagiən məriəuəh mətəu-inu kəmotəni nīpəhriəniən e Uhgīn.

³⁵ Nian təmian, iətəmi rəha kot mil əha kuəni=pən kəm soldia min məmə, “Onəkəhuvən moterəh e suah mil əha kətian.”

³⁶ Kəni suah kəha iətəmi rəha kaləpus təməni=pən kəm Pol məmə, “Iətəmi rəha kot mil kəmuəni məmə okəsuol minian nəhməiən kəti kəm təlau, kəni iəkoterəh e təlau nəkətian, kəni iaiet mətian kəni muatig mətig.”

³⁷ Mətəu Pol təməni=pən kəm soldia min əha məmə, “?Ei, mətəu təhro əha? Mə itimlau iətəm Rom mil.* Kəni iətəmi rəha kot mil əha kəməsueruhian məmə iəmuol nati kəti tərəh, mətəu e nəhmti nətəmimi kəmotalis itimlau, kəni motləfən itimlau e kaləpus. ?Kəni rəueiu kuolkeikei məmə oiəkiaiet oneuən əmə? !Kəpə! Ilau əmə okuəkeikei miəuva u ikinu kəni muəfətigəm itimlau.”

³⁸ Kəni soldia min əha kəməhuvən motəni=pən kəm iətəmi rəha kot mil əha. Kəni nian kəmuətəu məmə Pol mine Sailəs ilau iətəm Rom mil, ilau kəmuəgin pik. ³⁹ Kəni kəmian muəni=pən kəm Pol mine Sailəs məmə, “!Pale, kəsi! Iəmuol tərəh e təlau.” Kəni ko miet ilau mohiet e kaləpus, kəni muəni=pən vivi kəm lau məmə okiaiet e taun əha.

⁴⁰ Kəni Pol mine Sailəs, ilau kəmiaiet e kaləpus mian e nimə rəha Litia. Kəni mueruh piatah min əha ikin əha mine nəuvinitah min rəha nīməfaki, kəni muəghati nəuvetin kəm lah mətəufəri nīkilah. Kəni uərisig lan, kiaiet mətian.

17

Pol mine Sailəs kəmian əpəha Təsalonaikə

¹ Kəni Pol mine Sailəs kəmuəliuək mian=pən əha e taun mil əha Amfipolis mine Apoloniə, miəuva miaiet=pa e taun əha Təsalonaikə. Ikin əha, nimə rəha nuhapuminiən kəti əha ikin rəha nətəm Isrel. ² Kəni Pol təmöl məmə inu tatol nian min, təmuvən əpəha imə e nimə əha. Kəni e Sapət kisil ilah nətəm Isrel əha ikin kəmotol nəghatiən tepət o Nauəuə Rəha Uhgīn. ³ In tətəni kəm lah məmə, “Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni-vivi agin məmə Kristo iətəm Uhgīn təməni məmə otahli=pa, in otəkeikei mīmīs, kəni Uhgīn otosmiəgəh min in e nīmisiən. Iesu u iətəm iətəni kəm təmah, in Kristo əha.”

⁴ Ilah nəuvein kəmotəni nīpəhriəniən e nəghatiən əha, kəni kəmohtəu=pən Pol mine Sailəs. Kəni Nanihluə min tepət nətəm kəutəfaki kəm Uhgīn, mine nīpətan asoli tepət nətəm kotepət e nīpətan min, kəmohtəu=pən ilau.

⁵ Mətəu nətəmi asoli min rəha nətəm Isrel əha ikin əha, kinəutohtgərah ilau, kəni məhuvən motəmki=pa nətəm kotərəh, əpəha e nīkali suaru min mine ikin min nəuvein min, kəni minautol nərahian tepət əpəha e taun əha. Kəni məhuvən e nimə rəha Jeson, minautəhapu doə e nimə, mətəsəl e Pol mine Sailəs. Kəmotolkeikei məmə okotləfən ilau e nəhlmi kaunsil əha ikin əha.

⁶ Nian kəməsotəhiən ilau, kəni kotaskəlim Jeson mine piatah min nəuvein motəmki=pən ilah məmə okotəhtul aupən e nətəmi asoli rəha kaunsil. Kəni kəmotagət əfəməh mətəni məmə, “Suah mil əha Pol mine Sailəs kətiasuv nəməuiən e ikin min rəfin, kəni miniuəva e taun rəhatah. ⁷ Kəni Jeson təmauin e lau kian iman ikin, mətəu ilah kəutatgəhli lou rəha Sisə iətəm tətarməniğ e nitəni min. Ilah kəutəni məmə Iərməniğ kəti min əha ikin tətətig, nərgin u Iesu.” ⁸ Nian nətəm Isrel kəmotəni nəghatiən əha, mautol nətəmimi mine

* **16:37** Nəmə suah kəti in iətəm Rom, mətəu katətu=pən nəghatiən kəti lan, kəni lou kəti əha ikin rəhalah məmə aupən kəpmən otol nalpinian kəm in, mətəu in otəkeikei məhtul e kot məni pətigəm nəuveti nəghatiən katətu=pən lan. Afin e Uək 25:16. **17:7** Luk 23:2; Jon 19:12

nətəmi asoli mın əha nıkilah tınəpiapei pik. ⁹ Kəni nətəmi asoli mın əha kəmotol Jeson mine piatah mın kəmotəfən məni kəti, məmə in nəniəskasıkiən kəti məmə okəsotol minian nati əha, kəni motahli=pən ilah kəutəhuvən.

Pol mine Sailəs kəmian əpəha Perea

¹⁰ Nian tınapınəpu, kəni piatah mın ikin əha kəmotahli=pən Pol mine Sailəs məmə okian e taun əha Perea. Nian kəmiaiet=pa ikin əha, kəmian e nımə rəha nuhapuminiən rəha nətəm Isrel. ¹¹ Nətəm Isrel əha ikin əha nətəligiən rəhalah təuvir, mapirəkis nətəm Təsalonaikə, mətəu-inu kotolkeikei pik məmə okotətəlig e nəghatiən rəhalau. Kəni nian rəfin, kəutafin vivi e Nauəuə Rəha Uhgın, məutəsal vivi məmə nəghatiən rəhalau təhruahru uə kəpə. ¹² Mətəu-inu e nolian əha, kəni tepət kəmotəni nıpəhriənian e Iesu. Kəni nıpətan asoli mın Kris tepət, mine nətəm Kris tepət kəmotəni nıpəhriənian e Iesu.

¹³ Mətəu nian nətəm Isrel əpəha Təsalonaikə kəmotətəu məmə Pol tətəni pətigəm mın nəghatiən rəha Uhgın əpəha Perea, kəni ilah kəməhuva mın əpəha ikin minəutəhlili nətəm Perea, minautol ilah məmə kotəhrun nohian ilau. ¹⁴ Kəni nian əmə əha, piatah mın kəmotahli=pən mın Pol tuvən əpəha itəhi muvən e negəu muvən Atens, məpəh əmə Sailəs mine Timoti kətuatig əpəha Perea. ¹⁵ Kəni nətəm kəmotit Pol məhuvən Atens, kəni Pol təmənı=pən kəm lah məmə okotəni=pən kəm Sailəs mine Timoti məmə okuauit uəhai əmə mian mueruh mın in. Kəni kəmohtəlig=pa mın Perea.

Pol əpəha Atens

¹⁶ Nian Pol təmətəhtahnin Sailəs mine Timoti əpəha Atens, in təmətəu tərəh pik mətəu-inu nian tətəliuək mətan ikin əha, meruh məmə ikin əha tərıauəh e narmı nati tərəh əpnapın mın. ¹⁷ Mətəu-inu o nati əha, in təmuvən əpəha e nımə rəha nuhapuminiən rəha nətəm Isrel ilah nətəm Isrel, mine Nanihlua mın nətəm ilah kəutəfaki kəm Uhgın, məutəghati pik o nati əha mine nanusiən təuvir. Kəni nian rəfin in tatuvən ikin katol makit ikin mətəghati kəm nətəmi əpnapın mın əmə. ¹⁸ Kəni nəgətun mın nəuvein nətəm Kris, kətəni ilah məmə Epikiuriən mine Sitoik,* ilah mın kəutəghati. İlah nəuvein kəutəni məmə, “? Suah əha təmələs əmə nəghatiən kəti e suaru mətəni, kəmə tətəni nak əpəha?”

Kəni nətəmimi nəuvein kəmotəni məmə, “İtimah iəutətəu məmə tətəghati e uhgın mın rəha iki pisin pisin mın.” Kəmotəni lanəha mətəu-inu Pol tətəghati e Iesu, mətəni məmə təmimıs mətəu Uhgın təmosmiəgəh mın.

¹⁹ Kəni kəutəuın=pən e Pol məmə otuva məhtul e nəhmti kaunsil rəha nətəm kəutəharəg e nitəuət əha Areopakus. Kəni kaunsil əha təmənı=pən kəm in məmə, “İkotolkeikei məmə iəkotəhrun nıpəti nəghatiən vi u iətəm nətəni. ²⁰ Nəghatiən mın əha nəuvein iəmotətəu məmə tol pisin agın, kəni iəkotolkeikei məmə iəkotəhrun nıpətin.” ²¹ Kəmotəghati lanəha mətəu-inu nətəm Atens mine ikin pisin mın iətəm kəməhuva Atens, kəmotolkeikei məmə okotəharəg əmə motətəlig e nəghatiən vi mın əha, kəni motəuhlin vivi nəniən lan.

²² Kəni Pol təhtul e nəhmti nətəmi rəha kaunsil əha məmə, “Nətəm Atens. İəu ineruh rəkis məmə nikitəmah tatuvən pik o uhgın mın. ²³ Nian iəu iətəliuək u ikinu materuh ikin nəutəfaki mın ikin mine narmı nati mın, kəni meruh nəghatiən kəti iətəm nəmotətəi=pən rəkis e kəpiel kəti məmə,

INU İKİN KƏTƏFAKI=PƏN KƏM UHGİN KƏTI İƏTƏM İTİMAH İƏKOTƏRURU.

17:17 Uək 18:19 * **17:18** Epikiuriən mine Sitoik – Nəgətun mın nəuvein iətəm kəutəsal e nıpəhriənian. İlah Epikiuriən kəutəni məmə natimnati iətəm tatol suah kəti nıkin tətəgiən, inu nəukəti nəmiəgəhiən təuvir. İlah Sitoik kəutəni məmə təuvir nəmə suah kəti təsətəuiən nəgiənian mine nəhməiən e nıkin.

Mətəu uhgĭn iətəm itəmāh nəutəfaki=pən kəm in, iətəm nəkotəruru, Uhgĭn əha inəha iətəm iəu iatəni=pinə kəm təmāh.

²⁴ “Uhgĭn əha inəha təmōl niftəni u, mĭne natimnati rəfin u kəutatig lan, kəni in tətarmənig e neai mĭne niftəni, in təsatiġiən e niməfaki mĭn iətəm kitah əmə nətəmimi kəmotol. ²⁵ Nati kəti təsikəiən ohni u kitah nətəmimi kotəhrun noliən məmə kotəfən kəm in. Mətəu in pišin əmə tətəfa nəmiəġəhiən kəm tah kətiəh kətiəh, mətəfa natimnati mĭn rəfin kəm tah. ²⁶ Aupən, aupən aġin, in təmōl əmə iətəmi kətiəh əmə, kəni nətəmimi rəfin kəmotəpən əmə e suah kəha, kəni in pišin əmə təmələhu ilah rəfin e ikin mĭn, kəni in pišin əmə təməni nian iətəm ilah okotan lan, mĭne niftəni mĭn rəhalah. ²⁷ Uhgĭn əmə təmōl lanəha məmə kitah rəfin okotəkeikei motalkut motəsal məmə okoteh, təhmen e suah kəti iətəm tətəpən mətəsal e nati kəti e napinəpuian, mətəu-inu nĭkin təhti məmə mətə tələs nati u in tolkeikei. Mətəu nĭpəhriənian məmə Uhgĭn əha, səniəmə in isəu o tah. ²⁸ Nĭpəhriənian mətəu-inu təhmen e iətəmi kəti təməni aupən məmə, ‘In əmə tatol məmə kitah rəfin kəutəmiəġəh, məutaliuək, mautil natimnati rəfin.’ Kəni məhmen e suah kəti rəhatəmāh iətəm təmətəi rəkis nəpuən kəti məmə, ‘Kitah mĭn, kitah nenətin mĭn.’

²⁹ “Mətəu-inu kitah nenəti Uhgĭn, ko kitah kəsotəniən məmə in təhmen e natimnati əpnəpin əmə iətəm nətəmimi kəutil ilah e aiən u kol tətəraip-oraip, mĭne silfə, mĭne kəpiel. In səniə məmə nati kəti iətəm suah kəti təhrun noliən e nəhlmin uə e rəhan nəhruniən. !Kəpə!

³⁰ “E nian əha aupən nətəmimi kotəruru Uhgĭn, kəni təhmen e iətəm Uhgĭn təmahtipəsġ e nəhmtin məmə otəsəruhian noliən tərāh mĭn əha. Mətəu rəueiu tətəni kəm tah rəfin e ikin mĭn rəfin məmə, ‘Itəmāh rəfin onəkotəuhlin itəmāh e rəhatəmāh mĭn noliən tərāh mĭn.’ ³¹ In təməni lanəha, mətəu-inu in təmītəpin rəkis nian in otakil noliən lan rəha nətəmimi rəfin, kəni in otol əmə e suaru iətəm təhruahru. Uhgĭn tĭnitəpin rəkis iətəmimi iətəm otakil noliən mĭn rəha nətəmimi, kəni kinotəhrun rəkis məmə in pəh, mətəu-inu tĭnol rəkis suah kəha təmiəġəh e nĭmiəiən.”

³² Nian ilah kəmotətəu nəġhatian məmə Uhgĭn təmōl suah kəti təmiəġəh mĭn e nĭmiəiən, nəuvein kəmotələh-əmu, mətəu nəuvein kotəni məmə, “Itīmāh iəkotolkeikei məmə iəkotətəu mĭn rəham nəġhatian.” ³³ Nəġhatian əha tĭnol naunun ikin əha, kəni Pol tietġəm e kaunsil. ³⁴ Mətəu nətəmimi nəuvein kəməhuvən motəhkul=pən lan, məutəni nĭpəhriənian e Iesu. Nətəmi əha kəti ikin nərgin u Taionisias, in iətəmi kəti rəha kaunsil əha, mĭne pətan kəti mĭn nərgin u Tamaris, mĭne nətəmimi nəuvein mĭn.

18

Pol təmuvən Korən

¹ Uərisig e natimnati mĭn əha, Pol təmiet əha Atens, muvən e taun pišin kəti mĭn, nərgin u Korən. Taun mil əha kətuatig e nĭtəni Akaiə. ² Ikin əha, təmeruh suah kəti, in iətəm Isrel, nərgin u Akuilə. Təmair əpəha Pontəs, mətəu təmuvən mətətiġ əpəha Itali e taun asoli əha Rom. Uərisig, kəni iətəm Rom əha, Klotiəs iətəm tətarmənig e ikin mĭn rəfin rəha Rom, təmōl lou kəti məmə nətəm Isrel mĭn əha ikin okotəkeikei mohiet Rom. Kəni Akuilə mĭne rəhan pətan Prisilə kəmiəiet miəuva muatig əpəha Korən. Kəməsuatigian təfəmāh kəni Pol tiet=pa, meruh Akuilə. Kəni Pol təmuvən imalau ikin. ³ Uək rəhan rəha nosiən məni təhmen əmə e uək rəhalau. Ilahal nətəmi rəha nəhliən nima tapolin. Kəni təmatig ilahal mĭn ilau, kəni mahlol pəti uək. ⁴ Kəni e nian rəfin e Sapət, nian

rəha nəfakiən, Pol mine nətəm Isrel mine nətəm Kris kautol nəghatiən tepət əpəha e nimə rəha nuhapuminian rəha nətəm Isrel, mətəu-inu Pol tolkeikei məmə otiuvi=pa ilah məmə okotəni niphəriənian e Iesu.

⁵ Kəni Sailəs mine Timoti kəmiaiet Masetonia, kəni nian kəmiaiet=pa ikin əha, Pol təməpəh uək rəha nəhliən tapolin, kəni mətəni pətigəm əmə nian rəfin nanusiən təuvir kəm nətəm Isrel əha ikin məmə Iesu in Kristo iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa. ⁶ Mətəu ilah kəmotəməki, kəni mətəahi. Kəni Pol təmorin-orin rəhan sot asoli e nəhmtilah. In nəmtətiən kəti məmə in otəpəh ilah. Kəni məni məmə, “Nəmə nəutatig e nərahian lan nian Uhgın otakil nətəmimi e Naunun Nian, mətəu rəhatəmāh aru, mətəu iəmətəni rəkis mətəu-inu itəmāh nətəpəh. Tətuəuin əha rəueiu, iəkuvən məni pətigəm nanusiən təuvir kəm Nanihluə mīn.” ⁷ Kəni in təmiet e lah muvən mətətig e nimə rəha Ianihluə kəti mətəu tatitəu=pən nəfakiən rəha nətəm Isrel, nərgin u Titias Jastəs. Rəhan nimə in e nīkali nimə rəha nuhapuminian rəha nətəm Isrel. ⁸ Kəni Krispəs u in tətarməniḡ e nimə əha, in mine rəhan mīn, ilah kəmotəhatətə e Iərməniḡ. Kəni nətəm Korən tepət mīn kəmotətəu nəghatiən rəha Pol, kəni kəmotəhatətə e Iesu, kəni kol bəptais e lah.

⁹ Kəni nian kəti lapin, Pol təmeruh nati kəti təhmen e nəməhlairiən. E nəməhlairiən əha, Iərməniḡ təməghati kəm in məmə, “Səḡiniən. Uvən məni pətigəm rəhak nəghatiən məsəmeiḡian, ¹⁰ mətəu-inu kilau min ik. Nətəmimi ko kəsotərəkiniən ik, mətəu-inu nətəmimi tepət e taun əha, ilah rəhak nətəmimi mīn.” ¹¹ Kəni Pol təmatig ikin əha o nu kətiəh kəni məuiḡ sikis, mətəgətun nətəmimi e nəghatiən rəha Uhgın.

Nətəm Isrel kəmotləfən Pol e kot

¹² Kəni nian Kalio in kəpmən rəha nətəm Akaiə, kəni nətəm Isrel kəməhuva pəti kəni motaskəlim Pol motələs məhuvən e kot. ¹³ Kəni motəni məmə, “Suah u tətalkut məmə otiuvi=pən nətəmimi məmə okotəfaki kəm Uhgın e nolian kəti iətəm təsəhmenian e Lou.”

¹⁴ Kəni Pol təməhtul məmə otəghati, mətəu Kalio təməni=pən kəm lah məmə, “Nətəm Isrel. Otətəlig-to. Okəmə nati u in nati kəti təsəhruahruian, uə təsitəu-pəniən lou, itəmāh ninotəhrun rəkis məmə iəkəkeikei mətəu nəghatiən rəhatəmāh. ¹⁵ Mətəu, nəghatiən u in nənikiliniən əmə kəti rəhatəmāh e nərgin mīn mine natimnati mīn rəha Lou rəhatəmāh, kəni tətətig əmə e təmah məmə onəkotəni motələhu vivi. Ko iəu iəsakiliən nati tol lanəha e kot.” ¹⁶ Kəni in mahli pətigəm ilah e kot. ¹⁷ Kəni nian kəməhuvən ihluə, əmeiko kəni motaskəlim Sostənes u iətəmi asoli rəha nimə rəha nuhapuminian rəha nətəm Isrel. Kəni motoh əpəha e namtihluə e nimə rəha kot. Mətəu Kalio təməsolkeikeian məmə otol nati kəti məmə otəniəhu ilah.

Pol təmitəlig Antiok əpəha Siria

¹⁸ Pol təmatig nian tepət əpəha Korən ilah piatah mīn. Kəni uərisig təpəh ilah muvən Kegkriə.* Aupən Pol təmol nəniəskasikiən kəti kəm Uhgın, kəni ikin əha in təmətei nəuanun matol naunun nəniəskasikiən lan rəhan. Kəni in təmos mīn negəu kəti ikin əha mītəlig=pa Siria. Kəni Prisilə mine Akuilə kəmuəitəu=pən in. ¹⁹⁻²¹ Nian kəməhuva e taun əha Efəsis, ilahal kihluvari. Kəni Pol təmuvən əpəha imə e nimə rəha nuhapuminian rəha nətəm Isrel, kəni mətəni nəghatiən tepət. Ilah kəmotətapuəh ohni məmə otətig nəuvetin ilah mīn ilah. Mətəu in təni məmə, “Ei kəsi, kəpə. Ko iəsatiḡian.” Mətəu nian in təmiet məni=pən kəm lah məmə, “Nəmə Uhgın tolkeikei məmə iəkuva mīn,

18:5 Uək 17:14-15 **18:6** Uək 13:46,51; Uək 20:26 **18:10** Jos 1:9; Aes 41:10 * **18:18** Kegkriə in pəsis rəha Korən. **18:18** Nam 6:18; Uək 21:24

kəni iəpanuva mĭn meruh itəmah.” Kəni in təmos negəu kəti miet Efəsis, mətəu təməpəh Akuilə mĭne Prisilə kətuatig ikin əha.

²² Nian Pol təmuva e taun əha Sisəriə, kəni muvari. Kəni maliuək muvən məmə oteruh nətəmi rəha niməfaki əpəha Jerusiləm. Kəni uərisig, titəlig=pa mĭn əpəha Antiok. ²³ Təmatig nəuветin ikin əha, kəni miet mĭn maliuək muvən=pən əpəha Kəlesia mĭne Fritia ikin matem əskasik nətəmi rəha Iesu.

Apolos təmuvən Efəsis mĭne Korən

²⁴ Kəni suah kəti təmuva əpəha Efəsis, in iətəm Isrel kəti, nərgin u Apolos. In təmair əpəha Aleksantria, kəni in iətəm təuvir kəti rəha nəghatiən, kəni məhrun vivi mĭn nəghatiən mĭn e Nauəuə Rəha Uhgĭn. ²⁵ Kəməgətun rəkis in e suaru rəha Iərmənig. Kəni nian rəfin nigəm tatuəu e nĭkin o nəni pətigəmian nəghatiən rəha Uhgĭn. Kəni nəghatiən rəhan e Iesu in təhruahru məuvir. Mətəu nati kətiəh əmə, in təhrun əmə nolian bəptais u Jon təmatol aupən. ²⁶ Kəni in təmətəni əskasik nəghatiən rəha Uhgĭn əpəha e nimə rəha nuhapuminiən rəha nətəm Isrel. Nian Prisilə mĭne Akuilə kəmuətəu in, kəmiet mĭhluvən əpəha e rəhalau nimə, kəni muəni pətigəm vivi kəm in suaru rəha Uhgĭn, kəni təmətəlig vivi.

²⁷ Kəni nian Apolos tolkeikei məmə otuvən əpəha Akaiə, kəni piatah mĭn əpəha Efəsis kəmotasiru lan motətei nauəuə kəti tuvən kəm nətəmi rəha Iesu əpəha Akaiə, məutətapuəh o lah məmə kotəhrun nosiən Apolos məhuvən əpəha imalah ikin. İlah mĭn əha, kəmotəupən rəkis motəhatətə e Iesu e nəuviriən rəha Uhgĭn. Kəni Apolos təmiet=pən Korən ikin Akaiə masiru e lah lanəha mətəu-inu in iətəm təuvir kəti rəha nəghatiən. ²⁸ Kəni mətəni pətigəm vivi e Nauəuə Rəha Uhgĭn məmə Iesu in Kristo iətəm Uhgĭn təməni məmə otahli=pa. Kəni e nəhmti nətəmimi, təmoh rəkis nəghatiən rəha nətəm Isrel.

19

Pol təmuvən mĭn Efəsis

¹ Nian Apolos təmətətig əhanəh əpəha Korən, taun kəti rəha Akaiə, Pol təmitəu suaru kəti əpəha ilis ikin e nitəuət mĭn miet=pa əpəha Efəsis. İkin əha təmeruh nətəmimi nəuvein rəha Iesu. ² Kəni təmətəpuəh o lah məmə, “?Təhro? ? Narmin Rəha Uhgĭn tinuva məriəuəh mətətig e təmah nian nəmotəhatətə e Iesu, uə kəpə?”

Kəni kəmotəni=pən kəm in məmə, “İtimah iəməsotətəu aginiən məmə nati kəti mĭn əha ikin Narmin Rəha Uhgĭn.”

³ Kəni Pol təmətəpuəh o lah məmə, “?Mətəu kəmol bəptais əhro lanu e təmah?”

Kəni kəmotəni=pən kəm in məmə, “Kəmol bəptais e timah e nolian bəptais iətəm Jon təmatol.”

⁴ Kəni Pol təni məmə, “Nolian bəptais iətəm Jon təmatol, katol e nətəmi mĭn u kəutəuhlin ilah e rəhalah nolian tərəh mĭn. Mətəu Jon təmətəni pətigəm məmə nətəmimi okotəkeikei motəhatətə e iətəmimi iətəm otəpanuərisig lan. Suah u in Iesu.” ⁵ Kəni nian nətəmimi kəmotətəu nəghatiən əha, kəni kəmol bəptais e lah e nərgi Iərmənig Iesu. ⁶ Kəni nian Pol təmələhu=pən nəhlmin e rəhn-kapə lah, Narmin Rəha Uhgĭn təmuva məriəuəh mətətig e lah. Kəni kinəutəghati e nəghatiən iki pişin mĭn, kəni məutəni pətigəm nəghatiən iətəm Uhgĭn tətəfən kəm lah. ⁷ Kəni nətəmimi mĭn əha, nəman ilah rəfin iuəkir e tueləf.

⁸ Kəni Pol təmatuvən e nimə rəha nuhapuminiən rəha nətəm Isrel e məuig kisil mətəni pətigəm əskasik nəghatiən e nanusiən təuvir rəha Uhgĭn

məsəginiən. Kəni ilah min ilah, kəmotol nəghatiən tepət mətəu-inu in tolkeikei məmə otiuvi=pa ilah e Narməniğiən Rəha Uhgīn. ⁹ Mətəu nətəmimi nəuvein, rəhn-kapə lah tiəkis pik məmə okotəni nīpəhriənien e rəhan nəghatiən. Kəni kəmotəni rah suaru rəha İərməniği rəhatah e nəhmti nətəmimi rəfin. Mətəu e nolien min əha, kəni Pol təmiet e lah kəni mit nətəm kəutəhatətə e İesu kəhuva məhuərisig lan. Kəni nian rəfin ilah nətəmimi kəutəghati əpəha e nimə sikul asoli kəti u suah kəti, nərgin u Tiranəs, təmətəgətun ikin aupən. ¹⁰ Kəni Pol təmatol uək əha o nu apiəpiə keiu. Mətəu-inu təmatol lanəha, kəni nətəmimi nətəm kəutatig ikin əha Esia, nətəm İsrəl mine Nanihluə min, ilah rəfin kəmotətəu nəghatiən rəha İərməniği.

Nenəti Skefa min

¹¹ Kəni Uhgīn təməfən nəsanəniən kəm Pol məmə otol nati apispis min iətəm tol pisin agin. ¹² Natimnati rəha Pol təhmen e hagkisif mine napən iətəm təmatuvən lan, nətəmimi kautos məutəhuvən mautek nətəm kəutohmis lan. Kəni nimisiən min kəmotəuvir, kəni narmin tərəh min kəmohtiet e lah.

¹³ Kəni nətəm İsrəl nəuvein kəutəhuvən ikin pisin pisin min nəuvein, məutəhgi pətiğəm narmin tərəh min e nətəmimi, kəni nətəmimi min əha kəmotalkut məmə okotol nati əha e nərgi İərməniği İesu. Kəni kəmotəni=pən kəm narmin tərəh min məmə, “E nərgi İesu, iətəm kətiəh əmə iətəm Pol tətəni pətiğəm, ohtiet.”

¹⁴ Kəni nətəm kəmautol nati əha, səpin əha ikin nenəti suah kəti, nərgin u Skefa, u in pris asoli kəti rəha İsrəl.* ¹⁵ Mətəu narmin tərəh təməni=pən kəm lah məmə, “İəkəhrun suah u İesu, kəni məhrun min Pol. ?Mətəu itəmah nīpəh min u?” ¹⁶ Kəni suah u narmin tərəh tətətiğ lan, təməhtul məhti ilah mərəkin ilah, məhapu-əhapu rəhalah napən məpeg rəkis, kəni kotaiu piəpiə əmə mətagim e rəhan nimə motəmrə-kəmrə. ¹⁷ Nian nətəm İsrəl əha ikin mine Nanihluə min kəmotətəu nati əha, kəmotəgin pik. Kəni nətəmimi kəmotəfəri nərgi İərməniği İesu təri pik.

¹⁸ Kəni nətəmimi tepət iətəm kəutəhatətə e İesu, kəmotəni pətiğəm kəm nətəmimi nati tərəh min iətəm kəmotol. ¹⁹ Nəuvein nətəm kəmautol nərik, ilah min kəmotəmki nauəuə min rəhalah e nati əha məhuva, motuvan əhtuv e nəhmti nətəmimi. Nian nətəmimi kəmotəfin nəhmti nauəuə min əha, təhmen e fifti-miliən vatu† ilah rəfin. ²⁰ Kəni nəghatiən rəha İərməniği təmai u iahgin e nəsanəniən asoli rəha Uhgīn.

Norgəhuiən asoli kəti əpəha nītəni Esia e taun Efəsis

²¹ Kəni uərisig e nati əha, Pol tinəni e nikin məmə otitəliğ=pən əpəha Jerusiləm, mətəu otuvən=pən Masetoniə mine Akaiə ikin. Kəni in tənəni məmə, “Nian iəkuvən rəkis Jerusiləm, iəkəkeikei muvən min Rom.” ²² Kəni in təmahli=pən Timoti mine Erastəs iətəm kətuasiru lan, məmə okuaupən mian əpəha Masetoniə. Mətəu in otətətiğ piəpim nəuvein əpəha ikin Esia.

²³ Kəni e nian əha, norgəhuiən asoli kəti təməri əpəha Efəsis o Suaru Rəha İərməniği. ²⁴ Suah kəti əha ikin iətəm tatol natimnati e aiən kətəni məmə silfə, nərgin u Temetrius. İkinu nətəmimi tepət kəutəfaki kəm uhgīn kəti pətan, nərgin u Atemis. Kəni Temetrius tatol narmi nimə əkəku min e silfə iətəm təhmen e nimə rəha narmi nati rəha Atemis. Kəni nətəmimi tepət kautos nəhmtin, kəni tatos mənəni asoli ilah rəhan min nətəmimi u kautol pəti uək.

19:11 Uək 14:3 **19:12** Uək 5:15 * **19:14** Nətəmi min u kotəhrun vi Baebol, kotəni məmə Skefa in səniəmə pris əhruahru, mətəu in aru əmə in tatol məmə in pris. **19:17** Uək 5:11 † **19:19** E nəghatiən əhruahru rəha Kris, tətəni “fifti-tausin koin mənəni kəmol e silfə.” Kəni koin mənəni kətiəh təhmen e 1,000 vatu. **19:21** Uək 23:11; Rom 1:13 **19:23** 2Kor 1:8

²⁵ Kēni tēmauīn e rēhan nētēmimi mīn mīne nētēpīsin iētəm kautol uək kētiāh əmə mēmə okəhuva kētiāh. Kēni tēni mēmə, “Iəu mīn, nəkotəhrun rəkis mēmə kəutos mēni asoli e uək u rəhatah. ²⁶ Mətəu itəmah nēmoteruh mīne motətəu mēmə suah u Pol tətərəkīn nētēmimi tepət kēni kīnəutohtəu=pən, sēniə Efəsis əmə, mətəu iuəkīr ikīn mīn rēfin e nītēni əha Esia. In tətēni pətīgəm mēmə uhgīn mīn iētəm nētēmimi əmə kəmotol e nəhlmi lah, sēniəmə uhgīn mīn pəhriən. ²⁷ Kēni rəueiu əha, iuəkīr tīnətərəkīn suaru rəhatah o nosiən mēni, kēni iuəkīr mīn in tatol mēmə nētēmimi okoteruh rah nimə rəha Atemis, u iētəm in ilis pīk. Kēni naunun, nēmə təhro nəghatiən rēhan otərəkīn nərgīn Atemis iētəm ilis pīk tuva mol nati əpnəpīn əmə lan. Mətəu ikīnu Esia mīne ikīn mīn rēfin, nētēmimi kəutəfaki kəm uhgīn u rəhatah.”

²⁸ Nian kəmotətəu nəghatiən əha, nīkilah tēmāhmə pīk, kēni əmeiko mīnautagət əfəməh mēmə “!Ure e Atemis u Efəsis!” ²⁹ Kēni nētēmimi rēfin e taun kīnotəpīs e nalməliən. Kēni nētēmimi tepət kəməhuva kētiāh məhuvən motaskəlīm iētəm Masetoniə mil əha iētəm kətualiūək ilahal Pol, nərgīlau u Kaeəs mīne Aristakəs. Kēni kəməhuvən pəti motiūvi=pən ilau əpəha ikīn nian rēfin kəutuhapumīn asoli ikīn.

³⁰ Kēni Pol tolkeikei mēmə otuvən məghati kəm nētēmimi əha, mətəu nətēmi rəha Iesu kəsotegəhaniən. ³¹ Mīne nətēmi asoli nəuvein rəha kaunsil asoli əpəha Esia nətəm kotolkeikei Pol, kəmotahli=pən nəghatiən kəm in motəniəhu əskasik mēmə otəsuvəniən əha nətēmi əha ikīn.

³² Kēni ikīn əha, nētēmimi kautol vilig vilig tepət məutagət əfəməh. Nəuvein kəutēni nati pīsīn, kēni nəuvein kəutēni nati pīsīn. Mətəu tepət kotəruru agīn mēmə kəməhuva o nati nak. ³³ Kēni nətəm Isrel mīn əha ikīn kəmotətgi=pən suah kēti nərgīn u Aleksantə mēmə otuvən məhtul aupən e lah. Kēni tēməfəri nəhlmīn mēmə kəsotagətiən pəh tēni pətīgəm neruhiən rēhan. ³⁴ Mətəu nian nētēmimi kəmotəhrun mēmə in iētəm Isrel kēti, kəmotagət pəti-pəti əfəməh mīn mēmə, “!Ure e Atemis əpəha Efəsis! !Ure e Atemis əpəha Efəsis!” Kəmotagət əfəməh motos auə keiu.

³⁵ Kēni iətēmi asoli kēti in kəpmən asoli rəha taun Efəsis, tēməhtul mēniəhu ilah mēmə, “!Sotagətiən-to!” Kēni mēni mēmə, “Ei, nētēmimi! Atemis u in uhgīn rəhatah. Kēni nərgīn in ilis. Kēni nətēmi ikīn mīn rēfin kotəhrun mēmə in uək rəhatah nətəm Efəsis mēmə okoteruh vivi niməfaki rēhan, kēni moteh vivi kəpiel asim rēhan iētəm təmsipən e neai muva. ³⁶ Kēni suah kēti tikə iētəm otəni mēmə iətēiuə. Kēni tol lanəha, təuvir mēmə nətəlīgīn rəhatəmah teiuaiu. Təsəuviriən mēmə nəkotalməli lanko.

³⁷ “Nəmosos suah mil u məhuva ikīnu, mətəu ilau kəsuaqləhiən e nati kēti kēni məsuan kəskəsīən e nimə rəha narmī nati rəhatah, kēni məsuağhati rahīn e nərgi pətan əha, uhgīn rəhatah. ³⁸ Nēmə Temetrius mīne rēhan noluək mīn kəuteruh=pən nəghatiən tərāh e suah kēti, nian əha ikīn rəha kot mīne nətəm rəha kot əha ikīn. Təuvir mēmə okəhuvən motēni pətīgəm nəghatiən tərāh mīn əha iētəm kəmotətəu kəm lah. ³⁹ Mətəu nēmə nati kēti mīn əha ikīn iētəm nəkotolkeikei, nəkotos məhuvən e nəharəgiən əhruahru rēhan. Mətəu nəharəgiən u tətəhti lou. ⁴⁰ Tīmətīg əmə mēmə okotəfən kitah e kot o nolīn u, mēmə kəmotərgəhu pīk u rəueiu. Iuəkīr kotəməu təpiə əmə ikīn. ?Kēni ko kəsotəniən nati kēti mēmə kəməhuva ikīnu e nəharəgiən u rəueiu o nak? Mətəu-inu nəharəgiən u, nīpətin tikə, kēni təsītəu-pəniən lou.” ⁴¹ Nian tēməni rəkis nəghatiən əha, kēni mēniəhu nəghatiən mahli=pən ilah mēmə okotagim mīn.

20

Pol tǝmuvǝn ǝpǝha Masetoniǝ mine Akaiǝ

¹ Nian nǝrahien ǝha tǝmol naunun, Pol tǝmauin e nǝtǝmi rǝha Iesu mǝmǝ okǝhuva kǝtiǝh. Kǝni mǝtǝghati kǝm lah o nem ǝskasikiǝn ilah. Kǝni uǝrisig lan, tauǝhruin ilah miet maliuǝk muvǝn ǝpǝha Masetoniǝ. ² Tǝmuvǝn ǝha ikin tepǝt ikin kǝni mǝtǝfǝn nǝghatiǝn tepǝt kǝm nǝtǝmimi rǝha Iesu matem ǝskasik ilah, kǝni miet=pa Kris. ³ Matig mos mǝuig kisil ikin ǝha, kǝni uǝrisig tǝni mǝmǝ otos negǝu kǝti mitǝlig=pa Siriǝ. Mǝtǝu tǝmǝtǝu mǝmǝ nǝtǝm Isrel min kinautol nǝghatiǝn oneuǝn kǝti mǝmǝ okotohamu ǝpǝha e negǝu. Kǝni tǝmǝuhlin rǝhan nǝtǝligiǝn, kǝni mǝpǝh negǝu mǝtǝliuǝk ǝmǝ mitǝlig=pǝn Masetoniǝ. ⁴ Nǝtǝmimi nǝtǝm kǝmǝutohtǝu=pǝn e nian ǝha, kǝti u Sopata nǝti Pirǝs iǝtǝm Perea, mine Aristakǝs, mine Sekantǝs, iǝtǝm Tǝsalonaikǝ mil, mine Kǝǝs iǝtǝm Terpe, mine Timoti, mine nǝtǝm Esia mil u Tikikǝs mine Trofimǝs. ⁵ Kǝni e Filipai, nǝtǝmi ǝha kǝmotaupǝn mǝhuvǝn mǝutǝhtahnin itimah ǝpǝha taun Troas Esia ikin. ⁶ Nian Lafet rǝha Pǝret U Is Tikǝ Lan tǝmol naunun, itimah iǝmotos negǝu kǝti mohiet Filipai motaiu nian faif minǝhuvǝn ǝpǝha Troas, mǝhuvǝn moteruh ilah kǝni motatig motos wik ǝpiǝpiǝ.

Iutikis tǝmimis kǝni mǝmiǝghǝ min ǝpǝha Troas

⁷ E Sarere lapin, iǝmǝhuva kǝtiǝh mǝmǝ iǝkotǝfaki, kǝni motauǝn, kǝni mau-tun Nauǝniǝn Rǝha Nǝmtǝtiǝn Rǝha Iesu. Kǝni Pol tǝmǝghati kǝm nǝtǝmimi mǝtǝu-inu tǝhrun mǝmǝ olauig tatuvǝn mǝpǝh ilah. Kǝni tǝmǝghati mǝtǝuarus nǝlugi nian lapin.

⁸ Nǝpǝgnǝua nimǝ iǝtǝm iǝutǝharǝg ikin, in e nimǝ kǝmol kilpǝn-ilpǝn tǝri. Kǝni kǝmasiǝpǝn e lait tepǝt ǝha ikin. ⁹ Kǝni iǝtǝm aluǝ kǝti, nǝrgin u Iutikis, tǝtǝharǝg e wintǝ ikin. Nian Pol tǝtǝni pǝtigǝm nǝghatiǝn rǝha Uhgǝn mǝtǝni mǝtǝni, kǝni Iutikis, napiliǝn tǝmos, ǝmeiko mǝmei pǝtigǝm e wintǝ misipǝri morin ǝpǝha lǝhtǝni e niftǝni. Kǝni nǝpǝg nǝua nimǝ iǝtǝm tǝmǝmei ikin, in tol kisil lan. Kǝni nian kǝmoteiuaiu mǝhuvǝn, mǝtǝu tinimis rǝkis. ¹⁰ Kǝni Pol tǝmuvǝn misin nǝulin e nikali iǝtǝm aluǝ ǝha, kǝni mǝlǝs mǝgǝu=pa e nǝhlmǝn mil, kǝni mǝni=pǝn kǝm lah mǝmǝ, “Nikitǝmah tǝsahmǝiǝn. In tinǝmiǝghǝ min.”

¹¹ Kǝni Pol tǝmǝri min muvǝn ǝpǝha ilis kǝni mol Nauǝniǝn Rǝha Nǝmtǝtiǝn Rǝha Iesu ilah min ilah, kǝni ko motauǝn pǝti. Kǝni tǝtǝghati min kǝm lah mǝtǝuarus tian, kǝni mǝpǝh ilah. ¹² Kǝni ilah kǝmotit iǝtǝm aluǝ u mǝhuvǝn lahuǝnu. Nikilah tǝtagiǝn mǝtǝu-inu iǝtǝm aluǝ tǝmǝmiǝghǝ min.

Kǝmohiet Troas mǝhuvǝn Maelitǝs

¹³ Kǝni Pol tǝmǝni mǝmǝ otǝliuǝk ǝmǝ muvǝn ǝpǝha e taun ǝha Asos, mǝtǝu itimah iǝkǝhuvǝn e negǝu mǝhuvǝn mǝ iǝkotǝlǝs ǝha ikin. Kǝni itimah iǝkotos negǝu motaupǝn mǝhuvǝn ǝpǝha Asos, kǝni in tuǝrisig muva.

¹⁴ Nian tǝmiǝt=pa, iǝkotit mǝhuvǝn e negǝu. Kǝni itimah rǝfin mǝhuvǝn ǝpǝha Mitilen. ¹⁵ Iǝmotiǝt mǝhuvǝn ikin ǝha, kǝni lauig lan iǝkǝhuva mǝutǝmǝhli ihluǝ e nitǝni ǝha Kios. Kǝni lauig min iǝkǝhuva e nitǝni ǝkǝku Samos. Kǝni lauig min iǝpanǝhuva Maelitǝs kǝni mǝhuvǝri ikin. ¹⁶ Pol tǝmǝni rǝkis mǝmǝ iǝsotǝhtuliǝn Efǝsis mǝtǝu-inu tǝsolkeikeiǝn mǝmǝ iǝkotǝn pik ǝha e nitǝni Esia. In tǝmalkut mǝmǝ iǝkǝhuvǝn uǝhai Jerusilǝm mǝmǝ in otuvǝn e lafet rǝha Nauǝniǝn Vi kǝtǝni mǝmǝ Pentekos.

Pol tǝmauiǝhruin nǝtǝmi asoli min rǝha nimǝfaki ǝpǝha Efǝsis

¹⁷ Kǝni nian iǝmǝhuvǝri ǝpǝha Maelitǝs, Pol tǝmahli=pǝn nǝghatiǝn ǝpǝha Efǝsis mǝmǝ eldǝ min rǝha nimǝfaki mǝ okǝhuva-to moteh in. ¹⁸ Nian kǝmǝhuva, tǝmǝghati kǝm lah mǝmǝ, “Itǝmah nǝkotǝhrun rǝkis rǝhak nolǝn

iätəm iatol nian iəmuva apis ikinu Esia mətəuarus=pa u rəueiu. ¹⁹ İəu ioluək əmə rəha İərməniğ. Kəni rəhak nətəliğin in ləhtəni əmə. Kəni nian rəfin nəhu nəhmtək tətaiu o təmah. Kəni nian rəfin iətatig e nian əskasik mın, mətəu-inu nətəm Isrel kotolkeikei məmə okotuhamu iəu.

²⁰ “İtəmah nəkotəhrun məmə iəmətəğhati kəm təmah mətəğətun itəmah e niki nətəmimi natimnati mın iätəm otasiru e təmah, məsəhluaığın e nati kəti o təmah. İəməni=pinə rəfin e nıpəgnəua nimə mın kəni ihluə mın e nəhmti nətəmimi. ²¹ İətəni=pən əhruahru kəm nətəm Isrel mine Nanihluə mın məmə okotəkeikei motəuhlin ilah e rəhalah nəmiəğəhiən məhuva o Uğin, kəni motəhatətə e rəhatəmah İərməniğ İesu Kristo.

²² “Kəni rəueiu əha, inatuvən Jerusiləm mətəu-inu Narmin Rəha Uğin təməni kəm iəu məmə iəkuvən. İəsəhruniən məmə oiəkəhratig əha ikin. ²³ Nati kətiəh əmə iəkəhrun məmə taun mın rəfin iätəm iətuvən=pən ikin, Narmin Rəha Uğin tətəni=pa kəm iəu məmə nian iəkuvən ikin əha, iəkətiğ e nərahien kəti kəni muvən e kaləpus. ²⁴ Kəni iəu iəsəğiniən e natimnati mın əha. Nəmiəğəhiən rəhak in nati əpnəpin əmə. Mətəu iəkölkeikei pik məmə iəköl naunun e uək u İərməniğ İesu təməfa məmə iəköl o nəni pətigəmien nanusiən təuvir e nəuviriən rəha Uğin.

²⁵ “Otətəu-to. İəməğhati kəm təmah e Narməniğin Rəha Uğin, mətəu rəueiu əha iəkəhrun məmə itəmah rəfin onəsoteruh minien iəu nian kəti. ²⁶ Kəni iətəni=pinə kəm təmah əha rəueiu e nəhmti Uğin məmə, nəmə itəmah kəti otuvən tərəh ikin, mətəu rəhan aru, səniəmə iəu iəmol. ²⁷ İəməni=pinə natimnati mın rəfin kəm təmah iätəm Uğin tolkeikei məmə onəkotəhrun.

²⁸ “Onəkotətəu vivi itəmah. Kəni nətəmimi nətəm Narmin Rəha Uğin təməfən e nəhlmitəmah, inu niməfaki rəha Uğin. Kəni onəkotəkeikei məuteh vivi ilah təhmen e iətəmi rəha sipsip mın tateh vivi rəhan sipsip mın. İlah mın əha, Uğin təmos nəhmti lah e nira nətin nian təmimis e nigə kəməluau.* ²⁹ İnəhrun rəkis məmə nian iəkiet rəkis e təmah, nətəmimi nəuvein iätəm kotəhmen e kuri arpin mın okəhuva məmə okotus itəmah nətəmimi rəha İesu. ³⁰ İtəmah aru mın əmə nəuvein okəpanotəhtul moteiuə motəğəu nəğhatiən pəhriən məmə okotit rəkis nətəmimi rəha İesu. ³¹ Kəni onəkotətəu vivi itəmah kəni məsotaluiən məmə e nu kisil iəməsəpəhiən nəni-pinəiən nəğhatiən u kəm təmah e nian mın rəfin. Kəni nian nəuvein, iəmətəsək o təmah.

³² “Kəni rəueiu əha, iətəfən itəmah e nəhlmi Uğin mine nəğhatiən rəha nəuviriən rəhan kəm təmah. Nəğhatiən u nəsanəniən lanəha ikin məmə otol itəmah nəkotəskasik, kəni məfinə nəuviriən iätəm Uğin təməni rəkis məmə otəfən kəm rəhan mın nətəmimi.

³³ “İəu səniəmə iətəmimi iəkölkeikei pik nautə rəha iətəpisin, məni rəhan uə napən iätəm katuvən lan. ³⁴ İtəmah nəkotəhrun rəkis məmə iəu aru əmə, iatol uək o nosiən natimnati iätəm iəu mine nətəmimi kəutəhuərisig lak kotolkeikei o natığın. ³⁵ Nian nəmotəh rəhak nolien mın, iəməğətun suaru mın əha kəm təmah məmə onəkotol lanəha motasiru e nətəmimi u kəsotəskasikiən. Kəni onəsotaluiən e nəğhatiən rəha İərməniğ İesu iätəm təməni məmə, “Təuvir ağin o nətəmimi u nətəm kəutəfən kəm nətəmimi, məpirəkis in mın u ilah kəutəhtahnin əmə məmə okəfən kəm lah.”

³⁶ Nian Pol təmol naunun e rəhan nəğhatiən, təmeiuaiu misin nəulin kəni məfaki ilah mın ilah. ³⁷ Kəni kəmotəsək pik motaskəlim Pol məutəğətun nolkeikeiən rəhalah ohni, kəni motəuiəhrui. ³⁸ Kəmotətəu tərəh pik məmə

20:18 Uək 18:19-19:10 **20:23** Uək 9:16; 21:11 **20:24** Uək 21:13; 2Tim 4:7 * **20:28** Suaru kəti mın o nəuhliniən nəğhatiən u “nira nətin” in tol lanu: “niran aru.” **20:28** 1Tim 4:16; 1Pitə 5:2-4
20:29 Mat 7:15; Jon 10:12 **20:31** 1Təs 2:11 **20:34** 1Kor 9:11-12 **20:34** Uək 18:3; 1Təs 2:9

təmāni kəm lah mēmə okəsoteh mīniān nāhmtin. Kəni ilah min kəmotaliuək məhuvən əpəha negəu ikin.

21

Pol təmuvən Jerusiləm

¹ Nian iəmotaiühruin rəkis ilah, iəməhuvən e negəu kəni mohiet, motaiu əhruahru əmə o nitəni əkəku əha, Kos. Kəni lauig lan iəkəhuva e nitəni əkəku əha, Rotes. Kəni iəkohiet min ikin əha məhuva min e ikin kəti kətəni mēmə Patarə, kəni məhuvəri ikin.

² Ikin əha iəmoteruh negəu kəti, kinatəni mēmə otiet muvən əpəha Fonisiə. Kəni iəkotiuvig=pən lan mohiet min. ³ Itimah iəməhuva moteruh nitəni asoli əha Saiprəs, kəni motohtəu=pən e nikalin u pesi ikin kəni motaiu e nitəni Siriə. Negəu əha təmuva e taun əha Taea mēmə otəmki-pari natimnati ikin. Kəni iəkəhuvəri ikin.

⁴ Ikin əha iəməhuvən moteruh nətəmi rəha Iesu. Kəni motatig itimah min ilah, motos nəfakiən apiəpiə kəti. Kəni Narmīn Rəha Uhgīn təghati kəm lah, kəni ilah kəmotəni=pən əskasik kəm Pol mēmə otəsuvəniān Jerusiləm. ⁵ Mətəu nian rəhatimah natigian ikinu tinol naunun, kəni iəkohiet minautəhuvən əpəha Jerusiləm, kəni nətəmi rəha Iesu ikin əha, mine rəhalah nīpətan min, mine nətilah min kəmohtəu=pən itimah iəkəhuvən əpəha itəhi e nīpəkil. Kəni motisin nəulitimah ikin motəfaki, kəni motaiühruin itimah min. ⁶ Kəni iəkəhuvən e negəu, kəni ilah kohtəlig=pən imalah min ikin.

⁷ Kəni negəu təmīet Taea maiu o nitəni Toleme. Kəni iəkəhuvəri məhuvən moteruh piatimah min, motos nian kətiah. ⁸ Kəni lauig lan, iəkohiet min məhuvən məhuvəri əpəha e taun Sisəriə kəni məhuvən məutətig e nimə rəha Filip u iətəm tatuvən ikin min mətəni pətigəm nanusiān təuvir. Kəni in tatol səpin lan e nətəmi nətəm kəməfəri ilah aupən o nasiruiān e aposil min. ⁹ Nətīn pətan kuvət kəsotohtəu-pəniān iərman. Nīpətan min əha kəutəni pətigəm nəghatīān iətəm Uhgīn tətəfən kəm lah.

¹⁰ Iəmotatig nian kisil uə kuvət ikin əha, kəni iəni kəti rəha Uhgīn əpəha Jutiə təmuva, nərgin u Akapus. ¹¹ Təmuva meruh itimah kəni mələs rəkis kətəuti rəha Pol, kəni məlis əpumin aru nəhlmin mine nəhlkin lan, kəni mənī pətigəm mēmə Narmīn Rəha Uhgīn təməni kəm in mēmə, “Nətəmi asoli nəuvein rəha Isrel okotəlis lanəha suah kəha rəhan u kətəuti, kəni motəfən e nəhlmi Nanihluə min əpəha Jerusiləm.”

¹² Nian iəmotətəu nəghatīān əha, itimah nətəm ikin əha, iəmotəniəhu əskasik Pol mēmə otəsuvəniān Jerusiləm.

¹³ Mətəu Pol tənī=pa kəm timah mēmə, “? Nəutasək onak? Nəkotol məutərəkin nikik o nuvəniān ikin əha. İəu iəsəginian o nuvəniān e kaləpus o nərgi İərmənig Iesu, mətəu iətegəhan min mēmə iəkimis ohni əpəha Jerusiləm.”

¹⁴ Nian iəmoteruh mēmə ko Pol təsəuhlinian rəhan nətəligian, kəni iəkotəpəh əmə, məutəni mēmə, “Pəh İərmənig otol əmə mēmə in tolkeikei mine.”

¹⁵ Iəmotatig nəuvətīn u ikinu, kəni uərisig iəkotaipi rəhatimah natimnati, motaliuək əmə məhuvən Jerusiləm. ¹⁶ Nətəmi nəuvein rəha Iesu əpəha Sisəriə kəmohtəu=pa itimah motit itəmah məhuvən e nimə rəha iətəm Saiprəs kəti u in iətəmi rəha Iesu nuvəh rəkis mətəuarus=pa əha rəueiu, nərgin u Nason. Kəni motapili ikin.

Pol təmuvən meruh Jemis

¹⁷ Nian iəməhuva Jerusiləm, piatah min nikilah təmagian pik mēmə koteruh itimah. ¹⁸ Kəni lauig lan Pol mine itimah rəfin iəməhuvən mēmə iəkoteruh

Jemis. Kəni eldə mın rəfin rəha niməfaki kəməhuva. ¹⁹ Pol təməni təuvir kəm lah kəni məni pətigəm vivi kəm lah natimnati rəfin ağin e rəhan naliuəkian iətəm Uhgın təmöl kəm Nanihluə mın.

²⁰ Nian kəmotətəu nəghatiən əha, ilah rəfin nıkilah təmagiən, kəni motəni-vivi Uhgın.

Kəni motəni=pən kəm Pol məmə, “Piak. Ik nınəhrun rəkis məmə rəueiu əha nətəm Isrel təhmen e tausin tepət kinotəhrun Iesu, kəni ilah rəfin kəutaskəlīm pik Lou rəha Mosis. ²¹ Ilah kinotətəu rəkis nəghatiən nəuvein iətəm kətəni məmə nətəgətun nətəm Isrel əpəha ikin mın pisin pisin məmə okotəpəh Lou rəha Mosis. Kəni motətəu məmə ik nətəni məmə okəsəhgi-pəniən nenətılah mın, kəni məsotohtəu=pən mınıən kastım rəhatah.* ²² Rəueiu əha ilah okotətəu məmə ik nınuva u ikınu mətətig. ?Kəni okotəhro lanu əha rəueiu?

²³ “Təuvir məmə onəköl nati u iətəm iəutəni=pinə kəm ik əha rəueiu. Nəman kuvət u ikınu kəmotöl nəniəskasıkiən kəti ilah Uhgın. ²⁴ Olauig nəkəkeikei mit ilah məhuvən, kəni mos nəhmti rəhalah nati miəgəh mın rəha sakrifais, kəni itəmah mın ilah motöl sakrifais rəha nafəliən iətəmi u Lou rəhatah tətəni. Kəni ilah kotəhrun nakıən rəhn-kapə lah təpiə. Nian natöl natimnati mın rəfin əha, kəni nətəmimi okotəhrun məmə kətəiuə lam, mətəu nıpəhriənıən, ik nətəskəlīm əhanəh Lou rəha Mosis.

²⁵ “Kəni rəueiu iəkəni Nanihluə mın nətəm kəutəhatətə e Iesu. Itəmah iəmotahli=pən rəkis nauəuə kəti kəm lah. Nauəuə əha tətəni lanu rəhatımah nəghatiən məmə ilah okəsotuniən nıərə, mıne nauəniən u katöl sakrifais lan kəm narmi nati mın, kəni məsotuniən nati miəgəh u kəmarin nentəui mətəu-inu nıran əpəha ikin e nıpətın, kəni məsotoliən təfagə e pətan.” Kəni Pol təmegəhan e nəghatiən əha.

²⁶ Kəni lauig lan, Pol mıne nətəmi əha kuvət kəməhuvən motöl natimnati iətəm Lou tətəni. Kəni Pol təmuvən əpəha e Nımə Rəha Uhgın məmə otəni=pən kəm pris mın məmə nian kuvəh əha ikin tətətig əhanəh məmə Lou tətəni, kəni pris mın okotöl sakrifais kuvət təhmen e nətəmi mın əha.

Nətəm Isrel kəmotaskəlīm Pol əpəha e Nımə Rəha Uhgın

²⁷ Nian tınuva iuəkır o nian səpın iətəm sakrifais rəha nafəliən otöl naunun lan, nətəm Isrel nəuvein kəmotəpən Esia aupən, kəmotafu Pol əpəha e Nımə Rəha Uhgın kəni kınautos nətəmimi tepət əha ikin əha mınautahli=pən mın nigəm e nıkilah, kəni nətəmimi mın əha kəmotaskəlīm Pol, ²⁸ məutagət əfəməh lan məmə, “!Ei, nətəm Isrel! !Əhuva motasıru e tımah! Suah əpələ in əpə iətəm tatuvən ikin mın rəfin mətəgətun nətəmimi məmə okotəməki e tah mətəni kəm lah mın məmə Lou rəha Mosis in nati əpnarın əmə mıne Nımə Rəha Uhgın. Kəni mit Nanihluə mın məhuva ikınu imatah pisin əmə ikin e Nımə Rəha Uhgın, kəni nolıən əha təmatgəhli Lou kəni mınöl tınamıkmık u ikınu.”

²⁹ Kəmotəni lanəha mətəu-inu kəmoteruh suah kəha Trofıməs iətəm Efəsıs təmətəliuək ilau Pol əpəha i taun. Kəni nıkilah təhti məmə kəta Pol tətım miəuva əha ikin əha e noan rəha nətəm Isrel əmə əpəha e Nımə Rəha Uhgın.

³⁰ Kəni nətəmimi rəfin e taun kəmotagət əfəməh o nati əha, motaiu məhuvən motaskəlīm Pol moteikəpan mohiet e Nımə Rəha Uhgın. Kəni pris mın kotahtıpəsıg uəhai əmə e doə e Nımə Rəha Uhgın. ³¹ Nian kəmotalkut məmə okotohamu Pol, kəni iətəmi asoli rəha soldıə mın rəha Rom əpəha Jerusıləm, təmos nəghatiən məmə katöl nati asoli kəti əpəha i taun. ³² Kəni təmauit

21:19 Uək 15:12 **21:20** Uək 15:1,5 * **21:21** Inu nəghatiən eiua məmə Pol təməni kəm nətəm Isrel məmə ilah okotəpəh nıtəu-pəniən Lou, kəni məsotəhgi-pəniən nətəmimi. Mətəu təməni kəm Nanihluə mın məmə nıkilah təsəhtiən məmə okotəkeikei motohtəu=pən Lou mıne kəkeikei kəhgi=pən ilah. **21:24** Nam 6:1-20; Uək 18:18 **21:25** Uək 15:29 **21:26** 1Kor 9:20 **21:29** Uək 20:4

məmki rəhan mīn nəuvein soldia mīn mīne nətəmi asoli mīn lan motaiu məhuvən əpəha ikin nətəmimi kəutoh Pol ikin. Nian nətəmimi kəmotafu ilah, ilah kotəpəh nohiən Pol, motəhtul motəpnəpīn əmə.

³³ Kəni iətəmi asoli rəha soldia mīn təmuva o Pol maskəlīm, kəni magət e rəhan mīn soldia mīn kəhuva motəlis e sen keiu. Kəni motətapuəh o nətəmimi məmə, “?Iətəmi pəh u? ?Təmol nati tərəh nak?” ³⁴ Kəni nīmənīn nətəmimi nəuvein kəutəni nəghatiən pīsīn, nəuvein kəutəni nəghatiən pīsīn. Mətəu kīnotəruru əhruahru nəukəti nəghatiən, kəni nəghatiən tīnepət. Iətəmi asoli rəha soldia mīn tīnəruru məmə kəməhro lanu, kəni magət e rəhan mīn soldia mīn məmə okotələs Pol məhuvən e nīmə rəhalah.

³⁵ Nian Pol tīnatəpag-əpag pəri məmə otuvən imə, kəni soldia mīn kəmoteapən ohni kəni motləfəri, mətəu-inu nətəmimi nīkilah tətəhmə pīk məmə okotoh. ³⁶ Ilah rəfīn kəmətəhuərisig məutəni əfəməh məmə, “!Otohamu! !Otohamu!”

Pol təmāni nīpīlgan nəghatiən

³⁷ Nian kəmotələs məhuvən məmə okotevig=pən imə, kəni Pol təni=pən kəm iətəmi asoli rəha soldia mīn e nəghatiən Kris məmə, “Iəkolkeikei məmə iəkəni nati kəti kəm ik.”

Kəni iətəmi asoli rəha soldia mīn təni məmə, “?Nəkəhrun nəghatiən e nəghatiən Kris? ³⁸ Nīkik təhti məmə ik iətəm Ijip u nəmətalkut məmə nəkələs iahu rəhatīmāh kəpmən aupən, kəni məmki nətəmimi fo-tausīn u Nətəmi Rəha Nuhamuīn Nətəmimi, kəni məhuvən məutətig əpəha ikin təpiə-məpiə ikin. ?Ik uə kəpə?”

³⁹ Mətəu Pol təni məmə, “Kəpə. İəu iətəm Isrel u. İəməir əpəha e nītəni Silisiə e taun asoli Tasəs, kəni iəu iətəmi kəti rəha taun əha. Pale, iəmə nəkegəhan lak pəh iəkəghati-to kəm nətəmi mīn əha.” ⁴⁰ Kəni tegəhan lan.

Kəni Pol təhtul pəri əpəha kətəgəpag-əgəpag ikin məfəri nəhlmīn məmə okəsotagətiən. Nian kəməsotagətiən, kəni təghati kəm lah e nəghatiən Isrel məmə,

22

¹ “Tatə mīn mīne piak mīn. Otətəlig-to lak. Pəh iəkəni rəhak kəm təmah.”

² Nian kəmotətəu məmə təməghati kəm lah e nəghatiən əhruahru rəhalah, kəni nəgətiən təmīkə agīn məutətəlig lan.

Kəni təni məmə, ³ “İəu iətəm Isrel. İəməir əpəha Silisiə e taun əha Tasəs, mətəu iəməpət u Jerusiləm. Kəmalīel təməgətun iəu. Təməgətun vivi iəu e Lou rəha tīpitah mīn məmə iəkītəu=pən əhruahru. Kəni e nian əha, iəmətəsanən o noliən natimnati iətəm Uhgīn tolkeikei təhmen e təmah u rəueiu.

⁴ “Aupən iəmatitəu məmə iəkol nərahīn kəm nətəmimi nətəm kəutohtəu=pən Suaru Rəha İesu. Kəni mətaskəlīm ilah, nəman mīne nīpətan, mətəmki=pən ilah e kaləpus kəni mol nəuvein kohmīs. ⁵ Nəghatiən mīn u pris asoli agīn mīne nətəmi asoli mīn rəha kaunsil rəhatah kotəhrun nəniən məmə nīpəhriənīən. E nian əha, iəmos nəniən rəhalah e nauəuə mautegəhan lak məmə iəkuvən o nətəm Isrel əpəha Təmaskīs. İəu iəmuvən ikin əha məmə iəkaskəlīm nətəmimi mīn əha rəha İesu məlis ilah e sen məmki ilah muva məmki=pən ilah e kaləpus əpəha Jerusiləm məmə kol nalpīniən kəm lah.

Pol təmāni pətīgām məmə təməhro lanu mītəupən İesu

(Uək 9:1-19; 26:12-18)

⁶ “E nian mītīgār tīnalelin əmə, kəni inuva iuəkīr o Təmaskīs, kəni nəgəhagiən kəti tatuəu tərūən vivi, təmsipən e neai, masiəgəpīn iəu. ⁷ Kəni

iəksipəri morin e niŕtəni. Mətəu nəuia iətəmi kəti tətəni=pa kəm iəu məmə, ‘! Sol! !Sol! ?Təhro natol tərəh lanu lak?’

⁸ “Kəni iəkəmə, ‘?Mətəu Iərməniġ ik pəh?’

“Kəni təni məmə, ‘Iəu Iesu, iətəm Nasərit u iətəm ik natol tərəh lan.’
⁹ Nətəm kəmautuərisiġ lak e suaru kəmoteruh nəhagəhagiən əha, mətəu kəməsotətəuiən nəuia suah kəha iətəm təməġhati kəm iəu. ¹⁰ Kəni iəkətapuəh ohni məmə, ‘?Iərməniġ, iəkəhro lanu əha rəueiu?’

“Kəni Iərməniġ təni=pa kəm iəu məmə, ‘Əhtul maliuək muvən əpəha Təmaskis. Kəni suah kəti əha ikin əha, in otəni=pinə kəm ik natimnati rəfin iətəm Uhgĭn tinəni rəkis məmə ik onəköl.’ ¹¹ Mətəu-inu nəhagəhagiən əha təsanən pik, kəni mol nəhmtək təpis, kəni nətəmimi nətəm kautəhuərisiġ lak kotos əmə nəhlmək motit iəu iəkəhuvən Təmaskis.

¹² “Kəni suah kəti əha ikin əha, nərgĭn u Anənaiəs, in suah kəti iətəm tatos vivi Lou rəhatah, kəni nətəm Isrel əha ikin əha kautisiai pik. ¹³ In təmuva kəni meruh iəu məhtul=pa iuəkĭr ohniəu məmə, ‘Piak Sol, rəueiu əha nəhmtəm otair mĭn.’ Kəni e nian əmə əha, nəhmtək təmair mĭn kəni inateruh in. ¹⁴ Kəni təni=pa kəm iəu məmə, ‘Uhgĭn rəha tipitah mĭn aupən, in təmitəpin rəkis ik məmə ik onəkəhrun natimnati iətəm in tolkeikei. Kəni ik onəkəruh iətəm Əhruahru kəni onəkətəu rəhan nəġhatiən e nohlin. ¹⁵ Onəkəkeikei məni pətiġəm kəm nətəmimi rəfin natimnati iətəm ik nəmətəu kəni meruh. ¹⁶ ?Kəni rəueiu əha, nətəhtahnin nak? Əhtul muvən məfaki=pən kəm Iesu, kəni kol bəptais lam, kəni in otafəl rəham nolien tərəh mĭn.’ ”

Uhgĭn təmahlipən Pol kəm Nanihluə mĭn

¹⁷ Kəni təmatəni məmə, “Uərisiġ e nati u, kəni iəkuvən Jerusiləm. Nian iəmuven ikin əha, iəmuven e Nimə Rəha Uhgĭn mətəfaki, kəni meruh nəməhlairiən kəti iətəm Uhgĭn təməfa. ¹⁸ E nəməhlairiən əha, iəmeruh Iərməniġ tətəni=pa kəm iəu məmə, ‘Əhtul uəhai əha rəueiu aġin miet Jerusiləm. Mətəu-inu nətəmi u ikinu ko kəsotətəliġiən e rəhak nəġhatiən iətəm ik nətəni.’

¹⁹ “Mətəu iəkəmə, ‘Iərməniġ, nətəmi mĭn əha kotəhrun vivi məmə aupən iəmatuvən e nimə mĭn rəha nuhapumĭniən mətaskəlim nətəmi u kəutəhatətə lam muva mətəlis ilah mətəmki=pən ilah e kaləpus. ²⁰ Kəni nian nətəmimi kəmotəhtimu Stipĭn, kəni nĭran təmaiu mətəu-inu təmatəni pətiġəm ik. Mətəu iəu mĭn, iəmatəhtul itimah milah. Kəni nĭkik tətəgiən mətəu-inu kəutəhti Stipĭn e kəpiel, kəni mateh rəhalah natimnati.’

²¹ “Mətəu Iərməniġ təməni=pa kəm iəu məmə, ‘Uvən. Mətəu-inu iəu iətəhli=pən ik ikin əha kəm Nanihluə mĭn məmə onəkəni pətiġəm rəhak nəġhatiən kəm lah.’ ”

²² Kəni kəmautətəliġ vivi lan mətəuərus təni nəġhatiən əha. Mətəu nian kəmotətəu nəġhatiən əha, motetet motəgət əfəməh məmə, “!Otiləfətiġəm suah u, kotohamu! !Təsəuviriən məmə otəmiəġəh mətatig!”

²³ Kəmautəkeikei məutəgət əfəməh motəraci əpnəpin əmə rəhalah napən, mətəmki nĭməulul məutəraci əpnəpin əmə lan mətəu-inu niəməha tinol pik ilah. ²⁴ Kəni iətəm Rom u in tepət e soldia mĭn təni məmə okələs kan əpəha e nimə rəha soldia mĭn. Kəni təni məmə okəlis mətəu-inu tolkeikei məmə Pol otəni kəm in məmə nətəmimi kotəgət pik lan lanəha onak.

²⁵ Mətəu nian kəmautiuvĭ-ərain vivi Pol məmə okotalis, kəni təni=pən kəm nətəmi asoli mĭn əha kəti rəha soldia mĭn u kəutəhtul iuəkĭr ohni məmə, “!Ei! Iəu iətəm Rom u. ?Təhruahru məmə onəkotalis iəu nian iəsuvən əhanəhiən e kot?”

²⁶ Nian iətəmi asoli rəha soldia min tətətu nəghatian əha, təmuvən meruh iətəmi asoli u in tepət e lah məni=pən kəm in məmə, “Ei! ?Nak u natol? !Suah u in iətəm Rom!”

²⁷ Kəni iətəmi asoli rəha soldia min əha tətəpuəh o Pol məmə, “!Ei! Əni-vivi-to məmə ik iətəm Rom pəhriən uə kəpə.”

Kəni Pol təni məmə, “Əuəh. İatəni pəhriən.”

²⁸ Kəni iətəmi asoli rəha soldia min təni məmə, “İətətəu məni asoli o nəghan-pəniən iəu məmə iəkuva iəu iətəm Rom.”

Mətəu Pol təni məmə, “İəu iəsətəuian nati kəti. Rəhak tatə in iətəm Rom. Kəni tol lanəha, iəu iətəm Rom.”

²⁹ Kəni əmeiko soldia min nətəm kəmutəhtul maru məmə okotalis Pol kəmotauit motan e nəmtahləh məhuvən isəu. Kəni nian iətəmi asoli əha təməhrun məmə Pol in iətəm Rom, kəni təməgin mətəu-inu tinalis rəkis e sen, kəni inu tətəhti lou rəha Rom.

Pol təməhtul aupən e kaunsil

³⁰ Kəni lauig lan, kəni iətəmi asoli rəha soldia min əha tolkeikei məmə otəhrun əhruahru məmə təhro nətəm Isrel kautol lanəha e Pol. Kəni məni kitis rəkis sen lan, kəni mauin e pris asoli min mine nətəmi asoli rəha kaunsil rəha nətəm Isrel məmə okotəharəg motəghati, kəni muvən mələs Pol muva təhtul aupən e lah.

23

¹ Kəni Pol təməsəl=pən əhruahru əmə o nətəmimi rəha kaunsil, kəni məni məmə, “Piak min. E rəhak nəmiəghian aupən mətəuarus=pa u rəueiu, iəsitəu=pən aghinian e nikiik məmə iəmol nati tərəh kəti e nəhmti Uhgın.” ² Kəni pris asoli aghin Anənaiəs təni=pən kəm iətəmi kəti tətəhtul iuəkir ohni məmə, “Em=pən nohlin.” ³ Mətəu Pol təməni=pən kəm in məmə, “!Uhgın otol min lanko lam! Ik nəkəhmen e nimə iətəm kəməh pik e al ruən əmə ihluə, mətəu tamikmik əpəha imə. ?Təhro nətəharəg u ikinu mətakil iəu e Lou rəhatah, mətəu ik nəməni məmə kəti otem iəu? Ik ninatəghli rəkis Lou əha.”

⁴ Nətəm kəmutəharəg iuəkir o Pol kotəni məmə, “?Təhro nətəghati rah e pris asoli aghin rəha Uhgın?”

⁵ Kəni Pol təni məmə, “Piak min. İəu iəsəhrun aghinian məmə in pris asoli aghin rəha Uhgın. Mətəu iəu iəkəhrun məmə Nauəuə Rəha Uhgın tətəni lanu məmə, ‘Səghati rahian e nətəm kotepət lam.’ ”

⁶ Kəni təmafəu məmə nikali kaunsil nəuətin ilah Satusi min, kəni nikalin nəuətin ilah Farəsi min. Kəni in təmagət əfəməh məmə, “Piak min. İəu Farəsi kəti. Rəhak tatə mine tipik min, ilah Farəsi min. Mətəu nətəmi min u kotolkeikei əmə məmə okotiuvu pətigəm iəu e kot mətəu-inu iəmələhu=pən rəhak nətəligian e nəhatətəian u rəhatah məmə iətəmi təmimis otəpanəmiəgh min.”

⁷ Nian təməni rəkis əmə nəghatian əha, kəni Farəsi mine Satusi min kəmotagət asoli e lah min əpəha imə e kaunsil, kəni minautəhapu ilah min, minautol nəniən keiu. ⁸ Mətəu inko Satusi min kəutəni məmə nian iətəmimi timis, ko təsəmiəgh minian. Kəni məutəni məmə nagelo min kohkə, kəni narmın tikə. Mətəu Farəsi min kəutəni məmə, nati milahal əha, ilahal nipəhriənian.

⁹ Mətəu-inu o nati əha, ilah kəmotagət pik ohni. Kəni nəghatian rəhalah təməri muvən ilis.

Kəni nəgətun mın nəuvein rəha Lou u Farəsi mın, kəmotəni əskasik məmə, “İtimah iəsoteruh-pəniən nəghatiən tərəh kəti mīne e suah u. Nəmə təhro nıpəhriənən məmə narmın kəti uə agelo kəti təməghati kəm in.”

¹⁰ Kəni nəghatiən təməskasik pik iuəkır kautoh ilah mın. Kəni iətəmi asoli rəha soldiə mın əha, təgin məmə nətəmimi rəha kaunsil okotearis-earis Pol nəmə okotaskəlim. Kəni tahli=pən rəhan soldiə mın məmə okəhuvən motələs rəkis Pol məhuvən mın əpəha imalah ikin.

¹¹ Kəni lapın əmeiko, İərməniğ təmuva o Pol məni=pən kəm in məmə, “Nati əha, nati əpnəpın əmə. Səginien. Ik nəməni pətiğəm rəkis iəu u ikinu Jerusiləm. Kəni onəköl mın əpəha Rom.”

Natəm Isrel nəuvein kəmotəni oneuən məmə okotohamu Pol

¹² Kəni lauig lan, nətəm Isrel nəuvein kəmotəharəg e nəghatiən kəti, kəni motəni oneuən məmə okotohamu Pol. Kəni motol nəniəskasikiən kəti məmə okəsotauəniən mīne motəmnim nəhu motətəuarus kotohamu Pol. Kəni nəmə okotətgəhli nəniəskasikiən əha, pəh Uhgın otoh ilah kohmīs. ¹³ İlah tapirəkis fote nətəm kəmotol oneuən nəghatiən əha. ¹⁴ Kəni kəməhuvən o pris asoli mın, mīne nətəmi asoli mın rəha nətəm Isrel, motəni=pən kəm lah məmə, “İəmotol nəniəskasikiən kəti məmə iəsotauəniən mətəuarus iəkotohamu Pol. ¹⁵ Kəni itəmah mīne nətəmi rəha kaunsil onəkotəkeikei motahli=pən nəghatiən kəm iətəmi asoli rəha soldiə mın rəha Rom motətapuəh ohni məmə, otəkeikei mələs Pol muva u ikinu, kəni moteiuə lan məmə onəkoteruh o natimnati mın əha rəhan. Kəni itimah oiəkotəhluaig e suaru məutəhtahnin məmə okotələs motəhuva, kəni iəkotaskəlim motohamu.”

¹⁶ Mətəu rəhn iəuanien Pol kəti iərman, nəti nəuvinin, təmətəu nəghatiən əha, kəni muvən əpəha ima soldiə mın ikin məni pətiğəm kəm Pol.

¹⁷ Kəni Pol taun e iətəmi asoli kəti rəha soldiə mın tuva, kəni təni=pən kəm in məmə, “Pale, onəkıt iətəm aluə u muvən teh iətəmi asoli rəha soldiə mın. In tatos nəghatiən kəti məmə otəni kəm in.”

¹⁸ Kəni soldiə əha tit mian o iətəmi asoli e lah. Kəni məni=pən kəm in məmə, “Suah u Pol iətəm tətətiğ e kaləpus, təmauin lak məmə oiəkıt iətəm aluə u muva kəm ik. In tatos nəghatiən kəti məmə otəni kəm ik.”

¹⁹ Kəni iətəmi asoli rəha soldiə mın əha, tos nəhlmı suah u mian əpəha ikin kəti ilau pisin əmə, kəni mətapuəh ohni məmə, “?Nati nak əha nəmə nəkeh iəu ohni?”

²⁰ Kəni suah u təni məmə, “Nətəmi asoli mın əpəha Isrel kəmotəgəhan rəkis məmə olauig kəhuva motətapuəh ohnik məmə onəkıt Pol mian əpəha e kaunsil rəhalah. Okoteiuə lam məmə kaunsil tolkeikei əmə oteruh vivi mın-to nəghatiən mın rəha suah kəha. ²¹ Mətəu pale, səgəhanien e lah kotiuvi=pən ik. Mətəu rəhalah nətəmimi tapirəkis fote okəhuva motəhluaig e suaru məutəhtahnin. İlah kəmotol nəniəskasikiən kəti məmə okəsotauəniən məsotəmnimien nəhu mətəuarus okotohamu Pol. Kəni mınəutəhtul maru əmə əha rəueiu məmə okotol nati əha, məutəhtahnin əmə rəham nəghatiən.”

²² Kəni iətəmi asoli rəha soldiə mın əha təni məmə, “Səni mīnien kəm suah kəti məmə nəməni=pa nəghatiən u kəm iəu.” Kəni mahli=pən tatuvən.

Kəmahlipən Pol kəm Filiks u kəpmən rəha Rom

²³ Kəni iətəmi asoli rəha soldiə mın taun e rəhan iətəmi asoli keiu məni=pən kəm lau məmə, “Okian muəni kəm soldiə mın ilah rəfin fo-hanrit-səpinte məmə okotəhtul maru o nuvəniən Sisəriə. Kəni tu-hanrit okotaliuək əmə, kəni səpinte okotasuə e hos, kəni tu-hanrit nətəm okotəmki nırəu okotaliuək əmə. Okohiet e nain klok əha rəueiu lapın. ²⁴ Kəni motəkeikei kələs hos nəuvein

mamæ Pol otasua e lah, kani motælæs mæhuvæn kæm kæpmæn æha Filiks, kani mauteruh vivi mamæ okæsoliæn nati kati lan e suaru.”

²⁵ Kani iætæmi asoli ræha soldiæ min tæmætei nauæua kati mæfæn kæm lau mamæ okuos mian muæfæn kæm kæpmæn asoli æha Filiks. Nauæua u tætæni mamæ,

²⁶ “Filiks. Ik iætæm ilis pik pæhriæn. Iæu Klotiæs Lisiæs iætætei nauæua kæm ik iætæm nætarmænig e kæpmæn, kani iætæni tæuvir kæm ik.

²⁷ Suah u, nætæm Isrel kinotaskælim rækis, kani iuækir kotohamu. Mætæu iætætau mamæ in iætæm Rom, kani iækuvæn itimah ræhak soldiæ min motælæs rækis o lah. ²⁸ Iæmolkeikei mamæ iækeruh-to mamæ nati nak tæmol tæsæhruahruæn koteruh=pæn lan, kani iæmæni mamæ ræhak soldiæ min okotælæs mæhuvæn e kaunsil ræhalah. ²⁹ Kani iæmeruh mamæ in tæsoliæn nati kati tærah mine mamæ otimis ohni, uæ tuvæn e kalæpus ohni. Næghatiæn min æha kætætu=pæn lan, ilah natimnati min æmæ e ræhalah æmæ Lou.

³⁰ Mætæu uærisig, suah kati tæmuva mæni=pa kæm iæu mamæ nætæm Isrel kautol oneuæn næghatiæn kati mamæ okotohamu, kani nikik tæhti mamæ tæuvir mamæ iækahli=pinæ kæm ik. Inæni=pæn rækis kæm nætæmi min æha kætæmæki lan mamæ okæhuvnæ motæni=pinæ kæm ik nati tærah min iætæm kæuteh=pæn lan.

Inæha naunun ræhak næghatiæn.”

³¹ Kani soldiæ min kæmotol æmæ mamæ inu mine iætæmi asoli ræhalah tæmæni. Kæmotælæs Pol motæsæu-pah e taun æha Antipatris lapin. ³² Kani laufig lan, soldiæ min iætæm kæmotaiu e hos min, ilah æmæ kotos Pol motæsæu-pah min. Kani soldiæ næuvein min kæmohtælig=pa imalah ikin. ³³ Soldiæ min u kæmotasua e hos kæmotælæs mæhuvæn æpæha Sisæriæ, kani motæfæn nauæua kæm iætæmi asoli æha Filiks, kani motælæhu=pæn Pol e næhlmin. ³⁴ Nian kæpmæn u tæmafin nauæua, kani mætæpuæh o Pol mamæ, “?Ik iætæm iæ?”

Kani Pol tæmæni mamæ, “Iæu iætæm e profens ræha Silisiæ.”

³⁵ Kani kæpmæn tæmæni mamæ, “Nian nætæmimi okæhuva motæni pætigæm natimnati kauteruh=pæn æhanæh lam, iæu oiækæni kot otæharæg o nætæligiæn u ræham, kani iæu iækakil.” Kani mæni=pæn kæm ræhan min soldiæ min mamæ okotæfæn Pol e nimæ ræha kæpmæn ræha Rom iætæm Kig Herot Asoli tæmuvlækin aupæn, mæutaskælim æha ikin.

24

Pol tæmæhtul aupæn e Filiks e kot

¹ Nian faif tinuvæn rækis, kani pris asoli agin nærgin u Anænaiæs, tæmuven Sisæriæ ilah nætæmi asoli min næuvein ræha Isrel mine iætæm tæhrun vivi lou kati, nærgin u Tetalæs.* Nian kæmohiet=pa, kani mæhuvæn motæhtul e næhmti Filiks mamæ okotæni næghatiæn min iætæm nikilah tæhti mamæ Pol tæmol tæsæhruahruæn. ² Kani kæmotauin e Pol mamæ otuva imæ e næghatiæn, kani Tetalæs tætæni=pæn næghatiæn min ræhalah kæm Filiks mamæ, “Iætæmi asoli. Iautisiai pik ik mætæu-inu ik ilis pæhriæn. Kani noliæn ræham e næmkian itimah in tæhruahru vivi. Imatimah ikin tæmælinu nuvæh rækis mætæuarus=pa u ræueiu matuvæn æhanæh. E narmænigiæn ræham u ikinu næmol vivi natimnati tepæt mamæ otol næmiægæhiæn mine natigiæn ræhatimah tæuvir. ³ Kani nian ræfin kitah kætætau tæuvir e natimnati min æha, kani iækotæni-vivi pik ik ohni. ⁴ Iæsolkeikeiæn mamæ iækaskælim pik ik, mætæu iækætapuæh ohnik mamæ onækasiru e timah mætælig vivi-to e næghatiæn ækuækir u ræhatimah.

⁵ “Itimah inotafu rækis mamæ suah kæha in iætæmi tærah kati. In næukæti nærahien tepæt e ikin min e nitæni min. In tatæhlili itimah nætæm Isrel mamæ

^{23:27} Uæk 21:30-33; 22:25-27 ^{23:28} Uæk 22:30 * ^{24:1} Iætæm tæhrun vivi lou u in suah kati iætæm tætgæhati e kot.

iakotārakin kəpmən, kəni iətəmi asoli rəha nətəm kəutuərisig e suah əpələ iətəm Nasərit. ⁶ Kəni in mətalkut məmə otol Nimə Rəha Uhgīn tamikmik e nəhmti Uhgīn, kəni iakotaskəlīm.† ⁸ Kəni nəmə nəkətapuəh ohni, nəkəhrun nətəuiən nəghatiən mīn u tiet e nohlin iətəm iətəni=pīnə kəm ik.”

⁹ Kəni nətəm Isrel kəmotegəhan e nəghatiən rəha louiə əha mətəni məmə, “Nəghatiən mīn rəfin əha, in nīpəhriənīən.”

Pol təmuhalpīn nəghatiən

¹⁰ Kəni Filiks torin=pən rəhn-kapə kəm Pol məmə otəghati. Kəni Pol təghati məmə, “Iətəmi asoli Filiks. Iəu iəkəhrun vivi məmə ik nəmətakil e kot nətəmimi u ikinu imatimah ikin o nu tepət rəkis. Kəni tol lanu nīkik tagiən məmə iəkəni pətīgəm nīpilgan nəghatiən rəhak kəm ik. ¹¹ Iəu iəmuvən Jerusiləm məmə iəkuvən məfaki. Kəni rəueiu əha nian tueləf əmə tinuva minuvən rəkis. Kəni ik nəkəhrun nətəpuəhiən o nati u məmə in nīpəhriənīən uə neiuəiən. ¹² Nətəmi mīn u kətətu=pa nəghatiən u lak, kəsoteruhiən mīne məmə iəkuərgəhu itimlau suah kəti əpəha e Nimə Rəha Uhgīn. Kəni məsoteruhiən məmə iatol nətəmimi kəutorgəhu əpəha e nimə rəha nuhapūmīniən rəha nətəm Isrel, uə ikin mīn əpəha i taun. !Kəpə! ¹³ Kəni ko təsəgətuən əhruahruīən kəm ik məmə nəghatiən iətəm kətəni lak u rəueiu in nīpəhriənīən, mətəu-inu in neiuəiən.

¹⁴ “Mətəu iəkəhrun nəni-pīnəiən kəm ik məmə nīpəhriənīən məmə iatitəu=pən Suaru Rəha Iesu iətəm nətəm Isrel kotəni məmə in nəfakiən eiūə. Mətəu iəu iətəfaki kəm Uhgīn rəha tīpītimah mīn, kəni iəu iətəni nīpəhriənīən e nəghatiən mīn iətəm kəmətēi e Lou rəha Mosis mīne nəghatiən rəha iəni mīn rəha Uhgīn aupən. ¹⁵ Iəu iatələhu=pən əmə rəhak nətəligiən kəm Uhgīn məmə in otol kəm nətəmi kəmoħmīs məmə okotəmiəgəh mīn, nətəmi mīn u kotəhruahru mīne nətəm kəsotəhruahruīən. Inu nətəligiən kətīəh əmə nīkilah tətəhti. ¹⁶ Mətəu-inu tol lanəha, kəni iətalkut pīk məmə iəkol nati iəu iəkəhrun məmə təhruahru e nəhmti Uhgīn mīne nətəmimi.

¹⁷ “Uərisig e nu nəuvein nian iəmiət u ikinu Jerusiləm, kəni iəmitəlig=pa mīn məmə iəkos məni muvən kəm nanrah mīn imak ikin, kəni mol sakrifais mīn əpəha e Nimə Rəha Uhgīn. ¹⁸ Kəni nian iəmatol əhanəh nati əha, kəni inəhruahru rəkis e nəhmti Uhgīn, kəmoteruh iəu əpəha e Nimə Rəha Uhgīn. Kəni sənīəmə itimah nətəmimi tepət, kəni məsotorgəhu mīniən. ¹⁹ Mətəu nətəm Isrel nəuvein kəmotəsipən Esia, kəmutəhtul əha ikin e nian əha. Kəni nəmə kəutos nəghatiən kəti tərāh lak, təuvīr əmə məmə ilah okəhuva motəhtul e nəhmtəm motəni pətīgəm. ²⁰ Mətəu nəmə kəpə, təuvīr məmə nətəm Isrel mīn u kətəhtul u ikinu, okotəni=pīnə əhruahru kəm ik nəghatiən rəha kaunsil rəhalah nian iəməhtul e nəhmtilah. Pəh kotəni məmə nati nak iəmol təsəhmenīən. ²¹ Kəmotəməki lak o nəghatiən kətīəh əmə məmə nian iəməhtul aupən e lah, magət əfəməh e lah məmə, ‘Itəmah nəutakil iəu u rəueiu mətəu-inu iəu iətəni nīpəhriənīən məmə nətəm kəmoħmīs okotəmiəgəh mīn.’ ”

²² Suah əha Filiks in təhrun vivi Suaru Rəha Iesu. Kəni təmasisig e nəghatiən əha məmə, “Nian Lisias u iətəm tətərmənig e soldia mīn otiet=pa ikinu, kəni iəmanəfīnə nəghatiən e nəharəgiən u rəueiu.” ²³ Kəni Filiks təməni=pən kəm

24:5 Uək 17:6 † **24:6** E kopi əuas mīn nəuvein rəha Niutestimīn iətəm kəmətēi e nəghatiən Kris aupən, nəghatiən pīsin kəti mīn əha ikin iətəm tatīlpīn nəghatiən u mətəni məmə, “6 Kəni iəmotəni məmə iəkotohtəu=pən nəghatiən kəti lan e kot e nolīən rəha Lou rəhatimah. 7 Mətəu Lisias iətəm tətərmənig e soldia mīn, tīnətəu nənīən rəhatimah, kəni ilah rəhan mīn nətəmimi kīnautiūvi rəkis əsanən suah u o timah. 8 Kəni mələhu nənīən kəti məmə nətəmimi iətəm kəuteruh=pən nərəhiən kəti e suah u, otəkeikei muva mənī=pīnə kəm ik.” **24:6** Uək 21:28-30 **24:15** Jon 5:28-29 **24:18** Uək 21:17-28 **24:21** Uək 23:6 **24:22** Uək 23:26

iētami asoli e soldiā min mēmā otaskəlīm Pol, mətəu otegəhan lan mēmā in otol natimnati nəuvein. Kəni megəhan e rəhan min mēmā kotəhrun nosiən natimnati iətəm in tolkeikei məhuva kəm in.

Pol tāməghati kəm Filiks mine rəhan pətan

²⁴ Kəni uərisig e nian nəuvein, Filiks təmit rəhan pətan Trusilā muva u in pətan Isrel kəti. Kəni Filiks təni=pən kəm lah mēmā okotit Pol məhuva-to təhtul aupən lan. Kəni nian Pol təmuva, kəni mətəghati kəm lau mətəni=pən noliən min rəha nəhatətəiən e Krīsto Iesu. ²⁵ Kəni Pol təmāni pətigəm rəhan nīpəgnəmtin min kəm lau mēmā otiuvi rəhalau nətəligiən. Kəni nian in tāməghati e noliən rəha nāmīəgəhiən iətəm təhruahru, mine noliən iətəm suah kəti tətarmənig e rəhan nətəligiən mine noliən min, mine nian Uhgīn otakil nətəmimi lan, kəni Filiks təməgin pik kəni məni mēmā, “Tīnəhmen. Iet-tə. Nəmā iəkōs nian kəti min, kəni iəmanauin min lam.” ²⁶ Kəni nian tēpət tətəni=pən mēmā Pol otuva mətəuəghati, mətəu-inu in tolkeikei mēmā otətəu Pol, mətəu nati kəti min, nīkin təhti mēmā təhro Pol otəfən məni kəti kəm in pəh in tahli pətigəm.

²⁷ Kəni nian tinos nu keiu, Filiks təmeiuaiu e kəpmən, kəni suah kəti nərgin u Posiəs Festəs təmos nimein. Mətəu Filiks təməpəh Pol tətətig əmə e kaləpus mēmā otol niki nətəm Isrel tagiən.

25

Pol təmətapuəh mēmā

oteruh Sisə

¹ Nian Festəs təmol kəpmən minos əmə nian kisil, kəni miet Sisəriə muvən əpəha Jerusiləm. ² Ikin əha, pris asoli min mine nətəmi asoli min rəha Isrel kəmotəni=pən kəm Festəs nakiliən rəhalah e natimnati nəuvein iətəm nīkilah təhti mēmā Pol təmol təsəhruahruin. ³ Kəmotətapuəh o Festəs mətəkeikei masiru e lah mol nəuialah, kəni motolkeikei mēmā otahli=pən Pol titəlig=pən əpəha Jerusiləm, mətəu-inu ilah kəmotol oneuən nətəligiən mēmā okotohamu Pol e suaru. ⁴ Mətəu Festəs təni mēmā, “Pol otətətig əmə e kaləpus əpəha Sisəriə. Kəni otəsuvəhiən, iəkītəlig=pən əha ikin. ⁵ Kəni rəhatəmāh nəuvein nətəmi asoli okotəkeikei motətəu=pa iəu iəkəhuvən Sisəriə, kəni nəmā Pol təmol nati kəti təsəhmenin, kəni okotətu=pa kəm iəu.”

⁶ Kəni Festəs təmatig mos nian eit uə ten ilah min ilah, kəni mītəlig muvən əpəha Sisəriə. Kəni kəmāni lauig lan, kəni təmuvən məharəg e jeə iətəm iətəmi tətakil nəghatiən tətəharəg ikin. Kəni mahli=pən nəghatiən mēmā okotit Pol məhuva, təhtul e kot. ⁷ Nian Pol təmuva imə, nətəm Isrel min u kəmotəpən Jerusiləm kəmotəhtul mohtəlau lan mətəni pətigəm nəghatiən əskasik nəuvein e Pol, mətəu suaru tikə təməgətun rəhalah nəghatiən mēmā kəutəni nīpəhriənin.

⁸ Kəni Pol təmuhalpīn nəghatiən rəhalah mēmā, “Iəsoliən nati kəti tərāh e Lou rəha nətəm Isrel, mine Nimə Rəha Uhgīn, mine Sisə u tətarmənig e ikin min rəfin.”

⁹ Mətəu Festəs tolkeikei mēmā otol niki nətəm Isrel tagiən, kəni mətəpuəh o Pol mēmā, “?Nīkim tagiən mēmā onəkuvən Jerusiləm? ?Pəh iəkuvnə ikin makil rəham nəghatiən e nənīən min u?”

¹⁰ Kəni Pol təni mēmā, “Iəu iətəhtul e kot kəti rəha Rom, iətəm rəhan iətəmi asoli in Sisə. Kəni təhruahru mēmā rəhak nəghatiən kakil ikin. Kəni ik nəkəhrun rəkis mēmā iəsoliən nati kəti tərāh e nətəm Isrel. ¹¹ Nəmā iəmatgəhli lou uə iəmol nati kəti tərāh mēmā iəkīmīs ohni, kəni ko iəsətapuəhiən ohnik

māmā, nākālās rākis iāu e nati əha. Mətəu nāmā nānīān mīn əha kəutəni lak kəsotəhruahruīān, kəni suah kəti ko təsəfānīān iāu e nāhlmīlah. Mətəu iəkolkeikei əmā māmā Sisə in otakil nānīān mīn u iətəm kəutəni lak.”

¹² Kəni Festəs tāmāghati e nānīān əha nāuvetīn ilah rəhan mīn nətəmimi iətəm kəutakil nāghatīān. Kəni uərisīg təni=pən kəm Pol māmā, “Ik nāmāni māmā nəkəlkeikei māmā onəkuvən meruh Sisə o nāghatīān u rəham. Kəni təuvīr əmā. Ik onəkuvən meruh Sisə.”

*Pol tāmāhtul aupən
e Kig Herot Akripə Tu*

¹³ Nian nāuvein mīn təmuva muvən, kəni Kig Herot Akripə Tu* mīne nāuvīnīn nārgīn u Pernis, ilau kəmuəsəu-pah Sisəriə māmā okueruh Festəs muāni təuvīr kəm in. ¹⁴ Kəni nian kəmuatīg ikīn əha nian nāuvein, kəni Festəs təni=pən kəm kig natimnati nāuvein iətəm kətəni e Pol. In tāmāni māmā, “Suah kəti u ikīnu e kaləpus, iətəm Filiks təmləfən. ¹⁵ Nian iāmuvən Jerusiləm, kəni pris asoli mīn mīne nətəmi asoli rəha Isrel kəmotəni pətīgəm nīpəgnəmtīn nāuvein lan māmā tatol kəsotəhruahruīān motətapuəh māmā iəkəni pətīgəm māmā in təmol tərāh kəni otos nalpīnīān ohni.

¹⁶ “Mətəu iāmāni=pən kəm lah māmā, ‘Itimah nətəm Rom sənīəmā nolīān u rəhatimah māmā okotegəhan əmā e iətəmimi tuvən e nāhlmī nətəmimi iətəm kəutəni māmā təmol nati kəti təsəhruahruīān. Mətəu təkēikei məhtul aupən e lah muhalpīn rəhalah nāghatīān iətəm kətətu=pən lan.’ ¹⁷ Kəni nian nətəm Isrel mīn əha kəməhuva, iəmsiuvī=pən mīnīān, mətəu kəmāni lauīg əmā, kəni iəkəhuvən motəharəg e nīmə kot kəni motauīn mīn e Pol māmā otuva məhtul aupən. ¹⁸ Nian rəhan mīn tikīmīr mīn kəmotəhtul motəghati, mətəu kəsotānīān māmā təmol nati nak tərāh iətəm nīkik tāmātəhti māmā okotəni. ¹⁹ Ilah kəmotəni pətīgəm əmā norgəhuiān kəti rəhalah e nəfakīān rəhalah, kəni məutəni nānīān e iətəmi təmīmīs kəti, nārgīn u Iesu, iətəm Pol tətəni māmā suah kəha təmāmiəgəh. ²⁰ E natimnati mīn əha, iəu iəsəhrun vivīān suaru o nəhrunīān lan nāuvetīn, kəni mol iəkətapuəh o Pol māmā, ‘? Təhro, nīkim tagīān māmā nəkuvən Jerusiləm? ?Pəh iəkuvnə ikīn makil nānīān mīn iətəm kətəni lam?’ ²¹ Mətəu Pol təməsəgəhanīān lan, kəni mətəpuəh māmā iəkəhli=pən Rom kəm Sisə, pəh in otakil nānīān mīn əha iətəm kətəni lan. Kəni iāmāni=pən māmā rəhak nətəmimi okotaskəlīm vivi mətəuarus iəkəh suaru kəti, kəni mənāhli=pən tuvən meruh Sisə.”

²² Kəni Kig Akripə tāmāni kəm Festəs māmā, “Iəu mīn iəkəlkeikei māmā iəkətəu nāghatīān rəha suah kəha.” Kəni Festəs təni māmā, “Təuvīr əmā. Olauīg nəkətəu rəhan nāghatīān.”

²³ Kəmāni lauīg lan, kəni Kig Akripə mīne Pernis kəmīəuva e nīmə kot, kəni nətəmi asoli mīn rəha soldiə mīn, mīne nətəmi asoli agīn mīn e taun əha Sisəriə kəməhuva, kəni kəmotol nolīān asoli mīn rəha nisīaiān. Kəni Festəs tahli=pən rəhan mīn soldiə mīn māmā okəhuvən motəlās Pol məhuva. ²⁴ Kəni Festəs təni māmā, “Kig Akripə mīne itəmāh rəfīn u nətəharəg u ikīnu rəueiu. Suah u iətəm tətəhtul aupən e təmāh, nətəm Isrel u ikīnu mīne Jerusiləm kəutəghati kəm iəu ohni nian rəfīn. Nian rəfīn kəutagət əskasīk lak māmā təsəuvīriān māmā iəkəgəhan e suah kəha tətətig, mətəu təkēikei mīmīs. ²⁵ Mətəu iəsəruhīān nati kəti lan mīne, mə iəkəl nalpīnīān kəm in e nīmīsīān. Mətəu nian in təmətapuəh māmā otuvən meruh Sisə əpəha Rom, kəni nīkik təhti māmā iəkəgəhan lan. ²⁶ Mətəu iəsosīān nāghatīān əhruahru kəti mīne e nati u māmā iəkətēi nauəuə lan mahli=pən kəm Sisə. Kəni ko, iəkəs muva māmā otəhtul aupən e nəhmtəm, Kig Akripə, mīne itəmāh rəfīn. Iəkəlkeikei

* **25:13** Afin-to futnot e Uək 12:1 **25:14** Uək 24:27

məmә ik, Kig Akripə, u ik iətəm Isrel, onəkeh mın-to kəni məhrun natimnati mın əha, kəni nian kilau okuətapuəh ohni mueruh muəhrun natimnati mın əha, kəni pəh iəkətei nauəuə lan kəti mahli=pən kəm Sisə. ²⁷ Iəkəhrun məmә təsəhruahruian məmә iəkahli=pən iətəm tatol kaləpus kəti kəm Sisə, kəni məsəni=pən əhruahruian kəm in məmә nati nak təmol tərəh.”

26

Pol təməghati e nəhmti Kig Akripə

¹ Kəni Kig Akripə təni=pən kəm Pol məmә, “Ik nəkəhrun nəniən nəuəvətın nəghatiən əha iətəm kətəni lam.” Kəni Pol təməfəri nəhlmin e noliən rəha iətəm tətəghati, kəni muhalpın rəhalah nəghatiən məni məmә, ² “Kig Akripə. Nikip tagiən pik agin rəueiu məmә iəkəhtul e nəhmtəm, kəni məni pətigəm rəfin nəniən mın u nətəm Isrel kəutətu=pa lak. ³ Nikip tagiən mətəu-inu ik nəkəhrun vii noliən mın e kastim rəha nətəm Isrel e natimnati mın iətəm ilah kəutəghati pik ohni. Kəni onəkətəlig mətig-to e rəhak nəghatiən.

⁴ “Nətəm Isrel rəfin kotəhrun natimnati rəfin e rəhak nəmiəghian məmә təhro lanu e rəhak natigian, nian iəmatəkəku e nətuəuinian imak ikın e rəhak niftəni, mətəuarus=pa uərisig iəkuvən Jerusiləm. ⁵ Nətəmi mın əha kotəhrun iəu nuvəh rəkis, kəni nəmə nikilah tagiən, kotəhrun nəniən məmә iəu Farəsi kəti nian iəmatəkəku rəkis mətəuarus=pa u rəueiu. Kəni nətəmi mın əha Farəsi mın, ilah kəutohtəu=pən vii agin Lou rəha nəfakian rəha nətəm Isrel, məpirəkis nətəmimi mın rəfin. ⁶ Kəni rəueiu u, iatəhtul ikinu məmә ik onəkakil rəhak nəghatiən mın mətəu-inu iəu iatələhu=pən rəhak nətəligian e nəniəskasikian iətəm Uhgın təmol aupən ilah tipitimah mın.* ⁷ Nəniəskasikian u kətiəh əmə u rəhatimah tueləf nəuaniləuis mın kəmutəfaki kəm Uhgın lapin mine e nərauiə məmә okotos. Kig Akripə, nətəm Isrel mın u kəutəni=pinə nəghatiən mın əha lak nati əpnəpın iəu mın, iatələhu=pən nətəligian rəhak e nəniəskasikian u. ⁸ ?Təhro tiəkis pik o təmah o nəniən nıphriənian məmә Uhgın təhrun noliən iətəm təmimis təmiəgh mın?

⁹ “Aupən, iəu aru nikip təməhti məmә iəkəkeikei mol natimnati tepət pəh mərəkin nərgi suah kəha Iesu, iətəm Nasərit. ¹⁰ Nati əha inəha iəmatol əpəha Jerusiləm. Pris asoli mın kəmotegəhan lak kəni motəfa nēpətiən. Kəni iəməmki=pən nətəmimi tepət rəha Iesu e kaləpus. Kəni nian kəmakil ilah e kot, iəu mın iəməfən rəhak nətəligian məmә okohamu ilah. ¹¹ Nian tepət iətuvən e nimə mın rəha nuhapuminiən rəha nətəm Isrel matol nalpiniən kəm lah matol məmә ilah okotəni rah Iesu. Nikip təmətəhmə pik mətəməki e lah, kəni mətəgəu rəkis ilah nian rəfin. Kəni kotəgim məhuvən e taun isəu mın ikın pişin pişin mın, mətəu iəmətəgəu rəkis ilah.”

Pol təməni pətigəm rəhan nuvaiən o Iesu (Uək 9:1-19; 22:6-16)

¹² Kəni Pol təmətəkeikei mətəni məmә, “Nian kəti iəmatuvən əpəha Təmaskis məmә iəkəkol nati əha. Pris asoli mın kəmotegəhan lak, kəni motəni əskasik kəm iəu məmә iəkəkeikei mol, kəni motahli=pən iəu e nərgilah. ¹³ Kig Akripə, e nəlugi nian, iəmatuvən e suaru, kəni mafu nəhəghəghian kəti təmsipən e neai muva masiəgəpın iəu mine nətəm kəutəhuərisig lak. Nəhəghəghian əha, tatuəu tapirəkis mıtigar. ¹⁴ Kəni itimah rəfin iəmotəmei pətigəm e niftəni, kəni iəu iəmətəu nəuia iətəmi təmsipəri e neai mətəghati kəm iəu e nəghatiən Isrel

^{26:5} Fil 3:5-6 * ^{26:6} Pol nikip təhti məmә nıpəti nəniəskasikian məmә Uhgın otol nətəmimi kotəmiəgh mın e nimisiən. Afın e Uək Mın 26:8; 23:6; 24:15. ^{26:7} Uək 23:6; 28:20 ^{26:9} Uək 8:3

māmā, ‘!Sol! !Sol! ?Tāhro natol tērah pik kām iāu lanu? Noliān əha in tētārəkīn aru əmā ik. Ik nəkəhmen e kau iātəm kāməu e niġi kəmsiplan tasilə, nian tətatu e nəhlkīn, kəni niġi tēməha mətəu, kəni matol naməhian asoli aru əmā kām in.’

¹⁵ “Kəni iəkətapuəh ohni māmā, ‘?Mətəu Iərmənig, ik pəh u?’

“Kəni Iərmənig təni=pa kām iāu māmā, ‘Iəu Iesu iātəm natol tērah lan. ¹⁶ Mətəu əhtul. Iəmitəpīn rəkis ik māmā ik rəhak iātəmimi mīne rəhak ioluək. Kəni onəkəni pətīgəm kām nətəmimi rəfin natimnati iātəm nəmeruh u rəueiu, mīne natimnati iātəm iəmanol, ik nəkəruh. ¹⁷ Nətəm Isrel mīne Nanihluə mīn okotol nərəhian kām ik, mətəu iāu oiəkos rəkis ik e nəhlmilah mīn. Iəkahlī=pən ik māmā onəkuvən məni pətīgəm iāu kām lah māmā, ¹⁸ onəkərah e nəhmtilah māmā okotəuhlin ilah mohiet e napinəpuian məhuva e nəhagəhagian. Kəni mohiet e nəsənəniān rəha Setən məhuva o Uhgīn. Kəni Uhgīn otafəl rəhalah noliān tērah mīn, mətəu-inu kəmotəni nīpəhriənian e nəghatīn iātəm iātəni. Kəni ilah okəhuva imalah ikīn ilah nətəmi u Uhgīn tīnītəpīn rəkis ilah.’ ”

Pol tāməni rəhan uək

¹⁹ Kəni Pol tāməkəikei mətəni māmā, “Kig, iāu iatol natimnati iātəm Uhgīn tāməni kām iāu nian in tāməni kām iāu lanəha. ²⁰ Iəu iātəni pətīgəm rəhan nəghatīn iəmətuəuin əpəha Təmaskis, kəni uərisig u iəkuvən mətəni pətīgəm əpəha Jerusiləm, mīne ikīn mīn e nītəni Jutiə, mīne ima nətəm ikīn mīn rəfin u Nanihluə mīn. Kəni mətəni pətīgəm kām lah māmā okotəkəikei motəuhlin ilah e rəhalah noliān tērah mīn motəhatətə e Uhgīn, kəni motol natimnati iātəm tətəgətun māmā kəmotəuhlin pəhriən ilah. ²¹ Mətəu nati u inu əmā, kəni nətəm Isrel kotələs iāu əpəha e Nimə Rəha Uhgīn motolkeikei māmā okotohamu iāu.

²² “Mətəu Uhgīn tətəsiru lak nian rəfin mol iatəhtul ikīnu rəueiu mətəni kām nətəmi ənnapīn mīn, mīne nətəmi kautos narmənigian, mətəni əmā natimnati iātəm Mosis mīne iəni mīn rəha Uhgīn kəmotəni māmā otəpanol lanəha. ²³ Kəmotəni māmā Kristo əha iātəm Uhgīn tāməni māmā otahli=pa, in otətəu nahməian e nīpətīn kəni manimīs. Kəni mətəu-inu in iātəmimi təmaupən məmīəgəh mīn e nīmisiān, kəni otəgətun nəhagəhagian rəha Uhgīn kām nətəm Isrel mīne Nanihluə mīn, māmā nəhagəhagian u in suaru iātəm Uhgīn otosmiəgəh ilah lan.”

Pol təmalikut māmā Kig Akripə otəni nīpəhriənian e Iesu

²⁴ Nian Pol təmətəghati əhanəh, Festəs təmagət əfəməh lan māmā, “!Pol ik nīnətəlməli! Rəham nəhrunian tīnəfəməh pik aġin, kəni rəueiu əha rəhm-kapə nətəlali!”

²⁵ Mətəu Pol təni=pən kām in māmā, “Iətəmi asoli rəhak Festəs, iāu iəsəlməlian. Nəghatīn mīn u iātəni, kotəhruahru əmā, kəni ilah nīpəhriənian. ²⁶ Iəu iəkəhrun nəghati əhruahruian kām kig, kəni ko iəsaulisiān mətəu-inu iəkəhrun māmā in təhrun rəkis natimnati mīn u. Iəkəhrun māmā in təmos rəfin nəghatīn mīn əha, kəni səniamə in nati kəti iātəm kəmol oneuən=pən əha nətəmimi kohkə ikīn. ²⁷ ?Kig Akripə, təhro? ?Nəkotəni nīpəhriənian e nəghatīn iātəm iəni mīn rəha Uhgīn kəmotətəi? Iəkəhrun əmā ik nətəni nīpəhriənian e lah.”

²⁸ Mətəu kig təni=pən kām Pol māmā, “?Pol. Nīkim təhti māmā e nian əkuəkīr əmā uəha rəueiu, nəkəhrun niuvi=paian iāu māmā iāu iəkuva Kristīn kəti?”

²⁹ Mətəu Pol təni māmā, “Nati ənnapīn əmā māmā in nian əkuəkīr uə nian əfəməh, iətəfaki=pən kām Uhgīn māmā səniamə ik pīsīn əmā, mətəu nətəmimi rəfin nətəm kəmotətəu rəhak nəghatīn rəueiu, Uhgīn otosmiəgəh ilah, kəni mol māmā okotəhmen lak – mətəu sen əmā u iātəm kəməlis iāu lan, iəsəlkeikeian māmā okəlis itəmah lan.”

³⁰ Kəni Kig təməhtul ilah kəpmən u Festəs, mine Pernis, mine nətəmimi rəfin u kəutəharəg, ³¹ kəni mohiet, mautəni=pən kəm lah mīn məmə, “Suah əha təsoliən nati kəti tərəh məmə in otimis ohni uə tuvən e kaləpus ohni.”

³² Kəni Kig Akripə təni=pən kəm Festəs məmə, “Nəkəhrun nahli pətīgəmiən suah kəha, mətəu in əmə u, in tinətapuəh rəkis məmə Sisə otakil nəghatiən rəhan.”

27

Soldiə mīn kəmotit Pol məhuvən Rom

¹ Nian kəmotegəhan məmə oiəkəhuvən Itali, kəmotələhu=pən Pol mine nətəm kautol kaləpus nəuvein mīn e nəhlmī iətəmi asoli kəti rəha soldiə mīn, nərgin u Julias. In tətarməniḡ e soldiə uan-hanrit. In e soldiə u kətəni məmə “Soldiə Rəha Sisə.” ² Kəni negəu kəti təmiet əpəha Atramitiam mətuvə, kəni matig minatitəlig=pən mīn əpəha Esia, kəni iəkəhuvən lan. Kəni iətəm kəti təmiuwig=pa itimah min, nərgin u Aristakəs, in iətəm Təsalonaikə əpəha e nitəni u Masetoniə. Kəni negəu təmietigəm.

³ Kəni lauig lan iəkohiet=pa Saedon. Kəni Julias təmatol təuvir kəm Pol, kəni megəhan məmə otuvari muvən meruh rəhan nəuvein nətəmimi iətəm in təhrun ilah. Kəni ilah kəmauteruh vivi Pol.

⁴ Kəni iəmhiet mīn ikin əha, kəni mətəu mətəu pikin nimətagi, kəni motohtəlau e nikali nitəni əha Saiprəs ikin nimətagi təsəskasik pikian ikin.

⁵ Kəni iəmotəu ihluə e Silisiə mine Pamfiliə, kəni mohiet=pa e taun Maerə əpəha e nitəni u Lisiə. ⁶ Ikin əha, iətəmi asoli rəha soldiə mīn təmuvən meruh negəu kəti rəha taun Aleksantriə əpəha nitəni u Ijip, kəni negəu tatuvən Itali. Kəni təmki=pən itimah lan.

⁷ Kəni iəmhiet mīn, mətəu e nian tepət negəu əha tətəu mətig əmə. Iəmotalkut nəuветin məmə iəkotətəuarus taun Nitas, kəni iəməhuva iuəkir, mətəu tiəkis, mətəu-inu iautələs pikin nimətagi, kəni ko iəstəuian məhuvən mīn. Kəni iəkotəu e nikalin pesi ikin e nitəni u Krit. Iəmotitəlau e nipəgnəmtin nitəni əha kəti nərgin u Salmone. Kəni motohtəlau e nəuветi niftəni əha, ⁸ iəmotəu ipari ipari əmə, mətəu tiəkis əhanəh. Kəni iəkəhuva mohiet=pa e ikin kəti kətəni məmə, Pasis Təuvir, iuəkir o taun əha Lasea.

⁹ Mətəu-inu iəmotalkut-ərakin əmə nian tepət təmuva muvən, kəni nian təuvir o nuvəniən e negəu tinol naunun, kəni otəsuvəhiən əha rəueiu, nian rəha nimətagi kəni nitəhi tərəh. Nian asoli rəha nətəm Isrel u kətəni məmə, Nian Rəha Nafəliən Təfagə, tinuva rəkis minuvən e məuiḡ Oktopa. Kəni Pol təməghati məmə okotətəu vivi ilah, mətəni məmə, ¹⁰ “Piak mīn. Iateruh məmə okotatig e nərahien tepət e naliuəkiən u rəhatah. Nitəhi otərakin kako mīn u, mine negəu u, kəni nəmə təhro kitah mīn okohmis.”

¹¹ Mətəu iətəmi asoli rəha soldiə mīn tatətəlig pik e iətəmi tatələs negəu mine iətəmi u rəhan u negəu. Kəni məsətəlig pikian e nəghatiən rəha Pol. ¹² Kəni pasis əha təsəuvir pikian məmə negəu otəhtul ikin e nian rəha nətəpuian mətəu nian əha, in nian nitəhi tətəsəuəsəu pik lan. Kəni ilah tepət kotəni məmə təuvir məmə okohiet. Nikilah təməhti məmə okəhuvən əpəha e pasis əha Finiks motəhluaig ikin. Pasis əha in pasis kəti əpəha Krit iətəm təmol nohlin keiu, kəti tatəuag=pən e nəven pahav ikin, kəni kəti tatəuag=pən nəven pesi ikin. Kəni negəu təhrun nəməhliən ikin e nian rəha nəsəsəuian.

Nimətagi asoli təməh ilah

¹³ Kəni nimətagi təuvir kəti tinatsipesi matelel nati, kəni nətəmimi e negəu, nikilah təhti məmə nimətagi əha inəha kotolkeikei məmə okotəu lan. Kəni motəni məmə pəh okohiet. Kəni motiuvi-pəri agke, motiuvi nivən, kəni

mohiet. Iəmotaiu ipari ipari əmə e nitəni əha Krit. ¹⁴ Mətəu təsuvəhiən nimətəgi asoli kəti tinuva min, nərgin u, Luətuəmlai,* tatsipən e nitəni əha, ¹⁵ minatələs itimah, minatoh negəu. Kəni negəu tinəruru naiuiən mələs pikin nimətəgi. Kəni iəkotəpəh naiuiən məutətəlig əmə e nimətəgi tatələs itimah.

¹⁶ Iəməhuva=pa nitəni Kauta ikin e nikalin pesi ikin. Iəmotəhluəig nəuветin əha ikin əha, kəni motalkut məmə iəkotiuvi-pəri bot əkəku rəha negəu u koteikəpan. Kəni nətəmi kautol uək e negəu, kəmotəkeikei motəkeikei, kəni motləfəri bot e nəhue negəu. ¹⁷ Kəni motəmki=pən təulə nəuvein ləhtəni e negəu ikin, kəni kiuvi-ərain tiəkis məmə otaskəlim negəu mol təskasik. Ilah kəmotəgin mətəu-inu ihluə e Lipiə, səniəmə lokamnim pik, kəni nikilah təhti məmə negəu otələs pikin nipəkil ikin əha. Kəni kəmotiuvi iahu nivən rəhalah, kəni motəpəh əmə nimətəgi tələs negəu mətan. ¹⁸ Kəməni lauig lan kəni nimətəgi tatol əmə lankonu lan, kəni kotəmki pətigəm kako nəuvein e negəu. ¹⁹ Kəməni min lauig min, kotəmki pətigəm natimnati min kautol uək lan e negəu təhmen e təulə mine nəuvein min nati əpnəpin nati agin min rəha negəu. ²⁰ Kəni nimətəgi təməhtul o nian tepət nəuветin kəni iəsotəhiən mitigar lənian mine məhau min lapin. Kəni nikitimah təhti məmə oiasotəmiəgəh minian.

²¹ Nian iəməsotəuəniən o nian tepət nəuветin, kəni Pol təhtul aupən e timah məni məmə, “Nəman. Nəmə nəmotətəlig lak, ko kəməsohietian Krit, kəni ko kəsotətiəgin e nərahian u kəni məsotərakiniən natimnati tepət. ²² Mətəu rəueiu iəkəni=pinə kəm təmah məmə sotəginian. Ko kitah kəti u ikinu təsimisian, mətəu negəu əmə otərah. ²³ Iəu iətəmi kəti rəha Uhgın kəni iatol rəhan uək. Kəni agelo kəti rəhan təməni=pa nəghatian u kəm iəu lapin məmə, ²⁴ ‘Pol. Səginian. Onəkəkeikei muvən məhtul e nəhmti Sisə əpəha Rom. Mətəu-inu Uhgın təuvir, kəni nikin tagian məmə otosmiəgəh nətəmiimi min u ilah min ik nautasuə e negəu.’ ²⁵ Kəni Piak min, sotəginian. Iəu iətəhatətə e Uhgın məmə natimnati min rəfin otol əmə məmə inu mine agelo təməni=pa kəm iəu. ²⁶ Mətəu nimətəgi otləfəri kitah əpəha e nitəni əkəku kəti.”

Nitəhi təmləfəri negəu

²⁷ Tinos nian ilah rəfin fotin, kəni lapin lan nimətəgi tələs negəu muvən əpəha e nitəhi asoli Metiterenian. Kəni e nəlugi nian lapin, nətəm kautol uək e negəu, nikilah təhti məmə inəhuva iuəkir o nitəni kəti. ²⁸ Kəni kəmotətu=pən nati figəm kəti əpəha e nipəgnəmti təulə kəhlman-əhlman məmə lokamnim uə lokipari. Kəni moteruh məmə təhmen e nevigəpagian tate-səpin ilah rəfin. Kəni motaiu nəuветin min kəni motəhlman-əhlman min, mətəu tinəhmen e nevigəpagian ilah rəfin tuenti-eit əmə. ²⁹ Kəni nətəm kautol uək e negəu kəmotəgin məmə negəu otələs pikin kəpiel, kəni motəmki pətigəm agke kuvət əpəha uərisig məutəfaki məmə otian uəhai əmə.

³⁰ Kəni nətəm kautol uək e negəu kəmotalkut məmə okəhuvari motəgin, kəni motələs iahu bot rəha negəu moteiuə məmə okəhuvən əpəha e nohli negəu motəmki pətigəm min agke nəuvein. ³¹ Mətəu Pol tənə=pən kəm iətəmi asoli rəha soldia min məmə, “Nəmə nətəmi min əha okəsəutəharəgin u e nəhue negəu, kəni nəkohmis.” ³² Kəni soldia min kotohatuv təulə, kəni bot tiet=pən itəhi.

³³ Kəni tinuva iuəkir əmə o nianian, kəni Pol təkeikei mətəni kəm lah məmə okotəkeikei motəuən. Təməni məmə, “Nian fotin nəməutəharəg məutəgin nian rəfin mətəu məsotunian nati kəti. ³⁴ Kəni rəueiu əha iətəni=pinə məmə onəkotəkeikei motun nati kəti məmə onəkotəsanən. Kitah rəfin okotəmiəgəh.

* **27:14** E nəghatian Kris, nimətəgi u kətəni məmə Eurakulon, u nipətin tənə məmə tatsipən Not Is. **27:24** Uək 23:11 **27:26** Uək 28:1

Iətəmi kəti otəsatiğian e nərəhiən.” ³⁵ Pol tēməmki p̄iret, kəni məhtul aupən e lah məfaki=pən kəm Uhḡin, kəni məhapu mun. ³⁶ Kəni ko n̄ikilah t̄inəuv̄ir m̄inautos nauəniən m̄inautun. ³⁷ Itimah rəfin tu-hanrit-səp̄inte-sikis e negəu. ³⁸ Nian ilah rəfin kəmotauən rəkis, kəni motəmki p̄ətiğəm pak nauəniən e negəu məmə otəhvevig.

Negəu təmələs n̄ipək̄il

³⁹ Kəni nian təmian, nətəm kautol uək e negəu kəmotafu məmə inəhuvari iuək̄ir o n̄itəni əkəku kəti, mətəu kotəruru məmə n̄itəni nak. Kəni moteruh pasis kəti n̄ipək̄il kəti əha ikin. Kəni n̄ikilah təhti məmə okotləfəri negəu əha ikin. ⁴⁰ Kəni kəmotətəhtuv təulə e agke m̄in motəpəh ilah kotamn̄im. Kəni mohtis rəkis təulə m̄in iətəm kəm̄elis-ərain nuveiə asoli m̄in lan ikin katələs negəu ikin. Kəni motiuv̄i n̄ivən əpəha aupən məmə n̄imətəgi otələs negəu muvari. ⁴¹ Mətəu ikin əha lokipari nəuветin, kəni nohli negəu təməu n̄ipək̄il, negəu təməruru nəlauəliən. Kəni n̄itəhi t̄inətəhapu-əhapu nəusi negəu uərisig.

⁴² Kəni soldia m̄in k̄inotəni məmə okohamu nətəm kautol kaləpus u e negəu tətəmki ilah mətə nəuvein kotəgim. ⁴³ Mətəu Julias u rəhalah iətəmi asoli tolkeikei məmə otosmiəgəh Pol kəni mən̄iəhu məmə okəsotoliən nati əha kəutəni. Kəni mən̄i=pən kəm nətəmi m̄in u kotəhrun neaiən məmə okotaupən motiuv̄ig=pən p̄ətiğəm ləuantəhi moteai pari. ⁴⁴ Kəni mən̄i=pən kəm lah rəfin əha ikin məmə okotəmki n̄ip̄isp̄isi timpə uə nəuветi negəu m̄in iətəm n̄itəhi təməhapu-əhapu moteai lan. Iəmotol lanəha kəni məhuvari rəfin, iətəmi kəti təs̄imis̄iən.

28

Pol əpəha e n̄itəni Moltə

¹ Nian iəməhuvari, kəni itimah rəfin iəkotəsanən əmə, kəni m̄inotətəu məmə n̄itəni əha, nərḡin u Moltə. ² Nətəm ikin əha kəmotəuv̄ir p̄ik o timah, kəni n̄ikilah təmagiən o nosiən itimah. Kəni e nian əha nuhuən təmatəfuv, nətəpuiən tepət. Kəni kotahli n̄igəm asoli kəti məmə otəhgi itimah. ³ Kəni Pol təməuəri n̄igi mətə nəuvein muva. Kəni nian tətəraki=pən n̄igi nəuvein e n̄igəm, əmeiko sineik kəti iətəm tus iətəmi katim̄is, təḡin e nahgi n̄igəm miet matus nəhlm̄in məhkul=pən lan. ⁴ Nətəm ikin əha kəmoteruh sineik tətəhkul=pən e nəhlm̄i Pol, kəni motəni kəm lah m̄in məmə, “N̄ipəhr̄iən̄iən suah u in iol təfagə kəti iohamu itəmi. Təməs̄imis̄iən ləuantəhi, mətəu uhḡin u nərḡin u Nalpin̄iən otəsegəhaniən məmə otəmiəgəh.”

⁵ Mətəu Pol təmorin=pən sineik əpəha e n̄igəm, kəni məsətəu aḡiniən məmə n̄ipət̄in kəti tahmə lan. ⁶ Nətəmimi n̄ikilah təhti məmə n̄ipət̄i Pol otasisi, uə otəsuvəhiən əha rəueiu, tsip̄əri morin m̄im̄is. Kəmautəharəg mauteruh mətəu t̄inuvəh, mətəu təsoliən nati kəti m̄ine. Kəni n̄ikilah təhti məmə nəmə təhro suah u in uhḡin kəti.

⁷ Ikin əha sən̄iəmə isəu o n̄itəni rəha suah kəti, nərḡin u Pupliəs, iətəm tətərmən̄ig e nətəmi ikin əha. Təməmki itimah iəkəhuvən iman ikin, kəni meruh vivi itimah. Kəni iəkotatig iman ikin motos nian k̄isil. ⁸ Kəni tatə rəha suah u Pupliəs, in tatim̄is matətəpu-ətəpu, kəni mətəiu e n̄irə. Kəni Pol tuvən ohni əpəha iman ikin imə, mələhu=pən nəhlm̄in mil lan, kəni məfaki lan, kəni n̄imis̄iən rəhan təuv̄ir m̄in. ⁹ Nian nətəmimi kəmotətəu nati əha, kəni ilah rəfin e n̄itəni u iətəm kəutohm̄is kəməhuya m̄in o Pol. Kəni Pol təfaki e lah kotəuv̄ir. ¹⁰ Nətəmi ikin əha, kəmotəfa natim̄nati tepət kəm timah. Nian inautol əpenə-penə məmə iəkohiet, kəmotəmki=pən rəfin rəhatimah natim̄nati m̄ine nauəniən əpəha e negəu iətəm otəsiru e timah e suaru.

Pol tāmuvən Rom

¹¹ Iəmotatig ikin əha motos məuiğ kişil, kəni iəməhuvən e negəu kəti rəha Aleksantriə iətəm təməhluaig e niətəni əha e nian rəha nətəpuian. E nohli negəu əha, kəməfu aupən narmi uhgīn mil əha mil-mil mil, nərgi lau u Kasto mine Polakis. ¹² Iəməhuva əha taun Saerakus əpəha niətəni Sisili, kəni motəhtul ikin motos nian kişil. ¹³ Kəni mohiet ikin əha məhuva e taun kəti min, nərgin u Retiam əpəha niətəni Itali. Kəni lauig lan, nimətagi iasipesi tinatelel nati, kəni iəkohiet motaiu o nian keiu, motələs=pən nati əpəha Puteoli. ¹⁴ Ikin əha iəmoteruh piatah min nəuvein əha ikin nətəm kəutəhatətə e Iesu. Kəni kotətapuəh məmə oiəkotatig itimah min ilah o nəfakiən kətiəh. Kəni uərisig iəmotaliuək əmə məhuvən əpəha Rom. Kəni inu suaru rəhatimah iətəm iəmotaliuək lan mohiet=pa Rom.

¹⁵ Kəni nian piatah min iətəm kəutəfaki əpəha Rom kəmotətəu məmə iəməhuvən, kəni kəməhuva məmə okoteruh itimah əpəha e suaru. Kəməhuva məutəharəg əpəha Apias, taun kəti katol makit ikin. Ikin əha, hotel kişil əha ikin. Kəni nian Pol təmeruh ilah, təməni-vivi Uhgīn, kəni nikin təmagiən məri məriauəh. ¹⁶ Nian iəmhiet=pa Rom, kəni kəpmən təmegəhan məmə Pol otətətig pişin əmə e nimə kəti, pəh soldia kəti tateh.

Pol təməni pətigəm nəghatiən rəha Uhgīn əpəha Rom

¹⁷ Tinos nian kişil, kəni Pol tahli=pən nəghatiən kəm nətəmi asoli min rəha Isrel məmə okəhuva o nəghatiən kəti. Nian kəməhuva, kəni təməni pətigəm kəm lah məmə, “Piak min, iəu iəməsolian nati kəti tərəh e nətəm imatah ikin, mine kastim rəhatah iətəm tipitah min kəmautəgətun itah lan aupən. Mətəu nətəm Jerusiləm kəmotaskəlim iəu kləfən iəu kəm nətəm Rom. ¹⁸ Kəni nətəm Rom kəmotətapuəh o nəghatiən tepət ohniəu. Mətəu kəməsoteruhian nəghatiən kəti mine məmə oiəkimis ohni. Kəni kotolkeikei məmə okotahli pətigəm iəu. ¹⁹ Mətəu nətəm Isrel ikin əha kəsotolkeikeiən. Kəni iəu aru əmə iəkətapuəh məmə iəkuva ikinu Rom məhtul e kot e nəhmti suah u Sisə, mətəu iəsəniən nəghatiən kəti tərəh e nətəm imak min.

²⁰ “Mətəu-inu tol lanəha, kəni iəkolkeikei məmə iəkahli=pən nəghatiən o təmah məmə iəkeruh itəmah məghati lan nəuətəin kəm təmah. Kəməlis iəu e sen u, mətəu-inu o Iosmiəgəh əmə u, iətəm kitah nətəm Isrel kəutəni məmə otəpanuva.”

²¹ Kəni kəmotəni=pən kəm Pol məmə, “Iəsotosiən nauəuə lan kəti mine iətəm təmsipən Jutiə. Kəni kitah min nəuvein kəsotsipəniən ikin əha motos nəghatiən kəhuva məmə kətəni nəghatiən tərəh nəuvein lam. ²² Mətəu iəkolkeikei məmə iəkətəu-to məmə rəham nətəligiən təhro lanu. Mətəu-inu iəkotəhrun məmə kinatəni rah nolien rəha nəfakiən u rəhatəmah əpəha ikin min rəfin.”

²³ Kəni ilah kəmotələhu nian kəti o nəghatiən. Kəni e nian əha, ilah tepət min nətəm Isrel kəməhuva əha Pol tətətig ikin. Kəni in təməghati kəm lah e nian apiəpiə əha, mətəni-vivi kəm lah narməniğiən Rəha Uhgīn. Kəni mətəni min Lou rəha Mosis mine iəni rəha Uhgīn, məmə otiuvi ilah kəhuva o Iesu. ²⁴ Nəuvein kəmotətəu rəhan nəghatiən, motəni niyəhrəniən lan. Mətəu nəuvein kəsotəniən niyəhrəniən lan. ²⁵ Kəni minautorgəhu ilah min ilah minautol məmə okotagim min. Mətəu uərisig kohiet, Pol təni=pən nəghatiən kəti min kəm lah məmə, “Nəghatiən iətəm Narmin Rəha Uhgīn təməfən kəm iəni rəha Uhgīn u Aiseə məmə otəni pətigəm kəm tipitah min aupən, in təhruahru əmə. Uhgīn təməni kəm iəni məmə,

²⁶ ‘Uvən məni pətigəm kəm nətəmi min əha məmə iəu Uhgīn iətəni məmə,

“Onəutətəu məutətəu məutətəu,
mətəu ko nəsoətəhruniən nian kəti mine.
Kəni onəkoteruh maüteruh maüteruh,
mətəu ko nəsoətəhruniən nian kəti mine.”

²⁷ In tol lanəha mətəu-inu nīkilah tīniəkis rəkis.

Kəmotasisig e matəlgilah mine nəhmtilah.

Mətəu kəmautol lanəha məmə,
okəsoteruhiən e nəhmtilah,
kəni okəsotətəuiən e matəlgilah,
kəni nīkilah təruru nəhruniən.

Kəni məsəhuvaiən ohniəu məmə iəkosmiəgəh ilah.’ ”

²⁸ Kəni Pol təni məmə, “Onəkotəkeikei motəhrun vivi məmə Uhgīn təmol suaru u rəhan o nosmiəgəhiən nətəmimi. Tīnuvən rəkis o Nənihluə mīn. Kəni nətəmi mīn əha okotətəlig e nəghatiən əha kəni motəni nīpəhriəniən lan.”*

³⁰ Kəni e nu keiu apiəpiə, Pol təmətətig əmə e nimə əha kəni matol ren lan. Kəni nīkin tətəgiən o nətəmimi mīn rəfin kəutəhuva məutəh. ³¹ In təməkeikei mətəni pətīgəm narmənigiən Rəha Uhgīn kəni mətəgətun əskasik ilah e nanusiən təuvir rəha İərmənig İesu Kristo. Kəni suah kəti tikə məmə otəniəhu o nəni pətīgəmiən nəghatiən əha.

28:27 Aes 6:9,10 * **28:28** E kopi əuas mīn nəuvein rəha Niutestīmīn iətəm kəmətēi e nəghatiən Kris auppən, nəghatiən pişin kəti mīn əha ikin iətəm tatilpin nəghatiən u mətəni məmə, “29 Nian Pol təmol naunun e rəhan nəghatiən, kəni kəməhiet, nətəligiən rəhalah təman kətiah kətiah kəni məutorgəhu.”

Rom

Nauəuə iətəm Pol təmətei tuvən kəm nəfaki min ikin Rom

Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Rom

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

?Təmətei tətuvən kəm pəh? Təmətei nauəuə u tətuvən kəm nəfaki min iətəm ilah kəutatig e taun asoli u Rom.

?Natigiən təhro lanu nian təmətei? Pol tətəi məmə in tolkeikei məmə otuvən meh nəfaki min əpəha rom, uərisig in təpanuvən e kəntri u Spen. Mətəu aupən ikin, in otəkeikei muvən mos mənəi kəti o nəfəniən kəm nanrah min e niməfaki rəha Jerusiləm. E niməfaki rəha Rom, Nanihluə* min tepət, mətəu nətəm Isrel tepət min.

?Təmətei nauəuə u o nak? Uərisig Pol tətuvən Rom, in tolkeikei məmə ilah okotaupən motəhrun in, kəni inəha, təmətei nauəuə u. Nətəm Rom kəsotos əhanəhiən nəgətuniən kəti rəha aposil kəti. Kəni inəha, in tolkeikei məmə otəni pətigəm suaru əhruahru rəha Uhgın o nosmiəgəhiən nətəmimi. Kəni in tolkeikei məmə otəni əhruahru məmə otəhro lanu, Nanihluə min mine nətəm Isrel, ilah rəfin okəhuva kətiəh əmə e niməfaki rəha Uhgın.

Pol təmənəi təuvir kəm lah

¹ İəu Pol, u iəu slef rəha Kristo İesu†. Uhgın təmauin lak məmə iəu aposil, kəni təmətəpən məfəri iəu məmə iəkəni pətigəm nanusiən təuvir rəhan.

² Nanusiən təuvir u, in tinəni rəkis nuvəh e rəhan iəni min iətəm kəmotətəi=pən e Nauəuə Rəha Uhgın. ³⁻⁴ Nanusiən təuvir əha tətəghati e Nətin, İesu Kristo rəhatah İərmənig. In təmuva iətəmimi kəti, misipən e nəhlin rəha Kig Tefit. In təmimis, kəni Uhgın təməgətun məmə in Nətin əhruahru, inəha Nəti Uhgın, nian təmosmiəgəh in e nımisiən e nəsanəniən e uək rəha Narmın Asim.

⁵ E Kristo, Uhgın təmol təuvir kəm iəu, məfa kəm iəu uək təuvir məmə iəu aposil kəti. Təməfa uək u məmə iəkəuin e nətəmimi e niki Nanihluə‡ mine e nəuaniləuis min rəfin məmə okotəni nıpəhriəniən lan, kəni tol lanəha, mautol nəuiən. Kəni nian kautol lanəha, otəfəri nərgi İesu. ⁶ Kəni itəmah min əpəha Rom, Uhgın təmauin e təmah məmə itəmah rəha İesu Kristo.

⁷ Kəni rəueiu iəkətei nauəuə kəm təmah rəfin. Uhgın tolkeikei itəmah, kəni təmauin e təmah məmə rəhan.

Pəh Uhgın Tatə rəhatah, mine İərmənig İesu Kristo okuətuati e rəhalau nəuviriən mine nəməlinuiən kəm təmah.

Pol təmolkeikei məmə otuvən meruh nətəm Rom

⁸ Uərisig iəpanəghati, iəkəni tagkiu kəm Uhgın o təmah rəfin agın, mətəu-inu nətəmimi rəfin e nəhue niftəni kəmotətəu nanusiən e nəhatətəiən rəhatəmah. Natimnati iətəm İesu Kristo təmol kəm tah tatol tol lanəha məmə iəkəhrun nəniən tagkiu kəm Uhgın. ⁹ Kəni Uhgın təhrun məmə e nian rəfin iətəfaki, kəni məsaluiən e təmah. İatol pik uək rəhan e niki ərəfin o nəni pətigəmiən nanusiən təuvir rəha Nətin. ¹⁰ İəmətəhtahnin nuvəh məmə oiəkuvnə meruh itəmah. Kəni iətəfaki məmə rəueiu, nəmə in nətəligiən pəhriən rəha Uhgın, in oterəh e suaru kəti məmə iəkuvnə pəhriən.

* : Nanihluə, İanihluə – Afin-to e tiksənəri. † 1:1 Afin-to “İesu” e tiksənəri. 1:1 Uək 9:15 1:2 Rom 16:25-26 ‡ 1:5 Nəghatiən u “Nanihluə” tətəghati e nətəmimi rəfin u səniəmə nəuaniləuis min rəha Isrel. 1:5 Uək 26:16-18; Kəl 2:7-9 1:7 Nam 6:25-26 1:10 Uək 19:21; Rom 15:23

¹¹ Iəkolkeikei pik məmə iəkuvnə meruh itəmah məmə iəkəfinə kəm təmah nəuviriən kəti rəha Uhgīn məmə otol itəmah nautəhtul əskasik təhmīn mīn, ¹² tol lanu, nəhatətəiən rəhatəmah təhrun nasiruiən lak, kəni rəhak mīn təhrun nasiruiən e təmah.

¹³ Piak mīn mīne nəuvīnik mīn, təuvir məmə nəkotəhrun məmə nian tepət, rəhak nətəligiən təhti məmə iəkuvnə məsal=pən e təmah. Mətəu nian rəfin natimnati tepət tətahtipəsīg lak o nuvnəiən. Iəkolkeikei məmə rəhak uək otəuə e nəuan e nəmiəgəhiən rəhatəmah, təhmen e nəmiəgəhiən rəha Nanihluə mīn ikin pišin pišin mīn. ¹⁴ Iəkəkeikei məni pətīgəm nanusiən təuvir kəm nətəmimi rəfin nətəm kəutatīg ikin mīn Rom tətarməniīg ikin, mīne iki pišin mīn rəfin, kəni ilah nətəm kəmotol vivi skul, mīne ilah nətəm kəsotol viviən skul. Əuəh, iəkəkeikei məni pətīgəm kəm lah rəfin. ¹⁵ Kəni o nati əha, iəkolkeikei pik məmə iəkəni pətīgəm nanusiən təuvir kəm təmah mīn əpəha Rom.

¹⁶ Iətəghati lanu mətəu-inu, iəu iəsaulis aginiən o nanusiən təuvir. Iəsaulisiən mətəu-inu nanusiən təuvir in nəsanəniən rəha Uhgīn o nosmiəgəhiən nətəmimi rəfin nətəm kəutəhatətə lan, təmaupən muva o nətəm Isrel, uərisīg ko, o Nanihluə mīn. ¹⁷ Tol lanəha, e nanusiən təuvir, Uhgīn təmol əpu suaru rəhan məmə Uhgīn tətəfən rəhan əmə nəhruahruīən kəm nətəmimi. E nəhatətəiən əmə, Uhgīn tatol məmə nətəmimi kəhuva motəhruahru e nəhmtīn. Kəni inu təhmen e Nauəuə rəha Uhgīn iətəm tətəni məmə, “Nətəmimi nətəm kotəhruahru e nəhmti Uhgīn e nəhatətəiən rəhalah, ilah okotos nəmiəgəhiən itulīn.”

Niəməha tatol Uhgīn o təfagə tərāh rəfin

¹⁸ Mətəu Uhgīn e negəu e neai tətəgətun rəhan niəməha mīne nalpiniən o nətəmimi rəfin nətəm kəutəhti nəuiən mautol noliən tərāh mīn rəhalah. Ilah kəutəhtul pəsīg e nīpəhriəniən rəha Uhgīn e noliən tərāh mīn rəhalah, ¹⁹ mətəu-inu ilah kotəhrun neruhiən əhruahru natimnati mīn rəfin iətəm nətəmimi kotəhrun nəhruniən Uhgīn lan. Tol lanəha mətəu-inu Uhgīn aru təməgətun əhruahru ilah lan. ²⁰ Ko nətəmimi kəsoteruh əhruahruīən Uhgīn e nəhmtilah. Mətəu təmətuəuin e nian təmol neai, mīne niftəni, mīne natimnati rəfin, kəni nətəmimi rəfin kotəhrun neruhiən e nəhmtilah, natimnati rəfin iətəm in təmol, kəni tol lanəha, kotəhrun neruhiən rəhan nəsanəniən iətəm tatuvən əmə lanko naunun tikə, mīne nīpəhriəniən məmə in Uhgīn, kəni motəhrun nəhruniən məmə Uhgīn in təhro lanu. O nati əha, iətəmimi kəti tikə iətəm təhrun nəniən məmə in təruru məmə Uhgīn təhro lanu.

²¹ Tol lanəha mətəu-inu, nati əpnəpīn ilah kəmotəhrun Uhgīn tepət nəuan nəuvetin, mətəu kəmotəpəh nisiaiən məmə in Uhgīn, kəni məsotəniən kəm in məmə nīkilah tagiən o natimnati in təmol kəm lah. Mətəu nīkilah təmatəhti nətəligiən alməli mīn məmə Uhgīn təhro lanu, kəni nətəligiən rəhalah təmuva mapinəpu, mīnotəruru suaru iətəm Uhgīn tolkeikei məmə okotəhrun. ²² Nati əpnəpīn ilah kəutəni məmə ilah koteinatīg, mətəu ilah kəməhuva nalməli mīn, ²³ kəni kəmotəpəh nəfakiən kəm Uhgīn iətəm rəhan nepətiən təhagəhag, kəni otəsimisiən məmnəmītiən, kəni tətətig itulīn. Kəni mīnəutətuəuin məutəfaki kəm narmi nati mīn iətəm təhmen e nətəmimi u okotimis məmnəmīti nian kəti, uə təhmen e mənīg mīn, uə nati miəgəh mīn kəutəliuək uə kəutəlkəu.

²⁴ O nati u, Uhgīn təməpəh ilah megəhan e lah məmə okotohtəu=pən əmə noliən tərāh mīn nīkilah tolkeikei məmə okotol e nīpətīlah. Tol lanəha, ilah kəmotol noliən mīn e nīpətīlah iətəm tol əmə naulisiən. ²⁵ Ilah kəmotəpəh

1:13 Uək 19:21 **1:16** Mak 8:38; Uək 13:46; 1Kor 1:18-24 **1:17** Hab 2:4; Rom 3:21-22 **1:19** Uək 14:15-17; 17:24-28 **1:20** Job 12:7-9; Sam 19:1 **1:21** Efəs 4:17-18 **1:22** Jer 10:14; 1Kor 1:20
1:23 Dut 4:15-19; Sam 106:20

nipəhr̄iən̄iən rəha Uhḡin motaskəl̄im neiuəiən, kəni məutəfaki mautil uək kəm natimnati tēpət iətəm Uhḡin təm̄ol, mətəu kəmotəpəh nəfakiən kəm Uhḡin. Mətəu pəh kitah kotəni-vivi in nian rəfin naunun tikə. Əuəh.

²⁶ O noliən m̄in əha iətəm nətəmimi kəmotol kəm Uhḡin, təməpəh ilah, megəhan=pən e lah məmə okotohtəu=pən əmə noliən tərāh m̄in iətəm n̄ikilah tolkeikei məmə okotol e n̄ipət̄ilah iətəm tol naulisiən əmə. Nati əpn̄ap̄in n̄ipət̄an m̄in, mətəu ilah kəutəpəh n̄itəu-pəniən rəhalah nəman, mautil aru ilah m̄in, kəni nati u in nati p̄isin e inu Uhḡin təmələhu. ²⁷ Kəni e noliən əhmen-əhmen əmə, nəman m̄in, ilah kəutəpəh n̄itiən rəhalah n̄ipət̄an m̄in, mautilkeikei p̄ik nəman p̄isin m̄in. Ilah kautit aru ilah m̄in iətəm tol naulisiən. Kəni Uhḡin təməfən n̄alp̄iniən əhruahru kəm lah o rəhalah noliən tərāh aḡin m̄in.

²⁸ Kəni nati kəti m̄in. Mətəu-inu ilah kəsotolkeikeiən məmə okotəhr̄un Uhḡin, in təməpəh ilah megəhan=pən e lah məmə rəhalah nətəligiən təsəhr̄uniən məmə nati kəti in təuv̄ir uə nati kəti in tərāh, kəni megəhan=pən məmə okotol nati iətəm təsəhr̄uahru iən məmə okotol.

²⁹ N̄ikilah təməriauəh e noliən tərāh p̄isin p̄isin rəfin, kəni ilah navərəs, kəni ilah kəutəs̄al e suaru o nərək̄iniən nətəmimi. Kəni n̄ikilah təməriauəh e noliən tərāh m̄in əha: ilah kautet̄et̄ nətəmimi, ilah nohamu itəmi, ilah kautol natimnati iətəm kautiuv̄i=pa niəməha, ilah neiuə, ilah kautol tərāh kəm nətəmimi. Ilah kəutəni n̄ikal̄i nətəmimi, ³⁰ mautil rah nətəmimi, ilah kəutəm̄aki e Uhḡin, ilah nagət-rək̄is, ilah nəfəri məutəghati əfəri. Ilah kəutəs̄al e suaru o noliən təfagə tərāh m̄in iətəm nətəmimi kəsotəhr̄un əhanəhiən. Ilah mautiləhti nəuia tatə mine məmə.

³¹ N̄ikilah təsəhtiən nati, ilah nəghati p̄ik, nolkeikeiən rəhalah tikə o nətəmimi, kəni nati əpn̄ap̄in ilah aru əmə nəuvein, ko təsətəligiən e nasəkiən o nasiruiən e nətəmimi. ³² Ilah kotəhr̄un pau nəghatiən əhruahru rəha Uhḡin iətəm tətəni məmə nətəmimi m̄in u kautol noliən m̄in əha, kotəkeikei mohm̄is. Mətəu ilah kəutəkeikei e noliən m̄in əha, kəni ilah kautol noliən tərāh tapirək̄is nati əha, n̄ikilah tagiən o nətəmimi m̄in nəuvein m̄in nətəm̄ kautol noliən tərāh m̄in əha, kəni məutəfəri rəhalah nətəligiən məmə okotol.

2

Uhḡin otələhu nəghatiən o nakiliən təfagə tərāh

¹ Tol lanəha, nati əpn̄ap̄in itəm̄ah nətəmimi nak, nəmə nəkotakil motələhu nəghatiən rəha suah kəti o noliən tərāh kəti rəhan,* mətəu nəkotakil motələhu aru nəghatiən rəhatəm̄ah. Kəni rəhatəm̄ah nəghatiən tikə o nuhalp̄iniən, mətəu itəm̄ah nətəm̄ nautol lanəha, nautol noliən tərāh m̄in təhmen-əhmen əmə e lah.† ² Kəni kitah kotəhr̄un məmə nian Uhḡin tətakil mətələhu nəghatiən kəm nətəmimi nətəm̄ kautol noliən m̄in əha iətəm iəm̄ani rək̄is u, rəhan nəghatiən in təhr̄uahru əmə.

³ Tol lanəha, nian itəm̄ah nəutakil məutələhu nəghatiən rəha nətəmimi o nərəhiən rəhalah, mətəu itəm̄ah nautol noliən əhmen-əhmen əmə, kəni nəkotəkeikei motəhr̄un məmə ko nəso tagimiən nian otakil mələhu nəghatiən rəhatəm̄ah. ⁴ !N̄ikitəm̄ah təsəhti p̄ikiən noliən rəha Uhḡin! In tatol təuv̄ir p̄ik kəm təm̄ah, kəni məsəm̄aki uəhaiən e təm̄ah, kəni rəhan nətəligiən o təm̄ah in təfəm̄əh. Mətəu itəm̄ah nautol nati əpn̄ap̄in əmə e noliən təuv̄ir m̄in əha

1:27 Lev 18:22; 20:13; 1Kor 6:9 * **2:1** Nətəm̄ Isrel kəmotəni məmə Nanihlua m̄in, ilah rəfin nətəm̄ kotərəh mətəu-inu Nanihlua m̄in kəsotosiən Lou rəha Mosis. **2:1** Mat 7:1-2; Jon 8:7 † **2:1** Fes m̄in u e 2:1-3:8, Pol tətəghati əhruahru kəm nətəm̄ Isrel. Tətəghati e noliən rəhalah iətəm̄ n̄ikilah təhti məmə kotəhr̄uahru e nəhmt̄i Uhḡin mətəu-inu ilah nətəm̄ Isrel, kəni kəutohtəu=pən Lou rəha Mosis. Kəni nətəligiən rəhalah məmə inu əmə təhmen məmə tatol ilah kotəhr̄uahru.

rəhan. Nəkotəhrun uə kəpə, məmə tatol noliən təuvir mīn kəm təmah məmə onəkotəuhlin itəmah e rəhatəmah noliən tərəh mīn.

⁵ Mətəu rəhn-kapə təmah tiəkis, kəni məsotəuhliniən itəmah e rəhatəmah noliən tərəh mīn. Kəni o nati u, nautoriarun niəməha mīne nalpiniən rəha Uhgīn o təmah. Kəni nati əpnapin məmə nəsooteruhiən niəməha mīne nalpiniən əha rəueiu, mətəu onəkotos niəməha mīne nalpiniən rəhan nian Uhgīn otol əpu rəhan nələhuiən nəghatiən iətəm təhruahru. ⁶ Kəni Uhgīn otəfən kəm nətəmimi kətiəh kətiəh titəu=pən əmə natimnati iətəm kəmotol. ⁷ Uhgīn otəfən nəmiəgəhiən itulin kəm nətəmimi nətəm kautəhtul əskasik nian rəfin o noliən nati iətəm təhruahru. Nətəmimi mīn əha kəutalkut pik o noliən nati təuvir məmə Uhgīn otəfən kəm lah nəni-viviən, mīne nisiaiən, mīne nəmiəgəhiən iətəm naunun tikə. ⁸ Mətəu in otəfən rəhan niəməha mīne nalpiniən kəm nətəmimi nəuvein nətəm kautol əmə nati nikilah əmə tolkeikei, kəni məutəuhlin nəmtahlah e nīpəhriənian, kəni məutohtəu=pən noliən tərəh mīn. ⁹ Nətəmimi mīn rəfin nətəm kautol noliən tərəh, ilah okotos nərahian mīne nian iəkis mīn. Otaupən pipim e nətəm Isrel, uərisig ko Nanihlua mīn.

¹⁰ Mətəu nətəmimi mīn rəfin nətəm kautol noliən təuvir, Uhgīn otəfən nəni-viviən, mīne nisiaiən, mīne nəməlinuiən. Otaupən pipim e nətəm Isrel, uərisig ko, kəm Nanihlua mīn. ¹¹ Tol lanəha mətəu-inu Uhgīn tatol təhmen-əhmen əmə kəm nətəmimi rəfin. Nati əpnapin ilah nətəm Isrel uə Nanihlua mīn, ilah rəfin okotos nati iətəm təhruahru o lah, inu nalpiniən uə nəuviriən.

¹² Uhgīn otəfən nalpiniən rəha Nanihlua mīn o noliən tərəh mīn rəhalah, nati əpnapin kəməsotosiən Lou u Uhgīn təməfən kəm Mosis. Kəni nətəm Isrel, nətəmimi nətəm kəmosos Lou, Uhgīn otakil rəhalah noliən tərəh mīn e nəghatiən rəha Lou, kəni məfən nalpiniən rəhalah lan. ¹³ Tol lanəha mətəu-inu səniəmə nətəmimi nətəm *kautətəu* Lou iətəm kotəhruahru e nəhmti Uhgīn, mətəu nətəmimi nətəm *kautol* nati iətəm Lou tətəni, ilah əha, Uhgīn otəni məmə ilah kotəhruahru e nəhmtin. ¹⁴ Nīpəhriənian, Nanihlua mīn kəməsotosiən Lou rəha Mosis. Mətəu nian mīn nəuvein, kautohtəu=pən əmə rəhalah nətəligiən mautil nati iətəm təhruahru, təhmen-əhmen əmə e inəha Lou tətəni. Inu tətəgətun məmə lou kəti əha ikin e nikilah, kəni ilah kotəhrun nati əhruahru, mīne nati iətəm in təsəhruahruian, nati əpnapin ilah kəmososiən Lou rəha Mosis. ¹⁵ Ilah kotəhrun məmə nīpəti Lou əha ikin rəha Uhgīn e nikilah mətəu-inu nian nəuvein, ilah kautol təuvir, kəni nikilah tətəhti məmə, “noliən u təuvir.” Kəni nian tepət, kautol noliən tərəh, kəni nikilah tətəhti məmə, “noliən u tərəh.”

¹⁶ Əuəh, nian kəti otəpanuva pəhriən iətəm Uhgīn otəni məmə Iesu Kristo otakil muh mələhu nəghatiən rəha nətəmimi rəfin o noliən mīn iətəm nətəmimi kotəhrun neruhiən, mīne noliən mīn mīne nətəligiən oneuən mīn. Iətəni nəghatiən u kəm nətəmimi nian iətəni pətigəm nanusiən təuvir.

Nətəm Isrel mīne Lou rəha Mosis

¹⁷ Mətəu pəh iəkəghati kəm təmah nətəm Isrel. Nautəni məmə itəmah nətəm Isrel məutəfəri lan, kəni məutəghəl=pən e Lou məmə in suaru rəha Uhgīn o nosmiəgəhiən itəmah lan, kəni məutəghati əuvsan məmə itəmah əmə nəkotəhrun Uhgīn, kəni in təhrun mīn əmə itəmah. ¹⁸ Kəni nautəni məmə nəkotəhrun rəkis nati nak iətəm Uhgīn tolkeikei, kəni itəmah nəkotəhrun suaru iətəm təhruahru vivi mətəu-inu Lou təməgətun itəmah lan. ¹⁹ Itəmah nautəni pik məmə nautit nətəmi nəhmtilah təpis, kəni itəmah nəutasiəgəpin suaru rəha nətəmimi kəutaliuək tapinəpu ikin, ²⁰ kəni məutəgətun nanməli

min mine kəlkələh min.‡ Nautəni lanəha mətəu-inu itəmah nautos Lou iətəm nəhruniən mine nīpəhriənīən rəfin kəutatīg lan.

²¹ Təuvīr əmə nəutəgətun nətəmimi pīsīn pīsīn min. ? Mətəu təhro nəsotəgətun aruiən itəmah? Itəmah nəutəgətun məmə nətəmimi okəsotakləhiən. ? Mətəu təhro nəutakləh? ²² Itəmah nəutəgətun məmə okəsakləhiən e pətan. ? Mətəu təhro itəmah nəutakləh e pətan? Nautəmāki e narmī nati min kəmātei e nīgi. ? Mətəu təhro nəutakləh e natimnati e niməfaki rəha narmī nati min? ²³ Nəutəghati əfəri e Lou. ? Mətəu təhro nəutatgəhli Lou məutərəkīn nərgī Uhgīn? ²⁴ Inu təhmen e Lou Rəha Uhgīn iətəm tətəni məmə, “! Nətəm Isrel! Nanihlua min kəutəni rah nərgī Uhgīn o noliən tərəh rəhatəmah.”

²⁵ Noliən rəha nəhgi-pəniən rəha nətəm Isrel in nati təuvīr, mətəu in otəuvīr əmə nəmə nətītəu=pən Lou iətəm Uhgīn təməfən kəm Mosis. Mətəu nəmə nəutatgəhli Lou, kəni təhmen əmə məmə kəsəhgi-pəniən itəmah. ²⁶ Nəmə Ianihluə kəti u kəsəhgi-pəniən, mətəu tatītəu=pən Lou, Uhgīn oteruh suah kəha məmə kīnəhgi=pən rəkīs, inəha in rəhan iətəmimi. ²⁷ Kəni nətəmimi nətəm kəsəhgi-pəniən ilah e nīpətīlah, mətəu kautohtəu=pən Lou, ilah okotakīl motuh motələhu nəghatiən rəhatəmah mətəu-inu, nati əpnəpīn nəmotos pau Lou iətəm kəmātei, kəni kəməhgi=pən itəmah, mətəu nəutəhti Lou.

²⁸ Nəmə iətəmi kəti təmol noliən rəha nətəm Isrel, təsoliən məmə in təmuva iətəm Isrel pəhriən. Kəni noliən pəhriən rəha nəhgi-pəniən, səniəmə nati kəti rəha nīpətīn. ²⁹ Mətəu iətəmi kəti u in iətəm Isrel pəhriən, in iətəm Isrel e nīkīn. Kəni noliən pəhriən rəha nəhgi-pəniən, in nati kəti rəha nīkī iətəmimi iətəm Narmīn əmə Rəha Uhgīn tatol, mətəu Lou təsoliən. Kəni səniəmə nətəmimi nətəm kautəfəri nərgī iətəmi əha, mətəu Uhgīn əmə təfəri nərgīn.

3

Nian rəfin Uhgīn tatol rəhan nəghatiən

¹ Kəmə təhro iətəmi kəti otəni məmə, “? Nəmə nīpətī nəhgi-pəniən suah kəti e noliən rəha nətəm Isrel, in səniəmə nati kəti rəha nīpətīn, kəni təhro nəutəni məmə nəhgi-pəniən u in nati agīn kəti? ? Kəni o nati nak in nati təuvīr kəti məmə suah kəti in iətəm Isrel?” ² ! Kəni iəu iəkəni məmə okəmə suah kəti in iətəm Isrel, in nati təuvīr agīn e noliən min rəfin! Nati tətəupən, Uhgīn təmələhu=pən e nəhlmīlah, nəghatiən əhruahru rəhan. ³ In nīpəhriənīən məmə ilah nəuvein kəsotoliən nəghatiən rəha Uhgīn. Mətəu noliən rəhalah təsoliən məmə Uhgīn otəsoliən rəhan nəghatiən. ⁴ ! Kəpə! Nati əpnəpīn nətəmimi rəfin e nəhue nīftəni kəuteiua, mətəu Uhgīn təsəiuaīən. Təhmen əmə e Nauəuə Rəha Uhgīn, tətəghati e Uhgīn mətəni min lanu məmə, “Nian nəkəghati, nəghatiən rəham otəgətun məmə ik nəkəhruahru.

Nian nətəmimi okotakīl rəham noliən min, motəni məmə nəmol noliən tərəh min, mətəu ik onəkol win e nəghatiən rəhalah.”

⁵ Mətəu nəmə təhro iətəmi kəti otəni e nətəligiən rəha iətəmimi əmə tol lanko lanu məmə, “Nətəmimi kauteruh məmə kitah kautol təfagə tərəh min, kəni uərisīg mauteruh məmə Uhgīn in təhruahru agīn. Tol lanu lan, təfagə tərəh min rəhatah tətəgətun nəhruahruīən rəha Uhgīn, kəni in nati təuvīr məmə nətəmimi kauteruh nəhruahruīən rəha Uhgīn. Tol lanu, təsəhmenīən məmə Uhgīn otakīl itəmah mol nalpīniən kəm timah o təfagə tərəh min rəhatimāh mətəu-inu təfagə tərəh min rəhatimāh kəutəgətun rəhan nəhruahruīən.” ⁶ !

‡ **2:20** Nian Pol tətəni “nətəmi nəhmtilah təpīs,” mine “nanməli min,” mine “kəlkələh min,” in tətəghati e Nanihlua min iətəm nətəm Isrel kəutəni məmə ilah kautol noliən min əha. **2:20** 2Tim 3:5 **2:21** Mat 23:3-4 **2:24** Aes 52:5 **2:26** Kəl 5:6 **2:29** Dut 30:6; Kol 2:11 **3:4** Sam 51:4

Ei, kəpə, nətəligiən u tol lanu in rəha iətəmimi əmə, səniəmə rəha Uhgın. Kəni nətəligiən əha in neiuəiən! ?Nəmə nətəligiən əha in nıpəhriənien, kəni Uhgın otəhro mın lanu makil muh mələhu nəghatiən rəha nətəmimi e nəhue niftəni, (kəni kitah kotəhrun məmə in otol)?

⁷ Kəni nəmə təhro iətəmi kəti otəni məmə, “?Nəmə iəkeiuə, kəni rəhak neiuəiən otəgatun məmə Uhgın tətəni əmə nıpəhriənien, kəni nətəmimi kəutəni-vivi in ohni, kəni təhro lanu Uhgın otakil muh mələhu nəghatiən rəhak məmə iəmol təfagə tərəh?” ⁸ Mətəu iəu iətəni məmə, nəmə kotohtəu=pən nətəligiən alməli mın lanəha, nətəmimi kotəhrun nənien məmə, “Pəh kotol noliən tərəh mın məmə rəhatah mın noliən tərəh mın okotəuə e nəuviriən.” Mətəu nəghatiən u tərəh. Nıpəhriənien, nətəmimi nəuvein kəutəni rah nərgək məuteiuə məmə iəu iətəghati mətəu=pən nətəligiən alməli mın lanəha. Uhgın otakil muh mələhu nəghatiən rəhalah, kəni rəhan nəghatiən əha in təhruahru əmə.

*Iətəmi kəti tikə
in təhruahru vivi agın*

⁹ ?Kəni təhro? ?Kitah okotəni məmə nak əha rəueiu?* ?Nikitəmah təhti məmə Uhgın otol təuvir kəm nətəm Isrel mapirəkis Nanihluə mın? !Kəpə! İəməni rəkis məmə nəsanəniən rəha təfagə tərəh tətərmənig e nətəmimi rəfin, nətəm Isrel mıne Nanihluə mın. ¹⁰ Inu təhmen e Nauəuə Rəha Uhgın iətəm tətəni məmə,

“Iətəmi kəti tikə iətəm təhruahru, kətiəh agın mıne uəha tikə;

¹¹ Iətəmi kəti tikə iətəm təhrun,
iətəmi kəti tikə iətəm tətəsal e Uhgın.

¹² Nətəmimi mın rəfin agın kəmotəuhlin nəmtəhlah o Uhgın,
ilah kəsotəhruniən noliən nati kəti o noliən nəuia Uhgın,
iətəmi kəti tikə iətəm in tatol nəuviriən, kətiəh agın mıne uəha tikə.”

¹³ “Nəghatiən rəhalah təhmen e nəpieniən rəha suvət iətəm təməuag,
Narmilah təriəuəh e neiuəiən.”

“Poesin rəha sineik tatsipən e nohlilah.”

¹⁴ “Nohlilah təriəuəh e nəuiakəniən mıne nəghatiən arfu.”

¹⁵ “Kəutaiu uəhai əmə o nohamuiən itəmi;

¹⁶ ikin mın rəfin kəutəhuvən=pən ikin, kəutərəkın natimnati, kəni mautol
nətəmimi kəutətəu tərəh,

¹⁷ kəni ilah kotəruru agın suaru rəha nəməlinuiən.”

¹⁸ “İlah kəsotəginiən e Uhgın, kəni nisaiən rəhan tikə agın e nətəligiən
rəhalah.”

¹⁹ Kitah kotəhrun məmə natimnati mın rəfin iətəm Lou tətəni, in rəha nətəmi
mın u Uhgın təməfən Lou kəm lah. Tol lanəha məmə iətəmi kəti tikə təhrun
nuhalpiniən nəghatiən iətəm Uhgın otəni. Kəni nətəmimi rəfin e nəhue niftəni,
nətəm Isrel mıne Nanihluə mın, okotəkeikei motəhtul aupən e nəhmti Uhgın
məmə in otakil muh mələhu nəghatiən rəhalah. ²⁰ Tol lanəha, iətəmimi tikə
agın iətəm Uhgın otəni pətigəm məmə in təhruahru e nəhmtin mətəu-inu in
təmitəu=pən Lou. Kəpə, mətəu e Lou, kitah rəfin kotəhrun məmə kitah nol
təfagə tərəh.

*Nəhruahruən
e nəhmti Uhgın tətəuə e nəhatətəiən əmə*

* **3:9** Rəueiu Pol tətəni nəghatiən kəti mın e nətəpuəhiən rəha fes 1, “?Kəni o nati nak in nati təuvir kəti məmə suah kəti in iətəm Isrel?” **3:9** Rom 1:18-2:24; 3:23 **3:12** Sam 14:1-3; Sam 53:1-3; Pri 7:20 **3:13** Sam 5:9 **3:13** Sam 140:3 **3:14** Sam 10:7 **3:17** Aes 59:8 **3:18** Sam 36:1 **3:20** Sam 143:2; Rom 7:7; Kəl 2:16

²¹ Mətəu rəueiu, Uhg̃in tinol pətigəm rəkis rəhan suaru məmə nətəmimi okəhuva motəhruahru e nəhmtin. Suaru əha səniəmə inu okotohtəu=pən Lou. Mətəu nəghatiən m̃in e Lou, mine nəghatiən rəha iəni m̃in aupən, kəutəghati e suaru p̃isin əha rəha Uhg̃in. ²² Uhg̃in tatol iətəmi kəti tətəhruahru e nəhmtin nian tətəhatətə e Iesu Kristo. Kəni Uhg̃in otol kəm nətəmimi m̃in rəfin nətəm kəutəhatətə lan. Nətəmimi m̃in rəfin kotəhmen-əhmen əmə, ²³ mətəu-inu nətəmimi rəfin kəmotol təfagə tərāh kəni motəmkarəpən e suaru rəha nəhruahruian rəha Uhg̃in iətəm təuvir məhagəhag, ²⁴ kəni e nəuviriən rəhan, Uhg̃in tətəni əmə məmə ilah rəfin nətəm kəmotəhatətə lan, ilah kotəhruahru əmə e nəhmtin, məhuva nətəmimi rəhan, təhmen e nəlpəkəuiən rəhan. Ilah kəsotətəouiən nati kəti məsotoliən nati kəti məmə okəhuva lanəha, mətəu Kristo Iesu tətətəou suaru rəhalah, m̃itis ilah e təfagə tərāh m̃in rəhalah e ñimis̃iən rəhan.

²⁵ Uhg̃in təmahli=pa Kristo məmə in sakrifais iətəm təmos nalp̃iñiən mine niəməha rəhan o təfagə tərāh m̃in, nian ñira Kristo təmaiu. Kəni Uhg̃in təmafəl təfagə tərāh m̃in rəha nətəmimi nian nətəmimi kotəhatətə məmə Kristo təm̃imis o lah. Uhg̃in təmol suaru əha məmə otəgətun məmə rəhan noliən in təhruahru agin, mətəu-inu e nətəligiən əfəməh rəhan, in təsoliən nalp̃iñiən o təfagə tərāh m̃in iətəm nətəmimi kəmotol aupən. ²⁶ Təmol lanəha məmə otəgətun rəueiu məmə noliən rəhan in təhruahru. In təməsalu əməiən e təfagə tərāh m̃in, mətəu təmahli=pa Iesu məmə in otos nalp̃iñiən o təfagə tərāh m̃in. Kəni Uhg̃in aru əmə tətəni məmə nətəmimi nətəm kotəhatətə e Iesu, ilah okotəhruahru e nəhmtin.

²⁷ ?Tol lanəha, iətəmimi kəti təhrun nəghati əvsaniən o nati kəti iətəm təmol, məmə in təhruahru e nəhmti Uhg̃in, uə kəpə? Kəpə, nati tikə. ?Kəni iətəmimi təruru nəghati əvsaniən o nak? Mətəu-inu iətəmimi kəti tikə iətəm təhrun ñitəu-pəniən Lou məmə tuva məhruahru e nəhmti Uhg̃in. Uhg̃in tatol iətəmimi təhruahru e nəhmtin e nəhatətəiən əmə rəhan. ²⁸ Tol lanəha mətəu-inu kitah kautaskəlim əskasik nətəligiən məmə iətəmimi tətəhruahru e nəhmti Uhg̃in e rəhan nəhatətəiən, mətəu səniəmə e ñitəu-pəniən Lou.

²⁹ Uhg̃in, in səniəmə Uhg̃in rəha nətəm Isrel əmə. In Uhg̃in m̃in rəha Nanihluə m̃in, ³⁰ mətəu-inu Uhg̃in kətiəh əmə, iətəm in otol nətəmimi kotəhruahru e nəhmtin e suaru kətiəh əmə, inu nəhatətəiən rəhalah. Təhmen-əhmen əmə o nətəm Isrel mine Nanihluə m̃in. ³¹ ?Təhro əha rəueiu e Lou əha? ?Nəhatətəiən əha tatol Lou əha in nati əpñap̃in? !Kəpə! Mətəu nian kəutəhatətə əmə e Uhg̃in, kəni e noliən əha, kautohtəu=pən əhruahru suaru pəhriən rəha Lou.

4

Uhg̃in təmol Epraham təhruahru e nəhmtin e nəhatətəiən

¹ Epraham in nəukəti nəuaniləuis m̃in rəha Isrel aupən.* Otətəlig-to e nati Epraham təmeruh məmə in suaru rəha nəhruahruian e nəhmti Uhg̃in. ²⁻³ Nauəuə Rəha Uhg̃in tətəni məmə, “Epraham təməhatətə e Uhg̃in, kəni Uhg̃in təməni məmə Epraham in təhruahru e nəhmtin e nəhatətəiən rəhan.” Tol lanəha, Uhg̃in təmol Epraham təhruahru e nəhmtin, mətəu səniəmə e suaru rəha noliən təuvir m̃in rəha Epraham. Nəmə noliən təuvir m̃in in suaru rəha nəhruahruian, kəni Epraham təhrun nagət əfəriən ohni. Mətəu e nəhmti

3:22 Kəl 2:16 **3:24** Rom 5:1 **3:29** Rom 10:12 **3:30** Dut 6:4; Kəl 3:20 **3:31** Mat 5:17

* **4:1** E japtə u, Pol təmətəkeikei mətəghati kəm nətəm Isrel məmə noliən rəha Uhg̃in o noliən nətəmimi kəutəhuva məutəhruahru e nəhmtin e nəhatətəiən, mətəu kəsəniən məmə e natimnati m̃in iətəm ilah kautol. Uhg̃in təməfəri iətəmimi agin m̃il keiu, Epraham mine Tefit. Uhg̃in təmol ilau kuəhruahru e nəhatətəiən rəhalau. **4:2-3** Jen 15:6; Kəl 3:6

Uhgîn, ko Epraham tēsəfəriən ohni. Mətəu e nəhmti Uhgîn, ko Epraham tēsəfəriən o nati kəti.

⁴ Nian iətəmimi kəti tatol uək o nətəouiən, kəni rəhan iərmənig tēsənien məmə rəhan nətəouiən in neanien kəti kəm in, mətəu iərmənig təkēiki məfən nətəouiən o rəhan uək. ⁵ Mətəu kitah kəsotolian uək məmə okəhuva motəhruahru e nəhmti Uhgîn. Kitah kotəhatətə əmə e Uhgîn, kəni in tatol məmə kitah kəhuva motəhruahru e rəhatah nəhatətəien. Uhgîn pišin əmə in tatol nətəmimi min u kotərah kəutəhuva məutəhruahru e nəhmtin. ⁶ Tefit in min təməghati e nati u nian in təməni pətigəm məmə nəuviriən pəhriən tatuvən o iətəmimi iətəm Uhgîn tətəni məmə in təhruahru e nəhmtin, mətəu səniəmə e nolien təuvir iətəm iətəmi u təmol. In təməni məmə,

⁷ “Nəuviriən pəhriən tatuvən o nətəmimi u Uhgîn təmafəl rəhalah nolien tərah, kəni in təmalu e rəhalah təfagə tərah.

⁸ Nəuviriən pəhriən tatuvən o iətəmi u Iərmənig təsaskəlīmian e nikin rəhan təfagə tərah.”

⁹ Intəh. Kitah kəmotəghati e nolien təuvir min, kəni rəueiu kotəghati e nəhgi-pəniən.

? Nikitəmah təhti məmə nəuviriən pəhriən əha in rəha nətəmi əmə u kəməhgi=pən ilah, nətəm Isrel, uə nəuviriən pəhriən əha, in min rəha nətəmi kəsəhgi-pəniən ilah, Nanihluə min? Əuəh, rəha Nanihluə min. Iəmatəni məmə, Uhgîn təməni məmə Epraham in təhruahru e nəhmtin mətəu-inu e rəhan nəhatətəien.

¹⁰ ?Kəni mətəu Uhgîn təməni e nian pəhruvən məmə Epraham in təhruahru, nian kinəhgi=pən rəkis uə nian kəsəhgi=pən əhanəhiən? Uhgîn *təmaupən* məni lanəha, *uərisig* kəpanəhgi=pən.

¹¹ ?Kəni təməhgi=pən Epraham o nak? In nəmtətian əmə iətəm təməgətun pəhriən məmə in tinəhruahru rəkis e nəhmti Uhgîn e rəhan nəhatətəien. *Tinəhruahru rəkis*, kəni uərisig kəmanəhgi=pən.

Kəni tol lanəha, in tatə rəha nətəmimi rəfin nətəm kəsəhgi-pəniən ilah, mətəu kəutəhatətə e Uhgîn, kəni in tətəni məmə ilah kotəhruahru e nəhmtin e nəhatətəien rəhalah. ¹² Kəni in tatə rəha nətəmimi nəuvein min, ilah nətəm kəməhgi=pən ilah, inu nətəm Isrel. Mətəu in *səniəmə* rəhalah tatə mətəu-inu kəməhgi=pən ilah, mətəu in rəhalah tatə mətəu-inu ilah min kautohtəu=pən *suaru rəha nəhatətəien*. Aupən ikin, rəhalah tatə Epraham təmitəu=pən *suaru* u nian kəsəhgi=pən əhanəhiən.

¹³ Uhgîn təmol nəniəskasikiən kəm Epraham mine rəhan min nəuaniləuis min məmə niftəni otuva rəhan o nian kəti. Mətəu Lou səniəmə *suaru* iətəm nəniəskasikiən u otuva mol nīpəhriənien lan. In otuva mol nīpəhriənien e nəhruahruien iətəm təmsipən e *suaru* rəha nəhatətəien. ¹⁴ Tol lanəha mətəu-inu nəmə nəniəskasikiən u tətə matol nīpəhriənien o nətəmimi nətəm kəutarəriə əmə e Lou, kəni nikilah təhti məmə ilah kotəhruahru lan, kəni *suaru* rəha nəhatətəien in nati əpnapin əmə, kəni nəniəskasikiən tol nati əpnapin əmə lan. ¹⁵ Mətəu nəghatien u, in nīpəhriənien: Lou tətəni məmə nalpinien mine niəməha rəha Uhgîn tatuvən o nətəmimi nətəm kəutatgəhli Lou, kəni ikin min rəfin Lou əha ikin, nətəmimi kəutatgəhli. Tol lanəha, nolien rəha nitəu-pəniən Lou rəha nətəm Isrel tatiuvi=pa nalpinien mine niəməha rəha Uhgîn, kəni təsolian məmə nəniəskasikiən otuva mol nīpəhriənien.

¹⁶ Tol lanəha, nəniəskasikiən tətə matol nīpəhriənien e nəmiəgəhiən rəhatah e *suaru* rəha nəhatətəien məmə nəniəskasikiən otuva e nəuviriən iətəm Uhgîn tətətuati lan kəm tah, kəni kitah kotəhrun pəhriən məmə rəhan

nəniəskasikiən in rəha nəuaniləuis min rəfin rəha Epraham†, səniəmə rəha nətəmi min əmə u nətəm Uhgın təməfən Lou kəm lah, mətəu rəha nətəmimi min u, ilah min nətəm kautohtəu=pən suaru rəha nəhatətəiən rəha Epraham. In rəhatah ərəfin tatə. ¹⁷ Təhmen e Nauəuə Rəha Uhgın iətəm tətəni məmə, “Iəmol ik nəkuva tipə nətəmimi tepət.” E nəhmti Uhgın, Epraham in rəhatah tatə. In təməhatətə e Uhgın iətəm tətəfən nəmiəgəhiən kəm nətəm kəmohmis, kəni in təhrun nolien natimnati e nati agin tikə.

¹⁸ Uhgın təməniəkis kəm Epraham məmə in otuva tatə rəha nəuaniləuis min tepət, kəni namipin min okotepət motapirəkis. Kəni Epraham təmələhu=pən rəhan nətəligiən təskasik e Uhgın məhatətə iəkis lan məmə nəghatiən rəhan, in nipəhriənien, nati əpnəpin in tiəkis agin məmə nəniəskasikiən otuva mol nipəhriənien. ¹⁹ Nəhatətəiən rəhan təseiuauiuen, nati əpnəpin in təhrun məmə nipətin tinəuəhli minəhmen əmə o nīmisiən mətəu-inu rəhan nu iuəkir o uan-hanrit, kəni təhrun məmə Serə tinəpirəkis ikən katemək ikən kəni ko təseməkiən.

²⁰ Epraham rəhan nəhatətəiən təməsauit-əuitiən e nəniəskasikiən rəha Uhgın. Nipəhriənien, rəhan nəhatətəiən təmeviə muva məskasik təhmin min, kəni mətəfən nəni-viviən kəm Uhgın. ²¹ In təməhrun vivi e nikin məmə Uhgın tatos nəsanəniən o nolien rəhan nəniəskasikiən tuva mol nipəhriənien. ²² O nati əha inəha, “Uhgın təməni məmə Epraham in təhruahru e nəhmtin e nəhatətəiən rəhan.” ²³ Nəghatiən u iətəm tətəni məmə, “Uhgın təməni məmə Epraham in təhruahru e nəhmtin,” kəməsətəiən məmə rəha Epraham pisin əmə, ²⁴ mətəu kəmətəi min məmə rəhatah, iətəm Uhgın otəni məmə kitah okotəhruahru e nəhmtin, kitah nətəm kəutəhatətə lan, inu Uhgın u təmosmiəgəh Iesu Iərməniəg rəhatah e nīmisiən. ²⁵ Kəmegəhan=pa e Iesu tuva mīmīs o təfagə tərəh min rəhatah, kəni Uhgın təmol in təmiəgəh min e nīmisiən məmə in otol suaru məmə kitah okotəhruahru e nəhmtin.

5

Nəməlinuiən mine nagiənien

¹ Tol lanəha, Uhgın təməni məmə kitah kotəhruahru e nəhmtin e nəhatətəiən, mətəu-inu kitah kəutəhatətə e nati u Iesu Krīsto təmol o tah. Kəni rəueiu, kitah Uhgın kəutatig e nəməlinuiən. ² Kitah kəməutəhatətə e Iesu Krīsto, kəni in təmos itah kəhuva e nəhmti Uhgın məmə okotos nəuviriən iətəm Uhgın təmətuati lan kəm tah. Kəni nəuviriən əha, kəutatig lanəha rəueiu. Kəni kitah kotagiən mətəu-inu kitah kotəhrun vivi agin məmə okotos nəpətiən əhagəhəg rəha Uhgın. ³ Kəni nati kəti min, kitah kəutagiən əmə nian kəutatig e nian əskasik min mətəu-inu, kitah kotəhrun məmə nian əskasik min kəutasiru e tah məmə okotəhtul əskasik e nərahien. ⁴ Kəni nian kəutəhtul əskasik, Uhgın, nikin tagiən o tah. Kəni nian kotəhrun məmə Uhgın nikin tagiən o tah, kəni kitah kotələhu=pən rəhatah nətəligiən təskasik e Uhgın. ⁵ Kəni natimnati iətəm kəutələhu=pən rəhatah nətəligiən təskasik e Uhgın ohni, kotəhrun məmə okəhuva motol nipəhriənien mətəu-inu, in təməfa Narmin Rəhan kəm tah, kəni Narmin tətəfa nolkeikeiən rəha Uhgın təriəuəh e nikitah.

⁶ Kəni aupən, rəhatah nəsanəniən təmatikə əhanəh o nosmiəgəh aruiən itah, mətəu e nian əhruahru iətəm Uhgın təməni, kəni Krīsto təmimīs o nosmiəgəhiən itah nətəm kotərəh u kəsotisiaiən Uhgın. ⁷ E rəhak nətəligiən, in nati tiəkis agin məmə iətəmi kəti otegəhan məmə in otimīs o iətəmi kəti min nati

† **4:16** Inu nətəm Isrel mine Nanihluə min u nətəm kautohtəu=pən suaru rəha nəhatətəiən. **4:16** Kəl 3:7 **4:17** Jen 17:5 **4:17** Jon 5:21 **4:18** Jen 15:5 **4:19** Jen 17:17 **4:22** Jen 15:6 **4:25** Rom 4:19 **4:25** Aes 53:4-5 **5:3** Jem 1:2-3; 1Pitə 1:5-7

əpnapin rəhan noliən təhruahru. Mətəu nəmə təhro iətəmi kəti otimis o iətəmi kəti min iətəm rəhan noliən təuvir agin o nətəmi. ⁸ Mətəu Uhgın tənəgətun rəhan nolkeikeiən asoli kəm tah e noliən u məmə, nian kitah nətəmi kəmautol əhanəh təfagə tərəh, kəni Krīsto timis o tah.

⁹ Tol lanəha, Uhgın tənol itah kotəhruahru e nəhmtin e nira Krīsto iətəm tənəu nian tənimis o tah. Kəni mətəu-inu nati u in nīpəhriənən, kitah kotəhrun vivi məmə Krīsto otosmiəgəh itah e niəməha mine nalpiniən rəha Uhgın e naunun nian. ¹⁰ Nian kəmautol tikimīr kitah Uhgın, mətəu in tənol itah kəhuva rəhn-niəli min mətəu-inu Nətin tənimis. Kəni mətəu-inu tənol itah kəhuva rəhn-niəli min, nati kəti iətəm tapirəkis inu məmə kitah kotəhrun vivi məmə Uhgın otosmiəgəh itah e nalpiniən mine niəməha rəhan, mətəu-inu Krīsto tətəmiəgəh. ¹¹ Kəni nati kəti min, nikitah tagiən məmə kəməhuva kətiəh kitah Uhgın e İərmənig rəhatah İesu Krīsto, iətəm Uhgın tənūvi=pa itah lan kəhuva rəhn-niəli min.

Atəm tənūvipa nīmisiən, kəni Krīsto tənəs nəmīəgəhiən

¹² Aupən agin, suah u Atəm, tənol təfagə tərəh, kəni tol lanəha, iətəmi kətiəh əmə u tənəs təfagə tərəh muva e nəhue niftəni. Kəni təfagə tərəh tənələs nīmisiən muva ikin. Kəni tol lanəha, nətəmi rəfin okotəkeikei mohmis mətəu-inu ilah rəfin kəutol təfagə tərəh. ¹³ Nīpəhriənən, nətəmi kəmotol təfagə tərəh uərisig Uhgın tənənəfa Lou. Uhgın in tənəsakiliən rəhalah noliən məmə tərəh, kəni məsətei rəkis-pəniən məmə rəhalah kəti təfagə, mətəu-inu e nian əha lou tikə əhanəh məmə okotəgəhli. ¹⁴ Mətəu nati əpnapin Uhgın tənəsətei rəkisiən təfagə tərəh min rəhalah, nətəmi nətəm kəutətig e nian rəha Atəm mətəuərus=pa Mosis, ilah rəfin kəmohtis. Əuəh, nati əpnapin nətəmi min əha kəməsotoliən təfagə tərəh təhmen e təfagə tərəh rəha Atəm iətəm tənəhti nəghatiən pəhriən rəha Uhgın, mətəu ilah rəfin kəmohtis.*

E noliən min nəuvein, Atəm in təhmen e Krīsto iətəm tənūərisig lan, mətəu-inu nati nak iətəm Atəm tənol, tatuvən o nətəmi rəfin, təhmen=pən əmə məmə nati nak Krīsto tənol tatuvən o nətəmi rəfin. ¹⁵ Mətəu nati nak Uhgın tənəfa tol pisin agin e təfagə tərəh rəha Atəm. Təfagə tərəh rəha suah kətiəh əmə u, Atəm, tənūvi=pa nīmisiən o nətəmi tənət, kəni inu in nati asoli. Mətəu nati asoli tapirəkis, in nəuviriən asoli rəha Uhgın iətəm in tənəan pik kəm nīmən nətəmi tənət lan o nəfəliən təfagə tərəh rəhalah, kəni nati əha tənūva e nəuviriən rəha iətəmi kətiəh əmə u, İesu Krīsto.

¹⁶ İəkəni min məmə, nəuviriən asoli rəha Uhgın iətəm in tənətuati lan kəm nətəmi, in tol pisin agin e nəua təfagə tərəh rəha iətəmi kətiəh əmə əha. Suah u tənol təfagə tərəh kətiəh əmə, kəni Uhgın tənəkil muh mələhu nəghatiən lan məmə nətəmi rəfin otəkeikei motos nalpiniən o rəhalah təfagə tərəh min. Mətəu uərisig, nati əpnapin nətəmi tənət kəmautol təfagə tərəh tənət, aupən muvən mətəuərus rəueiu, kəni Uhgın tənəfa nati təuvir agin kəm tah, kəni tənol məmə kitah kotəhruahru e nəhmtin, kəni rəhatah nalpiniən tikə. ¹⁷ Nīpəhriənən məmə təfagə tərəh rəha iətəmi kətiəh əmə, Atəm, tənol nīmisiən tətərmənig e nətəmi rəfin, kəni inu nati asoli. Mətəu nati asoli kəti min tapirəkis məmə, nati iətəmi kətiəh əmə tənol, inu İesu Krīsto. Nətəmi rəfin nətəm kəutos nəuviriən rəha Uhgın iətəm in tənətuati əpnapin əmə lan kəm lah, kəni motəhatətə məmə Uhgın tatol ilah kəutəhruahru e nəhmtin, ilah okotos nəmīəgəhiən itulin. Kəni ilah Krīsto, okotərmənig e natimnati rəfin.

5:8 Jon 3:16; 1Jon 4:10 **5:9** Rom 1:18; 2:5; Efəs 2:3-5 **5:12** Jen 3:6; Rom 6:23 **5:13** Rom 4:15

* **5:14** Təfagə rəha Atəm in nəhtiən nəghatiən əhruahru pəhriən rəha Uhgın. Uərisig, nətəmi kəutol təfagə tərəh, mətəu Uhgın tənəsəghati əhruahruən kəm lah təhmen e Atəm. **5:14** Jen 3

¹⁸ Əuəh, təfagə tərəh kətiəh əmə rəha Atəm təmol məmə Uhgın təmakil muh mələhu nəghatiən rəha nətəmimi rəfin məmə okotəkeikei motos nalpiniən. Kəni e noliən əhmen-əhmen əmə, nati əhruahru kətiəh əmə rəha Kristo təmol suaru məmə nətəmimi kotəhrun məhuva motəhruahru e nəhmti Uhgın. Kəni nəhruahruian əha, tatol məmə nətəmimi rəfin kotəhrun nosiən nəmiəgəhiən itulin. ¹⁹ Nətəmimi tepət kəməhuva nol təfagə tərəh min mətəu-inu iətəmi əha Atəm *təməhti* nəuia Uhgın. Mətəu nətəmimi tepət okəhuva motəhruahru e nəhmti Uhgın mətəu-inu iətəmi kəti min, Kristo, *təmol* nəuia Uhgın.

²⁰ Uhgın təməfa Lou məmə təfagə tərəh otuva mol iahgin, kəni məmə nətəmimi okotəhrun noliən tərəh min rəhalah. Mətəu nian təfagə tərəh təmuva mol iahgin, nəuviriən iətəm Uhgın təmətuati əpnəpin əmə lan təmuva iahgin təhmin min mapirəkis, ²¹ məmə nəuviriən otəri mapirəkis təfagə tərəh min. Təfagə tərəh təmətərməniğ e nətəmimi rəfin matiuvi=pa nimisiən e lah. Mətəu rəueiu nəuviriən iətəm Uhgın təmətuati lan kəm tah otərməniğ, kəni nəuviriən əha otol məmə nətəmimi okotəhruahru e nəhmti Uhgın, kəni motos nəmiəgəhiən itulin e Iesu Kristo rəhatah İərməniğ.

6

Nəsanəniən rəha təfagə tərəh ko təsəlis-ərainiən itah

¹ ?Kəni tol lanəha o nati əha, kitah okotəhrəni? Nətəmimi nəuvein okotəni məmə, “Təuvir məmə okotəkeikei əmə e noliən təfagə tərəh mətəu-inu Uhgın otəfa rəhan nəuviriən tepət min kəm tah lan.” ?Mətəu kitah okotəni nəghatiən təhmen e nati u? * ² !Kəpə, təsəhruahruian! Nian təfagə tərəh tətəkut məmə otiuvi=pən itah tərəh ikin, kəni nikitah təkeikei məhti məmə, təhmen əmə məmə kəməhmis rəkis lan e təfagə tərəh, kəni ko kəsotoliən nəuiən rəueiu. ³ Nəkotəhrun uə kəpə məmə, kəmol bəptais e tah, kəni bəptais əha tətəgətun məmə kitah kəməhuva kətiəh kitah Kristo. Kəni nian Kristo təmimis, təhmen əmə məmə kitah kəməhmis kitah min, u nipətin təni məmə nəmiəgəhiən rəhatah e noliən təfagə tərəh, in təmimis. ⁴ Tol lanəha, nian kəmol bəptais e tah, in təhmen məmə kəməhmis, kəni kitənim itah kitah Kristo. Kəni Uhgın Tatə təmosmiəgəh Kristo e nimisiən e nəsanəniən asoli rəhan. Kəni təhmen-əhmen əmə məmə Kristo təmiəgəh min, kitah kotəhrun nitəu-pəniən suaru rəha nəmiəgəhiən vi.

⁵ Tol lanəha mətəu-inu, kəməhuva kətiəh kitah min e nimisiən rəhan, kəni okəhuva min kətiəh kitah min e noliən iətəm Uhgın təmosmiəgəh in lan e nimisiən. ⁶ Kitah kotəhrun məmə nian kəməhti=pən Kristo e nigə kəməluau, kəməhti=pən ilah rəhatah nəmiəgəhiən rəha noliən əuas min məmə, otərəkin noliən əuas rəhatah iətəm tolkeikei pik təfagə tərəh, rəhatah nəmiəgəhiən rəha noliən əuas əha təmimis. Kəni təmol məmə təfagə tərəh otəsərməniğ minian e tah, ⁷ mətəu-inu iətəmimi iətəm təmimis, nəsanəniən rəha təfagə tərəh təsərməniğ minian lan.

⁸ Mətəu-inu kəməhmis kitah Kristo, kəni tol lanəha, kotəhatətə məmə okotəmiəgəh kitah min rəueiu, mine nian iətəm təpanuva. ⁹ Kotəhatətə lanəha mətəu-inu kotəhrun məmə Uhgın təmosmiəgəh Kristo e nimisiən, kəni tol lanəha ko təsəmis minian. Nimisiən təsərməniğ minian lan. ¹⁰ In təmimis mau kətiəh əmə, kəni e nimisiən rəhan təmos rəkis nəsanəniən rəfin rəha təfagə

5:18 1Kor 15:22 **5:19** Aes 53:11 **5:21** Rom 6:23 * **6:1** Inu in nati asoli kəti u nətəm İsrəl kəsotolkeikeiən e nəghatiən rəha Pol. In tətəni məmə Uhgın in tatosmiəgəh iətəmimi e nolkeikeiən rəhan, mətəu səniəmə e natimnati təuvir min nətəmimi kautol. İlah kəutəni məmə nəmə tol lanəha, kəni nətəmimi okotol əpnəpin əmə təfagə tərəh min! Konu, ilah kəutəni məmə nətəligiən rəha Pol təsəhruahruian. **6:3** Kəl 3:27 **6:6** Kəl 5:24

tərah. Mətəu tətəmiəgəh rəueiu, kəni e nəmiəgəhiən rəhan, in tətəmiəgəh məmə otəfəri nərgi Uhgîn.

¹¹ Kəni e noliən əhmen əmə əha, nikitəmah təkeikei məhti itəmah məmə nəmohmis e təfagə tərah. Təfagə tərah, rəhan nəsanəniən tikə o niuvi-pəniən itəmah. Mətəu e nəmiəgəhiən rəhatəmah əha rəueiu, nikitəmah təkeikei məhti itəmah məmə nəutəmiəgəh e Uhgîn mine noliən vi mətəu-inu nəmautol kətiəh itəmah Kristo Iesu, kəni noliən vi əha otləfəri nərgi Uhgîn.

¹² Tol lanəha, sotegəhaniən məmə təfagə tərah tətərməniğ e ni-pətətəmah u nautos rəueiu iətəm otəpanimis nian kəti. Sotegəhaniən məmə onautol nəuia nətəliğian tərah rəha ni-pətətəmah. ¹³ Kəni sotegəhan minian e ni-pətətəmah min məmə nautol təfagə tərah lan. Mətəu otegəhan=pən e nəmiəgəhiən rəhatəmah rəfin kəm Uhgîn, mətəu-inu itəmah nətəmimi nətəm Uhgîn tətəmkirəkis itəmah e nimisiən məmki=pən itəmah e nəmiəgəhiən. Kəni otegəhan e ni-pətətəmah min məmə okotol noliən min iətəm kotəhruahru e nəhmti Uhgîn.

¹⁴ Tol lanəha mətəu-inu, təfagə tərah otəsərməniğian e təmah mətəu-inu, nəsotatiğ ahgəliən Lou iətəm təsəsiroiən e təmah məmə nəsotoliən təfagə tərah. Mətəu nəutatiğ ahgəl nəuviriən iətəm Uhgîn tətətuati lan kəm təmah, kəni e nəuviriən əha, in otəsiru e təmah məmə nəsotoliən təfagə tərah.

Iol əhruiin min rəha noliən əhruahru

¹⁵ ?Kəni rəueiu iətəni min məmə, kitah okotəhrəni? Nəmə iətəmi kəti otəni məmə, pəh okotol təfagə tərah mətəu-inu, Lou təsərməniğian e tah, mətəu nəuviriən əmə rəha Uhgîn iətəm tətətuati lan kəm tah tətərməniğ e tah. !Kəpə, təsəhruahruian![†] ¹⁶ Nəkotəhrun uə kəpə məmə, nian nəutegəhan=pən e təmah kəm iətəmi kəti məmə nautol nəuiən, kəni itəmah rəhan nol əhruiin min, kəni itəmah nol əhruiin min rəha iətəmi u nautol nəuiən. Suaru keiu o nitəu-pəniən. E suaru kəti, nəutəhuva motəhmen e nol əhruiin min rəha təfagə tərah, kəni suaru u tatuvən o nimisiən. Kəni e suaru kəti min, nəutəhuva motəhmen e nol əhruiin min rəha noliən nəuia Uhgîn, kəni suaru u tatuvən o nəhruahruian e nəhmti Uhgîn.

¹⁷ Kitah kəutəni-vivi Uhgîn məmə nati əpnəpən aupən nəmautol motəhmen e nol əhruiin min rəha təfagə tərah, mətəu uərisiğ, nəmotəuhlin itəmah məmə onəkotol e nikitəmah rəfin nəgətuniən iətəm iəmətəgətun itəmah lan. ¹⁸ Uhgîn tətətiş itəmah e təfagə tərah, kəni təfagə tərah, rəhan nəsanəniən tikə o narməniğian e təmah. Kəni nəməhuva motəhmen e nol əhruiin min rəha noliən min iətəm kotəhruahru e nəhmti Uhgîn.

¹⁹ Iətəghati e nətəliğian min iətəm nətəmimi kotəhrun, inu iol əhruiin mine iətəmi asoli, mətəu-inu nətəliğian rəhatəmah təsəhmenian o nəhruniən natimnati rəha Uhgîn. Aupən ikin, nəmotegəhan e ni-pətətəmah məmə ilah iol əhruiin rəha noliən min iətəm tatol naulisiən əmə, mine iol əhruiin rəha nərahian iətəm tətəri tepət. Mətəu rəueiu otegəhan=pən e lah məmə ilah iol əhruiin rəha noliən iətəm kotəhruahru, kəni nəkəhuva nətəmimi nətəm Uhgîn tətəməhu kalin rəkis məmə rəhan min.

²⁰ Nian itəmah nəmautol iol əhruiin rəha təfagə tərah, noliən iətəm təhruahru e nəhmti Uhgîn təsərməniğian e təmah. ²¹ ?Nəuan nəuviriən nak nəmotos e nəmiəgəhiən rəhatəmah e noliən tərah min iətəm nəutaulis ohni əha rəueiu? !Nəuan noliən tərah min əha, in nimisiən əmə! ²² Mətəu rəueiu, Uhgîn tətətiş itəmah e təfagə tərah, kəni nəməhuva iol əhruiin min rəhan, kəni nəuan nəuviriən iətəm nəutəhli, tatit itəmah məmə nəkəhuva nətəmimi rəha Uhgîn e nikitəmah rəfin. Kəni uərisiğ lan, onautos nəmiəgəhiən itulin. ²³ Tol lanəha, mətəu-inu nətəouiən rəha təfagə tərah in nimisiən, mətəu neaniən rəha

^{6:11} 2Kor 5:15; Kəl 2:19 ^{6:12} Jen 4:7 ^{6:13} Rom 12:1 ^{6:14} 1Jon 3:6 † ^{6:15} Afin-to e futnot e Rom 6:1. ^{6:16} Jon 8:34; 2Pitə 2:19

Uhgin in nemiägähian itulin e Krīsto Iesu rəhatah Iərməniġ, kəni Uhgin tətəan ərəfin nemiägähian itulin u e nikin agian.

7

Lou təsarməniġian e tah

¹ Piak min mine nəuvinik min. Itəmah nəkotəhrun noliən rəha lou. Lou min kəutarməniġ e nətəmimi nian ilah kəutəmiägəh əmə. ² Təhmen e nati u. Nəmə pətan kəti iətəm təmol marit, lou tətəni məmə in rəhan əmə əha iərman nian in tətəmiägəh. Mətəu nəmə iərman əha timis, kəni lou rəha marit təsaskəlīm minian pətan əha, kəni in təhrun nitəu=pən minian iərman pişin kəti. ³ Mətəu nəmə in tatitəu=pən iərman pişin kəti nian rəhan iərman tətəmiägəh əhanəh, kətəni məmə in tətərkən rəhan iərman. Mətəu nəmə rəhan iərman təmimis, lou əha rəha marit təsaskəlīm minian pətan əha, kəni nati əpnəpin tatitəu=pən iərman pişin, in təsərkənian rəhan iərman aupən.

⁴ Piak min mine nəuvinik min. E noliən əhmen-əhmen əmə, mətəu-inu ninotol kətiəh itəmah Krīsto, təhmen əmə məmə itəmah nəmohmis itəmah min e nigī kəməluau. Kəni mətəu-inu nəmohmis, Lou rəha Mosis təsaskəlīm minian itəmah əha rəueiu. Uhgin təmitis itəmah o nitəu-pəniən əhruahru natimnati rəfin agin e Lou məmə Uhgin otosmiägəh itəmah. Kəni itəmah nəkotəhmen=pən əmə e pətan kəti iətəm rəhan iərman in təmimis, kəni rəueiu in təsolian marit, kəni in təhrun nitəu-pəniən iərman pişin. Rəhatəmah iərman aupən, in Lou. Mətəu rəueiu, itəmah nəutohtəu=pən iətəmi pişin u Krīsto, iətəm Uhgin təmosmiägəh e nimisiən. Kəni nəutohtəu=pən in məmə nəkotəuə nəuan təuvir, iətəm in noliən təuvir min iətəm kəutisiai Uhgin.

⁵ Nian nətəliġian tərəh rəha iətəmimi* tətərməniġ e tah, nətəliġian tərəh min rəhatah kəutiuvipən itah məmə okotol noliən tərəh min e nipətətah. Kəni nian Lou tətəni məmə okəsotolian noliən tərəh min əha, tol məmə nikitah tətəhti pik noliən tərəh min, kəni kəutolkeikei mautil təhmīn noliən tərəh min. Tol lanəha, kəmotol təfagə tərəh tepət. Kəni nəua təfagə tərəh min əha, in nimisiən əmə. ⁶ Mətəu rəueiu, kitah kəsotohtəu=pən minian Lou rəha Mosis məmə okotos nemiägähian itulin, mətəu-inu təhmen əmə məmə kitah kəmohmis e Lou əha. Kəni tol lanəha, Lou təsarməniġian e tah u rəueiu. Kəni rəueiu, kitah iol əhrui min rəha Uhgin, mətəu kəsotohtəu-pəniən suaru əuas o nitəu-pəniən Lou iətəm in nati kəti əmə iətəm kəmətei rəkis, mətəu kəutohtəu=pən suaru vi rəha Narmīn Rəha Uhgin.

Lou tatol məmə nətəmimi kəutol təfagə tərəh

⁷ ?Kəni ko, kitah okotəhrəni? ?Lou in nati tərəh mətəu-inu tatol məmə kitah kəutol təfagə tərəh? !Kəpə, təsəhruahruian! Mətəu pəhriən, iəu iəkəhrun əmə məmə təfagə tərəh təhro lanu mətəu-inu Lou tətəgətuən iəu lan. Nəmə Lou in təməsəniən məmə iəsolian noliən rəha nolkeikeian nati kəti rəha iətəmi pişin, kəni ko iəsəhruniən noliən əha məmə təhro lanu.† ⁸ Mətəu təfagə tərəh təmaskəlīm nəġhatian rəha Lou, mol rəhan lan ioluək, kəni təmol məmə noliən rəha nolkeikeian nati kəti rəha iətəmi pişin təmuva tepət e nikik. Mətəu nəmə Lou təmikə, kəni təfagə tərəh rəhan nəsanəniən təmikə lanəha, təhmen məmə təmimis.

⁹ Aupən ikin, nian iəmətərruru əhanəh Lou, nikik təsəhtian təfagə tərəh rəhak, iəmətətiġ vivi əmə. Mətəu nian iəməhrun məmə Lou əha ikin, kəni

6:23 Rom 5:12,15 **7:4** Rom 6:2,11 * **7:5** Nətəmimi rəfin kəutol təfagə tərəh mətəu-inu nətəliġian tərəh rəha iətəmimi tətətiġ e tah rəfin. Nətəliġian tərəh əha tatiuvi=pən itah məmə kəutol təfagə tərəh. Rəhatah nəsanəniən tikə məmə okəsotolian təfagə tərəh motol noliən təuvir. Uhgin əmə təhrun nəfaiən nətəliġian vi kəm tah. **7:6** Rom 8:2; 6:4 † **7:7** E nəġhatian min rəha fes 7:7-25, nian Pol tətəni "iəu," mətəu nipəti nəġhatian u məmə in tətəġhati e nətəmimi rəfin. **7:7** Eks 20:17; Dut 5:21; Jen 3

nəsanəniən rəha təfagə tərəh təmuva məmiəgəh məskasik, kəni inəhrun məmə inimis rəkis, inəha iəu isəu o Uhgın. ¹⁰ Kəni iəmeruh məmə Lou əha iətəm təmuva məmə otol iətəmimi təmiəgəh, mətəu nıpəhriən iən təmiuvi=pa əmə nımişian. ¹¹ Tol lanəha mətəu-inu, təfagə tərəh təmaskəl i m nəghat iən rəha Lou, mol rəhan lan ioluək, kəni təmeiua lak. Nıkkik təməhti məmə nəmə iəmaskut o nıtəu-pəniən Lou rəha Mosis, kəni iəkos nəmiəgəhiən itulin. Mətəu inəruru nol iən, kəni e nəghat iən rəha Lou, iəkəkeikei m i m i s o t ə f a g ə t ə r a h m i n r ə h a k . ¹² Tol lanko, iəməgətun məmə Lou tasim təmsipən e Uhgın, kəni nəghat iən m i n r ə h a L o u k ə m o t s i p ə n e U h g ı n m o t a s i m , m o t ə h r u a h r u , m o t ə u v ı r m o t a s i r u e n ə t ə m i m i .

¹³ Kəni nəmə təhro iətəmi kəti otəni məmə, “?Təhro lanu məmə Lou in nati təuvir kəti, mətəu təmol məmə iəmi m i s , i n ə h a i ə u i s ə u o U h g ı n ? ” ! M ə t ə u k ə p ə , t ə s ə h r u a h r u i ə n ! N i a n i ə m ə h r u n n ə g h a t i ə n r ə h a L o u i ə t ə m i n t ə u v ı r , n ı k k i k t ə m u v ə n o n o l i ə n t ə f a g ə t ə r a h , k ə n i i ə u i ə m o l t ə f a g ə t ə r a h i ə t ə m n ə u a n i n n i m i s i a n . T o l l a n ə h a , t ə f a g ə t ə r a h t ə m o l m ə m ə i ə k i m i s . K ə n i r ə u e i u i ə k ə h r u n m ə m ə n o l i ə n t ə r a h m i n r ə h a k , i l a h t ə f a g ə t ə r a h p ə h r i ə n . K ə n i n i a n i ə m e r u h n ə g h a t i ə n r ə h a L o u , i n ə h r u n m ə m ə t ə f a g ə t ə r a h i n n a t i t ə r a h a g ı n .

¹⁴ Kitah kotəhrun məmə Lou təmsipən e Uhgın. Mətəu iəu, iəu iətəmimi əmə. Kəni kətuati lak məmə iəu iol əhrui n kəti, kəni təfagə tərəh in rəhak iətəmi asoli. ¹⁵ Nian m i n n ə u v e i n , i ə s ə h r u n i ə n n a t i m n a t i i ə t ə m i a t o l , m ə t ə u - i n u n a t i t ə u v ı r m i n i ə t ə m i ə k o l k e i k e i m ə m ə i ə k o l , i ə s o l i ə n , m ə t ə u i a t o l ə m ə n a t i i ə t ə m i ə s o l k e i k e i a n . ¹⁶ Iəkəhrun vivi məmə təfagə tərəh iətəm iatol in nati tərəh, kəni iəsolkeikeiən məmə iək ol . K ə n i n i a n i ə t ə t ə u t ə r a h e n ı k k i k o t ə f a g ə t ə r a h u , i n n ə m t ə t i ə n k ə t i m ə m ə L o u t a t o l r ə h a n u ə k , k ə n i L o u i n n a t i t ə u v ı r k ə t i . ¹⁷ Tol lanəha, səniəmə iəu iətəm iatol təfagə tərəh m i n , m ə t ə u n o l i ə n r ə h a t ə f a g ə t ə r a h i ə t ə m t ə t a t i g e r ə h a k n ə t ə l i g i ə n n i a n r ə f i n , t a t o l m ə m ə i ə k o l n o l i ə n t ə r a h m i n . ¹⁸ Iəkəhrun məmə nətəligiən tərəh rəhak otəsegəhaniən məmə iək ol n a t i t ə u v ı r k ə t i . I ə k ə h r u n i n n ı p ə h r i ə n i ə n m ə t ə u - i n u i ə k o l k e i k e i m ə m ə i ə k o l n a t i i ə t ə m t ə u v ı r , m ə t ə u k o i ə s o l i ə n . ¹⁹ N a t i n a k i a t o l s ə n i ə m ə i n n a t i t ə u v ı r i ə t ə m i ə k o l k e i k e i m ə m ə i ə k o l , m ə t ə u i a t o l ə m ə t ə f a g ə t ə r a h i ə t ə m i ə s o l k e i k e i a n m ə m ə i ə k o l . ²⁰ K ə n i n ə m ə i ə k o l n a t i n a k i ə t ə m i ə s o l k e i k e i a n m ə m ə i ə k o l , s ə n i ə m ə i ə u p ə h r i ə n u i a t o l , m ə t ə u t ə f a g ə t ə r a h i ə t ə m t ə t a t i g l a k t a t o l .

²¹ Tol lanəha, iateruh məmə nol iən kəti tatol uək e nəmiəgəhiən rəhak nian rəfin. Nol iən əha tol lanəha məmə, nian iək olkeikei məmə iək ol n a t i t ə u v ı r , m ə t ə u t ə f a g ə t ə r a h u ə h a i u ə k ı r o h n i ə u t a t i u v i = p ə n i ə u e t ə f a g ə t ə r a h . ²² E n ı k k i k r ə f i n , i ə k o l k e i k e i L o u r ə h a U h g ı n , ²³ m ə t ə u i a t e r u h m i n l o u k ə t i m i n i ə t ə m t a t o l u ə k e n ə m i ə g ə h i ə n r ə h a k i ə t ə m t ə t ə l u a g ı n i l a u r ə h a k n ə h r u n i ə n , m ə l i s i ə u , m a t o l m ə m ə i ə u i o l ə h r u i n r ə h a t ə f a g ə t ə r a h i ə t ə m t a t o l u ə k e r ə h a k n ə m i ə g ə h i ə n . ²⁴ ! K ə s i , i ə t ə t ə u t ə r a h p ı k a g ı n ! N ı p ə t ı k t o l k e i k e i m ə m ə i ə k o l t ə f a g ə t ə r a h . ! Ə u i ! ? K ə m ə p ə h o t i t i s i ə u e n o l k e i k e i a n t ə r a h m i n ə h a i ə t ə m t a t i t i ə u e n i m i s i a n m o l i ə u i ə t a t i g i s ə u o U h g ı n ? ²⁵ ! P ə h k o t ə n i - v i v i U h g ı n . I e s u K r i s t o r ə h a t a h I ə r m ə n ı g i n o t o l !

Kəni tol lanəha, nəmiəgəhiən rəhak tol m i n l a n u m ə m ə , i ə u i o l ə h r u i n r ə h a L o u r ə h a U h g ı n e r ə h a k n ə t ə l i g i ə n v i , m ə t ə u e n ə t ə l i g i ə n t ə r a h r ə h a k , i ə u i o l ə h r u i n r ə h a l o u r ə h a t ə f a g ə t ə r a h .

8

Nol iən rəha nıtəu-pəniən Narmin Rəha Uhgın

¹ Kəni nəua nəghat iən rəfin m i n ə h a t o l m i n l a n u l a n , m ə m ə U h g ı n t ə t ə n i m ə m ə k i t a h k o t ə h r u a h r u e n ə h m t i n m ə t ə u - i n u k ə u t ə h a t ə t ə e n a t i i ə t ə m K r i s t o t ə m o l o

tah. Kəni tol lanəha, Uhg̃in ko təsuhian, kəni məsələhuiən nəghatian məsolian nalp̃inian kəti rəha nətəmimi m̃in u kəməhuva kətiəh ilah Kristo Iesu, ² mətəu-inu nəsanəniən rəha Narm̃in, iətəm tətəfa nəmiəgəhian vi kəm tah e Kristo Iesu, in təmītis itah e nəsanəniən rəha təfagə tərəh mine nimisiən. ³ Lou təruru nitisiən lanəha itah, mol itah kotəhruahru e nəhmti Uhg̃in mətəu-inu, kitah nətəmimi əmə, kəni rəhatah nəsanəniən tikə o noliən nati iətəm Lou tətəni. !Mətəu nati iətəm Lou təruru noliən, Uhg̃in təmol! Inu, təmahli=pa Nətin əhruahru kəni təmuva iətəmimi məhmen e tah.

Kəni Uhg̃in təmakil muh mələhu nəghatian mol nalp̃inian o təfagə tərəh iətəm kitah nətəmimi rəfin kautol. In təmol lanəha nian təmol Nətin təmuva sakrifais o təfagə tərəh m̃in rəfin rəhatah. ⁴ Uhg̃in təmol lanəha məmə, nəghatian əhruahru m̃in rəha Lou okəhuva motol ñipəhriənian e nəmiəgəhian rəhatah iətəm kəsotohtəu-pəniən suaru rəha nətəligiən tərəh rəha iətəmimi, mətəu kəutohtəu=pən suaru iətəm Narm̃in Rəha Uhg̃in tətəgətun itah lan.

⁵ Nətəmimi nətəm kautohtəu=pən nətəligiən tərəh rəha iətəmimi, nətəligiən rəhalah tatuvən əmə o nati iətəm nətəligiən tərəh rəhalah tolkeikei nian rəfin. Mətəu nətəmimi nətəm kautohtəu=pən noliən iətəm Narm̃in Rəha Uhg̃in tolkeikei, nətəligiən rəhalah tatuvən əmə o nati iətəm Narm̃in Rəha Uhg̃in tolkeikei. ⁶ Nəmə nətəligiən tərəh rəha iətəmimi in tətarmənig lan, kəni iətəmi əha tatitəu=pən əmə suaru rəha nimisiən. Mətəu nəmə Narm̃in Rəha Uhg̃in tətarmənig e rəhan nətəligiən, kəni iətəmi əha tatitəu=pən suaru rəha nəmiəgəhian mine nəməlinuiən. ⁷ Tol lanəha mətəu-inu, nətəligiən tərəh rəha iətəmimi, tatol tikimir ilau Uhg̃in, mətəu-inu təsitəu-pəniən lou m̃in rəha Uhg̃in, kəni in təruru agin nitəu-pəniən. ⁸ Nətəmimi nətəm kəutohtəu=pən nətəligiən tərəh rəha iətəmimi, ko kəsotoliən niki Uhg̃in tagiən.

⁹ Mətəu itəmah nəsohtəu-pəniən nətəligiən tərəh rəha iətəmimi. Ñipəhriənian məmə Narm̃in Rəha Uhg̃in tətətig e təmah, kəni nəutohtəu=pən noliən iətəm Narm̃in Rəha Uhg̃in tolkeikei. Iətəmimi iətəm Narm̃in Rəha Kristo təsətiəg̃in lan, in səniamə iətəmimi rəha Kristo. ¹⁰ Mətəu Kristo tətətig e təmah. Kəni nati əpnap̃in ñipətitamah otəkeikei m̃imis o təfagə tərəh, mətəu narm̃itəmah tətəmiəgəh mətəu-inu itəmah nəkotəhruahru e nəhmti Uhg̃in. ¹¹ Narm̃in Rəha Uhg̃in tətətig e təmah, inu Narm̃in Rəha Uhg̃in u iətəm təmol Kristo Iesu təmiəgəh m̃in e nimisiən. Ñipəhriənian, ñipətitamah otim̃is nian kəti. Mətəu e Narm̃in Rəhan, Uhg̃in otəfinə m̃in nəmiəgəhian e ñipətitamah.

¹² Piak m̃in mine nəuṽinik m̃in. Mətəu e natimnati m̃in əha, kitah kotəkeikei motətig motohtəu=pən nati iətəm Uhg̃in tolkeikei, mətəu kəsotətiəg̃in motohtəu=pən nati iətəm nətəligiən tərəh rəha iətəmimi tolkeikei məmə otol, ¹³ mətəu-inu nəmə nəkotətig motohtəu=pən nati iətəm nətəligiən tərəh rəha iətəmimi tolkeikei, nəkotəkeikei mohm̃is. Mətəu nəmə e Narm̃in Rəha Uhg̃in nəkotuhamu noliən rəha iətəmimi, kəni onəkotəmiəgəh, ¹⁴ mətəu-inu nətəmimi rəfin nətəm Narm̃in Rəha Uhg̃in tatit ilah, ilah nenəti Uhg̃in m̃in.

¹⁵ Itəmah nəkotəhrun məmə inu in ñipəhriənian mətəu-inu Uhg̃in təməfinə Narm̃in Rəhan kəm təmah, kəni Narm̃in təsoliən itəmah nəkotəg̃in m̃in e Uhg̃in, təhmen e iol əhruin nati kəti tətəg̃in e rəhan iətəmi asoli. Kəpə, mətəu Narm̃in rəhan təmol məmə Uhg̃in təməhli itəmah. Kəni Narm̃in tatol məmə kitah kotəhrun nəniən kəm Uhg̃in məmə, “!Ik rəhatim̃ah tatə!” ¹⁶ Kəni Narm̃in aru Rəha Uhg̃in tətəni kəm narm̃itəmah məmə kitah nenəti Uhg̃in m̃in. ¹⁷ Kəni mətəu-inu kitah nenətin m̃in, kitah okotos natimnati təuṽir m̃in iətəm Uhg̃in təmələhu kalin məmə rəhatah. Kəni kitah Kristo okotos natimnati m̃in əha.

8:3 Hip 4:15 **8:3** Uak 13:37-39; Hip 2:14; 7:18; 10:1-2; Fil 2:7 **8:4** Kəl 5:16,25 **8:9** 1Kor 3:16; 12:3 **8:10** Kəl 2:20 **8:13** Kəl 6:8; Kol 3:5 **8:15** Mak 14:36; 2Tim 1:7 **8:16** 2Kor 1:22

Kitah kotəhrun məmə inu nɪpəhriənɪən mətəu-inu kitah kautətəu nahməiən kitah min, kəni ko kotəhrun məmə Uhgɪn otəfa nisɪaiən kəm tah təhmen e iətəm otol e Kristo.

*Nepətɪən əhagəhag
rəha Uhgɪn iətəm tətəu*

¹⁸ Iəkəhrun məmə nahməiən iətəm kautatig lan u rəueiu, okoteruh məmə ilah nati əpnapɪn əmə nian Uhgɪn otol əpu nepətɪən əhagəhag rəhan kəm tah.

¹⁹ Nɪpəhriənɪən, natimnati rəfin iətəm Uhgɪn təmɔl, inu nɪftəni mɪne natimnati iətəm kauteviə lan, mɪne neai, mɪne nati miəgəh mɪn, ilah kautəhtahnɪn motolkeikei pɪk məmə okoteruh nian iətəm Uhgɪn otol pətigəm məmə nenətɪn mɪn u nɪpəh mɪn.

²⁰ Kautəsəl=pən lanəha mətəu-inu Uhgɪn təmɔl məmə natimnati rəfin iətəm in təmɔl, ilah kautatig e nəhlmi nərahɪən, motəruru nolɪən uək təuvɪr mɪn iətəm rəhalah aupən ikɪn. Ilah kəsotolkeikeiən lanəha, mətəu in Uhgɪn iətəm təmɔl lanəha e lah. Kəni in təmɔlkeikei məmə ilah okotələhu=pən rəhalah nuhuiniən lan, ²¹ məmə in otitis ilah e nəmnəmɪtɪən mɪne nɪmɪsiən iətəm ilah kautatig pəhriən lan. Kəni in otitis ilah lanəha məmə in təhrun nəfənɪən nepətɪən əhagəhag kətɪəh əmə kəm lah iətəm otəfən kəm nenətɪn mɪn.

²² Kitah kotəhrun məmə aupən aɟɪn mətəuarus=pa əha rəueiu, natimnati rəfin iətəm Uhgɪn təmɔl, kautəsək təhmen e pətən kətɪ iətəm tətətəu nahməiən məmə otələs nətɪn. ²³ Kəni sənɪəmə natimnati mɪn əmə iətəm Uhgɪn təmɔl, ilah kautəsək lanəha. Mətəu kitah mɪn kautəsək lanəha, nati əpnapɪn məmə Uhgɪn təməfa rəkis nati təuvɪr kəm tah, u Narmɪn Rəhan. Kəni Narmɪn in nəuvetɪn rəha natimnati təuvɪr aɟɪn mɪn iətəm Uhgɪn otəpanəfa nian kətɪ. Kəni rəueiu kautəhtahnɪn e nian əhruahru məmə Uhgɪn otegəhan=pa ərəfin kəm tah natimnati iətəm təməhli itah ohni. Kəni in otitis nɪpətɪtah əuas mɪn, məfa in vi mɪn. ²⁴ Təmətəuəuin e nian Uhgɪn təmosmiəgəh itah, kitah kautələhu=pən əskasɪk rəhatah nuhuiniən e natimnati mɪn əha. Pəhriən, kitah kəsotos əhanəhiən natimnati mɪn u. Nəmə kɪnotos rəkis, kəni kəsotuhuiniən ohni. ²⁵ Mətəu kautələhu=pən rəhalah nuhuiniən e nati kətɪ iətəm kəsotos əhanəhiən, kəni motol rəhalah nətəlɪɟɪn təfəməh məutəhtahnɪn məutəhtul əskasɪk.

²⁶ Kəni təhmen məmə nolɪən rəha nuhuiniən əha tətəsɪru e tah, Narmɪn Rəha Uhgɪn tətəsɪru e tah e rəhatah nəpəouiən, təhmen lanu məmə, kitah kotəruru məmə nati nak kotəkeikei motəfaki ohni, mətəu Narmɪn Rəha Uhgɪn tətəni rəhatah lan nian kitah kəutehkɪmɪs e nolɪən kətɪ iətəm nəghatɪən tɪkə lan. ²⁷ Kəni Uhgɪn iətəm in təhrun nɪki nətəmimi, in təhrun nati Narmɪn Rəhan tətəni, mətəu-inu Narmɪn Rəhan tətəfaki e nəfaki mɪn tatɪtəu=pən nətəlɪɟɪn rəha Uhgɪn.

Nətəlɪɟɪn rəha Uhgɪn

²⁸ Kitah kotəhrun məmə, Uhgɪn tatol məmə natimnati rəfin iətəm kautəhuva, inko nati təuvɪr mɪn mɪne natimnati tərəh mɪn, ilah rəfin kautəhuva o nasɪruɪən e tah nətəm kotolkeikei Uhgɪn, inu kitah nətəmimi nətəm in təmauɪn e tah e nətəlɪɟɪn rəhan. ²⁹ Tol lanəha mətəu-inu, aupən aupən aɟɪn, Uhgɪn tɪnɪtəpɪn rəkis itah, kəni e nian əha, in təmənɪ məmə nolɪən rəhatah otuva məhmen e Nətɪn məmə nətəmimi tepət okəhuva pian mɪn mɪne nəuvɪnɪn mɪn, kəni in ilɪs e tah rəfin. ³⁰ Kəni kitah u in təmaupən məni məmə okəhuva rəhan, in təmauɪn e tah. Kəni kitah u nətəm təmauɪn e tah, in təmɔl

8:17 Kəl 4:5-7; Nəh 21:7

8:20 Jen 3:17-19

8:23 2Kor 5:2-4

8:27 Sam 139:1

8:28 Efəs 1:11

8:29 Kol 1:18; Hip 1:6

itah kotəhruahru e nəhmtin. Kəni kitah u nətəm təmol itah kotəhruahru, in otəfəri məfən nisaiəən mine nepətiən əhagəhag rəhan kəm tah.

Nolkeikeiən asoli rəha Uhgın

³¹ Natimnati min rəfin əha kəutəgətun itah məmə, Uhgın in tətəhtul=pa e tah, matol natimnati rəfin məmə ilah natimnati təuvir min e nəmiəgəhiən rəhatah, kəni nati əpnəpın əmə nəmə pəh tatol tikimır kəm tah. ³² In təməsəginiən o Nətin əhruahru məmə otimis o tah rəfin, mətəu in təmegəhan əmə lan. Kəni nəmə in təməfa Nətin kəm tah, kəni nati əkəku əmə məmə in otean itah e natimnati min rəfin. ³³ ? Pəh təhrun nətu=pa min nəghatiən kəti məmə kitah kəmotol tərəh? İətəmi kəti tikə, mətəu-inu, in Uhgın iətəm təmol itah kotəhruahru, kitah nətəm in təmitəpın. ³⁴ ? Kəni pəh təhrun nələhuiən nəghatiən məmə kitah kotəkeikei motos nalpiniən? İətəmi kəti tikə, mətəu-inu Kristo İesu təmimis o tah, kəni nati kəti min, Uhgın təmosmiəgəh in e nimisiən. Kəni rəueiu, in tətəharəg e nikali Uhgın maru, ikin ima nisaiəən mine nəsanəniən, mətəfaki kəm Uhgın o tah.

³⁵ ? Nak təhrun nələs rəkisiən itah e nolkeikeiən rəha Kristo o tah? ? Nərahien, uə nian iəkis min, uə nərahien iətəm nətəmimi kəutol kəm tah, uə nəumis, uə rəhatah nautə tikə, uə ikin tasilə ikin, uə nətəmimi nətəm kəutərəkın motohamu kitah? Kəpə. !Nati kəti tikə! ³⁶ Nəmiəgəhiən rəhatah təhmen e nati Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “Uhgın. Nian rəfin, nətəmimi kəutolkeikei məmə okotohamu itimah o nərgəm.

İtimah iəkotəhmen e sipsip min iətəm okohamu ilah.”

³⁷ Nipəhriənən, e natimnati min ərəfin əha, Kristo iətəm tolkeikei itah, tatol məmə kitah kotəpirəkis aɡın. ³⁸ Kəni iəkəhrun vivi aɡın məmə nati kəti tikə aɡın təhrun nos rəkisiən itah e nolkeikeiən rəha Uhgın, inu nimisiən, uə nəmiəgəhiən, uə nagelo min, uə iərmis min, uə natimnati iətəm tətəva əha rəueiu, uə natimnati iətəm otəpanuva, uə nəsanəniən min rəfin, ³⁹ uə natimnati əpəha ilis, uə natimnati ipai aɡın, uə nati kəti e natimnati rəfin aɡın iətəm kotatig, ko ilah rəfin kəsotəhruniən nos rəkisiən itah e nolkeikeiən rəha Uhgın iətəm kəutos e İərməniɡ rəhatah Kristo İesu.

9

Pol təmolkeikei pik məmə nətəm Isrel okotəhatətə e Kristo

¹ Kəni rəueiu iəkolkeikei məmə iəkəghati e rəhak min nətəmimi u nətəm Isrel, məmə ilah tepət kəmotəpəh Kristo.

İatəni pəhriən mətəu-inu itımlau Kristo kətiəh əmə, iəseiuəiən. Rəhak nətəliɡiən tətəni məmə nati u iətəni in nipəhriənən, kəni Narmın Rəha Uhgın tətəgəhan lan. ² Nikik təmitəɡit kəni mətəhmə pik o lah nian rəfin. ³ Nəmə iəu iəkəhrun nosiən nalpiniən mine niəməha rəha Uhgın, kəni inu otasiru e nətəmimak min məmə okotəhatətə e Kristo, kəni nikik tagiən əmə. Nipəhriənən, nikik tagiən nəmə Uhgın otos rəkis iəu e Kristo iətəm iəkolkeikei pik, nəmə in otasiru e nətəmimak min məmə okotəhatətə lan. İəkəni nəghatiən u, “nətəmimak min,” mətəu-inu e nipətin, ilah nətəm Isrel təhmen lak. ⁴ İlah nətəm Isrel, kəni natimnati təuvir min u rəhalah: Uhgın təməhli ilah məmə nenətin min, kəni təmol əpu rəhan nepətiən əhagəhag kəm lah, kəni məfən min nəniəskasikiən min rəha nasiruiən,* kəni məfən min Lou kəm lah, mine

8:31 Sam 118:6

8:33 Aes 50:8-9

8:36 Sam 44:22

9:3 Eks 32:32

9:4 Eks 16:10;

24:15-18; 33:12-23; 40:34-38

* **9:4** Nəniəskasikiən rəha nasiruiən nəuvein tol lanu lan: (Noa) Jen 9:8-17; (Epraham) Jen 12:2-4; 15:9-21; 17:1-27; (Isrel) Eks 19-24; (Finehas) Nam 25:10-13; (Tefit) 2Saml 7:5-16; (Isrel – in vi) Jer 31:31-34.

nəfakiən əpəha e Nimə Rəha Uhgın, mine nəniəskasikiən mın. ⁵ Kəni tıpılah mın, ilah nətəmi asoli mın rəha Uhgın aupən, kəni e nıpətın ikın, Kristo təmsipən e lah, kəni in Uhgın iətəm in ilis e natimnati rəfin, iətəm okotəni-vivi əmə kətan naunun tikə. Əuəh.†

Suaru iətəm Uhgın təmitəpın nətəmimi lan

⁶ Nətəm Isrel kəməsotəhatətəian e Kristo, mətəu nolian əha təməsolian məmə nəghatıən rəha Uhgın təmei.‡ Nətəmimi rəfin nətəm kəutəni məmə Jekəp in kəha tərəh rəhalah, ilah kəutəni məmə ilah nətəm IsrelŞ. Mətəu səniəmə ilah rəfin u iətəm Uhgın tətəni məmə ilah nenətın mın, nətəmimi pəhriən rəha Isrel. ⁷ Kəni e nolian əha inəha, ilah nətəm kəmətsipən e Epraham, ilah səniəmə nətəmi pəhriən rəha Epraham. Mətəu Uhgın təməni kəm Epraham məmə, “Namipım əhruahru otsipən e nıra Aisək.” ⁸ Nıpəti nati u məmə, ilah u kəmətsipən e Epraham səniəmə ilah rəfin nenəti Uhgın mın. Mətəu nenəti Uhgın pəhriən, ilah nətəmimi nətəm kəmotair e nəniəskasikiən rəha Uhgın. Kəni ilah u namipi Epraham pəhriən. ⁹ Tol lanəha mətəu-inu Uhgın təməni əskasik kəm Epraham lanu, “E nian əhruahru lanu e nu iətəm tətəva, oiəkitalig=pa, kəni Serə tinələs rəkis nətın kəti iərman.”

¹⁰ Mətəu nəghatıən təsolian naunun u ikınu. Nəti Serə u Aisək təmit Rəpekə, kəni in təmələs mil-mil keiu. Rəhalau tatə u Aisək, kəha tərəh rəha nətəm Isrel. ¹¹ Mətəu nian mil-mil mil u kəməsuair əhanəhiən, kəni məsuol əhanəhiən nati kəti iətəm təuvır uə tərəh, Uhgın təməni=pən nəghatıən kəti kəm Rəpekə. Kəni nəghatıən u tətəgətun vivi məmə Uhgın tətıtəpın nətəmimi tətıtəu=pən əmə rəhan nətəligiən, ¹² mətəu səniəmə kitah kəmotol nati təuvır kəti uə nati tərəh kəti. Uhgın təməni kəm Rəpekə məmə, “Nətim iətəmi asoli, otol əhruin kəm nətim in əkəku lan.” ¹³ Kəni inu tətıtəu=pən əmə nəghatıən e Nauəuə Rəha Uhgın iətəm tətəni məmə, “İəmitəpın Jekəp, mətəu iəməpəh Iso.”*

¹⁴ ? Okotəhrəni əha rəueiu? ? Okotəni məmə nolian rəha Uhgın təsəhruahruən? !Kəpə! Kotəhrun məmə in tatol təhruahru. ¹⁵ Uhgın təməni kəm Mosis məmə,

“İəu pısın əmə iəkıtəpın nətəmimi nətəm oiəkəsək əhruin ilah, kəni iəu pısın əmə iəkıtəpın nətəmimi nətəm oiəköl nəuviriən kəm lah.”

¹⁶ Kəni tol lanəha, kitah kəsotosiən nəniəskasikiən rəha Uhgın o nati kəti iətəm kətol, təhmen məmə kətolkeikei pik in, uə təhmen məmə kitah kətol uək ohni, kəpə. Kətos əmə e nasəkəhruiən rəha Uhgın. ¹⁷ E Nauəuə Rəha Uhgın, in tətəni kəm Fero, kig rəha İjip məmə, “İəmləfəri ik o nati kətiəh əmə məmə nətəmimi okotəfu rəhak nəsanəniən e nəmiəgəhiən rəham, məmə nətəmimi okotəni pətigəm nərgək e nıtənimtəni mın rəfin.” ¹⁸ Kəni nıpəti nati u məmə, Uhgın rəhan nasəkiən tepət o nətəmimi nəuvein mətəu-inu in aru tolkeikei məmə otol lanəha. Kəni in tatol nətəmimi nəuvein məmə ilah kotəpəh nətəuiən rəhan nəghatıən mətəu-inu in aru tolkeikei məmə otol lanəha.

¹⁹ Mətə nəmə itəmah kəti otətapuəh ohniəu məmə, “Nəmə Uhgın tatol nətəmimi nəuvein məmə ilah kotəpəh nətəuiən rəhan nəghatıən, kəni ilah okotəkeikei motol lanəha. ?Kəni təhro Uhgın tətəni məmə ilah kəmotol təfagə tərəh?” ²⁰ Mətəu pəh iəkəni kəm ik məmə, ik iətəmimi əmə. Təhro nətagət

† **9:5** İkin mın tepət e Niutestimin, Pol tətəni-vivi Uhgın nian təni məmə tətəuvin mın nikin tətəhti in, təhmen e Rom 7:25; 8:31-39; 11:33-36. ‡ **9:6** Uhgın təməniəskasik kəm Epraham, Aisək, mine Jekəp məmə namipın tərəh mın rəhalahal okotos nəuviriən mın rəha Uhgın. Nəuviriən mın əha kəməhuva pəhriən e İesu Kristo nian nətəmimi kəutəhatətə lan. § **9:6** Isrel in nərgin kəti mın rəha Jekəp. **9:7** Jen 21:12 **9:8** Kəl 4:23 **9:9** Jen 18:14 **9:12** Jen 25:23 * **9:13** Nəghatıən əhruahru rəha Kris tətəni məmə, “İmolkeikei Jekəp, mətəu iəməməki e Iso.” Mətəu nıpətın məmə Uhgın təmitəpın Jekəp məmə in otol rəha nəniəskasikiən lan. **9:13** Mal 1:2-3 **9:15** Eks 33:19 **9:16** Efəs 2:8 **9:17** Eks 9:16

rækis əsanən e nəghatiən rəha Uhgîn. Nikitəmah təhti-to. Nilosi nati kəmol e nəuanəriəpig†, ko təsəniən kəm iətəmi təmol məmə, “Nəməhro mol iəu məmə iəkol lanu lan?” ²¹ Iətəmi iətəm təmol natimnati e nəuanəriəpig, in təhrun nosiən nəuanəriəpig kəti mol nosinati lan keiu, kəti iətəm təuvir rəha noliən lafet, kəni kəti min rəha uək əpnapin əmə.

²² Kəni Uhgîn təhrun nitəu-pəniən noliən əha e nətəmi. Nəmə in tolkeikei, in təhrun noliən ilah məmə otərəkən ilah. In tolkeikei məmə otol pətigəm məmə niəməha tatol o təfagə tərāh, kəni in otol nalpiniən asoli kəm nətəmi nətəm kautol təfagə tərāh. Mətəu nati əpnapin in tatol lanəha, rəhan nətəligiən təfəməh məsol uəhaiən nalpiniən kəm lah nətəm kautol məmə nikin otahmə.

²³ Rəhan nətəligiən təfəməh lanəha məmə in otol pətigəm nəuviriən asoli rəhan kəm nətəmi min u nətəm in tolkeikei məmə rəhan nasəkiən otepət o lah. In təmol əpenə-penə ilah aupən aupən agin məmə ilah okotatig e nəuviriən rəha Uhgîn əpəha e negəu e neai. ²⁴ Inu kitah rəfin nətəm in təmitəpin, kəni səniamə nətəm Isrel əmə, mətəu Nanihluə min. ²⁵ Təhmen əmə e nati nak Uhgîn təməni e Nauəuə u rəha Hoseə məmə,

“Nətəmi min əha u səniamə rəhak min nətəmi,
iəkauin e lah məmə, ‘rəhak min nətəmi.’

Kəni nətəmi nətəm iəməsolkeikei ilah aupən,
iəkauin e lah məmə, ‘nətəmi nətəm iəkolkeikei.’

²⁶ Kəni ikinu əhruahru, iətəm iəməni kəm lah məmə, ‘Itəmah səniamə rəhak min nətəmi,’

nətəmi okotauin e lah məmə, ‘Ilah nenəti Uhgîn iətəm tətəmiəgəh.’”

²⁷ Kəni iəni Aiseə təmətəghati e nətəm Isrel min e nian tətəni pətigəm məmə, “Nati əpnapin nəmə nətəm Isrel tepət təhmen e nipəkil e nikali nitəhi, mətəu Uhgîn otosmiəgəh əmə ilah nəuan nəuvein, ²⁸ mətəu-inu Iərməniəg in otol rəfin uəhai əmə rəhan nəghatiən o nəfəniən nalpiniən kəm nətəmi e nitənimtəni min.”

²⁹ Kəni təhmen e nəghatiən iətəm iəni Aiseə təməni aupən məmə,

“Nəmə Iərməniəg Əsanən Pək Agin in təsegəhaniən e tah məmə rəhatah kəti nirə otəmiəgəh, kəni kitah kəməhuva motəhmen e nətəm Sotəm mine Kəmorə iətəm in təməh-apis lah.”

Nətəm Isrel kəməsotəhatətəiən

³⁰ ? Nipətəti nəghatiən min u nak? Nipətəti tol lanu məmə, Nanihluə min nətəm kəsotalkut əskasikiən məmə okotəhruahru e nəhmti Uhgîn, Uhgîn təmol ilah kotəhruahru e nəhmtin e nəhatətəiən rəhalah. ³¹ Mətəu nətəm Isrel kəmotalkut pək e suaru rəha nitəu-pəniən Lou məmə ilah okotəhruahru e nəhmti Uhgîn. Mətəu ilah kəsotəhruahru. ³² ? O nak? Mətəu-inu ilah kəmotalkut pək məmə okotəhruahru e nəhmti Uhgîn e noliən təuvir min rəhalah, mətəu kəsotohtəu-pəniən suaru rəha nəhatətəiən. Ilah kautoh pikin “Kəpiel Rəha Noh Pikiəniən.” ³³ Inu təhmen e Nauəuə Rəha Uhgîn iətəm tətəni məmə,

“!Oteruh-to! Iəmaharu Kəpiel kəti əpəha Jerusiləm‡ məmə nətəmi okotoh pikin,

in Kəpiel iətəm otol ilah kotəmi.

Mətəu iətəmi iətəm tətəhatətə e Iətəmi əha§, ko in otəsaulisiən nian təhtul e nəhmti Uhgîn.”

† 9:20 Əpəha Isrel, kəmotol sospən mine pilet mine pətəl mine e nəuanəriəpig. 9:20 Aes 29:16; 45:9

9:21 Jer 18:6 9:25 Hos 2:23 9:26 Hos 1:10 9:28 Aes 10:22,23 9:29 Aes 1:9 9:32

Aes 8:14 ‡ 9:33 Nəghatiən əhruahru rəha Kris tətəni məmə Saion. “Saion” in nərgin kəti min rəha

Jerusiləm. § 9:33 “Kəpiel” u mine “Iətəmi” kətuəgətu Kristo. 9:33 Aes 8:14; 28:16

10

¹ Piak min mine năuvinik min. Iăkolkeikei pik mămă Uhgîn otosmiăgăh nătăm Isrel, kăni nian răfin iătăfaki ohni. ² Iău iătăni pătigăm kăm tămah mămă ilah kăutalkut pik o noliăn natimnati iătăm otol niki Uhgîn tagiăn. Mătău noliăn răhalah tăsisipăniăn e năhruniăn iătăm tăhruahru. ³ Ko ilah kăsotohtău-păniăn suaru răha Uhgîn mămă ilah okăhuva motăhruahru e năhmtin, mătău-inu ilah kotăruru suaru răhan, kăni motalkut mămă okotohtău=păn răhalah aru suaru, suaru răha nitău-păniăn Lou. ⁴ Lou tămallkut pau mămă tol itah kotăhruahru e năhmti Uhgîn, mătău e suaru u tăruru noliăn. Mătău Kristo tămol naunun e suaru u. In tămol suaru tăuvir mămă nătămimi răfin nătăm kăutăhatătă əmə lan, ilah răfin okotăhruahru e năhmti Uhgîn.

Nămiăgăhiăn iătăm Uhgîn tătăfa, in răha nătămimi ərăfin.

⁵ Mosis tămătei năghatiăn kăti o suaru răha nitău-păniăn Lou mămă iătămi kăti tuva măhruahru e năhmti Uhgîn. In tămăni mămă, “Iătămimi iătăm tatol natimnati răfin agin iătăm Lou tătăni, in otos nămiăgăhiăn itulin.”

⁶ Mătău suaru răha năhatătăiăn mămă iătămi kăti tuva măhruahru e năhmti Uhgîn tăpiă əmə, mămă kitah kăsotoliăn nati kăti mătău-inu Kristo tinol răkis răfin. Tăhmen e Nauəuə Răha Uhgîn iătăm tătăni mămă, “Săniămă năkăkeikei muvăn e negău e neai,” mămă onăkəsəl e Kristo mələs meiuaiu muva mămă otasiru lam. ⁷ Kăni tătăni min mămă, “Săniămă năkăkeikei muvăn əpəha ipai ikin ima nătăm kămohmis,” mămă năkăfătigăm Kristo mol tămiăgăh min e nimisiăn. Nipəhriăniăn. Uhgîn tinol răkis natimnati min əha. ⁸ ?Mătău, tătăni min nak? Tătăni mămă, “Năghatiăn Răha Uhgîn in iuăkir əmə ohnik. In əpəha e nohlim mine năkim.” Năghatiăn u in năghatiăn răha năhatătăiăn iătăm iătăni pătigăm.

⁹ Tol lanəha mătău-inu, nămə năkăni pătigăm e nohlim mămă Iesu in Iărmăniġ, kăni nămə năkăhatătă e năkim mămă Uhgîn tămosmiăgăh in e nimisiăn, kăni Uhgîn otosmiăgăh ik. ¹⁰ Kăni inu nipəhriăniăn lanəha mătău Uhgîn tatol iătămimi kăti tătăhruahru e năhmtin nian iătămi əha tătăhatătă pəhriăn lan e năkin. Kăni Uhgîn tătosmiăgăh iătămimi kăti nian in tătăni pătigăm e nohlin mămă Iesu in Iărmăniġ răhan. ¹¹ Tăhmen e Nauəuə răha Uhgîn iătăm tătăni mămă, “Nătămimi răfin nătăm kăutăhatătă e iătămi əha, ilah okăsotaulisiăn nian okotăhtul e năhmti Uhgîn.”

¹² Năghatiăn əha răha nătămimi răfin, nati əpnăpin nămə ik iătăm Isrel, uə Ianihluə kăti, mătău-inu Iărmăniġ kătiəh əmə u tătarmăniġ e nătămimi răfin, mătătuati e răhan năuviriăn kăm nătămimi răfin nătăm kăutătapuəh ohni. ¹³ Tăhmen e Nauəuə Răha Uhgîn iătăm tătăni mămă, “Nătămimi răfin nătăm kotăuin e nărgi Iărmăniġ mămă otosmiăgăh ilah, in otosmiăgăh ilah.”

¹⁴ ?Mătău nătămimi okotăhro motăuin e Iărmăniġ o nosmiăgăhiăn ilah, nămə kăsotăhatătăiăn lan? ?Kăni okotăhro motăhatătă lan nămə kăsotătăuiăn nanusiăn lan kăti? ?Kăni okotăhro motătău nanusiăn nămə iătămi kăti tăsăni pătigămiăn kăm lah? ¹⁵ ?Kăni nătămimi okotăhro motăni pătigăm nanusiăn tăuvir nămə Uhgîn tăsahli-păniăn ilah? Tăhmen e Nauəuə Răha Uhgîn iătăm tătăni mămă, “!In nati tăuvir agin nian iătămi kăti tătăva o năni pătigămiăn nanusiăn tăuvir!”

¹⁶ Kăni nipəhriăniăn, nătăm Isrel mine Nanihluə min kinotătău răkis nanusiăn u. Mătău săniămă nătăm Isrel răfin nătăm kămotos e năkilah nanusiăn tăuvir. Tăhmen e năghatiăn iătăm Aisə tămătei mămă, “Iărmăniġ, nătămimi tăkăku əmə kămotăni nipəhriăniăn e năghatiăn răhatimăh.” ¹⁷ Kăni

tol lanəha, nəhatətəiən tatsipən e nati iətəm natətəu, kəni nati iətəm natətəu tatsipən e nanusiən iətəm kətəni e Kristo.

¹⁸ ?Mətəu iəkətapuəh mīn məmə, ilah kəmotətəu uə kəpə? Əuəh, kəmotətəu. Nauəuə rəha Uhgīn tətəni məmə, “Nəghatiən təmuvən ikin mīn rəfin e nītənimtəni mīn, təmuvən ikin mīn rəfin agīn.”

¹⁹ ?Kəni iəkətapuəh əmə o nati kəti mīn məmə, nətəm Isrel kəmotəhrun, uə kəpə? Əuəh, kəmotəhrun. Mosīs təmaupən mənī məmə, “Iəkol itəmah nəkotetət nətəmimi e nītəni əpnəpīn əmə iətəm iəkol təuvīr kəm lah, kəni iəkol niəməha tol itəmah mətəu-inu iəkol təuvīr kəm nītəni mīn iətəm kəmotəlməli.”*

²⁰ Kəni uərisig Aiseə təsəginīən o nəniən məmə, “Nətəmimi nətəm kəsotəsaliən lak, kəmoteruh iəu; Nətəmimi nətəm kəsotətəpuəhiən lak, iəmol pətīgəm aru iəu kəm lah.”

²¹ Mətəu Aiseə təməni nəghatiən rəha Uhgīn kəm nətəm Isrel məmə, “E nian rəfin, nian rəfin, iəmuahru e nəhlmək məmə iəkəsīru e təmah, itəmah nətəm nautəhti nəuiak mətəuhlin nəmtəhtəmah kəm iəu.”

11

Uhgīn tətəsəkəhrūin əhanəh nətəm Isrel

¹ Pəh iəkətapuəh o nəghatiən kəti e nətəm Isrel. ? In pəhriən uə kəpə məmə Uhgīn təməuhlin nəmtahn o rəhan nətəmimi? !Kəpə! Oteh-to iəu. In təməsəuhliniən nəmtahn kəm iəu u iətəm Isrel, iatsipən e Epraham, nīrə rəha Benjəmin. ² Aupən aupən agīn, Uhgīn təmītəpīn nətəm Isrel məmə in otolkeikei ilah, kəni ilah okəhuva rəhan mīn nətəmimi. Kəni in təməsəuhliniən nəmtahn kəm lah. Nəkotəhrun uə kəpə məmə nati nak Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni e Elaijə. In təmətapuəh əskəsik o Uhgīn mətəni pətīgəm nərahīən iətəm Isrel təmol. ³ In tənī məmə, “Iərmənīg, kəmotəhamu rəham iəni mīn motoh-əuaris-əuaris rəham oltə mīn. Kəni iəu pīsīn əmə iətətig, kəni mətətalkut mīn məmə okotəhamu iəu.”

⁴ ?Mətəu Uhgīn təməni=pən nak kəm in? In təməni məmə, “Iətəskəlīm nətəmimi səpīn-tausīn məmə rəhak mīn, nətəm kəsotəfakiən kəm uhgīn eiūə u Paal.”

⁵ Kəni təhmen əmə əha rəueiu, nətəm Isrel nəuan nəuvein əha ikin nətəm Uhgīn təmītəpīn ilah e rəhan nəuviriən. ⁶ Kəni mətəu-inu Uhgīn tətəsmiəgəh ilah e nəuviriən rəhan, kəni təməsoliən e natimnati təuvīr mīn iətəm ilah kautol. Mətəu nəmə təməsmiəgəh ilah mətəu-inu ilah kautol natimnati təuvīr mīn, kəni nəuviriən iətəm Uhgīn tətətuati lan kəm lah, in tikə, təhmen məmə tətətəou əmə ilah o rəhalah uək.

⁷ ?Kəni təhro? Nətəm Isrel tepət kəmotəsəl pik o suaru rəha nuvaiən məhruahru e nəhmti Uhgīn, mətəu kəməsotosiən. Mətəu ilah Uhgīn təmītəpīn ilah, kəmotos. Mətəu ilah rəfin kəməsotosiən, Uhgīn təmol ilah məmə kotəpəh nətəuiən rəhan nəghatiən. ⁸ Təhmen əmə e iətəm Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni məmə, “Kəni mətəuarus=pa u rəueiu, Uhgīn təmol məmə nətəligiən rəhalah tətəpīli alu,

kəni mol məmə nəhmtilah təpīs,

10:18 Sam 19:4 **10:19** Dut 32:21 * **10:19** Nipəhriənīən, nətəm Isrel kəmotəhrun nəghatiən rəha Uhgīn, mətəu ilah kəməsotolkeikeiən məmə okotətəlig lan. Kəni tol lanəha, Uhgīn təməfən nəghatiən kətīəh əmə kəm Nanīhlūə mīn məmə in otol nətəm Isrel kotetət ilah ohni. **10:20** Aes 65:1 **10:21** Aes 65:2 **11:1** 1Saml 12:22; Sam 94:14; Fil 3:5 **11:3** 1King 19:10 **11:4** 1King 19:18 **11:6** Kəl 3:18

kəni mol məmə nɪpəgtəlɣilah talu.”

⁹ Kəni Kig Tefit təməni məmə,

“Pəh nauəniən rəhalah tepət otuva məhmen e nəuanikulu kəti, iətəm otoh-
ərain ilah, mol ilah kotəni məmə natimnati rəfin təuvir əmə.

Pəh rəhalah natimnati təuvir okəhuva kəpiel kəti rəha noh pikiniən mine
nalpiniən kəm lah.

¹⁰ Pəh nəhmtilah tapinəpu məmə kəsoteruhien nati,

Pəh nəkau e lah təgəu aɣin e nərahien rəhalah nian rəfin.”

Suaru rəha Uhgın

o nosmiəgəhiən Nanihluə mın

¹¹ ?Kəni iəkətapuəh mın məmə, nətəm Isrel kəmotoh pikin motəmei mo-
torin məmə ko kəsotəhtul minien? !Kəpə! O rəhalah nəmkərəpəniən,
Uhgın təmol suaru o nosmiəgəhiən Nanihluə mın məmə otol nətəm Isrel
kotetet nətəmimi mın əha, kəni motolkeikei rəhan nəuviriən. ¹² !Tol lanəha,
nəmə Nanihluə mın kəmosos nəuviriən rəha Uhgın mətəu-inu nətəm Isrel
kəmotəpəh nosmiəgəhiən rəha Uhgın, kəni nətəm Isrel rəfin nətəm Uhgın
təmitəpin rəkis, nian ilah okotəhatətə e Kristo, nəuviriən rəha Uhgın otuva
mepət!

¹³ Rəueiu iətəghati kəm təmah Nanihluə mın. Mətəu-inu iəu aposil
rəhatəmah Nanihluə mın, iəu iətəni-vivi rəhak uək ¹⁴ məmə, iəu iəkol mətə
nətəmimak mın nətəm Isrel kotetet Nanihluə mın ohni, kəni e nolien əha
Uhgın otosmiəgəh nəuvein. ¹⁵ Nian Uhgın təməuhlin nəmtahn o nətəm Isrel,
kəni in məmki=pa Nanihluə mın kəhuva məmə rəhan niəli mın. Mətəu nian
in otos nətəm Isrel kəhuva mın ohni, inu in nati asoli kəti, təhmen e nətəm
kəmoħmis kəmotəmiəgəh mın. ¹⁶ Nəmə nətəmimi kətələhu kalin nəve pıret
rəha nauəniən vi məmə rəha Uhgın, kəni pıret apiəpiə, in mın rəha Uhgın.*
Kəni e nəghatiən rəha nigı, nəmə nəukətın rəha Uhgın, kəni nəhlmın mın, ilah
mın rəha Uhgın. Nəghatiən u, nıpətin təni məmə nəmə Epraham mine mipin
mın aupən, ilah rəha Uhgın, kəni nımənin mın rəhalah, ilah mın rəha Uhgın.

¹⁷ Mətəu nəhlmı nigı mın nəuvein rəha nasumiən lan, Uhgın təmatgəhli
rəkis, inu təhmen e nətəmimi nəuvein rəha Isrel. Kəni itəmah Nanihluə mın,
nəkotəhmen e nəhlmı nigı u olif əpnəpin mın e nıkinati. Uhgın təmilpin
itəmah e nəukəti nigı məmə nəkotos nımeillah, kəni rəueiu nəkotos nəuviriən
iətəm Uhgın təməniəkis kəm Epraham mine nətin mın u in nəukəti nigı.†

¹⁸ Mətəu itəmah Nanihluə mın, nəsoəghati əuvsaniən məmə Uhgın təmilpin
itəmah e nigı iətəm təmatgəhli rəkis ikin, u təhmen e nətəm Isrel nəuvein.
Sotaluiən məmə nəukəti nigı tətəuɣin itəmah, mətəu səniəmə itəmah nəhlmı
nigı nəutaugın nəukəti nigı.

¹⁹ Kəni nəmə iətəmi kəti otəfəri ohni məni məmə, “Uhgın təmatgəhli rəkis
nəhlmı nigı mın nəuvein məmə otılpin iəu iəkos nımeillah.” ²⁰ In nıpəhriənien,
mətəu tətəgəhli rəkis ilah mətəu-inu kəsotəhatətəiən e Uhgın. Kəni itəmah
nəkotəpeir=pən e nəukəti nigı e nəhatətəiən əmə rəhatəmah. Kəni tol lanəha
sotəgət-əfəriən ohni, mətəu itəmah nəkotəkeikei motəɣin, ²¹ mətəu-inu Uhgın
təmatgəhli rəkis nəhlmı nigı nəuvein lanəha, kəni nəmə nəsoəkeikeiən o
nosien nəhatətəiən əskasik lan, kəni in otəgəhli rəkis itəmah.

11:8 Dut 29:4; Aes 29:10 **11:10** Sam 69:22,23 **11:11** Uək 13:46 * **11:16** Nəghatiən u rəha pıret
tətsipən e Oltestimin. In tətəghati e nian kautos nauəniən vi e nasumiən. Nətəmimi kətol pıret lan,
kəni motəupən məutəfən nəve pıret nəuvin kəm Uhgın. Kəni in tətəgətun məmə pıret apiəpiə, in mın
rəha Uhgın, kəni ilah kotəhrun nuniən. Nam 15:20 † **11:17** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə,
“Kəni rəueiu, nautos nəhu nigı təuvir rəha nəukəti nigı u olif.” **11:17** Efəs 2:11-19

²² Otətəlig e noliən pəti mil rəha Uhgın kəm nətəmimi: in tatol təuvir kəm nəuvein, kəni mətələhu nəghatiən əskasik kəm nəuvein mın. In tətələhu nəghatiən əskasik o nətəmimi nətəm kəmotəhti nəuiən, mətəu in tatol təuvir kəm tətəmah, nəmə nəkotəkeikei mətəhatətə lan e rəhan nəuviriən. Mətəu nəmə nəkotəpəh nəhatətəiən lan, kəni in otatgəhli rəkis mın itətəmah. ²³ Kəni nəmə nətəm Isrel kohtəlig=pa mın mətəhatətə e Uhgın, kəni in otılpin mın ilah e nəukətin, mətəu-inu tatos nəsanəniən o noliən lanəha. ²⁴ Kəni nıpəti nəghatiən u məmə, itətəmah Nanihluə mın, itətəmah nəkotəhmen e nəhlmi nigı u olif əpnəpin e nıkinati iətəm Uhgın tətətei rəkis, kəni mılpin=pən e nigı u olif e nasumiən rəhan. Noliən əha səniəmə noliən əhruahru kəti rəha nigı, o nosiən nəhlmi nigı pisin kəti mılpin=pən e nigı pisin kəti. Mətəu nətəm Isrel, kotəhmen e nəhlmi nigı u olif əpəha e nasumiən. Kəni rəueiu tımətig məmə Uhgın otılpin mın ilah e nəukətilah əhruahru.

*Nasəkiən rəha Uhgın tepət
o nətəmimi rəfin*

²⁵ Piak mın mine nəuvirik mın. İəkolkeikei məmə nəkotəhrun nati oneuən u məmə, itətəmah nəotəfəri pikien itətəmah. Uhgın tətəmol məmə nətəm Isrel nəuvein kəmotəpəh nətəuiən rəhan nəghatiən. Mətəu noliən əha otətətig əmə mətəuarus=pa Nanihluə mın rəfin nətəm Uhgın tətətipin, ilah okotəhatətə lan. ²⁶ Kəni e noliən əha, Uhgın otosmiəgəh rəfin nətəm Isrel. Təhmen əmə e nati Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “İətəmi otosmiəgəh nətəmimi otsipən e nətəm Isrel;‡ in otos rəkis noliən tərəh rəha nətəm Isrel.

²⁷ Kəni inu nəniəskasikiən rəha nasiruiən rəhak kəm lah məmə iəkafəl rəkis təfəgə tərəh rəhalah.”

²⁸ Nətəm Isrel kəmotəpəh nanusiən təuvir rəha İesu Krısto, kəni tol lanəha, ilah kəməhuva tikimır mın rəha Uhgın. Mətəu nati u in o nəuviriən rəhatətəmah mətəu-inu rəueiu, Uhgın tətəfinə rəhan nəuviriən kəm tətəmah Nanihluə mın. Mətəu Uhgın tatolkeikei əhanəh nətəm Isrel mətəu-inu in tətətipin ilah, kəni ilah nırə rəha Eprəham, Aisək, mine Jekəp. ²⁹ Tol lanəha mətəu-inu, nian Uhgın tətətipin rəkis nətəmimi kəni mol təuvir kəm lah, ko in tətəuhlin mınıən e rəhan nətəligiən. ³⁰ İtətəmah u Nanihluə mın, əpən nəməutəhti nəuia Uhgın. Mətəu rəueiu, Uhgın tətəsək o tətəmah mətəu-inu nətəm Isrel kəmotəhti nəuiən. ³¹ Kəni təhmen-əhmen əmə, nətəm Isrel kəmotəhti nəuia Uhgın rəueiu, məmə nasəkəhruiən rəha Uhgın təhrun nətətiən o lah. Tol lanəha mətəu-inu rəueiu ilah kəuteruh məmə nasəkiən rəha Uhgın tepət o lah, kəni mətə ilah okotolkeikei məmə Uhgın otol mın lanəha e lah. ³² Nətəmimi rəfin kətəhti nəuia Uhgın, kəni in tatol məmə rəhalah noliən tərəh tətəskəlim ilah. In tətəmol lanəha məmə rəhan nasəkiən otepət o lah ərəfin.

Noliən rəha Uhgın in təuvir agın

³³ !Otafu-to! !Nəuviriən rəha Uhgın o nətəmimi, mine nətəligiən rəhan mine nəhruniən rəhan, ilah rəfin kotəpət agın! Kitəh kotəruru agın noliən rəha nətəligiən rəhan, mine rəhan suaru mın. Inu təhmen=pən əmə e Nauəuə Rəha Uhgın iətəm tətəni məmə,

³⁴ “İətəmi kəti tikə təhrun natimnati iətəm tətətig e nətəligiən rəha Uhgın. Kəni iətəmi kəti tikə iətəm təhrun nəfəniən nəghatiən kəti məmə otasiru e Uhgın.”

³⁵ “İətəmi kəti tikə iətəm təhrun nəfən aruiən nati kəti rəhan kəm Uhgın mətəu-inu, natimnati rəfin agın rəha Uhgın rəkis.”

11:22 Jon 15:2,4 ‡ **11:26** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “otsipən Saion.” Saion in nərgin kəti mın rəha Jerusiləm, kəni in tətəgətun=pən nətəm Isrel.

³⁶ Tol lanəha mətəu-inu Uhgın təmol natimnati rəfin, kəni natimnati rəfin kəutətiḡ mətəu-inu nəsanəniən rəhan tətəskəlīm ilah, kəni natimnati rəfin in təmol məmə rəhan.
!Pəh kitah kotəfən nəni-viviən kəm in tatuvən matuvən naunun tikə! Əuəh.

12

Sakrifais iətəm nəmiəḡhiən tətətiḡ lan

¹ Piak mın mine nəuviriən mın. Mətəu-inu nasəkəhruiniən rəha Uhgın tepət o tah, iəkətapuəh əskasik o təmah məmə nəkotəfən niyətiəmāh ərəfin kəm Uhgın təhmen e sakrifais kəti iətəm tətəmiəḡəh, kəni nəkotələhu kalin məmə rəhan, kəni niḡin tətəḡiən lan. Inu suaru əhruahru iətəm onəkotəfaki kəm Uhgın lan. ² Sotosiən noliən rəha nətəmimi rəha niḡtəni u, mətəu pəh Uhgın otol nəkotəuiək-to e nətəḡiən təuvir rəhatəmāh məmə noliən rəhatəmāh okəhuva motəuvir. Kəni tol lanəha, itəmah onəkotəhrun nakiliən, mine nəhruiniən, kəni niḡtəpiniən noliən təuvir mın iətəm Uhgın tolkeikei, inu noliən mın iətəm təuvir, mine noliən mın iətəm tatol niḡin tətəḡiən, mine iətəm təhruahru.

³ Kəni e nəuviriən iətəm Uhgın təməfa kəm iəu, iətəni=pinə kəm təmah rəfin məmə sotəfəri aruiən itəmah. Mətəu e nətəḡiən əhruahru, oteruh nəsanəniən mın iətəm Uhgın təməfinə kəm təmah e nəhatətəiən rəhatəmāh e Kristo. Kəni nian nəkotəruh nəsanəniən mın əha, oteruh rəhatəmāh noliən mın, motakil motəruh məmə rəhatəmāh noliən mın təuvir məhmen motohtəu=pən nəsanəniən mın iətəm Uhgın təməfinə kəm təmah, uə kəpə.

⁴ Niyəti iətəmi, rəhan nəuəli-nəuəlin tepət, kəni nəuəli-nəuəli niyətin əha, rəhalah əha iḡin uək piḡin piḡin mın iətəm kautol. ⁵ Kəni təhmen=pən əmə e nətəm kəutəhatətə e Kristo. Kitah tepət, mətəu kəutəhuva niyətin kətiəh əmə lan, kəni motərəriə aru əmə e kitah mın.

⁶ Kəni Uhgın təməfa nəsanəniən o noliən uək piḡin piḡin mın tatitəu=pən nəuviriən rəhan iətəm təməfa kəm tah. Uhgın tətəfən kəm iətəmi kəti nəsanəniən o nəni pətiḡəmiən nəḡhatien rəhan iətəm in tətəfən əhruahru kəm in. Kəni pəh iətəmi u otəni pətiḡəmiən nəḡhatien mın əha titəu=pən nəhatətəiən rəhan məmə Uhgın təməḡhati kəm in. ⁷ Nəmə iətəmi kəti tatos nəsanəniən o nasiruiən, pəh in tasiru; nəmə in tatos nəsanəniən o nəḡətuniən, pəh in təḡətun; ⁸ nəmə in tatos nəsanəniən o nəfəriən nətəḡiən, pəh in otləfəri; nəmə in tatos nəsanəniən o nəfəniən məni, pəh in otəfən tepət; nəmə in tatos nəsanəniən o nitien niḡəfaki, pəh in tol e niḡin rəfin; nəmə in tatos nəsanəniən o nasəkəhruiniən, pəh in tol e niḡin əḡiən.

Suaru rəha nolkeikeiən nətəmimi

⁹ Noliən rəha nolkeikeiən rəhatəmāh o nətəmimi, otəkeikei mol niyəhrieniən lan. Otəməki e noliən tərəh mın, kəni motəskəlīm əskasik noliən təuvir mın. ¹⁰ Otolkeikei itəmah mın təhmen məmə itəmah piatəmāh mın mine nəuviriətəmah mın. Itəmah kətiəh kətiəh nəkotalkut piḡ məmə onəkotisiəi itəmah mın. ¹¹ Otəkeikei nian rəfin o noliən uək rəha Uhgın e niḡitəmah rəfin təhmen e niḡəmi tatuəu, kəni məsotəpəuiən. ¹² Otəḡiən mətəu-inu nəmotələhu=pən əskasik rəhatəmāh nuhuiniən e Uhgın. Kəni nian nərahien tuva, otol rəhatəmāh nətəḡiən tətəfəməh. Kəni motəḡhati kəm Uhgın e nəfəkiən nian rəfin. ¹³ Otəfən kəm nətəmimi rəha Uhgın nati nak iətəm rəhalah tikə. Otəkeikei motol təuvir kəm iəpiḡis mın nətəm kəutəhuva imatəmāh iḡin.

¹⁴ Otətapuəh o Uhgın məmə otol nəuviriən kəm nətəm kautol nərahien kəm təmah. Sotəuiəkəniən e lah, mətəu otətapuəh o Uhgın məmə otol nəuviriən kəm lah. ¹⁵ Otəḡiən itəmah nətəm kəutəḡiən. Kəni otəsək itəmah nətəm

kautasæk. ¹⁶ Otol rəhatəmah nətəligiən təhmen-əhmen əmə e təmah min rəfin. Nikitəmah təsəhtiən məmə itəmah nəuvein ilis, mətəu nikitəmah otagiən əmə məmə nəutan pəti əmə itəmah nətəmi min u ləhtəni. Nikitəmah təsəhtiən məmə nəkotəhrun pik.

¹⁷ Nəmə iətəmi kəti tatol tərəh e təmah, sotalpiniən rəhan noliən. Onəkotolkeikei motalkut məmə nəkotol noliən iətəm nətəmimi rəfin okoteruh məmə təhruahru. ¹⁸ Otol natimnati rəfin iətəm nəkotəhrun noliən məmə itəmah nəkotatig e nəməlinuiən itəmah nətəmimi rəfin. ¹⁹ Piak min mine nəuvinik min. Sotalpiniən nıtai təfagə rəha iətəmi kəti, mətəu otəpəh əmə məmə Uhgın otəpanələhu nalpiniən mine niəməha kəm in, mətəu-inu e Nauəuə Rəha Uhgın, İərməniğ tətəni məmə, “In rəhak pişin əmə uək o nalpiniən nıtai təfagə. İəu iəköl lanəha.” ²⁰ Mətəu itəmah nautol əmə məmə Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə,

“Nəmə rəham tikimır nəumis tatus, əfən nauəniən kəm in;

nəmə in tətəuəuə, əfən nati kəti in təmnim.

Nian nautol natimnati min u, in otəulis pik lan.”

²¹ Sotəgəhaniən məmə noliən tərəh, otətəuərus itəmah mələs iahu itəmah, mətəu otol məmə rəhatəmah noliən təuvir otosiahu noliən tərəh.

13

Narməniğiən rəha kəpmən

¹ Pəh kitah rəfin okotəkeikei motatig ahgəl kəpmən, mətəu-inu nepətiən o narməniğiən rəfin tatsipən e Uhgın, kəni kəpmən min rəfin iətəm kəutatig, Uhgın pişin əmə tətəfəri ilah. ² Kəni tol lanəha, nəmə iətəmi kəti təhti nəuia kəpmən, in tətəhti nəuia nati iətəm Uhgın təmələhu, kəni nətəmimi nətəm kautol lanəha, kəutiüvi=pa nalpiniən o lah. ³ Tol lanəha mətəu-inu kəpmən iətəm Uhgın təmələhu təsoliən nətəmimi nətəm kautol noliən təuvir kotəgin, mətəu tatol əmə o nətəm kautol noliən tərəh. Nəmə nəsotolkeikeiən məmə nəkotəgin e nətəmi asoli min rəha kəpmən, nəkotəkeikei motol noliən təuvir min, kəni ilah okotəfəri itəmah ohni. ⁴ Sotaluiən məmə ilah noluək min rəha Uhgın nətəm uək rəhalah məmə ilah okotos nəuüviriən məhuva o təmah. Mətəu nəmə nəkotol tərəh, nəkotəkeikei motəgin, mətəu-inu ilah kautos nəsanəniən o noliən nalpiniən. İlah noluək min rəha Uhgın nətəm otol niəməha mine nalpiniən rəha Uhgın kəm nətəm kautol tərəh. ⁵ Tol lanəha, kitah rəfin okotəkeikei motatig ahgəl kəpmən, mətəu-inu kitah kəsotolkeikeiən məmə kotos nalpiniən. Kəni kitah kotəhrun əmə məmə in noliən əhruahru.

⁶ Kəni o nati kətiəh min, otətəuə=pən takis kəm kəpmən, mətəu-inu nətəmi asoli rəha kəpmən, ilah noluək rəha Uhgın, kəni inu uək rəhalah. ⁷ Otəfən kəm nətəmimi rəfin, natimnati iətəm təhruahru məmə onəkotəfən. Nəmə takis pişin pişin min, nəkotəkeikei motətəuə ilah. Nəmə nisialiən, otisiai ilah. Nəmə iətəmi tatos narməniğiən, kəni otatig ahgəl.

Nolkeikeiən

⁸ Nəkotəkeikei motətəuə rəhatəmah kauin min. Mətəu kauin kətiəh əmə tətəkeikei mətətig o təmah, inu kauin rəha nolkeikeiən iətəm tatuvən kəm təmah min. Kəni nəkotəkeikei mautətəuə nian rəfin, naunun tikə, mətəu-inu iətəm tolkeikei in kəti, in tatol pəhriən natimnati rəfin iətəm Lou tətəni. ⁹ Lou tətəni məmə, “Sotəkləhiən e pətan,” “Sohamuiən itəmi,” “Sotəkləhiən,” “Nikim təsuvəniən e natimnati rəha iətəmi kəti,” kəni lou nəuvein min əha ikin. Mətəu nəghatiən kətiəh əmə in nəukətillah rəfin, in tətəni məmə, “Olkeikei ik kəti təhmen əmə məmə natolkeikei aru ik.” ¹⁰ Nəmə iətəmi kəti tatolkeikei

in kəti, ko təsoliən nərəhiən kəm in. Kəni tol lanəha, iətəmimi iətəm tatolkeikei nətəmimi, in tatol niṗəti Lou rəfin.

Noliən əhruahru o nian rəha naunun nian

¹¹ Nəkotəkeikei motol lanəha mətəu-inu itəmah nəkotəhrun vivi nian kəutatig lanu rəueiu. Nian tinətuva məmə nəkotəkeikei motair məsotapiliən, mətəu-inu nosmiəgəhiən rəhatah nian rəfin tinətuva iuəkir, mapirəkis nian kitah kinotəhatətə. ¹² Napinəpuian otəsuvəhiən tikə, kəni nəhagəhagian otəsuvəhiən tuva. Kəni tol lanəha, pəh kotəpəh noliən rəha napinəpuian, kəni motəluagin o noliən təuvir mən rəha nəhagəhagian təhmen=pən e soldia kəti iətəm tətəskəlim vivi rəhan nau rəha nəluaginian. ¹³ Pəh kitah kotol noliən təuvir mən, təhmen e nətəmimi nətəm kəutaliuək e nəhagəhagian kəni nətəmimi okoteruh. Okəsotoliən lafet tərəh mən, məsotapisiən, məsotit əpnəpiniən itəmah mən, kəni məsotoliən noliən alməli mən, məsotorgəhuiən, məsotetetiən itah mən. ¹⁴ Mətəu otegəhan əmə məmə İərmənig İesu otərmənig e nəmiəgəhiən rəhatəmah, kəni sotətəligiən e suaru mən o noliən təfagə tərəh mən iətəm nətəligiən tərəh rəhatəmah tolkeikei.

14

Nəghatiən rəha nətəmi mən u rəhalah nəhatətəiən təsəskasikiən

¹ Sotəuhlin-pəniən nəmtəhtəmah o nəfaki mən nəuvein nətəm rəhalah nəhatətəiən təsəskasikiən, kəni motəruru məmə niki Uhgın təsəgiənian uə kəpə e noliən mən nəuvein iətəm nətəmimi nəuvein kəutəniəhu. Nəkotos ilah məhuva, mətəu iəsolkeikeiən məmə nəkotərgəhu o rəhalah nətəligiən mən. ² Iətəmimi kəti, e rəhan nəhatətəiən, təuvir məmə in otun nauəniən mən rəfin. Mətəu iətəmimi kəti mən, rəhan nəhatətəiən təsəskasikiən, kəni nikiən təhti məmə in təhrun nunian nauəniən e nasumiən əmə, məpəh nunian nəhuvegi nati. ³ Iətəmimi u iətəm təhrun nunian natimnati rəfin, təsəuviriən məmə in oteh rah iətəmi iətəm təsuniən natimnati mən rəfin. Kəni iətəmi in təsuniən natimnati mən rəfin, təsəuviriən məmə in otəni kəm iətəmimi u tatun natimnati mən rəfin məmə, in tatol noliən tərəh, mətəu-inu Uhgın nikiən tagiən əmə ohni. ⁴ Təsəuviriən məmə ik nətəni məmə ioluək rəha suah kəti mən təmol noliən tərəh. Rəhan aru əmə iərmənig otəni məmə təmol təuvir uə tərəh.* Kəni Uhgın otegəhan lan mətəu-inu İərmənig təhrun nəfəniən nəsanəniən kəm in o noliən nati təuvir mən.

⁵ Iətəmi kəti in təni məmə nian kətiəh əmə in rəha Uhgın tapirəkis nian rəfin, mətəu iətəmi kəti mən təni məmə nian rəfin kotəhmen-əhmen əmə. Mətəu iətəmimi otəkeikei məhtul əskasik o rəhan nətəligiən o nati u. ⁶ Iətəmimi kəti iətəm tətəni məmə nian kətiəh əmə rəha Uhgın, in tatol o nisaiəni İərmənig. Kəni iətəm tatun nəhuvegi nati, tatun o nisaiəni İərmənig, mətəu-inu tətəni tagkiu kəm Uhgın o nigin nauəniən. Kəni iətəm tətəpəh əmə nunian nəhuvegi nati, in mən tətəpəh nunian o nisaiəni İərmənig, kəni in mən tətəni tagkiu kəm Uhgın o nigin nauəniən. ⁷ Iətəmi kəti təsərmənig aruiən e nəmiəgəhiən rəhan, nati əpnəpən in tətəmiəgəh uə in təmimis. ⁸ Nəmə kitah kəutəmiəgəh, kəutəmiəgəh o nisaiəni İərmənig, kəni nəmə kohmis, kəməhmis o nisaiəni İərmənig. Kəni tol lanəha, nəmə kəutəmiəgəh uə kəməhmis kitah rəha İərmənig. ⁹ Kristo təmimis matig məmiəgəh mən, məmə in İərmənig rəha nətəmimi kəutəmiəgəh mine nətəmimi kəməhmis rəkis.

13:10 1Kor 13:4-7 * **14:4** Fes 4 u, in eksampil kəti. "Ioluək" tətəgətun=pən kitah nəfaki mən, kəni "iərmənig" tətəgətun=pən Uhgın. Niṗəti nəghatiən məmə Uhgın otakil itah, mətəu təsəuviriən məmə kitah okotakil itah mən.

¹⁰ Kəni təsəuviriən məmə nəkəni nıkalı nətəm kəutəfaki kəti mın məmə təmol noliən tərəh e natimnati mın əha. Kəni təsəuviriən məmə nəkeh iahu piam, mətəu-inu kitah rəfin okotəhtul aupən e nəhmti Uhgın məmə in otakil itah.

¹¹ Təhmen e İərmənig tətəni e Nauəuə Rəha Uhgın məmə, “Inu nıpəhriənən, təhmen məmə in nıpəhriənən məmə iətəmiəgəh, nətəmimi rəfin okotisin nəulilah kəm iəu, kəni nətəmimi rəfin okotəni pətigəm e nohlilah məmə iəu, iəu Uhgın.”

¹² Kəni tol lanəha, kitah rəfin kətiah kətiah okotəhtul e nəhmti Uhgın o nəni pətigəmiən natimnati kəmotol.

¹³ Tol lanəha, pəh kotəpəh noliən rəha nəniən nıkalı iətəmi kəti məmə rəhan noliən in təfagə tərəh kəti. Mətəu pəh kəutəni məmə okəsotoliən nati kəti iətəm otol piatah kəti təmei e rəhan nəmiəgəhiən. ¹⁴ İəu iəmuva kətiah itımlau İərmənig İesu, kəni o nati u, iəu iəkəhrun vivi məmə nauəniən rəfin kotəuvir o nuniən, kəsotoliən iətəmi kəti tamıkmik e nəhmti Uhgın. Mətəu nəmə iətəmi kəti nıkin təhti məmə nati kəti tamıkmik e nəhmti Uhgın, nati əha tamıkmik aru əmə ohni. ¹⁵ Nəmə piam kəti tətəu tərəh pik o nati kəti iətəm natun, kəni nəmə natun əmə lanko, kəni nəsalıuəkiən e suaru rəha nolkeikeiən. Soliən məmə nati natun tətərkın piam kəti iətəm Krısto təmimis ohni. ¹⁶ Segəhaniən məmə nati kəti iətəm ik nəkəni məmə təuvir, okəni məmə in nati tərəh. ¹⁷ Tol lanəha mətəu-inu Nərmənigiən Rəha Uhgın səniəmə nati rəha nauəniən mine nəmnimiən iətəm nati əpnəpın əmə, mətəu in nati rəha nəhruahruiən e nəhmti Uhgın, mine nəməlinuiən, mine nagiənən e Nərmın Rəhan, ¹⁸ mətəu-inu iətəmi kəti iətəm tatol uək kəm Krısto e noliən əha, in tatol niki Uhgın tətəgiən, kəni nətəmimi kauteh in məmə in iətəmi təuvir, kəni nıkilah tagiən əmə ohni.

¹⁹ Kəni tol lanəha, pəh kitah kotalkut pik o noliən nati iətəm tətələs itah e suaru rəha nəməlinuiən, kəni matəfəri nətəligiən rəhatah rəfin. ²⁰ Sərkiniən uək rəha Uhgın o nauəniən əmə. Nauəniən rəfin kotəuvir, məsotoliən iətəmi kəti tamıkmik e nəhmti Uhgın. Mətəu iətəmi kəti tatol təfagə tərəh nian in tatun nati kəti iətəm tol pian tətəmei lan e rəhan nəmiəgəhiən. ²¹ Kəni tol lanəha, təuvir məmə nəsotuniən nəhuvegi nati, uə nəsotəmnimiən wain, uə noliən nati kəti mın iətəm otol piatəmah otəmei e nəmiəgəhiən rəhan.

²² Kəni nəmə itəmah nautos nətəligiən kəti o natimnati mın u, otəskəlim oneuən əmə itəmah Uhgın. İətəmi kəti tətətig e nəuviriən pəhriən nian in tatol əmə natimnati iətəm in təhrun məmə təhruahru məmə in otol. ²³ Mətəu iətəmimi iətəm rəhan nətəligiən tatol keiu o nati iətəm in tatun, məmə in təhruahru o nuniən uə kəpə, təuvir məmə in təsunən. Mətəu nəmə in tatun, Uhgın otəni məmə noliən rəhan in təfagə tərəh, mətəu-inu in tatun, mətəu nıkin təsəhtiən məmə in nati əhruahru. Kəni nəmə iətəmi kəti tatol nati kəti iətəm nıkin təhti məmə in tərəh, in tatol təfagə tərəh.

15

Nəfəriən nətəligiən rəha nəfaki pişin pişin mın

¹ Kitah nəuvein, nəhatətəiən rəhatah təskasik, kəni kitah kotəhrun məmə nati əlkələh mın əha, ilah nati əpnəpın əmə. Mətəu kitah kəsotəkeikeiən o noliən natimnati mın əha iətəm nıkitah əmə tətəgiən lan. Nıkitah təkeikei məhti piatah mın mine nəuviniətah mın nətəm rəhalah nətəligiən keiu e natimnati mın əha. ² Kitah okotəkeikei motol noliən iətəm otol niki nətəpişin okotəgiən lan, məmə otasıru e lah, mol nəhatətəiən rəhalah tuva məskasik. ³ Pəh kotol lanəha mətəu-inu Krısto mın, in təməsoliən noliən kəti məmə in aru nıkin otəgiən lan. Mətəu in təmol natimnati rəfin agın iətəm Uhgın nıkin tolkeikei, kəni natimnati mın u, nətəmimi kəmotəni rah in ohni. Inu təhmen

e Nauəuə Rəha Uhgîn tətəni məmə, “Nəni rahien mîn iətəm nətəmimi pîsin pîsin mîn kəutəni lam, tətəəkîn iəu.” ⁴ Natimnati mîn əha kəmətei aupən e Nauəuə Rəha Uhgîn, kəmətei mîn məmə otəgətun itah, məmə okotələhu=pən əskasik nətəligiən rəhatah e Uhgîn. Kəni kitah kotəhrun nolien əha mətəu-inu kautəhtul əskasik e nian iəkis mîn, kəni Nauəuə Rəha Uhgîn tətəfəri nətəligiən rəhatah.

⁵ Uhgîn pîsin əmə tətəsiru e tah məmə kəutəhtul əskasik e nian iəkis mîn, kəni in pîsin əmə tətəfəri nətəligiən rəhatah. Kəni rəueiu, iatətapuəh ohni məmə in otasiru e təmah e nətəligiən rəhatəmah məmə otuva mol kətiəh əmə, təhmen əmə e nolien rəha Krīsto Iesu. ⁶ Kəni iətətapuəh lanəha o təmah rəfin nətəm nautos nətəligiən kətiəh əmə, məmə nəuiatah təhrun nuvaiən məhmen e nəuia iətəmi kətiəh əmə o nəfəriən nərgi Uhgîn, iətəm in Uhgîn mīne Tatə rəha lərmənig rəhatah Iesu Krīsto.

⁷ Otos nətəm kautəfaki mîn nəuvein e niki təmah agiən motol təuvir kəm lah təhmen əmə məmə Krīsto təmos itəmah e nikin agiən. Otol lanəha məmə nətəmimi okotəni-vivi Uhgîn lan. ⁸ Sotaluiən e nati u məmə, Krīsto təmuva məhmen e ioluək rəha nətəm Isrel məmə otəgətun məmə Uhgîn tatol rəhan nəghatiən, nəghatiən u məmə nəniəskasikiən mîn rəhan kəm tipī nətəm Isrel aupən, ilah kəməhuva motol nīpəhriəniən e Krīsto. ⁹ Kəni təmuva məmə Nanihluə mîn okotos nasəkəhruiniən rəha Uhgîn motəni-vivi in ohni, təhmen e Nauəuə Rəha Uhgîn tətəni məmə,

“Tol lanəha, oiəkəfəri nərgəm e niki Nanihluə mîn,
oiəkani nəpuən mîn mənī-vivi nərgəm.”

¹⁰ Kəni tətəni mîn məmə,

“Otagiən, Nanihluə mîn, itəmah rəhan mîn nətəmimi.”

¹¹ Kəni tətəni mîn məmə,

“Itəmah Nanihluə mîn rəfin otəni-vivi lərmənig,

kəni itəmah rəfin nətəmimi mîn rəfin rəha nəuaniləuis mîn rəfin e nəhue nitəni
mîn, otəni-vivi in.”

¹² Kəni Aiseə tətəni mîn məmə,

“Mipi Tefit* aupən otair muva,

kəni Uhgîn otəfəri in məmə otarmənig e nətəmimi mîn rəfin rəha nəuaniləuis
mîn rəfin e nəhue nitəni mîn rəfin.

Kəni Nanihluə mîn okotələhu=pən əskasik nuhuiniən rəhalah lan.”

¹³ Uhgîn təmasiru e tah məmə okotələhu=pən əskasik rəhatah nuhuiniən lan. Pəh in otol məmə nikitəmah otəri məriəuəh e nəgiəniən mīne nəməlinuiən nian nəutəhatətə lan məmə, e nəsanəniən rəha Narmīn Rəha Uhgîn, onəkotələhu=pən əskasik pik təhmīn rəhatəmah nuhuiniən e Uhgîn.

Pol in aposil rəha Nanihluə mîn

¹⁴ Piak mîn mīne nəuvinik mîn. Iəkəhrun vivi məmə nəmiəgəhiən rəhatəmah təməri məriəuəh e nəuviriən, kəni nəmotos nəhruniən rəfin, kəni nəkotəhmen o nəgətuniən itəmah mîn. ¹⁵ Mətəu e nauəuə u rəhak, iəməsəhluaigien e nati kəti, iəməni pətigəm e nīkik rəfin natimnati mîn u kəm təmah, kəni molkeikei məmə nikitəmah otəkeikei məhti nəghatiən mîn əha. Təhruahru əmə məmə iətəghati lanəha, mətəu-inu Uhgîn təmasiru lak e rəhan əmə nəuviriən ¹⁶ məmə iəu iəkuva ioluək rəha Krīsto Iesu o nəni pətigəmiən nanusiən təuvir kəm Nanihluə mîn. Iəu iəkəhmen e pris kəti iətəm iətəni pətigəm nanusiən təuvir rəha Uhgîn məmə, Nanihluə mîn nətəm kəutəhatətə e

* **15:12** Nəghatiən əhruahru rəha Kris tətəni məmə “Mipi Jese.” Jese in tatə rəha Kig Tefit.

Kristo, okəhuva neanien təuvir min nətəm Narmın Rəha Uhgın təmafəl mələhu kalın məmə rəha Uhgın, kəni Uhgın nikin tagiən o nosiən.

¹⁷ Kəni e uək rəfin iətəm iatol o Uhgın, nikip tagiən pik lan mətəu-inu in Kristo Iesu əmə iətəm tatol uək. ¹⁸ Ko iəsəghati əfəri əməiən o nati kəti min, iəkəghati əfəri əmə o natimnati təuvir iətəm Kristo təmol nian iəmol rəhan uək o nosiən Nanihluə min kəhuva motol nəuia Uhgın. Kristo təmol uək e rəhak nəghatiən, mine rəhak noliən min, ¹⁹ kəni təmol uək e nəsanəniən rəha nəmtətiən min mine nati apispis min, kəni təmol ilah rəfin e nəsanəniən rəha Narmın Rəha Uhgın. Kəni tol lanəha, iəməni pətigəm rəfin nanusiən təuvir rəha Kristo, iəmətuəuin Jerusiləm muvən ikin min rəfin mətəuarus=pən nitəni u ilirikəm iətəm in isəu pahav ikin. ²⁰ Nian rəfin e nətuəuinien rəhak uək mətəuarus=pa u rəueiu, iəmolkeikei məmə iəkuvən məni pətigəm nanusiən təuvir e ikin min nəuvein iətəm kəsətəu aginiən nərgi Kristo ikin. Iəsolkeikeiən məmə iəkol uək e ikin kəti iətəm iətəmi kəti tinuvən rəkis ikin məni pətigəm nanusiən təuvir. ²¹ Mətəu təhmen əmə e Nauəuə Rəha Uhgın iətəm tətəghati e Kristo məmə,

“Nətəmini nətəm kəsəni pətigəmiən nanusiən təuvir kəm lah, ilah okoteruh in,

kəni nətəmini nətəm kəsotətəu əhanəhiən nanusiən təuvir, ilah okotəhrun.”

²² Nian tepət, uək u rəhak o nuvəniən iki pisin pisin min tətəhtipəsiz lak o nuvnəiən meruh itəmah.

Nətəligiən rəha Pol o nuvəniən Rom

²³ Mətəu rəueiu, rəhak uək u ikinu tinol naunun, kəni e nu tepət rəkis, iəkolkeikei pik məmə iəkuvnə meruh itəmah, ²⁴ kəni tol lanəha, nikip təhti məmə iəkuvnə meh itəmah nian iəkuvən əpəha kəntri u Spen. Kəni nian iəkuvnə kəni kotatig nian təkuəkir əmə, kəni iəkolkeikei məmə nəkotasiru lak e rəhak naliuəkien.

²⁵ Mətəu rəueiu, iatuvən Jerusiləm o nasiruiən e nətəm kəutəfaki ikin, ²⁶ mətəu-inu nətəm kəutəfaki əpəha nitəni mil u Masetoniə mine Akaiə, nikip lah təmagiən o nəfaiən məni məmə iəkəsiru e nətəm kəutəfaki əpəha Jerusiləm. ²⁷ Nikip lah təmagiən əmə o noliən, kəni in təhmen məmə kəutətəu kauin kəti iətəm nətəm Isrel kəmotol kəm lah. Tol lanəha mətəu-inu nəmə Nanihluə min kəmos nəuviriən rəha Uhgın e suaru rəha nətəm Isrel, kəni Nanihluə min okotəkeikei motasiru e nətəm Isrel e rəhalah məni. ²⁸ Oiakos məni u kəmotəfa, muvən məfən kəm nətəm kəutəfaki əpəha Jerusiləm. Kəni nian iəkol naunun e uək u, kəni oikiet Jerusiləm muvən əpəha nitəni u Spen, kəni e rəhak naliuəkien oikəuvnə meh itəmah.

²⁹ Nian iəkuvnə mitəlau=pa imatəmah ikin, iəkəhrun məmə iəkos natimnati təuvir tepət e Kristo məmə iəkəfinə kəm təmah, kəni itəmah onəkotətəu təuvir lan.

³⁰ Piak min mine nəuvinik min, mətəu-inu kitah kəutəhatətə e Iərməniğ rəhatah Iesu Kristo, kəni Narmın Rəha Uhgın tatol məmə kitah kəutəkeikei itah min, iəkətapuəh əskasik o təmah məmə nəkotəfaki əskasik kəm Uhgın ohniəu, kəni e noliən əha, nəkotasiru lak e nəluəginiən rəhak. ³¹ Otəfaki məmə Uhgın otasiru lak mahtipəsiz e nətəm Jutiə nətəm kəsotəniən nipəhriəniən e nanusiən təuvir məmə, okəsotəəkiniən iəu. Kəni otəfaki min məmə nian iəkuvən miet=pən Jerusiləm, nətəmi min u kəutəhatətə e Kristo, nikip lah otəgiən o rəhak uək. ³² Kəni e noliən əha, nəmə Uhgın tolkeikei lanəha, iəkuvnə meruh itəmah e nagiəniən, kəni kitah rəfin agin, nikip lah otəgiən. ³³ Pəh Uhgın iətəm in nəukəti nəməlinuiən tətətig itəmah min. Əuəh.

16

Pol tãmauiãhruin in min nãuvein

¹ Iãu iãtãni=pinã kãm tãmah mãmã nãuvinitah u Fipi, iãtãm tatos uæk rãha dikon e nimãfaki ãpãha Kegkriã, in pãtan tãuvir kãti. ² Iãkãtapuãh o tãmah mãmã nian in otuvnã, onãkotagiãn ãmã ohni e nãrgi Iãrmãniã rãhatah, e noliãn ãhruahru mãmã nãtãmimi rãha Uhgìn okotol lanãha. Nãmã rãhan nati kãti tikã, tãuvir mãmã nãkotasiru lan, mãtãu-inu in tãmasiru lak minã nãtãmimi tepãt.

³ Otãni tãuvir kãm Prisolã minã Akuilã, iãtãm itãmahal iãmahlol uæk kãtiãh rãha Krïsto Iesu. ⁴ Kãmuãhtul maru mãmã okiamis o nasiruiãn lak. Sãniãmã iãu pisin ãmã, mãtãu iãu minã Nanihluã min rãfin u kãutãfaki, itãmah iãkotãni-vivi Uhgìn o lau.

⁵ Kãni otãni tãuvir kãm nimãfaki iãtãm kãmotuhapumìn e rãhalau nimã. Otãni tãuvir kãm iãu kãti u Epaenetãs, u iãtãm tãmaupãn mãhatãtã e Krïsto e profens ãpãha Esia.

⁶ Otãni tãuvir kãm Meri iãtãm tãmatol pik uæk o tãmah.

⁷ Otãni tãuvir kãm Antronikãs minã Juniãs, iãtãmimak mil iãtãm itãmahal min ilau iãmihluvãn e kalãpus. Aposil min kãutisiai pik ilau, kãni ilau kãmuãupãn lak muãhatãtã e Krïsto.

⁸ Otãni tãuvir kãm Ampliatãs, iãtãm iãkolkeikei e nolkeikeiãn rãha Iãrmãniã.

⁹ Otãni tãuvir kãm Urpanãs, iãtãm kitah kautol uæk kãtiãh e Krïsto, kãni otãni tãuvir kãm iãu kãti u Stakis.

¹⁰ Otãni tãuvir kãm Apeles iãtãm tãmãhtul ãskasik e Krïsto e nian iãkis min. Otãni tãuvir kãm Aristopulus minã rãhan min nãtãmimi, minã rãhan min noluæk min.

¹¹ Otãni tãuvir kãm Herotian, rãhak ãhruahru.

Otãni tãuvir kãm nãtãmimi rãha Nasisãs minã rãhan noluæk min nãtãm kãutãfaki kãm Iãrmãniã.

¹² Otãni tãuvir kãm Trifaenã minã Trifosã, pãta mil iãtãm katuol pik uæk rãha Iãrmãniã.

Otãni tãuvir kãm iãu kãti u Persis, pãtan kãti iãtãm tatol pik uæk rãha Iãrmãniã.

¹³ Otãni tãuvir kãm Rufãs, iãtãmi kãti rãha Iãrmãniã tãtãfaki vivi, minã rãhan mãmã iãtãm tãmatol tãuvir kãm iãu tãhmen e rãhak ãhruahru mãmã.

¹⁴ Otãni tãuvir kãm Asigkritãs, minã Filegon, minã Heremes, minã Patropãs, minã Heremas, minã piatah min nãtãm ilah min kãutatig.

¹⁵ Otãni tãuvir kãm Filolokãs, minã Julia, minã Nereãs minã nãuvinin, minã Olimpãs, minã nãtãm kãutãfaki min rãfin nãtãm ilah min kãutatig.

¹⁶ Otãni tãuvir kãm tãmah min tãhmen mãmã itãmah kãtiãh ãmã e Krïsto. Nimãfaki rãfin rãha Krïsto kãutãni tãuvir kãm tãmah.

¹⁷ Piak min minã nãuvinik min. Iãkãtapuãh ãskasik o tãmah mãmã nãkotãtãu vivi itãmah o nãtãmi kautol mãmã nãkotãhapu itãmah min, kãni kautãgãtun natimnati iãtãm kautol nãtãmimi kãutãmkarãpãn e nãhatãtãiãn rãhalah, kãni nãgãtuniãn ãha tol pisin agìn e nãgãtuniãn iãtãm nãmotos rãkis. Otãhtul isãu o lah, ¹⁸ mãtãu-inu nãtãm kotol lanãha, ilah kãsotoliãn uæk rãha Iãrmãniã Krïsto, mãtãu kautol uæk ãmã o nati ilah ãmã kautolkeikei. Ilah kãutãni-vivi nãghatiãn, kãni nãghatiãn rãhalah tãtãhiãn, kãni ilah kãuteiuã, kãni mãutãrãkin nãtãligiãn rãha nãtãmimi tepãt nãtãm kotãruru nati.

¹⁹ Nãtãmimi kãnotãtãu rãkis nanusiãn mãmã itãmah nãutol nãuia Krïsto. Tol lanãha, nikik tagiãn pik o tãmah. Mãtãu iãkolkeikei pik mãmã nãkoteinatig e noliãn ãhruahru min, kãni mãmã nãsãhuvãniãn e noliãn tãrah min.

²⁰ Uhgïn iätəm näukəti nəməlinuian, otəsuvəhian in tevīg-ərain e Setən, kəni in otatīg əmə ləhtəni e nəhlikitəmah.

Pəh nəuviriən rəha İərməniğ İesu tətatiğ itəmah min.

²¹ Timoti iätəm itimlau min iatuol uək kətiəh, tətəni təuvir kəm təmah. Kəni Lusias, mine Jeson, mine Sosipatə u natimak min, kəhləni min təuvir kəm təmah.

²² İəu Tesias, iätəm iəmətei nəghatiən rəha Pol e nauəuə u, iəu iətəni təuvir kəm təmah u kitah kətiəh e İərməniğ.*

²³⁻²⁴ Kaeəs tətəni təuvir kəm təmah. İəu Pol, iətatiğ e rəhan nimə, kəni nətəmi rəha niməfaki kəutuhapumın iman ikin.

Erastəs u iätəm tətərməniğ e mənı rəha taun əha, mine piatah Kuartəs, ilau min kətuəni təuvir kəm təmah.

²⁵ Pəh kotəni-vivi Uhgïn. In təhrun nolian məmə itəmah nəutəhtul əskasik e nəhatətəian rəhatəmah. In otol lanəha e nanusiən təuvir rəha İesu Kristo iätəm iətəni pətiğəm. Nəghatiən u təməhluaiğ nuvəh rəkis, ²⁶ mətəu rəueiu, təmol əpu in. Kəni in Uhgïn u iätəm tətəmiəğəh nian rəfin, kəni in təməni məmə iəkotəni pətiğəm nanusiən rəha Kristo iätəm iəni min aupən kəmotətei e nauəuə min rəhalah, kəni nətəmimi okotəhrun. İəkotəni pətiğəm məmə nətəmimi min rəfin rəha nəuaniləuis min rəfin e nitəni min rəfin, pəh ilah okotəhatətə e Uhgïn, kəni tol lanəha mautol əmə nəuian. ²⁷ Uhgïn pisin əmə in Uhgïn, kəni in pisin əmə in teinatīg. !Pəh kotəni-vivi Uhgïn nian rəfin naunun tikə, o nati iätəm İesu Kristo təmol! Əuəh.

* **16:22** Pol təhrun əmə nətəian nauəuə, mətəu e nian əha, nətəmimi tepət kəməutos iətəmi kəti min məmə otətətei nəghatiən min rəhalah. Suah kəti, nərgin u Tesias, təməharəğ ilau Pol mətei nəghatiən rəhan.

1 Korən

Nauəuə iətəm Pol təmaupən mətei tuvən kəm nəfaki mın ikin Korən

Nəghatiən əkuəkır rəha nauəuə u 1 Korən

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei tatuvən kəm niməfaki rəha Korən.

?Natigian təhro lanu lan nian təmətei? Korən in taun asoli kəti. Ikin əha, nətəmimi tepət kotos rəhalah kaku o noliən səlim lan, kəni nətəmimi tepət kəhuva məmə okotos nəhmtin. Nətəmimi nəuvein kəhuva e negəu, nəuvein kotaliuək əmə. In taun kəti təuvir pik e profens rəha Akaiə, iətəm tətətig e nitəni asoli u Kris. Mətəu taun u, narmı nati mın kəmotəriauəh lan, kəni noliən tərəh mın tepət e taun əha. Niməfaki rəha Korən, Nanihluə* mın kotepət lan. Pol təmətəuəuin niməfaki u e nian rəha naliuəkian iətəm tatol keiu lan. Mətəu rəueiu əha, nərahian asoli mın nəuvein tinatig e niməfaki. Nətəmimi nəuvein kautol noliən tərəh mın, kəni nəuvein kautos nətəligian mın iətəm kəsotəhruahruian.

?Təmətei nauəuə u o nak? Niməfaki rəha Korən in tətətig e taun kəti iətəm noliən tərəh mın rəfin təməriauəh vivi lan. Noliən tərəh mın nəuvein kəməhuva imə e niməfaki. Kəmotətapuəh o Pol o natimnati mın nəuvein iətəm ilah kəsotəhrun vivian, kəni in təmətei nauəuə u titəu=pən əhruahru əmə rəhalah nətəligian. Pol təmətei nauəuə u məmə otəni pətigəm noliən tərəh mın iətəm tətətig e niməfaki, mine nərahian pisin pisin mın nəuvein mın. Kəni təmətei nauəuə u məmə otələhu əhruahru noliən tərəh mın iətəm ilah nəuvein kəmutol. In təməni kəm lah məmə okotəhro mın lanu motəkeikei mohtəlig=pa mın o Uhgın, kəni noliən nak u təhruahru iətəm iətəmimi otol nəmə in iətəmimi rəha Iesu.

Pol təməni təuvir kəm lah

¹ İəu Pol, iətəm Uhgın təmauin lak kəni mıtəpın e nəuian məmə iəu aposil rəha Kristo Iesu. İtimlau piatah Sostənes iətuəni təuvir kəm təmah. ² Nauəuə u tatuvnə kəm təmah niməfaki rəha Uhgın əpəha Korən. Uhgın təmol asim itəmah e Kristo Iesu, kəni təmauin e təmah məmə rəhan mın, nətəm nəutaliuək e noliən əhruahru itəmah mine nətəmimi e ikin mın rəfin nətəm kəutəfaki kəm İərmənig rəhatah Iesu Kristo iətəm in İərmənig rəhatah rəfin.

³ Pəh Uhgın Tatə rəhatah mine İərmənig Iesu Kristo, okuəfinə nəuvirian mine nəməlinuian kəm təmah.

Pol təməni-vivi Uhgın e nəfakian

⁴ Nian rəfin iatəni tagkiu kəm Uhgın mətəu-inu təməfinə rəhan nəuvirian kəm təmah e Kristo Iesu. ⁵ Təməfinə rəhan nəuvirian u tepət kəm təmah e noliən mın rəfin, e nasiruiən o nəni pətigəm vivian natimnati mın mine neinatigian o nəhrunian nəghatiən rəhan. ⁶ Kəni noliən mın əha kəutəgətun məmə nanusian e Kristo in nıpəhriənian, kəni itəmah nəmoteruh. ⁷ Tol lanəha, nian nautəhtul maru mautəhtahnin nuvaiən rəha İərmənig rəhatah Iesu Kristo, Uhgın təməfinə kəm təmah rəhan nəsanəniən e Narmın o noliən uək rəhan, nəsanəniən rəfin mın əha iətəm kotəhruahru o nəmiəgəhian rəhatəmah. ⁸ Kəni in otol itəmah nəutəhtul əskasik motətəuarus=pən naunun nian məmə okəseh-pəniən noliən tərəh kəti e təmah e Nian rəha İərmənig rəhatah Iesu Kristo, iətəm tətəuva mın lan. ⁹ Kəni Uhgın otol nati u kəm təmah

* : Nanihluə, İanihluə – Afın-to e tiksınəri. **1:8** 1Təs 3:13; 5:23

mətəu-inu nian rəfin in tatol rəhan nəghatiən. In Uhgın iətəm təmauın e təmah nəkəhuva kətiəh itəmah Nətin İesu Kristo u İərməniğ rəhatah.

Nətəmimi rəha niməfaki kəmotəhapu ilah mın

¹⁰ İətətapuəh əskasik o təmah, piak mın mine nəuvinik mın, e nərgi İərməniğ İesu Kristo, məmə itəmah rəfin nəkotətəlig e təmah mın, məsotoliən məmə nətəligiən kəti otuva məhapu itəmah, kəni mətəu nəkəhuva pəhriən motol kətiəh e nətəligiən mine nikin kətiəh. ¹¹ Piak mın mine nəuvinik mın, iətəni lanəha mətəu-inu nətəmimi nəuvein rəha Kloe† kəmotəni pətiğəm kəm iəu məmə itəmah nautorgəhu. ¹² Nipəti nəghatiən iətəm iətəni tol lanu, itəmah nəuvein kotəni məmə, “İtimah iautəhuərisiğ e Pol,” nəuvein kotəni məmə, “İtimah iautəhuərisiğ e Apolos,” nəuvein kotəni məmə, “İtimah iautəhuərisiğ e Pitə,” nəuvein mın kotəni məmə, “İtimah iautəhuərisiğ e Kristo.” ¹³ Nian nautəuəri lanko, təhmen e nəhapu-əhapuiən Kristo! İəu Pol, iəməsəhkul-pəriən e niği kəməluau o təmah! Kəni nian kol bəptais e təmah, kəməsoliən e nərgək Pol. !Kəpə! !Mətəu nautol lanko məmə nautəhuərisiğ lak Pol, uə Apolos, uə Pitə, mətəu itəmah nəsotoliən məmə nautəhtəu=pən Kristo!

¹⁴ İəu iəkəni tagkiu kəm Uhgın məmə iəmol bəptais əmə e Krispəs mine Kaeəs, mətəu iəməsoliən bəptais e təmah kəti mın. ¹⁵ Nikiğ tagiən lanəha mətəu-inu iətəmi kəti ko təsəniən məmə kəmol bəptais lan e nərgək məmə otuva rəhak iətəmimi. ¹⁶ Ei əuəh, iəmalu, iəmol bəptais mın e Stefənəs mine rəhan mın. Uərisiğ e inəha, iəmalu məmə mətə iəmol bəptais mın e iətəmi kəti uə kəpə. ¹⁷ Nipəti nəghatiən mın u məmə, Kristo təsahli=pa iəu məmə iəkəni pətiğəm əmə nanusiən təuvir. Kəni iəsəni pətiğəm əməiən e nəghatiən einatig rəha iətəmimi mətəu-inu, iəsəlkeikeiən məmə nəghatiən e nimisiən rəha Kristo e niği kəməluau in otəhvevig nəsanəniən tikə.

¹⁸ Nipəhriən iən, nəghatiən e nimisiən rəha Kristo in təhvevig malməli o nətəmimi u kəutəhtəu suaru rəha nuvəniən e niğəm asoli. Mətəu kitah u nətəm Uhgın tatosmiəgəh itah, in nəsanəniən əmə rəha Uhgın. ¹⁹ Kəni Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “İəu iəkərkən ağin neinatigiən rəha nətəm koteinatig, kəni mahtipəsəiğ e nəhruniən rəha nətəm kotəhrun pik nati.”

²⁰ ?Nətəmimi koteinatig iə? ?Nəgətun mın rəha Lou iə? Nətəmimi nətəm kotəhrun vivi suaru rəha nəghatiən iə? Uhgın təmol neinatigiən rəha nəhue niftəni tınuva rəkis nalməliən əmə. ²¹ Tol lanəha mətəu-inu, e neinatigiən rəha Uhgın, təmol məmə nətəmimi rəha nəhue niftəni okəsotəhruniən in e nəhruniən əmə rəhalah iətəm kəutəni məmə neinatigiən. Mətəu in təmol məmə nəghatiən alməli mın rəhatiməh otosmiəgəh nətəmimi nətəm kəutəni nipəhriən iən lan.

²² Nəuaniləuis mın rəha İsrəl kəutətapuəh e nati apispis mın, kəni Nanihluə‡ mın kəutəsəl e neinatigiən məmə okoteruh Uhgın, ²³ mətəu kitah kəutəni pətiğəm əmə nimisiən rəha Kristo e niği kəməluau. Kəni nəghatiən u in təhmen e kəpiel e suaru iətəm tatol nəuaniləuis mın rəha İsrəl kəutəmei, kəni in təhmen e nalməliən o Nanihluə mın. ²⁴ Mətəu nətəmimi mın u nətəm Uhgın təmauın e lah, nəuaniləuis mın rəha İsrəl nəuvein mine Nanihluə mın nəuvein ilau pəti, kəni Kristo in nəsanəniən rəha Uhgın mine neinatigiən

1:9 1Təs 5:24; 1Jon 1:3 **1:10** Fil 2:2 † **1:11** Kloe in pətan kəti iətəm rəhan nautə tepət, kəni nətəmimi kəutisai in. Pol əpəha Efəsis e nian təmətei nauəuə u, kəni nətəmimi rəha Kloe kəməhuvən motəsəl=pən lan. Kəni motəni kəm in nətəligiən mın əha e niməfaki Korən. **1:12** Uək 18:24-28; 1Kor 3:4 **1:14** Uək 18:8; Rom 16:23 **1:16** 1Kor 16:15 **1:19** Aes 29:14 **1:20** Job 12:17; Aes 19:12; 33:18; 44:25 **1:21** Mat 11:25 ‡ **1:22** Nanihluə, İanihluə – Afın-to e tiksiniəri. **1:23** Rom 9:32; 1Kor 2:14

rəhan. ²⁵ Tol lanəha mətəu-inu, nolian u iətəm nətəmimi kəutəni məmə in nalməliən rəha Uhgın, mətəu nıpəhriənian in teinatig tapirəkis neinatigian rəfin rəha nətəmimi, kəni nati u iətəm nətəmimi kəutəni məmə in nəpəouiən rəhan, in təsanən tapirəkis nəsanəniən rəfin rəha nətəmimi.

²⁶ Piak mın mine nəuvirik mın, nikitəmah otəkeikei məhti məmə itəmah nətəmi əhro nian Uhgın təmauin e təmah. Itəmah tepət nəsiteinatigian e nəhmti nətəmimi, kəni məsotosian nəsanəniən, kəni səniəmə itəmah nenəti nətəmi asoli nəuvein. ²⁷ Mətəu Uhgın tatitəpin nati alməli mın e nəhue niftəni məmə okotol aulis nətəm koteinatig, kəni mitəpin nati əpəou mın e nəhue niftəni məmə okotol aulis nətəm kotəsanən. ²⁸ In təmitəpin natimnati iətəm, e nətəligian rəha nətəmimi, ilah nati əpnəpin əmə, mine iətəm nətəmimi kəsotolkeikei pikian, mine natimnati iətəm ləhtəni agın. Kəni təmitəpin natimnati mın əha məmə ilah suaru məmə in tol nati keikei e nətəligian rəha nətəmimi kəməhuva nati əpnəpin əmə. ²⁹ Təmol lanəha məmə iətəmimi tikə otəghati əfəri e nəhmti Uhgın. ³⁰ Mətəu-inu e nəuia Uhgın, itəmah nəməhuva kətiəh itəmah Kristo Iesu. Kəni Kristo təmuva o tah məmə in rəhatah neinatigian rəha Uhgın. Inəha e Kristo, Uhgın təmol itah kotəhruahru e nəhmtin, kəni mələhu kalin itah məmə rəhan mın, kəni mosmiəgəh itah. ³¹ Tol lanəha, təhmen e Nauəuə Rəha Uhgın tətəni, “İətəmimi iətəm tətəghati əfəri, otəghati əfəri əmə o nati iətəm İərmənig təmol lan.”

2

¹ Piak mın mine nəuvirik mın. Nian iəmuvnə o təmah, iəməsəni pətigəmiən nəghatian rəha Uhgın e nəghatian iətəm nətəmimi kəutəni məmə koteinatig, mine nolian rəha iətəmimi iətəm təhrun vivi nəghatian. ² Kəni nian iəmətatig kitah mın itəmah, nıkkik təskasik məmə iəkəni pətigəm əmə Iesu Kristo, mine nımisiən rəhan e nigı kəməluau. ³ İəmuva o təmah e nəpəouiən mine nəginian mine nərəmrumiən asoli. ⁴ Kəni nian iəməni pətigəm rəhak nəghatian e nanusiən təuvir, iəməsəniən e neinatigian rəha nətəmimi, mine nəghatian asoli mın iətəm otiuvi itəmah, mətəu nian iəməghati, nəmoteruh nəsanəniən rəha Uhgın mine uək rəha Narmın Rəha Uhgın. ⁵ İəmol lanəha məmə nəhatətian rəhatəmah otəsəhtul əməiən e neinatigian rəha nətəmimi, mətəu in otəhtul e nəsanəniən rəha Uhgın.

Neinatigian rəha Narmın Rəha Uhgın

⁶ Mətəu nıpəhriənian məmə itəmah iəutəni pətigəm nəghatian einatig kəm nətəm koteinatig kəni minoteinatig rəkis e nəmiəgəhian rəhalah. Mətəu səniəmə neinatigian rəha nətəmimi mın rəueiu, uə nətəmimi nətəm kəutərmənig u rəueiu. İlah okəhuva nati əpnəpin mın əmə. ⁷ Kəpə. İtəmah iəutəghati e neinatigian rəha Uhgın əupən iətəm təmətəməhli oneuən, kəni in neinatigian iətəm təmətəhluəig, kəni Uhgın təmol nəlpəkəuiən əupən əupən agın məmə, neinatigian əha, in otol nəuviriən kəm tah e nəsanəniən mine nəhəgəhəgian. ⁸ Nətəm kəutərmənig e niftəni əha rəueiu, ilah kinotəruu nəlpəkəuiən əha rəha Uhgın, mətəu nəmə ilah kəmətəhrun, ko kəsotətu-pəriən İərmənig rəha nəsanəniən əhəgəhəg rəfin e nigı kəməluau təhmen e iətəmimi kəti əpnəpin əmə iətəm təmərəkin lou. ⁹ Mətəu Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə,
“İətəmi tikə tətəruh,
iətəmi tikə tətətəu,

iətəmi tikə təhrun,
nati nak iətəm Uhgın təmol əpenə-penə lan rəha nətəmi mın u kotalkeikei in.”
¹⁰ Mətəu Uhgın təmol əpu nəlpəkəuiən oneuən əha rəhan kəm tah e Narmın. Kəni Narmın təhrun natimnati rəfin, kəni məhrun mın natimnati rəha Uhgın iətəm iətəmi kəti ko təsəhrunian. ¹¹ ?Tol lanəha, iətəmi pəh təhrun nətəligiən rəha iətəmi kəti, mətəu narmın əmə? ?E nolian kətiəh əmə, iətəmi pəh təhrun nətəligiən rəha Uhgın, mətəu Narmın əmə? ¹² Uhgın təməsəfaiən kəm tah nətəligiən rəha nətəmi e nəhue niftəni, mətəu təməfa Narmın iətəm tatsipən ohni. In təməfa kəm tah məmə kitah okotəhrun nati nak iətəm Uhgın təməfa əpnəpən əmə kəm tah. ¹³ Inu nəghatiən iətəm itimah iəutəni, kəni neinatigiən rəha nətəmi təsəgətunian itimah e nəghatiən mın əha, mətəu Narmın Rəha Uhgın təməgətun itimah, kəni iəkotəni pətigəm natimnati pəhriən rəha Narmın Rəha Uhgın e nəghatiən mın iətəm təmsipən lan.

¹⁴ Iətəmi iətəm Narmın Rəha Uhgın tikə lan, tətəpəh natimnati iətəm tatsipən e Narmın Rəha Uhgın mətəu-inu ilah nati əpnəpən mın əmə ohni, kəni ko in təsəhrunian ilah mətəu-inu Narmın Rəha Uhgın əmə təhrun nasiruiən e nətəmi o nəhrunian natimnati rəha Uhgın. ¹⁵ Kitah nətəm kautos Narmın Rəha Uhgın kəmotəh motəhrun motakil natimnati mın əha, mətəu nətəmi əpnəpən, ko kəsoteruhian məsotəhrun ağıniən mine məsotakil ağıniən itah.

¹⁶ Tol lanəha mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə,

“?Pəh u təhrun nətəligiən rəha İərməniğ

məmə in otəgətun in?”

Mətəu kitah kotəhrun nətəligiən rəha Krısto kəni tol lanu lan motəhrun natimnati mın əha.

3

Nəhapu-əhapuiən e niməfaki

¹ Piak mın mine nəuvinik mın. Nian iəmətətiğ kitah mın itəmah, iəməsəghatiən kəm təmah təhmen e nətəmi nətəm kinotəskasik rəkis e nəmiəgəhiən rəhalah e Narmın Rəha Uhgın, kəpə. İəməghati kəm təmah məmə itəmah nətəmi rəha nəhue niftəni əmə, kəni iəməghati kəm təmah təhmen e kəlkələh mın əmə e nəmiəgəhiən vi rəhatəmah e Krısto. ² Nian iəmətəgətun itəmah, təhmen məmə iəmətaugin itəmah e mīlik əmə, iəməsəfinəiən nauəniən əskasik kəm təmah mətəu-inu itəmah nəməsotəhmenian o nunian. Kəni nıpəhriənian, itəmah nəsotəhmen əhanəhiən o nunian, ³ mətəu-inu nolian rəhatəmah təhmen əmə e rəha nətəmi rəha nəhue niftəni. Tol lanəha mətəu-inu itəmah nautetet itəmah mın, kəni mautorgəhu, kəni təhmen əmə məmə itəmah nətəmi rəha nəhue niftəni əmə u. Nəkotəhmen e nətəmi əpnəpən mın. ⁴ Nian iətəmi kəti tətəghati əfəri məni məmə, “İəu rəha Pol,” kəni kəti təni məmə, “İəu rəha Apolos,” nolian əha tətəgətun məmə itəmah nətəmi rəha nəhue niftəni əmə.

⁵ Oteruh-to. ?Apolos in pəh, kəni Pol in pəh? Itımlau iəkuəhmen əmə e ioluək iətəm iəmuasiru e təmah o nuvaiən o İesu. Itımlau iətuol əmə uək iətəm İərməniğ təməfa pisin pisin kəm tımlau məmə iəkuol. ⁶ Təhmen əmə məmə iəu iəmərfei niki ti nati, kəni Apolos in təueiu e nəhu, mətəu Uhgın əmə tatol tateviə. ⁷ Tol lanəha, iətəmi iətəm tətərfei nati, uə iətəmi tətəueiu e nəhu, in nati əpnəpən əmə, mətəu Uhgın pisin əmə in nati keikei iətəm tatol natimnati kəutəmiəgəh mauteviə. ⁸ İətəm tətərfei, mine iətəm tətəueiu, ilau kuəhmen-əhmen əmə mətian əmə o nati kətiəh əmə. Kəni Uhgın otətəou ilau kətiəh kətiəh

e rəhalau uək pişin pişin mın. ⁹ İtimlau ioluək mil rəha Uhgın, kəni itəmah nəkotəhmen e nasumiən rəha Uhgın, uə nimə rəha Uhgın.

¹⁰ E nəuviriən iətəm Uhgın təməfa kəm iəu, iəmuvləkin vivi nəhlki nimə təhmen e iətəm təhrun vivi nuvləkinien nimə. Kəni iətəmi kəti mın tatuvləkin nimə nəuuetin. Mətəu ilah rəfin okotəkeikei mauteh vivi uək rəhalah rəha nuvləkinien nimə, ¹¹ Nəhlki nimə kətiəh əmə, inu İesu Krısto. İətəmi kəti tikə təhrun nuvləkinien nəukəti nimə pişin kəti mın. ¹² Nəmə iətəmi kəti tuvləkin-pəri rəhan nimə iətəm nəhlki nimə in İesu Krısto, kəni in təhrun nuvləkinien nimə e aiən u kol tətoraip-oraip, uə e silfə, uə e kəpiel nəhmtin tiəkis, uə e nigı, uə e niuig, uə e nımanıə.* ¹³ Kəni nian kəti nətəmimi okoteruh uək rəhan, mətəu-inu e nian İesu tuva mın, rəhan uək otuva e nəhagəhagien. Rəhan uək okələhu=pən e nigəm, kəni nigəm otəgətun məmə rəhan uək təuvir uə tərəh. ¹⁴ Nəmə nigəm otəsusiən rəhan nimə, in otos rəhan nətəouiən. ¹⁵ Mətəu nəmə nigəm otus rəhan nimə, kəni rəhan natimnati rəfin təmikə. In əmə, Uhgın otosmiəgəh, mətəu təhmen-əhmen əmə e iətəmi kəti iətəm rəhan nimə nigəm tatus kəni tiuvig pətigəm maiu, kəni nigəm tus nimə mauəris.

¹⁶ ?Nəkotəhrun uə kəpə məmə, itəmah u Nimə Rəha Uhgın, kəni Narmin Rəha Uhgın tətətig e təmah? ¹⁷ Nəmə iətəmi kəti tərəkın Nimə Rəha Uhgın, kəni Uhgın otərəkın in, mətəu-inu Nimə Rəha Uhgın, in tasim rəhan pişin əmə. Kəni Nimə u Rəha Uhgın, itəmah.

¹⁸ Təsəuviriən məmə iətəmi kəti tətəiuə aru əmə lan. Nəmə iətəmi kəti tətakil aru in e nətəligiən rəha nəhue niftəni, kəni nikiən təhti məmə in teinatig u rəueiu, in otəkeikei muva ialməli kəti e nəhmtilah məmə in otuva ieinatig pəhriən. ¹⁹ Tol lanəha mətəu-inu neinatigien rəha nətəmimi rəha nəhue niftəni, in talməli e nəhmti Uhgın. Təhmen e Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “Uhgın tatol ləlig e nəghatien rəha iətəmi kəti iətəm tətəni məmə in teinatig vivi, kəni Uhgın taskəlim in.” ²⁰ Kəni Nauəuə Rəha Uhgın tətəni mın məmə, “İərməniğ təhrun məmə, nətəligiən rəha nətəm koteinatig, ilah nati əpnəpin əmə.”

²¹ Kəni tol lanu lan, sotəniən məmə itəmah rəha suah u uə rəha suah kəha məmə onəkotləfəri aru itəmah ohni. Uhgın tətəfən itəmah nətəmi asoli mın rəfin kəm təmah məmə otasiru e təmah. ²² Tol lanu sotəfəriən itəmah kəni motəni məmə rəhatəmah u Pol uə Apolos uə Pitə.† Nipəhriən ağin, Uhgın tınəfinə natimnati mın rəfin e nəhue niftəni o nasiruiən e təmah. Kəni nəmiəgəhiən uə nımisiən, kəni natimnati mın u kəutəhuva rəueiu uə natimnati mın u kəmanəhuva nian kəti, natimnati rəfin mın əha mınə nətəmimi mın əha okotasiru e təmah, təhmen əmə ilah rəfin rəhatəmah. ²³ Tol lanu lan, itəmah onəkotəkeikei motəfəri itəmah o İesu pişin əmə, səniəmə o nətəmi asoli mın rəhatəmah, mətəu-inu səniəmə itəmah rəha iətəmi asoli kəti, mətəu itəmah rəha Krısto, kəni Krısto in rəha Uhgın.

4

Aposil mın rəha Krısto

¹ Tol lanəha, nətəmimi okotəkeikei motəh itəmah təhmen e noluək mın rəha Krısto iətəm Uhgın təmələhu=pən e nəhlmitəmah məmə itəmah iəkotol əpu

3:9 Mat 16:27; Efəs 2:20-22 **3:11** Aes 28:16; 1Pitə 2:4-6 * **3:12** Noliən rəha nitəu-pəniən Krısto təhmen e noliən rəha nuvləkinien nimə. İətəmi tətətu=pən vivi noliən rəha Krısto, in təhmen e iətəmi kəti tatuvləkin vivi rəhan nimə. Noliən təuvir mın rəhan təhmen e pos mın əskasik rəha nimə, uə aiən u kol uə aiən u silfə. İətəmi təsitəu=pən vivien noliən rəha Krısto, təhmen e iətəmimi kəti tatuvləkin rah rəhan nimə, təhmen əmə e nımauvluvl əmə kəti. Afin-to Mat 6:19-20. **3:13** 1Kor 4:5 **3:19** Job 5:13

3:20 Sam 94:11 † **3:22** Nəghatien əhruahru rəha Kris tətəni məmə, “Pol, uə Apolos, uə Kefəs...” Kefəs in nərgin kəti mın rəha Pitə. Kəni e nauəuə u, e nəghatien Kris əhruahru, Pol tətəuin lan məmə “Kefəs,” mətəu kəutəni əmə məmə Pitə.

nəlpəkauian oneuən rəha Uhgın. ² Kəni nətəmimi nətəm kauteh natimnati rəha iətəmi asoli kəti, ilah kotəkeikei motol rəhalah uək təuvir e noliən iətəm iətəmi asoli tolkeikei. ³ Nati əpnapin əmə kəm iəu nəmə itəmah, uə nətəpisin nəuvein kotəni pətigəm nətəligiən rəhalah e rəhak uək. Kəni iəu aru iəsakilian e rəhak uək. ⁴ E rəhak nətəligiən, məmə iəmol əmə nati iətəm in təuvir, mətəu nati u təsəniən məmə iəu iəkəhruahru. İərməniğ əmə təhruahru o nakilian rəhak uək. ⁵ Tol lanəha, sotauit-əuitiən o nakilian natimnati, mətəu nautəhtənnin nian İərməniğ otuva lan. In otəfətigəm=pən e nəhəgəhəgiən natimnati iətəm kəutəhluaig e napinəpuian, kəni in otəni pətigəm nati nak tətətig e niki nətəmimi o noliən min rəhalah. E nian əha Uhgın otəni-vivi ilah kətiəh kətiəh e noliən əhruahru.

⁶ Piak min mine nəuvirik min. İəməni=pinə nəghatiən min əha kəm təmah itimlau Apolos məmə itəmah onəkotos nəhrunian ikin. Kəni nəmə nəkotos nıpətəi nəghatiən min u, “Nəkotəkeikei motol əmə nəghatiən min iətəm kinətəi rəkis,” kəni nəsotəfəriən nətəmi asoli nəuvein motosiahu nəuvein. ⁷ ?Təhro? İtəmah nəsotəpətiən motapirəkis nətəmimi min rəfin. Uhgın təməfinə kəm təmah natimnati min rəfin nətəm nəmautos. ?Kəni təhro nəutəghati əuvsan o natimnati iətəm Uhgın təməfinə kəm təmah təhmen əmə məmə inu itəmah əmə nəmotol natimnati min əha?

⁸ Nikitəmah təhti məmə ninotos rəfin rəkis natimnati rəha Uhgın. Nikitəmah təhti məmə ninotos rəfin rəkis nautə rəha Uhgın. Noliən rəhatəmah təhmen məmə nəməhuva kig min rəha Uhgın, mətəu itimah iəutatig ləhtəni əmə. ! Mətəu kəpə, səniəmə nıpəhriənian! !Nəman! Nəmə nıpəhriənian məmə itəmah nəməhuva kig min rəha Uhgın, nikitəmah otəgiən pik, kəni nəmə tol lanəha, itimah min iəkotol kig kitah min itəmah. Mətəu təsoliən lanəha. ⁹ İtimah aposil min, mətəu nikik təhti məmə Uhgın təmələhu itimah əpəha ləhtəni ağın, iəutatig təhmen e nətəm kəmakil rəkis məmə okotəkeikei mohmis. Nikitəmah təhti lanəha mətəu-inu təhmen məmə itəmah nətəmimi nətəm kəməsotolian win e nəluəginian, kəni məutəhtul e nəhmti nagelo min mine nətəmimi rəfin məmə ilah okoteruh məmə oikəhmis.* ¹⁰ !Nətəmimi tepət kəutəni məmə itimah nanməli min o nərgi Krısto, mətəu nikitəmah təhti məmə itəmah nəkoteinatig vivi e Krısto! Mətəu səniəmə nıpəhriənian. !Nətəmimi tepət kəutəni məmə rəhatimah nepətiən tikə, mətəu nəutəghati əfəri məmə rəhatəmah nepətiən iahgin! Mətəu səniəmə nıpəhriənian. Nətəmimi tepət kəutəni itəmah, mətəu kətəni rah itimah.

¹¹ Mətəu, inu nıpəhriənian. Mətəuarus=pa u rəueiu matuvən, nəumis tatus itimah, kəni məutəuauə, kəni iəutəhuvən e napən əhapu-əhapu, nətəmimi kəutoh itimah, kəni rəhatimah nimə tikə. ¹² İtimah aru əmə iəutol pik uək e nəhlmitimah məmə iəkotos məni o nauəniən. Nian okotəni rah itimah, mətəu itimah iəkotəfəki o nəuviriən o lah. Nian nətəmimi kəutol nərahian kəm timah, mətəu itimah iəkotəpnapin əmə. ¹³ Nian nətəmimi kəutəni rah itimah, mətəu itimah iəutəghati vivi əmə kəm lah. Mətəuarus=pa u rəueiu matuvən itimah iəkotəhmen e nımənərik rəha nətəmimi rəfin, uə nəmikmikian rəha nitəni min rəfin.

İlah okotəkeikei motohtəpən noliən rəha Pol

4:2 Luk 12:42 **4:5** 1Kor 3:8 **4:6** Rom 12:3 **4:7** Rom 12:6 * **4:9** Nian kig kəti təmol win e nəluəginian, minatitəlig matit rəhan soldia min mine rəhan tikimər min. Rəhan soldia min kəutəhuərisig lan, kəni tikimər min kəutəhuərisig e lah, kəni nətəmimi rəfin kotəhrun məmə tikimər min okəhmis. Nətəmimi kəmotol lafet kəti, kəni nətəmimi rəfin kəutarfu e tikimər min kəutoh aru ilah min, uə nəmə təhro kəutəluəgin ilah nati arpin min təhmen e laion. Kəni Pol tətəni məmə in mine rəhan min nətəmimi kotəhmen e tikimər min nətəm okəhmis, kəni nətəmimi rəfin kəuteruh. **4:11** 2Kor 11:23-27 **4:12** Mat 5:44; 2Təs 3:8

¹⁴ İəsətəiən nəghatiən u məmə iəkol itəmah nəkotaulis, mətəu mə otəhgipəri itəmah, mətəu-inu itəmah nenətik min nətəm iəkolkeikei itəmah. ¹⁵ Rəhatəmah nəgətun min tepət nətəm okotəgətun itəmah e Krısto, kəni nəmə təhro ilah kotəhmen əmə e tatə kalın min ilah ten-tausın, mətəu rəhatəmah tatə əhruahru kətiəh əmə, inu iəu, mətəu-inu e Krısto İesu iəmuva rəhatəmah tatə əhruahru nian iəməni pətigəm nanusiən təuvir kəm təmah aupən. ¹⁶ Tol lanəha, iəkətapuəh əskasik o təmah məmə onəkotohtəu=pa rəhak noliən min. ¹⁷ Mətəu-inu o nati u, iətəhli=pinə nətik e Krısto u Timoti iətəm iəkolkeikei. In tətəiu əskasik e İərmənig matol vivi rəhan uək. In otəni min kəm təmah suaru rəha nəmiəgəhiən rəhak e Krısto İesu iətəm tətəitəu=pən natimnati iətəm iətəgətun e niməfaki min ikin min rəfin.

¹⁸ Kəni itəmah nəuvein nəutagət əfəri pik o rəhatəmah nepətəiən mətəu-inu nikitəmah təhti məmə iəsuvnə minian məsəghati əskasikiən kəm təmah o rəhatəmah noliən. ¹⁹ Mətəu otəsuvəhiən, iəkəkeikei muvnə meruh itəmah (nəmə İərmənig tegəhan lak.) Kəni oiəkəhrun nəmə nətəm kəutagət əfəri kautos pəhriən nəsanəniən rəha Uhgın, uə kəpə. ²⁰ Mətəu-inu Narmənigiən Rəha Uhgın səniəmə in nati kəti rəha nəghatiən, mətəu in nati kəti rəha nəsanəniən. ²¹ ?Kəni nəkətolkeikei nak? ?İəkuvnə malis itəmah, uə iəkuvnə e nolkeikeiən u e niki kə teiuaiu əmə?

5

Pian kəti, rəhan noliən tərəh agın

¹ Kəməni pətigəm kəm iəu məmə iətəmi kəti u e nikitəmah tətəkləh e pətan kəti, kəni təmol e noliən tərəh kəti iətəm tapirəkis noliən rəha nətəm kəsotəfakiən. In tətəkləh e pətan vi rəha rəhan tatə. ² !Kəni itəmah nəutəfəri o nəfakiən əskasik rəhatəmah! !Kəsitin min! Mətəu nəfəriən təsəhruahruən, mətəu onəkotəkeikei motətəu tərəh o təfagə tərəh əha. Kəni nəsotəhli pətigəmiən iətəmi kəha iətəm təmol noliən tərəh əha e nikitəmah. Mətəu onəkotəkeikei motəhli pətigəm.*

³ Nati əpnəpin iəsətiğiən kitah min itəmah, mətəu e narmın iətətiğ kitah min itəmah. Kəni təhmen əmə nəmə kitah kəutatig, inəni rəkis e nərgi İərmənig İesu məmə təhro in təhruahru məmə kitah okotol e iətəmi kəha.

⁴ Nian nəkəhuva kətiəh, kəni e narmın, iətətiğ kitah min itəmah, kəni nian nəsanəniən rəha İərmənig rəhatah İesu inəha ikin kitah min, ⁵ kəni otəfən iətəmi u əha rəueiu e nəhlmi Setən məmə otərəkin nıpətin. Mətəu İərmənig otosmiəgəh narmın nian in tətəuva min e naunun nian.†

⁶ Rəhatəmah nəgət əfəriən tərəh. ?Nəkotəhrun uə kəpə məmə, is nəuan nəuvin əmə tinpi rəfin e niki flauə iətəm kəmalkin?‡ ⁷ Otəfəl rəkis is əuas min rəhatəmah, inu təfagə tərəh min e nikitəmah, məmə itəmah flauə vi iətəm kəmalkin u is tikə lan, kəni nıpəhriənən itəmah nəkotəhmen əhruahru e pıret vi əha. Tol lanəha mətəu-inu Krısto iətəm in nətəi sipsip rəha lafet rəha Pasova, təmimis rəkis təhmen e sakrifais o noliən tərəh min rəhatah. ⁸ Tol lanəha, pəh kotol lafet əha, mətəu kəsotoliən e is əuas, iətəm təhmen e noliən tərəh min u nətəmi kətolkeikei pik noliən kəm nətəmi, mine noliən tərəh min rəfin.

4:15 Kəl 4:19 **4:16** Fil 3:17 **4:17** Uək 19:22 **4:20** 1Kor 2:4 **5:1** Lev 18:7-8; Dut 22:30 * **5:2** Məta Pol tətəni u ikinu məmə təsəuviriən məmə ilah okotəgiən əmə kəni məutəfəri ilah nian təfagə tərəh asoli kəti tətətiğ əha ilah ikin e niməfaki. **5:3** Kol 2:5 **5:5** 1Tim 1:20 † **5:5** Pol tətəni məmə kəraki lan e niməfaki. Kəni ihluə e niməfaki, suah u otuvən e nəhlmi Setən, kəni Setən otərmənig lan kəni mol nalpinian kəm in e nıpətin. Kəni məta, suah u təhrun nitətiğ rəkisiən e noliən tərəh min rəhan, kəni Uhgın təhrun nosmiəgəhiən min in. ‡ **5:6** Təhmen əmə nian kətətei nati miəgəh kəti, nəmə kətarereh kuənkamik lan, otol=pən mərəkin rəfin nəhuvegin. Təhmen əmə nəmə iəfaki kəti e niməfaki tatol təfagə tərəh. Təfagə tərəh u tinpi rəfin niməfaki. **5:6** Kəl 5:9 **5:7** Aes 53:7; 1Pitə 1:19

Mətəu pəh kotal lafet e pıret u is tıkə lan, təhmen e nolıən rəfin iətəm kotal nıpəhriənıən motəhruahru.

⁹ İəmətəi rəkis nauəuə kəm təmah məmə nəsotan pətıən itəmäh nətəm kəutakläh e nıpətan. § ¹⁰ İəsəniəhuiən məmə nəsotaniən itəmäh nətəm kəsotəfakiən nati əpnəpın nolıən rəhalah tol lanəha: ilah kəutakläh e nıpətan, ilah navərəs, ilah nakläh mın e neiuəiən, kəni ilah kəutəfaki kəm narmı nati mın. Nətəmimi tepət ağın kotal lanu lan u rəueiu e nəhue nıftəni. Nəmə nəsotaniən itəmäh mın ilah, kəni nəkotəkeikei mohiet ağın ikınu e nəhue nıftəni. ¹¹ Mətəu nıpəti nauəuə iətəm iəmətəi kəm təmah məmə onəsotan pətıən itəmäh iətəmi kəti iətəm tətəni məmə in piatəmäh kəti, mətəu in tətəkläh e pətan, uə in tətəvərəs, uə in tətəfaki kəm narmı nati mın, uə in tətəni rah nətəmimi, uə in tətəpis nian tepət, uə in tətəkläh e neiuəiən. Sotolıən nati kəti itəmäh mın ilah, nati əpnəpın in nati əkəku əmə təhmen e nauən pətıən.

¹²⁻¹³ Səniəmə in rəhak uə mine rəhatəmäh kəti uək məmə okotakil nətəmimi nətəm kəsotəfakiən. Uhgın otakil Nanihluə mın. Mətəu in uək rəhatəmäh məmə onəkotakil nolıən rəha nətəmimi əpəha e niməfaki nətəm kautol təfagə e nolıən mın u. Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “Otahli pətıgəm e nıkitəmäh iətəm tatol nolıən təräh.”

6

Nolıən rəha nakilıən itəmi

¹ Nian nəmə itəmäh kəti tatorgəhu ilau in kəti, tol naulisiən məmə otələs muvən kəm nətəmimi nətəm kəsotəfakiən məmə okotıuvi pətıgəm ilau motakil rəhalau norgəhuiən. Mətəu nəkotəkeikei motos məhuvən kəm nəfaki mın.

² ? Nəkotəhrun uə kəpə məmə nəfaki mın, ilah okotakil nətəmimi rəfin e nəhue nıftəni? * ?Kəni nəmə itəmäh onəkotakil nətəmimi e nəhue nıftəni, kəni təhro nıkitəmäh təhti məmə nəsotəhmeniən o nakilıən rəhatəmäh norgəhuiən əlkələh mın? ³ ?Nəkotəhrun uə kəpə məmə, kitah okotakil nagelo mın? !Kəni natimnati mın rəha nəhue nıftəni, ilah kotımətıg əmə o nakilıən!

⁴ ? Kəni tol lanəha, nəmə nautorgəhu o nətəligiən mın nəuvein, təhro nəutəhuvən o nətəm ihluə məmə okotakil norgəhuiən rəhatəmäh? İlah kəsotosiən nısiəiən rəha niməfaki. ⁵ İatəni lanəha məmə nəkotaulis lan. ? Təhro? ?İtəmäh kəti tıkə iətəm teinatıg məmə in təhrun nələhuiən nəniən mın əha? ⁶ !Mətəu kəpə! İtəmäh piatəmäh mın nəutorgəhu, kəni maütəhuvən o nətəm ihluə məmə ilah okotakil rəhatəmäh norgəhuiən mın. Kəsi.

⁷ İtəmäh nautəhuvən o iətəmi kəti məmə otakil rəhatəmäh norgəhuiən. İnu tətəgətun məmə nəmotəmkarəpən ağın e suaru rəha Uhgın e nəmiəgəhiən rəhatəmäh. ?Təhro? Nəmə iətəmi kəti tatol təräh kəm ik, təuvır məmə nəkalu əmə lan. Nəmə tətəiuə əmə lam mətakläh kəm ik, alu mın əmə lan. ⁸ Mətəu kəpə. Nautol təräh pik! İtəmäh piatəmäh mın əmə, mətəu itəmäh aru nautol təräh kəm təmah mın, kəni maütəiuə e təmah mın məutakläh kəm təmah mın.

⁹ Sotətəligiən e neiuəiən. Nəkotəkeikei motəhrun məmə, nətəmi kautol nərahıən, ko kəsəhuvəniən e Narməniğiən Rəha Uhgın: ilah nətəm kəutakläh e pətan, mine nətəm kəutəfaki kəm narmı nati mın, mine nəman nətəm kınotal rəkis marıt kəutakläh e pətan, mine nəman nətəm kautit aru ilah mın, ¹⁰ mine nakläh mın, mine navərəs mın, mine nətəm kəutəpis e wain, mine

§ 5:8 Dut 16:3 § 5:9 Nauəuə u Pol tətəghati lan e fes 9 tıkə əha rəueiu. Pol təmətəi nauəuə kuvət kəni mahli=pən kəm niməfaki Korən. Mətəu nauəuə aupən, mine nauəuə iətəm tatol kisil lan kiakə u rəueiu. Nauəuə iətəm tatol keiu lan, in 1 Korən, kəni nauəuə iətəm tatol kuvət lan, inu 2 Korən. 5:11 2Təs 3:6; Tait 3:10 5:12-13 Dut 13:5; 17:7 * 6:2 E Japtə 5 kəutafın məmə ko kəsotakiliən nətəmimi ihluə e niməfaki, mətəu e fes u tətəni məmə kitah okotakil ilah. Nıpətin u təni məmə, RƏUEIU kitah okəsotakiliən nətəm ihluə e niməfaki, mətəu nian Kristo otuva mın, nian əha inəha, kitah okotakil ilah. 6:2 Nəh 20:4

nətəm kəutəghati rah e nərgi nətəmimi, mine nətəm kəuteiuə məutakləh kəm nətəmimi, ilah mın u ko kəsəhuvəniən e Narməniğiən Rəha Uhgın. ¹¹ Kəni itəmah nəuvein, nəmautol lanəha. Mətəu, Narmın Rəha Uhgın rəhatah təmafəl itəmah, mələhu kalın itəmah məmə rəhan, mol itəmah nəkotəhruahru e nəhmtin e nərgi İərməniği İesu Kristo.

*Noliən rəha nakləhiən
e pətan in təfagə tərəh*

¹² Nətəmimi nəuvein kəutəni məmə, “Natimnati rəfin təuvir əmə məmə iəkol.” Mətəu, səniəmə ilah rəfin kotəhrun nasiruiən lak. Kəni, ko iəsegəhaniən məmə natimnati nəuvein okotarməniği e rəhak nəmiəgəhiən. ¹³ Nətəmimi nəuvein kəutəni məmə, “Nauəniən mine nərfitəmi, kəmol o lau mın,” inu kotəhrun nunian nauəniən mın rəfin. Mətəu nauəniən mine nərfitəmi, Uhgın otol naunun e lau pəti, konu, nati mil u səniəmə nati kəti. Kəni nati u in nıpəhriəniən. Mətəu nəghatiən u səniəmə e nıpətitəmi. Uhgın təməsoliən nıpəti tah məmə kitah okotapili əpnəpın kitah nəman uə nıpətan mın u səniəmə nəman mine nıpətan mın rəhatah. Nıpətitah mine İərməniği, ilau rəhalau mın. Uhgın təmol nıpətitah məmə okotisiai İərməniği, kəni ko otəsoliən naunun e lah, təhmen e nauəniən mine nərfitəmi. ¹⁴ Kitah okohmis. Mətəu o nian kəti e rəhan nəsanəniən, Uhgın otosmiəgəh mın itah e nımisiən mol vivi nıpətitah. Kəni inu təhmen əhmen əmə məmə nian İərməniği təmimis, Uhgın təmosmiəgəh in e nımisiən mol vivi nıpətin.

¹⁵ ?Nəkotəhrun uə kəpə məmə, nıpətitah, ilah nəuəli-nəuəli nıpəti Kristo? ? Kəni nikitəmah təhti məmə iəkəfən nıpətik iətəm in kətiəh ilau Kristo, kəni mol kuol kətiəh ilau pətan rəha suaru? !Kəpə! Ko təsoliən lanəha. ¹⁶ Nıpəhriəniən ağın məmə iətəm tətən ilau pətan rəha suaru, ilau kətiəuva kətiəh əmə e nıpətin. Mətəu-inu nəghatiən rəha Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “İlau okiəuva nıpətin kətiəh əmə.” ¹⁷ Mətəu iətəmimi iətəm tatol kətiəh ilau İərməniği, tətəva kətiəh ilau mın e narmın. Kəni tol lanəha, nıpətin tatol kətiəh ilau İərməniği Kristo məmə rəhan. Kəni tərəh ağın nəmə otos rəkis e Kristo məfən kəm pətan kəti rəha suaru.

¹⁸ Otagım rəkis məhuvən isəu e noliən rəha nıtəu-pəniən nıpətan. Noliən tərəh rəfin iətəm iətəmi kəti tatol iətəm tol pisin e inu, in ihluə e nıpətin. Mətəu təfagə tərəh u, in tatol kəm nıpətin aru.† ¹⁹ Nəkotəkeikei motəhrun məmə nıpətitəmah in nati asoli, nıpətitəmah in nimə kəti rəha Uhgın iətəm Narmın Rəha Uhgın tətətiği ikin, kəni Uhgın təməfinə Narmın kəm təmah, mətatığı e təmah. Kəni itəmah səniəmə rəhatəmah aru u itəmah. ²⁰ Uhgın təmətəou rəkis itəmah e nətəouiən iətəm nəhmtin tiəkis. Tol lanəha, otisiai Uhgın e noliən mın rəha nıpətitəmah.

7

Nəghatiən o marit

¹ Rəueiu iəkəni=pinə nəniən e nauəuə rəhatəmah iətəm nəmotətəi kəm iəu. Əuəh, in təuvir məmə iətəmimi kəti təsoliən marit. ² Mətəu nətəmimi tepət nətəm kautohtəu=pən nıpətan. Tol lanəha, təuvir məmə iətəmimi otəkeikei mos aru rəhan pətan, kəni pətan tatos rəhan iərman kəni muol marit. ³ Nian kuol marit, iərman otəkeikei mətapili ilau rəhan pətan nəmə pətan tolkeikei, kəni pətan otəkeikei mətapili ilau rəhan iərman nəmə iərman tolkeikei.

6:10 Kəl 5:19-21; Efəs 5:5; Nəh 22:15 **6:11** Tait 3:3-7 **6:12** 1Kor 10:23 **6:13** 1Təs 4:3-5 **6:14** Rom 8:11; 1Kor 15:20; 2Kor 4:14 **6:15** Efəs 5:30 **6:16** Jen 2:24; Mat 19:5 **6:17** Jon 17:21-23; Rom 8:9-11 † **6:18** Təfagə tərəh u, in tatol kəm nıpətin aru mətəu-inu tinuva rəkis kətiəh ilau Kristo, tol məmə tatol təfagə e Kristo. **6:20** 1Kor 7:23; 1Pitə 1:18-19

⁴ Pətan təsarmənig aruiən e nıpətin, mətəu rəhan iərman tətarmənig lan. Kəni təhmen-əhmen əmə e iərman, in təsarmənig aruiən e nıpətin, mətəu rəhan pətan tətarmənig lan. ⁵ Təsəuviriən məmə pətan uə iərman təgin o nıpətin nəmə kəti tolkeikei. Mətəu nəmə ilau pəti kuegəhan məmə təuvir əmə okuəpəh napili pətiən nəmə kəti təni məmə otəfaki o nian nəuvein, kəni təuvir əmə. Mətəu okuəkeikei miəuva mın kətiəh. Nəmə kəsuliən, kəni Setən oteh suaru o nəfənəfəniən kəm lau. İatəni lanu mətəu-inu itəmäh rəfin nəsotəskasikiən.

⁶ Nəghatiən əha məmə, “okuəpəh o nəfakiən o nian nəuvein,” iətəni məmə iətegəhan lan, mətəu iəsəniən məmə in lou kəti. ⁷ E rəhak nətəligiən, təuvir məmə nətəmimi rəfin okəsotoliən marit təhmen lak. Mətəu Uhgın tatol suaru pisin pisin mın kəm tah kətiəh kətiəh, kəni tatol məmə nəuvein kautol marit, kəni nəuvein kəutan əmə.

Nətəm kəmotol marit mine pətəlimis mın

⁸ Kəni iətəni kəm nətəm kəsotoliən marit mine pətəlimis mın məmə, təuvir məmə kəutan əmə məmə iəu mine. ⁹ Mətəu nəmə tiəkis o lah nətəm kəsotoliən marit məmə okotaliüək e suaru əhruahru kəti, inəha kəsotapiliən e pətan uə iərman kəti, kəni təuvir məmə okotəkeikei motol marit pəh nikilah təsəhti pikiən ilau pətan uə iərman nian mın rəfin.

Nətəm kəmotol marit kəsotəhapuiən

¹⁰ İtəmäh nətəm nəmotol marit, iəkəni=pinə nəghatiən u kəm təmah, səniəmə rəhak mətəu rəha İərmənig məmə, pətan otəsəpəhiən rəhan iərman. ¹¹ Mətəu nəmə in otol, kəni təuvir məmə otəsitəu=pən minian suah kəti mın, uə nəmə təhro, titəlig=pən mın əmə o rəhan iərman. Kəni iərman otəsəpəhiən rəhan pətan.

Nəmə ilau kəti təsəfakiən

¹² Pəh iəkəni nəghatiən kəti kəm təmah nətəm rəhatəmäh nəman uə nıpətan kəsotəfakiən. Inu rəhak əmə nəghatiən, səniəmə rəha İərmənig əhruahru. Nəmə itəmäh kəti, rəhan pətan təsəfakiən, mətəu tolkeikei məmə ilau kətuatig, iərman otəsəpəhiən. ¹³ Kəni nəmə itəmäh kəti, rəhan iərman təsəfakiən, mətəu tolkeikei məmə ilau okuatig, pətan otəsəpəhiən. ¹⁴ Otol lanəha mətəu-inu nian pətan kəti tətəfaki, kəni Uhgın tətələhu kalin mın rəhan iərman məmə rəha Uhgın. Kəni nian iərman kəti tətəfaki, kəni Uhgın tətələhu kalin mın rəhan pətan məmə rəha Uhgın. Nəmə təsoliən lanu, kəni rəhatəmäh kəlkələh mın, ilah rəha nəhue niftəni əmə, mətəu tol lanəha, Uhgın tətələhu kalin ilah məmə rəhan mın, mətəu-inu təmələhu kalin rəkis tatə mine məmə.

¹⁵ Mətəu nəmə iətəmi təsəfakiən tolkeikei məmə otəpəh rəhan pətan uə iərman iətəm tətəfaki, otegəhan əmə lan. İətəm tətəfaki, iərman uə pətan, Uhgın təsəskəlimiən in e marit əha. Mətəu, Uhgın təmauın e tah məmə okotatig mətig e nəməlinuiən. ¹⁶ Pətan, kəmə təhro Uhgın otosmiəgəh rəham iərman e noliən təuvir rəham. Kəni iərman, nəmə təhro Uhgın otosmiəgəh rəham pətan e noliən təuvir rəham.

Otagiən əmə o rəhatəmäh nəmiəgəhiən

¹⁷ Mətəu in əmə u, nian Uhgın təmauın e təmah, nəmotatig e natigian pisin pisin mın iətəm İərmənig təmələhu, kəni təuvir məmə nəkotatig əmə lan. Inu rəhak nəghatiən iətələhu kəm niməfaki mın rəfin. ¹⁸ Nian Uhgın təmauın e suah kəti, nəmə kəməhgi=pən in, kəni otəsəhluaigian e nəhgi-pəniən iətəm kəmol lan. Kəni nian Uhgın təmauın e suah kəti mın, nəmə kəsəhgi-pəniən, kəni təuvir məmə təsəkutian məmə okəhgi=pən. ¹⁹ In nati əpnəpin

əmə nəmə kəməhgi=pən suah kəti uə kəsəhgi-pəniən. Nati keikei məmə kitah kotohtəu=pən əmə nəghatiən mın rəha Uhgın. ²⁰ Nian Uhgın təmauin e təmah, nəmotatig e natigiən pisin pisin mın, kəni təuvir məmə nəkotatig əmə e lah.

²¹ ?Nian Uhgın təmauin lam, ik slef əmə kəti? Nıkim təsəhti pikien, (mətəu nəmə nəkəhrun nitəu-pəniən suaru iətəm kəmitis slef mın lan, itəu=pən əmə.) ²² Tol lanəha mətəu-inu iətəmi u slef əmə nian İərməniğ təmauin lan, in iətəmi rəha İərməniğ iətəm kəmitis rəkis. Kəni təhmen-əhmen əmə, iətəmi səniəmə slef kəti nian İərməniğ təmauin lan, in slef rəha Krısto. ²³ Uhgın təmətəou rəkis itəmah e nətəouiən iətəm nəhmtin tiəkis. Sotoliən məmə itəmah nəkəhuva slef mın rəha nətəmimi. ²⁴ Piak mın mine nəuvirik mın, nian Uhgın təmauin e təmah, nəmotatig e natigiən pisin pisin mın, kəni təuvir məmə nəkotatig əmə e lah itəmah Uhgın.

Nətəm vi nətəm nəsotol əhanəhiən marit

²⁵ Inu nəghatiən kəti rəhatəmah nətəm vi nətəm nəsotol əhanəhiən marit. İəsos əhruahruən nəghatiən kəti o İərməniğ, mətəu iəkəni əmə rəhak nətəligiən. Mətəu itəmah nəkotəhrun məmə rəhak nəghatiən in nıpəhriənien, mətəu-inu İərməniğ təmasəkəhruin iəu. ²⁶ Mətəu-inu nərahien asoli u rəueiu iətəm nəutatig lan,* rəhak nətəligiən tol lanu lan məmə, nəkotatig əmə lanu lan məmə nəutatig lan u rəueiu. ²⁷ ?Təhro? ?Nəmol marit? Səsalien e suaru o nəpəhien rəham pətan. ?Təhro? ?Nəsoliən marit? Səsalien o nosien rəham kəti pətan. ²⁸ Mətəu nəmə natol marit, inu səniəmə təfagə tərəh. Kəni nəmə pətan vi tatol marit, in təsoliən təfagə tərəh. Mətəu nətəm kəmotol marit, okotatig e nərahien tepət e rəhalah natigiən, kəni iəkolkeikei məmə nəsəhuvəniən e nərahien mın əha.

²⁹ Piak mın mine nəuvirik mın, inu nıpəti nəghatiən rəhak. Natigiən rəha nətəmimi e nəhue nıftəni in tinəkuəkir əmə. Kəni rəueiu mine matuvən, nətəm kəmotol marit, təuvir məmə okəsotətəlig pikien e nolien rəha marit rəhalah. ³⁰ Nəmə iətəmi kəti tətəsək, uə tətəgiən, uə tatos nəhmti nati kəti, kəni təuvir məmə otəsegəhaniən məmə rəhan nasəkiən, uə nagiənien, uə rəhan nati vi otəriəuəh e rəhan nətəligiən. ³¹ Kəni təuvir məmə nətəmimi nətəm kautol bisnis e nəhue nıftəni, ilah okotətəlig lan məmə rəhalah bisnis in nati əpnəpin əmə, mətəu-inu nəhue nıftəni mine nəuviriən rəhan mine nolien mın rəhan otəpanikə.

³² İəkolkeikei məmə nikitəmah təsəhti pikien nati kəti rəha nəhue nıftəni u. Tol lanəha, nəmə iətəmi kəti təsoliən marit, nıkin tətəhti pik uək rəha İərməniğ məmə təhro lanu mol İərməniğ nıkin tagiən o uək iətəm in tatol. ³³ Mətəu iətəm təmol marit, nıkin təhti pik əmə natimnati rəha nəhue nıftəni məmə otəhro lanu mol niki rəhan pətan tagiən, ³⁴ kəni rəhan nətəligiən tatuvən o nati keiu, rəhan pətan mine uək rəha İərməniğ. Kəni pətan iətəm təsoliən marit, uə pətan mıtə, nıkin tətəhti pik uək rəha İərməniğ məmə təhro lanu in otətuəkəm o İərməniğ e nıpətin mine narmın. Mətəu pətan iətəm təmol marit, in tətətəlig pik əmə o natimnati rəha nəhue nıftəni məmə otəhro lanu mol rəhan iərman nıkin tagiən.

³⁵ İətəni=pinə nəghatiən mın u o nəuviriən aru əmə rəhatəmah, səniəmə iətəniəhu itəmah, mətəu məmə nəkotohtəu=pən suaru rəha nəmiəgəhiən iətəm təhruahru, kəni nikitəmah tətəhti pik uək rəha İərməniğ.

³⁶ Mətəu e nıkalin rəha iərman vi kəti mine pətan vi kəti. Nəmə tol lanu lan məmə, kinəniəkis məmə ilau okuol marit. Uərisig, kəni iərman təni məmə okuəpəh pıpım. Mətəu rəueiu, nıkin təhti məmə təsoliən nolien əhruahru e

7:19 Rom 2:25; Kəl 5:6; 6:15 **7:22** Flm 16; 1Pitə 2:16 * **7:26** E nian əha, kəpmən rəha Rom tatol tərəh e nətəm kəutəfaki. **7:31** 1Jon 2:17

pətan əha, kəni iərman nikin təhti məmə təkeikei mol-tə marit e pətan əha, kəni təuvir məmə, in təhrun noliən. In təsoliən təfagə tərəh, mətəu təuvir məmə in otol marit. ³⁷ Kəni e nikalın kəti mın e rəha inu. Nəmə keiu mın lanəha kuolkeikei məmə okuol marit. Mətəu iərman nikin tinəhti rəkis məmə okuəpəh marit. Kəni nati kəti tikə məmə otəkeikei kəm in məmə otol marit. Kəni iərman in tətarmənig vivi e nikin. Kəni nəmə nikin tinəhti rəkis məmə otəsoliən marit e pətan əha, kəni iətəmi əha, in mın tatol noliən əhruahru. ³⁸ Tol lanəha, iərman iətəm tatol marit e pətan vi, in tatol əhruahru, mətəu iərman iətəm təsoliən marit, in tatol təuvir mapirəkis agin.

Pətalimıs mın kotəhrun noliən marit

³⁹ Pətan otəkeikei mətatig ilau rəhan iərman e nian rəfin, mətəu nəmə rəhan iərman timis, in təhrun noliən marit e suah kəti mın iətəm in tolkeikei, mətəu nati kətiəh əmə, in təkeikei mol marit e iərman kəti iətəm tətəfaki kəm Uhgın. ⁴⁰ Mətəu e rəhak nətəligiən, nəmə in tətətig əmə lanəha məsoliən marit, kəni nikin otəgıən tapirəkis nəmə in tatol marit. Kəni nıkkik təhti məmə Narmin Rəha Uhgın tətətig mın lak məfa nəghatiən u kəm iəu.

8

Nauəniən iətəm katol sakrifais lan kəm narmi nati mın

¹ Kəni rəueiu, iəkəghati e nauəniən mın iətəm katol=pən sakrifais lan kəm narmi nati mın. Kitah kotəhrun nəghatiən rəha nətəmimi nəuvein məmə, “Kitah rəfin kəutos nəhruniən.” Mətəu “nəhruniən” in nati kəti iətəm iətəmi kəti tətəfəri ohni, mətəu nolkeikeiən tatuvləkin iətəmimi. ² Nəmə iətəmi kəti nikin təhti məmə in təhrun pik nati, mətəu in təsəhrun əhanəhiən natimnati iətəm in otəkeikei məhrun. ³ Mətəu iətəmimi iətəm tolkeikei Uhgın, Uhgın təhrun in misiaien in.

⁴ ?Kəni tol lanəha, təhro e nauəniən mın iətəm katol=pən sakrifais lan kəm narmi nati mın? Nipəhriənien, kitah kəutəhrun məmə narmi nati in nati əpnəpın əmə kəti e nəhue niftəni, kəni uhgın əlkələh mın kohkə, mətəu Uhgın kətiəh əmə. ⁵ Kətəni məmə, “uhgın əlkələh” mın mine “iərmənig əlkələh” mın tepət əha ikin, kəni nipəhriənien nətəmimi nəuvein kəutəfaki kəm lah. Mətəu nati əpnəpın nəmə uhgın əlkələh mın əha ikin, əpəha e neai uə əpəha ləhtəni e nəhue niftəni, ⁶ o kitah, Uhgın kətiəh əmə pəhriən, Tatə Uhgın. Natimnati rəfin təmsipən lan, kəni təməfa nəmiəgəhiən kəm tah məmə kitah okotol nəuiən. Kəni İərmənig kətiəh əmə, İesu Krısto, kəni Uhgın təmol natimnati rəfin agin e Krısto, kəni e Krısto kitah kəutəmiəgəh.

⁷ Mətəu səniəmə nətəmimi rəfin kotəhrun nəghatiən u, kəni nətəmimi nəuvein, nıkilah təhti məmə narmi nati kəutəmiəgəh pəhriən kəni ilah nati agin mın. Aupən, nətəmimi nəuvein kəmotəfaki kəm narmi nati mın nian rəfin. Kəni tol lanəha, rəueiu, nian kəutun nəhuvegi nati iətəm kəmol sakrifais lan kəm narmi nati, nıkilah təhti məmə kəutəfaki kəm uhgın əlkələh mın pəhriən. Kəni ilah kəutətəu məmə kəutol təfagə tərəh mətəu-inu nətəligiən rəhalah təsəskasikiən təhmen məmə natimnati mın u ilah nati əpnəpın əmə. ⁸ Mətəu nauəniən təsoliən itah kəutəhuva iuəkır o Uhgın. Nəmə kəsotuniən nəhuvegi nati əha, uə kotun nəhuvegi nati əha, nətəligiən rəha Uhgın o tah in təhmen əmə.

⁹ Təuvir əmə, nəkotəhrun nitəu-pəniən suaru iətəm nəkotolkeikei, mətəu nəutətəu itəmah. Sotoliən nati kəti iətəm nəkotolkeikei mətəu nati u otol məmə piatəmah kəti uə nəuvinıtəmah kəti u nətəligiən rəhan təsəskasikiən təhmen, otəmei e rəhan nəmiəgəhiən. ¹⁰ İətəni lanu mətəu-inu nəmə iətəmi kəti

iətəm nətəligiən rəhan təsəskasikiən təhmen, in tateh itəmah nətəm nətəni məmə nətəs “nəhruniən” əha məmə narmi nati min kəsotəmiəgəhiən, kəni nautəhuvən e nimə rəha narmi nati min məmə nətəuən, kəni təhro? Tol lanəha rəhatəmah noliən otiuvi=pən rəhan nətəligiən, kəni in min otuvən mun nəhuvəgi nati iətəm kəmol sakrifais lan kəm narmi nati min, kəni in tatol təfagə tərəh kəti mətəu-inu nikin təhti məmə noliən əha tətəgətun məmə in tətəfaki kəm narmi nati matol in tamikmik e nəhmti Uhgın. ¹¹ Kəni nəhruniən iətəm nikitəmah təhti məmə nətəs, in tətərəkın iətəm nətəligiən rəhan təsəskasikiən təhmen. Mətəu in piatah kəti iətəm Kristo təmimis ohni.

¹² Nian nautol noliən tərəh kəm itəmah kəti e noliən əha, mautərəkın nətəligiən rəhan u təsəskasikiən təhmen, kəni nautol təfagə tərəh e Kristo. ¹³ Tol lanəha, nəmə nati kəti əmə iətəm iatun tol piak tətəmei e rəhan nəmiəgəhiən, kəni təuvir məmə iəsun minian nəhuvəgi nati nian kəti min məmə otəsəmeiən e rəhan nəmiəgəhiən.

9

Pol təmuhalpın nəghatiən iətəm kətəni lan.

¹ Nikitəmah təhti məmə iəkəhrun noliən nati nak iətəm iəkölkeikei, uə kəpə? !Əuəh! İəu aposil kəti, uə kəpə? !Əuəh! ?İəmeruh İesu İərmənig rəhatah e nəhmtək, uə kəpə? !Əuəh! ?İtəmah u nəua rəhak uək e İərmənig, uə kəpə? !Əuəh! ² Nətəmimi nəuvein kəutəni məmə səniəmə iəu aposil, mətəu nıpəhrıniən, itəmah nəstəhruniən nəniən lanəha, mətəu-inu nəmiəgəhiən rəhatəmah e İərmənig tətəgətun məmə iəu aposil kəti.

³ İəkuhalpın nəghatiən rəha nətəmimi nəuvein nətəm kəutəni məmə iəu səniəmə aposil kəti. Kəutəni lanəha mətəu-inu e rəhalah neruhiən, iəsoliən noliən rəha aposil kəti, inəha itəmah iəsotətapuəhiən o nati kəti o təmah məmə inəha aposil min nəuvein kəutol. ⁴ ?Təhruahru məmə itəmah aposil min oiəkotətapuəh o təmah o nauəniən mine nəmnimiən, uə kəpə? Əuəh, itəmah nəkotəhrun. !Mətəu iəu iəməsoliən! ⁵ Aposil min nəuvein, mine pia İərmənig min, mine Pitə,* rəhalah nıpətan nətəm kəutəfaki kəutəhuərisig e lah nian ilah kəutaliuək mautol uək rəha İərmənig. ?In təhruahru məmə kitah kotol təhmen-əhmen əmə, uə kəpə? Əuəh, itəmah nəkotəhrun. !Mətəu iəu iəməsoliən! ⁶ ?Uə nikitəmah təhti məmə iəu əmə mine Panəpəs, itımlau pisin əmə iəkuəkeikei muol aru uək o nauəniən rəhatımlau?

⁷ Otətəlig-to, tol lanəha. Pəh tatol uək rəha soldia kəni məsosian nətəuian lan? ?Uə, pəh tətəsüm məsunian nauəniən lan? ?Uə, pəh tətəugin nati miəgəh min məsunian kəti mine?

⁸ ?Nikitəmah təhti məmə natimnati min iətəm iətəghati lan, kəutsipən əmə e nətəligiən rəha nətəmimi? !Kəpə! Lou tətəni nati kətiəh əmə. ⁹ Kəmətəi e Lou rəha Mosis məmə, “Nian nəkotəsıg kau məhuva məmə otol uək meuiəuig e wit, sotəlisian nohlin. Pəh ton nıpispisi wit nəuvein.”† ?Təhro? ?Niki Uhgın tətəhti əmə kau min, ¹⁰ uə nikin tətəhti min itah? Əuəh, kəməfa lou u o rəhatah nəuviriən, mətəu-inu nətəmimi nətəm kəutaupən mautərfei nati e nasumiən, mine nətəm kəutəhuərisig mautəulək ikin, ilah rəfin nətəligiən rəhalah kətiəh əmə məmə okotos pəti nauəniən e nasumiən u.

¹¹ E uək min rəhatımah, təhmen əmə məmə iəmotəsüm kəti məmə itəmah nəkotəuən ikin, inu nauəniən rəha narmitəmah. ?Kəni təhro, tiəkis o təmah məmə nəkotəfa nauəniən kəti rəha nıpətin kəm timah? ¹² Nətəpisin nəuvein

8:11 Rom 14:15,20 **8:13** Rom 14:21 **9:1** Uək 22:17-18; 26:16; 1Kor 15:8-9 **9:2** 2Kor 3:2-3

9:4 Luk 10:8 * **9:5** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “Kefəs” u nərgin kəti min rəha Pitə, kəni ikin pisin min e Niutestimin kətauin e Pitə məmə “Kefəs.” † **9:9** “wit” – Afın-to e tiksınəri. **9:9** Dut 25:4; 1Tim 5:18 **9:10** 2Tim 2:6 **9:11** Rom 15:27

kotəhrun nətapuəhiən o nauəniən o təmah, kəni in təhruahru əmə, mətəu ilah kautol uək rəha Uhgīn. ?Kəni təhro e timah? !Nətapuəhiən rəhatimah in təhruahru agin!

Itimah iəsotolkeikeiən məmə oiəkotol nati kəti məmə otəhtul pəsīg e nanusiən təuvīr rəha Krīsto, tol lanəha iəsotətapuəhiən itəmah o nati kəti, nati əpnapīn itimah iəkotəhrun nolīən. Tol lanəha, itimah iəmotos pīk nərəhiən, mətəu iəməsotətapuəhiən itəmah o nati kəti mətəu-inu iəsotolkeikeiən məmə iəkotəhtul pəsīg e nanusiən təuvīr rəha Krīsto. ¹³ ?Nəkotəhrun uə kəpə məmə, nətəmimi nətəm kautol uək e Nimə Rəha Uhgīn, kautos niglah ikin nauəniən? Kəni nətəmimi nətəm kautol uək e oltə, ikin katol sakrifais ikin, kautos niglah ikin nauəniən. ¹⁴ E suaru kətiəh əmə, Iərməniḡ təməni əskasik məmə, nətəmimi nətəm kəutəni pətīgəm nanusiən təuvīr, rəhalah natimnati o natīgīən otəkeikei misipən ikin.

¹⁵ Mətəu iəsətapuəhiən kəm təmah o nati nak iətəm təhruahru əmə kəni iəkəhrun nətapuəhiən. Kəni iəməsətēiən nauəuə u məmə itəmah nəkotol natimnati mīn əha nəuvein kəm iəu. Iətəfəri nəuētēn məmə iətəni pətīgəm nanusiən təuvīr kəsətəouiən iəu lan. Kəni iəsolkēikei aginiən məmə iəkītəu=pən suaru pīsīn. !Nimisiən in təuvīr tapirəkis suaru pīsīn!

¹⁶ Mətəu iəsəfəriən iəu məmə iətəni pətīgəm nanusiən təuvīr mətəu-inu, iəkəkeikei məni pətīgəm. !Kəsi, nərəhiən asoli otuva ohniəu nəmə iəsəni pətīgəmiən nanusiən təuvīr! ¹⁷ Nəmə iətəni pətīgəm nəghatiən rəha Uhgīn mətəu-inu iəkolkeikei mol lanu lan, kəni təhruahru məmə iəkos nətəouiən lan. Mətəu in Uhgīn əmə iətəm təmitəpīn iəu məmə iəkol uək u, kəni tol lanəha, iəkəkeikei mol nati əpnapīn katətəou iəu uə kəpə. ¹⁸ ?Kəni rəhak nətəouiən in nati nak? In əmə u, məmə nian iəkəni pətīgəm nanusiən təuvīr, rəhak nətəouiən tikə. Kəni tol lanəha iəsətapuəhiən o nati kəti, nati əpnapīn in təhruahru məmə iəkol.

¹⁹ Suah kəti təsarməniḡiən lak, mətəu iəu iəmosiahu aru iəu məmə iəu slef əmə rəha nətəmimi rəfin. Iatol lanu məmə iəkiuvi=pa tepət kəhuva o Krīsto. ²⁰ Nian iəmətan itimah nətəm Isrel nətəm kəutohtəu=pən Lou, iəmuva məhmen e nətəm Isrel məmə iəkiuvi=pa ilah kəhuva o Krīsto. Kəni nati əpnapīn Lou təsarməniḡiən lak, nian iəmətan itimah nətəm kəutohtəu=pən Lou, inəha nətəm Isrel, kəni iəmuva məhmen e lah, məmə iəkiuvi=pa ilah kəhuva o Krīsto. ²¹ Nian iəmətan itimah Nanihluə mīn nətəm kəsotohtəu-pəniən Lou, iəmuva məhmen e lah. (Mətəu iəsərakīən Lou rəha Uhgīn, kəpə. Lou rəha Krīsto tətarməniḡ lak.) Iəmol lanəha məmə iəkiuvi=pa ilah kəhuva o Krīsto. ²² Nian iəmətan itimah nətəm rəhalah nəhatətəiən təsəskasikiən, iəmuva məhmen e lah məmə iəkiuvi=pa ilah kəhuva o Krīsto. Iəmuva məhmen e nətəmimi rəfin məmə e nolīən mīn rəfin iəkiuvi=pa nəuvein kəhuva o Krīsto. ²³ Iatol lanəha o nanusiən təuvīr məmə iəu mīn iəkos natimnati təuvīr mīn rəhan.‡

²⁴ ?Nəkotəhrun uə kəpə məmə, e naiuiən, nətəmimi rəfin kəutaiu, mətəu kətiəh əmə tatol win? Kəni təuvīr məmə nəkotaiu e nolīən rəha naiuiən iətəm nəutalkut pīk məmə onəkotol win. ²⁵ Nətəmimi nətəm kotolkeikei məmə kəhuvən e naiuiən, kotətuakəm əskasik o rəhalah naiuiən. Kautol məmə okotol win e nati kəti iətəm otəpanikə, mətəu kitah kautol məmə kitah okotol win e nati kəti iətəm tətətig itulīn. ²⁶ Tol lanəha, təhmen e naiuiən, iəsaiu əpnapīniən, kəni təhmen e boksīg, iəsətahrə-pəniən təhmen e iətəm təhtəhti nimagəuagəu. ²⁷ !Kəpə! Iətətuakəm əskasik o nīpətik məmə otuva rəhak slef.

9:12 Uək 20:34; 2Kor 11:9 **9:13** Dut 18:1-3 **9:14** Mat 10:10; Kəl 6:6 **9:16** Jer 20:9 **9:20** Uək 21:20-26 **9:22** 2Kor 11:29 ‡ **9:23** Pol tətəni mīn məmə nikin tagiən məmə in otəni pətīgəm nanusiən təuvīr nati əpnapīn kəsətəouiən in lan. **9:25** Fil 3:14; 2Tim 2:4-5; 4:7-8

Iatol lanəha məmə, nian iəmāni pətigəm nanusiən təuvir kəm nətəmimi tepət rəkis məmə ilah okəhuva e naiuiən əha, kəni iəu iəsuvaiən məhmen e iətəmimi iətəm təmatgəhli lou rəha naiuiən kəni kəraki lan e naiuiən.

10

*Pol təmāni pətigəm
noliən rəha nətəm Isrel aupən*

¹ Piak min mine nəuvinik min, iəkolkeikei məmə nəkotəhrun məmə nian tīpitimah min kəmoħiet Ijip, ilah rəfin nəpuə təmətəhgəl pəsīg e lah, kəni ilah rəfin kəməhuvən=pən itəhi u kətəni məmə Nitəhi Ərarəuv. ² Kəni e nəpuə mine nitəhi, Uhgīn təmol bəptais e lah rəfin məmə okəhuva nətəmimi rəha Mosis. ³ Kəni ilah rəfin kəmotun nauəniən kətiəħ əmə iətəm təmsipən e Narmīn Rəha Uhgīn, ⁴ kəni motəmnim nəhu kətiəħ əmə iətəm təmsipən e Narmīn Rəha Uhgīn, mətəu-inu kəmotəmnim nəhu e kəpiel iətəm təmsipən e Narmīn Rəha Uhgīn iətəm təmətan ilah min, kəni kəpiel əha in Kristo.* ⁵ Nati əpnəpīn ilah kəmotol lanəha, mətəu Uhgīn nīkin təməsəgiəniən o lah tepət nəuvetin, kəni ilah tepət kəmoħmis əpəha ikin pisin pisin min təpiə-məpiə ikin.

⁶ Kəni Uhgīn təmol natimnati min əha məmə ilah nəmtətian min məmə otəhgi-pəri nikitah motəgətun itah, kəni kitah okəsotolien nitai lah motələhu=pən rəhatah nətəligiən e noliən tərāh min təhmen e natimnati iətəm kəmotol aupən. ⁷ Sotohtəu-pəniən noliən rəha nəfakiən kəm narmi nati min təhmen e lah nəuvein kəmotol aupən. Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni məmə, “Nətəmimi kəmotəharəg məmə okotauən motəmnim, kəni motəhtul məmə okotol danis u tiuvi=pən ilah tərāh ikin.” ⁸ Tərāh məmə kitah okotit oneuən nīpətan təhmen e lah nəuvein kəmautol aupən, kəni ilah rəfin tuenti-tri-tausin kəmoħmis e nian kətiəħ əmə. ⁹ Tərāh məmə kitah okotol natimnati iətəm otuvi niəməha rəha Iərməniğ† təhmen e lah nəuvein kəmautol aupən, kəni sineik tus ilah kohmis. ¹⁰ Tərāh məmə nəkotəni nīkali Uhgīn təhmen e lah nəuvein kəmautol aupən, kəni əgelo rəha nīmisiən tohamu ilah.

¹¹ Kəni Uhgīn təmol natimnati min əha məmə okəhuva e nəmiəgəhiən rəhalah, məmə ilah nəmtətian min, kəni kəmətəi ilah məmə okotəhgi-pəri nikitah motəgətun itah, nətəm kəutatig rəueiu məmə naunun nian tətəva iuəkir. ¹² Kəni nəmə nikitəmah təhti məmə nəutəhtul əskasik, autətəu vivi itəmah, mətəu-inu itəmah min nəkotəhrun nəmeiən e noliən tərāh min əha. ¹³ Nəfeifeiən iətəm tətəva e nəmiəgəhiən rəhatəmah təhmen əmə e iətəm katol lan e nətəmimi rəfin. Mətəu nian rəfin, kitah kotəhrun nəhatətəiən e Uhgīn, kəni otəsegəhaniən e nəfeifeiən otəva e nəmiəgəhiən rəhatəmah məmə in təskasik mapirəkis nəsanəniən rəhatəmah. Mətəu nian nəfeifeiən tətəva e nəmiəgəhiən rəhatəmah, Uhgīn otol suaru kəti məmə onəkotəhrun nosiən nəhtulien rəhatəmah, məmə nati əha otəsiuvi-pəniən itəmah e nərahien.

Narmi nati min mine nəfaki min

¹⁴ Tol lanəha rəhak min, otagim rəkis e noliən rəha nəfakiən kəm narmi nati min. ¹⁵ Itəmah nəkotəni məmə nəkoteinatig, kəni otakil aru nəghatiən rəhak məmə in təuvir uə tərāh. ¹⁶ Nian kitah kotəuən e Nauəniən Rəha Nəmtətian Rəha Iesu, kəni motəni kəm Uhgīn məmə nikitah tagiən o nəmnimien, kəni məutəmnim nəmnimien əha, təhmen məmə kitah kəutəhuva mautil kətiəħ

9:27 Rom 8:13; 13:14 **10:1** Eks 13:21-22; 14:22 **10:3** Jon 6:31; Eks 16:4,35 **10:4** Eks 17:6; Nam 20:11 * **10:4** “Kəpiel” u, kəsəfiniən e Oltestimīn. Nətəligiən u tēmiet e nəghatiən min rəha nətəm Isrel. **10:5** Nam 14:29-30 **10:6** Nam 11:4,34; 1Kor 10:11 **10:7** Eks 32:4,6,19 **10:8** Nam 25:1-9 † **10:9** Tətəghati e noliən rəha nətəmimi nətəm kautol noliən tərāh kəti, nati əpnəpīn ilah kotəhrun məmə Uhgīn təmāni məmə noliən əha in noliən tərāh kəti. **10:9** Eks 17:2; Nam 21:5,6 **10:10** Nam 16:41-50; 17:5,10

kitah Krīsto e nīran. ?Iətəni pəhriən, uə kəpə? Kəni nian kitah kautun pīret iətəm kəməmaris kəuəri, kitah kəutəhuva kətiəh kitah Krīsto. ?Iətəni pəhriən, uə kəpə? ¹⁷ Kitah u nətəmimi tepət, mətəu kotəhmen e nīpətīn kətiəh əmə, mətəu-inu pīret kətiəh əmə, kəni kitah rəfin kautun əmə pīret əha.

¹⁸ Nīkitəmah tətəhti nolīən rəha nətəm Isrel. Nian iətəm tatol sakrifais kəm Uhgīn, kəni nətəmimi nəuvein kautun nəhuvegi nati iətəm kəmol sakrifais lan, təhmen əmə məmə ilah rəfin kəməhuva kətiəh ilah Uhgīn e sakrifais əha. ?Inu nīpəhriənīən, uə kəpə? Əuəh, in nīpəhriənīən.

¹⁹ ?Nīpətī nəghatīən mīn rəhak nak? ?Təhro? ?Iətəni məmə nəhuvegi nati iətəm katol sakrifais lan kəm narmi nati mīn in nati agīn kəti, uə nati əpnapīn əmə? Ilah nati əpnapīn əmə. ?Uə təhro? ?Iətəni məmə narmi nati mīn, ilah nati agīn mīn nəuvein, uə ilah nati əpnapīn əmə? Ilah nati əpnapīn əmə. ²⁰ Mətəu iətəni məmə nian nətəmimi kautol sakrifais kəm narmi nati mīn, kautol kəm iərmis mīn, kəni nati u in nati kəti, kəni kəsotolīən kəm Uhgīn. Kəni iəsolkēikēiən məmə nəkəhuva kətiəh itəmah iərmis mīn. ²¹ Itəmah onəsəhuvənīən motos pīret mīne wain e Nauənīən Rəha Nəmtətīən Rəha Iesu, kəni motatīg məhuvən mīn e nīməfaki rəha narmi nati mīn motun sakrifais mīne motəmnīm wain rəha iərmis mīn itəmah nətəm kəutəfaki lan. ²² ?Təhro? ?Nautol məmə Iərmənīg otəməki e təmah təhmen e nətəm Isrel? ?Nīkitəmah tətəhti məmə nəsanənīən rəhatah tepət mapirəkis rəha Uhgīn?

²³ Itəmah nəutəni məmə, “Təuvīr əmə məmə iəkōl natimnati rəfin iətəm iəkōlkēikēi.” Mətəu iəu iəkəni məmə, səniəmə natimnati mīn rəfin kəutasīru e təmah motasīru e nəmiəgəhīən rəhatəmah. ²⁴ Təsəuvīriən məmə itəmah kəti tətəsāl aru e rəhan nəuvīriən, mətəu təkēikēi mətəsāl mīn e nəuvīriən rəha nətəmimi mīn nəuvein.

²⁵ Kəni təuvīr əmə. Otun əmə nəhuvegi nati mīn rəfin iətəm katos e makit, kəni məsotətapuəhīən e nəghatīən lan məmə kəmol sakrifais lan kəm narmi nati mīn, uə kəpə. Kəni nīkitəmah təsəhti pīkiən. ²⁶ Nolīən əha təuvīr əmə mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni məmə, “Nīftəni mīne natimnati rəfin əha ikīn ilah rəha Iərmənīg.”

²⁷ Kəni nəmə iətəm təsəfakiən kəti tətəpuəh ik məmə nəkuvən e rəhan nīmə muauən, kəni nīkim tagiən məmə onəkuvən, un əmə nauənīən nak iətəm tətəfinə, məsətapuəhīən məmə kəmol sakrifais lan kəm narmi nati mīn uə kəpə. Nīkim təsəhti pīkiən. ²⁸ Mətəu nəmə kəti təni=pīnə kəm ik məmə, “Kəmol sakrifais e nəhuvegi nati u kəm narmi nati mīn,” kəni təuvīr məmə nəsunīən. Nīkim otətəhti iətəmi u mətəu-inu e rəhan nətəlīgiən təmol, kəni nəsunīən. ²⁹ Səniəmə nati tərāh kəti ohnik, mətəu in nati tərāh e nətəlīgiən əmə rəhan. ?Mətəu təhro nətəlīgiən rəha iətəmi kəti mīn otakil rəhak nolīən iətəm iəkōlkēikēi məmə iəkōl, kəni mahtīpəsīg lak məmə iəsoliən nati kəti? ³⁰ ?Nəmə iətəni kəm Uhgīn məmə nīkik tagiən o nauənīən, təhro okəni rah iəu e nati kəti iətəm iəmāni rəkis kəm Uhgīn məmə nīkik tətəgiən ohni?

³¹ Nəkətī nəghatīən rəfin əha tol lanəha, nati nak iətəm onəkōl, uə nəkauən, uə nəkəmnīm, nəkəkēikēi mol ilah rəfin e nolīən iətəm otləfəri nərgi Uhgīn lan.

³² Soliən məmə iətəmi kəti təmei e rəhan nəmiəgəhīən, nəmə in nəuaniləuis rəha Isrel, uə Ianihluə, uə iətəmi kəti e nīməfaki rəha Uhgīn. ³³ Otol nolīən əha təhmen e nolīən rəhak iətəm iətəlkut məmə iəkōl nīki nətəmimi rəfin kotagiən e nolīən mīn rəfin. Iatol lanəha mətəu-inu iəsəsāl aruiən e rəhak nəuvīriən, mətəu rəha nətəmimi tepət, məmə Uhgīn otosmiəgəh ilah.

10:16 Mat 26:26-28 **10:17** Rom 12:5 **10:18** Lev 7:6 **10:19** 1Kor 8:4 **10:20** Dut 32:17; Nəh 9:20 **10:21** 2Kor 6:15-16 **10:22** Dut 32:21 **10:23** 1Kor 6:12 **10:24** Rom 15:1-2 **10:26** Sam 24:1 **10:28** 1Kor 8:7 **10:30** 1Tim 4:4 **10:31** Kol 3:17 **10:32** Rom 14:13 **10:33** 1Kor 9:20-22

11

¹ Otisikəuvin iəu təhmen məmə iəu iatisikəuvin Kristo.

Nolian rəha nəfakian

² İətəni-vivi itəmah mətəu-inu nikitəmah tətəhti iəu e natimnati rəfin iətəm iəmol kəni məgətun, kəni nəutaskəlim nəgətunian min təhmen əmə məmə iəməgətun itəmah lan.

³ Mətəu iəkolkeikei məmə itəmah rəfin nəkotəhrun məmə rəhn-kapə pətan in rəhan iərman iətəm tarmənig lan, rəhn-kapə nəman rəfin in Kristo iətəm tarmənig e lah, kəni rəhn-kapə Kristo in Uhgın iətəm tarmənig lan. ⁴ İərman kəti tatol aulis Kristo nəmə tətəhtərain rəhn-kapə nian in tətəghati kəm Uhgın e nəfakian uə tətəni pətigəm nəghatian iətəm Uhgın təməfən kəm in. ⁵ Mətəu pətan tatol aulis rəhan iərman nəmə təsəhtərainian rəhn-kapə nian in tətəghati kəm Uhgın e nəfakian uə tətəni pətigəm nəghatian iətəm Uhgın təməfən kəm in. Nolian əha təhmen əmə məmə təmaki rəhn-kapə.* ⁶ !Nəmə pətan kəti təsolkeikeian məmə otəhtərain rəhn-kapə lanəha, təuvir məmə otətəi əmə nəuanun! Mətəu nəmə in tətəulis o nəteian nəuanun, uə nakian rəhn-kapə, kəni təuvir məmə otəhtərain rəhn-kapə. ⁷ Təuvir məmə iərman kəti təsəhtərainian rəhn-kapə mətəu-inu nian Uhgın təmol iətəmimi, iətəmimi təmos narmi Uhgın, kəni matol pətigəm nəuvirian rəha Uhgın; mətəu pətan tatol pətigəm nəuvirian rəha iərman rəhan.

⁸ Tol lanəha mətəu-inu iərman təsisipənian e pətan, mətəu pətan təmsipən e iərman, ⁹ kəni Uhgın təməsolian iərman məmə in iasiru rəha pətan, mətəu təmol pətan məmə in iasiru rəha iərman. ¹⁰ Tol lanəha, pətan otəkeikei məhtərain rəhn-kapə iətəm tətəgətun məmə tətisiai rəhan iərman mətəu-inu nagelo min kəuteruh.

¹¹ Mətəu kitah u kəməhuva kətiəh kitah İərmənig, pətan otəsətig aru əməian e iərman, kəni iərman min otəsətig aru əməian e pətan, ¹² mətəu-inu pətan təmsipən e iərman, kəni təhmen min əmə, pətan təmələs iərman. Mətəu natimnati rəfin kəutsipən e Uhgın.

¹³ Otakil aru nati u. ?Otəhruahru məmə pətan iətəm tətəfaki kəm Uhgın təsəhtərainian rəhn-kapə, uə kəpə? ¹⁴ Nətəmimi rəfin kotəhrun məmə iərman iətəm nəuanun təfəməh, tatol aulis in. ¹⁵ Mətəu nəmə pətan kəti nəuanun təfəməh, nikin tagian lan kəni kətisiai in lan, mətəu nəuanun əha Uhgın təməfən məmə otəhtərain rəhn-kapə. ¹⁶ Mətəu nəmə iətəmi kəti tolkeikei məmə otorgəhu o nati əha, kəni iətəni lanəha məmə nolian kəti min tikə o nati u, kəni niməfaki pisin pisin min rəfin kətol təhmen-əhmen əmə.†

Nəuənian Rəha Nəmtətian Rəha İesu

¹⁷ Nəghatian min iətəm iəkəni kəm təmah əha rəueiu, oiəsəni-vivian itəmah mətəu-inu nəharəg pətian rəhatəmah təsasiruiən, mətəu tətərekin əmə itəmah. ¹⁸ İəmaupən mətəu məmə nian nəutuhapumın itəmah min məmə nəkotəfaki, kəni məutəhapu-əhapu itəmah min. Kəni nikiik təhti məmə nəghatian min əha, nəuvein niphəriənian, ¹⁹ mətəu-inu nəhapu-əhapuiən min okotəkeikei məhuva məmə okeruh əhruahru məmə pəh tətəfaki pəhriən.

11:1 1Kor 4:16 **11:3** Jen 3:16; Efəs 5:23 * **11:5** Nəmə pətan kəti təmaki rəhn-kapə, in nati kəti rəha naulisian. Nətəmimi nəuvein kəutəni məmə in nəmtətian kəti məmə katol nalpənian kəti kəm in, kəni nətəmimi nəuvein kəutəni məmə in nəmtətian kəti məmə in pətan rəha nəfərian. **11:7** Jen 1:26-27
11:9 Jen 2:18-23 † **11:16** Nətəmimi nəuvein kotəni məmə nənian min u o nəhtərainian nəuanutəmi mine nəuanutəmi u təfəməh okətəkeikei katol rəueiu. Mətəu nəhtərainian nəuanutəmi mine nəpəhian nəuanutəmi təfəməh, niphəti lau e nian əha rəha Pol kuol pisin e nian u rəueiu. **11:18** 1Kor 1:10-12

²⁰ !Nian nəutuhapumın itəmah mın, mautəni məmə nautun Nauəniən Rəha Nəmtətiən Rəha İesu, mətəu oteruh-to noliən u rəhatəmah! Səniəmə Nauəniən Rəha Nəmtətiən Rəha İesu, ²¹ mətəu-inu nian nəutauən, itəmah kətiəh kətiəh kautəkeikei əmə, məsotəhtahniniən ilah mın nəuvein. Kəti tınəpis rəkis, kəni kəti mın nəumis tatus əhanəh. ²² ?Rəhatəmah lahuənu tikə məmə nəkotaupən motauən ikin? ?Uə itəmah nəsotisiaiən niməfaki rəha Uhgın, kəni mautol aulis nanrah mın? ?Kəni iəkəni məmə nak kəm təmah? ?İəkəni-vivi itəmah o noliən əha? !Kəpə, tiəkis agin!

²³ Mətəu-inu iəməgətun rəkis itəmah e nəgətuniən mın iətəm təmsipən o İərməniğ. E nian lapın əha uərisiğ kegəhan=pən lan e nəhlmi tikimır mın rəhan, in təmos pıret, ²⁴ kəni məni tagkiu kəm Uhgın ohni, kəni məhapu, kəni məni məmə, “Inu nıpətik iətəm otitəgit o təmah.‡ Onəkotol lanu lan kəni nikitəmah tətəhti iəu.” ²⁵ E noliən əhmen mın əmə, nian kinotauən rəkis, in tos kap wain məni məmə, “Kap wain u tətəgətun=pən nəniəskasikiən vi rəha nasiruiən rəha Uhgın kəm nətəmimi, kəni nəniəskasikiən vi u tətəhtul mətəmiəgəh e nırak iətəm otaiu o təmah. Nian rəfin nəkotəmnim kap wain u, nikitəmah otəhti iəu.” ²⁶ O nati əha, nian rəfin nəkotun pıret u, uə nəkotəmnim kap u, onəkautəni pətigəm nimisiən rəha İərməniğ mətəuərus titəliğ=pa mın.

²⁷ Tol lanəha, iətəmimi pəh iətəm tatun pıret, uə tətəmnim kap wain u rəha İərməniğ e noliən kəti iətəm təsəhruahruin, in tatol təfagə o nərəkiniən nıpətin mine nıra İərməniğ. ²⁸ İətəmimi otəkeikei maupən makil rəhan nəmiəgəhiən, uərisiğ təpanun pıret mine məmnim kap wain, ²⁹ mətəu-inu iətəmimi iətəm tatun mine mətəmnim, mətəu nıkin təsəhti viviən pıret mine wain məmə tətəgətun=pən nıpəti İərməniğ, nunian mine nəmnimiən iətəm in tatol tatiuvi=pa aru əmə nalpiniən kəm in. ³⁰ Mətəu o nati əha, itəmah tepət nəkotəpəou kəni mautohmis, kəni itəmah nəuan nəuvein kinohmis rəkis. ³¹ Mətəu nəmə kitah kotakil aru noliən mın rəhatah, İərməniğ təsakiliən itah mol nalpiniən kəm tah. ³² Nian İərməniğ takil itah mol nalpiniən kəm tah, in tatol məmə kitah okotəhruahru, məmə nian in otakil nətəmimi e nəhue nıftəni məni nalpiniən rəhalah məmə okohmis, kəni kitah okəsotosiən nalpiniən əha kitah mın ilah.

³³ Tol lanəha piak mın mine nəuvinik mın, nian nəkəhuva kətiəh məmə nəkotaupən, əutəhtahnin itəmah mın. ³⁴ Nəmə iətəmi kəti nəumis tus, təuvır məmə otəuən iman ikin lahuənu, məmə nian nəkotuhapumın, Uhgın otəsəfiniən nalpiniən kəm təmah o noliən mın əha rəhatəmah.

Nian iəkuvnə, oiəkəfinə suaru e natimnati pisin nəuvein mın iətəm nəkotətapuəh ohni.

12

Nəsanəniən pisin pisin mın rəha Narmın Rəha Uhgın

¹ Piak mın mine nəuvinik mın, pəh iəkəghati e nəsanəniən pisin pisin mın rəha Narmın Rəha Uhgın iətəm tətəfa kəm tah, mətəu-inu iəkölkeikei məmə itəmah nəkotəkeikei motəhrun. ² İtəmah nəkotəhrun məmə aupən, nian nəməsotəfakiən kəm Uhgın, katiuvi=pən rəhatəmah nətəliğin katit itəmah e suaru o nəfakiən kəm narmi nati mın iətəm kəsotəghatiən. ³ Tol lanəha, iəkəni kəm təmah məmə iətəmi kəti tikə iətəm tətəghati e nəsanəniən rəha Narmın

‡ **11:24** Rəhn-kəpə lahuənu otəhapu (mətəu otəsəteiən) pıret tol nıpispisin kəni məfən kəm rəhan mın famli. Pıret tətəgətun=pən nıpəti Kristo, mətəu səniəmə nıpətin əhruahru pəhriən. Mine wain tətəgətun=pən nıran, mətəu səniəmə nıran əhruahru pəhriən. **11:25** Eks 24:6-8; Hip 8:8-13 **11:26** Mat 26:26-29; Mak 14:22-25; Luk 22:14-20 **11:27** Hip 10:29 **11:32** Hip 12:5-6 **12:2** Hab 2:18-19

Rəha Uhgın mətəni rah Iesu, kəni iətəmi kəti mın ko təsəniən məmə, “Iesu in İərməniğ,” mətəu Narmın Rəha Uhgın, in əmə tol iətəmiimi tətəni.

⁴ Nəkotəkeikei motəhrun vivi nati u məmə, nəsanəniən pisin pisin mın rəha Narmın Rəha Uhgın iətəm tətəfa kəm tah, mətəu kautsipən e Narmın Rəha Uhgın kətiəh əmə. ⁵ Kitah kautol uək pisin pisin mın tepət o nasiruiən e nətəmiimi, mətəu İərməniğ kətiəh əmə iətəm kitah kautol uək rəhan. ⁶ Kitah kautol uək e noliən pisin pisin tepət, mətəu Uhgın kətiəh əmə iətəm tatol uək e nəmiəgəhiən rəha nətəmiimi rəfin məmə ilah okautol uək rəfin mın əha.

⁷ Kəni Narmın Rəha Uhgın tətəfa rəhan nəsanəniən pisin pisin mın kəm tah kətiəh kətiəh məmə kitah okotasiru e tah mın rəfin. ⁸ İətəmi kəti, Narmın tətəfən nəghatiən rəha neinatigiən kəm in. Kəni kəti mın, Narmın kətiəh əmə tətəfən nəghatiən rəha nəhruniən nati kəm in. ⁹ Kəni kəti mın, Narmın kətiəh əmə tətəfən nəhatətəiən kəm in. Kəni kəti mın, Narmın kətiəh əmə əha tətəfən nəsanəniən o nol viən nımisiən kəm in. ¹⁰ Kəni kəti mın, tətəfən nəsanəniən o noliən nati apispis mın kəm in. Kəni kəti mın, tətəfən nəghatiən mın iətəm Uhgın tətəfa kəm in. Kəni kəti mın, tətəfən nəsanəniən o nakiliən narmın pisin pisin mın kəm in. Kəni kəti mın, tətəfən nəsanəniən rəha nəniən nəghatiən iki pisin pisin mın kəm in.* Kəni kəti mın əha, tətəfən nəsanəniən o nəniən nipəti nəghatiən iki pisin pisin mın əha kəm in. ¹¹ Nəsanəniən mın əha ilah rəfin, kautsipən əmə e Narmın kətiəh əmə, kəni tətəfa kəm tah kətiəh kətiəh e suaru mın iətəm in əmə tolkeikei.

¹² Nipəti iətəmiimi kətiəh əmə, mətəu nəuəli-nəuəlin tepət; kəni nati əpnəpin nəuəli-nəuəlin pisin pisin mın, ilah kautilpin e nipətin kətiəh əmə. Kəni tol lanəha, təhmen-əhmen əmə e Krısto. ¹³ Kitah nəuvein, kitah nəuaniləuis mın rəha Isrel, kitah nəuvein Nanihlua mın, nəuvein slef mın əmə, nəuvein səniəmə slef mın, mətəu Narmın Rəha Uhgın kətiəh əmə təmol bəptais e tah rəfin agın mol məmə kəməhuva nipətin kətiəh əmə, kəni kitah kəmotos Narmın Rəha Uhgın u kətiəh əmə.

¹⁴ Pəhriən. Nipəti iətəmiimi kəməsoliən nəuəlin kətiəh əmə, mətəu nəuəlin tepət. ¹⁵ Nəmə nəhlkin təni məmə, “Səniəmə iəu nəhlmin, kəni tol lanəha, səniəmə iəu nəuəli nipətin kəti,” kəni nəghatiən rəhan təsoliən məmə nəhlkin in səniəmə nəuəli nipətin nəuətin. ¹⁶ Kəni nəmə matəlgın təni məmə, “Səniəmə iəu nəhmtin, kəni tol lanəha, səniəmə iəu nəuəli nipətin kəti,” kəni nəghatiən rəhan təsoliən məmə matəlgın in səniəmə nəuəli nipətin nəuətin.

¹⁷ ?Nəmə nipətin in nəhmtin rəfin əmə, kəni otəhra mətəu nati? ?Kəni nəmə nipətin in matəlgın rəfin əmə, kəni otəhra məmiəvin nati. ¹⁸ Mətəu kəpə, Uhgın təməuəri nəuəli-nəuəli nipətin ilah rəfin iətəm in tolkeikei məmə ilah okotol lanəha. ¹⁹ Nəmə nipəti iətəmiimi kəti in nəuəli-nəuəlin əmə kəti, təhmen e nəhlkin, mətəu səniəmə in nipətin kəti pəhriən. ²⁰ Mətəu nipəhriən, nəuəli-nəuəlin tepət, mətəu nipətin kətiəh əmə.

²¹ Nəhmtin ko təsəniən kəm nəhlmin məmə, “İəu iəkəpəh ik, iəu inəhmen rəkis.” Kəni rəhn-kəpə ko təsəniən kəm nəhlkin mil məmə, “İəu iəkəpəh itəlau, iəu inəhmen rəkis.” ²² Təsoliən lanəha. Kəni tapirəkis inu, nəuəli-nəuəli nipətitah iətəm nikitah təhti məmə ilah kotəpəou agın, ilah nati keikei o nipətitah. ²³ Kəni nəuəli-nəuəli nipətitah iətəm nikitah təhti məmə ilah nati əpnəpin əmə, kautol noliən rəha nisaiən e lah. Kəni nəuəli-nəuəlin rəha naulisiən, kitah kauteh vivi ilah. ²⁴ Mətəu nəuəli-nəuəli nipətitah iətəm təsoliən

12:3 1Jon 4:2-3 **12:4** Rom 12:6 * **12:10** Nəsanəniən rəha nəniən nəghatiən iki pisin pisin mın, tətəghati e nəghatiən mın iətəm iətəmi kəti təsəhruniən. Afın-to 1Kor 13:1, mine Uək 2:4. **12:11** 1Kor 7:7 **12:12** 1Kor 10:17 **12:13** Kəl 3:28

naulisian, kitah kəsotolian nati agin e lah. Mətəu Uhgın təmuhapumın nəuəli-nəuəli nıpətıtah mın, kəni matisiai nəuəli-nəuəlin mın iətəm kitah kauteh=pən əmə ilah. ²⁵ Kəni e nolian əha, nəuəli-nəuəli nıpətıtah okəsotəhapu əhapuian ilah mın, mətəu ilah okoteh vivi rəfin ilah mın. ²⁶ Nəmə nəuəlin nəuətin tətətəu nahməian, kəni nəuəlin mın ilah rəfin okotətəu nahməian ilah mın. Kəni nəmə nəuəlin nəuətin kətəfən nisaiəni kəm in, kəni nəuəlin mın rəfin okotagian ilah mın.

²⁷ Nıpəti nəghatian u məmə itəmah nıpəti Kristo, kəni itəmah rəfin kətiəh kətiəh itəmah nəuəlin mın rəha nıpəti Kristo. ²⁸ Kəni e niməfaki, Uhgın təmaupən mələhu=pən aposil mın, kəni uərisig ko, iəni mın, kəni uərisig ko, nəgətun mın. Kəni təmələhu=pən nətəm kautol nati apispis, mine ilah nətəm kautol vivi nimisian mın, kəni nətəm kəutasiru e nətəmimi, kəni nətəm koteinatig nətəm kəutasiru o nəniəni rəha niməfaki, kəni nətəm kəutəghati e nəghatian ikin pisin mın. ²⁹ ?Nətəmimi rəfin aposil mın? ?Uə nətəmimi rəfin iəni mın? ?Uə nətəmimi rəfin nəgətun mın? ?Uə nətəmimi rəfin kautol nati apispis mın? ³⁰ ?Uə nətəmimi rəfin kautol vivi nimisian mın? ?Uə nətəmimi rəfin kəutəghati e nəghatian ikin pisin mın? ?Uə nətəmimi rəfin kəutəni pətigəm nıpəti nəghatian ikin pisin mın? Kəpə, təsolian lanəha. ³¹ Mətəu təuvir məmə nəkotələhu=pən əskasik nətəligian rəhatəmah o nosian nəsanəniəni pisin pisin mın iətəm Narmın Rəha Uhgın tətəfa, ilah mın əha kotəuvir agin.

Mətəu rəueiu iəkəni=pinə suaru təuvir agin.

13

Nolkeikeian

¹ Nəmə iətəghati e nəghatian rəha nətəm ikin pisin mın, uə nəghatian rəha nagelo mın, mətəu iəsosian nolkeikeian e nıkkik, rəhak nəghatian in nəuiəni əpnəpin əmə təhmen e nəuia dirəm uə nəuia bel. ² Nəmə iatos nəsanəniəni iətəm Narmın Rəha Uhgın tətəfa o nəni pətigəmiəni nəghatian mın iətəm Uhgın tətəfa, mətəu iəsosian nolkeikeian e nıkkik, iəu nati əpnəpin əmə. Kəni nəmə iəkəhrun nati oneuən rəfin mine nəhruniəni rəfin, mətəu iəsosian nolkeikeian e nıkkik, iəu nati əpnəpin əmə. Kəni nəmə rəhak nəhatətəian təskasik məmə otol nitəuət kəti tiet, mətəu iəsosian nolkeikeian e nıkkik, iəu nati əpnəpin əmə. ³ Nəmə iəkəfən rəfin rəhak natimnati kəm nanrah mın, uə iəkegəhan e nıpətik məmə nigəm otus, mətəu iəsosian nolkeikeian e nıkkik, iəsolian win e nati kəti.

⁴ Nolian rəha nolkeikeian tol lanu: iətəmi kəti rəhan nətəligian təfəməh, kəni matol təuvir kəm nətəmimi, kəni məsətgərahian e nətəmimi, kəni məsəri pikiəni, kəni məsəfəri aruiəni in, ⁵ kəni məsol-pəniəni nətəmimi, məsalkutiəni o nərfin, kəni nıkin təsahmə uəhaiəni, kəni məsaskəlīm pikiəni nərahian iətəm iətəmi kəti tatol lan. ⁶ Kəni nıkin təsagiəniəni o nolian tərah mın, mətəu nıkin tagian əmə o nolian təuvir mın rəha nıpəhriniəni. ⁷ Nolian rəha nolkeikeian tol lanu: nati əpnəpin suaru rəha iətəmi kəti tiəkis, mətəu nian rəfin iətəmi əha tatitəu=pən əmə, məsəhlmanian e rəhan nəhatətəian nian kəti, kəni nian rəfin tətələhu=pən əskasik rəhan nətəligian e Uhgın, rəhan nəhatətəian tətəhtul əmə lanko e nian rəha nərahian.

⁸ Nolian rəha nolkeikeian naunun tikə. Mətəu rəha nəni pətigəmiəni nəghatian iətəm Uhgın tətəfa, otəpanikə. Rəha nəghatian iki pisin mın, okəpanohkə. Rəha nəhruniəni nati, otəpanikə. ⁹ Tol lanəha mətəu-inu nəhruniəni rəhatah nəuan nəuətin əmə, kəni kəutəni pətigəm nəghatian iətəm Uhgın tətəfa mətəu nəghatian u tatol əpu nəuan nəuətin əmə. ¹⁰ Mətəu nian Iesu Kristo otuva mın mol əhruahru natimnati mın rəfin, kəni nəsanəniəni

mın iətəm Narmın Rəha Uhgın tətəfa rəueiu okohkə. ¹¹ Nian iəmətəkəku, iəmətəghati təhmen e iəpəou, kəni nəhrunian rəhak təhmen e rəha iəpəou, kəni nolian rəha nətəligian rəhak təhmen e rəha iəpəou. Mətəu nian iəmuva mol iətəmi asoli lak, iəmələhu nolian mın rəha iəpəou e nəmtahk. ¹² Rəueiu, kitah kauteruh nəuan nəuветin əmə təhmen e iətəmi kəti tateh narmın e kilas iətəm təuau. Mətəu e nian əha, kitah okoteruh əhruahru nəhmti Uhgın. Rəueiu, iəkəhrun nəuan nəuветin əmə, mətəu e nian əha, iəpanəhrun əhruahru natimnati rəfin, təhmen məmə Uhgın təhrun ərəfin iəu mine əha rəueiu.

¹³ Kəni rəueiu, nolian milahal u kisil kələhtul: nolian rəha nəhatətəian, nolian rəha nuhuinian e Uhgın, mine nolian rəha nolkeikeian. Mətəu iətəm in təuvir pik agın e lahal, in nolian rəha nolkeikeian.

14

Nəni pətigəmiən nəghatian iətəm Uhgın tətəfa, mine nənian nəghatian ikin pisin mın

¹ Otalkut əskasik məmə nolkeikeian otarməniğ e nəmiəgəhiən rəhatəmah, kəni motalkut əskasik məmə onəkotos nəsanəniən mın iətəm Narmın Rəha Uhgın tətəfa, kəni otalkut pik təhmin mın o nəsanəniən rəha nəni pətigəmiən nəghatian iətəm Uhgın tətəfa. ² Iəkəni lanəha mətəu-inu itəmah kəti iətəm tətəghati e nəghatian iki pisin mın, təsəghatian kəm nətəmimi, mətəu tətəghati əmə kəm Uhgın. Pəhriən, iətəmi kəti tikə iətəm təhrun nəghatian iətəm in tətəni, mətəu in tətəni pətigəmiən nəghatian oneuən mın e Narmın Rəha Uhgın. ³ Mətəu nətəmimi rəfin nətəm kəutəni pətigəmiən nəghatian iətəm Uhgın tətəfən e nəghatian rəhalah, kəutəni kəm nətəmimi o nol əskasikian ilah, o nəfəriən nətəligian rəhalah, kəni o nasiruiən məfəri nikilah. ⁴ Iətəmimi iətəm tətəghati e nəghatian ikin pisin mın, tatol əskasik aru əmə in, mətəu iətəmimi iətəm tətəni pətigəmiən nəghatian iətəm Uhgın tətəfən e nəghatian rəhalah, tatol əskasik niməfaki.

⁵ Iəkolkeikei məmə itəmah rəfin agın nəkotəghati e nəghatian iki pisin mın, mətəu təuvir pik məmə nəkotəni pətigəmiən nəghatian iətəm Uhgın tətəfinə. Iətəmimi iətəm tətəni pətigəmiən nəghatian iətəm Uhgın tətəfən, in tətəsiro pik e niməfaki tapirəkis agın iətəmimi iətəm tətəghati e nəghatian ikin pisin mın mətəuarus in təni nıpətın məmə otol əskasik niməfaki.

⁶ Piak mın mine nəuvinik mın. ? Nəmə iətuva o təmah kəni mətəghati e nəghatian iki pisin, təhro lanu iəu iəkəuvir o təmah? Mətəu nəmə iatol pətigəmiən nəghatian nəuvein iətəm kəməutəhluaig aupən, uə iətos nəhrunian nəuvein, uə nəghatian iətəm Uhgın tətəfa, uə nəghatian rəha nəgətunian, kəni oiəkəsiru e təmah. ⁷ Otətəlig-to e natimnati təhmen e bambu iətəm kətəhli, uə kitar iətəm katoh. Natimnati mın əha kəsotəmiəgəhiən, iətəmimi əmə tatol ilah kəutəgət. Mətəu nəmə kəsotəgət əhruahruian, kəni itəmah onəkotəruu məmə nəpuən nak ilah kəutəni. ⁸ Kəni nəmə təui təsasək əhruahruian, kəni nətəmimi okotəruu məmə kotəkeikei motol əpenə-penə o nəluəginian.*

⁹ Mətəu təhmen əmə e təmah. ? Nəmə nəutəghati e nəghatian iətəm nətəmimi kotəruu, okotəhro lanu motəhrun nıpətı nəghatian nəutəni? Itəmah onəkotəghati əmə kəm niməgəuəgəu, mətəu nətəmimi kəsotosian nıpətın. ¹⁰ Pəhriən məmə nəghatian mın tepət e nəhue nıftəni, mətəu ilah rəfin nıpətıləh əha ikin. ¹¹ Kəni nəmə iəsəhrunian nıpətı nəghatian iətəm iətəmi kəti tətəni=pa kəm iəu, iəu iəpispis ohni, kəni in iəpispis ohniəu. ¹² Təhmen əmə

13:13 1Təs 1:3 **14:1** 1Kor 12:31; 14:39 * **14:8** E nian rəha Pol, soldia kəti tətəhli nati kəti təhmen e təui nian nərahian tətuva təhmen e nəluəginian. Nəpuən kəti, nıpətın təni məmə, "Otol əpenə-penə o nəluəginian!" Kəni nian nətəmimi kəutəu, ilah kotol əpenə-penə o nəluəginian.

e təmah. Itəmah nəkotolkeikei nəsanəniən min rəha Narmin Rəha Uhgın, kəni tol lanəha, otalkut məmə nəkotuvləkin niməfaki e nəsanəniən min iətəm okotasiru pik lan.

¹³ Mətəu-inu o nati əha, okəmə itəmah kəti tətəghati e nəghatiən ikin pisin min, otəkeikei məfaki min məmə Uhgın otəfən nıpəti nəghatiən u məmə otəni pətigəm kəm niməfaki. ¹⁴ Nəmə iətəfaki e nəghatiən ikin pisin min, nıkkik tətəfaki mətəu nətəligiən rəhak tətəhtul əpnəpın əmə. ¹⁵ ?Kəni iəkəhro? İəkəfaki e nıkkik, mətəu iəkəfaki min e nətəligiən rəhak e nəghatiən iətəm iəkəhrun. Kəni iəkəni nəpuən e nıkkik, mətəu iəkəni min nəpuən e nətəligiən rəhak e nəghatiən iətəm iəkəhrun. ¹⁶ ?Nəmə nətəni-vivi Uhgın e nıkkim e nəghatiən pisin, təhro iətəmi kəti iətəm təruru nəghatiən u in otəni “Əuəh” e rəham nəfakiən, mətəu-inu in təruru nati iətəm nətəni? ¹⁷ Nəmə təhro nətəni-vivi pəhriən Uhgın, mətəu nəsasiruiən e iətəmimi pisin kəti min.

¹⁸ İətəni tagkiu kəm Uhgın məmə iətəghati e nəghatiən ikin pisin min tapirəkis itəmah rəfin. ¹⁹ Mətəu e niməfaki, nəmə iətəgətun nətəmimi e nəghatiən faif əmə iətəm kotəhrun, inu təuvır mapirəkis agin nəmə iəkəni nəghatiən ten-tausin e nəghatiən pisin iətəm kinotəruru.

²⁰ Piak min mine nəuvınik min. Sotoliən nətəligiən rəhatəmah təhmen e kəlkələh min. E nəmiəgəhiən rəhatəmah, təuvır məmə nəkotəhmen e kəlkələh min nətəm kotəruru əhanəh noliən tərəh. Mətəu e nətəligiən rəhatəmah, təuvır məmə nəkohmətə. ²¹ Kəmətei lanəha e Lou rəha Mosis məmə, “İəkol məmə nətəmimi kautəghati e nəghatiən ikin pisin min okotəni rəhak nəghatiən kəm rəhak nətəmimi.

Kəni ilah okotətəu nəghatiən min rəha nəpispis min.

Mətəu nati əpnəpın ilah okotətəu nati əha iətəm tol pisin, ko kəsotətəligiən lak. İərmənig tətəni lanu.”

²² Tol lanəha, nəghatiən ikin pisin min, in nəmtətəni kəti rəha nətəmimi nətəm kəsotəfakiən, səniəmə nəmtətəni kəti rəha nəfaki min. Mətəu nian iətəmimi kəti tətəni pətigəm nəghatiən iətəm Uhgın tətəfən, in rəha nəfaki min, səniəmə rəha nətəm kəsotəfakiən. ²³ ?Tol lanəha, nəmə niməfaki apıəpiə tətuhapumın, kəni nətəmimi rəfin kautəghati e nəghatiən ikin pisin min, kəni ilah nəuvein nətəm kəsotəhrunian, uə nətəm kəsotəfakiən kəhuva imə, ilah okotəni məmə itəmah nəutalməli, uə kəpə? ²⁴ Mətəu nəmə iətəmi təsəfakiən kəti, uə iətəmi təruru tuva imə nian nətəmimi rəfin kəutəni pətigəm nəghatiən iətəm Uhgın tətəfən, kəni nəghatiən rəhatəmah otek nıkin, kəni in otəhrun məmə in iol təfagə tərəh, kəni nəghatiən min əha okotakil rəhan noliən, ²⁵ kəni rəhan təfagə tərəh min iətəm kəutəhluaig otuva e nəhagəhagiən. O nati əha, in otəsiəulın e nisiasiən məfaki kəm Uhgın, mətəni pətigəm məmə, “İtəmah pəhriən Uhgın nəutan!”

Nələhu əhruəhriən noliən rəha nəfakiən

²⁶ Piak min mine nəuvınik min. Pəh iəkəni nıpəti rəhak nəghatiən min u rəueiu. Nian itəmah rəfin nəkəhuva kətiəh e nuhapuminiən o nəfakiən, itəmah rəfin kətiəh kətiəh rəhatəmah əha ikin uək o noliən, nəuvein kəutəni nəpuən, nəuvein kəutəgətun ilah, nəuvein kautol əpu nəghatiən nəuvein u kəmotəhluaig əpən, nəuvein kəutəghati e nəghatiən ikin pisin min, nəuvein kəutəni nıpəti nəghatiən min əha. Onəkotəkeikei mautil natimnati min əha o nuvləkinian niməfaki təkəsik. ²⁷ Nəmə nətəmimi nəuvein kəutəghati e nəghatiən iki pisin, keiu uə kisil əmə okotəghati. Kəti otəni rəhan, uərisig kəti, konu kəti min təni rəhan, kəni iətəmi kəti otəkeikei məni nıpəti nəghatiən

mın əha. ²⁸ Nəmə iətəmimi tikə o nəni pətigəmiən niyəti nəghatiən mın əha, iətəmimi iətəm otəghati e nəghatiən pişin, otəkeikei məsəghatiən e niməfaki, kəni məghati oneuən əmə kəm Uhgın.

²⁹ Kəni iəni mın, təuvir məmə iəni keiu uə kisil okotəghati, kəni nətəmimi nəuvein okotakil vivi nəghatiən kəutəni. ³⁰ Kəni nəmə Uhgın tatol əpu nəghatiən kəti iətəm təmatəhluaig əupən tətuvə o iətəmi kəti iətəm tətəharəg, təuvir məmə iətəm təmaupən mətəghati otəpəh nəghatiən. ³¹ Tol lanəha, itəmah nətəm nəutəni pətigəm nəghatiən iətəm Uhgın tətəfinə, kəti otaupən məghati, konu kəti mın, ko kəti mın məmə nəkotəgətun nətəmimi rəfin, motəfəri nətəligiən rəhalah. ³² Sotaluiən məmə iəni mın kəutarməniğ e nikilah məmə okotəhrun nəni pətigəmiən nəghatiən rəhalah e nian iətəm in təhruahru o nəniən, ³³ mətəu-inu Uhgın səniəmə in Uhgın rəha noliən nəruuiən e nati, mətəu in Uhgın rəha nəməlinuiən, təhmen e niməfaki mın rəfin.

³⁴ Nian kətəfaki lan, niyətan okotəharəg mohkə agin, mətəu-inu təsəhruahruən məmə okotəghati. Mətəu okotəkeikei məutətəlig e nətəmi asoli rəha niməfaki, təhmen əmə e iətəm Lou tətəni mine. ³⁵ Nəmə kotolkeikei məmə kotəhrun nati kəti, okotəkeikei motətapuəh o rəhalah nəman mın əpəha lahuənu, mətəu-inu tol naulisiən məmə pətan otəghati əpəha e niməfaki.

³⁶ ?Təhro? ?Nikitəmah təhti məmə nəghatiən rəha Uhgın təmaupən miet pətigəm o təmah? ?Uə nikitəmah təhti məmə nəghatiən rəha Uhgın təmuva əmə o təmah? ³⁷ Nəmə itəmah kəti nikin təhti məmə in iəni kəti, uə Narmın Rəha Uhgın təməfən nəsanəniən kəti kəm in, in otəkeikei məni niyəhriənən e nəghatiən iətəm iətətei kəm təmah məmə in nəuia İərməniğ. ³⁸ Nəmə təpəh nəniən niyəhriənən e nəghatiən u, okəsəni minien niyəhriənən e rəhan nəghatiən.

³⁹ Tol lanəha, piak mın mine nəuvinik mın, təuvir məmə nəkotəkeikei məmə nəkotəni pətigəm nəghatiən iətəm Uhgın tətəfinə, kəni məsotəhtul pəsigiən e nəniən nəghatiən ikin pişin mın. ⁴⁰ Mətəu e natimnati rəfin agin iətəm nautol e nəfakiən, otol e noliən iətəm in təhruahru o niməfaki, motohtəu=pən vivi noliən rəha nəfaki ən.

15

Kristo təməmiəğəh mın e nimisiən

¹ Piak mın mine nəuvinik mın. İəkolkeikei məmə iəkəni pətigəm kəm təmah nanusiən təuvir iətəm iəmatəni pətigəm kəm təmah əupən, nəmotos e nikitəmah, kəni motos rəhatəmah ikin nəhtuliən lan. ² Nəmə nəkotaskəlim əskasik nanusiən təuvir əhruahru iətəm iəu iəməni pətigəm kəm təmah, Uhgın otosmiəğəh itəmah lan. Mətəu nəmə nəkotəpəh nati əhruahru, motəhatətə e nəghatiən pişin, kəni nəhatətəiən rəhatəmah in nati əpnəpin əmə.

³ Inəni=pinə rəkis kəm təmah natimnati agin mın iətəm iəmətəu məmə, Kristo təmimis o rəhatah noliən tərəh mın təhmen e Nauəuə Rəha Uhgın təməni rəkis mine, ⁴kəmitənim, kəni təmiəğəh mın e nimisiən e nian iətəm tatol kisil lan təhmen əmə e Nauəuə Rəha Uhgın təməni rəkis mine, ⁵kəni təmaupən miet pətigəm o Pitə, uərisiğ ko, o rəhan mın nətəmimi tueləf rəfin. ⁶ Uərisiğ lanko, in təmiet pətigəm mın o piatah mın tapirəkis faif-hanrit e nian kətiəh əmə, u ilah tepət kautəmiəğəh əhanəh, mətəu nəuvein kinohmis rəkis. ⁷ Kəni

uərisig, tiet pətigəm=pən o pian Jemis,* kəni mine o aposil min rəfin.† 8 Kəni uərisig e lah rəfin, in təmiet pətigəm min ohniəu, nati əpnəpən iəu iəkəhmen e iəpəou iətəm iəməir pahi. Iəmuva məmə iəu aposil e suaru pişin agin.

9 Tol lanəha, iəu ləhtəni agin e aposil min rəfin, kəni iəsəhmenian məmə nətəmimi okotəuin lak məmə iəu aposil kəti, mətəu-inu iəu iəmatol nərahian kəm niməfaki rəha Uhgın əupən. 10 Mətəu e nəuviriən iətəm Uhgın təməfa kəm iəu, iəmuva məhmen lanu rəueiu, kəni nəuviriən əha təsuva əpnəpiniən, mətəu nəuan əha ikin. !Nipəhriənian, iəmol uək tapirəkis rəfin aposil min! Mətəu səniəmə e rəhak əmə nəsanəniən, mətəu e nəuviriən əmə iətəm Uhgın təməfa kəm iəu. 11 Nati əpnəpən iəu iəməni pətigəm, uə ilah kəmotəni pətigəm nanusiən təuvir kəm təmah, mətəu nəghatiən u inu iətəm iətəni pətigəm, nanusiən təuvir iətəm nəmotəni nipəhriənian lan.

Nəmiəghian e nimisiən rəha nətəm kəmoħmis

12 Iəmətəu məmə itəmah nəuvein nəutəni məmə nətəm kəmoħmis ko kəsotəmiəgh minian. ? Mətəu nəmə kəmotəni pətigəm məmə Kristo təməmiəgh min e nimisiən, kəni təhro itəmah nəuvein nəutəni məmə nətəm kəmoħmis ko kəsotəmiəgh minian? 13 Mətəu nəmə nəghatiən rəhatəmah in nipəhriənian, məmə nətəm kəmoħmis kəsotəmiəgh minian, kəni ko Iesu min təsəmiəghian e nimisiən. 14 Kəni nəmə Kristo təsəmiəghian e nimisiən, kəni uək rəhatəmah o nəni pətigəmiən nanusiən təuvir, in nati əpnəpən əmə, təhmen min əmə e nəhatətəian rəhatəmah.

15 Nati kəti min lanəha, nəmə Kristo təsəmiəghian e nimisiən, itəmah iəmotəuə e Uhgın mətəu-inu iəmotəni pətigəm məmə Uhgın təmosmiəgh Kristo e nimisiən. Mətəu nəmə nətəm kəmoħmis ko kəsotəmiəgh minian e nimisiən, təhmen itəmah nəuvein kəutəni, kəni ko Uhgın təməsosmiəghian Kristo e nimisiən! 16 Mətəu-inu nəmə nətəm kəmoħmis ko kəsotəmiəgh minian e nimisiən, kəni ko Kristo təsəmiəgh minian e nimisiən. 17 Kəni nəmə Kristo təsəmiəgh minian e nimisiən, kəni nəhatətəian rəhatəmah nipətən tikə, kəni itəmah nəutatig əhanəh e təfəgə tərəh min. 18 Kəni nətəmimi nətəm kəmotəni nipəhriənian e Kristo nətəm kinəħmis rəkis, ilah min kəmotəmkərəpən rəkis e nəmiəghian itulin. 19 !Nəmə kautəluə=pən əskasik rəhalah nətəligian e Kristo o nəmiəghian əmə rəha nəhue niftəni, kəsi, təuvir əmə məmə nətəmimi okotətəu tərəh o təmah tapirəkis agin nətəmimi rəfin mətəu-inu, kəmotəmkəkiəh! Kəni rəhatah nosiən nəhməian o Kristo otol nati əpnəpən əmə lan.

20 !Mətəu kəpə! Nipəhriənian məmə Kristo təməmiəgh pəhriən min e nimisiən. In təməupən e nətəmimi rəfin nətəm kəmoħmis kəni məmiəgh min e nimisiən, kəni ko təsimis minian.‡ 21 Otətəlig lan. Nimisiən tinuva e nəhue niftəni e iətəmimi kəti, kəni tol min əmə lanəha, nəmiəgh minian e nimisiən təmuva e iətəmimi kəti. 22 Tol lanəha, nətəmimi rəfin okəħmis mətəu-inu kəmotəpən e Atəm, kəni təhmen əmə, nətəmimi rəfin nətəm kəməhuva kətiəh ilah Kristo okotəmiəgh min.

23 Mətəu ilah min u, okotəmiəgh min e nian əhruəhru rəhalah. Kristo in təməupən məmiəgh min, kəni nian in otuva min, rəhan min okotəmiəgh min. 24 Kəni naunun nian otuva. In otərəkin narməniəgh min rəfin, mine

* **15:7** Jemis, in pia Iesu, kəni rəueiu in təmuva iətəmi asoli rəha niməfaki əpəha Jerusiləm. † **15:7** Nian Pol tətəni "aposil min," nian nəuvein, tətəghati e nətəmimi min tuələf rəha Iesu, kəni nian nəuvein tətəghati e rəhan min nətəmimi tuələf mine nəuvein min. **15:7** Uək 1:3-4 **15:8** Uək 9:3-6 **15:9** Efəs 3:8; 1Tim 1:15 **15:10** 2Kor 11:23 ‡ **15:20** Kristo in təhmen e nəniəskasikiən rəha Uhgın məmə nətəmimi rəfin okotəmiəgh min e nimisiən. **15:21** Rom 5:12 **15:23** 1Təs 4:16; Nəh 20:5

nepətiən mın rəfin, mine nəsanəniən mın rəfin. Uərisig lan, in otəhlman=pən e narməniğiən rəhan e nəhlmi Uhgın Tata.

²⁵ Tol lanəha mətəu-inu, in təkəikei mətarməniği mətəuarus məmki=pa rəhan tikimir mın mevig-ərain e lah e nəhlkin. ²⁶ Naunu rəhan tikimir iətəm otərəkın, in ko nimisiən. Kəni nimisiən otikə mın, ²⁷ mətəu-inu “tinəmki=pa natimnati rəfin mevig-ərain lan e nəhlkin.” Otətəlig-to lan, nian tətəni məmə natimnati rəfin ağın tinatevig-ərain e nəhlkin, nəkotəruh məmə səniəmə Tata Uhgın mın əha ikin e nəhlkin. In Uhgın iətəm təmələhu=pən natimnati rəfin ağın ləhtəni e nəhlki Kristo. ²⁸ Nian Uhgın tinol natimnati mın əha, kəni Nətin aru otuva ləhtəni e Narməniğiən Rəha Uhgın iətəm təmələhu=pən natimnati rəfin e nəhlkin, məmə Uhgın əmə otarməniği e natimnati rəfin.

²⁹ Otətəlig-to lan. ?Təhro e nətəmimi nətəm katol bəptais e lah o nətəm kinohmis rəkis? ?Nəmə nətəm kəmoħmis kəsotəmiəgəħ mınıən nian kəti, kəni təhro katol bəptais e nətəmimi o lah?§ ³⁰ ?Kəni təhmen əmə e timah, təhro iaütələs pıkin nian əskasık mın e nəmiəgəħiən rəhatımah nian rəfin? ³¹ ! İatos nonauvil, piak mın mine nəuvinik mın, məmə nətəmimi kotalkut məmə okotohamu iəu e nian tepət! Nəkotəhrun məmə inu nıpəħriənıən təhmen əmə məmə iətəsıru o nəhatətəiən rəhatəmah e Kristo İesu İərməniği rəhatah. ³² ?Nəmə iəməluagin kəm nati miəgəħ mın iətəm kauton iətəmi əpəha Efəsis* o nətəliğiən rəha nətəmimi əmə, iəmol win e nak? Nəmə nətəm kəmoħmis kəsotəmiəgəħ mınıən, pəħ kotol əmə təhmen e nəghatiən u iətəm tətəni məmə, “Pəħ kotauən motəmnım, mətəu-inu olauig kohmis.”

³³ Sotoliən nətəmimi koteiuə e təmah. Inu nıpəħriənıən iətəm iətəmi kəti təməni, “Nian nətəmimi rəhalah noliən təuvır kəutan ilah nətəm kotərah, nətəm kotərah kəutərəkın noliən təuvır rəhalah.” ³⁴ Ohtəlig=pa mın motos əħruahru mın nətəliğiən rəhatəmah iətəm təħruahru, kəni motəhlman e təfagə tərəh mın, mətəu-inu itəmāh nəuvein kotərruru əhanəħ Uhgın, kəni inu nati kəti rəha naulisiən.

Nıpəti iətəm təmimıs tətəmiəgəħ mın

³⁵ Mətəu nəmə nətəmimi nəuvein kotətapuəħ məmə, “?Nətəm kəmoħmis okotəmiəgəħ əħro lanu? ?Okotos nıpəti nak məhuva?” ³⁶ !Nəghatiən əha talməli! Nati u təhmen e nıkiti nati iətəm kotəhrun rəkis. Nıkiti nati iətəm nəmərfəi, otəkəikei maupən mımıs, uərisig təpanəmiəgəħ. ³⁷ Nian nəkərfei nıkiti nati, nəmərfəiən nəukətin iətəm otuva, mətəu nıkiti nati əmə, nəmə nıkiti wit uə nati pısın kəti. ³⁸ Mətəu Uhgın tol tateviə e nəukətin iətəm in tolkeikei, kəni nıkiti nati rəfin, in əmə tətəfa nıpətılāh. ³⁹ Nıpətılāh rəfin kəsotəhmen-əhmenıən. Nıpəti iətəmimi tol pısın e rəha nati miəgəħ mın, mine mənıği mın, mine nəmu itəhi. ⁴⁰ Əpəha e neai, natimnati əha ikin, kəni e nəhue nıftəni natimnati mın əha ikin tol pısın. Nian koteruh nati əpəha ilis e neai məmə in təuvır, rəhan nəuviriən in tol pısın e nəuviriən rəha nati əpəha ləhtəni e nəhue nıftəni. ⁴¹ Kəni nəhagəħagiən rəha mıtıgar tol pısın e nımıħliən rəha məuıği mine nasiəiən rəha məhau mın. Kəni nasiəiən rəha məhau mın nəuvein, kotol pısın e rəha nəuvein mın.

⁴² Kəni təhmen əmə e nıpəti nətəm kəmoħmis nətəm kautəmiəgəħ mın. Nıpətiən iətəm kəmitənim otəmnəmıt, mətəu nian otəmiəgəħ mın, otəsəmnəmıt

15:25 Mat 22:44 **15:26** Nəh 20:14 **15:27** Sam 8:6 § **15:29** Pol təsəni əħruahruıən məmə in tolkeikei məmə nətəmimi okotol bəptais e lah o nətəmimi nətəm kinohmis rəkis, mətəu təməni əmə məmə nətəmimi nəuvein kəmautol lanəha. Kəni kitah u rəueiu, tiəkis o nəħrunıən nıpəti nəghatiən u.

15:30 Rom 8:36 * **15:32** Pol tətəghati e tikimir mın rəhan əpəha Efəsis, mətəu səniəmə nati miəgəħ mın pəħriən. **15:32** Aes 22:13 **15:36** Jon 12:24

miniən. ⁴³ Nian katitənim, in nati kəti iətəm nətəmimi kəsotolkeikeiən, mətəu nian otəmiəgəh mīn, in nati kəti iətəm nətəmimi okoteruh rəha nəuviriən. Nian katitənim, nəsanəniən rəhan tikə, mətəu nian otəmiəgəh mīn, təsanən. ⁴⁴ Nian katitənim nīpətītah, in nati rəha nəhue niftəni, mətəu nian otəmiəgəh mīn, in nati rəha negəu e neai.

Nəmə nīpətīn əha ikin rəha nəhue niftəni, rəha negəu e neai mīn əha ikin. ⁴⁵ Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni məmə, “Iətəmi təmaupən agīn, Atəm təmos nīpətīn miəgəh.” Kəni naunun Atəm, inu Krīsto, təmuva narmīn u tətəfa nəmiəgəhiən. ⁴⁶ Nati rəha narmīn təməsaupəniən muva, mətəu nati rəha nəhue niftəni, uərisig lan nati rəha narmīn təpanuva. ⁴⁷ Iətəm təmaupən agīn, kəmol e nīməulul rəha niftəni, mətəu iətəm təmuərisig u Krīsto, təmsipən e negəu e neai. ⁴⁸ Nətəmimi rəfin e nəhue niftəni, nīpətīlah təhmen e nīpətī Atəm, mətəu nətəmimi nətəm okəhuvən e negəu e neai nīpətīlah otəhmen e nīpətī Krīsto, u təmsipən ikin. ⁴⁹ Rəueiu kitah kotəhmen e Atəm u rəha nəhue niftəni, kəni tol lanəha, nian kəti okotəhmen e Krīsto u rəha negəu e neai.

⁵⁰ Iətəni pətīgəm kəm təmah, piak mīn mīne nəuvīnik mīn məmə, nīpətīn mīne nīra iətəmimi təruru nuvəniən e Narmənīgīən Rəha Uhgīn, kəni təhmen əmə, nati iətəm otəmnəmit otəsosiən nati iətəm tətətig itulin. ⁵¹ Otətəlig-to, kəni oiəkəni nati oneuən məmə, səniəmə kitah rəfin okohmīs, mətəu Uhgīn otol nīpətītah rəfin okotəuiək vivi, ⁵² in otol uəhai əmə təhmen e noraipiən, nian naunu təui rəha Uhgīn otasək. Mətəu-inu təui otasək, kəni nətəm kəmohtmīs okotəmiəgəh mīn məsohtmīs miniən, nīpətīlah otəuiək. Kəni kitah u kəutəmiəgəh e nian əha, Uhgīn otol nīpətītah mīn təuiək vivi. ⁵³ Tol lanəha mətəu-inu, nati iətəm otəmnəmit, inəha nīpətītəmi, otəkeikei muvən e nati iətəm otəsəmnəmitiən, kəni nīpətītəmi iətəm otīmīs otəkeikei muvən e nati iətəm otəsīmisiən mətətig itulin. ⁵⁴ Nian nati u tuva mol nīpəhrīəniən lan, kəni nəghatiən iətəm iəni Aiseə kəmətəi otuva nīpəhrīəniən, tətəni məmə, “Nəluaginīən tinol naunun. Uhgīn təmol win agīn. Nīmisiən tinikə.”

⁵⁵ “!Ei! !Nīmisiən! ?Onəkəhro lanu lan mol win e timah?

!Ei! !Nīmisiən! ?Onəkəhro lanu lan mus itimah?”

⁵⁶ Rəueiu, təfagə tərāh in təhmen e nati kəti tatus iətəmi kəni mətəu in nīmisiən, kəni Lou tatol təfagə tərāh nəsanəniən rəhan tətəpət. ⁵⁷ !Mətəu pəh kotəni-vivi Uhgīn! Tatol məmə e Iərmənīg Iesu Krīsto, kitah kautol win.

⁵⁸ Tol lanəha, piak mīn mīne nəuvīnik mīn, otəhtul əskasik. Sotegəhaniən məmə nati kəti təlauəl e təmah. Nian rəfin, otol uək rəha Iərmənīg e nikitəmah rəfin, mətəu-inu nəkotəhrun məmə uək rəha Iərmənīg iətəm nautol, səniəmə nati əpnapīn əmə mətəu in nati agīn.

16

Məni o nasiruiən e nəfaki mīn əpəha Jerusiləm

¹ Rəueiu iəkəni məni o nasiruiən e nəfaki mīn əpəha Jerusiləm. Otol təhmen əmə məmə iəmāni mīne kəm nīməfaki mīn əpəha profens əha Kələsiə. ² E Sante mīn rəfin, itəmah rəfin kətiəh kətiəh onəkotəkeikei motələhu kalīn məni nəuvein. Iətəmimi iətəm in tatos məni asoli, otələhu kalīn tətəpət, kəni iətəmimi iətəm tatos məni əkəku, otələhu kalīn nəuan nəuvətīn əmə. Tol lanəha, nian iəkuvnə, kəni kəsalkut miniən o noriaruniən rəfin məni. ³ Kəni otəfu pətīgəm itəmah nəuvein məmə okotos məni məhuvən. Kəni nian iəkuvnə, iəkətəi nauəuə məni pətīgəm ilah kəm nətəm Jerusiləm, kəni mahli=pən ilah kotəmkī

15:43 Fil 3:20-21

15:45 Jen 2:7

15:51 1Təs 4:15-17

15:52 Mat 24:31

15:53 2Kor 5:4

15:54 Aes 25:8

15:55 Hos 13:14

15:56 Rom 7:13

16:1 Rom 15:25-26; 2Kor 8:1-9

māni mēhuvān āpāha ikīn. ⁴ Nēmā iākeruh mēmā tēuvīr mēmā iāu mīn iākuvān, kēni ilah okotohtēu=pa iāu.

Naliuākiān mīn rāha nātāmi asoli mīn nāuvein

⁵ Uārisig iāmanuvnā māsāl=pinā e tēmāh, iākuvān=pān Masetoniā, mētēu-inu iākaupān muvān māsāl=pān e nimāfaki mīn āpāha ikīn. ⁶ Kēni nēmā tēhro iākatig nāuvētīn mīn kitāh mīn itēmāh, mā kēmā tēhro, kotatig āmā motētēuārus nātēpuiān tol naunūn. Tol lanāha, nēkotēhrun nasiruiān lak e rāhak naliuākiān iātām iātuvān=pān ikīn. ⁷ Iēsolkēikeiān mēmā iākuvnā meruh itēmāh ko miet mīn uāhai āmā, mētēu iākolkeikei mēmā iākuvnā kotatig nāuvētīn nēmā Iārmānig tēgāhan lak. ⁸ Mētēu iātātig āmā Efāsis mētēuārus nian rāha Pentekos, lafet rāha Nauāniān Vi, ⁹ mētēu-inu Uhgīn tēmerāh e suaru asoli ohniāu mēmā iākol uāk tēuvīr iātām otēuā e nāuan tēpēt, nati āpnāpīn nātēmimi tēpēt kētālkut mēmā kotāiu-āpāsīg lak o nolīān uāk.

¹⁰ Nēmā Timoti tuvānā meruh itēmāh, otol tēuvīr kēm in motēfān nīsiāiān kēm in, sotoliān nati kēti iātām otol nīkin tērah o tēmāh, mētēu-inu in tatol uāk rāha Iārmānig tēhmen āmā lak. ¹¹ Sotoliān mēmā itēmāh kēti oteh iāhu in. Otāhli=pa tuva kēni motasīru lan e rāhan naliuākiān mēmā otītālig=pa ohniāu. Iātēhtānnīn piatāh mīn ilah Timoti mēmā okāhuva motēh iāu.

¹² Kēni e piatāh Apolos, iāmētapuāh āskasīk mēmā in otēkeikei mītēu=pān piatāh mīn muvnā meruh itēmāh. In tēsolkēikei pīkiān mēmā otuvnā āha rāueiū, mētēu in otuvnā e nian iātām otēhruāhru ohni.

¹³ Onākētāir, mētētēhtul āskasīk e nēhatētēiān rēhatēmāh. Mēsotēginīān, motol nātēligiān rēhatēmāh tēskasīk. ¹⁴ Natimnati rēfin āgīn iātām itēmāh nautol, otol e nolkeikeiān.

¹⁵ Itēmāh nēkotēhrun mēmā Stefānās mīne rāhan mīn, ilah kēmōtāupān motēni nīpēhriāniān e Iesu āpāha Akaiā, kēni ilah kētālkut āskasīk o nasiruiān e nēfaki mīn. Iātēni āskasīk kēm tēmāh piak mīn mēmā, ¹⁶ otīsiāi ilah motol nāuiālah, mīne nātēmimi rēfin nātēm kautol pīk uāk o nimāfaki. ¹⁷ Nīkīk tēmagiān nian Stefānās, mīne Fotunātēs, mīne Akaekās kēmhlīet pētīgām, mētēu-inu nati āpnāpīn itēmāh nēkohkā, mētēu nian iāmeruh ilāhal, tēhmen āmā mēmā iāmeruh itēmāh. ¹⁸ Ilāhal kēmlāfēri pīk rāhak nātēligiān tēhmen āmā mēmā kēmhlol e tēmāh. Nātēmi kotol lanāha, okēkeikei kīsiāi ilah.

Nāunūn nēghatiān rāha Pol

¹⁹ Nimāfaki mīn u ikīnu e profens āpāha Esiā kētēni tēuvīr kēm tēmāh. Akuilā mīne Prisilā kuolkeikei pīk mēmā okuāni tēuvīr kēm tēmāh e nērgī Iārmānig ilah nēfaki mīn nātēm kēmōtuhapumīn e nimā rāhalau. ²⁰ Piak mīn rēfin ikīnu kētēni tēuvīr kēm tēmāh. Otēni tēuvīr kēm tēmāh mīn tēhmen mēmā itēmāh kētiāh āmā e Krīsto.

²¹ Iāu Pol, iatos pen o iātēmi u tatētei nauēuā u, kēni matētei āmā e nēhlmāk nēghatiān u rāha nāniān tēuvīr kēm tēmāh.*

²² Nēmā iātēmi kēti tēsolkēikeiān Iārmānig, pēh nālpīniān rāha Uhgīn tatuvān ohni.

!Iārmānig rēhatīmāh, va-tē!

²³ Pēh Iārmānig Iesu tēfinā rāhan nāuviriān kēm tēmāh.

²⁴ Iākāhli=pinā rāhak nolkeikeiān kēm tēmāh rēfin e Krīsto Iesu. Ōuāh.

16:5 Uāk 19:21 **16:6** Rom 15:24 **16:9** Uāk 19:8-10; 2Kor 2:12 **16:10** 1Kor 4:17 **16:11** 1Tim 4:12 **16:12** 1Kor 3:6 **16:15** 1Kor 1:16 **16:19** Uāk 18:2,18,26 * **16:21** E nian āha, nian tēpēt nātēmimi kotēhmen e Pol kētēni rāhalāh nēghatiān kēm iātēmimi kēti, kēni in tētei rākis. E fes 21 u, Pol aru tatos pen matētei nēghatiān rāhan. **16:22** Kāl 1:8-9; Nēh 22:20

2 Korən

Nauəuə iətəm tatol keiu lan iətəm Pol təmətei tuvən kəm nəfaki mın ikin Korən

Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u 2 Korən

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

?Təmətei tətuvən kəm pəh? Təmətei tətuvən kəm niməfaki rəha Korən, mine nəfaki mın rəha Akaiə profens rəfin. Korən in əpəha Akaiə profens.

?Natigiən təhro lanu nian təmətei? Pol təmətei rəkis nauəuə kisił mahli=pən kəm niməfaki rəha Korən. Inu nauəuə iətəm tatol kuvət lan. Mətəu nauəuə iətəm tatol kətiəh, mine nauəuə iətəm tatol kisił, ilau kəmiakə. Nauəuə iətəm tatol keiu, kətəni məmə 1 Korən, kəni e nauəuə u in təməghati əskasik kəm lah məmə okotəgəu əhruahru nolian tərəh mın rəhalah, kəni in təməgətun mın ilah e natimnati pisin mın nəuvein. İlah tepət e niməfaki kautətəu=pən nətəligiən rəha Pol iətəm təmətei e nauəuə 1 Korən. Mətəu nəuvein əha ikin, ilah kəutəni məmə Pol in səniəmə iətəmi asoli, kəni təsəhruahruian məmə in otəghati lanəha. Kəni ilah kəutəni məmə in tatol uək rəhan o nosiən əmə məni.

?Təmətei nauəuə u o nak? Pol in təmətei nauəuə u mətəgətun məmə in aposil kəti, kəni Uhgın in təməfən uək u kəm in, kəni təhruahru əmə məmə in otəghati lanəha kəm lah. Kəni in tolkeikei məmə otəniəhu nəgətunian eiuə mın iətəm kəutatig Korən.

Pol təməni təuvir kəm lah

¹ İəu Pol, iətəm Uhgın təmītəpin e nəuian məmə iəu aposil rəha Kristo İesu, iətətei nauəuə u itimlau piatah Timoti. Nauəuə u tətuvnə kəm təmah, niməfaki rəha Uhgın əpəha Korən, mine nəfaki mın ilah rəfin əpəha ikin Akaiə. ² Pəh Uhgın Tatə rəhatah mine İərməniğ İesu Kristo, okuəfinə nəuvirien mine nəməlinuian kəm təmah.

Uhgın iətəm tətəfəri nətəligiən rəha nətəmimi

³ Pəh kotəni-vivi Uhgın, u in Uhgın mine Tatə rəha İərməniğ rəhatah İesu Kristo. In Tatə iətəm in nəukəti nasəkəhruinian, kəni in Uhgın iətəm nasiruiən rəfin o nəfəriən nətəligiən tatsipən ohni. ⁴ In tətəfəri nətəligiən rəhatah e nərahian rəfin rəhatah məmə kitah kotəhrun nəfəriən nətəligiən rəha nətəmimi e nərahian pisin pisin mın. Kəni kitah kotəfəri nətəligiən rəhalah e nolian rəha nəfəriən nətəligiən iətəm Uhgın təmol kəm tah. ⁵ Təhmen əmə e nahməian iətəm Kristo təmos, təmuva mın e nəmiəgəhian rəhatah. Kəni e nolian əhmen əmə, Kristo in suaru məmə nasiruiən o nəfəriən nətəligiən rəhatah təmuva pik e nəmiəgəhian rəhatah, kəni rəueiu nasiruiən rəhatah o nəfəriən nətəligiən tətuvən mın o nətəmimi pisin pisin mın.

⁶ Nəmə itimah iəutətəu nahməian, nahməian əha tətuvə o timah nian iəutəni pətigəm nanusiən təuvir, kəni nanusiən təuvir əha tətəfəri nətəligiən rəhatəmah mosmiəgəh itəmah. Nəmə Uhgın təməfəri nətəligiən rəhatimah, tatol məmə itimah iəkotəhrun nəfəriən nətəligiən rəhatəmah. Kəni nəuan rəha nəfəriən nətəligiən əha, tətəuə e nəmiəgəhian rəhatəmah, məmə otətasiru e təmah məmə onəkotəhtul əskasik əmə lanko nian nəutatig e nahməian kətiəh əmə iətəm kitah kəutatig lan. ⁷ İtimah iəmotələhu=pən əskasik rəhatimah nətəligiən e Uhgın o təmah məmə onəkotəhtul əskasik. Tol lanəha mətəu-inu kitah rəfin kəutatig e natigiən kətiəh əmə məmə, itəmah nəkotətəu nahməian

iətəm iəutatig lan. Kəni təhmen əmə məmə Uhgın otəfəri nətəligiən rəhatah, kəni in otəfəri min nətəligiən rəhatəmah.

⁸ Piak min mine nəuvinik min, iəkotolkeikei məmə nəkotəhrun vivi nian əskasik min iətəm iəmotatig lan e profens ikin Esiə. Nərahien asoli min kəmotəfigəm pik o timah, tapirəkis nəsanəniən rəhatimah, təmol nikitimah təhti məmə no-iəkohmis. ⁹ Nipəhriənien, itimah iəmotətəu məmə kəmegəhan rəkis e timah məmə iəkohmis. Mətəu nian əskasik min əha kəməhuva məmə iəsotarəriəni e timah, mətəu iəutarəriə e Uhgın iətəm tatol iətəmi təmimis təmiəgəh min. ¹⁰ In təmosmiəgəh itimah e nərahien asoli əha iətəm təmatuvən o nimisiən, kəni in otosmiəgəh itimah e nərahien iətəm otəmanuva. Iəmotələhu=pən əskasik rəhatimah nətəligiən lan məmə in otosmiəgəh min itimah. ¹¹ Kəni in otol lanəha nian nəutəfaki o timah məmə, nətəmimi tepət okotəni-vivi Uhgın o natimnati təuvir iətəm in otol kəm təmah mətəu-inu nətəmimi tepət kəmotəfaki o timah.

Pol təməuhlin rəhan nətəligiən o rəhan naliuəkiən

¹² Rəueiu iəkəni nəghatiən u mətagiən əmə lan. Iəkotəhrun vivi e nikitimah məmə iəsotoliən nati kəti tərəh e noliən rəhatimah. E noliən min rəfin iətəm iəmotol, itimah iəmotohtəu=pən suaru iətəm Uhgın təmitəpin məmə iəmotəghati əhruahru əmə mautəni tagəhag nəghatiən. Iəmotol noliən əha kəm nətəmi əpnəpin əmə rəha nəhue niftəni, kəni mautol tapirəkis kəm təmah. Iəsotəghatiən e nəhruniən əmə rəhatimah rəha nəhue niftəni, mətəu iəmotarəriə əmə e nəuviriən rəha Uhgın. ¹³⁻¹⁴ İətəni lanəha mətəu-inu, iəsotəteiən nəghatiən kəti iətəm tiəkis o təmah o nafiniən, uə nəhruniən nipətin. Rəueiu, nəkotəhrun nipilgan nətəligiən rəhatimah, mətəu iəkolkeikei pik məmə nian kəti onəkotəhrun rəfin. Kəni e noliən əha, nian İərməniğ İesu otuva min, itəmah onəkotagiən o timah təhmen min məmə itimah iəutagiən o təmah.

¹⁵⁻¹⁶ Mətəu-inu inəhrun məmə nəkotagiən o timah, əupən ikin nikiək təhti məmə nian iəkuvən Masetoniə, iəkaupən muvnə meruh itəmah, kəni nian iəkətəlig Masetoniə, iəkuvnə min meruh itəmah. Tol lanəha, nəkotos nəuviriən motau keiu. Kəni uərisig lanko itəmah min, onəkotasiru lak motahli=pən iəu iəkuvən e nitəni Jutiə. ¹⁷ ?Nikitəmah təhti məmə, nian iəmol nətəligiən min əha, mətəu iəmol əpnəpin əmə? Uə, kəmə təhro nətəligiən rəhak təmsipən e noliən rəha nəhue niftəni, təhmen e nətəmimi nətəm kəutəni “əuəh” mine “kəpə” e nəghatiən kətiəh əmə?

¹⁸ İtəmah nəkotəhrun məmə Uhgın nian rəfin tatol rəhan nəghatiən, kəni iəu min, rəhak nəghatiən kəm təmah səniəmə, “əuəh” mine “kəpə,” ¹⁹ mətəu-inu rəhak nəghatiən o Nəti Uhgın İesu Kristo, iətəm iəmhləni pətigəm kəm təmah itimahal Sailəs* mine Timoti, səniəmə, “əuəh” mine “kəpə,” mətəu e Kristo, nian rəfin rəhak nəghatiən in “əuəh,” in nipəhriənien. ²⁰ Tol lanəha mətəu-inu, nəniəskasikiən min rəfin iətəm Uhgın təmol, ilah rəfin kəutəhuva nipəhriənien e Kristo, inu nəghatiən “əuəh” rəha Uhgın. Tol lanəha, e Kristo, kitah kəutəni “Amen, Əuəh” kəm Uhgın, kəni mautəfəri nərgin lan. ²¹ Uhgın əmə tatol itimah iəutəhtul əskasik e Kristo kitah min itəmah. In təmitəpin itah, ²² kəni təmol mak e nəmiəgəhiən rəhatah məmə kitah rəhan min, kəni təmələhu=pən rəhan Narmın e nikitah məmə kitah okotəhrun rəueiu məmə rəhan nəniəskasikiən min, ilah rəfin okəhuva nipəhriənien e nəmiəgəhiən rəhatah o nian kəti.

1:8 Uək 19:23; 1Kor 15:32 **1:10** 2Tim 4:18 **1:13-14** 2Kor 5:12; Fil 2:16 **1:15-16** 1Kor 16:5-6

* **1:19** Nəghatiən Kris tətəni nərgin u məmə, “Silfanus” iətəm in nərgin əkuəkir u “Sailəs.” **1:19** Uək 18:5 **1:20** Nəh 3:14 **1:22** 2Kor 5:5; Efəs 1:13-14

²³ Uhgīn əmə təhrun məmə rəhak nəghatiən in nīpəhrīənīən. Iəməsuvaīən Korən, mətəu nəmə iəkuvnə, iəkəkeikei məfīnə nəghatiən əskasik kəm təmah o noliən rəhatəmāh, kəni iəməsolkeikeiən məmə iəkol lanəha. ²⁴ Iəsotolkeikeiən məmə iəkotarməniḡ e nəhatətəiən rəhatəmāh, kəpə. Mətəu iautil uək kitah min itəmāh o nāḡiənīən rəhatəmāh, mətəu-inu itəmāh nīnautəhtul əskasik rəkis e nəhatətəiən rəhatəmāh.

2

¹ Tol lanəha, inəni rəkis e nīkik məmə ko iəsuvnə mīniən meruh itəmāh mol nīkitəmāh tahmə. ² ?Iəmāni lanəha mətəu-inu, nəmə iəkol nīkitəmāh tahmə, pəh u ikin ko otol iəu nīkik tagiən? Itəmāh əmə, nətəm iəkol nīkitəmāh tahmə.

³ Kəni iəmətēi nauəuə əha, məmə nīan iəkuvnə, iəsətəuiən tərāh e nīkik mətəu-inu nəmə mətā iəkəkeikei mēni nəghatiən əskasik kəm təmah. Iəsolkeikeiən məmə nətəmimi nətəm okotəkeikei motol nīkik tagiən, ilah okotol məmə iəkətəu tərāh. Iəmətēi nauəuə kəha e noliən əha, mətəu-inu inəhrun məmə kitah kətiəh əmə, kəni nīan nīkik tagiən, kəni nīkitəmāh mīn tagiən. ⁴ Tol lanəha, nīan iəmətēi nauəuə əha kəm təmah, nīkik təpəou pīk o təmah, kəni nīkik tītəḡit, nəhu nəhmtək taiəh o təmah. Iəsətēiən nauəuə əha məmə otol nīkitəmāh təpəou. !Kəpə! Mətəu iəmətēi məmə onəkotəhrun rəhak nolkeikeiən asoli o təmah.

Alu e noliən tərāh mīn rəha nol təfəḡə

⁵ Iətəmimi iətəm təmol nərahīən, təmol iəu iəkətəu tərāh, mətəu təmol itəmāh rəfīn nəkotətəu tərāh pīk, mətəu iəsolkeikeiən məmə nəghatiən rəhak e nati u in təkāsik pīk.* ⁶ Nalpinīən iətəm itəmāh tēpət nəmotəfən kəm in tīnəhmen. ⁷ Mətəu rəueiu əha, nəkotəkeikei motalu e rəhan noliən tərāh kəni motol vivi nīkin, məmə nīkin otəsəpəou pīkiən mol təmei e rəhan nəmiəḡəhiən. ⁸ Iətətapuəh əskasik o təmah məmə nəkəhuvən motol təuvīr kəm in məmə in otəhrun rəhatəmāh nolkeikeiən ohni. ⁹ Iəmətēi nauəuə əha kəm təmah məmə iəkəruh məmə onəkotol nəuiak e natimnati rəfīn, uə kəpə. ¹⁰ Nəmə itəmāh nəkotalu e noliən tərāh rəha iətəmi kəti, iəu mīn iəkalu e rəhan noliən. Nəmə iətəmi kəti əha təmol nati tərāh nəuvein məmə iəu iəkəkeikei malu e rəhan noliən, mətəu inalu rəkis e rəhan noliən e nəhmti Kristo. Iəmol lanəha məmə otasīru e təmah ¹¹ məmə Setən otəsēiūəiən e tah kəni rəhan nərahīən mīn məmə təsərəkīniən itah lan, mətəu-inu kitah kotəhrun rəkis rəhan nətəliḡiən o noliən nərahīən.

Nətəmimi nətəm kəutəni pətīḡəm nanusiən təuvīr

¹² Nīan iəmuven əpəha Troas o nəni pətīḡəmiən nanusiən təuvīr rəha Kristo, iəmeruh məmə Iərməniḡ təmol suaru kəm iəu. ¹³ Mətəu iəsatiḡ əməlinuiən e rəhak nətəliḡiən mətəu-inu, iəməseruhiən piak Taitəs ikin əha.† Kəni iəmauiəhrui ilah, miet muven Masetoniə.

¹⁴ Pəh kotəni-vivi Uhgīn, mətəu-inu in təmol win e rəhan tīkīmīr mīn e nəluāḡiən. Kəni təhmen e kīḡ kəti iətəm təmol win e nəluāḡiən mīnītəliḡ matit rəhan soldiə mīn mīne rəhan mīn tīkīmīr, Uhgīn tatit itīmāh e Kristo. Kəni itīmāh rəhan mīn nətəmimi nətəm iəutəni pətīḡəm neinatīḡiən rəha Kristo, kəni neinatīḡiən əha in təhmen e nəmiəvi səntə kəti iətəm tatuvən ikin pīsīn pīsīn mīn. ¹⁵ E nəhmti Uhgīn, itīmāh iəmotəhmen e nəmiəvi səntə rəha Kristo kəm nətəmimi rəfīn, nətəmimi nətəm Uhgīn tatosmiəḡəh ilah,

1:24 1Pitə 5:3 **2:1** 1Kor 4:21 **2:4** Uək 20:31 * **2:5** Nəmə təhro, Pol tətəḡhati e iətəmi kəti u təmāni rah in nīan in əpəha Korən. Uə nəmə təhro, tətəḡhati e iətəmi u e 1Kor 5. **2:11** Luk 22:31
2:12 Uək 14:27; 1Kor 16:9 † **2:13** Aupən ikin, Pol təmahli=pən Taitəs e Korən. Nəmə təhro, rəueiu Pol tolkeikei məmə Taitəs otos nəghatiən kəti rəha Korən. **2:13** Uək 20:1

mıne nətəmimi nətəm okəhuva e nalpiniən rəha Uhgın. ¹⁶ İtimah nəmiəvin rəha nımisiən kəm nəuvein iətəm tətəgətun ilah məmə okohmis. Kəni itimah nəmiəvin rəha nəmiəgəhiən kəm nəuvein, iətəm tətəgətun ilah məmə Uhgın otosmiəgəh ilah. ?Kəni pəh u təhrun nolıən uək asoli əha? ¹⁷ Mətəu itimah iəsotəhmeniən e nətəmi tepət mın, nətəm kəutəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgın o nos əməiən məni. Kəpə, mətəu Uhgın təmahli=pən itimah, kəni e Kristo, itimah iəutəni pətigəm nanusiən təuvır e nəhmti Uhgın, kəni nəghatiən rəhatimah təmsipən e nikitimah iətəm təhruahru əmə.

3

¹ Nəmə təhro nikitəmah təhti məmə inəutəfəri itimah* məmə itəmah onəkotegəhan lan. Nətəmimi nəuvein okotəkeikei motos nauəuə kəti iətəm kəmətəi e lah nian kautəhuvən o nətəm kotərru ilah. ?Təhro nikitəmah təhti məmə iətəmi kəti otəkeikei mətəi nauəuə lanəha e timah kəm təmah? ?Uə, təhro itəmah əmə nəkotolkeikei məmə onəkotətəi? !Kəpə! ² İtəmah aru əmə nəkotəhmen e nauəuə iətəm tatol əpu uək rəhatimah. Nauəuə kəha kəmətəi=pən e nikitimah. Nian nətəmimi kəuteruh itəmah, kəni kəutəfin nauəuə u mautəhrun. ³ İtəmah nəua uək rəhatimah. Kəni nəmiəgəhiən rəhatəmah tətəgətun məmə itəmah nauəuə kətəfin iətəm Kristo təmətəi. Kristo təmətəi nauəuə kəha e Narmın Rəha Uhgın iətəm tətəmiəgəh, mətəu təsətəiən e nəhlmı iətəmimi. Kəni in təməsətəi-pəniən e kəpiel epin-epin, mətəu təmətəi=pən e niki nətəmimi.†

⁴ İtimah iəsotəginiən o nəniən lanəha kəm təmah mətəu-inu itimah iəutatig e Kristo, kəni məutəhatətə əskasik e Uhgın. ⁵ Nikitimah təsəhtien məmə itimah əmə iəkotəhmen o nolıən uək u, kəni maüteruh nəuan rəha uək. Mətəu Uhgın əmə tatol məmə itimah iəkotəhrun nolıən uək. ⁶ In təmol məmə itimah iəkotəhmen məmə iəkəhuva rəhan noluək mın rəha nəniaskasikiən vi rəha nasiruiən iətəm Uhgın təməni. Nəniaskasikiən vi əha təsisipəniən e Lou iətəm kəmətəi, mətəu təmsipən e Narmın Rəha Uhgın. Mətəu-inu Lou iətəm kəmətəi tatol məmə nətəmimi kautəhuvən e nımisiən, mətəu Narmın Rəha Uhgın tətəfa nəmiəgəhiən.

Nəhagəhagiən rəha Nəniaskasikiən Vi Rəha Nasiruiən

⁷ Otətəlig-to lan. Nian Uhgın təmətəi Lou e kəpiel, məfən kəm Mosis, nəhagəhagiən əha ikin rəha Uhgın, kəni nəhagəhagiən əha təmauveg nəhmti Mosis, kəni nətəm İsrel kəməsotəfuiən nəhmtin, nati əpnəpın nəhagəhagiən tinateiuaiu. Kəni uək rəha Lou in suaru iətəm tatuvən o nımisiən, kəni in təhagəhag. ⁸ Mətəu uək rəha Narmın Rəha Uhgın otəhagəhag pik. ⁹ ! Nəmə uək iətəm tatol nətəmimi məmə okotəkeikei mohmis, in təhagəhag, kəni uək iətəm tatol nətəmimi kəutəhruahru e nəhmti Uhgın, in tətəhagəhag pik agin! ¹⁰ Nipəhriənien, nəniaskasikiən əuas rəha nasiruiən iətəm təməhagəhag əupən, rəueiu in təsəhagəhagiən, mətəu-inu nəniaskasikiən vi iətəm təhagəhag pik agin, tinəpirəkis in əupən. ¹¹ !Kəni nəmə uək rəha Lou iətəm otəpanikə, tinuva e nəhagəhagiən, kəni uək rəha Narmın Rəha Uhgın iətəm otatig itulin, təhagəhag pik agin pəhriən!

¹² Tol lanəha, mətəu-inu iəmotələhu=pən əskasik rəhatimah nətəligiən e uək əha rəha Narmın Rəha Uhgın, nətəligiən rəhatimah təskasik e Uhgın,

2:16 Luk 2:34; 2Kor 3:5-6 * **3:1** E fes 1, nian Pol tətəni "itimah," in tətəghati aru əmə lan. **3:1** Uək 18:27; 2Kor 5:12 **3:2** 1Kor 9:2 † **3:3** Nian Pol tətəghati e nəghatiən "kəməsətəi-pəniən e kəpiel epin-epin," tətəghati e Lou iətəm Uhgın təməfən kəm Mosis, kəni Mosis təmətəi=pən e kəpiel. **3:3** Eks 24:12; Jer 31:33; Esik 36:26-27 **3:6** Jer 31:31; Jon 6:63; 1Kor 11:25 **3:7** Eks 34:29 **3:9** Dut 27:26; Rom 1:17

kəni məsotəginian o nəni pətigəm rəhan nəghatian. ¹³ Itimah iəsotəhmenian e Mosis, iətəm tətəuweg nəhmtin e napən əgeiəgei məmə nətəm Isrel okəsoteruhian məmə niphrianian, nəhagəhagian teiuaiu muvən mikə. ¹⁴ Mətəu Uhgın təmol nətəligian rəhalah təkəsik. Kəni mətəuarus=pa əha rəueiu, nati kəti tətəuweg nətəligian rəhalah nian kotafin Nauəuə Rəha Nəniəskasikian Əuas, kotəhrun nənian məmə napən, təhmen e napən iətəm tətəuweg nəhmti Mosis.‡ Napən əha təsiet rəkis əhanəhian, mətəu-inu tiet rəkis əmə e Krīsto. ¹⁵ Əuəh, mətəuarus=pa kəha rəueiu mine, nian kotafin Lou rəha Mosis, napən kəti tətəhtərain əhanəh nikilah. ¹⁶ Mətəu nəmə iətəmimi pəh təuhlin məsal=pən o İərmənig, napən əha otiet rəkis.

¹⁷ Otətəlig-to, İərmənig əha, in Narmin. Kəni ikin Narmin rəha İərmənig tətətig ikin, in tatitis itah. ¹⁸ Kəni kitah, nətəm kəsotəhtərainian nəhmtitah e napən, kauteruh nəhagəhagian asoli rəha İərmənig, kəni nətəmimi kauteruh nəhagəhagian əha e nəmiəgəhian rəhatah. Kəni in tətəuhlin nəmiəgəhian rəhatah məmə okəhuva motəhmen lan. Kəni nəhagəhagian rəha İərmənig e nəmiəgəhian rəhatah tətəri mətəri pik isəu. Kəni nəhagəhagian əha təmsipən o İərmənig iətəm in Narmin Rəha Uhgın.

4

Nati keikei e kipəhau əuas

¹ Tol lanəha, nikitəmah təsəpəouiən o uək mətəu-inu itimah iəmotos e nasəkəhruinian rəha Uhgın. ² İəsotolian uək rəha Uhgın təhmen e nətəmimi nəuvein nətəm kautol e noliən tərəh. Mətəu e noliən rəhatimah, iəsotəgəhanian e noliən iətəm tətəhluaig mine noliən aulis min. Ko iəsoteiuaian məsotəuhlian nəghatian rəha Uhgın. !Kəpə! Mətəu itimah iəutəni əhruahru əmə niphrianian, kəni e noliən əha, e nəhmti Uhgın, iəmotol pətigəm e nəhmti nətəmimi rəfin məmə rəhatimah noliən in təhruahru. ³ Kəni nəmə təhro nanusian təuvir iətəm iətəni pətigəm in tətəhluaig o nətəmimi nəuvein, mətəu kəpə, tətəhluaig əmə o nətəmimi nətəm kəutohtəu=pən suaru o nuvənian e nigəm asoli. ⁴ İlah kəsotəhatətəian e Krīsto, məutohtəu=pən suaru əha mətəu-inu Setən, u in İərmis iətəm tətərmənig e nəhue niftəni u, təməuweg nətəligian rəhalah, məmə kəsoteruhian nəhagəhagian təuvir rəha nanusian təuvir iətəm tatuəu mətəsiəgəpin ilah. Nəhagəhagian əha təmsipən e Krīsto. Kəni nian kitah koteruh Krīsto, kəni kitah koteruh məmə Uhgın in təhro lanu.

⁵ Itimah iəsotəni pətigəm aruiən itimah, mətəu iəutəni pətigəm İesu Krīsto məmə in İərmənig, kəni itimah noluək min rəhatəmah o nərgi İesu. ⁶ Tol lanəha mətəu-inu Uhgın u təməni məmə, “Pəh nəhagəhagian tuəu məsiəgəpin ikin tapinəpu ikin,” in təməsiəgəpin nikitah məmə kitah kotəhrun nəhian nəpətiən əhagəhag rəha Uhgın, kəni kitah kauteh natimnati min əha e nəhmti Krīsto.

⁷ Mətəu kitah kautos nati keikei əhanəh e kipəhau əuas, inu niphətitah.* Tol lanəha məmə otəgətun məmə nəsanənian təuvir əha tapirəkis, təmsipən e Uhgın, təsisipəniən o təmah. ⁸ Nərahian tepət kəutələs pikin itimah e suaru min rəfin, mətəu təsərəkinian itimah. Nian nəuvein iəkotəruuru suaru, mətəu iəsotəpəhian nalkutiən. ⁹ Nətəmimi kautol nərahian kəm timah, mətəu Uhgın təsəpəhian itimah. Kautoh itimah, mətəu kəsotərəkinian itimah. ¹⁰ İkin pəhruvən iəutəhuvən ikin, katohamu niphətitimah təhmen e kəmohamu İesu.

3:13 Eks 34:33 ‡ **3:14** “Nauəuə Rəha Nəniəskasikian Əuas” in “Oltəstimin.” **3:16** Eks 34:34 **3:17** Jon 8:36; Rom 8:2 **4:2** 2Kor 2:17; 1Təs 2:5 **4:4** Efəs 2:2; Kol 1:15; Hip 1:3 **4:6** Jen 1:3; Aes 9:2; 2Kor 3:18 * **4:7** Nəghatian Kris əhruahru tətəni məmə, “kautos nati u e nilosi nati kəmol e nəriəpig.” **4:7** 2Kor 5:1 **4:8** 2Kor 1:8; 7:5

Tol lanəha məmə, nətəmimi okoteruh nəmiəgəhiən rəha Iesu e nīpətītah. ¹¹ Kəni itimah nətəm iautəmiəgəh, nian rəfin iuəkīr iəkohmīs o nərgī Iesu. Tol lanəha məmə nətəmimi okoteruh rəhan nəmiəgəhiən e nīpətītah iətəm otəpanīmīs nian kəti. ¹² Konu, nian rəfin itimah iəutələs pīkin nīmisiən məmə itəmah onəkotəhrun nəmiəgəhiən itulin.

¹³ Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni məmə, “Iəməhatətə, kəni tol lanəha iətəghati.” Kəni e nolien kətiəh əmə rəha nəhatətəiən, itimah mīn iəkotəhatətə, kəni tol lanəha iautəghati, ¹⁴ mətəu-inu itimah iəkotəhrun məmə, iətəmi təmol Iərmənīg Iesu təmiəgəh mīn e nīmisiən, in otol itimah mīn itəmah, kitah rəfin kotəmiəgəh mīn e nīmisiən kitah Iesu, kəni məfu pətīgəm itah e nəhmtīn. ¹⁵ Natimnati rəfin u o nəuviriən rəhatəmah, kəni nian nəuviriən rəha Uhgīn tatiuvi=pa nətəmimi tēpət təhmīn mīn okəhuva o Krīsto, kəni okotəfən nənīviviən tēpət kəm Uhgīn, kəni okotəfəri nərgīn ilīs ilīs agīn.

¹⁶ Tol lanəha, nikitimah təsəpəouiən. Nati əpnəpīn məmə nīpətītah tətēiuaiu əha rəueiu, mətəu Uhgīn tatol nikitəmah tatuvī rəueiu matuvən nian rəfin əmə. ¹⁷ Tol lanəha mətəu-inu, nərəhiən iətəm kəutatīg lan, ilah nati əpnəpīn əmə, kəsotatiğiən tuvəh. Mətəu nəualah in nəhagəhagiən təuvīr iətəm otətatiği itulin, kəni in təuvīr məfigəm tapirəkīs ilah. ¹⁸ Kəni tol lanəha, nəhmtīlah kəsotəhtuliən e nati iətəm kateruh, mətəu kəutəhtul e nati iətəm kəsehiən. Mətəu-inu nati iətəm kateruh in nati rəha rəueiu əmə, otəpanikə, mətəu nati iətəm kəsehiən in naunun tikə.

5

Nīpətīn vi əpəha e negəu e neai

¹ Tol lanəha, kotəhrun məmə nīpətītah təhmen e nīmauvlūvl* iətəm kitah kəutatīg lan u ikīnu e nəhue nīftəni, kəni nian kəti otərah məmənəmit mīkə. Kəni nian nīmauvlūvl əha tikə e nəhue nīftəni, mətəu əpəha e negəu e neai, rəhatah nīmə vi əha ikīn iətəm səniamə iətəmimi təmol, mətəu Uhgīn əmə təmol, nīpətītah vi iətəm otatiği itulin. ² Mətəu rəueiu e nīpətītah rəha nəhue nīftəni, kautəhgi nikitah, kəni kotalkeikei pīk məmə nian otuva iətəm kitah okotos nīpətītah vi o negəu e neai, təhmen mə kautəhuvən e napən vi. ³ Tol lanəha mətəu-inu səniamə kitah okəhuva narmin əmə nīpətīn tikə, mətəu okotos nīpətīn vi rəha negəu e neai. ⁴ Nīpətītah iətəm otīmīs tol itah kəutətəu tərah pīk məutəhgi nikitah e nəpəouiən, mətəu səniamə kaulolkeikei əmə məmə okohmīs kəni nīpətītah otikə, kəpə. Mətəu kitah kotalkeikei məmə okəhuvən e nīpətītah vi məmə nəmiəgəhiən itulin otəuiək agīn e nīpətītah rəha nəhue nīftəni iətəm otīmīs. ⁵ Kəni Uhgīn pīsīn əmə təmol itah o natimnati mīn əha, kəni təməfa Narmin Rəhan məmə otəgətun vivi kəm tah məmə rəhan nənīaskasīkiən mīn otuva pəhriən.

⁶ Kəni tol lanəha, nətəliğiən rəhatah təkaskīk, kəni kitah kotəhrun vivi məmə nian kəutatīg əhanəh u ikīnu mautos əmə nīpətīn rəha nəhue nīftəni u, kitah kautəhtul əhanəh ihluə ima Iərmənīg ikīn rəhatah. ⁷ Iateruh nīpətīk, kəni nian rəfin tətəuəhli kəni mətəpəou təhmen, mətəu rəhak nəhatətəiən in e Uhgīn, kəni iəu iətatiği nian mīn rəfin mətəhatətə lan, kəni mətəhatətə məmə in otəfa kəm iəu nīpətīk vi. Rəhatah nəhatətəiən tatit itah e nəmiəgəhiən u ikīnu e nəhue nīftəni, səniamə natimnati iətəm kauteruh. ⁸ Iətəni məmə nətəliğiən rəhatah təkaskīk, kəni kotalkeikei məmə kotəpəh nīpətītah məhuvən

4:10 1Kor 15:31 **4:11** Rom 8:36 **4:13** Sam 116:10 **4:14** 1Kor 6:14 **4:16** Efəs 3:16 **4:17** Rom 8:17-18 **4:18** Kol 1:16 * **5:1** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “nīpətītah təhmen e nīma tapolin.” **5:1** 2Kor 4:7 **5:2** Rom 8:23 **5:6** Hip 11:13-16

e nīpətīn vi rəhatah, inəha nimə vi rəhatah, kitah Iərmənīg. ⁹ Tol lanəha, nəmə kotatīg e nīpətītah u rəha nəhue nīftəni u, uə nəmə kotəpəh nīpətītah, kitah kotalkut pik məmə kotol natimnati iətəm kautol niki Iərmənīg tagiən. ¹⁰ Kotol lanəha mətəu-inu kitah rəfin okotəkeikei motəhtul aupən e Krīsto məmə in otakil rəhatah nolīən mīn, kəni kitah kətiəh kətiəh okotos nətəouiən titəu=pən natimnati iətəm kəmotol e nəhue nīftəni, nəmə nati təuvīr uə nati tərah.

Iəni əhruin mīn rəha Uhgīn

¹¹ Kəni rəueiu əha, mətəu-inu iəutəgīn məutīsiai Iərmənīg, kəni motalkut məmə iəkotiuvī=pa nətəmimi. Uhgīn təhrun itimah mīne uək rəhatimah, kəni iəkotolkeikei məmə itəmah mīn onəkotəhrun vivi itimah. ¹² Iəsotolkeikeiən məmə iəkotəfəri itəmah e nəhmtitəmah, mətəu iəkotəfinə rəhatimah nətəligiən məmə nəmə təhro nikitəmah otagiən o timah. Kəni rəueiu, nəkotəhrun nuhalpīniən nəghatiən rəha nətəmimi nətəm kəutəfəri o nolīən iətəm nətəmimi kauteruh, mətəu nīkilah təsəhtiən nati iətəm tətətīg e niki iətəmimi. ¹³ Nəmə itimah ialməli mīn, mətəu o nərgī Uhgīn. Kəni nəmə rəhatimah nətəligiən təhruahru əmə, in nati kəti iətəm otasiru e təmah.

¹⁴ Tol lanəha mətəu-inu, nolkeikeiən rəha Krīsto tətərmənīg e timah, mətəu-inu itimah iəkotəhrun vivi məmə iətəmi kətiəh əmə təmīmīs o nətəmimi rəfin, kəni tol lanəha, nətəmimi rəfin kīnohmīs. ¹⁵ Kəni təmīmīs o nətəmimi rəfin məmə ilah nətəm kautəmiəgəh, okotəpəh nolīən natimnati iətəm ilah əmə kotolkeikei, mətəu ilah kotəkeikei motol nolīən mīn iətəm Iesu tolkeikei, u iətəm təmīmīs o lah kəni məmiəgəh mīn e nīmīsīən.

¹⁶ Tol lanəha, rəueiu mīne, itimah iəsotakiliən nətəmimi e nolīən iətəm nətəmimi rəha nəhue nīftəni kotakil nətəmimi lan. Nati əpnəpīn nian kəti iəmotakil Krīsto e nolīən əha, mətəu rəueiu iəsotoliən. ¹⁷ Tol lanəha, nəmə iətəmi kəti təmuva kətiəh ilau Krīsto, in təmuva iətəmimi vi. !Nati əuas təmikə, kəni nati vi tīnuva! ¹⁸ Natimnati rəfin mīn əha tatsīpən e Uhgīn. Aupən kitah tīkīmīr mīn kitah Uhgīn, mətəu e Krīsto, in təməmki itah kəhuva iuəkīr ohni, mol itah rəhn-niəli mīn. Kəni təməfa kəm timah uək u rəha niuvi=paiən tīkīmīr mīn rəha Uhgīn okəhuva rəhn-niəli mīn. ¹⁹ Inu tətəni məmə Uhgīn təmiuvi=pa rəhan tīkīmīr mīn e nəhue nīftəni məmə okəhuva rəhn-niəli mīn e Krīsto, kəni məsafīn mīniən rəhalah nolīən tərah mīn. Kəni təməfa kəm timah nəghatiən u rəha niuvi=paiən tīkīmīr mīn rəhan okəhuva rəhn-niəli mīn.

²⁰ Tol lanəha, itimah iəni əhruin mīn rəha Krīsto, kəni təhmen məmə Uhgīn tətəuīn e nətəmimi e nəuiatimah. Kəni iəutətapuəh əskasīk o təmah e nərgī Krīsto məmə nəkotəpəh nolīən tīkīmīr, kəni məhuva niəli mīn rəha Uhgīn. ²¹ Uhgīn təmol iətəmi u rəhan nolīən tərah tīkə, məmə in sakrifais rəha nolīən tərah mīn rəhatah, məmə e Iesu, kitah okotəhruahru e nəhmti Uhgīn.

6

¹ Mətəu-inu itimah iəutol uək kətiəh itimah Uhgīn, iəkotətapuəh əskasīk o təmah məmə nian Uhgīn tətəfinə rəhan nəuviriən kəm təmah, nəsososiən təhmen e nati əpnəpīn əmə, ² mətəu-inu Uhgīn tətəni məmə, “E nian əhruahru, iəmətəu ik, kəni e nian rəha nosmiəgəhiən, iəmasiru lam.” Iəkəni kəm təmah, məmə rəueiu, in nian əhruahru rəha Uhgīn, rəueiu in nian rəha nosmiəgəhiən.

*Nian əskasik mın
e nəmiəgəhiən rəha Pol*

³ İəsoliən nati kəti iətəm iətəmi kəti otəmei lan e rəhan nəhatətəiən, mətəu-inu iəsotolkeikeiən məmə okəni rah uək rəhatimah. ⁴ Mətəu nolian mın rəfin e nəmiəgəhiən rəhatimah kautəgətun məmə itimah noluək mın pəhriən rəha Uhgın: itimah iəutəhtul əskasik e nian rəha nərahian, mine nian iəkis mın, mine nian itimah iəkotətəu tərəh. ⁵ Nətəmimi kəmotoh itimah, kəni kəmki=pən itimah e kaləpus, kəni katitəu itimah məmə okoh itimah. İəmotol pik uək, məsotapiliən lapin, kəni nəumis tus itimah. ⁶ İəsotoliən nolian kəti iətəm tatol nikitimah tamikmik, itimah iəkoteinatig, nətəligiən rəhatimah təfəməh, iəutol təuvır kəm nətəmimi, Narmın Rəha Uhgın tətəri e nikitimah, kəni iəkotolkeikei nətəmimi e nolkeikeiən pəhriən. ⁷ İəutəni əmə nıpəhriənian, kəni nəsanəniən rəha Uhgın tətətig e timah. Soldiə mın kəutəmki natimnati mın rəha nəluəginiən o nohiən mine nələhu pəsigiən. Mətəu nian kitah kəutohtəu=pən suaru rəha Uhgın, nolian əhruahru mın rəhatah kotəhmen e natimnati mın rəha nəluəginiən nian nətəmimi kəutəni rah nəghatiən rəha Uhgın. ⁸ Nətəmimi nəuvein kautəh iahu itimah, nəuvein kautisiai itimah, nəuvein kəutəni rah itimah, nəuvein kəutəni-vivi itimah, nəuvein kəutəni məmə itimah iəuteiuə məmə itimah noluək mın rəha Uhgın, mətəu itimah noluək mın pəhriən rəhan. ⁹ Nətəmimi nəuvein kəsotəgəhanian məmə itimah aposil mın pəhriən, mətəu nətəmimi tətə kəutəni məmə itimah aposil mın pəhriən. Nian rəfin nımisiən tətətu itimah, mətəu iəutəmiəgəh əhanəh. Katoh itimah, mətəu kəsohamu əhanəhiən itimah. ¹⁰ Nikitimah təpəou, mətəu nian rəfin iəutəginiən əhanəh. Rəhatimah nautə tikə, mətəu itimah iəkotol nətəmimi tətə rəhalah nautə tətə. Rəhatimah nati kəti tikə, mətəu iəutos natimnati mın rəfin.

¹¹ Piak mın əpəha Korən, iəmotəni rəfin nəghatiən kəm təmah məsotəpəhiən kəti, kəni iəkotolkeikei itəmah e nikitimah rəfin. ¹² Itimah iəsotahtipəsigiən e nolkeikeiən rəhatəmah o timah, mətəu itəmah nəutahtipəsig e rəhatəmah o timah. ¹³ Rəueiu əha, iətəghati kəm təmah məmə itəmah nenətik əhruahru mın. Təhruahru əmə məmə itəmah mın, nəkotolkeikei itimah e nikitəmah rəfin.

¹⁴ Sotəniən kəm nətəm kəsotəfakiən məmə nautol uək kəti itəmah mın ilah. ?Nolian əhruahru mine nolian tərəh kuəhrun nol pətiən nati kəti? ?Uə, nəhəgəhəginiən mine napinəpuian kuəhrun niəuvaiən muəharəg pəti muəghati? !Kəpə! ¹⁵ Kəni e nolian kətiəh əmə, Kristo mine Setən, ko ilau kəsuanian nəghatiən kətiəh nian kəti. ?İəfaki mine iətəmi təsəfakiən kuəhrun nolian nati e nətəligiən kətiəh? Kəpə! ¹⁶ E Nimə Rəha Uhgın, ikin kəti tikə əha ikin o narmi nati mın, mətəu-inu kitah u Nimə Rəha Uhgın u iətəm tətəmiəgəh. Kəni Uhgın təməni məmə,
“İəkatig itimah mın ilah,
kəni maliuək itimah mın ilah,
kəni iəkuva iəu Uhgın rəhalah,
kəni ilah okəhuva rəhak mın nətəmimi.”

¹⁷ Kəni İərmənig təməni məmə,
“Tol lanəha, ohiet rəkis e nətəm kəsotəfakiən, motan isəu o lah.
Kəni məsotekiən nati iətəm tamikmik e nəhmti Uhgın,
kəni nıkik tagiən mə iəkos itəmah.”

¹⁸ “Kəni iəkuva rəhatəmah tətə,
kəni itəmah onəkəhuva nenətik mın.”

Inu nəghatıən rəha İərməniğ İətəm in İlis ağın tətəskəlİm nəsanəniən mİn rəfin.

7

¹ Rəhk-İəli mİn. Nəniəskasikİən mİn u rəhatah. Kəni tol lanəha, pəh kotafəl nİkitah, motos rəkis natİmnati mİn rəfin İətəm kautol nİpətİtah mİne narmİtah kəutamİkmİk. Kəni pəh kotələhu kalİn İtah məmə rəha Uhgİn əmə motohtəu=pən rəfin suaru İətəm nİkin otagİən lan. Kəni okautol mətəu-inu kəutİsİai Uhgİn.

Niki Pol təmagİən o lah

² Oterəh e nİkitəmah kəm tİmah. İəsotolİən tərəh kəm İətəmi kəti, İəsotİuvi-pəniən İətəmi kəti tərəh İkİn, İəsotalkutİən məmə İəkotos nati kəti rəhatəmah e nolİən ekəu-ekəu. ³ İəsəniən nəghatİən u məmə İnu nəmotol nolİən tərəh. İəməni rəkis kəm təmah məmə İəkotolkeikei pİk İtəmah nİan rəfin, kəni nati əpnəpİn nİmİsİən uə nəuvİriən otuva e nəmiəğəhiən rəhatİmah, mətəu İtəmah əpəha imə e nİkitİmah. ⁴ İəu İətəhatətə əskasik e təmah. İətəfəri o təmah. İtəmah nəmotəfəri pİk rəhak nətəliğİən. İəmos nərahİən tepət təmuva e rəhak nəmiəğəhiən, mətəu nİkik tagİən mapirəkis o təmah.

⁵ Tol lanəha mətəu-inu, nİan İəməhuva Masetoniə, İəsotəmeiğİən, mətəu nİan rəfin, nərahİən tətələs İtİmah təmsİpən İkİn pİsİn pİsİn mİn. E nəmiəğəhiən rəhatİmah, nətəmiimi kəmotorgəhu motol nərahİən kəm tİmah, kəni İtİmah İəkotəğİn. ⁶ Mətəu Uhgİn tatol vivi niki nətəmiimi nətəm nətəliğİən rəhalah təpəou, kəni təmol vivi nİkitİmah e nuvaiən rəha Taitəs u təmsİpİnə e təmah. ⁷ Kəni səniəmə e nuvaiən əmə rəhan İətəm təmol nİkitİmah tagİən, mətəu e nəghatİən təuvir rəha nol viviən İətəm nəmotəni=pən kəm in. In təməni=pa kəm tİmah məmə İtəmah nəkotolkeikei pİk məmə nəkotəruh İəu, kəni məmə nİkitəmah tətətəu tərəh o nəghatİən rəhak, kəni məni məmə nəkotolkeikei pİk İəu mautəhtul əskasik o nərgək. Nİan İəmətəu, nagİəniən e nİkik təməri məriəuəh.

⁸ Nati əpnəpİn nəmə rəhak nauəuə aupən təmol İtəmah nəkotətəu tərəh, mətəu İəsətəuiən tərəh ohni. Mətəu aupən, İəmotətəu tərəh ohni, mətəu-inu İəmeruh məmə nauəuə u təmol İtəmah nəkotətəu tərəh, mətəu rəha nİan əkuəkİr əmə. ⁹ Mətəu rəueiu, nİkik tətəğİən, kəni səniəmə məmə nəmotətəu tərəh, kəpə. Nİkik tagİən məmə nİan nəmotətəu tərəh, e nİan əkuəkİr əmə, nəmotəuhlin İtəmah e rəhatəmah nolİən tərəh mİn. Nİpəhriənİən, Uhgİn tolkeikei məmə kitah okotətəu tərəh o nolİən mİn lanu lan. Kəni mətəu-inu nəmotəuhlin İtəmah, kəni natİmnati İətəm İəmotəni aupən kəm təmah təməsolİən məmə İtəmah nəmotəmkarəpən e rəhatəmah nəhatətəİən.

¹⁰ Kəni nİan kautətəu tərəh e nolİən İətəm Uhgİn tolkeikei, kəni kotəuhlin İtah e rəhatah nolİən tərəh, kəni Uhgİn tatosmiəğəh İtah. Kəni nİpəhriənİən nİkitah otəsəpəouiən o nolİən əha. Mətəu nİan kautətəu tərəh e nolİən rəha nəhue nİftəni, kəni nolİən əha təsəuhlinİən İətəmi kəti e rəhan nolİən tərəh titəliğ=pən o Uhgİn, kəni nolİən əha tatiuvi=pən nətəmiimi e nİmİsİən. ¹¹ Oteruh-to nəmiəğəhiən rəhatəmah nİan nəmotətəu tərəh e nolİən İətəm Uhgİn tolkeikei. Nolİən əha, nəuan tepət: narmİtəmah təmiuvİğ nəmotəuit motəğİn e nolİən tərəh mİn, kəni motəməki e nolİən tərəh mİn, kəni motalkut əskasik məmə nəkotəğəu əhruəhru rəhatəmah nolİən tərəh mİn, kəni nəkotolkeikei motalkut əskasik məmə nəkotol nolİən əhruəhru. Nəmotolkeikei məmə nəkotəruh mİn İəu, kəni nəmotolkeikei pİk məmə nəkotəhtul əskasik o nərgək. Kəni nəmautəhtul maru məmə nəkotol nalpİniən

kəm nətəm kautol nolian tərəh. E nolian min rəfin rəhatəmah, nəmotəgətun məmə nəsolian nati kəti tərəh e natimnati u.

¹² İətəmi kəti e niməfaki rəhatəmah təmol nolian tərəh. Kəni iəmətei nauəuə u kəm təmah. Mətəu iəməsəteian nauəuə u o iətəmi u iətəm təmol nolian tərəh, kəni iəməsəteian o iətəmi in təmərəkin.* Kəpə. İəmətei pəhriən məmə iətəm onəkoteruh əsas e nəhmti Uhgın məmə nautəhtul əskasik o nərgək.

¹³ Natimnati rəfin min əha kautəfəri nətəligiən rəhatimah.

Səniəmə itimah əmə nətəm nəmautəfəri nətəligiən, mətəu nikitimah tagiən pik o Taitəs, mətəu-inu nikin tagiən məmə nəmautəfəri min nətəligiən rəhan.

¹⁴ İəməni=pən kəm in məmə iətəfəri pik o təmah, kəni itəmah nəməsolian iəu iəkaulis. Natimnati rəfin iətəm iəmotəni kəm təmah, ilah nıpəhriənian. Kəni e nolian kətiəh əmə, natimnati rəfin iətəm iəmotəni kəm Taitəs e təmah, kəni motəfəri ohni, ilah min nıpəhriənian. ¹⁵ Taitəs, nikin tətəhti əhanəh məmə itəmah rəfin agın nəmotol nəuiən, kəni mautəgin mautərəmrumin nian nəmotegəhan lan məmə otuva meruh itəmah. Kəni nian nikin tətəhti natimnati min əha, nolkeikeiən rəhan o təmah tətəri təhmin. ¹⁶ Nıkk tagiən pik mətəu-inu iətəhatətə əskasik e təmah məmə nəkotol nak iətəm təhruahru.

8

Pol təmətapuəh məmə okotəfən məni kəm nəfaki min əpəha Jerusiləm

¹ Piak min mine nəuvirik min, iəkotolkeikei məmə nəkotəhrun nəuviriən rəha Uhgın iətəm təməfən kəm niməfaki min əpəha Masetonia. Nəuviriən rəhan təmol məmə ilah kotəhrun nasiruiən e nətəmimi nəuvein min. ² İlah kəmotatig e nərahian asoli kəti mine nian əskasik min, kəni nati əpnəpın ilah nanrah, kəni rəhalah nautə tikə agın, mətəu nəmiəgəhiən rəhalah təriəuəh vivi e nagiənian. Kəni nanrahian mine nagiənian kəmuəuə e nolian təuvir. E nolian əha, kəmotəraki e məni tepət motəfən kəm nəfaki min əpəha Jerusiləm nətəm kəutatig ikin motolkeikei nasiruiən. ³ İətəni pətigəm kəm təmah məmə ilah kəmotəfən tepət, tapirəkis iətəm nətəmimi nıkilah təhti. Kəni ilah aru kəmotol. ⁴ Kəmotətapuəh pəhriən o timah məmə itimah iəkotegəhan pəh ilah kotasiru e uək rəha nəfəniən məni kəm nəfaki min əpəha Jerusiləm. ⁵ Kəmotəpən motəfən nəmiəgəhiən rəhalah kəm İərməniğ, kəni uərisig, kəm timah, e nolian iətəm Uhgın tolkeikei. Nıkitimah təməsəhtiən məmə okotol tepət lanəha, mətəu kəmotol.

⁶ Kəni tol lanəha, iəmotuh niki Taitəs məmə otitəlig=pinə o təmah. In təmaupən məghati kəm təmah o nolian nati u, kəni tol lanəha, iəmotətapuəh məmə in otəghati kəm təmah məmə nəkotəkeikei motol naunun e uək təuvir rəha nəfəniən əha iətəm nəmotətuəuin. ⁷ E natimnati rəfin min u, itəmah nəmotol təuvir pik mapirəkis, inu nəhatətəian rəhatəmah, mine nəghatiən rəhatəmah, mine nəhrunian rəhatəmah, mine nolian rəha nəhtul əskasikiən, mine nolkeikeiən rəhatəmah o timah. Kəni rəueiu, iəkolkeikei məmə nəkotol uək kəti min e nolian təuvir pik mapirəkis, inu uək təuvir rəha nəfəniən.

⁸ İəsəniən məmə nəkotəkeikei motol. Mətəu iəmotəgətun itəmah məmə nətəmi pişin pişin min nıkilah tagiən o nasiruiən e uək əha. Kəni rəueiu əha, iəkolkeikei məmə iəkeruh vivi məmə nolkeikeiən rəhatəmah in nıpəhriənian təhmen e lah, uə kəpə. ⁹ İtəmah nəkotəhrun vivi nəuviriən rəha İərməniğ İesu Kristo iətəm təməfinə kəm təmah, məmə nati əpnəpın rəhan nautə tepət, mətəu təmol o təmah məmə in rəhan nautə tikə. Kəni mətəu-inu təmol məmə rəhan nautə tikə, kəni mol itəmah rəhatəmah nautə tepət e narmın e İesu Kristo.

* **7:12** İətəmi iətəm suah kəti təmərəkin, in Pol. **8:1** Rom 15:26; 2Kor 9:1-2 **8:7** 1Kor 16:1-2 **8:9** Mat 8:20; Fil 2:6-7

¹⁰ Kæni inu ræhak nætelligiæn e natimnati min u, iætæm otasiru e tæmah. Otol naunun e uæk ræha næfæniæn ræhatæmah mæni iætæm næmotætæuuin e nu uærisig. E nimæfaki min ræfin, nikitæmah tæmaupæn mæhti mæmæ nækotol uæk æha, kæni itæmah næmotaupæn motætæuuin motol. ¹¹ Tol lanæha, ræueiu otol naunun e uæk ræha næfæniæn. Kæni ræhatæmah nætelligiæn o noliæn uæk iætæm nækotolkeikei pik mæmæ nækotol, in otuva nipæhriæniæn, kæni itæmah onækotæfæn mæni iætæm nækotæhrun næfæniæn e nahgitæmah. ¹² Næmæ nikitæmah tagiæn o næfæniæn, kæni Uhgîn nikin tagiæn æmæ o nosiæn natimnati nautos mætæfæn. Kæni in otæsætæpuæhiæn e natimnati iætæm tikæ o tæmah.

¹³ Iæsolkæikeiæn mæmæ næmiægæhiæn ræha nætæmimi næuvein otimætig mætæu-inu kæmotos ræhatæmah mæni, kæni tol lanu lan, næmiægæhiæn ræhatæmah otiækis mætæu-inu næmotasiru e lah. Kæpæ. Iækolkeikei mæmæ tæhmen-æhmen æmæ o tæmah ræfin. ¹⁴ Ræueiu, itæmah nautos tepæt kæni motæhrun nasiruiæn e lah. Kæni o nian min næuvein, ilah kotæhrun næuæriæn kæm tæmah næmæ ræhatæmah tikæ. Kæni itæmah nækotæhmen-æhmen æmæ, ¹⁵ tæhmen e iætæm Nauæuæ Ræha Uhgîn tætæni mæmæ,

“Nætæmimi nætæm kæmotæulæk tepæt, tæhmen æmæ, tæsapirækisiæn.

Kæni nætæmimi nætæm kæmotæulæk tækæku, ræhan nauæniæn tæhmen æmæ, tæsikæiæn.”

Taitæs tæmuvæn Koræn otem æskasik ilah o næfæniæn mæni

¹⁶ Iætæni-vivi Uhgîn mæmæ tæmælæhu=pæn e niki Taitæs nætelligiæn o nasiruiæn e tæmah, tæhmen-æhmen e ræhak. ¹⁷ Tol lanæha mætæu-inu, nian iæmæni=pæn kæm Taitæs mæmæ tuv næ meruh itæmah nikin tagiæn. Kæni mætæu nikin tagiæn mapirækis agin o nasiruiæn e tæmah, kæni in ræhan æmæ nætelligiæn mæmæ in otuv næ meruh itæmah. ¹⁸ Kæni itæmah iæutæhli=pinæ min piatah kæti min tuv næ ilau min. Suah u, nætæmimi e nimæfaki min kæutisai o ræhan uæk o næni pætigæmiæn nanusiæn tæuvir. ¹⁹ Kæni tapirækis agin inu, nimæfaki min kæmotitæpin mæmæ otuva itæmah min o nosiæn mæni u muvæn æpæha. Kæni itæmah iækotarmæniæg lan o næuæriæn mæmæ otæfæri nærgi Iærmæniæg, kæni mætægætun mæmæ nikitæmah otagiæn pik o nasiruiæn. ²⁰ Itæmah iæsotolkeikeiæn mæmæ iætæmi kæti otæni rah itæmah o noliæn ræha næuæriæn mæni asoli æha. ²¹ Tol lanæha, itæmah iæutalkut pik mæmæ iækotol næti æhruahru, mætæu sæniæmæ e næhmti Iærmæniæg æmæ, mætæu e næhmti nætæmimi min.

²² Kæni iæutæhli=pinæ piatah kæti min ilahal suah mil u. Iætæmimi æha, e uæk tepæt mine noliæn tepæt, iæmoteruh vivi mæmæ in tolkeikei pik mæmæ otasiru. Kæni ræueiu, in tolkeikei pik mæmæ otasiru mætæu-inu in tætæhatætæ pik e tæmah mæmæ onækotæfæn mæni tepæt. ²³ Kæni Taitæs, itæmlau min iækuol uæk kætiæh æmæ, kæni in min tatol uæk e nikitæmah o nasiruiæn e tæmah. Kæni piatah mil u ilahal Taitæs, ilau iæni æhruin mil ræha nimæfaki min, kæni noliæn tæuvir min e næmiægæhiæn ræhalau kætiasai Kristo. ²⁴ Tol lanæha, otæfæn tepæt motægætun kæm lahal mæmæ nækotolkeikei pæhriæn næfaki min. Kæni ilahal okilæhrun mæmæ nak itæmah nikitæmah tagiæn o tæmah, kæni nimæfaki min okoteruh min.

9

¹ Næmæ iæsæteiæn nauæuæ u kæm tæmah, in tæuvir æmæ mætæu-inu ninotæhrun rækis uæk u ræha nasiruiæn e næfaki min æpæha Jerusilæm. ² Iætæni lanæha mætæu-inu iæu iækæhrun mæmæ nækotolkeikei mæmæ onækotasiru. Kæni iæmætæfæri noliæn tæuvir ræhatæmah o nætæm Masetoniæ, mætæni kæm lah mæmæ e nu iætæm tinuvæn rækis, itæmah æpæha Akaiæ, næmæutæhtul maru o næfæniæn. Kæni nian

kəmoteruh məmə nikitəmah tagiən pik o nasiruiən, təmol min ilah tepət kotolkeikei məmə okotasiru min.

³ Mətəu rəueiu, iətahli=pinə piatah milahal u məmə ilahal okihleruh itəmah məmə itəmah onəkotol nati iətəm nəmotəni, təhmen əmə məmə iəməni mine, kəni tol lanəha rəhatiməh nəghatiən o nəfəriən noliən təuvir rəhatəmah, səniəmə nati əpnapin əmə. ⁴ Mətəu nəmə nəstoliən, kəni nian iəkuvnə itimah nətəm Masetoniə nəuvein, kəni okoteruh məmə itəmah nəstol əhanəhiən, kəni noliən əha otol itimah iəkotaulis, mətəu-inu itimah inəutəfəri rəkis itəmah. Kəni otol itəmah nəkotaulis tapirəkis. ⁵ Tol lanəha, nikip təhti məmə iəkəkeikei mətəpuəh o piatah milahal məmə okihlaupən mihluvə rəkis pipim mihleruh itəmah, kəni mihlol naunun uək o nəmki=paieən məni asoli iətəm nəmotəni-əskasik məmə nəkotəfən. Mətəu iəkolkeikei məmə in nəfəriən kəti iətəm tatsipən aru e nikitəmah, səniəmə iətəmi kəti tətəkeikei kəm təmah məmə nəkotəfən.

Noliən rəha nəfəriən

⁶ Sotaluiən e nati u. Iətəm tətərfei nati nəuan nəuvetin, mətəulək e nəuan nəuvetin əmə. Kəni iətəm tətərfei nati tepət, mətəulək lan tepət. ⁷ Itəmah kətiəh kətiəh nəkotəkeikei motəfən nati nak nəməni e nikip məmə nəkəfən. Nəmə nikip təsəgiəriən ohni, təsəuviriən məmə nəkəfən. Kəni nəmə nəkəfən mətəu-inu iətəmi kəti tətəkeikei kəm ik məmə nəkəfən, in min təsəuviriən. Iəkəni lanəha mətəu-inu Uhgın tolkeikei iətəmimi u tətəfən e nikip pəhriən. ⁸ Kəni Uhgın təhrun nəfəriən nəuviriən rəfin agin kəm təmah məmə e nian rəfin e natimnati rəfin, nəkotos natimnati rəfin iətəm təhruahru məmə nəkotəkeikei motos, kəni mautos tepət min əha ikin məmə nəkotəuəri kəm nətəmimi.

⁹ Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə,

“In tətəuəri rəhan natimnati tepət kəm nanrah min,

kəni rəhan noliən əhruahru tətətig itulin.”

¹⁰ Kəni Uhgın iətəm tətəfinə nikipi nati o iətəm tətərfei, kəni mətəfinə nauəriən o nuniən, e suaru kətiəh əmə in otəfinə nati tepət kəm təmah mol in tepət min məmə, itəmah nəkotəhrun nasiruiən e nətəmimi nəuvein min, kəni in otol nəuan tepət iətəm təmsipən e noliən əhruahru rəhatəmah. ¹¹ E natimnati rəfin e nəmiəgəhiən rəhatəmah, Uhgın otəfinə rəhan nəuviriən kəm təmah məmə itəmah nəkotəhrun nəfəriən nian rəfin. Kəni nian iətəuəri rəhatəmah nasiruiən, nətəmimi okotəni-vivi Uhgın ohni.

¹² Uək u iətəm itəmah nautol, tətəfən məni o nauəriən kəm nətəmimi rəha Uhgın u nəumis tatus ilah, mətəu tatol nati təuvir kəti min tapirəkis, inu nəni-viviən iətəm təməri məriəuəh e niki nətəmimi matuvən o Uhgın. ¹³ Nian nəkotol uək u, natol pətigəm noliən rəhatəmah kəm nətəmimi tepət. Kəni ilah okotəfəri nərgi Uhgın ohni, mətəu-inu itəmah nautol pəhriən noliən rəha nətəmimi nətəm kautəni nipəhriəriən e nanusiən təuvir rəha Krısto. Kəni okotəfəri nərgi Uhgın o nəfəriən rəhatəmah məni asoli kəm lah mine nətəmimi rəfin. ¹⁴ Kəni nian kautəfəki o təmah, nikipah tuvən o təmah mətəu-inu Uhgın təməfinə rəhan nəuviriən kəm təmah tapirəkis agin məmə nəmotasiru pik e lah. ¹⁵ !Pəh kotəni kəm Uhgın məmə nikipah tagiən o Nətin iətəm təməfa kəm tah, u in nati təuvir agin tapirəkis!

10

Pol təmuhalpin nəghatiən rəha nəgətun eiuə min e rəhan uək

¹ Krısto, in rəhan nətəligiən ləhtəni, kəni in iətəmi mətig. Kəni nətəmimi nəuvein kautəni məmə nian kitah min itəmah, rəhak noliən in tımətig əmə,

mətəu nian iəkiet rəkis e təmah, rəhak noliən təskasik pik aɡin. İəu Pol, iəu aru, iətəkeikei e nati kəti kəm təmah e noliən mətig rəha Krısto. ² İətətapuəh o təmah məmə, onəkotol noliən rəhatəmah təhruahru məmə nian iəkuvnə, məsahi pikien itəmah. Mətəu iəkəhrun məmə iəkahi nətəmimi nəuvein u kautəni məmə iautohtəu=pən noliən rəha nəhue niftəni u, ³ mətəu-inu nati əpnapin iəutatig e nəhue niftəni u, itimah iəsotəluəɡinien e noliən rəha nəhue niftəni u. ⁴ Natimnati rəha nəluəɡinien iətəm itimah iəutəluəɡin lan, səniəmə nati iətəm nəhue niftəni tətəluəɡin lan. Kəpə, natimnati rəhatimah, ilah kautos nəsanəniən rəha Uhgın o nərəkinien ikin tiəkis o nuvəniən ikin ima tikimir min. ⁵ Itimah iautosiahu nəghatien eiue min mine nətəligien əfəri min, natimnati min u kautəniəhu nətəmimi o nəhrunien Uhgın. Nətəligien min rəfin u tikimir min rəha Uhgın, itimah iətəlis-ərain ilah, mautehpahu ilah, motol məmə ilah rəfin okotol nəuia Krısto. ⁶ Kəni nian itəmah nəkotohtəu=pən vivi nəuia Krısto, itimah iəutəhtul maru o noliən nalpinien kəm nətəmimi rəfin nətəm kəutəhti nəuiən.

⁷ İtəmah nauteruh nati iətəm ihluə, mətəu nəkotəruru nikilah. Nəmə iətəmi kəti təhrun pəhriən məmə in iətəmi rəha Krısto, kəni in otətəlig vivi min məmə itimah min rəha Krısto təhmen lan. ⁸ Nati əpnapin iətəghati əfəri nəuvin o nepətien iətəm İərməniɡ təməfa, ko iəsaulisien ohni. Təməfa o nuvləkinien itəmah, səniəmə o nələs iahuiən itəmah. ⁹ İəsolkeikeien məmə nikitəmah təhti məmə iəkətei nauəuə min kəm təmah e noliən iətəm nətəmimi nəuvein kautəni, məmə otol itəmah nəkotəɡin. ¹⁰ İlah kəutəni rah iəu məmə, “Rəhan nauəuə təfigəm kəni masilə, mətəu nian tətən kitah min, in səniəmə iətəmi əskasik kəti, kəni rəhan nəghatien in nati əpnapin əmə.” ¹¹ Nətəmimi kotol lanəha kotəkeikei motəhrun məmə, noliən rəhatimah iətəm kauteruh e nauəuə min iəmotahli=pinə nian itimah isəu, mətəu nian iəkəhuvnə, iəkotol rəfin noliən min əha.

¹² İəsotolkeikeien məmə iəkoteruh əhmen itimah mine nətəmi pisin nəuvein nətəm kəutəfəri aru ilah. !Kəsi, itimah iəsotəhmenien! !Kəpə, iətəuvsan əmə! Nian ilah aru əmə kauteruh əhmen ilah min, kəni kautakil aru əmə ilah min, tol rəhalah nəhrunien talməli. ¹³ Mətəu itimah, iəsotəghati əfəriən tapirəkis nepətien rəhatimah, mətəu iəutəghati əfəri e uək iətəm Uhgın təmələhu=pən məmə rəhatimah, kəni uək u, itəmah min əpəha ikin. ¹⁴ Kəni nəghatien əfəri e nepətien rəhatimah o təmah in təhruahru əmə, in təsepət pikien. Nəmə iəsəhuvnəien o təmah, ko iəsotəghatien lanu. Mətəu nıpəhriənien, iəmotəupən məhuva motətəuarus=pa itəmah nian iəməutan məutəni pətigəm nanusien təuvir rəha Krısto.*

¹⁵ Nətəmimi nəuvein kəutəghati əfəri o uək iətəm iətəmi pisin təmol. Mətəu iəutəghati əfəri əmə e uək iətəm Uhgın təmələhu=pən kəm timah. İtimah iəmotələhu=pən əskasik nətəligien rəhatimah məmə nəhatətəien rəhatimah oteviə təhmin min, kəni tol lanəha, rəhatimah uək e nikitəmah otol iahgin mepət, ¹⁶ kəni tol lanəha, iəkotəhrun nuvəniən motəni pətigəm nanusien təuvir e ikin min e nikali imatəmah ikin muvən təhmin min. Kəni e noliən əha, itimah iəsotolien uək e ikin kəti iətəm iətəmi kəti tinol rəkis uək ikin, kəni məsotəghati əfəriən o uək rəha iətəpisin, təhmen e noliən rəha nəgətun eiue min. ¹⁷ Mətəu Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “Pəh iətəmimi tətəghati əfəri, in otəghati əfəri əmə e natimnati iətəm İərməniɡ təmol.” ¹⁸ İətəni lanəha mətəu-inu, kəsisiaien iətəmimi iətəm tətəfəri aru in, mətəu kəsisiai əmə iətəmimi iətəm İərməniɡ tətəfəri.

10:1 1Kor 2:3 **10:2** 1Kor 4:21 **10:4** Efəs 6:13-17 **10:8** 2Kor 13:10 **10:13** Rom 12:3 * **10:14**

Pol in təmətəni məmə nəgətun eiue min ilah kəutəgət əfəri o uək u səniəmə rəhalah, nəuvein e ikin min ilah kəsəhuvəniən ikin. **10:17** Jer 9:24; 1Kor 1:31 **10:18** 1Kor 4:4

11

Pol mine aposil eiua min

¹ Iəkolkeikei məmə nəkotegəhan lak pəh iəkəni rəhak nəuветin nalməliən kəm təmah. Mətəu pəhriən, nautol rəkis. ² Iateh vivi itəmah, məsolkeikeiən məmə iətəmi kəti min otəmki rəkis itəmah e nəhlmək, kəni noliən əha rəhak təmsipən əmə o Uhgın. Iəu tatə rəhatəmah, kəni itəmah nəkotəhmen e pətan mitə kəti iətəm kinəni rəkis məmə okos rəhan kətim kan məmə otitəu=pən suah kətiəh əmə, nərgin u Krısto. Kəni iateh vivi rəhak pətan mitə əha məmə iəkegəhan=pən lan kəm rəhan iərman, kəni in təruru əhanəh iərman.

³ Mətəu iətəgin məmə onəkotəhmen e pətan u Iv iətəm Setən təmeiuə lan e nəghatiən ətəhiən. Iətəgin məmə iətəmi kəti otiuvi=pən rəhatəmah nətəligiən tuvən ikin pisin, kəni nəkotəpəh rəhatəmah nolkeikeiən e Krısto, iətəm in təhruahru məpiə vivi. ⁴ İatəni lanəha mətəu-inu nian iətəmi kəti tətəva o təmah mətəni pətigəm İesu iətəm tol pisin e İesu iətəm iəutəni pətigəm, uə nəmə itəmah nautos narmin iətəm tol pisin e Narmin nəmotos rəkis, uə nəkotətəu nanusiən təuvir iətəm tol pisin e iətəm nəmotos rəkis, mətəu itəmah ialməli min, nəkotegəhan əmə lan. ⁵ Aposil min əha nətəm itəmah nəutəni məmə ilah “aposil min ilis pik,” mətəu e rəhak nətəligiən, ilah ko kəsotapirəkisiən iəu e nati kəti. ⁶ Nəmə təhro kəsəgətun viviən iəu e nəghatiən, mətəu iəkəhrun vivi nəukəti nanusiən təuvir. İtimah iəmotəgətun nati əha kəm təmah e noliən min rəfin nian tepət.

⁷ Nian iəmotəni pətigəm nanusiən təuvir rəha Uhgın kəm təmah, iəsoliən məmə nəkotətəu nati kəti. Iəu aru əmə iəmosiahu iəu o nəfəriən itəmah. ? Kəni təhro? ?Noliən əha in təfagə tərəh kəti? !Kəpə! ⁸ Nian iəmatol uək kitah min itəmah, niməfaki min ikin pisin kəməutətəu iəu. İuəkir təhmen məmə iəmakləh kəm lah məmə iəkəsiru e təmah. ⁹ Kəni nian kəməutan, kəni rəhak nati kəti tikə, iəsətapuəhiən o iətəmi kəti o nasiruiən mətəu-inu piatah min nətəm kəmotəpən Masetoniə kəmotəfa natimnati iətəm rəhak tikə. Tol lanəha, iəsətapuəhiən o nati kəti o təmah, kəni məsəfinəiən uək əskasik kəm təmah o nehien iəu, kəni iəkol lanəha nian rəfin. ¹⁰ Təhmen e nıpəhriən iən rəha Krısto tətətig lak, iətəni pəhriən məmə iətəmi kəti tikə ikin min rəfin əpəha Akaiə o nəniəhuiən iəu o nəghati əfəriən məmə iəməsətapuəhiən o təmah o nasiruiən. ¹¹ ?Kəni təhro iəsətapuəhiən o nati kəti o təmah? Nıkitəmah təhti məmə iəsolkeikeiən itəmah? !Kəpə! Uhgın təhrun məmə iəkolkeikei pik itəmah.

¹² Nətəmini nəuvein kotolkeikei məmə nıkitəmah təhti ilah məmə kotəhmen e timah e uək iətəm kəutəghati əfəri ohni. Mətəu iətəkeikei o noliən rəha nəsətapuəhiən o natimnati məmə rəhalah nəghatiən otəmei. ¹³ Nətəmini kotol lanəha, ilah aposil eiua min, kəni kəuteiuə e nətəmini e uək rəhalah. !Kəni ilah kəutan təhmen məmə ilah aposil min pəhriən rəha Krısto, mətəu kəpə! ¹⁴ Mətəu kəsotauitiən e noliən əha, mətəu-inu Setən aru, tətən təhmen e agelo kəti rəha nəhəgəhəgiən. ¹⁵ Kəni səniəmə in nati kəti məmə okotauit lan, nəmə noluək min rəha Setən kotan təhmen məmə ilah noluək min rəha noliən əhruahru. E naunun nian, ilah okotos rəhalah nətəouiən titəu=pən əmə noliən rəhalah.

¹⁶ İəkisimaru min. Pəh iətəmi kəti tikə nıkin təhti məmə iəu ialməli. Mətəu nəmə nıkitəmah təhti lanəha, kəni otegəhan lak pəh iəkol noliən rəha ialməli nəuветin, kəni pəh iəkəghati əfəri nəuветin. ¹⁷ Nəghatiən u rəhak səniəmə nati iətəm İərməniğ təməni=pa kəm iəu məmə iəkəni. Mətəu iətəghati əmə təhmen e ialməli kəti. ¹⁸ Nətəmini tepət kəutəghati əfəri o noliən min rəha nəhue niftəni,

kəni tol lanəha, iəu mīn, iəkəghati əfəri. ¹⁹ !E! !Nəkoteinatig vivi, kəni tol lanəha, motegəhan lan məmə nalməli mīn kotəgətun itəmah!* ²⁰ Nəkotegəhan əmə məmə iətəmi əpnəpīn kəti tatol itəmah slef, uə nəmə tatos nati kəti rəhatəmah e noliən ekəu-ekəu, uə tətəfəri aru in, uə tatem=pən nəhmtitəmah. ²¹ !Iətəulis məmə nətəligiən rəhatiməh təpəou pik məmə iəsotoliən noliən tərah mīn əha!

Rəhak nəghatiən in talməli, mətəu noliən nak iətəm nətəmimi mīn əha kotəni məmə okotəghati əfəri ohni, iəu mīn, iəkəghati əfəri ohni. ²² ?Təhro? ?Ilah kautəni məmə ilah nətəm Hipru? Iəu mīn. ?Kautəni məmə ilah nətəm Isrel? Iəu mīn. Kautəni məmə ilah namipi Epraham? Iəu mīn. ²³ ?Kautəni məmə ilah noluək mīn rəha Krīsto? Iəu mīn, mətəu iəkəpirəkis ilah. Kəsi, iətəghati təhmen e ialməli kəti. Iəmol pik uək tapirəkis ilah, kəni kləfən iəu e kaləpus nian tēpət tapirəkis ilah, kəni kəmalis iəu tapirəkis ilah, kəni iuəkīr iəkīmīs nian tēpət.

²⁴ Nian faif, nətəm Isrel kəmotəlis iəu motəu tate-nain.† ²⁵ Nian kisil, kəmalis iəu e nīkilkil. Nian kəti kəməhti iəu e kəpiel apīn. Nian kisil iəmuven e negəu kəni negəu tamnim, kəni nian kəti iəmeai əpəha itəhi lokamnim o nian apīpiə kəti, lapīn mīne nərauiə. ²⁶ Nian rəfin iətəliuək o noliən uək rəhak. Kəni iuəkīr narūəh asoli tələs iəu iəkīmīs, kəni iəmətatig ikin tasilə ikin ima nakləh mīn, kəni ikin tasilə ikin ima nətəmimak mīn nətəm Isrel, kəni ikin tasilə ikin ima Nanihluə mīn, kəni ikin tasilə ikin e taun asoli, kəni ikin tasilə ikin əpəha tēpiə-mēpiə ikin, kəni ikin tasilə ikin əpəha itəhi, kəni ikin tasilə ikin ima piak eiūə mīn. ²⁷ Iəmol pik uək, kəni nian tēpət iəsapiliən lapīn. Nian mīn nəuvein, nəumis tus iəu, kəni mətəuauə, kəni nian tēpət nəgək nauəniən tikə. Kəni nian tēpət iətəpəu, kəni rəhak napən təsəhmenien o nətəpuiən.

²⁸ Kəni tapirəkis natimnati mīn əha, nian rəfin nīkik təhti pik niməfaki mīn rəfin. ²⁹ Nəmə iətəmi kəti rəha niməfaki rəhan nəmiəgəhiən teiuaiu, kəni iəu mīn, rəhak nəmiəgəhiən teiuaiu. Nəmə iətəmi kəti tatit iətəmi kəti mīn e təfagə tərah, kəni nīkik təhmə pik ohni.

³⁰ Nəmə iəkəkeikei məghati əfəri, kəni iəkəghati əfəri o nati iətəm tətəgətun məmə rəhak nəsanəniən tikə. ³¹ Kəni Uhgīn, u in Uhgīn mīne Tatə rəha lərməniğ Iesu, iətəm kətəfəri nərgīn nian mīn rəfin naunun tikə, in təhrun məmə iəu, iəseiuəiən. ³² Əpəha Təmaskis, iətəmi asoli rəha Kig Aretəs təməlin rəhan soldia mīn o neruh viviən namtihluə rəha taun məmə okotəsal lak motaskəlim iəu motləfən iəu e kaləpus. ³³ Mətəu kəmləfən iəu e kətim asoli kəti, kətu=pən nīləuis lan, kləfən e wintə e nīpai asoli kəmol e kəpiel, kəni kəhlman-əhlman teiuaiu muven əpəha ləhtəni, kəni inəha suaru iəmagim lan.

12

Nihlin kəti mīne nati təhmen e nəməhlairiən

¹ Iəkəkeikei mətəghati əfəri, nati əpnəpīn təsoliən win e nati kəti ikin, mətəu iəkəkeikei mətəni natimnati mīn təhmen e nəməhlairiən mīne nəghatiən vi mīn iətəm lərməniğ təmol əpu kəm iəu. ² Iəkəhrun iəfaki kəti iətəm tətəhatətə e Krīsto.* E nu fotin tinuvən rəkis, Uhgīn təmələs muven əpəha ilis e negəu e neai ima Uhgīn.† Iəkərru nəmə nīpətīn tinatuvən, uə narmīn əmə, Uhgīn

* **11:19** E fes 19-21, Pol tətəghati əuvsan e lah. Nīpəhriəniən, in tətəniəhu ilah. **11:22** Fil 3:5 **11:23** Uək 16:23 † **11:24** Lou rəha Mosis tətəni məmə nəmə kol nalpiniən kəm iətəmimi kəti məmə okalis, okəsalisiən motəpirəkis motəu fote. Iətəm tətəkil iətəmi təsolkeikeiən məmə otəgəhli lou, kəni kol məmə nəmə kalis kəsapirəkisiən kau fote, kotalis kau tate-nain, nəmə mətə kotəmkarəpən e nafiniən. **11:24** Dut 25:3 **11:25** Uək 16:22; 14:19 **11:26** Uək 9:23; 14:5 **11:33** Uək 9:23-25 * **12:2** Pol tətəghati aru lan. † **12:2** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “neai tatol kisil lan.” Mətəu nīpətīn tətəni məmə, “negəu e neai ima Uhgīn.”

əmə təhrun. ³ Kəni iəkəni mīn məmə iəkəruru nəmə nīpətīn tīnatuvən, uə narmīn əmə, Uhgīn əmə təhrun. Mətəu iəkəhrun məmə iətəmi kəha, ⁴ Uhgīn tāmələs muvən əpəha iman ikīn.‡ Kəni in tāmətəu nati oneuən mīn iətəm tāsəhruahruīən məmə iətəmimi rəha nəhue niftəni otəni. ⁵ Iəkəhrun nəghati əfəriən o iətəmi tol lanəha, mətəu iəsəghati əfəri aruīən ohniəu, mətəu iəkəghati əfəri əmə o rəhak nolīən mīn iətəm nəsanənīən tikə e lah. ⁶ Mətəu nəmə iətəghati əfəri, ko iəsalməlīən, mətəu-inu iətəghati e nīpəhrīənīən. Mətəu iəsəghati əfəriən lanəha, kəni tol lanəha, iətəmi kəti tikə iətəm otəfəri iəu ilīs tapirəkīs nati iətəm təhruahru. Iəkolkeikei məmə oteruh əhmen iəu e nati nak iətəm iəkəni, uə iəkol.

⁷ Uhgīn təsolkēikeiən məmə iətəfəri o nəghatiən vi mīn iətəm in təmol əpu kəm iəu, kəni nəghatiən mīn əha kotəuvīr motapirəkīs. Kəni tol lanəha tāmahlī=pa nərahīən kəm iəu təhmen e nihlīn kəti tətəu nīpətīk. Nərahīən əha in iol əhrūin kəti rəha Setən məmə tol nahməiən e nīpətīk, kəni tol lanəha iəsəfəriən. ⁸ Iəmeasiə o Uhgīn mau kīsil məmə otos rəkīs ohniəu. ⁹ Mətəu təni kəm iəu məmə, “Rəhak nəuvīriən asoli təhrun naskəlīmīən ik, mətəu-inu nian rəham nəsanənīən tikə, nəsanənīən rəhak təhrun nuvaiən mol iahgīn e rəham nəmiəgəhiən.” Tol lanəha, iətagiən pik məmə iəghati əfəri e rəhak nəmiəgəhiən iətəm nəsanənīən tikə, məmə nəsanənīən rəha Kristo otatīg e nəmiəgəhiən rəhak. ¹⁰ O nati əha, iətagiən nian nəsanənīən tikə e nīpətīk, kəni iətagiən nian kətəni rah iəu, kəni iətagiən e nian iəkīs mīn, kəni iətagiən nian katol nərahīən kəm iəu. Iətagiən e lah rəfin o nərgī Kristo, mətəu-inu nian rəhak nəsanənīən tikə, kəni iətəsənən.

¹¹ Iəmol nolīən rəha ialməli, mətəu itəmah əmə nəmotəkēikei kəm iəu məmə iəkol. Nəməsotəfəriən nərgək, mətəu tāməuvīr pik nəmə nəmotol, mətəu iəu sənīəmə ləhtəni e “aposil mīn ilīs pik mīn” e nati əkəku əmə kəti, nati əpnəpīn iəu iətəmi əpnəpīn əmə. ¹² Nian iəmətan kitah mīn itəmah, iəmatol natimnati iətəm tətəgətun iəu məmə iəu aposil pəhrīən kəti. Iəmatol nəmtətīən mīn, mīne nati asoli mīn iətəm tol narmī nətəmimi tatiuvīg, mīne nati apīspīs mīn e nīkitəmah, kəni iəmol e nətəlīgīən rəhak tətəməh nati əpnəpīn iəmətatīg e nian iəkīs mīn. ¹³ Nati kətīəh əmə iəməsoliən e nīkitəmah, iəməsətapuəhiən e məni kəti o təmah. !Otalū e təfagə tərah u rəhak!§

¹⁴ Rəueiū iatəhtul maru məmə iəkuvnə məsal=pīnə e təmah iətəm otol kīsil lan. Kəni iəsətapuəhiən o məni kəti o təmah, mətəu-inu iəsolkēikeiən rəhatəmah nautə, mətəu iəkolkeikei əmə itəmah. Otətəlīg-to. Sənīəmə uək rəha iəpəou məmə oteh vivi rəhan tatə mīne māmə. Mətəu in uək rəha tatə mīne māmə okueruh vivi rəhalau iəpəou. ¹⁵ Tol lanəha, nīkīk tagiən məmə iəkəfīnə rəfin rəhak natimnati o təmah, kəni məfīnə mīn rəhak nəmiəgəhiən o təmah. Rəhak nolkeikeiən o təmah in tēpət. Mətəu rəhatəmah ohniəu in təkəku əmə. !Inu tāsəhruahruīən! ¹⁶ Nəutegəhan məmə iəsətapuəhiən e məni o təmah. Mətəu itəmah nəuvein kautəni məmə iəmos natimnati o təmah e nolīən ekəu-ekəu. ¹⁷ ?Təhro? ?Iəu iəmos natimnati e nolīən ekəu-ekəu nian iəməhli=pīnə nətəmimi kəm təmah, uə kəpə? !Kəpə! ¹⁸ Iəmuh nīki Taitəs məmə otuvnə o təmah, kəni məhli=pīnə piatah kəti ilau mīn. ?Taitəs təsosiən natimnati o təmah e nolīən ekəu-ekəu, uə kəpə? ?Nəkotəhrun uə kəpə məmə, rəhatīmlau nətəlīgīən kətīəh əmə, kəni matuol nolīən kətīəh əmə?

¹⁹ Nəmə təhro nīkitəmah təhti məmə e nəghatiən mīn rəfin əha, iəmautalkut e nuhalpīniən nəghatiən kəm təmah iətəm iətəmi kəti təməni kəm tīmah.

‡ **12:4** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “Paradais” iətəm nīpətīn tətəni məmə “nəgəu e neai,” ikīn iətəm nətəmimi nətəm kotəhruahru kautəhuvən ikīn nian okohmīs. **12:7** Job 2:6 **12:9** Fil 4:11-13

12:11 2Kor 11:5 **12:12** Rom 15:19 § **12:13** Pol tatol əuvsan e lah e nəghatiən u. **12:13** 2Kor 11:9 **12:18** 2Kor 8:6,16-18

Kəpə. E nəhmti Uhgın, iəmautəghati təhmen e nətəmimi rəha Krısto. Kəni niəli mın, natimnati rəfin iətəm kautol, kautol məmə itəmah nəkotəsanən. ²⁰ İətəni lanu mətəu-inu iətəgin məmə nian iəkuvnə, kəni nəmə təhro iəkeruh məmə nəsolıən məmə inu iəkolkeikei. (Kəni itəmah mın nəkotəruh məmə iəu iəsoliən məmə inu nəkətolkeikei.) İətəgin məmə iəkeruh itəmah nəuvein kotərgəhu, nəuvein kautetət, nəuvein kəutəmərıt e niəməha, nəuvein kəutəhapu-əhapu ilah mın, nəuvein kautəni rah nətəmimi, nəuvein kəutəni nıkalı nətəmimi, nəuvein kautəfəri, nəuvein kautol əpnapın nati.

²¹ İətəgin məmə nian iəkuvnə mın, rəhak Uhgın otələs iəhu iəu e nəhmtitəmah, kəni nıkkik otitəgıt kəni oiəkəsək o təmah nəuvein nətəm nəmotol nolıən tərəh əpən, kəni məsotəuhliniən ilah e nolıən tərəh mın rəhalah iətəm kautol nian rəfin, inu kautol nolıən tərəh iətəm tol naulisiən o nəniən, kəni nəman mine nıpətən kəutan oneuən, kəni kautol lanəha əpnapın əmə.

13

Naunun nəghatiən rəha Pol o nəhgi-pəriən ilah.

¹ Inu rəhak naliuəkian iətəm tatol kışil lan o təmah. Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “Nian iətəmi kəti tətətu=pən nəghatiən e iətəmi kəti mın, iətəmimi keiu uə kışil okotəkeikei motəni nəghatiən kətiəh, kəni tol lanəha nətəmimi kotəhrun məmə nəghatiən kautətu=pən lan, in nıpəhriənıən.”* ² Nian iəmuvnə o təmah iətəm tatol keiu lan, iəməni pətigəm rəkis nəghatiən o nəhgi-pəriən e nətəmimi nətəm kautol təfagə tərəh mın mine itəmah rəfin məmə onəkotəpəh təfagə tərəh mın. Kəni rəueiu iəkəni mın nian iəu əpəha isəu. Nian iəkuvnə mın, iəkol nalpiniən kəm lah nətəm kəsotəpəhiən təfagə tərəh. ³ İatol lanəha mətəu-inu nikitəmah təhti məmə rəhak nəsanəniən tikə, kəni itəmah nəkotəkeikei motəhrun əsas məmə nian iətəghati, in nəghatiən rəha Krısto əmə. In təsəpəouiən o nolıən uək itiməh mın, mətəu rəhan nəsanəniən tepət e nikitəmah. ⁴ Nıpəhriənıən, nian kəmətu-pəri e nıgi kəluau, rəhan nəsanəniən tikə e nıpətın. Mətəu tətəmiəgəh rəueiu e nəsanəniən rəha Uhgın. Kəni e nolıən əhmen əmə, rəhatiməh nəsanəniən tikə e nıpətitiməh, mətəu itiməh iəutəmiəgəh itiməh Krısto e nəsanəniən rəha Uhgın, kəni nian iəkəhuvnə motəghati kəm təmah, onəkoteruh nəsanəniən əha.

⁵ İtəmah aru, otakil vivi nəmiəgəhiən rəhatəmah. ?Nəhatətəiən rəhatəmah in pəhriən, uə kəpə? İtəmah aru, nəkotəruh vivi rəhatəmah nolıən. ? Nəkotəhrun uə kəpə, məmə Krısto İesu tətətig e nəmiəgəhiən rəhatəmah? ! Mətəu nəmə rəhatəmah nəmiəgəhiən təsitəu-pəniən nolıən rəha nəhatətəiən, kəni Krısto təsatigian e nəmiəgəhiən rəhatəmah! ⁶ Kəni iəmələhu=pən əskasik rəhak nətəligiən məmə nian nauteruh mətig nəmiəgəhiən rəhatiməh, kəni motəhrun məmə itiməh aposil mın pəhriən.

⁷ Kəni rəueiu, iəutəfaki kəm Uhgın məmə itəmah kəti təsolıən nati kəti tərəh. İəsotolkeikeiən lanəha məmə otəgətun məmə rəhatiməh uək e nikitəmah in təuvır məhruahru. Mətəu iəkətolkeikei əmə məmə itəmah onautol nolıən iətəm təhruahru, nati əpnapın nətəmimi nəuvein kautəni məmə uək rəhatiməh tərəh. ⁸ Tol lanəha mətəu-inu ko itiməh iəsotoliən nati kəti iətəm tahtipəsıg e nıpəhriənıən, mətəu iəkotəhrun nolıən əmə nati iətəm tətəfəri nıpəhriənıən. ⁹ Nikitiməh tagiən nian rəhatiməh nəsanəniən tikə, mətəu itəmah nəkotəsanən. Kəni nəfakiən rəhatiməh o təmah məmə nəmiəgəhiən

12:21 2Kor 13:2 * **13:1** Dut 19:15 Kəmə təhro, Pol tətəni məmə rəhan naliuəkian kışil təhmen e nəghatiən rəha iətəmimi keiu uə kışil. **13:1** Dut 19:15; Mat 18:16; 1Tim 5:19 **13:4** Fil 2:7-8 **13:5** 1Kor 11:28

rəhatəmäh təhmen o nitəu-pəniən suaru əhruahru. ¹⁰ Nian iəu əpəha isəu o təmah, iəkətei lanəha o nati kəti. İərmənig tinəfa rəkis nepətiən kəm iəu, mətəu iəsolkeikeiən məmə nian iəkuvnə o təmah, məkeikei məfinə təfigəm kəm təmah e nepətiən əha. In təməfa nepətiən əha məmə iəkəfəri itəmäh, səniəmə məmə iəkərekin itəmäh lan.

Naunun nəghatiən

¹¹ Piak min mine nəuvinik min. Inu rəhak naunun nəghatiən. Otagiən. Otəuhlin rəhatəmäh noliən min. Otətəu rəhak nəghatiən. Əhuva e nətəligiən kətiəh. Otatig e nəməlinuiən. Kəni Uhgın rəha nolkeikeiən mine nəməlinuiən otatig itəmäh min.

¹² Otəni təuvir kəm təmah min təhmen məmə itəmäh kətiəh əmə e Kristo.

¹³ Nəfaki min rəfin kautəni təuvir kəm təmah.

¹⁴ Pəh İərmənig İesu Kristo otəfinə rəhan nəuviriən kəm təmah rəfin. Kəni pəh Uhgın otəfinə rəhan nolkeikeiən kəm təmah rəfin. Kəni pəh Narmin Rəha Uhgın otol nikitəmäh rəfin tol kətiəh.

Kəlesia

Nauəuə iətəm Pol təmətəi tuvən kəm nəfaki mın ikin Kəlesia

Nəghatiən əkuəkır rəha nauəuə u Kəlesia

?Pəh təmətəi nauəuə u? Aposil Pol təmətəi nauəuə u.

?Təmətəi tətuvən kəm pəh? Təmətəi tətuvən kəm niməfaki mın u kəutatığ pesi ikin e nitəni Kəlesia, inu Ikoniəm, Listra, mine Terpe. Pol in təmətuəuin niməfaki mın əha nian in təmaupən maliuək e rəhan naliuəkian mın.

?Natigian təhro lanu nian təmətəi? Nərahian asoli kəti e niməfaki e nian əha rəha Pol. Nətəm Ianihluə tepət kəmautəni nıpəhriənian e Iesu Kristo. Kəni nətəm Isrel tepət kəutəni nıpəhriənian e Iesu. Mətəu nətəm Isrel nəuvein kəutəni məmə Nanihluə* mın nətəm kotəni nıpəhriənian e Iesu, okotəkeikei motətəu=pən lou mın rəha Mosis, təhmen e nəhgi-pəniən. İlah kəmautəni məmə Nanihluə mın okəkeikei kəhgi=pən ilah nəmə kotolkeikei məmə okəhuva motəhruahru e nəhmti Uhgın. Nian Pol təmətəi nauəuə u, in təmətəu tərəh mətəu-inu nətəmimi nəuvein kəmotəni rah nərgin, məutəgətun nəghatiən eiue mın.

?Təmətəi nauəuə u o nak? Pol in təmətəi nauəuə u, məmə otəgəu əhruahru nətəligian rəha nətəm Isrel nətəm kəutəni məmə Nanihluə mın okotəkeikei motətəu=pən lou rəha Mosis nəmə ilah kotolkeikei məmə Uhgın in otosmiəgəh ilah. Pol tolkeikei məmə nəfaki mın okotəhrun məmə nəhatətəian in suaru iətəm Uhgın təmöl məmə iətəmimi otəhruahru e nəhmtin, kəni in tatosmiəgəh ilah e nıkin agian. Mətəu noliən rəha nəhgi-pəniən, uə noliən rəha uək əskasik mın, uə noliən rəha nitəu-pəniən lou, kəsotosmiəgəhian iətəmimi. Nətəmi asoli rəha niməfaki u nətəm Isrel kəmautəharəg əpəha Jerusiləm məutəghati e nətəligian mın əha. Kəni məutəni məmə təuvir əmə məmə Nanihluə mın okəsotohtəu-pəniən lou rəha Mosis. Afın e Uək Mın 15:1-35.

Pol təmətuəuin mətəghati kəm lah

¹⁻² Piak mın mine nəuvinik mın nətəm kəutəfaki lahuənu pisin pisin mın ikin Kəlesia, iəu Pol, iəu aposil kəti rəha Uhgın, iətəm Iesu Kristo mine Tatə Uhgın kəmuəfəri iəu məmə iəu rəhalau aposil. Səniəmə iətəmimi əpnapin əmə kəti təmauin lak kəni məfəri iəu, mətəu Uhgın. Uhgın u, in təməfəri Iesu tair=pa mın e rəhan nımisiən. !Tol lanəha, onəkotəkeikei motətəu!

İəkətəi nauəuə u, mətahli=pinə kəm təmah. İəu mine piatah mın nəuvein nətəm kəutəfaki u ikinu, iəkotolkeikei məmə iəkotəni “təuvir” kəm təmah.

³ Pəh Uhgın, u Tatə rəhatah, mine Iesu Kristo, u İərməniğ rəhatah, ilau okuəfinə nəuvirian rəhalau kəm təmah, kəni muələhu nəməlinuian tətətig o təmah. ⁴ Iesu Kristo təmegəhan aru lan məmə in otimis o noliən tərəh rəhatah, kəni miuvi rəkis itah e noliən tərəh mın mine nətəligian tərəh mın rəha nəhue niftəni. In təmimis mətəu-inu Tatə Uhgın tolkeikei məmə in otol lanəha. ⁵ Kəni tol lanəha, təuvir məmə kitah okotəni-vivi pik Uhgın u rəhatah, tətuvən, mətuvən, naunun tikə. Əuəh.

Nanusian Təuvir kətiəh əmə

⁶ İəmauit pik o təmah mətəu-inu rəueiu agin uəha Uhgın təmauin pau e təmah e nəuvirian rəha Iesu, təməfinə əpnapin əmə kəm təmah. Mətəu rəueiu itəmah nınotəpəh Uhgın, məutəgim, məutohtəu=pən nəghatiən eiue mın. ⁷ Nəghatiən mın əha səniəmə Nanusian Təuvir rəha Uhgın. Nətəmimi nəuvein

* : Nanihluə, Ianihluə – Afın-to e tiksınəri. **1:4** Kəl 2:20

kəmotəuhlin Nanusiən Təuvir rəha Uhgın mautəni in pisin, kəni məutəni məmə nanusiən təuvir, kəni mautiuvi kalın itəmah lan, kəni məutərəkin rəhatəmah nətəligiən lan. ! Mətəu Nanusiən Təuvir kətiəh əmə, kəni kəti min tikə! ⁸ Nati əpnapin nəmə iəu, uə agelo kəti rəha negəu e neai, uə nətəmi əpnapin kəutanus pətigəm nəghatiən kəti min, iətəm təsəhmenian e inu iəmətəni pətigəm rəkis kəm təmah aupən, pəh Uhgın otləfən e nigəm asoli. ⁹ Kəni iəkisimaru min, mətəni məmə, nəmə iətəmi kəti otanus pətigəm nəghatiən pisin u, təsəhmenian e Nanusiən Təuvir iətəm itəmah nəmotəhrun rəkis, pəh Uhgın otləfən e Nigəm Asoli.

¹⁰ Rəhak nəghatiən əha in təskasik, kəni nati əpnapin əmə nəmə nətəmi nəuvein kəsotagiənian ohniəu ohni. İəkolkeikei əmə məmə niki Uhgın otagiən o nəghatiən rəhak. Nəmə iətəghati əhanəh məmə nətəmi nəuvein nikiləh otagiən ohniəu ohni, kəni ko səniəmə iəu ioluək pəhriən kəti rəha Kristo.†

Uhgın təmauin e Pol

¹¹ Piak min mine nəuvinik min, iəkolkeikei məmə iəkəni=pinə əhruahru kəm təmah məmə Nanusiən Təuvir iətəm iətəni pətigəm nian rəfin səniəmə nati kəti iətəm təmsipən e nətəligiən rəha iətəmi əmə. ¹² Nanusiən Təuvir u, səniəmə iətəmi kəti təməfa kəm iəu, kəni məgətun iəu lan, mətəu İesu Kristo əmə in təmerəh e rəhk-kapə.

¹³ İtəmah nınotəhrun rəkis rəhak nolien min iətəm iəmatol aupən e nian iəmətəfaki itəmah nətəm İsrəl. Kəni iəməni məmə oiəkoh rəfin nətəmi min rəha İesu, mərəkin-ərəkin agin niməfaki, kəni matol nalpiniən əskasik kəm lah. ¹⁴ E nian əha, iəməhrun tapirəkis iəu min nəuvein, nətəm iəmotair əhmen. Kəni iəu iəmatəhtul əskasik o nəukəti kastim rəha nətəm İsrəl, iətəm rəhak kəha min kəmotəgətun iəu lan aupən.

¹⁵ Nati əpnapin iəmətərəkin pau rəhan min nətəmi, mətəu Uhgın təmasəkəhrui iəu. In təmitəpən rəkis iəu nian iəmətan əhanəh e nərfi rəhak məmə. Kəni təmuva e nian əhruahru rəhan, in təmauin lak məmə iəkuva iəu, rəhan iətəmi. ¹⁶ Kəni Uhgın təmerəh e rəhk-kapə, məgətun iəu e nətin İesu, məmə oiəkəhrun vivi in, kəni muvən manus pətigəm Nanusiən Təuvir rəhan kəm nətəmi min u səniəmə ilah nətəm İsrəl, kətəni ilah məmə Nanihluə‡ min. E nian əha, iəu iəməsuvəniən meh iətəmi kəti məmə otəgətun iəu e Nanusiən Təuvir əha. ¹⁷ Kəni iəu iəməsuvəniən əpəha ilis Jerusiləm məmə oiəkəruh nətəmi min u kəmautol aposil aupən. İəməsuvəniən məmə okotəgətun iəu e Nanusiən Təuvir rəha İesu. E nian əha, iəu iəməsəu-pesi=pən əpəha ikin kəti Arepiə§, kəni matig tuvəh nəvetin konu mitəlig=pa min muvən əmə lahuənu kəti, nərgin u Təmaskis.

¹⁸ Matuvən, matuvən nu kisil kinluva minluvən rəkis kəni ko, iəu iəmatig mitəlig=pən min Jerusiləm məmə iəkeh Pitə. Kəni iəməsatigian tuvəh, iəmuatig muos nian fiftin əmə. ¹⁹ Kəni e nian əha, iəməh əmə Jemis u, pia İesu, İərməng rəhatah, mətəu iəməsehian aposil min u nəuvein. ²⁰ İətəni pəhriən e nəhmti Uhgın məmə nəghatiən u, nıpəhriənian, səniəmə neiuəiən. İəmos nəghatiən u o Uhgın əmə, mətəu səniəmə o iətəmi kəti.

1:7 Uək 15:1,24 **1:8** 1Kor 16:22 **1:10** 1Təs 2:4 † **1:10** Nəghatiən rəha Pol u ikinu tətəgətun məmə in tətuhəlpin nəghatiən eiuə min nəuvein. Nətəmi nəuvein kəutəni lan məmə in tətəghati əmə məmə otol nətəmi kəutətəu təuvir əmə lan. **1:11** Mat 16:17 **1:13** Uək 8:3 **1:14** Uək 22:3 **1:15** Aes 49:1; Kəl 2:7 ‡ **1:16** Nanihluə, İanihluə – Afın-to e tiksənəri. § **1:17** Məta nətəmi nəuvein kəutəni məmə Pol təmos rəhan nanusiən təuvir o iətəmi pisin kəti, kəni tol lanəha rəhan nəghatiən təsəhruahruən. Mətəu nian təmerəh rəkis İesu, in təmuvən isəu kəti e nitəni Arepiə, kəni nətəmi kohkə ikin məmə okotəfən nanusiən təuvir kəm in, mətəu Kristo əmə. **1:18** Uək 9:26-27

21-22 İəməsatiğiən tuvəh əpəha ilis Jerusiləm. Kəni ko uərisig, iəmuvən əpəha nitəni Siria mine Silisia. Kəni e nian əha, nətəmimi nətəm kəutəfaki kəm Kristo lahuənu pisin pisin min e nitəni Jutiə, (nitəni asoli rəha Jerusiləm), ilah kəməsoteruh əhanəhiən iəu motəruru nəhmtək. ²³ Mətəu kəmotətəu əmə nanusiən u, nətəmimi nəuvein kəmotəni məmə, “Suah əpəha in əpəha, rəhatah tikimir; təmatoh itah o nəfakiən, mətərəkən nəmiəgəhiən rəhatah, kəni mətəlkut məmə otərəkən min rəhatah nəhatətəiən. !Mətəu rəueiu əha, in min tinətəni pətigəm Nanusiən Təuvir rəha Iesu!” ²⁴ Kəni ilah kəmotəni-vivi pik Uhgın o natimnati min iətəm in təmol e rəhak nəmiəgəhiən, in təməuhlin iəu iəkol lanu.

2

Aposil min nəuvein kəmotəgəhan e uək rəha Pol

¹ Nian nu fotin təmuva muvən, kəni iəmuvən min əpəha ilis Jerusiləm itimlau Panəpəs, kəni miet Taitəs itimahal min mihluvən. ² İəmuvən mətəu-inu Uhgın təməni=pa rəkis kəm iəu məmə iəkəkeikei muvən ikın. E nian iəmhliet=pən kəni iəmotuhapumın itimah nətəmimi əmə nətəm kətəni məmə nətəmi asoli min rəha niməfaki. Nian iəmotəharəg e nuhapuminiən əha, iəu iəmətəni=pən vivi nəghatiən min iətəm iəkuvən mətəni pətigəm kəm Nanihluə min, ilah səniəmə nətəm Isrel. İəməni=pən vivi natimnati min rəfin agin kəm lah mətəu-inu iəməsolkeikeiən məmə rəhak nəghatiən təsəhruahruieən, kəni uək rəfin rəhak tol nati əpnəpın əmə lan. ³ Kəni e nian əha, nıkik təməhti pik məmə kəta kotahi iəu məmə iəkəkeikei məni=pən kəm Nanihluə min, məmə okəkeikei kəhgi=pən ilah. Mətəu kəmosotəniən. Kəni iəu kəti u, Taitəs itimlau min, in iətəm Kris, səniəmə iətəm Isrel, kəsəhgi-pəniən əha. Mətəu ilah kəməsotəniən mə okəkeikei kəhgi=pən.

⁴ Nəniən rəha nəhgi-pəniən təmsipən e nətəmimi nəuvein kəmauteiuə əmə məmə ilah piatah min. Kəni ilah kəməutəsəl vivi məmə okoteh to məmə itimah iəutətəu=pən əhanəh Lou, uə kəpə. Mətəu itimah inohiet rəkis minəhuvən o Iesu Kristo, kəni minotol kətiəh itimah min, kəni itimah səniəmə slef rəha Lou. Mətəu nətəmimi min əha, nıkilah təməsagiəniən o rəhatimah nəghatiən min u iətəm tətəni məmə təuvir əmə nəmə iəsitəu-pəniən Lou, kəni motolkeikei məmə okotəgəu=pən itah rəfin e Lou mine kastim rəha nəfakiən rəha nətəm Isrel. Kəni kəmotəni məmə okəkeikei kəhgi=pən Nanihluə min təhmen e Taitəs. ⁵ Mətəu iəmotəniəhu ilah məsotoliən məmə ko rəhalah nəghatiən otəri mapirəkis rəhatimah. Kəni itimah iəmotaskəlim əskasik nəghatiən pəhriən tətətig e Nanusiən Təuvir; məmə itəmah onəkotətəu nəghatiən əhruahru u iətəm nətəmimi kəsotəuhliniən.

⁶ Kəni nətəmimi min əha, kətəni ilah məmə ilah nətəmi asoli min rəha niməfaki, (mətəu e nehien rəhak, iətəmi tatos nərgin asoli, mine iətəm təsosien nərgin asoli, ilau kuəhmen-əhmen əmə. Kəni e nəhmti Uhgın, in təseruhiən nərgin min əha). Kəni nətəmi min əha kəməsotəgətuniən iəu e nəghatiən vi kəti, məmə iəkuvən manus pətigəm. ⁷⁻⁸ !Kəpə! Kəməsotoliən, mətəu-inko ilah kəmotəhrun əmə məmə, e nəsanəniən rəha Uhgın, in təməfəri iəu məmə iəu aposil, kəni mətəhli-pəniən iəu məmə iəkuvən məni pətigəm Nanusiən Təuvir kəm Nanihluə min. Kəni e nəsanəniən əha, tinəfəri min Pitə lanəha, məmə in min in aposil, kəni otəni pətigəm Nanusiən Təuvir kəm nətəm Isrel.

⁹ Kəni Jemis mine Pitə* mine Jon, kətəni ilahal məmə nəukəti niməfaki milahal. Nian kəmleruh, kəni miləhrun məmə e nəuviriən rəha Uhgın, in təməfa uək u e nəhlmək. Kəni kihluva mihlalofə e tımlau Panəpəs məmə itimah

1:21-22 Uək 9:30 2:1 Uək 15:2 2:4 Kəl 1:7; 5:1,13 2:7-8 Uək 22:21 * 2:9 Nəghatiən Kris əhruahru tətəni nərgi Pitə u ikinu məmə, “Kefəs.”

iəkotol əmə kətiəh. Kəni iəmotəni məmə iəkotəuəri uək mın. Itımlau oiəkian muanus pətiğəm Nanusiən Təuvır kəm Nanihluə mın, kəni ilahal okihluvən məhləni pətiğəm kəm nətəm Isrel. ¹⁰ Kəni ilah kəmotəni=pa əskasik nəghatiən kətiəh əmə məmə nikitımlau otəkeikei matəhti nanrah mın əpəha Jerusiləm məmə iəkuasiru e lah. Mətəu, nıkkik tınagiən rəkis o uək əha.

Pol təmahi Pitə

¹¹ Nian Pitə təmuərisig muva Antiok, iəu iəməhtul e nəhmtin, kəni mahi məniəhu əskasik, mətəu-inu in təməmkarəpən. ¹² Pitə təmətauən ilah nətəm kəutəfaki, mətəu ilah Nanihluə mın. Kəni nian nətəmimi mın rəha Jemis, nətəm kəmotəpən Jerusiləm mohietigəm=pa, kəni Pitə təpəh nauəniən ilah Nanihluə mın mətəu-inu ilah kəmotahi Pitə, motəni məmə, “Nanihluə mın u, okəkeikei kəhgi=pən ilah.” Kəni in təməgin e lah. Kəni nəghatiən u kəmautəni təmərəkin Pitə, mol taulis kəni məgin e nuvən minian mauən ilah nətəmi kəsəhgi-pəniən ilah. ¹³ Kəni piatah mın nəuvein u nətəm Isrel, ilah mın kəmotəgin, kəni kəmotol kəuit kəsua məhuərisig lan. Kəni Panəpəs mın təmıtəu=pən ilah mol kəuit kəsua mın.

¹⁴ Mətəu nian imeruh məmə ilah kəsotaliuekiən e suaru əhruahru, titəu=pən Nanusiən Təuvır u, mol iəkagət əskasik e Pitə e nəhmtilah rəfin. İəməni məmə, “İk iətəm Isrel, mətəu nəmos rəkis noliən rəha İanihluə. İk nəşaskəlimiən noliən rəha nətəm Isrel. ?Təhro nətəkeikei kəm piatah mın u səniəmə nətəm Isrel məmə okotos noliən rəha nətəm Isrel?”

İətərimi iətəm otəhatətə e İesu, Uhgın otasiru lan

¹⁵ Kəni e nian əha, iəu iəməni=pən vivi kəm Pitə məmə nıpəhriəniən məmə itımlau iəmiasipən əhruahru e nətəm Isrel. Itımlau səniəmə İanihluə mil iətəm nətəm Isrel nıkilah tətəhti məmə ilah rəfin nol təfagə mətəu-inu kəsotohtəu-pəniən lou. ¹⁶ Mətəu rəueiu iəkuəhrun məmə Uhgın təsafiniən iətərimi kəti məmə in təhruahru e nəhmtin mətəu-inu in tətətəu=pən əhruahru Lou rəha nətəm Isrel. İətərimi iətəm tətəhatətə pəhriən e İesu Kristo, in əmə u, u təhruahru e nəhmti Uhgın. Nətəligiən əha inəha, tol itımah mın nətəm Isrel, iəkotəkeikei motəhatətə əmə e İesu Kristo məmə iəkotəhruahru e nəhmti Uhgın. Uhgın təsafiniən itımah mətəu-inu iəutohtəu=pən Lou, mətəu in tətəfin əmə itımah mətəu-inu iəutəhatətə e İesu Kristo. Ko iətərimi kəti tıke otəhruahru e nəhmti Uhgın mətəu-inu in tatitəu=pən Lou.

¹⁷ Itımah u nətəm Isrel, kəni iəkotəhatətə e İesu Kristo məmə iəkəhuva motəhruahru e nəhmti Uhgın. Mətəu nətəm Isrel nəuvein, nıkilah tətəhti məmə rəueiu itımah nol təfagə mətəu-inu iəsotohtəu-pəniən lou təhmen e nətəm e lah. !Inu təhmen məmə Kristo in tatol məmə itımah nol təfagə! ! Kəpə! Səniəmə tol mın lanəha. ¹⁸ Mətəu təfagə pəhriən in tol mın lanəha, nəmə iəkıtəu=pən nətəligiən rəhalah mıtəlig=pən mın mətıtəu=pən lou məmə iəkəhruahru e nəhmti Uhgın. Nəmə iatol mın lanəha, kəni iəu iəsəhruahru iən e nəhmti Uhgın. Noliən əha tətəgətun pətiğəm əmə məmə iəu iol təfagə tərah. ¹⁹ Lou təməni məmə iəkəkeikei mımis. Kəni tol lanəha e nıkalın rəha lou, iəu iəmimis rəkis, in əha, iəsalkutiən məmə iatol nəghatiən mın rəfin agın rəhan. Kəni rəueiu, nəmiəgəhiən rəhak in rəha Uhgın, kəni natimnati rəfin iatol, iatol rəhan. ²⁰ Təhmen məmə kəmətu-pəri iəu e nıgi kəməluau itımlau Kristo, kəni iəkımis itımlau mın. Kəni rəueiu u, səniəmə iəu iətəmiəgəh, mətəu Kristo in tətəmiəgəh e nıkkik. Kəni e nəmiəgəhiən rəfin rəhak, iətəhatətə əmə e Nəti Uhgın, iətəm təmölkeikei pik iəu, kəni muva mımis mos miəgəh iəu. ²¹ Nolkeikeiən u, Uhgın təməfa kəm tah, in iahgin agın. Kəni ko iəsərkiniən nolkeikeiən əha u Uhgın təməfa əpnəpin əmə. Mətəu nəmə nəutohtəu=pən nəgətun eiuə mın,

motohtəu=pən Lou məmə otol itəmah nəkotəhruahru e nəhmti Uhgın, kəni itəmah nautol nati əpnapın əmə e nımisiən rəha Kristo.

3

Nətəm Kəlesiə kəmotəpəh suaru

¹ !Nətəm Kəlesiə, itəmah nınotalməli pik! ?Pəh təmasıg itəmah nınautəhuvən e suaru ekəu-ekəu lanko? İəmotəni pətigəm vivi pau kəm təmah məmə İesu təmos nahməiən e nigı kəməluau məmə otafəl rəkis təfagə tərəh mın rəhatəmah. ?Mətəu təhro? ?Nəmə təhro iətəmi kəti təmeiua rəkis e təmah kəni miuvi rəkis itəmah mol itəmah nınotalməli pik? ² !!Uhgın təsəfinəiən Narmin Rəhan kəm təmah mətəu-inu itəmah nautohtəu=pən Lou!! !!Kəpə!! In təməfinə kəm təmah mətəu-inu itəmah nəutəhatətə e Nanusiən Təuvir rəha İesu Kristo. ³ ?Təhro? ?Nəutalməli pik lan əpətu lan? !Itəmah nəmotətəuvin vivi nəmiəgəhiən vi rəhatəmah e İesu Kristo e nasiruiən rəha Narmin Rəha Uhgın, kəni mətəu rəueiu, itəmah nınəutalkut məmə onəkotəpəh, kəni məhuva nətəmi əhruahru e rəhatəmah əmə nəsanəniən! ⁴ Nəmautətəu nahməiən tepət mətəu-inu nəmotəhatətə e Nanusiən Təuvir. ?Nəmautətəu nahməiən əha əpnapın əmə? !Kəpə! !Nahməiən əha səniəmə rəha nati əpnapın əmə! ⁵ Uhgın təməsəfinəiən Narmin Rəhan kəm təmah mol nati apispis mın kəm təmah mətəu-inu nautohtəu=pən Lou. In təmol mətəu-inu itəmah nəmotətəu Nanusiən Təuvir rəha İesu Kristo kəni itəmah nəutəhatətə lan.

Nitəu-pəniən Lou, mine nəhatətəiən e İesu

⁶ Otətəlig-to e tipitah asoli, Epraham. Nauəuə Rəha Uhgın təməghati pətigəm rəkis lanu lan məmə:

“Epraham in təməhatətə əskasik e Uhgın, kəni tol lanəha, Uhgın təməni məmə in təhruahru e nəhmtin,”

⁷ Kəni təuvir, məmə itəmah onəkotəkeikei motəhrun məmə nətəmimi nətəm kəutəhatətə e Uhgın, ilah mın u, in tətəfin ilah məmə nenəti Epraham pəhriən mın e narmin, mətəu səniəmə ilah nətəm kəutarəriə e Lou.

⁸ Nauəuə Rəha Uhgın təməni rəkis əpən məmə Uhgın otos Nanihluə mın, kəhuva ohni mol ilah kotəhruahru e nəhmtin e nəhatətəiən rəhalah. Aupən, Uhgın təməni pətigəm nanusiən təuvir kəm Epraham məmə:

“İəu oiəkol nəuviriən tisipən lam muvən o nəuaniləuis mın rəfin e nəhue nitəni mın.”

⁹ Kəni Uhgın təməfən rəhan nəuviriən kəm Epraham mətəu-inu in təməhatətə əskasik lan. Kəni nətəmimi okotəhatətə pəhriən lan kotos nəuviriən təhmen lan.

¹⁰ Mətəu nətəmimi mın u, nətəm nikilah təhti məmə ilah okotos nəmiəgəhiən mətəu-inu ilah kəutohtəu=pən rəfin nati nak iətəm Lou tətəni, nətəmimi mın əha, ilah kınotətig rəkis e nəhlmi nərahien. Tol lanəha mətəu-inu, Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə:

“Nətəmimi nətəm kəsotol əhruahruin natimnati mın rəfin iətəm kəutatig e nauəuə rəha Lou, ilah kınotətig rəkis e nəhlmi nərahien, kəni okotəkeikei motos nalpiniən kəti.”

¹¹ Kəni nati kəti mın, təhlan vivi əmə o tah məmə iətəmi kəti tikə iətəm tətəva mətəhruahru e nəhmti Uhgın mətəu-inu in təmitəu=pən Lou. Mətəu in tətəhruahru mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgın tətəni mın lanəha məmə:

“İətəmimi iətəm tətəhatətə e Uhgın, iətəmimi əha inəha, in tətəva mətəhruahru e nəhmtin, kəni in otos nəmiəgəhiən pəhriən.”

¹² Nəghatiən əha, tətəghati e nəhatətəiən rəhatah e Uhgın. Suaru rəha nitəu-pəniən Lou, in suaru rəha noliən natimnati, mətəu in təsəhmen-əhmeniən e suaru rəha nəhatətəiən e Uhgın. İnəha, mətəu-inu suaru rəha nitəu-pəniən Lou, təhmen=pən əmə lanəha, Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə:

“İtəmimi iətəm tolkeikei məmə otos nəmiəghien pəhriən mətəu-inu tətəu=pən əhruahru Lou, in otəkeikei mol natimnati mın rəfin aghin iətəm Lou tətəni.”

¹³ Nətəmimi rəfin aghin kəsotol əhruahruian nati nak iətəm Lou tətəni. Tol lanəha, Lou in təmələhu nalpiniən tətətig o tah rəfin, kəni kitah rəfin kəutatig e nəhlmi nərahien. Mətəu İesu Krısto təmimis e nigı kəməluau, mos nalpiniən o tah, kəni miuvi rəkis itah e nəhlmi nərahien əha. Təhmen=pən əmə e Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə,

“İtəmimi kəti, iətəm kəmoəhamu kətu-pəri e nigı, noliən əha tətəgətun=pən məmə Uhgın in təmöl nalpiniən kəm in.”

¹⁴ Mətəu rəueiu, İesu təmimis lanəha məmə Nanıhluə mın, ilah kotəhrun nosiən nəuviriən iətəm Uhgın təməni kəm Epraham məmə, in otəfən kəm nəuaniləuis mın rəhan. Kəni nati əha tol lanəha məmə rəueiu u kitah nətəm kəutəhatətə e İesu, kitah kotəhrun nosiən Narmın Rəha Uhgın iətəm Uhgın təməni məmə otəfən kəm nətəmimi.

Uhgın təmaupən mol nəniəskasikiən rəhan, mətəu Lou təmuərisig təsafəliən

¹⁵⁻¹⁶ Piak mın mine nəuvinik mın, pəh iəkəghati e natigien rəhatah rəueiu. Kitah kotəhrun noliən u rəha nəniəskasikiən. Nian iətəmi kəti tatol, ko kəsərepeı rəkisiən, kəsətu-pəniən nəghatiən kəti mın lan. Təhmen əmə lanəha, Uhgın təmöl nəniəskasikiən kəti kəm Epraham mine rəhan kəti nəuaniləuis. Kəni e nəghatiən əha, təməsəniən məmə Uhgın təməni kəm nətəmimi tepət, mətəu təməni əmə kəm iətəmimi kətiəh əmə otsipən lan, iətəmimi u, in İesu Krısto.

¹⁷ Kəni rəhak nəghatiən, nıpətin tol lanu lan məmə, aupən, Uhgın təmənıəskasik məmə otəskəlim nəghatiən rəhaləu Epraham, mətəu uərisig nu fo-hanrit-tate təmuvən rəkis, kəni Lou təmuva. Mətəu Lou əha, iətəm təmuərisig e nəniəskasikiən əha, ko təsərekinien nəghatiən iətəm in təməni kəm Epraham, ko təsərepeı rəkisiən nəniəskasikiən rəhan, ko təsətu-pəniən lan. ¹⁸ Kəni nəmə nıpəhriənien məmə kitah kəutatig e nəuviriən rəha Uhgın mətəu-inko kitah kəutohtəu=pən Lou u, tətəgətun=pən məmə nəniəskasikiən iətəm Uhgın təmöl aupən in nati əpnəpın əmə. Mətəu təsoliən lanəha. Mətəu-inu kitah koteruh Epraham in təmətətig e nəuviriən mın rəha Uhgın mətəu-inu in təməskəlim iəkis nəniəskasikiən rəha Uhgın.

Lou rəhan əha ikın uək

¹⁹ İtəmi kəti otəpanətapuəh məmə, “?Nəmə tol lanəha, kəni konu Uhgın təməfən Lou o nak?” Kəni iəkəhrun nəniən kəm təmah u rəueiu məmə nəniəskasikiən iətəm Uhgın təmöl kəm Epraham in təmaupən matig, mətəu Lou in təmuərisig lan. Təmuva məmə otəgətun əmə itah nətəmimi məmə okotəhrun məmə kitah nol təfəgə tərah. Mətəu Uhgın təmələhu Lou əha məmə otətig matuvən əmə lanko mətəuarus iətəmimi u otsipən e Epraham otair=pa o tah. Kitah kotəhrun məmə Lou əha, rəhan uək təuvir, mətəu nıkitah otəkeikei matəhti məmə Lou əha, Uhgın təmaupən məfən kəm nagelo mın, uərisig təmanəfən kəm iətəmimi kəti u Mosis. Mosis, in suaru o nəfaiən mın Lou kəm tah. Mətəu nian Uhgın təmöl nəniəskasikiən iləu Epraham, təməsoliən lanəha.

²⁰ Kəni nian Uhgın təməghati kəm Epraham, təsəghatiən e suaru kəti təhmen

e nagelo min uə iətəmi kəti təhmen e Mosis. Mətəu in əhruahru əmə təməghati mənı=pən nənıəskasıkiən rəhan e nəhmti Epraham əmə.

²¹ Kəni səniəmə Lou əha təmuva mə otərəkin nənıəskasıkiən rəha Uhgın. Kəpə, təsoliən lanəha. Nəmə Lou təhrun nəfaiən nənıəgəhiən vi kəm tah, kəni kitah okotəhrun nəhuvaiən motəhruahru e nəhmti Uhgın. Mətəu təsoliən lanəha. ²² Mətəu Lou kəti tol lanəha tikə. Mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə noliən tərəh təməlis rəfin itah, kəni otəkeikei mol pəhriən lanəha. Tol lanəha məmə, suaru kətiəh əmə məmə kitah okotos nəuviriən min rəha Uhgın iətəm təməni əskasik rəkis. Kəni suaru u məmə kəutəhatətə e Iesu Krısto.

Nian u rəueiu rəha nəhatətəiən e Iesu Krısto

²³ Aupən, Lou iətəm Uhgın təməfən kəm Mosis, in təmaskəlım itah tiəkis, təhmen əmə məmə kitah kəmotatig e kaləpus, mətəuarus=pa u rəueiu, Uhgın təmerəh e nəhmtitah koteruh suaru rəha nəhatətəiən. ²⁴ Kəni Lou əha, in təhmen əmə e hedmasta kəti iətəm tətarmənig e tah muva mətəuarus kautol naunun e skul. Kəni təhmen əmə, Lou təmətarmənig e tah muva mətəuarus=pən nian Krısto təmuva, məmə e nian əha, kitah kınəhuva motəhruahru e nəhmti Uhgın, mətəu-inu, kitah kəmotəhatətə lan. ²⁵ Mətəu rəueiu əha, Lou ko təsarmənig minien e tah, mətəu-inu nian rəha nəhatətəiən e Iesu Krısto tınuva rəkis.

İtəmah rəfin kətiəh əmə e Iesu

²⁶ Kəni mətəu-inu itəmah nəmotəhatətə e Iesu Krısto, itəmah rəfin nənəti Uhgın min. ²⁷ Kəni kınol bəptais rəkis e təmah, məmə itəmah nəkəhuva motol kətiəh əmə itəmah min. Tol lanəha məmə, itəmah nınotos noliən təuvır min rəha Iesu təhmen əmə məmə nəməhuvən e napən vi. ²⁸ Kəni itəmah rəfin ağin nəməhuva motol əmə kətiəh itəmah Iesu Krısto, kəni itəmah rəfin nınotəhmen əmə. Təuvır məmə kitah kəsotəuəri minien nətəmimi, nati əpnarıpın nəmə in iətəm Isrel uə in İanihluə kəti, in slef kəti uə in səniəmə slef kəti, in iərman kəti uə pətan kəti. ²⁹ İtəmah rəfin nətəmimi rəha Iesu. Tol lanəha, itəmah nəuanıləuis pəhriən rəha Epraham. Kəni e suaru kətiəh əmə, nəuviriən min iətəm Uhgın təməni rəkis kəm Epraham, itəmah onəkotos motatig lan.

4

Kitah nənəti Uhgın

¹ Rəueiu əha, oiəkəghati nəuvetın min e noliən rəhatah. Pəh iəkəghati lan e nəghatiən əuhlin. Nəmə iətəmi kəti in otimis, kəni nətin in otos rəhan nəuviriən min rəfin, mətəu nəmə nətin tətəkəku əhanəh, kəni ko təsos pipimiən nəuviriən rəhan. Nətin təhmen əmə e slef kəti, nati əpnarıpın rəhan nəuviriən min rəfin. ² In otəkeikei mətətig əmə e nəhlmi rəhan min, mətəuarus=pən nian rəhan tatə təməni in təhrun nosiən natimnati min iətəm rəhan tatə təmələhu kəm in. ³ Kəni kitah min kotəhmen=pən əmə lanəha. Aupən kitah kəmotəhmen əmə e

suakəku əha. Kitah slef mın rəha nəukəti lou* mın iətəm tətəghati e natimnati rəha niftəni əmə. ⁴ Mətəu tinuva e nian əhruahru iətəm Uhgın təməni, kəni Uhgın təmahli=pa nətın tuva, pətan kəti təmələs tair=pa e nəhue niftəni, kəni təkəkei mətəu=pən Lou iətəm Uhgın təməfən kəm Mosis. ⁵ Tol lanəha məmə otitis rəkis itah u, Lou təməlis-ərain itah, konu Uhgın otəhli itah, mələs rəkis itah təhmen əmə e nenətın əhruahru mın.

⁶ Konu rəueiu əha, Uhgın tolkei məmə in otol pəh kitah kotəhrun məmə kitah nenətın mın, kəni tol lanəha, təmahli=pa Narmin rəha Nətın təmuva e nikitah mın rəfin, kəni matol itah kəutauin e Uhgın məmə, “Tatə.” ⁷ Kəni inəha, kitah səniəmə slef mın əmə, mətəu nenəti Uhgın pəhriən mın. In tətəfa natimnati təuvir mın kəm tah, iətəm in təməni rəkis məmə otəfən kəm nenətın mın.

*Pol nikin tətahmə
o nətəm Kəlesiə*

⁸ Aupən itəmah nəmotəruru Uhgın. Itəmah nəməutəfaki əmə kəm natimnati mın məmə rəhatəmah uhgın mın. İlah kəmotəlis-ərain itəmah, mətəu ilah, səniəmə ilah uhgın pəhriən mın. ⁹ Mətəu rəueiu əha, ninotəhrun Uhgın. (Uə təuvir pəhriən məmə iəkəni lanəha məmə Uhgın tinəhrun rəkis itəmah.) !? Kəni təhro nautohtəlig=pən o nəukəti lou mın o nak!? Rəhalah nəsanəniən tikə o nasiruiən e təmah, kəni ko kəsotoliən nati təuvir kəti kəm təmah nian kəti mine. Təhro nəkotəni məmə ilah okəutəlis mın itəmah? ¹⁰ ?Təhro itəmah nəutohtəu=pən nətuakəmiən rəhalah e nian mın rəhalah, mine məuiğ mın rəhalah, mine nian asim mın rəhalah, mine nu mın rəhalah? ?Nikitəmah təhti məmə ko Uhgın nikin tagiən o təmah ohni? ¹¹ !Kəsi nəman! !İəu iətəgin ağin o təmah! !Nəmə təhro iəmol pik uək e təmah o nati əpnəpın əmə!

¹²⁻¹³ Piak mın mine nəuvinik, iəu iətəni əskasik kəm təmah məmə, aupən itəmah nəməsotəgiən e Lou kəti, kəni nian iəu iəmuva meh natigian rəhatəmah, iəu iəmos noliən rəhatəmah. İməsitəu-pəniən Lou. Kəni rəueiu, iəkolkei məmə itəmah mın onəkotos noliən rəhak, iəsoliən məmə Lou otəskəlim pik iəu tiəkis. Otətəlig e nati u məmə, aupən, iəmatimis kəni imətətig kitah mın itəmah məmə oikəsənən. Kəni nian iəmətətig, mətəni pətigəm Nanusiən Təuvir kəm təmah. Mətəu nati əpnəpın məmə iəu iəmatimis e nian əha, mətəu itəmah nəməsotoliən iəu iəkətəu tərəh. ¹⁴ Nimişien rəhak təmol mirə itəmah, mətəu nikitəmah təməsəhti rəhiən iəu, kəni məsotəni rah mınıən iəu. Itəmah nəmautos vivi iəu məutəhuvən e nimə mın rəhatəmah, təhmen əmə məmə iəu agelo kəti rəha Uhgın, uə iəu, iəu İesu Kristo.

¹⁵ Aupən itəmah nəmautolkei pik iəu, kəni mə nəkotəhrun noliən nati asoli ağin kəti kəm iəu. İəmeruh məmə ko nəmotəhrun noliən nati u, nəmotiəlgi rəkis nəhmtitəmah motəfa. ?Mətəu tinəhrol əha rəueiu? ¹⁶ İəməni

* **4:3** “Nəukəti lou mın” – E nian əha, Nanihlua mın nikilah təhti məmə iətəmimi kəti təkəkei mətəu=pən suaru kəti mol lou mın nəuvein, kəni “nəsanəniən mın,” ilah okəsotoliən nərahien kəm in, mətəu okotol nəuviriən kəm in motəfən natimnati təuvir kəm in. “Nəsanəniən mın” əha təhmen e uhgın mın rəhalah, uə iərmis mın, uə nati kəti əpəha e neai. Məta noliən təuvir mın u iətəm suah kəha təkəkei mol kotəhmen məmə suah kəha təkəkei məfaki kəm narmi nati kəti, uə məta in təkəkei mətuakəm (afin-to fes 10), uə məta in təkəkei mohamu nati miəgəh kəti məfən kəm rəhan uhgın. Nətəligiən rəhalah məmə iətəmimi təkəkei mol noliən mın tol lanəha, kəni in otos nəuviriən mın. Nətəm İsrəl tepət, rəhalah nətəligiən iuəkir əmə e nətəligiən rəha Nanihlua mın e nati u. Nikilah təhti məmə kəkəkei məhgi=pən suah kəti, kəni in təkəkei mətəu=pən lou mın rəha Mosis. Kəni nian otitəu=pən noliən mın u, kəni Uhgın otosmiəgəh in, mol təuvir kəm in. Kəni lou mın əha kəutarmənig e nətəmimi, motol məmə nətəmimi mın u slef rəhalah. Nətəmimi kəutəkəkei motol natimnati iətəm lou mın kəutəni. Mətəu Pol təməni məmə nətəm İsrəl u kəutalkut pik o nitəu-pəniən lou rəha Mosis mine Nanihlua mın nətəm kəutalkut pik o noliən natimnati təuvir mın, suaru mil u kəsuliən nikitəmi kəti tatuvı mın, məsoliən məmə in təhruahru e nəhmti Uhgın. **4:3** Kol 2:20 **4:5** Jon 1:14; Rom 1:3 **4:7** Rom 8:15-17

nəghatiən pəhriən mın kəm təmah. !?Nati u tatol məmə iətuva tikimır rəhatəmahl?!

¹⁷ Nəgətun eiuə mın ko, kəutalkut pik məmə onəkotəuhlin rəhatəmahl nətəligiən mautohtəu=pən ilah. Mətəu ilah kəsotoliən məmə okotasiru e təmah. Kotolkeikei əmə məmə okotiuvi rəkis itəmahl ohniəu məmə itəmahl onəkotalkut pik o nitəu-pəniən ilah. ¹⁸ !Əui! In nati təuvır məmə nəkotalkut pik o noliən natimnati, mətəu nəkotəkeikei motalkut o nati iətəm təuvır, inu nəgətuniən rəhak, mətəu səniəmə rəhalah! Kəni onəkotəkeikei mautil nian mın, nati əpnapın iətətiğ kitah mın itəmahl, uə iəsətiğ kiən mın itəmahl.

¹⁹ İəu mın nəuvein, iəu iətətəu tərəh ağın mın o təmah, təhmen=pən əmə e pətan iətəm nəmtahn tinətəhmə məmə otemək, matuvən mətəuarus itəmahl nəkotos noliən əhruahru rəha İesu Krısto e rəhatəmahl nəmiəğəhiən. ²⁰ İəkolkeikei pik məmə iətətiğ kitah mın itəmahl u rəueiu mətəu-inu nəmə iətətiğ, ko iəsəgət pik iən e təmah. Mətəu rəueiu iətətiğ isəu o təmah lanəha, kəni məruru məmə iəkəhro lanu masıru e təmah.

Namsu rəha Həkər mine Serə

²¹ Onəkotuhəlpin-to rəhak nəghatiən. ? Nipəhriəniən məmə itəmahl nəkotolkeikei pik nitəu-pəniən Lou? !Mətəu itəmahl nəsotəhruniən nati Lou tətəni! Rəueiu pəh iəkəni kəm təmah. ²² Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə Epraham təmələs nətin iərman keiu. Kəti iətəm slef rəha pətan rəhan təmələs, kəni kəti rəhan pətan əhruahru təmələs, səniəmə in slef mətəu pətan əhanəh rəhan. ²³ Suakəku iətəm pətan slef təmələs in təməir e nətəligiən əmə rəha nətəmi. Mətəu suakəku iətəm pətan əhruahru əha rəhan təmələs, in təməir mətəu-inu Uhgın in təməni rəkis məmə pətan əha otələs, kəni in təmol nati apıspis lan.

²⁴⁻²⁵ Kəni kitah kotəhrun nəniən namsu rəha pəta mil əha kəni motəuhlin=pa nıpətın e tah. Pəta mil əha ilau kətuəgətun nəniən mil əha iətəm Uhgın təmol kəm nətəmi. Pətan u Həkər, in mine nətin mın ilah slef mın əmə, okatol mırə ilah. Kəni pətan əha Həkər, in təhmen e nəniən iətəm Uhgın təmol e nitəuət Sainai əpəha e nitəni asoli Arepiə, ikin əha inəha Uhgın təməfən Lou ikin kəm Mosis. Kəni in təhmen mın e taun asoli kəti u Jerusiləm iətəm nətəm ikin kəutəskəlīm əskasik Lou, kəni ilah kotəhmen e slef mın iətəm Lou tətəlis-ərain ilah. ²⁶ Mətəu Jerusiləm kəti mın əpəha ilis e neai, in təhmen e pətan iətəm səniəmə slef, iətəm Lou təsəlis-ərainiən, kəni in məmə rəhatah.

²⁷ Inu nəghatiən kəti e Nauəuə Rəha Uhgın tətəni lanəha məmə,

“!Ik u inu, nəseməkiən. !Agiən!†

Ik u inu, nəməsosiən nəhməiən kəti o neməkiən. !Agət əfəməh, mətəu-inu nıkim tətəgiən!

Ik nəməsələsiən iəpəou nian kəti mine, mətəu rəueiu əha, nənətım mın tinol tətət pik ağın, tapirəkis nənəti pətan iətəm tətətiğ ilau rəhan iərman nian rəfin.”

²⁸ Piak mın mine nəuvinik mın, itəmahl nənəti Uhgın mın mətəu-inu təməni əskasik məmə otol. Itəmahl onəkotəhmen e Aisək u aıpən, nəti Serə. ²⁹ Kəni suakəku u İsməel, nəti Həkər, iətəm təməir e nətəligiən əmə rəha iətəmi, in təmətərekin pik suakəku u Aisək iətəm təməir e nəhgin rəha Narmın Rəha Uhgın. Konu rəueiu əha mine, noliən əha tətuvən əmə lanəha, ilah nətəm slef mın rəha Lou kəutərekin itah nətəm kəmotair vi e Narmın Rəha Uhgın e nəhatətəiən. ³⁰ ?Mətəu Nauəuə Rəha Uhgın təməni məmə nak? In təməni məmə,

4:20 Jen 16 mine 21 † **4:27** Aes 54:1. Serə təməseməkiən mətəuarus tənı məmə pətauəhli. Mətəu Həkər təməmək uəhai əmə.

“Ik onəkəkeikei mahli pətigəm pətan u slef mine nətın. İlau kuagım rəkis u ikınu mətəu-inko, nətı pətan əha, in ko təsosiən nəuviriən kəti rəha tatə. Nəuviriən min rəfin rəha tatə otuvən kəm nətı pətan iətəm səniəmə slef.”

³¹ Mətəu kitah u, kitah səniəmə nenətı pətan slef, kitah nenətı pətan iətəm səniəmə slef.

5

Iesu təmitis rəhan min nətəmimi

¹ Nian Iesu Kristo təmitis rəkis itah, təmol məmə nati kəti tikə təhrun nəlis-ərainiən min itah. O nati əha inəha, itəmah onəkotəkeikei motəhtul əskasik. Sotohtəu-pəniən Lou, məmə otarmənig e təmah. Lou əha, tatol mırə itəmah, məmə itəmah onəkəhuvən motol uək min rəhan.

² Otətəlig-to lak. İəu Pol iətəni nəghatiən u kəm təmah. Nəmə itəmah onəkotegəhan məmə ilah okotəhgi=pən itəmah, konu nati u iətəm Iesu təmol təsasiruiən agın e təmah. ³ Kəni iəu iətagət əskasik o təmah məmə iətəmimi iətəm otegəhan məmə okəhgi=pən* in, in otəfən aru əmə in e nəhlmi Lou. Kəni iətəmimi iətəm tətətig e nəhlmi Lou, otəkeikei mıtəu=pən rəfin agın natimnati min iətəm Lou tətəni məmə otol. ⁴ Itəmah u, nətəm nəutalkut-alkut o nitəu-pəniən Lou məmə otol itəmah nəkotəhruahru e nəhmti Uhgın, itəmah ninotətei rəkis aru itəmah e Iesu Kristo. Itəmah ninotəuhlin=pən rəkis nəmtəhtəmah o nəuviriən rəha Uhgın. ⁵ Kəni mətəu kitah u, okotələhu=pən əmə rəhatah nətəligiən e Uhgın, pəh in otol itah kotəhruahru e nəhmtin, mətəu-inu kitah kəutəhatətə əmə e Iesu Kristo. Narmın Rəha Uhgın, in otol itah kautəhtul əskasik kəni məutəhtahnin mətəuarus nati konu otiet pətigəm=pa. ⁶ Nian kitah kəhuva motəhkul=pən e Iesu Kristo, nati əpnəpın nəmə iətəmimi kəməhgi=pən uə kəsəhgi-pəniən, mətəu nati asoli konu, in rəhatah əmə nəhatətəiən e Iesu Kristo. Nəhatətəiən əha, in tol itah kotolkeikei Uhgın, motatig mautil min nolkeikeiən kəm nətəmimi min.

⁷⁻⁸ Aupən, iəmeruh itəmah məhrun məmə itəmah nəutaiu əsanən e suaru əhruahru e nəmiəgəhiən rəhatəmah, məmə nəkotətəuarus mak, mətəu rəueiu, nəmohtəlig. Uhgın təmauin rəkis e təmah. ?Tol lanəha, iəkölkeikei məmə iəkətapuəh-to məmə, pəh min kəutaiu pəsığ e rəhatəmah suaru, mautiuvi kalın itəmah məmə onəkotohtəu=pən min Lou? !İəkəhrun məmə ko Uhgın tısəniəhuviən itəmah lanəha!

⁹ In təhmen e nəghatiən kəti iətəm kətəni lanəha məmə, “İlah kəmohsuv nəuan nigı tərəh kəti, tinateviə, mətərəkın nətəligiən rəfin rəhatəmah.”

¹⁰ Mətəu iəkəhrun məmə nıpəhriəniən İərmənig otol nətəligiən rəhatəmah tuva min mol kətiah kitah min iəu. Kəni iəkəhrun vivi məmə iətəmimi u iətəm tətərəkın rəhatəmah nətəligiən lanko, nati əpnəpın in iətəmi asoli uə in iətəmi əhro kəti, mətəu Uhgın otol nalpiniən kəm in.

¹¹ Piak min mine nəuvinik min, nəghatiən nəuvein kətəni məmə iəu, iətəni pətigəm əhanəh məmə nətəmi kəmotəhatətə e Uhgın okəkeikei kəhgi=pən ilah məmə Uhgın otasiru e lah. Mətəu nəghatiən əha səniəmə nıpəhriəniən. Nəmə iəu iətəni pətigəm lanəha, kəni nətəmimi min u nətəm kəutan itəmah min ilah, nıkilah otəgiən əmə ohniəu. !Mətəu oteruh-to! Nətəm Isrel nəuvein, kəutərəkın əhanəh iəu, kəutohtəu iəu, mautoh iəu, mətəu-inu iəu iətəni pətigəm məmə nımisəniən rəha Iesu e nigı kəməluau, in əmə u, in otosmiəgəh itah. ¹² !E rəhak nətəligiən, nətəmimi min ko nətəm kəutərəkın nətəligiən

* **5:3** E nauəuə u, nian Pol tətəghati e nolıən rəha nəhgi-pəniən, in tətəghati e nolıən rəha nəhgi-pəniən rəha nətəm Isrel. Nolıən rəhalah in tol pısın e nolıən rəha nətəm Entəni. Afın-to “əhgi=pən” e tiksınəri.

rəhatəmäh mautəni məmə okəkeikei kəhgi=pən itəmäh, təuvır məmə ilah okəhuvən motətei motərəkın aru ilah mın!

¹³ Mətəu piak mın mine nəuvınık mın, Uhgın təmauın e təmah, kəni mıtıs rəkis itəmäh, məmə Lou iətəm Uhgın təməfən kəm Mosis in otəsələsiən itəmäh. ! Onəutətəu vivi itəmäh! Nikitəmäh otəsəhtian məmə, “Təuvır, iəu inagım rəkis e Lou əha. Rəueiu əha, iəu iəkəhrun nolian natimnati rəfin iətəm nıkkı aupən tolkeikei.” Itəmäh, onəsotəniən lanəha. Mətəu nolkeikeiən rəhatəmäh otəkeikei mol itəmäh nikitəmäh tagiən məmə onəkotasıru e təmah mın.

¹⁴ Nolian əha, in tatitəu=pən vivi nəghatıən kəti rəha Lou, u iətəm tətəmkərain rəfin nəghatıən pısın pısın mın rəha Lou, in tətəni məmə, “Ik, onəkölkeikei nətəmimi rəfin, kəni matol təuvır kəm lah, təhmen əmə mə ik natol aru kəm ik.” ¹⁵ Itəmäh onəkötəkeikei motətəu vivi itəmäh. Nəmə itəmäh nautol tərəh kəm təmah mın, nəkötəhmen əmə e kəi mın, kautus aru əmə ilah mın, kəni nəghatıən rəhatəmäh otərəkın itəmäh.

*Nolian rəha
Narmın Rəha Uhgın mine
nolian rəha nətəmimi*

¹⁶ İəu, iəkölkeikei mə iəkəni nəghatıən kəti kəm təmah. Itəmäh, Narmın Rəha Uhgın otəkeikei matit itəmäh kəni itəmäh nəkotohtəu=pən, kəni itəmäh məsotələsiən nolian tərəh aupən rəhatəmäh, iətəm nəmotos motair mohietigəm=pa. ¹⁷ Nolian tərəh aupən əha, inu u, nautol natimnati tərəh iətəm nətəligiən əuas rəhatəmäh tolkeikei. Mətəu nolian əha, in təməki e nolian rəha Narmın Rəha Uhgın in təsolkeikei minian nolian tərəh aupən kəmotos motair=pa mautol. Nolian mil əha katuol tıkimır kəm lau mın, kəni tatol məmə nəsolıian nolian təuvır mın iətəm nəkötölkeikei məmə onəkötöl. ¹⁸ Sotaluiən e nati u. Nəmə Narmın Rəha Uhgın tatit itəmäh, konu Lou in təsəlis-ərain minian itəmäh.

¹⁹ Kitah kətəhrun əmə nolian tərəh aupən rəha nətəmimi nətəm kəmotos motair=pa mautol. Nıpətan mine nəman mine, kautit oneuən ilah mın; kəni ilah kautol nolian tərəh rəfin iətəm tol naulisiən o nəniən; rəhalah nətəligiən tatuvən pik o nolian tərəh mın əha. ²⁰ İlah kəutəfaki kəm narmi nati mın, məutəmki nərik, mautos təməfə tərəh mın, mautol kləpə, mine. Kəni mautol mın timəti, məutəməu, məutetet, mautol niəməha, məutəfəri aru əmə ilah, məutəuəri ilah mın, kəni nəmə rəhalah nətəligiən tol pısın pısın, kəni ilah kəutahi ilah mın. ²¹ Nıkilah tətəkləh e natimnati rəha nətəmimi pısın, məutəmniəm nəmnimiən mın məutəpıs lan, kəni mautol lafet məutəgiən lan o nolian tərəh mın əmə, mautol mın natimnati tepət mın tol lanəha. ! İatəni mın təhmen=pən əmə məmə iəməni aupən məmə, autətəu vivi itəmäh! Mətəu nətəmimi kautol nolian mın əha, ko ilah kəsəhuvaiən motatig əhgəl narmənigiən Rəha Uhgın iətəm tatol əpenə-penə lan.

²² Mətəu nəua Narmın rəha Uhgın iətəm tateviə e nəmiəgəhiən rəha nətəmimi rəha Uhgın, in tol lanu lan. İlah kətölkeikei nətəmimi, kəni nıkilah tətəgiən, konu nəməlinuiən tətətig e nıkilah, kəni rəhalah nətəligiən təfəməh, kəni məutasəkəhruiən iətəmimi, kəni rəhalah nolian in təuvır pik. Kəni nətəmimi kətəhrun məmə ilah nətəmi əhruahru, kautol nəuə. ²³ Kəni ilah nətəmi mətig mın. Kəni ilah kəutarmənig e nətəligiən mın mine nolian mın rəfin rəhalah. Nəmə nautol nolian mın u, kəni nautol natimnati mın rəfin agın iətəm Lou tətəni! ²⁴ Kitah u nətəmimi rəha İesu Krısto, kitah kınötəpəh rəkis nolian tərəh mın rəhatah, u kəmautol natimnati mın iətəm nətəligiən tərəh əmə rəhatah tolkeikei. Təhmen əmə lanəha məmə, kəməhti=pən nətəligiən tərəh mın rəhatah e nigı kəməluau.

²⁵ !Koteruh-to! Narmın Rəha Uhgın in təməfa rəkis nəmiəgəhiən kəti kəm tah, kəni təuvır məmə kitah okotalıuək e nolian təuvır mın rəhan. ²⁶ Tərəh

məmә kitah okotəfəri kəni motəfəri aru itah, motiuvı-pəri nərəhiən, kəni mautetet itah mın.

6

Təuvır məmә kotasıru e katipə fiğəm rəhatah mın

¹ Piak mın mine nəuvinik mın, nəmә itəmah kəti təmei e rəhan nəmiəgəhiən, təuvır məmә itəmah ko, Narmın Rəha Uhgın tatit itəmah, onəkotəkeikei motasıru lan motəgəu əhruahru. Mətəu onəsotagət pikiən lan, onəkotəghati mətig əmə kəm in, motol məmә nikitəmah mın tətahmə ohni. Mətəu autətəu mın itəmah, məmә nati kətiəh əmə iətəm itəmah onəkotəniəhu itəmi ohni, otəsekəu=pa minien o təmah. ² Itəmah onəkotasıru lanəha e təmah mın. Onəkotəlis pəti nati fiğəm rəhatəmah mın. Nəmә nautol lanəha, kəni itəmah nəkotətəu=pən vivi nati nak iətəm Lou rəha Kristo tətəni.

³ Təsəuviriən məmә kitah okotəfəri aru itah. Nəmә iətəmi kəti nikin təhti məmә “İəu, iəu iətəmi agın kəti,” iətəmimi u, nikin tətəiüə lan, mətəu in təruru məseruhiən məmә in nati əpnapın əmə. ⁴⁻⁵ Mətəu itəmah onəkotəkeikei moteruh vivi-to natimnati iətəm nautol. Tol lanəha məmә, ko nəsakil aruiən rəham uək mine uək rəha iətəmimi kəti mın. Mətəu nateruh vivi əmə rəham uək. Mətəu-inu, nətəmimi rəhalah uək mın tol pisin pisin. Kəni ilah kautos katipə fiğəm pisin pisin mın e nəmiəgəhiən rəhalah kətiəh kətiəh. Mətəu təuvır məmә nikim otagiən o rəham uək, nəmә rəham uək təuvır əmə.

⁶ Itəmah u, təuvır məmә itəmah nəkotətəuati e natimnati mın nəuvein kəm rəhatəmah nəgətun mın, nətəm kəutəgətun itəmah e nəghatiən rəha Uhgın.

⁷ Ətətəu itəmah, soteiüə aruiən e təmah mın məmә itəmah nəkotəhrun noliən nati əpnapın kəti iətəm nikitəmah tərəh aupən tolkeikei. Kəni ko nəsolian ialməli e Uhgın. Nikitəmah təsəhtiən məmә Uhgın otəsolian nalpiniən kəm təmah. İk nəmisuv nəua nigı nak e rəham nasumiən, kəni onəkəhli aru mın nəuan, mun. ⁸ İətəmimi iətəm tətəsum e noliən tərəh aupən, iətəm kəmos motair=pa mautol, təhmen e nəua nigı tərəh e rəhan nəmiəgəhiən, in otəkeikei məhli nəuan tərəh mun, konu nəua nigı u, otəuə e nəuan, nipətin u, Nimişien. Mətəu iətəmimi iətəm tətərfei nəua nigı təuvır, iətəm Narmın Rəha Uhgın təməfən, Narmın Rəha Uhgın otol təuə e nəuan təuvır kəti, kəni in otəhli. Nərgi nəua nigı u, in Nəmiəgəhiən Itulin iətəm naunun tikə.

⁹ Sotəpəouiən e noliən iətəm təuvır, mətəu-inu kitah okotəhli nəua nigı təuvır əha, e nian əhruahru rəhan, nəmә kəsotəpəhiən uək. ¹⁰ Kəni tol lanəha, nian mın rəfin iətəm kotəhrun noliən, pəh kautol təuvır kəm nətəmimi rəfin, kəni motatig mautol tepət mın kəm nətəmi mın u kotəhmen e piatah mın mine nəuvinitah mın e İesu Kristo.

Naunun nəghatiən rəha Pol

¹¹ Oiakətei rəkis naunun nəghatiən rəhak e nauəuə e nəhlmək əmə.* İtəmah onəkoteruh məmә letə mın rəhak, ilah iahgin mın.

¹² Nətəm İsrəl u kəutəni məmә okəkeikei kəhgi=pən itəmah, ilah kotalkeikei məmә okəutəfəri əmə e nəhmti ilah mın nəuvein o nati u. Mətəu ilah kəutəni lanəha o nati kətiəh əmə. Nəmә kəutəni pətigəm məmә nimişien rəha Kristo əmə əpəha e nigı kəməluau təhrun nosmiəgəhiən nətəmimi, kəni nətəm İsrəl nəuvein mın okautol nərəhiən kəm lah. ¹³ Kəni mine nati kəti mın, nətəmi mın əha, kotalkeikei məmә okəhgi=pən itəmah mətəu-inu kəutəfəri əmə məmә okotiuvı kalın nətəligiən rəhatəmah lan. Kəni motiuvı kalın itəmah,

* **6:11** Pol təhrun əmə nətəiən nauəuə, mətəu e nian əha, nətəmimi tepət kəməutos iətəmi kəti mın məmә otətətei nəghatiən mın rəhalah. Suah kəti təməharəg ilau Pol mətei nəghatiən rəhan. Kəni Pol aru təmətei fes 11 u.

nəkotohtəlig məhuvən mın e nəhlmı Lou rəha nətəm Isrel. Mətəu oteruh-to, ilah mın kəsotohtəu=pən vivian natimnati mın iətəm Lou tətəni.

¹⁴ Mətəu iəu rəhak, iəu iəsəni-vivi aruiən iəu o nati kəti iəu iəmol. Mətəu iəkolkeikei məmə iəkəni-vivi əmə nati nak İərmənig İesu Krısto təmol e nian in təmimıs e nigı kəməluau. Nati əha inəha, iəsolkeikei mınian nati kəti rəha nəhue nıftəni u, kəni nətəmimi rəha nəhue nıftəni u, kəsotolkeikeiən məmə kotəhrun iəu. ¹⁵ Nəmə Uhgın otol iətəmi kəti tuva in iətəmimi vi, kəni in otol iətəmi əha təhruahru e nəhmtın, nati əpnəpın nəmə kəməhgi=pən uə kəməsəhgi-pəniən. ¹⁶ Kəni rəueiu, iətəfaki o nətəmimi mın u kəutohtəu=pən vivi nəghatiən u, ilah nəuaniləuis əhruahru mın rəha Uhgın. İətəfaki məmə, pəh nəməlinuiən rəha Uhgın mınə rəhan nasəkəhruiən otatig o lah.

¹⁷ Rəhak u naunun nəghatiən. İəu iəsolkeikeiən məmə iətəmi kəti otəni mın nati tərək lak. Mətəu-inkonu iətəmki əhanəh nımei nıməgım iətəm kəməhti iəu e kəpiel apın kəni kəmalis iəu. Nımei nıməgım mın u, tətəgətun məmə iəu, slef rəha İesu.

¹⁸ Piak mın mınə nəuvinik mın, iətəfaki məmə İərmənig İesu Krısto otəfınə rəhan nəuviriən kəm təmah. Əuəh.

Efəsis

Nauəuə iətəm Pol təmətei tuvən kəm nəfaki min ikin Efəsis

Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Efəsis

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

?Təmətei tətuvən kəm pəh? Təmətei nauəuə u tətuvən kəm niməfaki əpəha Efəsis, kəni molkeikei məmə ilah okotafin kəni motahli=pən tuvən kəm niməfaki pisin pisin min iuəkir.

?Natigian təhro lanu nian təmətei? Pol təmətuəuin niməfaki əpəha Efəsis, kəni mətətiğ ilah min ilah o nu kisil. Kəni in tolkeikei pik ilah, kəni ilah kotolkeikei pik in. Efəsis in taun asoli kəti e nətəni asoli u Esia, kəni in ikin təuvir kəti məmə Pol otəni pətiğəm nəghatiən ikin rəha Uhgın.

?Təmətei nauəuə u o nak? Pol tolkeikei məmə otəfəri nətəligian rəhalah. In tolkeikei məmə otəni pətiğəm nolian əhruahru, mine uək rəha niməfaki, kəni nəghatiən u tətuvən kəm niməfaki e ikin min rəfin.

¹ İəu Pol, u iəu aposil kəti rəha Kristo İesu, iətəm Uhgın təmitəpin rəkis məmə iəu rəhan aposil. İətəni təuvir kəm təmah rəfin nəfaki min əpəha Efəsis iətəm nautaskəlim əskasik nəhatətəian rəhatəmah e Kristo İesu.

² Pəh Uhgın u Tatə rəhatah, mine İərmənig İesu Kristo, okuətuati e nəuviriən mine nəməlinuiən kəm təmah.

Nəuviriən iətəm Uhgın təməfən e Kristo

³ Nəni-viviən tətuvən o Uhgın u Tatə rəha İərmənig İesu Kristo rəhatah. E Kristo, in təmətuati e narmitah nəuviriən rəfin əha iətəm təmsipən e negəu e neai. ⁴ Tol lanu, mətəu-inu nian Uhgın təməsol əhanəhiən neai mine niftəni, mətəu in təmitəpin itah məmə kəhuva kətiəh kitah Kristo, kəni məmə e nəhmtin, kitah kotəhruahru kəni kəseh-pəniən nolian tərəh kəti e kitah. ⁵ Mətəu-inu Uhgın tolkeikei pik itah, uərisig in təmol natimnati, mətəu in təmitəpin rəkis itah məmə okəhuva nenətin min e İesu Kristo. Nati əha tatitəu=pən əmə nəuiən mine nati nak iətəm in tolkeikei. ⁶ Təmol lanəha məmə kitah okotəni-vivi Uhgın o rəhan nəuviriən iətəm in təuvir tapirəkis, nəuviriən əha iətəm təmətuati ənəpən əmə kəm tah e Nətin iətəm in tolkeikei pik. ⁷ Mətəu-inu nira Kristo təmaiu, kitah kəməhuva kətiəh lan, kəni Uhgın təmitis itah e rəhatah nolian tərəh min, inəha təməfəl rəkis nolian tərəh min rəhatah. !Nipəhriənən, nəuviriən rəha Uhgın in iahgin tapirəkis! ⁸ Kəni təməfa nəuviriən əha iətəm təfiğəm mapirəkis.

E neinatigian mine nəhruniən min rəfin rəhan, ⁹ nikin tagiən məmə təmol əpu kəm tah nati oneuən e nəlpəkəuiən e rəhan nəghatiən, iətəm in otol e Kristo. ¹⁰ Kəni inu nətəligian rəha nəlpəkəuiən inəha. O nian kəti, e nian əhruahru rəhan, in otəhlman e natimnati rəfin e neai mine niftəni okəhuva məutatig ahgəl e narmənigian rəha Kristo.

¹¹ Uhgın tatol natimnati rəfin tətəva təhmen əmə məmə inu təməni tol lanəha. Aupən aupən agin in təmitəpin itah məmə okəhuva rəhan min nian təmiuvi=pa itah kəhuva motol kətiəh kitah Kristo. ¹² Təmol lanəha məmə itimah nəuaniləuis min rəha İsrəl u iəmotəupən motəhatətə e Kristo, itimah iəkotol məmə nətəmimi okotləfəri nərgi Uhgın iətəm nəsanəniən asoli rəha nəhəghəgiən tətətiğ lan.

13 Kəni itəmah Nanihluə* mın, nəməhuva kətiəh itəmah Kristo nian itəmah mın nəmotətəu nəghatiən pəhriən, nanusiən rəha nosmiəgəhiən. Nəmotəhatətə lan, kəni Uhgın təfinə Narmin Rəhan kəm təmah təhmen e nəmtətiən kəti məmə itəmah rəhan mın. 14 Mətəu-inu kitah kəmos Narmin Rəha Uhgın, kəni kitah kotəhrun vivi məmə Uhgın otəfa natimnati təuvir mın kəm tah iətəm in təməniəkis məmə in otol. Kitah okotos natimnati mın əha nian Uhgın otitis itah u rəhan mın. Inu otol məmə nətəmimi okotəni-vivi Uhgın mətəu-inu in ilis tapirəkis.

Nəni-viviən mine nəfakiən rəha Pol

15-16 Mətəu-inu o natimnati mın u, iətəfaki o təmah nian rəfin mətəuarus=pa u rəueiu, kəni iatəni tagkiu kəm Uhgın o təmah nian rəfin. Noliən əha iəmətuəuin nian iəmətuəu nanusiən e rəhatəmah nəhatətəiən e İərməniğ İesu, mine rəhatəmah nolkeikeiən o nətəm kəutəfaki mın rəfin. 17 İətəfaki o təmah kəm Uhgın iətəm in Uhgın rəha İərməniğ İesu Kristo rəhatah, kəni in Tatə iətəm kətəni-vivi kətisiəi pik ağın. İətəfaki məmə in otəfinə narmin rəha neinatigian mine nəhruniən məmə nəkotəhrun vivi in təhmın mın.

18 Kəni iətəfaki mın məmə in oterəh e rəhatəmah nətəligiən məmə onəkotəhrun nati nak nəmotələhu=pən əskasik rəhatəmah nətəligiən lan, itəmah nətəm Uhgın təmauin e təmah. Kəni iətəfaki mın məmə onəkotəhrun məmə Uhgın otəfinə nati təuvir tapirəkis kəm təmah u nəutəhatətə e Kristo.†

19 Kəni iətəfaki mın məmə onəkotəhrun nəsanəniən rəhan məmə in iahgin pik ağın, kəni nəsanəniən əha tatol uək e nəmiəgəhiən rəhatah nətəm kəutəni nıpəhriən e İesu. Kəni nəsanəniən əha in təhmen əmə e rəhan nəsanəniən asoli 20 iətəm təmol İesu təmiəgəh mın e nimisiən, kəni təmol məmə in təmuva mətəharəg e nikali Uhgın maru e negəu e neai, ikin ima nəsanəniən mine nisaiən. 21 Kəni İesu in ilis e nətəmi asoli mın mine nepətiən mın rəfin, mine narməniğiən mın rəfin, mine nəsanəniən mın rəfin, mine nərgin mın rəfin, e nian u rəueiu, mine e nian iətəm otəpanuva. 22 Kəni Uhgın təmələhu=pən natimnati rəfin ağın kəutatig ahgəl narməniğiən rəhan, kəni mol in tuva rəhn-kapə natimnati rəfin, kəni inu otasiru e niməfaki. 23 Kəni niməfaki in nıpəti İesu, kəni nəlpəkəuiən rəha Uhgın e Kristo tətuva nıpəhriən e niməfaki, kəni e noliən mın əmə əha, nəlpəkəuiən rəha Uhgın o natimnati rəfin tətuva pəhriən e Kristo.

2

Nəmiəgəhiən vi e İesu

1 İtəmah u, aupən təhmen əmə məmə nəmohmis e narmitəmah mətəu-inu nəmotəhti nəuia Uhgın, kəni motol noliən tərəh mın. 2 Nəmautan mautil noliən tərəh rəha nıftəni, kəni mautil nəuia iətəmi tətərməniğ e nəsanəniən rəha nərahien rəha niməgəuagəu, u Setən. In əmə əha narmin tərəh iətəm tatol uək rəueiu e nəmiəgəhiən rəha nətəmi u kəutəhti nəuia Uhgın. 3 İtəmah mın iəmautatig lanəha təhmen əmə e lah nian kəti aupən. Nikiitəmah tolkeikei noliən tərəh mın, kəni itəmah iəmautil nərahien əha iətəm kəmotol nikiitəmah tagiən. Nati nak iətəm təmsipən e nikiitəmah mine nətəligiən tərəh mın rəhatimah, mətəu itəmah iəmautohtəu=pən əmə ilah. Kəni nian iəmotair, mətəu noliən tərəh tinatig rəkis e nikiitəmah, təhmen əmə məmə noliən tərəh tinatig rəkis e nətəmi əpnəpın mın. Kəni niki Uhgın tətəhmə o noliən tərəh mın rəhatimah, kəni in otəkeikei mol nalpiniən kəm timah.

* **1:13** Nanihluə, İanihluə – Afın-to e tiksınəri. **1:14** 2Kor 1:22 **1:17** Kol 1:9 † **1:18** Nati təuvir u tətəghati e nəmiəgəhiən itulin itəmah Uhgın əpəha e negəu e neai. **1:19** Kol 1:11 **1:20** Sam 110:1; 2Kor 13:4; Kol 2:12 **1:21** Kol 1:16; 2:10 **1:22** Sam 8:6 **1:23** Rom 12:5; Efəs 4:10,15; Kol 1:18 **2:2** Kol 3:7; Tait 3:3 **2:3** Kol 3:6

⁴ Mətəu Uhgın, in tərıauəh e nolkeikeiən o tah, kəni rəhan nasəkəhruiən o tah in iahgin pik. ⁵ Kəni nati əpnapın e nian əha təhmen məmə kəmoħmıs e narmıtah o noliən tərāh mın, mətəu in təmol itah kotəmiəgəh kitah Krısto mətəu-inu in tolkeikei pik itah. (Otətəlig-to lan. E nəuviriən rəhan, in təmosmiəgəh itəmah.) ⁶ Kəni Uhgın təməfəri itah, kitah Krısto, kəni təmol məmə kitah kotəharəg kitah Krısto e negəu e neai.

⁷ Uhgın təmol lanəha məmə e nian iətəm otəpanuva, in otəgətun rəhan nəuviriən iətəm in iahgin tapirəkıs agın, kəni kitah kauteruh rəhan nəuviriən e noliən təuvir rəhan kəm tah e Krısto Iesu. ⁸ E nəuviriən asoli rəha Uhgın iətəm in təmətuati lan kəm təmah, in təmosmiəgəh itəmah e nəhatətəiən, kəni natimnati mın əha, səniəmə itəmah aru nəmotol, mətəu in nati kəti iətəm Uhgın tətəfa əpnapın əmə kəm təmah, ⁹ səniəmə e uək kəti iətəm itəmah nəmotol, kəni tol lanəha ko iətəmi kəti təsəfəri aruiən in ohni. ¹⁰ Tol lanəha mətəu-inu in Uhgın iətəm tatol uək e nəmiəgəhiən rəhatah, kəni in təmol itah e Krısto məmə kitah okotol uək mın iətəm kotəuvir. Uək mın u, Uhgın tınol əpenə-penə rəkıs lan məmə kitah okotol ilah.

İlah kəməhuva kətiəh e Krısto

¹¹ Tol lanəha, itəmah onəsotaluiən məmə nian nəmotair, kəni itəmah səniəmə nəuaniləuis rəha Isrel. Kəni nətəm Isrel nətəm kınəhgi=pən rəkıs ilah, ilah kəmotəni məmə itəmah Nanihluə mın mətəu-inu kəsəhgi-pəniən itəmah. Mətəu nati u, in nati kəti iətəm katol əmə e nıpəti iətəmimi, mətəu təkəiən nıkilah. ¹² Kəni onəsotaluiən məmə e nian əha, itəmah nəmotəhtul isəu o Krısto, itəmah səniəmə nətəm Isrel əhruahru, mətəu itəmah Nanihluə mın əmə, kəni nəniəskasikiən mın rəha nasiruiən rəha Uhgın kəm nətəm Isrel əpən iətəm kəməlis ilah lan e Uhgın, ko təsuvaian məmə rəhatəmah. Nəmiəgəhiən rəhatəmah e nəhue nıtəni u in təmol lanəha məmə, itəmah nəmotəruru agın Uhgın, kəni rəhatəmah nuhuiniən tikə agın məmə onəkəhuvən məutatig itəmah Uhgın əpəha e negəu e neai. ¹³ Mətəu itəmah mın u əpən nəmotan isəu o Uhgın, nəməhuva kətiəh itəmah Krısto Iesu, kəni rəueiu nəməhuva pəhriən o Uhgın e nira Krısto.

¹⁴ Tol lanəha mətəu-inu Krısto pisin əmə təmələhu nəməlinuiən, təməlis nəuaniləuis rəha Isrel mine Nanihluə mın kəhuva kətiəh məmə ilah nətəm kətiəh mın əmə. Əpən, Lou rəha nəuaniləuis mın rəha Isrel təməuəri ilah mine Nanihluə mın matol məmə ilah kautol tikimır, təhmen=pən əmə e nıpəgləuahtəniəkıs kəti tətəuəri nətəmimi əpəha e nıtəuat kəti mine nətəmimi əpəha e nıtəuat kəti mın. Mətəu Krısto təmırəuei nıpəgləuahtəni əha. ¹⁵ Təmol lanəha nian in təmimıs e niği kəməluau, kəni təmol məmə kitah okotəpəh nıtəu-pəniən Lou mın rəfin rəha nətəm Isrel məmə okotəhruahru e nəhmti Uhgın. Krısto təmol lanəha məmə in otol nətəm Isrel mine Nanihluə mın kəhuva kətiəh lan. Kəni e noliən əha, in təmələhu nəməlinuiən. ¹⁶ Kəni e nımisiən rəhan e niği kəməluau, Krısto təmos ilah kəhuva kətiəh, kəni mit ilah mohtəlig=pən o Uhgın, kəni mol rəhalah tıməti tamıs. ¹⁷ In təmuva mətəni pətigəm nəməlinuiən kəm təmah u əpən nəməutatig isəu o Uhgın, kəni mətəni pətigəm nəməlinuiən kəm timah u iəməutatig iuəkır o Uhgın. ¹⁸ Kəni rəueiu e nati nak iətəm Krısto təmol, kitah rəfin nətəm Isrel mine Nanihluə mın, kotəhrun nuvaian o Tatə Uhgın e Narmın Rəhan kətiəh əmə.

¹⁹ Kəni tol lanəha, səniəmə itəmah iapispis mın uə nətəm ihluə, mətəu rəueiu itəmah natig mın e negəu e neai itəmah nətəm kəutəhatətə e Iesu, kəni itəmah nenəti Uhgın mın. ²⁰ Kitah kotəhmen e nimə kəti rəha Uhgın iətəm nəhłki nimə

in Krısto İesu, kəni aposil mın mıne İəni mın, ilah nəhlmi nimə asoli mın, 21-22 kəni Krısto tatılpin itəmah Nanıhlua mın e nimə əha təhmen e nəhlmi nimə mın, kəni tatıvləkin nəhlmi nimə mın rəfin məmə ilah okəhuva nimə əhruahru rəha nəfakıən kəm İərmənıg, İətəm Uhgın tətətıg İkin e Narmın Rəhan.

3

Pol təməni pətıgəm nəlpəkəuıən oneuən rəha Uhgın

¹ İəu Pol, İəməni pətıgəm nanusıən rəha Krısto İesu kəm təmah Nanıhlua mın, kəni kəməfa İəu e kaləpus ohni, kəni İətətıg İkinu rəueıu.

² İtəmah nəkotəhrun rəkıs məmə Uhgın təməfa uək asoli u kəm İəu məmə İəkəni pətıgəm nəuvırıən rəhan kəm təmah. ³ Təhmen e nəghatıən İətəm İəmətəi rəkıs kəm təmah, İətəni məmə Uhgın pısın əmə təmol əpu nati oneuən rəhan kəm İəu. ⁴ Nıan onəkotafın nəghatıən əha, kəni onəkotəhrun rəhak nəhrunıən e nıpətı nəghatıən rəha nəlpəkəuıən oneuən rəha Uhgın e Krısto. ⁵ Uhgın təməsol əpuıən nati u kəm nətəm aupən, mətəu rəueıu tımol əpu e Rəhan Narmın kəm rəhan mın aposil mın mıne İəni mın İətəm təmıtəpın rəkıs. ⁶ Nati oneuən əha məmə e nanusıən təuvır əmə, Nanıhlua mın, ilah mın kəməhuva mətəhmen e nətəm İsrəl o nosıən nəuvırıən rəha Uhgın, kəni ilah kəməhuva kətıəh, kəni kautos pətı nəuvırıən rəha Uhgın e nənıəskasıkıən rəhan e Krısto İesu.

⁷ E nəuvırıən asoli İətəm Uhgın təməfa əpnəpın əmə kəm İəu e nəsanəniən asoli rəhan, in təməfa uək u rəha nəni pətıgəmiən nanusıən təuvır əha. ⁸ Nati əpnəpın İəu ləhtəni əgın e nətəmimi rəfin rəha Uhgın, mətəu e nəuvırıən rəhan, Uhgın təməfa uək u, məmə İəkəni pətıgəm kəm təmah u Nanıhlua mın, nəuvırıən mın rəha Krısto İətəm ko kitah kəsotəhrunıən ilah rəfin mətəu-ınu ilah tepət naunun tıkə, ⁹ kəni İəkol əpu kəm nətəmimi rəfin nolıən İətəm Uhgın təmol rəhan nəlpəkəuıən oneuən otuva miet pətıgəm. Uhgın u təmol natımnati rəfin, in təmətəhluaıg e nəlpəkəuıən əha nuvəh rəkıs.

¹⁰ In təmol lanəha məmə rəueıu in otol pətıgəm kəm İərmənıg mın mıne nepətıən mın əpəha e magəuagəu rəhan neinatıgıən İətəm suaru rəhan tepət tepət. Kəni ilah okoteruh rəhan neinatıgıən nıan okoteh nıməfakı. ¹¹ İnu nəlpəkəuıən rəhan İətəm tətətıg İtulın, kəni təmuva nıpəhrıənıən e Krısto İesu, İərmənıg rəhatah. ¹² Kəni mətəu-ınu e Krısto mıne rəhatah nəhatətəiən lan, kitah kotəhrun nuvaiən nıan rəfin otəhtul e nəhmtı Uhgın məsotəgıniən. ¹³ Tol lanəha, İəkətapuəh o təmah məmə sotolıən məmə nətəlıgıən rəhatəmah teıuıu e nəhməiən İətəm İətətıg lan İkinu. İətətəu nəhməiən o təmah, kəni in otasıru e rəhatəmah nəmiəgəhiən.

Nəfakıən rəha Pol

¹⁴ Mətəu e natımnati mın əha İətəm İəu İəməni rəkıs, kəni İətəsiəulın mətəfakı kəm Uhgın Tatə, ¹⁵ İətəm in təmol nətəmimi mın rəfin e nəhue nıtəni mın mıne əpəha e negəu e neai. ¹⁶ Nəsanəniən mıne nolkeıkeıən mıne neinatıgıən rəha Uhgın in tepət təuvır tapırəkıs, kəni İəkətapuəh o Uhgın məmə Narmın Rəhan otol nıkitəmah təsanən e nati təuvır mın əha rəhan ¹⁷ məmə e nəhatətəiən rəhatəmah e Krısto, in otatıg kətıəh e nıkitəmah. Kəni İətəfakı mın məmə nəmiəgəhiən rəhatəmah oteıuıu mamnım vıvi e nolkeıkeıən rəha Uhgın ¹⁸ məmə İtəmah nətəmi rəfin İətəm nəutəhatətə e Krısto, onəkoteh vıvi nolkeıkeıən asoli rəha Krısto İətəm naunun tıkə. In teıuıu tapırəkıs lokamnım əpın. In təri tapırəkıs məhau mın. Suaru rəhan tıu tapırəkıs suaru

rəha mıtıgar. In iahgin tapirəkis nəhue nıftəni rəfin agın. ¹⁹ Nolkeikeian əha rəha Kristo, ko kəsotəhrun rəfinian mətəu-inu in iahgin pık, mətəu iətəfaki məmə onəkotəhrun vivi nolkeikeian əha məmə Uhgın otəriauəh e nəmiəgəhiən rəhatəmah e noliən təuvır mın rəfin rəhan.

²⁰ !Kəni pəh kotəfəri nərgi Uhgın! E nəsanəniən rəhan iətəm tatol uək e nəmiəgəhiən rəhatah, in təhrun noliən natimnati tapirəkis agın natimnati rəfin iətəm nikitah tətəhti uə kəutətapuəh ohni. ²¹ Pəh kitah niməfaki kotol kətiəh kitah Kristo Iesu mautəni-vivi Uhgın nian rəfin matuvən matuvən əmə lanko naunun tikə. !Əuəh!

4

Kitah kətiəh e Kristo

¹ Uhgın aru təmauın e təmah məmə itəmah nəkəhuva rəhan mın nətəmimi, kəni təmauın itəmah məmə nəkəutaliuək e nəmiəgəhiən iətəm təhruahru agın. Tol lanəha, iəu Pol u iətətig e kaləpus o İərmənig, iəkətapuəh əskasik o təmah məmə onəkotətig e nəmiəgəhiən təuvır kəti tol lanəha. ² Otosiahu aru itəmah e natimnati rəfin, kəni məhuva itəmah nətəmi mətig, kəni nətəligiən rəhatəmah otəfəməh, kəni nian suah kəti otol nati kəti təsəhmeniən e nəhmtitəmah, kəni nikitəmah otəsəhmə uəhaiən ohni e nolkeikeian rəha Uhgın.

³ Narmın Rəha Uhgın təmuəpumiən itəmah, tol lanəha onəkotalkut əskasik məmə nəkotətig kətiəh e nəməlinuian. ⁴ Kitah nıpətın kətiəh əmə, kəni Narmın Rəha Uhgın kətiəh əmə, kəni itəmah nautələhu=pən əskasik rəhatəmah nətəligiən e nati kətiəh əmə, nəuviriən iətəm Uhgın təmauın e təmah ohni. ⁵ Kəni İərmənig kətiəh əmə, nəgətuniən kətiəh əmə, bəptais kətiəh əmə; ⁶ kəni kitah kəutəfaki kəm Uhgın kətiəh əmə u in rəhatah rəfin Tatə. In tətərmənig rəfin e tah, kəni tatol rəhan uək e nəmiəgəhiən rəfin rəhatah, kəni mətətig e nikitah rəfin.

⁷ Mətəu Kristo təməuəri rəhan nəsanəniən kəm kitah rəfin agın kətiəh kətiəh o noliən uək pisin pisin mın. ⁸ Tol lanəha, Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “Nian in təməri ilis agın, kəni miti pətigəm rəhan tikimır mın iətəm təmehpahu ilah.

Kəni təməfən nati təuvır kəm nətəmimi.”

⁹ Eruh to nəghatiən əha məmə, “In təməri.” Nıpətın təni məmə, Kristo təmaupən meiuaiu ləhtəni agın, ikinu e nəhue nıftəni. ¹⁰ Suah u iətəm təmeiuaiu=pa, in iətəmi kətiəh əmə iətəm in təməri mın ilis agın mapirəkis neai məmə in otəriauəh e ikın mın rəfin. ¹¹ In iətəmi kətiəh əmə iətəm in təməfən nəsanəniən rəhan kəm nətəmimi pisin pisin mın məmə nəuvein okəhuva aposil mın, nəuvein okəhuva iəni mın, nəuvein okəhuva nətəmimi rəha nəni pətigəmiən nanusiən təuvır, nəuvein okəhuva pastə mın mine nəgətun mın.

¹² Kristo təmol lanəha məmə ilah okotasıru motol əpenə-penə e nətəmimi rəha niməfaki, kəni nətəmimi rəha niməfaki okotol uək rəha Uhgın məmə nıpəti Kristo otəskasik, ¹³ mətəuarus kitah rəfin kəhuva motol kətiəh e nəhatətəiən rəhatah, mine nəhruniən e Nəti Uhgın, kəni motepət məhuva motəhmen e Kristo iətəm in təhruahru agın.

¹⁴ Kəni kitah okotəpəh noliən mın rəha kəlkələh mın u nian rəfin kəutəuhlin rəhalah nətəligiən e nati kınətəhatətə rəkis lan, təhmen e kinu kəti iətəm naiəh tatos. Nətəligiən rəhatəmah tatol lanəha mətəu-inu suah kəti tətəgətun nati pisin, uə suah kəti mın tatiuvi rəhatəmah nətəligiən e nəghatiən rəhan iətəm nikitəmah təhti məmə in təuvır, mətəu nıpəhriəniən, suah kəha tətəiuə. ¹⁵ Mətəu kəpə, kitah okəsotoliən lanəha. E nolkeikeian, okotəni əmə

nipəhriənian. Kəni e noliən əha, e natimnati rəfin iətəm kautol, okotepət məhuva motəhmen e Kristo, iətəm in rəhn-kapə niməfaki. ¹⁶ Kəni Kristo tatol məmə rəhan mīn nətəmimi kəhuva kətiəh, təhmen=pən əmə e nəuaniləuis mīn iətəm kautilpīn nipəti iətəmimi. Nian nəuəli-nəuəli nipətin kautol vivi uək əhruahru rəhalah e nolkeikeiən, mol nipətin tatepət mətəskasik.

Noliən vi rəha iəfaki mīn

¹⁷ E nərği İərməniğ iətəni əskasik kəm təmah məmə onəsotohtəu=pən mīniən noliən rəha nətəmi mīn u kəsotəniən nipəhriənian e Uhgīn. Nətəliğin rəhalah tol nati əpnəpīn lan. ¹⁸ Nəhrunian rəhalah tətən əmə əpəha tapinəpu ikīn, kəni mautan isəu o nəmiəğəhiən iətəm Uhgīn tətəfa mətəu-inu rəhn-kapə lah tiəkis kəni kəsotolkeikeiən məmə okotəhrun Uhgīn, kəni kīnotəruru nati. ¹⁹ Kəni məsotaulisiən e rəhalah noliən tərəh mīn, kəni mīnotegəhan e noliən tərəh mīn kəutarməniğ e nəmiəğəhiən rəhalah, təhmen e nitəuiən nipətan, mīne noliən mīn lanəha. Kəni nian rəfin kautolkeikei mīn məmə okotol təhmīn mīn.

²⁰ !Mətəu nian kəmotəgətun itəmah e Kristo, nəgətunian əha in tol pīsīn agīn e inəha! ²¹ Kəmətəgətun itəmah e noliən rəha Kristo, kəni itəmah rəhan mīn, kəni kəgətun itəmah e nipəhriənian iətəm tətətiğ lan. ²² Kəni kəməgətun itəmah məmə onəkotəhlman e rəhatəmah noliən əuas mīn u kotərəh, təhmen e nati piən kəti. Kəni motəpəh nətəliğin əuas mīn u kotərəh. Nolkeikeiən tərəh mīn mīne neiuə mīn koatərəkīn noliən mīn mīne nətəliğin mīn. ²³ Nəmiəğəhiən mīne nətəliğin rəhatəmah otəkeikei muva məuvir vivi mīn. ²⁴ Kəni itəmah onəkotəkeikei məhuva nətəmimi vi mīn e noliən mīn mīne nətəliğin mīn rəhatəmah, iətəm Uhgīn təmol məmə okotəhmen lan, inu noliən mīn iətəm nīkīn tətəgiən lan, mīne noliən mīn əhruahru pəhriən.

²⁵ Tol lanəha, itəmah rəfin nəkotəkeikei motəpəh noliən rəha neiuəiən, mətəu nəkotəni nipəhriənian kəm təmah mīn, mətəu-inu kitah nəuəli-nəuəli nipəti Kristo. ²⁶ Nian nīkim tətəhmə, solian noliən tərəh, kəni alu uəhai əmə məsolian niəməha tətətiğ lam mətəuarus mītigar tuvən miuvig, ²⁷ kəni məsəfəniən nəua nīmahan kəti kəm Setən. ²⁸ İətəm tətəkləh otəkeikei məhlan e noliən əha, mətəu in aru otəkeikei mol uək kəti e nəhlmīn məmə otos məni nəuvein iətəm təhrun nəfəniən nasiruiən kəm ianrah mīn.

²⁹ Səniən nəghatiən tərəh e nohlīm, mətəu əni əmə nati təuvir iətəm otasiru e nətəmimi nian kotaliuək e suaru pīsīn pīsīn mīn, məmə nəghatiən mīn əha otasiru e lah. ³⁰ Sotolian Narmīn Rəha Uhgīn tətəu nahməiən o noliən rəhatəmah, mətəu-inu in nəmtətiən rəhatəmah məmə itəmah rəha Uhgīn, kəni in otos rəkis itəmah e noliən tərəh mīn e nian rəha nosmiəğəhiən. ³¹ Kəni əraki rəfin e natimnati mīn u: nahməiən e nikitəmah iətəm tətətiğ tatuvəh o nati kəti tərəh iətəmi təmol e təmah; kəni əraki mīn e noliən niəməha; mīne noliən rəha nəni rahien nətəmimi; mīne noliən rəha nikitəmah mīne nohlitəmah tətətipərəh pik təhmen e kaluəluə; mīne noliən rəha norgəhuiən; mīne noliən mīn rəfin iətəm okotol nərahien kəm nətəmimi. ³² Mətəu otəuvir o təmah mīn, kəni motol nikitəmah tīmətmətiğ o təmah mīn. Kəni nəmə itəmah kəti otol nati tərəh kəti kəm təmah kəti mīn, kəni otalu əmə lan, təhmen=pən əmə məmə Uhgīn təmalu e rəhatəmah noliən tərəh mīn mətəu-inu Kristo təmimis o təfagə tərəh mīn rəhatəmah.

5

Nəmiəğəhiən e nəhəğəhəgiən

4:16 Kol 1:18; 2:19 **4:17** Rom 1:21; 1Pitə 1:14 **4:22** Rom 8:13; Kol 3:9 **4:23** Rom 12:2 **4:24** Jen 1:26; Kol 3:10 **4:25** Sek 8:16; Kol 3:8-9 **4:26** Sam 4:4; Jem 1:19-20 **4:29** Kol 4:6 **4:30** Aes 63:10; Efəs 1:13-14; 1Təs 5:19 **4:31** Kol 3:8 **4:32** Mat 6:14; 18:22-35; Kol 3:12-13

¹ Tol lanəha, otalkut əskasik məmə onəkotisikəuvün Uhgün mətəu-inu itəmah nenəti Uhgün mın iətəm in tolkeikei pik itəmah. ² Kəni otaskəlīm əskasik noliən rəha nolkeikeiən, təhmen əmə məmə Krısto təmolkeikei itah lan kəni muva mımıs o tah, kəni nımisiən rəhan təhmen e sakrifais kəti iətəm kəmuvan e nigəm nəmiəvi nahnigəm təuvir iətəm kətəfən kəm Uhgün mol nıkin tagiən lan.*

³ Mətəu-inu itəmah nətəmimi rəha Uhgün iətəm nəkotəhruahru, kəni itəmah onəsotol ağıniən noliən nati kəti məmə okəni rah itəmah ohni. İatəni noliən tərəh mın təhmen e nıpətan mıne nəman mıne, kautit oneuən ilah mın; mıne noliən tərəh rəfin iətəm tol naulisiən o nəniən; mıne nətəmimi mın u nəvərəs mın. ⁴ Kəni təsəuviriən məmə nəkotəni nəghatiən iətəm taulis o nəniən, uə nəghatiən alməli mın, uə nəuvsaniən tərəh, uə nəpauəiən. Təsəhruahruian məmə nəkotəni nəghatiən tərəh mın əha. Mətəu otəni nəghatiən təuvir mın kəm Uhgün, məmə nikitəmah tagiən o natimnati iətəm in təmol o təmah. ⁵ Kəni nəkotəkeikei motəhrun nati u məmə, nətəmimi nətəm kautohtəu nıpətan, uə nətəmimi nətəm kautol noliən tərəh iətəm tol naulisiən o nəniən, uə nətəm kəutaumis, ilah mın əha ko kəsəhuvəniən e negəu rəha Krısto mıne Uhgün, (nətəm kəutaumis kotəhmen e nətəmimi kəutəfaki kəm narmı nati mın, rəhalah nautə in uhgün rəhalah).

⁶ Sotegəhaniən məmə suah kəti otiuvi=pən itəmah e nəghatiən eiua mın rəhan u nıpəhriən lan tikə. Mətəu-inu o noliən tərəh mın əha, Uhgün nıkin otərəh kəni tol nalpiniən kəm nətəmimi iətəm kəutəhti nəuiən. ⁷ Tol lanəha, nəşəhuvəniən motan pəti itəmah mın ilah motol noliən tərəh mın iətəm kautol.

⁸ Nian kəti aupən, napinəpuian təmatarmənig e təmah, mətəu rəueiu itəmah nınəhuva o Krısto kəni nəhagəhagiən tınətarmənig e təmah. Tol lanəha, otəni təhmen e nətəmi rəha nəhagəhagiən, ⁹ mətəu-inu nəhagəhagiən e nəmiəgəhiən rəhatəmah tətəuə e nəuviriən, mıne nəhruahruian, mıne nıpəhrieniən. ¹⁰ Kəni otalkut məmə onəkotəsəl motəhrun noliən mın iətəm okotol Uhgün nıkin tagiən lan. ¹¹ Sotohtəu-pəniən nətəmimi rəha napinəpuian motol noliən tərəh mın itəmah mın ilah. Nati təuvir mın e noliən mın əha tikə. Mətəu otəmki=pa noliən mın əha e nəhagəhagiən, kəni nətəmimi okotun məmə noliən mın əha kotərəh. ¹² Noliən oneuən mın rəha nətəmi u nətəm kəutəhti nəuia Uhgün, ilah noliən mın rəha naulisiən, kəni naulisiən asoli o nəni pətigəmiən noliən mın əha. ¹³ Mətəu natimnati rəfin iətəm kəhuva e nəhagəhagiən, nətəmimi koteruh vivi məmə ilah kotəhro lanu. ¹⁴ Tol lanəha mətəu-inu nian nəhagəhagiən tətasiəgəpin nati kəti, kəni nətəmimi kəuteruh əhruahru. O nati u kətəni məmə,
“İtəmah u nəutapıli, otair-tə,
otəmiəgəh e nımisiən,
pəh Krısto otasiəgəpin itəmah.”

¹⁵ Kəni əutətəu vivi itəmah o rəhatəmah noliən mın, məsotatigiən məmə nətəm kəutalməli mıne, mətəu nəkotatig e neinatigiən, ¹⁶ kəni nian rəfin okəmə nəkoteruh suaru o noliən nəuviriən kəti, autol, mətəu-inu rəueiu kəutatig e nian rəha nərahien tepət. ¹⁷ Kəni tol lanəha, sotalməliən-tə, mətəu otəkeikei motalkut məmə onəkotəhrun nati nak iətəm İərmənig tolkeikei. ¹⁸ Sotapisiən e wain mətəu-inu otiuvi=pən itəmah e nalməliən, mətəu təuvir məmə nəmiəgəhiən rəhatəmah otəriəuəh əmə e Narmın Rəha Uhgün. ¹⁹ Otəghati kəm təmah mın e nəpuən mın e Nauəuə rəha Nəpuən, mıne nəpuən mın rəha

5:1 Mat 5:48 * **5:2** Uvən meruh e tiksınəri nəghatiən u “sakrifais.” **5:2** Eks 29:18; Hip 10:10
5:5 1Kor 6:9-10; Kol 3:5 **5:6** Rom 1:18; Kol 2:4,8 **5:8** Jon 12:36; Efəs 2:13; Kol 1:13; 1Pitə 2:9
5:13 Jon 3:20-21 **5:14** Aes 26:19; Rom 13:11 **5:16** Kol 4:5 **5:18** Luk 21:34

niməfaki, mine nəpuən mın iətəm tatsipən e Narmın Rəha Uhgın. Otani, kəni otani nəpuən mın e nikitəmah kəm İərmənig, ²⁰ kəni nəkotəkeikei məutəni kəm Tatə Uhgın məmə nikitəmah tagiən o natimnati rəfin, kəni otəni e nərgi İərmənig İesu Kristo.

Nolian rəha nətəm kəmotol marit

²¹ Nian itəmah kəti tətəghati, sotaskəlīmian e rəhatəmah əmə nətəligiən, mətəu otətəlig-to e nəghatiən rəhan, kəni motol mətəu-inu nəkotisiai Kristo.

²² Itəmah nıpətan nətəm ninotol rəkis marit, otətəlig kəni motol nəghatiən rəha nəman mın rəhatəmah təhmen məmə nautol kəm İərmənig. ²³ Otol lanəha mətəu-inu iərman in tarmənig e rəhan pətan təhmen e Kristo in tarmənig e niməfaki u nıpətin, kəni in rəhan İosmiəgəh. ²⁴ Niməfaki tətətəlig lan kəni matol nəghatiən rəha Kristo, kəni təhmen-əhmen əmə, nıpətan nətəm kinotol rəkis marit okotəkeikei məutətəlig lan kəni motol nəghatiən rəha rəhalah mın nəman e natimnati rəfin.

²⁵ Kəni itəmah nəman nətəm ninotol rəkis marit, otolkeikei rəhatəmah nıpətan təhmen əmə məmə Kristo təmolkeikei niməfaki, kəni məfən rəhan nəmiəgəhiən ohni. ²⁶ Təmol lanəha məmə in otol niməfaki otəhruahru, kəni təmeikuas lan e nəghatiən rəha Uhgın, təhmen e nəhu tətəikuas e nətəmimi. ²⁷ Təmol mın lanəha məmə Kristo təhrun nosiən rəhan niməfaki muva ohni, kəni niməfaki u təhruahru vivi, kəni kəseh-pəniən nolian tərəh kəti lan, kəni in təuvir məhagəhag. Niməfaki əha in təhmen e pətan kəti iətəm kəmol=pən malə-malə kəm in məmə otol marit, kəni nati kəti tikə e nıpətin iətəm təsəhruahruian.

²⁸ Kəni təhmen əmə lanəha, nəman okotəkeikei motolkeikei rəhalah nıpətan mın təhmen məmə kəutolkeikei aru əmə nıpətilah. İətəmi u in tolkeikei pik rəhan pətan, tolkeikei aru in. ²⁹ Otətəlig-to, iətəmi kəti tikə iətəm tətəməki aru e nıpətin, mətəu in tətəugın vivi kəni materuh vivi, təhmen əmə məmə Kristo tatol kəm niməfaki, ³⁰ mətəu-inu kitah nəuvetin nıpətin. ³¹ Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “Kəni o nati əha, suah kəti otiet rəkis e rəhan tatə mine məmə, kəni mol kətiəh ilau rəhan pətan, kəni ilau okiəuva matuol kətiəh e nıpətilau mine nəmiəgəhiən rəhalau.” ³² Nəghatiən əha in nəghatiən təuvir kəti iətəm təfigəm, kəni nıpətin tətəhluaig. Mətəu iətəni məmə in nəghatiən əuhlin kəti məmə Kristo mine niməfaki, ilau kətiəh. ³³ Mətəu nəghatiən əha tətəuva mın o təmah. Kəni itəmah nəman kətiəh kətiəh onəkotolkeikei rəhatəmah nıpətan mın təhmen e nautolkeikei aru mın itəmah. Kəni nıpətan, nəkotəkeikei motisiai rəhatəmah nəman.

6

Nolian rəha kəlkələh mın mine tatə mine mamə

¹ Itəmah kəlkələh mın. Otol nəuia tatə mın mine məmə mın rəhatəmah mətəu-inu itəmah rəha İərmənig, kəni nolian u in təhruahru məmə itəmah onəkotol.

² Nəghatiən kəti e Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “Otəfən nisaiən kəm rəhatəmah tatə mine məmə.” Nian Uhgın təməni lou u, məfən nəniəskasikiən tatig lan. Kəni lou u, təmaupən miet e lah iətəm nəniəskasikiən tətətig e lah.*

³ Nəmə nəkotol lou əha, nəniəskasikiən əha tətəni lanəha məmə, “natimnati mın e nəmiəgəhiən rəhatəmah otaiu təuvir, kəni natigiən rəhatəmah e nəhue niftəni u otəfəməh.”

5:19 Kol 3:16 **5:20** Kol 3:17 **5:31** Jen 2:24; Mat 19:5 **6:1** Kol 3:20 * **6:2** Uhgın təməfən lou tēpət, kəni nəuvein nəniəskasikiən tikə e lah. Mətəu nian təməni lou u, məfən nəniəskasikiən tatig lan. Uərisig e lou u, təməni lou mın nəuvein iətəm nəniəskasikiən tətətig e lah. Mətəu lou u, təmaupən miet e lah iətəm nəniəskasikiən tətətig e lah. **6:3** Dut 5:16

⁴ Tatə mın. Sotoliən təkasiək e nenətitəmah mın məmə otol nıkilah təpəu mahmə, mətəu oteh vivi ilah, motəgəu ilah e nolien rəhalah kəni motəgətun ilah e suaru rəha İərmənig.

Nolien rəha slef mın mine rəhalah iətəmi asoli mın

⁵ Slef mın. Onəkotol nəuia nətəmi asoli mın rəhatəmah e nəhue nitəni u, onəkotol e nisialən, mine nəginian, kəni onəkotol e nikitəmah pəhriənian təhmen əmə məmə rəhatəmah iətəmi asoli in Krısto. ⁶ Kəni onəkotol nəuialah, mətəu səniəmə nian əmə iətəm ilah kauteruh itəmah lan məmə nıkilah otagiən o təmah. Mətəu onəkotol nəuialah təhmen məmə itəmah slef mın rəha Krısto, kəni mautil nolien mın iətəm Uhgın tolkeikei e nikitəmah pəhriən. ⁷ Onəkotol rəhatəmah uək e nikitəmah rəfin, təhmen=pən əmə İərmənig in rəhatəmah iətəmi asoli, səniəmə iətəmi kəti əmə in rəhatəmah iətəmi asoli, ⁸ mətəu-inu nəkotəhrun məmə İərmənig otəfinə nətəouiən kəm nətəmi ərafın e nati təuvır mın iətəm kəmotol, nati əpnarın nəmə in slef uə in iətəmi əpnarın əmə kəti.

⁹ Kəni itəmah nətəmi asoli mın. Onəkoteh vivi mın əmə rəhatəmah slef mın lanəha. Məsotəghati əskasikiən kəm lah məmə ilah okotol nəuiatəmah, mətəu-inu nəkotəhrun məmə İətəmi asoli rəhatəmah mın ilah kətiəh əmə əpəha e negəu e neai, kəni in tatol təhmen-əhmen əmə kəm nətəmi rəfin.

Nuyəniən e natimnati rəha Uhgın o nəluaginian

¹⁰ Naunun nəghatien rəhak tol lanu. Otəhtul əskasik e İərmənig mine rəhan nəsanəniən asoli. ¹¹ Əhuvən e natimnati rəfin rəha Uhgın o nəluaginian məmə nəkotəhrun nosien nəhtulian rəhatəmah nian Setən tatol nəlpəkəuiən eiuə o nohien itəmah. ¹² İətəni lanu mətəu kitah kəsotəluaginian kitah nətəmi rəha niftəni, mətəu kəutəluagin kitah nati pisin iətəm kəsotəfuiən, inəha iərmənig mın, mine nepətiən mın, mine nati iətəm kotəsanən e nərahien rəha napinəpuian rəueiu e niftəni, mine iərmis mın mine narmin mın e nımagəuagəu. ¹³ Tol lanəha, əhuvən e natimnati rəfin rəha Uhgın o nəluaginian məmə nian nərahien iətəm Setən tatol otuva, nəkotəhrun nəluaginian o nərahien əha, kəni nian nəmotol əpenə-penə rəfin o nəluaginian, nəkotəhrun nosien nəhtulian rəhatəmah.

¹⁴ !Kəni, otol əpenə-penə! Nian nəkotəhtul əskasik o nəluaginian, rəhatəmah natimnati rəha nəluaginian tol lanu:

Otaskəlim əskasik nəghatien pəhriən, inu təhmen e kətəuti iətəm nəmotəlis nəlugitəmah lan.

Otol nolien rəhatəmah otəhruahru e nəhmti Uhgın e nəhatətəien, inu təhmen e aiən iətəm tatol pəsig e mankilahatəmi.

¹⁵ Otol rəhatəmah nətəligian təkasiək e nanusien təuvır rəha nəməlinuiən, inu təhmen e put əskasik iətəm tətəsiro e təmah o nəhtul əskasikiən.

¹⁶ Kəni mine, nati kəti mın, otəhatətə əskasik e Uhgın, inu təhmen e sil u in timpə asoli kəti iətəm təhrun nəuiapisiən nıfagə rəha Setən iətəm tatuəu.

¹⁷ Otəni nıpəhriənian məmə Uhgın təmosmiəgəh itəmah. Inu təhmen məmə natuvən e kəfəfau əskasik kəmol e aiən iətəm tətəhtərain rəhn-kapə təmi.

Otəhrun vivi Nauəuə Rəha Uhgın, inu təhmen məmə natos e nau rəha nəluaginian iətəm Narmin Rəha Uhgın tətəfinə kəm təmah.

¹⁸ Kəni oteğəhan=pən məmə Narmin Rəha Uhgın otit itəmah e rəhatəmah nəghatien kəm Uhgın e nian rəfin, kəni otəghati kəm Uhgın e nəfakiən e nolien

6:4 Sam 78:4; Prov 22:6; Kol 3:21 **6:5** Kol 3:22-23; Tait 2:9-10; 1Pitə 2:18 **6:8** 2Kor 5:10; Kol 3:24-25 **6:9** Rom 2:11; Kol 4:1 **6:11** Rom 13:12; 2Kor 10:4 **6:12** 1Pitə 5:8-9 **6:14** Aes 11:5; 59:17; 1Təs 5:8 **6:15** Rom 10:15 **6:17** Hip 4:12

pişin pişin min mine nətapuəhiən min. Tol lanu, otəsal vivi, kəni motəfaki nian rəfin o iəfaki min rəfin.

¹⁹ Kəni otəfaki min ohniəu məmə nian rəfin iətəghati, kəni Uhgın otəfa nəghatiən kəm iəu, məmə iəkəni pətigəm e nikin əsanən rəfin rəhak nati oneuən rəha nəniən təuvir iətəm Uhgın təmol əpu kəm tah. ²⁰ Kəni rəueiu, iəu iəni əhruin rəha Iesu Kristo, mətəu iətətig əmə e kaləpus kəməlis iəu e sen u aiən, mətəu-inu iətəni pətigəm nəniən təuvir əha. İəkəkeikei məni pətigəm nəniən təuvir əha məsəginian. Kəni otəfaki ohniəu məmə iəkəkol lanu.

Naunun nəghatiən rəha Pol

²¹⁻²² İəu iəkəkolkeikei məmə itəmah nəkotətəu nəniən rəhak, kəni tol lanəha, iəkəhli-pinə Tikikəs tuvnə. In piatah keikei kəti iətəm tətaiu əskasik o uək rəha İərmənig ikinu. In otəni pətigəm nəniən rəhatiməh kəm təmah məmə iəu iətəhratig lanu, kəni nəniən əha otəfəri nətəligiən rəhatəmah.

²³ Pəh Uhgın Tatə mine İərmənig Iesu Kristo okuəfinə nəməlinuiən, mine nolkeikeiən, mine nəhatətəiən. ²⁴ Pəh Uhgın otətuati e nəuviriən rəhan kəm nətəmimi rəfin iətəm kotolkeikei rəhatah İərmənig Iesu Kristo e nolkeikeiən iətəm naunun tikə.

Filipai

Nauəuə iətəm Pol təmətei tuvən kəm nəfaki min ikin Filipai

Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Filipai

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

?Təmətei tətuvən kəm pəh? Təmətei tətuvən kəm niməfaki əpəha Filipai.

?Natigiən təhro lanu nian təmətei? Nətəm Isrel, kəməhgi=pən ilah, mətəu Nanihluə* min tepət, kəməsəhgi-pəniən ilah. Pol in təmēm niməfaki əpəha Filipai e rəhan naliuəkiən iətəm tatol keiu lan. Əpəha e niməfaki əpəha Filipai, nətəm Isrel mine Nanihluə min kəutəfaki pəti, nati əpnəpən Nanihluə min tepət, kəməsəhgi-pəniən ilah. Mətəu e nian əha, nəgətun eiua min nəuvein kəməhuva motəni məmə okəkeikei kəhgi=pən ilah, kəni nəmə kəsotoliən, Uhgın otəsosmiəgəhiən ilah.

?Təmətei nauəuə u o nak? 1. Nian Pol təmətətig e kaləpus əpəha Rom, nətəmimi rəha niməfaki əpəha Filipai, kəmotahli=pən Epafrotaetəs məmə otəmki məni nəuvein muvən kəm in. Niməfaki əha inəha, əpəha Filipai in təmaupən mahli=pən məni kəm Pol. Pol təmətei nauəuə u məmə otəni tagkiu o niməfaki əpəha Filipai o natimnati iətəm kəmotahli=pən kəm in. 2. E nauəuə u, Pol təmahtipəsəg e nəgətun eiua min u kəutəni məmə Nanihluə min okəkeikei kəhgi=pən ilah məmə Uhgın təhrun nosmiəgəhiən ilah. 3. Pol tolkeikei məmə otəfəri nətəligiən rəhalah, kəni məni=pən kəm lah məmə suaru kətiəh əmə məmə okotagiən lan. Iesu Kristo pisin əmə təhrun noliən nikilah tagiən, nati əpnəpən məmə kəutatig e nian təuvir uə nian iəkis min.

Pol təməni təuvir kəm lah

¹ İəu Pol, mine Timoti, slef mil rəha Kristo Iesu, iəutəni təuvir kəm təmah rəfin nətəm kəutəfaki kəm Kristo Iesu əpəha Filipai, mine nətəmi asoli rəha niməfaki, mine dikon min.

² Pəh Uhgın u Tatə rəhatah, mine İərməniğ Iesu Kristo, otətuati e nəuviriən mine nəməlinuiən kəm təmah.

Pol təməfaki o nətəm Filipai

³ İəkolkeikei məmə iəkəni kəm təmah məmə nian min rəfin iətəm nikik tətəhti itəmah, iətəni kəm rəhak Uhgın məmə nikik tagiən o təmah. ⁴ Kəni nian rəfin e rəhak rəfin nəfakiən o təmah rəfin, iətəfaki əmə e nagianien, ⁵ mətəu inko rəhatəmah nasiruiən lak e uək rəha nəni pətigəmiən nanusiən təuvir, e nətuəuinien, nian nəmotəhatətə e nanusiən təuvir, mətəuarus=pa u rəueiu. ⁶ Tol lanəha iəkəhrun vivi məmə Uhgın iətəm təmətuəuin uək təuvir e nəmiəgəhiən rəhatəmah, in otəkeikei matol lanəha, kəni otəpanol naunun lan e nian Kristo Iesu otitəlig=pa min.

⁷ Nian rəfin, iəkolkeikei pik itəmah, kəni iəkəkeikei mətəu nagianien lanu mətəu-inko Uhgın təməfa rəhan nəuviriən nian təməfa uək u kəm tah. E nian iəmətətig e kaləpus, mine nian iəmətan əmə mətəhtul pətigəm o nanusiən təuvir məmə in nipiəhriənien, mətəu itəmah nəmotasiru lak. ⁸ Uhgın təhrun məmə iətəni pəhriən məmə iəkolkeikei məmə iəkəruh itəmah, mətəu-inu iəkolkeikei pik itəmah təhmen əmə məmə Iesu Kristo tolkeikei itəmah.

⁹ Kəni inu rəhak nəfakiən məmə rəhatəmah nolkeikeiən oteviə təhmin min e nəhrunien nati mine neinatigiən rəfin ¹⁰ məmə itəmah onəkotəhrun neruhien

* : Nanihluə, İanihluə – Afın-to e tiksınəri. 1:6 1Kor 1:8

nati nak u in tæuvir pik agin, kani mæmæ onækotæhruahru vivi, kæseruh-pæniæn nati tærah kæti e tæmah ræueiu mætæuarus nian iætæm Kristo otuva min lan. ¹¹ Pæh ræhatæmah næmiægæhiæn otæuæ e næuan næuviriæn mine næhruahruian iætæm Iesu Kristo tatol e næmiægæhiæn ræhatæmah, o næni-viviæn mine næfæriæn nærgi Uhgîn.

Nian Pol æpæha e kalæpus, nætæmimi kæmotætæu nanusiæn tæuvir

¹² Iæu min næuvein, iækolkeikei mæmæ onækotæhrun mæmæ nati æpnæpin nahmæian u kæmol lak, mætæu tæmasiru pik o næni pætigæmiæn nanusiæn tæuvir kæm nætæmimi tepæt, ¹³ mætæu-inu tol lanæha, soldia min iætæm kautol kat o nimæ ræha Sisæ, mine nætæmi pisin pisin min tepæt, kinotæhrun rækis mæmæ iæu iætætig e kalæpus mætæu iæu ioluæk ræha Kristo. ¹⁴ Kæni ræhak natigian e kalæpus tæmol mæmæ iækæfaki min iuækir ilah ræfin kæmotæhatætæ æskasik tæhmin min e lærmæniæg, kani matol nætæligian ræhalah tæskasik o næni pætigæmiæn næghatian ræha Uhgîn mæsoetæginian.

¹⁵ Nipæhriænian, næuvein kæmotæni pætigæm nanusiæn tæuvir ræha Kristo mætæu-inu kætetet iæu kani motolkeikei mæmæ okotepæt lak. Mætæu næuvein kæutæni pætigæm æmæ nanusiæn tæuvir ræha Kristo e nætæligian æhruahru. ¹⁶ Nætæmi min u nætæligian ræhalah tæhruahru æmæ, ilah kæutæni pætigæm nanusiæn tæuvir mætæu-inu kotalkeikei iæu, kani motæhrun mæmæ Uhgîn tæmælæhu=pæn iæu ikinu e kalæpus mæmæ iatæhtul pætigæm o nanusiæn tæuvir mæmæ in nipæhriænian. ¹⁷ Mætæu næuvein iætæm kautetet iæu, kæsoetæni pætigæmiæn Kristo e nikilah pæhriæn, mætæu kautol æmæ mætæu-inu kotalkeikei mæmæ okæfæri aru ilah, kani nikilah tæhti mæmæ okotol nærahian kæm iæu ræueiu, nian iætætig e kalæpus. ¹⁸ Mætæu nati æha, in nati æpnæpin æmæ. Næmæ kautol e nikilah pæhriæn uæ kæpæ, mætæu nati asoli mæmæ kæutæni pætigæm nanusiæn tæuvir ræha Kristo, kani inu tatol nikik tætagian.

¹⁹ Pæhriæn, kani nikik otagian min mætæu iækæhrun mæmæ e næua næfækiæn ræhatæmah, mine nasiruiæn ræha Narmîn ræha Iesu Kristo, in otæmiægæh iæu e nærahian u, ²⁰ tæhmen æmæ mæmæ iækæhrun vivi kani matælæhu=pæn ræhak nætæligian mæmæ Uhgîn otæsegæhanian mæmæ oiækol nati kæti iætæm otol aulis iæu e næhmti Uhgîn, kani iækæhrun mæ iæu oiæsæginiæn o næni pætigæmiæn nanusiæn tæuvir ræha Kristo. Mætæu ræueiu mine nian min ræfin, nikik tæskasik mæmæ, næmæ iatæmiægæh uæ iækimis, mætæu iatisiai Kristo e næmiægæhiæn ræhak.

²¹ Tol lanæha mætæu-inu næmiægæhiæn ræhak in Kristo æmæ, kani næmæ iækimis, in nati tæuvir tapirækis. ²² Okæmæ iatæmiægæh æhanæh, in tæuvir o nolian uæk næuvetin min ræha Uhgîn e næhue nitæni. ?Kæni iækitæpin iætæm pæhruvæn? ! Iækæruu! ²³ Ræueiu æha suaru keiu kætuæmæhli aupæn lak, mætæu iækolkeikei ilau pæti. Iækolkeikei pik mæmæ iækæpæh natigian u ikinu muvæn meruh Kristo iætæm in tæuvir agin mapirækis natigian u ikinu. ²⁴ Kæni iækafu mæmæ iækækeikei matæmiægæh e næhue nitæni u o nasiruiæn e tæmah. ²⁵ Kæni mætæu-inu iækæhrun mæmæ inu in nipæhriænian, kani iækæhrun mæmæ oiækæmiægæh o nasiruiæn e tæmah mæmæ næhatætæian ræhatæmah otevia, kani onækotagian e næhatætæian ræhatæmah. ²⁶ Kæni e nolian æha, nian iækuva min meruh itæmah, nikitæmah otagian nækotæni-vivi Kristo Iesu, mætæu-inu iæu iæmitælig=pa min o tæmah.

Næhtulian æskasik

²⁷ Kæni nati asoli, itæmah onækotækeikei motol mæmæ nolian min ræfin e næmiægæhiæn ræhatæmah okotæfæn nisaiæn kæm nanusiæn tæuvir ræha Iesu Kristo. Kæni nati æpnæpin næmæ iækuvnæ uæ iæsuvnæian, pæh oiækætæu mæmæ næutalkut æskasik e nætæligian kætiæh æmæ, kani mæmæ itæmah ræfin, itæmah næutalkut e nætæligian kætiæh æmæ o næhtul æskasikian o nanusiæn tæuvir, ²⁸ kani

məmə nəsoṭəginiən e rəhatəmah min tikimir. Inu nəmtətiən pəhriən kəti o lah məmə Uhgın otərəkin ilah, mətəu in otosmiəgəh itəmah. Uhgın otol natimnati min əha rəfin. ²⁹ Otol lanəha mətəu-inu in təmegəhan məmə onəkotəhatətə e Kristo, kəni nati kəti min, məmə onəkotos min nəhməiən ohni. ³⁰ Kitah rəfin, nərahian əhmen əmə tatos itah, iətəm itəmah nəmoteruh e rəhak nəmiəgəhian aupən, kəni rəueiu nəutətəu məmə iətətiəg əhanəh lan.

2

Kotəkeiki məutohtəupən suaru rəha Iesu Kristo

¹ ?Nikitəmah təskasik e Kristo mətəu-inu nautol kətiəh itəmah min, uə kəpə? !Əuəh! ?Nəutətəu təuvir e nolkeikeiən rəhan, uə kəpə? !Əuəh! ?Məutauilim itəmah Narmin Rəha Uhgın, uə kəpə? !Əuəh! ?Mautol təuvir kəm təmah min kəni məutasəkəhruin pik itəmah min, uə kəpə? !Əuəh! ² Təuvir, pəh nətəligiən rəhatəmah tuva matol kətiəh; kəni motolkeiki itəmah min; kəni mautol pəti uək e nətəligiən kətiəh mine nikin təuvir. Konu, nəmə nautol natimnati min əha, in otol nikik tagiən pik agin. ³ E nolien kətiəh əmə, sotolien nati məmə itəmah nəkotəuvir motəpirəkis itəmah min nəuvein, kəni sotolien nati kəti məmə nəkotəfəri aru itəmah lan. Mətəu otosiahu aru itəmah, kəni otətəlig pik e təmah min nəuvein tapirəkis itəmah əmə. ⁴ Kəni otasiru e təmah min e nəmiəgəhian rəhatəmah. Təsəuvirən məmə suah kəti tateh aru əmə rəhan nəmiəgəhian.

⁵ Rəhatəmah nətəligiən otəkeiki məhmen e nətəligiən rəha Kristo Iesu iətəm tol lanu lan: ⁶ Kristo in təhmen əmə e Uhgın

mətəu in təməsalkutiən məmə in otaskəlim nepətiən rəha Uhgın,

⁷ mətəu təməpəh rəhan nepətiən, kəni təmuva məhmen e ioluək əmə kəti, kəni təmair e nəhue niftəni muva iətəmi əmə kəti.

⁸ Kəni nian in iətəmi kəti, niptətin təhmen əmə e tah, in təmosiahu aru in, mol nəuia Tatə Uhgın e natimnati rəfin muva mətəuarus mimis. Kəni kəmol aulis in e nimisiən e nigə kəməluau.

⁹ Mətəu-inu təmol lanəha, Uhgın təmləfəri agin in, kəni məfən nərgin kəm in iətəm tapirəkis nərgin min rəfin,

¹⁰ məmə e nərgi Iesu, natimnati rəfin iətəm kəutəmiəgəh ikin min rəfin e neai, mine nəhue niftəni, mine niki nitəni ləhtəni u ikin nətəmi kəmoħmis ikin, okotasiəulin motəfən nisaiəni kəm in,

¹¹ kəni ilah rəfin okotəni pətiəgəm məmə Iesu Kristo in İərməniəg. Kəni nolien əha tətəfən nisaiəni kəm Tatə Uhgın.

Itəmah nəkotəhmen e nəhəgəhəgəhian

¹² Rəhak nətəmi min iətəm iəkolkeiki pik, nian kitah kəməutan, itəmah nəmautol nəuiak nian min rəfin. Kəni rəueiu, mətəu-inu iətətiəg isəu o təmah, itəmah aru nəkotəkeiki məutalkut pik təhmin məmə nəkotol nəuiak e natimnati min u: mətəu-inu ninotəhrun rəkis nolien əha rəha Kristo, otalkut əskasik o nitəu-pəniən suaru rəha nosmiəgəhian. Otitəu=pən suaru əha e nəhmti Uhgın motərəmrumin motəgin. ¹³ Kəni otitəu=pən suaru əha mətəu Uhgın tatol uək e nəmiəgəhian rəhatəmah məmə onəkotolkeiki məmə nəkotol nəuiən, kəni tətəfinə nəsanəniən kəm təmah məmə onəkotol pəhriən nəuiən.

¹⁴ E natimnati rəfin iətəm nautol, sotəgahti-əghatiən ohni, kəni məsotorgəhuiən itəmah min ohni ¹⁵ məmə nəmiəgəhian rəhatəmah otəhruahru vivi, kəni kəseh-pəniən nərahian kəti lan, kəni itəmah nenəti Uhgın nətəm nolien ekəu-ekəu tikə e təmah, nian nəutətiəg e nəlugi nətəm

kotekau-ekau, iapinapu min. Kani itamah nakotagəhag təhmen e məhau min e nəhue niftəni, ¹⁶ nəutaskəlim vivi nəghatiən e nəmiəghəiən. Kani otol natimnati ərəfin məmə nian Krīsto tuva min, kani iəkəfəri o təmah kani oiəkəhrun məmə iəsaiu əpnəpiniən, nahgik təsikəiən o nati əpnəpən əmə. ¹⁷ Noliən rəhatəmah rəha nəhatətəiən e Uhgīn təhmen e sakrifais* kəti kəm Uhgīn. Nəmə iəkimiis, kani muva məhmen e sakrifais e wain iətəm katiuvi=pən ilau sakrifais rəhatəmah. Mətəu nati əpnəpən əmə, nīkik tagiən əmə kitah min itamah. ¹⁸ Kani e noliən kətiəh əmə, nīkitəmah təkeikei magiən kitah min itamah.

Timoti mine Epafrotaetəs

¹⁹ Nəmə İərməniğ İesu tegəhan, iəkolkeikei məmə iəkahli=pinə Timoti tuvna meruh itamah məmə nian iəkətəu nanusiən e təmah, iəu min, nīkik otagiən. ²⁰ Suah kəti tikə min u ikinu rəhan nətəliəiən təhmen e rəha Timoti, iətəm nīkin təhti pik itamah. ²¹ Nətəmi pişin pişin kəutətəliə aru e uək min rəhalah, məsotətəliəiən e uək rəha İesu Krīsto.

²² Mətəu itamah nəkotəhrun məmə nian rəfin Timoti tatol əhro uək rəha Uhgīn lanu, kani rəhan uək in təuvir, kani təhmen e suakəku tatol uək ilau rəhan tatə, in təmasiru lak e uək rəha nanusiən təuvir. ²³ Mətəu-inu o nati əha, nīkik tətəhti məmə nian oiəkəhrun məmə rəhak natigəiən otəhro lanu, oiəkahli=pinə uəhai əmə tuvən meh itamah, ²⁴ kani iətəhatətə e İərməniğ məmə otəsuvəhiən iəu min iəkuvnə meh itamah.

²⁵ Mətəu nīkik təhti məmə oiəkəkeikei mahli=pinə Epafrotaetəs titəliə=pinə meh itamah. In piak iətəm iətiəuva kətiəh matuol uək kətiəh, kani mətuəluagin e nəluaginəiən kətiəh rəha Uhgīn. Aupən, nəmotahli=pa e nərgitəmah məmə otuva məni pətiəəm kəm iəu nanusiən rəhatəmah, kani məmə otasiru lak. ²⁶ Mətəu rəueiu, in tolkeikei pik məmə oteruh rəfin itamah, kani mətətəu tərəh pik mətəu-inu itamah nīnotətəu rəkis məmə in tatimiis.† ²⁷ Pəhriən, in təmatimiis pik, iuəkir əmə timis. Mətəu Uhgīn təmasək əhruin pik in. Kani masək əhruin min iəu, nian təmol vivi in e nīmisiən rəhan. Mətəu nəmə təmimiis pəhriən, otol nīkik titəgiit pik. ²⁸ Mətəu-inu Uhgīn təmol vivi in, kani nīkik tagiən pik o nahli-pinəiən məmə nīkitəmah otagiən nian onəkoteruh, kani məmə iəu iəkalu lan nīkik təsəhti minian nīmisiən əha təmos. ²⁹ Nīkitəmah otəkeikei magiən məmə onəkoteruh min, təhmen məmə in piatəmah kəti e İərməniğ. Kani otəfən nīsiəiən kəm nətəmi kotəhmen əmə lan, ³⁰ mətəu-inu iuəkir in timis o uək rəha Krīsto, məsəgiəniən o rəhan nəmiəghəiən e nian əskasik min məmə in otasiru lak nian rəhatəmah suaru tikə o nasiruəiən.

3

Suaru pəhriən o nosiən noliən əhruahru

¹ Rəhak min nətəmimi iətəm iəkolkeikei pik, pəh iəkəni nīpīlga nəghatiən nəuvetin min. Otagiən o İərməniğ. Kani iəkətei min əmə nəghatiən kətiəh iətəm iəmətei kəm təmah aupən, mətəu səniəmə in nati tiəkis ohniəu, kani in otasiru e təmah mahtipəsīg e təmah o nəghatiən eiəu min.

² Rəueiu, iətəni kəm təmah məmə, !Onəutətəu itamah o nətəmi u kəutəni məmə okəkeikei kəhgi=pən suah kəti məmə in otəhruahru e nəhmti Uhgīn! !Nətəliəiən rəhalah tərəh! !İlah kəutuh məutərəkin əmə nəman! !İlah

2:16 Dan 12:3; Fil 1:10; 1Təs 2:19 * **2:17** Nian tepət nətəm İsrel kotoh nati miəghə min məutuvan e niəəm əpəha e Nīmə Rəha Uhgīn məmə okotəfaki. Nian nəuvein kəutiuvi=pən wain o nəhu e nati miəghə iətəm niəəm tatus təhmen e nəfəniən kəm Uhgīn. **2:18** Fil 3:1; 4:4 **2:21** 2Tim 4:10 **2:25** Fil 4:18 † **2:26** Məta Epafrotaetəs təmətəu tərəh mətəu-inu təsolkeikeiən məmə nīkilah otahmə ohni o rəhan nīmisiən.

kotəhmen e kuri arpin min!* ³ Mətəu kitah u nenəti Uhgın pəhriən min iətəm in təmətəi rəkis noliən tərəh min e nikitah, kəni Narmın Rəha Uhgın tatol məmə kitah kotəhrun nəfakiən kəm Uhgın e rəhatah nəmiəgəhiən. Kəni kitah okotəfəri pik itah o Kristo Iesu kəni moutarəriə əmə lan, mətəu səniəmə in nati kəti iətəm kitah aru kəmotol e nıpətəitah o nosmiəgəhiən itah. ⁴ Mətəu aupən, rəhak natimnati lanəha iətəm iəmətarəriə lan o nosmiəgəhiən iəu, nətəm Isrel kəmotakil məmə ilah kotəuvir agin.

Kəni nəmə suah kəti nikin təhti məmə təhrun narəriəiən əmə e natimnati tol lanəha, mətəu rəhak natimnati kotol lanəha tapirəkis agin. ⁵ Tipik min ilah nətəm Isrel əhruahru, kəni iəmsipən e nəuaniləuis rəha Benjəmin. Nian iəmos nian eit əhruahru, kəni kəhgi=pən iəu.† Nəmə kətəni nətəm Isrel əhruahru, mə iəu kəti u! Aupən, iəu Fərəsi kəti, kəni iəmatitəu=pən vivi Lou. ⁶ Iəmolkeikei pik məmə nəfakiən kəm Uhgın in təhruahru agin, tol lanəha, iəmol nərahien kəm nətəm kətəhatətə e Iesu. Mətəu-inu e rəhak nətəligiən, ilah kəmotol nəfakiən kəm Uhgın tamikmik.‡ Kəməseh=paiən nati tərəh kəti mine e nəmiəgəhiən rəhak mətəu-inu iəmitəu=pən rəfin lou min rəha nati Isrel.

⁷ Mətəu natimnati min rəfin əha iətəm iəmətarəriə e lah aupən, kəni nīkik təhti ilah kotəuvir pik agin, mətəu rəueiu əha iateruh məmə ilah nati əpnəpin əmə mətəu-inu inəhrun nati iətəm Kristo təmol. ⁸ Mətəu təsolien naunun əha ikin əha. Kəni rəueiu iətakil məmə natimnati rəfin agin, ilah nati əpnəpin əmə mətəu-inu iateruh nati kəti iətəm in təuvir pik agin, məmə iəkəhrun Kristo Iesu, Iərməniğ rəhak. Iəməpəh rəfin ilah o Iesu. Iətakil ilah təhmen e nīmənərik məmə iəkəhrun vivi Kristo, ⁹ kəni məmə iəkuol kətiəh itimlau min. Kəni nəmə iəu aru iətalkut məmə iəkəitəu=pən Lou, kəni Uhgın təseruhiən iəu məmə iəkəhruahru. Mətəu nəmə iətəhatətə əmə e Kristo, kəni in tətəruh iəu məmə iəkəhruahru. Uhgın tatol əmə iəu iətəmi əhruahru e nəhatətəiən rəhak.

¹⁰ Iəkolkeikei məmə iəkəhrun təhmin min Kristo, mine nəsanəniən iətəm Uhgın təmol in təmiəgəh min e nīmisiən. Kəni iəkolkeikei məmə iəkuva iuəkir ohni nian iəkətəu nəhməiən təhmen e nəhməiən iətəm in təmətəu. Kəni iəkolkeikei məmə iəkuva məhmen lan e nīmisiən rəhan, ¹¹ kəni e suaru əha, iəkəhrun nələhu-pəniən əskasik rəhak nətəligiən lan məmə, iəu min, Uhgın otol iəkəmiəgəh min.

Pol təmalkut əskasik məmə in otəhrun təhmin Kristo

¹² Iəsəniən məmə inos rəkis natimnati min əha, kəni məmə e nəmiəgəhiən rəhak əha rəueiu, iəu iəkəhruahru vivi. Kəpə. Mətəu iəmitəu mətəalkut pik məmə iəkos maskəlim natimnati min əha rəhak, mətəu-inu Kristo Iesu təmitəu iəu kəni maskəlim tiəkis. Mol iəu rəhan, məmə iəkos natimnati min əha. ¹³ Piak min, iəsəniən məmə inos rəkis natimnati min əha. Kəpə. Mətəu iəu iəkəhmen e suah kəti tətəiu e naiuiən kəti, kəni nati kətiəh əmə iətəm iətalkut ohni, məmə iəkalu e natimnati e nəmtəhk, mətəalkut pik matos nəmnəhagiən o nati iətəm tətəməhli aupən lak, ¹⁴ kəni təhmen e suah kəti iətəm tətəiu məmə otaupən mos nətəouiən, kəni iəu iətəiu o nosiən nəua nalkutiən rəhak. Kəni nəua nalkutiən əha in nəmiəgəhiən vi e Kristo Iesu iətəm Uhgın təmauin lak məmə iəkos.

* **3:2** Nətəmiimi nəuvein rəha Isrel kəmətəgətun nīməfaki məmə okəkeikei kəhgi=pən suah kəti, kəni in təkeikei mītəu=pən Lou rəha nətəm Isrel məmə in otəhruahru e nəhmti Uhgın. Mətəu Pol təsolkeikeiən ilah mətəu ilah kəteiuə məutərəkin nəhatətəiən rəha nīməfaki. Nətəmi min əha kotəhmen e kuri arpin min u kautol nərahien. **3:3** Rom 2:29 **3:4** Uək 22:3 † **3:5** Lou rəha nətəm Isrel tətəni məmə nian iəpəu iərman tinos nian eit əhruahru, kəni okəkeikei kəhgi=pən in. **3:5** Luk 1:59; Uək 23:6; 2Kor 11:22 ‡ **3:6** Aupən Pol nikin təhti məmə Iesu Kristo in iəiuə kəti, kəni tol lanəha, Pol təmol nərahien kəm nīməfaki. Afin-to Uək 8:3; 22:4; 26:9-11. **3:6** Uək 8:3 **3:7** Mat 13:44-46 **3:9** Rom 3:21-22 **3:10** Rom 6:3-5; 8:17 **3:12** 1Tim 6:12,19 **3:14** 1Kor 9:24

15 Kəni kitah rəfin nətəm kinotəskasik rəkis e nəmiəgəhiən rəhatah, okotəkeikei motəskəlīm nətəligiən mīn əha. Mətəu nəmə itəmah nəuvein nətəligiən rəhatəmah tol pisin e nati u, pəh Uhgīn otol tagəhag kəm təmah nətəligiən iətəm təhruahru. 16 Mətəu nati agin ko məmə kotohtəu=pən suaru iətəm kinotəhrun rəkis.

17 Piak mīn, əhuva kətiəh məutohtəu=pən nimeī nəhlkək, iətəm iəu inol rəkis nəkotəruh, kəni motəruh mətig nətəm kəutohtəu=pən nimeī nəhlkitimah. 18 Otitəu=pən nimeī nəhlkitimah mətəu-inu inəni=pinə rəkis kəm təmah nian tēpət, kəni rəueiu nəhu nəhmtək tətaiu ohni məmə, nətəmimi tēpət rəhalah naliuəkīən tətəgətun məmə ilah tikimīr mīn rəha nanusiən təuvir rəha Kristo məmə in təmimis e nigī kəməluau. 19 Uhgīn otəəkīn ilah. Kautətəlig pik əmə e natimnati mīn tərāh u nīkilah tolkeikei. Kəni natimnati mīn əha, in uhgīn rəhalah, kəni məutəfəri ilah o nolīən natimnati iətəmi tol naulisiən, kəni mətəfəri ilah o natimnati rəha nəhue niftəni.

20 Mətəu kitah nətəmi rəha negəu e neai, kəutəhtahnin Iosmiəgəh iətəm otsipən e negəu e neai, u Iərmənig Iesu Kristo. 21 Kəni in otəuhlin nīpətītah əpəou rəha nəhue niftəni u, kəni mol təhmen e rəha Kristo nian təməmiəgəh e nīmisiən. In otol lanəha e nəsanəniən rəhan iətəm otələhu=pən natimnati rəfin e rəhan narmənigiən.

4

1 Tol lanəha, rəhak mīn, otəhtul əskasik lankonu lan e Iərmənig. Iəkolkeikei itəmah kəni molkeikei pik məmə iəkeruh mīn itəmah. Rəhak mīn nətəmimi, nəmiəgəhiən rəhatəmah iətəm təhruahru tatol nīkik tətəgiən, kəni itəmah nəua nalkutiən rəhak iətəm təuvir agin.

Pol təməfəri nətəligiən rəhalah

2 Iuotīə mīne Sintike, iəkəni=pinə əskasik kəm təlau məmə nəkuəpəh nolīən u məmə nəsuətəligiən e təlau mīn, mətəu-inu Iərmənig rəhatəlau pəti.

3 Əuəh, kəni ik mīn,* iətəm kilau mīn ik kəmuol uək nuvəh rəkis, iəkolkeikei məmə nəkasīru e pəta mil u, mətəu-inu iəmol pik uək itimahal mil lau. Kəmuasīru lak mətuəni pətigəm nanusiən təuvir rəha Iesu Kristo, itimah Kləmən mīne piak mīn nəuvein mīn iətəm kəmotasīru e uək. Uhgīn təmətēi nərgilah e nauəuə rəha nəmiəgəhiən.

4 Otəgiən o Iərmənig nian rəfin. !Kəni iəkəni mīn, otəgiən! 5 Otol kəm nətəmimi məmə okotəruh məmə itəmah nətəmi rəhatəmah nətəligiən timətig. Kəni məsotaluiən məmə otəsuvəhiən Iərmənig titəlig=pa mīn. 6 Nīkitəmah təsəhti pikīən natimnati mīn, nati əpnəpīn in nati asoli uə nati əkəku əmə, mətəu e natimnati mīn rəfin, otəfaki=pən əmə kəm Uhgīn o nati itəmah nəkotolkeikei. Kəni nian nəkotəfaki mətətapuəh ohni, mətəni kəm in məmə nīkitəmah tagiən o rəhan nəuviriən. 7 Kəni Uhgīn otəfinə kəm təmah nəməlinuiən iətəm iahgin pik tapirəkis nəhrunīən rəfin rəha nətəmimi. Kəni nəməlinuiən əha otərmənig vivi e nīkitəmah mīne nətəligiən rəhatəmah mətəu-inu nəutəhatətə e Kristo Iesu.

8 Kəni rəueiu piak mīn, otətəlig e natimnati mīn iətəm tol nīpəhriənīən, iətəm tətəskəlīm nīsiəiən, iətəm təhruahru, iətəm nolīən tərāh tikə lan, iətəm kitah kotolkeikei, iətəm nərgilah kotəuvir, iətəm kotəuvir pik, iətəm nətəmimi

3:15 1Kor 2:6 3:17 1Kor 4:16 3:19 Rom 16:18 3:20 Efəs 2:6,19 3:21 1Kor 15:28,42-53

4:1 1Təs 2:19-20 * 4:3 Kəruru məmə iətəmi pəh u. Məta ioluək əha kəti rəha Pol, təhmen e Timoti uə Sailəs uə Luk uə suah kəti mīn. 4:3 Luk 10:20 4:5 Hip 10:25; Jem 5:8-9 4:6 Mat 6:25-34; Kol 4:2 4:7 Aes 26:3; Jon 14:27; Kol 3:15

kautani-vivi. Otətəlig e natimnati min əha. ⁹ Otol nati nak iətəm iəməgətun itəmah lan, iətəm nəmotos e nəmiəgəhiən rəhatəmah, kəni otol min nati nak iətəm iəu iəməni, kəni otol nati nak nəmotəh=pa lak. Nian nəkotol lanəha, kəni Uhgın iətəm tətəfinə nəməlinuiən kəm təmah, otətan itəmah min e nian min rəfin.

*Pol nikin tagiən
o nasiruiən rəhalah*

¹⁰ Nīkik tagiən iətəni-vivi İərməniğ mətəu-inu nuvəh nəuvətın nəməotasiruiən lak, mətəu əha rəueiu nikitəmah təhti min iəu. Nipəhriən iən nəməutətəlig pik lak, mətəu suaru tikə məmə nəkotasiru lak. ¹¹ İəsəniən nati u mətəu-inu natimnati iətəm iəu iəkolkeikei tikə ohniəu, kəpə. Mətəu-inu rəueiu iəkəhrun suaru məmə nīkik tagiən əmə nian rəfin, nati əpnəpın rəhak natigiən in təuvır uə tərəh. ¹² İəkəhrun suaru rəha nagian iən nəmə rəhak natimnati tikə, uə nəmə rəhak natimnati tepət. İnəhrun rəkis suaru oneuən əha e nian rəfin, nəmə nəgək nauəniən tepət uə təkəku əmə, nəmə rəhak nautə tepət uə təkəku əmə. ¹³ Mətəu-inu Kristo tətəfa rəhan nəsanəniən kəm iəu, kəni iəkəhrun naliuəkiən e nəuviriən uə nərahian.

¹⁴ Mətəu itəmah nəmotol nolian təuvır nian nəmotasiru lak e nərahian iətəm iəmatig lan. ¹⁵ Nipəhriən iən, itəmah nətəm Filipai ninotəhrun rəkis məmə nian nəmotətuəuin mətətəu nanusiən təuvır e İesu Kristo, nian iəmiet imatəmah ikin Masetoniə, itəmah əmə u nəmotasiru lak e məni. Niməfaki kəti min tikə iətəm təməfa natimnati nəuvein kəm iəu. ¹⁶ Kəni nian iəmuven iuəkir əmə, e taun Təsəlonaiyə, mətətig əpəha ikin, nəmotəhli=pa min məni kəm iəu, kəni səniəmə mau kətiəh əmə. ¹⁷ Səniəmə iətəsal e məni məmə nəkotəfa kəm iəu, mətəu iəkolkeikei məmə Uhgın oteruh nəuviriən əha kəni mətəou itəmah lan.

¹⁸ İəmos rəfin məni iətəm nəmotəhli=pa kəm iəu, kəni in təhmen mapirəkis, mətəu nian Epafrotaetəs təmos natimnati min u muva kəm iəu, rəueiu rəhak natimnati rəfin tepət. Itəmah nəmotəfən nati kəti kəm Uhgın təhmen e sakrifais iətəm nəmiəvin təuvır. In tatos əmə, nikin tətəgiən ohni.

¹⁹ Kəni Uhgın rəhak in otəfinə kəm təmah natimnati rəfin iətəm təhruahru o nəmiəgəhiən rəhatəmah. Kəni rəhan rəfin nəfəniən kəutsipən e rəhan nautə tepət təuvır, kəni məutsipən e Kristo İesu.

²⁰ Pəh nətəmimi rəfin okotisiəi Uhgın Tatə rəhatah tatuvən mətuvən naunun tikə. Əuəh.

Naunun nəghatian rəha Pol

²¹ İətəni təuvır kəm təmah rəfin iətəm nəutəhatətə e Kristo İesu. Piatah min, itiməh milah u ikinu kəutəni min təuvır kəm təmah. ²² Nətəmimi min rəfin iətəm kəutəhatətə e Kristo İesu, kəutəni=pinə təuvır kəm təmah, kəni ilah min əpəha e nimə rəha Sisə kəutəni təuvır pik kəm təmah.

²³ Pəh İərməniğ İesu Kristo otətuati e rəhan nəuviriən kəm təmah rəfin.

Kolosi

Nauəuə iətəm Pol təmətei tuvən kəm nəfaki mìn ikin Kolosi

Nəghatìən əkuəkir rəha nauəuə u Kolosi

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

?Təmətei tətuvən kəm pəh? Təmətei tətuvən kəm niməfaki əpəha Kolosi, taun asoli kəti əpəha nītəni asoli Esia.

?Natigian təhro lanu nian təmətei? Kətəni məmə nəmə təhro Epafra təmətuəuin niməfaki əha Kolosi. Pol təsuvəniən meruh niməfaki əha, mətəu nəgətun eiuə nəuvein kəməhuva e niməfaki. Kəutəni məmə okotəkeikei motohtəu=pən suaru nəuvein rəha nətəuakəmian rəha nauəniən mīne nəmniəmian, kəni motəfaki kəm nagelo mìn, mautəni məmə Krīsto in səniəmə ilis pīk. Kautəni məmə kautos nəhruniən nəuvein iətəm kəutəhluaig, mautəni məmə nəhruniən mīne nolian rəha iətəmimi in nati kəti iətəm tepət pīk.

?Təmətei nauəuə u o nak? Pol təmətei nauəuə u məmə otətei rəkis nəgətuniən eiuə mìn iətəm kəutatig e niməfaki. Molkeikei məmə otəni pətigəm məmə Krīsto in ilis tapirəkis natimnati rəfin, kəni nəfaki mìn okəsotarəriə e nəgətuniən eiuə mìn əha, mətəu-inu ilah nati əpnəpīn əmə.

Pol təmətuəuin rəhan nəghatìən

¹ Iəu Pol, u iəu aposil kəti rəha Krīsto Iesu, iətəm Uhgīn təmītəpīn rəkis iəu. Itimlau piatah Timoti iətuatig, ² kəni nikitimlau tətəgiən məmə iəkuəghati kəm təmah e nauəuə u, iətəm iətuətei mətəuəhli=pīnə kəm təmah nətəmimi rəha Uhgīn əpəha Kolosi, inu piak mìn mīne nəuvīnik mìn e Krīsto iətəm nəutəhatətə əskasik lan. Itimlau iətuəfaki məmə nəuviriən mīne nəməlinuiən rəha Uhgīn Tatə rəhatah in otəkeikei mətətatig o təmah.

Pol təməni-vivi Uhgīn o nətəm Kolosi

³ Nian iəkəutəfaki o təmah kəm Uhgīn u tatə rəha Iərməniğ Iesu Krīsto, kəni nian rəfin iəutəni tagkiu kəm in o rəhan uək e nəmiəgəhiən rəhatəmāh, ⁴ mətəu-inu itimāh iəmotətəu məmə rəhatəmāh nəhatətəiən təkəskik ohni mīne nolkeikeiən rəhatəmāh tətuvən o nətəmimi nətəm kəutəfaki. ⁵ Nəhatətəiən mīne nolkeikeiən rəhatəmāh tol lanu lan mətəu itəmah nəkotəhrun vivi e nikitəmāh məmə Uhgīn otəfinə kəm təmah nati nak iətəm təmōl əpenə-penə lan əpəha ilis e negəu e neai. Nəmotətəu rəkis natimnati mìn əha e nəghatìən pəhriən, inu nanusiən təuvīr rəha Iesu Krīsto.

⁶ Ikin mìn rəfin e nəhue nītəni mìn, nətəmimi kəutəni pətigəmian nanusiən təuvīr, kəni tətəuə e nəuan mateviə matol vivi nəmiəgəhiən rəha nətəmimi tepət. Tol əmə məmə inu nian itəmah nəmotətəu motəhrun nīpəhriənian əha e nəuviriən rəha Uhgīn, kəni tətəviə mìn matəuə e rəhatəmāh nəmiəgəhiən. ⁷ Inu suah u Epafra, tīnəni rəkis nəghatìən u kəm təmah. In iətəmimi təuvīr kəti iətəm in slefkəti rəha Krīsto itimlau mìn iətəm tatos rəhatimlau nəghatìən. In iətəmimi kəti tətəhtul əskasik o nolian uək rəha Krīsto, kəni mətəsiru e təmah. ⁸ In təməni kəm timlau nolkeikeiən rəhatəmāh iətəm Narmīn Rəha Uhgīn təməfinə kəm təmah, kəni nautolkeikei nətəmimi lan.

⁹ Tol lanu, nian itimāh iəmotətəu nanusiən əha, kəni iəutəfaki e nian rəfin o təmah. Iəutətapuəh o Uhgīn məmə in otətəlmīn itəmah e rəhan nətəligiən mīne neinatigian pəh nəkotəhrun vivi rəfin nəuiən.

¹⁰ Iautəfaki lanu məmə naliuəkiən rəhatəmah otəfən nisaiəən kəm Uhgın pəh tol nikin tətəgiən ohni, kəni məmə rəhatəmah nəmiəgəhiən otəuə e nəuan iətəm təuvir o uək rəfin rəha Uhgın iətəm nautol. Pəh Uhgın otasiru e təmah məmə nəkotəhrun vivi in.

¹¹ Iautəfaki məmə nəsanəniən asoli rəha Uhgın otol itəmah nəkotəsanən e nian nərahien otuva. Pəh onəutəhtul əskasik kəni nətəligiən rəhatəmah təfəməh, kəni nagienien tətətig e təmah, ¹² kəni nəkotəni kəm Tatə Uhgın məmə nikitəmah tətəgiən o natimnati iətəm təmol. In təmol itəmah nəkotəhruahru, məmə nəkotəhrun nosiən nautə rəha Uhgın iətəm otəpanuva. Onəkotos rəhatəmah nautə təhmen e nətəmiimi rəfin iətəm kəutəfaki mautiliuek e nəhəgəhəgiən rəha Uhgın.

¹³ Kəni Uhgın təmol lanəha nian in təmos rəkis itah e narmənigiən rəha napinəpuian, minol itah kinəhuva e narmənigiən rəha Nətin iətəm in tolkeikei pik. ¹⁴ Nətin təmos nimeitah, mos nalpinian rəhatah, kəni mītis itah e nalpinian rəha təfagə, inəha təmafəl itah e təfagə tərəh min rəhatah.

Kristo in ilis tapirəkis natimnati rəfin

¹⁵ Nəti Uhgın iətəm nətəmiimi kəmoteruh, in təhmen=pən əmə e rəhan tata iətəm nətəmiimi kəsotehiən.

Aupən aupən aɡin, nian niftəni mine neai mine natimnati min rəfin kəmautohkə əhanəh, mətəu Nətin, in təmaupən matig rəkis. Kəni tol=pən in, in ilis tətərmənig e natimnati min rəfin u. ¹⁶ In ilis mətəu-inu in təmol natimnati min rəfin e nəhue niftəni u, mine neai, natimnati iətəm kateh ilah uə kəsehien ilah, u nagelo min, mine iərmis min, mine narmin tərəh min, mine iərmənig min rəfin. Kəni in təmol natimnati min rəfin u məmə rəhan.

¹⁷ Kəni in təmaupən matig rəkis e natimnati min rəfin. Kəni natimnati min rəfin kəutatig mətəu-inu nəsanəniən rəhan tətəskəlim ilah.

¹⁸ Kəni in əmə tətəhtul aupən o niməfaki, kəni niməfaki in tatol uək təhmen=pən e nipətin, kəni in rəhn-kapə.

Kəni in nəukəti niməfaki, inəha in iətəmi iətəm in təmaupən məmiəgəh itulin e nimisiən.

Tol lanəha, in ilis e natimnati min rəfin.

¹⁹ Uhgın nikin tagiən məmə e nətəligiən rəhan, nəmiəgəhiən mine nəsanəniən rəfin rəhan tətətig əmə e Kristo, kəni tol lanəha Kristo in ilis e natimnati min rəfin.

²⁰ Kəni e Kristo, Uhgın təmələhu nəməlinuiən nian nira Kristo təmaiu e nigə kəməluau, kəni nətəmiimi, mine nati miəgəh min, mine nagelo min, mine iərmis min, mine natimnati min rəfin kəməhuva motuhapumın ilah min e Narmənigiən Rəha Uhgın.

E Kristo əmə Uhgın təmol natimnati min əha.

²¹ Aupən ikin, itəmah nəməutan isəu o Uhgın, kəni itəmah tikimir min rəhan e nətəligiən rəhatəmah, kəni nəmautol təfagə tərəh. ²² Mətəu rəueiu əha, Uhgın təmol məmə itəmah nəməhuva motol kətiəh e təmah min e nimisiən rəha Kristo u nipətin təməhkul e nigə kəməluau. Uhgın təmol lanəha məmə otos itəmah nəkəhuva iuəkir ohni, kəni məutəhruahru e nəhmtin, kəni rəhatəmah nolien tərəh min tikə, kəni Uhgın otəsəruhien nipəgnəmtin tərəh kəti e təmah mətəu nəkotəpiə. ²³ Natimnati min u tol lanəha nəmə itəmah nəutəhtul əskasik e rəhatəmah nəhatətəien e Iesu. Nəmotətəu nanusiən təuvir iətəm tətəgətun natimnati iətəm Uhgın otol kəm təmah əpəha e negəu e neai, kəni rəhatəmah

1:11 Efəs 1:19; 3:16 **1:13** Luk 22:53; Efəs 2:2 **1:14** Efəs 1:7 **1:15** Jon 1:18; 2Kor 4:4 **1:17** Jon 1:1; 8:58 **1:18** Uək 26:23; Efəs 1:22-23; Nəh 1:5 **1:19** Kol 2:9 **1:20** Efəs 1:10 **1:21** Rom 5:10; Efəs 2:12 **1:22** Rom 5:10; Efəs 5:27

nätelligiän otäkeikei matähtul äskasik e natimnati min äha. Nanusiän täuvir u, iätäm nämutätäu räkis, kämtanus pätigäm ikin min e nitäni min, käni iäu Pol, Uhgün tämauin lak mämä iätäni pätigäm nanusiän täuvir äha.

Pol tatol uäk rähä nimäfaki

²⁴ Nikik tagiän mämä iäkätäu nahmäian e nipätik o rähätämah nähatätäian. Kristo tämätäu nahmäian e nipätin mämä nimäfaki otair. Käni e suaru kätiah ämä, iäu min iätätäu nahmäian e nipätik o nipäti Kristo, u inu in nimäfaki, mämä oteviä mäskasik. Käni tol lanu, uäk iätäm Iesu tämätäuuin, iäkolkeikei mämä iäkasiru e uäk rähä Iesu o nimäfaki, käni mätätäu namähian ohni. ²⁵ Uhgün ämä tämläferi iäu mämä iäkol uäk e nimäfaki rähän. Räuieu äha, iäkährun nasiruiän e tämah e uäk iätäm Uhgün tämälähu=pän e nählmäk. Rähak uäk mämä iätäni pätigäm näghatiän min räfin rähä Uhgün päh näkotährun vivi, ²⁶ näghatiän äha in nälpäkuiän oneuän rähä Uhgün iätäm tämätähluag o nätämimi räfin aupän ikin, mätäu räueiu äha Uhgün tinitis nipätin käm rähän min nätämimi.

²⁷ Käni Uhgün nikin tagiän ämä mämä otäni pätigäm natimnati täuvir min rähä Iesu käm tämah, nätäm Nanihluä* min u käsäniä mämä itämah nätäm Isrel, mämä onäkotährun min. Nälpäkuiän oneuän iätäm täuvir rähä Uhgün, tol lanäha, Kristo tämos nikitämah, käni näkotährun motähätätä lan mämä onäkotos rähän näuviriän iätäm täuvir agin u äpäha e negäu e neai.

²⁸ Käni itämah iäutäni pätigäm Kristo käm nätämimi räfin. Käni iäutäni äskasik mäutähgi-päri nikilah lan, käni mäutägätun ilah e neinatigiän täuvir, mämä ilah kähuva näfaki min iätäm kätähtul äskasik e rähalah nähatätäian e Kristo. ²⁹ Iatol uäk äskasik o nati äha, käni nian räfin iatol uäk äskasik pik e näsanäniän asoli rähä Kristo iätäm tatol uäk e nämiägähian rähak.

2

Näkotäkeikei mätähätätä äskasik e Iesu

¹ Iäkolkeikei mämä näkotährun mämä iäu iatol uäk äskasik agin o tämah nätäm Kolosi, mine nätäm Laotisiä, mine näuvein min nätäm kätäfaki mätäu iäsehian ilah. ² Iatol uäk lanu o näfäriän nätelligiän rähätämah räfin, käni mämä nikitämah räfin otäsänän. Iäkolkeikei mämä itämah onäkotolkeikei itämah min, käni tol lanäha, onäkähuva kätiah e nätelligiän mine nikin. Iatol uäk o tämah mämä onäkotährun vivi motährun räfin näghatiän pähriän rähä Uhgün iätäm aupän tämätähluag mätäu räueiu tinitigäm=pa. Käni nälpäkuiän oneuän äha, in Kristo, ³ iätäm Uhgün tämoriarun neinatigiän mine nährunian täuvir min räfin rähän tätatig lan.

⁴ Iäu iätähäti lanu käm tämah o nasisigiän e näghatiän eiüä min rähä nätämimi iätäm tätähian o niuvi räkisiän rähätämah nätelligiän. ⁵ Tol mä iätatig pau isäu o tämah, mätäu nikik tähti pik itämah. Käni nikik tagiän pik mätäu-inu iämätäu mämä rähätämah nätelligiän kätiah ämä, käni itämah näutähätätä äskasik ämä e Kristo.

Rähätämah nämiägähian otäkeikei matatig ämä e Kristo.

⁶ Mätäu inko itämah nämotos Kristo Iesu mämä in Iärmänig rähätämah, käni onäkotäkeikei mäutohtäu=pän äskasik in. ⁷ Otaskälüm Kristo tiäkis tähmen e noki niggi täteiuaiu mälas niftäni, käni päh rähätämah nämiägähian teviä mäskasik lan. Päh rähätämah nähatätäian otäkeikei meviä mätskasik e nian räfin, nähatätäian inu kämägätun itämah lan aupän. Käni nian räfin otäkeikei

1:26 Rom 16:25-26; Efäs 3:2-9 * **1:27** Nanihluä, Ianihluä – Afin-to e tiksinäri. **1:29** Efäs 3:7,20; Fil 4:13 **2:3** 1Kor 1:24,30 **2:4** Rom 16:18 **2:5** 1Kor 5:3

məutəni kəm Uhg̃in məmə nikitəmah təməri məriauah e nagiənən o natimnati iətəm təmol o təmah.

⁸ Otətəu vivi itəmah məmə nətəmimi kəsotaskəlīmīən kəni məsotiuvī mīniən itəmah e nəgətunīən eiua mīn rəhalah. Nəgətun eiua mīn əha tatitəu=pən nətəligiən rəha nətəmimi əmə mīne nəukəti lou mīn iətəm tətəghati e natimnati rəha niftəni əmə. Nəghatiən mīn əha tatsipən e nətəligiən əuas mīn rəha nətəmimi, mətəu kəsotsipənīən e Krīsto.

⁹ Kəni Krīsto in Uhg̃in. Kəni in təmuva mos nīpəti iətəmimi təhmen e tah, kəni natimnati rəfin rəha Uhg̃in tətətig lan. ¹⁰ Kəni nian nəmotəhatətə e Krīsto, kəni Uhg̃in in təməfən natimnati rəfin rəha nəuviriən kəm təmah. Kəni Krīsto tətərmənīg e nətəmimi mīne natimnati rəfin u kəutərmənīg e nəhue niftəni mīne neai. ¹¹ Kəni nati kəti mīn e Krīsto. Nian itəmah nəmotəhatətə lan, kəni in təməhgi=pən itəmah. Mətəu səniəmə nəhgi-pənīən rəha nīpətīn u nətəmimi kautol, mətəu nəhgi-pənīən rəha nikitəmah iətəm Iesu təmol. In təmətei rəkis nətəligiən mīne noliən tərəh mīn e rəhatəmah nəmiəghīən. ¹² Kəni e nian kəməueiu itəmah e nəhu, in nəmtətiən kəti məmə nəmiəghīən aupən rəha təfagə tərəh rəhatəmah kəutohmīs kəni katitənīm ilah Iesu. Kəni Uhg̃in təməmiəgh mīn itəmah e nəmiəghīən vi mīn itəmah Iesu, mətəu-inu nəməutəhatətə e nəsanənīən asoli rəha Uhg̃in iətəm təmol Iesu təmiəgh mīn e nīmīsiən.

¹³ Aupən ikīn, nian Uhg̃in təməsətei rəkis əhanəhiən noliən tərəh mīn e nikitəmah, kəni e nəhmtīn, təhmen məmə itəmah nəmohmīs rəkis e noliən tərəh mīn əha.* Mətəu nian nəməhuva motol kətiəh itəmah Iesu, kəni Uhg̃in təmosmiəgh mīn itəmah mīn. Uhg̃in təməfəl rəkis noliən tərəh mīn rəhatah malu lan. ¹⁴ Nian kitah kəmautol noliən tərəh, kəni kəmautəhti Lou rəha Mosis iətəm tətəni məmə okohmīs o noliən tərəh mīn əha, kəni tatətəu=pa nīpəgnəmti nəghatiən mīn kəm tah. Mətəu Uhg̃in təməhti=pən nəghatiən mīn əha e nīgi kəməluau, kəni nəsanənīən rəhalah tikə. ¹⁵ E nīgi kəməluau əha, Krīsto in təməhpahu nəsanənīən rəha iərmənīg mīn rəfin, kəni təmərəkīn narmənīgīən rəha iərmīs mīn təhmen=pən məmə in təməhpahu ilah e nəluaginīən asoli kəti. Kəni rəueiu əha, in təmol rəhan tikīmīr mīn kəməhuva nati əpnarīn əmə e nəhmti nətəmimi.

Iesu tətərmənīg e təmah

¹⁶ Tol mīn lanəha, nəsotətəligiən e nəghatiən rəha nətəmimi nətəm kəutələhu pəsīg məmə nəsotoliən natimnati nəuvein, məsotunīən nauənīən kəti uə məsotəmnīmīən nəmnīmīən kəti. Sotətəligiən e nəghatiən rəhalah iətəm kəutəni məmə nəkol natimnati mīn u e nian asim mīn, uə e nian rəha məuīg vi mīn, uə e nian rəha Sapət. ¹⁷ Lou mīn u rəhalah əha kəutəghati lan, kəutəgətun=pən nīpəhriənīən kəti iətəm tətəva, mətəu nīpəhriənīən əha, in Krīsto pīsīn əmə.

¹⁸ Nətəmimi nəuvein kəutəfəri pīk mətəu-inu ilah kəutəni məmə kīnauteruh nəməhlairīən mīn nəuvein iətəm nīpətīlah tatīg. Ilah kəutəni kəm təmah məmə nəkotəkeikei motol natimnati nəuvein iətəm tətəgətun məmə rəhatəmah nətəligiən teiuaiu, kəni itəmah onəkotəkeikei məutəfaki kəm nagelo mīn. Sotohtəu-pənīən nətəligiən rəhalah. Nətəligiən mīn əha iətəmimi əmə tatol. Kəni nəmə nəkotohtəu=pən nəghatiən rəhalah, itəmah onəkotəmkarəpən e rəhatəmah nəmiəghīən. Mətəu nətəmi mīn əha kəutəfəri ilah o nati nīpətīn tikə. ¹⁹ Nətəmi mīn əha kəsotaskəlīmīən nəgətunīən pəhriən rəha Krīsto tīkīs

2:7 Efəs 3:17 **2:9** Jon 1:14,16 **2:10** Efəs 1:21-22 **2:11** Rom 2:29 **2:12** Rom 6:4 * **2:13**

Nian iətəmimi kəti təsəhatətə əhanəhiən e Iesu Krīsto, rəhan təfagə taskəlīm matīg isəu o Uhg̃in. Rəhan nəmiəghīən pəhriən ilau Uhg̃in tikə, kəni təhmen məmə narmīn təmīmīs. **2:13** Efəs 2:1,4-5 **2:14**

Efəs 2:14-16; 1Pitə 2:24 **2:16** Rom 14:1-13 **2:17** Hip 8:5

məsotoliən kətiəh ilah Krīsto. Mətəu Iesu təhmen=pən məmə in rəhn-kapə niməfaki konu niməfaki in nīpəti Krīsto. E noliən kətiəh mīn təhmen=pən e nīpəti iətəmimi, u iətəm tatilpīn ikīn e nəuaniləuis mīn tatuvən e nīkilkilin, kəni Krīsto tatol mīn nati kətiəh e niməfaki rəhan məmə niməfaki otəskasik, kəni mateviə e nəmiəgəhiən vi iətəm Uhgīn tatol tateviə.

Nəmos nəmiəgəhiən vi mətəu itəmah nəmotol kətiəh e Krīsto

²⁰ Nian nəmotəhatətə e Krīsto, in təhmen məmə nəmohmīs itəmah mīn. Kəni mətəu-inu lou təsuvaieən o iətəmimi iətəm tēmimīs, kəni nəukəti lou mīn iətəm tətəghati e natimnati rəha nəhue niftəni əmə, nəsanəniən rəhalah tikə məmə okotarmənig e təmah. Tol lanəha, iətətapuəh o təmah məmə, təhro itəmah nautohtəu=pən lou mīn rəha nəhue niftəni mīne, inəha nəghatiən əuas mīn iətəm kəutəni məmə, ²¹ “Saskəlīmīən nati u,” uə “Sun askəuviniən nati u,” uə “Sekīən nati u.” ²² Mətəu nəghatiən mīn u təmsipən e nətəligiən rəha iətəmimi. Ilah kəutəghati əmə e natimnati rəha nəhue niftəni u, təhmen=pən e nauəniən nəuvein, mīne nəmnimiən nəuvein. Mətəu natimnati mīn u, ko təsasiruiən, kəni təsərəkiniən nikitəmah, mətəu-inu e nian onəkotos uə nəkotun, kəni tikə mīn.

²³ İəkəhrun məmə nian nəuteruh nəghatiən mīn əha, nəkotəni məmə kəta nəghatiən aɡin mīn nəuvein. Ilah kəutəni məmə nətəmimi okotəfaki lanu lan uə lanəha lan, kəni ilah kəutəni məmə okotol rəhalah nətəligiən teiuaiu lanu uə lanəha, kəni ilah kəutəni mīn məmə nətəmimi okotəkeikei məuteruh vivi nīpətilah mīn lanu uə lanəha e noliən iətəm in tiəkīs o nīpətilah. Mətəu iətəni=pinə kəm təmah məmə nəghatiən mīn əha, rəhalah nəsanəniən tikə məmə otəhtipəsīg e nətəligiən tərəh mīn mīne noliən tərəh mīn u nətəmimi kautol e nīpətilah.

3

¹ Mətəu-inu Uhgīn təmosmiəgəh mīn itəmah mīn Krīsto, kəni tol lanəha, rəueiu əha itəmah onəkotəkeikei mautol nikitəmah tətətig əskasik e natimnati iətəm tətətig əpəha e negəu rəha Uhgīn, ikīn əha Iesu tətəharəg ikīn e nīkali Uhgīn maru, ikīn əha, ikīn ima nəsanəniən mīne nisiaiən. ² Itəmah onəkotəkeikei mautol rəhatəmah nətəligiən tətətig əmə e negəu rəha Uhgīn, kəni pəh nətəligiən rəhatəmah otəsətiɡiən e natimnati rəha nəhue niftəni u, ³ mətəu-inu itəmah nəmohmīs itəmah Krīsto, inəha noliən rəha nəmiəgəhiən əuas rəhatəmah kəmohmīs, kəni nəmiəgəhiən pəhriən rəhatəmah kəutəhluəig ilah Krīsto iətəm tətətig e negəu e neai ilau Uhgīn. Nəmiəgəhiən vi u, nətəmimi kəsoteruhiən. ⁴ Nəmiəgəhiən pəhriən rəhatəmah in e Krīsto əmə. Kəni nian Krīsto otitəlig=pa mīn, kəni Uhgīn otəgətun Krīsto kitah mīn kəm nətəmimi rəfin, kəni ilah okoteruh nəuviriən mīne nəsanəniən rəhan.

Suaru əhruahru

⁵ Mətəu itəmah onəkotəkeikei motəpəh aɡin noliən tərəh mīn rəha nəhue niftəni, noliən tərəh tol mīn lanu; nīpətan mīne nəman mīne, kautit oneuən ilah mīn; ilah kautol noliən tərəh tol naulisiən o nəniən; ilah kotalkeikei pīk ilah mīn o noliən tərəh; təfəgə tərəh tepət e rəhalah nətəligiən; ilah navərəs, kəni noliən əha təhmen=pən məmə kəutəfaki kəm narmi nati mīn, inəha, kəutləfəri natimnati mīn rəha nəhue niftəni ilis tapirəkīs Uhgīn. ⁶ Noliən tərəh mīn əha tatol niki Uhgīn tətəhmə, kəni in otol nalpiniən asoli kəm nətəmimi nətəm kautol noliən tərəh mīn əha. ⁷ Aupən ikīn, noliən tərəh mīn əha kəutarmənig e rəhatəmah nəmiəgəhiən, nəmautol ilah nian rəfin.

⁸ Mətəu rəueiu əha, nəkotəkeikei motos rəkis ilah e rəhatəmah nəmiəgəhiən, kəni otol mīn lanəha: niəməha təsol mīniən itəmah; nikitəmah mine nohliətəmah təsatipahal-atipahal pikiən təhmen e kaluəluə; solien tərəh kəm nətəmimi; səni rahien nətəmimi; səniə nəghatien iətəm tol naulisien o nənien.

⁹ Soteiuəien e təmah mīn mətəu-inu itəmah nəmotəpeg rəkis nətəligien əuas rəhatəmah, kəni motəpəh rəhan noliən tərəh mīn, ¹⁰ kəni nəməhuvən e nətəligien vi. Uhgīn tətəfinə nəmiəgəhiən vi u kəm təmah, matol məmə itəmah onəkəhuva motol əmə məmə in mine. Kəni pəh nəkotəhrun vivi in.

¹¹ Mətəu e natimnati mīn əha, in nati əpnapin əmə nəmə ik iətəm Isrel, uə səniəmə ik iətəm Isrel; nəmə kəməhgi=pən ik uə kəsəhgi-pəniən ik; nəmə nəmol vivi skul uə nəsol vivien skul; nəmə ik slef əmə kəti uə ik səniəmə slef kəti. Mətəu nati asoli in Kristo, kəni tətətig e nəmiəgəhiən rəhatah rəfin u kəutəhatətə lan.

¹² Uhgīn təmolkeikei itəmah, kəni mītəpin itəmah məmə rəhan mīn. Kəni tol mīn lanu: nikitəmah otəkeikei matitəgit o nətəmimi; mautol təuvir kəm nətəmimi; rəhatəmah nətəligien otəkeikei mətətig ləhtəni; itəmah nətəm mətig; kəni nətəligien rəhatəmah otəfəməh. Otol nəghatien mīn əha, təhmen=pən məmə nəutəhuvən e napən vi rəha Uhgīn. ¹³ Nian suah kəti otol nati kəti otəsəhmenien e nəhmtitəmah, kəni nikitəmah otəsəhmə uəhaiən ohni. Nəmə suah kəti tatol tərəh e təmah kəti, pəh nəsotalpiniən motos əmə timis e nikitəmah, mətəu nəkotəkeikei məutalu lan kəni mautol təuvir əmə kəm iətəmi u. Sotaskəlīm iəkisien noliən tərəh rəha iətəmimi təmol kəm təmah e nikitəmah, mətəu nəkotol təuvir kəm in, təhmen=pən əmə məmə lərmənig təsaskəlīm iəkisien noliən tərəh rəhatah e nikin, mətəu in tatol təuvir əmə kəm tah. ¹⁴ Nati agin u iətəm otəkeikei mətətig e nikitəmah, in nolkeikeien. Otos məhuvən lan təhmen=pən məmə napən təuvir rəha Uhgīn. Nian onəkotolkeikei itəmah mīn, kəni tol itəmah nəkəhuva kətiəh.

¹⁵ Otos nəməlinuian rəha Kristo pəh in tətərmənig e nikitəmah, mətəu inko Uhgīn təmauin e təmah məmə nəkəhuva motol kətiəh, kəni məutətig əmə e nəməlinuian. Kəni nian rəfin otəni kəm Uhgīn məmə nikitəmah tətəgien o natimnati iətəm in təmol kəm təmah. ¹⁶ Otəgəgun itəmah mīn e nəghatien rəha Kristo, kəni motəni e nətəligien təuvir kəm təmah mīn məmə nəkotəkeikei mautol, məsotəpəhiən. Otəni nəpuən mīn e Nauəuə rəha Nəpuən, mine nəpuən mīn rəha niməfaki, mine nəpuən mīn iətəm tatsipən e Narmīn Rəha Uhgīn. Otəni ilah rəfin təhmen=pən e nəni-vivien kəti iətəm tatsipən e nikitəmah matuvən kəm Uhgīn. Inəha e noliən mīn əha, pəh nəghatien təuvir rəha Kristo tətətig matəmiəgəh mateviə vivi e nikitəmah e nian mīn rəfin. ¹⁷ Kitəh u nəhlmi lərmənig Iesu mīn, kəni tol lanəha, natimnati rəfin u nautol, mine nəghatien mīn rəfin u nautəni, mətəu nəkotol əmə e nərgi lərmənig Iesu. Kəni nian rəfin itəmah onəkotəkeikei motəni kəm Uhgīn, tatə rəhatah, məmə nikitəmah tətəgien o natimnati iətəm Iesu təmol kəm təmah.

Nolian əhruahru rəha tatə, mine mamə, mine kəlkələh mīn

¹⁸ Nipətan, otisiai narmənigien rəha nəman mīn rəhatəmah, təhmen=pən əmə məmə pətan u in tətəfaki in otəkeikei mol lanəha.

¹⁹ Kəni nəman, otolkeikei rəhatəmah nipətan, kəni motol təuvir kəm lah, mətəu sotolien rəhatəmah narmənigien məmə nəkotol=pən əmə rəhatəmah nipətan.

²⁰ Kəlkələh mīn, otisiai rəhatəmah tatə mine mamə nian rəfin, mətəu-inu lərmənig rəhatah nikin otəgien o noliən əha.

²¹ Itamah tatə min, sotoliən nalpiniən tapirəkis nərəhiən iətəm kəlkələh min kautol, məmə nīkilah otahmə ohni. Mətəu nəmə nəkotol lanəha e lah, kəni rəhalah nətəligiən in oteiuaiu.

Noliən rəha slef mine rəhan iərməniḡ

²² Slef min, nian rəfin onəkotəkeikei motol nəuia nətəmi asoli min rəhatəmah, mətəu səniəmə nian əmə iətəm ilah kəuteh itəmah lan məmə nīkilah otagiən o təmah. Mətəu itəmah onəkotəkeikei motol uək e nīkitəmah pəhriən o nəfəniən nisaiən kəm Uhgīn. ²³ Uək nak iətəm nautol, otol e nīkitəmah rəfin təhmen əmə məmə nautol uək rəha Iərməniḡ rəhatah, səniəmə nautol uək rəha iətəmi əmə. ²⁴ Mətəu-inu onəkotəkeikei motəhrun vivi məmə Iərməniḡ rəhatah in otəfinə nətəouiən əhruahru rəha natimnati min iətəm nautol ilah. Nətəouiən əha Uhgīn tinəni rəkis məmə otəfinə kəm nenətin min. ?Kəni nəkotəhrun nati u? Nautol uək rəha suah əha Iərməniḡ pəhriən rəhatah, in Iərməniḡ Kristo. ²⁵ Mətəu iətəmi iətəm tatol tərāh, in otos əhruahru min nəuan nətəouiən rəhan o noliən tərāh, mətəu-inu Uhgīn, in tatol təhmen-əhmen əmə kəm nətəmi rəfin.

4

¹ Itamah nətəmi asoli min u nəutərməniḡ, onəkotəkeikei mautol təhruahru kəni məhmen o rəhatəmah slef min, mətəu-inu itəmah min nəkotəkeikei motəhrun məmə rəhatəmah min Iətəmi asoli in tətətiḡ min əpəha e negəu e neai.

Pol təməḡatun ilah

² Itamah onəkotəkeikei məutəḡhati=pən kəm Uhgīn e nəfakiən e nian rəfin. Kəni nian onətəfaki, rəhatəmah nətəligiən otəkeikei mətatig lan, kəni nian rəfin aḡin nəkotəkeikei məutəni kəm Uhgīn məmə nīkitəmah tətəgiən o natimnati iətəm in təmol kəm təmah. ³ Kəni iəu iəkolkeikei məmə itəmah nəkotəkeikei məutəfaki min o təmah min, məmə Uhgīn oterəh e suaru məmə iəkotəni pətigəm nəlpəkəuiən oneuən rəha Uhgīn e Kristo. Iəmatəni pətigəm nəḡhatiən u inu, kəni kahtipəsig=pən lak ohni e kaləpus. ⁴ Otəfaki məmə iətəni pətigəm nəḡhatiən əha təhruahru kəni məpiə vivi təhmen əmə məmə iəkəkeikei mol lanəha.

⁵ Itamah nətəm nəutəfaki, pəh nətəm kəsotəfakiən kotəh=pən Iesu e noliən min rəhatəmah, kəni e nian rəfin onəkotəkeikei mauteh vivi məmə noliən min mine nəḡhatiən min rəhatəmah otiuvi Nanihluə min kəhuva o Iesu. ⁶ Itəmah nəkotəkeikei məutəḡhati vivi kəm lah e nəḡhatiən min əmə u iətəm təuvir kəni mətəhiən, kəni pəh ilah okotətəu nəḡhatiən min əha məmə kotəuvir. Kəni itəmah onəkotəkeikei mətəhrun vivi suaru min o nuhalpiniən nəḡhatiən min rəhalah iətəm kəutətapuəh o rəhatəmah nəhatətəiən e Iesu.

Pol təməhlipən suh mil kətiən o lah

⁷⁻⁸ Iətəhli=pinə piatah iətəm təuvir, Tikikəs, in tatuvnə o təmah o nati keiu əmə məmə in otanus nəḡhatiən rəfin rəhatəmah kəm təmah, kəni in otəfəri nətəligiən rəhatəmah. In piatah kəti iətəm iəu iəkolkeikei pik. Nian rəfin in tətəhtul maru o nasiruiən lak e uək rəha Iərməniḡ. ⁹ In tatuvnə ilau piatah Onesiməs. Nian rəfin in tətəhatətə əskasik e Iesu, kəni itəmah iəkotolkeikei pik in. In iətəmi kəti rəhatəmah. Ilau okuəni kəm təmah nanusiən rəha natimnati rəfin u ikinu.

Naunun nəḡhatiən rəha Pol

¹⁰ Aristakəs in tətatiḡ e kaləpus itimlau min. In tətahli=pinə nəghatiən təuvir kəm təmah. Kəni Mak, in pia Panəpəs, in min tətahli=pinə nəghatiən təuvir rəhan kəm təmah. Itəmah nəmotos rəkis rəhak nəghatiən ohni. Nəmə in otuvnə imatəmah ikin, kəni nəkotit məhuvən maüteruh vivi. ¹¹ Kəni Josuə Jastəs, in min tətahli=pinə nəghatiən təuvir rəhan kəm təmah. E nəuaniləuis min rəha Isrel iətəm kəutəhatətə e Iesu, suah milahal əmə əha, ilahal kəhlasiru lak e uək rəha negəu rəha Uhgın. Kəni suah milahal əha, ilahal kəhlasiru pik lak e nian əskasik min iətəm tətuvə e rəhak nəmiəḡhiən.

¹² Epafra in rəhatəmah kəti iətəmimi, in min tətahli=pinə nəghatiən təuvir kəm təmah. In iətəmimi kəti nian rəfin tatol uək rəha Iesu Krısto, kəni e nian rəfin in tətəfaki əskasik o təmah. In tətətapuəh o Uhgın məmə itəmah onəkotəhtul əskasik, kəni mohməhtə motəhrun vivi natimnati rəfin iətəm Uhgın tolkeikei. ¹³ İəkəhrun nəniən kəm təmah məmə suah u in tatol uək əskasik o nasiruiən e təmah, mine nətəm Laotisiə, mine nətəm Hierapolis. ¹⁴ Toktə Luk iətəm kitah kətolkeikei pik, mine suah u Timəs, ilau min kətuahli=pinə nəghatiən təuvir kəm təmah. ¹⁵ Otahli=pən min rəhak nəghatiən təuvir kəm piatah mine nəuvinitah min əpəha Laotisiə, mine pətan əha Nimfa, mine nətəm kəutəfaki e nian min rəfin əha iman ikin.

¹⁶ Mətəu e nian onəkotafin rəkis rəhak u nauəuə, kəni motəkeikei motahli=pən kəm nətəm Laotisiə məmə ilah okotafin min kəm nətəmimi rəha niməfaki əha ikin. Kəni e nolien kətiəh min, itəmah onəkotəkeikei motafin min nauəuə rəha nətəm Laotisiə.

¹⁷ Kəni itəmah nəkotəkeikei motəni=pən kəm Akipəs məmə in otəkeikei mol rəfin uək iətəm İərmənig rəhatah in təməfən kəm in məmə otol.

¹⁸ İəu Pol, iatos pen mətətei əmə e nəhlmək nəghatiən u rəha nəniən təuvir kəm təmah. Sotaluiən məmə kəməfən iəu e kaləpus, kəni kəlis iəu e sen, kəni iətatiḡ əhanəh.

Pəh Uhgın otətuati e rəhan nəuviriən tətatiḡ o təmah.

1 Təsalonaikə

Nauəuə iətəm Pol təmaupən mətei tuvən kəm nəfaki min ikin Təsalonaikə

Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u 1 Təsalonaikə

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

?Təmətei tətuvən kəm pəh? Təmətei tətuvən kəm niməfaki əpəha Təsalonaikə.

?Natigian təhro lanu nian təmətei? Pol təmətuəuin niməfaki əpəha Təsalonaikə e nu keiu o kisi əmə tinuvən rəkis, kəni in niməfaki vi kəti. Nətəmimi rəha niməfaki okotəkeikei moteviə e nəmiəgəhiən rəhalah. İlah nəuvein, kəməhuvən e nian iəkis min mətəu-inu kəutəhatətə e Kristo. Kəni nəuvein kəsotəhrun vivian nian iətəm İesu otitəlig=pa min lan e nəhue niftəni. Nəuvein nikilah təhti məmə İesu otuva uəhai min əmə. Kəni motəruru məmə nətəmimi kəmoħmīs uərisig e İesu titəlig=pa min, otəhro e lah.

?Təmətei nauəuə u o nak? Pol təmətei nauəuə u məmə otəfəri nətəligian rəhalah, kəni mol nəhatətəian rəhalah təskasik. Kəni molkeikei məmə otəfən nəgətunian nəuvein iətəm təhruahru o nitəlig=pa minian rəha İesu Kristo.

Pol təməni təuvir kəm lah

¹ İəu Pol, mine Sailəs,* mine Timoti, iəhləni təuvir kəm təmah min u niməfaki ikin Təsalonaikə, u itəmah u nətəmimi rəha Tatə Uhgın mine İərmənig İesu Kristo.

Pəh Uhgın otətuati e rəhan nəuvirian mine nəməlinuian kəm təmah.

² Nian rəfin, iəhləni=pən kəm Uhgın məmə nikitimahəl tətəgian o təmah rəfin, kəni məhləfaki o təmah e nəfakian rəhatimahəl. ³ Nian iəhləfaki kəm Tatə Uhgın, nikitimahəl tagian mətəu-inu nian rəfin nikitimahəl tətəhti nati kisi, kəti u rəhatəmah uək iətəm tatsipən e nəhatətəian rəhatəmah, mine rəhatəmah uək əskasik o nasiruiən e nətəmimi iətəm tatsipən e nolkeikeian rəhatəmah, mine noliən rəha nəhtul əskasikian rəhatəmah e nian iəkis min iətəm kəutəhuva e rəhatəmah nəmiəgəhiən, kəni nəkotol lanəha mətəu-inu nəmotəlahu=pən əskasik rəhatəmah nətəligian e İərmənig İesu Kristo.

⁴ Piak min mine nəuvirik min iətəm Uhgın tolkeikei itəmah. Nikitimahəl tagian min o təmah mətəu-inu iəkləhrun məmə Uhgın təmitəpin itəmah. ⁵ Kəni iəkləhrun nati u, mətəu-inu nanusian təuvir iətəm iəməhləni kəm təmah, səniəmə təmuva e nəghatiən əmə, mətəu təmuva min e nəsanəniən, mine Narmin Rəha Uhgın, kəni kitah kotəhrun vivi məmə in nipəhriənian. Kəni nian kitah kəməutatig, nəkotəhrun məmə noliən rəhatimah in təuvir məmə otasiru e təmah. ⁶ Kəni iəmleruh məmə itəmah nəmotisikəuvin itimahəl mine İərmənig e noliən u: nəmotos pau nəhməian asoli, mətəu nəmotos nəghatiən e nikin agian iətəm Narmin Rəha Uhgın təməfinə.

⁷ Tol lanəha, e noliən rəhatəmah nəmotəgətun suaru təuvir kəti kəm nəfaki min əpəha Masetoniə mine Akaiə kotisikəuvin itəmah. ⁸ Nəmotəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgın təhmen e təui təmasək kətəu ikin min rəfin, kəni səniəmə əpəha Masetoniə mine Akaiə əmə, mətəu nətəmimi ikin min rəfin kinotəhrun rəkis rəhatəmah nəhatətəian. Tol lanəha, iəsləni pətigəmiən nanusian rəha nəhatətəian rəhatəmah, ⁹ mətəu-inu nətəmimi rəha Masetoniə mine Akaiə, ilah aru kəutəni pətigəm məmə nian iəməhuva moteruh itəmah, nikitəmah tagian o nətəuiən nəghatiən rəhatimahəl. Kəutəni pətigəm məmə itəmah nəmotəuhlin nəmtəhtəmah e narmi nati min u kəmol əmə ilah,

* 1:1 E nəghatiən Kris, nərgin u Sailəs in "Silfanus"

kəni mautəhuərisig e Uhgın iətəm tətəmiəgəh, kəni in Uhgın pəhriən, ¹⁰ kəni nəutəhtahnin Nətin məmə otitəlig=pa min e negəu e neai muva min e nəhue niftəni. Nətin u in Iesu, iətəm təmimis e nigı kəluau, kəni Uhgın təmosmiəgəh in e nımisiən. Kəni in otosmiəgəh itah e nalpiniən mine niəməha rəha Uhgın iətəm tətəva.

2

Uək rəha Pol əpəha Təsəlonaiyə

¹ Piak min mine nəuvinik min. Nəkotəhrun məmə nian itimahal iəmluva mihleruh itəmah, nuvaiən rəhatimahal, in səniəmə tol nati əpnapin əmə lan, mətəu təmol nəuan. ² Kəni itəmah nəkotəhrun məmə inəha Filipai, nətəmimi kəmotol tərəh e timahal, kəni motahi motəni rah itəmahal, mətəu Uhgın rəhatah təmasiru e timahal, kəni itimahal iəsləginien e nəni pətigəmiən rəhan nanusiən təuvir kəm təmah, nati əpnapin nətəmimi kəmotalkut məmə okotəniəhu itimahal. ³ Tol lanəha mətəu-inu rəhatimahal nəghatiən o niuviən rəhatəmah nətəligiən təsisipəniən e nətəligiən tərəh min uə nikin iətəm təsəhruahruən, kəni iəslalkutiən o neiuəiən e təmah. ⁴ Kəpə, iəslolien lanəha. Mətəu nian iəhləghati, iəkləhrun məmə Uhgın təməsal=pən rəkis e nikitimahal, kəni məni məmə itimahal iəkləhmen məmə iəkləni pətigəm nanusiən təuvir, kəni in təmələhu=pən e nəhlmitimahal. Kəni iəsləghatiən məmə nətəmimi nikiəlah otəgiən o timahal, mətəu iəhləghati məmə Uhgın nikin otəgiən o timahal, kəni in Uhgın iətəm tətəsal=pən e nikitimahal. ⁵ Nəkotəhrun məmə itimahal iəsluvaiən o təmah məmə iəkliuvi nətəligiən rəhatəmah e nəghatiən ətəhiən min. Kəni iəsləni pətigəmiən nanusiən təuvir kəm təmah məmə iəklus rəhatəmah məni. Kəni Uhgın, in təhrun nikitimahal məmə nəghatiən u in nıpəhrieniən. ⁶ Itimahal iəsluvaiən məmə itəmah kəti uə iətəmimi əpnapin əmə kəti otəfəri itimahal.

⁷ Kəni nati kəti min, mətəu-inu itimahal aposil milahal rəha Kristo, iəkləhrun nəniən məmə nəkotəkeikei motisiəi itimahal təhmen e iətəmi asoli milahal, mətəu iəməslolien. Nian kəməutatig, nolien rəhatimahal timətig təhmen e məmə kəti iətəm tətəh vivi nənətin min, matol timətig o lah. ⁸ Nikitimahal tagiən məmə iəkləni pətigəm nanusiən təuvir, mətəu səniəmə məmə iəhləni pətigəm əmə, mətəu iəmhəl natimnati rəfin iətəm iəkləhrun nolien məmə otəsiru e təmah. In təhmen məmə iəmhələfinə nəmiəgəhiən rəhatimahal, mətəu-inu itimahal iəmhəlkeikei itəmah, kəni nəməhuva rəhatimahal nətəmimi. ⁹ Piak min mine nəuvinik min. ?Nikitəmah təhti, uə kəpə, uək əskasik iətəm iəməhləl? Nian itimahal iəməhləni pətigəm nanusiən təuvir rəha Uhgın kəm təmah, itimahal iəməhləl uək e nəhlmitimahal ləpləpin mətəuarus=pən lapin o nosiən məni məmə iəslətapuəhiən o məni o təmah.

¹⁰ Itəmah mine Uhgın, nəmoteruh kəni motəhrun nəni pətigəmiən məmə nian iəməhlatig kitah min itəmah nəfaki min, nolien rəhatimahal in təhruahru, kəni Uhgın tətəgiən lan, kəni iətəmimi kəti təsosien nıpəgnəmtin kəti iətəm tərəh o timahal. ¹¹ Itəmah nəkotəhrun məmə itimahal iəməhləl təuvir kəm təmah rəfin təhmen e tətə kəti tətəh vivi nənətin min. ¹² Kəni e nolien kətiəh əmə, iəhlə əskasik itəmah, kəni məhləfəri rəhatəmah nətəligiən, məhlətapuəh əskasik məmə nəmiəgəhiən rəhatəmah otəhruahru e nəhmti Uhgın, kəni nikin tagiən lan. Uhgın u, tətəuin e təmah məmə nəkəhuva e narməniəgiən mine nəuviriən rəhan.

¹³ Kəni nian rəfin, itimahal iəhləni tagkiu kəm Uhgın mətəu-inu nian nəmotos nəghatiən rəha Uhgın iətəm nəmotətəu o timahal, kəni motos tatig

e nikitəmah, kəni nikitəmah təsəhtien məmə in nəghatien rəha nətəmimi əmə, mətəu nikitəmah təhti məmə in nəghatien rəha Uhgın, kəni pəhriən in nəghatien rəhan. Kəni nəghatien u tatol uək e nəmiəgəhien rəhatəmah, u nətəm nəutəni nıpəhriənien lan. ¹⁴ Kəni piak mın mine nəuvinik mın. Nətəmimi imatəmah əhruahru ikin, kəmotol tərəh e təmah mətəu-inu nəməutəhatətə e Krısto İesu. İtəmah nəkotəhmen e nətəmimi rəha nıməfaki mın rəha Uhgın əpəha ikin Jutiə. İlah nətəm İsrəl əhruahru, mətəu rəhalah aru nətəmi əsoli mın kəmotol nərahien e lah nian kəmotəhatətə e Krısto İesu. ¹⁵ Nətəmi əsoli mın u, kəmotuhamu İərmənig İesu, mine İəni mın, kəni motəhgi pətigəm itimah İəkohiet. Noliən rəhalah tatol niki Uhgın təsəgiənien, kəni ilah tikimır mın o nətəmimi rəfin, ¹⁶ mətəu-inu nətəmi əsoli mın u kəutalkut məmə okotəniəhu itimah o nəghatien kəm Nanihluə* mın məmə Uhgın otosmiəgəh ilah. E noliən əha, ilah kotoriarun rəhalah noliən tərəh mətəuərus təhmen. Mətəu rəueiu əha, niəməha mine nalpiniən rəha Uhgın tinuva o lah.

Pol təmolkeikei məmə oteruh ilah

¹⁷ Piak mın mine nəuvinik mın. Nian İəmhluvən isəu o təmah nian nəuan nəvetin əmə, mətəu İəmhlovkeikei pik məmə İəkləruh mın itəmah. Nıpəhriənien, nıpətıtah isəu o tah mın mətəu nətəligien rəhatəh kətiəh. Kəni İəməhlalkut pik məmə İəklitəlig mihləruh itəmah, ¹⁸ mətəu-inu İəmhlovkeikei məmə İəkləvnə o təmah. İəu, Pol, İəmalikut nian tēpət, mətəu Setən təməhtipəsig e suaru o timahal. ¹⁹ ?Təhro İəkləkeikei pik məmə İəkləruh mın itəmah? ?Tol lanəha mətəu-inu, nian İərmənig İesu otuva mın, pəh mın u İəmlələhu=pən nətəligien əskəsik rəhatimahal e lah məmə ilah nəua uək təuvir rəhatimahal? ?Kəni nikitimahal otəgien mın o pəh mın? ?Kəni pəh mın u in rəhatimahal nətəuiən İətəm nikitimahal otəgien e lah? ?İtəmah, uə kəpə? Əuəh, itəmah u. ²⁰ Nıpəhriənien, itimahal İəhlətəu təuvir o təmah, kəni nikitimahal tagien o təmah.

3

¹ Tol lanəha, nian nikitimahal təməpəou kəni İuəkır nikitimahal titəgit, mətəu-inu itimahal İəkləruu məmə nəutatig təuvir uə kəpə, kəni itimahal İəmhlegəhan məmə İəu mine Sailəs İəkuatig Atens, ² İəmuahli=pinə Timoti məmə in otəvnə meruh itəmah. In piatah kəti İətəm tatol uək rəha Uhgın itimahal mın o nəni pətigəmien nanusien təuvir rəha Krısto. In təmuvnə o təmah məmə otəsiru e təmah məfəri rəhatəmah nətəligien, kəni mol itəmah nəutəhtul əskəsik e rəhatəmah nəhatətəien, ³ məmə nərahien İətəm tətəva o təmah rəueiu, ko təsoliən nikitəmah təhti pik. Nəkotəhrun rəkis məmə in nətəligien rəha Uhgın məmə nətəmimi okotol tərəh e tah lanəha. ⁴ Nıpəhriənien, nian İəməhlatig kitah mın itəmah, İəməhləkeikei məhləni kəm təmah məmə okol tərəh e təmah. Kəni itəmah nəkotəhrun İivi məmə tinuva mol nıpəhriən lan təhmen əmə məmə itimahal İəmhləni mine. ⁵ Kəni o nati əha, nian İəməsəhrunien məmə natigien rəhatəmah təhro, kəni nıkik təməpəou kəni İuəkır nıkik titəgit, kəni İəməhli=pinə Timoti məmə otəvnə meruh-to rəhatəmah nəhatətəien, məmə tatəskəsik əhanəh, uə kəpə. İəməgin məmə e suaru kəti, Setən u İətəmmi rəha nəfən-əfəniən, in təməfən-əfən kəm təmah, kəni nəkotəmkarəpən e nəhatətəien rəhatəmah, kəni uək rəhatimahal in tol nati əpnəpın əmə.

Timoti təməni pətigəm nanusien təuvir

2:13 2Təs 2:13 **2:14** Uək 17:5 **2:15** Uək 9:23,29; 13:45,50; 14:2,5,19 * **2:16** Nanihluə, İanihluə – Afın-to e tiksınəri. **2:19** Fil 2:15-16; 4:1; 2Təs 1:4 **3:1** Uək 17:15 **3:2** Uək 16:1-3 **3:3** 2Tim 3:12

⁶ Kəni rəueiu əha, Timoti təmıtəlig=pa mın o tımlau, kəni matos nanusiən təuvır e rəhatəmäh nəhatətəiən mine nolkeikeiən. Təməni=pa kəm tımlau məmə nikitəmäh tətəhti əhanəh itımahal, təhmen əmə məmə itımahal iəklolkeikei məmə iəkleruh itəmäh. ⁷ Tol lanəha, piak mın mine nəuvinik mın, nati əpnapın iəmhlətig e nərahien, kəni mihlətəu nahməiən, mətəu nanusiən rəha nəhatətəiən rəhatəmäh təməfəri rəhatımahal nətəligiən o təmah. ⁸ Nian iəmlös nanusiən məmə nautəhtul əskasik əhanəh o İərməniğ, kəni iəklətəu məmə inhlös mın nəmiəğəhiən. ⁹ Nian iəkləhtul e nəhmti Uhgın, nəgiəniən rəhatımahal o təmah in iahgin, kəni iəkləni kəm Uhgın məmə nikitımahal tagiən pik o təmah. ¹⁰ E nian rəfin, lənian mine lapın, iəhləfaki əskasik məmə iəkleruh mın itəmäh, kəni mihləğətun itəmäh e nati nak nəkotəruru əhanəh məmə rəhatəmäh nəhatətəiən oteviə məskasik.

¹¹ Kəni pəh rəhatah Uhgın aru, u Tatə rəhatah, mine İərməniğ İesu rəhatah, kuol suaru rəhatımahal məmə iəkluvnə mihleh itəmäh. ¹² Pəh İərməniğ otol nolkeikeiən rəhatəmäh otepət məri məriəuəh o təmah mine nətəmimi rəfin, təhmen e nolkeikeiən rəhatımahal o təmah tepət. ¹³ Pəh in otol nikitəmäh otəsanən məmə, nian İərməniğ İesu tətuvə mın ilah rəhan mın nətəmimi, kəni nəkotəhtul e nəhmti rəhatah Uhgın u Tatə rəhatah, kəni nəkotəhlan kəni noliən tərəh tikə e təmah.

4

Nəmiəğəhiən rəhatəmäh təkeikei mol Uhgın nikin tagiən

¹ Piak mın mine nəuvinik mın, rəueiu iəkəkeikei məğhati e natimnati mın nəuvein. İəmləğətun rəkis itəmäh e noliən iətəm nəkotol məmə Uhgın nikin otəgiən o təmah. Kəni pəhriən, onəkotol lanəha. Kəni rəueiu iəhlətapuəh o təmah kəni məhlətapuəh əskasik e İərməniğ İesu məmə nautol təhmın mın lanko. ² Otol lanəha mətəu-inu itəmäh nəkotəhrun suaru iətəm iəmləğətun itəmäh lan, kəni İərməniğ İesu təməfa nəpətiən məmə iəkləğətun itəmäh lan.

³ Nətəligiən rəha Uhgın məmə in təmələhu kalın itəmäh məmə rəhan mın məmə nəkotol nati iətəm təhruahru vivi: sotohtəu-pəniən suaru rəha nıpətan mine nəman iətəm kautit oneuən ilah mın. ⁴ İtəmäh kətiəh kətiəh nəkotəkeikei motərməniğ e nıpətitəmäh e noliən iətəm təuvır məhruahru kəni kisai. ⁵ Sotoliən noliən rəha nıtəu-pəniən nətəligiən əskasik o nit oneuəniən pətan uə iərman. Noliən əha rəha nətəm kəsotəfakiən motəruru Uhgın. ⁶ Kəni e natimnati mın əha, sotoliən tərəh e piatəmäh mın e nakləhiən e pətan rəha iətəmi pişin. İərməniğ otol nalpiniən kəm nətəmimi mın u iətəm kautol noliən mın iətəm tol lanəha, kəni inhləni rəkis nati u kəm təmah o nəhgi-pəriən itəmäh. ⁷ Tol lanəha mətəu Uhgın təməsauniən e tah məmə okotəmiəkmik e nəhmtin, okotətig e nəmiəğəhiən iətəm kəmotələhu kalın məmə rəhan. ⁸ Tol lanəha, iətəm tətəuhlin nəmtahn e nəğhatiən əha, səniəmə tətəuhlin nəmtahn kəm iətəmimi, mətəu tətəuhlin nəmtahn kəm Uhgın iətəm təməfa Nərmin Rəhan kəm təmah.

⁹ Nəkotəhrun rəkis noliən rəha nolkeikeiən itəmäh iəfaki mın, kəni təsəhmeniən mın məmə iəkətei e nauəuə, mətəu Uhgın tinəğətun rəkis itəmäh o nolkeikeiən itəmäh mın. ¹⁰ Kəni pəhriən, nəkotolkeikei piatah mın rəfin ikin Masetoniə. Mətəu, piak mın mine nəuvinik mın, iəklətapuəh əskasik məmə nəkautol təskasik təhmın lanko lan.

¹¹ İtəmäh nəkotəkeikei motalkut o nıtəu-pəniən suaru rəha nəmiəğəhiən iətəm in təməlinu, kəni motol aru rəhatəmäh uək, kəni nəkautol uək e nəhlmitəmäh məmə nauəniən rəhatəmäh mine natimnati mın otəhmen,

təhmen əmə məmə iəmhəlani mine kəm təmah. ¹² Otol lanəha məmə rəhatəmäh nəmiəgəhiən otiuvi=pa nisiaiən rəha nətəm ihluə mən, kəni itəmäh nəsotarəriəiən e suah kəti.

Nuvaiən rəha İərməniğ

¹³ Piak mən mine nəuvinik mən. İəklolkeikei məmə itəmäh onəkotəhrun itəmäh mən nəuvein u kinohmīs rəkis, məmə kinəhro e lah. Kəni iəslolkeikeiən məmə itəmäh nəkotasək təhmen e nətəmimi nətəm kəsotələhu-pəniən rəhalah nətəligiən e Uhgın u təhrun nauməhtuliən e nətəmimi e nīmisiən. İlah okotəkeikei motasək pik. Mətəu kitah okəsotasək pikiən, mətəu inu ¹⁴ kitah kəutəhatətə məmə İesu təmimīs kəni məmiəgəh mən, kəni nikitah təhrun məmə nian İesu otuva mən, kəni Uhgın otol məmə, nətəmi mən u nətəm kinotəhatətə rəkis e İesu nian kəmohtmīs, okəhuva mən ilah İesu. ¹⁵ Kəni iəhləni kəm təmah nəghatiən əhruahru rəha İərməniğ məmə, kitah u nətəm kəutəmiəgəh əhanəh məutatig mətəuarus nuvaiən rəha İərməniğ, pəhriən kitah okəsotaupəniən e nətəmi mən u nətəm kəmotəupən mohmīs.

¹⁶ Mətəu İərməniğ əhruahru əmə otsipəri e negəu e neai meiuaiu=pa, kəni məni pətiğəm əfəmäh, kəni iətəmi asoli rəha nagelo mən otagət əfəmäh, kəni nətəmimi okotətəu təui rəha Uhgın, kəni nətəmi mən u nətəm kinotəhatətə rəkis İesu nian kəmohtmīs, okotəmiəgəh motəupən motəri. ¹⁷ Kəni uərisig lan, kitah nətəm kəutəmiəgəh əhanəh, okotəri kitah mən ilah e nimali nəpuə məmə okoteruh İərməniğ e magəuagəu. Kəni tol lanəha, okotətiğ kitah İərməniğ naunun tikə. ¹⁸ Tol lanəha, otəfəri nətəligiən rəhatəmäh mən e nəghatiən mən u.

5

¹ Piak mən mine nəuvinik mən. Təuvir əmə məmə iəsətəiən kəm təmah e nian əhruahru rəha natimnati mən əha, ² mətəu-inu itəmäh nəkotəhrun rəkis məmə nian iətəm İərməniğ otuva mən e nəhue niftəni u təhmen e iəkləh iətəm tətəva lapın, nian nətəmimi əpnəpın kotəruru məsotəhtul maruiən ohni. ³ Nian nətəmimi kəutəni məmə, “Natimnati rəfin təməlinu, kəni nərahien tikə,” kəni nalpiniən mine niəməha rəha Uhgın otuva uəhai əmə o lah, kəni ko nətəmimi kəsotəgimən, təhmen e pətan iətəm nəmtahn tətəhmə o neməkien, nahməiən tətəva uəhai əmə, kəni ko pətan əha otəsəgimən.

⁴ Mətəu piak mən mine nəuvinik mən, iateruh məmə nəsotəhtuliən e napinəpuian e natimnati mən əha, kəni nuvaiən rəha nian əha otəsoliən itəmäh nəkotəuit təhmen e nətəmimi u kotəuit nian iəkləh kəti təmuva. ⁵ İtəmäh rəfin nenəti nəhəgəhəgiən mine nenəti nianien. Kitah səniəmə nətəmimi rəha lapın mine napinəpuian. ⁶ Kəni tol lanəha, pəh kəsotoliən təhmen e nətəmi mən u kəutəpili, mətəu pəh kotair kəni mauteruh vivi rəhatah nətəligiən mine rəhatah noliən mən, ⁷ mətəu nətəmimi mən u kəutəpili, ilah kəutəpili lapın, kəni nətəmi mən u kəutəpis, ilah kəutəpis lapın. ⁸ Mətəu pəh kitah kotərməniğ e noliən mən rəhatah, mətəu-inu kitah nətəmi rəha nianien. Pəh kotəskəlim noliən rəha nəhatətəiən mine nolkeikeiən məmə nəpaliən kəti, inu təhmen e soldia kəti iətəm tətəfən napən təhmen e aiən iətəm tətəməhli pəsig e nīmankiləhatəmi məmə nəpaliən kəti. Kəni pəh kotələhu=pən əskasik rəhatah nətəligiən e Uhgın məmə nəpaliən kəti, inu təhmen e soldia kəti iətəm tətəharu=pən kəfəfau əskasik kəmol e aiən iətəm tətəhtərain rəhn-kapə təmi məmə nəpaliən kəti.

⁹ Pəh kotol lanəha mətəu Uhgın təməsauın rəkisiən e tah məmə niəməha mine nalpinian rəhan otuva o tah, mətəu təmītəpin itah məmə in otosmiəgəh itah e rəhatah İərmənig İesu Krısto. ¹⁰ Təmimis o tah məmə kitah kotəhrun natigian pəti kitah min nəmə kautəmiəgəh uə kəmoħmis. ¹¹ Tol lanəha, onəkotəfəri rəhatəmah min nətəligian, kəni otasiru e təmah min məmə nəkotol nəhatətəian rəhatəmah təskasik. Pəhriən, inu noliən itəmah nəkotol u rəueiu.

Naunun nəghatiən rəha Pol

¹² Piak min mine nəuvinik min. Rəueiu iəklətapuəh o təmah məmə nəkotisiai nətəmi min u kautol uək əskasik itəmah min ilah, kəni məutarmənig e təmah e İərmənig, kəni məutagət asoli e təmah nian nəkotəmkarəpən motol tərəh. ¹³ Otisiai vivi ilah motolkeikei ilah o uək iətəm kautol, kəni motatig e nəməlinuian kəni məsotetetiən e təmah min.

¹⁴ Kəni piak min mine nəuvinik min, iəhlətapuəh əskasik məmə nəkotagət əskasik e nətəmi min u kəutəlpah məsotoliən nati kəti. Otəfəri nətəligian rəha nətəmi nikilah təpəou. Otasiru e nətəmi rəhalah nəsanəniən tikə. Otol rəhatəmah nətəligian təfəməh o nətəmini rəfin. ¹⁵ Nəmə iətəmi kəti otol nati kəti təsəħmenian e təmah, kəni itəmah nəsotalpinian nitai nərahian, mətəu nian rəfin, itəmah nəkotəkeikei motalkut məmə nəkotol təuvir kəm təmah min mine nətəpisin pisin min.

¹⁶ Nikitəmah otəkeikei mətagian nian rəfin; ¹⁷ kəni motəghati kəm Uhgın e nəfakian nian rəfin; ¹⁸ kəni nian rəfin otəni kəm Uhgın məmə nikitəmah tagian, nati əpnəpin nəkotatig e nəuvirian, uə nərahian. Otol nati milahal əha mətəu inu ilahal nəuia Uhgın o təmah e Krısto İesu.

¹⁹ Sotalifu əpisiən nigəm rəha Nərin Rəha Uhgın; ²⁰ sotəniən məmə nəghatiən iətəm Uhgın təməfən kəm iətəmi kəti in tol nati əpnəpin əmə lan. ²¹ Otaupən pipim moteruh kəni motakil vivi natimnati rəfin, kəni otaskəlim tiəkis nati iətəm təuvir; ²² kəni motəpəh natimnati rəfin iətəm tərəh.

²³ Pəh Uhgın pisin əmə iətəm in Uhgın rəha nəməlinuian, otol itəmah məmə rəhan pisin əmə u itəmah. Pəh Uhgın otol məmə nəmiəgəhian rəfin rəhatəmah okotəhruahru, e narmitəmah mine e nətəligian rəhatəmah mine e nipətitəmah. Kəni nipəgnəmtin kəti tikə mə otəħkul=pən e təmah, nian rəhatah İərmənig İesu Krısto tətəva min. ²⁴ Iətəm tətəuin e təmah, nian rəfin tatol rəhan nəghatiən, kəni in otol natimnati min əha.

²⁵ Piak min mine nəuvinik min. Otəfəki o timah. ²⁶ Otəni təuvir kəm təmah min təħmen məmə itəmah kətiəh əmə e Krısto. ²⁷ E nərgi İərmənig, iətəni əskasik kəm təmah məmə nəkotəfin nauəuə u kəm piak min mine nəuvinik min rəfin.

²⁸ Pəh rəhatəmah İərmənig İesu Krısto otətuati e rəhan nəuvirian kəm təmah.

2 Təsəlonaiyə

Nauəuə iətəm tatol keiu lan iətəm Pol təmətei tuvən kəm nəfaki min ikin Təsəlonaiyə

Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u 2 Təsəlonaiyə

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

?Təmətei tətuvən kəm pəh? Təmətei tətuvən kəm niməfaki əpəha Təsəlonaiyə.

?Natigian təhro lanu nian təmətei? Nətəmimi tepət e niməfaki, kautol nəruruian e nuvaiən rəha İesu. Kəutos nian iəkis tepət, kəni nəuvein nikiilah təhti məmə inəha nəmtətiən iətəm tətəgətun məmə otəsuvəhiən, İesu titəlig=pa min. Kəsotəhrun vivian nıpəti nauəuə aupən rəha Pol (inu 1 Təsəlonaiyə). Kəni nəuvein kəutəni məmə İesu otitəlig=pa uəhai əmə, kəni ko kəsotol uək pikiən. Mətəu ilah kəuteiuə əmə məutəlpəh, məutəpəh nolian rəha uək. Kəni Pol tətəni kəm lah məmə ilah kotəkeikei mautil uək nian kəutəhtahnin nitəlig=paian rəha İesu.

?Təmətei nauəuə u o nak? Pol təmətei nauəuə u məmə otələhu əhruahru nətəligian rəhalah e nitəlig=paian rəha İesu. Kəni in təmolkeikei məmə ilah okotəhtul əskasik mitəu=pən suaru əhruahru.

Pol təməni təuvir kəm lah

¹ İəu Pol, mine Sailəs*, mine Timoti, iəhləni təuvir kəm təmah u niməfaki ikin Təsəlonaiyə. İtəmah nəməhuva kətiəh o Uhgın rəhatah Tatə, mine İərmənig İesu Kristo.

² Pəh Uhgın Tatə, mine İərmənig İesu Kristo okuətuati e rəhalau nəuvirian mine nəməlinuian kəm təmah.

Nəni-vivian mine nəfakian rəha Pol

³ Piak min mine nəuvinik min. Nian rəfin itimahal iəhlətəu məmə iəkləkeikei məhləni kəm Uhgın məmə nikitimahal tagiən o təmah. Kəni təhruahru əmə məmə iəklol lanəha, mətəu-inu nian rəfin nəhatətəian rəhatəmah tətəva mətəskasik, kəni nian rəfin itəmah rəfin nautolkeikei pik itəmah min, kəni nolkeikeian mine nəhatətəian əha katueviə mətuəri mətuəskasik. ⁴ Tol lanəha, itimahal iəhləni pətigəm kəm nətəmimi rəha niməfaki rəha Uhgın e ikin min rəfin məmə nikitimahal tagiən pik o təmah. İtimahal iəhləni lanəha mətəu-inu nian rəfin, itəmah nautəhtul əskasik e nəmiəgəhiən rəhatəmah e Kristo, kəni məutəskəlim əskasik əhanəh nəhatətəian rəhatəmah, nati əpnəpin nətəmi ihluə kautol tərəh e təmah, kəni mol itəmah nəutətəu nəhməian tepət.

⁵ Natimnati min əha tətəgətun məmə nolian rəha Uhgın o nakilian nətəmimi, in təhruahru əmə. Nautos nəhməian o Nərmənigian Rəha Uhgın, kəni nəuan nəhtulian əskasik e nərahian rəhatəmah, okeruh=pən itəmah məmə itəmah nəkotəhruahru o nuvəian e Nərmənigian Rəha Uhgın. ⁶ Tol lanəha mətəu-inu nolian rəha Uhgın in təhruahru, kəni in otol nalpinian kəm nətəmi min u kautol nərahian kəm təmah, ⁷ kəni o nian kəti in otəfinə nəmeigian kəm təmah iətəm nautos nəhməian, kitah min itəmah. Natimnati min əha okəhuva motol nıpəhriənian nian Uhgın otol pətigəm İərmənig İesu iətəm otsipən e nəgəu e neai. In otəva e nigəm iətəm tətəuə pik ilah rəhan nagelo min iətəm kotəsanən.

⁸ In otol nalpinian kəm iətəmi min u kotərruru Uhgın kəni məsotohtəu-pənian nanusian təuvir rəha İərmənig İesu rəhatah. ⁹ Uhgın otol nalpinian kəm lah e nərahian iətəm naunun tikə. Kəni otəhtipəsiz itulin ilah e nəhmti İərmənig

* **1:1** E nəghatiən Kris, nərgin u Sailəs in "Silfanus." **1:2** Rom 1:7 **1:4** 2Kor 7:4; 1Təs 2:19 **1:6** Rom 12:19 **1:7** 1Təs 3:13 **1:8** Aes 66:15

mine nəhagəhagiən asoli rəha nəsanəniən asoli rəhan. ¹⁰ Nati u otuva e nian Iesu tətuvə min. In otos nəniviən o natimnati iətəm təmöl kəm nəfaki min rəhan, kəni narmilah otiuvig ohni, itəmah min itəmah min ilah mətəu-inu nəmotəhatətə e rəhatimahəl nəghatiən iətəm iəmhələni kəm təmah.

¹¹ Kəni o natimnati min u, nian rəfin iəhləfaki o təmah məmə okeruh=pən itəmah məmə itəmah nəkotəhruahru o nuvəniən e Narməniğiən Rəha Uhgın. Kəni iəhləfaki məmə Uhgın otol uək e nəsanəniən rəhan məmə, nətəliğiən təuvir iətəm nəkotolkeikei məmə nəkotohtəu=pən, mine uək min iətəm tatsipən e nəhatətəiən rəhatəmah, okotol nəuan. ¹² Itimahəl iəhləfaki lanəha məmə kəfəri nərgi İərməniği Iesu o natimnati iətəm təmöl e nəmiəğəhiən rəhatəmah, kəni in otəfəri itəmah. Natimnati min əha otuva e nəuviriən rəha Uhgın rəhatah mine İərməniği Iesu Kristo.

2

Iətəmi Tatol Təfagə Tərah Agin Nian Rəfin

¹ Piak mine nəuvirik min. Pəh iəkləghati o nian rəha İərməniği Iesu Kristo otuva min lan, kəni Uhgın otuhapumın kitah min Kristo lan. ² Iəhlətapuəh məmə nikitəmah təsəhti pikiən, kəni məsotauitiən e nəghatiən eiuə kəti u nətəmimi nəuvein kətəni məmə Nian Rəha Uhgın tınuva rəkis.* Kəpə, neiuəiən əmə. Mətəu kətəni məmə itimahəl iəmhələtei nəghatiən u e nauəuə kəti, uə məhləni pətəğəm nəghatiən kəti rəha Uhgın, uə məhləni pətəğəm nanusiən kəti. Mətəu kəpə, nəghatiən əha təsisipəniən e timahal. ³⁻⁴ Sotoliən iətəmimi kəti teiuə e təmah e nəghatiən kəti e Nian Rəha Uhgın, mətəu-inu nian əha otəsuvaiən mətəuarus nian nətəmimi okəhuva tikimır min rəha Uhgın motol nəluəğiniən ilah min. Kəni Uhgın otol pətəğəm Iətəm Tatol Təfagə Tərah Agin Nian Rəfin, In otuva tikimır e natimnati min rəfin iətəm nətəmimi kəutəfaki ohni, mine natimnati rəfin iətəm kəutəni məmə rəhalah uhgın min. In əmə u otəfəri aru in ilis e natimnati min rəfin. Kəni in otuvən məharəğ e Nimə Rəha Uhgın, kəni məni məmə in Uhgın. Mətəu Uhgın otərəkin pəhriən tətəu=pən əmə rəhan nəlpəkəuiən aupən rəkis.

⁵ ?Təhro? ?Nəmotəlu məmə nian iəmətatig kitah min itəmah, iəmətəni=pinə natimnati min u? ⁶ Kəni nənötəhrun nati nak iətəm tətəhtipəsəğ e iətəmi əha rəueiu, məmə Uhgın otol pətəğəm in e nian əhruahru rəhan. ⁷ Nəsanəniən oneuən rəha Təfagə Tərah Agin tınatol rəkis uək. Mətəu iətəmi iətəm tətəhtipəsəğ e nəsanəniən əha, in otol lanəha mətəuarus=pən Uhgın otos rəkis. ⁸ Kəni Uhgın otol pətəğəm Iətəm Tatol Təfagə Tərah Agin Nian Rəfin. Nian İərməniği Iesu otuva min, in otərəkin suah u e nımətəgi e nohlin, kəni mərəkin agin e nəhagəhagiən rəhan. ⁹ Iətəm Tatol Təfagə Tərah Agin Nian Rəfin otuva mol uək rəha Setən e nəsanəniən rəhan, kəni in otol nati apispis eiuə min, mine nəmtətiən eiuə min, mine nati eiuə min iətəm otol narmi nətəmimi tiuvig, ¹⁰ mine nərahian pisin pisin min rəfin iətəm kəuteiuə e nətəmi min u kəutəliuək e suaru tətuvən e nalpiniən. Uhgın otərəkin ilah mətəu-inu kəmotəni əskasik məmə kəsotolkeikeiən nıpəhriən iətəm təhrun nosmiəğəhiən ilah. ¹¹ O nətəliğiən əha, Uhgın tahli=pən kəm lah nati kəti təsanən iətəm tatol nətəliğiən rəhalah tətəlməli məmə okotəni nıpəhriən e neiuəiən. ¹² Kəni tahli=pən məmə otəni pətəğəm nalpiniən rəha nətəmimi rəfin nətəm kəsotəniən nıpəhriən e nıpəhriən, mətəu kəutətəu təuvir agin e nolliən tərah min.

1:9 Aes 2:10 **1:10** Kol 3:4 **1:11** Kol 1:9; 1Təs 1:2-3 * **2:2** Nian Rəha Uhgın, in nian iətəm İərməniği Iesu Kristo otitəliğ=pa min lan makil nətəmimi rəfin. **2:3-4** 1Tim 4:1; 1Jon 2:18; 4:3 **2:3-4** Esik 28:2; Dan 11:36 **2:8** Aes 11:4; Nəh 19:15

Nəfaki min okotəkeikei motəhtul əskasik

¹³ Piak min mine nəuvinik min iətəm İərmənig tolkeikei itəmah. Nian rəfin iəkləkeikei məhləni tagkiu kəm Uhgın o təmah, mətəu-inu e nətuəuinian Uhgın təmitəpın itəmah məmə otosmiəgəh itəmah. In otol lanəha e uək rəha Narmin Rəhan iətəm tatələhu kalın itəmah məmə rəhan, kəni otosmiəgəh itəmah e nəhatətəian rəhatəmah e nıpəhrıənıən. ¹⁴ Uhgın təmauın e təmah o natimnati min əha e nanusian təuvır iətəm iəhləni pətigəm, məmə kitah kəhuva kətiəh kitah rəhatah İərmənig İesu Kristo e rəhan nisaiən, mine nəsanəian, mine nəhəgəhəgıən. ¹⁵ Tollanəha, piak min mine nəuvinik min, otəhtul əskasik kəni motaskəlım nəgətunian iətəm iəmhləfınə kəm təmah e nəghatıən iətəm təmıet e nohlitımahal, mine nəghatıən iətəm nəmotafın e nauəuə iəmləhli=pınə.

¹⁶ Uhgın rəhatah Tatə təmolkeikei itah, kəni e nəuvırıən rəhan təməfəri nıkitah naunun tıkə, kəni təmol məmə kitah okotələhu=pən əskasik rəhatah nətəligıən lan. Kəni pəh rəhatah İərmənig İesu Kristo aru ilau Uhgın Tatə, ¹⁷ okuəfəri nıkitəmah kəni muol itəmah nəkotəsanən e nolıən təuvır min rəfin iətəm nautol, mine nəghatıən təuvır min rəfin iətəm nautəni.

3

Pol təmətapuəh o nəfakıən

¹ Piak min mine nəuvinik min. Inu naunun nəghatıən. Otəfaki o tımahal məmə nəghatıən rəha İərmənig otuvən uəhai əmə ikın min rəfin, kəni nətəmimi okotısiai motohtəu=pən, təhmen əmə e təmah nətəm nəmotısiai in məutohtəu=pən. ² Kəni otəfaki o tımahal məmə Uhgın otos rəkis itımahal o nətəm kotərah, mətəu-inu səniəmə nətəmimi rəfin kəutəhatətə e İərmənig. ³ Mətəu İərmənig, nian rəfin tatol rəhan nəghatıən, kəni in otol itəmah nəkotəsanən, kəni mateh vivi itəmah o Setən məmə otəsərəkıniən itəmah. ⁴ Kəni kitah kotəhrun vivi e İərmənig məmə rəueiu itəmah nautol nati nak itımahal iəmhləni=pınə kəm təmah, kəni onəkotəkeikei mautol lankonu. ⁵ Pəh Uhgın otit nıkitəmah e suaru rəha nolkeikeiən rəha Uhgın mine nolıən rəha Kristo o nəhtul əskasikiən nian nərahıən otuva.

Solıən nolıən rəha nəlpahıən

⁶ Piak min mine nəuvinik min. E nərgı İərmənig İesu Kristo, iəhləni əskasik kəm təmah məmə nəkotəhtul isəu o piatah min iətəm kautol nolıən rəha nəlpahıən, kəni məsotatıgıən mətitəu=pən nəgətunian iətəm nəmotos o tımahal. ⁷ Itəmah aru nəkotəhrun məmə nəkotəkeikei məutohtəu=pən nolıən iətəm iəmahlol. Nian iəməhlatıg kitah min itəmah, iəməsləlpahıən, ⁸ kəni iəmlös nəhmtı nauəniən o nətəmimi, iəməslös əpnəpınıən. Mətəu iəmahlol uək pık, lapın mine lənian, iəmahlol uək e nəhlmitımahal mahlos məni o nauəniən məmə iəsləfınəian uək əskasik o təmah e nehıən itımahal. ⁹ Təhruahru o təmahal məmə iəklətapuəh o təmah məmə nəkotəruh itımahal, mətəu itımahal iəməslolıən lanəha mətəu-inu itımahal iəklolkeikei məmə iəkləgətun itəmah e nolıən iətəm təhruahru məmə nəkotohtəu=pən. ¹⁰ Kəni nian iəməhlatıg əha kitah min itəmah, iəmhləfınə lou u məmə, “Nəmə iətəmi təlpah, kəni kəsəfəniən nauəniən kəm in.”

¹¹ İəhləni lanu mətəu-inu iəmlətəu məmə nətəmimi nəuvein ko itəmah min ilah kəutəlpah, ilah kəsotolıən uək kəti, ilah kəutəfən rəhalah kərəsei məmə kotəu rəkis nəghatıən min lan, mətəu kəsotolıən uək. ¹² E nərgı İərmənig İesu Kristo, iəhləni kəni məhləkeikei kəm nətəmimi iətəm kotol lanəha məmə okotəkeikei motəpəh nəgəsiən motatıg mətig əmə, kəni motol uək o nətəouıən

nauəniən niġlah ¹³ Kəni itəmah piak mın mine nəuvinik mın, sotəpəouiən e noliən nati əhruahru.

¹⁴ Nəmə nətəmimi nəuvein kəsotohtəu-pəniən rəhatimahəl nəġhatien e nauəuə u, kəni nəkotəkeikei motol məmə nətəmimi okotəhrun məmə ilah pəh. Kəni məsotəġhatien aġin kəm lah pəh nəkotol ilah kotaulis o nəlpahien rəhalah. ¹⁵ Mətəu nəsoteruhiən ilah məmə rəhatəmah tiki mir mın, mətəu ilah piatəmah mın, kəni təuvir məmə nəkotagət asoli e lah məmə okotair asoli e rəhalah nətəliġien.

Naunun nəġhatien

¹⁶ Kəni pəh İərməniġ rəha nəməlinuiən, in pişin əmə otəfinə nəməlinuiən nian rəfin e noliən mın rəfin. Pəh İərməniġ tətatiġ itəmah mın itəmah.

¹⁷ İəu Pol, iatos pen mətətei əmə e nəhlmək nəġhatien u rəha nəniən təuvir kəm təmah. Kəni e nauəuə mın rəfin iəkətei lanu məmə nəkotəhrun in rəhak nauəuə. Inu noliən rəha nəteien rəhak.

¹⁸ Pəh rəhatah İərməniġ İesu Kristo otətuati e rəhan nəuviriən kəm təmah rəfin.

1 Timoti

Nauəuə iətəm Pol təmaupən mətei tuvən kəm Timoti Nəghatiən əkuəkır rəha nauəuə u 1 Timoti

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

?Təmətei tətuvən kəm pəh? Təmətei tətuvən kəm Timoti. Timoti in iətəm aluə kəti iətəm təmair e taun u Listra. Mamə rəhan in nəuaniləuis kəti rəha Isrel, kəni rəhan tatə in Ianihluə* kəti. Timoti in niəli kəti rəha Pol, kəni nian rəfin kətian əpəha ikın mın matuəni pətigəm nanusiən təuvır rəha Iesu Krısto. Pol tolkeikei pik Timoti, tol lanəha kəni in tətəuin e Timoti məmə təhmen e nətin əhruahru.

?Natigian təhro lanu nian təmətei? Pol təmətəu məmə nəgətun eiuə nəuvein e niməfaki əpəha Efəsis, kəni mol in tahli=pən Timoti məmə otuvən mələhu əhruahru neiuəian əha. Nəmə təhro, Timoti təmuva təhmen e pastə rəha niməfaki əha Efəsis, nati ənpərin məmə in iətəm aluə əmə. Nəgətun eiuəian mın əha kəutəgətun məmə nətəmimi okotəkeikei motətəu=pən nətəligian rəhalah e noliən rəha nətəmimi o nosiən nəmiəgəhian iətəm naunun tikə. Kəutəni məmə nətəmimi okotəkeikei motəhrun nıpəti nəghatiən oneuən mın, kəni motol natimnati nəuvein iətəm ilah kəmutəni.

?Təmətei nauəuə u o nak? Pol təmətei nauəuə u mətəni pətigəm nətəligian nəuvein rəhan kəm Timoti mətəfəri rəhan nətəligian, kəni məmə otasiru e niməfaki rəha Efəsis. Pol tətəghati e noliən təuvır mın rəha nəfakiən, mine neruh vivian nətəm kəutəfaki. Kəni mətəni pətigəm noliən təuvır mın iətəm nətəmi asoli mın rəha niməfaki mine nəfaki mın u okotohtəu=pən. Kəni naunun nəghatiən iətəm Pol təməni kəm Timoti tətəni məmə, in otəkeikei muva iətəmi təuvır kəti rəha noliən uək rəha Iesu Krısto. Kəni rəhan noliən otəkeikei məhruahru vivi.

Pol təməni təuvır kəm Timoti

¹ Timoti. İəu Pol, iətəni təuvır kəm ik. Kəni iəu aposil kəti rəha Krısto Iesu mətəu-inu Uhgın u iətəm təmosmiəgəh itah, mine Krısto Iesu iətəm tətəfa nuhuiniən, ilau əmə kəmuahli=pa iəu məmə iəköl uək u. ² Rəhalau nəhatətəian e Krısto təhmen-əhmen əmə, kəni tol lanəha, in təhmen=pən əmə məmə ik nətik pəhriən.

Pəh Uhgın Tatə rəhatah ilau Krısto Iesu, İərməniğ rəhatah, okuətuati e rəhalau nəuviriən kəm ik, kəni muasəkəhruin ik, kəni muələhu nəməlinuiən tətətiğ ohnik.

Pol təmolkeikei məmə Timoti otahtipəsig e nəgətun eiuə mın

³ Aupən ikın e nian iəmatuvən Masetoniə, kəni iəu iəməni kəm ik məmə iəu iəkölkeikei pik məmə onətətiğ Efəsis, kəni rəhak nətəligian tatöl əmə lankonu lan. Nətəmimi nəuvein əha ikın kəutətiğ nətəm ilah kəutəgəu nəgətuniən pəhriən rəha Uhgın məutəgətun nətəmimi lan. Mətəu ik onakahtipəsig e lah məmə okəsotoliən noliən əha. ⁴ İlah okotəkeikei motəpəh noliən mın əha iətəm kəutəni namsu eiuə mın mautos nərgi lus mın aupən mın ikın mautöl məmə nərgi lus mın rəhalah təfəməh. Kəni okotəfəri ilah aru lan. Nəghatiən mın əha kəutiuvı=pa əmə tıməti, mətəu inko kəsotasiruiən e nətəmimi məmə ilah okotəhrun nəlpəkəuiən rəha Uhgın inu okotəhatətə əmə lan.

* : Nanihluə, Ianihluə – Afın-to e tiksınəri. **1:2** Uək 16:1-3; Tait 1:4 **1:4** 1Tim 4:7; Tait 1:14

⁵ Mätəu nəua nəghatian u rəhalau məmə nolkeikeian tətəri e nikitəmah. Nolkeikeian tətəri e niki iətəmi kəti nian noliən tərəh min rəfin iətəm təhrun məmə kəməutatig lan aupən, in təməpəh rəkis ilah, nikin təuvir vivi, kəni tətəhatətə pəhriən əmə e Iesu. ⁶ Nətəmiimi nəuvein kinotəpəh noliən əhruahru u, kəni ilah kinotəruru rəkis rəhalah suaru, mätəu kəutohtəu=pən nəghatian alməli min əha. ⁷ Ilah kotolkeikei məmə nətəmiimi kəutəni məmə ilah koteinatig vivi e Lou rəha Uhgın, mätəu ilah kəsotəhrun aginiən nıpəti nəghatian iətəm kəutəni, nati əpnəpin nikilah təhti məmə kotəhrun agin.

⁸ Kitah kotəhrun vivi lou rəha Uhgın məmə təuvir nəmə kitah kotəhrun vivi uək rəha Lou kəni mautohtəu=pən e noliən iətəm Uhgın tolkeikei.† ⁹ Nian rəfin kitah okotəkeikei motəhrun məmə Lou təməsuvaian o nətəm kotəhruahru, mätəu Lou təmuva məmə otəgətun kəm nətəmiimi məmə ilah nətəmiimi rəha nol rahian: nətəm kəsotisiaian Uhgın mine nol təfagə tərəh; nətəm rəhalah noliən tekəu-ekəu kəutəuhlin nəmtahlah o nəfakian; nətəm kəmotuhamu rəhalah tatə mine məmə; nətəm kəutuhamu əhanəh itəmi; ¹⁰ nəman mine nıpətan nətəm kinotol rəkis marit, mätəu kəutan əpnəpin; nəman kəutit aru ilah min kəni nıpətan kəutit aru ilah min; nətəmiimi kəutələs iətəmi kəti motaskəlīm mautol səlimin təhmen e iol əhruin; mine nətəm kəuteiuə e nian kəutəghati e kot; mine nətəm kəuteiuə əpnəpin əmə; mine nətəm kəutol noliən tərəh pisin min nəuvein. Əuəh, in nıpəhriənian məmə Lou in rəha nətəmiimi nətəm kəutol natimnati rəfin əha iətəm tətərəkın nəghatian əhruahru min. ¹¹ Nəghatian əhruahru min u, kəutəni pətigəm nanusiən təuvir rəha nəsanəniən əhagəhag rəha Uhgın, Uhgın u iətəm təuvir məhruahru. Nanusiən u in təməfa kəm iəu məmə iəkəni pətigəm.

Pol nikin təmagian o Kristo

¹² Iəu iətəni tagkiu kəm Kristo Iesu, Iərməniğ rəhatah, iətəm tətəfa nəsanəniən kəm iəu o uək u, mätəu-inu in tateh iəu məmə iəkaskəlīm vivi rəhan uək məsəpəhian, kəni in təmələhu=pa uək u mətəhli=pa iəu məmə iəkol. ¹³ Aupən iəmətəghati rah e nərgin, kəni iəmatoh nətəm kəutəfaki matol tərəh e Iesu. Nati əpnəpin iəu iəmatol pau lanu lan, mätəu in təmasək ohniəu mätəu-inu iəməsəni əhanəhian nıpəhriənian lan, kəni iəməhruru məmə nati nak iətəm iəu iəmatol in tərəh. ¹⁴ Mätəu nolkeikeian rəha Iərməniğ rəhatah in iahgin pik ohniəu, məpirəkis noliən tərəh min rəhak. Kəni tatətəlmın nikik o nəhatətəian lan mine nolkeikeian iətəm tatsipən e Kristo Iesu.

¹⁵ Inu nəghatian tətəni pəhriən, kəni kitah kotəkeikei motəni nıpəhriənian lan: Kristo Iesu təmuva e nəhue niftəni məmə otosmiəgəh nətəm kotərah. Kəni iəu iətəmi iəkərah agin məpirəkis rəfin ilah. ¹⁶ Mätəu Uhgın təmasək ohniəu, iətəm iəkərah agin, təhmen e nəmtəian kəti iətəm tətəgətun məmə nətəligian rəhan təfəməh, naunun tikə, tatuvən o nətəm kotərah, pəh nətəmiimi nəuvein koteruh kəni məhuərisig e suaru kətiəh əmə məmə okotəhatətə e Iesu kəni in tosmiəgəh ilah məfən nəmiəgəhian itulin kəm lah. ¹⁷ !Kotəni-vivi Uhgın! Pəh kotisiai Uhgın rəhatah. In Iərməniğ itulin; in təsimisiən; kəsəruhian in; kəni in pisin əmə in Uhgın. Pəh kotəfəri nərgin tatuvən matuvən matuvən naunun tikə. Əuəh.

¹⁸ Kəni inəha nətik Timoti. Inu rəhak nəghatian təhmen=pən e nəghatian rəha iəni min nətəm kəmutəni kəm ik aupən. Ik onəkəkeikei maskəlīm nəghatian min əha pəh tol rəham nətəligian təskasik, kəni ik onəkəluagin vivi e nəluaginian rəha nəhatətəian. ¹⁹ Askəlīm rəham nəhatətəian təskasik,

† **1:8** Nəgətun eiue min əha, nian rəfin kəutəghati pik e Lou. Kəni məutəni məmə ilah kəutəhruahru mätəu-inu ilah kotəhrun vivi Lou. Mätəu nol rah nati min, Uhgın təməfən Lou kəm lah məmə Lou otəgətun ilah məmə ilah nətəm kotərah. **1:8** Rom 7:12,16 **1:12** Uək 9:15; 1Kor 15:9-10; Kəl 1:15-16 **1:13** Uək 8:3; 9:1-5 **1:15** Luk 19:10

kəni ol noliən iətəm ik nəkəhrun məmə in təhruahru e nəhmti Uhgín. Mətəu nətəmimi nəuvein ilah kautol noliən nəuvein iətəm ilah kotəhrun məmə tərāh, kəni kəmotərəkín rəkis rəhalah nəhatətəiən, təhmen e iətəmi kəti təmləfən negəu təri e nimas təhapu-əhapu agín mərəh. ²⁰ Suah mil u Haemeneəs mine Aleksantə ilau kəmian motol kətiəh əmə ilah nətəmi mīn u. Iəu inegəhan=pən rəkis e lau e nəhlmī Setən məmə okuəhrun məmə okuəkeikei məsuəni rahīən Uhgín.

2

Noliən rəha nəfakiən

¹ Nati aupən iətəm iəkolkeikei məmə iəkəni, in tol lanu lan. Iəu iətəni əskasik kəm təmah məmə itəmah nəkotəkeikei motəfaki kəm Uhgín o nətəmimi rəfin, kəni motəni tagkiu kəm Uhgín o natimnati iətəm in təmol ilah. ² Kəni e nian rəfin itəmah onəkotəkeikei mautəfaki o nətəm kəutarməniḡ mine nətəmi asoli mīn rəhatah məmə kitah rəfin okotatiḡ e nəməlinuiən kəni motatiḡ mətḡ, pəh kitah kotisiəi vivi Uhgín kəni rəhatah naliuəkiən in təhruahru. ³ Noliən rəha nəfakiən mīn u in təuvīr pik, kəni in otol Uhgín Iosmiəḡəh rəhatah nīkin otagiən lan. ⁴ Uhgín u, in tolkeikei məmə otosmiəḡəh nətəmimi rəfin, kəni molkeikei məmə ilah okotəhrun motəni nīpəhriənīən e nəḡhatiən pəhriən rəhan.

⁵ Otəfaki o nətəmimi rəfin məmə ilah okotəhatətə e Uhgín mətəu-inu Uhgín kətiəh əmə tətatiḡ, kəni suah kətiəh əmə tətəhtul in suaru o nosiən nətəmimi muvən motol kətiəh ilah Uhgín, iətəmimi əha Krīsto Iesu. ⁶ E nian əhruahru, in əmə təməfa rəhan nəmiəḡəhiən o nətəouiən suaru rəha nətəmimi rəfin məmə otitīs ilah e təfagə tərāh rəhalah. Kəni inu tətəḡətun məmə Uhgín tolkeikei məmə otosmiəḡəh nətəmimi rəfin. ⁷ Kəni e nəḡhatiən əha, Uhgín təməfəri iəu məmə iəu aposil kəti rəhan o nəni pətḡḡəmiən nanusiən təuvīr u kəm Nanihluə* mīn, nətəmimi nətəm kəsəniə məmə nətəm Isrel, kəni təməfəri iəu məmə iəḡətun kəti rəha nəhatətəiən pəhriən. Iəu iətəni pəhriən, iəseiuiəiən.

⁸ Kəni ikīn mīn rəfin, iəkolkeikei məmə nəman okotəḡhati kəm Uhgín e nəfakiən. Kəni nian kautəfəri nəhlmīlah məmə okotəfaki kəm Uhgín, iəkolkeikei məmə nəmiəḡəhiən rəhalah otəhruahru, kəni nīkilah təsahməiən, kəni məsotahiən ilah mīn.

⁹ Kəni iəu iəkolkeikei məmə nīpətan u nəfaki mīn okəhuvən e rəhalah napən iətəm təhruahru kəni mətəhtərain vivi ilah, məsotiuvīən nətəliḡiən rəha nəman, kəni məsotoliən məmə nətəmimi okotəh o nəfəriən. Kəni ilah kəsotoliən nəuanulah məmə okotəfəri ohni. Kəni ilah kəsəhuvəniən e natimnati mīn o niuviən nətəliḡiən rəha nətəmimi, iətəni natimnati mīn təhmen=pən e napən mīn iətəm nəhmtīlah tiəkīs, uə nati kəti kəmōl e aiən u kol tətoraip-oraip, uə nati kəti kəmōl e perəl inu kəpiel iətəm nəhmtīn tiəkīs. ¹⁰ Mətəu iəkolkeikei məmə nīpətan u nəfaki mīn, rəhalah nətəliḡiən otəsuvəniən o malə-malə rəha nīpətilah məmə okeruh, mətəu okotol malə-malə e nəmiəḡəhiən rəhalah, inəha ilah okotol noliən mīn iətəm otasiru e nətəmimi, noliən mīn iətəm təhruahru o nīpətan nətəm kəutəni məmə ilah kautəfaki kəm Uhgín.

¹¹ Nian nəman okotəḡətun e niməfaki, nīpətan okotəkeikei mautətəliḡ məsotəḡatiən, kəni motəkeikei motosiahu ilah, kəni motisiəi nəḡətun mīn, kəni motətəu=pən nəḡətun mīn əha nətəm kəutəḡətun. ¹² Iəu iəsegəhaniən e nīpətan məmə okotəḡətun kəni motarməniḡ e nəman. Ilah okotəkeikei

1:20 1Kor 5:5; 2Tim 4:14-15 **2:6** Rom 3:29-30; Kəl 1:4 * **2:7** Nanihluə, Ianihluə – Afīn-to e tiksīnəri. **2:7** Uək 9:15; Kəl 2:7-8; 2Tim 1:11 **2:9** 1Pitə 3:3-5 **2:10** 1Tim 5:10 **2:12** 1Kor 14:34

məsotagətian, ¹³ mətəu-inu aupən ikin, Uhgın təmaupən mol Atəm, uərisig ikin təpanol Iv. ¹⁴ Kəni səniəmə Atəm u Setən təmeiuə lan aupən kəni tol nəuian, mətəu Iv u təmol nəuia Setən kəni matgəhli lou rəha Uhgın. ¹⁵ Mətəu Uhgın otosmiəgəh nıpətan nian ilah kautol əhruahru uək rəhalah, inu neməkian mine neh viviən kəlkələh min. Mətəu ilah kotəkeikei məutaskəlim əskasik noliən rəha nəhatətəian, mine noliən rəha nolkeikeian nətəmimi, mine noliən rəha nəmiəgəhian iətəm təhruahru.

3

Nətəmi asoli min rəha niməfaki

¹ Inu nəghatian tətəni pəhriən məmə, “Nəmə iətəmimi kəti tolkeikei məmə in otuva iətəmi asoli kəti rəha niməfaki, kəni uək u, in uək təuvir aɡin kəti iətəm in tolkeikei.”

² Kəni iətəmi asoli tol lanəha:

okəkeikei kəseh-pəniən noliən tərəh kəti lan;

in məsol-pəniən rəhan pətan;

in təhrun nəni aruiən e nikin məmə otəpəh noliən natimnati iətəm tərəh

kəni mol əmə nati iətəm təuvir;

tətol natimnati e nəhrunian;

kətişiai in;

təteh vivi nətəmimi nətəm kautəhuvən iman ikin;

in iəgətan təuvir kəti;

³ səniəmə iətəmimi kəti rəha nəpəsiən uə nəhtian itəmi;

mətəu in iətəmi mətig;

səniəmə in iətəmi rəhan nəghatian titatiperəh pik təhmen e kaluəluə;

nikin təsuvən pikian e məni;

⁴ in otəkeikei mətərməniɡ vivi e rəhan min, kəni mol məmə rəhan kəlkələh

min kautol nəuian məutisai vivi. ⁵ ? Mətəu nəmə in təruru narməniɡ

viviən o rəhan min, kəni in otəhro əhanəh marməniɡ e niməfaki rəha

Uhgın?

⁶ iətəmimi tətəhatətə vi əmə e Iesu, in təsəhmenian məmə otos uək u, məta

in tətəfəri pik in, kəni Uhgın tol nalpiniən kəm in təhmen e inəha təmol e

Setən u iəfəri pik.

⁷ Kəni iətəmi asoli, rəhan noliən otəkeikei məuvir məhruahru məmə

nətəm kəsotəfakian okotəni məmə in iətəmi təuvir. Nəmə təsolian, məta

nəuanikulu rəha Setən toh pikin, kəni nərgin otərah.

Dikon min,

nətəm kəutasiru e niməfaki

⁸ E noliən əhmen əmə, dikon min, rəhalah nəmiəgəhian otəkeikei

məhruahru vivi, kəni məutəni əmə nıpəhriənian e nian rəfin. Nətəm kəutəpis

uə kotolkeikei pik məni, kəsotəhmenian o naskəlimian uək u. ⁹ Ilah nətəmimi

nətəm kotəhrun məmə noliən tərəh kəti təsatigian e lah, kəni məutaskəlim

əskasik nəghatian pəhriən min rəha Iesu Kristo iətəm Uhgın təmol əpu.

¹⁰ Nətəmimi kotol lanəha, niməfaki otəkeikei makil vivi rəhalah nəmiəgəhian,

nəmə kəseh-pəniən nati kəti tərəh e lah, kəni ilah okotos uək rəha dikon.

¹¹ Kəni təhmen-əhmen əmə, nıpətan rəha dikon min,* ilah min okotəkeikei

motol rəhalah nəmiəgəhian təhruahru vivi. Təsəuviriən məmə ilah nıpətan

nətəm kəutəni nikalitəmi, uə nıpətan rəha nəpəsiən, mətəu ilah nıpətan nətəm

nətəmimi kəutəhatətə e lah e nian rəfin.

2:13 Jen 2:7,21-22; 1Kor 11:8-9 **2:14** 2Kor 11:3; Kəl 3:1-6 **2:15** Jen 3:6-16 **3:6** Tait 1:6-9 **3:7**

2Kor 8:21 * **3:11** Suaru keiu o nəuhlinian nəghatian u “nıpətan” e fes u. 1. Nıpətan rəha dikon min

2. Nıpətan nətəm kəutos uək rəha dikon. **3:11** Tait 2:3

¹² Suah kəti iətəm tatos uək rəha dikon, in otəkeikei mos rəhan pətan kətiəh əmə, kəni in otəkeikei mətarməniḡ vivi e rəhan mīn kəlkələh mīn mine rəhan lahuənu. ¹³ Nətəmimi nətəm kautol vivi uək rəha dikon, nərgilah in təuvir lan, kəni rəhalah nətəliḡiən in otəskasik pik o naskəlimiən nəhatətəiən rəhalah e Kristo Iesu.

Nəukəti nəhatətəiən rəhatah

¹⁴ Rəueiu əha, nian iətətei nauəuə u kəm ik, nikik tətəhti məmə, otəsuvəhiən kəni iəkuvnə meruh ik. ¹⁵ Mətəu nəmə iəsuvnə uəhaiən, kəni nauəuə u in otəni natimnati rəfin iətəm kitah nenəti Uhgīn okotohtəu=pən. Inu kitah u nətəm kəutəfaki, kəni Uhgīn rəhatah tətəmiəḡəh mətatig naunun tikə. Kitah nətəm kəutəfaki u kəutaskəlim nəghatiən pəhriən, kəni mauteh vivi. ¹⁶ Nipəhriəniən, nəghatiən pəhriən rəha Iesu Kristo iətəm Uhgīn təmol əpu, in nati apispis iətəm in iahgin, kəni tol lanəha:

Kristo in təmuva iətəmimi kəni nətəmimi kəmoteruh.

Kəni Narmīn Rəha Uhgīn tətəḡətun vivi məmə Iesu təhruahru vivi pik.

Kəni nagelo mīn kəmoteruh in.

Kəni nətəmimi kəutəni pətigəm nanusiən təuvir rəhan kəm nətəmimi ikīn pisin pisin mīn.

Kəni nətəmimi rəha nəhue niftəni u kəutəhatətə lan.

Kəni Uhgīn təmos muvən ilis e neai mətatig ilau mīn.

4

Nəḡətun eiua mīn

¹ Narmīn Rəha Uhgīn tətəni pətigəm vivi məmə e nian mīn uərisig Iesu otəpanuva lan, nətəmimi nəuvein okotəpəh nitəu-pəniən nolien pəhriən rəha nəhatətəiən e Uhgīn. Ilah okotohtəu=pən narmīn eiua mīn kəni motohtəu=pən nəḡətuniən rəha iərmis mīn. ² Nəḡətuniən mīn əha kautsipən e nəḡətun mīn nətəm kəutəni məmə rəhalah nəghatiən in nipəhriəniən, mətəu ilah kəuteiuə, kəni məsotolien nati iətəm kəutəni. Nətəmi mīn əha, nətəliḡiən rəhalah tekəuekəu aḡin, kəni kīnotəruru nakilien məmə nəghatiən pəhriən iə, kəni nəghatiən eiua iə. ³ Ilah kəutəḡətun nətəmimi məutəni məmə okəsotolien marit, kəni məutəḡətun ilah məmə okəsotuniən nauəniən mīn nəuvein. Mətəu Uhgīn təmol nauəniən mīn əha məmə okotun ilah. Kəni kitah u kəutəfaki kotəhrun nipəhriəniən, kotəhrun nosiən, motəfaki motəni tagkiu kəm Uhgīn ohni, kəni motun, ⁴ mətəu-inu natimnati rəfin iətəm Uhgīn təmol ilah kotəuvir əmə. Nati kəti tikə məmə okəsotuniən. Kitah kotəhrun nuniən natimnati rəfin nəmə kitah kotəfaki motəni tagkiu kəm Uhgīn ohni, ⁵ mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni məmə ilah kotəuvir, kəni kitah kəutəfaki ohni. Kəni rəueiu, nauəniən mīn əha kotəuvir əmə.

Ioluək təuvir rəha Kristo Iesu

⁶ Nəmə nətəni pətigəm nəghatiən u kəm piatah mīn mine nəuvinitah mīn, kəni ik ioluək təuvir kəti rəha Kristo Iesu. Kəni tətəḡətun məmə ik iətəmimi kəti iətəm natun nəghatiən təuvir mīn rəha nəhatətəiən mine nəḡətuniən əhruahru, kəni mətəmiəḡəh lan, kəni rəham nəmiəḡəhiən tatitəu=pən nəghatiən rəfin mīn əha.

⁷ Əpəh, sətəliḡiən e nəghatiən eiua mīn iətəm nətəliḡiən rəha Uhgīn tikə lan, nəghatiən mīn təhmen e namsu əpnəpīn mīn iətəm nipətin tikə. Mətəu əḡətun aru rəham nəmiəḡəhiən məmə tətītəu=pən Nauəuə Rəha Uhgīn. ⁸ Nolien rəha neruh vivien nipətim məmə in otəsanən, in təuvir o natimnati mīn nəuvein, mətəu nəmə natəḡətun aru rəham nəmiəḡəhiən e nolien rəha Uhgīn, kəni in

təuvir məmə otasiru e natimnati rəfin e nəmiəgəhiən rəha nəhue niftəni u, mine rəha nəmiəgəhiən itulin.

⁹ Inu nəghatiən tətəni pəhriən, kəni kotəkeikei motəni nıpəhriənlan. ¹⁰ Konu kitah kautol pik uək o nəgətuən aruiən rəhatah nəmiəgəhiən e nolian əha, mətəu-inu kinotəhatətə rəkis e Uhgın u tətəmiəgəh kəni mətatig itulin, kəni in İosmiəgəh mətəhan nəhlmin kəm nətəmimi rəfin, mətəu in tatosmiəgəh əmə nətəmi min u nətəm kəutəhatətə lan.

¹¹ Əgətuən natimnati min əha kəm nətəmimi, kəni məni=pən kəm lah məmə okotəkeikei mautohtəu=pən. ¹² Segəhaniən lam məmə nətəmimi okotəh iahu ik mətəu-inu ik iətəm aluə əmə kəti. Mətəu ol rəham nəmiəgəhiən təhruahru vivi məmə nətəmimi okoteruh məmə ik iətəm təmiməhtə, kəni ilah kotəhrun nitəu-pəniən ik e nəghatiən min, mine naliuəkian, mine nolkeikeian, mine nəhatətəian, mine nol əhruahruian. ¹³ Ol natimnati min əha, kəni nati kisil min əha ikin. Onəkəkeikei mol vivi ilahal mətəuarus iəkuvnə: afin Nauəuə Rəha Uhgın kəm nətəmimi, kəni məni pətigəm Nauəuə Rəha Uhgın, kəni məgətuən Nauəuə Rəha Uhgın. ¹⁴ Timoti. Uhgın təməfinə rəhan nəsanəniən kəm ik o nolian uək rəhan nian eldə min rəha niməfaki kəmotələhu=pən nəhlmilah lam, kəni iəni min nəuvein rəhalah kəmotəni pətigəm nəghatiən iətəm Uhgın təməni lam. Səpəhiən nəsanəniən əha, mətəu ol uək rəha Uhgın lan.

¹⁵ Ik onəkəkeikei matol uək min u, kəni rəham nətəligiən otəkeikei mətatig əskasik e natimnati min u pəh nətəmimi kotəhrun nehian məmə rəham nəmiəgəhiən mine rəham uək tateviə vivi. ¹⁶ Ateh vivi nolian min e nəmiəgəhiən rəham, kəni ol rəham nəgətuən məmə in tətəhruahru e nian rəfin. Onəkəkeikei mətalkut əskasik məmə onəköl natimnati min əha, mətəu-inu nəmə nəkol, kəni onəkosmiəgəh itəmah nətəm kəutətəlig lam.

5

Nolian rəha nisaiən o nəghatiən kəm nətəmimi

¹ Sagət əskasikiən e nauəhli min, mətəu əghati kəm lah e nisaiən məmə nəkiuv rəhalah nətəligiən, təhmen əmə məmə ilah rəham tatə əhruahru min. E nolian kətiəh min əmə, ol təhmen əmə kəm nətəm aluə təhmen əmə məmə ilah piam əhruahru min. ² Əghati mətig e nisaiən kəm nıpətauəhli min təhmen məmə rəham məmə əhruahru min. Rəham nəghatiən mine nolian min kəm nıpətan mitə otəkeikei məhruahru agin, təhmen məmə ilah nəuvinim min.

Nolian rəha neruh vivian nıpətalimis min

³ Niməfaki otəkeikei match vivi nıpətalimis min u kəmimis ərin ilah, kəni iətəmi kəti tikə mə otateruh ilah. ⁴ Mətəu pətalimis kəti u nenətin min əha ikin uə namipin min əha ikin, ilah okotəkeikei motəpən motəhrun məmə uək rəha nətəm kəutəfaki, ilah okotəpən motəh vivi aru rəhalah min. Nolian u təhmen əmə məmə kəutəfən nitai nati kəm məmə mine tatə mine kəha min, kəni nati u tatol niki Uhgın tətəgiən ohni.

⁵ Mətəu pətalimis iətəm tətətig pisin agin əmə, iətəmimi tikə o neruhian, in tətələhu=pən əskasik rəhan nuhuinən tətətig e Uhgın. İnəha e nian rəfin, lapin mine e nərauiə, in tətəfaki kəm Uhgın məmə otətasiru lan. Pətalimis tol lanəha, təhruahru agin məmə niməfaki otasiru lan. ⁶ Mətəu pətalimis u tətətəlig pik e natimnati rəha niftəni o nətəuiən təuvir lan, in tətəmiəgəh, mətəu e narmin in tinimis rəkis. ⁷ Ik onəkəkeikei məni=pən nəghatiən min əha kəm niməfaki məmə ilah okotəkeikei motol pəh nətəmimi kəsotəni rahian ilah. ⁸ Suah kəti otəkeikei meh vivi rəhan min, kəni maupən meh vivi rəhan əhruahru min. Mətəu nəmə

in təsoliən, tətəgətun məmə təməuhlin nəmtahn e noliən rəha nəfakiən, in tərəh mapirəkis iətəm təsəfakiən.

⁹ Nəmə nəkətei=pən nərgi pətəlimis kəti e nauəuə rəha nasiruiən məmə niməfaki otasiru lan, rəhan nu in otəkeikei mos sikiste, pətan u təmətatig vivi ilau rəhan u iərman. ¹⁰ Kəni in pətauəhli kəti iətəm nətəmimi kautisiai in o rəhan noliən təuvir mine nasiruiən min iətəm in tatol, təhmen məmə in tateh vivi rəhan nəsualkələh; kəni nian iapispis min okəhuva iman ikin, tatol təuvir kəm lah; kəni matosiahu aru in mətəsiru e nətəm kautəfaki;* kəni mətəsiru e ianrah; kəni rəhan nətəligiən təskasik məmə otol uək min iətəm təuvir.

¹¹ Mətəu sətei-pəniən nərgi pətəlimis min nətəm kəsotəpətauəhli əhanəhiən e nauəuə rəha nasiruiən, mətəu-inu uərisig nəmə nətəligiən rəha nol minian marit tinuva məskasik e nikilah e Krīsto, kəni ilah kotəni məmə okotol min marit. ¹² Kəni Uhgīn in otakil mol nalpiniən kəm lah mətəu-inu kəmotatgəhli rəhalah nonauvil iətəm kəmotol kəm in aupən.† ¹³ Kəni nati tərəh kəti min, mətə ilah kotəlpah kəni motos noliən rəha nuvəniən e nimə min rəfin mautəni nəghatiən iətəm nipətin tikə. Uərisig ilah kəhuva motərəh pik o nosiən musmus e nəghatiən rəha iətəpisin, kəni ilah kotolkeikei məmə okotəni pik nəghatiən rəha nətəpisin, kəni ilah kəutəni nəghatiən min nəuvein iətəm təsəhmeniən məmə okotəni. ¹⁴ Kəni iəu iətəni kəm nipətan mitə min kəmimis ərin ilah məmə təuvir ilah okotol min marit, kəni motos nətilah min, kəni moteh vivi ilah. Kəni nəmə kotol lanəha, kəni məsotəfəniən nəua niməhan kəm tikimər məmə okotəni rah itah. ¹⁵ Mətəu pətəlimis nəuvein kinotalelin ilah e suaru təuvir kəni minautohtəu=pən Setən.

¹⁶ Nipətan min u kəutəfaki okotəkeikei mauteruh vivi pətəlimis min rəhalah, məsotəhlman-pəniən e lah kəm niməfaki məmə oteruh ilah. Kəni niməfaki in otateruh əmə pətəlimis min u rəhalah nətəmimi kohkə agin məmə okauteruh ilah.

Uək rəha nətəmi asoli rəha niməfaki

¹⁷ Eldə min nətəm kəutərməniğ vivi e uək rəha niməfaki, niməfaki otəkeikei misiai ilah, kəni motətəou ilah. Kəni nəgətun min mine nətəm kəutəni pətigəm Nauəuə Rəha Uhgīn, ilah kautəhtul aupən məmə okisiai ilah kətəou ilah. ¹⁸ Mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni məmə, “Nian nati miəgəh kəti tatol rəham uək, kəni nakəkeikei maugin.”‡ Kəni tətəni min məmə, “Nian iətəmi kəti tatol uək, mətəu okəkeikei kətəou in lan.”

¹⁹ Sətəligiən e nəghatiən rəha iətəmimi kətiəh əmə iətəm tətəni məmə eldə kəti rəha niməfaki təmol noliən tərəh, mətəu nəmə iətəmimi keiu uə kisil kəhləni, kəni nətətəlig e rəhalahal nəghatiən.

²⁰ Kəni nəmə iətəmi asoli kəti rəha niməfaki tatol nati kəti tərəh, kəni nətagət əskasik lan e nəhmti nətəmimi rəfin rəha niməfaki, kəni tol lanəha nətəmimi okotəgin e noliən nati tərəh min.

²¹ E nəhmti Uhgīn, mine Iesu, mine nagelo min iətəm Uhgīn təmitəpin rəkis ilah, iəu iətəni əskasik kəm ik məmə ik onəkəkeikei mətətəu=pən nəghatiən rəhak e noliən iətəm in təhruahru. Ik onəsoliən noliən kəti kəm iətəmi kəti,

* **5:10** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “Kəni tətəikuas e nəhlki nətəmimi rəha Uhgīn.” – Noliən əha tətəgətun məmə in pətan kəti tatosiahu aru in; kəni nikin tagiən o nasiruiən e nətəmimi. † **5:12** E nian əha, pətəlimis min nəuvein kəmos nonauvil rəhalah kəm Uhgīn məmə okəsotoliən marit, kəni ilah okol əmə uək rəha niməfaki. Kəni nəmə pətəlimis kəti tolkeikei məmə in otol min marit, kəni in otatgəhli rəhan nonauvil iətəm təmol kəm Uhgīn. **5:13** 2Təs 3:11 **5:14** 1Kor 7:9 ‡ **5:18** Nəghatiən əhruahru rəha Kris tətəni məmə, “Nian kau kəti tatol uək rəham tətəvig-əvig e nəua wit, kəni nəmə tolkeikei məmə otun kəti, kəni səlis-ərainiən nohlin.” Eruh mafin e tiksinari e noliən rəha nətəm Isrel e noliən uək e wit. Pol tətəghati e nati miəgəh, mətəu nipəhriəniən, nipəti nəghatiən tətəghati e nətəmimi. **5:18** Dut 25:4; Mat 10:10; 1Kor 9:9 **5:19** Dut 17:6; 2Kor 13:1 **5:20** Efəs 5:11

kəni matig mol noliən pişin min kəm iətəmi kəti min. Mətəu onəkol təhmen-əhmen əmə kəm lah rəfin.

²² Səfəri uəhaiən iətəmi kəti məmə in otos uək kəti rəha niməfaki, inu mə nəkotələhu=pən nəhlmitəmah motəfaki lan. Mətəu-inu nəmə in iətəmi kəti iətəm rəhan əha ikən noliən tərəh, kəni rəhan noliən tərəh otatig lam, təhmen lanu məmə ik min nəmos rəhan noliən tərəh. Mətəu ol əmə rəham nəmiəgəhiən tətəuvir vivi mətəhruahru e nian rəfin.

²³ Səmnim əməiən nəhu. Os wain nəuan nəuветin mol o rəham nimisiən, pəh otasiru e nərfəm.

²⁴ Nətəmiimi nəuvein kitah rəfin kotəhrun məmə ilah nolrah nati, kəni kotəhrun məmə Uhgın otol nalpinian kəm lah. Mətəu nətəmiimi nəuvein min, rəhalah təfagə tərəh tətəhluaig əhanəh əha rəueiu, mətəu uərisig okəpaneruh.

²⁵ Kəni təhmen-əhmen əmə, nian tepət uək təuvir min, kitah kotəhrun əmə. Mətəu nəuvein əha ikən iətəm kəutəhluaig əha rəueiu, mətəu niphəriənian, okəmaneruh ilah.

6

Noliən əhruahru o slef min

¹ Slef min nətəm kəutəfaki okotəkeikei motəsiəi nətəmi asoli min rəhalah. Noliən əha in otahtipəsig e nətəmiimi u kəsotəfakiən məmə kəsotəni rahian nərgi Uhgın, mine nəgətunian rəhatah. ² Mətəu slef min nətəm rəhalah nətəmi asoli ilah min nəfaki, ilah okəsotolien noliən əha u kotəni məmə, “Ei. Iətəmi asoli əha in piatah əmə kəti,” kəni ilah məsotəsiəi vivian. Mətəu ilah okotəkeikei motol əhruin pik nati kəm lah e nikilah pəhriən, mətəu-inu rəhalah nətəmi asoli min ilah nəfaki min nətəm noluək min kotolkeikei ilah.

Nəgətunian neiuəian min mine natimnati vivi min pəhriən

Natimnati min u, ik onəkəkeikei mətəgətun nətəmiimi lan. Kəni e nian rəfin, ik onəkəkeikei mətəghati əskasik kəm lah o nitəu-pəniən.

³ Mətəu nətəmiimi nəuvein kəutəgətun nəghatiən nəuvein iətəm tol pişin e nəghatiən əha rəhak, kəni ilah kəutəni məmə nəgətunian rəha İərməng rəhatah İesu Krīsto, in neiuəian, mautəni məmə nəgətunian rəha noliən rəha nəmiəgəhiən iətəm Uhgın tolkeikei, in neiuəian. ⁴ Nətəmiimi min əha kautol lanəha ilah kəsotəhrun aginiən nati kəti, kəni ilah nətəm kəutəfəri pik ilah. İlah kəutalməli o nuvəniən məghati pik o nəghatiən min iətəm tatiuvi=pa niəməha, o nəghatiən min iətəm nətəmiimi kəutəməki e lah min ohni. Noliən u in tatol nətəmiimi kəutəgərah ilah min, kəni məutəhapu-əhapu ilah min, kəni məutəghati rah e nərgilah min, kəni məutətəlig rah e lah min. ⁵ Kəni e nian rəfin ilah kautol tıməti. Inu noliən rəha nətəmiimi nətəm rəhalah nətəligian tərəh, ilah kəutəluēi e nəghatiən pəhriən. İlah, nikilah təhti məmə noliən rəha nəhatətəian e Uhgın in noliən kəti o nosiən məni mine nautə min.

⁶ Mətəu nati təuvir pik səniəmə kitah kautos məni mine nautə. Nati təuvir pik məmə kitah okotaliuək e noliən iətəm Uhgın tolkeikei. Kəni məutəgian əmə, nati əpnəpin nəmə rəhatah nautə təkəku uə tepət, ⁷ mətəu-inu nian kitah kəmotair=pa e nəhue niftəni u, kəni kəməsotosiən nati kəti məhuva. Kəni e nian okohmis lan, ko kəsotos minian nati kəti mohtəlig. ⁸ Mətəu nəmə nigtaħ nauəniən mine napən təhmen əmə, kəni kitah kotəgian.

⁹ Nətəmiimi nətəm kotolkeikei pik məmə rəhalah nautə otepət, tımətig əmə o lah məmə okotol noliən tərəh min tepət. In təhmen=pən e nalig kəti iətəm otələs ilah e nəuan nalməlian rəha nərahian, kəni ilah kotolkeikei məmə okotol

natimnati tepət rəha nalməliən, kəni natimnati tepət iətəm tərəh o lah. Kəni nolkeikeiən rəha natimnati tərəh mīn əha okotərəkin-ərəkin nəmiəgəhiən rəhalah. ¹⁰ Mətəu-inu noliən rəha nolkeikei pikiən məni, in nəukəti natimnati tərəh tepət. Kəni nətəmimi nəuvein ilah kautəhtul iəkis o nitəu-pəniən suaru u, kəni ilah kinəhuvən rəkis isəu o noliən rəha nəhatətəiən, kəni ilah kautol natimnati mīn nəuvein iətəm tətərəkin aru nikilah, kəni kautos nərahien tepət lan.

Nəghatiən təuvir rəha Pol tətuvən kəm Timoti

¹¹ Mətəu ik Timoti, iətəmi rəha Uhgīn, aiu=pən isəu o noliən tərəh mīn əha. Ik onəkəikei malkut pik o nitəu-pəniən noliən əhruahru, iətəm Uhgīn tolkeikei. Rəham nəhatətəiən otəkeikei məskasik, kəni ik onəkəikei molkeikei nətəmimi. Askəlīm əmə rəham nəhatətəiən lanko, tətuvən nau-nun tikə. Kəni onəkeikei muva ik iətəmi mətig kəti. ¹² Onəkəluagin vivi e nəluaginien rəha nəhatətəiən. Kəni maskəlīm vivi nəmiəgəhiən itulīn iətəm Uhgīn təmauīn lam ohni. Aupən rəkis, in təmauīn lam ohni nian nəmāni pətigəm nəhatətəiən rəham e Iesu e nəhmti nətəmimi tepət.

¹³ E nəhmti Uhgīn, iətəm tətəfa nəmiəgəhiən kəm natimnati rəfin, kəni e nəhmti Kristo Iesu iətəm təməni pətigəm vivi nəghatiən pəhriən e nəhmti Pontias Pailət, iətəghati əskasik kəm ik lanu lan: ¹⁴ Ol natimnati mīn u, kəni məsəpəhiən kəti mətəuarus=pən Iərmənig rəhatah Iesu Kristo otuva ¹⁵ e nian əhruahru iətəm Uhgīn təməni. Uhgīn iətəm kitah okotəkeikei mautəni-vivi e nian rəfin, in pisin əmə tətərmənig e natimnati rəfin. In Kig rəha kig mīn rəfin, kəni Iərmənig rəha iərmənig mīn rəfin. ¹⁶ In əmə təsimisiən mətətig itulīn, rəhan nətuəuiniən tikə, kəni nauun tikə. Ikin tətətig ikin, nəhəgəhəgiən tasiə matitəlau lan, kəni ko kəsaniən iuəkīr ohni. Suah kəti təseh əhanəhiən in, kəni ko iətəmi kəti təsəhruniən nehien nian kəti. Nian rəfin kitah okotəkeikei motisiāi in, kəni mətəni pətigəm rəhan nəsanəniən mīne narmənigən mautəhuvən mautəhuvən nauun tikə. Tol lanəha lan. Əuəh.

Nəfaki mīn u rəhalah nautə tepət

¹⁷ Əghati əskasik kəm nətəm kautəfaki nətəm rəhalah nautə rəha nəhue niftəni u tepət. Əni məmə ilah okəsotəfəri pikiən ilah, kəni kəsotəhatətəiən e rəhalah məni u tepət. Məni in rəha rəueiu əmə, mətəu olauig mīne tikə mīn. Ilah okotəkeikei mətəhatətə əmə e Uhgīn iətəm tətəfa natimnati təuvir tepət kəm tah məmə kitah okotətəu təuvir lan. ¹⁸ Əghati əskasik kəm lah məmə rəhalah noliən təuvir mīn, mīne rəhalah nasiruiən təuvir mīn otepət. Kəni nikilah otəkeikei magiən o nətuatiən kəm nətəmimi. ¹⁹ E noliən əha, in təhmen məmə ilah kautələhu natimnati təuvir mīn tepət, təhmen=pən əmə məmə kəmotasə təuvir o nəmiəgəhiən iətəm otəpanuva. Kəni ilah kotəhrun nosiən nəmiəgəhiən, iətəm nəmiəgəhiən pəhriən.

Nauun nəghatiən rəha Pol

²⁰ Timoti, ik onəkəikei məteh vivi natimnati mīn iətəm Uhgīn təmələhu=pən rəkis e nəhlməm. Əpəh kəni məhtul isəu o nəghatiən mīn iətəm nīpətīlah tikə kəni kəsotəfəniən nisaiən kəm Uhgīn, kəni nəghatiən mīn iətəm kəsotəhruahruīən e Nauəuə Rəha Uhgīn. Nəghatiən mīn əha kətəni məmə kautəfa nəhruniən, mətəu kəpə, kauteiuə. ²¹ Mətəu nətəmimi nəuvein kautəhuərisig e nəghatiən eiuə mīn əha, kəni mīnotəmkarəpen e suaru rəha nəhatətəiən pəhriən.

Pəh Uhgīn otətuati e rəhan nəuviriən kəm təmah.

2 Timoti

Nauəuə iətəm tatol keiu lan iətəm Pol təmətei tuvən kəm Timoti

Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u 2 Timoti

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

?Təmətei tətuvən kəm pəh? Təmətei tətuvən kəm Timoti. Kəni in molkeikei məmə ilah mīn əpəha e niməfaki rəha Efəsis, məmə okotafin. Afin e “Nəghatiən Əkuəkir Rəha Nauəuə u 1 Timoti” o nəhruniən məmə Timoti in pəh.

?Natigian təhro lanu lan nian təmətei? Nian kəpmən rəha Rom tətəskəlim Pol əpəha Rom, in tətəgiani e kaləpus, mətəu in tətətəg e rəhan kəti nimə, kəni soldia mīn kəmautəg ilah mīn maüteruh vivi məmə in otəsəgimian. Naunun japtə rəha Uək Mīn tətəghati e nian mīn əha. Kəni əmeiko kəpmən təmahlī pətigəm in, kəni taliuək əmə mətən o nu keiu. Mətəu rəueiu əha, tinuvən mīn e kaləpus əpəha Rom, kəni kaləpus əha in tərəh pəhriən ikīn. Nauəuə rəha Uək Mīn təsəghatiən e nian əha, nauəuə tinol naunun rəkis. Kaləpus əha in tətəpu ikīn, kəni tiəkis o nətəmimi o nuvəniən məsal=pən lan. Luk əmə ilau mīn. Pol təmolkəikei məmə Timoti otuva meh mətəu-inu in rəhan niəli təuvir. Kəni in molkeikei məmə Timoti in otəmki nauəuə mīn rəhan.

?Təmətei nauəuə u o nak? Pol təməhrun məmə otəsuvəhiən kohamu in timis. Tol lanəha, in təmətei nauəuə u o nələhu-pəniən niməfaki e nəhlmi nətəmi asoli pisin mīn nəuvein təhmen e Timoti. Nian iəkis mīn kəutəhuva o niməfaki, kəni Pol in tolkeikei məmə Timoti otətəskəlim Nanusiən Təuvir, kəni matəhtul əskasik e nəhatətəin rəhan, kəni məsəginiən e nəni pətigəmiən Nanusiən Təuvir, kəni in otəhtul maru o nətəuiən nəhməiən e niṗətīn nəmə nərahian otuva.

Pol təməni təuvir kəm Timoti

¹ Iəu Pol, u iəu aposil kəti rəha Kristo Iesu, iətəm Uhgīn təmītəpīn rəkis iəu məmə rəhan, kəni mahli=pa iəu məmə iəkəni pətigəm rəhan nəniəskasikiən rəha nəmiəgəhiən itulin e Kristo Iesu. ² Iətəni təuvir kəm ik Timoti, nətik iətəm iəkolkeikei pīk ik.

Pəh Uhgīn Tatə mine Kristo Iesu rəhatah Iərməniḡ okuəfinə rəhalau nəuviriən, mine nasəkəhruiən, mine nəməlinuiən kəm ik.

Pol təməfəri natəligian rəha Timoti

³ Nian rəfin lapin mine lənian, iətəfaki ohnik, kəni mətəni tagkiu kəm Uhgīn ohnik. Kəni iatol uək rəhan təhmen=pən əmə e tipik mīn, kəni iəkəhrun məmə nolian tərəh kəti tətəgiani lak. ⁴ Nīkik tətəhti nəhu nəhmtəm, kəni iəkolkeikei pīk məmə iəkəruh mīn ik pəh nīkik otəgiani. ⁵ Nīkik tətəhti nəhatətəiən pəhriən rəham iətəm təhmen=pən əmə e nəhatətəiən iətəm təmaupən mətəg e rəham kəha Lois mine rəham məmə Iunis, kəni iəkəhrun pəhriən məmə rəueiu in tinatig lam.

⁶ Kəni tol lanəha, iətəni mīn kəm ik məmə onəkelel niḡəm rəha nəsanəniən iətəm Uhgīn təməfinə o nolian rəhan uək. Uhgīn təməfinə nəsanəniən əha nian iəmələhu=pən nəhlmək mətəfaki=pinə lam. ⁷ Ol uək e nəsanəniən əha, mətəu-inu Uhgīn təsəfaiən kəm tah nīkin rəha nəḡiniən, mətəu təməfa nīkin rəha

nəsanəniən, mine nikin rəha nolkeikeiən, mine nikin iətəm tatol nolien min iətəm in təhrun məmə kotəhruahru.

⁸ Kəni inəha, saulisien o nani pətigəmiən İərməniğ, kəni saulisien lak iətəm iətətiğ e kaləpus o nərgin. İətətəu nahməiən o nanusien təuvir, kəni nəmə nian əskasik tətuva ohnik, nəkəkeikei mol məmə iəu mine e nəsanəniən iətəm Uhgın tətəfinə kəm ik. ⁹ Uhgın təmosmiəgəh itah kəni mauin e tah məmə kitah okəhuva rəhan min nətəmimi nətəm kotasim, kəni təməsolien o nati kəti iətəm kitah kəmotol, mətəu in təmol e rəhan aru əmə nətəliğin, mine nəuviriən. Nian Uhgın təməsol əhanəhiən niftəni mine, mətəu in təmələhu rəkis nəlpəkəuiən məmə in otəfən rəhan nəuviriən kəm tah e Kristo İesu, ¹⁰ mətəu rəueiu, in təmol əpu nəuviriən əha kəm tah e nuvaiən rəha İosmiəgəh rəhatah, Kristo İesu. Kəni Kristo təmohəpis nımisiən mine rəhan nəsanəniən, kəni təmasiəgəpın mol əpu suaru rəha nəmiəgəhiən u naunun tikə, kəni kitah kauteh e nanusien təuvir əha.

¹¹ Kəni Uhgın təmitəpın iəu məmə iəu iəgəhati, mine aposil, mine iəgətun o nanusien təuvir əha. ¹² Tol lanəha iətətəu pik nahməiən ohni u ikinu e kaləpus. Mətəu iəsaulisien, mətəu-inu iəkəhrun məmə pəh u iətəhatətə lan, kəni məhrun vivi məmə in təhrun neh viviən nati nak iətəm in təmələhu=pə e nəhlmək o naunun nian.*

¹³ İtəu=pən əmə suaru rəha nəgətuniən u təhruahru iətəm iəməni kəm ik, kəni ol nati u e nəhatətəiən mine nolkeikeiən e Kristo İesu. ¹⁴ E nasiruiən rəha Narmın Rəha Uhgın iətəm tətətiğ e nikitah, kəni ateruh vivi nati təuvir iətəm Uhgın təmələhu=pən e nəhlməm.

¹⁵ Nəkəhrun məmə rəhak min nətəmimi əpəha Esia, ilah Fukeləs mine Hermokenəs, ilah rəfin kəmotəgim rəkis motəpəh iəu.

¹⁶ Pəh İərməniğ otasəkəhrin Onesiforəs mine rəhan min, mətəu-inu nian tətət təmasiru lak mətəfəri rəhak nətəliğin. Kəni təməsaulisien məmə iəmətətiğ e kaləpus. ¹⁷ Nipəhriənien, nian in təmuva Rom, təməsal pik lak mətəuarus meruh iəu. ¹⁸ !Pəh İərməniğ otasəkəhrin in e naunun nian! İk nəkəhrun vivi natimnati təuvir min iətəm təmol kəm iəu əpəha Efəsis.

2

Soldiə təuvir rəha Kristo İesu

¹ İk u nətik, pəh Uhgın otol nıkim təsanən e nəuviriən iətəm tatsipən e Kristo İesu. ² Nəmətəu rəkis natimnati min u iətəm iəməgətun ik lan e nəhmti nətəmimi tətət. Kəni os rəhak nəghatiən mələhu=pən e nəhlmı nətəmimi nəuvein nətəm nətəni nipəhriənien e lah, kəni ilah okotəhrun nəgətuniən nətəmimi nəuvein min lan. ³ Nian nərahien otuva, mətəu əhtul əskasik kitah min ik, təhmen e soldiə təuvir kəti rəha Kristo İesu. ⁴ E nian rəha nəluəginiən, soldiə kəti təsolien natimnati rəha nətəmimi əpnəpın əmə, mətəu tatol əmə uək rəha soldiə mətəu-inu, in tolkeikei məmə rəhan iətəmi asoli rəha soldiə min, nikin otəgiən lan. ⁵ Kəni e nolien əhmen əmə lanəha, iətəmi tətəiu məmə in otol win, in otəkeikei mıtəu=pən lou min rəha naiuiən, mətəu nəmə təsolien, kəni in otəsosiən nətəouiən rəha nol winiən. ⁶ Təhruahru əmə min lanəha məmə iətəmi tatol pik uək e nasumiən, in otaupən məulək lan. ⁷ Ətəliğ vivi e nati nak iətəni kəm ik. İərməniğ otasiru lam o nəhruniən nipəti nəghatiən min u.

⁸ Ətətəliğ e İesu Kristo u nəuaniləuis rəha Təfit, kəni Uhgın təmosmiəgəh in e nımisiən. Kəni inu nanusien təuvir iətəni pətigəm. ⁹ Kəni iətətəu nahməiən o nanusien təuvir əha, kəni nipəhriənien, kəməlis iəu e sen təhmen=pən məmə

1:7 Rom 8:15 **1:9** Efəs 2:8-9; Tait 3:5 **1:10** Hip 2:14 **1:11** 1Tim 2:7 * **1:12** Suaru pisin o nəuhliniən fes 12b: “kəni məhrun vivi məmə in təhrun neh viviən nati nak iətəm iəu iəmələhu=pən e nəhlməm o naunun nian.” **1:14** 1Tim 6:20 **2:3** 2Tim 1:8 **2:5** 2Tim 4:8 **2:6** 1Kor 9:7 **2:8** Rom 1:3; 1Kor 15:4

iəu iakläh kəti uə iohamu itəmi. Mətəu kəsəlisian nəghatian rəha Uhgīn. ¹⁰ Tol lanəha, iətəhtul əskasik e nahməian mīn rəfin rəhak o nasiruiən e nətəmimi nətəm Uhgīn təmītəpīn ilah, məmə in otosmiəgəh ilah e Kristo Iesu, kəni ilah okotatig e nəuviriən əhagəhag rəha Uhgīn, iətəm naunun tikə.

¹¹ Inu nəghatian tətəni pəhriən məmə, Okəmə kəhuva kətiəh e Kristo e nimisian rəhan, kəni okotəmiəgəh mīn kitah mīn.

¹² Okəmə kautəhtul əskasik e nian əskasik mīn, kəni kitah okotarmənig mīn kitah mīn. Okəmə kitah kotəniapīn lan, kəni in otəniapīn e tah.

¹³ Okəmə kitah kəsotolien rəhatah nonauvil, mətəu in tatol rəhan nonauvil, mətəu-inu Uhgīn otəkeikei matol rəhan nolien nian rəfin.

Ioluək təuvir rəha Uhgīn

¹⁴ Natimnati mīn u, onəkəkeikei mətəni mətisimaru lan kəm rəham mīn nətəmimi. Əni əskasik kəm lah lanəha məmə, “Iətəni e nərgi Uhgīn məmə itəmah nəsotorgəhuiən o nipəti nəghatian mīn.” Norgəhuiən lanəha təsasiruiən e iətəmi kəti, mətəu tətərakīn əmə nətəmimi nətəm kəutətəu.

¹⁵ Alkut əskasik məmə onəkuva ioluək təuvir iətəm nian Uhgīn tateruh rəham uək, in təhrun nəniən məmə, “Əuəh, nəmol təuvir,” kəni nəsaulisian o rəham uək, mətəu-inu nətəgətun əhruahru nəghatian rəha nipəhriənien.

¹⁶ Mətəu əpəh nəghatian mīn u tol tanpən əmə iətəm kotərah məsotisiaian Uhgīn, mətəu-inu nətəmimi nətəm kəutəghati lanəha, nəmiəgəhian rəhalah tatuvən matuvən əmə o nolien mīn iətəm Uhgīn təmāki lan. ¹⁷ Nəgətunien rəhalah in təhmen=pən əmə e niməgim pien iətəm tətəmahali matepət matol iahgin. Suah mil u kuol lanu lan, ilau u Haemeneəs mine Filitəs, ¹⁸ iətəm kinəmkarəpən rəkis e suaru rəha nipəhriənien. Katuəni məmə Uhgīn təmol itah kotəmiəgəh mīn rəkis e nimisian, kəni ko Uhgīn təsəfa mīnien nipətītah vi nian Iesu tuva mīn. Kəni suah mil u kətuərakīn nəhatətəian rəha nətəmimi nəuvein. ¹⁹ Mətəu tol pau lanəha, nimə iətəm Uhgīn tatuvləkīn tətəhtul tiəkis, kəni təmətəi=pən lan məmə, “Iərmənig təhrun nətəmi mīn u rəhan mīn,” mine, “Nətəmi mīn u kəutəni məmə ilah nətəmimi rəha Iərmənig okotəkeikei motəpəh nolien tərah mīn.”

²⁰ Ətəlig-to lan. E nimə rəha iətəmi rəhan nautə tepət, kətim pisin pisin mīn tepət. Kəməu nəuvein e niməniəviuv təuvir agin. Kəməu nəuvein e niməsia mətəu.* Uək rəha kətim vi, in uək asoli iətəm kətisai. Kəni uək rəha kətim əuas, in uək əpnəpīn əmə iətəm tol naulisian təhmen əmə o nosian nimənərik.

²¹ Okəmə iətəmi kəti tatol rəhan nəmiəgəhian tətəhlan vivi mətəpəh nolien rəha naulisian, in təhrun nolien uək asoli iətəm kətisai, kəni Uhgīn otələhu kalin məmə rəhan pisin əmə, kəni mol əpenə-penə məmə otol uək təuvir mīn.

²² Aiu muvən isəu o nolien tərah mīn iətəm tətəviə e niki nətəm aluə. Kəni itəu=pən vivi suaru rəha natimnati mīn u: nolien iətəm təhruahru, mine nəhatətəian, mine nolkeikeian, mine nəməlinuiən. Itəu=pən suaru əha itəmah nətəmi mīn u nətəm kautətapuəh o nasiruiən rəha Iərmənig e nikilah iətəm təuvir. ²³ Əpəh magim rəkis e nəghatian alməli mīn iətəm nipətīlah tikə. Nəghatian mīn əha kautiuvi=pa əmə norgəhuiən. ²⁴ Ioluək rəha Iərmənig,

2:9 Efəs 3:1,13; Fil 1:12-14 **2:11** 2Kor 4:11 **2:12** Mat 10:33 **2:13** Rom 3:3-4; Tait 1:2 **2:14** 1Tim 6:4; Tait 3:9 **2:15** 1Tim 4:6 **2:16** 1Tim 4:7 **2:17** 1Tim 1:20 **2:19** Nam 16:5; Aes 52:11; Jon 10:14; 1Kor 8:3 * **2:20** Nəghatian əhruahru rəha Kris tətəni məmə, “E nimə rəha iətəmi rəhan nautə tepət, pilet pisin pisin mīn tepət. Kəmol nəuvein e aian u kol tətəraip-oraip, nəuvein e silfa, nəuvein e nigī, nəuvein e niftəni.” **2:22** 1Tim 6:11 **2:23** 1Tim 4:7

ko in tæsorgəhuiən, mətəu in otəkeikei matol təuvır kəm nətəmimi rəfin, kəni otəkeikei muva iətəmi rəha nəgətuniən, kəni rəhan nətəligiən təfəməh. ²⁵ Okəmə nətəmimi nəuvein kəutəni rah rəhan nəgətuniən, kəni in otəkeikei məgətun vivi ilah e noliən mətig əmə. Kəni nəmə təhro Uhgın otegəhan məmə ilah okotəuhlin rəhalah nəmiəgəhiən, məmə ilah okotəhrun nıpəhriən. ²⁶ Kəni ilah okəhuva mın e nətəligiən təuvır, kəni motagım rəkis e laliğ rəha Setən, iətəm təmaskəlīm ilah kəni kəutol nəuiən.

3

Noliən tərəh mın iuəkır o Naunun Nian

¹ Mətəu onəkəkeikei məhrun nəghatiən u məmə nian əskasik mın okəhuva iuəkır o Naunun Nian. ² Tol lanəha mətəu-inu, nətəmimi okautətəlig aru əmə e lah mın, kəni ilah okotolkeikei pik məni. Nətəmimi nətəm kəutəni aru əmə nati, mətəfu aru ilah mın, mətəni rah nətəmimi mine Uhgın, mətəhti nəuia tatə mine məmə, mətəpəh nənien tagkiu e nikilah, kəni okəsotisiaiən Uhgın. ³ Rəhalah nolkeikeiən otarfu, məsotaluiən e nərəhiən kəti okol e lah. Okəsotarməniğiən e noliən mın rəhalah. Nikilah otagiən o nərəkinien nətəmimi mine nərgilah. Okotəməki e nati iətəm təuvır. ⁴ Ilah kəuit kəsue mın, kəni okotol natimnati tərəh nəuvein mətəu kəsotətəligiən məmə nati nak otiet lan. Kəni ilah okotəfəri aru ilah, kəni ilah okotolkeikei pik natimnati o nətəuiən təuvır e nıpətəlah, mətəu ilah okəsotolkeikeiən Uhgın. ⁵ Okotol noliən mın rəha nəfaki mın məmə nətəmimi okoteruh, mətəu ilah okəsotolkeikeiən məmə nəsanəniən rəha Uhgın otəuhlin nikilah. Uvən isəu o nətəmimi mın u.

⁶ Əpəh əmə ilah mətəu-inu nəuvein kəuteh suaru o nuvəniən lahuənu mın, kəni mautiuvi rəkis nətəligiən rəha nıpətan nətəm rəhalah nətəligiən təsəskasikiən. Təfagə tərəh mın rəha nıpətan mın u, in tiəkis pik o lah, kəni noliən tərəh mın tepət iətəm ilah kəutolkeikei, kəutiuvi=pən ilah. ⁷ Kəni nıpətan mın əha kəutətəlig vivi e nəghatiən mın rəfin rəha nətəmi mın əha, mətəu ko kəsotəhruniən nəghatiən rəha nıpəhriən. ⁸ Aupən ikin, Janes mine Jampres kəmətəməki e Mosis,* kəni e noliən əhmen əmə lanəha, nətəmimi mın əha kəutəhti nəghatiən rəha nıpəhriən. Nətəmimi mın u, rəhalah nətəligiən təriəuəh e noliən tərəh mın, kəni noliən rəha nəhatətəiən rəhalah in neiuəiən əmə in əmə. ⁹ Mətəu nəgətuniən eiue rəhalah, ko təsəhtuliən tuvəh, mətəu-inu nətəmimi rəfin okoteruh məmə ilah kəsotəhruniən nati iətəm kəutəghati lan, kotəhmen=pən əmə e suah mil əha.

Nəghatiən rəha Pol kəm Timoti

¹⁰ Mətəu ik, Timoti, ik nəmətəu=pən rəhak nəgətuniən, mine noliən rəha nəmiəgəhiən rəhak, mine nati nak iətəm iəkolkeikei məmə iəkol, mine rəhak nəhatətəiən, mine noliən rəha nətəligiən rəhak iətəm təfəməh, mine rəhak nolkeikeiən, mine nəhtul əskasikiən rəhak, ¹¹ kəni nəkəhrun nian əskasik mın iətəm tətəva e rəhak nəmiəgəhiən, mine noliən tərəh mın iətəm katol lak. Kəni nəkəhrun noliən əskasik mın iətəm kəmöl lak əpəha Antiok, mine Ikoniam, mine Listra. Mətəu İərməniğ təmos rəkis iəu e natimnati mın rəfin əha. ¹² Nıpəhriən, nətəmimi rəfin nətəm kotolkeikei məmə okotol noliən iətəm Uhgın tolkeikei, kəni motol e Kristo Iesu, nətəmimi okotol tərəh kəm lah, ¹³ mətəu nian kətiəh mın əmə, nol təfagə tərəh mın mine nətəmimi rəha

3:1 1Tim 4:1 **3:5** Mat 7:15,21; Tait 1:16 * **3:8** Janes mine Jampres, ilau iəmki nərik mil rəha kig rəha Ijip. Nərgilau tikə e Nauəuə Rəha Uhgın, mətəu ilau əha ikin e nauəuə pisin mın rəha nətəm Isrel. **3:8** Eks 7:11 **3:11** Uək 13:50; 14:5; 14:19 **3:11** Sam 34:19 **3:12** Mat 16:24; Jon 15:20; Uək 14:22

neiuaiän,† ilah okotol noliän təräh məhuvən motol nətəm kotərah aġin. Ilah nətəm kəteiuə e lah,‡ kəni ilah okoteiuə pik aġin e nətəmimi.

14 Mətəu ik, Timoti, onəkeikei mətītəu=pən əmə natimnati təuvir mīn iətəm kəməgətun ik lan nətəm nəmāni əskasik rəkis nīpəhriənīän lan, mətəu-inu ik nəkəhrun vivi nətəmimi nətəm kəmotəgətun ik lan. 15 Kəni nian nəmatəkəku mətəuarus=pa u rəueiu, nəməhrun Nauəuə Rəha Uhgīn iətəm təhrun nəfīnəiän neinatīgīän məmə nəkəhrun nosiän nəmiəgəhiän itulin lan o nəhatətəiän e Kristo Iesu. 16 Nəghatiän mīn rəfin e Nauəuə Rəha Uhgīn, kəmotšipən əmə e nohli Uhgīn, kəni kəutasiru e tah. Kəutəgətun itah natimnati tepət. Mautəni əpu noliän təräh mīn rəhatah, mautəgəu əhruahru itah, kəni mətəgətun itah e noliän mīn iətəm kotəhruahru. 17 Kautol əpenə-penə itah u nətəmimi rəha Uhgīn məmə kitah kəhuva nətəmimi nətəm kotəhrun noliän uək təuvir mīn rəfin.

4

1 Timoti, oiəkəni=pīnə nəghatiän keikei kəti kəm ik e nəhmti Uhgīn mīne Kristo Iesu iətəm otakil noliän rəha nətəmimi rəfin, nətəm kautəmiəgəh mīne nətəm kəmoħmīs, kəni oiəkəni=pīnə nəghatiän u mətəu-inu in otuva mīn mətarməniġ. Kəni inəha, iətəkeikei mətəuvahag əskasik mətəni kəm ik məmə, 2 əni pətīgəm nəghatiän rəha Uhgīn, kəni əhtul maru o nəni pətīgəmiän, nati əpnəpīn məmə otimətīg əmə, uə tiəkis. Uhalpīn nati məgəu əhruahru noliän rəha nətəmimi, əniəhu noliän təräh rəha nətəmimi, kəni məuvahag məfəri nətəliġiän rəha nətəmimi. Kəni nian natol uək mīn u, rəham nətəliġiän otəkeikei məfəməh, kəni rəham nəgətuniän otəkeikei məhruahru vivi məuvir.

3 Nəkəkeikei mol lanəha mətəu-inu, nian iətəm tətuvə, nətəmimi okəsotolkeikeiän məmə okotətəliġ e nəghatiän pəhriän. Mətəu nīkilah əmə otit ilah mīn, kəni ilah okotos iəgətun pišīn pišīn mīn motolkeikei məmə nəgətun mīn okotəhli matəliġiləh motəgətun nəghatiän mīn iətəm ilah əmə kotolkeikei. 4 Kəni ilah okotəuhlin nīmatəliġiləh o nətəliġiän e nəghatiän pəhriän, kəni məhuvən mətətəliġ e nonagei eiūə mīn.

5 Mətəu ik, ateh vivi rəham nətəliġiän mīne rəham noliän mīn e nian mīn rəfin, nati əpnəpīn nati pišīn pišīn mīn kəutəhuva e rəham nəmiəgəhiän, kəni əhtul əskasik nian nərahīän tətuvə, kəni uvən məni pətīgəm nanusiän təuvir, kəni ol rəfin uək iətəm Uhgīn təməfīnə kəm ik məmə onəköl.

6 Timoti, ol natimnati mīn əha, mətəu-inu otəsuvəhiän, iəu iəkīmīs. Kəni rəueiu nəmiəgəhiän rəhak təhmen e wain iətəm kīnatiuvi=pən e oltə məmə oköl sakrifais lan.* 7 E rəhak nəluəġiän təuvir rəha nəhatətəiän, iəmatu vivi e nəhlmək, kəni e rəhak naiuiän, iəu iəmaiū vivi rəkis mətəuarus=pa naunun naiuiän, kəni iəu iəmətaskəlim vivi noliän əhruahru rəha nəhatətəiän kəni iəməsəpəhiän uək rəha nəni pətīgəmiän nanusiän təuvir. 8 Kəni rəueiu, lərməniġ iətəm rəhan nakiliän təhruahru vivi, in təmol əpenə-penə e nətəouiän rəhak, inu kəfəfau rəha iətəm tatol win e rəhan naiuiän, kəni in otəfəfau=pa kəm iəu e nian rəha nakiliän mətəu-inu in təmakil iəu məmə

† 3:13 “nətəmimi rəha neiuaiän” – Nīpətīn məmə ilah nətəmimi nətəm kəutəni məmə ilah kautol nati kəti məmə okoteiuə e nətəmimi nəuvein. Inu təhmen e nətəmimi nətəm Pol tətəni kəm Timoti. Ilah kəutəni məmə ilah nəgətun mīn rəha nīməfaki, mətəu kəpə, kəuteiuə. Səniəmə rəha nīməfaki. Kəutəni əmə rəhalah əmə nətəliġiän mīn məmə okoteiuə e nətəmimi. ‡ 3:13 Setən uə nətəmimi pišīn mīn okoteiuə e lah. 3:16 Rom 15:4 4:3 1Tim 4:1 4:6 Fil 2:17 * 4:6 Nian nəuvein, nian nətəm Isrel kautol naunun e lafet, kəni mətəuvəregīn wain məmə kautol sakrifais lan tatuvən kəm Uhgīn. Təsuvəhiän nəmiəgəhiän rəha Pol tol naunun, kəni in təməni məmə nəmiəgəhiän rəhan təhmen e wain u tatol naunun e lafet lan. 4:7 1Tim 6:12

rəhak nəmiəgəhiən təhruahru. Kəni səniəmə iəu pişin əmə, mətəu otəfən kəm nətəmimi rəfin nətəm kotalkeikei mautəhtahnin məmə in otuva min.

Pol təməni pətigəm nanusiən rəha in min nəuvein

⁹ Əsal uəhai əmə rəham suaru məmə onəkuva meh iəu, ¹⁰ mətəu-inu Timəs, u tolkeikei pik nati rəha niftəni u, in tinəpəh iəu minuvən Təsalonaikə. Kresens tinuvən rəkis Kələsiə, kəni Taitəs tinuvən rəkis Talmesiə. ¹¹ Mətəu Luk pişin əmə itımlau min. Təuvir məmə nian nətəuva, onəkit Mak itəlau min, mətəu-inu in təhrun nasiruiən e uək rəhak. ¹² İəmahli=pən rəkis Tikikəs tuvən əpəha Efəsis. ¹³ Kəni nian nəkuva, onəkos rəhak kot iətəm iəmələhu kəm Karpəs əpəha Troas, kəni onəkos min rəhak nauəuə min iətəm kəmaiu-aiu,† kəni iəkolkeikei pik min məmə onəkos nauəuə min u kəmol e nilosi sipsip.

¹⁴ Suah u Aleksantə u iətəmimi rəha noliən uək e aiən, in təmatol tərəh lak. İərmənig otəfən nitai nətəouiən rəhan o natimnati min əha. ¹⁵ Kəni ik min, atətəu ik o suah konu, mətəu-inu tətəhtipəsig e nəghatiən min rəhatah.

¹⁶ Nian iəmaupən məhtul e kot məmə iəkəni pətigəm nəghatiən min rəhak, suah kəti təməsəhtul pətigəmiən masiru lak, mətəu nətəmimi rəfin kəmotagim motəpəh iəu. Pəh Uhgın nikin otəsəhtiən natimnati rəfin iətəm ilah kəmotol. ¹⁷ Mətəu İərmənig təməhtul e nikalik məfa nəsanəniən kəm iəu məmə iəkəni pətigəm vivi nəghatiən rəhan, kəni pəh Nanihluə‡ min okotətəu. Kəni təmləfətigəm iəu e nohli laion. § ¹⁸ İərmənig otos rəkis iəu e nərahian min rəfin iətəm okol kəm iəu, kəni in otaskəlīm vivi iəu, kəni mos iəu iəkuvən e negəu e neai, ikin tətərmənig ikin. Pəh okətəfəri nərgin tatuvən matuvən naunun tikə. Əuəh.

Naunun nəghatiən

¹⁹ İatəni təuvir kəm Prisilə mine Akuilə, mine Onesiforəs mine rəhan min. ²⁰ Erastəs təməsitəu=paiən iəu, in əpəha Korən. Kəni nian iəmiet Maelitəs, mupəh Trofiməs tətətig mətəu-inu in tatimis. ²¹ Alkut pik məmə nəkuva uəhai əmə u ikinu, uərisig nian rəha nətəpuian. İupuləs tətəni təuvir kəm ik, kəni Putens, mine Linus, mine Klotiə, mine piatah min rəfin u ikinu kəutəni təuvir kəm ik.

²² Pəh İərmənig tətətig itəlau min. Pəh Uhgın otəfinə rəha nəuviriən kəm təmah.

4:8 1Kor 9:24-25 **4:11** Uək 15:37-39; 2Kor 8:23; Kol 4:14 † **4:13** E nian əha, nauəuə rəfin kəmaiu-aiu. Kotos mapepe əfəməh kəti kəni kəmaiu-aiu. **4:13** Uək 20:6 **4:14** Aes 59:18; Rom 2:6 ‡ **4:17** Nanihluə, İanihluə – Afın-to e tiksınəri. § **4:17** Nəghatiən min nəuvein e fes min 9-17, təhmen əmə e nəghatiən min nəuvein e Sam 22. **4:19** Uək 18:2; 2Tim 1:16-17 **4:20** Uək 19:22; 20:4; Rom 16:23

Taitəs

Nauəuə iətəm Pol təmətei tuvən kəm Taitəs Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Taitəs

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

?Təmətei tativən kəm pəh? Pol təmətei nauəuə u tativən kəm Taitəs. Taitəs in Ianihluə* kəti iətəm təməhatətə e Krısto. Pol təmiuvi=pa in o Krısto, kəni Taitəs təmöl uək tepət ilau Pol təhmen əmə e Timoti. Kauteh nərgin nian tepət e Niutestimın.

?Natigian təhro lanu lan nian təmətei? Pol mine Taitəs kəmian e nitəni u Krit, kəni ilau kəmuətuəuin niməfaki kəti u ikinu. Pol təmiet min, mətəu təməni=pən kəm Taitəs məmə in otətətig mol rəfin uək iətəm tətətig ikın əha. Krit in nitəni kəti iətəm təriauəh vivi e noliən tərəh min, nətəmimi kauteiuə pik nian rəfin, məutauən pik, kəni məutəlpah. Nəuvein kautəhuva e niməfaki kəni məutəni nəghatiən kəuteiuə tepət məmə okotos məni lan.

?Təmətei nauəuə u o nak? Pol tolkeikei məmə otasiru e Taitəs e rəhan min uək əpəha e niməfaki əpəha Krit. Taitəs otəkeikei məfəri nətəmimi məmə okəhuva eldə min o nehian niməfaki. Kəni Pol tətəghati e noliən rəha nəghatiən kəm nətəmimi min u kəsotohtəu-pəniən nətəligian rəha Taitəs. Kəni məfən nəgətunian nəuvein rəha nəhatətəian mine naliuəkian əhruahru. Kəni in təməni məmə Taitəs otasisig vivian e nəgətunian eiuə min. Naunun nəghatiən təməni məmə otahli=pa iətəmimi kəti tuva masiru e niməfaki, kəni Taitəs in otəkeikei muva min masiru e Pol.

Pol təməni təuvir kəm Taitəs

¹ Taitəs. İəu Pol, iətətei nauəuə u kəm ik. İəu slef kəti rəha Uhgın, kəni iəu aposil kəti rəha İesu Krısto. Təmahlı=pa iəu məmə iəkəsiru e nətəmimi nətəm Uhgın təmıtəpın rəkis ilah məmə rəhan min, məfəri nəhatətəian rəhalah, masiru e lah məmə okotəhrun nəgətunian pəhriən. Nian nətəmimi kəutohtəu=pən nəgətunian pəhriən əha, kəni rəhalah nəmiəgəhian otəhruahru kotəhmen=pən e noliən iətəm Uhgın tolkeikei. ² Kitah kotəhrun nıpəhriənian əha, kəni motəhatətə lan. Kəni e noliən əha, rəhatah nətəligian tətətig əskasik rəkis məmə okotos nəmiəgəhian itulin. Aupən rəkis agin iətəm Uhgın təməsöl əhanəhian natimnati rəfin, mətəu Uhgın tinəni rəkis nəmiəgəhian itulin əha, məmə in otol lanəha. Kəni kitah kotəhrun əmə in təseiuəian nian kəti mine. ³ Kəni e nian əhruahru iətəm Uhgın təməni, in təmöl məmə nətəmimi okotəhrun nəghatiən rəhan. İlah kotəhrun mətəu-inu Uhgın İosmiəgəh rəhatah təməni mələhu nəghatiən kəti məmə təməfa uək u tətətig e nəhlmək məmə iəu iəkəni pətigəm nəghatiən əha rəha nəmiəgəhian itulin.

⁴ Taitəs, rəhalau nəhatətəian kətiəh, kəni e noliən rəha nəhatətəian, in təhmen əmə məmə ik nətik pəhriən.

Rəhak nəfakian məmə Uhgın Tatə rəhatah ilau Krısto İesu, İosmiəgəh rəhatah, pəh okuəfinə rəhalau nəuvirian kəm ik, kəni muələhu nəməlinuian tətətig ohnik.

Uək rəha Taitəs əpəha Krit

⁵ E nian iəmiet Krit, kəni iəmələhu ik nətətig məmə onəköl rəfin uək iətəm tətətig, kəni məmə onəkəfəri eldə min rəha niməfaki min, e taun min rəfin e nitəni Krit təhmen əmə mə inu iəməni mine kəm ik.

* : Nanihluə, Ianihluə – Afin-to e tiksınəri. **1:2** Kol 1:27 **1:4** Rom 1:7; 2Kor 8:23; Kəl 2:3

⁶ Eldə mın rəha niməfaki, nəmiəgəhiən rəhalah otəkeikei məhruahru agın, kəni noliən tərəh kəti tikə lan. Kəni ilah məsotol-pəniən rəhalah mın nıpətan, kəni rəhalah kəlkələh mın okotəkeikei motəhatətə e Uhgın, kəni məsotan əpnəpiniən motol natimnati təsəhmeniən, kəni məsotəhtiən nəuia rəhalah tatə mine mamə məmə nətəmimi okotəni rah ilah ohni. ⁷ Nəmiəgəhiən rəha eldə mın rəha niməfaki otəkeikei məhruahru vivi mətəu-inu ilah kautos uək asoli rəha Uhgın. Ilah nətəm kəuteh vivi nətəmimi, okotəkeikei motol lanəha məmə kəsotəfəri aruiən ilah, məutəkeikei kəm nətəmimi məmə okotohtəu=pən nətəligiən rəhan kəni nıkilah təsəmei uəhaiən. Kəni okəsotol uəhaiən niəməha. Səniəmə ilah nətəmimi rəha nəpisiən uə nəməuiən, kəni səniəmə ilah nəumis mın nətəm kautolkeikei pik məni məutaiu e noliən tərəh mın məmə okotos.

⁸ Mətəu nəmiəgəhiən rəhalah in otəkeikei mol mın lanu. Ilah okotəkeikei mauteruh vivi nətəmimi nətəm kəutəhuva imalah ikın. Ilah nətəm kotalkeikei məmə okotol əmə natimnati iətəm təuvir, kəni noliən rəhalah in tətəgətun məmə ilah nətəm mətəh, kəni koteinatig. Ilah nətəmi rəha nıtəu-pəniən nəghatiən rəha Uhgın. Rəhalah nəmiəgəhiən in otəkeikei məhruahru vivi e nəhmti Uhgın. Ilah kotəhrun nəni aruiən e nıkilah məmə okotəpəh noliən natimnati iətəm tərəh kəni mautol əmə nati iətəm təuvir. ⁹ Ilah okotəkeikei motəhatətə əskasik e nəghatiən rəha nanusiən təuvir məmə in nıpəhriənən təhmen=pən məmə kəməgətun ilah lan. Kəni inəha, ilah koteinatig vivi o nəgətuniən nətəmimi e nəgətuniən pəhriənən iətəm in təhruahru məmə ilah okotohtəu=pən. Kəni nian nətəmimi nəuvein okotəni nəghatiən mın iətəm tol pişin e nəgətuniən pəhriən, kəni nətəmi asoli mın rəha niməfaki okotəgətun əhruahru ilah motəni=pən kəm lah məmə rəhalah nəgətuniən in neiuəiən.

¹⁰ İətəghati mın lanu mətəu-inu nətəmimi tepət e niməfaki əpəha Krit kotəməki e nıpəhriənən u. Ilah, nəghatiən rəhalah tətətipərəh pik təhmen e kaluəluə, mətəu nuhuən lan tikə, kəni mautiuvi rəkis nətəmimi nəuvein e nəgətuniən eiuə mın rəhalah. Nətəmimi tepət rəha İsrəl nətəm kəutəhatətə e Kristo, ilah kəutəhtul əskasik o Lou rəhalah, məutəni məmə okəkeikei kəhgi=pən nətəmimi məmə Uhgın otosmiəgəh ilah. Ilah nəgətun eiuə mın.

¹¹ Ahtipəsig e nəghatiən rəhalah məmə okəsotəgətuniən e niməfaki nəgətuniən əha kotərəh iətəm kəsotəhruahruin məmə okotəgətun, mətəu-inu nəgətuniən rəhalah tətərəkin-rəkin nəhatətəiən rəha nəuaniləuis mın rəfin rəha nətəmimi nəuvein. Ilah kautəgətun neiuəiən əha mətəu-inu kotalkeikei məmə okotos məni lan, mətəu kəsotəulisiən ohni.

¹² İətəm Krit kəti aıpən, in iəni kəti rəhalah, in mın təməni mın lanu məmə, “Nətəm Krit, ilah nətəmi rəha neiuəiən nian rəfin. Kəni ilah kotəhmen e kuri arpin mın. Kəni ilah nəlpah, nian rəfin ilah kotalkeikei əmə məmə kəutəuən.”

¹³ Mətəu nəghatiən rəha iəni u, in tol əmə nıpəhriənən. Kəni tol lanəha, ahi ilah məni=pən kəm lah məmə rəhalah nəgətuniən in neiuəiən, pəh ilah okotəhatətə əmə e nəghatiən pəhriən, ¹⁴ kəni ilah okəsotohtəu-pəniən nonagei rəha nətəm İsrəl mine nəghatiən rəha nətəm kəutəpəh nəghatiən pəhriən.

¹⁵ Kəni nəkotəhrun məmə nətəmimi nətəm kotəhruahru e nəhmti Uhgın, nati tikə iətəm otol ilah kotəmikmik. Mətəu nətəmimi nətəm kəutamikmik e nəhmti Uhgın mətəu-inu ilah kəsotəhatətəiən e İesu, kəti noliən kəti tikə iətəm otol ilah kotəhruahru. Kəni tol lanəha, nətəligiən mine nıkilah pəti kəsəhruahruin, kəni ilah kotərəru nakiliən nati iətəm təuvir, mine nati iətəm tərəh. ¹⁶ İlah kəutəni məmə kotəhrun Uhgın, mətəu noliən rəhalah tətəgətun məmə kəuteiuə, ilah kəutəuhlin nəmtəhlah kəm Uhgın. Nətəmimi mın əha kotərəh agın, motəlməli məutəhti nəuia Uhgın, kəni ko ilah kəsotoliən nati təuvir kəti mine.

2

Nəgətunian iətəm təhruahru

¹ Mətəu ik Taitəs, ik onəkəikei məgətun vivi nətəmimi e nəgətunian iətəm tətītəu=pən nəghatiən əhruahru e Iesu. ² Ik onəkəikei nəgətun nauəhli mın məmə e naliuəkian rəhalah, ilah okotan mətig, kəni məsotəmnim pikiən wain, kəni noliən rəhalah otəkəikei məhruahru vivi pəh nətəmimi okotisiai ilah, kəni ilah okotəkəikei mautəni aruiən e nikilah məmə kotəpəh noliən natimnati tərəh kəni mautol əmə nati iətəm təuvir. Nəhatətəian rəhalah otəkəikei mamnim vivi e nəghatiən rəha Uhgın. Kəni ilah okotəkəikei motolkeikei nətəmimi. Kəni motəkəikei motəhtul tiəkis e nian iəkis mın u kəutəhuva e rəhalah nəmiəgəhiən.

³ Kəni e noliən əhmen əmə lanəha, nəkəkəikei məgətun vivi nıpətauəhli mın məmə ilah okotəkəikei motol noliən iətəm təhruahru məmə otəfən nisaiən kəm Uhgın. Kəni ilah okəsotəniən nikali nətəmimi. Kəni səniəmə nıpətan rəha napisiən. Mətəu ilah okotəkəikei motəgətun nəmiəgəhiən əhruahru.

⁴ Inəha, ilah okotəgətun nıpətan mın e suaru iətəm ilah okotolkeikei rəhalah mın nəman mine nenətilah mın. ⁵ Ilah okotəkəikei motəgətun nıpətan məmə ilah nıpətan mətig nətəm kotəhrun nəni aruiən e nikilah məmə kotəpəh noliən natimnati tərəh kəni mautol əmə nati iətəm təuvir. Kəni ilah kəsotan əpnəpiniən, kəni mautisiai rəhalah mın nəman, kəni mauteh vivi natimnati mın rəha lahuənu, kəni ilah mautol təuvir kəm nətəmimi. Nian kautol noliən tol mın lanəha, kəni motəniəhu nətəmimi məmə kəsotəni rahian nəgətunian rəha Uhgın.

⁶ Kəni təhmen əmə mın, otəghati əskasik kəm nətəm aluə məmə ilah kotəhrun nəni aruiən e nikilah məmə kotəpəh noliən natimnati tərəh kəni mautol əmə nati iətəm təuvir. ⁷ Kəni ik, e natimnati rəfin, onəköl əmə nati əhruahru mın, pəh ilah okotətəu=pən nati nak natol. Nian onəkəgətun, nəmiəgəhiən rəham otəkəikei məhruahru, mol nəghatiən rəham təfigəm. ⁸ Ik onəkəkəikei mətəni əmə nəghatiən pəhriən, məmə nətəmimi okəsotəniən neiuəian lan. Pəh in otol rəham tikimir mın okotaulis lan mətəu-inu ilah kəsoteh-pəniən noliən tərəh kəti mine lam, kəni məsotəniən nati tərəh kəti e tah.

⁹ Əgətun vivi slef mın məmə ilah okotol nəuia rəhalah iətəmi asoli mın e natimnati rəfin, məmə nikilah otəgiən o uək rəhalah. Slef mın okəsotəniən nitai nəghatiən rəha nətəmi asoli mın rəhalah, ¹⁰ kəni məsotəkləhiən kəm lah, mətəu nian rəfin ilah okotəkəikei mautol natimnati əhruahru mın, məmə rəhalah nətəmi asoli mın okotəni nıpəhriənian e rəhalah uək. Kəni okəkəikei motəhrun məmə nian rəfin uək rəhalah otəkəikei mətəuvir. E noliən iətəm okotol e natimnati rəfin, otəgətun məmə nəgətunian rəha Uhgın Iosmiəgəh rəhatah, in təhruahru məuvir, kəni nətəmimi okotolkeikei məutohtəu=pən.

¹¹ Ik onəkəkəikei məgətun natimnati mın rəfin əha mətəu-inu Uhgın təmerəh rəkis e suaru o nətəmimi rəfin məmə otosmiəgəh ilah lan nian otəfən rəhan nəuviriən kəm lah. ¹² Nəuviriən əha rəha Uhgın tətəgətun məmə nian kitah kəutatig əhanəh e nəhue niftəni, kotəkəikei motəpəh nitəu-pəniən noliən tərəh mın mine natimnati tərəh mın rəha nəhue niftəni iətəm kauteviə e nikilah, mətəu okotan mətig, kəni nəmiəgəhiən rəhatah otəhruahru vivi motəhmen=pən məmə kitah nətəmimi rəha Uhgın. ¹³ Nəmiəgəhiən rəhatah in otəkəikei matol mın lanu lan nian kitah okautəhtahnin nian Iesu Krısto, rəhatah Uhgın əsanən mine rəhatah Iosmiəgəh, in otuva mın lan e nepətiən əhəgəhəg rəhan. Nian əha in təuvir pik əgin, kəni kitah kotəhrun məmə otəpanuva, kəni matol nikitah tətəgiən. ¹⁴ Iesu nikin təmagiən məmə otimis

o tah, kəni mətəou nəmiəgəhiən rəhatah mos rəkis e nəsanəniən rəha nolian tərəh min rəfin, kəni mafəl vivi itah məmə kitah okəhuva rəhan min nətəmimi nətəm kotolkeikei məmə kautol əmə nati iətəm təuvir.

¹⁵ Natimnati min u, onatəgətun ilah e niməfaki. Əfəri nətəligiən rəhalah məmə okautohtəu=pən İərmənig, kəni məghati əskasik kəm nətəm kəutohtəu=pən nəghatiən eiua min. Uhgın təməfinə uək əha kəm ik, kəni əghati min lanu lan. Soliən məmə iətəmimi kəti otəni rah ik. Segəhanian məmə iətəmi kəti otəni məmə rəham nəghatiən in nati əpnəpən əmə. Nətəmimi rəfin okotəkeikei motisai rəham nəghatiən.

3

Nolian rəha nəfaki min

¹ Taitəs, əni=pən vivi min kəm rəham nətəmimi məmə okotisai nətəmi asoli mine kəpmən rəhalah. Okotəkeikei mautol nəuialah, kəni mautəhtul maru e nian rəfin o nolian uək iətəm otasiru e nətəmimi. ² Kəni ilah okəsotəghati eiuaian o nərəkiniən nərgi nətəmimi, kəni okəsotoliən timəti, mətəu ilah nan mətig əmə kəni mautol təuvir kəm nətəmimi, kəni mautosiahu rəhalah nətəligiən mautisai nətəmimi rəfin.

³ Kautol min lanu mətəu aypən kitah kotərəh kəmotəhmen əmə e lah. Kəni Uhgın təmasiru e tah nian kitah min kəmautol nolian tərəh min əha, kitah ianməli min. Kəməsotoliən nəuia Uhgın. Nəfən-əfəniən rəha nərahian təməəkən itah. Kəni nolian tərəh min rəhatah iətəm kitah kəmautolkeikei, kəmautarmənig e tah. Kitah kəmautol əmə nəuialah, kəni kəmautol nolian tərəh rəfin. Kəni kəmautolkeikei natimnati min rəha nətəpisin. Nolian tərəh rəhatah təmol məmə nətəmimi kotəməki e tah, kəni kitah kəmautəməki e tah min.

⁴ Mətəu nian nolkeikeian mine nəuviriən rəha Uhgın İosmiəgəh rəhatah təmietigəm=pa, ⁵ kəni in təmosmiəgəh itah, mətəu səniəmə təmol mətəu-inu kitah nətəmi əhruahru. !Kəpə! In təmosmiəgəh itah mətəu-inu təmasəkəhruin itah. In təmosmiəgəh itah nian Narmın Rəha Uhgın təmafəl rəkis nolian tərəh min, kəni kotair vi min, kəni Narmın təməuiək e nikitah. ⁶ İesu Kristo İosmiəgəh rəhatah, in suaru iətəm Uhgın tatətəlmın nikitah tətəri e Narmın Rəhan, kəni tatol e nikin agiən. ⁷ In təmol itah kotəhruahru e nəhmtin e nəuviriən rəhan məmə okotəhatətə e rəhan nəghatiən iətəm təməni kəm tah məmə o nian kəti, kitah kotatig itulin kitah min. ⁸ Inu nəghatiən kəti in nəghatiən pəhriən.

Kəni iəu iəkolkeikei məmə onəkəgətun vivi nətəmimi lan məmə okotəhrun vivi. Nəgətuniən min əha okotasiru e nəfaki min məmə rəhalah nətəligiən otətətig əskasik əmə e nolian natimnati iətəm təuvir. Nəgətuniən min u ilah kotəuvir kəni okotasiru vivi e nətəmimi. ⁹ Mətəu nəkəpəh nəghatiən alməli min iətəm nətəmimi kəutəni tol min lanu lan: kautos nərgi lus min aypən min ikin mautol məmə nərgi lus min rəhalah təfəməh, kəni okotəfəri ilah aru lan; kəni mautetət ilah min kəni mautəniəhu ilah min o nıpəti nəghatiən rəha Lou rəha Mosis. Əpəh əmə nəghatiən min u mətəu-inu ko təsasiriən e iətəmi kəti mine, kəni rəhan nəuviriən tikə. ¹⁰ Nəmə iətəmi kəti tatol nətəmimi kəutəuəri ilah min o nəghatiən tol min lanəha, onəkuvən məghati əskasik kəm in kəni məniəhu. Mətəu nəmə tatol min, kəni nəkuvən min məniəhu min. Nəmə nəməniəhu pau mau keiu, mətəu in tatəkeikei e rəhan nolian, kəni otəhtul=pən isəu ohni motəpəh. ¹¹ Mətəu ik nəkəhrun məmə iətəmi kəti tol lanu lan, rəhan

2:14 Eks 19:5; Dut 7:6; Esik 37:23; Kəl 1:4; 1Pitə 2:9 **2:15** 1Tim 4:12 **3:1** Rom 13:1-7; 1Pitə 2:13-14
3:3 1Kor 6:9-11; Efəs 2:1-2; 5:8 **3:5** 2Tim 1:9; Hip 10:22 **3:6** Uək 2:17-18 **3:9** 2Tim 2:14,16
3:10 Mat 18:15-17

nətəligiən tərəh kəni tatol kekəu-ekəu, kəni matol təfagə tərəh e nəhmti Uhgın. Rəhan əmə noliən tətəgətun məmə in iol rah nati.

Naunun nəghatiən rəha Pol

¹² Oiəkahli=pinə suah mil u kəti, Ateməs uə Tikikəs otuvnə meh ik. Nian otuvnə, ik onəkəkeikei məsal uəhai əmə e suaru mə onəkuvnə meh iəu əpəha taun Nikopolis, mətəu-inu iəu iəmolkeikei məmə iəkuvən matig ikin e nian rəha nətəpuian. ¹³ Kəni iətəmimi keiu, Apolos mine Sinəs u in ieinatig e lou,* ilau katualiuək e rəhalau naliuəkiən, mətəu ik onəkəsiru e lau məmə natimnati rəfin rəhalau otəkeikei matig.

¹⁴ Rəhatah nətəmimi okotəkeikei motəhrun vivi suaru o noliən uək kəni mautol nati iətəm təuvir məmə ilah kotəhrun nasiruiən e nətəmimi nəuvein nətəm rəhalah natimnati təsəhmenian. Təsəuviriən məmə ilah kotatig əpnəpin əmə.

¹⁵ Nətəmi min u nətəm itimah iəutatig kəutahli=pinə nəghatiən təuvir kəm təmah. Kəni əni təuvir kəm nəfaki min nətəm kotolkeikei itimah.

Pəh Uhgın otəfinə rəhan nəuviriən kəm təmah.

3:12 Efəs 6:21-22; Kol 4:7-8 * **3:13** Ieinatig e lou – Suah kəti iətəm təhrun vivi lou rəha kot, kəni in tətəghati rəha nətəmimi nətəm kautəhuvən e kot. **3:13** Uək 18:24; 1Kor 3:5-6 **3:14** Efəs 4:28

Fīlimon

Nauəuə iətəm Pol təmətei tuvən kəm Fīlimon Nəghatiən əkuəkīr rəha nauəuə u Fīlimon

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Pol təmətei nauəuə u.

?Təmətei tətuvən kəm pəh? Təmətei tətuvən kəm Fīlimon əpəha e niməfaki ikīn Kolosi. Ilau niəli təuvīr mil. Fīlimon in iətəmimi kəti iətəm tatos slef mīn.

?Natīgīən təhro lanu lan nian təmətei? E nian əha, nətəmimi tepət kautos slef. Kəni nəfaki mīn nəuvein mīn, ilah mīn kautos slef mīn. Fīlimon, rəhan kəti əha ikīn slef, nərgīn u, Onesiməs. Mətəu Onesiməs, mətə in təkəkləh e mənī nəuvein rəha Fīlimon, kəni əmeiko, in magīm. Nəmə Fīlimon oteruh Onesiməs, lou rəha Rom tətəni məmə Fīlimon təhrun nohamuiən tīmīs. Mətəu Onesiməs təmeruh Pol əpəha e kaləpus ikīn Rom, kəni Pol təmənī pətīgəm Nanusiən Təuvīr kəm in, kəni təməhatətə e Iesu Krīsto. Kəni Onesiməs in təmasīru e Pol. Kəni Pol təmāhli=pən in tītəlig=pən o Fīlimon. Pol təmənī kəm Fīlimon məmə nati əpnarīn Onesiməs in slef rəhan, mətəu rəueiu in pian e Iesu Krīsto.

?Təmətei nauəuə u o nak? Pol təmətei nauəuə u mətətapuəh o Fīlimon məmə otalu e noliən rəha Onesiməs, kəni mos in tītəlig=pa mīn. Nati əpnarīn məmə in rəhan slef, mətəu Pol tolkeikei məmə Fīlimon oteruh Onesiməs təhmen əmə məmə in pian kəti e Iesu Krīsto. Nətəmimi nəuvein, nīkilah təhti məmə Apia (fes 2) in pətan rəha Fīlimon, kəni Akipəs in nətīn.

¹ İəu Pol, iətəm iətətiḡ e kaləpus o Krīsto Iesu, itīmlau piatah Timoti, iətuəni təuvīr kəm ik Fīlimon. İk iətəmi keikei iətəm iəkuolkeikei pīk, kəni kitahal kahlol uək kətīəh əmə rəha Iesu. ² Kəni iətuəni təuvīr kəm nəuvīnitah Apia, mīne Akipəs iətəm kitah soldīə mīn kəutəluagīn rəha Uhgīn, kəni iətuəni təuvīr kəm nətəmimi rəha niməfaki nətəm kəutəhuva mautəfaki e rəham nimə.

³ Pəh Uhgīn u Tatə rəhatah, mīne İərməniḡ Iesu Krīsto okuəfīnə nəuvīriən mīne nəməlinuiən kəm təmah.

Nəfakiən rəha Pol

⁴ E nian mīn rəfīn iətəm iətəfaki ohnik, mətəni tagkiu kəm Uhgīn ohnik, ⁵ mətəu-inu iəmətəu nəhatətəiən rəham e İərməniḡ Iesu, mīne nolkeikeiən rəham iətəm tətuvən o niməfaki mīn rəfīn. ⁶ Kəni iateruh noliən rəham, məmə nətəfən e nīkim agiən mətəu-inu e rəham nəhatətəiən. Kəni iətəfaki məmə noliən əha otasīru lam məmə onəkəhrun vivi, kəni mos nati vi mīn rəfīn rəha Uhgīn iətəm tətəfa kəm tah e Krīsto. ⁷ Piak, iətəfaki lanu lan mətəu-inu rəham nolkeikeiən təmōl nīki nətəm kəutəfaki kotətəu təuvīr, kəni nian iəmətəu, iəu mīn, nīkik təmagiən kəni tətəfəri rəhak nətəliḡiən.

Nətapuəhiən rəha Pol

⁸ Tol lanəha, e Krīsto iəsəḡiən o nəniən kəm ik məmə onəkōl nati kəti iətəm nəkəkeikei mol, ⁹ mətəu iəsoliən lanəha. İətətapuəh əmə e nolkeikeiən. İəu Pol iauəhli kəti iətətiḡ e kaləpus o Krīsto Iesu. ¹⁰ İətətapuəh e suah kəti e rəhak nīpəhriənīən məmə nəkos e nīkim agiən. İətəmi əha in təmuva təhmen=pən e nətīk nian iəmətətiḡ e kaləpus, inu Onesiməs, rəham slef. ¹¹ Aupən, in təməsōl viviən uək kəm ik, mətəu rəueiu in təhrun nol viviən uək təuvīr kəm lau pəti.*

1:2 Kol 4:17; 2Tim 2:3 **1:7** 2Kor 7:4 **1:10** 1Kor 4:15; Kol 4:9 * **1:11** Nərgīn u “Onesiməs” in tənī məmə, “iətəmimi iətəm təhrun noliən uək təuvīr.”

¹² Kəni rəueiu, iətahli=pinə mīn suah u, iətəmimi iətəm iəkolkēikei pīk. ¹³ Nəmə tətatiġ itimlau min, nīkik tagiən ohni, kəni in otatos nīmeim mətasi ru lak nian iətatiġ u ikinu e kaləpus o nanusiən təuvir. ¹⁴ Mətəu iəsolkēikeiən məmə iəkol nati kəti ik nəsəġhaniən lan. Kəni nəmə natol nati təuvir, iəkolkēikei məmə tatsipən əmə e nīkim aġiən, mətəu səniəmə nati iəu iatəkeikei kəm ik məmə nəkol.

¹⁵ Iəsəhruniən, nəmə təhro Onesiməs təmagim o nian əkuəkir məmə onəkos mīn in titəliġ=pa mīn nəutatiġ aġin, ¹⁶ mətəu səniəmə in otol mīn əmə slef rəham, kəpə. Mətəu rəueiu əha, in iətəmimi təuvir tapirəkis aġin slef kəti, in pialau təuvir. Iəu iəkolkēikei pīk in, mətəu ik onəkolkeikei pīk in tapirəkis, mətəu-inu in slef rəham, kəni in piam e Iərməniġ.

¹⁷ Nəmə nateruh iəu məmə kilau kəmiəuva kətiəh e uək mīne nolkeikeiən rəha Kristo, kəni tol lanəha, iətətapuəh məmə nian in otuvnə, nəkos in e nīkim aġiən təhmen=pən əmə lak. ¹⁸ Nəmə təmol nati kəti tərāh lam, uə təmos nati kəti rəham kəni məsətəouiən, pəh nəkələhu=pən tətatiġ e kauin rəhak. ¹⁹ Kəni inəha rəueiu, Iəu Pol, iətətei e nəhlmək – *pəh iəu iəpanətəou*.† Mətəu təuvir məmə nəsaluiən e rəham kauin asoli aġin ohniəu, u tol lanu məmə, iəmasiru lam kəni nəmos rəham nəmiəġəhiən itulin. ²⁰ Piak, iəkolkēikei məmə onəkətuəuin matətəou rəham kauin kəm iəu, kəni ol nati u iətətapuəh ohni e nərgi Iərməniġ, kəni ol nīkik tətəu təuvir e Kristo. ²¹ Iətətei nauəuə u kəm ik mətəu-inu iəkəhrun məmə onəkol nəuiak, kəni onəkol tapirəkis nati nak iətəm iətətapuəh ohni.

²² Kəni nati kəti mīn, ol əpenə-penə rəhak kəti rum mətəu-inu iəmələhu=pən rəhak nətəliġiən e Uhgīn məmə in otos iəu iəkitaliġ=pinə mīn o təmah, inu nəua nəfakiən rəhatəmah.

Naunun nəġhatian rəha Pol

²³ Epafra, itimlau min iətuatiġ e kaləpus o nərgi Kristo Iesu, kəni in tətəni təuvir kəm təmah. ²⁴ Kəni Mak, mīne Aristakəs, mīne Timəs, mīne Luk, nətəm itimah iautol pəti uək, ilah mīn kəutəni=pinə təuvir kəm təmah.

²⁵ Pəh Iərməniġ Iesu Kristo otəfinə rəhan nəuviriən kəm təmah rəfin.

1:16 1Tim 6:2 † **1:19** Pol təhrun əmə nəteiən nauəuə, mətəu e nian əha, nətəmimi tepət kəməutos iətəmi kəti mīn məmə otətətei nəġhatian mīn rəhalah. Suah kəti təməharəġ ilau Pol mətəi nəġhatian rəhan. Kəni Pol aru təmətei fes 19 u. **1:22** Fil 1:25; 2:24 **1:23** Kol 1:7 **1:24** Kol 4:10-14

Hiprus

Nauəuə iətəm kəmətei tuvən kəm nətəm Isrel Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Hiprus

?Pəh təmətei nauəuə u? Kitah kotəruru məmə pəh təmətei nauəuə u. Iətəm təmətei nauəuə u təməsəniən nərgin e nauəuə. Iətəm təmətei təməsehian Iesu Kristo. Mətəu təmətəu Nanusian Təuvir o nətəmimi pisin pisin min nətəm kəmoteruh Iesu. Kəni iətəmi u, in təhrun nəghatiən rəha Oltestimin, mine noliən rəha nətəm Isrel aupən. Kəmə təhro Panəpəs uə Apolos kəti təmətei nauəuə u mətəu-inu ilau kuəhrun natimnati min əha. Kəni ilau kuepət e niməfaki. Nətəmimi nəuvein, nikilah təhti məmə Pol təmətei, mətəu nikitah təsəhtiən lanəha mətəu-inu e letə tepət rəha Pol, təmələhu=pən nərgin, mətəu nərgin tikə e nauəuə u.

?Təmətei tətuvən kəm pəh? Təmətei nauəuə u kəm nətəm Isrel nətəm kəutəhatətə e Kristo Iesu, mətəu nəmə təhro nəuvein kəmohtəlig=pən nəuvein e noliən rəha nitəu-pəniən Lou rəha Mosis. Nəmə təhro ilah kəsotəhrun vivian nəukəti Nanusian Təuvir.

?Natigian təhro lanu nian təmətei? E nian əha, nətəm Isrel kautərək in nətəm Isrel nətəm kəutəhatətə e Iesu Kristo. Nikilah təpəou ohni. Təuvir məmə ilah okotətəu məmə nəhatətəiən rəhalah in niphəriənian, kəni Iesu in Kristo iətəm Uhg in təməni məmə otahli=pa.

Təmətei nauəuə u o nak? E nian əha nətəmimi nəuvein e niməfaki, nikilah təhti məmə noliən rəha nitəu-pəniən Lou rəha Mosis e Oltestimin, in ilis tapirəkis noliən rəha nəhatətəiən e Iesu Kristo. Mətəu noliən min lanəha rəha Oltestimin, ilah narmin min əmə rəha natimnati min iətəm Iesu otol. Kəmotətəi nauəuə u məmə nətəmimi okoteruh motəhrun məmə Iesu Kristo in ilis tapirəkis natimnati min rəfin, təhmen e iəni min, mine nagelo min, mine Mosis, mine Eron mine pris min. Noliən rəha nəhatətəiən e Iesu Kristo in təuvir pik tapirəkis noliən rəha nitəu-pəniən lou rəha Mosis. Inu, in niphəriənian mətəu-inu natimnati rəfin rəha Oltestimin təmuva mol niphəriənian lan e Iesu Kristo. Kəni nimisian əmə rəhan in təhmen əmə məmə otos rəkis noliən tərah min rəha nətəmimi.

Kristo təmol əpu Uhg in kəm tah

¹ Aupən ikin, Uhg in təmətəni* nəghatiən rəhan, mətəu təmətəni asoli əmə kəm tipitah min e iəni min e nian tepət mine e suaru pisin pisin min. ² Mətəu rəueiu əha, kinotevig=pən e naunun nian,† kəni tinətəghati əhruahru kəm tah e Nətin, iətəm in təməfəri məmə otarməni e nautə rəfin rəha tatə rəhan.‡ Kəni e Nətin əha, in təmol natimnati rəfin e nəhue niftəni.§ ³ Nəti Uhg in in nəhagəhagian rəha nəuvirian mine nəsanəniən rəha Uhg in.* In təməru əhruahru əmə rəhan tatə e natimnati rəfin.† In tətəmkərain natimnati rəfin e nəsanəniən rəha nəghatiən rəhan.‡ Nian in təmimis rəkis məmə otafəl rəkis rəhatah noliən tərah min,§ kəni in təməharəg e nəven maru rəha kig, ikin ima rəha nepətiən mine nisialian, e negəu e neai.*

Nəti Uhg in u, in ilis tapirəkis nagelo min

* **1:1** Hip 2:2 † **1:2** 1Pitə 1:20 ‡ **1:2** Sam 2:8 § **1:2** Jon 1:1-3; Kol 1:16 * **1:3** Jon 1:14; 12:41; Aes 6:1-4 † **1:3** Jon 14:9; Fil 2:6-7; Kol 1:15; 2Kor 4:4 ‡ **1:3** Kol 1:17 § **1:3** Tait 2:14 * **1:3** Fil 2:5-11; Kol 1:15-18.

⁴ Tol lanəha, Uhgîn təməfəri rəkis Nətin u, kəni in ilis tapirəkis nagelo mîn, təhmen=pən məmə nərgin u iətəm Uhgîn təməfən kəm in, in ilis pik tapirəkis nərgilah rəfin.[†] ⁵ Uhgîn təməsəni aginiən kəm agelo kəti rəhan məmə,

“Ik nətik.

Rəueiu inuva rəham tatə əhruahru.”[‡]

Mətəu in təməghati lanəha kəm Iesu. Kəni Uhgîn təməsəni aginiən kəm agelo kəti məmə,

“Iəu tatə rəham,

kəni ik onəkuva nətik.”

Mətəu in təməghati lanəha kəm Iesu. §

⁶ Mətəu e nian Uhgîn tahli=pa Nətin iətəm təmaupən mair* tuva e nətuəuinian, kəni in təni məmə,

“Pəh rəhak rəfin nagelo mîn,

nipənəgilah tek niftəni e nisaiən, motəni-vivi in.”

⁷ Nian Uhgîn tətəghati e nagelo mîn, in tətəni məmə,

“Iəu iəmol rəhak nagelo mîn

ilah kotəhmen e nimətagi iətəm tətən ikin mîn rəfin, matol rəhak uək.

Ilah noluək mîn rəhak, təhmen e nigəm.”^{†‡}

⁸ Mətəu təmətəghati e Nətin kəni mətəni məmə,

“Uhgîn, rəham narməniğin otətətig itulin, naunun tikə.

Nətarməniğ maskəlim neim rəham, kəni rəham narməniğin in təhruahru agin.

⁹ Ik nəmolkeikei əmə nəhruahruian

kəni mətəməki e noliən ekəu-ekəu mîn.

Tol lanəha, iəu u, rəham əhruahru Uhgîn,

iəu iəmələhu aupən ik, kəni ik ilis e ik mîn nəuvein.

Kəni iəmol=pən kaliku e rəhm-kapə e nisaiən,

matol nikim tagiən tapirəkis ik mîn nəuvein.” §

¹⁰ Kəni Uhgîn tətəni=pinə mîn kəm in məmə,

“Iərməniğ, e nətuəuinian, ik nəmol natimnati mîn e nəhue niftəni u,

mol in təkəsik.

Kəni e nəhlməm aru əmə,

ik nəmol natimnati rəfin iətəm kəutatig e neai.

¹¹ Natimnati mîn rəfin u, ilah okəpanohkə,

ilah okotəuas təhmen e napən iətəm təməmnəmit,

mətəu ik nətətig itulin əmə.*

¹² Ik onəkaiu-aiu ilah,

təhmen əmə məmə iətəmmi təmai-aiu rəhan napən.

Ik onəkəuhlin natimnati mîn u,

təhmen e iətəmmi təmitis rəhan napən,

məmə in otətəuti e in pişin.

Mətəu ik, nətətig itulin əmə lanko,

kəni ko nəsimisiən nian kəti.”[†]

¹³ Uhgîn təməsəni=pən aginiən kəm agelo kəti rəhan məmə,

“Ik əharəg e rəhak maru, ikin ima rəha nepətiən mine nisaiən,

kəni mətəhtahnin.

† **1:4** Efəs 1:20-21; Fil 2:9 ‡ **1:5** Sam 2:7; Uək 13:33; Hip 5:5; 1Kron 17:13 § **1:5** Mat 3:17 * **1:6**

Kətəni məmə in təmaupən mair mətəu-inu tatos nepətiən mine nisaiən lanəha təhmen e iəpəu iətəm təmaupən mair. Kəni natimnati mîn rəfin, rəhan əmə. Kolosi 1:15 tətəni məmə, “Aupən aupən agin, nian niftəni mine neai mine natimnati mîn rəfin kəmautohkə əhanəh, mətəu Nətin, in təmaupən matig rəkis. Kəni tol=pən in, in ilis tətərməniğ e natimnati mîn rəfin u.” Sam 89:27; Hip 2:10; Rom 8:29. † **1:7** Sam

104:4 ‡ **1:7** Nimətagi mine nigəm kəmiəuva nian Uhgîn təməfa Lou. Hip 2:2; 12:18-21. § **1:9** Sam

45:6-7 * **1:11** Aes 34:4; 51:6; Nəh 6:12-17 † **1:12** Sam 102:25-27

Pəh iəu iəkosiəhu rəham mīn tīkīmīr mīn,
mol ilah kotəhmen e napən kəti iətəm nətəfəl nəhlkəm lan.”‡§

¹⁴Mətəu nagelo mīn, ilah noluək mīn əmə. Nagelo mīn, ilah narmin mīn nətəm Uhgīn təmahlī=pa ilah məmə kəutəsəl o nətəmimi nətəm otosmiəgəh ilah.

2

Nəniəhuian iətəmi o nuvəniən e naiəh

¹Iesu in ilis pik. Tol lanəha, təuvīr məmə kitah okotətəlig vivi e nati nak iətəm kitah kəmotətəu,* məmə nəghatīən eiūə mīn u otəsələsiən itah təhmen e naiəh rəha nītəhi tatələs nəhlin. ²Nəghatīən rəha Lou† iətəm nagelo mīn kəmutəni pətīgəm‡ in nīpəhrīənīən, kəni nətəmimi ilah okotos nalpīnīən o nəhtīən nīpīlga Lou nati əpnapīn iahgīn uə təkəku agīn. ³?Tol lanəha, kəni kitah okotəhro lanu motagīn nəmə kitah kautol nati əpnapīn əmə e nosmiəgəhīən asoli əha rəha Iesu? Nosmiəgəhīən u, Iərməniğ Iesu təmaupən məni pətīgəm, kəni nətəmimi mīn u nətəm kəmotətəu, ilah kəmotəgətun kəm tah məmə in nīpəhrīənīən. § ⁴Uhgīn təmatīg mol mīn nəfīgəmiən o nəghatīən əha e nolīən nəmtətīən mīn, mīne natimnati mīn iətəm narmi nətəmimi tatiuvīg ohni, mīne nati apīspīs mīn, mīne nəfaiən nəsanənīən mīn rəha Narmin Rəha Uhgīn o nolīən uək.*

Iesu təmuva məhmen e pian mīn

⁵Nagelo mīn ko kəsotarməniğīən e nəhue niftəni iətəm otəpanuva, iətəm kəutəghati lan.† ⁶Mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni məmə, “Iətəmimi in nati əpnapīn əmə, mətəu ik, nīkim tətəhti in, ik nəsaluian lan, kəni ik nateh vivi nətī iətəmimi.‡ ⁷Ik nəmosiəhu in, teiuiū ləhtəni məkəku e nagelo mīn, konu məfən narməniğīən mīne nepətīən mīne nisīaiən kəm in. ⁸Kəni ik məfən nepətīən məmə in otarməniğ e natimnati rəfin.”§*

Rəueiū əha, tətəni məmə, “natimnati rəfin,” nīpətīn u məmə Uhgīn təsəpəhīən nati kətīəh mīne məmə iətəmimi təsarməniğīən lan. Mətəu kitah kəsotəh əhanəhīən natimnati mīn əha kəhuva. ⁹Mətəu nati kətīəh kitah kauteh, inu Iesu, iətəm “e nian əkuəkīr əmə nəmosiəhu in teiuiū ləhtəni məkəku e nagelo mīn,” kəni rəueiū əha “kīnəfən nepətīən mīne nisīaiən kəm in” mətəu-inu in təmos nəhməiən mīmīs o tah. Əuəh, e nəuvīriən rəha Uhgīn, Iesu təmīmīs o nətəmimi rəfin e nəhue niftəni.†

¹⁰Uhgīn təmol natimnati mīn rəfin mətəu-inu in təmolkeikei lanəha, kəni natimnati rəfin kəutatīg=pən e nəhlmīn.‡ Tol lanəha, in təuvīr agīn mīne məhruahru məmə Uhgīn təmol məmə Iesu otuva suaru o nosmiəgəhīən nīmənīn nətəmimi tepət kəhuva nenətī Uhgīn məhuva motatīg e nəhagəhagiən rəha nəuvīriən mīne nəsanənīən rəhan. Kəni təuvīr məhruahru məmə e

‡ **1:13** Nəghatīən Kris əhruahru tətəni məmə, “iəköl rəham tīkīmīr mīn ilah kotəhmen e nati kəti iətəm nətəharəg mətəfu-pəri nəhlkəm lan,” kəni nīpətīn u məmə, “Oīəköl ik ilis agīn tapirəkīs rəham tīkīmīr mīn.” § **1:13** Sam 110:1 * **2:1** Rom 11:22 † **2:2** Nəghatīən u tətəghati lan, in Lou rəha Mosis. ‡ **2:2** Nətəm Isrel, ilah kəutəni məmə nagelo mīn ilah suaru Uhgīn təmaiū lan kəni məfən Lou kəm Mosis, kəni məutəni məmə ilah nagelo mīn ilis pik pəhrīən. Tol lanu, kitah koteruh nəghatīən asoli tətəgətun məmə Iesu in ilis pik agīn tapirəkīs nagelo mīn. Uək 7:53. § **2:3** Hip 10:28-29; 12:25 * **2:4** Mak 16:20 † **2:5** Nətəm Isrel ilah kəutəni məmə nīpəhrīənīən məmə nagelo mīn ilah kəutarməniğ rəueiū ikīn mīn rəfin e nəhue niftəni. ‡ **2:6** “nətī iətəmimi” – nīpətīn keiū: 1. iətəmimi 2. Iesu. § **2:8** Sam 8:4-6 * **2:8** Jen 1:26; Nəh 20:4,6; 22:5 † **2:9** Fil 2:8-9 ‡ **2:10** Rom 11:36

nətəligiən rəha Uhgīn, Iesu təkēikei mətəu nahməiən e nīmisiən məmə in otuva iətəmi təhmen agin məmə otosmiəgəh ilah. §*

¹¹ Iesu in tatol rəhan nətəmimi kotasim, məmə rəha Uhgīn əmə, kəni mətəfəl rəhalah nolien tərāh min. † Kəni Iesu mine rəhan min nətəmimi, rəhalah tatə kətiəh əmə. Tol lanəha, kəni Iesu in təsaulisiən məmə otəuin e lah u məmə pian min mine nəuvīnin min. ‡ ¹² In təmāni=pən kəm Uhgīn məmə, “Iəu, oiəkəni pətīgəm ik mine natimnati min iətəm ik nəmol kəm piak min mine nəuvīnik min.

Oiəkəni nəpuən mēni-vivi ik e nuhapuminiən asoli e nəhmtilah.” §

¹³ In tətəni min məmə,

“Iəu oiəkələhu=pən nəhatətəiən rəhak e Uhgīn.”*

Kəni mətəni min məmə,

“Iəu u, itimah kəlkələh min iətəm Uhgīn təməfa kəm iəu.” †

¹⁴ Kəlkələh min əha, Iesu tətəghati e lah, ilah nīpətīlah mine nīralah əha ikīn. Ilah u nətəmimi agin min. O nati u, Iesu təməkēikei muva e nəhue niftəni mos nīpətīn mine nīran təhmen əmə e lah, məmə in otuva pialah pəhriən. ‡ Təmōl lanəha məmə in otimis, kəni nīmisiən rəhan, in otoharis oharis nəsanəniən rəha Iərmis u Setən, iətəm tətəskəlīm nəsanəniən rəha nīmisiən. § ¹⁵ Nətəmimi kəutəgin e nīmisiən,* nəginien rəhalah tətəskəlīm-ərain ilah nian rəfin, təhmen əmə məmə ilah slef min. Mətəu Iesu in təmimīs məmə otīuvi rəkis nətəmi min u, məmə səniəmə ilah slef min. In təmītīs ilah. ¹⁶ Kotəhrun əsas məmə səniəmə in təmasiru e nagelo min, mətəu in təmasiru e nəuaniləuis min rəha Epraham. †

¹⁷ Iesu təkēikei mos nīpətīn mine nīran lanəha, məmə in otuva mol təhmen e pian min e nolien min rəfin, ‡ məmə in təhrun nasəkəhruiniən § itah, kəni kəutarəriə lan. In otəkēikei muva mol lanəha, təgətun məmə in pris asoli agin pəhriən, tatol uək rəha Uhgīn, kəni məmə in otīlpin niəməha rəha Uhgīn.

¹⁸ Kəni rəueiu əha, nian Setən təfən-əfən kəm lah, kəni Iesu təhrun nasiruīn e lah, mətəu-inu in min, in tinətəu rəkis nahməiən nian Setən təməfən-əfən=pən kəm in.*

3

Iesu in tapirəkis Mosis

¹ Piak min mine nəuvīnik min, Uhgīn təmauin* pəti e tah o nuvəniən e negəu e neai, kəni mol məmə kitah nətəmi asim. Mətəu-inu Iesu tətəsiuru lanəha e tah, itəmah onəkotəkēikei motətəlig pik e Iesu əha, in aposil† kəni in pris asoli agin rəha nəfakiən rəhatah iətəm kitah kautəni pətīgəm. ² Uhgīn təməfəri Iesu məmə in otol uək u, kəni in təmōl nəuia Uhgīn e natimnati rəfin, təhmen e Mosis aupən təmōl nəuia Uhgīn e rəhan uək min rəfin, məmə in tateh vivi nīmə rəha Uhgīn, inu nətəmimi rəha Uhgīn. ‡ ³ Ilau pəti katuol nəuia Uhgīn,

§ **2:10** Iesu Kristo in otəkēikei mos nahməiən məmə otəgətun məmə in tatuərisig e Uhgīn nian rəfin. (Hip 5:8-9) In təmos nahməiən kəni mine nian iəkis, kəni in mimīs. Mətəu nian rəfin, in tətəhatətə e Uhgīn, kəni matol nəuiən, kəni təmāni-vivi Uhgīn. In təməsəhti aginiən nəuia Uhgīn nian kəti mine, nian rəfin in tətītəu=pən əmə nəuia Uhgīn nati əpnəpin in tətətig e nərahien. In təmuven e nərahien asoli tepət, mətəu in təmatol nolien təuvir min əmə, konu in təhmen məmə otuva Iosmiəgəh rəhatah, mine in təhmen o nitien itah məmə kəhuva nenəti Uhgīn əhruahru min, məmə kəhuva motol məmə in mine. (Hip 8:1-2; 12:2-3) * **2:10** Hip 5:8-9; Luk 24:26; Rom 8:17; 2Təs 2:14; 1Pitə 5:1; Hip 2:7; 4:15 † **2:11** Hip 13:12; Efəs 5:26 ‡ **2:11** Mat 28:10 § **2:12** Sam 22:22 * **2:13** Aes 8:17 † **2:13** Aes 8:18; Jon 10:29 ‡ **2:14** Jon 1:14 § **2:14** Jen 3:15; 1Kor 15:54-57; 2Tim 1:10; 1Jon 3:8 * **2:15** 2Tim 1:7 † **2:16** Aes 41:8-9; Luk 3:8 ‡ **2:17** Fil 2:7; Hip 2:10; 4:15; 5:1,8-9 § **2:17** Hip 5:2 * **2:18** Hip 4:15 * **3:1** Rom 8:28 † **3:1** Eruh nīpətī nəghatien u “aposil” e tiksīnəri. ‡ **3:2** Nam 12:7

mətəu iətəmi təmuvləkīn nimə, nətəmimi kautəfəri nərgīn ohni tapirəkis nimə iətəm in təmol. Kəni e noliən əhmen əmə, təhruahru məmə Uhgīn otəfəri Iesu tapirəkis Mosis. ⁴ Kəni nimə mīn rəfin, nətəmimi kautuyləkīn, mətəu Uhgīn in təmuvləkīn natimnati rəfin iətəm tətətig. ⁵ Mosis in ioluək kəti e nīpəgnəua nimə rəha Uhgīn, iətəm tatol nəuia Uhgīn, mateh nimə rəhan, inu nətəmimi rəha Uhgīn. Kəni nəmiəgəhiən rəha Mosis tətəgətun=pən natimnati iətəm Uhgīn otəpanəgətun.

⁶ Krīsto, in mīn tatol nəuia Uhgīn. Mətəu səniəmə in ioluək əmə kəti təhmen e Mosis. In Nətin, kəni tatos nepətīən o narmənīgīən e rəhan nimə. Kəni nəmə kitah kəsotəginīən, kəni motalkut məmə okotəhtul əskasīkŠ o nati u iətəm kitah kəmotələhu=pən nətəlīgīən rəhatah lan, kəni motəfəri ohni, kəni nīpəhriənīən məmə kitah u, nətəmimi rəhan, kitah rəhan nimə.*

Auteh məha-məha itəmah e nəhatətəiən rəhatəmah

⁷ Nəghatīən u inu, Narmīn Rəha Uhgīn təməni kəm iətəmi u təmətēi e Nauəuə Rəha Uhgīn, kəni Uhgīn təməni məmə,

“Rəueiu əmə, onəkotəkeikei məutətəlig e nəuiak,

⁸ məsotoliən rəhn-kapə təmah təskasīk pīk,

təhmen e tīpītəmah mīn ilah kəmautol lanəha aupən məutəhti nəuiak, Uhgīn rəhalah,

nian ilah kəmautek askəuvīn iəu, Uhgīn rəhalah, əpəha ikīn təpiə-məpiə ikīn.

⁹ Ikīn əha, tīpītəmah mīn kəmotəkeikei kəm iəu məmə okoteruh rəhak nəsanəniən,

nati əpnəpīn ilah kəmoteruh pau natimnati mīn iətəm iəmatol o nu fote.‡

¹⁰ Kəni iəu iəmol niəməha kəm lah, kəni mətəni məmə,

‘Nīkilah tətān isəu ohniəu nian rəfin.

Kəni ilah motəpəh noliən nati iətəm iətəni kəm lah.’

¹¹ Niəməha təmol iəu,

kəni iəmos nonəuvīl kəti mənī məmə,

‘Ilah ko kəsəhuvəniən ikīn katos nəmeigīən ohniəu ikīn.’ ”Š*

¹² Piak mīn mīne nəuvīnik mīn, auteh vivi itəmah mīn o nati u. Otol məmə nīkitəmah aru otəsərahīən kəni kəti təsəpəhiən nəhatətəiən, mol məmə nəkotəuhlin=pən itəmah isəu o Uhgīn iətəm tətəmiəgəh məsanən agīn.

¹³ Uhgīn təməni “Rəueiu əmə,” kəni nian u “rəueiu” tətətig əhanəh. Tol lanəha, nəkotəkeikei məutəghati rəueiu kəm təmah mīn, mauteh məha-məha itəmah mīn nian rəfin, məmə noliən tərah otəseiuəiən e təmah kəti mol rəhn-kapə təskasīk o Uhgīn. ¹⁴ Mətəu-inu nəmə kitah kotəhtul məha-məha motətəuarus=pən naunun, motəhatətə e Uhgīn təskasīk miəkis, təhmen əmə məmə inu kəmotətuəuin motəhatətə vi əmə lan, kəni tətəgətun məmə kitah kīnautos pəti natimnati mīn rəha Krīsto. ¹⁵ Mətəu sotaluiən e nəghatīən iətəm kəmənī məmə,

“Rəueiu əmə, onəkotəkeikei motətəlig e nəuiak

məsotoliən rəhn-kapə təmah təskasīk pīk,

təhmen e tīpītəmah mīn ilah kəmautol lanəha aupən

mautəhti nəuiak, Uhgīn rəhatəmah.”†

¹⁶ ?Kəni pəh mīn u nətəm kəmotətəu pau nəuia Uhgīn, məsotoliən? Ilah u Mosis təmit rəkis ilah Ijīp.‡ ¹⁷ ?Nīpəh mīn u kəmotol Uhgīn niəməha tol o nu fote? Ilah u, nətəm kəmotol noliən tərah, kəni motəmei mohmīs mauteməhl-məhli əpnəpīn əmə əpəha təpiə-məpiə ikīn.Š ¹⁸ ?Kəni nīpəh mīn

§ 3:6 Hip 3:14; 4:14; Rom 11:22 * 3:6 1Kor 3:16; 1Pitə 2:5 † 3:8 Eks 17:1-7; Nam 20:2-5 ‡ 3:9 Nam 14:3; Dut 1:3; Uək 7:36 § 3:11 Nam 14:21-23 * 3:11 Sam 95:7-11 † 3:15 Sam 95:7-8; Hip 3:7-8 ‡ 3:16 Nam 14:1-35 § 3:17 Nam 14:29; 1Kor 10:1-13

u Uhg̃in t̃am̃et̃agh̃ati e lah, matos nonauṽil m̃am̃a ilah ok̃as̃ahuṽanĩan mo-
hiet p̃at̃ig̃am̃ ikin katos ñameig̃ian ohni ikin? In t̃am̃et̃agh̃ati k̃am̃ ñat̃am̃imi
ñat̃am̃ k̃am̃ot̃ahti ñauian.* 19 K̃ani kitah koteruh m̃am̃a k̃am̃aseg̃ahañian e
lah m̃am̃a okohiet p̃at̃ig̃am̃ ikin katos ñameig̃ian ikin ohni, m̃at̃au-inu ilah
k̃as̃ot̃ah̃at̃at̃aĩan lan.

4

Ikin katos ñameig̃ian o Uhg̃in ikin

1 M̃at̃au kitah u, Uhg̃in t̃am̃ani-askas̃ik r̃akis m̃am̃a kitah kot̃ahr̃un nuṽanĩan
ima ikin katos ñameig̃ian ohni ikin, k̃ani ñaniaskas̃ikĩan u, t̃at̃aht̃ul ahañah,
mater̃ah o tah. Tol lañaha, p̃ah kitah kot̃at̃au itah, k̃ani mot̃ag̃in m̃am̃a
kitah k̃ati kol m̃ata t̃as̃osĩan ñameig̃ian aha, 2 m̃at̃au-inu kitah k̃inot̃at̃au
r̃akis nanusĩan t̃auṽir m̃am̃a Uhg̃in t̃amol ãpeña-peña ikin k̃ati o ñameig̃ian
r̃ahatah, t̃ahmen ãm̃a m̃am̃a inu ñat̃ami aup̃an k̃am̃ot̃at̃au ñagh̃atĩan lan.
M̃at̃au ñagh̃atĩan aha, t̃am̃as̃as̃irũian e lah, m̃at̃au-inu ilah k̃am̃aut̃at̃au ãm̃a,
m̃as̃ot̃ah̃at̃at̃aĩan lan. 3 Kitah ñat̃am̃ k̃am̃ot̃ah̃at̃at̃a ãm̃a lan, kitah kot̃ahr̃un
nuṽanĩan im̃a, ikin katos ñameig̃ian ohni ikin. M̃at̃au r̃aha ñat̃am̃imi m̃in u
ñat̃am̃ k̃as̃ot̃ah̃at̃at̃aĩan lan, Uhg̃in t̃am̃ani m̃am̃a,

“Nĩam̃aha t̃amol ĩau, k̃ani ĩakos nonauṽil k̃ati, m̃ani m̃am̃a,

‘Ilah ko k̃as̃ahuṽanĩan ikin katos ñameig̃ian ikin ohnĩau ikin.’ ”*

T̃am̃ani lañaha, nati ãpñap̃in m̃am̃a t̃inol ãpeña-peña r̃akis ikin katos
ñameig̃ian ohni ikin nian in t̃am̃at̃ũuin matol ñahue ñift̃ani. 4 Kitah kot̃ahr̃un
m̃am̃a t̃inol ãpeña-peña r̃akis lan, m̃at̃au-inu Naũaũa R̃aha Uhg̃in in t̃at̃agh̃ati
e Sap̃et, m̃at̃ani m̃am̃a, “T̃amol ñahue ñift̃ani, k̃ani e nian s̃ap̃in lan, Uhg̃in
t̃am̃ameig̃ e r̃ahan ũak.”† 5 M̃at̃au ikin m̃in ñauvein e Naũaũa R̃aha Uhg̃in, Uhg̃in
t̃at̃ani m̃am̃a, “Ilah ko k̃as̃ahuṽanĩan ikin katos ñameig̃ian ohnĩau ikin.”‡

6 Tol lañaha, ikin katos ñameig̃ian o Uhg̃in ikin aha, in t̃at̃at̃ig̃ ahañah m̃am̃a
ñat̃am̃imi ok̃ahuṽan ikin. M̃at̃au ñat̃am̃imi m̃in u aup̃an ñat̃am̃ k̃am̃ot̃at̃au
nanusĩan t̃auṽir, ilah k̃am̃ot̃am̃kar̃ap̃an e nuṽanĩan ikin katos ñameig̃ian ohni
ikin, m̃at̃au-inu k̃am̃ot̃ahti ñauia Uhg̃in. 7 Konu, ũaris̃ig̃ lan, tol=p̃an Uhg̃in
t̃am̃al̃ahu m̃in nian k̃ati m̃in o nuṽanĩan ikin katos ñameig̃ian ohni ikin. Nian
aha, inu r̃aueiu. Uhg̃in t̃am̃ani p̃at̃ig̃am̃ nati u k̃am̃ Tefit m̃am̃a,

“R̃aueiu ãm̃a, oñakot̃akeikei mot̃at̃elig̃ e ñauian

m̃as̃ot̃olĩan r̃ahn-kap̃a t̃amah t̃askas̃ik p̃ik.”§

8 Ñikit̃amah t̃ahti to suah u Josũa* aup̃an. Ñam̃a Josũa t̃am̃af̃an ñameig̃ian
p̃ahr̃ian k̃am̃ lah nian in t̃am̃it̃ ilah m̃ahuṽan Kenan, konu Uhg̃in ko t̃as̃ani
m̃inĩan m̃am̃a ot̃al̃ahu nian k̃ati m̃in m̃am̃a in nian r̃aha nuṽanĩan ima ikin
katos ñameig̃ian ohni ikin.† 9 K̃ani tol lañaha, k̃ani in t̃am̃ani nian p̃is̃in k̃ati
m̃in, nian aha ikin t̃at̃at̃ig̃ ahañah o r̃ahan ñat̃am̃imi m̃am̃a ok̃ahuṽan motos
ñameig̃ian, e nolĩan k̃atĩah ãm̃a ĩat̃am̃ Uhg̃in t̃am̃ameig̃ lañaha e r̃ahan ũak
m̃in aup̃an, e nian r̃aha Sap̃et. 10 M̃at̃au-inu ĩat̃ami tatuṽan im̃a m̃am̃a otos
ñameig̃ian u, in ot̃ameig̃ e r̃ahan ũak, t̃ahmen ãm̃a e Uhg̃in ĩat̃am̃ t̃am̃ameig̃
e r̃ahan ũak aup̃an.‡ 11 O nati u, kitah okotalkut askas̃ik m̃am̃a ok̃ahuṽan
im̃a motos ñameig̃ian u. T̃as̃auṽirĩan m̃am̃a kitah k̃ati, ot̃it̃au=p̃an nolĩan r̃aha
ñat̃am̃ aup̃an ñat̃am̃ k̃am̃ot̃ahti ñauia Uhg̃in, mot̃amei.

* 3:18 Nam 14:22-23; Sam 95:11; Hip 3:11 * 4:3 Sam 95:11; Hip 3:11 † 4:4 Jen 2:2 ‡ 4:5
Sam 95:11 § 4:7 Sam 95:7-8; Hip 3:7-8 * 4:8 Josũa in ñarg̃in k̃ati e ñagh̃atĩan r̃aha Isrel. K̃ani
ñarg̃in u Iesu, ñarg̃ilau t̃ahmen-ãhmen ãm̃a e Josũa e ñagh̃atĩan r̃aha ñat̃am̃ Kris. Nian Josũa t̃am̃af̃an
ñameig̃ian k̃am̃ ñat̃am̃ Isrel ãp̃aha Kenan, ñamĩag̃ahĩan r̃aha Josũa in t̃at̃ag̃at̃un nati ĩat̃am̃ Iesu ot̃apanol,
m̃afa ñamĩag̃ahĩan p̃ahr̃ian k̃am̃ tah. † 4:8 Dut 31:7; Jos 22:4 ‡ 4:10 Jen 2:2; Hip 4:4

¹² Mətəu-inu Nəghatjən Rəha Uhgjn, § in tətəmiəgəh məsanən e uək rəhan.* Kəni in təhmen e nau rəha nəluəginjən tasilə e nikaljn pəti mil.† In təhrun nətarerehjan materuh əhruahru nətəlijən min mine nikin pisin pisin min e nətəmiimi, təhmen əmə e nau iətəm tətətarereh materuh ikin tətəhtərain min ikin e nikilkilitəmi mine nəhu imə ikin. In tətakil nətəlijən min mine noljən oneuən min e nikitəmi.‡ ¹³ Uhgjn tateruh natimnati min rəfin e nəhue niftəni tətəməhli pətigəm əmə e nəhmtjn. Kəni kitah okotəkeikei motəni pətigəm rəfin əgin natimnati iətəm kəmotol kəm Uhgjn u inu. §

Iesu in təmuva pris asoli əgin iətəm təuvir mapirəkis

¹⁴ Tol lanəha, pəh kitah kotaskəlim əskasik nəhatətəiən rəhatah iətəm kinotəni pətigəm rəkis, mətəu-inu kitah kautos pris asoli əgin kəti rəhatah in iahgin. Inu Iesu, Nəti Uhgjn, iətəm tinuvən rəkis imə e negəu e neai.* ¹⁵ Rəhatah pris asoli əgin, in Pris kəti iətəm tətətəu vivi nikitah, mətətəu vivi məmə otəhro itah kəsotəhmenjən; mətəu-inu natimnati rəfin iətəm tatek askəuvjn itah e nəmiəgəhjan rəhatah, natimnati kətiəh min əmə, kinotek askəuvjn rəkis in e rəhan nəmiəgəhjan. Rəhatah pris asoli əgin, in tinəhrun rəkis rəhatah nəpəoujən min.† (Mətəu nati kətiəh əmə ko, in təsoljən nati tərəh kəti.) ¹⁶ O nati u, pəh kitah kəsotəginjən o nuvenjən iuəkir o jeə rəha kig u,‡ tətəfən rəhan nəuvirjən kəm tah. Kəni ikin əha, in otasəkəhrin itah, kəni məfa nəuvirjən kəm tah e nikin əgin, e nian rəha nərahjan otuva o tah. §

5

¹ Kitah kotəhrun məmə nian rəfin Uhgjn tatitəpin suah kəti kəni mətəfəri in məmə otuva pris asoli əgin, məmə in suaru rəha nətəmiimi okəhuvən o Uhgjn. In suaru rəhalah o nəfənjən natimnati kəm Uhgjn, kəni in matol sakrifais o rəhalah noljən tərəh min.* ² Rəueiu əha, pris asoli əgin u, in iətəmiimi kəti, kəni in təhrun noljən timətig əmə o nətəmiimi,† nətəm kotərruru əgin nati iətəm təhruahru, ilah kotəgin rəkis e suaru. In təhrun noljən timətig o nətəmiimi mətəu-inu in min təsəhmenjən, mətəu-inu in min təhrun noljən təfagə tərəh.‡ ³ In tatol təfagə tərəh lanəha, kəni tol məmə e nian rəha sakrifais, in otəkeikei mol sakrifais o rəhan aru təfagə, kəni matig mol min rəha nətəmiimi min. §

⁴ Iətəmi kəti ko təsənjən məmə in otol uək rəha pris asoli əgin, mətəfəri aru in. Kəpə, Uhgjn otəkeikei maujn e rəhan kəti iətəmiimi məmə in otol uək u, təhmen əmə məmə inu təmaujn e Eron aupən.*† ⁵ Tol lanəha, Kristo in təməsəfəri arujən in məmə in pris asoli əgin. Mətəu Uhgjn in təmitəpin, kəni məni=pən kəm in məmə, “Ik nətik.

Rəueiu inuva rəham tatə əhruahru.”‡

⁶ Kəni ikin kəti min e Nauəuə Rəha Uhgjn, § in tətəni məmə

§ 4:12 1Pitə 1:23; Aes 49:2; Nəh 19:13-15; Jon 12:48 * 4:12 Aes 55:11; Jer 23:29 † 4:12 Efəs 6:17 ‡ 4:12 1Kor 4:5 § 4:13 Nəh 2:23 * 4:14 Hip 7:25 † 4:15 Hip 2:17 ‡ 4:16 Jeə rəha kig u, in Uhgjn tətəharəg ikin, kəni mətərməng, mətəu o natimnati min iətəm Iesu təmol, jeə rəha kig u, in tətuva təhmen e Ikin Katilpin Niəməha rəha Uhgjn Ikin iətəm Oltestimin tətəghati lan (Onəkafin e Eks 25:18-22; Lev 16:1-15). Ikin əha inəha, iətəm Uhgjn tətəsəkəhrin konu mətəhlman e nəuvirjən rəhan ikin kəm tah kəni mətəfəl rəkis noljən tərəh min rəhatah. In təhrun noljən e nira Iesu iətəm təmaiu o tah, kəni təmosiahu rəhan niəməha. § 4:16 Eks 25:18-22; Lev 16:2,14,15; Hip 9:5 * 5:1 Hip 2:17; 7:27; 8:3; 9:9 † 5:2 Hip 2:17-18 ‡ 5:2 Hip 4:15; 7:28 § 5:3 Lev 9:7; 16:6-15; Hip 7:27; 9:7 * 5:4 Hip 5:1-4 kəutəghati əhruahru e uək iətəm pris asoli əgin min kəmotol aupən, muva mətəuarus nian nətəm Rom kəmotərkjn Nimə Rəha Uhgjn e nu fote tinuvən rəkis uərisig Iesu təpanimis. † 5:4 Eks 28:1; Nam 18:7 ‡ 5:5 Sam 2:7; Uək 13:33; Hip 1:5 § 5:6 Sam 110:4

“Ik pris kəti təhmen e Melkisitek aupən,*†
kəni ik onəkol uək rəha pris nian rəfin,
matuvən matuvən naunun tikə.”

⁷ E nəmiəgəhiən rəha Krīsto e nəhue niftəni u, in tətəfaki kəm Uhgīn, mətətapuəh o nasiruiən, mətəsək əfəməh, nəhu nəhmtin tətaiəh. Uhgīn tatos nəsanəniən o nosmiəgəhiən in e nīmisiən. Kəni in təmatīsiəi Uhgīn, kəni matol nəuiən,‡ kəni o nati u, Uhgīn təmətəu in. § ⁸ Nati əpnəpīn məmə Krīsto in Nəti Uhgīn, mətəu in təmətəu nəhməiən. Tol lanəha, nəhməiən rəha Iesu, təmol in təhrun vivi nīpəti nolīən nəuia Uhgīn,* ⁹ kəni təmuva iətəmi təhmen agīn rəha nolīən uək rəha pris asoli agīn rəhatah. Kəni in təmol suaru o nosmiəgəhiən itulīn rəhan nətəmimi mīn u kautol nəuiən, matos vivi ilah, matuvən matuvən naunun tikə. ¹⁰ Kəni Uhgīn təməfən nərgīn u kəm in, məmə in pris asoli agīn təhmen əmə e suah u Melkisitek aupən.†

¹¹ Itimah iəmotos nəghatiən tēpət məmə iəkotəni=pīnə kəm təmah, məmə Iesu in pris asoli agīn təhmen e Melkisitek. Mətəu tiəkis pik o nəni-viviən ilah rəfin kəm təmah, mətəu-inu itəmah nəutəlpah pik o nətəuiən nati kəti kəni motəhrun. ¹² Itəmah nəmotəhatətə nuvəh rəkis, kəni təuvir məmə itəmah nīnəhuva rəkis nəgətun mīn rəha nəghatiən rəha Uhgīn. Mətəu kəpə, itəmah nautol əmə lanəha. Rəueiu əha, kəkeikei kəgətun mīn itəmah, tətəuvin mīn, e nəukəti nəghatiən mīn rəha Uhgīn. Nīpəhriənīən u, itəmah nəsotəhmenīən o nunīən nauəniən əskasik mīn, mətəu nəkotəhmen əmə məmə nəutəmah əhanəh.‡ ¹³ Mətəu e nətəmimi mīn u nətəm kəutəmah əhanəh lanəha, ilah u iəpəou mətəmətig mīn, kəutəkəku əhanəh, kəsoteinatig vivi əhanəhiən o nəhrunīən nəgətunīən mīn rəha nolīən əhruahru. ¹⁴ Mətəu nauəniən əskasik in nig nətəmi rəhalah nəhrunīən tīniməhtə rəkis, nətəm kəmotəgətun rəhalah nətəligiən o nəhrunīən natimnati pīsīn pīsīn mīn iətəm təhruahru mīne iətəm tərāh, kəni ilah mautol iətəm təuvir,§ in əmə in əmə.

6

¹ Tol lanəha, təuvir məmə kitah okəsotəgətun mīniən nəukəti* nəgətunīən rəha nəhatətəiən e Krīsto, mətəu pəh kitah okautəkeikei mautol məmə okohməhtə e Iesu Krīsto. Kitah kīnotəuhlin rəkis itah e nolīən mīn iətəm kotəhrun niti-pəniən itəmi e nīmisiən.† Kitah kīnotəhatətə rəkis e Uhgīn. Təhmen əmə məmə kīnotafəl rəkis nīmei nīmə. Nian əha rəueiu in rəha nuvləkinīən nīmə. ² Kitah kīnotəhrun rəkis nəgətunīən mīn rəha nolīən pīsīn pīsīn mīn rəha nəueiuiən mīne nələhu-pəniən nəhlmitəmi e rəhn-kəpə iətəmimi o nəfakiən lan. Kəni kitah kīnotəhrun rəkis məmə kitah okotəuməhtul mīn e nīmisiən, kəni motəhrun mīn məmə Uhgīn otakil nətəmimi, kəni məfən nālpīniən itulīn rəhan kəm nətəm kautol təfagə tərāh. Natimnati mīn u, kitah kīnotəghati rəkis lan, təsəuviriən məmə kitah kəutīsīmaru e nəghatiən kətiəh mīn əmə nian rəfin. ³ Kəni kitah okəhuva nətəmimi nətəm kīnohmətə rəkis okəmə Uhgīn təmegəhan e tah.

⁴ ? Okotalkut məmə okotol lanu lan, mətəu təhro e nətəmimi nətəm kəməhuva o Uhgīn mətəu rəueiu kīnotəpəh Uhgīn motəuhlin mīn nəmtāhlah o Krīsto? Ilah kəha, ilah nətəm kəmotəh nəhagəhagiən,‡ kəni kīnotun

* 5:6 Jen 14:18-20; Sek 6:13; Hip 5:10; 6:20; 7:1-22 † 5:6 Melkisitek (Jen 14:18) in kig rəha Salem (Salem u, nīpətīn u, Nəməlinuiən) kəni in pris rəha Uhgīn Ilis Pik. In təmətətig e nian rəha Epraham. Krīsto in təhmen e Melkisitek mətəu-inu in pris mīne in kig mīn. Mətəu nəuaniləuis rəha Eron mīn, ilah pris mīn əmə, mətəu sənīəmə kig mīn; Kəni Melkisitek in pris itulīn iətəm Uhgīn təməfəri aupən agīn, uərisig təfəri Eron. Hip 7:2. ‡ 5:7 Luk 22:42 § 5:7 Mat 26:36-46; Mak 14:32-42; Luk 22:39-46

* 5:8 Fil 2:6-8 † 5:10 Sam 110:4; Hip 5:6 ‡ 5:12 1Pitə 2:2 § 5:14 Rom 16:19 * 6:1 Hip 5:12 † 6:1 Hip 9:14 ‡ 6:4 Hip 10:32

askəuvɪn rəkis nauəniən e negəu e neai iətəm Uhgɪn tətəfa, § kəni mɪnautəhrun məmə in təuvɪr, kəni mɪnautos rəkis o Narmɪn Rəha Uhgɪn.* 5 Kəni ilah u, nətəm kinotəhrun askəuvɪn rəkis məmə nəghatiən rəha Uhgɪn in təuvɪr, † ilah kinotətəu rəkis nəsanəniən rəha Narməniğiən Rəha Uhgɪn iətəm otəsuvəhiən tuva. 6 Mətəu nəmə ilah kəmotəuhlin nəmtahlah o Uhgɪn, suaru kəti tikə mɪn məmə okotəuhlin=pa mɪn ilah o Uhgɪn. ‡ Ilah kəmotərəkɪn aru əmə ilah, mətəu-inu təhmen=pən əmə məmə kinotəhti=pən mɪn əmə Nəti Uhgɪn e niği kəməluau, motəfəri mɪn e nəhmti nətəmimi, kəni ilah mɪnəutəuvsan mɪn lan, məutərəkɪn.

7 Nikim təhti-to nati u. Niftəni u tatos vivi nuhuən iətəm tətəfuv, in nauəniən tepət lan rəha nətəmi mɪn u kautol uək ikin. Uhgɪn nikin tagiən pik ohni, kəni nəuviriən rəhan tətətig lan. 8 Mətəu niftəni iətəm kapili-apili mɪne manuvehli tateviə əmə ikin, in təsəuviriən o nati kəti. Tinətəiu əmə o nərəkiniən. E naunun, niğəm otus natimnati iətəm kəutətig lan.

9 Piak mɪn, nati əpnəpɪn iəu iətəghati lanu kəm təmah, mətəu iəkəhrun vivi məmə itəmah nəstəhmenien e niftəni tərəh kəha. Iəkəhrun vivi məmə itəmah nautos natimnati mɪn u iətəm təuvɪr mapirəkis, iətəm Uhgɪn təməfinə kəm təmah mətəu-inko in tatosmiəgəh itəmah. 10 Uhgɪn ko təsaluiən e rəhatəmah uək mɪn nəmotol mətəu-inu Uhgɪn rəhan nolien təhruahru əmə nian rəfin. Kəni ko in təsolien nati əpnəpɪn e nolien təuvɪr rəha nolkeikeien iətəm nəmotol kəm in, kəni mautol əhanəh, nian nəmotasiru e rəhan mɪn nətəmimi. § 11 Itimah iəkotolkeikei məmə itəmah rəfin nəkautəkeikei mautos nolkeikeien iətəm nəkautol, mautol məmə otatuvən e naunun, kəni itəmah nəkotos nati konu iətəm nəmautələhu=pən əskasik rəhatəmah nətəligiən lan.* 12 Itimah iəsotolkeikeien məmə nəkotəlpəh, mətəu iəkotolkeikei məmə onəkotos nolien † rəha nətəmimi mɪn ko nətəm kəmotəiu əpən. Ilah kəmotəhatətə əskasik e Uhgɪn kəni mautol rəhalah nətəligiən təfəməh. ‡ Mautol lanəha, kəni rəueiu, ilah kinotos rəkis natimnati iətəm Uhgɪn təməni əskasik rəkis məmə rəhalah. §

Rəhatah agke tətətig e negəu e neai

13 Nəniəskasikiən kəti tol lanu, iətəm Uhgɪn təməni kəm Epraham əpən. Nian Uhgɪn təmol nəniəskasikiən rəhan, kəni nərgin kəti tikə mɪn məmə in otos mol nəniəskasikiən lan rəhan təfigəm. Mətəu-inu nərgin in ilis tapirəkis nərgin mɪn rəfin. Tol lanəha, Uhgɪn təmos nonauvil aru əmə e nərgin, mətəni məmə,* 14 “Iəu oiəkəhlman e rəhak nəuviriən kəm ik, iahgin. Iəu oiəkəh rəham nəuaniləuis otepət.” † 15 Mətəu-inu Epraham rəhan nətəligiən təfəməh, in təmətəhtahnin matuvən matuvən, mətəuarus nian in təmos natimnati mɪn u iətəm Uhgɪn təməniəkis məmə otəfən kəm in. ‡

16 Nian iətəmimi tatos nonauvil e nərgi iətəmi asoli kəti rəhan, § kəni nonauvil u rəhan tətəlis rəhan nəghatiən təfigəm. Kəni nətəmimi okotəkeikei motəhatətə e rəhan nəghatiən, ko kəsorgəhu mɪniən ohni.* 17 Uhgɪn təmos nonauvil e nərgin lanəha, mətəu-inu in tolkeikei məmə otol nətəmimi mɪn u nətəm okotos natimnati mɪn iətəm in təməniəskasik, † ilah okotəhrun vivi məmə rəhan nəlpəkəuiən, ko təsəuhlinien nian kəti. ‡ 18 Uhgɪn tatos nonauvil lanəha məmə otəfəri nətəligiən rəhatah u, nətəm kinohiet rəkis motəgim kəni

§ 6:4 Efəs 2:8 * 6:4 Kəl 3:2 † 6:5 Sam 34:8 ‡ 6:6 2Pitə 2:21 § 6:10 Mat 10:40,42 * 6:11 Hip 3:6 † 6:12 Hip 13:7 ‡ 6:12 Jem 1:3; Nəh 13:10; 14:12 § 6:12 Hip 10:36 * 6:13 Jen 22:16 † 6:14 Jen 22:17 ‡ 6:15 Jen 21:5 § 6:16 E nolien rəha nəlisiən nəghatiən təskasik, nəmə kitah kəti tolkeikei məmə otol lanəha, kəni in tatos nonauvil e nəmanin uə nəuvinin. Mətəu nətəm Isrel əpən, ilah kəmautos nonauvil e nərgi iətəmi asim kəti, uə nati kəti iətəm tasim, kəni nian nətəmimi nəuvein kəutətəu, kəni ilah kəutəhatətə e nəghatiən iətəm kautəni. Ko kəsotorgəhu mɪniən ohni, mətəu-inu nərgin əha kəmotəni, in tətəlis-ərain nəghatiən təskasik. * 6:16 Eks 22:11 † 6:17 Rom 4:16 ‡ 6:17 Nam 23:19; Tait 1:2

məutarəriə lan. Kəni pəh kitah kotaskəlīm əskasik nolien əha iətəm Uhgīn tīnəfa rəkis kəm tah, məmə kitah okotarəriə əskasik e nəniəskasikiən mīn rəhan. Nati mil u, nəniəskasikiən mine nonauvīl rəhan, ilau ko kəsūəuhlin mīnīən nian kəti, mətəu-inu Uhgīn, təseiuəiən nian kəti.

¹⁹ Kitah kotələhu=pən rəhatah nətəligiən təkaskik o nosiən natimnati mīn əha, tol lanəha, mol məmə nuhuiniən u, in təhmen e agke kəti iətəm tətəskəlīm vivi rəhatah nəhatətəiən, § məmə nati kəti otəsəlauəliən lan kəni məsiuvi rəkis mīnīən itah. Nuhuiniən u tatiti=pən itah kautəhuvən=pən e napən rəha Ikin Tasim Agīn Ikin mautəhuvən ikīnu ima Uhgīn əpəha ilis e negəu e neai.* ²⁰ Ikin əha, Iesu tīnuvən rəkis ikīn rəhatah lan, məmə oterəh e suaru rəhatah.† In təmuva rəkis pris asoli agīn‡ təhmen əmə e pris u Melkisitek§ aupən, kəni in otatos uək u nian rəfin, naunun tikə.

7

Melkisitek

¹ Suah u, Melkisitek,* in kig rəha Salem,† kəni in pris rəha Uhgīn u Ilis Pīk Agīn. Aupən, nian Epraham təmuvən e nəluaginiən ilah kig mīn, kəni in təmol win e lah. Kəni in mīnitəlig mīnətuvə. Melkisitek, in təmuvən meruh Epraham e suaru, kəni in təməfaki mətəpuəh=pən kəm Uhgīn məmə otəhlman e nəuviriən kəm Epraham. ² Kəni Epraham, təmos rəkis tait‡ e rəhan natimnati mīn iətəm təmol win lan e nəluaginiən, kəni məfən kəm Melkisitek. Melkisitek u, nīpəti nərgin konu, “Kig rəha Nəhruahruīən.” Kəni nərgin kəti mīn u, kətauīn lan məmə Kig rəha Salem, nīpətin u məmə, “Kig rəha Nəməlinuīən.” ³ Nauəuə Rəha Uhgīn təməsəghatiən e rəhan tatə mine məmə mine nəuaniləuis mīn. Kəni təsəniən nian təmair lan, mine nian iətəm təmimīs lan. Təhmen əmə məmə in təməsimisiən, in tatol əhanəh uək rəha pris. Tol lanəha, nəkeruh məmə in təhmen nəuветin e Nəti Uhgīn u in pris itulin kəti.§

⁴ Nīkim təhti-to Melkisitek. In iətəmi asoli kəti. Nati əpnapin məmə tipitah u Epraham in iətəmi asoli, mətəu in təmətisiəi pīk Melkisitek, mətəfən rəhan tait kəm in rəha natimnati mīn iətəm təmol win lan e nəluaginiən.* ⁵ Kitah kotəhrun məmə, e nu mīn rəfin, nətəm Isrel ilah kotəkeikei mautəfən rəhalah tait kəm nəuaniləuis mīn rəha Lifai, ilah u pris mīn, təhmen=pən əmə məmə inu Lou rəha Uhgīn tətəni mine. Nati əpnapin məmə pris mīn əha ilah mīn nəuaniləuis mīn rəha Epraham, təhmen e nətəmimi mīn rəfin rəha Isrel, mətəu pialah mīn u nətəm Isrel, kotəkeikei mautəfən tait kəm lah.

⁶ Melkisitek u, in sənīəmə nəuaniləuis kəti rəha Lifai. Mətəu in təmos tait mīn u rəha natimnati rəha Epraham. Kəni in təməfaki=pən kəm Uhgīn məmə otəhlman e nəuviriən rəhan† kəm Epraham u, Uhgīn təməfən rəhan nəniəskasikiən kəm in. ⁷ Kəni təhruahru agīn məmə iətəmimi iətəm tatos nərgin asoli otəfaki məmə Uhgīn otəhlman e nəuviriən tatuvən e iətəmimi iətəm ləhtəni əmə lan. ⁸ Kəni pris mīn nətəm kautos tait u, ilah nətəmimi əmə, nətəm okəmanohmīs. Mətəu Melkisitek u, in tatos tait, kətəni məmə in tətəmiəgəh.‡§ ⁹ Epraham təmətəou rəhan tait tatuvən kəm Melkisitek lanəha, kəni kəhrun nəniən məmə Lifai iətəm tatos tait rəha Isrel, in mīn təməfən

§ 6:19 Fil 3:12 * 6:19 Lev 16:2; Hip 9:2,3,7 † 6:20 Hip 4:14 ‡ 6:20 Hip 2:17 § 6:20 Hip 5:16 * 7:1 Jen 14:17-20 † 7:1 Nərgin əha, Salem, in nərgin əuas rəha Jerusiləm aupən. Nərgin əha, Salem, nīpətin u “nəməlinuīən.” ‡ 7:2 Tait u məmə: Nəmə iətəmi kəti tatos nati ilah ten, nəmə pīkəh uə nəuanigi uə məni, kəni tos rəkis kətiəh e natimnati ten konu məmə təfən kəm Uhgīn uə kəm iətəmi kəti, nati kətiəh konu kəutəni məmə “tait.” § 7:3 Sam 110:4 * 7:4 Jen 14:20 † 7:6 Jen 14:19,20 ‡ 7:8 Kətəni məmə Melkisitek tətəmiəgəh mətəu inu Nauəuə Rəha Uhgīn təsəniən məmə təmimīs nian kəti mine. Hip 7:3 § 7:8 Hip 5:6

taıt kəm Melkisıtek mətəu-inu Lifai in mipın tərəh rəha Epraham. ¹⁰ Mətəu-inu nian Melkisıtek təmeruh Epraham, Lifai təməsair əhanəhiən. Mətəu nian Epraham təmətəou lanəha tait tuvən kəm Melkisıtek, in təhmen əmə məmə rəhan u nəuanıləuis, Lifai, in min təmətəou=pən tait kəm Melkisıtek, mətəu-inko in tınətətig rəkis e nıpəti rəhan kəha.*

Kristo təhmen e Melkisıtek

¹¹ Pris min rəfin rəha Isrel kəmotıpən e nəuanıləuis rəha Lifai. Uhgın təməni məmə pris min kəha okautol natimnati pisin pisin min. Kəni uək rəhalah, in nəukəti Lou iətəm Uhgın təməfən kəm nətəm Isrel. Mətəu uək min rəfin iətəm pris min kəmotol, kəsətəhmenien† o nolien rəfin natimnati iətəm Uhgın tolkeikei e nətəligiən mine niki nətəmimi.‡ Tol lanəha, pris kəti min təkeikei muva. In təsisipəniən e nəuanıləuis rəha Lifai mine Eron,§ mətəu-inu uək rəha pris min əha təsəhmenien. Kəpə. Pris pisin kəti təkeikei muva iətəm in təhmen e Melkisıtek. ¹² Nian nolien rəha nitəpiniən pris tətəuhlin, kəni Lou okəkeikei kəuhlin min. ¹³ Otəkeikei mol lanu lan mətəu-inu, kitah kəutəghati e İərməniğ rəhatah, iətəm təmsipən e nəuanıləuis pisin kəti iətəm iətəmi kəti tikə e nəuanıləuis əha təmol uək e oltə təhmen e pris kəti. ¹⁴ Kitah kinotəhrun rəkis məmə İərməniğ rəhatah in təmsipən e nəuanıləuis rəha Juta,* kəni nian Lou rəha Mosis təmətəghati e uək rəha pris min, in təməsəghati aginiən e nəuanıləuis u.

¹⁵ Mətəu təuvir əmə, mətəu-inu kitah kinotəhrun məmə pris kəti min təmuva rəkis, iətəm təhmen e Melkisıtek. ¹⁶ Lou təməni məmə pris min kotəkeikei motsipən e nəuanıləuis rəha Lifai, kəni nati əpnəpin İesu təsisipəniən e nəuanıləuis əha, mətəu in təmuva pris kəti. Kəni in təmos uək rəha pris e nati kəti iətəm təsanən mapirəkis Lou, mapirəkis nəuanıləuis rəha Lifai. In təmos uək rəha pris e nəsanəniən rəha nəmiəğəhiən u rəhan iətəm naunun tikə. †

¹⁷ Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə,
“İk pris kəti təhmen e Melkisıtek‡ aupən,
kəni ik onatol uək rəha pris nian rəfin,
matuvən matuvən naunun tikə.”

¹⁸ Kəmələhu kalın Lou aupən, mətəu-inu rəhan nəsanəniən tikə, in təsasiruiən, ko təsolien nati kəti.§ ¹⁹ Mətəu-inu Lou əha, təruru nələhu əhruahruien nati kəti.* Kəni rəueiu əha, nolien pisin kəti iətəm təuvir mapirəkis, in tinos nimein, məmə kitah okotələhu=pən rəhatah nətəligiən lan. Kəni in suaru rəhatah u, o nuvəniən iuəkır o Uhgın.†

²⁰ Uhgın təməni əskasik məmə Kristo in otol uək rəha pris matuvən matuvən naunun tikə, kəni təmos nonauvil ohni, məmə rəhan nəghatiən otəfigəm. Mətəu təməsosien nonauvil lanəha o pris min aupən. ²¹ Mətəu Uhgın təmos əmə nonauvil nian İesu təmuva pris. Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə,
“İərməniğ təmos nonauvil kəti,
kəni ko otəsəuhlinien nətəligiən rəhan.‡
In tətəni məmə,

* **7:10** Nati kışil kəhləğətun məmə Melkisıtek in ilis tapirəkis pris min u nəuanıləuis rəha Lifai. Kətiəh u, Melkisıtek in təməsimisən, tətəmiəğəh əmə. Keiu u, tipı Lifai u Epraham, in təmətəfən tait rəhan kəm Melkisıtek. Kışil u, Melkisıtek təməfəki=pən kəm Uhgın məmə otəhlman e nəuvirien rəhan kəm Epraham, mətəu səniəmə Epraham təməfəki=pən rəha Melkisıtek. † **7:11** Hip 7:18,19; 8:7 ‡ **7:11** Hip 10:1 § **7:11** Nian Uhgın təməfən Lou kəm Mosis, təməni məmə pris min rəfin okohiet e nəuanıləuis rəha Lifai. Eron in təmsipən e nəuanıləuis rəha Lifai, kəni in təmaupən pris asoli agin rəha Isrel. * **7:14** Jen 49:10; Mat 1:3; 2:6; Nəh 5:5 † **7:16** Jon 1:4; 5:26; Hip 7:25 ‡ **7:17** Jen 14:18; Sam 110:4; Sek 6:13; Hip 5:6,10; 6:20; 7:1-22 § **7:18** Rom 8:3; Kəl 3:21; Hip 9:9; 10:1 * **7:19** Rom 3:20 † **7:19** Hip 4:16; 10:22; Jem 4:8 ‡ **7:21** 1Saml 15:29; Mal 3:6

‘Ik onəkol uək rəha pris nian rəfin, §
matuvən matuvən naunun tikə.’ ”

²² Uhgîn təmos nonauvil lanəha, matol məmə Iesu tuva mol suaru iətəm tatol kitah kotəhrun əsas məmə nəniəskasikiən rəha nasiruiən in təuvir, mapirəkis nəniəskasikiən u aupən.*

²³ Aupən, pris mīn ilah tepət, mətəu-inu kətiəh tol uək matuvən matuvən mīmīs ko, kəti tos nimein, mol uək matuvən matuvən, mīmīs mautil əmə lanəha. Ilah kəsotol itulinian uək. ²⁴ Mətəu Iesu, in otos uək rəha pris rəhatah matuvən matuvən naunun tikə, mətəu-inko, in tətətig itulin. ²⁵ Tol lanəha, in təhrun nosmiəgəh itulin aginiən itah u, kotilpīn itah mīn məmə kəhuvən o Uhgîn, mətəu-inu in tətəmiəgəh itulin mətəghati rəhatah lan kəm Uhgîn.†

²⁶ O nati u inu, in pris asoli agin† iətəm in təhmen o nasiruiən e tah. In tasim, kəni məhruahru vivi, in təsolian nolian tərah. In tol pīsīn agin e nətəm kautol təfagə tərah, kəni in ilis tapirəkis ilah əpəha e negəu e neai. ²⁷ In tol pīsīn e pris asoli agin mīn u aupən. Nian rəfin, e nian ilah kautol sakrifais rəha nian əha, kotəkeikei motaupən mautil sakrifais o nafəl rəkisiən təfagə tərah rəhalah. § Uərisig lanko, ilah kəpanotol mīn sakrifais kəti mīn, o nafəl rəkisiən təfagə tərah rəha nətəmimi mīn.* Mətəu nian Iesu tategəhan məmə in otol sakrifais aru e rəhan nəmiəgəhiən, o nolian tərah mīn rəha nətəmimi,† kəni mau kətiəh əmə‡ in təhmen məuaou. ²⁸ Lou in tətəfəri pris mīn nətəm kəsotəhmenian. § Mətəu nonauvil rəha Uhgîn, iətəm tatuərisig e Lou, in tətəfəri Nətin u,* iətəm təuvir məhmen agin† o nolian uək u, matuvən naunun tikə.

8

Iesu in pris asoli agin təuvir mapirəkis

¹ Kitah kəutəghati e nati u,* mətəu nəukətin tol lanu. Kitah kautos pris asoli agin kəti, təhruahru əmə e iətəmi u iəmatəni.† In tinətəharəg rəkis‡ e nikalīn maru rəha iətəmi asoli əpəha ilis e negəu e neai, ikin ima rəha nepətiən mīne nisaiən. ² In tatol uək əpəha Ikin Tasim Ikin e negəu e neai, inu Nima Tapolin pəhriən § iətəm Uhgîn əmə təmiuvi. Səniəmə iətəmimi iətəm təmiuvi Nima Tapolin əha.*†

³ Kəməfəri rəfin pris asoli agin mīn u aupən, məmə okautəfən natimnati mīn kəm Uhgîn, kəni mautil sakrifais. E suaru kətiəh əmə, rəhatah u pris asoli agin, in mīn otəkeikei məfən sakrifais kəti kəm Uhgîn.‡ ⁴ Nəmə in tətətig əha e nəhue niftəni u, kəni ko səniəmə in pris kəti, mətəu-inu pris mīn əpəha ikin kəutətig nətəm kautəfən natimnati kəm Uhgîn, təhmen əmə məmə inu Lou təməni mīne. ⁵ Pris mīn u, ilah kautol rəhalah uək e narmī nimə əmə iətəm tatisikəuvīn § natimnati mīn iətəm tətətig e negəu e neai. Tol lanəha nian Uhgîn təməni=pən kəm Mosis aupən, məmə otem Nima Tapolin Asim, in təməni məmə,

§ 7:21 Sam 110:4; Hip 5:6; 6:20; 7:17 * 7:22 Luk 22:20; Hip 8:6; 12:24 † 7:25 Rom 8:34; 1Jon 2:1 ‡ 7:26 Hip 2:17; 4:14; 6:20; 8:1 § 7:27 Lev 9:8; 16:6, * 7:27 Lev 9:15; 16:15; Hip 5:1,3 † 7:27 Efəs 5:2 ‡ 7:27 Rom 6:10; Hip 9:12,26,28; 10:10; 1Pitə 3:18 § 7:28 Hip 5:1-2 * 7:28 Hip 1:2 † 7:28 Hip 2:10 * 8:1 Hip 1:3; 2:17; 3:1; 4:14; 6:20; 7:26; 9:11; 10:12; 12:2 † 8:1 Hip 7:24-28 ‡ 8:1 Afīn-to futnot e 1:3 § 8:2 Hip 3:6; 10:21; 1Pitə 2:5; Nəh 13:6 * 8:2 Nəkeruh məmə e nauəuə u iətəmi təməti in tətəsal uərisig=pən e Nima Tapolin Rəha Uhgîn aupən, in aupən e Nimə Rəha Uhgîn rəha Solomən. In tətəghati nəkeruh nəmə inu katol əhanəh sakrifais kətan lanko, nati əpnapīn in tətəti nauəuə uərisig e AD 70, mətəu-inu in təmītəlig=pən uərisig e nətəligiən rəhan e nətəuiniən rəha natimnati mīn əha. † 8:2 Hip 9:11,24 ‡ 8:3 Hip 9:14 § 8:5 Kol 2:17; Hip 9:23

“Onəkəkeikei mateh vivi məmə onəkol natimnati mīn u təhruahru təhmen əmə e rəhak mak iətəm iəmol mətəgətun rəkis ik lan əpəha ilis e nitəuət asoli.”*

⁶ Mətəu rəueiu, Iesu, pris asoli agin u rəhatah, in tinos rəhan uək iətəm təuvir pīk agin mapirəkis uək rəha pris mīn aupən. Kəni e nolian kətiah əmə, Iesu in suaru rəha nəniaskasikian vi rəha nasiruiən u iətəm in təuvir mapirəkis nəniaskasikian əuas rəha nasiruiən, mətəu-inu nəniaskasikian vi u, in tətəhtul-pəri e nəghatiən mīn iətəm kotəuvir motapirəkis.†

⁷ Nəmə nəniaskasikian əuas təməhmen pəhriən agin, kəni Uhgīn təməsəniən məmə nəniaskasikian vi otuva mos nimein. Mətəu nəniaskasikian u əuas təsəhmenian,‡ tol lan əha, nəniaskasikian vi təkēikei muva. ⁸ Mətəu Uhgīn təmeruh nərəhian rəha nətəmimi, kəni məni məmə, “Nian əha ikin otəpanuva, iətəm iəu, oiəkol nəniaskasikian vi rəha nasiruiən rəha nəuaniləuis mīn rəha Isrel mine nəuaniləuis mīn rəha Juta.

⁹ Nəniaskasikian rəha nasiruiən u, in otol pisin agin e nəniaskasikian əuas rəha nasiruiən, iətəm iəu iəmol kəm tipilah mīn aupən, e nian u iətəm iəu iəmos nəhlmilah matit ilah mohiet rəkis Ijip. Oiəkol nəniaskasikian vi rəha nasiruiən, mətəu-inu ilah kəməsotaskəlīmian nəniaskasikian u iətəm iəu iəmol kəm lah aupən,

kəni tol məmə iəu iəməpəh ilah məuhlin=pən nəmtahk kəm lah. §

¹⁰ Kəni iəu, Iərmənig, iətəni pətigəm məmə, e nian iətəm otəpanuva, iəu oiəkol nəniaskasikian vi kəti rəha nasiruiən* kəm nəuaniləuis mīn rəha Isrel.

Oiəkəfən rəhak lou mīn e rəhalah nətəligiən, kəni iəkətei rəkis=pən e nikilah,† kəni iəu iəkuva mol Uhgīn əhruahru rəhalah, kəni ilah okəhuva motol rəhak əhruahru nətəmimi.‡

¹¹ Ilah kəti ko təsuvəniən məgətun nətəm iman ikin məmə, ‘Ik onəkəkeikei məhrun Iərmənig u.’ Kəni iətəmimi kəti ko təsuvəniən məni=pən nəghatiən u kəm pian, mətəu-inu ilah rəfin okotəhrun iəu, § tətəuvin e nətəmi əpnəpin mīn muvən mətəuarus=pən nətəm kautos nərgin asoli mīn.

¹² Mətəu-inko, iəu, oiəkəsəkəhruin ilah o rəhalah nolian mīn iətəm təsəhruahru aginiən.

Iəu oiəkəfəl rəkis nolian tərah mīn rəhalah, kəni iəu oiəkəlu e nolian tərah mīn rəhalah.”*†

¹³ Nian Uhgīn tətəghati e nəniaskasikian rəha nasiruiən u, məmə in nəniaskasikian vi, in tətəni məmə tateruh nəniaskasikian rəha nasiruiən aupən, tinəuas rəkis, məmə ko təsoliən mīn nati kəti əha rəueiu. Kəni nati u tinəuas u ko təsol mīniən nati kəti, otəsuvəhian təsətig mīniən.

9

Ikin Tasim Ikin e nəhue niftəni mine Ikin Tasim Ikin e negəu e neai

* **8:5** Eks 25:40 † **8:6** Hip 8:8-13; Luk 22:20; Hip 7:22; 9:15; 12:24 ‡ **8:7** Hip 7:11,18; 10:1 § **8:9** Eks 19:5-6 * **8:10** Rom 11:27 † **8:10** Lou əuas mīn u, kəmətei=pən e kəpiel keiu kuepin-epin. 2Kor. 3:3; Hip 10:16 ‡ **8:10** Esik 11:20 § **8:11** Aes 11:9; Jon 6:45 * **8:12** Aes 43:25; 64:9; Maeka 7:19; Hip 10:17; Jer 31:31-34 † **8:12** Hip 10:16

¹ Kəni e nəniəskasikien rəha nasiruiən iətəm təmaupən matig, nətəm Isrel kəmotəkeikei motohtəu=pən suaru əhruahru min o nəfakien. Kəni Nima Tapolin Asim, in rəha nəhue niftəni əmə u. ² Nətəmi aupən u, kəmotiuvu Nima Tapolin Asim u,* mautil nəuan kəti əpəha nəlugin əhruahru, kəmotətihli nəuan keiu. Nəuan iətəm tətaupən lan, kautəni məmə İkin Tasim İkin.† E nəuan əha, kəmotələhu=pən nati kətəharu-pəri lait lan‡ İkin, mine tepil kəti iətəm kəməlin-pəri piret asim min lan.§

³ Kəmiuvi pəsığ=pən napən e nəuan uərisig, kəni nəuan əha, kətəni məmə, “İkin Tasim Agin İkin.”* ⁴ İkin əha, nati kəti əha İkin kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip, iətəm katəmki=pən nati pien-pien lan, katuvan. Kəni İkin əha, Bokis rəha Nəniəskasikien Rəha Nasiruiən† tətəharəg əha İkin. Bokis u kəmol e nig, kəni kəuveg e aiən u kol tətoraip-oraip. Kəni e nıpəgnəua Bokis əha, pətəl kəti əha İkin kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip, kəmargin=pən pıret u mana,‡ nəuan nəuветin İkin. Konu kəmələhu=pən min kasikin rəha Eron e Bokis u, kasikin u aupən Uhgın təmol teviə min.§ Kəni kəpiel mil keiu əha İkin, iətəm kuepin-epin, kəmətei rəkis=pən Lou ilah ten e lau.* ⁵ Kəni ilis e rəhn-kapə Bokis u, narmi Jerəb rəha Nəhagəhagian,† ilau keiu əha İkin. Kətiauvi pəsığ nıməlməlılau o İkin Katilpin Nıəməha rəha Uhgın İkin.‡§ Mətəu ko iəsəniən natimnati min u, mətei əlkələh.

⁶ Nian kəmotəlin vivi rəfin natimnati min u, pris min kotəhrun nuvəniən imə miet e nəuan iətəm tətaupən nian ilah kautol uək rəha nəfakien.* ⁷ Mətəu pris asoli agin, in əmə təhrun nuvəniən imə e İkin Tasim Agin İkin. Mətəu ko təsuvəniən nian rəfin.† In təhrun nuvəniən nian kətiah əmə e nu min rəfin.‡ Kəni nian in tatuvən, in təkəikei mos nıərə, kəni mol sakrifais lan o noliən tərəh rəhan,§ kəni matig mol min o noliən tərəh rəha nətəmimi,* iətəm ilah kotəruru məmə kautol təfagə tərəh.

⁸ Kəni e natimnati min u, Narmın Rəha Uhgın tətəgətun məmə, nian Nima Tapolin Asim aupən tətətəhtul əhanəh, kəni suaru† tikə əhanəh o tah o nuvəniən e İkin Tasim Agin İkin. ⁹ In təhmen əmə e narmi nati kəti‡ iətəm tətəgətun e nian u iətəm kotatig lan u rəueiu. Natimnati min iətəm pris min kautəfən kəm Uhgın, mautil sakrifais lan kəm in,§ natimnati min u, kəsotəhmenien o nələhu əhruahruian niki nətəmimi nətəm kəutəhuva o nəfakien. ¹⁰ Mətəu-inu nəfakien əuas aupən, in tətəgətun əmə suaru min iətəm kautəni pik noliən rəha nauəniən* mine nəmnimien† mine neikuasiən.‡

* 9:2 Eks 25:8,9 † 9:2 Eks 26:33,34 ‡ 9:2 Eks 25:31-40; Jon 8:12; Nəh 1:20 § 9:2 Eks 25:23-29; Jon 6:35,48 * 9:3 Eks 26:31-33 † 9:4 Bokis rəha Nəniəskasikien Rəha Nasiruiən u, in “Covenant Box,” uə “Bokis we i Saen blong Promes.” Eks 25:10-22 ‡ 9:4 E nian rəha Mosis, Uhgın təməfən pıret təmsipən e neai, nərgin u mana. Eks 16:31-33; Jon 6:48-51. § 9:4 Nam 17:1-10 * 9:4 Eks 31:18 † 9:5 Jerəb mil u ilau, kətəni məmə Jerəb mil rəha Nəhagəhagian, mətəu-inu nəhagəhagian asoli rəha nəuvirien mine nəsanəniən rəha Uhgın tətətig e nəlugin e lau. Nian nəuvein ilau katuos nəhagəhagian rəha Uhgın mətian əha kəti. (Esik 1:4-21; 10:9-22; Sam 18:10) ‡ 9:5 İkin Katilpin Nıəməha rəha Uhgın İkin, inko, rəhn-kapə Bokis rəha Nəniəskasikien ilis İkin. İkin əha, nəhagəhagian asoli rəha nəuvirien mine nəsanəniən rəha Uhgın tətətig İkin. Nətəmimi kotəruru nuvəniən imə İkin Tasim Agin İkin məmə okeruh nati min u, mətəu pris asoli agin əmə. Kəni in təsuvəniən nian rəfin. Nian kətiah əmə e nu kətiah tatuvən. Pris asoli agin təhrun nuvəniən imə İkin Tasim Agin İkin, in təmki nıərə rəha sakrifais kəni muvən kəni mol nıərə təfələfəl=pən e rəhn-kapə bokis u. Noliən əha, in nəmtətiən təuvir kəti, iətəm tətəgətun məmə nətəmimi okotəkeikei mohmis o rəhalah noliən tərəh min. Mətəu e nımisiən rəha sakrifais iətəm nıərə in nəmtətiən lan, in tatilpin nıəməha rəha Uhgın. § 9:5 Eks 25:17-22; Hip 4:16 * 9:6 Nam 28:2-4 † 9:7 Lev 16:2 ‡ 9:7 Lev 16:34 § 9:7 Lev 16:3,11,14; Hip 5:3 * 9:7 Lev 16:15 † 9:8 Luk 23:45; Jon 14:6; Hip 10:19-20 ‡ 9:9 Hip 10:1-2 § 9:9 Hip 5:1; 8:3 * 9:10 Lev 11:2-23 † 9:10 Nam 6:3; Kolosi 2:16 ‡ 9:10 Lev 11:25,28,40

Natimnati min u, ilah nati rəha nipətiṭəmi əmə. Mətəu nolian min əha, ilah katipə figəm əmə kəti rəha nətəmiṭi, matuvən mətəuarus=pən nian Uhgın otəuhlin natimnati min rəfin kəhuva motivi min. §

*Nimisiən rəha Iesu
in sakrifais kəti iətəm in təuvir mapirəkis agin*

¹¹ Mətəu rəueiu əha, Krīsto tinuva rəkis, kəni in pris asoli agin iətəm təməmki natimnati təuvir min, minuva.* Kəni in təmuvən imə e Nima Tapolin Asim iətəm təuvir təhmīn min, mapirəkis iətəm təmaupən.† Nimə əha, in səniəmə nati kəti iətəm nətəmiṭi kəmotol, kəni səniəmə nati kəti rəha nəhue niftəni u. ¹² Nian Krīsto təmuvən imə e Ikin Tasim Agin Ikin, təməsuvəniən e nu min rəfin, təhmen e pris asoli agin min aupən kəmautol. In təmol mau kətiəh əmə, kəni təhmen, mətəu-inu in təsosien nira nəni mine nira kau muvən imə məmə otos rəkis təfagə tərəh. Kəpə, in təmos aru əmə niran, muvən imə, kəni in əmə tətəmətəu nəhmtitah mitis itah e təfagə tərəh min.‡

¹³ E nolian rəha nəniəskasikiən rəha nasiruiən aupən, kəmol=pən nira nəni mine kau, uə nəuanəhmtəu e kau iətəm kəmuvan əhtuv e oltə, kol=pən e iətəmi kəti iətəm tamikmik e nəhmti Uhgın məmə nipətin taruətəh, namikmikien tikə lan. ¹⁴ Mətəu nira Iesu § in tatos nəsanəniən asoli tapirəkis natimnati min u.* Krīsto in təmol aru sakrifais lan, e nəsanəniən rəha Narmīn iətəm tətətiḡ itulin. In sakrifais kəti iətəm təhrəhru agin, nərahien kəti tikə lan. Tol lanəha, kəni niran in tatos nəsanəniən, təhmen o nafəliən nikitəmah† o nolian min iətəm kotəhrun niti-pəniən itəmi e nimisiən, məmə itəmah onəkotəfaki əmə kəm Uhgın iətəm tətəmiəḡəh.‡

¹⁵ O natimnati min u iətəm Iesu təmol, in suaru o nosien nəniəskasikiən vi rəha nasiruiən. § Uhgın təmauin e nətəmiṭi rəhan, kəni məni əskasik kəm lah məmə natimnati təuvir min u, in rəhalah. Kəni natimnati min u, ko kəsəhkəien nian kəti,* mətəu okəutətiḡ itulin. Ilah okotos natimnati min u, mətəu-inu rəueiu nimisiən rəha Krīsto in tinətəu rəkis nəhmti təfagə tərəh rəha nətəmiṭi min u nətəm kəmotatḡəhli Lou rəha nəniəskasikiən rəha nasiruiən iətəm təmaupən matig.

¹⁶ Nəmə Iesu təsimisiən lanəha, kəni rəhan nətəmiṭi okəsotosien natimnati təuvir min iətəm in təməniəkis məmə rəhalah. Mətəu-inu nəmə iətəmi kəti tol nəniəskasikiən kəti məmə rəhan natimnati otuvən o iətəmi pişin kəti nian in otimis, kəni iətəmi u in otəkeikei mimis pipim, konu nəniəskasikiən rəhan in otətətiḡ mətəmiəḡəh. ¹⁷ Nəniəskasikiən kəti tol lanəha, təsatigien məsəmiəḡəhien nian iətəmiṭi təməni tətətiḡ əhanəh. Rəhan nəniəskasikiən in otətətiḡ matəmiəḡəh əmə nian in tinimis rəkis. ¹⁸ O natimnati min u, e nəniəskasikiən rəha nasiruiən aupən, nira nati miəḡəh kəti təkeikei maiəh, təḡətun məmə nati kəti təmimis, kəni otol məmə nəniəskasikiən in tətəmiəḡəh mətətiḡ.

¹⁹ Tol lanəha, nian Mosis in təməni pətiḡəḡ rəkis nəḡhatien min rəfin rəha Lou kəm nətəmiṭi, kəni uərisig lan, in təmos nimeimei sipsip kəmol tərəəuv mine nəhlmī niḡi u hisop, məuveri=pən e nira nati kau mine nira nəni mine nəhu, kəni morarəḡrəḡ=pən nira e nauəuə rəha Lou mine nətəmiṭi min.† ²⁰ Kəni in təməni=pən kəm lah məmə, “Inu nira nati miəḡəh kəti iətəm təmimis o nolian nəniəskasikiən rəha nasiruiən rəha Uhgın tətətiḡ mətəmiəḡəh. Kəni itəmah nəkotəkeikei mautisiai, mautol nəuiən.”‡ ²¹ E nolian kətiəh əmə, Mosis

§ 9:10 “Nian Uhgın otəuhlin natimnati min rəfin kəhuva motivi min” tətəḡhati e nian Krīsto təmimis o nolian tərəh. * 9:11 Hip 10:1 † 9:11 Hip 8:2; 9:24 ‡ 9:12 Rom 3:25 § 9:14 1Pitə 1:2,18-19

* 9:14 Hip 10:4 † 9:14 Sek 13:1; Hip 10:2,22; 1Jon 1:7 ‡ 9:14 Tait 2:14 § 9:15 Luk 22:20

* 9:15 Hip 10:34 † 9:19 Eks 24:6-8 ‡ 9:20 Eks 24:8; Luk 22:20

təmol=pən nīrə e Nima Tapolin Asim mīne natimnati mīn iətəm kəmos o nəfakiən. ²² Lou tətəni məmə pris otəkeikei matol=pən nīrə e natimnati tepət, iuəkīr natimnati rəfin, məmə ilah okotasim. Kəni nəmə nīrə təsaiuiən ohni, kəni Uhgīn ko təsafəliən təfagə tərāh. §

²³ Tol lanəha, nīrə rəha nolīən sakrifais, in təmaiəh o nolīən natimnati mīn u kotasim. Mətəu Nima Tapolin Asim mīne natimnati mīn rəhan əha ikīn, ilah narmī natimnati mīn əmə* iətəm tatəpsen=pən natimnati iətəm kəutatig e negəu e neai. Mətəu nəfakiən o natimnati iətəm tol nīpəti nati agīn mīn, iətəm kəutatig e negəu e neai, nīra nati miəgəh təsəhmenīən o nolīən ilah kotasim. Okəkeikei kol sakrifais kəti iətəm təuvīr mapirəkīs. ²⁴ Iesu in təsuvəniən imə e Ikīn Tasim Ikīn rəha nəhue niftəni u, iətəm nətəmimi əmə kəmotol. Nimə kəha, in narmī nati əmə rəha Ikīn Tasim Ikīn pəhriən əpəha ilīs e negəu e neai. Mətəu Iesu təmuvən e negəu e neai, kəni rəueiu əha in tətəhtul e nəhmtī Uhgīn, kəni nīmīsiən rəhan in sakrifais rəhatah matos nīmeitah. †

²⁵ Kəni nian Iesu təmol aru sakrifais e rəhan nəmiəgəhiən, in rəhan nolīən tol pīsīn e pris asoli agīn u aupən. E nəniəskasīkiən rəha nasiruiən u aupən, pris asoli agīn otəkeikei muvən imə e Ikīn Tasim Agīn Ikīn kəni mos nīra nati miəgəh, səniəmə nīran aru, mol sakrifais lan. Təkeikei matol lanəha e nu mīn rəfin. Mətəu Krīsto təmuvən e Ikīn Tasim Agīn Ikīn e negəu e neai, təmos aru nīran kəni mol sakrifais lan mau kətiəh əmə kəni tīnəhmen. ²⁶ Nəmə Krīsto təmatol sakrifais lanəha e nu mīn rəfin, təhmen e pris mīn u aupən, in otəkeikei mətəu nəhməiən nian tepət tətəuīn e nian Uhgīn təmol niftəni. Mətəu rəueiu, kitah kīnotatig e naunūn nian, in təmīet pətīgəm=pa mau kətiəh əmə, ‡ məmə otol aru sakrifais e rəhan nəmiəgəhiən o nos rəkīsīən təfagə tərāh. Kəni rəhan sakrifais, in naunūn.

²⁷ Kitah nətəmimi, Uhgīn tīnələhu nian əhruahru rəhatah kətiəh kətiəh məmə okohmīs lan, mau kətiəh əmə. Kəni uərisig lanko, in otakil rəhatah nolīən mīn. § ²⁸ Kəni Krīsto təmol aru sakrifais lan, mau kətiəh əmə,* məmə in otatipə e təfagə rəha nətəmimi tepət. † Kəni uərisig, nian otatītəlig=pa mīn, ‡ in otəsuvaiən mīn o nos rəkīsīən təfagə tərāh. Kəni nətəmimi nətəm kəutəhtahnīn, nəumīs tus ilah ohni, ilah u, Krīsto otəsuvə mīniən məmə in otakil ilah, mətəu otuva mīn məmə in otosmiəgəh ilah. §

10

Sakrifais rəha Iesu, təmol nian kətiəh əmə, kəni in tīnəhmen

¹ Natimnati mīn rəha Lou, ilah kotəhmen e narmī nati* iətəm otəsuvəhiən kəhuva, mətəu ilah səniəmə nīpəti nati. E nu kətiəh kətiəh mīn rəfin pris mīn kotəkeikei mautol əmə sakrifais lanko. Mətəu nati əpnapīn məmə ilah kautol sakrifais, mətəu Lou in təruru nolīən nəfaki mīn nətəm kəhuva o Uhgīn kotəhruahru e nəhmtīn, mətəu-inu ilah narmī sakrifais agīn əmə, mətəu ilah səniəmə nīpəti nati. ² Nəmə sakrifais mīn ilah kotəhmen, motəhrun nolīən nətəmimi kotəhruahru. Kəni nəfaki mīn kotəhrun nələhuiən motəpəh nolīən rəha sakrifais, mətəu-inu nīkilah tīnəruən rəkīs mau kətiəh əmə təhmen. Kəni nəmə tīnafəl rəkīs nīkilah lanəha, kəni ilah kəsotətəu mīniən tərāh o rəhalah nolīən tərāh. Mətəu, kəpə, ilah kautətəu əhanəh tərāh. ³ Tol lanəha, e nu mīn rəfin, ilah kautol pau sakrifais, mətəu nati u tatol əmə məmə ilah ko kəsotaluiən e nolīən tərāh mīn rəhalah, ⁴ mətəu-inu nīra nəni mīne kau in təruru agīn nos rəkīsīən təfagə tərāh. †

§ 9:22 Lev 17:11 * 9:23 Hip 8:5 † 9:24 1Jon 2:1; Rom 8:34 ‡ 9:26 Hip 9:12,28 § 9:27 2Kor 5:10 * 9:28 Hip 7:27; 9:12,26; 10:10 † 9:28 Aes 53:12 ‡ 9:28 Mat 16:27 § 9:28 2Tim 4:8 * 10:1 Kol 2:17; Hip 8:5 † 10:4 Hip 9:12-14

⁵ Tol lanəha, nian Kristo tuva e nəhue niftəni, in təməni=pən kəm Uhgın məmə,

“Ik nəkəpəh sakrifais mın mine natimnati mın kəutəfinə kəm ik.

Mətəu ik nəmol=pən nipətik kəti məmə iəkuvən lan.”‡

⁶ Kəmotuvan əhtuv natimnati e oltə təhmen e nəfakiən rəhalah otuvnə ohnik, kəni mautol sakrifais o nafəl rəkisiən təfagə.

Mətəu nati əpnapın kautol lanəha, mətəu kəsotoliən məmə nıkim tagiən o lah.

⁷ Kəni iəu iətəni məmə,

“Kəmətei nəghatiən kəti tətətig e Nauəuə Rəha Uhgın iətəm tətəghati lak məmə, ‘Uhgın, iəu u, iəmuva o nolien rəham nətəligiən.’ ”§

⁸ E nəghatiən u aupən ikin, Kristo təmaupən məni məmə,

“Ik nəkəpəh sakrifais mın

mine natimnati mın iətəm kəutəfinə kəm ik,

mine natimnati mın iətəm katuvan əhtuv e oltə,

mine sakrifais mın iətəm katol o nafəl rəkisiən təfagə.

Natimnati mın u, ik nəkəpəh,

kəni kəsoliən məmə nıkim tagiən o lah,”

(nati əpnapın məmə ilah kəutohtəu=pən suaru iətəm Lou təməni.) ⁹ Kəni uərisig, Kristo tətəni mın məmə, “Iəu u, iəmuva məmə iəkol nətəligiən rəham.”

E nəghatiən u rəhan, in tatoh rəkis nəniəskasikiən əuas rəha nasiruiən, məmə in otələhu nəniəskasikiən vi rəha nasiruiən kəti. ¹⁰ Kəni Iesu Kristo təmol nətəligiən rəha Uhgın tol lanu. In təmol sakrifais aru e nipətin,* mau kətiəh əmə,† məmə otol kitah kotasim, kitah u rəhan mın nətəmimi.‡

¹¹ Nian rəfin, pris mın ilah kəutəhtul mautol uək rəha nəfakiən, mautol sakrifais, mautol nati kətiəh əmə nian rəfin, o nafəl rəkisiən nolien tərəh. Mətəu sakrifais mın u, ilah kəsotəhmen aginiən o nos rəkisiən təfagə tərəh nian kəti. ¹² Mətəu pris u rəhatah, tinol rəkis rəhan sakrifais mau kətiəh əmə, kəni sakrifais əha in təhmen məuaou o nafəl rəkisiən nolien tərəh rəha nətəmimi tatuvən matuvən naunun tikə. Kəni nian tinələhu rəkis lanəha rəhan sakrifais, kəni in tinətəharəg§ e nəhlmı Uhgın maru, ikin ima nepətiən mine nisaiən. ¹³ Kəni ikin əha, in tətəhtahnin əmə məmə Uhgın otol rəhan tikimır mın kotəhmen e napən iətəm tətəfəl nəhlikin lan,* ¹⁴ mətəu-inu e nolien sakrifais mau kətiəh əmə əha, Kristo təmol məmə rəhan nətəmimi nətəm Uhgın təmələhu məmə rəhan, ilah mın u kinotəhruahru e nəhmtin, matuvən matuvən, naunun tikə.

¹⁵ Kəni Narmın Rəha Uhgın, in mın tətəni-vivi natimnati mın u kəm tah. In təməni məmə,

¹⁶ “Iərməniğ tətəni məmə,

‘Nian iətəm otəpanuva,

oiəkol nəniəskasikiən vi rəha nasiruiən kəm rəhak nətəmimi tol lanu lan.

Iəu oiəkəfən lou mın rəhak e nıkilah,

kəni oiəkətei rəkis=pən e nətəligiən rəhalah.’ ”†

¹⁷ Kəni in tətəni mın məmə,

“Iəu oiəkalu e rəhalah nolien tərəh mın,

kəni nıkik otəsəhti minien nolien mın rəhalah nətəm kəutatgəhli Lou.”‡

‡ **10:5** Hip 2:14; Sam 40:6-8 § **10:7** Mat 26:39 * **10:10** Hip 2:14 † **10:10** Hip 7:27 ‡ **10:10** Hip 10:14; Efəs 5:26 § **10:12** Pris mın, ilah kəutəhtul əmə nian ilah kinotol rəkis sakrifais mın rəhalah, mətəu-inko rəhalah sakrifais mın ko təsoliən naunun nian kəti. Mətəu Iesu in təməharəg, mətəu-inu in, rəhan sakrifais, tatol nian kətiəh əmə o nafəliən rəhatah nolien tərəh mın. Rəhan sakrifais in təhmen agin mapirəkis. Kəni Iesu tətəharəg itulin. Eruh mın-to Hip 1:3; 7:26-27; 9:12; 9:25-26; 10:11-14.

* **10:13** Afin-to futnot e Hip 1:13 † **10:16** Jer 31:33; Hip 8:10 ‡ **10:17** Jer 31:34; Hip 8:11

18 Nian Uhgïn tətəfəl rəkis noliən tərəh mïn rəha iətəmi kəti, kəni tol məmə ko təsəhmenian, məmə in otol mïn sakrifais tuvən kəm Uhgïn ohni.

*Pəh kotəhtul əskasik
e rəhatah nəhatətəian*

19 Piak mïn mine nəuvinik mïn. Tol lanəha, kəni nira Iesu təmol məmə kitah kotəhrun nuvəniən imə İkin Tasim Agin İkin, kəni məsotəginian. 20 Rəueiu əha, Iesu in təmətei suaru vi kəti, iətəm tətəmiəgəh. In təməhapu napən iətəm tətəhkulpəsik İkin Tasim Agin İkin, tətəgətun=pən nipətin. Kəni mol suaru vi u rəhatah məmə kitah kotəhrun nuvən-pəniən ikin, məhuvən o Uhgïn. § 21 Kəni pris asoli agin rəhatah, in iətəmi asoli iətəm tətərməniğ* e nimə rəha Uhgïn, inu rəhan nətəmiimi. †

22 Tol lanu, pəh kəhuvən iuəkir e nəhmti Uhgïn, ‡ e nikitah iətəm təriauəh e nəhatətəian pəhriən. Mətəu-inu Krīsto təmol=pən niran e nikitah məmə kitah okotasim. § Kəni in təməueiu rəkis nipətitah e nəhu əhlan, in əmə in əmə.*

23 Kitah kotəni məmə kəmotələhu=pən nətəligiən rəhatah e Krīsto. Tol lanəha, pəh kotəhtul məha-məha lan, məsotəlauəl-auəliən, mətəu-inu kitah kotəhrun nahgəliən e rəhan nəghatian mïn iətəm təməni əskasik rəkis kəm tah. 24 Pəh kotəhgi-pəri nətəligiən rəhatah mïn, məmə kitah okotolkeikei kitah mïn, kəni mautol təuvir agin kəm tah mïn tatuvən təhmīn mïn lanəha. 25 Təsəuviriən məmə okotəhlman e noliən rəha nuhapuminiən kitah mïn. Nətəmiimi nəuvein ilah kautol lanəha, mətəu pəh kitah kautem məha-məha itah mïn nian rəfin. † Kəni rəueiu koteruh məmə nian rəha nuvaiən rəha Iesu tətəva iuəkir, təuvir məmə kitah kautəkeikei e nem əskasikiən itah mïn, mautol tətəri təhmīn mïn.

26 Təuvir məmə kautem əskasik itah mïn lanəha, mətəu-inu nəmə kitah kinotəhrun rəkis pau nipəhriənian, mətəu kitah kautohtəpin suaru pisin mautəkeikei e noliən tərəh, kəni tatol məmə sakrifais kəti mïn tikə agin o nos rəkisən təfagə tərəh rəhatah. ‡ 27 Kəni nəmə sakrifais kəti mïn tikə məmə otos rəkis təfagə tərəh rəhatah lanəha, kəni nati kətiəh əmə əha ikin tətətig. Inko, kitah kautəgin, mətəramrumin, mətəu-inko kitah kotəhrun vivi məmə kitah kautəhtahnin əmə nalpiniən əskasik, mine niğəm asoli rəha niəməha rəha Uhgïn iətəm otəkeikei mus rəhan tikimīr mïn. §

28 E Lou əuas rəha Mosis aupən, nəmə iətəmi kəti tatol nati əpnəpin e Lou matgəhli, kəni iətəmi keiu uə kisił okləni pətiğəm in, kəni iətəmi u təkeikei mimis. Ko kəsəginian ohni.* 29 ?Mətəu təhro e iətəmiimi u iətəm tətəvig-ərain Nəti Uhgïn? † Uhgïn təmol nəniəskasikiən rəha nasiruiən kəm tah, kəni nira Krīsto təmol nəniəskasikiən u tətətig mətəmiəgəh. ‡ Niran əmə u, təhrun noliən iətəmiimi tasim, kəni in iətəmiimi rəha Uhgïn. § ?Mətəu təhro e iətəmiimi iətəm tətəh əpnəpin nirə u, məmə in səniəmə nati asim kəti? ?Narmīn Rəha Uhgïn in tətəuəri nəuviriən rəhan kəm nətəmiimi, mətəu təhro e iətəmiimi iətəm tətərakin əfəməh Narmīn əha, mətəu mətəuhlin=pən nəmtahn lan məpəh nəuviriən rəhan? Iətəmi u, təhruahru agin əmə məmə nalpiniən rəhan in otəskasik mapirəkis nalpiniən rəha iətəm tətətgəhli Lou rəha Mosis.* 30 Mətəu-inu kitah kinotəhrun rəkis Uhgïn u iətəm təməni məmə,
“Nalpiniən nitai nati, inu uək əmə rəhak.
Kəni iəu oiəkəlpin nitai noliən rəhalah təhmen əhmen əmə.” †

§ 10:20 Lev 16:2; Mat 27:51; Efəs 2:18; Hip 9:8 * 10:21 Sek 6:13 † 10:21 Hip 3:6 ‡ 10:22 Hip 7:19; Efəs 3:12 § 10:22 Esik 36:25; Hip 9:14; 12:24 * 10:22 1Pitə 3:21 † 10:25 Hip 3:13 ‡ 10:26 Hip 6:4-8; 2Pitə 2:20-21 § 10:27 2Təs 1:7-9; Hip 12:29 * 10:28 Dut 17:6,7 † 10:29 Hip 6:6 ‡ 10:29 Mat 26:28 § 10:29 Nəh 1:5 * 10:29 Nəmə nətəmiimi nəuvein u kəmotəhatətə rəkis e Iesu, konu motətig mohtəlig=pən mïn e noliən aupən mautol noliən tərəh, ilah kautol noliən tərəh e fes u tətəghati lan. † 10:30 Dut 32:35

Kəni in təməni məmə,
 “Iərməniḡ in otakil noliən rəha nətəmimi rəhan.”‡

³¹ Uhg̃in u iətəm tətəmiəḡəh mətəsanən aḡin, tətətiḡ mətətiḡ. Kəni nəmə kitah kotətiḡ əhanəh e təfəḡə tərəh, kəni in otələs itah e nəhlm̃in mol nalp̃iniən kəm tah. Nati u in nati kəti məmə okəḡin pəhriən lan.

³² Təuṽir məmə nikitəmah təhti nian u aupən, nian nəhəḡəḡiḡiən tətətəsiəḡəp̃in itəmah aupən. E nian u, itəmah nəmotətiḡ e nəluəḡiniən asoli e nəmiəḡəhiən, kəni in nian iəkis kəti, iətəm nəmotətiḡ e nahməiən asoli. § Mətəu itəmah nəmutəhtul əskasik. ³³ Nian nəuvein nətəmimi kəutəni rah itəmah e nəhmti nətəmimi,* kəni mautol m̃in natimnati tərəh m̃in nəuvein e təmah. Nian nəuvein, itəmah nəmotos mautəhtul=pən o nətəmi m̃in ko nətəm katol tərəh e lah lanəha. ³⁴ Itəmah nəmotos mautəhtul=pən o lah lanəha, kəni nian kəməhuvən e kaləpus, kəni itəmah nəmotasiru e lah motətəu tərəh o lah e nian iəkis m̃in rəhalah.† Kəni nian nətəmimi kəmotəkləh e natimnati m̃in rəhatəmah, kəni itəmah nikitəmah təmagiən əmə, ‡ mətəu-inu itəmah nəmotəhrun rəkis məmə rəhatəmah natimnati nəuvein əha ikin kəutətiḡ e neai, iətəm kotəuṽir motəpirəkis. Kəni natimnati m̃in u, ko kəsəhkəiən nian kəti. §

³⁵ Inəha, in nətəouiən asoli rəhatəmah iətəm Uhg̃in otəpanəfiənə kəm təmah. Kəni mətəu-inko o nati təuṽir m̃in əha iətəm kəutəməhli aupən e təmah, təsəuṽiriən məmə onəkotəmkarəpən e nəhatətəiən əskasik rəhatəmah.

³⁶ Itəmah nəkotəkeikei motol rəhatəmah nətəliḡiən təfəməh,* məmə nəkotol natimnati iətəm Uhg̃in tolkeikei. Kəni itəmah onəpanotos natimnati m̃in iətəm in təməni əskasik məmə otəfiənə kəm təmah.† ³⁷ Mətəu tol lanu lan, inko Uhg̃in təməni mine məmə,

“Otəsuvəhiən, kəni iətəmi u iətəm tətəuva,
 in otiet pətḡiḡəm=pa, otəsan təliḡ-təliḡiən.‡

³⁸ Mətəu rəhak iətəmi iətəm təhruahru e nəhmtək,

in otətəkeikei e rəhan nəhatətəiən. §
 Mətəu nəmə iəkəruh məmə təpəh iəu,
 m̃inətan təliḡ-təliḡ,
 kəni ñikik otəsəḡiənəniən ohni.”

³⁹ Mətəu kitah u, kəsotoliən lanəha. Kitah ko kəsotan təliḡ-təliḡiən məmə Uhg̃in otərək̃in itah. Kəpə. Kitah nətəmimi rəha nəhatətəiən e Uhg̃in, məmə kitah kəutos nəmiəḡəhiən.

11

Nəhatətəiən

¹ ? Nati nak u, in nəhatətəiən? Kitah kotələhu=pən rəhatah nətəliḡiən e natimnati m̃in u, iətəm otəpanuva, konu nəhatətəiən rəhatah in tatol məmə kitah okotəhrun vivi məmə natimnati m̃in u, ilah ñipəhriənəniən. Nati əpnəp̃in məmə kəsotəhiən* natimnati m̃in u, mətəu kitah kotəhrun vivi məmə kitah okotos mətəu-inko nəhatətəiən tətəḡətun lanəha kəm tah. ² Kəni Uhg̃in təməni-vivi nətəmi m̃in u aupən o rəhalah nəhatətəiən.

³ Nəhatətəiən tatol məmə kitah kotəhrun vivi məmə natimnati rəha nəhue ñiftəni u, Uhg̃in təməḡhati əmə, kəni ilah kəmotətiḡ.† Natimnati iətəm kəuteruh u rəueiu, in təməsosiən nati kəti iətəm t̃inatḡiḡ rəkis mol ilah lan.

⁴ Ep̃il in təməhatətə əskasik e Uhg̃in, tol lanəha in təməfən nati kəti kəm Uhg̃in

‡ 10:30 Dut 32:36; Sam 135:14 § 10:32 Fil 1:29,30 * 10:33 1Pitə 4:14 † 10:34 Hip 13:3 ‡ 10:34 1Pitə 4:13 § 10:34 Hip 11:16; 1Pitə 1:4,5 * 10:36 Rom 5:3,4; Hip 12:1; Jem 1:3,4,12; 5:11 † 10:36 Hip 6:15; 9:15 ‡ 10:37 Nəh 22:20 § 10:38 Hab 2:3-4; Rom 1:17; Kəl 3:11 * 11:1 2Kor 4:18 † 11:3 Jen 1

iätəm təuvır mapirəkis rəha Ken.‡ Kəni mətəu-inu in təməhatətə əskasik e Uhgın lanəha, kəni Uhgın təməni pətigəm məmə in iətəmi əhruahru kəti, kəni nikin tagiən o nosiən rəhan natimnati. Kəni nati əpnapın məmə iətəmi u təmimis rəkis, mətəu nolıən rəha nəhatətəiən rəhan in tətəghati əhanəh kəm tah.§

⁵ Kəni Inok təməhatətə əskasik e Uhgın, tol lanəha in təməsimisiən. Uhgın təmos rəkis in e nəhue niftəni u, məmə otuvən əpəha ilis e negəu e neai. Nətəmi kəsotəh minian, mətəu-inu Uhgın təmos rəkis in.* Mətəu nian Uhgın təməsos rəkis əhanəhiən, Uhgın təməgətun kəm in məmə nikin tagiən ohni.
⁶ Mətəu nəmə iətəmi təməhatətəiən e Uhgın, in təsoliən Uhgın nikin tagiən ohni, mətəu-inu nian iətəmi kəti tolkeikei məmə otuva o Uhgın,† in otəkeikei məhatətə məmə Uhgın tətətig, kəni mətətəu nətəmi min ko nətəm kotalkut o nəhruniən in.

⁷ Noa in təməhatətə əskasik e Uhgın. Tol lanəha, nian Uhgın təmətəni=pən natimnati min kəm in aupən, iätəm nətəmi kəsoteruh əhanəhiən,‡ Noa təmətəni matol nəuiən. Kəni in təmuvləkin negəu asoli kəti§ məmə otosmiəgəh rəhan min. E rəhan nəhatətəiən, təhmen əmə məmə Noa təmətakil nətəmi. Kəni e rəhan nəhatətəiən, Uhgın təmol in təhruahru e nəhmtin.*

⁸ Epraham in təməhatətə əskasik e Uhgın. Tol lanəha, e nian Uhgın təməuən rəkis lan məmə otuvən e nitəni pisin kəti, in təmol nəuia Uhgın. Niftəni əha, Uhgın təməni əskasik rəkis kəm in məmə otəfən kəm in. Kəni Epraham təmiet, mətəu in təruru məmə tatuvən iə mine.
⁹ Təməhatətə əskasik e Uhgın lanəha, kəni mətətig e niftəni u iätəm Uhgın təməni əskasik aupən məmə otəfən kəm in.† Mətəu təmətatig ikin əha e nima tapolin əmə, təhmen e iapispis kəti. Kəni Aisək mine Jekəp iätəm Uhgın təməfən nəniəskasikiən u kəm lahal pəti, ilau min kəmətatig əmə e nima tapolin.‡
¹⁰ Epraham təmol lanəha, mətəu-inu in tətəhtənin məmə otuvən e taun kəti§ iätəm nəukətin tiəkis, otətatig təfəməh.* Taun u, Uhgın təmol plan ohni, mol mak e nəmein muvləkin mələhu, kəni minol rəkis tətətig.†

¹¹ Serə təməhatətə əskasik e Uhgın nati əpnapın məmə in tinəpətauəhli ağin, mətəu Uhgın təməfən nəsanəniən kəm in məmə in otemək. In təmələs nətin u, mətəu-inu in təməhatətə lan məmə otol nəniəskasikiən rəhan tuva miet pətigəm.‡ §
¹² Epraham tinəuəhli rəkis təsuvəhiən timis,* mətəu nəuaniləuis min tepət kəmətsipən lan. Nati əpnapın məmə in iətəmi kətiəh əmə, mətəu nəuaniləuis min əha rəhan, ilah tepət pik, təhmen əmə e məhau min e neai mine nipəkil e nikalkali nitəhi kəruru nəfiniən.†

¹³ Nətəmi min u, ilah kəmətəhatətə əskasik e Uhgın, mətəu nian kəməhmis, ilah kəməsotos əhanəhiən natimnati min u iätəm Uhgın təməni əskasik məmə otəfən kəm lah.‡ İlah kəuəteruh natimnati min u məmə natimnati min kəutan isəu əhanəh o lah, mətəu nikilah tagiən məmə okoteruh.§ Kəni ilah mətəni pətigəm məmə kətatig e nəhue niftəni u mətəu ilah kəuəhmen əmə e iapispis min əmə.* Nəhue niftəni u, səniəmə in imalah pəhriən ikin.
¹⁴ Nian nətəmi kəuəghati lanəha, in tətəgətun əsas əmə, məmə ilah kəuəsal e

‡ 11:4 Jen 4:4-5 § 11:4 Hip 12:24 * 11:5 Jen 5:21-24 † 11:6 Hip 7:19 ‡ 11:7 Hip 11:1
§ 11:7 Jen 6:13-22 * 11:7 Jen 6:9 † 11:9 Uək 7:5 ‡ 11:9 Jen 12:1-8 § 11:10 Hip 12:22; 13:14
* 11:10 Nəh 21:2,14 † 11:10 Hip 11:16 ‡ 11:11 Suaru kəti min rəha nəuəhliniən nəghatiən u tol lanu. “Epraham təməhatətə əskasik e Uhgın, nati əpnapın Serə tinəpətauəhli rəkis. Mətəu Uhgın təməfən nəsanəniən kəm in məmə otol nərfin. In təmələs nətin u mətəu-inu Epraham təməhatətə e Uhgın məmə in otol rəhan nəniəskasikiən tuva miet pətigəm.” § 11:11 Jen 17:19; 18:11-14; 21:2 * 11:12 Rom 4:19 † 11:12 Jen 22:17 ‡ 11:13 Hip 11:39 § 11:13 Mat 13:17 * 11:13 Jen 23:4; Lev 25:23; Fil 3:20; 1Pitə 1:17; 2:11

imalah əhruahru ikin. ¹⁵ Rəhalah nətəligiən təsitəlig-pəniən e niftəni rəhalah aupən, iətəm kinotəpəh rəkis. Nəmə nikilah təhti lanəha, kotəhrun nitəligiən min, mətəu təsolian lanəha.† ¹⁶ Ilah kotalkeikei imalah iki pişin kəti iətəm təuvir mapirəkis, inu e negəu e neai.‡ Kəni o nati u, in təsaulisiən§ məmə okəni məmə in rəhalah Uhgın.* Kəni Uhgın təmol əpenə-penə rəkis e taun kəti† ikin əha o lah.

¹⁷⁻¹⁸ Epraham təməhatətə e nəniəskasikiən min iətəm Uhgın təməni=pən kəm in. Kəni nəghatiən kəti iətəm Uhgın təməniəkis kəm in tol lanu, “Kəni okəni Aisək u məmə in nəuaniləuis əhruahru rəham,‡ kəni e Aisək u, oiəkol rəham nəuaniləuis otepət otepət.” Mətəu e nəhatətəiən rəha Epraham, nian Uhgın təmek askəuvin in, in təməhtul maru əmə məmə tohamu nətin nəuan kətiəh əmə§ u Aisək məmə otol sakrifais lan kəm Uhgın.* ¹⁹ Mətəu-inu Epraham nikin tətəhti məmə Uhgın təhrun nolian iətəmimi təmiəgəh min e nimisiən.† Kəni in təmos min nətin, iuəkir əmə təhmen məmə in təmiəgəh min e nimisiən.

²⁰ Aisək təməhatətə əskasik e Uhgın, kəni tol lanəha, təməfaki məmə Uhgın otəhlman e nəuviriən rəhan tuvən kəm Jekəp mine Iso, mətəni pətigəm natimnati min iətəm otəpanuva nian kəti.‡

²¹ Jekəp təməhatətə əskasik e Uhgın. Tol lanəha, nian iuəkir əmə in timis, in təməfaki məmə Uhgın otəhlman e nəuviriən kəm nəti Josip mil.§ In təməfu kasikin, məhtul əməhli-əməhli, kəni in mətəni-vivi Uhgın.*

²² Josip təməhatətə əskasik e Uhgın. Tol lanəha, iuəkir əmə in timis, kəni in təmətəghati e nian nəuaniləuis min rəha Isrel kəpanohiet Ijip. Kəni in təmətəni rəkis əmə kəm lah məmə okotəhro e nikilkilin.†

²³ Tatə mine məmə rəha Mosis kəmuəhatətə əskasik e Uhgın. Tol lanəha, nian Mosis təməir,‡ ilau kəmuəruh məmə in suakəku təuvir kəti, kəni ilau kəmətuəhluaig lan o məuig kisil. Kəni ilau kəməsuəginian e natgəhliən nəghatiən rəha kig.§

²⁴ Mosis təməhatətə əskasik e Uhgın. Tol lanəha, nian in təmol iahgin, kəni təməsolkeikeiən məmə okəni məmə in nəti pətan Ijip kəti u rəhan tatə in Fero, kig rəha Ijip.* ²⁵ In təməsolkeikeiən məmə otətətig e nagianian rəha təfagə tərəh mətəu-inu nagianian rəha təfagə, in tətətig o nian əkuəkir əmə. In nikin təmagiən məmə otuvən məutətig ilah nətəmimi rəha Uhgın, məutətəu tərəh ilah min ilah. ²⁶ Nikin təmətəhti məmə nəmə nətəmimi okotaləh əmu† in mətəu-inu in tətəhatətə e Kristo iətəm otəpanuva, kəni in ko təsaulisiən. In nikin otagiən təhmın min o nati u tapirəkis agin məmə otətətəu təuvir e natimnati təuvir min e nəmiəgəhiən əpəha Ijip.‡ In təmətol lanəha mətəu-inu nian rəfin in tətəsal=pən o nətəouiən iətəm Uhgın otəfən kəm in.§

²⁷ Mosis in təməhatətə əskasik lanəha e Uhgın, kəni təmagim Ijip* məsəginian e kig u iətəm niəməha tatol pik. In təməseirairiən mitəlig, in təməkeikei matuvən, təhmen məmə inu tateruh Uhgın u, iətəm iətəmimi təseruhiən e nəhmtin.

† 11:15 Jen 24:6-8 ‡ 11:16 2Tim 4:18 § 11:16 Mak 8:38 * 11:16 Jen 26:24; 28:13; Eks 3:6,15
 † 11:16 Hip 11:10; 13:14 ‡ 11:17-18 Jen 21:12; Rom 9:7 § 11:17-18 Nati ənnapin nətin kəti min u Ismael, rəhan slef təmələs, mətəu nətin u Aisək kətəni məmə in nəuan kətiəh əmə mətəu-inu Uhgın təməni rəkis aupən məmə otəfən kəm Epraham, kəni in nəti pətan əhruahru rəhan u Serə. Afin-to e Jon 3:16. * 11:17-18 Jen 22:1-10; Jem 2:21 † 11:19 Rom 4:21; Jon 5:21 ‡ 11:20 Jen 27:27-29,39,40 § 11:21 Jen 48:1,8-22 * 11:21 Jen 47:31 † 11:22 Josip təməni məmə nian nətəm Isrel okautohiet Ijip, kotos nikilkilin məhuvən e niftəni Uhgın təməniəkis məmə otəfən kəm lah. Inu kətəgətun məmə Ijip səniəmə imalah əhruahru ikin. Jen 50:24,25; Eks 13:19; Jos 24:32 ‡ 11:23 Eks 2:2 § 11:23 Eks 1:16,22 * 11:24 Eks 2:10 † 11:26 Hip 13:13 ‡ 11:26 Luk 14:33 § 11:26 Hip 10:35 * 11:27 Eks 12:50-51

²⁸ Təməhatətə əskasik e Uhgın lanəha, kəni in təmətuəuin nolian lafet rəha Pasova. In təməni pətigəm kəm nəuaniləuis min rəha Isrel məmə okotəkeikei motorin=pən nira sipsip e doə e nimə min rəhalah. Okotol lanəha məmə agelo iətəm Uhgın otahli=pa o nuhamuiən iətəmi,† in otəsuhamuiən nenətilah min u nəman,‡ iətəm kəmotəupən motair.

²⁹ Nəuaniləuis min rəha Isrel kəmotəhatətə əskasik e Uhgın. Tol lanəha, ilah kotəhrun nohapuminien e Nitəhi Ərarəuv, iətəm təməuəri, kəni kotəliuək lan təhmen əmə e nitəni asik. Mətəu nian nətəm Ijip kəmotalkut o nitəu-pəniən ilah, kəni nitəhi təmelərmin ilah, kəni kotəmnim. §

³⁰ Nəuaniləuis min rəha Isrel kəmotəhatətə əskasik e Uhgın, kəni tol lanəha, ilah kotəliuək mohtəlau e nıpai asoli e Jeriko. Nıpai asoli u, kəmol e kəpiel. İlah kəmautohtəlau, mautohtəlau e nıpai asoli əha, motətəuarus nian səpin, kəni əmeiko nıpai asoli u, titəgıt mıməris-məris.*

³¹ Rehap u, pətan e suaru, təməhatətə əskasik e Uhgın. Kəni tol lan əha, nıkin təmagiən məmə otos suah mil u nəuaniləuis mil rəha Isrel, iətəm kəmiəuva oneuən məmə okueruh kəni muəhrun vivi natimnati ikin. İlau kəmiəuva e rəhan nimə.† Kəni o nati u, nəuaniləuis min rəha Isrel kəməsotohamuiən pətan u nian ilah kəmotəhamu nətəm ikin əha nətəm kəmotəhti nəuia Uhgın.‡

³² Mətəu ko iəsəniən tuvən təhmin. Ko iəsəghatiən təfəməh məni Kition, § mine Pərak,* mine Samsin,† mine Jefətə,‡ mine Tefit, § mine Samuel,* mine iəni min. ³³ İlah u kəmotəhatətə əskasik e Uhgın, kəni tol lanəha, ilah kəmotol natimnati tepət. İlah kəmotit nəuaniləuis min rəha Isrel məhuvən motəluagin ilah nətəm iki pisin pisin min, kəni mautol win e lah.† İlah kəmautol nolian əhruahru min, kəni mautos natimnati təuvir min iətəm Uhgın təməni-əskasik məmə otəfən kəm lah. Kəmotəhtipəsik e nohli laion min məmə okəsotuniən ilah,‡ ³⁴ kəni ilah kəmotəhapis nigəm asoli iətəm tatuəu, § kəni ilah motəgim rəkis e nətəm kotəni məmə okotohamu ilah e nau u nisə rəha nəluaginiən.* İlah rəhalah nəsanəniən tikə, mətəu Uhgın təməfən nəsanəniən kəm lah.† Kəni ilah kautol win e soldia min rəha nitəni pisin pisin min.‡ ³⁵ Nıpətan nəuvein əha ikin nətəm kotəhatətə əskasik e Uhgın, kəni tol lanəha Uhgın tatol nenətilah kotair=pa min e nimisiən. §

Mətəu nətəmiimi nəuvein əha ikin nətəm kotəhatətə əskasik e Uhgın, ilah kotəgəhan e rəhalah tikimir min kautol nərahien mine nahməien kəm lah e nıpətilah, kəni nıkilah təsəhtiən nati u. İlah kəməsotəpəhiən rəhalah nəhatətəien, məmə rəhalah tikimir min okohtis ilah. İlah kəutəhatətə məmə Uhgın in otol ilah kotəmiəgəh min e nəmiəgəhiən kəti iətəm təuvir mapirəkis.

³⁶ Kəni ilah nəuvein, nətəmiimi kəutələh əuvsan e lah, kəni kautəlis ilah.* Kəni ilah nəuvein, nətəmiimi kəutəlis-ərain ilah e sen, kəni mautəmki=pən ilah e kaləpus.† ³⁷ İlah nəuvein, kəmahtimu ilah e kəpiel apin,‡ kəni ilah nəuvein, nətəmiimi kəmotəatuv ilah e so kohmis. Kəni ilah nəuvein, kəmətamı ilah e nau u nisə rəha nəluaginiən. § Kəni ilah nəuvein kəutəhuvən əmə e nılosi nəni mine sipsip.* İlah nanrah min agin, nian rəfin nətəmiimi kəutərəkin ilah, mautol tərəh agin e lah. ³⁸ İlah, nətəmi təuvir min. Nəhue nıftəni u, təsəhmenien məmə ilah okotətig ikin. Mətəu ilah kəmautatig əpnəpin əmə,

† 11:28 1Kor 10:10 ‡ 11:28 Eks 12:21-23 § 11:29 Eks 14:21-31 * 11:30 Jos 6:12-20 † 11:31 Jos 2:1-16 ‡ 11:31 Jos 2:1,9-14; 6:22-25; Jemis 2:25 § 11:32 Jaj 6-8 * 11:32 Jaj 4-5 † 11:32 Jaj 13-16 ‡ 11:32 Jaj 11-12 § 11:32 1Saml 16:1,13 * 11:32 1Saml 1:20; 3:19-4:1 † 11:33 2Saml 8:1-3 ‡ 11:33 Dan 6:22 § 11:34 Dan 3:19-27 * 11:34 Eks 18:4 † 11:34 2King 20:7; Jaj 16:28 ‡ 11:34 Jaj 15:8 § 11:35 1King 17:22,23; 2King 4:36-37 * 11:36 Jer 20:2; 37:15 † 11:36 Jen 39:20 ‡ 11:37 2Kron 24:21 § 11:37 1King 19:10; Jer 26:23 * 11:37 2King 1:8

əpəha ikin təpiə-məpiə ikin mine e nitəuat min, mine e nipəg kəpiel min,† mine nipəg min əpəha e niftəni.

³⁹ Nətəmiimi min u, ilah rəfin kəmotəhatətə əskasik lanəha e Uhgīn, kəni in təməfən nərgīn təuvir kəm lah.‡ Mətəu ilah kəməsotos əhanəhiən nati u iətəm Uhgīn təməni əskasik rəkis məmə otəfən kəm lah,§ * ⁴⁰ mətəu-inu in tīnol rəkis nəlpəkəuiən kəti rəhan, məmə in otol təuvir mapirəkis kəm tah. Kəni e nətəligiən rəhan, in tolkeikei məmə otīlpīn kitah min ilah u aupən, məmə kitah min ilah min u əmə, otol pəti itah kotəhruahru aɡin.†‡

12

Uhgīn tətəgəu əhruahru nenətin min

¹ Kəni nətəmi min u, ilah tepət pik, kəutatig titəlau e tah, kautəhtul pətigəm o Uhgīn, məutəhatətə əskasik lan, kəni rəhalah nəmiəgəhiən in tətəfəri nəhatətəiən rəhatah. O nati u, pəh kotəlin rəfin nati figəm iətəm otaskəlim-ərain itah məmə kəsotaiu pikiən, mine təfagə tərəh iətəm tətəpeir=pən e tah. Kəni pəh kitah kotaiu* məsotəpəouiən† e naiuiən iətəm Uhgīn təmələhu aupən e tah. ² Kotəhrun noliən nian nəhmtitah otəhtul=pən əmə e Iesu,‡ iətəm in nəukəti nəhatətəiən rəhatah,§ kəni inko iətəm otol məmə kitah kotətəuarus mak e nəhatətəiən rəhatah. Pəh kitah nikitah otəhti noliən rəha Iesu, inkonu in rəhan nətəligiən təfəməh, nian in təmimis e niɡi kəməluau, kəni mətəu nahməiən.* Mətəu in təmōl nati əpnapīn lan, megəhan e naulisiən rəha nimisiən e niɡi kəməluau, mətəu-inu təmōl rəhan nətəligiən təskasik o nagiən iətəm in otəpanos. Kəni rəueiu, in tətəharəg e nəhlmin maru rəha Uhgīn u in Kig,† ikin nepətiən mine nisaiəni tətətig ikin. ³ Təuvir məmə nikitəmah otəhti Iesu, mine rəhan nəhtul əskasikiən e nian nol təfagə min kəmotəraki=pən e nəghatiən tərəh min kəm in, məmə nikitəmah otəpəouiən‡ kəni motəpəh nəhatətəiən rəhatəmah.

⁴ Iəkəhrun məmə itəmah, nəutəluagin o noh rəkisiən təfagə tərəh e nəmiəgəhiən rəhatəmah, mətəu itəmah kəti tikə əhanəh iətəm niran təmāiu o nəluaginiən u.§ ⁵ Itəmah ninotalu rəkis e nəghatiən iətəm tətəfəri nətəligiən rəhatəmah. E nəghatiən u, Uhgīn təməghati lanu kəm təmah, təhmen e nenətin əhruahru min, mətəni məmə,
“Nətik, nian Iərməniɡ tətəgəu əhruahru ik,
mətagət pik lam,
kəni solian niɡim təpəou,
məsolian nati əpnapīn lan.

⁶ Mətəu-inu nəmə Iərməniɡ tolkeikei pik iətəmi kəti,
mos in məmə nətīn,*
kəni in otəkeikei məgəu əhruahru iətəmi u,
məkeikei mətəlis.”†

⁷ Tol lanəha, otəhtul məha-məha e nian iəkis min. Uhgīn tətəfa nian əskasik min u o nəgəu əhruahru iən itəmah. Itəmah nenəti Uhgīn min, mol məmə in

† **11:38** 1King 18:4; 19:9 ‡ **11:39** Hip 11:2,4 § **11:39** E fes 33 kitah koteruh məmə nətəmi min u nəuvein kəmautos natimnati təuvir min iətəm Uhgīn təməni əskasik məmə otəfən kəm lah. Mətəu nəniasikasikiən kəti əha ikin iətəm kəsotos əhanəhiən. Ilah kotəsal=pən o nian iətəm Uhgīn otahli=pa Kristo tuva, mətəu ilah u, kəməsotehiən e rəhalah nəmiəgəhiən, * **11:39** Hip 11:13; 10:36 † **11:40** Nəh 6:11; Hip 2:10 ‡ **11:40** Suaru kəti min rəha nənian “məmə kitah min ilah min u əmə, otol pəti itah kotəhruahru aɡin,” tol lanəha, “məmə kitah min ilah min u, okotətəuarus əhmen əhmen əmə mak e naunun naiuiən.” * **12:1** 1Kor 9:24 † **12:1** Hip 10:36 ‡ **12:2** Sam 25:15 § **12:2** Hip 2:15 * **12:2** Fil 2:8,9; Hip 2:9 † **12:2** Mak 16:19 ‡ **12:3** Kəl 6:9; Nəh 2:3 § **12:4** Hip 10:32-34 * **12:6** Sam 94:12; 119:75; Nəh 3:19 † **12:6** Prov 3:11-12

tətəgəu əhruahru lanəha itəmah.‡ ?Mətəu suakəku nak ko iətəm tatə rəhan in təsəgəu əhruahruian? 8 Uhgīn tətəgəu əhruahru rəfin nenətin əhruahru mīn. § Nəmə Uhgīn təsoliən lanəha e təmah, kəni nīpətin u məmə səniəmə itəmah nenətin əhruahru mīn, itəmah kəlkələh mīn e suaru. 9 Rəhatah tatə mīn e nəhue nīftəni u, kəutəgəu əhruahru itah. Kəni kitah, kautīsiai ilah. ?Kəni okotəhro lanu lan e tatə rəha narmītah* iətəm tətətig e negəu e neai? Təuvīr məmə okotosiahu agīn itah, kəni motətig ahgəl. † Kəni e nolīən əha, kitah okotos nəmiəgəhiən.‡ 10 Rəhatah mīn tatə, kəutəgəu əhruahru itah o nian əkuəkīr əmə, e rəhalah əmə nətəligiən. Mətəu Uhgīn tətəgəu əhruahru itah məmə otasīru e tah, konu otol itah kotasim təhmen lan. § 11 Nəmə Uhgīn tətəgəu əhruahru itah, in təhmen e nati kəti iətəm nian kitah kəmotun, mətəu tīsiu, kəni marfu. Mətəu uərisig, nəmə kotegəhan məmə nəgəu əhruahruian əha otiuvi asilə e rəhatah nətəligiən, kəni in otəuə e nəuan təuvīr, inu nəməlinuiən* iətəm tatsipən e nolīən əhruahru.

12 Tol lanəha, nati əpnəpīn məmə itəmah nəutətig e nian iəkīs, mətəu otləfəri nəhlmītəmah iətəm təpəou, məmə otəsanən. Mīne nəulītəmah iətəm tətəramrumīn, kəni nəkotol məmə təsanən o naiuiən. †

13 “Otol suaru rəhatəmah təhruahru vivi,‡ məmə pəh u iətəm nəutəliuək pəti, nəhlkīn təmīmīs, nəhlkīn ko təsərah agīniən, mīet rəkīs, § mətəu in otəpanəuvīr mīn.”*

Iətəmi təsəhatətəiən e Uhgīn, in otəkeikei mos nalpiniən

14 Otalkut məmə onəkotətig vivi itəmah nətəmimi rəfin e nəməlinuiən. † Kəni motalkut məmə nəkotol itəmah məmə rəhatəmah nəmiəgəhiən tasim.‡ Iətəmimi iətəm təsasimiən, ko təsəruhīən nəhmti İərmənīg nian kəti. §

15 Autətəu vivi itəmah məmə mətə itəmah kəti iətəm tətəiu matuvən otəpəou e nəlugi suaru, kəni məsosiən nəuviriən rəha Uhgīn.* Autətəu vivi itəmah məmə noki nigī akonə kəti† in otəsuvəniən e nikitəmah, kəni meviə, mol nəuan tēpət e nəmiəgəhiən rəhatəmah. Kəni nəhuin təhrun nərəkiniən nəmiəgəhiən rəha nətəmi asim nəuvein mīn. 16 Autətəu vivi itəmah məmə iətəmi kəti təsīt əpnəpiniən iərman uə pətan.‡ Itəmah kəti otəsəhmenīən e Iso u rəhan nəmiəgəhiən təsəhruahruian, in tatol nati əpnəpīn e Uhgīn. In təmaupən mair, mətəu in təmətuati e nepətiən rəha suakəku iətəm təmaupən mair. § Mətəu nəhmti nati u in təmətuati lan, in nauəniən iətəm təmun mau kətiəh əmə. 17 Itəmah nəkotəhrun məmə uərisig, nikin təmanuvən mīn e nepətiən rəha suakəku iətəm təmaupən mair. Kəni təmalkut pik məmə rəhan tatə otəfaki məhlman e nəuviriən kəti kəm in. Mətəu nati əpnəpīn məmə təmətasək pik pau ohni,* mətəu nati u iətəm təmol, in təruru nəuhliniən mol nati pišīn. Kəni rəhan tatə ko təsəfakiən məhlman e nəuviriən kəm in, məruru məfən kəm in nepətiən rəha suakəku iətəm təmaupən mair.

Lou təhro lanu lan mol pišīn e nanusiən təuvīr

18 Aupən nətəm İsrəl kəməhuva e nītəuət asoli Sainai, nītəuət u e nəhue nīftəni u iətəm nətəmimi kotəhrun neruhīən mīne nekīən. Kəmoteruh nəmnamī nigəm tatuəu, napinəpuian, mīne norəuiən mīne nīmətəgi asoli,

‡ 12:7 Dut 8:5; 2Saml 7:14; Prov 13:24 § 12:8 1Pitə 5:9 * 12:9 Nam 16:22; 27:16 † 12:9 Jem 4:7
‡ 12:9 Aes 38:16 § 12:10 2Pitə 1:4 * 12:11 Aes 32:17; Jem 3:17,18 † 12:12 Aes 35:3 ‡ 12:13
Prov 4:26 § 12:13 Kəl 6:1 * 12:13 Aes 35:3; Hip 10:36-39; 12:1-3; Prov 4:26 † 12:14 Rom 14:19
‡ 12:14 Rom 6:22 § 12:14 Mat 5:8 * 12:15 Hip 3:12; 4:1 † 12:15 Dut 29:18; Hip 3:12 ‡ 12:16
1Kor 6:18 § 12:16 Jen 25:29-34 * 12:17 Jen 27:30-40

19 kəmotətəu təui təmasək əfəmäh,† kəni motətəu nəuian kəti tətəghati kəm lah.‡ Kəni nian kəmotətəlig e rəhan nəghatiən mīn, kəni ilah kəmautəni əskasik məmə ilah kotəpəh agin nətəu mīniən nəuian u. § 20 Kəmotəgin pik e nəghatiən u, təməni məmə, “Nəmə nati miəgəh əmə kəti otuvən e nītəuət u, mətəu itəmah onəkotəkeikei motahtimu e kəpiel apin timis.”* 21 Nian Mosis təmeruh natimnati mīn u, in mīn təmətəu təräh kəni məni məmə, “Iəu inəgin u inəgin, mīnətərəmrumin.”†

22 Mətəu itəmah nə səhuva mīniən u ikinu, e nītəuət kəti rəha nəhue niftəni.‡ Itəmah ninəhuva rəkis e nītəuət u Saion, § mine taun asoli* u imə Uhgīn ikin iətəm tətəmiəgəh, tətətig itulin. Inu Jerusiləm vi əpəha ilis e negəu e neai,† u nagelo mīn tausin tausin kəmuhapumīn ilah ikin o nagīniən asoli. 23 Kəni itəmah nəməhuva e nuhapumīniən asoli rəha nətəmimi rəha Uhgīn, iətəm kotəhmen e nətəm kəmotəupən motair u rəhan mīn,‡ nərgilah kəmətei rəkis e negəu e neai. § Kəni itəmah nəməhuva o Uhgīn, iətəm otəpanakil nətəmimi mīn rəfin.* Itəmah nəməhuva motol kətiəh itəmah narmi nətəmi əhruahru nətəm kinohmis rəkis, kəni Uhgīn tinol ilah kinotətəuarus mak.†† 24 Itəmah nəməhuva o Iesu u, in suaru rəha nəniəskasikiən vi rəha nasiruiən u iətəm Uhgīn təmol kəm tah. Kəni nəməhuva o nira Iesu, iətəm in təmol=pən § mol itəmah nəkotasim. Nira əha in tətəni pətigəm natimnati mīn u iətəm kotəuvir motəpirəkis natimnati mīn iətəm nira Epil təməni pətigəm.*†

25 O natimnati mīn u, autətəu vivi itəmah, məmə itəmah onəsotəuhliniən nəmtahtəmah o Uhgīn‡ u tətəghati kəm təmah. § Kitah kotəhrun məmə nətəmi əupən kəməsotətəligiən e nəghatiən rəha Mosis o nəhgi-pəriən ilah. Kəni nati əpnəpin məmə in iətəmimi əmə rəha nəhue niftəni, mətəu ilah kəməsotəgim rəkisiən e nalpinian rəhalah. ?Kəni nəmə tol lanəha, kəni okəhro itah nəmə kəsotətəligiən e nəghatiən rəha Uhgīn iətəm təmsipən e negəu e neai muva məmə otəhgi-pəri itah?* ?Kitah okotəgim rəkis əhro lan lanu?

26 Nian əupən, nəuia Uhgīn təmarigrig e niftəni.† Mətəu rəueiu əha, təməni əskasik kəm tah məmə, “Nian kəti mīn əha ikin, iəu iəkarigrig mīn e nəhue niftəni. Kəni o nian əha, səniəmə nəhue niftəni əmə iəkarigrig lan tarigrig, mətəu neai mīn otarigrig.”‡ 27 Nian Uhgīn tətəghati məmə, “Nian kəti mīn əha ikin,” nīpətīn u məmə in otarigrig § e natimnati rəha nəhue niftəni əmə iətəm in təmol, məmə otoh rəkis ilah. Otoh rəkis lanəha natimnati, məmə natimnati iətəm okəsotəlauəl-əlauəliən, ilah okotətig, kəni inu, natimnati iətəm okotətig itulin.

28 O nati u, təuvir məmə kitah kotəni tagkiu o Uhgīn, mətəu-inu kitah kautos negəu rəha Uhgīn u, kəruru nəlauəl-əlauəliən lan, kəni ko təsietian nian kəti.* Təuvir məmə kitah kotəfaki kəm in, e nolien iətəm nikin tagiən lan, məmə kitah okotəisiai, kəni motəgin mīn,† 29 mətəu-inu Uhgīn rəhatah, in təhmen e nigəm asoli kəti iətəm tətəvan əhtuv natimnati rəfin.‡

† 12:19 Eks 19:12-22; 20:18; Dut 4:11 ‡ 12:19 Dut 4:12 § 12:19 Eks 20:18-19; Dut 5:5,25; 18:16
* 12:20 Eks 19:12,13 † 12:21 Dut 9:19 ‡ 12:22 Eks 19:16-19; 20:18-21; Dut 4:11-12 § 12:22
Aes 24:23; 60:14; Nəh 14:1 * 12:22 Hip 11:10; 13:14; Mat 16:16 † 12:22 Kəl 4:26 ‡ 12:23 Eks
4:22 § 12:23 Nəh 20:12 * 12:23 Jen 18:25; Sam 94:2 † 12:23 Fil 3:12 ‡ 12:23 Suaru kəti
mīn o nəuhliniən nəghatiən u, “Uhgīn tinol ilah kinotəhruahru agin.” § 12:24 Hip 9:19; 10:22; 1Pitə
1:2 * 12:24 Jen 4:10; Hip 11:4 † 12:24 Nira Epil in təməni pətigəm məmə Uhgīn otol nalpinian,
mətəu nira Iesu tətəni pətigəm məmə Uhgīn otoh rəkis nalpinian. ‡ 12:25 Hip 3:12 § 12:25 Hip 1:1
* 12:25 Hip 2:2,3; 10:29 † 12:26 Eks 19:18 ‡ 12:26 Hag 2:6 § 12:27 Aes 34:4; 54:10; 1Kor 7:31;
Hip 1:11,12; 2Pitə 3:10; 1Jon 2:17 * 12:28 Sam 15:5; Dan 2:44 † 12:28 Mal 2:5; 4:2 ‡ 12:29 Eks
24:17; Dut 4:24; 9:3; Sam 97:3; Aes 33:14; 2Təs 1:7

13

Naunun naghatiän

¹ Təuvir məmə nəkotəkeikei mautol nolkeikeiän kəm təmah min təhmen e piatəmah min.*

² Sotaluiän e nehian iapispis min nətəm kəutəhuva imatəmah ikin.† ! Nəmə təhro ilah nagelo min! Nətəmimi nəuvein nətəm kəmautol lanu, ilah kəmauteruh vivi nətəmimi, məsotəhrunian məmə ilah nagelo min.‡

³ Sotaluiän e nətəm kəutatig e kaləpus.§ Nikitəmah otatəhti ilah, mətahmə o lah təhmen əmə məmə inu ik min nətətig e kaləpus. Otətəu pəti nahməian e nikitəmah, itəmah nətəmi min ko nətəm katol təräh e lah, təhmen əmə məmə inu ik natətəu nahməian e nipətim aru.

⁴ Pəh nətəmimi rəfin kotisiai natigian rəha marit, məmə in tasim nian rəfin.* Pəh nətəmimi rəfin kotəgin o pet rəhalah min, məsotolian tamikmik. Uhgın otakil iətəm aluə mine pətan mitə iətəm kətuapili pəti, kəni makil min iərman mine pətan iətəm kətuapili pəti, iərman iətəm tətəpili ilah pətan u səniəmə rəhan pətan, mine pətan iətəm tətəpili ilau iərman u səniəmə rəhan əhruahru iərman.†

⁵ Əhtul=pən isəu o nolkeikeiän rəha məni.‡ Nikim təkeikei magian əmə o rəham natimnati natos təhmen§ mətəu-inu Uhgın tətəni məmə, “Ko iəsəpəhian ik, məsəhlmanian lam nian kəti.”*

⁶ Kəni tol lanəha kitah kotəhrun əsas, kəni mautəni məmə, “Iərməniğ in iasiru rəhak, tol lanəha iəsəginian.

O iəsəginian e nati kəti iətəm iətəmimi əmə otol kəm iəu.”†

⁷ Nikitəmah otəkeikei matəhti nətəmi asoli min u rəhatəmah‡ nətəm kəmotəupən motəgəzun itəmah e naghatiän rəha Uhgın. Otətəlig-to e natimnati təuvir min iətəm təmiet e nəmiəgəhian rəhalah, kəni motəhatətə e Iərməniğ təhmen əmə e lah.§

⁸ Iesu Kristo in tatol əmə lankonu lan, nəniuv, mine rəueiu, kəni otəpanatig əmə lankonu lan, naunun tikə.* ⁹ Sotolian məmə nəgəzunian vi pisin pisin min tiuvi rəkis itəmah e suaru əhruahru.† Itəmah otəsəl=pən əmə o Uhgın, iətəm tətəsiru e təmah e nikin agian məmə otol rəhatəmah nətəligian təskasik.‡ Təsəuvirian məmə kitah okotohtəu=pən nətuakəmiän rəha nauənian,§ məmə in otol itah kotəskasik, mətəu-inu in nipəhrianian, nətuakəmiän əha, ko təsasiruan e nətəm kautol.

¹⁰ Rəhatah oltə tatig. Mətəu pris min nətəm kautol uək rəhalah əpəha imə e tapolin rəha nəhue niftəni u,* ilah u, kəsegəhanian e lah məmə okotun† nauənian‡ kəti e oltə u rəhatah.§

¹¹ E nolian rəha pris asoli agin, nian in tohamu rəkis nati miəgəh, kəni matos niran kəni muvən əpəha imə e Ikin Tasim Agin Ikin, kəni məfən kəm Uhgın o nafəl rəkisian təfagə rəha nətəmimi.* Mətəu uərisig, katiləfətigəm nati miəgəh

* **13:1** Rom 12:10 † **13:2** Job 31:32; Mat 25:35; Rom 12:13 ‡ **13:2** Jen 18:1-33 § **13:3** Mat 25:36; Hip 10:34 * **13:4** Mal 2:15 † **13:4** Dut 22:22 ‡ **13:5** 1Tim 3:3 § **13:5** Fil 4:11; 1Tim 6:6-8

* **13:5** Dut 31:6,8; Jos 1:5 † **13:6** Sam 118:6,7 ‡ **13:7** Hip 13:17,24; 1Kor 16:16 § **13:7** Hip 6:12

* **13:8** Sam 102:27; Hip 1:12 † **13:9** Efəs 4:14 ‡ **13:9** Kol 2:7 § **13:9** 1Kor 8:8; Hip 9:10 * **13:10**

Hip 8:5 † **13:10** 1Kor 9:13; 10:18 ‡ **13:10** Jon 6:48-58 § **13:10** “Nauənian” iətəm katol sakrifais lan e “rəhatah oltə” inu Kristo pisin əmə (Jon 6:48-58). Pris min aupən, ilah kəmotəhrun nunian nəhuvegi nati miəgəh min e sakrifais min nəuvein ilah kautol o nəfənian kəm Uhgın. Mətəu kəsegəhanian e lah o “nunian” Kristo, nipətin u məmə kəsotosian ohni. * **13:11** Lev 16:15

u əpəha ihluə ikin e nima tapolin min rəhalah, motuvan əhtuv.† 12 E noliən əhmen əmə, Iesu təmiet rəkis e taun,‡ kəni ikin əha in təmətəu nahməiən e nīpətin, kəni mīmīs ikin əha, məmə nīran§ təhrun nafəl rəkisiən təfagə tərəh rəha nətəmimi, mol ilah kotəhruahru, motasim, məmə ilah rəha Uhgīn.*

13 Tol lanəha, pəh kitah kotal məmə inu okohiet ihluə imatah ikin, motol kətiəh kitah min əpəha ihluə.†‡ Kəni okotəkeikei motəhtul maru məmə nətəmimi okotol naulisiən kəm tah, təhmen əmə mə inu, kəmotol lan.§ 14 E nəhue niftəni u, rəhatah kəti lahuənu əhruahru imatah ikin tikə, iətəm otətətig itulin.* Mətəu kitah kəutəsəl maru əhanəh o rəhatah lahuənu əhruahru iətəm kotəhrun məmə otəpanuva.†

15 Tol lanəha, e nasiruiən rəha Iesu, pəh kitah kotəfən sakrifais rəhatah kəm Uhgīn nian rəfin.‡ Sakrifais min u rəhatah, inu, okautəfəri nərgi Uhgīn nian rəfin, məutəni pətigəm nərgin.§

16 Sotaluiən məmə nautol nol əhruiən təuvir mine nətuatiən e natimnati rəhatəmāh kəm nətəmi min u rəhalah nati kəti tikə,* mətəu-inu in min təhmen e sakrifais† iətəm niki Uhgīn tagiən ohni.‡

17 Otol nəuia nətəmi asoli min e niməfaki,§ kəni motətig ahgəl ilah. Ilah u, kəutəsəl vivi o nəmiəgəhiən rəhatəmāh,* məsotəmeigiən, mətəu-inu ilah kotəhrun məmə okotəkeikei motəni=pən kəm Uhgīn məmə ilah kəmotol uək u, təhro lanu lan. Itəmāh nəkotəkeikei motol nīkilah tagiən o uək u. Nəmə itəmāh nautol nīkilah təsagiənən ohni, noliən u ko təsasiru aginiən e təmah.

18 Otəfaki o timah,† mətəu-inu iəkotəhrun əsas məmə rəhatimāh noliən in təhruahru əmə,‡ kəni iəkotolkeikei agin məmə nian rəfin itimāh iautol noliən təuvir əmə. 19 İəu iəkolkeikei pik məmə itəmāh onəkotəkeikei motətapuəh o Uhgīn, məmə iəu iəkəhrun nītəlig=pa uəhai minian əmə o təmah.

20 İətəfaki min o təmah min məmə, Uhgīn otasiru e təmah. Uhgīn u, in nəukəti nəməlinuiən.§ Kəni in təmol rəhatah İərmənig Iesu təmiəgəh min e nīmisiən,* mətəu-inu nīran təmai u o noliən nəniəskasikiən itulin† in tətətig mətəmiəgəh.‡ İesu əha, in iətəmi təuvir mapirəkis o neh viviən sipsip min rəhan.§ İətəfaki məmə Uhgīn u, 21 in otəfinə natimnati təuvir min rəfin kəm təmah, iətəm otol itəmāh nəkotəhmen o noliən nati iətəm in tolkeikei. Kəni iətəfaki məmə, Uhgīn otol uək e nəmiəgəhiən rəhatah kətiəh kətiəh,* kəni e nasiruiən rəha Iesu Krīsto, in otol rəhatah noliən təuvir vivi, kəni nīkin otagiən pik ohni. Kəni pəh kotəfəri nərgi Krīsto ilis nian rəfin, matuvən matuvən naunun tikə. Əuəh.†

22 Piak min mine nəuvinik min. Nauəuə u rəhak təsəfəməh pikiən. Mətəu iəkətapuəh əskasik o təmah məmə, otol-to rəhatəmāh nətəligiən təfəməh min məmə nəkotətəlig e rəhak nəghatiən min iətəm otəfəri nətəligiən rəhatəmāh.

23 İəkolkeikei məmə onəkotəhrun məmə piatah u Timoti, ilah kəmotiləfətigəm e kaləpus. Nəmə in otuva uəhai əmə, kəni itimlau min, iəkiəuvnə.

† 13:11 Eks 29:14; Lev 4:12,21; 9:11; 16:27 ‡ 13:12 Jon 19:17 § 13:12 Rom 3:25 * 13:12 Efəs 5:26
 † 13:13 Luk 9:23 ‡ 13:13 Nīpəti nati u məmə, pəh kotəpəh nītəu-pəniən noliən rəha sakrifais rəha nətəm İsrəl məmə kitah kotəhruahru e nəhmti Uhgīn, kəni pəh kəhuvən o Iesu motəhatətə lan motəhatətə məmə nīmisiən rəhan in sakrifais iətəm tatol itah kotəhruahru e nəhmti Uhgīn. § 13:13 Hip 11:26
 * 13:14 Hip 12:27 † 13:14 Fil 3:20; Hip 11:10; 12:22 ‡ 13:15 1Pitə 2:5 § 13:15 Sam 50:2-15; Hos 14:2; Aes 57:19 * 13:16 Rom 12:13 † 13:16 Fil 4:18 ‡ 13:16 Sam 50:21-15; Hos 14:2 § 13:17 Hip 13:7,24 * 13:17 Aes 62:6; Uək 20:28 † 13:18 1Təs 5:25 ‡ 13:18 Uək 23:1 § 13:20 Rom 15:33 * 13:20 Uək 2:24 † 13:20 Jen 17:7,13,19; Aes 55:3; 61:8; Esik 37:26; Mat 26:28 ‡ 13:20 Hip 9:20 § 13:20 Jon 10:11 * 13:21 Fil 2:13 † 13:21 Rom 11:36

²⁴ Itəmah otəni təuvir kəm nətəmi asoli mɪn rəhatəmah, mine nəfaki mɪn u imatəmah ikɪn. Nətəm Itali kotəni təuvir kəm təmah.

²⁵ Pəh Uhgɪn otəfinə rəhan nəuviriən kəm təmah rəfin. Əuəh.

Jemis

Nauəuə iətəm Jemis təmətei

Nəghatiən əkuəkır rəha nauəuə u Jemis

?Pəh təmətei nauəuə u? Jemis, u in nəuətəha Iesu, in təmətei nauəuə u. In iətəmi asoli rəha niməfaki əpəha Jerusiləm.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Jemis təmətei nauəuə u tatuvən kəm nətəm Isrel nətəm kəutəhatətə e Iesu Kristo motatig e nitəni pişin min rəha Nanihluə* min.

?Natigiən təhro lanu nian təmətei? Nətəmi asoli min rəha nətəm Isrel kəmotohamu Stipin, uərisig kotol noliən tərəh min e niməfaki min əpəha Jerusiləm. Kəni nətəmi tepət nətəm kəutəhatətə e Iesu kəmoħiet əha Jerusiləm məhuvən ikin pişin pişin min. Mətəu kəutatig e nian əskasik min tepət.

?Təmətei nauəuə u o nak? Jemis təmətei nauəuə u mətəu-inu nətəmimi nəuvein kautol nərahien kəm nətəmimi rəha niməfaki, kəni nəfaki min kəutatig e nian əskasik min. Kəni Jemis tolkeikei məmə otəfəri nətəligiən rəhalah. Kəni nati kəti min, in molkeikei məmə otəgətun ilah e nəukəti nəhatətəien iətəm təhruahru. Nian iətəmimi kəti tətəhatətə pəhriən e Iesu Kristo, kəni rəhan noliən tərəh min kəutəuhlin məhuva motəuvir. Tətəpəh noliən tərəh min, kəni matol noliən təuvir min.

Jemis təməni təuvir kəm lah

¹ İəu Jemis, iəu slef rəha Uhgın mine Iesu Kristo, İərmənig rəhatah. İətəni təuvir kəm təmah nəuaniləuis min rəha Isrel u tueləf nətəm nəutəhatətə e Iesu, nətəm nəmoħiet məutatig ikin min rəfin e nəhue niftəni.

Nəhatətəien mine neinatigiən

² Piak min mine nəuvinik min. Nian nərahien pişin pişin min kəhuva e rəhatəmah nəmiəgəhiən, kəni oteh natimnati min əha təhmen e natimnati iətəm nikitəmah tətəgiən pik əmə lan. ³ Kəni nikitəmah tətəgiən əmə mətəu-inu, itəmah nəkotəhrun məmə nian nərahien min kautələs pikin rəhatəmah nəhatətəien e Uhgın, kəni nian nautol win lan, ilah okotol məmə nəkotəhrun nəhtul əskasikiən nəuvetin min. ⁴ Kəni nian onəkotəhtul əskasik e nərahien min əha, kəni onəkəhuva motəskasik e nəhatətəien, kəni nikitəmah timəhtə, noliən min mine nətəligiən min rəfin rəhatəmah okotəhruahru motəsanən, kəni nəkotəskəlim noliən təuvir min rəfin.

⁵ Nəmə itəmah kəti, rəhan neinatigiən təsəhmenien, kəni tolkeikei məmə in otəhrun natimnati min iətəm Uhgın tolkeikei məmə otol, pəh in tətəpuəh lan o Uhgın, kəni Uhgın otəfən kəm in e nikin agiən. Uhgın tətəfən natimnati min kəm nətəmimi rəfin e nikin agiən, kəni məsagət rəkisiən e lah o nati kəutətapuəh ohni. ⁶ Nian iətəmi kəti in tətəpuəh o Uhgın lanəha, in otəkeikei məhatətə lan, kəni rəhan nətəligiən otəsoliən keiu. Mətəu iətəmi rəhan nətəligiən keiu, rəhan nətəligiən tətən əpnəpin əmə, in təhmen e peau-peau min əpəha itəhi nimətagi tatos ilah. ⁷ Nəmə təhro nikin tətəhti məmə İərmənig otəfən nati kəti kəm in, mətəu kəpə, otəsosiən. ⁸ İətəmimi iətəm tatos nətəligiən keiu lanəha, ko təsəhtul əskasikiən e nati kəti iətəm nikin tətəhti məmə otol.

⁹ Piatah kəti uəha in tanpən-tanpən əmə, kəni rəhan nautə tikə, nikin otəkeikei magiən mətəu-inu in iətəmi asoli e nəhmti Uhgın. ¹⁰ Kəni pəh iətəmi u rəhan nautə tepət, nikin tagiən min o nati u in təhrun məmə in nipehriənien,

* : Nanihluə, İanihluə – Afın-to e tiksınəri. **1:1** Mat 13:55; Uək 15:13; Kəl 1:19; 1Pitə 1:1 **1:2** Rom 5:3-5 **1:3** 1Pitə 1:7

məmə Uhg̃in otosiahu, mətəu-inu in təhmen e nəuginigi iətəm otəpanikə. ¹¹ Nian miṭigar tətəri, nəpiapeian rəhan tepət pik, kəni təhgi nəuginigi taukei məmei, kəni rəhan nəuviriən təmikə. Təhmen əmə e nətəmimi rəhalah nautə tepət. Nian kautol rəhalah uək m̃in mautos nautə tepət lan, kəni ilah m̃in okəpanohkə.

¹² Iətəmimi iətəm tətəhtul əskasik nian nərəhian tətuvə e rəhan nəmiəgəhian, in tətətig e nəuviriən pəhriən, mətəu-inu, nian tinol win e nərəhian m̃in əha, kəni Uhg̃in otəfən rəhan nətəouiən kəm in, inu nəmiəgəhian itulin. Uhg̃in təmāni əskasik rəkis məmə nəmiəgəhian itulin u, in rəha nətəmimi nətəm kotolkeikei in.

¹³ Nian nati kəti tatiuvi=pən iətəmi kəti məmə in otol təfagə tərāh, ko in təsəniən məmə Uhg̃in tətəfən-əfən kəm in o nolien təfagə tərāh m̃in, mətəu-inu ko nati kəti təsiuvi-pəniən nətəligiən rəha Uhg̃in məmə in otol təfagə tərāh, kəni Uhg̃in təsəfən-əfəniən təfagə tərāh kəm iətəmimi. ¹⁴ Mətəu nətəligiən tərāh rəha iətəmimi aru əmə, in tətəfən-əfən kəm in, kəni matiuvi=pən in məmə in otatətəlig lan. ¹⁵ Nətəligiən tərāh tətəuə e təfagə tərāh, kəni nian təfagə tərāh tinuva minepət, kəni tətəuə e nimisiən.

¹⁶ Piak m̃in mine nəuvirik m̃in nətəm iəkolkeikei pik itəmah. Sotəgəhanian məmə iətəmi kəti oteiuə e təmah məmə Uhg̃in in iətəmi rəha nəfən-əfəniən kəm nətəmimi o nolien təfagə tərāh. ¹⁷ Natimnati təuvir m̃in rəfin mine natimnati rəfin iətəm kotəhruahru, kautsipən əmə o Uhg̃in. In təsol piṣiniən kəti. Nian rəfin tatol təuvir kəm tah. In təsəhmenian e nəhagəhagiən m̃in iətəm in təmol əpəha ilis e neai.† Ilah kəutaliuək e neai, kəni nian kəti kotasiə, nian kəti kəsotasiəian. Mətəu Uhg̃in təhmen əmə nian rəfin. ¹⁸ Kəni e rəhan əmə nətəligiən, Uhg̃in təmitəpin itah məmə kəməhuva nenətin m̃in nian kəmotəhatətə e nəghatian pəhriən rəhan. In təmol lanəha məmə e nətəmimi rəfin nətəm təmol, kitah kəmotəupən məhuva rəhan piṣin əmə.

Ətəlig lan kəni mol nəghatian rəha Uhg̃in

¹⁹ Piak m̃in mine nəuvirik m̃in nətəm iəkolkeikei pik itəmah. Nikitəmah otəkeikei mətəhti nəghatian u. Pəh itəmah kətiəh kətiəh onəkotəkeikei motətəlig vi nian nətəmimi kəutəghati, mətəu onəsotəuit-əuit pikian o nəghatian, sotolien məmə niəməha tatol uəhai əmə itəmah, ²⁰ mətəu-inu nian niəməha tatol iətəmi kəti, niəməha u, təsəuəian e nəuan iətəm təhruahru Uhg̃in tolkeikei. ²¹ Otərəkin rəkis nolien m̃in rəfin iətəm tamikmik, mine təfagə tərāh m̃in u kotepət e nəmiəgəhian rəhatəmah. Uhg̃in təmələhu=pən rəhan nəghatian e nikitəmah, kəni nəghatian əha rəhan təhrun nosmiəgəhian itəmah. Kəni təuvir məmə nəkotosiahu rəhatəmah nətəligiən, kəni motətəlig vivi e nəghatian u.

²² Sotətəligiən əmə e nəghatian rəha Uhg̃in, mətəu otətəlig lan kəni motol nati nak iətəm tətəni. Okəmə nautətəlig məsotolien nəghatian u, kəni nautəiuə aru əmə e təmah məmə nautəfaki pəhriən. ²³ Iətəm tətətəu kəni məsolien nəghatian u, in təhmen=pən e iətəmimi iətəm tətəsəl=pən vivi e kilas materuh narmin, ²⁴ kəni nian tineruh rəkis magim, malu m̃in uəhai əmə məmə nəhmtin təhro lanu. ²⁵ Mətəu iətəmimi iətəm tətəsəl=pən əskasik e lou iətəm təhruahru agin u tatitis nətəmimi,‡ matol e nian m̃in rəfin, məsaluiən nati iətəm təmətəu, mətəu in tatol, in otətətig e nəuviriən pəhriən nian in tatol lanəha.

1:11 Aes 40:6-8 † **1:17** Nəghatian u “nəhagəhagiən m̃in” tətəghati e miṭigar, mine məuig, mine məhau m̃in. **1:18** Jon 1:13 **1:20** Pri 7:9 **1:22** Mat 7:24-26; Rom 2:13 ‡ **1:25** Nəghatian u, “lou iətəm təhruahru agin u tatitis nətəmimi,” tətəghati e suaru rəha nəhatətəian məmə iətəmi kəti otuva məhruahru e nəhmti Uhg̃in. Kəni nəmə iətəmi kəti tətətəu=pən suaru əha, Uhg̃in tatitis in e nəsanəniən rəha təfagə tərāh, kəni tatitis in e nalpinian iətəm in təkəikei mos. Afin-to Kəl 5:13-14. **1:25** Rom 8:2; Jem 2:12

²⁶ Nəmə iətəmi kəti nikin təhti məmə in tatitəu=pən vivi noliən mīn rəha nəfakiən, mətəu tətəghati=pən əmə, təruru naskəlīmīən rəhan nəghatiən, kəni rəhan noliən mīn rəha nəfakiən in nati əpnapīn əmə. In tətēiūə aru əmə lan məmə rəhan noliən rəha nəfakiən in təuvīr agīn. ²⁷ Noliən mīn rəha nəfakiən iətəm rəhatah Tatə Uhgīn tateruh məmə in təhruahru vivi kəni nərahīən tikə lanko lanu: iəfaki kəti təkeikei materuh vivi kəlkələh mīn u kəmiimis ərīn mīne pətālīmīs mīn e nərahīən rəhalah. Kəni mətəkeikei mateh vivi nəmiəgəhīən rəhan məmə noliən tərāh mīn rəha nəhue niftəni otəsoliən məmə in otamīkmīk lan.

2

Sotehīən nətəmimi nəuvein məmə ilah ilis kotapirəkis nətəmimi nəuvein

¹ Piak mīn mīne nəuvīnik mīn. Itəmah nəutəhatətə e Iesu Kristo, Iərmənīg rəhatah iətəm ilis agīn kəni katisiai pīk in. Tol lanəha, təsəuvīriən məmə nəkəuteh iətəmi kəti məmə in ilis, kəni mautol təuvīr kəm in; mətəu mauteh iahu iətəmi kəti mīn mautol tərāh kəm in. ² Tol mə inu mīne. Iətəmimi keiu kətiəuva e niməfaki rəhatəmah. Kəti tatuvən e napən təuvīr mīn u nəhmtīlah tiəkis, mīne nəuanati mīn kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip. Kəni suah kəti mīn tatuvən e napən tərāh mīn əmə. ³ Təsəuvīriən məmə nəkotəfən nisīaiən kəm iətəmimi iətəm tatuvən e napən təuvīr mīn, motəni=pən məmə, “Va, məharəg u ikīn təuvīr ikīn.” Mətəu iətəm tatuvən e napən tərāh mīn, nəkotəni=pən kəm in məmə, “Əhtul=pən əpəha,” uə “Əharəg əmə e niftəni.” ⁴ Nian nautol noliən tol mīn lanəha, nauteh nətəmimi nəuvein məmə ilah ilis tapirəkis nətəmimi nəuvein mīn, kəni nəutakil nətəmimi e rəhatəmah nətəligiən tərāh.

⁵ Piak mīn mīne nəuvīnik mīn iətəm iəkolkeikei pīk. Otətəlig-to. Uhgīn təmitəpīn rəkis nanrah mīn rəha nəhue niftəni məmə rəhalah nəhatətəiən e Kristo otepət. Kəni təmitəpīn mīn ilah məmə okotos Narmənīgiən Rəha Uhgīn iətəm təməni rəkis məmə rəha nətəmimi nətəm kotolkeikei in. ⁶ Mətəu itəmah nəmotəh iahu nanrah mīn. ?Mətəu nətəmimi pəh mīn u kautol nahmīən kəm təmah, kəni mautiuvī=pən itəmah e kot? ?Nətəmi rəhalah nautə tepət, uə kəpə? Əuəh, ilah kəha. ⁷ Kəni nətəmimi mīn u kəutəghati rah e nərgīn u ilis, nərgī Iesu iətəm rəhan u itəmah.

⁸ Lou rəha Kig iətəm tətətig e Nauəuə Rəha Uhgīn tətəni məmə, “Olkeikei ik kəti təhmen əmə məmə nəkolkeikei aru ik.” Nəmə nəutətəu=pən pəhriən nəghatiən u, nautol noliən əhruahru. ⁹ Mətəu təfagə tərāh kəti tol lanu, nəmə nauteh nətəmimi nəuvein məmə ilah ilis tapirəkis nətəmimi nəuvein mīn. Kəni nəghatiən rəha Lou tətəni məmə nətəmimi kautol lanəha, ilah nətəmi rəha natgəhliən Lou. ¹⁰ Tol lanəha mətəu-inu, nəmə iətəmimi kəti tətətgəhli nəghatiən kətiəh əmə rəha Lou, uə nəmə in tətətgəhli nəghatiən mīn rəfin agīn rəha Lou, kəni e nəhmti Uhgīn, in iol təfagə, ¹¹ mətəu-inu, Uhgīn u iətəm tətəni məmə, “Sakləhīən e pətān,” in Uhgīn kətiəh əmə iətəm tətəni məmə, “Sohamuiən itəmi.” Kəni nəmə nəsotakləhīən e nīpətān, mətəu nəmotəhamu nətəmimi, itəmah nətəmimi nətəm nəmotətgəhli Lou.

¹² Nəghatiən mīne noliən rəhatəmah otəkeikei mītəu=pən lou iətəm təmitis itəmah. Motol noliən rəha nətəmimi nətəm kotəhrun məmə Uhgīn otakil ilah e lou əha. ¹³ Otol lanəha mətəu-inu nəmə itəmah nəsotəkəhruiniən nətəmimi, kəni Uhgīn otəsəkəhruiniən itəmah nian in otakil nətəmimi. Mətəu nəmə itəmah nəutasəkəhruin nətəmimi, kəni Uhgīn otəsəkəhruin itəmah, kəni məni=pīnə məmə onəsotosiən nalpīniən e nian in otələhu=pən nəghatiən rəha nalpīniən kəm nətəmimi.

Nəhatətəiən mine uək təuvir mən

¹⁴ Piak mən mine nəuvir mən. Nəmə iətəmi kəti tətəni məmə tətəhatətə e Iesu Kristo, mətəu in təsolian uək təuvir mən, kəni rəhan nəhatətəiən tol lanəha, ko təsosmiəgəhiən iətəmi kəha. ¹⁵ Tol mə inu mine. Piatah kəti uə nəuvir itah kəti, rəhan napən tikə, kəni nigin nauəniən təsəhmenian. ¹⁶ Itəmah kəti tətəni=pən kəm in məmə, “Atuvən, pəh Uhgın otasiru lam, kəni onəsətəpuian, onəkauən vivi.” ?Mətəu nəmə in təsolian nati kəti məmə otasiru lan, in təmol nati təuvir nak? ¹⁷ E nolian əha inəha, nəmə iətəmi kəti tatos nəhatətəiən pisin əmə, mətəu təsolian uək təuvir kəti titəu=pən, kəni rəhan nəhatətəiən təmimis, nıpətən tikə.

¹⁸ Mətəu nəmə təhro iətəmi kəti otəni məmə, “Nətəmimi nəuvein kautos nəhatətəiən, kəni nətəmimi nəuvein kautol uək təuvir mən.”

Mətəu iətəni kəm ik lanu lan məmə, “Nəmə iəsehiən rəham uək təuvir mən, kəni iəsəhrunian nəmə rəham nəhatətəiən in nıpəhrrianian, uə kəpə. Mətəu nian onəkəruh uək təuvir mən rəhak, kəni tətəgətun məmə nəhatətəiən rəhak in nıpəhrrianian.”

¹⁹ Nətəni məmə nəhatətəiən rəham in nıpəhrrianian mətəu-inu nətəni nıpəhrrianian e nəghatian u məmə, “Uhgın kətiəh əmə.” !Təuvir ohnik! Mətəu nati əpnapin iərmis mən, ilah mən kəutəni nıpəhrrianian e nəghatian əha, mətəu ilah kəutərmrumin məutəgin pik mətəu-inu kotəhrun məmə Uhgın otol nalpinian kəm lah.

²⁰ !Ik rəhm-kəpə tikə! İətəmimi iətəm tətəhatətə, mətəu təsolian uək təuvir mən, rəhan nəhatətəiən in nıpətən tikə. Pəh iəkəgətun ik e nati kəti iətəm otəni kəm ik məmə inu nıpəhrrianian.

²¹ Nəkim otəhti tipitah u Epraham. Uhgın təmeruh məmə in təhruahru e nəhmtin e uək iətəm təmol, mətəu-inu təmos nətən u Aisək, muvən mələhu-pəri e oltə. ²² Kəni rəhan nəhatətəiən mine rəhan uək mən katuol nati kətiəh əmə, kəni rəhan nəhatətəiən təməuə e nəuan, inu rəhan uək mən. ²³ Kəni nəghatian u rəha Nauəuə Rəha Uhgın təmuva mol nıpəhrrianian, tətəni məmə, “Epraham təməhatətə e Uhgın, kəni Uhgın təməni məmə Epraham in təhruahru e nəhmtin o nəhatətəiən əha.” Kəni kətəni məmə niəli rəha Uhgın. ²⁴ Kəni rəueiu nəkəhrun nehian məmə, nəhatətəiən pisin əmə təsəhmenian məmə otol nətəmimi kotəhruahru e nəhmti Uhgın, mətəu nətəmimi kotəkeikei motol mən nolian təuvir mən, inəha nolian təuvir mən iətəm tatsipən e nəhatətəiən pəhrrian.*

²⁵ Kəni e nolian əha inəha, Uhgın təmeruh məmə Rehap u, pətan rəha suaru, in təmuva məhruahru e nəhmti Uhgın o uək iətəm təmol, İətəmimi mil keiu rəha İsrel kəmian oneuən əpəha Jeriko məmə oteruh vivi taun əha. Kəni Rehap u, təmateh vivi ilau, kəni mahli=pən ilau e suaru pisin kiətəlig mətian. ²⁶ Nıpətəni iətəmimi, nəmə nəmiəgəhiən tikə lan, təmimis. Kəni təhmen əmə, kitah kəti iətəm tatos nəhatətəiən, mətəu təsolian uək təuvir mən, rəhan nəhatətəiən təmimis.

3*Nəmitəmi mine rəhan uək*

¹ Piak mən mine nəuvir mən. Təsəuvirian məmə itəmah tepət nəkəhuva nəgətun mən rəha nıməfaki, mətəu-inu nəkotəhrun məmə Uhgın in oteruh vivi kəni makil nəmiəgəhiən rəhatəmah nəgətun mən, tapirəkis məmə oteruh vivi kəni makil nəmiəgəhiən rəha nətəmimi əpnapin. ² Nıpəhrrianian, kitah rəfin

2:15 1Jon 3:17 **2:18** Kəl 5:6 **2:21** Jen 22:9-12 **2:23** Jen 15:6 * **2:24** Nolian təuvir mən iətəm kəutsipən e nəhatətəiən pəhrrian rəha suah kəti tətəgətun məmə rəhan nəhatətəiən in nıpəhrrianian.
2:25 Jos 2; Hip 11:31

kəutəmei e nəmiəgəhiən rəhatah nian tepət. Mətəu nəmə iətəmi kəti təsəmeiən e rəhan nəghatiən, nati u tətəgətun məmə in iətəmimi tiniməhtə, kəni nətəligiən rəhan təhrun neh vivian rəhan min noliən min rəfin.

³ Tol məmə nati min u mine. Kətətu=pən pit e nohli hos məmə otol nəuia iətəmimi, kətealelin rəhn-kapə, kəni tətəuhlin nīpətīn rəfin. ⁴ Kəni negəu, in iahgin, kəni nīmətāgi asoli tətərag lan, mətəu stiə in nati əkəku kəti iətəm nian kaptin tətalelin, kəni nīpətī negəu asoli rəfin tatuvən=pən əha kaptin tolkeikei məmə okian=pən ikin. ⁵ E noliən əha inəha, namitəmi in nati kəti təkəku, mətəu təhrun niuvi=paian nati asoli min. Nīkitəmah təhti-to, nəmtahli nigəm əkəku kəti təhrun nuəuiən mol nəmegəm asoli lan mus nati. ⁶ Kəni nīpəhriənīən, namitəmi in təhmen e nigəm. Namitəmi in nəuəli nīpətī iətəmimi iətəm nərahīən min rəfin rəha nəhue niftəni u kotəriauəh vivi lan. Kəni nərahīən min rəhan kəutərakīn nəmiəgəhiən rəfin rəhatah. Kəni Setən əmə tətahli=pən nigəm e namitəmi. Kəni namitəmi tətahli=pən nigəm tərəh e suaru rəfin e nəmiəgəhiən rəhatah.

⁷ Nətəmimi kotəhrun noliən nati rarpīn min məmə okəhuva motəpəou, u natimiəgəh min, mine mənig min, mine natimnati min u kəutəlkəu, mine natimnati min kəutan ləuantəhi. Nətəmimi kəmotol ilah kotəpəou. ⁸ Mətəu iətəmi təruru noliən namitəmi təpəou. In nati rarpīn tatol uaiəl, məriauəh e nərahīən mine nakonəiən rəha nīmisiən.

⁹ E namitah, kəutəni-vivi Iərmənig Tatə Uhgīn rəhatah, kəni e namitah kəutəni rah nətəmimi lan iətəm Uhgīn təmol ilah kotol məmə in mine. ¹⁰ Nohlitəmi kətiəh əmə tətəni pətīgəm nəni-vivian mine nəni rahīən. Piak min mine nəuvinik min. Pəh okəsoliən min lanəha. ¹¹ Nəhu təuvir mine nəhu arfu, ko kəsiasipənīən e nəhmti nəhu kətiəh. ¹² Piak min mine nəuvinik min. ?Nigi u fik otəuə e nəua olif? ?Kəni niləuis u krep otəuə e nəua fik? !Kəpə! Kəni nəhmti nəhu arfu təsəfaiən nəhu təuvir.

Neinatigian təuvir iətəm tatsipən o Uhgīn

¹³ ?Iətəmimi kəti əha ikin e nəlugīn e təmah iətəm nīkin təhti məmə in teinatig vivi kəni məhrun nati nak iətəm Uhgīn tolkeikei? Təuvir. Kəni pəh in otol uək təuvir min e noliən iətəm tatsipən e neinatigian, inəha noliən rəha iətəmimi iətəm rəhan nətəligiən ləhtəni. Kəni noliən əhruahru rəhan otəgətun neinatigian mine nəhrunīən rəhan. ¹⁴ Mətəu nəmə nīkitəmah təhti məmə nəkoteinatig, mətəu nīkitəmah tərīauəh e netetiən, kəni nəutətəlig aru əmə e təmah o nəfəriən itəmah, tol lanəha, nəuteiuə aru əmə e təmah. Sotəghati əfəri pikiən o neinatigian eiuə rəhatəmah min, mətəu-inu səniəmə noliən u rəha iətəmimi u teinatig. ¹⁵ Neinatigian tol lanəha təsīsipənīən e negəu e neai, mətəu rəha nəhue niftəni əmə u, mine nətəligiən rəha iətəmimi, mine rəha Setən. ¹⁶ Tol lanəha mətəu-inu nian nətəmimi kautetet motolkeikei məmə kautəfəri aru ilah, kəni nətəmimi kəutohtəu=pən əmə rəhalah aru nətəligiən mautol nərahīən, kəni noliən tərəh rəfin kohiet pətīgəm.

¹⁷ Mətəu iətəmimi iətəm tatos neinatigian iətəm tatsipən e negəu e neai, rəhan noliən tol lanu lan. Nati aupən, rəhan nəmiəgəhiən in təhruahru vivi, kəni in tolkeikei pik nəməlinuiən, kəni in iətəmi mətīg, in tətisiəi nətəligiən rəha nətəmimi pisin pisin min, kəni in tərīauəh e nasəkəhruinīən, kəni matəuə e nəuan tepət e nəmiəgəhiən rəhan, in tateh nətəmimi məmə kotəhmen-əhmen əmə, kəni nian tətəni nati kəti mə otol, matol əmə. ¹⁸ Nətəmimi rəha nəniən nəməlinuiən, kotəhmen=pən e nətəmimi nətəm kəmotərfei nīkiti nati e nasumīən, kəni tateviə mətəuə e nəuan. Nəmə kotol natimnati min əha motasiru e nətəmimi o nələhuiən nəməlinuiən, kəni ilah okoteruh nəuan məmə in nəhruahruin.

4

Nolian rəha nuvaiən iuəkir o nəhue niftəni, uə Uhg̃in

¹ ?Nak u nəukəti nəməuiən mine norgəhuiən rəhatəmah? Natimnati min əha kəutəhuva mətəu-inu itəmah nəkotolkeikei nətəuiən təuvir e n̄ipətītəmah, kəni nətəligiən min əha rəha nətəuiən təuvir, ilah kəutəluagin e n̄ikitəmah kətiəh kətiəh məmə okəhuva nətəmi asoli min e nəmiəgəhiən rəhatəmah.

² N̄ikitəmah tatuvən o natimnati rəha iətə-p̄isiṅ, mətəu nəsososiən, kəni nau-torgəhu məutəməu ohni. Nautolkeikei natimnati nəuvein, mətəu nəsososiən. Kəni mətə onəkohamu nətəmimi ohni. Nəsososiən natimnati mətəu-inu nəsotətapuəhiən lan o Uhg̃in. ³ Kəni nian nəkotətapuəh lan, mətəu nəsososiən, mətəu-inu nəmotətapuəh lan e nətəligiən tərəh məmə otol itəmah aru əmə nəkotətəu təuvir lan.

⁴ Itəmah nəmotəpəh Uhg̃in kəni mautohtəu=pən natimnati rəha nəhue niftəni, təhmen e pətan iətəm təsisiəiən rəhan iərman, məpəh kəni mətītəu=pən əpnəp̄in əmə nəman. Nəkotəhrun uə kəpə məmə, iətəmimi iətəm tolkeikei p̄ik natimnati rəha nəhue niftəni, in tətəməki e Uhg̃in. Kəni iətəmimi kəti iətəm tatitəp̄in məmə otolkeikei natimnati rəha nəhue niftəni, in tətəva məmə in tikim̄ir rəha Uhg̃in. ⁵ Kəni nəghatiən u rəha Nauəuə Rəha Uhg̃in səniəmə nəghatiən əpnəp̄in əmə. Tətəni məmə, “Uhg̃in tolkeikei p̄ik məmə n̄ikitəh iətəm in təməfa kəm tah, otolkeikei p̄ik in matuvən əmə ohni.”

⁶ Mətəu Uhg̃in tətəfa əuau rəhan nəuviriən tətəva kəm tah məmə otasiru e tah. Kəni tol lanəha, Nauəuə Rəha Uhg̃in tətəni məmə, “Uhg̃in tətəhtipəs̄ig e nətəmimi min u kəutəfəri, mətəu tətəfən rəhan nəuviriən kəm nətəmimi min u kautosiəhu rəhalah nətəligiən.”

⁷ Kəni tol lanəha, otosiəhu itəmah kəni mautol nəuia Uhg̃in. Otəhtul əskasik nian Setən tətəva mətəfən-əfən kəm təmah, kəni in otaiu muvən isəu o təmah. ⁸ Əhuvən iuəkir o Uhg̃in, kəni in otəva iuəkir o təmah. Itəmah u nol təfagə tərəh, otəfəl nəhlmitəmah. Kəni itəmah u rəhatəmah nəhtuliən keiu, otol n̄ikitəmah tuva kətiəh məhruahru. ⁹ Təuvir məmə n̄ikitəmah otahmə məpəou, kəni nəkotasək əfəməh o rəhatəmah təfagə tərəh. Otəuhlin rəhatəmah naləhiən otəva nasəkiən, kəni rəhatəmah nəgiəniən otəva misiu. ¹⁰ Otosiəhu rəhatəmah nətəligiən tuvən kəm Iərmənig, kəni in otəfəri itəmah.

¹¹ Piak min mine nəuvinik min. Sotəni rahien itəmah min. Nəmə iətəmi kəti tətəghati rah e p̄ian kəti, uə in tətələhu nəghatiən kəti məmə in təmol təfagə tərəh kəti,* kəni iətəmi kəha, in tətəni rah lou† mətələhu nəghatiən məmə lou təsəhmenien məmə otol rəhan uək, uə lou in nati əpnəp̄in əmə. Kəni nian nəkotələhu=pən lou məmə in təsəhmenien, itəmah nəsohtəu-pəniən lou, mətəu nəmotəri motəharəg-pəri e lou, kəni məsotətig ahgəliən lou. ¹² Uhg̃in əmə in təməfa lou, kəni in əmə tətakil nətəmimi mətələhu nəghatiən lan. Kəni in təhrun nosmiəgəhiən, kəni məhrun nərəkiniən. ?Mətəu itəmah, n̄ikitəmah təhti məmə itəmah Uhg̃in min, məmə nəkotakil təfagə tərəh min rəha piatəmah min motəni pətigəm nalpiniən rəhalah? !Kəpə!

Nəghatiən əfəri

4:1 Rom 7:23 **4:4** Rom 8:7; 1Jon 2:15 **4:6** Prov 3:34; 1Pitə 5:5 **4:7** Efəs 6:12 **4:8** Aes 1:16; Sek 1:3; Mal 3:7 **4:10** Job 5:11; 1Pitə 5:6 * **4:11** Nəghatiən u rəha Jemis n̄ipətin təsəniən məmə kitah okəsotəgətuniən təfagə tərəh rəha nətəmimi. Nəghatiən min tepət e Nauəuə Rəha Uhg̃in tətəni məmə kitah kotəkeikei motəgətun təfagə tərəh rəha nətəmimi məmə okohiet rəkis lan. Mətəu kotəkeikei motol e nətəligiən təuvir. Kəl 6:1; Luk 17:3; 2Tim 3:16; Jem 5:20; Kəl 5:21; 1Təs 5:14; 2Təs 3:15; Tait 3:10. † **4:11** “lou” e fes u tətəghati e “lou rəha nolkeikeiən.” Eruh e Jemis 2:8. **4:12** Rom 2:1; 14:4

¹³ Otətəlig-to, itəmah nətəmimi nətəni məmə, “Rəueiu uə olauig, kəhuvən itaun u uə taun əha, motatig o nu kəti, motol bisnis ikin, kəni motol məni.”

¹⁴ ?Nəkotəhra motəhrun məmə nak otuva olauig? ?Nəmiəgəhiən rəhatəmah in nak? Itəmah nəkotəhmen e nahnigəm iətəm otəmanikə mən. ¹⁵ Mətəu nəghatiən iətəm təhruahru məmə onəkotəni in tol lanu, nəkotəkeikei motəni məmə, “Nəmə in nəuia İərmənig pəhriən, kəni iəkotatig kəni motol natimnati mən u, uə natimnati mən əha.” ¹⁶ Mətəu rəueiu, nəutagət əfəri məutəfəri pik itəmah. Kəni nəghatiən mən əha iətəm nautəni, ilah rəfin kotərah.

¹⁷ Tol lanəha, in təfagə tərah kəti nəmə iətəmimi təhrun nati kəti təuvir iətəm təkəikei mol, mətəu təsolian.

5

Nəghatiən tətuvən o nətəmimi rəhalah nautə tepət

¹ Itəmah nətəm rəhatəmah nautə tepət. Otətəlig-to e nəghatiən u. Təuvir məmə nəkotətəu tərah motasək əfəməh o nərahien iətəm tətəva o təmah. ² Rəhatəmah nautə tinəmnəmit rəkis, kəni uvni mən kinəutoarehre rəhatəmah napən. ³ Namrəien tatus rəhatəmah aien u kol tətoraip-oraip, mine silfə. Kəni namrəien in otəni pətigəm noliən tərah mən rəhatəmah kəni motus nipətətəmah təhmen e nigəm. Nian rəha naunun nian tətəva iuəkir, mətəu itəmah nəmotoriarun rəhatəmah nautə mən. ⁴ !Otətəlig-to e nati u! Rəhatəmah noluək mən kəmotəulək e rəhatəmah nasumien mən, mətəu nəməsotətəouien e məni nəuvetin rəhalah. Kəni nətəouien iətəm nəməsotəfəniən kəm lah, kəutəni pətigəm rəhatəmah noliən tərah mən. İərmənig Əsanən Pik Agin, tinatətəu nasəkiən rəha noluək mən rəhatəmah. ⁵ E nəhue niftəni u, itəmah nəmotatig e natigien iətəm timətig əmə, nəmotol nikitəmah tagien o rəhatəmah nautə e nian iətəm otəsuvəhiən Uhgın otakil rəhatəmah noliən mən. Itəmah nəkotəhmen e nati miəgəh mən iətəm kətaugın ilah, kəni kotasisi o nian rəha nuhiən ilah. ⁶ Nəmotiuvi pətigəm nətəmimi nətəm kotəhruahru e kot, kəni motakil ilah motəni nalpiniən rəhalah, kəni mautohamu ilah, kəni ilah kəməsotolien nati kəti məmə okotəniəhu itəmah.

Nətəligien əfəməh e nian rəha nərahien

⁷ Piak mən mine nəuvinik mən. Otol məmə rəhatəmah nətəligien otəfəməh nian nətəhtahnin İərmənig otitəlig=pa mən. Nikitəmah tətəhti noliən rəha iətəmi kəti rəha nasumien. Tətəhtahnin nian əhruahru rəha nətəien nımai, kəni mətəhtahnin nian rəha nərfəien, kəni mos rəhan nətəligien təfəməh nian mətəhtahnin mətəuarus=pən timəhtə, kəni matəulək e rəhan nauəniən təuvir agin. ⁸ E noliən əha təhmen əmə, itəmah mən, otol məmə rəhatəmah nətəligien otəfəməh, kəni motəhtul əskasik, mətəu-inu otəsuvəhiən İərmənig otitəlig=pa mən.

⁹ Piak mən mine nəuvinik mən. Sotəghati-əghatiən uə nəni rahien itəmah mən məmə nikitəmah təsəgiəniən o natimnati mən nəuvein. Nəmə nautol lanu lan, Uhgın otakil nəghatiən o rəhatəmah noliən tərah mən. !Rəueiu əha in tətəhtul maru, kəni otəsuvəhiən tuva mol!

¹⁰ Piak mən mine nəuvinik mən. Nikitəmah tətəhti-to iəni mən aupən nətəm kəməutəni pətigəm nəghatiən mən e nərgi İərmənig. Rəhalah nəmiəgəhiən tətəgətuən itah məmə rəhatah nətəligien otəkəikei məfəməh e nian nərahien tətəva. ¹¹ Kəni nəkotəhrun inu, kətəni məmə nətəmimi nətəm kəutəhtul iəkis e nian nərahien tətəva, ilah kəutətig e nəuviriən pəhriən. Nəmotətəu nanusiən rəha Job məmə təməhtul əskasik e nian iəkis mən, kəni motəhrun nəlpəkəuiən

təuvir rəha İərməniḡ o Job, kəni uərisiḡ e nian tepət rəha nərahian, İərməniḡ təmol təuvir aḡin kəm in. Kəni tol lanəha, sotaluiən məmə niki İərməniḡ təməri məriauəh e nasəkəhruiən itah, kəni nikin tepət o tah.

¹² Piak mīn mīne nəuvinik mīn. Nati u in nati keikei, məmə nəsosian nonauvil. Sotosian nonauvil e negəu e neai, uə nəhue niftəni, uə nati kəti mīn. Nian rəfin, otəni əmə niphəriənian. Nian itəmah kəti otəni məmə, “Əuəh,” kəni rəhan nəghatian otəkeikei mol niphəriənian. Kəni nian itəmah kəti otəni məmə, “Kəpə,” kəni rəhan nəghatian otəkeikei mol niphəriənian. Nəmə iətəmi kəti təsolian lanəha, kəni Uhgīn otələhu=pən nəghatian rəha nalpinian kəm in.

Nəfakian iətəm nəuan əha ikīn

¹³ Nəmə itəmah kəti tətatiḡ e nərahian, təuvir məmə otəghati kəm Uhgīn e nəfakian. Nəmə itəmah kəti nikin tagian, təuvir məmə otəni nəpuən mīn rəha nəni-vivian. ¹⁴ Nəmə iətəmi kəti tatimīs, təuvir məmə otəuīn e eldə mīn rəha niməfaki məmə okəhuva motəfaki lan, kəni motol=pən oiel e nərgi İərməniḡ. ¹⁵ Kəni nian ilah kəutəhatətə məmə Uhgīn otol vivi iətəmi əha, kəni motəfaki lan, rəhalah nəfakian in suaru məmə İərməniḡ otol məmə iətəm tatimīs otətəu təuvir mīn. Kəni nəmə in təmol təfagə tərəh kəti iətəm tatiuvi=pa nimisian, kəni Uhgīn otəfəl rəhan təfagə tərəh. ¹⁶ Tol lanəha, təuvir məmə nəkotəni pətiḡəm rəhatəmah nolian tərəh mīn kəm təmah mīn, kəni motəfaki o təmah mīn pəh motəmiəḡəh. İətəmi kəti iətəm təhruahru, rəhan nəfakian in təsanən, kəni təuə e nəuan.

¹⁷ Inu təhmen e Elaijə u aupən. In iətəmi kəti təhmen əmə e tah. Kəni in təməfaki pik məmə otəsəfuvian, kəni nuhuən təməsəfuvian mos nu kisil mīne məuiḡ sikis. ¹⁸ Kəni təməfaki mīn, kəni Uhgīn təmahli=pa nuhuən tuva mīn, kəni nasumian rəfin, nauənian təmatig mīn e lah.

Iuvipa mīn nətəmi kəməhuvən isəu e rəhalah nəhatətəian

¹⁹ Piak mīn mīne nəuvinik mīn. Nəmə itəmah kəti tatekəu mətəpəh suaru rəha niphəriənian, kəni nəmə iətəmi kəti mīn tatiuvi=pa mīn, ²⁰ təuvir məmə nəkotəhrun nati u məmə, iətəmi u iətəm otol iol təfagə otitəliḡ=pa mīn e suaru rəha niphəriənian, in otosmiəḡəh iol təfagə u e nimisian, kəni tol suaru məmə Uhgīn otəfəl rəkis təfagə tərəh mīn tepət rəha iətəmi kəha.

1 Pitə

Nauəuə iətəm Pitə təmaupən mətei

Nəghatiən əkuəkır rəha nauəuə u 1 Pitə

?Pəh təmətei nauəuə u? Pitə təmətei nauəuə u.

?Təmətei tətuvən kəm pəh? Təmətei nauəuə u tətuvən kəm nətəmimi rəha Uhgın nətəm kəutatig ikin pisin pisin min e profens min rəha Pontəs, mine Kəlesia, mine Kapətosia, mine Esia, mine Pitinia (1Pitə 1:1). Rəueiu kətəni nərgin nitəni min əha məmə Teki.

?Natigian təhro lan nian təmətei? E nian əha, iətəmi asoli rəha Rom, nərgin u Niro, təmərəkın pik niməfaki. Təmoh nəfaki min nəuvein kohmis, kəni moh nəuvein. Otəsuvəhiən toh Pitə.

?Təmətei nauəuə u o nak? Pitə tolkeikei məmə otəfəri nətəligian rəha nəfaki min nətəm kəutatig e nərəhiən. In tolkeikei məmə okotəhtul əskasik e rəhalah nəhatətəiən kəni mautol nati kəti iətəm təuvir, nati əpnapin nərəhiən tətuvə.

Pitə təməni təuvir kəm lah

¹ İəu Pitə, iəu aposil kəti rəha İesu Kristo. İətəni təuvir kəm təmah nətəmi rəha Uhgın nətəm nəutatig ikin min rəfin e profens min u Pontəs, mine Kəlesia, mine Kapətosia, mine Esia, mine Pitinia. Uhgın təmitəpin rəkis itəmah, kəni imatəmah ikin səniəmə nəhue niftəni u, itəmah napispis min əmə u ikinu. ² Tatə Uhgın təmitəpin itəmah mətəu-inu, aupən aupən agin, təmol rəhan nəlpəkəuiən mələhu, kəni in təməhrun rəkis suaru min rəfin rəha nəmiəgəhiən rəhatəmah. Kəni Narmin Rəhan tatol itəmah nəutəhtul pisin motasim məmə, nəkotol nəuia İesu Kristo, kəni niran tafəl itəmah e nolian tərəh min rəhatəmah.*

Pəh Uhgın otəfən rəhan nəuvirien mine nəməlinuian tepət kəm təmah.

*Otəni-vivi Uhgın
o nəlpəkəuiən rəhan*

³ !Pəh kotəni-vivi Uhgın iətəm in Uhgın mine Tatə rəha İərmənig İesu Kristo rəhatah! E nasəkəhruiən asoli rəhan, in təmol məmə kitah kotair=pən e nəmiəgəhiən vi, kəni məutələhu=pən əskasik rəhatah nətəligian lan. Tətuvə min lanəha mətəu-inu İesu Kristo təməmiəgəh min e rəhan nimisian. ⁴ Kəni e nəmiəgəhiən vi u, kitah okotos natimnati təuvir min əpəha e negəu e neai iətəm Uhgın təmələhu pisin məmə rəhatah. Kəni nati u ko təsəmnəmitian, kəni ko təsamikmikiən, kəni ko rəhan nəhəgəhəgəhiən təsikəiən. ⁵ E nəhatətəiən rəhatəmah, nəsanəniən rəha Uhgın tətəhtul pəsig e təmah mətəuarus=pa in otosmiəgəh itəmah, kəni Uhgın otol əpu rəhan nosmiəgəhiən e naunun nian.

⁶ Nikitəmah tətəgian o nati u, nati əpnapin nəmə nian iəkis pisin pisin min kəhuva pau e rəhatəmah nəmiəgəhiən. Mətəu kəhuva o nian əkuəkır əmə.

⁷ Nian iəkis min əha kəutəhuva məmə okotəgətun məmə itəmah nəutəhatətə pəhriən. Aian u kol tətoraip-oraip, in nati kəti iətəm nigəm tatus mətafəl rəkis iətəm tərəh min lan. Kəni nian iəkis min əha kotəhmen e nigəm iətəm tatus rəhatəmah nəhatətəiən mətafəl rəkis iətəm tərəh min lan. Aian u kol, in nati təuvir, mətəu otəpanikə min nian kəti. Mətəu rəhatəmah nəhatətəiən,

* **1:2** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, Uhgın “təmorin=pa nira İesu tafəl-afəl itah” u nipətin məmə təteikuas e təmah e nolian tərəh min. Afin min e nəghatiən min u “təmorin=pa niran tafəl-afəl” mine “niran təteikuas e nətəmimi”: Lev 14:6-7; Sam 51:7; Eks 24:5-8; Hip 9:19; 1Jon 1:7. **1:4** Kol 1:12 **1:5** Jon 10:28; 17:11 **1:6** Jem 1:2; 1Pitə 5:10

in nati təuvir tapirəkis aiən u kol. Kəni e rəhatəmah nəhatətəiən, Uhgın otəni-vivi itəmah, məfəri nərgitəmah, məfən nisaiəən asoli kəm təmah e nian Iesu Kristo otuva mietigəm=pa lan. ⁸ Nati əpnapin nəməsoteruh pauian Iesu Kristo, mətəu nautolkeikei in. Kəni nati əpnapin nəsotehiən u rəueiu, mətəu nəutəhatətə lan. Kəni nikitəmah təməri məriauəh e nagianian iətəm in təuvir pik agin tapirəkis, kəni ko iətəmi kəti təruru nəni ərəfinian nəuvirian rəha nagianian əha. ⁹ Nikitəmah tətəgian lanəha mətəu-inu itəmah nautos nati u iətəm nəutəhatətə lan, u məmə Uhgın otosmiəgəh rəhatəmah nəmiəgəhiən.

¹⁰ Suaru rəha Uhgın o nosmiəgəhiən nətəmimi lan, in nati kəti iətəm iəni min aupən kəmotolkeikei pik məmə okotəhrun tuvən təhmin min, kəni tol lanəha kəmotafin motəsal vivi e nəghatian min lan. Kəni ilah kəməutəghati e nəuvirian u iətəm otuva o təmah. ¹¹ Narmın rəha Kristo təmətatig ilah min, kəni mətəghati kəm lah, kəni aupən ikin mətəni pətigəm nahməiən iətəm otuva e nəmiəgəhiən rəha Iesu, kəni uərisig lan e nəsanəniən asoli rəhan. Mətəu iəni min kəmotalkut o nəhrunian suaru iətəm natimnati min əha okəhuva lan, mine rəhalah nian əhruahru. ¹² Uhgın təmol əpu kəm iəni min aupən məmə, nəghatian min iətəm ilah kəmotəni, kəməsotəghatian e nian iətəm ilah kəmotatig lan, mətəu kəmotəghati əmə e nian rəhatah. Kəni rəueiu, nətəmimi kinotəni pətigəm nəghatian rəha nanusian təuvir kəm təmah e nəsanəniən rəha Narmın Rəha Uhgın iətəm tatsipən e negəu e neai. Kəni natimnati min u kotəuvir agin məmə nagelo min, ilah min kətolkeikei məmə okoteruh kəni motəhrun natimnati min rəha nosmiəgəhiən e Kristo iətəm kəməhuva.

Nolian rəha nəmiəgəhiən iətəm təhruahru

¹³ Tol lanəha, nəkotəkeikei motol rəhatəmah nətəligian təhtul maru o nolian uək, kəni motəgətun vivi rəhatəmah nətəligian. Otələhu=pən əskasik rəhatəmah nətəligian e nəuvirian iətəm Uhgın otəfinə kəm təmah nian Iesu Kristo otuva min. ¹⁴ Otol nəuia Uhgın təhmen=pən əmə məmə kəlkələh min nətəm kotəuvir kautol nəuia tatə min. Aupən rəkis, itəmah nəməsotəhrunian nıpəhriəniən rəha Uhgın, kəni nəmautol nolian tərəh min iətəm nikitəmah əmə tolkeikei. Mətəu rəueiu, sotegəhanian e nətəligian min əha okotiuvi rəkis min itəmah. ¹⁵ Uhgın u iətəm təmauin e təmah, in tasim məhruahru. Kəni ko itəmah min, onəkotəkeikei motasim motəhruahru e natimnati rəfin iətəm nautol. ¹⁶ Nəkotəkeikei motol lanəha mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “Nəkotəkeikei motasim motəhruahru mətəu-inu İəu İəkasim məhruahru.”

¹⁷ Itəmah nəkotətapuəh e nasiruiən o Uhgın u təhmen məmə in rəhatəmah Tatə, mətəu nəsotaluiən məmə Uhgın tətakil nolian min rəha nətəmimi rəfin, kəni in tatol əmə e nolian iətəm təhmen-əhmen əmə. Tol lanəha, nəsotaluiən məmə itəmah iapispis min əmə e nəhue niftəni u. Sotohtəu-pəniən nolian min rəhan. Mətəu nian nəutəmiəgəh əhanəh e nəhue niftəni u, onəkotəgin motisai Uhgın e nolian təuvir min rəhatəmah. ¹⁸ Nəkotəkeikei motol lanəha mətəu-inu itəmah nəmotəhrun rəkis nati keikei iətəm Uhgın təmətəou rəkis itəmah lan. Otətəlig-to e nolian rəha nəmiəgəhiən rəhatəmah aupən iətəm nıpətın tikə u təmsipən o tipitəmah min. Mətəu Uhgın təmitis rəkis itəmah e nolian tərəh kəha. Kəni Uhgın təməsosian nəhmti nəmiəgəhiən rəhatəmah e nati kəti rəha nəhue niftəni iətəm otəpanikə, təhmen e silfə mine aiən u kol tətəraip-oraip, ¹⁹ mətəu in təmos nəhmti təmah e nira Kristo iətəm in nati keikei təuvir pik

1:7 Prov 17:3; Sek 13:9; Mal 3:3; Jem 1:3 **1:8** Jon 20:29; 2Kor 5:7 **1:10** Mat 13:16-17 **1:11** Sam 22; Aes 53; Luk 24:26-27 **1:14** Rom 12:2; Efəs 2:3; 4:17-18 **1:16** Lev 11:44,45; 19:2; 20:7 **1:17** Rom 2:11; Nəh 2:23

agin. Kristo in təhmen e nəti sipsip təuvir iətəm nimisiən uə nərahien tikə agin lan.†

²⁰ Aupən aupən agin, nian Uhgın təməsol əhanəhien nəhue niftəni u, təmitəpın rəkis Kristo məmə otol uək əha. Mətəu rəueiu iuəkır o naunun nian, Uhgın təmol əpu in, məmə otuva masiru e təmah. ²¹ Kəni e natimnati mın əha Iesu təmol, itəmah nəkotəhatətə e Uhgın, iətəm təmosmiəgəh Iesu Kristo e nimisiən, kəni məfəri in məfən nəsanəniən iətəm təhagəhag mine nisaiən kəm in. Kəni tol lanəha, nəkotəhatətə e Uhgın, kəni mautələhu=pən əskasık rəhatəmah nətəligiən lan.

²² Nəmotəikuas e rəhatəmah nəmiəgəhien tinuva minivi mın rəkis mətəu-inu nəmotətəu=pən nəghatien rəha nıpəhrieniən. Kəni o natimnati mın u, nəkotos nolkeikeien pəhriən tətəva o təmah mın nəuvein. Kəni tol lanəha, otolkeikei pik itəmah mın e nıkin pəhriən. ²³ Otol lanəha mətəu-inu, nəmotair vi rəkis mın, kəni nəmiəgəhien vi rəhatəmah təmsisipəniən o nətəmimi nətəm ilah rəfin okəpanohmis. Mətəu nəmiəgəhien vi u rəhatəmah in otətətig naunun tikə, mətəu-inu təmsipən e nəghatien kəti iətəm tətəmiəgəh mətətig naunun tikə, inu nəghatien rəha Uhgın. ²⁴ Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “Nətəmimi rəfin kotəhmen e nimali nımanuvehli, kəni nəuviriən rəfin rəhalah təhmen əmə e nəuginigi əpəha e nıkinati. Nımanuvehli əha tətəukei, kəni nəuginigi mın kəutəmei, ²⁵ mətəu nəghatien rəha İərməniğ tətətig itulın naunun tikə.” Kəni inu nəghatien rəha nanusiən təuvir iətəm nətəmimi kəmotəni pətigəm rəkis kəm təmah.

2

¹ Mətəu-inu o nəghatien mın əha, otəraki e noliən mın u kohiet rəkis e rəhatəmah nəmiəgəhien: noliən rəfin rəha nəməkiən e nətəmimi kəni matol nərahien kəm lah; noliən rəfin rəha neiuəien; noliən rəha nətəm kəutəni pik nati, mətəu kəsotoliən; noliən rəha netetien; noliən rəfin rəha nəni rahien nətəmimi. ²⁻³ Itəmah nəmotəhrun rəkis məmə İərməniğ təmol təuvir kəm təmah. Təhmen=pən məmə nəmotun askəuvin nəua niği iətəm tətəhien. Kəni rəueiu nəkotəkeikei məhuva mətəhmen e iəpəou mətəmətig mın u kəutasək o nəmahien. Itəmah nəkotəkeikei motolkeikei pik nauəniən mine nəmnimien iətəm təhruahru məuvir məmə nəkotaugin nıkitəmah lan. Kəni natimnati mın əha okotol nəkotepət e rəhatəmah nəmiəgəhien iətəm Uhgın təmosmiəgəh itəmah lan.

Kəpiel miəgəh e Nımə Rəha Uhgın

⁴ Uhgın tolkeikei məmə otəvləkin rəhan kəti nımə e tah nətəmimi. Kəni təmitəpın Kəpiel kəti iətəm nətəmimi kəmotəpəh, mətəu in kəpiel keikei tətəmiəgəh məmə Uhgın otətəuvin nımə lan. Kəni nian nəkəhuva o kəpiel u Kristo e suaru rəha nəhatətəien, ⁵ itəmah mın, nəkotəhmen e kəpiel miəgəh mın iətəm Narmın Rəha Uhgın tatos itəmah matəvləkin Nımə lan Rəha Uhgın. Kəni itəmah pris asim mın, nətəm nautəfən sakrifais mın kəm Uhgın iətəm nıkin tətəgiən ohni mətəu-inu o natimnati iətəm Iesu Kristo təmol. ⁶ Təhmen=pən e Nauəuə Rəha Uhgın tətəni lanu məmə,

† **1:19** E nian rəha Oltestimın, nətəmimi kəmautol sakrifais kəm Uhgın o təfagə tərəh mın e nəti sipsip mın iətəm nərahien tikə e lah. Afın e Eks 12:5. **1:19** Uək 20:28; Hip 9:12-14 **1:20** 2Tim 1:9-10 **1:21** Jon 14:6; Rom 5:1-2 **1:22** Jon 13:34; Rom 12:10 **1:25** Aes 40:6-8 **2:1** Efəs 4:22; Jem 1:21 **2:2-3** Sam 34:8 **2:5** Rom 12:1; Efəs 2:21-22; Nəh 1:6

“Oteruh-to. İətələhu kəpiel əpəha Jerusiləm,*
inu kəpiel keikei pik agin iətəm iəu iəmitəpin,
kəpiel u in rəha nətuəuinian nimə,
kəni iətəmimi iətəm otəhatətə lan,
in otəsaulisian.”

⁷ Kəpiel u in nati keikei o təmah nətəm nəutəhatətə lan. Mətəu o nətəmimi
min nətəm kəsotəhatətəian lan, kəpiel u in təhmen=pən e nəghatian u e Nauəuə
Rəha Uhgın iətəm tətəni məmə,

“Kəpiel u iətəm nətəmimi rəha nuvləkinian nimə kəmotəraki lan,
mətəu Uhgın təmol tuva kəpiel rəha nətuəuinian nimə,”

⁸ kəni Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə,

“Kəpiel u tatol nətəmimi kautələs pikian,

kəni in kəpiel iətəm tatol məmə nətəmimi kəutapitətəl lan mautəmei.”

İlah kəutələs pikin kəpiel u mətəu-inu kautəhti nəuia nəghatian, kəni inu
nəlpəkəuiən iətəm Uhgın təmol o lah.

⁹ Mətəu Uhgın tinitəpin rəkis itəmah məmə rəhan min, kəni itəmah pris
min rəha Kig, kəni itəmah nətəmi asim min nətəm Uhgın tətərmənig e təmah,
kəni itəmah nəuaniləuis min kəti iətəm Uhgın təmaskəlīm məni məmə rəhan.
In təmol itəmah lanəha məmə nəkotəhrun nəni pətigəmian nəni-vivian iətəm
tətəfəri in o rəhan nəuviriən mine natimnati iətəm in təmol. In təmauin rəkis
e təmah məmə onəkohiet e napinəpuiən məmə nəkəhuvən e nəhagəhagian
təuvir rəhan. ¹⁰ Aupən rəkis, itəmah nətəmimi əpnəpin min əmə, mətəu
rəueiu, itəmah nauənəiləuis min rəha Uhgın. Aupən ikın, nəməsotəhrunian
nasəkəhrunian rəha Uhgın, mətəu rəueiu, nəkotəhrun nasəkəhrunian rəha
Uhgın.

¹¹ Rəhak min nətəmimi, nikitəmah otəkeikei mətəhti məmə nəhue niftəni
u səniəmə imatah əhruahru ikın. Kitah kotəhmen e iapispis min mine
Nanihluə† min ikinu. Tol lanəha, iətəni əskasik kəm təmah məmə nəkotəhtul
əskasik isəu o nolian tərəh min iətəm nətəligian rəhatəmah tolkeikei.
Nətəligian min əha, ilah tikimir min rəhatəmah kəni kəutəluagin e nikitəmah.

¹² Nian rəfin kitah kəutatig e nəlugin e nətəmimi nətəm rəhalah nəhatətəian
tikə. Kəni nəmiəgəhian rəhatəmah in otəkeikei məhruahru vivi agin məmə
nati əpnəpin ilah okotətu=pinə nəghatian tərəh e təmah, mətəu okoteruh
nolian təuvir min rəhatəmah, kəni ilah okotəfən nisaiən kəm Uhgın e nian in
otuva min makil nətəmimi lan.

Nisiaian nətəmi asoli

¹³ Kitah nətəmimi rəha İərmənig, kəni kotolkeikei məmə okotisiai nərgin.
Tol lanəha, nəkotol nəuia nətəmi asoli min rəfin nətəm nətəmimi kəutəfəri
ilah məmə okotərmənig. İətəghati e nətəmi asoli təhmen e kig, iətəm in
iətəmi asoli agin, ¹⁴ uə təhmen e rəhan nətəmi asoli min iətəm tətəhli pətigəm
ilah o nolian rəhan uək. İlah okəhuvən motələhu nəlpinian kəm nətəmimi
nətəm kəutəhti lou rəhalah, kəni məutəni-vivi nətəm kautol nolian təuvir.
¹⁵ Nautol lanəha mətəu-inu Uhgın tolkeikei məmə rəhatəmah nolian təuvir
min okotəniəhu nəghatian alməli min rəha nətəmimi min u rəhalah nəhrunian
tikə kəni tətəni rah itəmah.‡ ¹⁶ İtəmah səniəmə slef min rəha təfagə tərəh
min, mətəu-inu Uhgın təmitis rəkis itəmah. Tol lanəha, otətəu=pən nolian
rəha iətəmi kəti lanəha. Mətəu sotənian məmə, “Uhgın təmitis rəkis iəu, kəni

* **2:6** Nəghatian Kris əhruahru tətəni məmə, “Saion,” nərgin kəti min rəha Jerusiləm. **2:6** Aes 28:16;
Efəs 2:20 **2:7** Sam 118:22 **2:8** Aes 8:14 **2:9** Dut 7:6; 14:2; Aes 9:2; Uək 26:18; Efəs 5:8 † **2:11**
Nanihluə, İanihluə — Afin-to e tiksınəri. **2:11** Kəl 5:17,24 **2:12** Mat 5:16 **2:13** Tait 3:1 ‡ **2:15**
E nian rəha Pitə, nətəmimi nəuvein kəmotəməki nətəm kəutəfaki motətu=pən nəghatian min e lah məmə
ilah kəmautol nati pisin pisin min iətəm kəməutatgəhli e lou. **2:15** 1Pitə 3:16

tol lanəha, iəkəhrun nolian nati nak iətəm iəkolkeikei, nati əpnapin in təfagə tərəh.” Kəpə. Itəmah slef min rəha Uhgın, kəni tol lanəha, otətəu=pən nolian min iətəm kotəhruahru. ¹⁷ Otəfən nisialən iətəm təhruahru kəm nətəmimi rəfin. Otolkeikei nəfaki min, inu nətəmimi min rəha Uhgın, kəni onəkotəgin motisiai Uhgın, kəni otisiai kig.

¹⁸ Itəmah slef min, onəkotəkeikei motol nəuia rəhatəmah nətəmi asoli min, kəni motəfən nisialən kəm lah. Nəkotol lanəha kəm lah rəfin, nətəm kautol timətig kəni motəuvir o təmah, mine nətəmi min u kautol nolian əskasik min kəm təmah. ¹⁹ Nəmə təhro nautol əmə nati əhruahru min əmə, mətəu rəhatəmah nətəmi asoli min kautol tərəh e təmah kəni nəutətəu tərəh lan. Uhgın otəni-vivi itəmah nəmə nautos əmə nian iəkis min əha kəutəhuva mautohmis əmə e nikitəmah mətəu-inu nəutəsəl=pən əmə o Uhgın. ²⁰ Mətəu kəsənien məmə itəmah nətəm nəkotəuvir nəmə nautol nolian tərəh kəti, kəni nətəmi asoli kautoh itəmah ohni, kəni nəotaiuien motəgim. Nalpinien u, in rəhatəmah aru əmə. Mətəu Uhgın otəni-vivi itəmah nəmə nautos nahməien mətəu-inu nautol nati təuvir əmə, kəni məsotəgimien. ²¹ Uhgın təmauin e təmah məmə nautol nolian təuvir u, mətəu-inu Kristo təmos nahməien o təmah. In təmaupən məgətun nolian əhruahru əha məmə itəmah nəkotohtəu=pən əmə nimei nəhlkin. ²² Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “In təməsolien təfagə tərəh kəti, kəni in təməsənien nəghatien eiue min nian kəti mine.”

²³ Nian nətəmimi kəmotəghati rah lan, mətəu in təməsahien ilah. Nian in təmətəu nahməien e nipətin, mətəu in təməsənien məmə in otalpin nitai nərahien. Mətəu in təmələhu=pən natimnati rəfin e nəhlmi Uhgın iətəm nian rəfin rəhan nakilien in təhruahru əmə. ²⁴ Nian Iesu təməhkul e nigı kəməluau, kəni təmos nalpinien rəha təfagə tərəh min rəfin rəhatah e nipətin. In təmimis məmə təfagə tərəh min okohmis e nəmiəghien rəhatah, kəni kitah okotəmiəgəh məmə okotohtəu=pən suaru rəha nəhruahruien. Təmosmiəgəh itah e nahməien rəha niməgim e nipətin. ²⁵ Aupən, itəmah nəkotəhmen e sipsip min iətəm kəmotəluēi. Mətəu rəueiu, nəmotəuhlin itəmah məhuva o İətəm Tateh Vivi Sipsip, inu İətəm Tateh Vivi nəmiəghien rəhatəmah.

3

Nolian təuvir rəha iərman mine pətan u kəmuol marit

¹ Kəni e nolien əhmen əmə rəha nisialien İərmənig, itəmah nipətan nəkotəkeikei motol nəuia rəhatəmah min nəman mətəu-inu o nati u. Nəmə ilah kəsotəhatətəien e nəghatien rəha Uhgın, kəni rəhatəmah nolien təuvir min əmə okotiuvi=pən rəhalah nətəligien o Uhgın. Nolian təuvir min rəhatəmah kotəhmen, motəpirəkis nəmə nəutəghati kəm lah. ² Nian ilah koteruh məmə nolien rəhatəmah in təhruahru vivi, kəni kəuteruh nisialien e nəmiəghien rəhatəmah, inu təhmen əmə məmə otiuvi=pa ilah kəhuva o Uhgın. ³ Pəh malə-malə rəhatəmah in səniəmə rəha nipətitəmah, təhmen e nolien rəha nəlisien nəuanutəmi, uə nuvəniən e natimnati kəmol e aien u kol tətəraip-oraip,* uə nuvəniən e napən vi min. ⁴ Mətəu otol malə-malə e nikitəmah iətəm nəuvirien rəhan ko təsikəien. Malə-malə u tol lanu, in nolien əpəou əmə, mine nolien mətig nəməlinuien əha ikin. Nolian əha in nolien keikei kotəuvir e nəhmti Uhgın. ⁵ Inu nolien rəha nipətan nəfaki min aupən nətəm kəmotələhu=pən əskasik rəhalah nətəligien e Uhgın. İlah kəmotol nəuia

2:17 Rom 12:10 **2:18** Efəs 6:5 **2:20** 1Pitə 3:14,17 **2:21** Mat 16:24; Jon 13:15 **2:22** Aes 53:9; Jon 8:46; 2Kor 5:21; 1Jon 3:5 **2:23** Aes 53:7; 1Pitə 3:9 **2:24** Aes 53:5-6; Rom 6:11 **2:25** Esik 34:5-6; Mat 9:36; Jon 10:14; Hip 13:20-21 **3:1** Efəs 5:22 * **3:3** Nati kətəuan kəmol e aien u kol tətəraip-oraip, uə iəring, uə ring, uə nəuanati katəlis nəhlmitəmi lan. **3:3** 1Tim 2:9

rəhalah mın nəman, kəni nolian əha, kəmautol malə-malə e nıkilah,⁶ təhmen e Serə iətəm təmol nəuia Epraham, kəni mətəu in lan məmə in rəhan iətəmi asoli. Kəni itəmah nenəti Serə nəmə itəmah nautol nolian mın iətəm kotəhruahru, kəni məsotəginian.

⁷ Kəni itəmah nəman nətəm nəmotol marit, e nolian əha inəha rəha nisialian İərmənig, nəkotəkeikei motos neinatigian o neruh vivian rəhatəmah mın nıpətan e nəmiəgəhian rəhatəmah mətəu-inu, ilah kəsotosian nəsanənian təhmen e təmah. Kəni motisiai ilah e rəhatəmah nolian mın mətəu-inu ilah mın okotos mın nati təuvir u, nəmiəgəhian itulin. Otol lanəha məmə nati kəti otəsisigian e rəhatəmah nəfakian.

Nəfaki mın rəfin

⁸ Naunun nəghatian əha. Itəmah rəfin nəkotəkeikei motol nolian mın u: otos nətəligian kətiəh, otasəkəhruin itəmah mın, otolkeikei itəmah mın, otol nikitəmah timətig o təmah mın, otosiahu rəhatəmah nətəligian. ⁹ Nəmə nətəmimi kautol tərəh e təmah, mətəu nəsotalpiniən nitai nərahian. Nəmə nətəmimi kəutəghati rah e təmah, mətəu nəsotalpiniən. Mətəu otəfaki motəni=pən kəm Uhgın məmə in otol təuvir kəm lah. Nəkotol lanəha mətəu-inu Uhgın təmau in e təmah məmə onəkotol nolian əha, pəh onəkotos nəuvirian rəhan. ¹⁰ Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə, “İətəmimi iətəm tolkeikei nəmiəgəhian təuvir, kəni molkeikei məmə otətəu təuvir nian rəfin, in otəkeikei məsənian nəghatian tərəh mın, kəni in otəkeikei məsənian neiuəian.

¹¹ In otəkeikei məuhlin in, miet rəkis e nolian tərəh mın, kəni mol əmə natimnati mın iətəm kotəuvir.

In otəkeikei malkut pik məmə otatig ilah nətəmimi rəfin e nəməlinuian.

¹² In otəkeikei mol lanəha mətəu-inu İərmənig tateh vivi nətəm kotəhruahru, kəni matətəligi vivi e rəhalah nəfakian, mətəu tatol tikimir ilah nətəm kautol təfagə tərəh.”

¹³ ? Nəmə nəkotalkut pik o nolian natimnati mın iətəm kotəuvir, pəh otol nərahian kəm təmah? ¹⁴ Mətəu nəmə nıpəhriənian nautətəu nahməian o nolian əhruahru rəhatəmah, kəni nəutatig e nəuvirian pəhriən. Sotəginian e nərahian iətəm nətəmimi kotəhrun nolian kəm təmah, kəni pəh nikitəmah təsəhti pikian.

¹⁵ Mətəu e nikitəmah, otisiai Kristo məmə in İərmənig. Otəhtul maru e nian rəfin o nuhalpiniən nəghatian rəha iətəmimi pəh iətəm tətətapuəh o təmah məmə təhro nəutələhu=pən əskasik rəhatəmah nətəligian e İesu. Mətəu otəghati mətig kəm lah e nisialian. ¹⁶ Kəni nian rəfin nəkotəkeikei motəhrun e nətəligian rəhatəmah məmə rəhatəmah nolian in təhruahru əmə. Kəni nəmə nətəmimi kotəghati rah e nolian təuvir mın rəhatəmah mətəu-inu itəmah rəha Kristo, ilah okotaulis e nəghatian tərəh mın rəhalah.

¹⁷ Nian nautol nolian təuvir mın, mətəu nautos nahməian lan, kəni nahməian u, in nati təuvir nəmə nahməian u in nətəligian rəha Uhgın. Mətəu nəmə nautol nolian tərəh mın, in nati tərəh, nati əpnəpın məmə nautos nahməian lan. ¹⁸ Tol lanəha mətəu-inu, Kristo təmimis o təfagə tərəh mın, təmimis nian kətiəh əmə tinəhmen, ko təsimis minian nian kəti. In iətəmi in təhruahru ağin, mətəu təmimis o nətəm kəsotəhruahruian məmə otos itəmah muvən kəm Uhgın. Kəmotuhamu in kəni nıpətin timis, mətəu Uhgın təmol məmə in təmiəgəh mın e nımisiən, e nəmiəgəhian kəti rəha nəgəu e neai.

¹⁹ Kəni e nəmiəgəhian əha, təmuvən məni pətigəm nəghatian rəha Uhgın kəm

narmi nətəm kəmoħmīs u kəutatig e kaləpus,† ²⁰ ilah u kəmautəhti nəuia Uhgīn aupən aupən agīn nian Uhgīn təmatos rəhan nətəligiən əfəməħ mətəhtahnin ilah e nian suah u Noa təmatuvləkin negəu. E nian əha rəha nəhu asoli, Uhgīn təmosmiəgəħ nətəmimi eit əmə nətəm ilah kəməutatig e negəu nian negəu təmuven=pən e nəhu. ²¹ Kəni nəhu əha, in narmi noliən bəptais iətəm tatosmiəgəħ itəmah mīn rəueiu. Noliən bəptais u, nīpətīn səniəmə tətəfəl rəkis nəmit e nīpətī iətəmimi, mətəu in təhmen məmə nəkotətapuəħ o Uhgīn məmə in otəfa kəm təmah nəhrunian məmə rəhataħ təfagə tərāħ mīn təmīkə. Kəni nəsanəniən asoli iətəm Uhgīn təmol Iesu Kristo təmiəgəħ mīn e nīmisiən lan, in nəsanəniən iətəm tatosmiəgəħ itəmah e noliən bəptais. ²² Kəni Iesu Kristo tīnuvən rəkis əpəħa e negəu e neai, kəni mətətig e nīkali Uhgīn maru, ikin nīsiaiən tətətig ikin, mīne nəsanəniən, mīne nepətiən. Kəni Uhgīn təmol məmə nagelo mīn, mīne natimnati rəfin iətəm kautos nepətiən mīne nəsanəniən, ilah rəfin kəutatig əhgəl narməniğiən rəha Iesu.

4

Suaru rəha noliən nəuia Uhgīn

¹ Tol lanəħa natimnati mīn əħa, itəmah onəkotəkeikei motos nətəligiən rəha Kristo kəni mautəhtul maru o nətəuiən nəhməiən e nīpətītəmah, mətəu-inu in tətətəu nəhməiən asoli e nīpətīn. Nautol lanəħa mətəu-inu nəmə itəmah nīnotətəu tərāħ e nīpətītəmah, nati əpnəpīn nautol noliən təuvīr mīn, kəni tətəgətun məmə nīnotəpəħ noliən rəħa təfagə tərāħ. ² Tol lanəħa, nian itəmah nəutatig e nəhue nīftəni u, nəsotohtəu-pəniən suaru rəħa noliən natimnati tərāħ mīn iətəm tətətig e rəhatəmah nətəligiən, mətəu onəkotohtəu=pən suaru rəħa noliən nəuia Uhgīn. ³ Nəmotərəkin rəkis nian tətət o nītəu-pəniən noliən mīn rəħa nətəmimi mīn u kəsotəniən nīpəħriənian e Uhgīn. Aupən, itəmah nəmautit əpnəpīn nīpətan; kəni nətəligiən rəhatəmah təmatuvən o natimnati tərāħ mīn; kəni nəməutəpīs; kəni nəmautol lafet rəħa nītəuiən nīpətan; kəni nəməutəmnīm alikol məutəpīs məutəlməli; kəni nəməutəfaki kəm narmi nati mīn iətəm in noliən tərāħ agīn. ⁴ Nətəmimi mīn əħa kəsotəniən nīpəħriənian e Uhgīn, narmīlah təmiuvīg mətəu-inu itəmah nəmotəpəħ nītəu-pəniən ilah məhuvən motəmnīm e təfagə tərāħ rəħalah iətəm təhmen e naruəħ asoli iətəm tətəiu. Kəni ilah kəutəni rah pīk itəmah ohni.

⁵ Mətəu ilah okotəkeikei motəni pətīgəm natimnati mīn rəfin e nəmiəgəħiən rəħalah kəm Uhgīn iətəm in tətəhtul maru məmə otakil məni nəghatiən rəħa nalpīniən rəħa nətəm kəmoħmīs, mīne nətəm kəutəmiəgəħ. ⁶ Tol lanəħa, nətəmimi mīn u nətəm kəmoħmīs rəkis, ilah kəmotətəu nanusiən təuvīr* məmə nati əpnəpīn kəmoħmīs təhmen e nətəmimi rəfin, mətəu Uhgīn təħrun noliən ilah okotəmiəgəħ mīn e narmīn, təhmen lan.

† **3:19** Nətəmimi nətəm kotəħrun vivi Baebol, kəutəni məmə suaru keiu o nəhrunian fes 19 u. Suaru 1: Aupən suah u Noa tətətəni pətīgəm nəghatiən rəħa Uhgīn kəm nətəmimi. Nian in tətətəni pətīgəm nəghatiən təhmen lanu, təhmen əmə məmə ilau Iesu kəmətuan. Kəni nəghatiən rəħa Noa in təhmen əmə e nəghatiən rəħa Iesu. Mətəu nətəmimi e nian əħa kəmotəuhlin=pən nəmtəħlah e nəghatiən rəħan, kəni rəueiu əħa ilah kəutəməħli e kaləpus. Suaru 2: Kəmotətəu-pəri Iesu e nīgi kəməluau e Fraide. Kəni e Sarere, nian nīpətīn tətətəməħli əħanəħ e nīpəg, mətəu narmīn rəħan təmuven meruh nətəmimi mīn u ilah kəutəməħli e kaləpus u fes 19 tətəni. Kəni məghati kəm lah. In təmuven məmə təni=pən kəm lah məmə in təmol win e rəħan uək. Mətəu in tətəsegəħaniən e lah məmə okotəuhlin rəħalah nətəligiən kəni motəhatətə lan, mətəu ilah kəmotəmkarəpən rəkis. **3:20** Jen 6-7 **4:1** Rom 6:2,7 **4:3** Efəs 2:2-3

4:5 Uək 10:42 * **4:6** Nəmə təħro nəghatiən u, “Nətəmimi mīn u nətəm kəmoħmīs rəkis,” tətəghati e nətəmimi nətəm kəmotəhatətə e Kristo, kəni uərisīg lan kohmīs. Uə nəmə təħro tətəghati e nətəmimi nətəm kəmoħmīs e nian rəħa Noa (eruh-to 3:19).

⁷ Kitah kəutəhuva iuəkir e nian rəha naunun natimnati rəfin. Tol lanəha, otol rəhatəmah nətəligiən otərman-ərman məmə nəkotəhrun nəghatiən kəm Uhgın e nəfakiən iətəm təsanən. ⁸ Kəni nati keikei in ilis tapirəkis natimnati rəfin məmə, nəkotalkeikei itəmah min e nikitəmah rəfin mətəu-inu e nian nautol lanəha, kəni nian rəfin, nəutəhtul maru o naluiən e noliən tərəh min rəhatəmah. ⁹ Kəni nəkotəkeikei motit itəmah min məhuvən lahuənu min rəhatəmah məmə nəkotəuən itəmah min, kəni motəgətun ikın nətəmimi okotapili ikın. Kəni məsotolien məmə nikitəmah təsagiənien ohni.

¹⁰ Uhgın təməfinə nəsanəniən pişin pişin min kəm təmah kətiəh kətiəh. Təuvir məmə nəkotol uək e nəsanəniən min əha məutasiru e təmah min. Kəni otol uək əha e noliən rəha noluək min nətəm kautol uək əhruahru rəha Uhgın nian rəfin. Onəkotəuəri nəuviriən rəhan e suaru pişin pişin min iətəm in tətəfinə. ¹¹ Tol lanu, nəmə Uhgın təməfən kəm iətəmi kəti nəsanəniən rəha nəni pətigəmiən, kəni təuvir məmə in otəni pətigəm təhmen əmə məmə rəhan nəghatiən in rəha Uhgın. Nəmə Uhgın təməfən kəm iətəmi kəti nəsanəniən rəha nasiruiən, kəni təuvir məmə in otasiru e nətəmimi e nəsanəniən iətəm Uhgın təməfən məmə, e natimnati rəfin, nətəmimi okotəni-vivi Uhgın o nati iətəm Iesu Kristo təmol. Pəh kitah kəutəni pətigəm rəhan nəuviriən mine nəsanəniən əmə lanko matuvən naunun tikə. Əuəh.

Nəfaki min okotos nahməiən e nipətilah

¹² İəu min nəuvein nətəm iəkölkeikei pik itəmah, iəkəhrun məmə rəueiu nərahien əskasik tatələs pikin itəmah təhmen e nigəm, kəni nautətəu nahməiən asoli lan. Mətəu təsəuviriən məmə narmitəmah otivig pik o nərahien min əha. Nərahien min əha kəutəhuva o nətəmimi tepət, səniəmə itəmah əmə.

¹³ Mətəu təuvir məmə nikitəmah otətagiən əmə mətəu-inu nəutətəu nahməiən təhmen=pən əmə e Kristo. Kəni nəmə nautol lanəha, kəni nikitəmah otəgiən pik agin nian in otol əpu rəhan nəhagəhagiən asoli rəha nəuviriən mine nəsanəniən rəhan. ¹⁴ Nəmə nətəmimi kəutəni rah itəmah o nərgi Kristo, kəni onəkotatig e nəuviriən pəhriən, mətəu-inu nian kəutəni rah itəmah o Kristo, inu tətəgətun məmə Narmın Rəha Uhgın iətəm təsanən məhagəhag mətətig o təmah. ¹⁵ Tərəh məmə itəmah kəti otol noliən rəha nohamuiən itəmi, uə nakləhiən, uə natgəhliən lou, uə təfagə tərəh əkəku kəti təhmen e nəghati pikien. Nəmə in tatos nalpiniən mətətəu nahməiən ohni, kəni təhruahru əmə.

¹⁶ Mətəu nəmə itəmah nautos nahməiən mətəu-inu itəmah Kristin min, sotaulisiən ohni, mətəu nəkotəkeikei motəni-vivi Uhgın məmə nautos nərgin u Kristin. ¹⁷ Tol lanəha mətəu-inu nian rəha nakilien nətəmimi rəha Uhgın tinətuəuin. ! Kəni nəmə nakilien əha tinətuəuin e nətəmimi rəha Uhgın, kəni okəmanəhro e nətəmimi min u kəutəhti nanusiən təuvir rəha Uhgın!

¹⁸ Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə,

“Nəmə in tiəkis o nətəm kotəhruahru məmə Uhgın otosmiəgəh ilah, kəni otiəkis pik o nətəmimi kotəruru Uhgın mautol təfagə tərəh məmə in otosmiəgəh ilah.”

¹⁹ Kəni tol lanəha, nətəmimi nətəm kautətəu nahməiən mətəu-inu in nətəligiən rəha Uhgın, təuvir məmə ilah okotələhu=pən nəmiəgəhiən rəhalah e nəhlmi Uhgın iətəm təmol neai min niftəni mine natimnati rəfin, kəni nian rəfin in tatol rəhan nəghatiən. Kəni təuvir məmə ilah okautəkeikei mautohtəu=pən min əmə suaru rəha noliən təuvir.

5

Nəghatiən tatuvən kəm eldə min mine nətəm aluə

4:7 1Pitə 1:13; 5:8; Rom 13:11-12 **4:8** 1Pitə 1:22 **4:11** Rom 12:6-8 **4:13** Uək 5:41; Jem 1:2; 1Pitə 1:6-7 **4:14** 1Pitə 2:20 **4:18** Prov 11:31

1 Kəni rəueiu, iəkolkeikei məmə iəkəghati nəuветin kəm təmah eldə mın rəha niməfaki. İəu eldə kəti iəkəhmen e təmah, kəni iəu əhruahru iəmeruh nahməian rəha Kristo, kəni Uhgın otəfa kəm tah rəhan nəuветin nəhagəhagiən asoli rəha nepətiən mine nəsanəniən rəhan, iətəm in otol əpu. ² Inu rəhak nəghatiən kəm təmah məmə, otol uək rəha neh viviən nətəmimi rəha Uhgın nətəm kəutatig e nəhlmitəmah, təhmen e iətəmi rəha sipsip iətəm tateh vivi rəhan sipsip mın. Kəni otol e nikin agiən mətəu-inu nəkotolkeikei məmə nəkotol. Inu nətəligiən iətəm Uhgın tolkeikei. Mətəu təsəuviəriən məmə nəkotol nikitəmah təsagiəniən məmə nəkotol. Kəni sotoliən mətəu-inu nikitəmah təhti məmə onəkotos pik məni lan. Mətəu otol əmə mətəu-inu nikitəmah tətəgiən məmə onəkotasiru. ³ Kəni təsəuviəriən məmə itəmah nəkəhuva motəhmen e iətəmi asoli iətəm tatol təskasik kəm rəhan nolua k mın, mətəu itəmah onəkotol noliən iətəm in təhruahru məuvir məmə iəfaki mın kotəhrun neruhiən kəni motohtəu=pən noliən rəhatəmah. ⁴ İətəmi asoli rəha nətəmi kəutəsal vivi o sipsip mın otiet pətigəm=pa mın, kəni e nian əha, in otəfinə nətəouien təuvir rəha nisaiən kəm təmah iətəm ko rəhan nəuviəriən təsikəiən.

⁵ Kəni e noliən kətiəh əmə, itəmah nətəm alua, otisiai motol nəuia eldə mın rəha niməfaki. Kəni itəmah rəfin agiən onəkotosiahu rəhatəmah nətəligiən teiuaiu mautisiai itəmah mın rəfin. Otol lanəha mətəu-inu Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə,

“Uhgın təsagiəniən e nətəm kəutəfəri mətəhtipəsik e lah,

mətəu tətəfən rəhan nəuviəriən kəm nətəm kautosiahu aru ilah.”

⁶ Kəni tol lanəha, otosiahu aru itəmah motatig ahgəl nəhlmi Uhgın əsanən, məmə in otəfəri itəmah e nian əhruahru rəhan. ⁷ Kəni otos rəfin natimnati mın nəutətəlig lan məhuva motələhu=pən kəm Uhgın mətəu-inu, in tolkeikei itəmah mateh vivi itəmah.

⁸ Otair mauteh vivi mətəu-inu rəhatəmah tikimir Setən in təhmen=pən e laion kəti iətəm tətəiu oneuən kəni nikin tətərkərik mətəsal e iətəmi məmə otun. ⁹ Otəhtul əskasik e nəhatətəiən rəhatəmah nian Setən tətəuə o təmah, mətəu-inu itəmah nəfaki mın nəuvein əpəha ikin mın rəfin e nəhue niftəni, kautos əmə nahməian əhmen əmə.

¹⁰ Mətəu uərisig lan nəmotətəu rəkis nahməian e nian əkuəkir əmə, kəni Uhgın otol nəkotətəu təuvir mın e rəhatəmah nəmiəgəhiən, kəni mol nəkotəsanən e rəhatəmah nəhatətəiən, motəhtul əskasik, kəni nati kəti otəsiuvi rəkisiən itəmah. Nəuviəriən mın rəfin tatsipən əmə o Uhgın, kəni in təmauin e təmah nəkəhuva e Kristo məmə nəkəhuvən e nəhagəhagiən asoli rəha nəuviəriən rəhan, mine rəhan nəsanəniən iətəm tətətig itulin. ¹¹ Pəh kotəni pətigəm nəsanəniən rəha narməniğiən rəhan, tatuvən əmə lanko naunun tikə. Əuəh.

Naunun nəghatiən

¹² Sailəs* itimlau mın, təmasiru e nauəuə u, kəni iateh məmə in piak təuvir kəti, kəni rəhak nipiəhriəniən tətətig lan. İətətei nauəuə əkuəkir u kəm təmah məmə iəkəfəri rəhatəmah nətəligiən, kəni iətəni pətigəm məmə natimnati iətəm iəmətei rəkis, kəutəghati e nəuviəriən pəhriən rəha Uhgın. Otəhtul əskasik lan. ¹³ Piatəmah mın mine nəuvinitəmah mın e niməfaki u ikinu Rom kəutəni

5:1 Rom 8:17-18; 2Kor 1:5-7; Efəs 3:13; Fil 1:29 **5:2** Jon 21:15-17; Uək 20:28 **5:3** 2Kor 1:24; Fil 3:17; Tait 2:7 **5:5** Prov 3:34; Efəs 5:21; Jem 4:6 **5:6** Mat 23:12; Luk 14:11; Jem 4:10 **5:7** Mat 6:25-30 **5:8** 1Təs 5:6 **5:9** Efəs 6:10-18; Jem 4:7 **5:9** Efəs 6:11-13; Jem 4:7 * **5:12** Nəghatiən Kris tətəni nərgin u məmə, “Silfanus” iətəm in nərgin əkuəkir u “Sailəs.” **5:12** Uək 12:2,25; 13:13; 15:22,30

təuvir kəm təmah.† Uhgın təmitəpın itəmah min ilah. Kəni nətik u Mak, in min tətəni təuvir kəm təmah. ¹⁴ Otəni təuvir kəm təmah min təhmen məmə itəmah kətiah əmə e Kristo.

Pəh Uhgın otəfinə rəhan nəməlinuian kəm təmah rəfin u nətəmimi rəha Kristo.

† **5:13** Nəghatian Kris əhruahru tətəni məmə, “Pətan iətəm tətətig Papilon,” mətəu niyətin məmə “niməfaki əpəha Rom.” E nian rəha Oltestimin, Papilon in taun asoli kəti iətəm nepətin mine nəsanəniən rəfin rəha nəhue niftəni tətətig lan, kəni nətəmimi ikin kətol tiki mir kəm nətəmimi min rəha Uhgın. Kəni təhmen=pən əmə e nian rəha Pitə, Rom tətərmənig e lahuənu min rəfin mətəmaki e nətəm kətəfaki kəm Uhgın. **5:13** Uək 12:2; 2Tim 4:11

2 Pitə

Nauəuə iətəm tatol keiu lan iətəm Pitə təmətei Nəghatiən əkuəkır rəha nauəuə u 2 Pitə

?Pəh təmətei nauəuə u? Pitə təmətei nauəuə u.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei tatuvən kəm nətəmimi rəha niməfaki ikin min rəfin.

?Natigian təhro lanu nian təmətei? Pitə təhrun məmə otəsuvəhiən timis, kəni molkeikei məmə otəfən rəhan naunun nəghatiən kəm niməfaki.

?Təmətei nauəuə u o nak? Tolkeikei məmə otəhgi-pəri kəni məgətun nətəmimi rəha niməfaki məmə nəgətun eiua min okəhuva e nəlugin e lah. Mətəu niməfaki otəkeikei matəhtul əskasik mətitəu=pən əmə nəgətuniən iətəm təhruahru. Kəni molkeikei məmə nəhatətəiən rəhalah e Iesu otəkeikei muva məskasik, kəni nəhruniən rəhalah e Iesu otəkeikei meviə.

*Pitə təməni təuvir kəm lah
(Jut 4-13)*

¹ İəu Saimon Pitə, iəu slef mine aposil rəha Iesu Krısto. İətəni təuvir kəm təmah nətəm nəmotos nəhatətəiən iətəm in təuvir təhmen e rəhatimah. Nəmotos nəhatətəiən əha e suaru rəha Iesu Krısto iətəm təhruahru. In rəhatah Uhgın mine İosmiəgəh.

² Pəh Uhgın otəfinə rəhan nəuviriən mine nəməlinuiən tapirəkis agin kəm təmah nian rəhatəmah nəhruniən rəha Uhgın mine Iesu rəhatah İərmənig təteviə matepət.

Uhgın təmauin e lah məmə rəhan min nətəmimi

³ E nəsanəniən rəha Uhgın, təməfa kəm tah natimnati rəfin iətəm okotəkeikei motos məmə kitah kautos nəmiəgəhiən, kəni məmə kəutaliuək e suaru əhruahru iətəm Uhgın tolkeikei. Tətəfa e nəhruniən rəhatah ohni. In təmauin e tah e rəhan aru əmə nəsanəniən mine nəuviriən. ⁴Kəni e nəsanəniən mine nəuviriən rəhan, in təməfa rəhan nəniəskasikiən min iətəm iahgin kəni məuvir pik. Təməfa lanəha məmə e nəniəskasikiən min əha, nəkotəhrun nuvaiən motol kətiəh e noliən rəha Uhgın, kəni motagim rəkis e nərahian rəha nəhue niftəni iətəm təmsipən e nolkeikeiən tərəh min e niki nətəmimi.

⁵ Kəni tol lanəha, nəkotəkeikei motalkut pik məmə noliən rəhatəmah otuva məuvir agin. Rəhatəmah nəhatətəiən əha ikin, kəni nəkotəkeikei motol min noliən min u: otol təuvir kəm nətəmimi, kəni otos nəhruniən, ⁶ oteh vivi rəhatəmah nətəligiən min, kəni otəhtul əskasik e Uhgın nian nərahian tətuva, kəni otəfən rəhatəmah nəmiəgəhiən rəfin kəm Uhgın kəni motol nəuiən, ⁷ kəni otolkeikei nəfaki min, kəni otolkeikei nətəmimi rəfin. ⁸ Təuvir məmə nəkotol noliən min əha, mətəu-inu nian nautol mautol mautol ilah, kəni rəhatəmah nəhruniən e rəhatah İərmənig Iesu Krısto otəuə e nəuan tepət min e nəmiəgəhiən rəhatəmah. ⁹ Mətəu nəmə iətəmimi kəti təsolian natimnati min əha, kəni in təmalu məmə Uhgın təmafəl rəkis noliən tərəh min rəhan aupən, kəni tətəgətun məmə in təhmen e iətəmi kəti iətəm in tərəru nəsal-pəniən isəu, uə nəmə təhro nəhmtin təpis.

¹⁰ Tol lanəha piak min mine nəuvirik min, nəkotəkeikei motalkut əskasik məmə nəkotol noliən min əha, kəni ilah okotəgətun məmə nıpəhriənən, Uhgın təmitəpın itəmah, kəni mauin e təmah məmə rəhan nətəmimi. Mətəu-inu nəmə nəkotol natimnati min əha, kəni ko nəotəmeiən nian kəti, ¹¹ kəni Uhgın nikin

otagiən məmə oterəh e doə o təmah məmə nəkotəhrun nuvəniən ikin iətəm Iesu Krısto, rəhatah İərməniğ mine İosmiəğəh, in otarməniğ itulin ikin.

¹² Tol lanəha, nian rəfin iəkəkeikei mətəni=pinə natimnati min u kəm təmah məmə nikitəmah otəhti min, nati əpnəpin nəkotəhrun ilah, kəni motəhtul tiəkis e nıpəhriəniən iətəm nəmos rəkis. ¹³ E nian iətəmiəğəh əhanəh e nəhue nıftəni u, nıkkik təhti məmə təhruahru məmə iəkəni pətigəm min natimnati min əha məmə nikitəmah otəhti min, ¹⁴ mətəu-inu iəkəhrun məmə otəsuvəhiən iəkimis, təhmen məmə rəhatah İərməniğ Iesu Krısto təmol əpu əhruahru kəm iəu. ¹⁵ Kəni iəkəkeikei malkut pik rəueiu məmə onəsotaluiən natimnati min u nian oiəkimis rəkis.

¹⁶ Nian iəmotəni pətigəm kəm təmah məmə Iesu Krısto otuva min e nəsanəniən, iəməsəniən namsu min iətəm iətəmi kəti təmol e rəhan əmə nətəligiən, mətəu itimahal iəmleruh əhruahru e nəhmtitimahal məmə rəhan nəsanəniən min nəhəğəhəgiən in ilis əgin. ¹⁷⁻¹⁸ Itimah Iesu əpəha ilis e nıtəuət rəha Uhgın nian Uhgın Tatə təməfən nisaiəni kəm in, kəni mol in nəhəğəhəgiən tasiə miet e nıpətın, kəni təmətəu nəuia Uhgın u Nəhəğəhəgiən Asoli təməni kəm in məmə, “Inu nətik iətəm iəkolkeikei, nıkkik tagiən pik ohni.” Itimahal min iəmhletəu nəuiən əha təmsipən e negəu e neai.

¹⁹ Natimnati min əha təmol itimah iəkotəhrun vivi məmə nəghatiən rəha iəni min əpən in nıpəhriəniən. Nəghatiən əha təhmen e lait kəti tətasiə e napinəpuian. Kəni təuvır məmə itəmah min onəkotətəu vivi nəghatiən əha mətəuarus=pən Iesu Krısto otuva min. Kəni Iesu Krısto təhmen e fətukai iətəm tətəri, kəni nian rəhan otuva min lan, təhmen e nəhəğəhəgiən rəha nianian. Kəni nəhəğəhəgiən rəhan otasiə e nikitəmah məğətun vivi Uhgın kəm təmah. ²⁰ Kəni nati asoli e natimnati min u, nəkotəkeikei motəhrun məmə nəghatiən rəha iəni min e Nauəuə Rəha Uhgın, səniəmə nətəligiən mine nəghatiən əmə rəhalah,* ²¹ mətəu-inu nəghatiən rəha iəni min təsisipəniən e nətəligiən rəha nətəmimi əmə, mətəu nətəmimi kəmotəni pətigəm nəghatiən iətəm təmsipən e Uhgın nian Narmın Rəhan təmek nıkilah masiru e lah o nəghatiən.

2

Nəğətun eiuə min

¹ Mətəu iəni eiuə min əha ikin e nıki nətəm Isrel əpən, kəni e noliən kətiəh əmə, nəğətun eiuə min okəhuva min e nikitəmah. E noliən oneuən, okotəni pətigəm nəğətuniən eiuə min iətəm otərəkin rəhatəmah nəhatətəiən, kəni tapirəkis nati u, ilah okotəuhlin nəmtahlah e rəhalah İətəmi asoli, nati əpnəpin in təmos nəhmti lah. Kəni otəsuvəhiən, Uhgın otərəkin ilah e nalpiniən iətəm ilah aru əmə kəutiuvı=pa. ² Kəni nətəmimi tepət okotəhtəu=pən noliən tərəh min rəhalah iətəm tol naulisən. Kəni tol lanəha, nətəmimi tepət okotəni rah suaru rəha nıpəhriəniən. ³ Kəni mətəu-inu ilah kotolkeikei pik məni, kəni okotos rəhatəmah natimnati e noliən ekəu-ekəu e nəuanagei min iətəm kəmotəni əmə e nətəligiən aru əmə rəhalah. Nuvəh əgin, Uhgın təməni pətigəm nalpiniən rəhalah, kəni otəsuvəhiən in otərəkin ilah.

⁴ İtəmah nəkotəhrun məmə in otol nalpiniən əha mətəu-inu nəmoteruh noliən rəhan əpən. Nian nagelo min kəmotol təfagə, Uhgın təsaskəlīm əməiən rəhalah nalpiniən, mətəu təməraiki=pən e lah e nıpəğ asoli teiuaiu

1:14 Jon 21:18-19; 2Kor 5:1 **1:17-18** Mat 17:5; Mak 9:7; Luk 9:35 **1:19** Nəh 22:19 * **1:20** Suaru kəti min o nəuhliniən nəghatiən Kris e 1:20 tol lanu: “Kəni nati asoli e natimnati min u, nəkotəkeikei motəhrun məmə iətəmi kəti tikə məmə, in pisin əmə otəni nıpətı nəghatiən rəha iəni min iətəm kəməteı e Nauəuə Rəha Uhgın,” **1:21** 2Tim 3:16; 1Pitə 1:11-12 **2:1** Mat 24:11; Jut 4

agin, ima nətəm kotərah, kəni təməlis ilah e sen, kəni kəutatig e napinəpuian mətəuarus=pa in otələhu nəghatiən o nalpiniən rəhalah. ⁵ Kəni Uhgın təməsaskəlim əməiən nalpiniən rəha nətəmimi aupən nətəm kəmutəhti nəuian e nian rəha Noa, mətəu təmoəhamu ilah e naruəh asoli iətəm təmaiu. Mətəu Noa tətətəni pətigəm nəghatiən rəha noliən iətəm təhruahru e nəhmti Uhgın, kəni Uhgın təmosmiəgəh in, mine rəhan nətəmimi səpın. ⁶ Kəni Uhgın təmöl nalpiniən o nərahian rəha nətəm Sotəm mine Kəmorə, kəni təmuvan taun mil əha e nigəm, kuol nəhmtahu e lau. Inu tətəgətun nati nak iətəm otol kəm nətəmimi min u nətəm kəutəhti nəuian. ⁷ Mətəu in təmosmiəgəh iətəmi u Lot. In iətəmi əhruahru e nəhmti Uhgın, kəni nikin tətəhmə o noliən tərəh min iətəm tol naulisiən rəha nətəmi min əha ikin əha u kəmutəhti nəuia Uhgın. ⁸ Kəni in tətətətig ilah min ilah, kəni nian rəfin in təmeruh noliən tərəh min rəhalah, kəni mətətəu nəghatiən tərəh min rəhalah, kəni nian rəfin əmə, nikin iətəm təhruahru əmə, təmahmə pik o noliən tərəh min rəhalah.

⁹ Natimnati min əha tətəgətun məmə İərməniəg Uhgın təhrun nosmiəgəhiən nətəmimi nətəm kotəhatətə lan, kəni təhrun nəmki rəkisiən ilah e nərahian iətəm kəutatig lan. Mətəu nətəmimi nətəm kəsotəhruahruian, Uhgın təhrun naskəlimiən mol nalpiniən kəm lah rəueiu muvən mətəuarus nian in otələhu nəghatiən o nalpiniən rəha nətəmimi. ¹⁰ Uhgın otol nalpiniən kəm nətəm kotərah rəfin, mətəu in otol nalpiniən asoli kəm nətəmimi nətəm kəutol natimnati rəha naulisiən iətəm nıpətillah tolkeikei məmə okotol, kəni natimnati u kəutol ilah tamikmik, kəni nətəmimi min əha kəsotolkeikeiən məmə iətəmimi kəti uə Uhgın otərməniəg e lah.

Nəgətun eiuə min əha kəutəfəri məsotəginiən nati kəti, kəni məsotəginiən nəni rahian natimnati e negəu e neai iətəm kəutəmiəgəh u ilah ilis pik. ¹¹ Nati əpnapın nagelo min u ilah kotəsanən kəni nahgilah tepət tapirəkis nətəmimi min əha, mətəu nagelo min kəməsotəhiən nəgətun eiuə min əha,* məsotəpəniən nəghatiən kəti e lah e nəhmti İərməniəg Uhgın. ¹² Mətəu nəgətun eiuə min əha kəutəni rah natimnati min iətəm ilah kəsotəhruniən. Ilah kotəhmen e nati arpın min, iətəm rəhalah nətəligiən tikə, mətəu kəutol əmə nati iətəm nıpətillah tolkeikei. Nati arpın min əha kəmotair məmə nətəmimi okotaiu o lah motəhamu ilah. Kəni Uhgın otəəkın min nətəm kotərah min əha təhmen e nətəmimi motərpın kəni motəhamu nati rərpın min əha. ¹³ Uhgın otətəou ilah e nərahian mətəu-inu ilah kəmotol nərahian kəm nətəmimi.

Kəni nəgətun eiuə min əha, nikilah tagiən məmə okotəuən mine motəmnim pik, səniəmə lapın əmə mətəu e nərauiə. Ilah kotəhmen e napiniən e napən, uə kotəhmen e nıməgim iətəm tatol aulis itəmah, mautəəkın nərgi nıməfaki. Kəhuva motəuən itəmah min ilah, mətəu kəuteiuə e təmah, mautol noliən tərəh. ¹⁴ Nian rəfin rəhalah nətəligiən tatuvən o nakləhiən e nıpətan u rəhalah nətəligiən timətig əmə. Kəni nian rəfin kəutol təfəgə tərəh məsotəpəhiən. Kəutiuvı kalın rəkis nətəmimi nətəm rəhalah nətəligiən təsəskasikiən kəutəhuvən o noliən tərəh. Ilah kəutəgətun aru ilah e noliən rəha nəvərəsiən. Uhgın təməni rəkis nalpiniən rəhalah. ¹⁵ Ilah kəmotəpəh suaru iətəm təhruahru, kəni motəkəu motəhtəu=pən suaru rəha Paləm nətə Peor, iətəm təmölkeikei pik nosiən məni e noliən tərəh. ¹⁶ Mətəu togki kəti təmahı o rəhan noliən tərəh min. Kitah kotəhrun məmə togki min kəsotəghatiən, mətəu Uhgın təmöl togki rəha Paləm təghati e niki iətəmimi məmə otəniəhu noliən ekəu-ekəu rəha iəni u.

2:4 Jut 6 **2:5** Jen 6-8; 2Pitə 3:6 **2:6** Jen 19:24; Jut 7 **2:7** Jen 19:1-16 **2:10** Jut 7-8,16 * **2:11** Suaru kəti min o nəuhliniən fes u təhmen inu: Nati əpnapın nagelo min u ilah kotəsanən kəni nahgilah tepət tapirəkis nətəmimi min əha, mətəu nagelo min kəməsotəhiən natimnati ilis pik əha. **2:11** Jut 9
2:12 Jut 10 **2:15** Nam 22:7; Jut 11; Nəh 2:14 **2:16** Nam 22:28-35

¹⁷ Nəgətun eiuə min əha kotəhmen e nəhmti nəhu iətəm təmamir, uə kotəhmen e nəpuə iətəm nımətəgi asoli təməmki rəkis kəni nuhuən tikə lan, mətəu-inu nəgətunian rəhalah kotərah. Uhgın təmələhu kalın napinəpuian asoli məmə okotatig lan. ¹⁸ İlah kəutəgət əfəri e nəghatian iətəm nıpətin tikə. Kəutəghati e nəghatian min rəha nolian min iətəm nıpəti nətəmimi kotolkeikei, kəni mautiuvı=pa nətəmimi kəhuva e nərahian iətəm kəmohiet vi əmə lan. ¹⁹ Kəutəni əskasik məmə nətəmimi kotəhrun nıtəu-pəniən natimnati iətəm ilah kotolkeikei, lou kəti tikə lan. Mətəu ilah aru slef min rəha nolkeikeian tərah min rəhalah, mətəu-inu iətəmi kəti in slef rəha nati nak iətəm tətarmənig lan. ²⁰ Mətəu nəmə kotəgim rəkis e nərahian rəha nəhue niftəni nian kotəhrun İərmənig mine İosmiəgəh rəhatah İesu Kristo, kəni uərisig lan kohtəlig e nolian rəha təfəgə tərah, məhuva slef rəhan, ilah kotatig e nərahian iətəm in tərah tapirəkis in əupən. ²¹ Nəmə ilah kəmotəruru əgin suaru rəha nol-əhruahruian, kəsi, in nati tərah nəuветin o lah. Mətəu tərah pik əgin o lah nəmə ilah kinotəhrun suaru əha rəha nol-əhruahruian, kəni uərisig lan kotəuhlin nəmtahlah e nəghatian rəha Uhgın iətəm təməfən kəm lah. ²² Nolian rəhalah kotəhmen e nəghatian əuhlin mil u keiu, “Kuri kəti təmitəlig muvən maton nati iətəm in təmeuə rəkis lan,” mine “Pikəh iətəm təmaig, kəni mıtəlig min muvən mətəig e nəmit.”

3

Nian rəha İərmənig

¹ Rəhk-iəli min, inu rəhak nauəuə iətəm tatol keiu lan tatuvnə o təmah. İəmətəi ilau pəti məmə nikitəmah otəhti min natimnati min əha, kəni məmə okuəhgi-pəri itəmah muol nətəligian rəhatəmah təhruahru. ² İəkolkeikei məmə onəkotətəlig min e nəghatian min iətəm iəni min rəha Uhgın kəmotəni əupən, mine nəghatian rəha İərmənig İosmiəgəh rəhatah iətəm rəhatəmah aposil min kəmotəni pətigəm kəm təmah.

³ Nati kəti iətəm nəkotaupən motəhrun məmə, e nian Naunun Nian tətuvə iuəkir, nətəmimi nəuvein okəhuva nətəm kəutətəu=pən əmə nati nıpətəlah tolkeikei məmə okotol, kəni ilah okotəgət əfəri motəni rah nəghatian rəha Uhgın. ⁴ Okotəni məmə, “?Təhro? ?Təməni-əskasik rəkis məmə otuva min, mətəu in iə? E nian iətəm tıpətah min kəmohmis mətəuərus=pa u rəueiu, natimnati rəfin təsol pisinian kəti tatol əmə lanko. Kəni əupən əupən əgin, nian Uhgın təmol niftəni mətəuərus=pa rəueiu, natimnati rəfin kəutol əmə nati kətiəh.” ⁵ Kəutəni lanəha, mətəu ilah kəsotolkeikeian məmə okotətəlig e nıpəhriənian u məmə Uhgın təməghati, kəni təmol neai mine niftəni e nəghatian rəhan. Kəni mol niftəni tiet e nəlugi nəhu, kəni mos nəhu mol ikın min rəfin e nəhue niftəni. ⁶ Kəni təmatig mos min nəhu əha mauitarmin mərəkin niftəni əupən ikın lan. ⁷ Kəni nəghatian əha rəha Uhgın tətəskəlim neai min niftəni kətuatig rəueiu, kəni ilau okuatig muətəuərus=pa nian in otuvan ilau e nigəm e nian rəha nakilian mine nalpinian rəha nətəm kəutəhti nəuia Uhgın.

⁸ Mətəu iəu min nəuvein, sotaluian e nati kətiəh u məmə, e nətəligian rəha İərmənig Uhgın, nian kətiəh in təhmen e nu uan-təusın, kəni nu uan-təusın in təhmen e nian kətiəh. ⁹ Nətəmimi nəuvein, nıkilah təhti məmə Uhgın təpəou o nol uəhaiən nəniəskasikiən min rəhan, mətəu səniəmə tol lanəha. Rəhan nətəligian təfəməh o təmah, kəni nikin təsəgianian məmə in otəkeikei mol

nalpiniən kəm nətəmimi, mətəu tolkeikei məmə nətəmimi rəfin okotəuhlin nəmtahlah e noliən tərəh mın rəhalah mohtəlig=pən ohni.

¹⁰ Mətəu Nian Rəha İərmənig otuva təhmen e iətəmimi təmuva məmə otakləh, otuva e nian iətəmi təruru. E nian əha, kotətəu nərəkərikiən asoli, kəni neai otikə. Kəni nigəm otus nəhue niftəni mine natimnati mın rəfin kəutatig lan, kohkə agin.

¹¹ Kəni mətəu-inu Uhgın otərəkin rəfin agin natimnati mın əha e noliən əha, itəmah nəkotəkeikei motətəlig e noliən rəha nəmiəgəhiən rəhatəmah. Nəkotəkeikei motohtəu=pən suaru iətəm nəmiəgəhiən rəhatəmah otəhruahru e nəhmti Uhgın motasim. ¹² Nəkitəmah otəkeikei magiən o nian əha iətəm tətəuva, kəni motol natimnati iətəm okotol nian əha otuva uəhai əmə. E nian əha, nigəm otus mərəkin neai, kəni nəpiəpeien otol mitigar, mine məuiğ, mine məhau mın okotaiəh mohkə. ¹³ Mətəu Uhgın təmənəkis məmə otol neai vi mine niftəni vi, ikin rəha nətəmimi nətəm kotəhruahru e nəhmtin. Kəni kəutəhtahnin nati əha o nənəskasikiən əha.

¹⁴ Tol lanəha, iəu mın nəuvein. Kəni mətəu-inu nəkəutəhtahnin nian əha iətəm tətəuva, otalkut əskasik o nati milahal u məmə, aypən Uhgın otəsehien napiniən kəti e nəmiəgəhiən rəhatəmah, kəni uərisig məmə təfagə tərəh kəti tikə lan, kəni naunun nəkotatig e nəməlinuiən itəmah min. ¹⁵ Nəkotəkeikei motos e rəhatəmah nətəligiən nati u məmə, noliən rəha nətəligiən əfəməh rəha İərmənig o tah, tatol məmə in otosmiəgəh nətəmimi nəuvein mın. Inu təhmen e nəghatiən iətəm piatah təuvir Pol tətətei kəm təmah e neinatigiən iətəm Uhgın təməfən kəm in. ¹⁶ Tətəghati e natimnati mın əha e nauəuə mın rəfin rəhan. E nauəuə mın əha, natimnati nəuvein əha ikin iətəm tiəkis məmə okotəhrun. Kəni nətəmi kotenəu-enəu məsotəhruniən nati, kəni rəhalah nətəligiən tətəliuək-aliuək, ilah kəutəuhlin nəghatiən mın rəha Pol, e noliən kətiəh əmə iətəm kəutəuhlin nəghatiən rəha nauəuə nəuvein mın rəha Uhgın. Kəni Uhgın otərəkin ilah ohni.

Naunun nəghatiən

¹⁷ Kəni tol lanəha, iəu mın nəuvein. Mətəu-inu nəkotəhrun rəkis nati u, otair məmə nəghatiən alməli rəha nətəmimi nətəm kəutəhti nəuia Uhgın, okəsotiuvi rəkisiən itəmah e ikin rəhatəmah nəhatətəien təskasik ikin, kəni nəkotəmei e rəhatəmah nəhatətəien. ¹⁸ Mətəu otol rəhatəmah nəhatətəien teviə məskasik e nəhruniən rəha İərmənig mine İosmiəgəh rəhatah İesu Krısto, kəni teviə mın e nəuviriən iətəm təməfinə kəm təmah. !Pəh kotəni-vivi in nian rəfin, rəueiu tatuvən matuvən əmə lanko naunun tikə! Əuəh.

1 Jon

Nauæuæ iætəm Jon tæmaupən mætei

Nəghatiən ækuækir rəha nauæuæ u 1 Jon

?Pəh tæmætei nauæuæ u? Aposil Jon tæmætei nauæuæ u. In pia Jemis, kəni ilau nəti Səpəti mil. In kəti rəha nətəmi tueləf rəha Iesu. Kəni in iætəmi u iætəm Iesu tolkeikei pik. In tæmætei nauæuæ mīn u: Nanusiən Təuvir Iætəm Jon Tæmætei, 1 Jon, 2 Jon, 3 Jon, mine Nol Əpuian.

?Tæmætei tatuvən kəm pəh? Tæmætei nauæuæ u tatuvən kəm nətəmimi rəha niməfaki mīn ikin mīn rəfin. In tolkeikei məmæ nətəmimi ikin kətiəh kətiəh okotafin, kəni motahli=pən nauæuæ u tatuvən e niməfaki mīn ikin pişin pişin mīn.

?Natigian təhro lanu nian tæmætei? Nətəmimi nəuvein kotəni məmæ Iesu Kristo səniamə in Nəti Uhgīn pəhriən iætəm tæmuva iætəmimi pəhriən kəti. Kəutəni məmæ narmin rəha Kristo tæmuva e nīpəti suah kəha Iesu nian Jon Bəptais tæmol bəptais lan. Kəni narmin rəha Kristo tiet e nīpəti Iesu, uərisig timis e nigī kəməluau. Mətəu nəgətunian əha in neiuəian. Kəni mautəgətun məmæ nolian tərəh in tikə. Ilah nəuvein kotəni məmæ təuvir əmə məmæ nətəmimi okotol əpnəpin əmə nolian tərəh mətəu-inu e rəhalah nəgətunian, nīpəti iætəmimi in nati əpnəpin əmə. Nərgi nəgətunian mīn əha, kətəni məmæ “Nostisisim.”

?Tæmætei nauæuæ u o nak? Tæmætei nauæuæ u məmæ otəgətun mīn nəghatiən iætəm təhruahru, kəni məmæ otəni pətigəm neiuə minian rəha nəgətun eiuə mīn. Kəni tæməgətun məmæ nolkeikeian in nati asoli. Kəni molkeikei məmæ otasiru, kəni mol nəhatətəian rəha nəfaki mīn tuva məkaskik kəni motəhrun vivi məmæ Uhgīn təmosmiəgəh pəhriən ilah, kəni ilah mautos nəmiəgəhian itulin.

Nəghatiən Miəgəh

¹ Nəghatiən iætəm in Nəukəti Nəmiəgəhian* tæmaupən matig e nətuəuinian nian,† inu, itimah‡ iəmotətəu kəni moteruh e nəhmtitimah əhruahru. § Iəmotəh, kəni motek e nəhlmītimah əhruahru.* Inu u, in Nəghatiən iætəm in Nəukəti Nəmiəgəhian iætəm iəutəghati lan, məutəni pətigəm. ² Nəukəti Nəmiəgəhian əha təmietigəm=pa;† iəmoteruh kəni mautəhtul pətigəm o nəni pətigəmiən,‡ kəni məutəni=pinə kəm təmah məmæ in nəmiəgəhian itulin, in təmətatig ilau Tatə Uhgīn kəni təmiet=pa o timah. § ³ Iəutəni pətigəm kəm təmah natimnati mīn iætəm iəmotəh kəni motətəu rəkis, məmæ itəmah mīn onəkəhuva motol kətiəh kitah mīn itəmah. Okəhuva kətiəh kitah Tatə Uhgīn mine Nətin, Iesu Kristo.* ⁴ Iəutətei natimnati mīn u məmæ otol nagianian e nikitimah təri məriəuəh.

Okotaliuk e nəhagəhagian

⁵ Nəghatiən u inu, itimah iəmotətəu ohni kəni iəutəni=pinə kəm təmah, məmæ Uhgīn in nəhagəhagian,† kəni napinəpuian tikə agin lan. ⁶ Nəmæ kitah kotəni məmæ kinautol kətiəh kitah mīn, mətəu kitah kəutaliuək əhanəh e

* **1:1** Jon 14:6 † **1:1** Jon 1:1,3 ‡ **1:1** Nauæuæ u, Aposil Jon in tæmætei. Nati əpnəpin məmæ in tətəni pik “itimah,” mətəu Jon pişin əmə tæmætei. Nian tæmætei nəghatiən u “itimah,” nian nəuvein tətəghati aru əmə lan, kəni nian nəuvein tətəghati aru lan mine aposil mīn nəuvein. § **1:1** Luk 24:48; Jon 1:14; 19:35; 2Pitə 1:16; 1Jon 4:14 * **1:1** Jon 20:27 † **1:2** Jon 1:1-4; 11:25; 14:6 ‡ **1:2** Jon 15:27 § **1:2** Jon 1:1-4 * **1:3** 1Kor 1:9 † **1:5** 1Tim 6:16

napinəpuian,‡ kəni kitah kəuteiuə, kəni məsotatigian e nıpəhriəniən. § 7 Mətəu in tətətig e nəhagəhagian, kəni nəmə kotaliuək e nəhagəhagian təhmen lan,* kəni kitah kautol kətiəh kitah min, kəni nira Nətin, Iesu, tətəruətuəh e tah o noliən tərəh min rəfin. †‡

8 Nəmə kitah kotəni məmə səniəmə kitah nol təfagə tərəh, § kitah kauteiuə aru əmə e tah min, kəni nıpəhriəniən tikə e tah.* 9 Uhgın in iətəm kitah kotəhrun narəriən lan, kəni rəhan noliən in təhruahru əmə. † Tol lanəha, nəmə kitah kotəni=pən noliən tərəh min rəhatah kəm Uhgın,‡ kəni in otəfəl itah kəni malu e rəhatah noliən tərəh min, kəni maruətuəh rəkis e noliən tərəh min rəfin rəhatah məmə okotəhruahru e nəhmtin. § 10 Mətəu nəmə kitah kotəni məmə kəsotol aginiən noliən tərəh, kəni kitah kəutəni məmə Uhgın tateiuə, kəni rəhan nəghatian tətətig aginiən e nəmiəgəhian rəhatah.*

2

Iesu Krīsto in iətəmi rəha nasiruiən e tah

1 Rəhak min kəlkələh min,* iətətei natimnati min u kəm təmah, mətəniəhu itəmah məmə onəsotolien təfagə tərəh. Mətəu nəmə iətəmi kəti otol təfagə tərəh, rəhatah kəti əha ikin iətəm tətəghati rəhatah lan kəm Tatə Uhgın, † inu Iesu Krīsto in Iətəmi Təhruahru. 2 In ko, iətəm təmol sakrifais aru e rəhan nəmiəgəhian o rəhatah noliən tərəh min, kəni o nati u, niəməha otəsol minian Uhgın. ‡ § Kəni təməsolien o rəhatah pisin əmə noliən tərəh min, mətəu rəha nətəmiimi min rəfin agin e nəhue niftəni.*

3 Kitah okotəhrun əsas məmə kotəhrun Uhgın † nəmə kitah kautol nəuiən. ‡ § 4 Iətəmi u tətəni məmə “Iəkəhrun Uhgın,”* mətəu təsolien nəuiən, in ieiua, kəni nıpəhriəniən tikə lan. †‡ 5-6 Mətəu iətəmi u tatol rəhan nəghatian, § nolkeikeiən rəha Uhgın təmatig minpi vivi pəhriən e nikin.* Iətəmi u tətəni məmə tətəhtul=pən lan, † otəkeikei mitəu suaru kətiəh əmə iətəm Iesu təmitəu. ‡ Noliən u tətəgətun əsas § məmə kitah kautatig lan.*

‡ 1:6 Jon 3:19-21; 8:12; Efəs 5:8; 1Jon 2:11 § 1:6 1Jon 2:4; 4:20 * 1:7 Aes 2:5 † 1:7 Nəmə kəutəhlan vivi e nəhmti Uhgın, okotəni pətigəm əmə təfagə tərəh min kəmautol kəsotəhmenian e nəhmti Uhgın. Mətəu səniəmə təhmen e naruətuəhian iətəm kətaig e nien o nos rəkisian nətuəkəmiən kəti e nıpətitiəmi. Nira Iesu otəkeikei maruətuəh e tah, məmə in otos rəkis noliən tərəh min rəhatah. (Nipəti nəghatian u “nira Iesu” tətəni məmə Iesu təmimis təhmen e sakrifais kəti təmol o təfagə tərəh min.) Tol lanəha, kitah kəutəhlan vivi, motəhruahru e nəhmti Uhgın, kəni in təsəruhian noliən tərəh rəhatah, mətəu-inu nira Iesu təmafəl rəkis. † 1:7 Hip 9:14; Nəh 7:14 § 1:8 Jer 2:35; Rom 3:9,19; Jem 3:2 * 1:8 1Jon 2:4 † 1:9 Uhgın tətalu təfagə tərəh min rəha nol təfagə min, mətəu in tatol e nəhruahruian, mətəu-inu nimisian rəha Iesu in təmətəou rəkis noliən tərəh min. Tol lanəha, təhruahru məmə Uhgın otalu noliən tərəh min rəhatah məfəl rəkis. † 1:9 Sam 32:3-5; 51:2; Prov 28:13 § 1:9 Jer 31:34; Maeka 7:18-20; Hip 10:22 * 1:10 Jon 5:38 * 2:1 1Təs 2:11 † 2:1 Rom 8:34; 1Tim 2:5; Hip 7:25 † 2:2 Rom 3:25; 1Jon 4:10 § 2:2 Iesu in təmol sakrifais aru e nəmiəgəhian rəhan o rəhatah noliən tərəh min, kəni nati əha, niəməha təsolien minian Uhgın. Iesu in sakrifais, kəni in pris min iətəm təmol sakrifais u. Iesu təsətapuəhian o Uhgın məmə otəni məmə kitah kəməsotolien noliən tərəh kəti, mətəu təmətapuəh o Uhgın məmə oteruh itah məmə kitah nətəmiimi rəhalah noliən tərəh min kəmotos rəkis nalpinian. Inu nətəligian min rəfin rəha Uhgın, kəni nati u, in təməhmen. * 2:2 Jon 3:17 † 2:3 1Jon 4:13; 5:2 † 2:3 Noliən nəuiən u, təsolien itah kotəhruahru, mətəu tətəgətun əmə məmə kitah kotəhrun Uhgın. § 2:3 Jon 14:15 * 2:4 Tait 1:16; 1Jon 3:6; 4:7,8 † 2:4 Nətəmiimi nətəm kəutohtəu=pən Nostisisim, kəutəni məmə ilah kəutəhrun vivi Uhgın, mətəu noliən rəhalah təsəhruahruian. Afin-to e Nəghatian Əkuəkir Rəha Nauəuə u 1 Jon məmə nəkəhrun nətəligian rəha Nostisisim. † 2:4 1Jon 1:6,8 § 2:5-6 Jon 14:15 * 2:5-6 1Jon 4:12 † 2:5-6 Nian tətəni məmə suah iətəmi kəti tətəhtul=pən e Iesu, nıpətin u məmə in tətətig lan məsietian, tatsipən lan, tatos rəfin nəsanəniən rəhan ohni, tətəhgəl lan, tatilpin ilau min. † 2:5-6 Mat 11:29 § 2:5-6 1Jon 2:3 * 2:5-6 Jon 15

Kitah kotakeikei motol nolkeikeian kəm tah mīn

⁷ Nīkik keikei mīn, iəu iəsəteian nəghatian vi kəti kəm təmah məmə onəkotol, kəni mətəu iətətei in əuas† iətəm nəmotos rəkis e nətuəuinian, nian nəmotətəu nanusian təuvir;‡ nəghatian əuas u in nəghatian nīnotəhrun rəkis məmə nəkotolkeikei itəmah mīn. ⁸ Mətəu e neruhian kəti mīn, nəghatian u iətəm iətətei tatuvnə o təmah məmə onəkotol, in tətəuhlin məmə nəghatian vi,§ mətəu-inu kineruh e suaru vi kəti e nəmiəgəhian rəha Iesu mīne rəhatəmah. Mətəu-inu rəueiu, napinəpuian tinətagim,* konu nəhagəhagian pəhriən† tinətasia rəkis.‡

⁹ Kəni iətəmi u tətəni məmə in tətətig e nəhagəhagian mətəu tətəmāki e pian,§ in tətətig əhanəh e napinəpuian.* ¹⁰ Iətəmi u iətəm tolkeikei pian, in tətəhtul e nəhagəhagian,† kəni nati kəti tikə e nīkin məmə otapitətəl lan, morin.‡ ¹¹ Mətəu iətəmimi u iətəm tətəmāki e pian, in tətətig e napinəpuian,§ kəni mətən e napinəpuian, kəni məruru ikin tatuvən=pən ikin, mətəu-inu napinəpuian tətəuveg nəhmtin.*

¹² Rəhak kəlkələh mīn, iətətei nauəuə u kəm təmah, mətəu-inu Uhgīn təmafəl rəkis noliən tərəh mīn rəhatəmah e nati u iətəm Iesu təmol.

¹³ Tatə mīn, iətətei nati u kəm təmah, mətəu-inu itəmah nəkotəhrun in, iətəm təmaupən matig e nətuəuinian.†

Nətəm aluə mīn, iətətei nati u kəm təmah, mətəu-inu itəmah nəmotəhpahu rəkis‡ iətəmi tərəh, Setən.

¹⁴ Kəlkələh mīn, iətətei nati u kəm təmah, mətəu-inu nəkotəhrun Tatə Uhgīn.

Tatə mīn, iətətei nati u kəm təmah,

mətəu-inu itəmah nəkotəhrun in, iətəm təmaupən matig e nətuəuinian.§

Nətəm-aluə mīn, iətətei nati u kəm təmah, mətəu-inu itəmah nəkotəsanən,* kəni nəghatian rəha Uhgīn tətətig e nikitəmah, kəni nəmotol win e iətəmi tərəh, Setən.†

Sotolkeikeian natimnati rəha nəhue niftəni

¹⁵ Sotolkeikeian nəhue niftəni‡ uə natimnati mīn rəha nəhue niftəni. Nəmə iətəmi kəti tatolkeikei nəhue niftəni, kəni nolkeikeian rəha Tatə Uhgīn təsatigian e nīkin.§ ¹⁶ Mətəu-inu natimnati rəfin u rəha nəhue niftəni, ilah u, kəsotsipənian o Tatə Uhgīn, mətəu kəutsipən e nəhue niftəni əmə. Natimnati rəfin u rəha nəhue niftəni, ilah u, nolkeikei pīkian natimnati rəha nəhuvegin əmə,* kəni nolkeikeian natimnati iətəm tatiuvirəkis nəhmtitəmi,† mīne nəfəriən o rəhalah nautə, mīne nepətian. ¹⁷ Kəni nəhue niftəni u otəpanikə. Kəni nolkeikei pīkian nautə mīn otəpanikə. Kəni nolkeikei pīkian o noliən mīn rəha nəhue niftəni iətəm kəutiuvī nətəligian rəha nətəmimi otəpanikə.‡ Mətəu iətəmimi iətəm tatol nəuia Tatə Uhgīn,§ in otətətig itulīn.

Tikimīr mīn rəha Krīsto kīnəhuva rəkis

¹⁸ Kəlkələh mīn, kīnotevig=pən e naunun nian.* Nəmotətəu məmə Tikimīr rəha Krīsto† otuva.‡ Kəni rəueiu tikimīr mīn rəha Krīsto tepət, kīnəhuva rəkis.§

† 2:7 Dut 6:5; Lev 19:18 ‡ 2:7 1Jon 2:24; 3:11,23; 4:21; 2Jon 5,6 § 2:8 Jon 13:34 * 2:8 Rom 13:12 † 2:8 Jon 1:9 ‡ 2:8 Efəs 5:8; 1Təs 5:5 § 2:9 1Jon 3:10,15,16; 4:20,21 * 2:9 1Jon 1:5 † 2:10 1Jon 3:14 ‡ 2:10 Sam 119:165 § 2:11 1Jon 1:6 * 2:11 Jon 11:9; 12:35 † 2:13 Jon 1:1 ‡ 2:13 Jon 16:33 § 2:14 Jon 1:1 * 2:14 Efəs 6:10 † 2:14 1Jon 2:13; Sam 119:9-11; Jon 5:38; Hip 4:12; 1Jon 1:10 ‡ 2:15 Rom 12:2 § 2:15 Jem 4:4 * 2:16 Jen 3:6; Rom 13:14; Efəs 2:3 † 2:16 Prov 27:20 ‡ 2:17 Hip 12:27 § 2:17 Mat 12:50 * 2:18 Rom 13:11 † 2:18 Tikimīr rəha Krīsto in “antichrist” e Inglis. ‡ 2:18 1Jon 2:22; 4:3; 2Jon 1:7 § 2:18 1Jon 4:1

Tol lanəha, kitah kotəhrun məmə, kınotevig=pən e naunun nian. ¹⁹ Nətəmi mın u, kəmotəpəh rəhatah niməfaki mın* mətəu ilah səniəmə rəhatah agin mın, aupən agin mətəuarus=pa u rəueiu mine. Nəmə rəhatah agin mın, kəməsohietian e tah. Mətəu ilah kəməohiet e tah, kəni tətəgətun məmə ilah səniəmə rəhatah mın əhruahru.

²⁰ Mətəu itəmah ko, İətəmi Əhruahru, in təmaliku=pinə† kəm təmah e Narmin Rəha Uhgın,‡ kəni itəmah rəfin nəkotəhrun nati u. ²¹ İətətəi nati u kəm təmah, səniəmə nəkotəruru nıpəhrıanıan, mətəu itəmah nınotəhrun rəkis nıpəhrıanıan, kəni motəhrun məmə nıpəhrıanıan təsəuəian e neiuəian. § ²² ? Pəh u in ieuə? İətəmimi u iətəm tətəni məmə İesu səniəmə in Krısto iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa. İətəmimi u inu, tikimır rəha Krısto. In təsəniən nıpəhrıanıan e Tatə Uhgın mine Nətın.* ²³ İətəmi təsəniən nıpəhrıanıan e Nətın təruru nosian Tata. İətəmi tətəni nıpəhrıanıan e Nətın, in tatos mın Tatə Uhgın.†

²⁴ Otaskəlım tiəkis mautol nati nak nəmotətəu e nətuəuinian, nian nəmotətəu nanusian təuvır. Nəmə nautol, kəni itəmah onəkotəhtul=pən e Nətın, mine Tatə Uhgın.‡ ²⁵ Kəni nati u inu, nəmiəgəhian itulin, in təməni əskasik məmə otəfa kəm tah.

²⁶ İətətəi nəghatian mın u kəm təmah mətəni pətigəm nətəmimi mın u nətəm okotıuvi rəkis itəmah. § ²⁷ Mətəu Narmin Rəha Uhgın iətəm nəmos e Krısto,* in tətətig əhanəh e nikitəmah. ? Tol lanəha, pəh mın təhrun nəgətunian nati vi kəti kəm təmah? Narmin Rəha Uhgın tətəgətun natimnati rəfin kəm təmah,† kəni nəgətunian əha rəhan, in nıpəhrıanıan, səniəmə neiuəian. Tol lanəha, otəhtul=pən əskasik e Krısto,‡ təhmen=pən əmə məmə Narmin rəhan təməgətun itəmah məmə nəkotol.

²⁸ Kəni rəueiu əha, kəlkələh mın, otəhtul=pən lan, məmə nian in otuva§ kəni kitah kəsotəginian məsotaulisian e nəhmtin* e rəhan nuvaiən.

²⁹ Nəmə nəkotəhrun məmə in təhruahru,† onəkotəhrun əsas məmə nətəmimi rəfin nətəm kautol nolıan əhruahru, ilah u, nenətın mın.‡

3

Kitah u nenəti Uhgın mın

1 !Oteh-to! !Nolkeikeian asoli agin Tatə Uhgın təmolkeikei itah lan,* məmə tətəuin e tah məmə nenətın mın!† Kəni nıpəhrıanıan məmə kitah əha. Nətəmimi rəha nəhue nıftəni kəsotəhrunian məmə kitah nenətın mın,‡ mətəu-inu ilah kotəruru Uhgın. § ² Nıkkik mın, kitah nenəti Uhgın mın u rəueiu. Kitah kəsotəhrunian məmə okotəhro lanu motol pısın nian Krısto otıtəlīg=pa. Mətəu kitah kotəhrun məmə nian otıtəlīg=pa,* kitah okotəhmen lan,† mətəu-inu e nian əha, okoteruh əhruahru məmə in tol lanəha.‡ ³ Kəni iətəmimi iətəm tatuhuin məmə otəhmen e Krısto, in otəkeikei mol nəmiəgəhian rəhan təhlan

* **2:19** Uək 20:30 † **2:20** Nətəm İsrəl kəutaliku=pən e rəhn-kapə pris mın e oiel, mautol kəni tətəgətun məmə ilah u, səniəmə nətəmimi əpnəpın əmə, mətəu ilah u, nətəmimi rəha Uhgın əmə, nətəm in təmıtəpın o nolıan uək u. Kəni e nolıan əhmen əmə, İesu in tətəfa Narmin Rəha Uhgın kəm nətəmimi mın əha nətəm kəutəni nıpəhrıanıan lan, mətəgətun məmə Krısto təmıtəpın ilah məmə rəhan əmə. Nətəmimi mın u nətəm kautos nalıkuian e Narmin Rəha Uhgın, in təhmen e nəmtətian kəti məmə ilah u, rəhan mın nətəmimi. Tətəliku=pən e Narmin Rəha Uhgın e lah məmə ilah kotəhmen o nolıan uək rəhan. ‡ **2:20** 1Jon 2:27; 2Kor 1:21-22 § **2:21** 2Pitə 1:12 * **2:22** 1Jon 4:3; 2Jon 1:7 † **2:23** Jon 8:19; 14:7; 1Jon 4:15; 5:1; 2Jon 1:9 ‡ **2:24** Jon 14:23; 15:4; 1Jon 1:3; 2Jon 9 § **2:26** 1Jon 3:7 * **2:27** 1Jon 2:20 † **2:27** 1Kor 2:12 ‡ **2:27** Jon 15:4 § **2:28** 1Jon 3:2; Kol 3:4 * **2:28** Efəs 3:12 † **2:29** 1Jon 3:7 ‡ **2:29** Jon 1:13 * **3:1** Jon 3:16 † **3:1** Jon 1:12 ‡ **3:1** Jon 15:21; 16:2,3 § **3:1** Jon 15:21; 16:2,3 * **3:2** Kol 3:4; 1Jon 2:28 † **3:2** Rom 8:29; 2Pitə 1:4 ‡ **3:2** Jon 17:24; 2Kor 3:18

məuvir[§] aru noliən mīn rəhan,* mətəu-inu Krīsto in mīn in təhruahru vivi agin.

⁴ Iətəmimi iətəm tatol noliən tərəh, in tətətgəhli mīn lou rəha Uhgīn, mətəu-inu nəghatiən u noliən tərəh, nīpətīn u, natgəhliən lou rəha Uhgīn. ⁵ Kəni itəmah nəkotəhrun məmə Krīsto təmuva məmə otos rəkis rəhatəmah noliən tərəh mīn,† kəni noliən tərəh tikə lan.‡ ⁶ Tol lanəha, nəmə kitah kəutəhtul=pən lan, tol=pən ko kəsotəkeikeiən e noliən tərəh mīn. Mətəu nətəmimi mīn u nətəm kəutəkeikei e noliən tərəh mīn, tol=pən kotəruru agin in, məsoteruhian in.[§]

⁷ Kəlkələh mīn, sotoliən iətəmi kəti teiuə e təmah e nati u. Iətəmi tatol nati əhruahru, nīpətīn u məmə in iətəmi əhruahru təhmen e Krīsto məmə in iətəmi əhruahru. ⁸ Mətəu iətəmimi iətəm tatəkeikei əhanəh e noliən tərəh mīn, tətəgətun məmə in rəha Setən, u iətəm təmatol noliən tərəh e nətuəuinian mətəuarus=pa u rəueiu mīne.* Mətəu Nəti Uhgīn təmuva o nərəkiniən uək mīn əha rəha Setən.† ⁹ Nətəmimi mīn u nətəm kəmotair vi mīn məhuva nenəti Uhgīn mīn,‡ ilah ko kəsotəkeikeiən e noliən tərəh,§ mətəu-inu ilah kautos nian mītə rəha Uhgīn. Kəni o nati u, ko ilah kəsotəkeikeiən e noliən tərəh, mətəu-inu ilah nenəti Uhgīn mīn.* ¹⁰ Tol mə, kotəhrun nəniən məmə pəh mīn u nenəti Uhgīn,† kəni pəh mīn u nenəti Setən.‡ Iətəmimi u iətəm təsol əhruahruian, kəni in məsolkeikeiən pian kəti,§ in səniəmə nəti Uhgīn kəti.

Kitah kotəkeikei motolkeikei itah mīn

¹¹ Nəghatiən u inu, nəmotətəu e nətuəuinian e nanusiən təuvir,* məmə kitah okotəkeikei motolkeikei itah mīn.† ¹² Sotoliən nītai Ken, iətəm in iətəmimi rəha Setən kəni təhuamu pian.‡ ?Kəni təmohamu pian o nak? Təmohamu mətəu-inu rəhan noliən mīn tərəh, konu rəha pian, noliən mīn in təhruahru.[§] ¹³ Piak mīn, narmītəmah təsiuvig pikiən nəmə nətəmimi rəha nəhue niftəni u kəutəməki e təmah.* ¹⁴ Nəmə kitah kotolkeikei piatah mīn, tətəgətun məmə kitah kinotapirəkis rəkis nīmisian, mīnotevig=pən e nəmiəgəhian.† Mətəu iətəmi u nolkeikeiən tikə lan, in tətətig əhanəh e nīmisian.‡ ¹⁵ Iətəmimi u iətəm tətəməki e pian[§] in təhmen e iətəm tətəhuamu iətəmi,* kəni itəmah nəkotəhrun məmə iətəm tətəhuamu itəmi, in təsosian nəmiəgəhian itulin.†

¹⁶ Kitah kotəhrun vivi məmə nolkeikeiən in tol lanu, mətəu-inu Iesu təməfa rəhan nəmiəgəhian o tah.‡ Kəni təhmen əmə lanəha, təuvir məmə kitah mīn kotəfən nəmiəgəhian rəhatah o piatah mīn.[§] ¹⁷ ?Nəmə iətəmi kəti rəhan natimnati tepət kəni pian kəti rəhan nati kəti tikə, mətəu in təsolkeikeiən məmə təhrun e pian,* məsolian nati agin lan, nolkeikeiən rəha Uhgīn otəhro lanu matig e iətəmi u?† ¹⁸ Nenətik mīn, pəh kitah kəsotəniən nolkeikeiən e nohlitah əmə, mətəu okotol əpu nolkeikeiən pəhriən e noliən mīn rəhatah.‡ ¹⁹ Noliən mīn rəhatah kautəgətun məmə kitah nətəmimi rəha nīpəhriənian, kəni tol lanəha, nian okotəhtul e nəhmti Uhgīn, kəni kəsotəginian. ²⁰ Kəni

§ 3:3 Təhlan məuvir, nīpətīn u, tətəfəl rəkis. * 3:3 2Kor 7:1; 1Jon 1:7; 2Pitə 3:13,14 † 3:5 1Jon 3:8 ‡ 3:5 2Kor 5:21 § 3:6 1Jon 3:9; 2:4; 5:18; 3Jon 1:11 * 3:8 Jon 8:44 † 3:8 Hip 2:14 ‡ 3:9 Jon 1:13 § 3:9 1Jon 5:18 * 3:9 Nīkiti nati tateviə mətəuə e nəuan. E suaru əhmen əmə, Uhgīn tətələhu=pən rəhan nian mītə e iətəmi kəti, kəni in tateviə təhmen e nīkiti nati iətəm kəmərfēi e nəmiəgəhian rəha iətəmimi u, kəni mətəuə e nəuan e noliən mīn rəha Uhgīn. Tol lanəha, nətəmimi mīn u nətəm kəmotair vi mīn motuva nenəti Uhgīn mīn, ilah kəsotəkeikeiən e noliən tərəh. † 3:10 1Jon 3:1,2; Jon 1:12 ‡ 3:10 1Jon 3:8 § 3:10 1Jon 2:9; 4:8 * 3:11 1Jon 2:7 † 3:11 Jon 13:34-35; 15:12; 1Jon 4:7,11,21; 2Jon 1:5 ‡ 3:12 Jen 4:8 § 3:12 Prov 29:10 * 3:13 Jon 15:18,19; 17:14 † 3:14 Jon 5:24 ‡ 3:14 1Jon 2:9 § 3:15 1Jon 2:9 * 3:15 Mat 5:21,22; Jon 8:44 † 3:15 Kəl 5:20,21 ‡ 3:16 Jon 10:11 § 3:16 Jon 15:13; 1Təs 2:8 * 3:17 Dut 15:7,8; Jem 2:15,16 † 3:17 1Jon 4:20 ‡ 3:18 Esik 33:31; Rom 12:9

nati əpnapin nəmə kotətəu=pən e nikitah məmə okotos nalpiniən o natimnati nəuvein, mətəu Uhgın in ilis tapirəkis nikitah, kəni in təhrun natimnati rəfin, kəni otəni məmə kitah kotəhruahru uə kəpə.

²¹ Piak mın, nəmə kotətəu=pən e nikitah məmə okəsotosiən nalpiniən, kitah okəsotəginiən e nəhmti Uhgın, § ²² kəni motos natimnati rəfin ohni iətəm kəutətapuəh=pən ohni,* mətəu inu kitah kautol nəuian† kəni mautol noliən iətəm in tolkeikei.‡ ²³ Konu nəghatiən u rəhan tətəni məmə kotəkeikei motəhatətə e Nətin, § İesu Krısto,* kəni motolkeikei itah mın, təhmen məmə inu in təməni kəm tah.† ²⁴ Nətəmimi mın u nətəm kautol nəuian,‡ ilah kautəhtul=pən vivi lan, § kəni in tətəhtul=pən vivi e lah. Kəni kitah kotəhrun məmə in tətətig e nikitah, mətəu-inu Narmın Rəha Uhgın iətəm in təməfa, in tətəgəttun kəm tah.*

4

Onəkakil meruh mətig narmin mın

¹ Nıkkik mın, nəmə iətəmimi kəti tətəni məmə Narmın rəha Uhgın tətətig lan, matol in tətəni pətigəm rəhan nəghatiən, kəni təuvır pik məmə onəkoteruh vivi motakil mətig məmə narmin əha tətətig lan, in rəha Uhgın pəhriən, uə səniəmə rəha Uhgın.* Kitah okotəkeikei motəh vivi mətəu-inu iəni eiuə mın tēpət kınohiet rəkis məutəghati e nəhue niftəni.† ² Tol lanəha, itəmah onəkotəhrun vivi məmə in Narmın Rəha Uhgın iətəm tətətig e iətəmimi kəti, inu, Narmın iətəm tətəni pətigəm məmə İesu in Krısto iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa, kəni in təmuva e nıpətın,‡ narmin əha in Narmın əhruahru rəha Uhgın. §* ³ Mətəu iətəmimi kəti iətəm təsəni pətigəmiən məmə İesu in Krısto iətəm Uhgın təməni məmə otahli=pa, narmin rəha iətəmimi əha, səniəmə rəha Uhgın. İnəha, in narmin rəha tikimır rəha Krısto,†‡ iətəm nəmotətəu rəkis məmə in otəpanuva, kəni rəueiu tınətətig rəkis e nəhue niftəni. §

⁴ Kəlkələh mın, itəmah nətəmimi rəha Uhgın mın, kəni nəmotəhgi rəkis iəni eiuə mın əha,* mətəu-inu Narmın iətəm tətətig e nikitəmah in tapirəkis narmin iətəm tətətig e nəhue niftəni u.† ⁵ İlah nətəmimi rəha nəhue niftəni u,‡ tol lanəha, nəghatiən mın rəhalah kəutəni, ilah rəha nəhue niftəni əmə, kəni nətəm kəutətəlig e lah, ilah mın nətəmi rəha nəhue niftəni u. ⁶ Mətəu itəmah rəha Uhgın. Tol lanəha, nətəmimi nətəm kotəhrun Uhgın, ilah kotətəlig e timah. Mətəu nətəmimi nətəm ilah səniəmə rəha Uhgın, ilah kəsotətəligiən e təmah. § Kəni tol lanəha rəueiu, kitah okotəhrun əhruahru nətəmimi nətəm Narmın rəha nıpəhriən iətəm tətətig e lah,* mınə nətəmimi nətəm narmin rəha neiuə iən tətətig e lah.†

Nolkeikeiən rəha Uhgın mınə rəhatah

⁷ Nıkkik mın, pəh kitah kotəkeikei mautolkeikei itah mın,‡ mətəu-inu nolkeikeiən in tatsipən e Uhgın, kəni iətəm tatol nolkeikeiən, in təmair vi

§ 3:21 Efəs 3:12; 1Jon 5:14 * 3:22 Mat 7:7 † 3:22 Jon 14:15 ‡ 3:22 Hip 13:21 § 3:23 Jon 6:29
* 3:23 Jon 1:12; 3:18; 20:31 † 3:23 Jon 13:34 ‡ 3:24 1Jon 2:3 § 3:24 1Jon 2:6; 4:15 * 3:24
1Jon 4:13 * 4:1 Jer 29:8 † 4:1 Mat 7:15; 1Jon 2:18 ‡ 4:2 Jon 1:14; 1Jon 2:23 § 4:2 Jon təməni
toll lanu mətəu-inu nətəmimi nətəm kəməutohtəu=pən Nostisisim, nəgəttuniən rəhalah tətəni məmə İesu,
nıpətın pəhriən tikə, mətəu in narmin əmə, kəni in təmos narmi iətəmi kəti. Mətəu nıpəhriən iən, nıpətın
əha ikın. Nıpəhriən iən, İesu Krısto in iətəmimi pəhriən, kəni in mın Uhgın pəhriən. * 4:2 1Kor 12:3
† 4:3 1Jon 2:22; 2Jon 1:7 ‡ 4:3 E İnglis, kətəni məmə “antichrist,” kəni nıpətın u məmə in tikimır rəha
Krısto. § 4:3 1Jon 2:18 * 4:4 Jon 16:33 † 4:4 2King 6:16; Rom 8:31 ‡ 4:5 Jon 15:19; 17:14,16
§ 4:6 Jon 8:47 * 4:6 Jon 14:17 † 4:6 Mak 13:5 ‡ 4:7 1Jon 3:11

m̄in muva nati Uhḡin k̄ati, § k̄ani t̄ahr̄un Uhḡin.* 8 M̄at̄au īat̄ami u r̄ahan nolkeikeīan tik̄a, in t̄aruru Uhḡin, m̄at̄au-inu Uhḡin in n̄auk̄ati nolkeikeīan. 9 Uhḡin t̄amol̄ ep̄u r̄ahan nolkeikeīan k̄am tah lanu, m̄am̄a in t̄amahli=pa N̄at̄in n̄auan k̄atīah̄ am̄a, † tuva e n̄ahue nift̄ani, m̄am̄a kitah okotos n̄amīaḡahīan ohni. ‡ 10 Nati u in nolkeikeīan p̄ahrīan, s̄anīam̄a kitah k̄amotolkeikei Uhḡin, m̄at̄au in t̄amolkeikei itah. § Uhḡin t̄amahli=pa N̄at̄in tuva, k̄ani in t̄amol sakrifais aru e r̄ahan n̄amīaḡahīan o r̄ahatah nol̄ian t̄arah m̄in, m̄am̄a nīam̄aha ot̄asol m̄inīan Uhḡin.*

11 Piak m̄in, Uhḡin t̄amolkeikei pik itah lanu, † k̄ani tol lanu lan, kitah m̄in okotakeikei motol m̄in nolkeikeīan aha k̄am tah m̄in. ‡ 12 Īat̄ami k̄ati t̄asehīan Uhḡin nian k̄ati m̄ine. § M̄at̄au n̄am̄a kitah kotolkeikei itah m̄in, k̄ani Uhḡin tatig e n̄ikitah, k̄ani nolkeikeīan r̄ahan t̄amatig m̄inpi vivi p̄ahrīan e n̄ikitah.*

13 Kitah kot̄ahr̄un † m̄am̄a kitah kotatig lan, k̄ani in t̄etatig e tah, m̄at̄au-inu tin̄afa r̄akis r̄ahan Narm̄in k̄am tah. ‡ 14 K̄ani it̄imah īamoteruh r̄akis m̄aut̄ani p̄atiḡam̄ § m̄am̄a Tat̄a Uhḡin in t̄amahli=pa N̄at̄in m̄am̄a in Iosmīaḡah r̄aha n̄ahue nift̄ani.* 15 Īat̄amimi īat̄am t̄at̄ani p̄atiḡam̄ m̄am̄a Iesu in N̄ati Uhḡin, k̄ani Uhḡin t̄etatig lan, k̄ani in m̄in t̄etatig=p̄an e Uhḡin. † 16 K̄ani tol lan̄aha, kitah kot̄ahr̄un nolkeikeīan r̄aha Uhḡin o tah, k̄ani m̄autar̄arīa lan.

Uhḡin in nolkeikeīan. ‡ Īat̄ami t̄etatig e nolkeikeīan, t̄etatig=p̄an e Uhḡin, k̄ani Uhḡin m̄in t̄etatig lan. § 17 Nian k̄autatig lan̄aha e Uhḡin, k̄ani nolkeikeīan r̄ahan t̄amatig m̄inpi vivi p̄ahrīan e n̄ikitah,* m̄am̄a kitah k̄asot̄aḡinīan † e nian Uhḡin otakil it̄ami, m̄at̄au-inu e n̄ahue nift̄ani u r̄ahatah nol̄ian t̄ahmen e Kristo. 18 Īat̄ami u t̄ariaūah e nolkeikeīan, ko t̄as̄aḡinīan e Uhḡin. M̄at̄au-inu nolkeikeīan p̄ahrīan u, īat̄am tin̄at̄aūa r̄akis e n̄ikitah, t̄at̄ahgi r̄akis n̄aḡinīan. ‡ N̄at̄eliḡian r̄aha nosīan nalpin̄ian tatol itah k̄aut̄aḡin, k̄ani nati u t̄at̄aḡatun m̄am̄a r̄ahan nolkeikeīan p̄ahrīan t̄as̄aūa ahan̄ahīan e n̄ikitah.

19 Kitah kotolkeikei itah m̄in m̄ine Uhḡin m̄at̄au-inu Uhḡin t̄amaup̄an molkeikei itah. 20 M̄at̄au n̄am̄a īat̄ami k̄ati t̄ani m̄am̄a, “Īau īakolkeikei Uhḡin,” m̄at̄au t̄at̄am̄aki ahan̄ah e pian u t̄at̄ahat̄at̄a m̄in e Kristo, § in ieiua,* m̄at̄au-inu īat̄ami t̄asolkeikeīan pian u in tateh e n̄ahmt̄in, † ko t̄asolkeikeīan Uhḡin, īat̄am in t̄asehīan. ‡ § 21 K̄ani in t̄am̄afa r̄ahan n̄aḡhat̄ian k̄am tah m̄am̄a: īat̄amimi p̄ah tolkeikei Uhḡin in ot̄akeikei molkeikei m̄in pian.*

5

Kitah kautol win m̄at̄au-inu kitah k̄aut̄ahat̄at̄a e Iesu

1 Īat̄amimi īat̄am t̄at̄ahat̄at̄a* e Iesu m̄am̄a in Kristo īat̄am Uhḡin t̄am̄ani m̄am̄a otahli=pa, īat̄ami inu, in n̄ati Uhḡin, † k̄ani īat̄amimi īat̄am in tolkeikei Tat̄a Uhḡin, in tolkeikei m̄in nen̄at̄in m̄in. ‡ 2 K̄ani n̄am̄a kotolkeikei Uhḡin k̄ani mautol n̄auian, § konu kitah kot̄ahr̄un m̄am̄a kotolkeikei m̄in nen̄at̄in m̄in.* 3 M̄at̄au-inu n̄am̄a kotolkeikei Uhḡin, n̄ip̄at̄in u m̄am̄a, okotol n̄auian. † K̄ani

§ 4:7 Jon 1:15 * 4:7 1Jon 2:4 † 4:9 Jon 1:18 ‡ 4:9 Jon 3:16,17; 1Jon 5:11 § 4:10 Rom 5:8,10 * 4:10 Rom 3:25 † 4:11 Jon 3:16 ‡ 4:11 Jon 15:12; 1Jon 3:11 § 4:12 Jon 1:18 * 4:12 1Jon 4:17; 2:5 † 4:13 1Jon 2:3 ‡ 4:13 1Jon 3:24 § 4:14 Jon 15:27 * 4:14 Luk 2:11; Jon 3:17 † 4:15 1Jon 3:24 ‡ 4:16 1Jon 4:8 § 4:16 1Jon 3:24 * 4:17 1Jon 4:12; 2:5 † 4:17 Ef̄as 3:12 ‡ 4:18 Rom 8:15 § 4:20 1Jon 2:9 * 4:20 1Jon 1:6; 2:4 † 4:20 1Jon 3:17 ‡ 4:20 R̄ahatah nol̄ian t̄at̄aḡatun ahr̄uahru nati nak t̄etatig e n̄ikitah. N̄am̄a īat̄amimi k̄ati in tolkeikei pik Uhḡin, nolkeikeīan r̄aha Uhḡin tatig e n̄ikin, k̄ani ko in otolkeikei m̄in n̄at̄amimi, k̄ani in otol nol̄ian t̄auvir m̄in am̄a k̄am lah. M̄at̄au n̄am̄a kitah k̄asotolkeikeīan Uhḡin, k̄ani ko kitah k̄asotolkeikeīan m̄inīan n̄at̄amimi. K̄ani n̄am̄a kitah k̄asotolkeikeīan n̄at̄amimi, t̄at̄aḡatun m̄am̄a k̄asotolkeikeīan Uhḡin § 4:20 1Jon 4:12; Jon 1:18 * 4:21 1Jon 2:7,9 * 5:1 Jon 3:15 † 5:1 Jon 1:13; 1Jon 2:22; 1Jon 2:23 ‡ 5:1 1Jon 2:23 § 5:2 1Jon 2:3 * 5:2 1Jon 3:14 † 5:3 Jon 14:15

rəhan nəghatiən otəhmen e katipə iətəm təhvevig əmə.‡ 4 Nətəmi min u ilah nenəti Uhgın min,§ ilah kautol win e noliən min rəha nəhue niftəni. Konu nəhatətəiən rəhatah in tətəfa nəsanəniən o noliən win e noliən min rəha nəhue niftəni. 5 Pəh min u ilah kəutəhtul əskasik motol win e noliən min rəha nəhue niftəni u? Ilah əmə əha, nətəm kəutəhatətə məmə Iesu in Nəti Uhgın.

Ləruəsan kisil kahlol əpu Iesu Krīsto kəm tah

6 Iesu Krīsto, in iətəmi u iətəm təmuva, kəni nəhu mine niran* katuol əpu in kəm tah məmə in Nəti Uhgın. Səniəmə nəhu əmə iətəm tatol əpu in, mətəu nəhu mine niran. Narmın Rəha Uhgın in tətəruəsan nəghatiən mil u rəha nəhu mine nira, mətəni pətigəm, kəni rəhan nəghatiən in nıpəhriənən mətəu-inu Narmın Rəha Uhgın in nıpəhriənən. 7 Kəni nuhapuminiən kisil kəhləruəsan ilahal min.† 8 Ilahal u, Narmın Rəha Uhgın, mine nəhu, mine nira. Kəni ilahal u, kəhlegəhan lan mahlol əpu nəghatiən rəhalahal min. 9 Nian min, kitah kautətəu nəghatiən min iətəm nətəmimi kəutəni pətigəm, mətəhatətə e lah.‡ Mətəu nian Uhgın tətəni pətigəm nati kəti, in iahgın tapirəkis, kəni kitah okotəhrun nəhatətə təhmin min e rəhan nəghatiən, mətəu-inu in Uhgın,§ kəni in tətəhtul pətigəm o Nətin.

10 Iətəmimi iətəm tətəhatətə e Nəti Uhgın, in tətəni nıpəhriənən e nikin o nəghatiən u rəha Uhgın. Mətəu iətəmimi iətəm təsəhatətəiən e nəghatiən u rəha Uhgın, təhmen əmə məmə in tətəni məmə Uhgın in ieiua əmə,* mətəu-inu Uhgın təməhtul pətigəm o Nətin, məni pətigəm Nətin kəm in, mətəu in təsəniən nıpəhriənən lan. 11 Konu nəghatiən iətəm Uhgın təməni pətigəm o Nətin, in tol lanu. Uhgın təməfən nəmiəgəhiən itulin† kəm tah, konu nəmiəgəhiən u, katos o Nətin.‡ 12 Iətəm tatos Nəti Uhgın, in tatos nəmiəgəhiən. Mətəu iətəm təsosiən Nəti Uhgın, in təsosiən nəmiəgəhiən.§

Naunun nəghatiən

13 Iətətei nəghatiən min u kəm təmah nətəm nəutəhatətə e Nəti Uhgın, məmə onəkotəhrun məmə itəmah nəkotos nəmiəgəhiən itulin.* 14 Pəh kəsotəginien,† mətəu kotəskasik o nətapuəhiən o nati kəti e nəhmti Uhgın. Nian okotətapuəh o nati kəti kəm in iətəm təuvir e rəhan nətəligiən, kəni kitah kotəhrun vivi məmə in otətəu rəhatah nəfakiən.‡ 15 Kəni nəmə kotəhrun məmə in otətəu itah, kəni nati nak okoteasiə=pən ohni, kəni kinotəhrun rəkis məmə okotos.§

16 Nəmə kotəh piatah kəti tatol noliən tərəh, mətəu səniəmə noliən tərəh iətəm təhrun niti-pəniən e nımisiən, ik onəkəfaki ohni, kəni Uhgın otəfən nəmiəgəhiən kəm iətəmi u.* Mətəu noliən tərəh kəti əha ikin iətəm tatiti=pən iətəmi e nımisiən,† kəni iəu iəsəniən məmə onəkotəfaki o nətəmi min iətəm kautol noliən əha.‡§ 17 Noliən tərəh min rəfin, ilah təfagə tərəh,* kəni mətəu təfagə tərəh min əha ikin iətəm kəsotiti-pəniən iətəmi e nımisiən.†

18 Kitah kotəhrun məmə iətəm tətair e Uhgın‡ təsəkeikeiən e təfagə tərəh, mətəu-inu Nəti Uhgın tətəskəlim-ərain vivi in, kəni iətəmi tərəh u Setən, təruru

‡ 5:3 Mat 11:30 § 5:4 Jon 1:13 * 5:6 Jon 19:34,35 † 5:7 Jon 14:17 ‡ 5:9 Jon 5:33,34 § 5:9 Mat 3:16,17; Jon 5:32,37; 8:17,18 * 5:10 Jon 3:33; 1Jon 1:10 † 5:11 Mat 25:46 ‡ 5:11 Jon 1:4 § 5:12 Jon 3:15,16,36 * 5:13 1Jon 5:11 † 5:14 Efəs 3:12; 1Jon 3:21 ‡ 5:14 Mat 7:7 § 5:15 1King 3:12 * 5:16 Jem 5:15 † 5:16 Hip 6:4-6; 10:26 ‡ 5:16 Jer 7:16; 14:11 § 5:16 E fes u, mine fes 17, Jon tətəghati e təfagə tərəh iətəm tatiti=pən itəmi e nımisiən. Jon tətəghati e təfagə tərəh iətəm kətəuhlin nəmtəhtəmi o Krīsto. Noliən tərəh əha, tətəgəhun məmə nətəmimi kautol ilah kəsotosən nəmiəgəhiən itulin, konu nəuvetin min u məmə narmilah tınimis. Nati u inu, Jon tətəni əhagəhag kəm tah e 1Jon 5:12 mine 1Jon 3:14. E Mat 12:31-32 kitah kəutəfin nəuvetin min e nol təfagə u, nəni rahien Narmın Rəha Uhgın. * 5:17 1Jon 3:4 † 5:17 1Jon 5:16; 1Jon 2:1 ‡ 5:18 Jon 1:13

nekian. § 19 Kitah kotəhrun məmə kitah nenəti Uhgın mın,* mətəu nətəmiimi rəha nəhue niftəni rəfin, ilah u kəutatig e nəhlmi Setən. † 20 Kitah kotəhrun mın məmə Nəti Uhgın təmuva kəni məfa neinatigian kəm tah, ‡ məmə kitah okotəhrun in, u in nıpəhriəniən. § Konu kitah kautəhtul=pən e Uhgın u in nıpəhriəniən, mətəu-inu kitah kautəhtul=pən e Nətin Iesu Kristo. In u, in Uhgın pəhriən, kəni in nəukəti nəmiəgəhiən itulin.*

21 Nenətik mın, otagım rəkis e natimnati mın iətəm okotos nımei Uhgın e nikitəmah. †‡

§ 5:18 Jon 14:30 * 5:19 1Jon 4:6 † 5:19 Jon 12:31; 14:30; 17:15 ‡ 5:20 Luk 24:45 § 5:20 Jon 17:3 * 5:20 1Jon 5:11 † 5:21 1Kor 10:14; 1Təs 1:9 ‡ 5:21 Nəghatian Kris əhruahru tətəni məmə, “onəkagım e narmın nati mın.” Mətəu Jon tətəghati e təfagə tərəh, məmə in təhmen e narmi nati. Nəmə kotalkeikei rəhatah təfagə tərəh, kəni in təhmen e narmi nati. In tatos nımei Uhgın e nikitah.

2 Jon

Nauəuə iətəm tatol keiu lan iətəm Jon təmətei Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u 2 Jon

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Jon təmətei nauəuə u.

?Təmətei tətuvən kəm pəh? Təmətei tətuvən kəm pətan kəti rəha niməfaki. Mətəu nəmə təhro nəghatiən u “pətan,” nīpətin təni məmə niməfaki kəti. Kəni “nenətin mīn,” ilah nətəmimi rəha niməfaki. Jon təmətei nəghatiən mīn əha, təhmen e nəghatiən kəti tətəhluəig. Təsəlkeikeiən məmə otəni pətigəm nərgin mətəu-inu, kol mətə nətəmimi nəuvein kotol noliən tərəh e lah.

?Natigian təhro lanu nian təmətei? E nian əha, nəgətin mīn tepət kəutaliuək e ikīn pišin pišin mīn. Nətəmimi nətəm kəmotətəu nəghatiən rəhalah kīnotəfən nauəniən kəm lah. Kəni motəfən ikīn mīn rəha napīliən, kəni məutasiru e lah. Mətəu nəgətin eiua mīn kəutəhuvən əpnəpīn mīn o niuvi rəkisiən nətəmimi rəha niməfaki məmə okotəpəh nəghatiən pəhriən.

?Təmətei nauəuə u o nak? Nian nəgətin eiua mīn kəutəhuva, Jon təni məmə nətəmimi nətəm kəutəhatətə e nəghatiən pəhriən rəha Uhgīn, okotəkeikei motəhtipəsīg e nəgətin eiua mīn əha, kəni motəpəh noliən mīne nəgətinian rəhalah, kəni məsotasiruiən e lah. Mətəu Jon tolkeikei məmə nətəmimi rəha niməfaki okotəkeikei motolkeikei nətəmimi pəhriən rəha niməfaki. Inu nəlpəkaiuən rəha Uhgīn.

Nətuəuinian

¹ Nauəuə u rəha eldə tətuvən kəm pətan Uhgīn təmītəpīn* mīne nenətin mīn. Nīpəhriənian məmə iəkolkeikei pik itəmah. Mətəu səniəmə iəu pišin əmə iəkolkeikei itəmah, mətəu nətəmimi mīn rəfin u nətəm kotəhrun mīn nīpəhriənian,† kotolkeikei itəmah. ² Kəni iəkotolkeikei itəmah, mətəu-inu o nīpəhriənian iətəm tətətig e nīkitah‡ kəni otətig itulin e nīkitah.

³ Pəh Tatə Uhgīn mīne Nətin Iesu Kristo okuəfinə rəhaləu nəuviriən, mīne nasəkəhruiniən, mīne nəməlinuiən kəm tah nətəm kotohtəu=pən suaru rəha nīpəhriənian mīne nolkeikeiən.

Kitah okotohtəupən nəghatiən pəhriən mīn

⁴ Nīkik təmagiən asoli nian iəmeruh nenətim mīn nəuvein, kəni meruh məmə kəutaliuək e suaru rəha nīpəhriənian,§ təhmen əmə məmə inu, Tatə Uhgīn təməni kəm tah məmə kotəkeikei motol. ⁵ Kəni rəueiu əha, nəuvinik, iəu iəsəteiən nəghatiən vi kəti kəm təmah, mətəu in əmə u kīnotətəu rəkis e nətuəuinian.* Kəni iəkətapuəh məmə okotol əmə nolkeikeiən kəm tah mīn. ⁶ Kəni nolkeikeiən u, nīpətin u noliən nəuia Uhgīn. Kəni in tətəni məmə kitah okotəkeikei motohtəu=pən suaru rəha nolkeikeiən, təhmen əmə məmə inu nəmotətəu e nətuəuinian.

⁷ Mətəu-inu nəgətin eiua mīn tepət kəutan e nəhue niftəni.† Ilah kəsotəhatətəiən məmə Iesu in Kristo iətəm Uhgīn təməni məmə otəhli=pa,‡ in təmuva iətəmimi pəhriən, e nīpətin pəhriən.§* Iətəmimi tol lanəha in iəiuə kəni in tikimīr rəha Kristo.† ⁸ Tol lanəha, autətəu itəmah məmə

* 1:1 1Pitə 5:13 † 1:1 Jon 8:32 ‡ 1:2 Jon 14:17 § 1:4 3Jon 1:3,4 * 1:5 1Jon 2:7 † 1:7 1Jon 4:1 ‡ 1:7 1Jon 2:22; 4:2,3 § 1:7 Jon təməni tol lanu mətəu-inu nətəmimi nətəm kəmətohtəu=pən Nostisisim, nəgətinian rəhalah tətəni məmə Iesu, rəhan nīpətin pəhriən tikə, mətəu in narmīn əmə, kəni in təmos narmi iətəmimi kəti. Mətəu nīpəhriənian, nīpətin əha ikīn. Nīpəhriənian, Iesu Kristo in iətəmimi pəhriən, kəni in Uhgīn pəhriən e nian kətiəh əmə. * 1:7 Jon 1:14 † 1:7 1Jon 2:18

nəsotəmkarəpəniən e nəua uək asoli rəhatah, pəh itəmah onəkotos nətəouiən rəfin lan.‡ 9 Nəmə iətəmi tətətu=pən aru əmə nəgətuniən kəti rəhan e nəgətuniən rəha Kristo, kəni məsəkeikeiən e nəgətuniən rəha Kristo,§ noliən rəhan tətəgətun məmə Uhgın təsatigian e nikin. Mətəu iətəmi pəh iətəm tətətig əskasik e nəgətuniən rəha Kristo, in tatos Tatə Uhgın mine Nətin ilau pəti e nikin.* 10 Nəmə iətəmi kəti tuva ohnik, kəni məsəniən nəgətuniən əhruahru rəha Kristo, nəsitian in muvən imam ikin, məsəniən “təuvir” kəm in.† 11 Mətəu-inu iətəmi tətəni “təuvir” kəm in, tətəsiro lan matol suaru o rəhan nəgətuniən tərəh.‡

Naunun nəghatiən

12 İatos nəghatiən tətəpət məmə iəkətei kəm təmah, mətəu iəsəlkeikeiən məmə iəkətei e nima nauəuə mine pen. Mətəu niki kətəhti pək məmə iəkuva meruh itəmah kəni məghati əhruahru kəm təmah e nəhmtitəmah, pəh nagianian rəhatah otəriəuəh.§

13 Nənəti pian* nətəm Uhgın tətəpətin, ilah kətəni təuvir kəm ik.

‡ 1:8 1Kor 3:8; Hip 10:35,36; 11:26 § 1:9 Jon 8:31 * 1:9 1Jon 2:23 † 1:10 Rom 16:17 ‡ 1:11 1Tim 5:22 § 1:12 Jon 3:29 * 1:13 Pia pətan əha in niməfaki kəti min, Jon in tətətig ikin əha. Kəni nənəti pian u, ilah nimanin rəha niməfaki əha.

3 Jon

Nauəuə iətəm tatol kisil lan iətəm Jon təmətei Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u 3 Jon

?Pəh təmətei nauəuə u? Aposil Jon təmətei nauəuə u.

?Təmətei tatuvən kəm pəh? Təmətei tatuvən kəm Kaeəs u in iətəmi asoli kəti rəha niməfaki, kəni in təhrun Jon.

?Natigiən təhro lanu nian təmətei? E nian əha, nəgətun mīn rəha niməfaki kautəhuvən iki pīsīn pīsīn mīn, kəni məutəgətun. Nətəmimi nətəm kautətəu rəhalah nəgətunian kəutəfən nauəniən kəm lah, kəni məutəfən ikīn rəha napīliən, kəni mətasīru e lah.

?Təmətei nauəuə u o nak? Kaeəs, in iətəmimi kəti iətəm tətāsīru e nəgətun mīn iətəm kəutaliuək iki pīsīn pīsīn mīn. Jon təmətəu nanusiən kəti e noliən təuvīr rəha Kaeəs, kəni Jon təmətei nauəuə u məmə otəfəri nətəligiən rəhan.

Nətuəuiniən nəghatiən

¹ Kaeəs, ik piak keikei kəti. Iəu, eldə* rəha niməfaki, iətətei nauəuə u kəm ik. Nipəhriəniən u, məmə iəu iəkolkəikei pik ik.†

² Piak keikei, iəu inəhrun rəkis məmə nikim təsanən məuvīr e nəhmti Uhgīn, kəni iətəfaki məmə onəsīmisiən mətatig vivi əmə, kəni natigiən rəfin rəham otəuvīr. ³ Nīkik təmagiən pik nian iəmətəu piatah mīn nəuvein kəməhuva məutəni məmə nətəhtul əskasik o nipəhriəniən, kəni mətəkeikei mətaliuək e nipəhriəniən.‡ ⁴ Nian iətətəu məmə nenətik mīn kəutaliuək e nipəhriəniən, kəni nīkik tagiən pik məriəuəh mətapirəkis natimnati mīn rəfin.

Kaeəs təmol uək təuvīr

⁵ Piak ruən, ik nətəhtul əskasik o nati nak iətəm ik natol kəm piatah mīn nətəm kautəhuvnə, nati əpnəpīn məmə ilah nətəm iki pīsīn.§ ⁶ Ilah kəmotanus rəham nolkeikeiən u ikīnu e niməfaki. Ik nəmol təuvīr kəm lah, masīru e lah. Kəni nian okəutəhuvən e rəhalah suaru, təuvīr məmə onəkāsīru e lah* e noliən iətəm Uhgīn tolkeikei, ⁷ mətəu-inu ilah kəutaliuək o nəni pətīgəmiən nəghatiən rəha Iesu Kristo, kəni məsotosiən nasīruīən kəti o nətəm kəsotəfakiən. ⁸ Tol lanəha, kəni kitah u, kotəkeikei motasīru e nətəmi kotol lanəha, məmə kitah okotos nəhlmitah mīn kətiəh o nəni pətīgəmiən nipəhriəniən.

Tiotrefes mīne Temetrius

⁹ Iəmətei nauəuə kəti kəm niməfaki rəham, mətəu Tiotrefes, in tolkeikei pik məmə otəfəri aru in, məmə in iətəmi asoli kəti, kəni in tətətəligiən e timah.

¹⁰ Nəmə iəu iəkuvnə, kəni iəu oiəkanus əhruahru natimnati mīn nəuvein iətəm in tatol, mīne nəni oneuəniən nīkalitīmāh iətəm in tətəni. In səniəmə təsitiən əmə piatah mīn muvən iman ikīn, mətəu tətəniəhu mīn nətəmi mīn u nətəm kotolkeikei məmə okotit piatah mīn məhuvən imalah ikīn, kəni mətahli pətīgəmi ilah e niməfaki.

¹¹ Piak ruən, sosiən o noliən tərāh rəha nətəmimi, tərəkīn ik. Os əmə o iətəmimi iətəm rəhan noliən təuvīr. Ətəlig-to lan məmə nətəmimi mīn u nətəm kəutol təuvīr, tətəgətun məmə ilah nenətī Uhgīn mīn,† mətəu nətəmimi mīn əha

* **1:1** 2Jon 1:1 † **1:1** Inu nauəuə rəha aposil Jon, mətəu in təsəni pətīgəmiən in, mətəu təmətəhluəig lan, təhmen=pən əmə e noliən kətiəh əmə iətəm in təmol e Nanusiən Təuvīr iətəm Jon Təmətei. ‡ **1:3** 2Jon 1:4 § **1:5** Rom 12:13; Hip 13:2 * **1:6** 1Kor 16:11; 2Kor 1:16 † **1:11** 1Jon 2:29

nætəm kautol tərāh, tətəgətun məmā ilah kotəruru Uhgīn. ¹² Mətəu Temetrius, nətəmimi rəfin kəutəni-vivi in.‡ Kəni rəhan nolīan mīn u nīan rəfin kəutəgətun mīn məmā tatitəu=pən nəghatīan pəhriən. Kəni itimah mīn iəutəni pətīgəm kəm nətəmimi məmā in iətəmi təuvīr, kəni nəkotəhrun məmā itimah iəutəni nīpəhriənīən. §

Naunun nəghatīan

¹³ Iatos nəghatīan tepət məmā oiəkətei mənī=pinə kəm ik, mətəu iəsolkeikeiən məmā oiəkətei e pen, ¹⁴ mətəu-inu nīkik tətəhti pīk məmā otəsuvəhiən iəkəruh ik, kəni kilau kuəghati əhruahru kəm lau mīn.

¹⁵ Iətəfaki məmā pəh Uhgīn otəfīnə kəm təmah rəhan nəməlinuiən.*

Ik mīn nəuvein kəutəni=pinə “təuvīr” kəm ik. Kəni onakəni=pən “təuvīr” rəhatimah kəm piatah mīn nəuvein ko ikīn ko.

‡ **1:12** 1Tim 3:7 § **1:12** Jon 19:35; 21:24 * **1:15** Rom 1:7; Efəs 6:23

Jut

Nauəuə iətəm Jut təmətei

Nəghatiən əkuəkir rəha nauəuə u Jut

?Pəh təmətei nauəuə u? Jut təmətei nauəuə u. In pia Jemis mine Iesu. Nətəmimi nəuvein, nikilah təhti məmə Jut təmos nauəuə rəha 2 Pitə, kəni mafin nian in təmətei nauəuə u rəhan.

?Təmətei tətuvən kəm pəh? Kitah kotəruru əhruahru məmə Jut təmətei nauəuə u tətuvən kəm pəh. Nəmə təhro təmətei tətuvən kəm nətəm Isrel nətəm kəutəni nīpəhriənien e Iesu Kristo.

?Natigian təhro lanu nian təmətei? E nian əha, nəgətun eiua min nəuvein kəməhuvən motaliuək iki pisin pisin min, məutəgətun nətəmimi. Mətəu ilah kəməutəgətun rah ilah, məutəni məmə təuvir əmə məmə nətəmimi rəha niməfaki kautol nolien tərah əpnəpin min. Ilah kəutəni məmə təuvir əmə o nolien lanəha, mətəu-inu nəuvirien rəha Uhgın in iahgın, kəni ko təsolien nalpinien kəm lah.

?Təmətei nauəuə u o nak? Jut tolkeikei məmə iəfaki min ikin min rəfin okotətəu məmə nəghatiən rəha nəgətun eiua min in tərah, kəni in neiuəien əmə. Kəni tolkeikei məmə niməfaki otəhtul əskasik e nəghatiən iətəm in nīpəhriənien.

Jut təməni təuvir kəm lah

¹ Iəu Jut, slef rəha Iesu Kristo, kəni iəu pia Jemis, iətəni təuvir kəm təmah u Uhgın təmauin e təmah. Uhgın Tatə tolkeikei pik itəmah, kəni Iesu Kristo taskəlim vivi itəmah.

² Pəh nasəkəhruiniən, mine nəməlinuian, mine nolkeikeian rəha Uhgın otəri məriauəh e nəmiəgəhian rəhatəmah.

Nolien min rəha nətəm kəutəuhlin nəmtahlah
e Uhgın

(2Pitə 2:1-17)

³ Iəu min nəuvein, aupən, iəmolkeikei pik məmə iəkətei nauəuə u tuvne o təmah o nəghatiən e suaru iətəm Uhgın tatos o nosmiəgəhian itah. Mətəu rəueiu, iətətəu məmə iəkəkeikei mətəi nəghatiən u tuvne o təmah məmə iəkol əskasik nikitəmah məmə onəkotəluagin əskasik o naskəlimien nəghatiən pəhriən rəha nəhatətəien rəhatah. Uhgın təmələhu=pən nəghatiən u e nəhlmi iəfaki min e nian kətiəh əmə, kəni ko təsəuhlinien. ⁴ Iətəni lanu mətəu-inu nətəmimi nəuvein kəməhuva oneuən e nikitəmah. Kəmətei aupən agin məmə ilah okotos nalpinien. Ilah kəutəhti nəuia Uhgın, kəni mautəuhlin nəghatiən pəhriən rəha nəhatətəien rəhatah mautəni məmə tətəgəhan e nakləhian e pətan mine nolien əhmen min lanu nəuvein. Kəni kəmotəuhlin nəmtahlah e Iesu Kristo iətəm in pisin əmə in Kig mine Iərmənig rəhatah.

⁵ Nəghatiən u, nəkotəhrun rəkis ilah rəfin, mətəu iəkolkeikei məmə iəkəni misimaru min kəm təmah məmə Iərmənig təmosmiəgəh rəhan nətəmimi mohiet Ijip, mətəu uərisig təmərəkin ilah u nətəm kəsotəhatətəien lan. ⁶ Kəni otətəlig-to e nagelo min nətəm kəmotəmkarəpən e nepətiən rəhalah, mətəu kəmotəpəh ikin əhruahru rəhalah. Uhgın təməlis ilah e sen iətəm ko təsitəgitiən nian kəti, kəni mahtipəsik e lah e napinəpuiən mətəuarus=pa Nian Asoli iətəm okakil ilah lan, kəni mol nalpinien kəm lah. ⁷ Kəni təhmen əmə

e Sotəm mine Kəmorə mine taun min titəlau e lau. Nətəmimi ikin min əha kəmotəpəh noliən əhruahru mautəhuvən e noliən rəha nakləhiən e pətan mine noliən rəha nəman kautit aru ilah min mine nīpətan kautit aru ilah min. Kəni Uhgīn təmol nalpīniən kəm lah e nigəm iətəm ko təsəpisiən nian kəti mine, məmə nətəmimi okoteruh nəua noliən tərāh min əha kəni məutəgin e nalpīniən rəha Uhgīn.

⁸ Nati əpnapīn nətəmimi min əha kotəhrun natimnati min əha, mətəu e noliən kətiəh əmə, ilah kəutəni məmə kəmoteruh nati kəti təhmen e nəməhlairiən iətəm təmegəhan e noliən tərāh min rəhalah, kəni tol lanəha kotəni məmə təuvīr əmə məmə kautol noliən tərāh e nīpətīlah mautəhuvən əmə lanəha, kəni kəutəpəh narmənigiən min rəfin, kəni kəutəni rah nagelo min u ilah ilis pik. ⁹ Mətəu Maikil, nati əpnapīn in iətəmi asoli rəha nagelo min, təməsoliən lanəha nian in mine Setən kəmatuorgəhu o nīpətī Mosis. Təməsahien Setən məsətu-pəniən nəghatiən kəti lan, mətəu təməni əmə məmə, “!Pəh Iərmənig otəni rəham nalpīniən!” ¹⁰ Mətəu nətəmi min əha kəutəni rah nətəmimi nətəm kotəruru. Kəni e noliən rəha nati miəgəh min, ilah kautol natimnati min iətəm nīpətīlah tolkeikei məmə okotol, kəni noliən əha tatərəkīn ilah.

¹¹ !Kəsi, nərahien asoli o lah! Ilah kautohtəu=pən suaru iətəm nətī Atəm u Ken təmītəu=pən. Kəni ilah kinotəfən rəfin nīkilah e noliən tərāh iətəm Paləm təmol aupən mətəu-inu in tolkeikei pik mənī. Kəni ilah kəmotol noliən rəha Kora məutəhti nəuia nətəmi asoli min, kəni e noliən əmə əha iətəm Uhgīn təmərəkīn Kora mine rəhan min, Uhgīn otərəkīn ilah.

¹² Nian nautol lafet təuvīr min mətəu-inu itəmāh nəkotolkeikei itəmāh min, kəni ilah kəhuva motauən pik əpnapīn əmə itəmāh min ilah, nīkilah təsəhtiən nətəmimi nəuvein, mətəu ilah kotəhmen e nīmas kəti əpəha ihluə iətəm tətəhluəig iətəm negəu təhrun nələs pikiniən kəni məhapu. Ilah nətəm kəsoteruhien sipsip min, mətəu kautun pik əmə sipsip min. Ilah kotəhmen e nimali nəpuə iətəm nīmətəgi təmələs muva, mətəu ko nuhuən təsəfuvien. Ilah kotəhmen e nigī min iətəm tinuva e nian əhruahru rəhalah məmə okotəuə, mətəu kəsotəuəien, kəni in təhmen əmə məmə kəməhmis, kəni nətəmimi kotiuvī-pəri ilah kəni kohmis agīn. ¹³ Peau-peau ləuantəhi kəutorasilig məutəruən əpnapīn əmə, kəni kitah rəfin kəuteruh əmə. Kəni təhmen əmə, kəuteruh naulisiən rəha nətəmimi əha nətəm kautol pətigəm əmə noliən tərāh e rəhalah nəmiəgəhiən. Ilah kotəhmen e məhau min iətəm kəmotəmkarəpən e suaru rəhalah. Tol lanəha, Uhgīn tətəskəlīm imalah ikin əpəha e napinəpuien iətəm nəhəgəhəgiən tikə agīn ikin.

¹⁴ Suah u Inok u aupən, in nəuaniləuis iətəm tatol səpīn lan e nəuaniləuis min rəha Atəm, təməni pətigəm nəghatiən rəha Uhgīn iətəm təməfən kəm in məmə, “Oteruh-to, Iərmənig tətəva ilah rəhan min nagelo min tausin tausin min tepət pəhriən, ¹⁵ tətəva məmə otakil nətəmimi rəfin, kəni otəni pətigəm nalpīniən rəha nətəmimi rəfin min u nətəm kəutəhti nəuiən. In otol nalpīniən mətəu-inu kəmotol nərahien tərāh min e noliən tərāh pik, kəni nol təfəgə min əha kəmotəraki e nəghatiən min iətəm tərāh kəm Uhgīn.”

¹⁶ Nian rəfin, nətəmimi min əha kəməutəghati-əghati kəm lah min məmə nīkilah təsəgiənien o natimnati, kəni məutəni rah natimnati rəfin. Ilah kəutətəu=pən aru nətəligiən tərāh e nīkilah iətəm ilah aru kotolkeikei məmə okotol, kəni məutəghati əuvsan e lah min, kəni kəutəghati e nəghatiən tətəhiən məmə okotol nətəmimi okotohtəu=pən rəhalah nətəligiən.

Nəghatiən o nəhgi-pəriən ilah

¹⁷ Mətəu rəhak mīn nətəmimi, nikitəmah tətəhti nati nak aposil mīn rəha rəhatah İərməniğ İesu Krīsto kəmotəni aupən, məmə otuva. ¹⁸ Kəmotəni kəm təmah məmə, “E nian iətəm naunun nian tətəva iuəkīr; nətəmimi nətəm kəutəghati əuvsan məutəni rah natimnati rəfin, ilah okotohtəu=pən aru əmə rəhalah nətəliğian tərāh e nīkilah iətəm ilah aru kotolkeikei məmə okotol.”

¹⁹ Inu nətəmimi nətəm kəutəhapu itəmah. İlah kəutohtəu=pən aru əmə rəhalah nətəliğian rəha nəhue niftəni, kəni Narmīn Rəha Uhgīn tikə e lah.

²⁰ Mətəu itəmah, rəhak mīn nətəmimi, otol itəmah motəsanən e rəhatəmah nəhatətəiən iətəm təhruahru vivi, iətəm təmsipən o Uhgīn. Kəni otəghati kəm Uhgīn e Narmīn Rəhan. ²¹ Kəni motos nolkeikeiən rəha Uhgīn tətətiğ o təmah nian nəutəhtahnin nasəkəhruiniən rəha İərməniğ İesu Krīsto məmə in otos itəmah nəkəhuvən e nəmiəğəhiən itulīn.

²² Onəkotasəkəhruin nətəmimi mīn u nətəm rəhalah nəhatətəiən təsəskasik pīkiən motəruru nəğətuniən nak in nīpəhriəniən. ²³ Motəmkirəkīs uəhai nətəm kəutətiğ iuəkīr o niğəm asoli motosmiəğəh ilah. Otasəkəhruin nəuvein mīn, mətəu nəkotəğīn pīk e nolīən tərāh mīn rəhalah, iətəm kautol nəmiəğəhiən rəhalah rəfin tamīkmīk. Autətəu itəmah məmə nolīən tərāh rəhalah otəsekiən nəmiəğəhiən rəhatəmah.

Nəfakiən o nəni-viviən Uhgīn

²⁴ Pəh kotəni-vivi Uhgīn iətəm in təhrun naskəlimiən itəmah məmə onəsotəmeiən, kəni təhrun nolīən itəmah məmə nīmei təfagə tərāh tikə ağın e nəmiəğəhiən rəhatəmah, nian otos itəmah nəkəhuvən e nəhəğəhəgiən rəha nəhmtīn, kəni nikitəmah otəgiən pīk ağın ikin əha. ²⁵ Uhgīn kətiəh əmə, kəni in İosmiəğəh rəhatah. Kəni İesu Krīsto rəhatah İərməniğ in suaru rəhan o nosmiəğəhiən itah. Pəh kotəni məmə nəni-viviən, mīne nepətīən, mīne nəsanəniən, mīne narməniğian rəfin ağın, in rəha Uhgīn, aupən ağın mətəuarus=pa u rəueiu, matuvən naunun tikə. !Əuəh!

Nəhan-əhanian Nəhan-əhanian natimnati kəm Jon Nəghatian əkuəkir rəha nauəuə u Nəhan-əhanian

?Pəh təmətei nauəuə u? İətəmi kəti nərgin u Jon təmətei nauəuə u. Məta suah u inu in aposil Jon, uə məta Jon pisin kəti təmətei. Kəsotəhrun vivian.

?Təmətei tətuvən kəm pəh? In təmətei nauəuə u tətuvən kəm niməfaki səpin, ilah kəutatig e nitəni min ikın Esia, (rəueiu, kətəni ikınu məmə Wes Teki – Western Turkey), mine matuvən min kəm niməfaki min ikın min rəfin.

?Natigian təhro lanu nian təmətei? Nian u iətəm təmətei nauəuə lan, kəpmən rəha Rom təməni məmə nətəmimi okotəkeikei motəfaki kəm iətəmi asoli rəha kəpmən təhmen əmə məmə in uhgin rəhalah. Mətəu nətəmimi rəha niməfaki kəmotəni məmə iətəmimi kətiəh əmə in ilis agin, iətəmimi u in İesu Kristo. In əmə u, in İərməniğ. Kəni kəutəni məmə okəsotəfakiən kəm iətəmi asoli rəha Rom. Tol lanəha, kəpmən rəha Rom tinol nərahian kəm nəfaki min. Kəmotəhli=pən Jon tuvən isəu e nitəni kəti u, kətəni məmə Patmos, məmə otətətig pisin əmə. Uhgin təfən nəməhlairian təuvir agin kəti kəm Jon məmə oteruh İesu Kristo əpəha e negəu e neai. Kəni in mafu min natimnati iətəm otəpanuva, təhmen əmə məmə inu: nolian iətəm Uhgin otol win e Setən mine rəhan min nətəmimi e nəluəginian; mine nolian rəha Uhgin o nakilian nətəmimi e naunun nian.

?Təmətei nauəuə u o nak? In təmətei nauəuə u məmə otol əpu məmə İesu Kristo in İərməniğ, konu məgətun rəhan nəsanəniən. Kəni in tolkeikei məmə otəni kəm nəfaki min məmə okotəhtul əskasik nəmə nian iəkis min okəhuva, konu ilah okəsotəfakiən kəm iətəmi asoli rəha Rom məmə in Uhgin. Otəsuvəhian konu Setən otol nərahian kəm nəfaki min mətəu ilah okotəkeikei motəhtul əskasik, kəni in tolkeikei məmə otəfəri nətəligian rəha nəfaki min mine nətəmimi u ilah kəutatig e nian iəkis min u rəueiu. Nian İesu Kristo otitəlig=pa min, kəni in otəfəri ilah, mol nalpinian kəm rəhan tikimir min.

Nəghatian min mine nətəligian min tepət kəutafin e nauəuə u Nəhan-əhanian kəutəpən e nauəuə min u rəha Oltestimin: Isikiəl, Daniəl, Aiseə, mine Jerimaia.

?Okafin əhro nauəuə u? Nauəuə u, in tol pisin e nauəuə min e Niutestimin mətəu-inu İesu təməgətun natimnati tepət e Jon u kotol pisin agin. Tol lanəha, in otəkeikei mos narmı nati kəti məghati lan. Nəghatian min u ilah nıpətıləh tatig, təhmen e nəghatian əuhlin. Konu, nian kitah kotafin nauəuə u, koteruh nəghatian əuhlin min u, təuvir məmə kitah kotətəlig e nıpətıləh min kətiəh kətiəh. Təuvir məmə kotafin futnot ko ləhtəni e nimali nauəuə o nəhrunian məmə narmı nati min nıpəti lah təni məmə nak. Kəni kotəkeikei motəpən motətəlig e nıpəti nəghatian min u Kristin min e nian əha kəmotəhrun vivi.

Nauəuə u səniəmə in təhmen e suaru kəti uə kalendə, məmə kotəhrun neruhian məmə nati nak otuva e nu nak, konu nati nak min otuva e nu təm tətuva, mətəuva mətəuarus nian İesu otuva min lan. Mətəu e nauəuə u, kotəhrun neruhian nəukəti nətəligian asoli tol lanu lan:

- Uhgin in ilis in tepət pik mine nəsanəniən rəhan tepət, mine rəhan nətəligian təuvir e natimnati min rəfin;
- Setən in tatol nahməian asoli e nəhue niftəni;
- Kristin min okotəkeikei motəhtul əskasik e rəhalah nəhatətəian məmə okəsotəginian, nati əpnəpin ilah kəutatig e nian rəha nərahian;

- otəsuvəhiən Uhgın otələs iahu Setən kəni məfən nalpiniən kəm Setən mine iərmis min rəhan;
- e Nian Uərisig, Uhgın o tol nalpiniən kəm nətəmimi min kəsotəhatətəiən e Iesu;
- Iesu Krısto otarmənig e natimnati min rəfin;
- Iesu otos nətəmimi rəhan məhuvən məutatig e neai, ikin tətətig ikin.

Nətuəuiniən nəghatiən

¹ Nauəuə u, in tətəghati e natimnati min iətəm Iesu Krısto təmol əpu.* Natimnati min u, Uhgın təməfən kəm Iesu, məmə in otəgətun kəm rəhan noluək min natimnati iətəm otəsuvəhiən təkeikei muva. Krısto təmahli=pən rəhan kəti agelo tuva, kəni məgətun natimnati min u kəm rəhan ioluək, Jon.
² Jon təməhtul pətigəm o nəni əhruahruian natimnati rəfin iətəm in təmeruh, kəni mətei rəkis ilah e nauəuə u. Natimnati min u iətəm in təmeruh, in nəghatiən rəha Uhgın mine nəni pətigəmiən rəha Iesu Krısto. ³ Iətəmi u iətəm tətəfin pətigəm nəghatiən min u, iətəm Uhgın təməfa, in otətig e nəuviriən pəhriən. Kəni nətəmimi min u nətəm kəutətəu kəni mautos e nıkilah kəni mautol, okotətig min e nəuviriən pəhriən, mətəu-inu nian rəha natimnati min u nauəuə u tətəghati e lah, tinuva iuəkir agin.

Jon təmətei nauəuə kəm niməfaki min ilah səpin

⁴ İəu Jon, iətəhli=pinə nauəuə u tatuvnə kəm niməfaki min ilah səpin əpəha e nıtəni Esia.

Pəh Uhgın u iətəm tətətig u rəueiu, təmətatig itulin, kəni otəpanatig itulin min, in otəfinə rəhan nəuviriən mine nəməlinuiən kəm təmah. Kəni pəh narmın ilah səpin† iətəm kəutatig əupən e jeə rəha kig, ilah min okotol lanko e təmah. ⁵ Kəni Iesu Krısto min, in otəfinə min lanko kəm təmah. Krısto ko təməhtul pətigəm əskasik o nıpəhriəniən, konu inəha, in iətəmimi iətəm in təmaupən məmiəgəh itulin e nımisiən,‡ kəni in tətərmənig e kig min rəha nıtəni min.§

Pəh nəni-viviən tuvən o Iesu Krısto u, in təmolkeikei itah, kəni nıran təmaiəh məmə otitis itah e nolian rəha təfagə tərəh. ⁶ In Kig rəhatah, kəni təmol məmə kitah kotətig ahgəl rəhan narmənigiən, kəni mol itah kəhuva pris min rəha Uhgın rəhan, kəutol uək rəha Tatə rəhan. !Pəh nəni-viviən o rəhan nepətiən mine nəsanəniən tuvən o Iesu Krısto, naunun tikə! !Pəh in otərmənig itulin! Pəh otol lanu lan. Əuəh. Amen.

⁷ !Oteruh-to! In tətəuva e nəpuə, * kəni nətəmimi rəfin okotəsəl=pən moteruh e nəhmtilah əhruahru, kəni nətəmi min əupən u kəmotəni məmə okəu, okoteruh min, kəni nətəmimi e nəuaniləuis min rəfin e nıtəni min, nıkilah otahmə, motasək əfəməh mətəu-inu kəmotafu.†

In otəkeikei mol lanu lan. !Əuəh! !Amen!

⁸ İərmənig Uhgın tətəni məmə, “İəu Nəukətın mine Naunun.‡ İəu u iətətig rəueiu, kəni iəmətatig itulin, kəni iəpanətətig itulin min, kəni iəu u, Nahgik Tepət Pik Agin.”

* **1:1** “Təmol əpu,” nıpətin u, məmə tətəgətun nati kəti iətəm əupən, nıpətin tətəhluəig. E Bislama, kətəni məmə, “rivilem” uə “soem.” † **1:4** Narmın ilah səpin iətəm kəutatig əupən e rəhan tron, (Nəh 3:1; 4:4; 5:6), nəmə təhro in suaru rəha nəniən Narmın Rəha Uhgın; mətəu nəmə təhro ilah nagelo səpin u kotəsənən (Nəh 1:20; 8:2) iətəm kəutatig əupən e tron. Nəmpə səpin u, kəməh kau fifti-fo e nauəuə u Nəhan-əhaniən. E Nauəuə Rəha Uhgın, nian nəuvein tətəni “ilah səpin” mətəu nıpətin məmə ilah rəfin agin. ‡ **1:5** Kol 1:18; Sam 89:27 § **1:5** Sam 89:27; Nəh 17:14; 19:16 * **1:7** Dan 7:13; Uək 1:9 † **1:7** Sek 12:10 ‡ **1:8** Nəghatiən əhruahru u rəha Iesu tətəni məmə, “İəu u, Alfə mine Omekə.” Alfə u, in letə tətəhtul əupən e alfəbit rəha nəghatiən Kris, kəni Omekə u, in letə iətəm tatol naunun lan, təhmen e A mine Z e Inglis.

Jon tameruh Nəti İtəmimi

⁹ İəu Jon, piatəmah u, iətəm kitah kautos pəti nəhlmitah mın kətiəh e İesu o nahməiən, mine natigiən e narməniğiən rəhan, mine nəhtul əskasikiən e nian rəha nahməiən. Kəməraki=pən lak e nitəni u Patmos, § mətəu-inu iətəni pətiğəm nəghatiən mın u iətəm Uhgın təməfa, kəni mətəhtul pətiğəm o İesu.

¹⁰ In Nian rəha İərməniğ rəhatah,* kəni iəməriauəh e Narmin Rəha Uhgın, u rəhan nəsanəniən təmöl kəm iəu, kəni iəkətəu nəuian asoli kəti e nəmtahk, təhmen əmə e təui, ¹¹ kəni nəuian u tətəni məmə, “Ətei rəkis e nauəuə natimnati mın rəfin iətəm nateruh, kəni mahli=pən kəm niməfaki səpın. Nauəuə mın u okəhuvən kəm Efəsis, kəni Smanə, kəni Perkaməm, kəni Tuatirə, mine Satis, mine Filitelfiə, mine Laotisiə.”

¹² Kəni əmeiko, iəkeirair məmə iəkeruh-to, məmə pəh tətəghati kəm iəu. Kəni nian iəmeirair, mafu nati kətətu-pəri lait lan, ilah səpın, kəmöl e aiən u kol tətoraip-oraip, ¹³ kəni e nəlugi nati kətəharu-pəri lait mın u lan, mafu suah kəti təhmen e Nəti İtəmimi,† rəhan napən təfəməh u təfəməh pəhriən. Kəni kəməlis mankilahan e kətəuti, kəmöl e aiən u kol tətoraip-oraip.‡ ¹⁴ Rəhn-kapə mine nəuanun tərüən tərüən təhmen e nəuauı nitəhi, § * kəni nəhmtin təhmen e nəmnamı niğəm.† ¹⁵ Nəhlkin təhmen e prons,‡ iətəm kəmuvan e niğəm məmə otaiəh rəkis e namrəiən, mafəl iətəm təuvir, kəni uərisig ko, kərəpei məmə otəuvir mətoraip-oraip. Kəni nəuian iahgin təhmen e nitəhi asoli kəti tatitəgit e nimas; ¹⁶ In tatos məhau ilah səpın e nəhlmin maru, konu nau kəti rəha nəluaginiən in tasilə e nikalin pəti mil, § tatsipən e nıpəgnəuan, kəni iətəmi u təhagəhag mətasiə, təhmen e mitigar əpə e nərauiə.

¹⁷ Nian iəmafı iətəmi əha, iəmeiuaiu morin iəu əha e nəhlkin, təhmen əmə məmə iəmimis.* Mətəu in təmea=pa mek iəu e rəhan maru kəni məni məmə, “Səginian. İəu u, iəu iəmaupən matig, kəni iəu matol naunun agin. ¹⁸ İəu u, İətəm Tətəmiəğəh.† !İəmimis aupən, kəni mətəu eruh-to, iətəmiəğəh itulin! Kəni iəu iatos ki rəha Nımisiən mine ki rəha Nəuan=pən.‡

¹⁹ “Tol lanəha, ətei rəkis nati nak iətəm nateruh, inu natimnati mın rəha rəueiu, mine natimnati nəuvein mın iətəm tətüva. ²⁰ Mətəu iəkuahpik e nıpəti nati təməhluaiğ, u məhau mın ilah səpın iətəm nəmeruh iatos e nəhlmək maru, mine nati kətəharu-pəri lait lan, ilah səpın, kəmöl e aiən u kol tətoraip-oraip. Məhau mın u ilah səpın, nıpətin u nagelo mın rəha niməfaki səpın. Konu nati kətəharu-pəri lait lan, ilah səpın, kəmöl e kol, nıpətin u, niməfaki mın u ilah səpın.

2

Nəghatiən təmuven kəm nəfaki mın ikın Efəsis

¹ “Ətei nauəuə u kəti tuvən o agelo* rəha niməfaki e taun Efəsis, məni=pən məmə,

§ **1:9** Nitəni u Patmos, in ailən kəti isəu agin o ima Jon. * **1:10** Nian rəha İərməniğ u, in Sante. † **1:13** Kitah kəuteruh nərgin u “Nəti İtəmimi” e nauəuə rəha Daniel (Dan 7:13), mine e nauəuə mın rəha Matiu, Mak, Luk, Jon, Uək mine Ol Sam. ‡ **1:13** Napən əha kətəni, in napən rəha pris asoli agin. İesu in rəhatah pris asoli agin. § **1:14** Nəghatiən Kris əhruahru tətəni məmə, “in tərüən tərüən təhmen e sno.” * **1:14** Dan 7:9 † **1:14** Esik 1:28 ‡ **1:15** Prons, in aiən kəti, kalə rəhan təhmen e kol. § **1:16** Hip 4:12; Jon 12:48 * **1:17** Dan 8:17; 10:15; Mat 17:6 † **1:18** Sam 42:2 ‡ **1:18** “İəu iatos ki rəha Nımisiən mine ki rəha Nəuan=pən,” nıpətin u məmə iatos nepətiən o nahtipəsigiən mine nerəhiən e ket rəha İma Nətəm Kəmohmis İkin, kəni mol nətəmimi kəmohmis ilah kotəmiəğəh mın. * **2:1** Nian iətəmi u tətəni “agelo,” nəmə təhro tətəghati e agelo pəhriən, uə nəmə təhro tətəghati e pastə rəha niməfaki.

Nəghatiən u rəhan, iətəm tatos məhau səpin e nəhlmin maru† kəni mətaliuək e nəlugin e nati kətaharu-pəri lait lan,‡ u iətəm kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip, kəni ilah səpin.

² İəu iəkəhrun rəhatəmah noliən min. İəkəhrun nalkut pikiən o uək min rəhatəmah, kəni məhrun min məmə nautəhtul əskasik. İəkəhrun məmə itəmah nəsotagiən iən o nətəm kautol noliən tərah. Nəmotakil nətəmimi min u nətəm ilah kotəni məmə ilah aposil min, mətəu səniəmə ilah aposil pəhriən min, kəni nəmoteruh rəkis məmə ilah neiuə min. ³ İəkəhrun min məmə itəmah nautos nətəligiən əfəməh. Nərah iən təmələs pau itəmah, mətəu nautəhtul əskasik o nərgək, məsotəpəouiən.

⁴ Mətəu iateh nipeğnəmtin kəti əha ikin nəmotol, təsəhmen iən e nəhmtək. Nəmotəpəh nolkeikeiən§ aupən rəhatəmah. ⁵ Niki təmah təhti-to nolkeikeiən iətəm nəməutətiğ lan aupən. Otəuhlin itəmah, kəni motol natimnati min u nəmautol aupən. Nəmə nəsotoliən, kəni iəkuva, mələs rəkis rəhatəmah nati kətaharu-pəri lait lan e nimein. ⁶ Mətəu nati kətiəh əha ikin, nautol təuvir. Itəmah nəkotəməki e noliən tərah min rəha nətəmimi rəha Nikoləs,* təhmen əmə lak, təhmen mə inu iatol mine.

⁷ Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig. Otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u iətəm Narmin Rəha Uhgın tətəni=pinə kəm niməfaki min. İətəm otol win e nəluəginiən u, iəu iategəhan lan məmə in otun nəuanigi rəha nəmiəgəhiən iətəm tateviə e nasumiən rəha Uhgın.”†

Nəghatiən təmuvən kəm nəfaki min ikin Smanə

⁸ Kəni in tətəghati əhanəh mətəni=pa kəm iəu məmə, “Ətei nauəuə kəti tuvən o agelo rəha niməfaki e taun Smanə, məni=pən məmə,

Nəghatiən u rəhan, iətəm təmaupən matig, kəni in otol naunun agin. In təmimis kəni məmiəgəh min,‡ kəni in tətəni məmə,

⁹ Nətəm Smanə, iəkəhrun rəhatəmah nahməiən. İəkəhrun məmə itəmah nanrah min, mətəu səniəmə itəmah nanrah min pəhriən. ! Itəmah, rəhatəmah nautə tepət agin! İəkəhrun məmə neiuə min nəuvein nətəm kautəni nəghatiən mautəvlək e təmah lan, məutəni məmə ilah nətəm Isrel, mətəu kəpə.§ Rəhalah nimə rəha nuhapuminiən in nuhapuminiən rəha Setən əmə.* ¹⁰ Sotəginiən e nahməiən min iətəm otəsuvəhiən kəhuva e təmah. İətəni=pinə kəm təmah, məmə Setən otəpanəmki=pən itəmah nəuvein e kaləpus məmə otek askəuvin nəhatətəiən rəhatəmah, kəni itəmah onəkotətiğ e nahməiən o nian ilah ten.† Otəhtul əskasik, nati əpnəpin nəmə itəmah nəuvein okohmis, kəni iəu iəkəfinə rəhatəmah nətəouiən, təhmen=pən əmə məmə kətəfəfau=pən e nati kəti e rəhn-kəpə iətəm təmol win e naiuiən, kəni rəhatəmah nətəouiən in nəmiəgəhiən itulin.

¹¹ Itəmah rəfin matəlgitəmah tatig. Otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u iətəm Narmin Rəha Uhgın tətəni=pinə kəm niməfaki min. Nətəmimi

† 2:1 Nəh 1:16 ‡ 2:1 Nəh 1:12-13 § 2:4 Jon 13:35; Jer 2:2-5 * 2:6 Nətəmimi rəha Nikoləs min əha, kitah kəsotəhrun viviən natimnati tepət e lah uə rəhalah iətəmi asoli. İlah nətəmimi nəuvein rəha niməfaki, mətəu ilah kautəni məmə kəhrun nəfakiən kəm narmi nati min, konu kəhrun nit əpnəpiniən itəmi. İlah kautəni məmə noliən min əha, təsəəkiniən narmitəmi. † 2:7 Jen 2:9; 3:22-24; Luk 23:43; Rom 5:12,18; 6:23; Nəh 22:2 ‡ 2:8 Nəh 1:17-18 § 2:9 ?Nəghatiən u, “məutəni məmə ilah nətəm Isrel, mətəu kəpə,” nipeğtin nak? In tətəghati əhruahru nətəmi min u nəuaniləuis rəha Isrel. Mətəu nian İesu tətəni məmə ilah səniəmə nətəm Isrel pəhriən, nipeğtin u məmə nətəmimi pəhriən rəha Uhgın, inu, nətəmi kəutəfaki kəm in, mətəu səniəmə “nəuaniləuis min rəfin rəha Isrel” u ilah nətəmimi min əhruahru rəha Uhgın. (Kəl 6:15-16). * 2:9 Jon 8:33-47 † 2:10 “Nian ten” nipeğtin ko, məmə nian rəha nahməiən otəkeikei mol naunun mətəu-inu Uhgın təməni lanəha.

okotol win e nəluaginian u, nian nımisiən tısımaru mın muva, ko kəsohmıs minian. İnəha, okəsəhuvəniən e nəmnamı nıgəm asoli, inu nımisiən tatol keiu.”‡

Nəghatıən təmuvən kəm nıməfaki mın ikın Perkaməm

¹² Kəni in tətəghati əhanəh mətəni=pa kəm iəu məmə, “Ətei nauəuə kəti tuvən o agelo rəha nıməfaki e taun Perkaməm, məni=pən məmə,

Nəghatıən u rəhan, iətəm tatos nau rəha nəluaginian kəti iətəm tasılə e nəven pəti mil.Ş

¹³ İəkəhrun ikın nəutatıg ikın. İkın əha, Setən tətəharəg, mətərmənıg ikın.* Mətəu itəmāh nautəhtul iəkıs ohniəu. Nəməsotəuhlinian rəhatəmāh nəhatətəiən lak. İmatəmāh Setən tətətiğ ikın, kəni kəmohamu rəhak iətəmimi Antipas, iətəm təməhtul əskasik o nəni pətıgəmian iəu. Nati əpnəpın məmə nian əha təmiəkıs pau o təmah, mətəu itəmāh nəmotəhatətə əskasik lak.

¹⁴ Mətəu in əmə ko, iateh nıpəgnəmtın mın nəuvein iətəm itəmāh nautol iətəm təsəhruahruian e nəhmtək. İtəmāh nəuvein u ko ikın ko, nəutəgətun nətəmimi ko ikın ko məmə okotos nəgətunian rəha Paləm. Paləm u, in təmol suaru kəm Kig Palək məmə in otəfən-əfən kəm nətəm İsrəl, kəni pəh ilah kotol nolian tərəh, mautun nauəniən iətəm kəmöl sakrifais lan tatuvən kəm narmi nati iətəm kəmisikəuvın e nıgi, kəni mautit əpnəpın ilah mın.†

¹⁵ Kəni e nolian kətiah əmə ilah nətəm İsrəl mın əha, itəmāh nəuvein u ikın nautohtəu=pən nəghatıən rəha nətəmimi rəha Nikoləs.‡ ¹⁶ !Tol lanəha, onəkotəkeikei motəuhlin uəhai əmə nətəligian rəhatəmāh e nolian tərəh mın rəhatəmāh! Nəmə nəsolian, otəsuvəhiən oiəkuvnə o təmah, kəni iakoh nətəmimi mın ko, kəni mətei ilah e nau rəha nəluaginian iətəm tatsi=pən e nıpəgnəuak.

¹⁷ İtəmāh rəfin matəlgitəmāh tatıg. Otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatıən mın u iətəm Narmin Rəha Uhgın tətəni=pınə kəm nıməfaki mın. İtəmimi iətəm tatol win e nəluaginian, iəu iəkəfən nauəniən oneuən u manaŞ kəm in. Oiəkəfən mın kəpiel ruən kəti kəm in, iətəm kəmətəi=pən nərgın vi lan, kəni in pısın əmə kəha iətəm otos, təhrun nərgın.”

*Nəghatıən təmuvən
kəm nəfaki mın ikın Tuatirə*

¹⁸ Kəni in tətəghati əhanəh mətəni=pa kəm iəu məmə, “Ətei nauəuə kəti tuvən o agelo rəha nıməfaki e taun Tuatirə, məni=pən məmə,

Nəghatıən u, in nəghatıən rəha Nəti Uhgın. Nəhmtın təhmen e nəmnamı nıgəm, mine nəhlkin təhmen e prons* iətəm tətəraip-oraip.† Tətəni məmə,

¹⁹ İnəhrun rəkıs nolian mın rəhatəmāh, nətəm Tuatirə. İəkəhrun rəhatəmāh nolkeikeian mine nəhatətəiən, mine nasiruiən e nətəmimi, kəni iəkəhrun mın məmə nətəligian rəhatəmāh təfəmāh o nəhtul əskasikiən. İəkəhrun məmə nolian mın rəhatəmāh nautol u rəueiu, təuvır mapirəkıs agın nolian mın rəhatəmāh aupən.

²⁰ Mətəu iateh nıpəgnəmtın kəti əha ikın nautol iətəm təsəhruahruian e nəhmtək. İtəmāh nautegəhan e nolian rəha pətan əha iətəm təhmen e

‡ 2:11 Nəh 20:11-15; 21:8 § 2:12 Nəh 1:16 * 2:13 İtəmi asoli rəha Rom, kətəni məmə Empərə, in təhmen e kig asoli kəti. Nətəmimi tepət tepət kəutəfaki kəm in əha Perkaməm. † 2:14 Nam 22-24; 25:1-2; 31:16 ‡ 2:15 Afın-to futnot e Nəh 2:6. § 2:17 Jon 6:31-33,35,48,51 * 2:18 Prons, in aiən kəti, mətəu rəhan kalə təhmen e kol. † 2:18 Dan 10:6; Nəh 1:14-15

pətan aupən u, Jesepel.‡ In tətəni məmə in iəni kəti, mətəu nəgətuniən rəhan tatit rah rəhak mīn noluək, matol məmə ilah kautit əpnapīn ilah mīn, kəni mautun nauəniən u iətəm katol sakrifais lan kəm narmi nati iətəm kəmisikəuvin e nigi. ²¹ İəmətəhtahnin pətan əha məmə in otəuhlin rəhan noliən rəha nitəu=pən əpnapiniən nəman, mətəu in təpəh. ²² Tol lanəha, rəueiu əha, iəköl in timis pik e rəhan pet. Kəni nətəmimi mīn u nətəm kəmotit əpnapīn ilah mīn, ilah Jesepel u, nəmə ilah kəsotəuhliniən ilah e nosiən noliən rəha pətan əha, oiəköl ilah mīn kotətəu tərah pik, kəni misuə e lah e pet u rəha nahməiən. ²³ Kəni oiəkəu kətiəh əmə e nenətīn mīn, moh ilah kohmis.§ Tol lanəha, kəni niməfaki mīn rəfin okotəhrun məmə iəu əmə u, iəkəhrun nətəligiən mīn rəha nətəmimi, mine nikilah. Kəni iəu iəkəfinə nətəouiən rəhatəmāh tətəu=pən əmə rəhatəmāh noliən mīn iətəm nəmautol.*

²⁴ Mətəu itəmāh u, nətəm Tuatirə nətəm nəməsotosiən o nəgətun mīn rəha Jesepel əha, iətəghati kəm təmāh rəueiu. İəkəhrun məmə itəmāh nəməsotosiən natimnati iətəm kətəni məmə nati agīn mīn rəha Setən iətəm tətəhluəig e nəmtahn. İəsələhu-pəniən nati figəm kəti mīn kəm təmāh, mətəu iəkölkeikei məmə nəkotol nati kətiəh əmə, inko, ²⁵ otaskəlim tiəkis əmə e nati iətəm ninotos rəkis, mətəuarus iəu iəkətəlig=pa.

²⁶⁻²⁷ İətəm tatol win e nəluəginiən u, kəni tətəhtul əskasik o noliən nəuiak, matuvən, matuvən mətəuarus naunun, kəni iəu iəkəfən nepətiən u kəm in, iətəm rəhak tatə təməfa kəm iəu, məmə in otarmənig e kəntri pisin pisin mīn. Kəni in otos rəhan neim iətəm in nəmtətiən rəha nərgin asoli rəhan, kəmol e aiən, kəni in otatgəhli-atgəhli nətəm e nəhue niftəni, təhmen=pən əmə məmə aiən iətəm təmohəplis-ohəplis sospən kəmol e nəriəpig. ²⁸ Kəni iəu iəkəfinə mīn məhau u fətukai kəm in.†

²⁹ İtəmāh rəfin matəlgitəmāh tatig. Otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən mīn u iətəm Narmīn Rəha Uhgīn tətəni=pinə kəm niməfaki mīn.

3

Nəghatiən təmuvən kəm nəfaki mīn ikīn Satis

¹ “Ətei nauəuə kəti tuvən o agelo rəha niməfaki e taun u Satis, məni=pən məmə,

Nəghatiən u rəhan, iətəm tatos narmīn rəha Uhgīn ilah səpīn,* kəni matos mīn məhau səpīn.† Nəghatiən u rəhan iətəm tətəni=pinə kəm təmāh məmə,

İəkəhrun rəhatəmāh noliən mīn. İəkəhrun məmə kətəni məmə itəmāh nautəmiəgəh, mətəu kəpə, itəmāh ninohmis rəkis. ² !Otair-tə! Noliən təuvir mīn rəhatəmāh nəmautol aupən, otəsuvəhiən tikə agīn. Mətəu itəmāh nəkotəkeikei motalkut məmə onəkotəfəri mīn noliən rəhatəmāh, motol tuva məskasik, mətəu-inu rəhatəmāh noliən təuvir mīn iətəm təhruahru e nəhmti Uhgīn, iəseh əhanəhiən kəti iətəm nəmotol məhuvən motol naunun lan. ³ Tol lanəha, nikitəmāh təhti nəghatiən iətəm nəmotos, kəni mautətəu aupən. Otol, kəni motəuhlin itəmāh. Mətəu nəmə nəkotəpili alu, oiəkiet pətigəm o təmāh təhmen e iəkləh, kəni itəmāh ko nəsotəhruniən məmə nian nak iəkuvnə o təmāh.

‡ **2:20** Jesepel u aupən, in pətan rəha Kig Ehap (1King 21:25-26). In təmit nətəmimi e suaru kəti məmə okotol sakrifais kəm narmīn nati mīn, kəni motohtəu=pən noliən rəha nit əpnapīn nəman mine nipətan. Pətan kəti rəha Tuatirə təmol noliən əha, kəni Jon tətəni lan məmə Jesepel. Nəmə təhro noliən rəhan təhmen e Nikoləs iətəm təməni e Nəh 2:6,15. § **2:23** Nəghatiən u “nenətīn mīn” tətəgətun nətəmimi u kəutohtəu=pən in. * **2:23** Jer 17:10 † **2:28** Nəh 22:16 * **3:1** Afin-to futnot e Nəh 1:4 † **3:1** Nəh 1:16

⁴ Mətəu itəmah nəuan nəuvein əmə ko Satis, iətəm kəməsotoliən napən rəhalah tamikmik. İlah kotəhruahru, motəhmen o naliuəkiən itəmah min iəu e napən ruən.‡ ⁵ İtəm in otol win e nəluəginiən, in otuvən lanəha e napən ruən. Kəni ko iəsafəl rəkisiən nərgin e nauəuə rəha nəmiəgəhiən, kəni iəu iəkəni pətigəm nərgin e nəhmti rəhak Tatə mine rəhan nagelo min, məmə in rəhak əhruahru iətəmini.§

⁶ İtəmah rəfin matəlgitəmah tatig. Otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u iətəm Narmın Rəha Uhgın tətəni=pinə kəm niməfaki min.”

*Nəghatiən təmuvən
kəm nəfaki min ikın Filitelfiə*

⁷ “Ətei nauəuə kəti tuvən o agelo rəha niməfaki e taun Filitelfiə, məni=pən məmə,

Nəghatiən u rəhan, İtəm Tasim, kəni in Nipəhriən. Kəni in tatos ki rəha Tefit u aupən.* Nəmə in terəh e doə kəti, kəni ko iətəmi kəti təsahtipəsiən. Kəni nəmə in tahtipəsiə e doə kəti, kəni ko iətəmi kəti təserəhiən lan.† Nəghatiən u rəhan iətəm in tətəni=pinə kəm təmah məmə,

⁸ İəkəhrun rəhatəmah nolien min, nətəm Filitelfiə. İəkəhrun məmə rəhatəmah nəsanəniən in nəuan nəuətin əmə, mətəu itəmah nəmautol nəuiak məsotəpəhiən, kəni məsotəhluəginiən məmə rəhak u itəmah. Oteruh-to. İəmerəh e doə o təmah. Ko iətəmi kəti təsahtipəsiən. ⁹ Oteruh-to. Nətəmini min ko e Nuhapuminiən rəha Setən, ilah kautəni məmə ilah nətəm İsrel, mətəu kəpə. İlah neiuə min.‡ Oteruh-to. Oiakol ilah kəhuva motəsiəulən-pinə e nəhklilah e nisaiən, kəni okotəni məmə nipəhriən iəu iəkəkei itəmah.§ ¹⁰ İəməni=pinə kəm təmah məmə itəmah onəkotos nətəligiən əfəməh o nəhtul əskasikiən, təhmen əmə lak, kəni itəmah nəmautol rəhak nəghatiən.* O nati u, iəu oikəpəli vivi o təmah e nian iətəm nərahien otəsuvəhiən tuva e nəhue niftəni min rəfin,† məmə otek askəvin-to nətəmini rəha nəhue niftəni.

¹¹ Otəsuvəhiən iəkuva. Otəskəlim iəkis natimnati min iətəm itəmah ninotos rəkis, məmə iətəmi kəti otəsosiən rəham nətəuiən‡ iətəm ninol win rəkis lan. ¹² İtəm otol win e nəluəginiən, kəni iəu oiakol in təhmen e nigə asoli kəti iətəm tətəruəsən Nimə Rəha Uhgın rəhak. Kəni in ko təsietən e Nimə əha nian kəti. Kəni iəu, iəkətei=pən nərgi Uhgın rəhak lan, mine nərgi taun rəha Uhgın rəhak lan. Taun u, in Jerusiləm vi, iətəm Uhgın rəhak otahli=pa, otisi=pəri e negəu e neai, meiuaiu=pa. Kəni iəu oikətei=pən min nərgək vi e iətəmi u.

¹³ İtəmah rəfin matəlgitəmah tatig. Otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u iətəm Narmın Rəha Uhgın tətəni=pinə kəm niməfaki min.”

‡ 3:4 E fes u, “napən” tətəgətun nolien min rəhalah. § 3:5 Mat 10:32; Luk 12:8; Mak 8:38; Luk 9:26;

1Jon 2:23 * 3:7 “Ki rəha Tefit” u, tətəgətun=pən nepətiən iətəm otos e Jerusiləm vi. In ko, in tatos nepətiən məmə oterəh kəni mahtipəsiə e iətəmi kəti iətəm tatuvən imə; Nəh 1:18. † 3:7 Aes 22:22

‡ 3:9 Nəghatiən u “kautəni məmə ilah nətəm İsrel, mətəu kəpə,” in tətəghati əhruahru e nətəmi min u nəuaniləuis rəha İsrel min. Mətəu nian İesu tətəni məmə ilah səniəmə nətəm İsrel pəhriən, nipətin ko məmə nətəmini pəhriən rəha Uhgın, inu, nətəm kəutəfaki kəm in. Mətəu səniəmə nəuaniləuis rəha İsrel u ilah nətəmini min əhruahru rəha Uhgın (Kəl 6:15-16).

§ 3:9 Jon 8:44; Nəh 2:9 * 3:10 Hip 12:1-3 † 3:10 Jon 17:15 ‡ 3:11 “Nətəuiən” əha, tətəghati lan, in kəfəfau kəti kəmol e nimali nigə, uə narmi nimali nigə kəmol e kol, kəni kətəfəfau=pən e rəhn-kəpə iətəm təmol win e naiuiən. Kəni Kristo otəfəfau=pinə kəfəfau e rəhn-kəpə iətəmini o rəhan nəhtul əskasikiən. İtəmini u otəkeiə mateh vivi o nətəmi min ko nətəm kotəkeiə məmə okotos rəkis ohni. Inu, in nəghatiən əhlin məmə ilah okəsotəpəhiən nəhtul əskasikiən məmə ilah okəsotəmkəpəiən e nətəuiən rəhalah, inu, nəmiəgəhiən itulin ilah Kristo.

*Nəghatiən təmuvən
kəm nəfaki min ikin Laotisia*

¹⁴ “Ətei nauəuə kəti tuvən o agelo rəha niməfaki e taun Laotisia, məni=pən məmə,

! Nəghatiən u rəhan, iətəm kətəni məmə in Nipəhriəniən! In ko, in iətəm kəhrun narəriəniən lan məmə tətəhtul pətigəm o nəni pətigəmiən nipəhriəniən əmə, kəni in nəukəti natimnati rəfin iətəm Uhgın təmol. § * Nəghatiən u rəhan iətəm in tətəni=pinə kəm təmah məmə,

¹⁵ İəkəhrun rəhatəmah noliən min, nətəm Laotisia. İəkəhrun məmə nəmiəgəhiən rəhatəmah təhmen e nəhu iətəm tareuən əmə. Təuvir məmə onəkotəhtul əmə e kətiəh, onəkotətpu uə onəkotəpiapei. ¹⁶ İtamah nəutəhtul əmə e nəlugın, nəkotareuən əmə – nəsoəpiapeiən məsoətpuiən – tol lanəha, oiəkəgəh rəkis e təmah rəueiu, ¹⁷ mətəu-inu itəmah nəkotəni məmə, ‘Rəhatiməh nautə tepət, iautos məni asoli, rəhatiməh nəmiəgəhiən təuvir, natimnati rəfin tatig, kəni nati kəti təsikəiən o timah.’ Mətəu itəmah nəkotəruru məmə itəmah ninotatig rəkis e nərahien; nətəmiimi okotəsəkəhruiən o təmah; rəhatəmah nautə tikə agın; nəhmtitəmah təpis; kəni nəutəiu piəpiə əmə. † ¹⁸ O nati u, iətəni=pinə əhruahru kəm təmah, təuvir məmə onəkotos nəhmti aien u kol tətoraip-oraip ohniəu, iətəm kəmuven e nigəm tus rəkis namrəiən lan, ‡ kəni pəh itəmah, rəhatəmah nautə otepət. Kəni onəkotos nəhmtin min napən ruən o nuvəniən lan, məmə onəkotəuveg nipətitəmah ko, iətəm tol naulisiən. Kəni mautos nəhmtin min mərsin ohniəu, motol=pən e nəhmtitəmah, məmə nəhmtitəmah otəhlan, nəkotəruh vivi nati lan.

¹⁹ Nətəmiimi min ko rəfin nətəm iəkölkeikei pik ilah, iəu iətəghati əskasik kəm lah mətəgəu əhruahru ilah. Tol lanəha, təuvir məmə nikitəmah otimis=pa lak, kəni motəuhlin=pa e noliən tərəh min rəhatəmah. ²⁰ Otətəlig-to! İəu iətəhtul e namtiəluə, mətəhti-əhti doə o nuvnəiən imə. Nəmə iətəmi kəti tətəu nəuiak kəni terəh e doə, kəni iəkuvən imə kəni mauən itimlau min.

²¹ İəu iəmol win e nəluəginiən kəni mətəharəg-pəri itimlau rəhak Tata e rəhan jeə, mətəuarmənig. Kəni e noliən kətiəh əmə, iətəmi otol win e nəluəginiən, iəu iəkəgəhan məmə otəharəg itimlau min e rəhak jeə, mətəuarmənig itimlau min.

²² İtamah rəfin matəlgitəmah tatig. Otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u iətəm Narmın Rəha Uhgın tətəni=pinə kəm niməfaki min.”

4

Nəfakiən e negəu e neai

¹ ! Uərisig e natimnati min u, iəməsal=pən əha, kəni mafu doə kəti təmerəh=pən əpəha e neai! Kəni nəuiən kətiəh əmə iətəm iəmətəu əupən, inko iətəm in iahgin iahgin təhmen əmə e təui, tənətəghati min kəm iəu, kəni tətəni=pa məmə, “Əri-to muva ikinu, iəkəgətun ik e natimnati min u, iətəm okəpanol.”

² E nian kətiəh əmə, nəsanəniən rəha Narmın Rəha Uhgın təmol kəm iəu, kəni iəkəsal=pən əpəha əupən mafu kig, tətəharəg-pəri e rəhan jeə, mətəuarmənig e negəu e neai.* ³ Kəni iətəmi tətəharəg ikin əha, iəmeruh in təuvir matəlu, mətəuaraip-oraip, təhmen e kəpiel təuvir keiu nərgiləu ko jaspə mine kanilian.

§ 3:14 “Nəukəti natimnati rəfin iətəm Uhgın təmol,” nipətin keiu e nəghatiən Kris. İesu in Nəukətin, nipətin ko, in təmol natimnati rəfin; kəni in min in İərmənig e natimnati rəfin. * 3:14 Jon 1:1-3; Kol 1:16; Nəh 1:17 † 3:17 Jon tətəni nəghatiən əuhlin u nipətin tənə məmə, e nəhmti Uhgın, nəmiəgəhiən rəhalah təəhruahruən məsəhmenien. ‡ 3:18 Job 23:10; Mal 3:2-3; 1Pitə 1:6-9 * 4:2 Esik 1:26-28

Kəni mərai-mərai kəti təmuvən mitəlau e jeə rəhan, kəni mərai-mərai əha tətasiə təhagəhag təhmen e kəpiel təuvir kəti u, emirəl.† 4 Kəni mitəlau e jeə asoli rəha kig əha, jeə nəuvein min ilah tuenti-fo, kautəhtul, kəni nətəmi asoli min nətəm kəmotəhuitən, ilah tuenti-fo, kəutəharəg-pəri e jeə. Kəməhuvən e napən ruən, kəni motəfəfau e hat min rəha nisaiə, iətəm kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip. 5 Kəni ikin əha, jeə rəha kig tətətig ikin, tətoraip, kəni kaluəluə tətətipərəh matiet ikin. Aupən e jeə rəha kig, nəuanisiə ilah səpin kautohuəu. Inəha, narmın rəha Uhgın ilah səpin.‡ 6 Kəni ikin əha aupən e jeə rəha kig, nati kəti min əha ikin təhmen e nitəhi, mətəu təhmen e kilas, iətəm tatəlu, mətoraip-oraip.

E nəlugın ikin əha, kəni titəlau e jeə rəha kig u, nati nəuvein əha ikin, ilah kuvət, iətəm kautəmiəgəh, kautəhtul. Kəni nəhmtilah tepət tepət, tətəpeir=pən əmə e nərfilah mine nəmtahlah mine. 7 In aupən, təhmen e laion, kəni iətəm tol keiu lan, təhmen e kau iərman nahgin tepət, kəni iətəm tatol kisil lan, rəhn-kapə təhmen e iətəmiimi, kəni iətəm tatol kuvət lan, təhmen e məlikim iətəm tatiuvig. 8 Nati min əha iətəm kautəmiəgəh, ilah kuvət, mətəu nıməlməlih kətiah kətiah ilah sikis, kəni nəhmtilah tirəuei əpnəpin əmə ilah, muvən əpəha e nəve nıməlməlih ləhtəni ikin mine. Nian rəfin ilah kəutani nəpuən lapin mine lənian, məsotəmeigən, kəutani məmə:

“!İərməniğ Uhgın Nahgin Tepət Pik Agın
in tasim, tasim, tasim pik agın,
iətəm in tətətig rəueiu,
təmətatig itulin,
otəpanatig itulin!”§

9 Kəni nati min kəha u kəutəmiəgəh, kəutəni nıpəhrinəniən e nəpətən rəha Uhgın, kəni məutəfən nisaiə kəm in, kəni məutəni tagkiu kəm kig iətəm tətəharəg-pəri e rəhan jeə, mətərməniğ, mətatig itulin, naunun tikə. 10 Kəni nian nati min kəha u kəutəmiəgəh kautol lanəha, kəni nətəmi asoli nətəm kəmotəhuitən, ilah tuenti-fo, koteiuaiu məutisin nəulilah kəm in, iətəm tətəharəg-pəri e rəhan jeə, mətərməniğ, kəni məutəfəki kəm in iətəm tətətig itulin, naunun tikə. İlah kəutisin nəulilah kəm in, kəni nıpənəgilah təou nıftəni, kəni ilah kautəpeg rəkis rəhalah kəfəfau min rəha nisaiə, kəni məutəlin aupən e rəhan jeə, kəni məutəni məmə,

11 “Rəhatimah İərməniğ Uhgın,

İk nəkəhruahru, məhmen agın məmə onəkös nəni-viviən rəfin,

mine nisaiə rəfin,

mine nəsanəniən rəfin,

mətəu-inu ik nəmol natimnati rəfin.

İk nəmol ilah mətəu-inu ik nəmolkeikei məmə ilah okotatig.

Kəni mətəu-inu ik nəmolkeikei lanəha lan, ilah kəutatig əhanəh.”

5

Nəti sipsip təmuahru

e nauəuə iətəm kəmaiu-aiu

1 Kəni əmeiko, iəmafı kig tətəharəg-pəri e rəhan jeə, kəni matos nauəuə kəti e nəhlmin maru iətəm kəmaiu-aiu, kəni nauəuə ko kəmətei=pən nati e nıkalın pəti mil, kəni kəmaiu-aiu kuan-ərain kau səpin məmə otaskəlim

† 4:3 Jaspə nəmə təhro in kəpiel əmehmtə, kəni kanilian nəmə təhro in kəpiel ərarəuv. Emirəl min əha, kəpiel əmehmtə min. Kitah kotəruuru əhruahru kalə rəhalah iətəm in tətəni, mətəu nati nak iətəm Jon təmeruh, inko, kalə təuvir min, kotəuvir, mautoraip-oraip. ‡ 4:5 Afın-to futnot e Nəh 1:4. § 4:8 Eks 3:14

tiäkis.* ² Kəni iəmeruh agelo əsanən kəti tətəgət əfəməh mətəni pətigəm məmə, “?Pəh u in təhmen məhruahru məmə otoh rəkis nati iətəm kəmuvan-ərain e nauəuə u lan, kəni migaru lan?” ³ Mətəu iətəmimi kəti tikə u ilis e negəu e neai, uə ləhtəni e nəhue niftəni, uə niki niftəni, kəti ko in təsəhruahruian o nigaruiən e nauəuə u, mafin. ⁴ Kəni iəmətəsək mətəsək, mətəu-inu kəsehian iətəmimi kəti iətəm təhmen məhruahru o nigaruiən e nauəuə u mafin. ⁵ Kəni eldə asoli mən u kəti iəhuitən tənī=pa kəm iəu məmə, “!Sasəkiən! Məsəl=pən-to meruh, Laion rəha Nəuaniləuis rəha Juta,† in nəukəti Tefit,‡ in tinol win rəkis e nəluaginian rəhan. Tol lanəha, in təhruahru agin o nigaruiən e nauəuə kəha, kəni meatuv rəkis nati əha ilah səpən iətəm kəmuvan-ərain lan.”

⁶ Kəni əmeiko iəkafu Nəti Sipsip, tətəhtul əpəha e nəlugin e jeə rəha kig mine nati kuvət u kəutəmiəgəh mine nətəmi asoli mən nətəm kəmotəhuitən. Nəti Sipsip u, nəkafu məmə kəmoəhamu rəkis. Kəni rəhnəpati ilah səpən,§ kəni nəhmtin ilah səpən mən, ilah kəha, kəutəhtul o narmin rəha Uhgın ilah səpən iətəm təmahli pətigəm ilah kəhuvən e nəhue niftəni. ⁷ Nəti Sipsip əha, təmuvən meapən mos rəkis nauəuə u e rəhn maru kig iətəm tətəharəg-pəri e rəhan jeə. ⁸ Kəni nian in tinaskəlim nauəuə kəha, kəni nati mən əha u kəutəmiəgəh ilah kuvət, mine nətəmi asoli nətəm kəmos nəhuitən ilah tuenti-fo, ilah kəutasiəulin nəulilah o Nəti Sipsip, moteiuaiu, nīpənəgilah tatek niftəni. Ilah rəfin kautos hap* mən mine pesin mən iətəm kəmol e aiən u kol tətəraip-oraip, tərīauəh e nati pien-pien mən iətəm nəmiəvin təuvir. Kəni nati pien-pien u, in təhmen e nəfakiən mən rəha nətəmimi rəha Uhgın.†

⁹ Kəni nati mən kəha kəutəmiəgəh ilah kuvət mine nətəmi asoli nətəm kəmotəhuitən, kəmutani nəpuən vi kəti məmə, “Ik nəkəhruahru, məhmen agin o nələsian nauəuə u, kəni meatuv rəkis nati mən iətəm kəmuvan-ərain lan, mətəu-inu kəmoəhamu ik, kəni məmos nəhmti nətəmimi e niram məmə ilah rəha Uhgın. Kəni ilah kəmotsi=pən e nəuaniləuis mən rəfin, mine nəghatian mən rəfin, mine nitəni mine rəfin, mine nətəmi nilosilah tol pisin pisin mən, ¹⁰ kəni nəmol ilah kotatig əhgəl rəhan narmənigian, kəni ilah rəham pris mən, kautol uək rəha Uhgın rəhatimah. Ilah okotarmənig e nəhue nitəni.”

¹¹ Kəni iəkəsəl-pen mən mafu, kəni mətəu mən nəuia nagelo mən tətət tətət, ko kəruru nafiniən. Kəmotəhtul, motitəlau e jeə rəha kig, mine nati mən iətəm kəutəmiəgəh, mine nətəmi asoli mən nətəm kəmotəhuitən. ¹² Kəni ilah kəutani əfəməh nəpuən məmə:

“!Nəti Sipsip iətəm kəmoəhamu, in təhruahru məhmen agin məmə kotəni-vivi in, mətəu-inu tatos rəfin nəsanəniən, mine nautə, mine neinatigian, mine nahgin, mine nepətian əhagəhag! !Təuvir agin məmə kautisiai in!”

* **5:1** E nian əha, nauəuə rəfin kəmaiu-aiu. Kotos mapepe əfəməh kəti kəni kaiu-aiu. Kəni nəmə iətəmi asoli kəti tolkeikei məmə nətəmimi əpnəpin əmə okəsotafiniən, kəni in tuvan-ərain=pən nati kəti e nifin, məmə taskəlim tiäkis mapepe. † **5:5** Jen 49:9-10 ‡ **5:5** Aes 11:1 § **5:6** Afin-to futnot e Nəh 1:4 * **5:8** “Hap,” in nati kəti katoh tətəni nəpuən, təhmen e kitar. † **5:8** Sam 141:2

¹³ Kəni iəmətəu mın natimnati rəfin iətəm Uhgın təmol e negəu e neai, mine nəhue niftəni, mine Ima Nətəm Kəmoħmıs İkin, mine e niki nitəhi, mine natimnati mın rəfin iətəm kautatig e lah, ilah rəfin kautəni məmə:

“Pəh nəni-viviən mine nisaiən tatuvən o kig iətəm tətəharəg-pəri e rəhan jeə mine Nəti Sipsip,

mətəu-inu in tatos nepətiən əhagəhag mine narmənigiən.

!Pəh nəni-viviən mine nisaiən tuvən o lau, kəni tatuvən, matuvən, matuvən, naunun tikə!”

¹⁴ Kəni nati mın kəha ilah kuvət u kəutəmiəgəh, kotəni məmə, “!Əuəh!” kəni nətəmi asoli mın nətəm kəmotəhuitən kotisin nəulilah ohni, məuteiuaiu, nıpənəgilah tatek niftəni, məutəfaki kəm in.

6

Nəti Sipsip təmatgəhli nati iətəm kəmuvan-ərain e nauəuə iətəm kəmai-u-aiu lan

¹ Kəni iəmeruh Nəti Sipsip nian in təmatgəhli rəkis nati kəti iətəm kəmuvan-ərain e nauəuə kəmai-u-aiu lan. Kəni əmeiko, nati kəutəmiəgəh u kəti ilah kuvət tagət əfəməh e nəuiən kəti təhmen e kaluəluə, məmə, “!Va-to!”

² İəkəsəl-pəri mafu əhos kəruən kəti. İətəm tətəsüə lan tətələs nıfagə, kəni kəməfəfau=pən e hat rəha nisaiən kəm in, təhmen e hat rəha iətəm tınol win rəkis e nəluəginien. In təmai u matuvən təhmen e iətəm təmol win e nəluəginien, kəni matuvən mın məmə otol mın win.

³ Nian Nəti Sipsip təmatgəhli rəkis nati tatol keiu lan, iətəm kəmuvan-ərain nauəuə lan, kəni iəmətəu nati miəgəh u iətəm tatol keiu lan təni məmə, “!Va-to!” ⁴ Kəni əhos pisin kəti mın iətəm tərəuvarəuv təhmen e nıərə, təmai u muva. İətəmi tətəsüə lan, kəməfən nisə asoli rəha nəluəginien kəm in. Kəni Uhgın təmegəhan=pən e nepətiən məmə otos rəkis nəməlinuiən iətəm tətətig e nəhue niftəni, məmə nətəmi kəutəluəgin əmə mautohamu ohamu ilah mın ikın mın rəfin.

⁵ Kəni nian Nəti Sipsip təmatgəhli rəkis nati tatol kisil lan, kəni iəkətəu nati miəgəh iətəm tatol kisil lan, təni məmə, “!Va-to!” Kəni iəkəsəl-pəri mafu əhos kapın kəti. İətəm tətəsüə lan tətələs skel* kəti. ⁶ Konu iəmətəu nəuiən kəti tatsi=pən e nəlugın e nati kəutəmiəgəh mın ilah kuvət, mətəni məmə, “Uvən, kəmegəhan lam məmə nəkəhrun nosiən nəumıs e nitəni mın, kəni ilah okotəkeikei motərəkın məni asoli o nosiən nauəniən nəuan nəuətın əmə. Mətəu onəsərəkiniən nəukəti nıgi olif mın iətəm katol oiəl e nəuan, kəni nəsərəkiniən nəukəti nıləuis u krep iətəm katol wain lan.”

⁷ Nian Nəti Sipsip təmatgəhli rəkis nati tatol kuvət lan, iətəm kəmuvan-ərain nauəuə lan, kəni iəkətəu nati miəgəh iətəm tatol kuvət lan, tətəni məmə, “!Va-to!” ⁸ !Kəni iəkəsəl-pəri mafu əhos kəhmtau kəti! İətəm tətəsüə lan, nərgin u Nımisien, ilau iətəmi kəti, nərgin u, Nəuanpən tatuərisig lan mətian. Kəmuos nepətiən məmə okohamu nətəmi e nau mine nəumıs mine nımisien mine nati miəgəh arpın mın. Kəmuos nepətiən lanəha, təhmen e nəven nəhue niftəni kətiəh, muəpəh əmə nəuətın kisil.

⁹ Kəni nian Nəti Sipsip təmatgəhli rəkis nati tatol faif iətəm kəmuvan-ərain nauəuə lan, iəkəsəl=pən əpəha e nəve oltə,† ləhtəni ikın, mafu nətəm kəmoħamu ilah mətəu-inu ilah kəmotəhtul əskasik o nəni pətigəmiən nəghatiən rəha Uhgın. ¹⁰ İlah kəutəuın əfəməh məutəni=pən kəm Uhgın məmə, “İk nəkərmənig e natimnati rəfin, ik nəkasim, kəni ik nıpəhriənien. ?O nəghin

* **6:5** E nian rəha nəumıs, kəni nətəmi kotakil natimnati o nəuəriən nauəniən. † **6:9** Oltə u, in tepil kəti tətəhtul əpəha e Nımə Rəha Uhgın, kəni katol sakrifais mın ikın. Kəni nətəmi mın u, nəmə təhro ilah kotəhmen əhruəhru e sakrifais kəti iətəm tatuvən o Uhgın.

mine kəni ik onəkələhu nəghatiən məmə nətəmimi rəha nəhue niftəni kəmotol tərəh, kəni mol nalpiniən kəm lah o nati iətəm kəmotol e timah? ?Onəhgin nəkalpin nitai niratimah e nətəmi min əha?”

¹¹ Kəmotəni lanəha, kəni kəməfən napən ruən kəm lah rəfin. Mətəu kəməni=pən kəm lah məmə okotəmeig min nəuan nəuvinəni əmə mətəuərus nəmpə apipə rəha pialah min mine nəuvinilah min, otuva pipim məhmen. Pialah min mine nəuvinilah min u, nətəmimi min rəha Iesu, nətəm okəpanohamu ilah o rəhalah nəhatətəiən.

¹² Kəni nian Nəti Sipsip təmatgəhli rəkis nati tatol sikis iətəm kəmuvan-ərain nauəuə lan, kəni əmeiko, nəmig asoli kəti təməlauəl. Mitigar təmapinəpu aɡin, kəni məuiɡ təmərərəuəv aɡin təhmen e nira.‡ ¹³ Kəni məhau min əpəha ilis e neai kəmotəmei=pən e nəhue niftəni, təhmen e nəua nig iətəm nimətəgi asoli təmarigrig e nəuan pikis timəgrəg. ¹⁴ Kəni neai təmikə təhmen e napən kəmaiu-aiu kələs kəɡim.§ Kəni nitəuət min mine niftəni min kəmotəɡim e nimeilah min.

¹⁵ Kəni nətəmimi rəfin aɡin, inu kig min rəha nəhue niftəni mine iərməniɡ min, nətəmi asoli min rəha soldia min, nətəmi rəhalah nautə tepət, mine nətəmi kautos nepətiən, mine slef min rəfin, mine nətəmi səniəmə slef min, ilah rəfin kəmotəhluəig e nipəg kəpiel asoli min, mine nikali kəpiel asoli min, mine nikali kəpiel min əpəha e nikalkali nitəuət asoli min.* ¹⁶ Kəni ilah kəmotəsek əfəməh=pən o nitəuət min mine kəpiel asoli min məmə, “Okotəmei, motəhluəig e timah o nəhmti kig u iətəm tətəharəg-pəri e rəhan jeə, mine o niəməha rəha Nəti Sipsip,† ¹⁷ mətəu-inu nian asoli kəɡin aɡin lan rəha niəməha rəhalau tinuva. ?Kəni pəh u in təhrun nəhtulian?”‡

7

144,000 kəmol mak e lah məmə rəha Uhgın

¹ Kəni əmeiko iəkəfu aɡelo kuvət kəutəhtul=pən e kaugə ilah kuvət e nəhue niftəni. Kəmotəmkərain rəfin nimətəgi kuvət e kaugə kuvət rəha nəhue niftəni, məmə nimətəgi otikə e nəhue niftəni, mine nitəhi, mine nig min.* ² Kəməfən nəsanəniən kəm lah o nərəkiniən niftəni mine nitəhi. Kəni iəkəsal=pən mafu aɡelo kəti min tatsi-pah, tatələs nati kəti iətəm Uhgın u iətəm tətəmiəgəh, otos o noliən mak rəhan lan. Kəni in tətəghati əfəməh=pən kəm nagelo min u kuvət, məmə, ³ “!Otəpəh pipim! Sotəhlmanian e nimətəgi məmə otəsərəkiniən nəhue niftəni mine nitəhi mine nig min, pəh iəkətol=pən pipim mak rəha Uhgın rəhatah e nipənəgi noluək min rəhan.”†

⁴⁻⁸ Kəni iəmətəu nəmpə rəha nətəm kəmotəs mak u rəha Uhgın. Nətəmimi 144,000 kəməhiet rəkis e nəuaniləuis min rəha Isrel, ilah kəmotəs mak əha:‡

‡ **6:12** Joel 2:31; Uək 2:20 § **6:14** Aes 34:4 * **6:15** Aes 2:10,19-22 † **6:16** Hos 10:8 ‡ **6:17** Joel 2:11; Mal 3:2 * **7:1** Nimətəgi kuvət əha, ilah nimətəgi rəha nərəkiniən təhmen əmə e inəha e Dan 7:2 mine Jer 49:36-38. † **7:3** 2Kor 1:22; Efəs 1:13 ‡ **7:4-8** 144,000=12×12×1000. Nəmpə u 12 tətəgətu nətəmimi rəha Uhgın, təhmen e nəuaniləuis min rəha Isrel e Oltestimin, mine 12 aposil min e Niutestimin. 1,000=10×10×10. Kəni nəmpə u 10 tətəgətu nətəliɡiən u “təməhmen vivi.” Kəni ko tol lanu məmə 144,000 tətəgətu “nətəmimi min rəfin rəha Uhgın.”

rəha Juta	12,000
rəha Rupin	12,000
rəha Kat	12,000
rəha Aser	12,000
rəha Napтали	12,000
rəha Mənase	12,000
rəha Simion	12,000
rəha Lifai	12,000
rəha Isəkar	12,000
rəha Sepulun	12,000
rəha Josip	12,000
rəha Benjəmin	12,000

Nimənin nətərimi nətəm kəməhuvən e napən ruən

⁹ Uərisig e natimnati min u, iəməsal=pən əpəha aupən, mafu nimənin nətərimi tepət tepət, ko kəruru nafiniən. § İlah kautsi=pən e nitəni min rəfin, mine nəuaniləuis min rəfin, mine nəghatiən min rəfin, kəni nilosilah tol pişin pişin min. İlah kautəhtul aupən e jeə rəha kig, mine Nəti Sipsip. İlah kautəhuvən e napən ruən min, kəni mautos nimali nəmil e nəhlmilah. ¹⁰ Kəni mautagət əfəməh mautəni məmə,

“Uhgın rəhatah iətəm tətəharəg-pəri e rəhan jeə, mətarməniğ, ilau Nəti Sipsip, ilau əha kəmuol suaru o nosmiəğəhiən itah.”

¹¹ Nagelo min rəfin ilah kautəhtul motitəlau e jeə rəha kig, kəni mitəlau min e nətəmi asoli min nətəm kəmos nəhuitən, mine nati kəutəmiəğəh min u, ilah kuvət. İlah mautisin=pən nəulilah aupən e jeə rəha kig, moteiuaiu, nipənəğilah tatek niftəni, kəni məutəfaki kəm Uhgın, ¹² mautəni məmə:

“!Əuəh! Amen! Nipəhriəniən! Rəhatah Uhgın təuvir pik, mətəhəğəhəg vivi.

!In teinatig teinatig, təsanən, nahgin tepət!

!Pəh kotəni-vivi in, motisiai in, kəni motəni tagkiu kəm in mautəhuvən mautəhuvən naunun tikə! Əuəh!”

¹³ Kəni əmeiko, nətəmi asoli nətəm kəmos nəhuitən min u kəti tətəpuəh ohniəu məmə, “?Pəh min əha kautəhuvən e napən ruən? ?Kəni ilah kəmossi=pən iə?”

¹⁴ Kəni iəkuhalpın məmə, “İtəmi asoli. İk əmə nəkəhrun.”

Kəni in təni məmə, “Nətəmi min əha, ilah kəha kəmoħiet rəkis e nahməiən asoli; ilah kəmotəikuas e rəhalah napən kəni motol tərūən e nira Nəti Sipsip.

¹⁵ Kəni tol lanəha,

ilah kautəhtul aupən e nəhmti Uhgın, iətəm tətəharəg mətarməniğ,

kəni mautəfaki kəm in e nərauiə mine lapın e Rəhan Nimə;

kəni kig u Uhgın iətəm tətəharəg-pəri e jeə,

in otahgəl kəm lah min nian rəfin.

¹⁶ İlah, ko nəumis təsus miniən ilah,

kəni ko kəsotəuəuə miniən.

Kəni nərauiə təsəhgi miniən ilah,

nəpiəpeiən asoli rəha mitigar otəsəhgi miniən ilah,

¹⁷ mətəu-inu, Nəti Sipsip iətəm tətəharəg e nəlugın e jeə rəha kig,

in otateh ilah təhmen e iətərimi rəha nehien sipsip.

In otit ilah, matuvən o nəhmti nəhu miəğəh,*

kəni Uhgın otafəl rəfin nəhu nəhmtilah.”

§ 7:9 Jen 15:5 * 7:17 Sam 23:2; Aes 49:9-10; Jon 4:10; 7:37-38; Nəh 22:1,17

8

Pesin rəha nati pien-pien

¹ Nian Nəti Sipsip təmatgəhli rəkis nati tatol səpən iətəm kəmuvan-ərain nauəuə lan, kəni nagətiən təmikə əpəha e negəu e neai o nian əkuəkir kəti, təhmen e uan haf auə.*

² Kəni əmeiko iəkafu nagelo mən səpən u kəutəhtul aupən e nəhmti Uhgın, kəni ilah rəfin kautos təui.†

³ Kəni agelo kəti mən, in tatitol pesin kəti iətəm kəmol e aien u kol tətoraip-oraip, kəməmki=pən nati pien-pien lan. Təmitol muva məhtul aupən e oltə. Kəməfən nati pien-pien tepət‡ kəm in, məmə otol=pən e nəfakiən mən rəha nətəmimi rəha Uhgın, kəni məfən ilau kəm Uhgın, muvan əpəha e oltə kəmol e aien u kol tətoraip-oraip, iətəm tətəhtul aupən e jeə rəha kig. ⁴ Nəhanigəm rəha nati pien-pien mən, mine nəfakiən mən rəha nətəmimi rəha Uhgın, iətəm agelo tətəmki e nəhlmən, kəmotəri məhuvən o Uhgın. ⁵ Kəni əmeiko agelo təmitol pesin, kəni məmki=pən nigəm lan, iətəm tatuəu e oltə, kəni mauvəregin pətigəm e nəhue niftəni. Kəni əmeiko, kaluəluə təmatiperəh, kəni nəmig təməluə.§

Təui mən

⁶ Kəni nagelo səpən nətəm kautos təui mən, kəmotəhtul maru o nəhliən təui.

⁷ Kəni agelo iətəm tətəupən, təmahli rəhan təui. Kəni əmeiko, nispisipi ais mine nigəm iətəm kəmol filəh-filəh ilahal nərə, kəmauvəregin=pən e nəhue niftəni. Təmuəu mus nəuветi niftəni kətiəh, məpəh əmə nəuветin keiu, konu təmuəu mus nigə mən nəuветin kətiəh, məpəh əmə nəuветin keiu, kəni təmuəu mus nimanuvehli mitə tuəu rəfin.

⁸ Kəni agelo iətəm tatol keiu lan in təmahli rəhan təui, kəni nati kəti təhmen e nitəuət asoli, iətəm tatuəu, kəməraki=pən lan əpəha itəhi. Kəni nəuветi nitəhi kətiəh təmol nərə, məpəh əmə nəuветin keiu. ⁹ Kəni təməəkən nati miəgəh mən iətəm kəutatig itəhi nəuветin kətiəh, məpəh əmə nəuветin keiu, kəni mərəkən mən negəu mən nəuветin kətiəh, məpəh əmə nəuветin keiu.

¹⁰ Kəni agelo iətəm tatol kisil lan, təmahli rəhan təui. Kəni məhau asoli kəti təmsipəri, matuəu təhmen e nəuanisiə. Təmsipəri əpəha ilis e neai, meiuaiu mīmərəgrəg mus nəuветi nəhu mən mine nəhmti nəhu mən nəuветin kətiəh, məpəh əmə nəuветin keiu. ¹¹ Məhau u, nərgin u Tarfu Tarfu. Kəni əmeiko, nəhu mən nəuветin kətiəh kəmotarfu, motarfu, məpəh əmə nəuветin keiu. Kəni nətəmimi tepət nətəm kəmotəmnim nəhu arfu, kəmohtmis.

¹² Agelo iətəm tatol kuvət lan, təmahli rəhan təui. Kəni nati kəti təmoh mitigar, mine məuig mine məhau mən, mol nəuветi mitigar kətiəh təmapinəpu, məpəh əmə nəuветin keiu kətiəuəu. Kəni nəuветi məuig kətiəh təmapinəpu, məpəh əmə nəuветin keiu kətiəuəu, kəni nəuветi məhau mən kətiəh kəmohtmis, kəni nəuветin keiu əmə kəutohuəu. E nərauiə, kəni tətərauiə e nəuветin keiu əmə, məpəh kətiəh. Kəni nian lapın, tatimihli e nəuветin keiu əmə, məpəh kətiəh.*

¹³ Kəni əmeiko iəməsal=pən, kəni mətəu məlikim kəti tatiuvig ilis e nəpuə, kəni mətasək əfəməh mətəni məmə, “!Əui! !Əui! !Əui! !Mətəu-inko nagelo kisil mən əha ikən okəpanəhlahli mən rəhalahal təui rəueiu, mənahlol nərahien asoli okəpanluva e nətəmimi rəha nəhue niftəni!”

* **8:1** Hab 2:20; Sef 1:7-8; Sek 2:13 † **8:2** Təui mən e Baebol, səniəmə nilosi nati itəhi, mətəu təui əha kəmol e rəhnəpati nati kəti. Mətəu kəruru məmə e negəu e neai kəmol təui e nak. ‡ **8:3** Nati pien-pien təhmen e nigipisi, kəni kətuvan məmə nəhanigəm lan otos nəmiəvin u iətəm tətəpien vivi muvən o Uhgın. § **8:5** Eks 19:16-18 * **8:12** Aes 13:10; Mak 13:24

9

Agelo iatəm tatol faiflan təmahlı təui

¹ Agelo iatəm tatol faif lan, təmahlı rəhan təui, kəni iəmafu məhau kəti iatəm tinsi-pəri e neai məmei=pən e nəhue niftəni. Kəməfən ki kəti kəm məhau kəha, o nerəhiən e nıpəg asoli iatəm teiuaiu agin. ² Nian təmerəh e nıpəg əha, nəhanigəm təməri, təhmen e nəhanigəm rəha iəhuei. Mitigar mine nəpuə kəmuapinəpu e nəhanigəm rəha nıpəg asoli.

³ Konu nati kəti təhmen e pitu, ilah tepət agin əha, kəmoħiet rəkis e nəhanigəm əha, moteiuaiu e niftəni, kəni kəməfən nəsanəniən kəm lah o nusien itəmi e nıpikilah kəni tətəhmə tətəhmə.

⁴ Kəməni=pən kəm pitu min məmə kəsotərəkinien nimanuvehli mine nigı min, mine natimnati iatəm kauteviə e nəhue niftəni, mətəu okotərəkin əmə nətəmi min ko nətəm kəsotosien mak rəha Uhgın e nıpənəgılah. ⁵ Kəni kəmegəhan e nəsanəniən kəm lah məmə okotus nətəmimi motol nahməien kəm lah o məuig faif, mətəu kəsotohamuiən ilah. Kəni nahməien əha, iatəm ilah okotətəu tərəh lan, tapirəkis agin nəmə nıpiki velau tətəi itəmi, kətəhmə.* ⁶ E nian min əha, nətəmimi okotəsal e suaru o nımisiən, mətəu ko kəsotehiən. Okotolkeikei məmə okohmis, mətəu ko kəsohmisiən.

⁷ İəmafu pitu asoli min əha, ilah kotəhmen e əhos min iatəm kəmotəhtul maru o nəluaginien. İlah kəmotəfəfau e nati kəti təhmen e kəfəfau rəha kig iatəm kəmol e aiən u kol tətəraip-oraip, kəni rəhn-kapə lah təhmen e rəha iatəmimi.

⁸ Nəuanulah təfəməh təhmen e nəuanu pətan, kəni nəhluvlah tasilə təhmen e nəhluv laion. ⁹ Nılosilah tikimkim təhmen e nati katuvən lan o nəluaginien, kəmol e aiən, kəni nıməlməlilah kəutəlipə təhmen e nıləkıt-ləkıtien rəha əhos min kəutiuvı jariot min tepət kəutaiu e nəluaginien. ¹⁰ Nıpikilah tatus itəmi kətəhmə tapirəkis agin nian velau tətəi itəmi e nıpikin.† İlah kəutos nəsanəniən e nıpikilah o nolien nahməien kəm nətəmimi o məuig faif. ¹¹ İlah, rəhalah kəti əha ikın iatəmi asoli, in iərməniğ rəha nıpəg asoli iatəm teiuaiu agin. E nəghatien rəha nətəm İsrəl, kətəni nərgin məmə Apaton, nıpətin u İərəkin, kəni e nəghatien Kris, kətəni məmə Apolion.

¹² !Əui! Nərahien əupən tinol naunun, mətəu əui, əui, nərahien keiu min əha ikın okəpaniəuva.

¹³ Kəni əmeiko, agelo iatəm tatol sikis lan təmahlı rəhan təui. Kəni iəmətəu nəuiən kəti təmsi=pən əpəha e niki rəhnəpati ilah kuvət rəha oltə u kəmol e aiən u kol tətəraip-oraip, kəni tətəhtul əupən e nəhmti Uhgın.‡ ¹⁴ Kəni nəuiən əha təməni=pən kəm agelo iatəm tatol sikis lan u tətələs təui, məmə, “İtis nagelo min u ilah kuvət iatəm kəməlis ilah kəmki=pən əpəha e nəhu asoli İufretis.” ¹⁵ Tol lanəha, təmitis ilah. Nagelo min əha, ilah kuvət, kəməlin ilah kəutəhtul maru u rəueiu o əuə əhruahru u, mine nian əhruahru u, mine məuig əhruahru u, mine nu əhruahru u, məmə okotohamu nətəmimi rəha nəhue niftəni nəuəvetin kətiəh, motəpəh keiu. ¹⁶ Kəni iəmətəu nəmpə rəha soldia min rəhalah, nətəm kəutasuə e əhos, kəni ilah rəfin tu-hanrit-miliən nətəmimi.

¹⁷ Kəni e nəməhlairien rəhak, iəmafu əhos min əha mine nətəmimi kəutasuə e lah kotol lanu lan. Rəhalah aiən iatəm tətəuveg nımankılahalah, in tərəuvarəuv təhmen e nigəm, mol vivi nəugi naris, kəni mauiəh. Rəhn-kapə əhos min u, kotəhmen e rəhn-kapə laion min, kəni nigəm mine nəpienien tərəh§ mine nəhanigəm kəhalisi=pən e nıpəgnəualah.

* **9:5** Nəghatien Kris əhruahru təməsəniən nahməien rəha nıpiki velau. In təməni nahməien rəha “skopion,” in nati kəti tətəu itəmi e nıpikin. † **9:10** Afin-to futnot rəha Nəh 9:5. ‡ **9:13** Oltə u, in tepil kəti tətəhtul əpəha e Nımə Rəha Uhgın, kəni katol sakrifais min ikın. Rəhnəpati min əpəha e kaugə min. § **9:17** Nəpienien tərəh əha, in təhmen e nəmiəvi nəruəs.

18 Kəni nərahian asoli milahal u iətəm kəmhljet e nıpəgnəualah, ilahal kəmlohamu nətəmimi e nəhue niftəni nəuветin kətiəh, miləpəh əmə nəuветin keiu. 19 Nəsanəniən rəha əhos min əha, tatsi=pən e nıpəgnəualah mine nıpikilah. Mətəu-inu nıpikilah təhmen e sineik, iətəm rəhn-kapə tətətig e nıpikilah. Kəni əhos min əha, kautus min nətəmimi e nıpikilah.

20 Kəni nətəmimi min u, nərahian milahal əha kəməsohamuiən ilah, ilah kəməsotəuhliniən nətəligiən rəhalah e natimnati min iətəm ilah kautol. Kəməsotəpəhiən nəfakiən kəm iərmis min mine narmi nati min iətəm kəmol e aiən u kol tətoraip-oraip, mine silfə, mine prons,* mine kəpiel, mine niggi, nati əpnəpin məmə, ilah u narmi nati əmə, iətəm kəsotəfuiən nati, mine məsotətəuiən nati, mine məsotaliuəkiən. 21 Kəni ilah kəməsotəuhliniən nətəligiən rəhalah o nohamuiən itəmi, nəmkian nərik, nolian kləpə, nolian masig, nitəuiən iərman mine nıpətan, mine nakləhiən.

10

Agelo iətəm tamos nauəuə əkəku

1 Kəni əmeiko iəkəfu agelo kəti min nahgin tepət tatsi-pəri e negəu e neai. Tatuvən e nəpuə təhmen e rəhan napən, kəni mərai-mərai titəlau e rəhn-kapə. Kəni in təhagəhəg mətəsiə, təhmen e mətigar, kəni nəhlkin təhmen e pos asoli mil u kətiəuə e nigəm. 2 In tatos nauəuə əkəku kəti iətəm kinəg rəkis tətəməhli=pən e nəhlmin. In təməfu=pən nəhlkin maru e nitəhi kəni məfu=pən nəhlkin məuil e niftəni, 3 kəni in təmagət əfəməh, nəkətəu nəuiən təhmen e laion. Nian təmagət əfəməh, kəni kaluəluə təmatiperəh mau səpin, məutuhəlpin. 4 Kəni nian kaluəluə təmatiperəh mau səpin məutuhəlpin rəhan nəghatiən, kəni nikik natəhti məmə oiəkətei rəkis nəghatiən iətəm in tətəni. Mətəu inətəu nəuiən kəti tatsi-pəri e negəu e neai mətəni məmə, “Əhluaig e nəghatiən u iətəm kaluəluə tətəni, sətei rəkisiən.”

5 Kəni əmeiko, agelo əpəha iətəm iəmafə tətəhtul=pən e nitəhi mine niftəni, tıləfəri nəhlmin maru, mətəgətun pəri e negəu e neai. 6 Kəni matos nonəuəvil e iətəmi tətətig itulin, iətəm təmol negəu e neai mine natimnati rəfin iətəm kəutətig lan, mine nitəhi mine natimnati rəfin iətəm kəutətig lan, kəni məni məmə, “!Uhgın otəsəhtahnin minian! 7 Mətəu nian agelo iətəm tatol səpin lan otəhli rəhan təui, kəni nəlpəkəuiən onəuən rəhan Uhgın iətəm tətəhluaig lan, in otuva mol nıpəhriəniən lan u rəueiu. In otiet pətigəm=pa təhmen əmə məmə in təməni pətigəm əupən kəm rəhan nolüək min u, iəni min rəhan.”

8 Kəni əmeiko, iəkətəu min nəuiən əha təmsi=pən e negəu e neai, mətəni=pa min kəm iəu məmə, “Uvən, mələs nauəuə iətəm kəmeg tətəməhli=pən e nəhlmi agelo iətəm tətəhtul=pən e nitəhi mine niftəni.”

9 Kəni əmeiko, iəkuvən mətapuəh o agelo məmə otəfa nauəuə əkəku kəm iəu. In tənə=pa kəm iəu məmə, “Os mun. Nati u otərəkin nərfəm, mətəu nian onəkun, tətəhiən təhmen e sukəpak.” 10 Kəni əmeiko iəkələs rəkis e nəhlmi agelo, kəni mun mərgəi. İəmun mətəu taurehi taurehi, təhmen e sukəpak, mətəu nian iəmərgəi, təmərəkin nərfək, nərfək təmərah lan. 11 Kəni kəməni=pa kəm iəu məmə, “Ik onəkəkeikei məni pətigəm min nəghatiən iətəm Uhgın təməfinə kəm ik kəm nətəmimi nilosilah tol pisin pisin min, mine nətəmimi e nitəni pisin pisin min, mine nətəmimi kəutəni nəghatiən pisin pisin min, mine kig min.”

11

Iətəmimi mil iətəm kəmuəhtul pətigəm o İesu

* 9:20 Prons, in aiən kəti, mətəu rəhan kalə təhmen e kol.

1 Kəni əmeiko kəməfa nəua niuig kəti rəha nosiən mak e nati, kəni kəni=pa kəm iəu, məmə “Uvən, mos mak e Nimə Rəha Uhgın, mine oltə, konu mafin rəfin nətəmi kətəfaki əha imə. 2 Sosiən mak e iat, mətəu natos əmə mak e nimə. Sosiən mak lan mətəu-inko kinəfən rəkis iat əha kəm Nanihluə min. İlah okotevig əpevin e rəhak taun asim mautəhuvən mautəhuvən motos məuig ilah fote-tu.* 3 Kəni iəu iəkəfən nəsanəniən kəm rəhak iətəmimi mil iətəm kətuəhtul pətigəm ohniəu. Kəni okatuos əmə nati apin, matuəhtul pətigəm o nəni pətigəmiən rəhak nəghatiən min o nian uan-tausin tu-hanrit sikiste.”

4 İlau u, nəukəti niggi olif mil, mine nati kətəharu-pəri lait mil lan, iətəm kətuəhtul aupən e İərmənig rəha nəhue niftəni. 5 Nəmə iətəmi tətəlkut o nərəkiniən ilau, kəni nəmnamı nigəm otisi=pən e nohlilau, kəni mus rəhalau tikimır min.† İətəmimi iətəm tolkeikei nərəkiniən ilau, in otəkeikei mimis lanəha. 6 İətəmimi mil u, ilau katuos nəsanəniən o nəhtipəsiğiən e nəpuə məmə nuhuan otəsəfuvien nian ilau okatəghati matuəni pətigəm nəghatiən min rəha Uhgın.‡ Kəni ilau matuos min nəsanəniən məmə okuəuhlin nəhu min kəhuva nira§, konu muəhrun min nərəkiniən nətəmimi rəha nəhue niftəni e nərahien pisin pisin min iətəm ilau kuolkeikei məmə okuol.*

7 Konu nian ilau kinətuəhtul pətigəm rəkis, kinuəni rəkis natimnati rəfin, kəni nati miəgəh† iətəm otəri=pa e nıpəg teiuaiu agin, məriauəh kəni moh ilau, mol win e lau mohamu ilau. 8 Nıpətəilau otəməhli əpəha e suaru rəha taun asoli əha, ikin əha kəməhti=pən min rəhalau İərmənig e niggi kəməluau‡ ikin, kəməuhlin nərgin, məmə Sotəm uə İjip, tətəgətun=pən nolien tərəh ikin əha. 9 Kəni nətəmimi nilosilah pisin pisin min, nətəmimi e nəuaniləuis rəfin, mine nətəmimi e nəghatiən min rəfin, mine e kəntri min rəfin, okotarfu əmu nıpətəilau, motos nian apiəpiə kisil, kəni mine nıpilgan, kəni okəsotegəhanien məmə kitənim ilau. 10 Kəni nətəmimi rəfin rəha nəhue niftəni okotol lafet, motəğiən mətəu-inu ilau kiniamis, kəni mətəfən natimnati kəm lah min, mətəğiən mətəu-inu iəni mil iətəm kəmatuol pik nərahien kəm lah, kiniamis. 11 Mətəu uərisig e nian apiəpiə kisil mine nıpilgan tinuvən rəkis, kəni Uhgın təməfən nəhəğiən e nıpətəilau kəni ilau kəmuəhtul e nəhlikilau. Kəni nətəmimi rəfin nətəm kəmoteruh ilau, nəhmtilah təməpis, narmilah tikə. 12 Kəni ilah kəmotətəu nəuiən asoli kəti təmsipəri e negəu e neai, mətəni=pən kəm lau məmə, “Uəri miəuva u ikin u.” Kəni nəpuə təmələs ilau məri muvən e neai. Kəni rəhalau tikimır min kəmotəhtul mauteruh ilau.

13 Kəni e nian əhruahru əha, nəmig asoli kəti təman mərəkin nıpilga lahuənu əha kətiəh mupəh əmə nain. Nəmig təmoəhamu nətəmimi ilah rəfin səpin-tausin, kəni nətəmimi rəfin nətəm kəməsohmisiən, kəmotəğin motərəmrumin, kəni motəni nıpəhriəniən məmə Uhgın e negəu e neai tatos nepətiən.

14!Əui! Nərahien asoli iətəm tatol nəmpə tu lan, tinol naunun. Mətəu, nərahien iətəm tatol kisil lan otəsuvəhiən tuva.

Agelo iətəm tatol səpin lan təmahlı təui

15 Agelo iətəm tatol səpin lan təmahlı rəhan təui, kəni əmeiko nəuiən asoli min kəmotəsi=pən e negəu e neai motəni məmə,

“Nərmənigiən e nəhue niftəni rəfin agin tinuva rəha İərmənig Uhgın rəhatah mine rəha Kristo rəhan. Kəni in otərmənig itulin, naunun tikə.”

* **11:2** “Məuig fote-tu” (11:2; 13:5), in təhmen əmə e “nu kisil mine nıpilgan,” kəni kuəhmen əhmen min e “nian uan-tausin tu-hanrit sikiste (1,260),” kəni kihləhmen əhmen e “nian kətiəh, mine nian keiu min, mine nian nıpilgan” (12:14). Nəmpə u təsəghatiən e nəmpə əhruahru əmə kəti, mətəu tətəgətun=pən məmə nian kəti tətəva o nian rəha nian iəkis min mine nərahien, mətəu otol naunun nian kəti. † **11:5** 2King 1:10,12 ‡ **11:6** 1King 17:1 § **11:6** Eks 7:17-21 * **11:6** Suah mil u rəhalau nəsanəniən təhmen e Mosis mine Elaijə. † **11:7** Dan 7 ‡ **11:8** “İkin əha kəməhti=pən min İərmənig e niggi kəməluau,” tətəghati e Jerusiləm.

16 Kəni nətəmi asoli nətəm kəmos nəhuitən mın ilah tuenti-fo, nətəm kəutəharəg-pəri e rəhalah jeə mın aupən e nəhmti Uhgın, ilah kəmotisin nəulilah, məuteiuaiu, nıpənəgilah tatek nıftəni, kəni məutəfaki kəm Uhgın, 17 motəni məmə,

“İəkotəni tagkiu kəm ik, İərməni Uhgın Nahgim Tepət Pık Agın, iətəmi ko ik nətəti g ko iətəm nətəti g rəueiu, kəni nəmətəti g aupən, mətəu-inu ik nəmos rəham nəsanəniən asoli, kəni mınətuəuin mətərməni g.

18 Kəntri mın, kətol pık niəməha, mətəu ik rəham niəməha asoli tınuva.

Nian tınuva o nakiliən nətəm kəmoħmı.

Kəni onəkətəu iəni mın u ilah rəham noluək mın, kəni mətəu mın nətəmi mı rəham, mıne nətəm kəutisiəi ik, ilah rəfin, nati əpnəpın nəmə ilah kəutos nəpətiən asoli uə nəpətiən əkəku.

Kəni nian u rəham, o nərəkiniən nətəmi mın u kəutərkın nətəmi mı e nəhue nıftəni.”

19 Nian kəmerəh e Nımə Rəha Uhgın əpəha ilis e neai, kəni kəmafı Bokis rəha Nəniəskasikiən Rəha Nasiruiən§ tətəharəg əpəha imə. Kəni təmatorəp mətəsiə, kəni kaluəluə təmatəti pərəh, kəni iəmətəu nəgətiən asoli mın, kəni təmatəmi g, kəni ais təmiməgrəg.

12

Pətan mıne ialkitə asoli

1 Kəni nəmtətiən asoli kəti təmiət e neai. Pətan kəti təmuvən e mıtıgar təhmen e nəpən, kəni təməharəg məfu-pəri nəhlkın e məui g, kəni mətəfəfau e hat rəha nısiəiən kəti, kəmol=pən məhau tueləf lan. 2 In tətəsək əfəməh, tətəu nəhməiən mətəu-inko in tınəmki-amki otəsuvəhiən temək.

3 Kəni əmeiko nəmtətiən kəti mın təmiət mın əpəha ilis e neai, iətəm tuhapıspis ohniəu. Inəha, ialkitə asoli kəti, tərəuvarəuv, təhmen e ni gəm, rəhn-kapə təmisi m-isim ilah səpın, kəni rəhnəpati ilah ten, kəni kəməfəfau=pən hat ilah səpın e rəhn-kapə mın, kəni hat mın əha rəha ki g asoli agın. 4 Nıpikın tatoh rəkis məhau mın əpəha ilis e neai, mətəmkiəhu=pa ilah nıpılğan kətiəh e nəhue nıftəni, məpəh nıpılğan keiu. Kəni e nian əha, ialkitə əha təmuva məhtul aupən e pətan u iətəm otəsuvəhiən temək, məmə nəmə nətin tınair, kəni in ton.*

5 Pətan əha təmələs nətin iərman, iətəm in otərməni g e kəntri mın rəfin, konu nəmtətiən rəha nərməni giən rəhan təhmen e neim kəti kəmol e aiən. Mətəu Uhgın təmiuvi rəkis suəkəku u o ialkitə, mıləfəri ilis e rəhan jeə, məmə otərməni g. 6 Pətan u, təmagim=pən əpəha ikın təpiə-məpiə ikın, iətəm Uhgın təmol əpenə-penə lan məmə otətəti g ikın, kəni kəteh, kətəuarus=pən nian uan-təusın tu-hanrit sikiste (1,260) tınuva mınuvən rəkis.†

7 Kəni əmeiko, nəluəgi niən kəti tınəhtul əpəha e nəgəu e neai. Maikil ‡ mıne rəhan nəgelo mın, kınəutəluəgi n ilah ialkitə, kəni ialkitə mıne rəhan mın nəgelo kınəutoh mın ilah. 8 Mətəu ialkitə, nəhgın tikə, təsəhmeniən. Kəni əmeiko, Maikil mıne kınətol win e lah, kəni kəməhli pəti gəm ilah əpəha e nəgəu e neai. 9 Kəmotələs ialkitə asoli kəha, mətərkı iəhu=pən e nəhue nıftəni. Kəni inu, in sineik nıvəh əha aupən,§ kətəni məmə İərmis, uə Setən, iətəm təmei uə e nəhue nıftəni rəfin agın. Kəmərkı pəti gəm lan,* tuva e nəhue nıftəni, ilah rəfin nəgelo mın rəhan.

10 Kəni əmeiko iəmətəu nəuiən asoli kəti əpəha ilis e nəgəu e neai. Təmə, “!Rəueiu əha, Uhgın rəhatah in tınosmiəgəh itah!

§ 11:19 Bokis rəha Nəniəskasikiən Rəha Nasiruiən u, in “Ark of the Covenant.” Eks 25:10-22. * 12:4

Mat 2:13-14 † 12:6 Afın-to futnot rəha Nəh 11:2. ‡ 12:7 Dan 10:13,21; 12:1 § 12:9 Jen 3:1

* 12:9 Jen 3:14-15; Luk 10:17-18; Jon 12:30-31; Kol 2:15

!Rəueiu əha in tınol pətiğəm məmə in tatos nəsanəniən,
kəni rəueiu əha, in tınətarməniğ!

Kəni rəueiu əha, Krısto rəhan təmol məmə in tatos mın nəsanəniən mine
nepətiən e natimnati mın rəfin.

Tol lanəha mətəu-inu rəueiu əha, kinəraki iahu e Setən e nəhmti Uhgın.
Setən u, iətəm tətəni rah piatah mın lapın mine ləniən, mətəni pətiğəm
nıpəgnəmtin mın rəhalah mətəu=pən e lah e nəhmti Uhgın.

¹¹ Kəni piatah mın kəmotəməu ilah mın,

kəni motol win rəkis lan e nəsanəniən rəha nımisiən rəha Nəti Sipsip o
nosmiəğəhiən nətəmimi nian nıran təmai u e niği kəməluau,

motatig motol win mın lan e nəhtul əskasikən o nəni pətiğəmiən nəğhatiən
rəha Nəti Sipsip.

Motol win mın lan mətəu-inu nıkilah təməsəhti pikiən nəmiəğəhiən rəhalah,
mətəu kəmotəhtul maru əmə məmə okohmıs.

¹² !Negəu e neai, mine itəmah u nəutatig ikin, otagiən mətəu-inu kinəraki
pətiğəm e ialkitə!

!Mətəu əui, kəsi o nəhue nıftəni mine nıtəhi,

mətəu-inu Setən təmeiuai u muvnə ohnik!

In, niəməha təməu pik,

mətəu-inko in təhrun məmə nian rəhan təkuəkır əmə.”

¹³ Nian ialkitə asoli u, təmafı minəhrun məmə kinəraki pətiğəm lan tuvən e
nəhue nıftəni, əmeiko minatitəu pətan u iətəm təmələs nətın iərman. ¹⁴ Kəni

kəməfən nıməlməli məlikim keiu kəm pətan u, məmə in otos miuvig lan muvən
əpəha ikin kəmol əpenə-penə rəkis ikin təpiə-məpiə ikin. Ikin əha, otətatig ikin,
kəni in tətəgim o sineik, kəni kateh vivi in o nian kətiəh, mine nian keiu mın,

mine nian nıpılğan. ¹⁵ Kəni sineik u, təmeuə təhmen e naruəh asoli kəti, məmə
otelərmin pətan u mələs magim. ¹⁶ Mətəu nıftəni təmasıru e pətan u. Nıftəni
təməuag kəni mərgei rəfin nəhu iətəm ialkitə təmeuə lan e nıpəgnəuan.

¹⁷ Kəni əmeiko, ialkitə əpəha, niəməha təmol təmol o pətan u, kəni in tagim
muvən məmə otəluagin ilah rəhan mın nəuvein nəuanıləuis, ilah u nətəm

kautol nəuia Uhgın, kəni mautəhtul əskasik o nəni pətiğəmiən məmə ilah
nətəmimi rəha İesu Krısto. ¹⁸ Kəni in təməhtul əpəha e nıpəkıl itəhi.

13

Nati miəğəh

iətəm təmagərə rə nıtəhi məri

¹ Konu iəmafı nati miəğəh asoli kəti təməhapu nıtəhi məri. Rəhnəpati ten,
rəhn-kapə təmisim-isim ilah səpin, kəməfəfau=pən e hat mın rəha kig asoli
agin e rəhnəpati mın. Kəni kəmətei=pən nərgin mın e rəhn-kapə lah kətiəh

kətiəh, nərgin mın u kotəuiakən e Uhgın e rəhn-kapə mın. ² Nati miəğəh əha
iəmafı, təhmen e pusi asoli agin kəti, lepət, mətəu nəhlkin mın kotəhmen
e nati miəğəh kəti u, beə. Kəni nıpəgnəuan təhmen e laion. Kəni ialkitə u,
təməfən rəhan nəsanəniən mine narməniğiən mine nepətiən asoli kəm nati
miəğəh u.

³ Rəhn-kapə nati miəğəh u kəti, nati kəti təmol, kəni nəkafı məmə tınatol pau
o nımisiən, mətəu nəuvır mın. Kəni əmeiko, nətəmimi rəfin e nəhue nıftəni
narmilah təmiuvig pik ohni, kəni mautəhuərisig e nati miəğəh kəha. ⁴ Kəni
ilah rəfin kəmotəfaki kəm ialkitə, mətəu-inu təməfən nepətiən rəhan kəm nati
miəğəh u. Kəni ilah kəmotəfaki mın kəm nati miəğəh u, kəni motəni məmə, “?
Pəh in təhmen e nati miəğəh u? ?Pəh təhrun nohiən?”

⁵ Kəni kəmegəhan e nati miəğəh u, məmə in otəğhati əfəri, mətəuiakən e
Uhgın. Kəni kəmegəhan=pən e nepətiən kəm in, məmə təhrun nolıən nati

nak in tolkeikei o məuig fote-tu.*† 6 Kəni in təməni nəghatiən tərəh tepət e Uhgın, mine nərgin,‡ mine nətəmimi nətəm kəutatig e negəu e neai,§ ilah u rəhan niməfaki. 7 Kəməfən min nəsanəniən kəm in, məmə otəluagin ilah nətəmimi rəha Uhgın, kəni mol win e lah. Kəni kəməfən min nepətiən kəm in o narmənigiən e nətəmimi e nəuaniləuis min rəfin, mine nətəmimi nilosilah tol pisin pisin min, mine nətəmimi e nəghatiən min rəfin, mine kəntri min rəfin. 8 Nətəmimi rəfin rəha nəhue niftəni, okotəfaki kəm nati miəgəh u, inəha, nətəmimi rəfin nətəm kəməsəteien nərgilah e Nauəuə rəha Nəmiəgəhiən, nian nəhue niftəni təmatikə əhanəh. Nauəuə u, in nauəuə rəha Nəti Sipsip iətəm kəmoəhamu.

9 İtəmah rəfin matəlgitəmah tatig. Otətəlig vivi, kəni motəhrun nəghatiən min u.

10 Nəmə iətəmi kəti otuvən e kaləpus,

pəh in otuvən əmə.

Nəmə okəhamu iətəmi kəti e nau,

pəh okəhamu əmə e nau.

Nəghatiən u, nıpətin u məmə nətəmimi rəha Uhgın okotəkeikei motol tikuvhuv, kəni motəhatətə əmə e Uhgın.

Nati miəgəh

iətəm təməhapu niftəni məri

11 Kəni əmeiko, iəmafı min nati miəgəh kəti min iətəm təməhapu niftəni məri. Rəhnəpati keiu təhmen e nəti sipsip kəti, mətəu tətəghati, nəuiən təhmen e ialkitə kəti. 12 Nati miəgəh iətəm rəhn-kapə səpin, tətəfən rəfin rəhan nepətiən kəm in, kəni nian nati miəgəh iətəm rəhn-kapə keiu tətətig ilah nati miəgəh rəhn-kapə səpin, in tatol nəuiən. Kəni nati miəgəh iətəm rəhn-kapə keiu tətəkeikei kəm nətəmimi rəfin e nəhue niftəni, məmə ilah okotəfaki kəm nati miəgəh iətəm təmaupən, iətəm rəhn-kapə kəti tınol pau o nımisiən mətəu tınəuvır min. 13 Kəni nati miəgəh u iətəm rəhn-kapə keiu, tatol nəmtətiən asoli min mine nati apispis min tepət, matig mol min nigəm tatsi-pəri e neai, mətuva e nəhue niftəni, matol e nəhmti nətəmimi.

14 Uhgın təmegəhan=pən e nəsanəniən kəm nati miəgəh u iətəm rəhnəpati keiu, məmə təhrun nolien nəmtətiən min nian tətətig ilah nati miəgəh rəhn-kapə ilah səpin. Kəni in təmateiuə e nətəmimi rəha nəhue niftəni e nəmtətiən min əha in təmol, kəni məni=pən kəm lah məmə okotəkeikei motətəi narmın iətəm tatisikəuvın nati miəgəh əha iətəm rəhn-kapə səpin, nati miəgəh u, iətəm kəməu pau rəhn-kapə e nisə, mətəu tətəmiəgəh. 15 Kəni Uhgın təmegəhan=pən e nəsanəniən kəm nati miəgəh iətəm rəhnəpati keiu, məmə oteəg=pən e narmın iətəm kəmisikəuvın e nigı, pəh təghati. Kəni narmın iətəm kəmisikəuvın e nigı kəha, təməghati, məni əskasik məmə okəkeikei kəhamu nətəmimi rəfin nətəm kəsotəfakiən kəm in.

16 Kəni in təmətəkeikei kəm nətəmimi rəfin məmə okotos mak kəti rəhan e nəhlmilah maru uə e nıpənəgilah. Nətəmimi rəfin agın kotəkeikei motos, ilah u, nətəmimi asoli min, mine nətəmimi əpnəpın əmə, nətəmimi rəhalah nautə tepət, mine nətəmi rəhalah nautə tikə, slef min, mine nətəmi səniəmə slef min, məmə okotos mak kəti rəhan e nəhlmilah maru uə e nıpənəgilah.

17 Nəmə iətəmi təsosiən mak u, tərəru nosiən nəhmti nati kəti, mine nolien səlim mətəuarus in təkeikei mos mak rəhan. Mak u, in nərgi nati miəgəh iətəm rəhn-kapə ilah səpin, uə nəmpə iətəm tətəgətun=pən nərgin.

18 O nati u, onəkeikei mos neinatigiən tepət o nəhruniən nəmpə rəha nati miəgəh u. Kəni nəmə ik nəkeinatig təhmen, kəni nəkəhrun nəniən

* 13:5 Afın-to futnot e Nəh 11:2. † 13:5 2Təs 2:1-12 ‡ 13:6 Dan 8:10-11 § 13:6 Efəs 2:6

nipətin. Kəni nəmpə u, in sikis-hanrit-sikiste-sikis (666), kəni in tətəgətu=pən iətəmimi kəti.*

14

Nəti Sipsip mine nətəmimi 144,000

¹ Kəni əmeiko, iəkəsal=pən əpəha aupən lak mafu nəti Sipsip tətəhtul-pəri əpəha e Nıtəuət Saion, kəni nətəmimi 144,000 kautəhtul ilah min. Kəni kəmətei=pən nərgi Nəti Sipsip mine rəhan Tatə e nipənəgilah.*

² Kəni iəkətəu nati kəti əpəha ilis e negəu e neai tətəgət, nəuian təhmen e nıtəhi tatem nəuanaluəluə, kəni məhmen min e kaluəluə tıtətipərəh, kəni iəkətəu təhmen min e nəuia hap† tepət, nətəmimi kautoh. ³ Kəni ilah kəutani nəpuən vi kəti əpəha aupən e jeə rəha kig, mine nati min kəutəmiəgəh kuvət, mine nətəmi asoli nətəm kəmos nəhuitən min. Iətəmi kəti təsəhrunian nəpuən əha, nətəmimi min əmə kəha ilah 144,000 nətəm Uhgın təmos nəhmti lah,‡ mos rəkis ilah e nəhue niftəni. Nətəmi min əmə kəha ilah əmə, ilah kotəhrun naniən nəpuən əha. ⁴ Nətəmi min u ilah u, nətəm kəmotəh vivi rəhalah nəmiəgəhiən, məmə namikmikian tikə e lah, kəni ilah kəməsotitien pətan, ilah nətəmi vi. § İlah kautəhuərisig e Nəti Sipsip u, mautəhuvən ikin min rəfin iətəm in tatuvən ikin. Uhgın tinos rəkis nəhmti nətəmimi min əha. İlah rəha Uhgın əmə, mine Nəti Sipsip u. İlah kotəhmen e nauəniən iətəm kəməfaki vi əmə e nasumiən, iətəm kətəfən kəm Uhgın mine Nəti Sipsip. ⁵ İlah kəsoteiuəiən e nian kəti mine, kəni nati əkəku kətiəh mine tikə məmə tol ilah kotamikmik e nəhmti Uhgın.

Nagelo kisil

⁶ Kəni əmeiko iəkətig mafu min agelo kəti min, tatiuvig əpəha ilis e nimagəuagəu. In tətəni pətigəm nanusiən təuvir iətəm otətətig naunun tikə* kəm nətəmimi rəha nəhue niftəni, e kəntri min rəfin, e nəuaniləuis min rəfin, mine nəghatien min rəfin, mine nətəmimi nilosilah tol pisin pisin min. ⁷ In tətəni əfəməh məmə, “Otəgin motisiai Uhgın, kəni motəni nipəhriənian e rəhan nepətien, mətəu-inu nian əhruahru rəhan tinuva, o nəfəniən nəlpiniən kəm nətəmimi. Otəfaki kəm in, iətəm təmol natimnati rəfin agin: neai mine niftəni, nıtəhi mine nəhmti nəhu min.”

⁸ Kəni agelo kəti min, iətəm tatol nəmpə tu lan, tətətu=pən mətəni məmə, “! Papilon təməmei! !Papilon təməmei! !Papilon əsanən Nahgin Tepət təməmei, meiuaiu! In təhmen e pətan rəha suaru iətəm təmiuvi=pa nəman e kəntri min rəfin kəhuva motəmnim wain ilah min. Wain u nımın, inko, nıtəuiən nəlməliən min, mətəkeikei kəm nətəmimi məmə kautol nolien tərəh ilah min. Kəni nian nəman kotəmnim wain u, ilah kautiuvi=pa niəməha rəha Uhgın o lah.”

⁹ Kəni agelo kəti min, iətəm tatol kisil lan, tatuərisig e lau, kəni mətəni əfəməh məmə, “Nəmə iətəmi kəti təfaki kəm nati miəgəh əha rəhn-kapə səpin, mine

* **13:18** E nian əha ilah kəməsəteien nəmpə min u 1, 2, 3, təhmen e tah u rəueiu, mətəu ilah kəmautos əmə letə min rəha nəmpə; kəni ko nərgi nətəmimi rəfin tatos nəfigəmiən rəha nəmpə. Nərgin u Niro in tatos nəfigəmiən rəha sikis-hanrit sikiste sikis (666). Niro u in iətəmi asoli rəha Rom e nian əha. Suah u in təmatol nərahian asoli kəm nətəm kəutəfaki kəm İesu. * **14:1** Afın-to e futnot rəha Nəh 7:8. In təhmen əmə e inu. Nəmpə u 144,000 tətəgətu “nətəmimi min rəfin rəha Uhgın.” † **14:2** Hap min əha, nati katoh ilah o naniən nəpuən, təhmen e kitar. ‡ **14:3** 1Pitə 1:19 § **14:4** Inu təsəniən məmə nətəmimi min u kəmotol marit ko kəsəhuvəniən e negəu e neai, kəpə. Inu in nəghatien əuhlin min kəti. Inu tətəni məmə, nətəmi kəutəfaki okəsotamikmikian e nolien tərəh min təhmen nətəmimi nətəm kəutəfaki kəm narmı nati min. Mətəu kəutaskəlim məha-məha İesu əmə. İlah kotəhmen e iətəmimi kəti u in təsapiliən ilah nipətan əpnəpin min, in təhlan əmə. 2Kor 11:2; Efəs 5:25-27; Nəh 21:9 * **14:6** Kətəghati lanəha məmə Nanusiən Təuvir naunun tikə mətəu-inu in tətəghati e nəlpəkəuiən itulin min rəha Uhgın, kəni mətəu-inu in tətəni nipəhriənian nian rəfin.

narmi nati iətəm kəmisikəuvin e nigı, kəni matos rəhan mak e nipənəgin uə nəhlmin, ¹⁰ kəni in təkəikei məmnim min wain u inu, in niəməha rəha Uhgın. Wain u inu, kəməsəgələkləkian e nəhu. In otətəu nahməian e nigəm mine nərəuas iətəm tatuəu okios in əpəha e nəhmti nagelo asim min mine Nəti Sipsip. ¹¹ Kəni nəhanigəm rəha nigəm iətəm tatus ilah matol nahməian kəm lah u, in tətəri nian rəfin, naunun tikə. Nətəmimi min kəha kəutəfaki kəm nati miəgəh rəhn-kapə ilah səpin mine narmin iətəm kəmisikəuvin e nigı, kəni motos mak rəha nərgin, ilah okəsotəmeigian e nərəuiə mine lapin.”

¹² Nəghatian u, nipətin u məmə nətəmimi rəha Uhgın nətəm kəutohtəu=pən nəuia Uhgın, kəni məutəhatətə e Iesu, ilah kotəkəikei motəhtul əskasik.

¹³ Kəni əmeiko iəmətəu nəuiian kəti təmsipəri e negəu e neai mətəni məmə, “Ətei rəkis nati u: rəueiu mine matuvən, nətəmimi rəha İərməniğ, mətəu nəmə okohmis, ilah okotətiğ e nəuviriən pəhriən.”

Kəni Narmın Rəha Uhgın təni məmə, “!Əuəh! İlah okotəmeig e rəhalah uək, mətəu-inu okotos nəua rəhalah uək min.”

Nəuləkian e nətəmimi e nəhue niftəni

¹⁴ İməsal=pən min əpəha aypən lak mafu nimali nəpuə kəti tərueən, kəni iətəmi kəti tətəharəg-pəri e nimali nəpuə kəha. İətəmi u, təhmen e Nəti İətəmimi. In tətəfəfau e hat rəha kig, kəmol e aiən u kol tətəraip-oraip, kəni mətələs nau ekəu kəti iətəm tasilə. ¹⁵ Kəni əmeiko agelo kəti min təmsipən əpəha e Nimə Rəha Uhgın muva, kəni mauin əfəməh e iətəmi u, tətəharəg-pəri e nimali nəpuə məmə, “Os rəham nau ekəu mos muvən məulək, mətəu-inu nian rəha nəuləkian tinuva, kəni nauəniən əpəha e nəhue niftəni tiniməhtə.” ¹⁶ Kəni əmeiko iətəmi u iətəm tətəharəg-pəri e nimali nəpuə, təmauəh e nəhue niftəni e rəhan nau ekəu, kəni məulək e nətəmimi e nəhue niftəni, təhmen e nauəniən iətəm tiniməhtə o nosiən.

¹⁷ Kəni agelo kəti min təmiet e Nimə Rəha Uhgın əpəha e negəu e neai. In tətələs min rəhan kəti nau ekəu iətəm tasilə. ¹⁸ Agelo kəti min, iətəm tatos nepətiən rəha nigəm e oltə, təmsi=pən əpəha e oltə, kəni mauin əfəməh e agelo iətəm tətələs nau ekəu məmə, “Ələs rəham nau ekəu ko, muvən e nəhue niftəni, kəni mətei rəkis nətəmimi nətəm kotəhmen e nəua krep marəg u nəmiəvin min, əpəha e nəukətin. Nəhue niftəni təhmen e nəukətin.”

¹⁹⁻²⁰ Tol lanəha, agelo kəha təmauəh e rəhan nau ekəu, tuvən e nəhue niftəni, kəni mətei rəkis nətəmi min əha kotəhmen e nəua krep iətəm tinimarəg rəkis. Kəni in məraki=pən e ikin katevig-evig e nəua krep min ikin, məmə nəhuin otiet. İkin əha, in ihluə e taun, Uhgın tətəfətiğəm rəhan niəməha, kəni matol nalpinian ikin kəm nətəmimi. Kəni katevig-ərain nətəmimi min u, kəni niralah iətəm tətəiəh mətaiu ikin əha, in təhmen e nəhu asoli kəti nəfəməhiən rəhan təhmen e 1,600 statia,† kəni mol lokamnım agin lan. Nəmə əhos kəti tiuvig=pən ikin, nərə təhrun nəriən mek nohlin.‡§

15

Nətəmimi rəha Uhgın kəmotəni-vivi in

¹ İməsal=pən əpəha e negəu e neai mafu min nəmtətiən kəti min iətəm tuhapispis ohniəu. Nagelo ilah səpin kautos naunu nalpinian min, ilah səpin. Nalpinian min əha, ilah kautol niəməha apiəpiə rəha Uhgın tol naunun lan.

† **14:19-20** 1,600 statia təhmen e 300 kilomitə. $1,600=4\times 4\times 10\times 10$. Nəmpə u 4 tətəgətuən “nəhue niftəni rəfin.” Kitah kotəfin e nauəuə u kaugə 4 rəha nəhue niftəni, mine nımətagi 4. Nəmpə u 10 tətəgətuən “ilah rəfin.” Ko nəghatian e fes u tətəgətuən apiəpiə rəfin nalpinian rəha Uhgın tatuvən o nətəmimi rəfin ikin min rəfin e nəhue niftəni iətəm ihluə e taun rəha Uhgın. ‡ **14:19-20** Nətəm İsrəl ilah kautevig-evig e nəua krep məmə nəhuin otiet; inu katos nəmtətiən lan məmə tətəgətuən nalpinian rəha nətəm kotərah.

§ **14:19-20** Aes 63:1-6

2 Kəni əmeiko, iəmafı nati kəti təhmen e nitəhi, mətəu kəmol e kilas mine nigəm filəh-filəh, kəni nətəmimi nəuvein kautəhtul e nıkalkalı nitəhi u, ilah kəha nətəm kəmotəluagin ilah nati miəgəh kəha rəhn-kapə səpın mine narmin iətəm kəmisikəuvın e nigı, kəni kotol win e lau, mine nəmpə iətəm tətəhtul o nərgin. Kəni Uhgın təməfən hap* mın kəm lah, 3 kəni kautoh, məutani nəpuən rəha Nəti Sipsip mine Mosis u, ioluək rəha Uhgın, kəutani məmə,

“İərməniğ Uhgın Nahgim Tepət Pık Agın

Rəham noliən mın kotuhapıspis e timah.

!Kig itulin, noliən mın rəham kotəhruahru pəhriən!

4 ?Pəh otəsəginian lam, İərməniğ?†

?Kəni pəh otəsəfinəian nəni-viviən o nərgəm?

Mətəu-inu ik pisin əmə nəkasim.

Nətəmimi e kəntri mın rəfin okəhuva

kəni motəfaki e nəhmtəm,

mətəu-inkonu nəmol pətiğəm rəham noliən əhruahru mın.”

5 Kəmotani rəkis nəpuən əha, iəməsəl-pəri e negəu e neai, mafu kəmerəh=pən İkin Uhgın Tətətiğ İkin, inu, Nima Tapolin rəha Uhgın. 6 Nagelo mın ilah səpın kəmoheit e İkin Uhgın Tətətiğ İkin, kautos nalpiniən mın ilah səpın. İlah kautəhuvən e napən təuvir u, linən, iətəm tatipitipit, kəni kəməlis nımankilalah e kətəuti iətəm kəmol e aiən u kol tətəraip-oraip. 7 Kəni əmeiko, nati miəgəh mın kəha ilah kuvət kəti təməfən pesin mın iətəm kəmol e aiən u kol ilah səpın, kəm nagelo mın u səpın. Pesin mın u, kotəriauəh e niəməha rəha Uhgın u, iətəm tətətiğ itulin.‡ 8 Kəni nəhanigəm təməriauəh əha İkin Uhgın Tətətiğ İkin, nəhanigəm in nepətiən əhagəhag rəha Uhgın mine nəsanəniən rəhan, kəni ko iətəmi kəti təsuvəniən əha imə e İkin Uhgın Tətətiğ İkin mətəuarus nalpiniən mın ilah səpın iətəm nagelo səpın kautəmki, okotol naunun.

16

Pesin ilah səpın, kəmotəriauəh

e niəməha rəha Uhgın

1 Kəni əmeiko, iəmətəu nəuiən kəti təmagət əfəməh əpəha e İkin Uhgın Tətətiğ İkin, mətəni=pən kəm nagelo mın u səpın məmə, “Əhuvən, motəuvəregin pətiğəm e nəhue niftəni pesin ilah səpın iətəm kəmotəriauəh e niəməha rəha Uhgın.”

2 Agelo iətəm tətəupən, təmuvən məuvəregin pətiğəm pesin rəhan e niftəni. Kəni əmeiko, nətəmimi nətəm kautos mak rəha nati miəgəh e rəhn-kapə lah səpın, kəni məutəfaki kəm narmin iətəm kəmisikəuvın e nigı, nıməgin təməmirəuei nıpətilah.

3 Kəni agelo nəmpə tu, təməuvəregin pətiğəm rəhan pesin əpəha itəhi. Kəni nitəhi təmol nırə lan, təhmen e nıra iətəmi təmimis. Kəni nati itəhi mın rəfin kəmohtis.

4 Kəni agelo nəmpə tri, təməuvəregin pətiğəm rəhan pesin e nəhmti nəhu mın mine nəlugi nəhu mın, kəni ilah kəməhuva motol nırə e lah. 5 Kəni əmeiko iəmətəu agelo iətəm tətərməniğ e nəhu mın təni məmə,

“Ik pisin əmə ik Uhgın, nəkəhruahru,

ik ko iətəm nətətiğ kəni nəmətətiğ,

kəni təhruahru əmə məmə onəköl nalpiniən kəm lah lanəha.

* 15:2 Hap mın kəha, nati katoh ilah o naniən nəpuən, təhmen e kitar. † 15:4 Jer 10:7; Sam 86:9-10

‡ 15:7 Təuvir məmə koteruh məmə, nati ilah səpın iətəm kəmuvan-ərain nauəu lan, təui səpın, mine təhro lanu, pesin səpın rəha nalpiniən; ilahal kəhləgəton məmə nati kətiəh əmə kətsımaru kəni o noliən təhagəhag o nəhruniən. İnəha tətəni nalpiniən rəha Uhgın.

⁶ Rəhalah aru əmə, mətəu-inu ilah kəmotiuvı nıra rəham nətəmimi mın mine iəni mın, kəni ik nəkəfən nıra nımlah məmə okotəmnım.”

⁷ Kəni iəkətəu oltə tətəghati əfəmäh məmə, “!Əuəh! İərməniğ Uhgın Nahgin Tepət Pık Agın, rəham nəghatiən nəmoh nətəmimi lan, in təhruahru agın, kəni nıpəhrıənıən.”

⁸ Kəni əmeiko, agelo nəmpə fo, təmauvəregın pətıgəm rəhan pesın e mıtıgar, kəni kəməfən nəsanəniən kəm mıtıgar məmə otəhgi nətəmimi təhmen e nıgəm. ⁹ Kəni nəpiəpeiiən təmus ilah, kəni kotəuiakən e nərgi Uhgın, iətəm in tətərməniğ e nalpıniən mın u, mətəu ilah kotəpəh nəuhliniən nətəliğın rəhalah, kəni motısiəi rəhan nepətiən.

¹⁰ Kəni agelo nəmpə faif təuvəregın pətıgəm rəhan pesın əpəha nati miəgəh tətərməniğ ikin, kəni əmeiko, ikin mın rəfin in tətərməniğ ikin in təmapınəpu. Kəni nətəmimi kautətəu nahməiən, mautus namılah məutəuəhtuv-auəhtuv.

¹¹ Kəni ilah məutəuiakən e Uhgın əpəha e nəgəu e neai o nahməiən mın mine nıməgım mın rəhalah, mətəu ilah kəməsotəuhliniən nətəliğın rəhalah o nati iətəm kəmotol.

¹² Kəni agelo nəmpə sikis, təmauvəregın rəkis rəhan pesın e nəhu asoli, nərgin u, İufretis, kəni əmeikonu nəhu təmamır mol suaru rəha kig mın kotəliuək lan mautsıpah. ¹³ Kəni əmeiko, iəkəfu mın narmin tərəh kisil kihləhmen e fırok. Kəti təmıet e nıpəgnəua ialkitə, kəti tiet e nıpəgnəua nati miəgəh rəhn-kapə lah səpın, kəni kəti tiet e nıpəgnəua iəni eıuə.* ¹⁴ İlahal narmi iərmis mın, iətəm kautol nəmtətiən mın, kəni ilahal kihliet mihluvən o kig mın e nəhue nıftəni rəfin, məhluhapumın ilah məmə okotəluagin e Nian Asoli rəha Uhgın Nahgin Tepət Pık Agın.

¹⁵ Kəni İesu təməni məmə, “!Əsal=pa-to! !İətuva təhmen e iəkləh! İətəmimi iətəm təsapiliən mətaır, məsəpegiən rəhan napən o napiliən məmə in otəsaiu piəpiəiən kəni maulis ohni, in otatıg e nəuviriən pəhriən.”†

¹⁶ Kəni ilah kəmotoriarun rəfin kig mın əpəha ikin kəti, kətəni e nəghatiən rəha nətəm İsrəl, məmə, “Armaketon.”

¹⁷ Kəni naunu agelo iətəm in nəmpə səpın, təmauvəregın rəkis=pən rəhan pesın əpəha e nıməgəuəgəu, kəni əmeiko əpəha e İkin Uhgın Tətətiğ İkin, nəuiən asoli kəti tısıpən əpəha e jeə rəha kig məmə, “!Tınol naunun!” ¹⁸ Kəni əmeiko təmoraıp, kəmətəu nəgətiən asoli, kəni kaluəluə təmatıperəh atıperəh, kəni nəmiğ asoli təmələuəl e nıftəni. Nəmiğ u, in iahgin iahgin, kəseh əhanəhiən nəmiğ kəti iahgin tol lanəha nian kəti. ¹⁹ Kəni taun asoli təməhapu nəuvətın kisil, kəni taun mın e kəntri mın rəfin kəməhməgrəg motol nati tıkə e lah. Uhgın, nıkin təməhti nolıən tərəh mın rəha Papilon Asoli, kəni təfən kap iətəm təməriəuəh e wain e niəməha rəhan, təməkeikei kəm in məmə otəmnım rəfin agın. ²⁰ Nıftəni əlkələh mın rəfin kəmotəgım, mohkə, kəni nıtəuət mın kəseh mınıən ilah. ²¹ Ais u iətəm təhmen e kəpiəl asoli kautısi=pən e nımali nəpuə, kəmotəmei=pən e nətəmimi. Ais u, kətiəh əmə təhmen e fıfti kilo, kəni nətəmimi kəmotəuiakən e Uhgın o nahli=paiən ais iətəm təməmei=pən e lah, mətəu-inu nalpıniən u in tərəh tərəh agın.

17

Pəta-ionəhan tərəh agın

* **16:13** “İəni eıuə” u, in nati miəgəh iətəm təməhapu nıftəni məri, rəhnəpati keıu, iətəm təməghati lan e Nəh 13:11-18. † **16:15** Inu nəghatiən əuhlin. Nolıən rəha nəfəniən napən in tətəgətuən məmə iətəmimi in tatol nolıən təuvır mine mətəhtul maru o İesu nian otıtəliğ=pa. Mətəu nolıən rəha nəpegiən napən tətəgətuən nolıən rəha təfəgə tərəh.

¹ Kəni əmeiko, agelo mın səpın əha kəti u kəutəmki pesin ilah səpın təmuva məni=pa kəm iəu məmə, “Va-to, pəh iəkəgətun kəm ik nalpinian rəha pəta-ionəhan* tərəh agin, iətəm tətəharəg=pən e nəhu tepət. ² Pətan əha, kig mın rəha nəhue niftəni ilah kəmautit, kəni nətəmimi rəha nəhue niftəni ilah kəmautəmnim nimin wain, məutəpis ilah mın kəni mautilit.”

³ Kəni nəsanəniən rəha Narmın Rəha Uhgın təmol kəm iəu, kəni agelo təmit rəkis iəu iəkian əpəha ikin təpiə-məpiə ikin. Kəni ikin əha, iəmafı pətan əha tətəsuə e nati miəgəh ərarəuv kəti. Kəmətei=pən nərgin mın iətəm tətəni rah Uhgın, tirəuei rəfin nıpətın, kəni rəhn-kapə təmisim ilah səpın, konu rəhnəpati ten. ⁴ Pətan əha, tatuvən e napən iətəm tol nəugi naris mine mərarəuv təhmen e kwın kəti, in təmol malə-malə e nıpətın, tətəuan nəuanati mine iəring, iətəm kəmol e aiən u kol, mine kəpiel iətəm nəhmtin tiəkis, mine nati kəti təuvır pik u, perəl.† Kəni in tatos kap kəti e nəhlmin, iətəm kəmol e aiən u kol, kəni təriəuəh e nati tərəh mın, iətəm kotamıkmik agin e nəhmti Uhgın, kəni ilah kəha nəua noliən tərəh rəhan. ⁵ Kəni inəha e nıpənəgin, kəmətei=pən nərgin kəti əha ikin, iətəm nıpətın tətəhluəig u, tətəni məmə,

TAUİN ƏSANƏN NAHGİN TEPƏT U PAPILON.

IN İTİ NİPƏTA-İONƏHAN MİN RƏFIN.

KƏNI IN NƏUKƏTİ NOLİƏN NATI KOTAMİKMİK AGİN MİN.

⁶ Kəni iəkəfu məmə pətan u, in tinəpis e nıra nətəmimi mın rəha Uhgın, nıra nətəmimi kəmautəhtul pətigəm o nəni pətigəmiən İesu.

Nian iəmafı, kəni narmək təmiuvig pik pəhriən. ⁷ Kəni əmeiko agelo təməni=pa kəm iəu məmə, “?Narməm tatiuvig lankonu lan o nak? İəu iəkıtis nəghatıən oneuən e pətan u mine nati miəgəh iətəm tətəsuə-pəri lan, iətəm rəhn-kapə təmisim ilah səpın kəni rəhnəpati ten. ⁸ Nati miəgəh iətəm nəmeruh, təmətatig, kəni təsatigian rəueiu, kəni otəsuvəhiən otəri e nıpəg asoli iətəm teiuəi agin, kəni tinətəiəu matuvən məmə Uhgın otərəkin.

“Kəni nətəmimi rəha nəhue niftəni nətəm kəməsətəiən nərgiləh e nauəuə rəha nəmiəgəhiən, ilah, narmiləh otıuvig pik nian okotəfu nati miəgəh u, mətəu-inu əpən in təmətəmiəgəh, mətəu təsatigian əha rəueiu, mətəu in otiet pətigəm mın.

⁹ “İətəmimi otəkeikei mos neinatigian o nəhrunian nıpətı nəghatıən u. Rəhn-kapə nati miəgəh u, ilah səpın, kəutəgətun=pən nıtəuət mın iətəm pətan əha tətəharəg-pəri e lah.‡ ¹⁰ Kəutəgətun=pən mın kig ilah səpın. Kig faif ilah kınohiet rəkis, kətıəh tətəmiəgəh rəueiu, kəni kəti mın təsuva əhanəhiən. Mətəu nian tuva, in otəkeikei mətatig o nian əkuəkır əmə. ¹¹ Nati miəgəh u iətəm təmətatig, kəni rəueiu in təsatigian, in mın in kig kəti, iətəm tatol nəmpə eit lan, mətəu in mın in kig kəti rəha kig mın u ilah səpın, kəni tinətəiəu mınatuvən e naunun suaru kəti məmə Uhgın otərəkin mau kətıəh lan.

¹² “Rəhnəpati ilah ten iətəm nəmafı ilah, kəutəgətun=pən kig ilah ten, iətəm ilah kəsotos əhanəhiən narmənigian rəhalah. Mətəu ilah okəpanotos nepətıən məmə ilah kig mın, motarmənig ilah nati miəgəh, mətəu o nian əkuəkır əmə.

¹³ Nətəligian rəhalah kətıəh əmə o nəfəniən rəhalah nəsanəniən mine nepətıən kəm nati miəgəh. ¹⁴ İlah okotəluəgin ilah Nəti Sipsip, mətəu Nəti Sipsip otol win e lah, mətəu-inu Nəti Sipsip in İərmənig rəha iərmənig mın, mine Kig rəha kig mın. Kəni in otuva ilah mın nətəmi mın u təmıtəpın ilah, kəni ilah kəutəhtul əskasik e rəhalah nəhatətəiən.”

¹⁵ Kəni əmeikonu, agelo tənı=pa mın kəm iəu məmə, “Nəhu mın u nəmafı, iətəm pəta-ionəhan tətəharəg-pəri e lah, tətəgətun=pən nətəmimi nılosiləh tol pısın pısın, nımənin nətəmimi, kəntri mın, mine nəghatıən pısın pısın

* 17:1 Pəta-ionəhan, nıpətın pətan rəha suaru. † 17:4 Perəl u, in kəpiel təuvır əpəha e niki kəuvın.

‡ 17:9 Nətəmimi tepət nıkiləh təhti məmə nati u tətəgətun Rom, in kəmuvləkin-pəri e nıtəuət ilah səpın lan.

mın. ¹⁶ Nati miəgəh mine rəhnəpati ilah ten iətəm nəmafı, ilah okotəməki e pəta-ionəhan u. Kəni ilah okotərəkin in, motol in taiu piəpiə. Ilah okoton nıpətin kəni motuvan aru nıpətin e nigəm. ¹⁷ Okotol lanəha, mətəu-inu Uhgın təmələhu=pən nati u e nıkilah, məmə okotol nətəligiən rəhan, kəni mol nıkilah kətiəh əmə o nəfəniən rəhalah nəsanəniən kəm nati miəgəh, məmə in otarmənig, mətəuarus nəghatiən rəha Uhgın tuva mol nıpəhriəniən lan. ¹⁸ “Pətan əha nətəfu, in taun nahgin tepət iətəm tətarmənig e kig mın rəha nəhue nıftəni.”

18

Papilon təməmei

¹ Uərisig e natimnati mın u, iəmafı agelo kəti mın təmsipəri e neai. In tatos nepətiən asoli, kəni in tətasiəgəpın rəfin nəhue nıftəni e rəhan nəhagəhagiən.

² Təməmərit əfəməh e nəuiən kəti iətəm iahgin, məmə,
“!Təməmei! !Papilon Əsanən Nahgin Tepət təməmei!

Iərmis tərəh mın kinəhuva motatig ikin.

In nəuaniprasın rəha narmin tərəh mın.

In nəuaniprasın rəha mənig tərəh mın, kəsuniən,
iətəm kotamıkmik e nəhmti Uhgın.

³ Mətəu-inko kəntri mın rəfin kinotapis e nımın wain u, mautitəu nalməliən,
mautit in.

Kig mın rəha nəhue nıftəni kəmotit mın,
kəni nətəmi kautol səlim e natimnati mın e nəhue nıftəni,
rəhalah nautə nepət rəkis e rəhan noliən iətəm
tətaumis o natimnati rəhan.”

⁴ Kəni əmeiko iəmətəu nəuiən kəti mın e negəu e neai təni məmə,
“Ohiet rəkis lan, rəhak mın nətəmimi,

məmə rəhan noliən tərəh otəsələs pikiniən itəmah,
kəni itəmah nəsositiən rəhan kəti nalpiniən,

⁵ mətəu-inko in təmətoriarun rəhan noliən tərəh təri iuəkır əmə tek neai, mol
Uhgın təsaluiən e rəhan noliən tərəh mın.

⁶ Otalpın nitai nati təhmen e iətəm in təmol kəm rəham nətəmimi.

Otəfən rəhan nətəouiən mau keiu.

Otiuvi rəkis nımın wain iətəm in tarfu məskasık,
rəhan nəsanəniən tepət mapirəkis iətəmi ko iətəm in təməfən kəm lah.

⁷ Pətan konu, təmətəfəri aru in, mətətəu təuvır e nautə rəhan,
mətəu rəueiu əha, əfən nətəouiən rəhan e nahməiən mine nasəkiən,
mətəu-inu tətəghati əfəri e nıkin mətəni məmə, ‘İəu kwın kəti. İkinu iətəharəg,
mətarmənig. Səniəmə iəu pətəlimis. Ko iəsəsəkiən nian kəti.’

⁸ O nəfəriən rəhan, rəhan nalpiniən mın otələs in o nian kətiəh əmə.

In otatimis, mətətəu tərəh mətəsək.

Kəni in otatig e nian iəkis o nosiən nauəniən,

kəni nigəm otus in,

mətəu-inu Iərmənig Uhgın əha, nahgin tepət,

in tətəfən rəhan nalpiniən.”

⁹ “Kəni nian kig mın rəha nəhue nıftəni nətəm kəmautit kəni mautos pəti
nautə mın rəhan, koteruh nəhanigəm e nigəm iətəm tatus, kəni ilah okotasək,
mautətəu tərəh ohni. ¹⁰ Rəhan nahməiən otol ilah kotəgin, kəni motəhtul=pən
əmə isəu məutəni məmə,

‘!Kəsi! !Kəsi o taun asoli!

!Əui, Papilon, taun iətəm təmətəsanən pik! Mətəu rəueiu agın uəha, kəmau
kətiəh əmə lan, in tinatos rəhan nalpiniən!’

11 “Nətəmimi kautol səlim e natimnati e nəhue niiftəni, ilah mın okotasək motasək o pətan u, mətəu-inu iətəmimi kəti mın tikə o nosiən nəhmti rəhalah natimnati. 12 Iətəmi kəti mın otəsosiən nəhmti aiən u kol, mine silfə, mine kəpiel təuvir mın, mine perəl* rəhalah, kəni iətəmi kəti otəsosiən nəhmti napən təuvir u linən, mine napən təuvir u silik, mine napən u iətəm tətərarəuv, iətəm nəhmtilah tiəkis agın. Iətəmimi otikə o nosiən nəhmtin nigı pişin pişin mın iətəm kəutəpien vivi, mine natimnati mın iətəm katol e rəhnəpati eləfən, mine nigı əskasik mın u nəhmtin tiəkis agın, mine prons,† mine aiən, mine kəpiel təuvir kəti u, mapıl. 13 Iətəmimi otikə o nosiən nəhmti nati nəmiəvilah tətəpien vivi mın, inu sinəmon, mine səntə, mine insens, mine frankinsens, mine fomat u mır. Nətəmimi okohkə o nosiən nəhmti wain mine oiel mine flauə mine wit rəhalah. Kəni iətəmimi otikə mın o nosiən nəhmti kau mın, mine sipsip mın, mine əhos mın, mine kat mın, mine slef mın rəhalah.

14 “Kəni nətəmimi rəha noliən səlim e natimnati mın, ilah okotasək pik, nikilah tahmə. İlah okotəni məmə, ‘Nəua uək asoli mın rəham iətəm ik rəham nətəligiən təmuvən pik lan, kəni nəmatol, ilah kinotagım motəpəh ik. Rəham nautə mın mine malə-malə mın rəham kinotagım, ko nəsos mınıən ilah.’ 15 Nətəmimi kautol səlim e natimnati mın rəhalah kəm pətan u, mautos nautə asoli mın lan, ilah kautəhtul=pən isəu ohni, mətərarərumın o rəhan nahməiən. İlah nikilah otahmə kəni kotasək motasək əfəməh, 16 motəni məmə, ‘!Əui, kəsi! Taun əsanən iətəm təmatuvən e napən təuvir mın u linən, iətəm tatol nəugi naris mın tərərəuv mine, kəni matol malə-malə e niyətin tətəuan nəuanati mine iəring, iətəm kəmol e aiən u kol, mine kəpiel mın nəhmtin tiəkis, mine nati təuvir mın u perəl mine.

17 Mətəu rəueiu agın uəha, kəmau kətiəh əmə lan, kəmərəkın rəfin nautə asoli mın rəhan.’

“Kəni əmeikonu nətəmi kautələs negəu mın rəfin, nətəmi kəutaliuək e negəu, mine kuru mın rəha negəu, mine nətəmimi rəfin iətəm kautos məni rəhalah o natigiən e nəhue niətəhi, ilah okotəhtul=pən isəu ohni. 18 Nian kotafu nəhanigəm lan tatuəu, kəni ilah okotəni məmə, ‘!Kəsehiən taun kəti təsanən təhmen e taun asoli u!’ 19 Kəni ilah okotatu rəhn-kapə lah e nıməulul, tətəgətun=pən məmə nikilah tətəhmə, kəni motasək pik məmə, ‘!Əui, kəsi! !Taun asoli u iətəm nətəmimi rəfin iətəm kautos negəu mın itəhi, ilah rəhalah nautə təməpət e rəham natimnati!

Mətəu rəueiu agın uəha, kəmau kətiəh əmə lam, kəmərəkın agın ik.’

20 !Mətəu itəmah e negəu e neai, itəmah nətəmimi rəha Uhgın, mine aposıl mın mine iəni mın,

itəmah nikitəmah təkeikei magiən,

mətəu-inu Uhgın təmos rəkis neim e təmah mələhu=pən o pətan u!”

21 Kəni əmeiko, agelo əsanən kəti təmələs kəpiel asoli kəti, matu=pən e nahgin rəfin əpəha itəhi, kəni məni məmə,

“Kəmərəki=pən lanəha Papilon Əsanən Nahgin Təpət əpəha itəhi.

Kəni okol in təsəhtul mınıən.

22 Kəni ko kəsətəu mınıən nəuia hap‡ mine nəpuən mın, mine nəuia nahliən nau mine təui u ikin u.

Iətəmimi rəha nəlpəkəuiən təuvir e natimnati otikə u ikin u,

kəni okəsətəu mınıən nərkərikien rəha kəpiel mın iətəm kətəuei əris-əris wit katol flauə lan. § 23 Nəhagəhagiən rəha lait mın ko kəsotasiə mınıən,

* 18:12 Perəl u, in kəpiel təuvir əpəha e niki kəuvin. † 18:12 Prons in aiən kəti, mətəu rəhan kala təhmen e kol. ‡ 18:22 Hap in nati kəti katoh o naniən nəpuən, təhmen e kitar. § 18:22 Aupən ikin, kəmos kəpiel keiu, mələhu=pən nikitə wit e nəlugilau mətəuei əris-əris nikitə wit lan məmə otol niauın mol flauə lan. Suaru kəti o nəuhliniən fes u məmə, “kəni okəsətəu mınıən kəkəh nien.”

kəni ko kəsətəu minian nəuia pətan mine iərman iətəm katuol nəniəskasikien
 rəhalau e nian rəha marit,
 mətəu-inu aupən, nətəmimi u kautol səlim e natimnati rəham,
 ilah kautol win e nəhue niftəni min rəfin,
 kəni ik nətaugin asim nətəmimi e kəntri pişin pişin min məmə kəhuva o rəham
 narmənigiən, e nolian masig rəham.
 24 Taun asoli u Papilon in təmos nalpiniən
 mətəu-inu kəmatiuvi nira iəni min mine nətəmimi min rəhan Uhgın ikin min
 rəfin e nəhue niftəni.
 Nipəhriənien, nira nətəmimi rəfin nətəm kəmohamu ilah,
 in tətətig e taun asoli u.”

19

Nətəmimi ilis e negəu e neai kəmotəni-vivi Uhgın

1 Uərisig e nəghatiən rəha agelo kəha, iəkətəu nəuiən asoli kəti təhmen e
 nətəmimi tepət tepət kəutagət əfəməh, əpəha e negəu e neai, mautəni məmə,
 “!Aleluia! !Pəh kotəni-vivi İərmənig!
 !In Uhgın u, təmosmiəgəh itah!
 Nepətiən əhagəhag mine nəsanəniən in rəhan pişin əmə,
 2 mətəu-inu nakiliən rəhan in təhruahru pəhriən.
 Rəhan nəghatiən tinoh rəkis pəta-ionəhan u, iətəm təmit əpnapin nətəmimi,
 kəni tinətalpin nira rəhan noluək min.”
 3 Kəni kəmotagət əfəməh min motəni məmə,
 “!Pəh kotəni-vivi İərmənig Uhgın! Nəhanigəm e nigəm iətəm tatus pətan u,
 tətəri tətəri naunun tikə.”
 4 Nətəmi asoli nətəm kəmotəhuitən min ilah tuenti-fo, mine nati miəgəh ilah
 kuvət, kəmotəsiulün nəulilah kəm Uhgın. İlah kəmotəiuaiu, nipənəgilah tek
 niftəni, motəfaki kəm in, iətəm tətəharəg-pəri e rəhan jeə, mətərmənig. Kəni
 ilah motəni məmə,
 “!Əuəh! !Pəh Kotəni-vivi İərmənig!”

Marit rəha Nəti Sipsip

5 Kəni əmeiko, nəuiən kəti təmsi=pən əpəha e jeə rəha kig, mətəni məmə,
 “!Otəni-vivi Uhgın rəhatah!
 !Itəmah rəhan noluək min rəfin, otəni-vivi in!
 !Itəmah u, nəutisiai, mautəgin e Uhgın, otəni-vivi in!
 !Nati əpnapin nəmə itəmah nautos nepətiən asoli min, o nətəmi əpnapin əmə,
 mətəu otəni-vivi Uhgın!”
 6 Kəni əmeiko iəmətəu nəuia nati kəti təhmen e nətəmimi tepət kəutagət, kəni
 məhmen min e nitəhi iətəm tatem nəuanaluəluə, mine kaluəluə tətətipərəh
 atipərəh motəni məmə,
 “!Pəh kotəni-vivi İərmənig!
 Mətəu-inu İərmənig Uhgın rəhatah, Nahgin Tepət Pık Agın, in tinətərmənig.
 7 Pəh nikitah təriəuəh e nəgiənien,
 kəni motəni nipəhriənien e rəhan nepətiən,
 mətəu-inu tinuva e nian əhruahru rəha marit rəha Nəti Sipsip.
 Kəni rəhan pətan tətəhtul maru mətəhtahnin əmə.
 8 Kəni Uhgın təməfən napən təuvir kəm in, məmə otuvən lan.
 Napən təuvir u linən, tətəraip-oraip, məruən.”
 (Napən təuvir u linən, tətəgətun=pən nolian əhruahru rəha nətəmimi rəha
 Uhgın.)

⁹ Konu agelo u, tənı=pa kəm iəu məmə, “Ətei rəkis natimnati mın u. ‘Nətəmi mın u inu nətəm kəmauın e lah məmə okəhuvən e nauəniən rəha marit rəha Nəti Sipsip, ilah okotatig e nəuviriən pəhriən.’ ”

Kəni matig mənı məmə, “Nəghatiən mın u, ilah nəghatiən pəhriən rəha Uhgın.”

¹⁰ Təmənı lanəha, kəni iəmısin=pən nəulik e nəhlikin, meıuıaiu, nıpənəgək tek nıftəni, məmə iəkəfaki kəm in. Mətəu in tənı=pa kəm iəu məmə, “!Səfakiən kəm iəu! Kilau mın ik ioluək mil əmə, kitah pıam mın nətəm ilah kautəhtul əskasik o nənı pətigəmıən nanusiən təuvır rəha İesu. Əfaki əmə kəm Uhgın, mətəu-inu nəhtul-pətigəmıən rəha İesu, in nəukəti nəghatiən mın rəha iəni mın.”

Iətəm təmasuə e əhos kəruən

¹¹ Kəni əmeiko iəkəfu negəu e neai təmerəh, kəni mafu əhos kəruən kəti. Iətəm tətəsuə-pəri lan, nərgin ko, “Iətəmi Kəhrun Nəhatətə Əskasikiən Lan, kəni in Nıpəhriəniən.” In tətəməu, kəni mətəfən nalpiniən kəm nətəmimi e noliən iətəm təhruahru əmə. ¹² Nəhmtin təhmen e nəmnamı nigəm, kəni kəməfəfau=pən kəfəfau tepət tepət e rəhn-kapə, kəfəfau mın u, ilah kəfəfau mın rəha kig asoli agin. Kəmətəi=pən nərgin kəti lan, mətəu iətəmi kəti təsəhruniən nərgin əha, in pısin əmə təhrun. ¹³ In tatuvən e napən kəti iətəm kəmel e nıərə,* kəni nərgin kəha, Nəghatiən Rəha Uhgın.† ¹⁴ Kəni soldia mın rəha negəu e neai kautəhuərisig lan. İlah rəfin kautəharəg e əhos kəruən mın, kəni mautəhuvən e napən təuvır u, linən, təruən məuvır. ¹⁵ Iətəmi kəha, rəhan kəti əha ikın nau iətəm tatsipən e nıpəgnəuan.‡ Kəni in otətəmu nətəmimi e kəntri mın e nau əha. “In otarmənig e lah, kəni nəmtətiən rəha nepətiən u, in neim iətəm kəmol e aiən.”§ In otol təkəsik agin kəm lah, təhmen əmə məmə katol e nəua krep mın iətəm nətəmimi kautevig-evig lan məmə nəhuın otaiəh kəni kol wain lan. Noliən əha inəha, Uhgın Nahgin Tepət Pık Agin tatol pətigəm rəhan niəməha asoli. ¹⁶ Kəmətəi=pən nərgin e rəhan napən, mine nuvan, məmə,

KIG RƏHA KIG MİN MİNE İƏRMƏNİG RƏHA İƏRMƏNİG MİN*

¹⁷ Kəni əmeikonu iəkəsəl=pən mafu agelo kəti tətəhtul=pən e mıtigar, in tətəsək əfəməh mətəni=pən kəm mənig mın iətəm kətiuvig əpəha e nımagəuagəu, məmə, “Əhuva, motuhapumın itəmah mın o nauəniən asoli rəhan Uhgın, ¹⁸ məmə itəmah onəkoton nəhuvegı kig mın, mine nətəmi asoli rəha soldia mın, mine nətəmi nahgilah tepət, mine əhos mın, mine nətəmi kəutasuə-pəri e lah, mine nəhuvegı nətəmimi rəfin, nətəmi səniəmə slef, mine slef mın, nətəmi kautos nepətiən asoli mın, mine nətəmi əpnəpın əmə.”

¹⁹ Kəni əmeikonu, iəkətig mafu mın nati miəgəh əpələ, mine kig mın rəha nəhue nıftəni, mine rəhalah soldia mın. İlah kəmotuhapumın ilah mın məmə okotəluagin ilah iətəm tətəsuə e əhos kəruən, mine rəhan soldia mın. ²⁰ Mətəu kəmotəskəlım nati miəgəh kəha, mine iəni eiua mın iətəm tətətol nəmtətiən apıspis mın nian tətətətig ilau nati miəgəh. In tətətol nəmtətiən mın əha, o neıuəiən e nətəmimi mın u nətəm kautos mak rəha nati miəgəh, kəni mətəfəki kəm narmın iətəm kəmisikəuvın e nigı. Kəmotəraki=pən ilau pəti kətuəmiəgəh əmə, əpəha e nıpəgnəua nəmnamı nigəm asoli iətəm təpiəpei matuəu matəpien. ²¹ Iətəm tətəsuə e əhos kəruən, təmoəhamu kig mın mine soldia mın rəfin e nau rəha nəluəginıən iətəm tatsipən e nıpəgnəuan kəni mənig mın rəfin kəmoton nıpətıləh, moton, nərfiləh tāsisi vivi.

20

Kristo təmuva mol Kig kəni marmənig e nətəmimi mətəuaruspən nu uan-tausın

* **19:13** Aes 63:1-6 † **19:13** Jon 1:1,14 ‡ **19:15** Aes 49:2; Hip 4:12; Nəh 1:16; 2:12 § **19:15** Sam 2:9 * **19:16** 1Tim 6:15; Nəh 17:14

1 Kəni əmeikonu, iəmafı agelo kəti tatsipəri e negəu e neai, tatos ki rəha nıpəg asoli iətəm teiuaiu agin,* mine sen asoli kəti. 2 Kəni in təmaskəlim ialkitə asoli u, sineik nuvəh əpələ aupən, in İərmis, uə Setən, kəni məlis-ərain o nu uan-tausin. 3 Təməraki=pən lan e nıpəg asoli iətəm teiuaiu agin, kəni mahtipəsığ lan tiəkis, məmə in otəseiuə minian e nətəmimi rəha kəntri min mətəuarus=pən nu uan-tausin otol naunun. Nu uan-tausin otol naunun rəkis, okəkeiki kerəh min lan o nian əkuəkir min əmə.

4 Kəni əmeiko, iəkafı jeə rəha kig min nəuvein, kəni nətəmimi nətəm kəutəharəg-pəri e lah. Uhgın təməfən nepətiən kəm lah məmə ilah okotakil nətəmimi. Kəni iəkafı min nətəmimi nətəm kəmətəhtuy nentəuilah mətəu kəmotəhtul pətiğəm o nəni pətiğəmiən nanusiən təuvir rəha İesu mine nəğhatiən rəha Uhgın. İlah kəməsotəfakiən kəm nati miəgəh mine narmin iətəm kəmisikəuvin nati miəgəh mine narmin iətəm kəmisikəuvin e nigı, kəni məsotəsiən rəhan mak e nıpənəgilah mine nəhlmiş. Kəni rəueiu ilah kəmotəmiəgəh min, kəni məutarmənig ilah Kristo u nu uan-tausin.

5 Nati əha, in nair=pa minian e nımisiən iətəm otaupən. Mətəu nətəmimi min nəuvein nətəm kəməhmis rəkis, ilah kəmosos mak rəha nati miəgəh əpəha, kəməsotəmiəgəh minian mətəuarus nu uan-tausin. 6 Nətəmimi min kəha, nətəm kəmaupən kos ilah e nair=pa minian e nımisiən, ilah okotatig e nəuviriən pəhriən, mətəu-inu ilah nətəmi asim min rəha Uhgın. İlah okəsəhuvəniən e nəmnamı nigəm asoli, mətəu ilah okəhuva motol pris min rəha Uhgın mine rəha Kristo, kəni ilah okotarmənig ilah min o nu uan-tausin.

Uhgın təmol nalpiniən kəm Setən

7 Nian nu uan-tausin tinol naunun, okahli pətiğəm min Setən e nıpəg asoli.

8 Kəni in otuvən əpəha e kəugə kuvət rəha nəhue niftəni, o nətəmimi iətəm kətəni məmə Kok mine Makok,† məmə oteiuə e lah, kəni mos rəfin ilah moriarun ilah o nəluəginiən. İlah rəfin otepət otepət, nəmpə rəhalah in təhmen e nıpəkil əpəha e nıkalı nitəhi. 9 İlah kəmotəliuək məhuvən isəu isəu min məhrəuei rəfin nəhue niftəni. Kəni ilah kəmotəhtul məhtəlau e ikın nətəmimi rəha Uhgın okotatig ikın, mine taun asoli u iətəm Uhgın tolkeikei pik.‡ Mətəu nigəm kəti təmsipəri e negəu e neai, muva mus ilah. 10 Kəni kəməraki=pən e İərmis iətəm təmətəfən-əfən kəm lah, kəməraki=pən əpəha e nəmnamı nigəm asoli iətəm tətəpien. İkin əha, kəməraki=pən rəkis nati miəgəh mine iəni eiuə. İlahal okəhlətəu nəhməiən itulin e nərauiə mine lapin, naunun tikə.

Naunun nakiliən

11 Kəni əmeiko iəkafı min jeə asoli kəti, təruən. Kəni kig tətəharəg-pəri lan. Nəhue niftəni mine neai kəmuəgim e nəhmtin, miakə agin.

12 Kəni əmeikonu iəkafı nətəmi kəməhmis, nətəmi kəutos nepətiən asoli, mine nətəmi əpnəpin əmə. İlah rəfin kəutəhtul aupən e jeə rəha kig u, kəni kəmeg nauəuə min.§ Kəni kəmeg min nauəuə kəti, inu nauəuə rəha nəmiəgəhiən. Okeh nakiliən rəha nətəm kəməhmis e nauəuə min u, kəni kinətakil ilah kətiəh kətiəh o nati ilah kəmotol. 13 Nitəhi təməhlman e nətəmimi kəməhmis=pən itəhi, kəni Nımisiən mine Nəuanpən kəmuəhlman min lah, ilah kinohiet rəkis e lau, kəni kinətakil ilah kətiəh kətiəh o nati ilah kəmotol. 14 Kəni kəmələs Nımisiən mine Nəuanpən, kəraki=pən e lau e nəmnamı nigəm asoli. Nəmnamı nigəm asoli u, in nımisiən mau keiu. 15 Nəmə kəsehian nərgi iətəmi kəti e nauəuə rəha nəmiəgəhiən, kəni okəraki=pən lan e nəmnamı nigəm asoli.

* 20:1 Nəh 1:18 † 20:8 Esik 38:2,9,15 ‡ 20:9 "Taun asoli u, iətəm Uhgın tolkeikei pik," in tətəğhati e Jerusiləm. § 20:12 Natimnati rəfin iətəm nətəmimi kəmotol, kəmətei rəkis e nauəuə min u.

21

Jerusiləm vi

¹ Kəni əmeiko iəkafu neai vi mine nəhue niftəni vi, mətəu-inu neai əuas mine nəhue niftəni əuas kəniakə. Kəni nitəhi təmikə mən. ² Kəni əmeiko iəkafu taun asim rəha Uhgın, inko Jerusiləm vi, tatsi-pəri o Uhgın e negəu e neai mətəuau=pa. Kəmol malə-malə lan təhmen e pətan iətəm kəmol malə-malə kəm in məmə otuvən meh rəhan iərman muol marit. ³ Kəni əmeikonu iəkətəu nəuian asoli kəti təmsipəri əpəha e jeə rəha kig mətəni məmə, “!Afu-to! Rəueiu əha, Uhgın tinol lahuənu rəhan ilah nətəmimi. In otətətig ilah mən, kəni ilah okəhuva rəhan mən nətəmimi. Kəni Uhgın əhruahru otətətig ilah mən, kəni in rəhalah Uhgın. ⁴ In otafəl rəkis rəfin nəhu nəhmtilah. Nəmisian mine nasəkiən mine nəhməiən mən okohkə. Natimnati nuvəh mən u, ilah kənəhuvən rəkis, ko kəsəhuva minian.”

⁵ Kig iətəm tətəharəg-pəri e rəhan jeə, təni məmə, “İatəuhlin natimnati mən rəfin kəhuva motuvi.” Kəni məni məmə, “Ətei rəkis natimnati mən u, mətəu-inu nəghatən mən u, kəhrun narəriən e lah məmə nıpəhriənən.”

⁶ Kəni matig məni=pa mən kəm iəu məmə, “Kəniol naunun e natimnati rəfin. İəu Nəukətən mine Naunun.* İəu nətuəuinian, kəni iəu iatol naunun lan. Nətəmimi nətəm kəutəuauə, iəu oiəkəfən nəhu kəm lah, nətəmimi okotəmnim məsotosian nəhmtin. Kəni nəhu u tatsipən e nəhmti nəhu iətəm tətəri mətəfən nəmiəgəhiən itulin.† ⁷ İətəmimi iətəm otətəhtul iəkis mol win e nəluəginian rəhan, iəu iəkəfən natimnati iətəm iəməni iəkis rəkis kəm in. İəu iəkuva rəhan Uhgın, kəni in otuva nətik. ⁸ Mətəu nətəmi kəutəgin, nətəmi kəsotəhtul əskasikiən e rəhalah nəhatətəiən məutəpəh iəu, nətəmi kotamikmik, nətəmi kəutohamu itəmi, nətəmi kəutit oneuən əmə ilah mən, nətəmi kəutol kləpə, nətəmi kəutəmki nərik, nətəmi kəutəfaki kəm narmə nati mən, mine neiuə mən rəfin, imalah əhruahru u in nəmnamə nigəm asoli, tatəpien ikin. Nati u, in nəmpə tu nəmisian.”

⁹ Kəni əmeikonu, agelo əupən u kəti tətəghati kəm iəu. In agelo səpin mən u kəti iətəm kəməutəmki pesin ilah səpin iətəm kotəriəuəh e naunu nəlpiniən ilah səpin iətəm Uhgın otol kəm nətəmimi. In təmuva məni=pa kəm iəu məmə, “Va-to, pəh iəkəgətun pətan rəha Nəti Sipsip kəm ik, iətəm okuol marit ilau mən.” ¹⁰ Kəni nəsanəniən rəha Narmən Rəha Uhgın təmol kəm iəu, əmeiko agelo tit rəkis iəu iəkian əpəha e nitəuət asoli kəti, nitəuət kəha, in ilis ilis pəhriən. Kəni in təgətun kəm iəu Taun Asim rəha Uhgın u, Jerusiləm vi, iətəm təmsipəri o Uhgın əpəha ilis e negəu e neai. ¹¹ In təhəgəhəg e nəpətian rəha Uhgın. Tatipitipit təhmen e kəpiel təuvir kəti u jaspə, iətəm təhlan məhmen e kilas. ¹² Nəkalin təfəməh məri ilis, mətəlau e taun, ket lan ilah tueləf. Nagelo mən tueləf kəutəhtul o ket mən u. Kəmətei=pən nərgi nəuaniləuis rəha nənəti İsrəl ilah tueləf e ket mən u. ¹³ Ket kisil e nəkalin pah ikin, ket kisil mən e nəkalin pahav ikin, ket kisil mən e nəkalin pesi ikin, kəni ket kisil mən e nəkalin pari ikin. ¹⁴ Nəukəti nəkali taun u kəmotəhtul pəri e kəpiel asoli ilah tueləf. Konu kəmətei rəkis=pən nərgi tueləf aposil rəha Nəti Sipsip e kəpiel mən u.

¹⁵ Agelo iətəm tətəghati kəm iəu, in tatos nati kəti kəmol e aiən u kol, o nosian mak rəha taun əha, mine ket mən, mine nəkalin rəhan. ¹⁶ Taun u, kaugə lan kuvət. Mak rəha nəkalin mən rəfin kotəhmen əhmen əmə. Taun əha təfəməh,

* **21:6** Nəghatən əhruahru u rəha İesu, “İəu u, Alfə mine Oməkə.” Alfə ko, in letə tətəhtul əupən e alfəbit rəha nəghatən Kris, kəni Oməkə ko, in letə iətəm tatol naunun lan, təhmen e A mine Z e Inglis. † **21:6** Aes 55:1-2; Jon 4:10; 6:35; 7:37-39

kəni mak rəha nıkalın mın rəfin mıne nəfəməhiən rəhan, ilah rəfin tueləf-tausın (12,000).‡ 17 Nıkalın u, tikimkim, mak rəhan nəhlmin uan-hanrit-fotefo (144).§ Agelo əha, təmos mak lan e nolıən rəha nətəmimi, nətəm ilah kautos mak lanəha e nati. 18 Nıkalın u, kəmol e kəpiel təuvır u jaspə, kəni kəmol taun e aiən u kol, in əmə in əmə. Kəni kol u in təuvır, in təhlan məmə kıləs. 19 Kəpiel mın iətəm kəmuvləkin nəukəti nıkalın lan, kəmol malə-malə e lah e kəpiel təuvır mın. Kəmotəpən motəlın=pən kəpiel təuvır mın u jaspə; kəni nəmpə tu lan, kəmotəlın=pən kəpiel təuvır mın u safaiə; kəni nəmpə tri lan, kəmotəlın=pən kəpiel təuvır mın u akat; kəni nəmpə fo lan, kəmotəlın=pən kəpiel təuvır mın u emirəl. 20 Nəmpə faif lan, kəmotəlın=pən kəpiel təuvır u oniks; kəni nəmpə sikis lan, kəmotəlın=pən kəpiel təuvır u kanilian; kəni nəmpə səpın lan, kəmotəlın=pən kəpiel təuvır u krisolait; kəni nəmpə eit lan, kəmotəlın=pən kəpiel təuvır u malakait; nəmpə nain lan, kəmotəlın=pən kəpiel təuvır u topəs. Kəni nəmpə ten lan, kəmotəlın=pən kəpiel təuvır u kalsetoni; kəni nəmpə lepın lan, kəmotəlın=pən kəpiel təuvır u takuoes; kəni nəmpə tueləf lan, kəmotəlın=pən kəpiel təuvır u ametis.

21 Ket asoli mın u kəmol e perəl ilah tueləf. Kəmol ket kətiəh kətiəh e perəl* kətiəh kətiəh. Kəni suaru mın əpəha imə e taun u, kəmol e aiən u kol in əmə in əmə, təhlan vivi, təhmen e kıləs.

22 İkin əha, iəməsafuiən nimə kəti okətəfaki ikin kəm Uhgın, mətəu-inu Uhgın əmə, iətəm Nahgin Tepət Pık Agın, mıne Nəti Sipsip, ilau nimə rəha nəfakiən.

23 Kəni ikin əha, nikitəmi təsəhtiən miğigar mıne məuiğ, mətəu-inu nepətiən əhagəhag rəha Uhgın in tətasiəgəpın rəfin taun u, konu Nəti Sipsip kəha, in lait rəhan.† 24 Kəni kəntri mın e nəhue niftəni okotaliuək e nəhagəhagiən rəhan, kəni iərməniğ mın rəha nəhue niftəni okəhuva, kəni motos rəhalah nautə təuvır mın, məhuva e nisiaiən motələhu e taun u. 25 Kəsasisiğiən e rəhan ket mın nian kəti, mətəu-inu lapın tikə ikin əha. 26 Nətəmimi e kəntri pisin pisin mın e nəhue niftəni, okotos nautə təuvır mın rəhalah, ilah okotəmki məhuva o nisiaiən, motələhu e taun u. 27 Mətəu natimnati mın iətəm kotamıkmık e nəhmti Uhgın, mıne nətəmimi nətəm kautol nati iətəm tol naulisiən, mıne nətəm kəuteiua, nətəmi mın u ko ilah kəsəhuvəniən imə e taun asoli u. Nətəmi mın əmə ko nətəm kəmətei rəkis=pən nərgilah e nauəuə rəha nəmiəgəhiən iətəm Nəti Sipsip tatos, ilah əmə kəha kotəhrun nuvəniən imə.

22

Nəhu miəgəh

1 Kəni nian agelo təməgətun rəkis taun vi kəm iəu, kəni təməgətun mın nəhu miəgəh kəm iəu iətəm tətaiu. In təhlan təhlan təhmen e kıləs. Tatsi=pən əpəha e jeə rəha Uhgın mıne Nəti Sipsip, 2 maiu matuvən mətələs nəlugi suaru asoli rəha taun u. Nigi rəha nəmiəgəhiən tətəhtul u e nıkalkali nəhu u, in tətəuə mətau tueləf e nu mın rəfin, e məuiğ mın rəfin. Kəni nətəmimi e kəntri mın rəfin kautol nımalın o nol viviən nımisian. 3 Nati tikə agın ikin əha iətəm

‡ 21:16 Nəghatiən əhruahru təni məmə “tueləf-tausın (12,000) statia,” təhmen e tu tausın tu-hanrit-tuenti kilomitə (2,220 km). Mak əhruahru rəha nəfəməhiən səniəmə nati kəti, mətəu nəmpə u 12,000, nıpətin əha ikin. Nətəmimi nəuvein kotəni məmə nəmpə u tətəgətun məmə taun u in iahgin iahgin kəni təuvır pik agın, məhruahru agın. Nətəmimi nəuvein kəutəni məmə nəmpə u tətəgətun nətəmimi rəfin agın rəha Uhgın. $12,000=12\times 1,000=12\times 10\times 10\times 10$. Nəmpə mın u 12 mıne 10, ilau nəmpə kətuəgətun nati təuvır əhruahru agın kəti. Afın-to Nəh 7:8. § 21:17 Mak u “nəhlmin uan-hanrit-fotefo (144)” təhmen e sikiste-faif mitə (65 m). “Nəhlmin,” in mak tətuəuin e nəuanəhlmin mətəuarus nıkinəhlmin, təhmen e 500 cm. $144=12\times 12$. Nəmpə u 12 tətəgətun nətəmimi rəha Uhgın. Kəni mıne nəmpə u 144 tətəgətun nətəmimi rəfin agın rəha Uhgın. * 21:21 Perəl u, in kəpiel təuvır əpəha e niki kəuvın † 21:23 Aes 60:19

təkeikei mos nalpiniən rəha Uhgın. Kəni jeə rəha Uhgın mine Nəti Sipsip in əha ikın əha, kətuarməniğ ikın. Kəni rəhan noluək mın okotəfaki kəm in.

⁴ İlah okotafu nəhmtin,* kəni okətei=pən nərgin e nıpənəgilah. ⁵ Nian lapın otikə. Nıkilah otəsəhtiən lait kəti o nasiəpəniən lan, kəni nıkilah otəsəhtiən mın nəhagəhagiən rəha mıtigar, mətəu-inu İərməniğ Uhgın in lait rəhalah. İlah okotarməniğ itulin, naunun tikə.

⁶ Kəni agelo təni=pa kəm iəu məmə, “Nəghatiən mın u inu, kəhrun narəriəiən e lah məmə nıpəhriəniən. İərməniğ Uhgın təməni=pən kəm rəhan iəni mın aıpən natimnati mın iətəm okəpanəhuva, kəni in təmahlı=pən rəhan agelo məmə otəgətun kəm rəhan noluək mın natimnati mın iətəm otəsuvəhiən təkeikei muva.”

⁷ Kəni əmeiko, İesu təməni məmə, “! Otətəlig-to! ! Otəsuvəhiən iəkiet pətigəm=pinə! Nətəmi mın u nətəm kəutaskəlim mautol nəghatiən iətəm Uhgın təməni pətigəm aıpən e nauəuə u, ilah okotatig e nəuviriən pəhriən.”

⁸ İəu Jon, iəu u iəmətəu kəni mafu natimnati mın u. Kəni nian iəmətəu kəni mafu rəkis ilah, kəni iəmisin nəulik e nəhki agelo iətəm təmit iəu muvən mətəgətun ilah kəm iəu. Kəni iəmeiuaiu, nıpənəgək tek niftəni, məmə iəkəfaki kəm in. ⁹ Mətəu in təni=pa kəm iəu məmə, “! Səfakiən kəm iəu! Kilau mın ik u ioluək mil əmə rəha Uhgın, kitah piam mın u iəni mın, mine nətəmi mın u nətəm kəutaskəlim nəghatiən mın e nauəuə u. !Əfaki əmə kəm Uhgın!”

¹⁰ Kəni in təməni=pa kəm iəu məmə, “Suvan-ərainiən nati kəti e nauəuə u məmə otaskəlim tiəkis, mətəu-inu natimnati mın u, otəsuvəhiən, kohiet pətigəm=pa. ¹¹ Nətəmi kautol nərahiən, pəh ilah kotəkeikei mautol nərahiən. Nətəmi rəhalah nətəligiən tamıkmik, pəh ilah kotəkeikei e nətəligiən amıkmik rəhalah. Mətəu nətəmi kotəuvir, pəh ilah kotəkeikei e nolıən əhruahru. Kəni pəh nətəmi asim rəha Uhgın, okotəhruahru nian rəfin, motəkeikei e nasimiən rəhalah.”

¹² Kəni İesu tatig məni mın kəm iəu, “! Afu-to! ! Otəsuvəhiən iəkuvnə! Kəni iatos rəhak nətəouiən təuvir kəni iəkəfən kəm nətəmimi mın rəfin u, titəu=pən natimnati mın iətəm ilah kəmotol. ¹³ İəu Nəukətin mine Naunun.† İəu iəmaıpən matig, kəni iəu oiəköl naunun agın. İəu nətəuiniən, kəni iəu iatol naunun lan.

¹⁴ “Nətəmimi nətəm koteikuas e rəhalah napən tərüən, ilah okotatig e nəuviriən pəhriən, məmə inu, okegəhan e nepətiən kəm lah məmə kotun nəua niği rəha nəmiəgəhiən, kəni məhuvən=pən e ket mın rəha taun u. ¹⁵ Mətəu nətəmimi nəuvein mın əha ikın nətəm ko kəsəhuvaıən imə. İlah u, nətəm kotamıkmik, mine nətəmi mın ko nətəm kautol kləpə mine mautəmki nərık, mine kautit oneuən ilah mın, mine mautohamu itəmi, məutəfaki kəm narmi nati mın, mine nətəmi rəfin nətəm kotolkeikei neıuəiən.

¹⁶ “İəu İesu, iəmahlı=pinə rəhak agelo məmə otəni pətigəm natimnati mın u kəm niməfaki mın. İəu u, Nəukəti Təfit, mətəu Nəuaniləuis mın rəhan. İəu iəkəhmen e məhau u fətukai iətəm tətasiə vivi.”

¹⁷ Narmın Rəha Uhgın ilau Pətan rəha Nəti Sipsip kətuəni məmə, “! Va!” Kəni pəh nətəmi mın u kotətəu, ilah mın kotəni məmə, “! Va!” İətəmimi pəh iətəm tətəuəuə, pəh in tuva. Kəni iətəmimi pəh iətəm in tolkeikei, pəh in otəmniəm nəhu miəgəh kəsosiən nəhmtin.‡

¹⁸ İəu Jon, iətəghati əskasik mətəni kəm nətəmimi nətəm kəmotətəu nəghatiən rəha Uhgın iətəm tətətig e nauəuə u. Nəmə iətəmimi kəti tətəuəuə aru nəghatiən kəti rəhan e nauəuə u, Uhgın otəfən nalpiniən mın u nauəuə u

* **22:4** Mat 5:8; 2Kor 4:6 † **22:13** Nəghatiən əhruahru u rəha İesu, “İəu ko, Alfə mine Omekə.” Alfə ko, in letə tətəhtul aıpən e alfəbit rəha nəghatiən Kris, kəni Omekə ko, in letə iətəm tatol naunun lan, təhmen e A mine Z e Inglis. ‡ **22:17** Aes 55:1; Jon 7:37

tətəghati, kəni mīlpin=pən e nalpinian rəha iətəmi u. ¹⁹ Nəmə iətəmimi kəti tatos rəkis nəghatiən nəuvein e nauəuə u, Uhgın otos rəkis nəuviriən min iətəm nauəuə u in tətəghati lan məmə rəha iətəmimi u. Inu, nəua nigı rəha nəmiəgəhiən, kəni məsegəhaniən məmə otatig e taun asim əha.

²⁰ Iətəmimi iətəm tətəni pətigəm natimnati min u, təni məmə, “Əuəh, otəsuvəhiən iəkuvnə.”
!Əuəh! Va-tə İərmənig İesu.

²¹ Pəh Uhgın tətəuati e nəuviriən rəha İərmənig İesu tuvən kəm nətəmimi rəhan. Pəh otol lanəha. Əuəh.

**Nauəuə Asim Rəha Uhg̃in
Nəmtət̃iən Vi
Nauəuə Asim Rəha Uhg̃in Nəmtət̃iən Vi
White=sands Tanna**

TIKSINƏRI

əhgi=pən, nəhgi-pəniən Nəhgi-pəniən in noliən kəti nətəm Isrel kəmautol nuvəh muva mətəuarus=pa u rəueiu. Tol pisin e kastim rəha nətəm Entəni. Aupən agin, Uhgın təmol nəniəskasikiən kəti ilau Epraham məmə in rəhan Uhgın, kəni Epraham mine namipin min ilah nenəti Uhgın min. Uhgın təməni=pən kəm in mine namipin min mine rəhan min noluək min məmə okəkeikei kəhgi=pən ilah. Okəkeikei kəhgi=pən ilah kol məmə nəmtətiən kəti məmə ilah kotaskəlīm mautegehən e nəniəskasikiən əha. Kəni noliən rəha nəuaniləuis min rəha Isrel, nian rəfin ilah kotaskəlīm əskasik nəniəskasikiən iətəm Uhgın təmol kəm rəhalah kəha tərəh. Nian suakəku iərman kəti tair mos nian eit, kəni kəhgi=pən, katətei katol mak lan tətəgətun məmə in nəuaniləuis kəti rəha Epraham. Kəni in min otaskəlīm nəniəskasikiən əha rəha Uhgın. Kəni kətauin e nərgin. Afin e Jenesis 17.

Nian Iesu Krısto təmuva, natimnati min u təməuhlin. Nəhgi-pəniən təsoliən məmə iətəmi kəti in təhruahru e nəhmti Uhgın. Mətəu nian iətəmi kəti tətəhatətə e Iesu Krısto, kəni in tətəu iətəmi kəti rəha Uhgın. Mətəu nəfaki min nəuvein u ilah nətəm Isrel, ilah kəmautəni əhanəh məmə Nanihluə min okəkeikei kəhgi=pən ilah məmə ilah okotəhruahru e nəhmti Uhgın. Aposil Pol təmə, kəpə. Iətəmi kəti tətəu mətəhruahru e nəhmti Uhgın nian in tətəhatətə əmə e Iesu Krısto.

aposil In iətəmi kəti iətəm Uhgın təmahli=pa o nəni pətigəmiən rəhan nəghatiən, təhmen e iəni əhruin. (Mat 10:1-4; Mak 3:13-19; Luk 6:12-16) Iesu təmauin e nətəmi min nəuvein məmə ilah okotaliuek ikin pisin pisin min e nəhue niftəni. Uək kisil rəha aposil min: 1. Ilah kəmoteruh e nəhmtilah məmə Iesu in təmimis məmiəgəh min e nimisiən. 2. Ilah kəmotəni pətigəm Nanusiən Təuvir, kəni kəmotətəuvin niməfaki vi min, kəni nian tepət, ilah kəmotol nati apispis min. 3. Ilah kəməhuva nətəmi asoli min rəha niməfaki, kəni mautəni nəgətunian əhruahru mine noliən rəha niməfaki.

Nian Iesu təməmiəgəh min e nimisiən, təmuva meruh Pol, kəni mauin lan məmə in otos uək rəha aposil. Nətəmi kətiəh kətiəh min əha ikin təhmen e Panəpəs iətəm nətəmi kətauin e lah məmə aposil, nati əpnapin ilah kəməsoteruhian Iesu Krısto.

aruətuəh, naruətuəhiən Nətəm Entəni kəutol kaliku e nien məmə okotaruətuəh. Mətəu e nian rəha Iesu, nətəmi kətaig e nəhu. Kəni inu nəmtətiən kəti o nətəligiən asoli kəti məmə kətafəl rəkis noliən tərəh min rəhalah.

Bokis Rəha Nəniəskasikiən Rəha Nasiruiən Bokis u, in nəmtətiən rəha nəniəskasikiən iətəm Uhgın təmol kəm nətəm Isrel (Eks 25:10-22; 9:4). Kəmuvləkin e timpə kəni kəhtərain e aian u kol tətəraip-oraip. Əpəha imə e bokis u, kəməhluəig=pən e kəpiel mil iətəm kuepin-epin, kəmətei rəkis=pən Lou ilah ten e lau. Kəni kəməhluəig=pən e pıret nəuvein iətəm Uhgın təməfən kəm lah iətəm kətəni məmə “mana” (Eks 16:31-33). Kəni kəməhluəig=pən e kasikin rəha Eron (Hip 9:4).

Nian nətəm Isrel kəməhiet ikin kəti məhuvən əpəha ikin kəti min, kəni ilah kəmotələs bokis u. Nian kotətig ikin kəti, kəni kotələhu=pən bokis e Nima Tapolin Asim. Bokis u mine natimnati min əha kəməfən ilah ikin imə, ilah rəfin kotasim mətəu-inu ilah nəmtətiən rəha nəniəskasikiən rəha Uhgın. Nian kəmotuəvləkin Nimə Rəha Uhgın əpəha Jerusiləm, kəni bokis u tınətəharəg əpəha Ikin Tasim Agin Ikin e imə Rəha Uhgın. [Eruh-to narmın e Hip 9:4, pej #/, mine map rəha Nimə Rəha Uhgın.]

dikon Iətəmi tətəsiru e uək rəha niməfaki (Fil 1:1; 1Tim 3:8,10-12; Rom 16:1).

Epikiuriən mine Sitoik Ilah u nətəm Kris. Ilah nəgətun min nəuvein nətəm kəutəsəl e nıpəhriənıən. Nətəm Kris tepət kəməutətəu=pən nəgətunıən rəhalah. Ilah Epikiuriən kautəni məmə nəukəti nəmiəgəhiən təuvır məmə nətəmimi okotəsəl e natimnati iətəm tatol iətəmi kəti nıkin tətəgiən. Ilah Sitoik kautəni məmə təuvır nəmə iətəm kəti təsətəuiən nəgiənıən mine nahməiən e nıkin, nati əpnəpın nəuviriən o nərahıən tətəva e nəmiəgəhiən rəhan.

Fərantə Rəha Kig Solomən Inu ikın kəti imə e Nimə Rəha Uhgın. İkin əha inəha, nian rəfin nətəmi asoli rəha nəuanıləuis min rəha Isrel kəutəghati lan e Lou rəha Uhgın. E nian rəha İesu, kəmaharu kəpiəl titələu e Nimə Rəha Uhgın. In əha imə kəmol fərantə kəti e nıkalın rəfin. E nıkalın Is ikın, kətəni məmə Fərantə rəha Kig Solomən. Kəmol pos tepət e kəpiəl o naskəlım əskasikiən nəhgi fərantə. İkin əha, nətəmimi kautos nəhmti nati miəgəh min o nohamuiən o sakrifais min. Kəni ikın əha, kautol jenis e məni ikın. (Luk 9:45-16; Jon 2:14-16) [Eruh-to narmın e Jon 10:23, pej #/.]

Farəsi Farəsi min, mine nəgətun min rəha Lou, ilah nətəmi asoli min Isrel e nian rəha İesu. Ilah kotəhrun vivi lou min rəfin əgin iətəm Uhgın təməfən kəm Mosis. Kəni məutəgətun məmə nətəmimi kotəkeikei məutətəu=pən əskasik ilah rəfin e noliən əhruahru məhruahru vivi. Kəni kəməutəgətun noliən min mine lou min nəuvein iətəm kəmotilpın e Lou iətəm Uhgın təməfən. Ilah kəutəfəri pik, kəni nıkilah təhti məmə ilah ilis e nətəmimi rəfin. Kəməutəni məmə noliən rəhalah in təuvır, mətəu ilah tepət, nıpəhriənıən nıkilah tamıkmık, kəni kəmotol təfəgə tərəh tepət. Kəmotəməki e İesu, kəni motolkeikei məmə okotohamu İesu. Afın min nəghatiən u “Satusi” e tiksınəri u.

fik, nigı u fik Nigi fik min, ilah nigı katu min e nasumiən ikın Isrel. Nətəmimi kautun nəualah, kəni məutəharəg əhgəl pik nigı fik iuəkır o nimə rəhalah kəni məutəfaki məmə nıkilah otətəhti nəghatiən rəha Nauəuə Rəha Uhgın. [Eruh-to narmın e pej #/(PicDict p09b).]

frankinsens Nigi kəti katol səntə lan. (Mat 2:11)

hap Hap in nati kəti təhmen e kitar. Katoh o naniən nəpuən.

hat rəha nisaiiən Inu hat kəti kəmol e nımali nigı uə narmi nımali nigı kəmol e kol, kəni kətəfəfau=pən e rəhn-kapə iətəm təmol win e naiuiən. Hat kəti min, in rəha Kig iətəm kəmol e aiən u kol.

Herot E Niutestimin kətauın e nətəmimi kuvət nərgiləh u Herot.

1. *Herot Asoli* – In kig rəha nıtəni Jutiə nian İesu təmair. In təmalkut məmə otohamu İesu nian in iəpəou (Mat 2:1-22; Luk 1:5)
2. *Herot Antipas in nəti Herot Asoli* – In tətarmənig e nıtəni u Kaləli nian İesu təmətəliuək mətəni pətigəm nəghatiən rəha Uhgın matol nati apispis min. In təmol marit e pətan u Herotiəs, kəni in təmahli=pən soldia kəti məmə otətəi rəkis rəhn-kapə Jon Bəptais nian in təmətəməhli e kaləpus (Mak 6:14-29).
3. *Herot Akripə Uan* – In nəti Aristopulus u in pia Antipas. In təmol nərahıən kəm nəfaki min nian İesu tınəmiəgəh rəkis min e nımisiən. Təməhamu Jemis u pia Jon (Uək Min 12:23).
4. *Herot Akripə Tu* – in nəti Herot Akripə Uan. Uərisig Pol təmuvən Rom məmə otəhtul e kot rəha Sisə, Herot u təmətəu nəghatiən rəha Pol e kot rəha Festəs (Uək 25:13-26:19,27-32).

hisop Hisop in nigı kəti katos o naruətəhiən e nəfakiən rəha nətəm Isrel (Hip 9:19).

hosanə Aupən ikın, nıpəti nəghatiən u “Hosanə” təmə, “Asiru, Uhgın, osmiəgəh itimah,” mətəu e nian rəha İesu, nəghatiən u, ilah kəməutəuhlin məmə nıpətin tətəni məmə, “Əni-vivi Uhgın!”

iətəmi asoli rəha soldiə mīn E Nimə Rəha Uhgīn, soldiə mīn nəuvein kauteh vivi Nimə Rəha Uhgīn mətəu-inu nətəmimi tepət kəutəhuva mautəhuvən nian rəfin. Nəmə iətəmi kəti tatol nati tərāh kəti, mətəu ilah kotəhrun nələhu əhruahruian, kəni motəmki=pən nətəmimi nətəm kautol nati tərāh e kaləpus. Iətəm tətarmənig soldiə mīn əha, in nəuaniləuis kəti rəha pris mīn rəha Uhgīn. **Ianihluə, Nanihluə** Nanihluə mīn, ilah nətəmi mīn u səniəmə nəuaniləuis əhruahru rəha Isrel. Nətəm Isrel kəutəfəri pik mətəu-inu Uhgīn təmauin e lah məmə rəhan. Kəni məsotolkeikeian Nanihluə mīn. E nətəligian rəha nətəm Isrel, Nanihluə mīn ilah rəfin kotərah, mətəu-inu kəsotohtəu-pəniən lou rəha nətəm Isrel.

Iesu Nipəti nərgin u Iesu təmə “iosmiəgəh,” uə “Uhgīn in iosmiəgəh rəhatah.” Uhgīn təmauin e nəti Meri məmə Iesu, mətəu-inu in otosmiəgəh nətəmimi e noliən tərāh mīn rəhalah (Mat 1:21). Nərgin mīn nəuvein rəha Iesu kətəni məmə: Iesu Kristo, Nəti Uhgīn, Nəti Iətəmimi, Nəti Tefit.

Iesu Kristo – Nian nəuvein e Niutestimin, kəutafin “Iesu Kristo” uə “Kristo Iesu.” Nərgin mil u kətuəghati e iətəmimi kətiəh əmə, Iesu, Nəti Uhgīn. Nəmə təhro, iətəmimi u təmətei nauəuə tolkeikei məmə kitah kotətəlig e nati keiu nian kəutafin nərgi Iesu. Nian nəuvein, nəmə kəutafin “Iesu Kristo,” tolkeikei məmə kotətəlig e Iesu təhmen əmə məmə in iətəmimi. Nian nəuvein, nəmə kəutafin “Kristo Iesu,” tolkeikei məmə kotətəlig e Iesu təhmen əmə məmə in “Kristo,” uə Məsaiə, iətəmimi iətəm Uhgīn təməni məmə otahli=pa.

Ikin Katilpin Niəməha Ikin rəha Uhgīn Ikin Katilpin Niəməha Ikin rəha Uhgīn, inəha, rəhn-kapə Bokis rəha Nəniəkisian Rəha Nasiruiən ilis ikin. Ikin əha, nepətiən əhagəhag mine nəsanəniən rəha Uhgīn tətətig ikin. Nətəmimi əpnəpin ko kəsəhuvəniən imə Ikin Tasim Agin Ikin məmə okoteruh natimnati mīn u, mətəu pris asoli agin əmə. Kəni in təsuvəniən nian rəfin. Tatuvən ikin nian kətiəh əmə e nu mīn rəfin. Pris asoli agin təhrun nuvəniən imə Ikin Tasim Agin Ikin, in tatos nira sakrifais kəni matuvən, kəni matol=pən nira e rəhn-kapə bokis u. Noliən əha, in nəmtətiən təuvir kəti, iətəm tətəgətun məmə nətəmimi okotəkeikei kimis o rəhalah noliən tərāh mīn. Mətəu e nira kəha rəha sakrifais, in tatilpin niəməha rəha Uhgīn (Hip 9:5). Aupən agin, nətəm Isrel kəmautol noliən əha, mətəu rəueiu, kitah kəsotohtəu-pəniən noliən u mətəu Iesu Kristo təmos nimei pris asoli, kəni təmos nimei nati miəgəh mīn iətəm kəmotohamu o sakrifais.

ikin təpiə məpiə ikin Nian kətəghati e ikin təpiə məpiə ikin e Niutestimin, nipətin təmə ikin əha, nətəmimi kohkə ikin, kəni ikin əha tasik ikin, kəni tol lanəha, natimnati nəuan nəuvein əmə tətəviə ikin.

Ikin Tasim Agin Ikin Nəuan asim agin əpəha e Nimə Rəha Uhgīn. Afin “Nimə Rəha Uhgīn” e tiksiniəri.

Ikin Tasim Ikin Nəuan kəti e Nimə Rəha Uhgīn iətəm kətuvan nati pien pien tatuvən o Uhgīn. Afin “Nimə Rəha Uhgīn” e tiksiniəri.

Isrel Jekəp in nəti Aisək mine Rəpekə, kəni Aisək in nəti Epraham. Uhgīn təmauin ərəgrəg e Jekəp mauin=pən e Isrel kəm in. Isrel u təmələs nətīn nəman ilah tueləf, kəni ilah u tīpi nəuaniləuis rəha Isrel. Ikin iətəm kəutatig ikin, kətauin lan məmə Isrel. Aupən ikin, nərgi nitəni u Kenan, kəni rəueiu nərgin kəti mīn u Paləstain.

kaməl Inu nati miəgəh kəti iətəm kətasuə lan təhmen e əhos, mətəu in iahgin mīn e əhos. Təhmen o naliuəkian əpəha təpiə məpiə ikin. Tətələs nati figəm mīn. Katol napən e nimeimein. [Eruh-to narmīn e pej #/(PicDict p3, 12).]

kaunsil Kaunsil, in kot kəti rəha Isrel. Nətəmi asoli səpinte-uan rəha Isrel kəutəharəg lan. Ilah nəuvein, pris asoli agin mīn aupən, kəni ilah nəuvein nətəmi asoli rəha Isrel, nəuvein nəgətun mīn rəha Lou uə Farəsi mīn uə Satusi mīn. Kaunsil in tətəsal vivi o natigian rəha nəuaniləuis mīn rəha Isrel.

Nian nəuvein kəutəghati e noliən rəha nəfakiən, kəni nian nəuvein kəutakıl nətəmimi nətəm kəutatgəhli lou. Pris asoli aɡin in tətarmənig e nuhapuminiən min rəhalah. Kaunsil u inu təməni məmə İesu Kristo otəkeikei mimiis, kəni mahli=pən kəm Pailət u in kəpmən rəha Rom, məmə otətu-pəri İesu e nigı kəməluau. (Mat 26:59; Mak 14:55; 15:1; Luk 22:47; Wək Min 4:15; 5:21; 6:12; 22:30; 23:1; 24:20)

lafet rəha Nauəniən Vi kətəni məmə Pentekos Afın “Pentekos” e tiksınəri. **lafet rəha Noliən Nımauvluvl** Lafet rəha Noliən Nımauvluvl in lafet kəti tol nati aɡin lan o nətəm İsrəl. Lafet u, katol əpəha Jerusiləm e nitəni asoli u Jutiə. E lafet əha, nətəm İsrəl kəutəhli nəua krep mine nəua olif, məutəfaki lan. Kəni ilah məutapılı e nımauvluvl mitə mitə min. Kautol məmə nıkilah tətəhti rəhalah kəha min nətəm kəməutatig ikin təpiə məpiə ikin o nu fote (Lev 23:33-36; 39-43; Dut 16:13-16). Nətəm İsrəl tepət kəmohiet məutəhuvən Jutiə məutəhuvən e tauin u Jerusiləm məmə okotol pəti lafet u. Lafet u katol katos nian eit, kəni katol e məuig iətəm tatol sikis lan, uərisig e lafet rəha Pasova.

lafet rəha Pasova Lafet rəha Pasova in lafet asoli rəha nətəm İsrəl. E lafet u, nıkilah tətəhti nian aupən ilah slef min əpəha nitəni İjip. E nian əha, Uhgın təməni məmə otitis ilah məhlman pətigəm e lah e nitəni İjip məmə ilah okəhuvən e nitəni kəti rəhalah əmə. Uhgın təməni məmə in otahli=pən rəhan agelo məmə otohamu iərman min nətəm kəmotəupən motair e nimə min rəfin əha İjip, inu kəlkələh min muvən mətəuarus iauəhli min mine nati miəgəh min. Mətəu in təməni kəm nətəm İsrəl məmə ilah okotəkeikei motohamu nati sipsip min, kəni motos nıralah motol=pən e nıkali doə min rəhalah, mine ilis ikin. Kəni nian agelo rəha nımisian oteruh nıərə, in otiuvigegəu e nimə kəha, məpəh, kəni məsohamuiən iərman kəti əha ikin. Kəni kəməni=pa lauig lan, nətəm İsrəl kəmohiet İjip. Kəni Uhgın təməni məmə ilah okotol lafet kəti e nu min rəfin məmə nıkilah otətəhti nian lapın əha. Tol lanəha, e məuig əhruahru rəhan, nətəm İsrəl kəutohamu nati sipsip min, məutuvan, məutun pəti. (Luk 22:7-8; Eks 12:21-30; Dut 16:1-8).

lafet rəha Pıret U Is Tikə Lan Inu lafet rəha nətəm İsrəl iətəm tətəupən lafet rəha Pasova. Nian nətəm İsrəl kəmohiet İjip, kəmotol pıret u is tikə lan məmə ilah okotol uəhai əmə məmə okohiet İjip, mətəu-inu pıret u is tikə lan tətəpə uəhai əmə. Nati kəti min, is in nəmtətian kəti rəha namıkmikiən, kəni ilah kəmotəraki rəfin e nimə rəhalah, təhmen e nəmtətian məmə ilah kəmotəraki rəfin e nərahian e nəmiəgəhian rəhalah. (Mat 26:17; Mak 14:1,12; Luk 22:1,7).

Lek Kaləli, Lek Taipiriəs Inu nəhu asoli əpəha pahav e nitəni u İsrəl. Nəfəməhian rəhan təhmen e 22 kilomitə, kəni nepətian rəhan təhmen e 12 kilomitə. Nərgin kəti min kətəni məmə Lek Kenesəret e Luk 5:1.

leprosi E Nauəuə Rəha Uhgın, nəghatian u “leprosi” tətəghati e nımisian pisin pisin min rəha nilositəmi. Nımisian min u tətərəkın nilositəmi, kəni Lou rəha Mosis tətəni məmə iətəmi kəti iətəm təmos nımisian lanəha, in tamıkmik e nəhmti Uhgın. Kəni in təkeikei matig isəu o nətəmimi rəfin. Nəmə nımisian təmikə lan, in təkeikei muvən meh pris məmə in otəni pətigəm kəm nətəmimi rəfin məmə nımisian tinikə mine namıkmikiən tikə. Afın Levitikas iətəm tepət 13-14.

Lifait İlah nətəmimi min u kəutasiru e pris min e uək rəhalah, kəni kautol uək pisin pisin min əpəha e Nimə Rəha Uhgın. İlah səniəmə pris min, mətəu ilah kautsipən e nəuaniləuis rəha Lifai aupən təhmen əmə e pris min.

Lou; Lou rəha Mosis Nəghatian əha “Lou,” iətəm kəmətəi asoli, nıpətin u təmə Uhgın təməfən lou min kəmə nətəm İsrəl. Nian rəfin kətəni “Lou” məmə nərgi nauəuə faif iətəm tətətig e Oltestimin, nərgilah u, Jenesis, Eksodas, Levitikas, Namba, mine Dutronome. Nauəuə min u faif, ilah kotəhmen e nəukəti lou min rəfin rəha nətəm İsrəl.

mastət Mastət in niği kəti iətəm katol=pən nikitin e nauəniən məmə təpien vivi. Nikitin in natiəkəku agın (Mat 13:31).

nəghatian Kris, Aram, Hipru E nian rəha Iesu, nəghatian Kris təhmen e Bislama rəha nətəmimi min rəfin ikin min Rom tətarməniğ lan. Aupən ikin, kəmətei Niutestimin e nəghatian Kris, kəni nəghatian kətiəh kətiəh əmə e Niutestimin kəmətei e nəghatian Aram (Aramaik). Nətəmimi rəfin e Isrel e nian rəha Iesu kəməutəghati e nəghatian Aram. Kəmətei Oltestimin e nəghatian Hipru, iətəm aupən ikin nətəmimi rəha Isrel kəmötəghati lan.

nəhgi-pəniən Afin nəghatian u “əhgi=pən” e tiksınəri.

Nəniəskasikiən rəha Nasiruiən Nəniəskasikiən asoli keiu e Nauəuə Rəha Uhgın, kəti u kətəni məmə Nəniəskasikiən Əuas (Oltestimin) mine kəti min u kətəni məmə Nəniəskasikiən Vi (Niutestimin). Uhgın təmol Nəniəskasikiən Əuas əpəha e nitəuət Sainai. In təməni əskasik məmə in otol nətəm Isrel məmə kəhuva ilah rəhan min nətəmimi nəmə ilah okotətəu=pən əhruahru lou min iətəm in təməni kəm Mosis. Mətəu iətəmimi tikə iətəm təhrun noliən əhruahru ilah rəfin, kəni tol lanəha, iətəmi kəti tikə iətəm tuva mətəhruahru e nəhmti Uhgın e noliən rəha nitəu-pəniən lou. Nəniəskasikiən Vi tətəni məmə Iesu Kristo təmimis e niği kəməluau o noliən tərəh min rəha nətəmimi. In aru təmos nalpiniən rəhatah. Nian iətəmi kəti tətəhatətə e Iesu məmə in təmol lanəha, kəni Uhgın tatol məmə iətəmimi əha in tətəhruahru e nəhmtin, təhmen əmə məmə in təməsolian noliən tərəh kəti. (Nəniəskasikiən Əuas – Luk 1:72, Uək 3:25; 7:8; Kal 3:17; Hip 9:1. Nəniəskasikiən Vi – Mat 26:28; Mak 14:24; Luk 22:20; Rom 11:27; 1Kor 11:25; 2Kor 3:14; Hip 7:22; 8:6-13; 10:16; 29; 12:24; 12:20). Nəniəskasikiən rəha nasiruiən nəuvein tol lanu lan: (Noa) Jen 9:8-17; (Epraham) Jen 12:2-4; 15:9-21; 17:1-27; (Isrel) Eks 19-24; (Finehas) Nam 25:10-13; (Tefit) 2 Sam 7:5-16; (Isrel – in vi) Jer 31:31-34.

nətəliğin tərəh rəha iətəmimi Nətəmimi rəfin kautol təfagə tərəh mətəu-inu nətəliğin tərəh rəha iətəmimi tətətiğ e tah rəfin. Nətəliğin tərəh əha tatiuvi=pən itah məmə kautol təfagə tərəh. Rəhatah nəsanəniən tikə məmə kəsotolian təfagə tərəh motol noliən təuvir. Uhgın əmə təhrun noliən nətəliğin tərəh rəha iətəmimi tuva mətəu vi min. (Rom 7:5).

Nəti Sipsip rəha Uhgın Jon Bəptais təmauin e Iesu Kristo məmə nəti sipsip rəha Uhgın (Jon 1:29,36). E nian rəha Oltestimin, nətəm Isrel kəmautos nəti sipsip min mətəhuvən e Nimə Rəha Uhgın məmə pris kəti otətəhamu ilah mətəfən kəm Uhgın. In təmol sakrifais lan məmə Uhgın otafəl noliən tərəh rəhalah min. Nəti sipsip u təmos nime iətəm Isrel, mos nalpiniən rəhan. Kəni nian nira nəti sipsip təmaiu, kəni nəti sipsip timis, kəni iətəmimi u təmos muva, Uhgın tətəfəl noliən tərəh min rəhan. Kətauin e Iesu məmə nəti sipsip mətəu-inu təməfən nəmiəğəhiən rəhan təhmen e sakrifais kəti iətəm təhruahru vivi, kəni sakrifais u otafəl noliən tərəh min rəha nətəmimi rəfin nətəm kəutəhatətə lan. E nauəuə rəha Nəhan-əhanian, japtə 5, Jon təmafu Iesu təhmen e nəti sipsip.

Nanihluə Afin-to “Ianihluə” e tiksınəri u.

nard Nard in nati kəti nəmiəvin tətəpien vivi, təhmen e niğipişi.

Narməniğian Rəha Uhgın Nətəmimi nətəm kəutəhatətə e Iesu Kristo kəni mautitəu=pən in, ilah nətəmimi rəha Uhgın, kəni ilah kəutəhuva mətəahgəl e narməniğian rəha Uhgın. In kig rəhalah. In tateh vivi ilah, mətəfən natimnati kəm lah rəha nəmiəğəhiən rəhalah, matit ilah e noliən iətəm in təuvir o lah, kəni mətarməniğ e lah. Aupən agın nətəmimi rəfin kəutəhtul isəu o Uhgın mətəu-inu ilah rəfin nol təfagə min. Mətəu nian Iesu təmimis e niği kəməluau, kəni nəmiəğəh min e nimisiən, in təmol suaru vi məmə nətəmimi kotəhrun nitəliğ=pa minian o Uhgın. Nian nətəmimi kəutəhatətə e Iesu Kristo, kəni

Uhgın tatol məmə ilah kəutəhruahru e nəhmtin, matol ilah nenətin min, kəni rəueiu ilah kotəhrun nəghatiən kəm in e nəfakiən, kəni motəhrun nətəuiən nəuiən, kəni motəhrun nitəu-pəniən in.

narmi nati min E Bislama, kətəni narmi nati lanu məmə, “aedol.” Narmi nati min nəuvein kəmisikəuvin nati miəgəh min lan təhmen e kau. Kəni nəuvein kəmisikəuvin nətəmimi lan, uə uhgın əlkələh min, uə nati pisin kəti. Narmın nati in nati kəti nətəmimi kautol e nigı uə aiən kəti. Nətəmimi kautol, kəni mautəfaki kəm narmi nati min, mautol sakrifais min kəm lah məmə narmi nati otasiru e lah, nati əpnəpin in nigı əmə uə aiən əmə iətəm təsətəuiən nati, kəni rəhan nəsanəniən tikə.

naruətuəhiən Afin-to “aruətuəh” e tiksınəri u.

nasumiən rəha krep Niləuis kəti nərgin u, krep. In niləuis kəti nətəmimi kəməutərfei e nian rəha Baebol, kəni kətərfei əhanəh kətəuarus=pa u rəueiu. Nəuan tətəhiən kəni təuvir o nuniən. Nian nəuvein kətətərauiə lan tasik məmə təhrun nəməhliən tuvəh nəuvein. Kəni katol wain e nəuan. İuəkir nətəmimi e nian əha ilah kəutəmniəm wain. Nian rəha noliən wain, ilah kautos nəuan nati u tepət, kəni motəuvəregin=pən e nıpəg kəmol e kəpiel. Konu motevig-evig lan məmə nəhun otiet. Kəni ko, kotos pətəl min iətəm kəmol e nilosi nəni, uə nilosi nati kəmol e nəriəpig, kəni motətəlmin=pən nəhu nati u lan, konu motəharu məmə otuva mol wain lan. Nian nəuvein, kotol nimə əpəha e nasumiən rəha krep. Nəfəməhiən rəhan təhmen e 5 mitə, kəni nikalın təhmen e 2 mitə. Konu motol=pən nəhgı nimə. İətəmimi kəti otəkeikei mətəharəg əha ikın mətə nakləh min kotəkləh lan, uə nati miəgəh kəti, uə mənig tuvən imə e nasumiən. E Mat 21:33, Mak 12:1, mine Luk 20:9, İesu təməni nəghatiən əuhlin kəti mətəghati e nasumiən kəti rəha krep. İətəmi kəti təmol nasumiən kəti lanu, uərisig təhlman=pən lan kəm nətəmimi nəuvein məmə okəutəsəl vivi ohni. Nian nəuan niləuis u timarəg, ilah okotəkeikei mətəfən kəti kəm in mətəu-inu rəhan nasumiən, konu motəskəlim rəhalah nıpilgan məmə rəhalah nətəouiən. Nian kəti kotəhrun nəfəniən krep, uə wain, uə vatu. [Eruh-to narmın e Mat 21:33, pej #/(PicDict pp 3,7).]

Nauəniən Rəha Nəmtətiən Rəha İesu Uərisig İesu otimis e nigı kəməluau, in təmauin e rəhan nətəmimi kəməhuva motəuən ilah min e Lafet Rəha Pasova. Təmos pıret məgəuvahli, (e nian əha, kəsətəiən e nau, mətəu kətəghali əmə), kəni mənı məmə, “İnu təhmen e nıpətik.” Pıret u tətəgətun=pən nıpətı İesu iətəm təmimis o tah. Kəni təmos wain, kəni mənı məmə, “İnu təhmen e nırak iətəm otaiu o nosmiəgəhiən nətəmimi.” Kəni pıret mine wain, kətuəgətun=pən nımisiən rəha İesu. Kəni təməni məmə nian okotun pıret kəni motəmniəm wain əha, kitah nətəmimi rəha niməfaki, kitah nıkitah otəkeikei mətəhti nımisiən rəhan e nigı kəməluau. (Mak 14:12-26; Mat 26:17-30; Luk 22:7-23; 1Kor 11:23-25). [Eruh-to narmın e Mat 26:20-29, pej #/.]

nauəuə kəmaiu-aiu E nian əha, nauəuə rəfin kəmaiu-aiu. Kotos mapepe əfəməh kəti kəni kaiu-aiu. Kəni nəmə iətəmi asoli kəti tolkeikei məmə nətəmimi əpnəpin əmə okəsotəfiniən, kəni in tuvan-ərain=pən nati kəti e nıfifin, məmə taskəlim tiəkis mapepe.

negəu e neai E Bislama, kətəni məmə “heven.” İnu ikın iətəm kitah nəfaki min okəhuvən motətig ikın kitah Uhgın o nian kəti. Negəu e neai səniəmə neai u iətəm kitah kəutəfu məuig mine məhau min lan, kəpə. Negəu e neai in ikın iətəm Uhgın tətətig ikın.

nimə rəha nuhapuminiən E tauin kətiəh kətiəh rəha İsrəl, nimə rəha nuhapuminiən əha ikın. Kəni nimə min əha, nəuan əha ikın rəha nətəmimi nətəm kəutəhapumın ilah min ikın o nəfakiən kəm Uhgın, kəni məutəfin Nauəuə Rəha Uhgın. İkin əha, kətəghati min o natimnati pisin pisin min, təhmen əmə e iməim. Nətəm İsrəl kəmotəvləkin min nimə min u e tauin min iətəm ihluə e

nītāni u Isrel, təhmen e Rom. [Eruh-to narmin e pej #/(PictDict p2)]

Nimə Rəha Uhgīn Inu ikin nətəm Isrel kəutəhuva məutəfaki ikin kəm Uhgīn. Inu əpəha Jerusiləm. Iat asoli kəti tītəlau e Nimə Rəha Uhgīn. Nətəmimi rəha kəntri min rəfin kotəhrun nuvəniən ikin. Kəni əpəha imə agin e iat u, in iat kəti min iətəm nətəm Isrel əmə kotəhrun nuvəniən ikin. Kəni əpəha imə e iat u, in iat kəti min iətəm iərman min əmə kotəhrun nuvəniən ikin. Kəni əpəha imə e iat u, in iat kəti min iətəm pris min əmə kotəhrun nuvəniən ikin. Ikin əha, kautoh nati miəgəh min, məuteikuas e lah, kəni mautil sakrifais lan e oltə. Nimə əhruahru tətətig e iat əha. Nəuan keiu əha ikin, Ikin Tasim Ikin mine Ikin Tasim Agin Ikin. Nəuan iətəm tətəupən lan, kautəni məmə Ikin Tasim Ikin. E nəuan əha, kəmotələhu=pən nati kətəharu-pəri lait lan ikin, mine tepil kəti iətəm kətəlin-pəri pīret asim min lan. Kəni kətuvan nati pien-pien ikin. Nəuan iətəm tətərisig lan, kautəni məmə Ikin Tasim Agin Ikin. Ikin əha, Bokis Rəha Nəniəskasikien Rəha Nasiruiən tətətig ikin. Pris asoli agin əmə təhrun nuvəniən ikin, kəni tətəvən ikin nian kətəh əmə e nu min rəfin, matos nīrə sakrifais kəti o noliən tərəh min rəhan, mine noliən tərəh min rəha nətəm Isrel.

Əpəha e iat asoli tītəlau e Nimə Rəha Uhgīn, nətəmimi rəha kəntri min rəfin kotəhrun nuvəniən ikin. Mətəu nətəm Isrel kəmotol u ikinu tuva məmə makit kəti, məmə nətəmimi kotəhrun nosiən nəhmti nati miəgəh min, oiel, wain, mine sol o noliən sakrifais lan. Nətəmimi nətəm kəmotəpən isəu məhuva matos məni pisin pisin min e profens min rəhalah. Tol lanəha okotəkeikei motos məni əhruahru rəha Nimə Rəha Uhgīn. Konu nətəmimi nəuvein ilah kautol bisnis e noliən jenis e məni. Nətəmimi tepət kautəpən isəu məutəhuva məmə kotol sakrifais, kəni kautəkeikei mautil nəhmti natimnati pisin pisin min. Konu inu ikin u e Nimə Rəha Uhgīn tuva məmə ikin tətəvər kəti ikin məmə kol makit ikin, nati əpnəpən məmə ikinu in ikin kəti rəha nətəmimi e nītəni min rəfin məmə kotəfaki ikin.

Kitah kəutəfin e Mat 21:12-17; Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; mine Jon 2:13-22 məmə ikin əha, Iesu tətəgəu pətigəm nətəmimi nətəm kəmautil səlim e nati miəgəh min rəha sakrifais mine nətəm kəmətəliuvə e məni. Nian kotol lanu lan, nəghatiən rəha iəni Səkarəea tuva matol nīpəhriəniən lan. (Sek 14:21. Afīn min e Jer 26:1-15; Hos 9:15-16; mine Mal 3:1-5).

E nu AD 66, nətəm Isrel kəmotorgəhu e kəpmən rəha Rom, kəni ami rəha Rom kəmotol win, kəni motərəkin agin Nimə Rəha Uhgīn. [Eruh-to map rəha Nimə Rəha Uhgīn e pej #/.]

noliən rəha nītənimien iətəmimi Nətəm Isrel e nian əha kəsotitənimien iətəmimi e nītəni. Ilah kəuteikuas e nīpətəlah, kəni motəveg ilah e napən u kəmotol=pən nati pien-pien u tətəpien tətəvər (Afīn-to Jon 12:7; 19:39-40), konu motəfən e nīpəg kəpiel, kəni motəhtipəsīg=pən nīpəg e kəpiel asoli kəti. [Eruh-to narmin e Luk 23:53, pej #/, mine kalə foto rəha nīpəg kəpiel.]

pauis Pauis, in bokis əkəku kəti kəmol e nīlosi kau. Kəmotətəi rəkis əlkələh nəghatiən nəuvein rəha Nauəuə Rəha Uhgīn motəveipei lan (Eks 13:1-10, 11-16; Dut 6:4-9; 11:13-21). Nətəmimi kəmotol lanəha mətəu-inu kotolkeikei məmə okotol nəghatiən iətəm tətətig e Dut 6:8 mine 11:18. Kəni nətəm Isrel rəfin u nəman nətəm kinotos rəkis nu tatin, ilah okotol pauis min əha nian tepət, kəni nian rəfin e nian rəha nəfakien. Kəutəlis=pən min e nīpənəgīlah mine nəhlmilah məuil. E nəghatiən Inglis, kətəni pauis əha məmə, “Phylactery.”

Pentekos In lafet kəti rəha nətəm Isrel. Ilah kautol lafet asoli əha nian ilah fifti uərisig e lafet rəha Pasova. E nian rəha Iesu, nauəniən asoli əha, in nian iətəm kətəni-vivi Uhgīn o nauəniən vi rəha nasumien. Rəueiu, kitah kautol lafet rəha Pentekos Sante mətəu-inu e nian əha Narmin Rəha Uhgīn tətəvə

mırəuei nətəmimi rəha Iesu (Uək 2:1-4; 20:16; 1Kor 16:8). [Eruh-to narmin e Uək 2, pej #/.]

perəl Perəl u, in kəpiel təuvir əpəha e niki kəuvin. [Eruh-to narmin e Mat 13:46, pej #/.]

pris Nətəmimi u, ilah suaru rəha nətəm Isrel o nuvəniən o Uhgın. Ilah kautos nəfakiən, kəni kautol sakrifais min mautoh nati miəgəh min e Nimə Rəha Uhgın o nəfəniən kəm in. Pris min nəuvein kautol uək pisin min. Nəuvein kəutasiəpən e lait min, nəuvein kəutuvan nati pien pien min.

pris asoli Inu pris kəti iətəm tətarməniğ e pris min nəuvein rəha nətəm Isrel.

pris asoli agin Inu pris kətiəh əmə iətəm in ilis e pris min rəfin. E nu min rəfin, e nian kətiəh əmə, in tatos nira sakrifais matuvən İkin Tasim Agin İkin e Nimə Rəha Uhgın məmə otafəl noliən tərəh min rəha nətəm Isrel. [Eruh-to narmin e Hip 9:7, pej #/.]

prons Prons, in aiən kəti, mətəu rəhan kalə tauiəh təhmen e kol. Nian kəmətəruu əhanəh aiən, kəni kəmaupən katol natimnati e prons.

Səmeriə, iətəm Səmeriə Nətəm Isrel kəutəməki e nətəm Səmeriə. E nian əha, tiəkis o nətəm Isrel məmə okəhuvən ima nətəm Səmeriə, mətəu-inu e rəhalah nehian, nətəm Səmeriə ilah kotamikmik e nəhmti Uhgın. Nəmə okəhuvən imalah ikin, kəni ilah min okotamikmik.

sakrifais E nian rəha Oltestimin, Uhgın təməni kəm nətəm Isrel məmə ilah okotəkeiki motol sakrifais min kəm in. Sakrifais pisin pisin min. Nətəmimi kəmautol sakrifais min nəuvein o nəniən tagkiu o Uhgın o rəhan nəuviriən kəm lah. Kəni kautol sakrifais kəti məmə Uhgın otafəl noliən tərəh min. İətəmimi iətəm tatol noliən tərəh, otəkeiki mos nalpiniən, kəni nalpiniən u in nimisiən. Nian Iesu Kristo təməsuva əhanəhiən e nəhue niftəni, nətəm Isrel kəmautos nati miəgəh min mautəhuvən e Nimə Rəha Uhgın. Kəni nati miəgəh u otos nimeilah, kəni pris min okotohamu. Nətəmi əpnəpin əmə kəsotohamuiən nati miəgəh min əha, mətəu pris min əmə. Nati miəgəh min u təhmen e sipsip uə nəni uə kau iətəm təuvir. Nəmə nati miəgəh tatos niməgim uə in tatimis, kəni ko kəsotosiən o sakrifais.

Sapət Sapət in nian iətəm nətəm Isrel kəutəfaki lan. Sapət tatətuəuin e 6 klok lapin e Fraide nian mitigar tineiuiəu rəkis, muvən mətəuarus 6 klok lapin e Sarere. E Sapət, nətəmimi kəsotoliən uək kəti mine. Ilah kəutəmeig əmə. Nian u, in nian asim rəha nətəm Isrel. Nəghatiən u Sapət, e nəghatiən rəha nətəm Isrel aupən, nıpətin tətəni məmə, “əmeig.” Nian Uhgın təmol nəhue niftəni aupən, Nauəuə Rəha Uhgın tətəni məmə in təmol uək nian sikis, kəni nian tatol səpin lan, rəhan uək təmol naunun. Kəni in təməmeig. Konu tol u, in təmələhu nian tatol səpin lan e wik, məmə in nian təuvir kəti rəhan. Kəni e Lou min iətəm in təməfən kəm Mosis, in tətəni pətiğəm məmə nian tatol səpin lan, in nian asim rəhan, iətəm rəhan nətəmimi min okəsotoliən uək kəti lan. Kəni noliən iətəm nətəmimi okotəmeig e nian əha, in tətəgətun rəkis ilah məmə ilah nətəmimi rəha Uhgın.

E Niutestimin, Iesu in təməni pətiğəm məmə in Nəti İətəmimi, kəni in tepət mapirəkis nian rəha Sapət. In İərməniğ rəha nian rəha Sapət. Mətəu nətəmi asoli rəha nətəm Isrel, ilah kautol niəməha kəm in, mətəu in tatol vivi nətəmimi nətəm kəutohmis e nian rəha Sapət, kəni ilah kəmotəni məmə noliən u in uək, kəni uək təmatgəhli lou rəha nəmeigiən. Kəni matol min natimnati min nəuvein iətəm nikilah təhti məmə təsəhruahruian məmə okol e nian u.

Satusi Ilah u nətəmimi nəuvein rəha nətəmi asoli min rəha Isrel. E nian rəha Iesu, pris min tepət, ilah Satusi min. Satusi min, ilah kotol pisin e Farəsi min. E nətəligiən rəhalah, kəutəhatətə əmə e Nauəuə Min Rəha Mosis, ilah u, Jenesis, Eksodas, Levitikas, Namba, Dutronome. Kəsotəniən nıpəhriəniən e nəghatiən məmə nian kəti nətəmimi rəfin okotəmiəgəh min e nimisiən, mine nəghatiən

məmə e naunun nian, Uhgın otol nalpiniən kəm nətəmimi o noliən tərəh mın rəhalah, kəni otətəou nətəmimi o noliən təuvir mın. Kəni Satusi mın kəutəni məmə nagelo mın mine narmin tərəh mın kohkə.

Selot Selot in pati kəti rəha nətəm Isrel nətəm kotolkeikei məmə otahli pətigəm nətəm Rom, kəni Selot mın əha kautol nəluaginiən lanəha kəm nətəmi Rom.

Setən Nəghatiən u Setən, tatsipən e nəghatiən Hipru, nəghatiən rəha nətəm Isrel, kəni nipətin tətəni məmə, “tikimir.” Setən u, aupən in agelo kəti rəha Uhgın, mətəu Uhgın təmahli pətigəm in e Negəu e Neai mətəu-inu in təmətəluagin ilau Uhgın məmə in otarməniğ e Uhgın. Afin mın Aes 14:12-15; Esik 28:11-19; Mat 13:38-40; Luk 11:15; Jut 6, Nəh 12.

skopion Skopion in nati kəti təhmen e tupə əkəku kəti iətəm tətəlkəu e niftəni. Tatus iətəmi, kəni tətəhmə pik agin tapirəkis nilpat uə pitimar. (Luk 10:19) [Eruh-to narmin e pej #/.]

slef Slef in iətəmimi kəti iətəm iətəmi kəti təmos nəhmtin, kəni mətarməniğ lan. Slef tatol uək kəm rəhan iətəmi asoli, mətəu iətəmi asoli təsətəouiən in. Mətəu slef in otəkeikei mol natimnati rəfin iətəm rəhan iətəmi asoli tətəni. Iətəmi asoli rəhan təhrun noliən səlim lan, uə nohamuiən, təhmen əmə e rəhan kəti nati miəgəh.

soldiə mın nətəm kəutəhtul o Nimə Rəha Uhgın Soldiə mın nəuvein kəutəhtul o nəsal viviən o Nimə Rəha Uhgın mətəu-inu nətəmimi tepət kəutəhuva mautəhuvən nian rəfin. Nəmə iətəmi kəti tol nati tərəh kəti e Nimə Rəha Uhgın, mətəu ilah kotəhrun nələhu əhruahruian, kəni motələs iətəmi iətəm tatol nati tərəh mın məhuvən e kaləpus. Iətəmi iətəm tətarməniğ e soldiə mın əha, in nəuaniləuis kəti rəha pris mın rəha Uhgın, kəni in iətəmi asoli kəti.

tənaris E nian rəha Iesu, iətəmi kəti tatol uək nian apiəpiə kətiəh, kəni kətətəou e koin məni kəti, nərgin u “tənaris,” təhmen e 1,000 vatu.

tait Tait u tol lanu lan: Iətəmi kəti tatos nati ilah ten, nəmə pikəh uə nəuanigi uə məni. Kəni tos rəkis kətiəh e natimnati ten konu məmə təfən kəm Uhgın uə kəm iətəmi kəti. Nati kətiəh konu kəutəni məmə “tait.” Tol lanu lan məmə iətəmi kəti tatos 100 vatu, in tətəfən 10 vatu kəm Uhgın. Uə tatos 1,000 vatu, tətəfən 100 vatu kəm Uhgın. Uə tatos 10,000 vatu, tətəfən 1,000 vatu kəm Uhgın.

wit Wit in nati kəti təhmen e rais. Nian tatevia, təhmen e manuvehli kəti iətəm tatol nəuan ilis agin. Nian tiniməhtə vivi, kəni nətəmimi kotətei motəlin məmə otimətu vivi. Konu motəmki manuvehli məhuvən ikın okəhli nəualah ikın. Noliən rəha nəhliən nəua wit tol lanu lan. Kotasig kau mın kəutəliuək e lah. Kəni nəua wit tiet rəkis e nikilin. Kəni kəutəraki pəri e nəua wit məmə nimətagi otahlifu rəkis nilosilah məpəh nipətin. Kəni kəhrun nunian nəuan. Nian nəuvein, katol flauə lan rəha noliən pıret. Nian nəuvein kautuvin e sospən o noliən sup. [Eruh-to narmin e pej #/.]

Nəukəti nəghatiən min e Nauəuə Rəha Uhgın

Dick Lloyd mine Ross Webb kəmuətei

Nəghatiən tətəupən

Inu nauəuə tətəni nəukəti nəghatiən pisin-pisin min kətafin e ikin pisin-pisin min e Nauəuə Rəha Uhgın. Nəukəti nəghatiən min nəuvein kəmotispən e nauəuə u *One Hundred Bible Lessons* u Alban Douglas təmətei. Nəuvein min kəmotispən e nauəuə u *The Topical Bible Concordance* u D M Miller təmətei. Nəuvein min kəmotispən e nauəuə u *Let's Look in the Bible* u Barbara Arnold təmətei (CBM PNG 1990). Nəuvein min kəmotispən e nauəuə u *The Treasury of Scripture Knowledge* u kampani Bagster, London təmətei.

Nəukəti nəghatiən min e Nauəuə Rəha Uhgın

1. Uhgın tol mə nak
Uhgın tətəlig e natimnati, mətətəu nərahian, kəni mətəghati
Uhgın təhmen e nimətagi, in nipətin tikə
Uhgın in kətiəh
2. Nahgi Uhgın
Uhgın nətuəuinian lan tikə mine naunun lan tikə
Uhgın in tatol əmə lanko kəni mətətig itulin
Uhgın in nəukəti nəhagəhagian mine natimnati ərəfin
Uhgın u ikinu, məpəha, mine ikin min rəfin
Uhgın təhrun vivi agin natimnati min rəfin
3. Noliən min rəha Uhgın
Nati nak Uhgın tatol in tatol mətəuei-pən
Uhgın in tasim agin
Uhgın in təhruahru agin
Uhgın təsalpiniən nitai təfagə rəhatah
Uhgın nikin tətəhti pik itah e rəhan nolkeikeiən
Nati nak Uhgın tətəni in otol, in matol əhruahru
4. Kətəni lanu e Uhgın; Timin, Nətin, Narmin
In tətətig naunun tikə
In nəukəti nəhagəhagian mine nəsanəniən
In nəukəti nəhruniən rəfin
Inu ikinu, məpəha, mine ikin min rəfin
In tasim agin, kəni məhruahru agin
In nəukəti nəghatiən əhruahru
In nəukəti nəuviriən
In nəukəti natigian e nikitəmi (nəməlinuiən)
5. Nəti Uhgın ko Kristo, In iətəmi Uhgın təmītəpin
Aupən aupən agin Uhgın təməniaskasik məmə otol nati u
Kristo in Uhgın
6. Kristo təmuva iətəmimi
Iesu rəhan əha ikin nəuaniləuis min
Iesu təmuva matig e nipətin
Nətəmimi kəutətəlig mine mautol natimnati, kəni Iesu təhmen əmə
7. Kristo təmimis
8. Kristo təməmiəgəh min e nimisiən
9. Kristo in tətəghati o rəhan min nətəmimi
Kristo təmegəhan e nipətin mə timis o nosmiəgəhian rəhan nətəmimi

- Kristo tətəfa nasiruiən pisin pisin min tepət
10. Kristo otuva min
?Onəhgın tuva?
?E nian əha, nati nak otiet=pa?
?Otuva əhruahru əhro lanu?
 11. Nəukəti nəniən e Narmın Asim
 12. Narmın Asim in Uhgın
Narmın Asim təhmen e nimətagi
Narmın Asim təhmen e nəhmti nəhu
 13. ?Uək nak Narmın Asim tatol e nıkalın rəhatah?
 14. ?Kotəhrun nosəhroiən Narmın Asim?
 15. Noliən pəhriən rəha Narmın Asim tətəfa o nəfəriən nəmiəgəhiən rəhatah
 16. Nəsanəniən Narmın Asim tətəfa kəm tah kətiəh kətiəh u kitah
kəutəhatətə
 17. Nagelo min
 18. Setən
 19. Nətəmimi rəha Setən
 20. Nəghatiən rəha Uhgın
 21. Kitah okotəgın motisiai Uhgın əmə
 22. Suaru o noliən təfagə
 23. Nəghatiən o nimisiən rəhatah
 24. Nauməhtuliən min e nimisiən
 25. Nian asoli rəha nosiən nətəouiən o noliən təuvir uə noliən tərəh
 26. Nəmnami nigəm asoli
 27. Negəu e Neai
 28. Nəghatiən o Uhgın in tətəpəh nalpiniən təfagə
Uhgın tətələhu nəməlinuiən o nətəmimi
?Nian nəməkiən rəhatah min Uhgın otikə, kəni nati nak otuva?
Afin nəghatiən u kəni mol əhruahru nati tətəni.
 29. Nəniən o nitəligiən e noliən tərəh
 30. ?Nəmə iətəmi tələhu=pən rəhan nəhatətəiən e Iesu, kəni nati nak otuva
ohni?
 31. Nəghatiən rəha nian Uhgın təni pətigəm məmə kitah kinotəhruahru
 32. Uhgın otəfən kəm rəhan min nətəmimi nəhtul əskasikiən
Naliuəkiən məha-məha e suaru rəha nəhatətəiən o nəhtul əskasikiən
 33. Nian Uhgın tətəsal vivi o tah, ko tikimir təsərəkiniən itah
 34. Natigien e nəhatətəiən təhmen e nəluəginiən
 35. ?Nati nak kəutaliuək məha-məha ohni, kəni məutəhtahnin nak?
 36. Nəghatiən o tah o nəpəhiən nalpiniən təfagə rəha nətəmimi kautol e tah
Suaru nak okotohtəu=pən o nəpəhiən nalpiniən rəhalah təfagə
 37. Nəghatiən o nuərisigien e Iesu
 38. Nəghatiən o natigien u tasim
 39. Nimənin min rəha Iesu
 40. Nəghatiən o nəfaki min, nətəm kəutəsal mine nətəm kautol uək
 41. Nəpəhiən nətəligiən mine nautə rəha nəhue niftəni, mine natigien u
iətəm in tasim
 42. Nəghatiən o naliuək kaliniən e təfagə tərəh
 43. ?Kotəhro lanu motaliuək kalın e nəfən-əfəniən?
 44. Nəghatiən o nəgəu əhruahru iəfaki kəti u rəhan natigien tekəu
 45. Nəfakiən kəm Uhgın
 46. Suaru rəha Uhgın o nitəu-pəniən
 47. Suaru rəha nəuia Uhgın
Iesu təmol əhruahru nəuia rəhan tatə
Nətəmimi kəutəhatətə pəhriən okotol min lanəha
 48. Kitah okotolkeikei Uhgın mine Iesu

49. Suaru rəha nəfəniən məni
 50. Suaru rəha nəfəniən e nikin agiən
 Uhgın in nəukəti nəfəniən e nikin agiən
 Kəni nətəm kəutəhatətə okotol təhmen əmə, kotohtəu=pən suaru əhmen
 əmə
 51. Təmə Uhgın təfa nati təuvir əkəku kəti kəm tah, nikitah otagiən əmə ohni
 52. Nikin agiən
 53. Nəghatiən o nəniən tagkiu o Uhgın
 54. Okəsotəginian
 55. Nətəm kəutəhatətə okotos nahməiən o nəhatətəiən rəhalah
 56. Nəgiəniən e nian rəha nərahian
 57. Nimiəniən min
 58. Nəghatiən o nəghatiən iətəm tatsipən e nohlitah
 Nəghatiən təuvir
 Nəghatiən tərəh
 Nəghatiən eiuə
 59. Kitah nəfaki min okəsotəlpahian motol pək uək
 Nəghatiən o nətəm kəutəlpah
 60. Nəmiəgəhian o natigian rəha iərman mine pətan u kəmuol marit
 61. Fəmlı min okotəhratig lanu
 62. Nəghatiən o Uhgın u tətərmənig kəni mətəsal vivi o uək
 63. Nəghatiən o nolian o nepətiən mine natigian e nisaiian
 64. Nəghatiən o nosian nətəlig təuvir
 65. Nəghatiən o iəni eiuə min
 66. Nəniəskasikian min nəuvein rəha Uhgın
 Uhgın təseiüəiən – nati nak təməni məmə otol, in tatol
 Nəghatiən o nati asoli min nəuvein Uhgın təməni məmə otəpanol
 Natimnati min nəuvein Uhgın təməniəskasik məmə otol kəm tah

Fes min rəha nəukəti nəghatiən min

1. Uhgın tol mə nak

Jen 1:1	Jon 1:18	1Jon 4:12	Eks 33:20
Jon 17:3			

Uhgın tətəlig e natimnati, mətətəu nərahian, kəni mətəghati

Uək 14:15	1Təs 1:9	Sam 94:11	Jer 10:10
-----------	----------	-----------	-----------

Uhgın təhmen e nimətagi, in nıpətin tikə

Jon 14:15	1Tim 1:17	1Tim 6:16	
-----------	-----------	-----------	--

Uhgın in kətiəh

Dut 6:4	Aes 44:6		
---------	----------	--	--

2. Nahgi Uhgın

Uhgın nətuəuinian lan tikə mine naunun lan tikə

Sam 90:2	1Tim 1:17	Jen 1:1	
----------	-----------	---------	--

Uhgın in tatol əmə lanko kəni mətatig itulin

Jem 1:17	1Saml 15:29	Mal 3:6	
----------	-------------	---------	--

Uhgın in nəukəti nəhagəhagiən mine natimnati ərəfin

Jen 1:1	Jen 1:3	Sam 33:9	Hip 11:3
Job 26:7	Job 42:2	Jer 32:27	

Uhgın u ikinu, mine əpəha, mine ikin min rəfin

Sam 139:7-9	Efəs 1:23	Jer 23:23,24	
-------------	-----------	--------------	--

Uhgın təhrun vivi ağın natimnati min rəfin

Sam 94:11	Sam 139:4	Dan 2:20	Aes 40:28
1Kron 28:9	2Kron 16:9		

3. Noliən min rəha Uhgın

Nati nak Uhgın tatol in tatol mətəuei-pən

Sam 94:11	Sam 139:4	Dan 2:20	Aes 40:28
1Kron 28:9	2Kron 16:9		

Uhgın in tasim ağın

1Pitə 1:16	Eks 15:11	1Saml 2:2	Aes 6:3
------------	-----------	-----------	---------

Uhgın in təhruahru ağın

1Pitə 1:16	Eks 15:11	1Saml 2:2	Aes 6:3
------------	-----------	-----------	---------

Uhgın təsalpinian nitai təfagə rəhatah

Sam 103:8	Rom 9:18	1Pitə 1:16	Eks 15:11
1Saml 2:2	Aes 6:3		

Uhgın nikin tətəhti pik itah e rəhan nolkeikeiən

1Jon 4:8-16	Jon 3:16	Jon 16:27	
-------------	----------	-----------	--

Nati nak Uhgın tətəni in otol, in matol əhruahru

1Kor 1:9	2Tim 2:13	Dut 7:9	
----------	-----------	---------	--

4. Kətəni lanu e Uhgın; Timin, Nətin, Narmin

Mat 3:16-17	Mat 28:19	2Kor 13:14	Jen 1:1
Jon 1:1,3	Jen 1:2	Jen 1:26	Efəs 2:18
Efəs 1:13	Hip 9:14		

In tətətig naunun tikə

Sam 90:2	Nəh 1:8-17,18		
----------	---------------	--	--

In nəukəti nəhagəhagiən mine nəsanəniən

1Pitə 1:5	2Kor 12:9	Rom 15:19	
-----------	-----------	-----------	--

In nəukəti nəhruniən rəfin

Jer 17:10	Nəh 2:23	1Kor 2:11	
-----------	----------	-----------	--

Inu ikinu, əpəha, mine ikin min rəfin

Jer 23:24	Mat 18:20	Efəs 1:23	Sam 139:7
-----------	-----------	-----------	-----------

In tasim agin, kəni məhruahru agin

Nəh 15:4	Uək 3:14	Luk 1:15	Luk 1:35
----------	----------	----------	----------

In nəukəti nəghatiən əhruahru

Jon 7:28	Nəh 3:7	1Jon 5:6	
----------	---------	----------	--

In nəukəti nəuviriən

Rom 2:4	Efəs 5:25	Uək 10:38	Neh 9:20
---------	-----------	-----------	----------

In nəukəti natigian e nikitəmi (nəməlinuiən)

1Jon 1:3	2Kor 13:14		
----------	------------	--	--

5. Nəti Uhgın ko Kristo, In iətəmi Uhgın təmitəpin
Aupən aupən agin Uhgın təməniəskasik məmə otol nati u

Hos 11:1	Mat 2:15	Aes 53:4-6	2Kor 5:21
Sek 9:9	Mat 21:2-5	Sam 69:21	Mat 27:34
Sam 34:20	Jon 19:33-36	Eks 12:46	Jon 19:33-36
Sam 22:18	Jon 19:24	Sam 22:1	Mak 15:34
Sam 16:10	Uək 2:31		

Kristo in Uhgın

Jon 1:1	Sam 110:1	Mat 22:41-46	Mak 12:35,36
Luk 20:39-44	Uək 2:34	Aes 7:14	Aes 9:6,9
Jon 10:30	Maeka 5:2	Eks 3:14	Jon 10:9,11
Jon 8:50	Mak 2:5,7	Mat 28:19	2Kor 13:14
Mat 18:20	Jon 1:3	Rom 1:4	

6. Kristo təmuva iətəmi

1Tim 2:5	Hip 2:17	Kəl 4:4,5	1Kor 15:21
Mat 1:29	Luk 19:10		

Iesu rəhan əha ikin nəuaniləuis min

Luk 2:7	Uək 13:23	Mat 1:1-16	Luk 3:23-38
---------	-----------	------------	-------------

Iesu təmuva matig e nipətin

Jon 1:14	Hip 2:14	1Jon 4:2	Luk 2:40,52
Hip 5:8	Hip 2:18	Hip 2:10	Mak 6:3
Mat 4:1	Mak 1:13		

Nətəmimi kəutətəlig mine mautol natimnati, kəni Iesu təhmen əmə

Mat 4:2	Jon 19:28	Jon 4:6	Mat 8:24
Mak 10:21	Mat 9:36	Mak 3:5	Jon 11:33
Jon 11:35	Mat 14:23	Mak 15:37	Hip 4:15

7. Kristo təmimis

Aes 53:8	Dan 9:26	Sek 13:7	Mat 26:31
Mak 14:27	Aes 53:6	Aes 53:10	Uək 2:23
Rom 5:11	1Jon 2:2	Jon 10:11	1Pitə 1:18,19
Rom 5:10	Mat 20:28	Mat 27:35	Mak 15:14
Luk 23:33	Nam 21:8	Jon 3:14	Hip 12:2
Kəl 3:13	Jon 10:18	Rom 6:23	Esik 18:4
1Tim 4:10	Hip 9:22	Mat 16:21	1Pitə 2:24

8. Kristo təməmiəgəh mın e nımisiən

1Kor 15:16-19	Mat 16:21	Mat 28:6	Luk 24:3
Luk 24:34	1Kor 15:5	Mak 16:9	Jon 20:14
Luk 24:15	Jon 20:28	Jon 20:24-28	Luk 24:39,42
1Kor 15:6	Uək 7:56	Uək 9:5	Uək 1:3
Luk 24:25	Fil 3:21	Rom 6:9	1Kor 15:44
Jon 20:19	Uək 2:24	Jon 10:18	1Pitə 3:18
Rom 1:4	Fil 3:10	Efəs 1:19,20	1Kor 15:55

9. Kristo in tətəghati o rəhan mın nətəmimi

Hip 7:25			
----------	--	--	--

Kristo təmegəhan e nipətin mə timis o nosmiəgəhiən rəhan nətəmimi

Jon 10:18	Jon 10:11	Hip 9:14	Hip 9:12
Hip 10:12	Hip 7:27	Jon 19:30	Jon 17:4
Hip 5:6	Hip 9:24	Hip 7:24,25	

Kristo tətəfa nasiruiən pisin pisin mın tepət

2Kor 12:9	Jon 17:11	Jon 17:15	1Jon 1:9
Uək 1:8	Rom 8:29	1Jon 2:1	Hip 4:15,16
Hip 2:17,18	Luk 22:31		

10. Kristo otuva mın

Mak 13:26	Mat 25:31	Luk 17:24,26	Jon 14:3
Uək 1:9-11	Fil 3:20	1Tim 6:14	1Təs 1:10
1Təs 3:13	1Təs 4:14,16,17	1Pitə 1:7	2Pitə 3:13,14
Jem 5:7	Taet 2:13	1Jon 2:28	Nəh 1:7,8

?OnəhgİN tuva?

Mat 24:36	Mat 25:13	Mak 13:32	Luk 12:20
Uək 1:7	1Təs 5:2,3	1Tim 6:15	

?E nian əha, nati nak otiet=pa?

Hip 9:28	2Təs 1:10	1Kor 4:5	2Tim 4:1
Nəh 11:15	Jon 14:3	1Kor 15:25,26	

?Otuva əhruahru əhro lanu?

1Təs 5:2	Mat 24:44,50	Mak 13:33	Nəh 1:7
Mat 24:30	1Təs 4:17	Mat 24:30	Mat 16:27
Mat 25:31	1Təs 4:16	1Təs 3:13	Mak 13:36
2Təs 1:7,8	2Tim 3:1-7	Mat 24:5-7	Mat 24:12-38
Rom 11:25,26	Mat 24:14	2Təs 2:3-8	Nəh 22:20

11. Nəukəti nəniən e NarmİN Asim

Jon 15:26	Jon 16:8	Jon 16:13	Jon 16:14
1Kor 12:11	Neh 9:20	Jon 14:26	Jon 16:12-14
1Kor 2:10-12	Uək 1:8	Rom 15:30	Efəs 4:30
Aes 63:10	Nəh 2:7	Kəl 4:6	Rom 8:26
Jon 15:26	Rom 8:14	Uək 16:6,7	Uək 13:2
Uək 20:28	Jon 14:16	Uək 5:3	Uək 7:51
1Təs 5:19,20	Hip 10:29	Mat 12:31,32	

12. NarmİN Asim in UhgİN

Hip 9:14	Sam 139:7-10	1Kor 2:10,11	Luk 11:13
1Jon 5:6	1Kor 6:11	Jon 6:63	2Pitə 1:21
Jon 16:8-11	Jon 16:13,14	Luk 11:13	Jon 3:6
Aes 11:2	Aes 61:1	2Kor 3:3	Rom 8:9
Kəl 4:6	Fil 1:19	Uək 16:7	Rom 1:4
Efəs 1:13	Jon 14:16	Jon 15:26	Jon 16:13
Rom 8:2	Aes 11:2	Hip 10:29	1Pitə 4:14

NarmİN Asim təhmen e nİmətagi

Jon 3:8

NarmİN Asim təhmen e nəhmti nəhu

Jon 4:14 | Jon 7:38,39

13. ?Uək nak NarmİN Asim tatol e nİkalİN rəhatah?

2Kor 1:22	Rom 8:11	Efəs 1:13,14	Efəs 5:18
Uək 1:4-8	1Pitə 1:2	2Təs 2:13	Jon 14:16
1Kor 2:13	Jon 14:26	Jon 15:26	Jon 16:13,14
Rom 8:2-4	Kəl 5:18	2Kor 3:17	Rom 8:13
Rom 8:26,27	Kəl 5:16,17	Kəl 5:22,23	Efəs 4:30
Jem 4:7	1Kor 12:3	Rom 5:5	Efəs 3:16
Rom 14:17	1Kor 2:1-4	Efəs 2:18	1Kor 12:7-11

14. ?Kotəhrun nosəhroiən Narmin Asim?

Uək 2:38	Kəl 4:6	Jon 7:37-39	Kəl 3:13,14
Uək 5:32	Luk 11:9-13	Uək 4:31	Jon 1:12
Jon 3:3-8	Efəs 1:13,14	2Kor 1:22	2Kor 5:5
Efəs 1:13	Rom 8:9	1Kor 12:13	Luk 4:18
2Kor 1:21	1Jon 2:20,27	Uək 2:4	Efəs 5:18

15. Noliən pəhriən rəha Narmin Asim tətəfa o nəfəriən nəmiəgəhiən rəhatah

Kəl 5:22,23	1Jon 4:16	1Kor 13	Fil 4:4
Kol 3:15	2Tim 2:25	Jon 12:24	Jon 15:2
Luk 13:9	Mat 12:33	Mat 7:16-20	Jem 3:9-12
Jon 15:4	Kol 1:10		

16. Nəsanəniən Narmin Asim tətəfa kəm tah kətiəh kətiəh u kitah kəutəhatətə

1Kor 12:8-10	1Kor 12:28	Efəs 4:11-16	Rom 12:6-8
1Kor 12:11	Efəs 1:21,22	1Kor 12:7	1Kor 12:31
1Kor 14:1,39	1Kor 7:7	1Tim 4:14	2Tim 1:6
Kol 1:29			

17. Nagelo min

Jen 16:7	Hip 1:14	Sam 104:4	Uək 12:6,7
Uək 5:19	Jaj 13:20	Sam 103:20	2King 19:35
2Saml 24:15,16	Nəh 20:1,2	Jut 9	Dan 10:12,21
Luk 20:35,36	Mat 22:30	Nəh 5:11	Hip 12:22
2King 6:17	Mak 8:38	Luk 9:26	1Tim 5:21
2Pitə 2:4	Jut 6	Mat 25:41	Nəh 5:12
Nəh 8:3,4	Mat 18:10	Uək 8:26	Mat 4:11
Luk 22:43	Luk 16:22	Mat 25:31	Hip 2:2
Mat 22:30	1Kor 6:3	Nəh 22:8,9	Hip 1:4-6

18. Setən

Kol 1:16	Esik 28:12-17	Aes 14:12-17	Job 1:6
Mat 4:1-11	Mat 13:19	2Kor 11:3	Jon 8:44
Nəh 12:9	2Kor 11:13-15	1Pitə 5:8	Efəs 2:2
Kol 1:13	Jon 14:30	2Kor 4:4	Nəh 9:11
1Pitə 5:8	Mat 13:25	Mat 13:30	2Kor 4:4
Nəh 12:10	Luk 22:31	1Kor 5:5	Nəh 12:7
Nəh 12:12	Nəh 20:1-3	Nəh 20:7,8	Nəh 20:9,10
Nəh 12:11	Jem 4:7	Efəs 6:10-18	Rom 13:14
Efəs 4:27	Luk 11:21,22		

19. Nətəmiimi rəha Setən

Nəh 9:20	Mat 8:16	Mak 1:23,24	Efəs 6:12
Mak 5:10	Mat 10:1	Nəh 12:10	Luk 13:16
Nəh 16:13-16	Nəh 12:4-7	Efəs 6:12	Mat 12:26
Nəh 9:11	Mat 8:29	Mat 25:41	Lev 20:6,27
1Saml 28:7,8	2Kron 33:6	Esik 21:21	Jen 41:8
Aes 47:12,13	Aes 8:19	Kəl 5:20	1Saml 15:23
1Jon 4:3	Nəh 12:11		

20. Nəghatīən rəha Uhgīn

2Tim 3:16	2Pitə 1:21	1Kor 2:13	2Pitə 3:2	Jut 17
Hip 4:12	Jer 23:29	Mat 24:35-109	Mak 13:31	
Luk 21:33	1Pitə 1:23-25	Jem 1:23,25	Jer 20:9	
Sam 119:105	Sam 119	1Pitə 2:2	Hip 5:12-14	
1Kor 3:2	Rom 10:17	Aes 40:8	1Pitə 1:24,25	
2Kor 7:1	1Jon 5:13	1Təs 4:18	Uək 17:11	
Jer 15:16				

21. Kitah okotəgīn motisiai Uhgīn əmə

Jer 7:23	Maeka 6:8	1Jon 5:3	Dut 6:13
Sam 34:9	Sam 128:1	Jer 32:39	Uək 9:31
1Pitə 1:17	Jos 22:5	1Pitə 1:16	Mat 22:37
Mak 12:29	Mak 12:33	Rom 8:28	1Jon 2:15
Hip 12:28	Sam 36:1	Sam 40:3	Sam 64:9
Sam 66:16	Sam 67:7	2Kor 5:11	1Pitə 2:17
Nəh 14:7-19:5			

22. Suaru o nolīən təfagə

Aes 14:12-14	Jem 1:14,15	Rom 5:12	Jen 3:1-6
1Jon 3:4	Sam 51:1	Sam 51:9	1Jon 5:17
Rom 3:23	1Tim 1:9	Hip 3:12	1Kor 6:9,10
Rom 1:29-31	1Tim 1:9,10	Kol 3:5-8	Kəl 5:19-21
Mak 7:20-23	Hip 5:12-14	1Kor 3:2	Rom 10:17
Aes 40:8	1Pitə 1:24,25	2Kor 7:1	1Jon 5:13
1Təs 4:18	Uək 17:11		

23. Nəghatīən o nīmisiən rəhatah

Luk 16:23	Luk 16:22	Luk 23:43	Jen 2:17
Efəs 2:1	Jen 4:8	Jem 1:15	Esik 18:20
Rom 6:23	Hip 9:27	Jon 11:11	1Təs 4:14
Luk 12:20	2Kor 5:1	2Pitə 1:14	Job 16:22
Luk 16:31	Sam 115:17	Luk 23:46	2Təs 1:9
Hip 9:27	Jon 5:24	Hip 2:9	Luk 24:46
1Kor 15:1-4	Sam 116:15	Esik 33:11	Pri 12:7

24. Nauməhtulīən mīn e nīmisiən

Job 19:26	1Kor 15:20	Jon 11:25	Jon 20:17
Mak 16:1-3	Luk 24:34	1Kor 15:5	Luk 24:16
Luk 24:33,36	Uək 1:23-26	Jon 20:25-28	1Kor 15:5
Jon 21:1	Mat 28:16,17	1Kor 15:6	Luk 24:36-51
Uək 1:8-12	1Kor 15:17,18	1Kor 15:20	Jon 5:28,29
Nəh 20:5	Nəh 20:13	1Kor 15:35	1Kor 15:37
1Kor 15:38	1Jon 3:2	1Kor 15:41,42	1Kor 15:42
1Kor 15:43	1Kor 15:44	Luk 24:39,42,43	1Kor 15:51
1Kor 15:52	1Kor 15:53	1Kor 15:54-57	1Təs 4:13-18
Fil 3:10,11			

25. Nian asoli rəha nosiən nətəouiən o nolīən təuvīr uə nolīən tərāh

Mat 25:32-34	Hip 9:27	Uək 10:42	1Kor 6:2
2Kor 5:10	2Tim 4:1,8	1Pitə 5:4	2Pitə 3:7
Luk 14:14	Mat 16:27	Hip 9:27	Hip 10:17
1Jon 1:9	1Kor 3:12,13	Mat 12:36,37	Rom 2:16
Kəl 6:7,8	1Kor 3:14,15	Uək 24:15,16	1Kor 4:5
Pri 12:14	Jon 5:22,28,29	Uək 17:31	Rom 2:5,6,11
Rom 14:10,12	Jut 6,15	Nəh 6:17	Nəh 16:7
Nəh 20:4,12	Hip 2:3	1Pitə 4:5,17	

26. Nəmnami nigəm asoli

2Pitə 2:4	Sam 9:17	2Təs 1:9	Luk 16:23
Esik 32:18	Esik 32:27	Mat 25:41	Aes 5:14
Mat 25:46	Mat 13:42	Nəh 20:10,15	Nəh 14:10
Mat 3:12	Aes 33:14	Mat 13:50	Mak 9:44,46-48
Luk 16:23	Luk 24:27	Rom 6:23	Hip 9:27
Mak 9:42-50	Mat 18:8,9	Mat 18:25-46	Mat 10:15
Mak 6:11	Luk 10:12	Hip 2:3	

27. Negəu e Neai

2Kor 5:1	Jon 14:2	Mat 6:9	Efəs 5:5
Hip 4:9	2Kor 12:3,4	Luk 23:43	Jer 31:37
Aes 57:15	Sam 20:6	Nəh 7:17	Nəh 21:1,2,4
Nəh 21:22,23,27	Nəh 22:3-5,14	Nəh 7:16	Nəh 21:7
Uək 3:21	Mat 18:10,11	Mat 26:53	1Təs 4:14
Nəh 22:1,2			

28. Nəghatən o Ughin in tətəpəh nalpiniən təfagə

Aes 1:18	Hip 8:12	Jem 31:34	Hip 10:4
Lev 17:11	Hip 9:22	Hip 10:4	Sek 13:1
1Jon 1:7	Dan 9:9	Mak 2:7	1Jon 1:9
Uək 5:31	Mak 2:5	Luk 7:48	Mak 2:9
Luk 1:77	Uək 13:38	Mat 26:28	Rom 3:25
Kol 1:14	1Jon 2:12	Sam 78:38	1Jon 1:9
Efəs 1:7	Aes 43:25	Neh 9:17	Aes 55:7
Rom 5:20	Sam 103:3	Kol 2:13	Mat 12:31
1Jon 2:12	Efəs 1:7	Luk 7:36-50	Rom 4:7
Mat 6:12	Luk 11:4	Jem 5:15	1Jon 5:16
Sam 103:12	Aes 44:22	Sam 32:1,2	Uək 3:19
Maeka 7:19	Rom 4:8	Hip 10:17	Uək 5:31
Uək 2:38	Luk 7:50	Uək 10:43	1Jon 1:9
Sam 32:5	Mat 6:15	Efəs 4:32	Mat 1:21-35
Mak 11:26	Luk 6:37	Jon 8:21,24	Luk 13:2-5
Hip 10:26,27	1Jon 5:16	Luk 18:14	Nəh 21:27

Ughin tətələhu nəməlinuian o nətəmiimi

Efəs 2:16	Kol 2:14	2Kor 5:19	Hip 2:17
Rom 5:10	Efəs 2:16	Kol 1:21,22	Efəs 2:13
Kol 1:20	Kol 1:21	Rom 5:10	2Kor 5:18,19
2Kor 5:20			

?Nian nəməkian rəhatah mın Uhgın otikə kəni nati nak otuva?

Efəs 2:16,17	Efəs 2:18	Efəs 2:14	Kol 1:20
Efəs 1:10	Rom 5:10		

Afin nəghatiən u kəni mol əhruahru nati tətəni

Mat 5:24-26			
-------------	--	--	--

29. Nəniən o nitəligiən e nolien tərəh

Uək 20:21	Uək 11:18	2Kor 7:10	Hip 12:17
Mat 21:28-32	Mat 4:17	Mak 1:15	Luk 24:47
Uək 3:19	Uək 17:30	Mat 3:1,2	Mak 6:12
Uək 2:38-45	Uək 20:21	2Pitə 3:9	Luk 13:3
2Kor 7:9	1Təs 1:9	Uək 26:18	2Tim 2:25
Rom 2:4	Nəh 3:19	Luk 15:7,10	Aes 55:7
Uək 2:38			

30. ?Nəmə iətəmi tələhu=pən rəhan nəhatətəiən e Iesu, kəni nati nak otuva ohni?

Efəs 2:18	Efəs 3:12	Kəl 4:5	Efəs 1:5
Rom 8:17	Kəl 3:29	Jon 1:12	1Jon 3:1
1Pitə 1:2	Efəs 1:4	Jon 15:16	Fil 3:20
Uək 26:18	2Kor 5:17	Rom 6:22	1Pitə 2:9
1Pitə 2:5	Rom 5:10	Efəs 2:12,13	1Kor 6:11
Uək 26:18	Efəs 1:6	1Kor 12:13	Kəl 3:27
Rom 6:4	Kol 3:3	Jon 17:9	Uək 16:31
Uək 4:12	Nəh 3:20	Jon 14:23	Jon 10:28
1Jon 5:13	Jon 14:27	Fil 4:7	Jon 15:15
Luk 10:20	Fil 4:3	Nəh 13:8	Efəs 2:6
Taet 2:13	1Jon 1:3	Jon 14:2	Jon 3:3,7
Jon 3:5	1Pitə 1:23	1Jon 2:27	Jon 14:26
Jon 16:13	1Kor 6:19	1Kor 12:11	Rom 8:16
Rom 8:9	Efəs 1:13	Luk 7:48	Efəs 1:7
Rom 5:1	Rom 4:5	Nəh 5:9	1Pitə 1:18,19
1Jon 2:1	1Jon 5:4	2Kor 5:20	Efəs 1:3

31. Nəghatiən rəha nian Uhgın təni pətigəm məmə kitah kınotəhruahru

Esik 18:4	Eks 23:7	Aes 5:22,23	Luk 16:15
Rom 2:13	Rom 3:23	Rom 4:3	Rom 4:5
Maeka 7:18,19	Uək 13:38,39	Rom 3:22	Kəl 2:16
Rom 3:26	Rom 4:5	Rom 8:33	Rom 3:24
Rom 5:9	Rom 4:25	Taet 3:7	Jem 2:21,23
Aes 53:11	Rom 5:1	Rom 5:2	Rom 5:3
1Kor 6:9-11			

32. Uhgın otəfən kəm rəhan mın nətəmimi nəhtul əskasikien

Jon 10:28,29	Jon 1:12	Jon 3:16	Jon 3:36
Rom 8:16	Kəl 4:6	1Jon 5:10	1Jon 5:12-13
Jon 5:24	Uək 13:39	Luk 7:48	Rom 10:13
1Jon 3:14	2Kor 5:17	Jon 7:37-39	Efəs 5:18
1Jon 1:9			

Naliuākian māha-māha e suaru rāha nāhatātāian o nāhtul āskasikian

Hip 3:6	Hip 3:14	Hip 4:11	Hip 6:11
Hip 10:23	Hip 10:35	Hip 10:39	Mat 10:22
Mat 24:13	Kol 1:22,23	Nāh 2:25	Nāh 3:11
Rom 12:12			

33. Nian Uhgīn tātāsal vivi o tah, ko tikimīr tāsērākinian itah

1Pitā 1:5	Jut 24	1Tās 5:23,24	2Tās 3:3
Sam 127:1	Sam 46:1	Dut 31:6	Jon 1:5
Jon 10:28-30	2Kor 12:9	Sam 121:3	Aes 41:10
Aes 50:7	Sam 121:8	1Saml 17:45	2Kron 14:11
Prov 1:33	2Kron 16:9	Sam 14:6	Sam 9:9
Sam 48:3	Sek 2:5	Lev 26:14,15,17	Mat 23:37,38
Sam 145:20	2Tim 4:17	Sam 37:17,23,24	Sam 63:8
1Saml 2:9	Prov 3:25,26	2Tās 3:3	Jut 24
Eks 23:20	Nāh 3:10	Prov 14:26	Aes 4:6
Aes 32:2	Dut 33:27	1Kor 10:13	2Pitā 2:9
Luk 21:16-19	Sam 57:1	Sam 59:16	Sam 91:3-6
Jen 28:15	2Kron 16:9	Sam 3:5	Sam 4:8
Prov 3:24	Sam 23:4	Sam 18:2	Sam 62:2
Sam 17:8	Aes 51:9	Sam 5:11	Dut 32:37,38
Aes 46:7	Sam 146:3	Prov 11:4,28	Sef 1:18
Jos 11:4,6,8	Sam 33:16,17	Prov 21:31	Dut 32:11
Sam 125:1,2	Prov 18:10	Aes 25:4	Aes 31:5
Luk 13:15,16	Jen 15:1	Sam 18:1,2	Dan 6:22
Uāk 12:4-7	Uāk 18:10	Uāk 26:17	

34. Natigian e nāhatātāian tāhmen e nāluaginian

2Kor 10:3,4	1Tim 1:18,19	1Tim 6:12	2Kor 2:11
2Kor 4:4	Efās 6:12	Jem 4:7	1Pitā 5:8
Nāh 12:17	Efās 4:26,27	Rom 7:23	1Kor 9:25-27
2Kor 12:7	Kāl 5:17	1Pitā 2:11	Sam 38:19
Sam 56:2	Sam 59:1,2	Jon 16:33	1Jon 5:4,5
1Kor 15:26	Hip 2:14,15	Maeka 7:6	Mat 10:35,36
Hip 2:10	Sam 60:4	1Tim 1:18,19	1Kor 16:13
1Pitā 5:9	Hip 10:23	Jut 3	1Pitā 5:8
1Tās 5:6	2Tim 2:3,10	1Kor 9:25-27	Sam 27:1-3
Sam 35:1-3	Efās 6:18	2Tim 2:4	Fil 1:30
Efās 6:13,14	1Tim 6:12	Jut 3	Aes 41:11,12
Aes 51:12	Maeka 7:8	1Jon 4:4	Sam 118:13
Aes 41:13,14	Sam 140:7	2Kor 7:5,6	Aes 41:10
2Kor 13:9	2Tim 4:17,18	Rom 7:25	1Kor 15:57
Efās 6:14	Efās 6:15	Efās 6:16	Efās 6:17
1Tās 5:8	Efās 6:11	2Kor 6:7	Rom 13:12
2Kor 10:4,5	Efās 6:13	Rom 13:12,14	Efās 6:11
2Kor 6:7	2Kor 2:14	1Kor 15:57	Rom 7:25
Nāh 12:11	2Kor 12:9	Hip 11:33-37	1Jon 5:4,5
Rom 16:20	1Jon 2:14	Rom 7:24,25	Kāl 5:24
1Jon 5:4,5	2Kor 10:5	Aes 25:8	Aes 26:19
1Kor 15:54,55	Rom 8:37	2Kor 10:5	Nāh 2:7
Nāh 2:11	Nāh 2:17	Nāh 2:26	Nāh 2:28
Nāh 3:5	Nāh 3:12	Nāh 3:21	Nāh 21:7

35. ?Nati nak kəutaliuək məha-məha ohni, kəni məutəhtahnin nak?

Sam 25:3,5	Sam 31:24	Sam 33:17-22	Sam 42:5
Rut 1:12	Job 8:13	Job 13:15	Job 27:8
Sam 62:5	Sam 69:6	Sam 130:7	Aes 42:4
Jer 14:22	Mat 12:21	Uək 26:6	Rom 4:18
Rom 5:2,4,5	Rom 8:24	Rom 15:13	1Kor 13:13
2Kor 1:10	Kəl 5:5	Kol 1:5	Kol 1:23
Kol 1:27	1Təs 1:3	1Təs 4:13	1Təs 5:8
2Təs 2:16	1Tim 4:10	1Tim 5:5	1Tim 6:17
Taet 1:2	Taet 2:13	Taet 3:7	Hip 3:6
Hip 6:11,19	Hip 10:23	1Pitə 1:13,21	1Pitə 3:15

36. Nəghatiən o tah o nəpəhiən nalpinian təfagə rəha nətəmimi kautol e tah

Luk 23:34	Mak 11:25	Rom 12:19	Mat 18:22
Luk 17:4	Luk 6:36	Mak 11:25	Efəs 4:32
Kol 3:13	Prov 19:11		

Suaru nak okotohtəu=pən o nəpəhiən nalpinian rəhalah təfagə

Kol 3:13	Jen 45:5-11	Rom 12:20	Mat 5:44
Mat 6:14	Luk 6:37	Mat 6:15	Jem 2:13
Mat 18:23-25	Uək 7:60	2Tim 4:16	

37. Nəghatiən o nuərisigian e Iesu

Mat 4:17,19	Mat 6:24	Mat 7:14,21	Mat 10:37,38
Mat 11:28-30	Mat 16:16	Mat 22:37	Mak 10:43
Luk 5:8	Luk 6:46	Luk 9:61,62	Luk 14:33
Luk 17:10	Luk 22:42	Jon 1:12	Jon 3:7
Jon 6:60,65,66	Jon 8:31	Jon 14:6	Jon 15:5
Rom 8:9,29	Rom 10:17	Rom 12:1,2	1Kor 2:12
1Kor 4:2	1Kor 6:20	2Kor 3:18	Kəl 5:16,22
Efəs 2:10	Efəs 4:13,15	Efəs 6:11	Fil 2:5
Kol 3:16	1Təs 5:17,18	2Tim 3:12	Hip 6:1
Hip 10:24	Hip 12:11	1Pitə 2:21	1Pitə 4:8
1Pitə 5:6	1Jon 2:3	1Jon 5:3	1Jon 5:4
Nəh 12:11			

38. Nəghatiən o natigian u tasim

Hip 12:14	1Təs 4:3	2Tim 2:21	1Təs 5:23,24
Efəs 5:26	2Təs 2:13	Jon 17:17	Hip 13:12
Hip 12:10,11	Rom 6:19	2Kor 7:1	1Kor 6:11
1Jon 3:2	Fil 3:12-14	Hip 10:14	Rom 6:22
Jem 4:7	Uək 26:18	1Təs 5:24	

39. Nımənin mın rəha Iesu

1Kor 1:2	1Kor 1:2	1Kor 11:20-34	1Kor 12:1-31
1Kor 15:9	1Tās 5:9-11	2Kor 11:2	Uāk 20:28
Uāk 1:8	Uāk 10:47,48	Uāk 2:38-47	Uāk 20:7
Uāk 22:16	Uāk 8:36-40	Kol 1:18	Kol 2:19
Kol 4:15	Efās 1:22,23	Efās 1:4-6	Efās 2:20,21
Efās 3:8	Efās 3:21	Efās 4:11-15	Efās 5:25
Efās 5:7	Efās 5:25-27	Hip 10:25	Hip 10:36
Jon 17	Jon 3:29	Mat 16:16-18	Mat 28:18-20
Mak 16:15,16	Flm 2	Fil 4:3	Fil 3:12-15
Nāh 2:7	Nāh 19:7	Nāh 21:27	

40. Nəghatīān o nəfaki mīn, nətəm kəutəsāl mīne nətəm kautol uāk

1Kor 12:28-29	1Kor 3:7,9	1Kor 4:1	1Kor 9:16,18
1Pitā 5:1-3	1Tās 2:4	1Tim 1:7	1Tim 3:1-12
1Tim 4:16	2Kor 10:8	2Kor 3:6	2Kor 5:20
2Tim 2:2	2Tim 2:24	2Tim 4:2	2Tim 2:5
3Jon 1:1	Uāk 14:22	Uāk 20:28	Uāk 13:2
Uāk 20:19-21	Efās 4:11	Hip 13:7-8	Hip 5:4
Jem 3:1	Kol 1:24-27	Mak 12:38	Mat 20:26
Mat 23:13	Nāh 4:10	Nāh 5:14	Rom 12:8
Rom 1:1	Rom 10:14,17	Taet 1:6-7	

41. Nəpəhīān nətəlīgīān mīne nautə rəhā nəhue niftāni, mīne natīgīān u iātəm in tasim

Dut 18:10	Dut 18:14	1Jon 2:15	1Jon 2:16
Jon 12:1,2	Luk 7:36	Mak 6:31	2Kor 6:14-17
1Kor 7:39	1Tim 6:11	1Tim 1:4	1Tim 4:7
Kəl 3:2	2Jon 9-11	1Pitā 1:16	1Kor 8:13
Rom 14:21	Uāk 24:16	Kol 3:17	Jem 4:17
Rom 14:23	Aes 1:18	1Kor 6:19,20	1Pitā 2:21
Rom 12:2	Jem 4:4	Hip 11:25	2Kor 6:17

42. Nəghatīān o naliuāk kaliniān e təfagə tərah

1Jon 5:4	Jon 7:37,38	Jon 10:10	Rom 6:14
2Kor 2:14	1Kor 10:13	Rom 8:37	Kəl 5:16
Rom 1:17	Kəl 3:11	Hip 10:38	2Kor 12:9
Rom 6:4-6	Kəl 2:20	Rom 6:8-13	Rom 6:16-18
Kol 1:27	1Jon 1:9	Kəl 2:20	

43. ?Kotəhro lanu motaliuāk kalīn e nəfən-əfənīān?

Mat 6:13	Jem 1:12	1Kor 10:13	Jem 1:13
Job 1:12	Job 2:6	Mat 4:1	Jem 1:14
1Jon 2:16	Prov 1:10	Mat 16:22,23	Jem 1:2,3
Jen 22:1	Prov 30:9	Nam 22:17	Sam 42:11
1King 19:4	Job 2:9	Mat 4:6,7	Mat 4:9
Dan 4:30	2Tim 4:10	Uāk 8:19	Jen 19:17-26
Jos 7:21	2Saml 11:2-4	Jon 12:6	Jon 13:27,28
Jon 18:3	1Tim 6:9	Nāh 3:10	1Kor 1:9
Mat 4:1-11	Luk 22:31,32	Mat 26:41	2Tim 2:22
Jem 4:7	1Jon 1:9		

44. Nəghatıən o nəgəu əhruahruıən iəfaki kəti u rəhan natıgıən tekəu

1Kor 6:1-3	Mat 18:15-17	Taet 1:13	1Tim 5:20
1Kor 5:1-5	1Kor 5:13	1Tim 1:20	1Kor 10:12
Mat 7:3-5	1Kor 13:4	Kəl 6:1	Uək 20:28

45. Nəfakıən kəm Uhgın

Sam 95:6	Sam 32:5	Fıl 4:6	1Tim 2:1
Uək 12:5	Jon 14:13	Efəs 6:18	1Tim 2:8
Mat 6:6	Luk 18:10	Sam 26:12	Luk 18:1
1Təs 5:17	Sam 5:3	Sam 55:17	Sam 86:3
Mat 6:9-13	Jem 5:13-16	1Tim 2:1-4	Aes 38:1-5
Dan 6:18-23	1King 3:5-9	Mat 6:25-34	Rom 1:10
Kol 1:28	Mat 5:38-48	1Təs 5:12,13	Rom 8:26,27
Hip 11:6	Luk 18:1-8	Luk 11:1-13	2Kron 7:14
Rom 8:27	Mat 26:39	Mak 11:24,25	Jem 1:6,7
1Jon 3:22	Jon 15:7	Jut 20	Jon 16:24
Sam 66:18	Jem 4:3	Mak 11:24	Jon 15:7
1Jon 5:14,15	Efəs 3:12,20	Fıl 4:19	Fıl 4:6
Mat 7:7,8	Luk 11:9-13	Hip 4:16	Aes 65:24
2Kor 12:7-10	Luk 18:13	2Pitə 3:9	Sam 5:3
Luk 6:12	Mat 14:23	Efəs 6:12,13	Sam 46:10
Sam 51:17	Sam 50:15		

46. Suaru rəha Uhgın o nıtəu-pəniən

Hip 10:7	Uək 22:14	Sam 32:8	Sam 37:23
Aes 58:11	Aes 30:21	Rom 12:2	Jer 10:23
1Təs 4:3,4	1Təs 5:17,18	1Pitə 2:12-15	1Pitə 4:2
Sam 37:3-5	Sam 37:7	Rom 12:1,2	Rom 16:13
Uək 16:9,10	Efəs 6:6	Mat 7:26	Efəs 5:6-17
Jon 5:30			

47. Suaru rəha nəuia Uhgın

Iesu təmol əhruahru nəuia rəhan tatə

Hip 10:5-7	Aes 50:6	Mat 3:15	Jon 4:34
Jon 6:38	Jon 15:10	Fıl 2:8	Jon 8:29
Jon 12:49	Jon 14:31		

Nətəmimi kəutəhatətə pəhriən okotol min lanəha

Sam 103:18	Sam 119:4,5	Sam 119:44	Sam 119:57
Sam 119:60	Sam 119:100,101	Sam 119:129	Mat 19:17
Mat 28:20	Mak 1:27	Mak 4:41	Luk 11:28
Jon 14:15	Jon 14:21	Jon 14:23	Jon 14:24
Jon 17:6	Uək 5:29	Uək 5:32	Uək 7:39
Uək 7:53	Rom 1:5	Rom 2:13	Rom 5:19
Rom 6:12	Rom 6:16,17	Rom 15:18	Rom 16:19
Rom 16:26	2Kor 9:13	2Kor 10:5	Kəl 5:7
Efəs 6:1	Efəs 6:5,6	2Təs 1:8	1Tim 3:4
Taet 3:1	Hip 4:2	Hip 5:8,9	Hip 11:8
Hip 13:17	1Pitə 1:2	1Pitə 1:14	1Pitə 1:22
1Pitə 3:6	1Pitə 4:17	1Jon 2:3	1Jon 2:5
1Jon 3:22-24	1Jon 5:3	2Jon 1:6	Nəh 3:3
Nəh 14:12			

48. Kitah okotolkeikei Uhgīn mīne Iesu

Eks 20:6	Dut 6:5	Dut 30:20	Sam 5:11
Sam 18:1	Sam 116:1	Sam 145:20	Mat 22:37
Mat 24:12	Jon 5:42	Jon 14:21	Jon 15:10
Jon 17:26	Jon 21:15	Rom 8:35	1Kor 2:9
1Pitā 1:8	1Jon 4:18,19	1Jon 5:3	Nāh 2:4

49. Suaru rāha nāfāniān māni

2Kor 8:7	Uāk 20:35	Mat 2:1-11	Rom 12:1
1Tim 4:15	1Tim 4:13	Hip 2:1	Uāk 6:4
1Tās 5:18	2Kor 8:2-4	1Kor 16:2	2Kor 9:7
Luk 21:1-4	Fil 4:18	Mat 6:20	Mal 3:10
Jem 1:27	Mat 5:42		

50. Suaru rāha nāfāniān e nīkin agiān
Uhgīn in nāukāti nāfāniān e nīkin agiān

Efās 2:7	Efās 1:7	Efās 3:8	Eks 33:19
Eks 34:6,7	Sam 51:1	Sam 86:5	Sam 86:15
Sam 103:8	Sam 103:11	Sam 145:8	Aes 55:6,7
Maeka 7:18	Luk 1:78	Rom 2:4	1Tim 1:14
1Pitā 1:3	Dut 7:8	Jer 31:3	Jon 3:16,17
Rom 5:8	Rom 9:15	Taet 3:4	1Jon 4:10,11
1Jon 4:16	1Jon 4:18		

Kāni nātām kāutāhatātā okotol tāhmen āmā, kotohtāu=pān suaru āhmen āmā

1Jon 3:16,17	1Jon 3:21	1Jon 3:23	1Jon 4:11
1Jon 4:19	Mat 18:32	Mat 18:33	Jon 13:34
Jon 15:12,13	Efās 4:32	Efās 5:1,2	Kol 3:13
Kāl 6:2	1Jon 2:9,10	1Jon 3:14,15	1Jon 3:18
Lev 19:18	Lev 19:34	Sam 16:3	Sam 119:63
Rom 12:10	1Kor 12:26,27	1Kor 13:4-7	Kāl 5:6
Kāl 5:13,14	Kāl 5:22	Kāl 6:10	Fil 2:2-4
Kol 3:13	1Tās 3:12	2Tās 1:3	Hip 13:1
Jem 2:8	1Pitā 1:22	1Jon 4:7,8	1Jon 5:1

51. Tāmā Uhgīn tāfa nati tāuvīr ākaku kāti kām tah, nīkitah otagiān āmā ohni

Luk 3:14	Fil 4:11,12	1Tim 6:6,8,9	Hip 13:5
1Kor 4:11,12	Fil 3:8	Hip 10:34	Mat 6:31-34
Sam 37:3	Sam 55:22	Sam 78:30,31	1Pitā 5:7
Pri 4:8			

52. Nīkin agiān

Sam 2:11	Sam 5:11	Sam 9:2	Sam 9:14
Sam 31:7	Sam 32:11	Sam 33:21	Sam 34:2
Sam 35:9	Sam 64:10	Sam 68:3	Sam 96:11
Sam 97:1	Sam 97:12	Sam 104:34	Sam 105:3
Sam 118:24	Sam 119:14	Sam 119:162	Rom 12:12
Rom 5:2,3	1Tās 5:16-18	Jem 1:2	Fil 3:1
Fil 4:4	2Kor 6:10	Luk 10:20	1Jon 1:4
Jon 16:24	Jon 16:33	Jon 17:13	Rom 15:13
2Kor 1:24	Efās 5:18	Fil 1:25	1Pitā 1:8

53. Nəghatiən o nənian tagkiu o Ughin

Sam 7:17	Sam 28:7	Sam 30:12	Sam 35:18
Sam 69:30	Sam 75:1	Sam 95:2	Sam 100:4
Sam 105:1	Sam 106:1	Sam 107:1	Sam 118:21,28
Sam 147:7	Jona 2:9	Mak 14:23	Luk 2:38
Rom 1:21	Rom 6:17	Rom 7:25	Rom 14:6
1Kor 10:16	1Kor 15:57	2Kor 2:14	2Kor 4:15
2Kor 9:11,12	2Kor 9:15	Efəs 1:16	Efəs 5:4,20
Kol 1:12	Fil 4:6	Kol 3:16,17	1Tim 2:1
1Tim 4:3,4	1Təs 5:18	Nəh 4:9	Nəh 7:12
Nəh 11:17			

54. Okəsotəginian

Jen 15:1	Jen 22:12	Jen 26:24	Eks 14:13
Eks 20:20	Lev 26:6	Dut 1:29	Dut 3:22
Dut 31:8	1Saml 12:20	2King 6:16	Sam 3:6
Sam 23:4	Sam 27:1	Sam 34:4	Sam 46:2
Sam 56:3,11	Aes 44:8-51:12	Mat 10:28	Mat 10:31
Mat 14:27	Mak 4:40	Mak 5:36	Luk 12:4
Luk 12:32	Uək 18:9	Uək 27:24	Rom 8:15
Efəs 6:19,20	Fil 1:14	Hip 2:15	Hip 10:27
1Pitə 3:14	1Jon 4:18	Nəh 2:10	

55. Nətəm kəutəhatətə okotos nahməian o nəhatətəian rəhalah

Mak 4:17	Uək 8:1	Uək 11:19	Uək 13:50
1Təs 3:7	Hip 10:33	Nəh 2:10	Luk 6:22
Jon 15:18,19	Jon 17:14	1Jon 3:13	Mat 10:39
Mat 5:11	Jon 15:21	Uək 9:16	2Kor 4:11
Nəh 2:3	Mat 24:13	Nəh 2:10	

56. Nagianian e nian rəha nərahian

Luk 6:23	Uək 5:41	Uək 16:25	Rom 5:3
2Kor 4:17	Fil 2:17	Kol 1:24	Jem 1:2
1Pitə 4:13	Rom 12:12	Rom 5:3	Jem 1:2-4
1Pitə 4:13			

57. Nimišian min

Jen 3:16	Eks 15:26	Job 2:7; 42:11	Sam 38:3
Sam 41:3	Sam 41:10	Sam 102:23	Sam 103:3
Uək 5:5,10	Uək 12:23	Uək 13:11	1Kor 11:30
2Kor 12:7	2Tim 4:20	Mat 4:24	Mat 8:15
Mat 9:29	Mat 10:1	Mak 1:25	Mak 10:52
Luk 9:42	Luk 11:14	Jon 9:3	Jon 11:4
Uək 5:16	Uək 14:9	Rom 8:23	2Kor 1:4
2Kor 12:9,10	Hip 12:5-11	Jem 5:10,14	1Pitə 1:7

58. Nəghatiən o nəghatiən iətəm tatsipən e nohlitah
Nəghatiən təuvir

Sam 19:14	Sam 141:3	Prov 12:25	Prov 15:23
Prov 24:26	Efəs 4:15,29	Fil 1:4	Kol 3:17
1Təs 5:17	1Tim 4:12	2Tim 4:2	Taet 3:2
Nəh 12:11			

Nəghatıən tərəh

Eks 20:7	Nam 11:1	Sam 5:9	Sam 35:11
Sam 74:10	Prov 21:9	Mat 12:36	Mat 15:8
Mat 26:74	Mak 7:21	Efəs 4:25,29,31	Efəs 5:4,6
Kol 3:8,9	1Tim 1:13,20	1Tim 6:1	Taet 3:2
Jem 3:4	1Jon 3:18	Jut 16,18	Nəh 13:6

Nəghatıən eiuə

Eks 20:6	Sam 52:3	Sam 119:63	Prov 12:17,19
Prov 13:5	Prov 14:5	Prov 30:8	Jer 23:25
Jon 8:44	Uək 5:3,4	Rom 1:25	Efəs 4:25
Kol 3:9	1Tim 4:2	1Jon 1:6	1Jon 2:4
Nəh 2:2	Nəh 21:8	Nəh 2:15	

59. Kitah nəfaki mın okəsotəlpahıən motol pık uək

Efəs 4:28	1Təs 4:11	Jen 2:15	Jen 3:17-19
Eks 29:10	Uək 20:34	1Təs 2:9	Uək 20:35
Prov 13:11	Prov 6:6-8	Uək 9:39	Uək 18:3
2Təs 3:6-15	Rom 12:11	Hip 6:12	

Nəghatıən o nətəm kəutəlpah

2Təs 3:10	Prov 12:27	Prov 26:15,16	Prov 10:4
Prov 20:13	Prov 20:4	Prov 19:15	Prov 12:24
Prov 13:4	Pri 10:18	1Tim 5:13	Mat 25:18,26

60. Nəmiəgəhıən o natıgıən rəha iərman mıne pətan u kəmuol marıt

Jen 1:28	Jen 2:18	Jen 2:22-25	Efəs 5:31
Prov 18:22	2Kor 6:14-17	Efəs 5:22	Efəs 5:25
Taet 2:4	Dut 24:5	Eks 20:14	Eks 20:17
Lev 20:10	Eks 21:10	Mat 19:9	1Kor 6:9-10
Kol 3:5	Uək 15:20	Mat 19:8	Mat 19:6
Mat 19:9	Rom 1:26	Rom 1:27	1Təs 4:3-5
Hip 13:4	1Kor 7:3-5	1Kor 7:10	1Kor 7:15
1Kor 7:39	Prov 5:18,19	Sing 2:6,7	

61. Famlı mın okotəhratıg lanu

1Kor 11:7	Efəs 5:23	Efəs 5:25	Luk 14:26
Efəs 5:28,29	Efəs 5:22	1Pitə 3:6	1Tim 2:11-15
1Tim 2:9	1Pitə 3:4,5	Efəs 5:33	Kol 3:18
Efəs 5:22-24	Kol 3:19	Efəs 5:25-33	Sam 127:3
1Təs 2:11	Mat 19:13,14	Prov 22:6	Dut 6:2,7
Prov 22:15	Prov 23:13	Prov 29:15	Efəs 6:4
Kol 3:21	Eks 20:12	Luk 2:51	Prov 17:6
Pri 11:9	Kol 3:20	Efəs 6:1-3	1Tim 5:8
Taet 2:9,10	Kol 3:22-25	Efəs 6:5-8	Kol 4:1
Efəs 6:9			

62. Nəghatıən o Uhgın u tətarmənıg kəni mətəsal vivi o uək

Mat 12:28	Mat 19:24	Mat 21:31	Mat 21:43
Mak 1:15	Mak 4:11	Mak 4:26	Mak 4:30
Mak 9:1	Mak 9:47	Mak 10:14	Mak 10:15
Mak 10:23,24	Mak 12:34	Mak 14:25	Mak 15:43
Luk 4:43	Luk 6:20	Luk 7:28	Luk 8:1
Luk 9:27	Luk 9:60	Luk 9:62	Luk 10:9
Luk 10:11	Luk 11:20	Luk 13:28	Luk 13:29
Luk 14:15	Luk 16:16	Luk 17:20,21	Luk 18:29
Luk 19:11	Luk 21:31	Jon 3:3	Jon 3:5
Uək 1:3	Uək 8:12	Uək 14:22	Uək 28:23
Rom 14:17	1Kor 4:20	1Kor 6:9,10	1Kor 15:50
Kəl 5:20,21	Kol 4:11	2Təs 1:5	

63. Nəghatıən o nolıən o nepətıən mıne natıgıən e nısiıııən

Sam 18:27	Sam 25:9	Sam 45:4	Sam 51:17
Sam 138:6	Sam 147:6	Sam 149:4	Aes 57:15
Mat 5:3,4,5	Mat 11:29	Mat 23:8-12	Mat 25:44
Mat 27:55	Mak 9:35	Mak 10:43,45	Luk 1:51-53
Luk 14:8-11	Luk 18:14	Jon 18:36	Uək 20:19
Rom 15:1	1Kor 13:4,5	Kəl 5:22,23	Kəl 6:2
Efəs 4:2	Fıl 2:3	Kol 2:18	Kol 3:12
Taet 3:2	Jem 1:9	Jem 1:21	Jem 3:13,16,17
Jem 4:6,10	1Pıtə 3:8-5:6	1Pıtə 4:11	1Pıtə 5:3,5

64. Nəghatıən o nosıən nətəlıg təuvır

Jen 3:6	Dut 4:6	1Kron 3:1	1Kron 3:9
Sam 51:6	Sam 53:2	Sam 111:10	Sam 119:66
Sam 119:104	Sam 119:169	Prov 8:1	Prov 9:1
Prov 9:6	Prov 9:9	Prov 9:10	Prov 9:10
Prov 9:11	Prov 9:12	Aes 9:6	Aes 11:2
Jer 23:5	Dan 12:3	Amos 5:13	Mat 11:19
Luk 2:40	Luk 10:7	Luk 11:31	Luk 12:42
Luk 20:4	Jon 17:22	Uək 6:3	Uək 6:10
Uək 7:10	Uək 7:22	Uək 9:22	Rom 2:19
Rom 8:6	Rom 12:2	Rom 12:2	Rom 14:13
Rom 15:14	1Kor 1:24	1Kor 2:5	1Kor 2:6
1Kor 3:1	1Kor 3:3	1Kor 3:18	1Kor 3:19
1Kor 7:32	1Kor 12:2	2Kor 6:6	Efəs 1:17
Efəs 5:16	Fıl 1:9	Fıl 3:15	Kol 1:9
Kol 2:3	Kol 3:16	1Təs 4:7	1Tim 2:15
1Tim 3:2	2Tim 2:22	Hip 10:22	Jem 1:5
Jem 3:17	Jem 4:3	2Pıtə 1:3	1Jon 2:27

65. Nəghatıən o iəni eıuə mın

Sam 12:3	Mat 7:15	Mat 18:6	Mat 18:7
Mat 24:11	Mak 9:42	Luk 13:15	Uāk 20:29-31
Rom 1:29	1Kor 6:9	2Kor 4:2	2Kor 5:12
2Kor 6:8	2Kor 10:5	2Kor 11:13	Kāl 2:4
Efās 4:14	Kol 2:8	2Tās 2:9	2Tās 2:10
1Tim 4:1-3	2Tim 3:1-9	2Tim 3:13	Taet 1:10-11
Taet 2:7	2Pitā 2:1	2Pitā 2:12,14	2Pitā 2:17,18
1Jon 4:1	1Jon 4:4,5	2Jon 1:7-9	Jut 1:16
Nāh 12:8	Nāh 16:13	Nāh 18:23	Nāh 19:20
Nāh 20:10			

66. Nāniāskasīkian mīn nāuvein rāha Uhgīn
Uhgīn tāseiuāian – nati nak tāmāni māmā otol, in tatol

Mat 24:35	Rom 3:4	1Kor 1:9	Nāh 3:4
2Tim 2:13	Taet 1:2	1King 8:23,24	Jos 23:14,15
Sam 119:140	Aes 49:7	Aes 55:11	Hip 6:18

Nāghatiān o nati asoli mīn nāuvein Uhgīn tāmāni māmā otāpanol

Jen 15:18	Jen 18:19	Jen 21:1	Jen 22:18
Jen 26:3	Jen 28:15	Eks 6:4	Dut 8:15
Dut 30:9	Dut 30:16	Aes 25:8	Aes 45:23
Aes 61:8	Jer 1:8	Jer 23:4	Jer 31:31-34
Jer 33:14-16	Esik 34:15	Esik 34:24	Amos 5:16
Luk 1:71-72	Uāk 1:4	Uāk 2:30	Uāk 2:39
Uāk 3:25	Rom 4:16	Rom 4:18	Kāl 3:14
Kāl 3:22	Efās 1:13	Efās 1:18	Efās 3:6
2Tim 1:1	Taet 1:2	Hip 7:21	Hip 8:6
Hip 10:23	Hip 10:36	Hip 11:13	Hip 11:39
Jem 1:12	Jem 2:5	2Pitā 1:4	

Natimnati mīn nāuvein Uhgīn tāmāniāskasīk māmā otol kām tah

Sam 23	Sam 33:20	Sam 54:4	Mat 6:25-34
Mat 10:42	Mat 19:29	Mat 28:20	Mak 8:35
Mak 16:16	Jon 1:12	Jon 6:37	Jon 10:28-29
Jon 14:2,3	Rom 8:28-35	Rom 8:32	Rom 10:9
1Kor 2:9,10	1Kor 10:13	2Kor 5:1	Fil 1:6
Fil 2:13	1Tās 4:16,17	1Tim 4:16	Hip 13:5,6
Hip 15:5	Jem 4:7,8	1Pitā 1:5	2Pitā 2:9
2Pitā 3:13	1Jon 2:1	1Jon 5:14,15	1Jon 5:18
Nāh 7:16,17	Nāh 22:5	Nāh 22:12	